MAGYAR KÖZLÖNY

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA

Budapest,
2008. február 8.,
péntek

20. szám
II. kötet

Ára: 3000,– Ft

TARTALOMJEGYZÉK

2/2008. (II. 8.) OKM r. — A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet módosításáról

II. rész JOGSZABÁLYOK

A Kormány tagjainak rendeletei

Az oktatási és kulturális miniszter 2/2008. (II. 8.) OKM rendelete

a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet módosításáról

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: közoktatásról szóló törvény) 94. §-a (1) bekezdésének *a)* és *f)* pontjában kapott felhatalmazás alapján – az eljárási díj tekintetében a pénzügyminiszterrel egyetértésben – az oktatási és kulturális miniszter feladat- és hatásköréről szóló 167/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet 1. § *a)* pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva a következőket rendelem el:

1. §

(1) A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet (a továbbiakban: R.) 4. § (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) Kerettantervet jóváhagyásra

a) a 2. § (3) bekezdésének megfelelő iskolaszakaszokra,

b) az iskolaszakasz meghatározott részére, részeire (pl. bevezető és kezdő szakasz),

c) egyes pedagógiai feladatok végrehajtásához,

d) több iskolai évfolyam különböző tantárgyait, tananyagát érintő tananyaghoz,

e) bármely műveltségi területnek, tantárgynak a teljes közoktatás időtartamát átfogó tanításához,

f) az oktatási program (pedagógiai rendszer) kerettantervére (programtanterv)

lehet benyújtani."

(2) Az R. 4. §-a a következő (3) bekezdéssel egészül ki:

„(3) A kerettantervet – a (2) bekezdésben meghatározott mellékletekkel együtt – három írásos (papír alapú) példányban és egy elektronikus adathordozón elkészített példányban, vagy elektronikus úton az Oktatási Hivatalhoz (a továbbiakban: Hivatal) kell benyújtani."

2. §

Az R. 5. § (4)–(5) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(4) A kerettantervi bizottság munkájához szakértőket vesz igénybe. Szakértőként az működhet közre, aki tantervi szakértőként szerepel az Országos szakértői névjegyzéken, illetőleg a Szakképzési szakértői névjegyzéken, és részt vett a Hivatal által szervezett, a kerettantervi jóváhagyással kapcsolatos felkészítésen a kerettantervi bizottság ajánlása alapján. A szakértőket a kerettantervi bizottság javaslata alapján a Hivatal kéri fel a közreműködésre.

(5) A kerettantervi bizottság a javaslatának meghozatala előtt két szakértői véleményt szerez be. A Hivatal harmadik szakértőt akkor kér fel, ha a kerettanterv

a) a nemzeti, etnikai kisebbségek iskolai nevelését, oktatását szolgálja,

b) a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai nevelését, oktatását szolgálja,

c) a két tanítási nyelvű oktatást szolgálja,

d) alternatív iskolák számára készült.

E harmadik szakértőnek az adott szakterületen szerzett legalább hároméves pedagógiai gyakorlattal kell rendelkeznie. A szakértői véleményeket a jóváhagyási eljárás megindítójának (a továbbiakban: benyújtó) rendelkezésére kell bocsátani."

3. §

(1) Az R. 6. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) A benyújtónak eljárási díjat kell fizetnie. Az eljárási díj a 4. § (1) bekezdésének *a)–b)* pontjában foglalt kerettantervek esetén évfolyamonként a mindenkori minimálbér összege, szakiskola esetén annak kétszerese. A 4. § (1) bekezdésének *c)–f)* pontjában leírt kerettantervek esetén a teljes eljárási díj (minimálbér összege) csak 12 évfolyamra készült kerettantervre vonatkozik, amely összeget kevesebb évfolyam esetén arányosan kell csökkenteni. A közoktatásról szóló törvény 95. § (1) bekezdés *j)* pontja alapján az oktatásért felelős miniszter közoktatás-fejlesztéssel kapcsolatos feladataként kiadásra kerülő ajánlott kerettantervek esetén a szakmai felülvizsgálat eljárási díja a Hivatal költségvetésébe kerül beépítésre."

(2) Az R. 6. § (4) bekezdésének első mondata helyébe a következő rendelkezés lép:

„(4) Az e rendeletben megállapított eljárási díjat a Hivatal 10032000-00282637-00000000 számú számlájára kell befizetni."

4. §

Az R. e rendelet *mellékletével* egészül ki.

5. §

(1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba azzal, hogy a rendelkezéseit a hatálybalépését követően indult eljárásokban kell alkalmazni.

(2) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet 8. § (3) bekezdése, valamint az 1. számú melléklet I. Kerettanterv az alapfokú nevelés-oktatás első szakaszára (1–4. évfolyam) fejezete.

(3) E rendelet hatálybalépésével egyidejűleg a Rendelet 5. § (1), (7), (8) bekezdéseiben „az OKÉV" szövegrész helyébe „a Hivatal", a 4. § (2) bekezdésének *b)* pontjában „a Nemzeti Szakképzési Intézet" szövegrész helyébe „a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet", a 6. § (5) bekezdésében „a KFPT" szövegrész helyébe „a Hivatal" szöveg lép.

(4) Ez a rendelet a hatálybalépését követő 15. napon veszti hatályát.

Dr. Hiller István s. k.,
oktatási és kulturális miniszter

Melléklet a 2/2008. (II. 8.) OKM rendelethez

„3. számú melléklet a 17/2004. (V. 20.) OM rendelethez

I.

KERETTANTERV AZ ALAPFOKÚ NEVELÉS-OKTATÁS BEVEZETŐ ÉS KEZDŐ SZAKASZÁRA

(1–4. évfolyam)

Célok és feladatok

Az alapfokú nevelés-oktatás első négy évre terjedő pedagógiai szakaszának alapvető jellemzője az alapozás. Négyéves időtartama két kisebb, eltérő képzési célú szakaszra tagolódik.

Az első két iskolai év bevezető szakasz, szerepe szerint előkészít az iskolai tanulmányokra. Gyermekre figyelő fokozatossággal vezet át az óvoda játékközpontú tevékenységeiből az iskolai tanulás szervezeti kereteibe, tevékenységrendszerébe és szokásrendjébe. Felhasználja és továbbfejleszti az iskolába kerülő gyerek természetes tanulási motiváltságát, a megismerés és a megértés iránti érdeklődését, nyitottságát. Széles teret enged játék- és mozgásigényének kielégítéséhez. Kedvező feltételeket teremt a természetes fejlődési, érési folyamatok kiteljesedéséhez. Előkészíti, megalapozza a kulcskompetenciák kifejlődésének folyamatát.

A tanító feltérképezi a tanulók egyéni fejlesztési szükségleteit. A gyerekek közötti különbségeket természetesként fogadja el. Kellő időt enged a tanulási feladatok pszichológiai feltételeinek beéréséhez, és személyre szóló fejlesztéssel és értékeléssel esélyt teremt a sikeres iskolai pályafutás, valamint az élethosszig tartó tanulás biztonságos megalapozásához, az egységes műveltségbeli alapok megszerzéséhez.

A kezdő iskolaszakaszban, az iskolakezdés 3–4. évében folytatódnak a fenti fejlesztési prioritások, de fokozatosan átalakul a tanulás jellege. Egyre inkább előtérbe kerülnek a teljesítményelvárások által meghatározott tanulási feladatok, a fejlesztési követelményeknek való megfelelés igénye.

A tanítási tartalmak feldolgozásának folyamata a kisiskolások nevelésében a tanulók együttműködésére épül, kooperatív technikákkal operál. A tanulók fejlettségére és fejlesztési szükségleteire figyelve, differenciált tervezéssel és tanulásirányítással fokozatosan növeli a tanító a terhelést és a teljesítményelvárásokat. A tanulók előmenetelét fejlesztő értékeléssel segíti elő. Élményszerű tanulással, problémahelyzetekből kiinduló izgalmas tevékenységekkel, kreativitást ösztönző feladatokkal fejleszti a kulcskompetenciák összetevőit: az alapvető rutinokat, képességeket és alapkészségeket, formálja az attitűdöket, közvetíti az elemi ismereteket, tanulási és magatartási szokásokat alakít. Megtapasztaltatja az ismeretszerzés korszerű forrásait, azok eszközként való felhasználásának módját, megtanítja és gyakoroltatja az elemi tanulási módszereket és technikákat. A tanulók fokozatosan gyarapodó ismereteit rendszerbe szervezi. Aktivizálja a már megszerzett tudást az új tanulási feladatok megoldásához.

A tanító egészséges egyensúlyt teremt a nevelési és oktatási feladatok rendszerében. Kíváncsiságtól és érdeklődéstől motivált, szabályozott és kötetlen tevékenységek célszerűen kialakított rendszerében fejleszti a kisgyermekben a felelősségtudatot, a kitartást, az önállóságot, megalapozza a reális önértékelést. Mintákat és gyakorlóterepet ad magatartási normák, szabályok elsajátításához, a társas közösségekben való részvétel és együttműködés tanulásához, a problémamegoldáshoz, konfliktuskezeléshez. Megerősíti a humánus magatartásformákat, szokásokat, és a gyermek jellemét formálva elősegíti a személyiség fejlődését, érését, a felelős állampolgári magatartás megalapozását.

Az esélyteremtés érdekében támogatja az egyéni képességek, a tehetség kibontakozását, tervezetten segíti a tanulási nehézségekkel küzdő, a sajátos nevelési igényű tanulókat. Kiemelten törődik azoknak a hátrányoknak a csökkentésével, amelyek a gyermek szokásostól eltérő ütemű fejlődéséből adódnak.

A feldolgozásra kerülő tanítási tartalmak mennyiségének, nehézségi fokának, a haladás tempójának meghatározásában, valamint a tanítási módszerek, eszközök és munkaformák alkalmazásával kapcsolatos döntéshozatalban mindenkor a tanulók fejlettségi jellemzői és fejlesztési igényei az irányadók.

Értékközvetítő szerep
A gyerekek nemcsak az iskolában tanulnak. Sokféle más forrásból is bőséges tapasztalatok, ismeretek birtokába jutnak. Ezeket az iskolának számon kell tartania, fel kell használnia nevelő munkájában. Különösen fontos feladata, hogy sajátos eszköz- és hatásrendszerével olyan értékrendet közvetítsen, amelyik segít a gyerekeknek a spontán hatások és az őket érő információáradat kezelésében, értékelésében, az elfogadásukról való döntésekben. Az iskola célirányosan meghatározott értékrendjének közvetítésében – a kisiskolások nevelésében – kitüntetett szerepe van:

- az iskola légkörének, információforrásokkal kapcsolatos nyitottságának,
- a tanító és a tanulók érintkezésének és együttműködésének,
- a kortársakkal kialakított magatartási kultúrának,
- a gyerekek nevelésében a szülői házzal kiépített partneri viszonynak, függetlenül a szülők társadalmi és kulturális hátterétől,
- az irányított társadalmi tapasztalatszerzésnek, mely kiterjed a társadalom minél szélesebb spektrumára,
- a spontán szerzett tapasztalatok és tudás feldolgozásának (elemzésének, értékelésének) és felhasználásának,
- különféle élethelyzetek tanulmányozásának (feladathelyzetek, tanulási szituációk, konfliktushelyzetek, veszélyhelyzetek, versengések, önkiszolgálás, másság jelenléte stb.),
- az oktatás kultúraközvetítő, értékőrző hatásának, mely kultúra reprezentálja az országban lakók sokszínűségét.

E csatornákon keresztül valósulhat meg már kisiskolás korban olyan értékek megtapasztalása és – az ismétlődő helyzetek újbóli átélése során – belsővé válása, amelyek alapozzák:

- az aktív és felelős – nemzeti és uniós – állampolgári létre,
- a modern gazdálkodásban való hasznos részvételre és
- a közös nemzeti érdekek szolgálatára való eredményes felkészítést az intézményes nevelés keretein belül.

Ilyen értékek például:

- *az emberi együttélés és kapcsolattartás értékei:* egymás megbecsülése, a személyiség belső értékei iránti fogékonyság, az önértékek felismerése, az érdekérvényesítés, a kölcsönösség, a másság természetesként való elfogadása, a közösség ügyei iránti érdeklődés és feladatvállalás, a szabad véleménynyilvánítás, az önállóság;
- *a tanulás és a munka világához kapcsolódó értékek:* a tevékenységmotiváció, a megismerés és az alkotó tevékenység iránti igény, a feladatért vállalt egyéni és közös felelősség, a feladat és a munka megosztása, együttműködés, megbízhatóság, kitartás a feladatok teljesítésében, tapasztalatok az erőfeszítés, a teljesítmény, a sikeresség összefüggéseiről, a vállalkozó kedv, a sikerek és a kudarcok elviselése, az újra kezdés képessége, a tervszerűség, gazdaságosság, igényesség a tevékenységek megvalósításában, önellenőrzés;
- *az értékőrző magatartás jellemzői:* nyitottság, érdeklődés a saját és más népek kultúrája iránt, hagyományőrzés, a természeti, a társadalmi és a technikai környezet értékeinek és veszélyeztetettségének felismerése és tudatos védelme.

Kiemelt fejlesztési feladatok

Énkép, önismeret
Az első négy iskolai év bevezető időszakában az iskolába kerüléssel együtt járó tanulási mód, környezet- és tevékenységváltást lassú átmenettel szükséges segíteni és minél inkább törésmentessé tenni a gyerekek számára.
A tanító biztonságérzetet fokozó, a tanulási sikerek gyakori megélésének és elismerésének feltételrendszerét megteremtő, tapintatos és szeretetteljes bánásmódja teszi lehetővé, hogy a kisiskolások felfedezhessék belső értékeiket, s megtalálják helyüket az iskolai közösségekben, egész életre szólóan megszeressék a tanulást. A társakkal és a tanítóval való együttműködés során kipróbálhatják, hogy mire képesek, megtapasztalhatják a feladatokkal való megküzdés élményét, próbára tehetik fejlődő önállóságukat, s nem végzetes kudarcként, hanem hasznosuló tanulsággal élhetik meg sikertelen próbálkozásaikat is. A reális énkép és a jó önismeret a **szociális és állampolgári kompetencia** egyik fontos pillére.

Hon- és népismeret
A kisiskolások különösen nyitottak, fogékonyak e fejlesztési terület irányában. Ezért is olyan fontos, hogy a tanító minden lehetőséget – pl. az olvasmányok tartalmát, a közös éneklés, zenélés élményét, a képzőművészeti alkotásokkal való találkozás alkalmait, a társadalmi, természeti és technikai környezetből szerzett tapasztalatokat és ismeretbővítést – célirányosan használjon fel ahhoz, hogy a haza fogalmát megtöltse tartalommal, gondoskodjon a nemzeti kultúra értékeinek átörökítéséről, ösztönzést adjon a nemzeti hagyományok ápolására és a hazaszeretet példáinak megmutatása mellett a hazaszeretet tevékenységekben megnyilvánuló gyakorlásához is feltételeket teremtsen. Ez a pedagógiai tevékenység természetesen csak akkor lesz teljes értékű, ha már kisiskolás korban megkezdődik a hazánkban élő nemzetiségek és népcsoportok iránti figyelem és nyitottság megalapozása, a kulturális értékeikkel való ismerkedés, és az elfogadásukra, a megbecsülésükre, a tiszteletükre való ráhangolás, a sztereotípiák és előítéletek kialakulásának megelőzése. A fejlesztéshez felhasznált műalkotásokkal való foglalkozás feltételt teremt az **esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség kompetenciáinak** fejlesztéséhez, valamint a **szociális és állampolgári kompetenciák** gyakorlásához.

Az európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
A jól megalapozott nemzeti azonosságtudatra épülhet fel az a fogékonyság és nyitottság, mely befogadóvá tesz más kultúrák iránt, ösztönzést ad a külföldi kortársakkal való kapcsolatépítéshez. Mindez azért fontos, mert olyan kitekintés, élmény és tapasztalás birtokába juttat, amelyik a későbbiekben utat nyithat, és feltételt képez az európai identitás fejlődéséhez, az egyetemes emberi kultúra értékeinek elfogadásához, a **szociális és állampolgári kompetenciák** tartalmi gazdagításához. A sikerességet befolyásoló tényező **az idegen nyelvi kompetencia** eredményes fejlődése.

Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
A sokféle közös tanulási és szabadidős iskolai tevékenységben való részvétel a **szociális és állampolgári kompetenciák** kiváló gyakorlóterepe. A gyerekek többféle szerephelyzetben próbálhatják ki magukat, tapasztalatokat szerezhetnek a gyermeki jogok gyakorlásáról, a szabad véleménynyilvánításról, az együttélés, az alkalmazkodás, a társas érintkezés formáiról és működéséről, a másság elfogadásáról, valamint a rasszizmus, előítéletek elutasításáról. Elsajátíthatják azokat az alapvető ismereteket, magatartási normákat, szabályokat és szokásokat, amelyek megalapozhatják a társadalmi, természeti és technikai környezetükkel kapcsolatos pozitív attitűdjeiket, elősegítve ezzel szocializációjuk sikerességét. E nevelési feladat fontos tartalmi eleme a **veszélyhelyzeti magatartáskultúra** fejlesztése (*katasztrófavédelem*). A megvalósításban a hangsúly ebben az életkori szakaszban az adekvát magatartásformák kialakításán van. Különféle magatartási stratégiák megismertetésével és gyakoroltatásával fel kell készíteni a kisiskolást a veszélyhelyzetek (árvíz, tűz, veszélyes anyagokkal való találkozás, szélsőséges időjárási jelenségek, járványok, erőszakos és környezetpusztító magatartási megnyilvánulások) felismerésére és arra, hogy mit tegyen a megelőzés érdekében, illetve a már kialakult katasztrófa szituációkban. E folyamatban tanító kitüntetett feladata az is, hogy megalapozza a tanulókban a veszélyhelyzetek megelőzéséhez szükséges felelősséget, cselekvőkészséget és elkötelezettséget. (A nevelési feladat megvalósításához különösen az ember és társadalom, az ember a természetben, valamint az életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület tartalmainak feldolgozása kínál széles körű lehetőséget.)

Gazdasági nevelés
A gyerekek általános műveltségének megalapozásához, **állampolgári kompetenciáik** fejlesztéséhez tartozik, hogy már kisiskolás korukban tisztában legyenek a munka értékteremtő és létfenntartó szerepével és korosztályuknak megfelelő szinten bánni tudjanak a pénzzel. Ismerjék a fizetőeszközöket, azok nagyságrendjét. Szerezzenek tapasztalatokat családjuk pénzfelhasználásáról, annak tervezhetőségéről és a pénzzel, az idővel, az anyaggal, az erővel stb. való takarékosságról, a közösség vagyonának keletkezéséről és megbecsüléséről.
A gazdasági nevelés fontos területe a tudatos fogyasztói szemlélet megalapozása. Eredményességében meghatározó a kisiskoláskori szemléletformálás szerepe. Ezért korán el kell kezdeni a gyerekek környezetkímélő, helyes vásárlási szokásainak alakítását, a reklámok szerepének és káros hatásainak tudatosítását, a termékek racionális kiválasztási szempontjainak megismertetését, a szükségletek kielégítésében a takarékossági szempontok jelentőségének felismertetését és gyakoroltatását.

Környezettudatosságra nevelés
Az iskolába lépő kisgyerek az óvodából sok olyan hasznos tapasztalatot, élményt és érzelmi alapvetést hoz, amelyik megalapozza az alsó tagozat tudatosító, attitűdformáló, szokásalakító tevékenységét a környezettudatos és felelős **állampolgári magatartás** formálásához.
A kisiskolásoknak a természet értékei és problémái iránti fogékonyságának, környezetkímélő magatartásának továbbfejlesztésében kiemelt szerepe van a személyes tapasztalatoknak és az ismételten átélt élethelyzeteknek.

Ezek többféle nézőpontból történő megbeszélésének, értékelésének, a vélemények ütköztetésének és a pozitív magatartásformák folyamatos gyakorlásának. Különösen fejlesztő hatásúak a gyermekek környezetében megfigyelhető és jól érzékelhető környezeti problémaszituációk, válságjelenségek megoldására szervezett – a gyerekek öntevékenységére, ötleteire építő – kreatív feladatok és projektjellegű tevékenységek.

A tanulás tanítása

Kisiskolás korban a **hatékony önálló tanulási kompetencia** leginkább az érdeklődés, a kíváncsiság és a kompetenciára törekvés által motivált közös és egyéni tanulási tevékenységek keretében problémahelyzetek megoldásával, kreativitást igénylő érdekes feladatokkal, a már megszerzett tudás szüntelen mozgósításával, új helyzetekben való felhasználásával fejleszthető. E tevékenységek közben alakulnak a későbbi – felnőtt kori – munkavégzéshez nélkülözhetetlen akarati jellemzők, érzelmi viszonyulások és képesség összetevők (tervezés, döntés, visszacsatolás, együttműködés, megbízhatóság, sikerek megélése, a kudarcok elviselése, újrakezdés, kitartás, önellenőrzés, értékelés stb.), melyek az **élethosszig tartó tanulás** eredményességét is meghatározzák. Szükséges, hogy ne csak a tanító direkt irányítása mellett, hanem szabadon választható témákban, kötetlen szervezésű és társas tanulási helyzetekben is kipróbálhassák képességeiket a tanulók, s ismerjék meg és használják a tanulás korszerű eszközeit, iskolán kívüli színtereit és lehetőségeit (pl. könyvtári szolgáltatások, IKT, múzeum, színház, művelődési központ) is.

Az önálló tanulás képességének megalapozásához eszközként szolgál az **anyanyelvi kompetencia és a digitális kompetencia** fejlettsége. Elengedhetetlen, hogy a gyerekek már ebben az életkorban elemi szintű tapasztalatokat szerezzenek arról, hogy hogyan lehet az IKT eszközöket az önálló ismeretszerzés szolgálatába állítani. A tanulás eredményességét befolyásoló gondolkodási műveletek és értelmi képességek fejlesztése mellett a tanító fontos feladata, hogy fejlessze a tanulás belső motívumait és teremtsen lehetőséget az olvasás-szövegértés fejlődésének függvényében az alapvető tanulási technikák tapasztalati megismerésére, kipróbálására és aktivizálására, valamint időben kezdje el a tanulási szokásrend alakítását (pl. tanulási sorrend, időtervezés, könyvtárhasználat, szöveghasználat, önellenőrzés, hibajavítás) mind a tanórai, mind pedig az egész napos nevelésben.

Testi és lelki egészség

A kisiskolás egészséges fejlődését és eredményes tanulását döntő mértékben befolyásolja, hogy az iskola milyen mértékben és módon elégíti ki mozgásigényét. Ezért a mozgáskultúra célirányos, szervezett fejlesztése mellett naponta kellő időt szükséges biztosítani a kötetlen játékra és a szabadlevegőn szervezett mozgásra.

A tanulók egészséges tanulási környezetének megszervezése, elhelyezése, a humánus, szeretetteljes bánásmód és szorongásmentes légkör megteremtése mellett a tanítónak figyelemmel kell kísérnie – a testi-lelki egészség védelmében – a gyermekek testi fejlődését és otthoni neveltetését is, hogy adott esetben teljesíthesse védő-segítő feladatait.

A felvilágosító munkának ki kell terjednie az egészséges életmód, a helyes táplálkozás, az egészséges napirend, a test, a ruházat és a környezet ápolása iránti érdeklődés és igény felkeltésére, a kapcsolódó szokások alakítására és az ismeretek tudatosítására. A tanító modell szerepe ezen a területen megkülönböztetett jelentőségű.

A lelki egészség fontos összetevője a kortárskapcsolatok szerveződése, a közösségben elfoglalt pozíció, a barátkozás sikeressége. Ezek kedvező alakulásához esetenként a tanító segítsége, indirekt irányítása is szükséges. Olyan pedagógiai eljárások alkalmazása kívánatos, amelyek hatására a mellőzést, a kirekesztést, a sértő elzárkózást, a féktelen indulati megnyilvánulásokat felváltja a csoportban az elfogadás, a türelem, készség az együttműködésre, az egymás segítése, az őszinte hangnem, a kölcsönös megbecsülés.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

Az alapozás igényével már a kisiskolások nevelésében is megjelenik az állampolgári nevelés. Itt elsősorban a társadalmi tapasztalatok szerzése (pl. foglalkozások megismerése, a társadalmi munkamegosztás konkrét eseteinek megfigyelése, a felnőtt szerepekhez kapcsolódó szerepjátékok, magatartásformák, személyközi kapcsolatok elemzése, modellezése konkrét esetek kapcsán), az attitűdformálás, a magatartási minták közvetítése a cél. A nevelés fontos, új területe **a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia** összetevőinek fejlesztése. Olyan személyiségvonások formálása, amelyek a későbbiekben nélkülözhetetlenek az értékes társadalmi tevékenységekben való részvételhez, az egyén boldogulásához (pl. érdekérvényesítés kockázatvállalás, kreativitás, problémafelismerés, a tervezés és végrehajtás végig vitele, megbízhatóság, precizitás, felelősségvállalás, kitartás, újrakezdés). A fejlesztés keretét a célirányosan szervezett tanulási és szabadidős tevékenységek és a természetes élethelyzetek adják.

Ajánlás a tantárgyak követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

Az 1–4. évfolyam ajánlott tantárgyi rendszere és az óraszámok

Az ajánlás azonos tantárgyi rendszerhez két óratervi változatot kínál, lehetőség szerint megőrizve az első és második évfolyamon, a szabadon tervezés lehetőségét.
Az óratervek kialakítása az alábbi szempontok figyelembevételével történt:
- a közoktatási törvényben az általános iskola bevezető és kezdő szakaszára meghatározott kötelező óraszámok,
- a Nat műveltségi területekre előírt százalékos időarányok,
- a testnevelés tanítására a közoktatási törvényben meghatározott időkeret,
- az intézmények gyakorlatában általánosan elfogadott és használt tantárgyi rendszer,
- választási lehetőség a helyi sajátosságoknak, igényeknek való megfeleléshez.

1. változat

Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.
Magyar nyelv és irodalom	296	296	277,5	259
Matematika	148	148	129,5	111
Informatika			18,5	18,5
Idegen nyelv				111
Környezetismeret	37	37	55,5	74
Ének-zene	37	37	55,5	55,5
Rajz és vizuális kultúra	55,5	55,5	55,5	55,5
Technika és életvitel	37	37	37	37
Testnevelés és sport	111	111	111	111
Szabadon tervezhető óra	18,5	18,5	0	0
Kötelező óraszám a törvényben	**740**	**740**	**740**	**832,5**

2. változat

Tantárgy	1. évf.	2. évf.	3. évf.	4. évf.
Magyar nyelv és irodalom	296	296	296	259
Matematika	148	148	148	111
Informatika	-	-	-	37
Idegen nyelv	-	-	-	111
Környezetismeret	37	37	37	74
Ének-zene	37	37	55,5	37
Rajz és vizuális kultúra	55,5	55,5	55,5	55,5
Technika és életvitel	37	37	37	37
Testnevelés és sport	111	111	111	111
Szabadon tervezhető óra	18,5	18,5	0	0
Kötelező óraszám a törvényben	**740**	**740**	**740**	**832,5**

A NAT műveltségterületeinek megjelenése a tantárgyak rendszerében

Jelen kerettantervi változat a NAT valamennyi műveltségterületének – alsó tagozatra meghatározott – fejlesztési tartalmait belefoglalja a fenti tantárgyak rendszerébe. A műveltségi területek és a tantárgyak megfeleltetését az alábbi táblázat mutatja.

A Nat műveltségi területei	Tantárgyak
Magyar nyelv és irodalom *Ember és társadalom* *Művészetek: (Dráma és tánc)* *Informatika (Könyvtári informatika)*	Magyar nyelv és irodalom
Matematika	Matematika
*Informatika**	Informatika
Élő idegen nyelv	Idegen nyelv
Ember a természetben *Ember és társadalom*	Környezetismeret
Művészetek *Ember és társadalom*	Ének-zene
Művészetek	Rajz és vizuális kultúra
Életvitel és gyakorlati ismeretek *Ember és társadalom* *Ember a természetben*	Technika és életvitel
Testnevelés és sport	Testnevelés és sport

*Megjegyzés: *Az* Informatika *műveltségterület tanítási tartalmai alkalmazás jelleggel valamennyi tantárgy tanításában jelen vannak.*

A kerettantervi ajánlás szerkezete

Tanítási tartalmak
Az egyes tantárgyak tantervei évfolyamokra bontva jelenítik meg, a fejlesztési követelményeket, az ezek megvalósítását szolgáló, ajánlott *tanulói tevékenységeket* és azokat az ajánlott tanítási *tartalmakat, témaköröket*, amelyek a tanulói tevékenységek keretét, s egyúttal az egységes műveltségbeli alapok tartományát adják.

Teljesítményelvárások
Az első négy iskolai év képzési jellegének és belső szakaszolásának megfelelően a kerettanterv csak a második év végétől fogalmaz meg várható fejlesztési eredményeket. Ezeket azonban nem a továbbhaladás feltételének igényével, hanem *a következő tanévi fejlesztés feltételei*nek leírásaként adja meg, tájékozódási pontokat kínálva ezzel a tanulók fejlődésmenetének követéséhez és az elért eredmények szöveges értékeléséhez. A közoktatási törvény értelmében csupán a 4. évfolyam második félévében kerül sor a tanulók teljesítményelvárásokhoz igazodó érdemjegyekkel, illetve osztályzatokkal kifejezett értékelésére. A kerettanterv ezért a kezdő szakasz végére már *továbbhaladási feltételeket* fogalmaz meg annak eldöntéséhez, hogy a tanuló felsőbb évfolyamon folytathatja-e tanulmányait a következő tanévben.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez
A fejlesztésközpontú pedagógiai gyakorlatban a tanulói tevékenységek és teljesítmények, valamint a tanulók fejlődésmenetének értékelése az elért fejlesztési eredmények mentén történik. Az értékelés személyre szóló és nem minősítő jellegű, tehát abból indul ki, hogy a gyerek hol tart a fejlődés folyamatában. Rámutat az aktuális – a korábbi saját teljesítményekhez viszonyított tanulási eredményekre, a további fejlődés szükségességére.

Útmutatást és bíztatást ad a továbblépéshez, hogy a gyerek tudatosan és szívesen végezze tanulási feladatait és minél jobban megközelíthesse a majdani kimeneti elvárásokat.
A jó értékelés értékrendet közvetít, megerősít és nem megszégyenít, segíti a személyiség egyén és közösség szempontjából fontos értékeinek felismerését, az elvárások megértését, értelmezését és belülről motivál a további erőfeszítésekre.
A kisiskolás korosztály fejlesztésében különösen fontos szerepe van a fejlesztő értékelésnek, mely végigkíséri a tanulás folyamatát és döntő többségében szóbeli, szöveges értékelés. Ez elsősorban a tanító feladata, de értékelhetik egymást vagy önmagukat is a tanulók. Az írásbeli feladatok azonnali kijavítása és javíttatása a fejlesztés meghatározó feltétele. Itt is bevonhatók az értékelésbe a tanulók, azonban a tanító írásbeli szöveges észrevételei, megjegyzései, melyek fejlődésüket segítő lényeges szempontokra irányítják a tanulók figyelmét, semmivel nem pótolhatók. Ezekre a folyamatos szóbeli és írásbeli értékelésekre épülnek a félévi és tanév végi szummatív értékelések. A közoktatási törvénynek megfelelően (l.: 70. §) írásban és szövegesen kell értékelni a tanulókat az alsó tagozat valamennyi évfolyamán félévkor, és az első három tanév végén. A 4. tanév második félévétől kerül sor a tanulási teljesítmények osztályzatokkal történő értékelésére.
A tanulók szó és írásbeli szöveges értékeléséhez, valamint a negyedik évfolyam második félévében az érdemjegyekkel, illetve az osztályzatokkal történő értékeléshez a kerettanterv egyes tantárgyi területeinél felsorolt értékelési szempontok adnak eligazítási pontokat. Ezek mindegyikét természetesen nem kell figyelembe vennie a tanítónak, amikor értékelő tevékenységét végzi. Szükség szerint válogathat, rangsorolhat, súlyozhat vagy emelhet be újabb szempontokat az adott időszak fejlesztési céljainak megfelelően, illetve az adott tanuló fejlesztési szükségleteihez igazodó prioritások figyelembevételével.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

A magyar nyelv és irodalom tanítása az alsó tagozaton alapozó jellegű, sokrétű feladatrendszerből álló komplex tantárgy. Elsősorban az ***anyanyelvi kompetencia*** fejlesztésének legfőbb eszköze, műveltségterületi összetettségéből adódóan azonban ***többféle kulcskompetencia*** fejlesztéséhez teremt feltételeket, és kitüntetetten kapcsolódik az *ember és társadalom*, a *művészetek*, valamint az *informatika* műveltségterületéhez.

Folyamatában a tanító a családi és az óvodai anyanyelvi nevelés eredményeiből kiindulva intenzíven fejleszti a szövegértés és szövegalkotás képességét. Új nyelvhasználati tevékenységeket (olvasás, írás, írásbeli szövegalkotás) ismertet meg és gyakoroltat, és a gyermek ösztönös nyelvhasználatát a tudatosodás irányában fejleszti tovább. Mindezt annak érdekében teszi, hogy feltételt teremtsen a szóbeli és írásbeli kommunikáció igényes eszközzé fejlesztéséhez.

A tanító feladata, hogy integrált szemléletű, változatos tevékenységrendszer szervezésével olyan tanulási helyzetet teremtsen, amelyben a gyermek aktív résztvevője a kommunikációs folyamatoknak. Gyakorolhatja a szövegek értelmezését, alkotását és a társas kommunikációt. Folyamatosan fejlődhet szókincse, olvasási rutinja és íráskészsége, szövegelemző és szövegértő képessége, kifejtheti a szövegtartalommal kapcsolatos álláspontját. Megismerheti a kommunikáció különféle (verbális, nem verbális, képi, hangzó, elektronikus) módjait, folyamatosan tudatosodik szó- és írásbeli nyelvhasználata, lehetősége van az önkifejezés többféle formájának kipróbálására, így egyre pontosabbá válhat gondolatainak, érzéseinek, véleményének kifejezése. Megtapasztalhatja az információk szűrésének, válogatásának, csoportosításának szükségességét és gyakorolhatja ennek adekvát módját. E folyamatban szilárd alapozást nyer tehát ***anyanyelvi kompetenciája,*** melynek eszközjellegű használatában a gyerek egyre nagyobb önállóságra tesz szert, és erre építve az ismeretszerző és alkalmazás jellegű feladatok rendszerében sikeresen fejlődhet a ***hatékony önálló tanulási****, valamint a* ***digitális kompetenciája*** is.

Mind a befogadó, mind pedig az alkotó, kifejező nyelvi tevékenységek gyakorlása gazdag nevelési lehetőségeket kínál a személyiség értelmi, érzelmi, akarati összetevőinek fejlesztéséhez, társadalmi tapasztalatok szerzéséhez, erkölcsi és esztétikai értékek befogadásához, valamint a gyermek társas kapcsolatainak, közösségbe való beilleszkedésének elősegítéséhez, jelentősen hozzájárulva ezzel ***a szociális és állampolgári kompetenciák*** fejlődéséhez.

Az anyanyelvi kultúra alapozásával, az olvasás-szövegértés fejlesztésével szorosan összefonódik a gyerekek irodalmi nevelése. Ennek középpontjában a művek aktív, élményt jelentő befogadása*,* ***az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség*** célirányos fejlesztése áll. Az irodalmi művek olvasása lehetővé teszi az erkölcsi értékrend és a nemzeti kultúra értékeinek elsajátítása mellett más kultúrák megismerését és a komplex irodalmi nevelés folyamatában a különféle művészi kifejezési formák megtapasztalását. Az olvasmányélmények megbeszélése feltételt teremt a többféle értelmezés lehetőségének felismeréséhez és gyakorlásához, a saját olvasat vállalásához, a képteremtő képesség fejlesztéséhez, az ízlésformáláshoz, a beleéléshez. A kisiskolások irodalmi nevelési céljainak megvalósításában kitüntetett szerepe van a drámapedagógiai eljárások alkalmazásának. A drámajátékok elősegítik az átélést, az olvasottak befogadását. Tevékenységei megkönnyítik a kapcsolatteremtést és az együttműködést, fejlesztik a mozgáskultúrát, természetes helyzeteket kínálnak a szövegalkotáshoz, a kreativitás fejlesztéséhez, a beszéd és a testbeszéd (nem verbális kifejezőeszközök) gyakorlásához, összhangjának alakításához.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy olvasmányanyaga nevelési megfontolásokból többféle szöveget tartalmaz. A szépirodalmi és az ismeretterjesztő szövegek mellett fontos, hogy nem irodalmi szövegformákkal is foglalkozzanak a tanulók. Az olvasott szövegek segítik a környezetben való eligazodást, ismereteket közvetítenek a társadalomról és a természetről, a hazáról, a családról és más alapvető emberi kapcsolatokról. Népünk múltjának történetei és kiemelkedő személyiségeinek példája, a nemzetiségek és etnikai népcsoportok kultúrájával való ismerkedés erősíti a gyerekek nemzeti azonosságtudatát. A szereplők magatartásának elemzése, jellemvonásaik és tetteik motívumainak vizsgálata erkölcsi értékrendet alakít, a másik ember tiszteletére,

szociális érzékenységre, a környezetért érzett felelősségre nevel. Mindez tényanyagot és gyakorlóterepet kínál **a *szociális és állampolgári kompetenciák*** fejlesztéséhez és a ***környezettudatos magatartás formálásához.***

Fejlesztési követelmények

Az 1–4. évfolyam magyar nyelv és irodalom tanításának alapfeladata a beszéd és a megértés folyamatos fejlesztése, az olvasás és a kézírás megtanítása, a helyesírás megalapozása, a szövegértés és a szövegalkotás elemi szintű gondolkodási és nyelvi műveleteinek elsajátíttatása és gyakoroltatása, ehhez pedig alapvető ismeretek nyújtása a magyar nyelv rendszeréről, valamint a szóbeli és az írásbeli nyelvhasználat egyszerűbb szabályairól.

A bevezető és a kezdő iskolaszakasz tanulási tevékenységeinek kétségtelenül az egyik leglátványosabb eredménye az új nyelvhasználati módok, az olvasás és az írás megtanulása és használatának eszközzé fejlesztése. Tekintettel azonban arra, hogy a nyelvhasználati módok megtanulása egymásra épül, fejlesztésük pedig szorosan egymáshoz kapcsolódik, a velük való foglalkozás belső arányairól az egyes tanulók fejlettségét mérlegelve, a differenciált tanulás tervezés és irányítás érvényesítésével, igen körültekintően kell döntenie a tanítónak.

A beszédkészség, a szóbeli szövegalkotás és a megértés fejlesztése folyamatos feladat. Ennek különös jelentőségét részint az adja, hogy e képességcsoport képezi alapját és kiinduló pontját valamennyi újonnan megtanulásra kerülő nyelvi tevékenységnek, részint pedig az, hogy fejlettsége döntően meghatározza a gyermek társadalmi beilleszkedését, kortársaival való kapcsolattartásának és iskolai tanulmányainak sikerét. Ezért különösen fontos a kulturált nyelvi magatartás megalapozása mintaadással, szabálytanulással, élethelyzetekben páros és csoportos gyakoroltatással, szokásalakító tréningekkel. Kiemelt feladat továbbá a szókincs folyamatos bővítése, pontosítása és aktivizálása olvasással, szövegértelmezéssel, szövegalkotó feladatokkal, valamint a narráció ösztönzése, gyakoroltatása.

Olvasás, az írott szöveg megértése fejlesztési terület magában foglalja az olvasás jelrendszerének eszközszintű elsajátítását és használatát. Az első olvasási sikerek meghatározó erejűek az olvasóvá válás, az olvasással kapcsolatos pozitív viszonyulások kialakulásának folyamatában. Ezért a tanulók egyedi sajátosságaira tekintettel, differenciáltan kell megszervezni az olvasástanulás folyamatát. Egyéni mérlegelés alapján kell dönteni az alapozásra (az olvasástanulás előkészítésére) fordítandó idő mennyiségéről, a betűtanulás megkezdésének időpontjáról, a betűk megismerésének haladási tempójáról a korai tanulási kudarcok, a tanulási tevékenységgel kapcsolatos szorongások, gátoltság kialakulásának megelőzése érdekében. A cél az, hogy a gyerek akarja és a maga módján próbálja megfejteni a betűk sorának jelentését, az olvasottak értelmét, jól működő eszközzé fejlődjön olvasástudása és szeresse meg az olvasás tevékenységét.

Az értő olvasás fejlődésében fontos szerepe van a szöveggel való foglalkozásnak. Ennek során a művészi és ismeretterjesztő szövegek elsődleges megértésén túl a mélyebb tartalmi rétegeket kibontó szövegelemzést is gyakorolják a gyerekek a tanító irányításával. A fejlesztés eredményeként elvárható, hogy a tanuló néma olvasás útján megértse tankönyvei szövegének, a feladatok utasításainak lényegét. A szövegekből pontosan emelje ki az információkat, s használja fel azokat új feladathelyzet megoldásához. Az olvasási képesség fejlesztésének további feladata az 1–4. évfolyamon az értelmező (interpretáló), a kritikai és kreatív olvasás megalapozása, valamint az olvasástechnika fejlesztése, a kifejező felolvasás gyakoroltatása is.

A kisiskolások nevelésében az olvasástanulással szorosan összekapcsolódva valósul meg az **irodalmi ismeretek alapozása.** Ennek lényege az olvasás iránti érzelmi és gondolati érdeklődés felébresztése, a képzelet mozgósításával a képteremtő képesség fejlesztése, tapasztalatszerzés, pl. művek formai jellemzőiről, a költői nyelv néhány sajátosságáról, művek témájáról, szereplőiről, élethelyzetekről, esztétikai fogalmakról.

A szövegfeldolgozás folyamatában már kisiskolás korban megkezdődhet az irodalom és az olvasó kapcsolatának alakítása. Ennek feltétele, hogy a tanulók a saját olvasatuk szerint értelmezhessék a szöveget, kapjanak ösztönzést arra, hogy felépítsék magukban annak képi világát, s reflektálhassanak az olvasottakra. A művekkel való foglalkozás során indul el az irodalmi művek erkölcsi, érzelmi, esztétikai értékei iránti fogékonyság megalapozása, az ízlésfejlesztés, valamint a társművészetek bekapcsolásával a komplex esztétikai nevelés.

Az értő olvasás fejlődésében fontos lépés az a tapasztalat, hogy a szöveg nemcsak irodalmi élményt nyújthat, hanem ismeretforrás is, s az így megszerzett tudás felhasználható újabb feladatok megoldásához. Ezt segíti a

képi közlés (vizuális információk), a szövegtagoltság, a tipográfiai eszközök, ábrák, jelek szerepének figyelembevétele a szöveg jelentésének megértésében.

Az írásbeli szövegalkotás fejlesztése a jól megalapozott anyanyelvi készségekre épül, szabályainak megtanítása különböző témájú és szövegtípusú olvasmányok feldolgozásával valósul meg. Ezek szolgálnak mintául a gyermekek fogalmazásaihoz, nyitnak utat a későbbi kreatív alkotásokhoz, a képzelet, az érzelmek, a gondolatok önálló kifejezéséhez. A szövegek az árnyalt, gazdag szókincs kialakításának forrásai is, hozzájárulnak az önkifejezés igényének felébresztéséhez és képességének fejlődéséhez. A témaválasztás és a szövegalkotás előkészítése döntően meghatározza az önálló alkotás sikerét. Ezért a gyerekhez közeli, érdeklődésére számot tartó, képzeletét, kreativitását ösztönző témát célszerű választani. Az előkészítést minden esetben a tanulók fejlettsége, egyéni fejlesztési igénye határozza meg. Mivel e tekintetben jelentős eltérések lehetnek egy-egy tanulócsoporton belül, a differenciált tanulásszervezés feltétlenül javasolt.

A fejlesztés eredményességét fokozza, ha az önálló munkákat óráról órára kijavítja a tanító. Szöveges értékeléssel segíti a tanítványait a fogalmazások erényeinek és hibáinak felismerésében és rendszeresen kijavíttatja ezeket.

Az íráskép egyénivé, az írás eszközzé fejlesztése a kézírás megtanításával kezdődik. A betűformák és kapcsolások elsajátításán keresztül vezet az út az írás automatizálásáig. Olyan írástempóra kell szert tenniük a tanulóknak, amely kiszolgálja a tanulási igényeket. Az íráskép tetszetős külalakjának érdekében kívánja meg a tanító a gazdaságos és esztétikus szövegelrendezést, a szabályoshoz közel álló, jól olvasható betűtípus használatát, amely nem zárja ki az egyéni vonásokat. A fejlesztés eredményeként a tanulók betűtévesztés, csere és kihagyás nélkül írjanak az alsó tagozat végére. Írásuk olvasható, füzetvezetésük rendezett legyen.

Az **ismeretek az anyanyelvről témakör** a tudatos nyelvszemlélet, az emeltebb igényű anyanyelvhasználat alakításának az eszköze. Folyamata az ösztönös nyelvhasználat tudatosítási folyamatainak beindításával veszi kezdetét. Ennek keretében a magyar nyelv rendszerére vonatkozó elemi ismereteket szerezhetnek a tanulók. Nem az ismeretek minél szélesebb körével való foglalkozás azonban a lényeg, hanem a megértés. Ezért fontos, hogy a fogalomalkotás kellően kiérlelt legyen: nyelvi tapasztalásra épüljön és elnyújtott folyamatával időt adjon a gyereknek a tartalmi jegyek felismeréséhez, a fogalom tartalommal való megtöltéséhez. A nyelvtani ismeretekhez kapcsolódik a helyesírási szabálytudatosodás és – a folyamatos gyakoroltatással együtt járó szisztematikus hibajavítás eredményeképpen – az elemi szintű helyesírási készség. A jól kiválasztott és fokozatosan bővülő szóanyag folyamatos gyakorlásával megvalósuló helyesírás alapozással párhuzamosan futó fejlesztési feladat a tanulók önellenőrzésének és hibajavító tevékenységének, valamint a helyesírási szótár használatának szokássá fejlesztése.

A tanulási képesség fejlesztése, az ismeretfeldolgozási technikák tanítása már az alsó tagozat bevezető szakaszában megkezdődik. Ennek keretében megismertetjük a tanulókat az ismeretszerzés írásbeli forrásaival, lehetőségeivel, a könyv- és könyvtárhasználattal.

A fejlesztés fontos mozzanata a könyvtári foglalkozások keretében és a tanórai feladatmegoldásokhoz kapcsolódva a szótárak, gyermeklexikonok, enciklopédiák, elektronikus adatbázisok tanulmányozása, az ismeretfeldolgozási technikák közül a gyűjtött adatok célszerű elrendezésének; a vázlat készítésének gyakorlása tanítói segítséggel. Változatos feladathelyzetekben szerezhetnek tapasztalatokat a tanulók az információk felhasználásának módjairól, a tanult ismeretek tömörítésének, összefoglalásának, rendezésének célszerű eljárásairól. A memoriterek tanulása közben kipróbálhatják a különféle szövegtanulási technikákat, emlékezetük megtartó képességének határait, egyéni tanulási stílust alakíthatnak ki.

A kommunikációs kultúra korunkban nélkülözhetetlen összetevője, az önálló tanulás alapja a különféle ismeretforrások hasznának és felhasználhatóságának korai megtapasztalása. Ennek része az elektronikus média eszközi használatának tanulása. Miközben a gyerekek gyakorolják az emberi kommunikáció életkoruknak megfelelő különféle lehetőségeit és módjait, fejlődik digitális kompetenciájuk. Ehhez ismerniük kell a számítógép elemi szintű kezelését; és az IKT eszközök használatára épülő alapkészségeket és képességeket mozgósító fejlesztő tevékenységekre van szükség, hogy élményszerűen élhessék meg azt a felismerést, hogy az informatika tantárgyban tanultakat eszközként használhatják tanulási feladataik megoldásához: új ismeretek szerzéséhez, a tanultak rendszerezéséhez, tárolásához és felhasználásához.

A különböző nyelvhasználati módok tanulásának pszichológiai és szociokulturális feltételeiben igen jelentős eltérések tapasztalhatók a tanulók körében. Ezért súlyos hiba, ha a tanító feszített tempót diktál és

egységes haladási ütemet vár el minden tanulótól, nincs tekintettel a gyerekek eltérő jellemzőire, fejleszthetőségére, fejlesztési szükségleteire. Az olvasás és az írás, valamint a szövegalkotás tanulásának különösen a bevezető és a kezdő időszakában a szokásosnál is nagyobb szerepe van az egyéni különbségek figyelembevételének, a differenciált fejlesztésnek. Ilyen módon érhető el, hogy egyenlő esélye legyen mindenkinek az olvasás, a szóbeli és az írásbeli önkifejezés jó szintű elsajátításához, s a tanulás folyamata élmény, örömteli tevékenység és sikerek forrása lehessen valamennyi gyereknek.

1. évfolyam

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése Irányított anyanyelvi tapasztalatszerzés. Tematikusan bővülő és pontosított szókincs. Társas kapcsolatokban a beszéd, a testbeszéd, a beszédkedv és -bátorság fejlesztését szolgáló gyakorlatok A helyes beszédlégzés. A hangok tiszta artikulációja, időtartama. A helyes kiejtés. A kijelentő és a kérdő mondat hanglejtése. Szövegreprodukció. A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatai. Szókincsfejlesztés. .	A helyes légvétel, gazdálkodás a levegővel. A beszédritmus megfigyelése, utánzása beszédben, felolvasásban rövid verseken, mondókákon. Érthető és értelmes beszéd: szavak, szószerkezetek, mondatok helyes ejtésének gyakorlása. Jól ritmizálható mondókák, versek tanulása, előadása. Érzelmek kifejezése némajátékkal. Felelgetős mondókák előadása párokban, együttműködés a társakkal. Szituációs játékkal: köszönés, bemutatkozás, kérdezés, kérés, ajándékozás, köszöntés, köszönetnyilvánítás. Szöveghez kapcsolódó kérdések megválaszolása. Feladatok utasításának értelmezése. Képolvasás, mesemondás. A szókincs bővítése, pontosítása szövegkörnyezetben történő értelmezéssel.
Az olvasás és az írás tanulásának előkészítése Az új nyelvhasználati módok tanulásának megkezdéséhez szükséges pszichológiai feltételrendszer és nyelvi tudatosságalapjai. A beszéd, a beszédészlelés és -értés fejlesztése. A mondat felbontása szavakra, a szavak szótagokra, a szótagok hangokra. A *mondat*, a *szó,* a *szótag*, a *hang* fogalmának tapasztalati alapozása. A jelfunkció. Hangdifferenciálás. A hangok sorrendisége a szavakban. Tájékozódás a testsémán, térben, síkban. Relációs szókincs. Alakfelismerés. A szem és a kéz mozgásának összehangolása. Finommozgások Taneszköz- és írószerhasználat.	A figyelem, az érzékelés, az észlelés, a megfigyelés, az emlékezet, a síkban és a térben való tájékozódás, a mozgás és a ritmusérzék fejlesztését szolgáló tréningek A beszédészlelés és -értés gyakorlása mesehallgatással. A nyelvi tudatosság fejlesztéséhez analizáló gyakorlatok: szótagolás, hangokra bontás; szintetizáló gyakorlatok: hangösszevonások, szavak alkotása. Mondatalkotás eseményképről. A helyzetet meghatározó kifejezések (relációs szókincs) pontosítása, bővítése és használata. Formák fölismerése, különbségeik és azonosságaik megállapítása. A tájékozódás gyakorlása térben és síkban. Az olvasáshoz, íráshoz szükséges helyes testtartás gyakorlása, a helyes írásszokások alapozását segítő gyakorlatok. Az írástevékenység megkezdése, betűelemek alakításával, kapcsolásával.
Az olvasás jelrendszerének megtanítása Az olvasási kompetencia előkészítő szinten az olvasás jelrendszerének elsajátítása és használata szavak, szószerkezetek, mondatok, rövid szövegek néma és hangos olvasásához. Nyelvtani fogalmak tapasztalati úton való megismertetése: a mondat, a szó, a szótag, a magánhangzó, a mássalhangzó, rövid és hosszú hangok, egy-, két-, háromjegyű betű, az ábécé. A nagybetűk, a mondatzáró írásjelek használatának megfigyeltetése.	A hangoknak megfelelő kis- és nagy nyomtatott betűk megtanulása, gyakorlása. A betűknek megfelelő hangok helyes kiejtése. Betűcsoportok, szavak, szószerkezetek, mondatok olvasása, értelmezése. A pontosságra törekvő hangos olvasás gyakorlása szövegeken. Az értő néma olvasást megalapozó feladatok megoldása. Követő olvasás.

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Az írás jelrendszerének megtanítása Az íráskészség előkészítő szintjén többféle írástevékenység. Kis- és nagybetűk írásának elsajátítása. A szabályos betűalakítás és -kapcsolás: betűk, szavak, szószerkezetek, rövid mondatok írása. A helyesírás alapozása a szavak hang- és betűsorának egyeztetésével.	A szabályos betűalakítás és -kapcsolás gyakorlása. Szavak, szószerkezetek, mondatok írása másolással, írott majd nyomtatott mintáról. Kezdetben rövid, majd egyre hosszabb szavak írása látó/halló előkészítés után tollbamondásra és írásminta nélkül, emlékezetből.
Olvasás, szövegértés, irodalom Népköltészeti és műköltészeti alkotások: mesék, mondókák, sorolók, rövid gyermekjátékok. A mindennapi életből, a természeti környezetből vett témájú rövid szépirodalmi szövegek, versek és prózai alkotások, ismeretterjesztő és hétköznapi szövegek. Az olvasottak tartalmának és címének összefüggése. A próza és a vers különbsége. Az olvasás iránti értelmi és érzelmi érdeklődés ösztönzése, komplex esztétikai élmények.	A szereplők, a helyszín, az események megfigyelése. Kapcsolat keresése az olvasott szöveg és a tanuló saját élményei, tapasztalatai között. A vers hangulatának fölismerése, ritmizálása tanítói segítséggel. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása elmondással és feladatmegoldással. Illusztráció készítése.
A tanulási képesség fejlesztése Tapasztalatok az ismeretszerzés forrásairól és azok használatáról. Az önálló feladatvégzés lépései. A könyvtár szolgáltatásai, a könyvkölcsönzés módja. Olvasási szokások. Gyermeklexikon használata.	Az önálló feladatvégzés lépéseinek gyakorlása. .Egyszerű algoritmusok felismerése. Kérdésekre válasz keresése ismert szövegből. Látogatás az iskolai könyvtárban. Válogatás a korosztálynak készült könyvekből: képeskönyvek, mesekönyvek, ismeretterjesztő könyvek megfigyelése. A könyvtárban szokásos viselkedési szabályok tanulása, gyakorlása. Szavak magyarázata gyermeklexikon használatával.
Társadalmi ismeretek Az erkölcsi értékrend formálását, a szociális érzékenység fejlesztését segítő tapasztalatok A szűkebb és a tágabb család, a családtagok kapcsolatai, a gyerekek helye a családban.	A gyermek környezetében élők cselekedeteinek megfigyelése. Beszámoló saját életének eseményeiről. Az olvasmányokban megfigyelt élethelyzetek megjelenítése, megbeszélése. Részvétel közösségi tevékenységben.
Tánc és dráma Tapasztalatok az önkifejezés különféle formáiról, a társakkal való együttműködésről; mozgásos, erkölcsi és esztétikai élményeket nyújtó közös, kreatív játékok. Érzékelő, utánzó és memóriafejlesztő játékok. A beszéd, az ének, a mozgás összekapcsolása játékhelyzetekben. Történetek feldolgozása báb és drámás eljárásokkal.	Utánzó játékok. Énekes népi gyermekjátékok összekapcsolása mozgással, előadásuk társakkal. Az olvasott történetek reprodukálása bábozással, szerepjátékokkal.

Memoriter

Szabadon választható versek, népköltészeti mondókák, sorolók, nyelvtörők, verses mese elmondása fejből. Mennyiségét a tanulócsoport teherbíró képességét figyelembe véve kívánatos meghatározni.

2. évfolyam

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése Növekvő terjedelmű aktív szókincs. A verbális és nonverbális kommunikáció konvenciói és alkalmazásuk társas kapcsolatokban. Kezdő szintű folyamatos beszéd. Helyes beszédlégzés. A hangkapcsolatok helyes kiejtése, a hangok időtartama. A mondat- és szövegfonetikai eszközök szerepe. Udvarias magatartási szokások, nyelvi fordulatok a felnőttekkel és kortársakkal való érintkezésben. A megszólítás. Mondatalkotások. Két, majd több mondat összekapcsolása. Eseménysor felidézése, az események sorrendisége. Feladatadások, szóbeli üzenetek megértése.	Légző gyakorlatok: szavak, szószerkezetek, mondatok, mondókák utánmondása. A hangok időtartamának érzékeltetése a szavakban. Mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazása a beszédben és a hangos olvasáskor. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak megfigyelése és értelmezése. szövegkörnyezetben. A vizsgált/gyűjtött szavakkal mondatalkotás, hiányos szöveg kiegészítése. Beszélgetés adott vagy választott témáról. A beszélgetőtárshoz igazodó udvarias nyelvhasználat, a nem verbális eszközöknek a beszédhelyzethez alkalmazkodó használata. Szituációs játékok a kulturált nyelvi viselkedés gyakorlására. Telefonálás, üzenetközvetítés. Történet mesélése. Eseménysorról rövid szöveg alkotása mondatok összekapcsolásával, hiányos szöveg kiegészítésével. Szóbeli szövegek, feladatszövegek értelmezése, lényegének elmondása.
Olvasás, írott szöveg megértése, irodalom Népköltészeti és műköltészeti alkotások a klasszikus és kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból. Mesék, népdalok, találós kérdések, népi játékok a nemzetiségek és etnikumok kultúrájából is. Történetek a gyerekek természeti és társadalmi környezetéről. Nem irodalmi szövegek. A cím és tartalom viszonya. A versben: a ritmus, a rím, az ismétlődések. Az olvasottak tartalmára irányuló fokozott figyelem, kezdő szintű megértés. A feldolgozott szövegek tartalmából adódó természeti és társadalmi környezettel kapcsolatos bővülő tapasztalatok és elemi ismeretek. Másokra irányuló figyelem, a másság befogadásával és a környezetért érzett felelősség élményével való ismételt találkozás.	A mű témájának, eseményeinek, szereplőinek megnevezése. A szereplők cselekedeteinek értékelése, következtetés tulajdonságaikra. Az események összefoglalása, a lényeges gondolat kiemelése. Az olvasott művek szóhasználatának megfigyelése. A cím és a tartalom összefüggésének megfigyelése. Az ismeretlen kifejezések értelmezése szövegkörnyezetben. A verses forma fölismerése, a szöveg ritmusának jelzése tapssal.
Olvasástechnika Az olvasási kompetencia kezdő szinten. Hangsúlyozás és hanglejtés. A szünettartás és a ritmus. Hangos és néma olvasás. A folyamatos olvasás.	Szavak, szószerkezetek, mondatok helyes hangsúlyozása. Toldalékos szavak pontos kiolvasása. Szünettartás a mondaton belül és a mondatok között. Helyes hanglejtés gyakorlása kijelentő és kérdő mondatok olvasásával. A folyamatos és pontos olvasás gyakorlása mondatok és szövegek hangos olvasásával. Felolvasás előzetes felkészülés után. A kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok és a mondatzárások helyes felolvasása. A sorvégi átmenetek megszakítás nélküli olvasása. A természetes beszéd tempójához és hanglejtéséhez közelítő hangos olvasás.
Írásbeli szövegek alkotása Előkészítő szintű szövegalkotás. Mondatalkotás. Mondatok összekapcsolása. Történetalkotás szóban. Vázlatkészítés.	Szógyűjtés, szószerkezetek, mondatok alkotása eseményképről. Rövid írásbeli válaszadás olvasott szöveghez kapcsolódó kérdésekre. Személyes élményről vagy földolgozott olvasmányról két-hárommondatos írásbeli fogalmazás. Az olvasott művekről vázlatkészítés tanítói

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
	segítséggel. Írás- és helyesírási hibák javítása leírt szövegben tanítói utasításra és önellenőrzéssel.
Íráskép	
Kezdő szintű írástechnika. Betűismeret és -kapcsolás. Írásszokások. Az eszközszintű íráshasználat alapozása.	A betűismeret megerősítése. Betűalakítások, betűkapcsolások gyakorlása. Szavak, szószerkezetek, két-három mondat leírása másolással, tollbamondásra és emlékezetből. Válogató másolás és akaratlagos írás. Helyes írásszokások alkalmazása (testtartás, írószerfogás, kézcsúsztatás).
Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás	
Tudatosodó nyelvhasználat. Tapasztalati úton belátható egyszerű anyanyelvi szabályszerűségek. A beszéd/írás részei: mondat, szó, hang és betű. A magyar ábécé, a betűrend, a magán- és mássalhangzók. Az időtartam jelölése. A szótagolás és az elválasztás. A kiejtés szerinti és a kiejtéstől eltérő írásképű szavak. A *j* hang kétféle jelölése. A szavak szerkezete: a szótő és a toldalék. A kijelentő és a kérdő mondat.	Szöveg, mondat, szó tagolása. A társak név szerint, könyvek cím, illetve szerző szerint ábécérendbe állítása. A hosszú és rövid hangok fölismerése a beszédben, megfelelő jelölésük írásban. A kiejtéstől eltérő írásképű szavak egyszerűbb eseteinek helyesírása szóelemzés segítségével. Egyszerű szavak elválasztása. Az egyalakú szótövek és a toldalékok megkülönböztetése egyszerű szavakban. A kijelentő és a kérdő mondat fölismerése, megnevezése szövegben. A tanult helyesírási szabályok alkalmazása írástevékenység közben, írásbeli feladatok megoldásakor.
A tanulási képesség fejlesztése	
A megismert információs források célirányos használata egyszerű tanulási feladatokban. A digitális írásbeliség alapjai. A kép és a szöveg kapcsolata. A könyvtárhasználat alapvető szabályai. A könyvek jellemző adatai. Gyermekújságok jellemzői.	A mindennapi élet algoritmusainak felismerése és megfogalmazása szövegalkotó feladatokban. Illusztrált szövegekben a kép és a szöveg együttes értelmezésének gyakorlása. Eligazodás a könyvekben a tartalomjegyzék alapján. Tájékozódás a gyermeklexikon betűrendjében. A könyvek jellemző adatainak megfigyelése (író, cím, kiadó, a kiadás éve). Ismerkedés a gyermekújságok tartalmával, szerkezetével.
Társadalmi ismeretek	
Társas kapcsolatokat és a közösségekben elfoglalt helyzetet befolyásoló tapasztalatok, adekvát magatartásformák, -modellek. Mindennapi életvitellel összefüggő helyzetgyakorlatokban megfigyelhető (pl. vásárlói, fogyasztói, életmódbeli) magatartási minták. A barátok, baráti kör, az iskolai és egyéb kisebb közösségek.	Felnőttek és gyerekek társas viselkedési formáinak megfigyelése, gyakorlása élethelyzetekben. Kapcsolatfelvétel családtagokkal és ismerős felnőttekkel. Baráti kapcsolatok ábrázolásának megfigyelése olvasmányokban, véleményalkotás a szereplők viselkedéséről. Beszélgetés az iskolai életről, az osztályközösségről. Részvétel a mindennapi élet különböző helyzeteit felidéző szerepjátékokban.
Tánc és dráma	
Az átélés és a befogadás élménye, az együttműködés, a társakra irányuló figyelem. Érzékelő, utánzó és memóriafejlesztő játékok. Népi mondókák, gyermekjátékok, népszokások, dramatizált mesék. Történetek feldolgozása a báb és a dráma eszközeivel.	A szövegmondás összekötése ritmikus mozgással. Egyszerű lépésekkel kísért énekes népi gyermekjáték előadása. Rövid mesék, történetek dramatizálása, a szereplők és a főszereplő megkülönböztetése. Improvizációs játékok tanári irányítással, többféle kommunikációs helyzetben.

Memoriter

Versek, találós kérdés, népi gyermekjáték elmondása könyv nélkül, szöveghűen, a tanult mondatfonetikai eszközök alkalmazásával. A szöveg nehézségi fokát és mennyiségét a tanulócsoport teherbíró képessége határozza meg.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Egyszerű szóbeli és írásos közlések megértése. Kérdésekre értelmes, rövid válaszok adása. A mindennapi kommunikáció alapformáinak alkalmazása a szokás szintjén: köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdezés, kérés, köszönetnyilvánítás, köszöntés. Pontosságra törekvő folyamatos olvasás. Az olvasmány tartalmának elmondása kérdések segítségével. Rövid szövegekből információk kiemelése, a leírt események helyes sorrendjének felismerése. Önállóan alkotott mondatok /tartalmi/ összekapcsolása.
Az ábécé használata feladatmegoldáshoz. A hangok hosszúságának helyes jelölése begyakorolt szókészlet körében. A kiejtéssel megegyezően írt rövid szavak biztos helyesírása. A *j* hang biztos jelölése kb. 20 – a tanulók által gyakran használt – szóban. Az elválasztás szabályainak alkalmazása egyszerű szavak írásakor. Mondatkezdés nagybetűvel, mondat szavakra tagolt leírása segítséggel. A tanult mondatzáró írásjelek alkalmazása. Egyszerű mondatok, rövid szöveg írása másolással, tartalmi és helyesírási előkészítés után tollbamondásra és emlékezetből. Hibajavítás tanítói irányítással.

3. évfolyam

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése Folyamatosan bővülő és aktivizálódó szókincs. A szóbeli gondolatközlés és a beszédfolyamatok megértése haladó szinten. A különféle mondatfajták és a mondatfonetikai eszközök kapcsolata. A szavak és a nem verbális jelek (testbeszéd) szerepe különféle kommunikációs helyzetben. A szavak jelentésárnyalata, stílusértéke, szerepe a beszédben. Szólások, közmondások jelentése.	A szavak, szószerkezetek megfelelő kiejtésének gyakorlása az élőbeszédben és a fölolvasásban. Helyes beszédlégzés bővülő mondatok elmondásakor, felolvasásakor. A nem verbális eszközök összehangolása a tartalommal szöveg-mondáskor és értelmezésük mások megnyilatkozásainak értékelésekor. Versek és mesék kifejező előadása, kapcsolattartás a hallgatósággal. Szókincsbővítés: a szavak jelentésének, stílusértékének elemzése szövegben, ezen tapasztalatok, valamint a tanult szólások, közmondások használata az élőbeszédben és a fogalmazásban. Szóbeli szöveg-alkotás különféle kommunikációs helyzetekben. Ismert mese elmondása tömörített és bővített változatban. Hosszabb szóbeli közlések követése, megértése. Mindennapi élmények, filmélmények, olvasmányok rövid tartalmának elmondása, megbeszélése. Részvétel a tanulócsoportban folyó beszélgetésben.
Olvasás, az írott szöveg megértése, irodalom Prózai művek és versek a hazai (magyar, nemzetiségi és az etnikumok irodalmából) és a külföldi nép- és műköltészetből. Mesék, mondák, legendák, történelmi elbeszélések, valamint a gyerekek mindennapi életéről szóló elbeszélések, regényrészletek klasszikus és kortárs szerzőktől. Versek olvasásához kapcsolódó, elemi poétikai és verstani ismeretek. Népi játékok, dramatizált szövegek, ismeretterjesztő művek, a mindennapi kommunikáció szövegei (meghívó, recept, hirdetés stb.) Az olvasott szöveg megértése haladó szinten. A	A szereplők megnevezése, cselekedeteik, érzelmeik, tulajdonságaik megfigyelése, az események időrendje, a mű szerkezetének fölismerése. Lényegkiemelés, oksági kapcsolatok felismerése. Vázlatkészítés tanítói segítséggel. Szövegekkel, problémafelvetésekkel kapcsolatos kérdések és válaszok megfogalmazása. Mesék bevezető, befejező fordulatainak és jellemző szókapcsolatainak használata. Mesék ismétlődő motívumainak megfigyelése. Néhány jellegzetes

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
képteremtő képesség formálása, ízlésfejlesztés. Szövegértelmezés – a többféle értelmezés lehetősége – a saját olvasat. Reflektálás az olvasottakra. A nemzeti azonosságtudatot, az erkölcsi és esztétikai értékrendet alapozó tapasztalatok. Attitűdformálás: irodalmi, esztétikai és környezeti értékekkel kapcsolatos élmények feldolgozásával, az új információk befogadása iránti nyitottság, szociális érzékenység erősítésével.	irodalmi téma fölismerése az olvasott művekben, például család, iskola, barátság, segítőkészség, szülői szeretet, hazaszeretet. Versek művészi eszközeinek fölfedezése: ritmus, rím, refrén, hasonlat. Szövegek: mesék, elbeszélésrészletek dramatizálása. Ismeretterjesztő és mindennapi gyakorlati szövegek értelmezése, információ-kiemelés, a lényeg tömör megfogalmazása. Tájékozódás a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.
Olvasástechnika Az olvasási készség haladó szinten. Néma olvasáskor az olvasottak tartalmát növekvő időtartamban tartósan követni képes figyelem. A felolvasás kifejező erejének összetevői. A pontos és folyamatos, értő olvasás. A fölolvasás: helyes tagolás és hangsúlyozás. Értelmező és folyamatolvasás.	Az olvasás pontosságának, folyamatosságának fejlesztése beszéd- és olvasástechnikai gyakorlatokkal. Néma olvasás a megértést vizsgáló feladatok megoldásával. A hosszú mondatok helyes tagolása, hangsúlyozása felolvasáskor mintakövetéssel. Az értelmező (interpretáló) olvasás fejlesztése tanítói és tanulói kérdések segítségével. Hosszabb szövegek (például házi olvasmányok) olvasására való fölkészülés folyamatolvasással.
Írásbeli szövegek alkotása Az írásbeli fogalmazás képessége haladó szinten. A szövegalkotás műveletei: anyaggyűjtés, címválasztás, a lényeges gondolatok kiválasztása, elrendezése. Az időrend. A szöveg tagolása, a bekezdések. Az elbeszélő fogalmazás jellemzői. Az elbeszélés szerkezete: bevezetés, tárgyalás, befejezés. A párbeszéd szerepe az elbeszélő szövegben. Formai jellemzői.	Olvasókönyvi szövegminták megfigyelése a szövegforma tartalmi és szövegszerkesztési jellemzőinek felfedezéséhez. Címek vizsgálata, a jó cím ismérveinek összegyűjtése. Események elrendezése időrendben. Bevezetés (előzmény, színhely, időpont) és befejezés (következmény, tanulság, egyéni vélemény) készítése szóban és írásban. A fogalmazás koherenciájának megteremtése tématartással, a mondatok kapcsolásával. A fogalmazás témájának megfelelő szavak és kifejezések használata, a felesleges ismétlődés kerülése. A párbeszéd beillesztése a történetmondásba. A fogalmazások javítása a tanult fogalmazási ismeretek felhasználásával a tanító segítségadása mellett.
Íráskép Az írástechnikát haladó szintre fejlesztő gyakorlatok. Gazdaságos szövegelrendezés. Az egyéni írás alakulásának segítése. Az írás lendületének, tempójának fokozása. Írásszokások megerősítése.	Lendületfejlesztő gyakorlatok. Az olvashatóság javítását, az egyéni írás kialakulását segítő, alakítási, kapcsolási gyakorlatok. Tempógyorsító gyakorlatok: az írás eszközi használatával, a figyelem fejlesztésével. Szósorok, mondatok írása másolással, tollbamondás után, emlékezetből és akaratlagos írással. Az egyéni írás alakítása a rendezett, tiszta és olvasható íráskép igényével.
Tanulási képesség fejlesztése Adatok, információk gyűjtésének, célszerű elrendezésének módjai és eszközei. Alapismeretek a könyvtár tereiről és állományrészeiről. A könyvek tartalmi csoportjai: szépirodalmi művek, ismeretterjesztő irodalom, kézikönyvek, elektronikus információhordozók. A szótárak szerkezeti jellemzői (betűrend, címszó), a szótárhasználat módja. A lexikon és a szótár egyező és eltérő vonásai.	Könyvek keresése szabadpolcon szerző és cím szerint. Szépirodalmi és ismeretterjesztő művek témájának megállapítása cím és tartalomjegyzék alapján. Az olvasott könyvek adatainak fölsorolása (író, cím, kiadó, a kiadás éve). Célzott keresés kézikönyvekben vagy elektronikus adathordozókon feladathelyzetben. Rövid szóbeli beszámoló ismeretteriesztő

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Könyvek és elektronikus adathordozók célirányos bekapcsolása a tanulás folyamatába.	olvasmány tartalmáról, önálló vagy csoportos anyaggyűjtésről. Az olvasott szövegben előforduló ismeretlen szavak értelmezése nyomtatott vagy elektronikus gyermeklexikon, szótár segítségével. Tetszés szerint választott helyesírási szótár használata tanítói segítséggel.
Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás Bővülő tapasztalatok a magyar nyelv rendszeréről és az elemi nyelvtani fogalmak tartalmi jegyeiről. Folyamatos tréningek a kezdő szintű helyesírási készség haladó szintre fejlesztéséhez. A felkiáltó, az óhajtó és a felszólító mondat és mondatvégi írásjelük. Az ige jelentése (cselekvés, történés, létezés); rokon és ellentétes jelentésű igék. Az igeidők és jelentésük. Az igealakok helyesírása szótagolással és/vagy szóelemzéssel. Az igekötő szerepe az ige jelentésében. A leggyakoribb igekötők. Az ige és az igekötő kapcsolatának esetei. Az igekötős igék egybe- és különírásának esetei. A főnév jelentése, fajtái: köznév, tulajdonnév. A főnév toldalékolása. A tulajdonnevek helyesírása. A *-ban/-ben -ba/-be* rag helyes használata, a *-ból/-ből, -ról/-ről, -tól/-től* rag helyesírása. A melléknév. A *j* hang kétféle jelölése igékben, főnevekben, melléknevekben.	A felkiáltó, az óhajtó, a felszólító mondat fölismerése és megnevezése szövegben. A mondatvégi írásjelek helyes használata az egyszerű mondatok végén. A tanult szófajok felismerése és megnevezése – a fogalom tartalmi jegyei alapján – mondatban, szövegben. Az igeidők használatának és jelölésének megfigyelése. Helyes használatuk gyakorlása beszédben és írásban. Az igekötők jelentésmódosító szerepének felfedezése. Adott ige mondatba, szövegbe helyezése változó igekötőkkel az igekötő jelentésmódosító szerepének elmélyítéséhez. Nyelvhelyességi és helyesírási gyakorlatok az igekötős igék gyakorlásához. Tulajdonnevek és köznevek megkülönböztetése, helyesírásuk gyakorlása. Toldalékos szóalakok és helyes használatuk gyakorlása szóban és írásban. A főnév t ragjának és a múlt idő jelének megkülönböztetése. A melléknevek szerepének felfedezése a nyelvhasználatban. Alkalmazásuk stílusgyakorlatokban. Helyesírási gyakorlat: hosszú hangok jelölése a melléknevek végén. A j hang jelölése igékben, főnevekben, melléknevekben. Önellenőrzés, hibajavítás helyesírási szójegyzék használatával.
Társadalmi ismeretek Tapasztalatok a nemzeti és az európai azonosságtudat értelmi és érzelmi alapozásához. A magyar nemzet nagy történelmi eseményei, például honfoglalás, államalapítás, Mátyás kora, a török idők. Ünnepeink: családi, vallási, nemzeti ünnepek. A magyar nemzet jelképei. Nemzeti emlékhelyeink.	Versek, legendák, történetek olvasása a nemzeti múlt nagy eseményeiről. Az olvasottak, látottak reprodukálása szóban, illusztrálása, csoportos megjelenítése szituációs játékkal. Műsorok összeállítása nemzeti ünnepeinkre. Szóbeli beszámoló családi ünnepekről. Beszámoló nemzeti jelképeinkről. A Szózat szövegének értelmezése. Tájékozódás a lakóhely hagyományos ünnepi népszokásairól, irodalmi, történelmi emlékhelyeiről.
Tánc és dráma A beszédet, a testbeszédet, a mozgáskultúrát fejlesztő tréningek. Értékrendet formáló, az együttműködést és az összetartozást erősítő komplex esztétikai élmények átélése. Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Történetek földolgozása a dráma eszköztárával, bábjátékkal. Dramatizált elbeszélések, népszokások.	Ritmikus mozgással és szöveggel összekapcsolt gyakorlatok: gyermekversek előadása ritmus- és mozgásváltással. Játék elképzelt tárgyakkal; tárgyfelidéző gesztusok, elképzelt személyek megjelenítése. Csoportos improvizációs játékok; rögtönzések alapszintű elemző megbeszélése. Népszokások, történetek dramatizált megjelenítése.

Memoriter

Vörösmarty Mihály: Szózat című versének két versszaka, szabadon választott versek, szólások, közmondások, verses mese, rövid mese vagy meserészlet – elmondása a tartalmat kifejező előadásban. Az előző fejlesztési szakaszhoz /tanévhez/ képest emelkedő mennyiségi igénnyel – a tanulócsoport terhelhetőségét figyelembe véve.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Egyszerű szerkezetű mesék, elbeszélések tartalmának megértése, eseményeinek elmondása összefüggő mondatokkal, a tartalmat jól követő előadásban. A tankönyvek feladatszövegeinek, a tanító utasításainak, magyarázatainak megértése. Fél oldal terjedelmű, ismert témájú szépirodalmi és ismeretterjesztő olvasmány önálló néma olvasása, a szöveg lényegének megértése, megfogalmazása. A szöveghez kapcsolódó feladatok megoldása. Gyakorlottság a szövegek értelmezésében, az összefüggések felismerésében. Feldolgozott szövegek pontos, folyamatos felolvasása felkészülés után. A Szózat két versszakának elmondása fejből, tiszteletadással.

Öt-hatmondatos, értelmes elbeszélő szöveg fogalmazása írásban ismert témáról. Egyéni, jól olvasható, lendületes írás, rendezett, tiszta füzetvezetés. Az önálló írásbeli munkák önellenőrzése, javítása tanítói segítséggel.

Igék, főnevek, melléknevek jelentésbeli különbségének fölismerése, szófajuk megnevezése. A tanult helyesírási és nyelvhelyességi szabályok alkalmazása begyakorolt esetekben. A *j* hang helyes jelölése újabb 20–25 szóban.

Részvétel a közös drámajátékokban, illetve a készségfejlesztő drámás gyakorlatokban és a produkciók megbeszélésében.

4. évfolyam

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése A tankönyvek szövegének megértéséhez szükséges szókincs. Haladó szintű gondolatközlés, beszédértés, kapcsolatfelvétel és a kapcsolattartás kommunikációs helyzetekben. A szövegjelentés kifejezése mondat és szövegfonetikai eszközökkel. A szöveg jelentésének megfelelő helyes dallam és nem verbális eszközök (testbeszéd) használata. Párbeszéd a mindennapi élethelyzetekben. Vita	Az élőbeszéd és a fölolvasás értelemszerű tagolása helyes beszédlégzéssel, szünetekkel, a szöveg jelentésének megfelelő tempó, hangerő és dallam alkalmazásának gyakorlása. Különféle beszédhelyzetekben alkalmazkodás a kommunikációs szerephez és a partnerhez, a nem verbális eszközök összehangolása a beszédhelyzettel. Az aktív és passzív szókincs folyamatos gyarapítása különféle szövegekből, más tantárgyakban előforduló szakkifejezésekkel, ritkábban használt szavakkal. Hiányos mondatok kiegészítése a szövegkörnyezetbe illő rokon értelmű szóval, kifejezéssel. Állandó szókapcsolatok gyűjtése. Részvétel a tanulócsoportban folyó beszélgetésben, vitában. Olvasmányok reprodukálása szóban tömörítéssel, nézőpontváltással. Narráció. A tanító vagy a társak hosszabb közléseinek követése. Ezek lényegéről emlékeztető jegyzetek készítése.
Olvasás, az írott szövegek megértése, irodalom Haladó szintű szövegértés. Olvasás erkölcsi értékközvetítő, szocializációt támogató, esztétikai élményszerző és ismeretbővítő szereppel. Reflektálás az olvasottakra, kritikai észrevételek. Prózai és verses népköltészeti alkotások a magyar, a nemzetiségi és a hazai etnikumok népköltészetéből: népmesék, mondák, legendák, népdalok, népi játékok, népszokások. Irodalmi mesék. Tündérmese, állatmese, tréfásés láncmese. A mesék szerkezeti és nyelvi jellemzői, mesemotívumok. A népdalok jellegzetes	Néhány adat gyűjtése az olvasott művek szerzőjéről. Szövegelemző műveletek bővítése: szerkezet, tér, idő, következtetések, kulcsszavak kiemelése, tömörítés, bővítés. Azonos témájú alkotások összehasonlítása. Egyszerű szövegek vázlatának elkészítése tanítói segítséggel. Érzelmek, emberi kapcsolatok fölismerése, értékelése a művekben. Több szempont figyelembevétele a szereplők viselkedésének megfigyelésekor. Véleményalkotás. A házi olvasmány előkészítése folyamatolvasással, otthoni elolvasása és

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
témái. Elbeszélések, regényrészletek, versek a klasszikus és a kortárs magyar irodalomból. Egyszerű szerkezetű gyermekregény. Az irodalmi szöveg művészi eszközei: néhány alakzat; a megszemélyesítés; ritmus, rím, refrén. Kritikai és kreatív olvasás.	megbeszélése közösen. Az önállóan megismert ifjúsági regénnyel kapcsolatos olvasmányélmény megosztása a társakkal. Művészi eszközök fölismerése lírai és elbeszélő művekben. Az ismétlés funkciójának megfigyelése. Nyelvi érdekességek, művészi eszközök gyűjtése szövegből. A népköltészetről és a műköltészetről tanultak összefoglaló rendszerezése.
Olvasástechnika Haladó szintű, kifejező felolvasás. Mondat- és szövegfonetikai eszközök. A kifejező olvasás előkészítése olvasástechnikai gyakorlatokkal. A szövegtartalmat tartósan követő, a lényeg megragadására képes haladó szintű néma olvasás.	A kifejező hangos olvasás gyakorlása és a szövegben rejlő érzelmek kifejezése mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazásával. Párbeszédek és közbeékelődések elkülönítése fölolvasáskor mintakövetéssel. Nagyobb terjedelmű szöveg néma olvasása.
Írásbeli szövegek alkotása Haladó szintű írásbeli önkifejezés többféle szövegformában. Tájékoztató szövegek: hirdetés, értesítés. A leírás, tartalmi, szerkezeti jellemzői, nyelvi eszközei, a bemutatás sorrendje. A leírás szemléletessége. Az üdvözlet írásának tartalmi és formai jellemzői.	Hirdetés, értesítés, meghívó megfogalmazása a címzett személyének figyelembevételével. Rövid üzenetek fogalmazása (SMS, e-mail). Elbeszélő fogalmazás kiegészítése párbeszéd írásával. A leírás megfigyelése irodalmi példákon. Szemléletes leírás készítése egyszerű tárgyról, növényről, állatról, emberről. Figyelem a bemutatás sorrendjére és a nyelvi eszközök alkalmazására. Levelezőlap írása különféle alkalmakra választott partnernek. A levelezőlap címzése. Az írásbeli munkák önellenőrzése és javítása a tanító irányításával.
Íráskép Eszközszintű egyéni írás haladó szinten. Írás sima lapon. Tanulási feladatokat kiszolgáló szövegelrendezés, táblázatok, illusztrációk stb.	Olvasható, tetszetős és rendezett füzetvezetés. Az írott szöveg (vázlat, fogalmazás, ábra, feliratozás, táblázat) célszerű elrendezése a lapon (lapszélek, betű- és sortávolság megtartásával). Olvasónapló vezetése.
A tanulási képesség fejlesztése Ismeretfeldolgozási technikák. Egyéni tanulási stílus. Az IKT eszközök tanulást szolgáló felhasználhatósága. Különböző információhordozók a lakóhelyi és az iskolai könyvtárban (folyóirat, hanglemez, hangkazetta, dia- és videofilm, CD, CD-ROM, Internet). Ismerkedés folyóiratokkal. Katalógusok megfigyelése. A könyvtári katalógus tájékoztató szerepe a könyvek és egyéb információforrások keresésében.	A gyerekeknek szóló ismeretterjesztő művekből, folyóiratokból, honlapokról információk gyűjtése és az adatokkal a tanultak kiegészítése. Vázlat alapján beszámoló – szükség esetén tanítói segítséggel – ismeretterjesztő olvasmányokról, megfigyelésekről, kísérletekről. Beszámoló egyéni élményekről, olvasmányokról. Mesegyűjtemények, gyerekek részére készült verseskötetek keresése a szabadpolcon. A gyerekeknek készült segédkönyvek (lexikon, enciklopédia, kétnyelvű szótár, elektronikus adathordozók) használata. Közmondások, szólások, állandó szókapcsolatok, ismeretlen szavak jelentésének megismerése kézikönyvekből. Információgyűjtés elektronikus levelezéssel, illetve a világháló használatával. A tananyaghoz kapcsolódó ábrák, grafikonok, táblázatok megfigyelése, értelmezése.
Ismeretek az anyanyelvről, helyesírás A helyes anyanyelvhasználatot támogató nyelvi tudatosodás: nyelvi fogalmakkal, szabályszerűségekkel kapcsolatos tapasztalatok bővítésével. A szófajokról gyűjtött tudás összefoglalása és kibővítése: az igei személyragok és a személyes	A tanult szófajok fölismerése a szövegben és megnevezésük konkrét példákban. A toldalékos igealakok helyesírásának gyakorlása. A jövő idő változatos kifejezése. A tanuló környezetében és olvasmányaiban előforduló tulajdonnevek faitáinak

Témakörök, tartalmak	Belépő tevékenységformák
névmás; a tulajdonnév újabb csoportjai (földrajzi nevek, címek, intézmények neve, márkanév); a főnév val, -vel ragos alakja; a melléknév fokozása körében szerzett nyelvtani és helyesírási tapasztalatokkal. Továbbá a névelő és a névutó, a számnév és fajtái, a határozatlan számnév fokozása és a keltezés fogalmi jegyeinek és helyesírásának megfigyelésével.	felismerése, helyesírásuk gyakorlása, helyes alkalmazásuk az írásos nyelvhasználatban. A főnév ragos alakjának fölismerése szövegben, a *-val, -vel* ragos főnevek helyesírásának gyakorlása az egyszerűbb esetekben. A névutók szerepének felismerése a nyelvi kifejezésben, helyesírásuk, a leggyakoribb névutók ismerete. A határozott és határozatlan névelő szerepének megkülönböztetése és helyes használatuk. A tanult hagyományos írásmódú személynevek biztos helyesírása, a lakóhely földrajzi neveinek helyes lejegyzése. A melléknév fokozott alakjainak, helyes leírása. A határozott és a határozatlan számnév fölismerése, a számoknak betűvel való leírása és a keltezés írása. Az *ly*-os szavak körének bővítése. A toldalékos szóalakok helyesírásának gyakorlása a tanult szófajok körében.
Társadalmi ismeretek A nemzeti azonosságtudatot és az Európához tartozás tudati és érzelmi alapjait bővítő élmények és tapasztalatok. A magyar nemzet nagy történelmi eseményei: Rákóczi kora és alakja, nagy államférfiak, művészek, tudósok, felfedezők, utazók a XIX. és a XX. századból.	Történetek olvasása a magyarság múltjának nevezetes eseményeiről, kiemelkedő személyiségeiről, tetteiről, az emberek életmódjáról az egyes korokban. Példaképek kiemelkedő tetteinek, jellemvonásainak megfigyelése, értékelése. Tájékozódás a történelmi időben: évszázad, évezred elképzelése. A régió, a lakóhely történelmi, irodalmi emlékeiről adatok gyűjtése, rendezése, felhasználása beszámoló elkészítéséhez a szerzett ismeretekről.
Tánc és dráma Művészi kifejezésformák metapasztalása, elemi szintű alkalmazása. Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatok – kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Egyszerűbb drámai konvenciók megismerése. A színházi formanyelv alapjai. Történetek földolgozása a dráma eszköztárával. Színházi, bábszínházi előadás megtekintése.	Térkitöltő, térkihasználó gyakorlatok; játékos, mozgással és szöveggel összekapcsolt ritmikus gyakorlatok. Játék elképzelt és valóságos helyzetek megjelenítésével. Egész csoportos és kiscsoportos játék; állóképek. A szerkezet érzékelése (jelenet, felvonás), a kezdet és a vég fölismerése térbeli és időbeli struktúrákban; a színházi előadás formai elemei (díszlet, berendezés, jelmez, kellék, fény- és hanghatások). Csoportos improvizációs játékok, közös dramatizálás a tanult konvenciók alkalmazásával. Rögtönzések és a látott előadások alapszintű elemző megbeszélése.

Memoriter

Népdalok, népmesék elmondása; Kölcsey Ferenc Himnusz című versének két versszaka; Petőfi Sándor Nemzeti dal című verse. Szabadon választott költemények, prózai szövegrészletek az előző tanévhez képest emelkedő minőségi (pontosság, értelmezés, kifejező erő, kapcsolat a hallgatósággal) és mennyiségi igénnyel, differenciáltan, a tanulók terhelhetőségét figyelembe véve.

A továbbhaladás feltételei

Érthető, folyamatos beszéd a mindennapi kommunikációban. Beszédfolyamatok követése, magyarázatok, feladatszövegek lényegének pontos megértése. A tanult udvarias nyelvi fordulatok használata mindennapi beszédhelyzetekben. Megfigyelési tapasztalatok, önálló kutatások, feladatteljesítési eredmények, személyes élmények értelmes megfogalmazása szóban és írásban a tanult szövegalkotási követelmények figyelembevételével. Olvasmányok tartalmának narratív előadása tématartással. Előzetes fölkészülés után ismert

témájú szöveg folyamatos, a tartalmat kifejező fölolvasása. Önállóan megismert – életkorhoz illő – szöveg néma olvasása, lényegének megértése és megfogalmazása. A szöveg információinak pontos kiemelése, egyszerű összefüggéseinek felismerése. Az olvasás útján szerzett információk felhasználása új feladathelyzetben. Gyakorlottság a tanító irányításával a szöveg mélyebb tartalmi rétegeinek megértésében, erkölcsi, esztétikai értékek felismerésében. A Himnusz két versszakának és Petőfi Sándor Csatadal című versének elmondása fejből, pontos szövegmondással.

Rendezett, olvasható, a tanulás eszközeként használt írás. A mondatfajták és a tanult szófajok biztonságos megkülönböztetése szövegben, megnevezésük. A szótő és a toldalékok megkülönböztetése legalább az egyalakú szótövek esetében. Biztos helyesírás az iskolai munkafüzetek és feladatlapok begyakorolt szó- és szöveganyagának körében. Újabb 20–25 szóban a j hang helyes jelölése. A tanítói javítással vagy tanulói önellenőrzéssel feltárt helyesírási hibák kijavítása.

A könyvek önálló keresése a könyvtárban. A könyvek tartalomjegyzékének használata. Könyvek és egyéb információhordozók felhasználása segítségadással tanulási feladatokhoz.

Részvétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációkban és a produkciókat elemző megbeszélésekben.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

- *A beszéd hangzása*
  - a beszéd érthetősége, az artikuláció tisztasága,
  - a hangkapcsolatok helyes kiejtése, az időtartam érzékeltetése,
  - a levegővel való gazdálkodás kialakultsága,
  - a magyar nyelv sajátosságainak megfelelő hanglejtés,
  - a hangerő és a beszédhelyzet összhangja,
  - a mondat és szövegfonetikai eszközök használatának tudatossága.
- *A szövegalkotás minősége*
  - a szókincs terjedelme, pontos használata,
  - a gondolatok kifejezésének értelmessége,
  - a szövegalkotás koherenciája, tématartás,
  - a gondolatközlés fegyelmezettsége.
- *A szóbeli közlések megértése*
  - a beszédfolyamat követésének tartóssága,
  - a megértés pontossága,
  - a kérdésfeltevések és válaszadások lényegre irányultsága.
- *Kommunikációs szokások*
  - a beszélőre irányuló figyelem fejlettsége,
  - a beszélgetésbe, vitába, megbeszélésbe való bekapcsolódás szabályainak ismerete és alkalmazási szintje,
  - a tanult nyelvi fordulatok szituációnak megfelelő használata.

Olvasás, szövegértés, irodalom

- *Hangos olvasás*
  - betűismeret, az olvasás pontossága, folyamatossága,
  - az olvasás kifejező ereje.
- *Szövegértés*
  - a néma olvasás eszközi használata a szöveg megértéséhez,
  - az elsődleges megértés pontossága,
  - az olvasottak elképzelése,

– a tanult szövegelemző műveletek (pl. információ-kiemelés, összefüggések felismerése, következtetés, értelmezés) alkalmazási szintje, a mélyebb tartalmi megértés fejlettsége,
– a saját olvasat és vélemény megfogalmazásának igénye és minősége,
– az olvasottak lényegének felismerése,
– a szövegtartalom követésének tartóssága,
– a szöveg esztétikai értékeinek felfedezése.

– *Irodalom*
– az olvasás iránti igény és érdeklődés,
– az olvasmányélmények megosztásának motiváltsága,
– reflektálás az olvasottakra.

Írásbeli szövegalkotás
– a szöveg nyelvi megformáltságának minősége (értelmesség, stílus),
– szövegkoherencia,
– tématartás, a kifejtés rendszeressége,
– a szöveg tagoltsága,
– a szövegformához illő nyelvi eszközök alkalmazása,
– a szövegírás helyessége.

Íráskép
– olvashatóság,
– az íráskép rendezettsége
– a szövegelrendezés célszerűsége.

Tanulási képesség
– az információs források ismerete és a használatukban való jártasság,
– gyakorlottság az információk gyűjtésében, csoportosításában és felhasználásában,
– problémafelismerés, a megoldási terv készítésének szintje,
– szóbeli és írásbeli beszámolók tartalma (tömörítő, illetve bővítő kifejtés), nyelvi megformáltsága,
– a tanulási szokások fejlettsége,
– a memoriterek rögzítésének és felidézésének módszereiben való jártasság,
– az önellenőrzés és a hibajavítás alkalmazási szintje.

Ismeretek az anyanyelvről
– a tanult nyelvtani ismeretek pontossága, megbízhatósága,
– az ismeretek alkalmazásának szintje (ráismerés, megnevezés, alkalmazás),
– a helyesírási és nyelvhelyességi szabályok alkalmazásának biztonsága, automatizáltsága.

Tánc és dráma
– a közös gyakorlatokban való részvétel, aktivitás,
– a tanult nyelvi kifejezőeszközök felhasználásának szintje,
– a produkciók elemzésében való részvétel és tudatosság,

MATEMATIKA

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

Az általános iskola kezdő szakaszában a **matematikai nevelés célja** és **feladata** azon képességek fejlesztése, melyek segítségével a tanulók felkészülnek az önálló ismeretszerzésre. Ennek elérésére életkoruknak megfelelő, tapasztalaton nyugvó megismerési módszereket sajátítanak el. Tapasztalatgyűjtés keretében foglalkozunk:
– az alapvető matematikai képességek alakításával,
– a gondolkodás fejlesztésével,
– helyes tanulási szokások kiépítésével,
– az ismeretszerzésben az önállóság mértékének fokozásával,
– a matematika tanulása iránti érdeklődés felkeltésével,
– a pozitív attitűd alapozásával,
– az életkornak megfelelő matematikai fogalmak alapozásával és a kapcsolódó szaknyelv elsajátításával.

Az adott életkorban a **matematika tanulásának alapja** a tapasztalatszerzésből kiinduló induktív megismerés. Ennek keretében válnak képessé a tanulók a megfigyelés egyre öntevékenyebb és céltudatosabb irányítására, az észrevételek különféle kifejezésére, megfogalmazására, rendezésére, értelmezésére és lejegyzésére, megjegyzésére, valamint a szerzett tapasztalatok más tanulási helyzetekben és probléma-megoldásokban való alkalmazására.
A matematika tanulása az első négy évfolyamon alapozó jellegű. A nevelési-oktatási feladatok sorában a képességfejlesztésnek kiemelt szerepet szánunk.
Az ismeretek kialakítása a képességek gazdag tárházának fejlesztése közben, a kisiskolás korosztály fejlődési ütemének figyelembevételével történik.

A fejlesztés fontosabb területei:
– összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés képessége, megfigyelőképesség,
– emlékezet (mozgásos, tárgyi, fogalmi),
– válogató, osztályozó és rendszerező képesség,
– adatok gyűjtése, rögzítése, rendezése,
– lényegkiemelő képesség,
– absztraháló és konkretizáló képesség,
– összefüggések felismerése, oksági és egyéb kapcsolatok feltárása,
– probléma felismerése, problémamegoldás tárgyi tevékenységgel és egyszerűbb esetekben gondolati úton,
– tevékenységekhez kötött alkotó gondolkodás,
– kreativitás,
– analógiák felismerése, követése,
– algoritmusok követése, algoritmikus gondolkodás,
– logikai gondolkodás elemi szinten,
– tapasztalatok kifejezése különféle módokon (megmutatással, rajzzal, adatok rendezésével, példák, ellenpéldák gyűjtésével stb.), megfogalmazása saját szókinccsel, egyszerűbb esetekben matematikai szaknyelv, illetve jelrendszer alkalmazásával,
– a munkavégzéshez szükséges általánosabb képességek (pl. pontosság, rendszeresség, tudatosság, megbízhatóság, a részletszámítások és az eredmény ellenőrzése, az eredményért való felelősségvállalás, együttműködés, érvelés, vita).

A kezdő szakasz feladata a **legfontosabb matematika fogalmak tapasztalati alapozása**, az **alapvető matematikai ismeretek elsajátítása**, a problémamentes továbbhaladás biztosítása a kötelező oktatás keretében. Az alapozás a matematika kiemelt témaköreiben az ismeretek spirális bővülésében valósul meg. Ezért kiemelten kezeljük azokat a tanítási tartalmakat, amelyekre a következő iskolaszakasz tananyaga épül:
– a természetes szám fogalmát gazdag tartalommal építjük ki tízezres számkörben,
– segítjük a biztonságos eligazodást a tízes számrendszerben,
– kidolgozzuk és fejlesztjük a biztonságos szám- és műveletfogalomra épülő számolási készségeket,
– fejlesztjük a mennyiségi viszonyokban való tájékozódást, a becslőképességet,

– alakzatok megismerésével, formai, mennyiségi tulajdonságok és viszonyok felismerésével, egyszerű transzformációkkal formáljuk a sík- és térbeli tájékozódási képességet, alakítjuk a geometriai szemléletet,
– tapasztalati függvények és sorozatok vizsgálatával, ábrázolásával segítjük az összefüggésekben való gondolkodás alakulását, a problémalátást, a problémamegoldási képesség fejlődését,
– valószínűségi játékokkal, megfigyelésekkel, kísérletekkel a valószínűségi szemléletet alapozzuk,
– konkrét szituációkkal, példákkal alakítjuk a tanulók szemléletét a valóság és a matematikai modellek kapcsolatáról.

Alapvető fontosságú, hogy nem mennyiségi, hanem minőségi fejlesztés történjen, tehát a tanulók tempójának megfelelően haladjunk, ne a többre, hanem az alaposabbra helyezzük a hangsúlyt.
A fejlesztő munkánk eredményeként azt várjuk, hogy a 4. évfolyam befejezése után a tanulók a megismerési módszerekben gazdagodva, a matematika és a matematikatanulás iránt pozitív beállítódással, érdeklődéssel, a továbbhaladáshoz szükséges ismeretek birtokában folytathassák tanulmányaikat.

Fejlesztési követelmények

A matematika tanulása segítse elő a kisgyermek tájékozódását térben, időben és mennyiségi viszonyokban az őt körülvevő közvetlen környezetben. A tájékozódási viszonyok megjelenítésére használja pl. a mellett, mögött, alatt, előbb, ezután, korábban kifejezéseket, hasonlítson össze tárgyakat, személyeket, alakzatokat, jelenségeket mennyiségi tulajdonságok alapján. Értelmezze a számokat a valóság mennyiségeivel (mérőszám, darabszám, értékmérő).

Szerezzen tapasztalatot a környező világ tárgyainak, jelenségeinek megismerésében. Megfigyeléseit közölje, igazolja tárgyi tevékenységgel, szavakkal, jelekkel, értelmezze, rögzítse rajzzal, írásban.

A képzelet segítségével képes legyen ábrázolt, elmondott, olvasott történést megjeleníteni és azokról matematikai **összefüggéseket leolvasni**, majd ennek analógiájára önállóan is legyen képes összefüggéseket alkotni, megfogalmazni, kifejezni.

Motorikus, képi és történésre utaló **emlékezetét** alkalmazza az adatok és azok összefüggéseinek együttes felidézésében, ismeretek memorizálásában, tanult algoritmusok alkalmazásában. Váljon képessé elnevezések, jelölések emlékezetbe vésésére, önálló felidézésére.

A matematikai **gondolkodás fejlesztése** a gondolkodási műveletek (összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés, osztályozás, rendezés, megítélés, döntés, absztrahálás, konkretizálás, kiterjesztés, elemi szintű általánosítás, következtetés) rendszeres és tudatos alkalmazásával, gyakorlásával folyik. A matematika tanulása során használja fel a gondolkodási műveleteket az ismeretek szerzésére, megőrzésére, alkalmazására. Értse az alapvető ismeretek (pl. műveletek, mértékegységek, geometriai tulajdonságok) köréből származó szaknyelvi kifejezéseket. Képes legyen az önálló gondolkodás elemi szintű gyakorlására. Legyen tapasztalata az **alá- és fölérendeltségi viszony**, a mellérendeltség fogalmának alapvető értelmezésében.

Szerezzen biztonságot a **mennyiségi viszonyok értelmezésében** a tízes számrendszeren belül. Alkalmazza a tanult algoritmusokat az ismeretek elsajátításában. Értse, és tudatosan alkalmazza a különféle számkörökön belül érvényes analógiákat becslésben, számításban, ellenőrzésben.

Önállóan használja a matematika tanulásához szükséges elemi tárgyi eszközkészletet, életkorának megfelelő könyveket, **ismerethordozókat**, egyszerű számológépeket, **alkalmazza azokat a problémamegoldásokban, gyakorlati életben, más műveltségterületek keretében.**
Legyen jártas matematikai problémák felismerésében, matematikai modellek alkalmazásában, többféle megoldási mód keresésében, a problémák megoldásában. Képes legyen matematikai problémák önálló megfogalmazására (szöveges feladatok, kérdések). Hozzon létre geometriai alakzatokat másolással, adott feltételek szerint.
Vegyen részt öntevékenyen az **alkotó képességet és kreativitást** fejlesztő tevékenységekben.

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása
A matematikai szemlélet fejlesztése
Az általános iskola első négy évfolyamán **a matematikai fogalmak elsajátításának alapozása** történik. Gyakorlati tevékenységre, konkrét tapasztalatszerzésre épül. A számfogalom és műveletfogalom építése, a

számolási készségek fejlesztése az alapműveletek körében az életkornak megfelelő mélységben, fokozatosan bővülő számkörben folyik.
A mennyiségek közötti kapcsolatok felismerése, a változások, összefüggések megfigyelése tárgyi tevékenység során történik. A tapasztalatok megfogalmazásával a szóbeli kifejezőképességet fejleszthetjük.
A tér- és síkgeometriai szemléletet a gyermekek konkrét tárgyi tevékenységével, a valóságot bemutató, a legkülönbözőbb technikákkal nyert anyagok, modellek (pl. tárgyak, mozaikok, fotók, könyvek, videó, számítógép) segítségével alakítjuk.
Az összefüggések belátásának és pontos megfogalmazásnak képességét a matematikai logika legegyszerűbb elemeinek használatával fejlesztjük (pl. állítások igazságának megítélése, igaz, téves állítások megfogalmazása, a „nem", „és" „vagy" helyzetekkel való értelmezése).
A matematika életkornak megfelelő elemi fogalmait (pl. több, kevesebb, mértékegységek) a mindennapi életben való előfordulásnak megfelelően használjuk. Folyamatosan fejlesztjük a modellalkotás képességét, az adott helyzetben lényeges és lényegtelen dolgok szétválasztását. Egyszerű esetekben vizsgáljuk a „modell jóságát".
Felhívjuk a figyelmet a hétköznapi és a matematikai nyelv eltérésére.
A sokoldalú gondolkodásmód fejlesztése érdekében konkrét tevékenységgel, kísérletezéssel példákat gyűjtünk a biztos, véletlen, lehetséges esetekre.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban
A problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére problémahelyzetek teremtését, összefüggések szöveges megfogalmazását, helyzettel, szöveggel adott probléma modellezését (kirakás, eljátszás) alkalmazzuk.
A matematikai szövegértő képesség alapozása és folyamatos fejlesztése összetett feladat. A beszédértésre épül, és az értő olvasás színvonalának megfelelően fejlődik. A szövegösszefüggések értelmezése, az adatok kiválasztása a szövegből, az adatok közötti kapcsolatok felfedezése tevékenység, ábrázolás keretében történik, majd fokozatosan térünk át az egyszerűsített rajzzal, számokkal, műveletekkel való kifejezésére is. A megoldásban a próbálgatásnak elsődleges szerepet tulajdonítunk, erre támaszkodva adunk egyre nagyobb teret a logikus gondolkodásnak, elemi következtetéseknek. Csak ez után következhet az algebrai úton és egyéb matematikai modellek segítségével történő megoldás alkalmazása. A mérés témakörének tanításakor kiemelt szerepet tulajdonítunk a konkrét mérési tevékenységben való jártasságnak, az elvégzett mérések összehasonlításának, okkeresésnek.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása
Az ismeretszerzésben az életkornak megfelelő induktív eljárások alkalmazása, a konkrétból való kiindulás, a sokféle tevékenységből származó tapasztalat összegyűjtése vezet el az általánosabb összefüggések megfogalmazásáig, elvontabb ismeretek rögzítéséig. Az általánosítás kezdete az iskolázási szakasz befejezéséhez közeledve, bőséges tapasztalati alapozás után következhet.
A gondolkodás fejlesztése a gondolkodási műveletek következetes alkalmazásán keresztül történik. Ilyenek: az egyszerű állítások igaz vagy hamis voltának eldöntése, a megadott vagy választott tulajdonság, majd szempont szerinti csoportosítás, osztályozás, néhány elem sorba rendezése, táblázatos elrendezése, bizonyos feltételeknek eleget tevő elemek kiválasztása, adatok gyűjtése, lejegyzése, grafikonok készítése, értelmezése, szabályszerűségek észrevétele, elmondása, lejegyzése, ellenőrzése.
A matematikai problémák megoldását konkrét tevékenységen való értelmezéssel és ugyancsak a konkrét tárgyi tevékenységben való megoldáskereséssel, a matematikai modellek aprólékos kidolgozásával, az elemi modellválasztás és modellalkotás begyakorlásával, esetenként egy-egy feladat apró lépésekre bontásával, elemi algoritmusok alkalmazásával segítjük.

A helyes tanulási szokások fejlesztése
A matematikai tevékenységek megszerettetése, a matematikai szemlélet formálása a kezdő szakasz alapvető feladata. A helyes tanulási módok kialakítása a gondolkodási képességeknek és általában az ismeretszerzés képességeinek (motoros, érzelmi, motivációs, akarati képességek) fejlődését eredményezi.
A kognitív képességek együttes fejlesztéséhez a matematika a következő területeken járulhat hozzá:
– az anyanyelv és a szaknyelv adott szinten elvárható, megfelelő pontosságú használata,
– a megértett és megtanult fogalmak, eljárások eszközként való használata,
– a megértés igénye,
– megoldási tervek készítése,
– kellő pontosságú becslések, számítások a mérések előtt,
– feladatmegoldások helyességének ellenőrzése,
– indoklások, érvelések, kérdésfeltevések, kételkedések, igazolás keresése,
– tapasztalatok gyűjtése a matematika érdekességeiről,
– tankönyvek, feladatlapok, más ismerethordozók önálló használata.

A matematika tanulásának szokásrendjébe tartozik a rendszeres, pontos munkavégzés, a fegyelmezett számjegy- és jelírás, a rendezett írásbeli munka és az értelmes, rendezett szóbeli megfogalmazás, a társakkal való együttműködés, mások gondolatainak megértésére való törekvés.

1. évfolyam

Számtan, algebra

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő évi fejlesztés feltételei
Számfogalom a húszas számkörben		
A számok valóságtartalma		
A megfigyelőképesség fejlesztése konkrét tevékenység útján. A figyelem irányíthatóságának és tartósságának fokozása. Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés összképben, és egyes tulajdonságok kiemelésével. Tájékozódás térben, időben, mennyiségi viszonyokban. A szerialitás fejlesztése. Különféle térbeli és időbeli (akusztikus és mozgásos) szimmetriák esztétikájának átélése, az élmény felhasználása darabszám-felismerésben, memorizálásban. Mozgásos és képi emlékezet fejlesztése. Rövid szóbeli kérdések és utasítások megértése. Tapasztalat kifejezése tevékenységgel, megmutatással, szavakkal; kérdés megfogalmazása.	Természetes számok 0–20-ig. A számfogalom építésének előkészítése: tárgyak, személyek, dolgok összehasonlítása, válogatása, rendezése, csoportosítása, halmazok képzése közös tulajdonságok alapján. Halmazok összehasonlítása elemszámuk szerint: több, kevesebb, ugyanannyi viszonyok megállapítása „becsléssel” és az elemek egy-egy értelmű megfeleltetésével (párosítással) Tárgyak hosszúságának, szélességének, tömegének, edények űrtartalmának összehasonlítása, összemérése. Mérés alkalmi egységekkel: a mérendő mennyiség létrehozása egységekből, az egységek megszámlálása. Tárgyak meg- és leszámlálása egyesével, kettesével, számnevek sorolása növekvő és csökkenő sorrendben.	Tárgyak, személyek, dolgok érzékelhető tulajdonságainak felismerése, válogatás közös és eltérő tulajdonság alapján. Számfogalom a 20-as számkörben; biztos számlálás, mérés.
A számok írása, olvasása; számrendszer, helyiérték-rendszer		
Valóság, fogalom és jel kölcsönös megfeleltetése. Megfigyelés, gondolat szóbeli és írásbeli kifejezése. Közlés, kérdés megértése. Az emlékezés fejlesztése: számmemória formálása. Az írott, rajzolt munka rendezettségének, esztétikumának alakítása.	A számok jelének megismerése; írása, olvasása. Megfeleltetés számlálás és mérés eredményének. Összeg- és különbségalakjaik megismerése, megfeleltetése különféle tulajdonságokkal, elrendezéssel tagolt összességeknek, mért mennyiségeknek: előállításuk kirakással, rajzzal, leolvasásuk kirakásról, rajzról. A számok kéttagú bontott alakjainak megjegyzése.	Számok írása, olvasása. A számok kéttagú összeg- és különbségalakjainak ismerete.
A számok tulajdonságai, a számok közti kapcsolatok		
Tulajdonságok felismerése, megmutatása konkrét tevékenységgel, megfogalmazása. Mennyiségi viszonyokban való tájékozódás. Összefüggések kifejezése tevékenységgel, szóban, jelekkel.	Számok tulajdonságai: számjegyek száma, párosság, páratlanság megállapítása elemek párokba rendezésével, illetve két egyenlő részre tagolásával. Számok kapcsolatai: nagyság szerinti összehasonlítás; a <, >, = jelek megismerése, használata. Növekvő és csökkenő sorbarendezés, számszomszédok megállapítása; távolság 0-tól, 10-től, 20-tól.	Páros és páratlan számok felismerése. A számok szomszédainak ismerete. Növekvő és csökkenő számsorozatok képzése adott szabály alapján.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő évi fejlesztés feltételei
	Viszonyítások, (mennyivel kisebb, mennyivel nagyobb?), számok helyének megkeresése a számegyenesen. Számtulajdonságoknak, számok kapcsolatainak, viszonyának elnevezése.	
Műveletek értelmezése, műveletvégzés		
A műveletek értelmezése		
Változás felismerése, kifejezése tevékenységgel (visszaváltoztatással) szavakkal, jelekkel. Az időben való tájékozódás: előbb, később. Az egész és rész közti viszony megfigyelése. Összehasonlítás.	Az összeadás értelmezése hozzáadásként, egyesítésként és összehasonlításra építve; a kivonás értelmezése elvételként, az összesség egy részének megkeresése értelemben és összehasonlításra építve tevékenységgel, rajzzal és szöveges feladattal: darabszámok és mérőszámok körében. Képről művelet megfogalmazása, művelet megjelenítése képpel, kirakással.	Összeadás, kivonás tevékenységgel, megfogalmazása szóban. A műveletek elvégezni tudása, az eredmény ellenőrzése. Valamennyi kéttagú összeg és különbség ismerete a húszas számkörben.
Műveleti tulajdonságok, a műveletek kapcsolatai		
Konkrét tárgyi tulajdonságok és összefüggések megfigyelése, (kirakásban, képen, mozgássorban), a tanult matematikai kifejezéseknek való megfeleltetése. A képpel, hanggal, mozgással megjelenített tulajdonságok, összefüggések esztétikumának átélése.	Tapasztalatok szerzése az összeadás tagjainak felcserélhetőségéről, csoportosíthatóságáról, az összeadás és kivonás kapcsolatáról. Megfigyelt összefüggés kifejezése további példák sorolásával.	–
Számolási eljárások		
Összefüggés felismerése, megértése a valóságban, kifejezése számokkal, jelekkel. Algoritmus követése. Eljárásra való emlékezés. Önellenőrzés igénye és képessége.	Szóbeli számolási eljárások kialakítása, begyakorlása, készségszintű alkalmazása a 20-as számkörben. Megismert összefüggések alkalmazása, kidolgozott algoritmus követése. (Számok bontása két szám összegére, pótlás.) Háromtagú összeadások.	Az összeadások és kivonások elvégezni tudása a 20-as számkörben; a felidézett eredmény ellenőrizni tudása.
Hiányos műveletek, nyitott mondatok		
A képzelet fejlesztése a valóság és a matematika kapcsolatának felfedezésével. A jelentés értésének igénye és képessége.	Hiányos műveletek kiegészítése; nyitott mondatok kiegészítése; a keletkező állítás igazságának ellenőrzése. Állítások igazságtartalmának megítélése.	Gyakorlottság a hiányos összeadás, kivonás, bontás, pótlás végzésében kirakás segítségével, számokkal.

Állítások, szövegek, szöveges feladatok

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Állítások, szövegek, szöveges feladatok értelmezése		
Szövegértés (közlés, utasítás, kérdés értése, megfogalmazása); Történések megfigyelése a gyerekek közvetlen környezetében, életében. Téri és időbeli tájékozódás. Az időrend képzeleti visszafordítása. Egyszerű szöveges feladat	Tevékenységek, történések, helyzetek, változások megértése, utánzása, megjelenítése képpel, kép-párral, visszaidézése szavakkal. Állítás, rövid szöveg, szöveges feladat megjelenítése tárgyi tevékenységgel, rajzzal.	Közlés, utasítás, kérdés értése. Egyszerű szöveges feladat értelmezése tevékenységgel; megoldása közvetlenül az értelmezésre szolgáló tevékenységgel.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
megértése, alkotása. Emlékezet. Térbeli és idővel kapcsolatos képzelet.	Problémamegoldás közvetlen tevékenység útján. Állítások igazságának megítélése adott konkrét helyzetről, változásról.	
Matematikai modell szöveges feladathoz		
Összefüggéslátás. Problémamegoldó képesség. Számfeladat, nyitott mondat alkotása matematikai modellként. Az írásbeli munka esztétikumára való törekvés.	Szöveges feladathoz számfeladat, nyitott mondat készítése közös tevékenységgel, a megjelenítés közvetítésével. Szöveges feladathoz számfeladat, nyitott mondat választása. Számfeladatról, egyszerű nyitott mondatról szöveg alkotása. A modellben való megoldás. (A művelet elvégzése, nyitott mondatot igazzá tevő számok keresése.)	Szövegösszefüggés lejegyzése számokkal, művelettel közös tevékenységben.
Az eredeti probléma megoldása		
Problémamegoldás.	A modellben talált megoldás vonatkoztatása az eredeti kérdésre. Válaszadás szóban.	–

Sorozatok, relációk, függvények

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Adott utasítás követése; figyelem tartóssága. Összefüggéseket felismerő képesség fejlesztése a változások, periodikusság, ritmus, növekedés, csökkenés megfigyelésével. A szabályosságok esztétikumának felismerése, követése. A változások felismerése, értelmezése tárgyi tevékenységek alapján. Téri és időbeli tagolás. Szerialitás. Számok, mennyiségek közötti kapcsolatok, összefüggések kifejezése sorozat kiegészítésével, folytatásával, szavakkal.	Tárgy és rajzsorozatok folytatása megadott, választott szabály alapján. Sorminták készítése. Tárgysorozatokban, tulajdonságok, változások megfigyelése, ismétlődések, periodikusság. A téri ismétlődések, ritmus utánzása mozgással, hanggal, szóval, számmal. A felismert szabály követése. Számsorozat képzése növekvő, csökkenő sorrendben adott szabály szerint. Számsorozat folytatása felismert összefüggés szerint. Több szabály keresése megadott elemű sorozatokhoz. Mások által adott szabály ellenőrzése.	Egyszerű sorozat képzése kirakással, rajzzal. Növekvő és csökkenő számsorozatok képzése adott szabály alapján, felismerése.
Szavakkal megadott összefüggés értése, kifejezése ennek megfelelő párok (hármasok) összekeresésével. Összefüggés-felismerés Megismerő és tájékozódó képesség fejlesztése, konkretizálás, absztrahálás. Ellenőrzés.	Adott viszonyban levő dolgok (személyek, tárgyak, élőlények, hangok, szavak, számok) összekapcsolása. A viszony kifejezése elempárok összekapcsolásával (pl. padszomszédok megfogják egymás kezét; két-két gyerek közül az alacsonyabb rámutat a magasabbra; minden kis logikai lap mellé rendezik a „nagy párjukat”; a felnőtt állathoz kapcsolják a kicsinyét...) Számok, mennyiségek közötti kapcsolatok jelölése nyíllal, összekötéssel, szabványos jelekkel (<, >, =). Számok táblázatba rendezése.	Összetartozó elempárok keresése egyszerű esetekben.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
	Grafikonok építése, szabályjátékok (gépjátékok) kiegészítése ismert szabály alapján; egyszerűbb összefüggés keresése, szabálykeresés és ellenőrzés.	

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Alkotások térben, síkban; tulajdonságok; alakzatok		
Megfigyelés: azonosítás, megkülönböztetés összképben. Egyedi tulajdonságok kiemelése. Téri és időbeli tagolás. Alkotóképesség. A tevékenységgel kapcsolatos kommunikáció (gesztus, szó). Az alkotások esztétikájára való figyelés.	Testek építése szabadon, majd modell alapján. Testek, alakzatok érzékelhető tulajdonságainak felismerése, azonosságok és különbözőségek kifejezése alkotással, megmutatással, válogatással, sorba rendezéssel, saját (köznyelvi) szavakkal. Síkidomok előállítása tevékenységgel: mozaikkal, papírhajtogatással, szívószálak fűzésével, szabadkézi rajzolással. Sík- és térbeli alakzatok szétválogatása tulajdonságok alapján.	Térbeli és síkbeli alakzatok azonosítása és megkülönböztetése összképben és néhány megfigyelt geometriai tulajdonság alapján.
Transzformációk		
Azonosítás, megkülönböztetés; irányok, forgásirány tudatosítása. Az alkotások, szimmetriák esztétikájára való figyelés.	Játékos tapasztalatszerzés síktükörrel.	–
Tájékozódás		
A tér- és síkbeli tájékozódó képesség alapozása érzékszervi megfigyelések segítségével; különböző érzékszervek együttműködése; kifejezése megmutatással, szóban; ilyen tartalmú közlések megértése, követése.	Tájékozódás, helymeghatározás; irányok, irányváltoztatások követése mozgással, a rávonatkozó szóbeli információk értése.	A tanult kifejezések alkalmazásával történő helymeghatározás értése (pl. alatt, fölött, mellett).
Mérhető tulajdonságok, mérés		
Az összehasonlító, megkülönböztető képesség alakítása mennyiségek tevékenységgel történő rendezése útján. A becslés és mérés képességének fejlesztése gyakorlati tapasztalatszerzés alapján. Összefüggések figyelése.	Különféle hosszméretek (hosszúság, szélesség, magasság, mélység, vastagság, körméret), tömegek, űrtartalmak összehasonlítása, összemérése a gyakorlatban. Kapcsolódó gyakorlati problémák megoldása. Mérés alkalmilag választott egységekkel. Mérési eljárások: kirakás, egyensúlyozás, áttöltés. Mérőeszközök készítése, használata. Kapcsolatok megfigyelése mennyiségek, mértékegységek és mérőszámok között: – különböző mennyiségek mérése azonos mértékegységgel; nagyobb mennyiség → nagyobb mérőszám. Mérési tapasztalatok felhasználása becslésekben, megfogalmazása saját szavakkal.	Összehasonlítás, összemérés, mérés gyakorlati tevékenységgel, az eredmény megfogalmazása a tanult kifejezésekkel. A méter, kilogramm, liter mértékegységek használata gyakorlati mérésekben. A hét, nap, óra időtartamok helyes alkalmazása.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
	Mértékegységek gyakorlati használata: méter, kilogramm, liter. Az idő: hét, nap, óra. Az órák leolvasása egyszerűbb esetekben.	

Statisztika, valószínűség, kombinatorika

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Információk felismerése, ki- és visszakeresése. A matematikai tevékenységek iránti érdeklődés felkeltése matematikai játékok segítségével. A megfigyelő és rendszerező képesség fejlesztése valószínűségi játékokkal. Valószínűségi szemlélet alapozása: biztos és véletlen elkülönülése. Együttműködés. Kombinatorikus gondolkodás alapozása.	Adatok gyűjtése, ábrázolás oszlopdiagram építésével (tárgyi tevékenység formájában). Események, ismétlődések játékos tevékenység során. „Biztos”, „lehetséges, de nem biztos”, „lehetetlen” érzékelése; becslés találgatással, ellenőrzés próbálgatással. Egyszerű feltételnek megfelelő alkotások létrehozása csoportos és egyéni munkában, azonosítása, megkülönböztetése.	Matematikai tevékenységekben való aktív részvétel.

2. évfolyam

Számtan, algebra

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő évi fejlesztés feltételei
Számfogalom a százas számkörben		
A számok valóságtartalma		
Tulajdonságok felismerése, megnevezése. A megfigyelések kifejezése tevékenységgel, gesztussal, rajzban, szóban, írásban. Összehasonlítás; azonosítás, megkülönböztetés. Viszonyítási képesség fejlesztése. Összefüggések felismerése. Absztrahálás, konkretizálás a számfogalom kiépítéséhez.	Elemek szétválogatása saját megadott és elkezdett válogatásban felismert szempont szerint. A természetes szám fogalma a százas számkörben. A szám, mint halmazok tulajdonsága és mint mérőszám. Halmazok összehasonlítása: számlálás tárgyi tevékenységgel, egyesével, kettesével, hármasával, négyesével, ötösével, tízesével. Annak megállapítása, hogy az egyik halmaz mennyivel több, mennyivel kevesebb elemet tartalmaz, hányszor annyit, hányad annyit. A kettővel, hárommal..., több, kevesebb, kétszer annyi, háromszor annyi..., feleannyi, harmadannyi... kifejezések értése, használata. Hosszméretek, űrtartalmak, tömegek nagyság szerinti megítélése, összehasonlítása, összemérése. Mérések alkalmi egységgel, az egység többszörösével; mérőszalaggal, mérőhengerrel. Annak megállapítása,	Halmazok összehasonlítása, meg- és leszámlálás. Viszonyítások: nagyobb, több, hányszor akkora megfogalmazása. Darabszám, mérőszám helyes használata. Biztos számfogalom 100-ig.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő évi fejlesztés feltételei
	hogy az egyik mennyiség (hosszúság, tömeg, űrtartalom) mennyivel nagyobb, mennyivel kisebb, hányszor akkora, mint a másik. A kétszer, háromszor... akkora, kifejezések értése, használata. Számok egyenlősége különféle alakjukban. Sorszám.	
A számok írása, olvasása; számrendszer, helyiérték-rendszer		
Számrendszeres gondolkodás; eligazodás a tízes számrendszerben. Az analógiák esztétikumának átélése, követése. Algoritmusok követése az egyesekkel és tízesekkel végzett műveletek körében. Kreativitás, önállóság fejlesztése.	Számok írása, olvasása 100-ig. Számok bontása tízesek és egyesek összegére. Átváltások, beváltások valahányasával, tízesével. Számok nagysága, számszomszédok. Számok helye a számegyenesen, közelítő helyük a tízesével beosztott számegyenesen és a 0-100-as beosztás nélküli számegyenesen.	Elemi tájékozottság a tízes számrendszerben. A számok írása, olvasása. Elemi tájékozottság a tízes számrendszerben konkrét számok esetében. Az egyes, tízes fogalmának ismerete. Számok helye a számegyenesen, nagyság szerinti sorrendje.
A számok tulajdonságai, a számok közti kapcsolatok		
Tulajdonságok értelmezése tárgyi tevékenységgel; számtulajdonságok szerinti szétválogatás. Összefüggések felismerése, kifejezése összetartozó párok keresésével, összekapcsolásával, megfogalmazása. Az egyenlőség szimmetriájának értése.	Számok tulajdonságai: páros, páratlan. Oszthatóság megfigyelése például 3-mal, 5-tel, 10-zel. Adott nyitott mondatot igazzá tevő számok. Számok kapcsolatai, számok viszonyítása nagyságuk szerint (adott különbséghez, adott arányhoz megfelelő számpárok keresése); számszomszédok, tízes szomszédok; adott kétváltozós nyitott mondatot igazzá tevő számok. Számtulajdonságok, számok közti viszonyok elnevezésének használata.	A számok néhány tulajdonságának ismerete: adott szám jellemzése a megismert tulajdonságokkal. A számok közötti kapcsolatok felismerése.
Törtszám, negatív szám		
Tevékeny tapasztalatszerzés képessége Megfigyelés; összemérés. Emlékezés tevékenységre, tárgyi összefüggésre (rész és egész viszonya.	Az egész egyenlő részekre osztása különféle mennyiségek körében (vágással, nyírással, hajtogatással, széttöltéssel, szétméréssel). A fél, negyed, nyolcad, harmad, hatod fogalmának első tapasztalati megközelítése. A fél, negyed, köznyelvi kifejezések tudatos pontosítása. Ismerkedés néhány irányított mennyiséggel (adott ponttól feljebb, lejjebb; jobbra, balra; adott időpont előtt, után; 0 ^{o}C-nál melegebb, hidegebb)	–
Műveletek értelmezése, műveletvégzés		
A műveletek értelmezése		
A tevékenységgel, képpel megjelenített művelet megértése, leolvasása. Értelmezés tevékenységgel, rajzzal, szöveges szituációkkal, más művelettel való kapcsolat szerint	Műveletfogalom építése tevékenységgel: kirakásokkal, képekkel, szöveges szituációkkal darabszám és mérőszám tartalmú számok körében. Összeadás, kivonás értelmezésének kiterjesztése a százas számkörre.	Alapműveletek (összeadás, kivonás, szorzás, részekre osztás, bennfoglalás, maradékos osztás) értelmezése tevékenységgel, kirakással, rajzzal, szöveges

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő évi fejlesztés feltételei
(indukció, dedukció). Szövegértés (közlés, utasítás, szöveges feladat, kérdés értése, megfogalmazása) Emlékezetfejlesztés. Megfigyelések a szorzó- és bennfoglaló tábla esetei körében. Szóbeli beszámolás a megfigyelésekről. A társak beszámolóinak megértése, tevékenységgel való követése.	A szorzás értelmezése megjelenítéssel, szöveggel, egyenlő tagok összeadásával. Számlálás kettesével, ötösével, tízesével. Jelölése. Egyenlő részekre osztás, bennfoglalás értelmezése a százas számkörben megjelenítéssel, jelölés bevezetése (részekre osztás 15/5, bennfoglalás 15:3). Maradékos osztás kirakással, maradék jelölése.	szituációkkal. Műveletek megoldása a megjelenítésről leolvasva. A számok közötti kapcsolatok műveletekkel történő megjelenítése. (Mennyivel nagyobb, kisebb, hányszor akkora, hányad akkora?)
Műveleti tulajdonságok, a műveletek kapcsolatai		
Megfigyelés. Ismeretek alkalmazása. Kételkedés, ellenőrzés konkretizálással, igazolás megmutatással. Indoklások megfogalmazása.	Műveleti tulajdonságok tapasztalása a százas számkörben is. Összeadás: a tagok felcserélhetősége, csoportosíthatósága, összefüggés a tagok növelése, csökkenése és az eredmény változása között. A tényezők felcserélhetőségének értelmezése, leolvasása tárgyi tevékenységről. Kapcsolat az összeadás és kivonás között, a szorzás és osztás között. A zárójel használatának értelmezése összetett szöveges feladattal. Összeg, különbség elvétele. Összeg és különbség szorzása.	Tagok felcserélhetőségének ismerete, alkalmazása célszerű esetekben. Az összeadás és kivonás közti kapcsolat ismerete, a szorzás és a kétféle osztás közti kapcsolat ismerete. A zárójel egy számmá összekapcsoló szerepének ismerete.
Számolási eljárások		
Analógiás gondolkodás. Ismeretek alkalmazása. Az analógiák esztétikumának átélése, követése. Számolási képesség fejlesztése számolási eljárások (algoritmusok) segítségével, majd önálló problémamegoldással. A követett eljárás elmondása, „elmagyarázása” (én úgy számoltam, hogy...) Összefüggések felismerése, összefüggésekre építő gondolkodás. Emlékezetfejlesztés. Ismeretek alkalmazása. Ellenőrzés.	A négy alapművelet végzése a 100-as számkörben. Az összeadás és kivonás alkalmas számolási eljárásainak ismerete, alkalmazása. Analógiák értő alkalmazása. Háromtagú összegek kiszámítása. Összeadás és kivonás egy műveletsorban. A szorzótáblák és a megfelelő osztások megtanulása a folyamatosan feltárt összefüggések felhasználásával. A szorzótáblákon túli egyszerűbb szorzási és osztási esetek kiszámítása. A saját, követett számolási eljárás elmondása a tudatosítás és másokkal való közlés érdekében.	A négy alapművelet elvégezni tudása a 100-as számkörben. A kisegyszeregy biztonságos ismerete. A megfelelő osztási esetek ismerete; kiszámítani tudása. Az eredmény ellenőrzése.
Hiányos műveletek, nyitott mondatok		
Igaz, hamis állítások megfogalmazása, az igazság megítélése. Döntési képesség. Megállapodás megértése. Jelölésre való emlékezés.	Hiányos műveletek kiegészítése; ellenőrzés. Adott szituációhoz, képhez illeszkedő viszony (kérdés) kifejezése nyitott mondattal. Egy- és kétváltozós nyitott mondat kiegészítése igazzá, nem igazzá. Több elem keresése, amely igazzá teszi az adott nyitott mondatot.	Állítások megfogalmazása tevékenységről, rajzról. Állítások igazságának megítélése. Nyitott mondatok lezárása behelyettesítéssel; a keletkező állítás igazságának megítélése. Nyitott mondat kiegészítése igazzá tevése.

Állítások, szövegek, szöveges feladatok

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Állítások, szövegek, szöveges feladatok értelmezése		
Megfigyelés: helyzet, változás megfigyelése; a változás irányának megfigyelése; megfordítása. Időben, helyzetekben való tájékozódás. Állítás megfogalmazása. Állítás megértése, igazságának eldöntése. Önállóság a mennyiségek közötti kapcsolatok felismerésében. Tevékenységek, viszonyok kifejezése szóban; szövegértés. Emlékezet (helyzetre, változásra, történésre).	Látott helyzetről állítás megfogalmazása. Ilyen állítás igazságának megítélése. Állítás, rövid szöveg megjelenítése tárgyi tevékenységgel, rajzzal. Egyszerű szöveg igazságának eldöntése. Egyenes és fordított szövegezésű feladatok értelmezése: szöveges feladat megjelenítése eljátszással, tárgyi tevékenységgel, rajzzal, a hallott szöveg átfogalmazásával. Szövegben kifejezett összefüggések, kapcsolatok, változások kifejezése kirakással, rajzzal. Összefüggések, kapcsolatok leolvasása, megállapítása helyzetről, rajzról. A megoldás becslésszerű előrevetítése. Szöveges feladat alkotása tevékenységről, helyzetekről, változásról. Kérdések fogalmazása.	Adott helyzetről, történésről állítások megfogalmazása. Egyszerű állítások igazságának megítélése. Egyszerű szöveges feladatok értelmezése: megértés, lejátszás, megjelenítés, ábrázolás, átfogalmazás. Egyszerű szöveges feladat megoldása közvetlenül az értelmezésre szolgáló tevékenységgel.
Matematikai modell szöveges feladathoz		
Információk keresése, képzése, visszakeresése, jegyzése, rendezése, ábrázolása. Összefüggéslátás; mennyiségi viszonyok megértése. Becslés képessége. Szöveggel, képekkel adott helyzethez matematikai modell keresése, megfeleltetése. Problémamegoldó képesség. Kreativitás. Ellenőrzés képessége.	Egyszerű szöveges feladatok adatainak és az adatok közti viszonynak az ábrázolása, kirakással, egyszerűsített rajzzal. Adatok sorozatba, táblázatba rendezése. Számfeladat, nyitott mondat felírása készített helyzet, ábra alapján. A modellen belüli megoldás keresése (a műveletek elvégzése, nyitott mondatot igazzá tevő számok keresése; sorozatban, táblázatban található összefüggés, szabály keresése, kifejezése a sorozat folytatásával, táblázat kiegészítésével). Ellenőrzés a modellen belül.	Számfeladat, nyitott mondat készítése ábráról. Adatok sorozatba, táblázatba rendezése. Számolás, összefüggés-keresés. Ellenőrzés a modellen belül.
Az eredeti probléma megoldása		
Tényekre, helyzetre, elmondott történésre, eljárásra való emlékezés. Becslés képessége. Matematikai modell értelmezése. Problémamegoldó képesség. Kreativitás. Ellenőrzés képessége. Tárolt adatokkal való összevetés. Az eredeti kérdésre adható válasz megfogalmazása szavakkal, rövid lejegyzése (segítséggel).	Számfeladat eredményének, nyitott mondat megoldásának, sorozatban, táblázatban talált összefüggés vonatkoztatása az eredeti problémára. Ellenőrzés: összevetés az adatokkal, a valósággal, előzetes becsléssel, A válasz megfogalmazása, lejegyzése.	Szöveges feladatok megoldása: A megoldás menetének tudatosítása: – megértés: lejátszás, megjelenítés, ábrázolás, átfogalmazás, – lejegyzés számfeladattal, nyitott mondattal, sorozattal, táblázattal, – számolás, szabálykeresés – ellenőrzés, – eredeti problémára való vonatkoztatás, – összevetés az adatokkal, valósággal, előzetes becsléssel, – a válasz megfogalmazása, lejegyzése.

Sorozatok, relációk, függvények

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő évi fejlesztés feltételei
Összefüggések, szabályosságok értelmezése. A változás irányának megfigyelése; megfordítása. Önállóság a mennyiségek közötti kapcsolatok felismerésében. Szabályok keresése a sorozat elemei közti különbségek megállapításával; a felismert szabályosság kifejezése a sorozat folytatásával, konkrét kapcsolat kifejezése szavakkal. Periodikusság megértése. A szabályosságok esztétikumának átélése, az élmény felhasználása a szabálykövetésben. Kreatív gondolkodás. Ellenőrzés.	Tárgy-, rajz- és jelsorozatok kiegészítése, folytatása adott, felismert összefüggés szerint. Sorozatok készítése önállóan választott szempont alapján. Egyenletesen növekvő vagy csökkenő számsorozatokban adott szabályok követése. Számsorozat elemeinek megfigyelése, megállapítások (növekedés, csökkenés, periodikusság). A sorozat elemei közötti összefüggések szavakkal való kifejezése. Többféle szabály keresése adott elemű sorozatokhoz. Sorozat szabályának megfogalmazása szóban.	Megkezdett sorozat folytatása adott szabály szerint. Sorozatok képzése. Gyakorlottság adott szabályú sorozat folytatásának ellenőrzésében. (Igaz-e tovább is a mondott szabályosság?) Gyakorlottság egyszerű számsorozat szabályosságának felismerésében.
Összefüggéslátás elempárok, -hármasok között a tárgyi világban és a számok között. Adott szabály ellenőrzése elempárok, -hármasok behelyettesítésével. A megfigyelés megfogalmazása szavakkal, közös lejegyzés nyíljelöléssel.	Összefüggések keresése az adatok között. Számpárok, számhármasok közötti kapcsolatok megállapítása, összefüggések megfigyelése, kifejezése szavakkal, közös lejegyzése. Egyszerű tapasztalati függvények képzése elempárok, -hármasok összeválogatásával, táblázatba rendezésével. Gépjátékok. Annak megfigyelése, hogy hogyan függ a kijövő érték a bemenőtől. A megfigyelés megfogalmazása szavakkal, közös lejegyzés nyíljelöléssel.	Adatpárok, -hármasok táblázatba rendezése. Gyakorlottság egyszerű szám-szám függvények szabályosságának keresésében, adott szabályú táblázat ellenőrzésében.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő évi fejlesztés feltételei
Alkotások térben, síkban; tulajdonságok; alakzatok		
Megfigyelési képesség fejlesztése; a rész és egész felismerése. Összehasonlítás: azonosítás, megkülönböztetés. Formafelismerés, azonosítás, megkülönböztetés, összkép alapján. Megfigyelőképesség: tulajdonságok kiemelni tudása. Alkotóképesség. Célszerűség és esztétikum mint alkotói szempont. Formalátás; azonosítás, megkülönböztetés egy-egy kiemelt geometriai tulajdonság alapján is. Tudatos eszközhasználat. Pontosság. Kommunikáció, önállóság, véleményalkotás, önértékelés.	Testek, síkidomok válogatása, osztályozása saját és megadott szempont szerint. Néhány geometriai tulajdonság megismerése, megnevezése. Építések kockákból, téglatestekből; geometriai tulajdonságok érzékelése az alkotások során. Testek másolása modellről. Építés különféle helyzetben, tükörkép építése egyszerű esetekben. Testek létrehozása megadott egyszerű feltétel szerint. Az alkotások ellenőrzése: megfelelnek-e a feltételnek. Síkidomok másolása, előállítása egy-két feltétel szerint: kirakás, befedés, hajtogatás; másolás átlátszó papírral.	Testek, síkidomok azonosítása, megkülönböztetése összképben, különféle helyzetükben. Testek létrehozása másolással, megadott egyszerű feltétel szerint. Síkidomok létrehozása másolással, megadott egyszerű feltétel szerint. Csoportosítás, válogatás tulajdonságok szerint. Téglatest, kocka, téglalap, négyzet felismerése összkép alapján a testek, síkidomok különféle helyzetében.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenységek	A következő évi fejlesztés feltételei
Megfigyelések kifejezése válogatással, megfogalmazással. Tulajdonságok megnevezése. Alakzatok jellemzése néhány geometriai tulajdonsággal. A szavakkal kifejezett tulajdonság, kapcsolat értelmezése a válogatás folytatásával. Ellenőrzés.	Rajzolás négyzethálón, egyéb hálókon. Vonalzó, sablon használata. Az alkotások ellenőrzése: megfelelnek-e a feltételnek. Tapasztalatgyűjtés egyszerű alakzatokról, a megfigyelések megfogalmazása saját kifejezésekkel. Kocka, téglatest előállítása építéssel. Derékszög, téglalap, négyzet hajtogatása papírból. Tengelyes tükrösség ellenőrzése összehajtással. Sokszögek néhány tulajdonsága és ezek megnevezése (csúcsok, oldalak száma; oldalak egyenlősége; konvexség).	
Transzformációk		
Megfigyelés; azonosítás, megkülönböztetés. Eljárás-követés; az eljárást kísérő közlés megértése, újrafogalmazása. Ellenőrzés próbálgatással. Adott transzformációkkal létrejövő minták esztétikumának tudatosítása; (természetben, népművészetben, egyéb emberi alkotásokban található minták).	Egyszerű tükörkép előállítása mozgással, kirakással, nyírással, másolópapír segítségével, átfordítással. Ellenőrzés a síktükör használatával.	A tükörkép és az eltolt kép megkülönböztetése összkép alapján.
Tájékozódás		
Sík- és térbeli tájékozódás. Információk értése, követése; saját mozgást leíró információk megfogalmazása.	Tájékozódás az iskola és az otthon környezetében nagymozgással, szóbeli információk alapján (utca, házszám, emelet, ajtó; ismert helyek). Információadás. Síkban két adattal jellemzett helyek megkeresése; hely keresése az irány megmutatásával, távolságok és szomszédosságok megjelölésével.	–
Mérhető tulajdonságok, mérés		
Megfelelő pontosság elérése, a pontatlanság felismerése, kifejezése. Ítéletalkotás, vélemény megfogalmazása. Helyes eszközhasználat. Összefüggések felismerésének képessége. Becslés.	Hosszúság, (magasság, szélesség, kerület), tömeg, űrtartalom, idő mérése alkalmilag választott és néhány szabványegységgel. A m, dm, cm, kg, dkg; l, dl, óra, perc, nap, hét, hónap, év egységek gyakorlati megismerése, megfelelő kép alkotása nagyságukról. Az elnevezések és jelük használata. Tapasztalatszerzés az egység, mennyiség és mérőszám kapcsolatáról kis arányszámok esetén. (Azonos egység: 2-szer, 3-szor nagyobb mennyiség → 2-szer, 3-szor nagyobb mérőszám; azonos mennyiség: 2-szer, 3-szor nagyobb egység → fele, harmada akkora mérőszám.) Gyakorlati mérések az egység többszöröseivel.	Gyakorlati mérések alkalmi egységekkel. A tanult szabványmértékegységek gyakorlati ismerete, használata.

Statisztika, valószínűség, kombinatorika

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Szokások kialakítása az adatok lejegyzésére. Ábrázolási képesség. Adatok leolvasása, értékelése. A rendezettség esztétikumának átélése, alkalmazása. Tapasztalatok megfogalmazása, összegzés. A szóbeli kifejezőkészség fejlesztése, kommunikáció társakkal, felnőttel. A valószínűségi szemlélet alapozása: biztos és véletlen, valószínűbb, kevésbé valószínű érzékelése. Sejtés kifejezése (pl. további egyedi esetekre való tippeléssel), az elképzelés és a valóság összevetése. Kombinatorikus képességek fejlesztése, tapasztalatok megfogalmazása, összegzés.	Adatok gyűjtése (megfigyelt történésekről, mért vagy számlált adatok). Adatok ábrázolása táblázat, grafikon, oszlopdiagram segítségével, megállapítások leolvasása. A „biztos”, „nem biztos”, „valószínű”, „lehetséges” fogalmak alapozása játékkal, tevékenységgel, példák gyűjtése. Tapasztalatok gyűjtése valószínűbb és kevésbé valószínű eseményekről. Az elképzelés és a valóság összevetése. Néhány elemből alkotható sorozatok készítése. Néhány elemből kiválasztható párok gyűjtése.	Adatgyűjtés és az adatok lejegyzése. Adott feltételnek megfelelő objektumok előállítása, azonosítása, megkülönböztetése.

3. évfolyam

Számtan, algebra

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Számfogalom az ezres számkörben		
A számok valóságtartalma		
Összehasonlítás, absztrahálás, konkretizálás, specializálás és kiterjesztés képességének fejlesztése. Elemi logikai műveletek: tagadás; logikai „és” használata. Egyszerű, egylépéses következtetések. Gondolatok kifejezése szóban; állítások igazságának megítélése.	Elemek szétválogatása, osztályozása, rendezése. A „mindegyik”, „van olyan”, „egyik sem”, „nem mind” kifejezések használata konkrét tevékenységek kíséretében. Számfogalom bővítése 1000-ig. Számlálás pontosan és közelítéssel: egyesével, tízesével, húszasával, ötvenesével, százasával. Mérés alkalmi egységekkel és többszöröseikkel.	Halmazok tulajdonságainak felismerése, részhalmaz és kiegészítő halmazának jellemzése. Biztos számfogalom az 1000-es számkörben.
A számok írása, olvasása; számrendszer, helyiérték-rendszer		
Analógiás gondolkodás a számnév-képzéshez kapcsolódva. A gondolkodás és a nyelvi kifejezés kapcsolatának felismerése, alkalmazása. Rendszerlátás, rendszerképzés. A rendszerben való analógiák (tapasztalati – látványos, hallható, mozgással átélhető – és gondolati) esztétikuma. Számosság és méret megbecslésének képessége.	A számrendszer és helyiérték-rendszer értelmezése, használata; át- és beváltások, számok írása, olvasása, képzése, számjegyek helyi, alaki és valódi értéke. Számok helye, közelítő helye a számegyenesen, nagysága, számszomszédjai. A „közelítő érték” fogalmának bevezetése számok körében. Százasokra, tízesekre kerekített értékük.	Számok írása, olvasása 1000-ig. Számok nagyságrendjének biztos ismerete. Számok képzése, helyi érték szerinti bontása.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
A számok tulajdonságai, a számok közti kapcsolatok		
Osztályozás, sorbarendezés. A gondolkodás és a nyelvi kifejezés kapcsolatának felismerése, alkalmazása. Rendszerlátás, rendszerképzés. Szövegértés: a „mindegyik”, „van olyan”, „egyik sem”, „nem mind” kifejezések értése és használata konkrét összességekre vonatkozóan.	Számok tulajdonságai: nagyságrendje, oszthatósági tulajdonságok, alaki tulajdonságok. Számok kapcsolatai: osztója, többszöröse. Számok összeg-, különbség-, szorzat, hányados- és összetett alakjai.	Számok azonosítása különféle alakjaiban.
Törtszám, negatív szám		
Megfigyelés; összemérés. Mennyiségek becslése. Megértés képessége; a szavak képzésében felismerhető közös elv követése. Ismeretek kiterjesztése, alkalmazása. Tájékozódás térben, időben.	Az egész egyenlő részekre osztása különféle mennyiségek körében; a fél, negyed, nyolcad, harmad, hatod, tizenketted, ötöd, tized értelmezése különféle egységválasztásokhoz kapcsolva. A részek egyenlőségének tudatosítása. 2, 3, 4... ilyen egyenlő rész egybefogása, megnevezése a megfelelő törtszámokkal (2 ketted, 3 ketted, 2 negyed, 3 negyed, 4 negyed, 5 negyed...). Mennyiségek nagyságának becslése a megismert törtek képzetének mélyítésére. További egységtörtek és többszöröseik értelmezésének kezdete (megfelelő nyelvi kifejezések keresése, alkalmazása). A negatív szám fogalmának tapasztalati úton való előkészítése irányított mennyiségek mérőszámaként (elmozdulás, elfordulás, idő, hőmérséklet). Ilyen konkrét tartalmú irányított mennyiségek összehasonlítása.	Egyszerű egységtörtek értelmezése különféle mennyiségek választott egységeinek felosztásával.
Műveletek értelmezése, műveletvégzés		
A műveletek értelmezése		
Műveletek értelmezésének képessége tárgyi megjelenítéssel és szóban. Matematikai modellek megértése. Adott modellhez példa, probléma megfogalmazása.	Műveletek értelmezése tevékenységgel, rajzzal, elvontabb ábrákkal, szöveggel. Összeg, különbség, szorzat, hányados becslése a műveletértelmezéshez kapcsolva.	Műveletek leolvasása ábráról, megjelenítése tevékenységgel.
Műveleti tulajdonságok, a műveletek kapcsolatai		
Ismeretek alkalmazása, kiterjesztés nagyobb számok körére. Analógiák megértése, alkalmazása. Összefüggéslátás, összefüggésekben való gondolkodás. Felismert összefüggések megfogalmazása saját kifejezésekkel; ilyen megfogalmazások értelmezése konkrét példák sorolásával. Az értelmezések megvitatása.	Összefüggések felismerése, kapcsolatok leolvasása ábráról, rendezések, becslések. Műveleti tulajdonságok: tagok, tényezők felcserélhetősége, csoportosíthatósága, összeg, különbség, szorzat, hányados függése a szereplő számok nagyságától. Művelet eredményének becslése: értelmezés és gyakorlati alkalmazás. Műveleti sorrend. Zárójel-használat.	Tagok, tényezők felcserélhetőségének ismerete, alkalmazása célszerű esetekben. Az összeadás és kivonás, a szorzás és a kétféle osztás közti kapcsolat ismerete, felhasználása a nagyobb számkörben. A zárójel egy számmá

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
	Műveletek közötti kapcsolatok: összeadás és kivonás kapcsolata, szorzás és osztás kapcsolata, összeg, különbség szorzása.	összekapcsoló szerepének begyakorlottsága.
Számolási eljárások		
Számrendszeres gondolkodás. Az analógiák használata. A becslés képességének fejlesztése. Egyszerű mennyiségi következtetések. Algoritmus-követés, algoritmusos gondolkodás. A tevékenységben megértett algoritmus megfogalmazása szavakkal; a megfogalmazás pontosítására való törekvés.	Számolási eljárások: összeadás, kivonás 0-ra végződő háromjegyű számok körében, szorzás, osztás tízzel, százzal szóban. Közelítő számítások kerekített értékek segítségével. Az írásbeli műveletek bevezetése: összeadás és kivonás írásbeli művelettel, írásbeli szorzás egyjegyűvel.	Szóbeli és írásbeli alapműveletek eljárásainak ismerete, alkalmazása. A közelítés gondolatának elfogadása.
Hiányos műveletek, nyitott mondatok		
A logikai gondolkodás fejlesztése az igaz és hamis állítások megítélésével, nyitott mondat megoldásának keresésével. Nyitott mondatok értelmezése szöveggel, problémahelyzettel; lejegyzése.	Nyitott mondatokat igazzá, hamissá tevő elemek keresése próbálgatással. Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése próbálgatással, véges alaphalmazokon. Alaphalmaz, részhalmaz, kiegészítő halmaz szerepe a nyitott mondat megoldásában. Nyitott mondatok értelmezése szöveggel, problémahelyzettel; lejegyzése.	Egyszerű nyitott mondat kiegészítése igazzá, hamissá.

Állítások, szövegek, szöveges feladatok

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Állítások, szövegek, szöveges feladatok értelmezése		
Matematikai szövegértő és szóbeli kifejezőkészség fejlesztése. Időben, helyzetekben való tájékozódás. Összefüggéslátás; mennyiségi viszonyok megértése, szóbeli, írásbeli kifejezése. Becslés képessége. Tényekre, helyzetre, elmondott történésre eljárásra való emlékezés. Adatok jegyzése, rendezése, ábrázolása; az írásbeli munka rendezettségének látványos és gondolati esztétikuma.	Állítások igazságának eldöntése. Adott állítás tagadásának értelmezése megjelenítéssel, megfogalmazása. Szövegek megjelenítése tevékenységgel, ábrázolással. Egyszerű és összetett, egyenes és fordított szövegezésű szöveges feladatok megértése, értelmezése: eljátszása, szóbeli értelmezése, átfogalmazása; adatok, kigyűjtése, mérlegelése. Adatok és viszonyaik ábrázolása kirakással, egyszerűsítő rajzzal (pl. szakaszokkal). Szöveges feladatok készítése. A megoldás előrevetítése.	Állítás és tagadása igazságának megítélése. Szöveges feladatok értelmezése, adatainak lejegyzése, az adatok összefüggéseinek megértése. Egyszerű szöveges feladat megoldása közvetlenül az értelmezésre szolgáló tevékenységgel.
Matematikai modell szöveges feladathoz		
Matematikai szövegértő és szóbeli kifejezőkészség fejlesztése. Összefüggéslátás; mennyiségi viszonyok megértése, szóbeli, írásbeli kifejezése. Becslés képessége. Szöveggel, képekkel adott helyzethez matematikai modell	Szöveges feladatról számfeladat, nyitott mondat készítése. Egyéb matematikai modellek (sorozatok, táblázatok, egyszerűsítő rajzok, grafikonok) használata a szöveges feladatok modellezéséhez. Megoldás a választott matematikai modellen belül; a számítások ellenőrzése,	Szöveges feladathoz megfelelő matematikai modell készítése, választása: számfeladat, számfeladatok, nyitott mondat, egyszerűsítő ábra, sorozat, táblázat. A modell értelmezése. A modellen belüli megoldás-

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
keresése, megfeleltetése. Számolás. Összefüggés-keresés adatok között; összefüggésekben való gondolkodás. Ellenőrzés képessége. Tényekre, helyzetre, elmondott történésre, eljárásra való emlékezés.	az összefüggések kiterjesztése további lehetséges adatokra.	keresés, összefüggések leolvasása. A számítások helyességének ellenőrzése.
Az eredeti probléma megoldása		
Ellenőrzés képessége. Tényekre, helyzetre, elmondott történésre, a megoldási eljárásra való emlékezés; Megoldási módok célszerűségének, szépségének megítélése. Eredményért való felelősségvállalás. Válasz megfogalmazása szóban, írásban, jelekkel. Az adatok, a matematikai modell és a válaszadás egysége.	A modellben kapott megoldás vonatkoztatása, értelmezése az eredeti problémára. Felelet az eredeti kérdésre szóban, írásban. A megoldási eljárás tudatosítása. Többféle megoldási mód keresése. Megoldási módok célszerűségének, szépségének megítélése.	A modellen belül kapott eredmény értelmezése az eredeti problémára. Felelet az eredeti kérdésre szóban, írásban. A megoldási eljárás tudatos végigjárása.

Sorozatok, relációk, függvények

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
A döntési képesség formálása. A becslő, összefüggés-felismerő és alkotóképesség fejlesztése problémafelvetésekkel. Felismert összefüggés kifejezése a sorozat folytatásával, szavakkal. Szavakkal adott szabály követése. Ellenőrzés szokása és képessége.	Adott szabályú sorozat folytatása. Sorozat szabályának felismerése, megfogalmazása szavakkal. Néhány elemével elkezdett sorozathoz többféle szabály alkotása, szabály-ellenőrzés.	Egyszerű sorozat folytatása. Egyszerű sorozatok szabályának megállapítása.
Adatok kezelése, cseréje. Összefüggés-felismerés. Követett szabály megfogalmazása szavakkal. Szabály-ellenőrzés elempárok, elem-hármasok behelyettesítésével a valóságos, gyakorlati szituációba, s a táblázat adatai közé. Az általánosítás kezdete.	Tapasztalati adatok táblázatba való lejegyzése, rendezése. Grafikonok készítése, róla adatok visszaolvasása. Hozzárendelések, megkezdett párosítások folytatása adott és felismert összefüggés szerint. A felismert kapcsolat kifejezése szavakkal, jelekkel (függvény esetében nyíl-jelöléssel, relációk esetében nyitott mondattal). Megfogalmazott szabály ellenőrzése behelyettesítéssel, elvetése ellenpélda előfordulása esetén.	Kapcsolatok keresése táblázatok adatai között, kifejezése további összetartozó elempárok sorolásával, szabályának megfogalmazása szavakkal. A szabály bemutatása esetek sorolásával.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Alkotások térben, síkban; tulajdonságok; alakzatok		
Alkotó gondolkodás. Formalátás, térlátás fejlesztése az alakzatok különféle előállításával. Célszerűség és esztétikum mint alkotói szempont.	Testek építése szabadon és adott feltételek szerint. Testek másolása modellről. Testek szétválogatása egy és két tulajdonság szerint.	Testek építése modellről. Élek, csúcsok, lapok felismerése, számbavétele egyszerű testeknél. Síkidomok előállítása

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Megfigyelés, tulajdonságok sorolása. Szövegértés: tulajdonságok kifejezése. Ellenőrzés. Konkretizálás, absztrahálás. Emlékező képesség (formára, változásra, szavakra).	Oldalak, szögek egyenlőségének ellenőrzése összeillesztéssel; tengelyes tükrösség ellenőrzése összehajtással. Síkidomok előállítása szabadon, másolással és egy-két feltétel megkötésével. (Kirakás, papírhajtogatás, nyírás, sablon, vonalzó és körző használata.) Tengelyesen tükrös alakzatok előállítása tevékenységgel. A téglalap és négyzet tulajdonságai: oldalak, csúcsok száma, szögek egyenlősége, szimmetriáik. A tulajdonságok összehasonlítása. A téglatest, kocka tulajdonságai: lapok száma, alakja, egybevágóságuk, kölcsönös helyzetük. Élek száma, egyenlősége, kölcsönös helyzetük. Csúcsok száma.	tevékenységgel. Téglatest, kocka, téglalap, négyzet felismerés összkép alapján a testek, síkidomok különféle helyzetében. Téglalap, négyzet, téglatest, kocka tanult tulajdonságainak felsorolása, bemutatása modell segítségével.
Transzformációk		
Alakazonosítás. Elemző képesség: változás és változatlanság felismerése, tudatosítása. Periodikusság felismerése. Ritmusérzék. Szimmetriák megfigyelése a természetben és az ember által alkotott környezetben; követésük.	Hasonlóság (formaazonosság) és egybevágóság (forma- és méretazonosság) átélése alkotásokhoz kapcsolódva. A formai azonosságok és különbözőségek megmutatása, szóbeli megfogalmazása. Nagyítás, kicsinyítés az eredetihez hasonló elemekből, az eredetihez hasonló hálón. Tükrözések, eltolás egyszerű esetekben. Síkbeli sorminták, terülő minták, parkettaminták létrehozása kirakással, színezéssel, sablonnal, és hálón való rajzolással.	A „hasonló” és az „egybevágó” kapcsolat felismerése összképben; az eltérő formát kifejező néhány szó ismerete (hosszúkásabb, kövérkésebb, tömzsibb, ferdébb …). A tükörkép és az eltolt kép megkülönböztetése összetettebb alakzatok esetén is.
Tájékozódás		
Téri tájékozódás Információk megértése, információközlés szavakkal, jelekkel.	Gyakorlati tájékozódás a tanulók környezetében (utca, házszám, emelet, ajtó; irány, távolság.) Tájékozódás vonalon, síkban, térben egy, két, illetve három adat segítségével.	Gyakorlati tájékozódás a tanulók környezetében.
Mérhető tulajdonságok, mérés		
Tapasztalatgyűjtés. Mennyiségi jellemzők felismerése, a különbségek észrevétele. A pontosság mértékének kifejezése gyakorlati mérésekben. A matematika és a valóság kapcsolatának építése. Mennyiségi viszonyok felismerése. Egyszerű mennyiségi következtetések végzése. Becslőképesség.	Mérések alkalmi egységekkel a már megismert mennyiségek körében. Egység, mennyiség és mérőszám kapcsolatai kis arányszámok esetén. Terület, térfogat fogalmának alapozása konkrét tevékenységgel, tapasztalatok gyűjtésével. A szög fogalmának az elfordulás nagyságát kifejező tartalma. Kerületmérés körülkerítéssel, területmérés lefedéssel. Térfogat mérése alkalmi egységekkel. Mérés szabvány egységekkel: mm, cm, dm, m, (km), (hl), l, dl, cl, ml, (t), kg, g. Az idő mérése (óra, perc, másodperc). A szomszédos egységek viszonya, a velük	Mérés alkalmi és szabvány egységekkel. A gyakorlatban végrehajtott mérések alapján a mértékegység és mérőszám kapcsolatának megállapítása. Át- és beváltások a tanult szomszédos mértékegységekkel gyakorlati mérésekhez kapcsolva. A tanult szabvány mértékegységek gyakorlati ismerete és alkalmazása.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
	való mérési eredmények összevetése; arányuk megállapítása. Mérés az egységek többszöröseivel. Át- és beváltások gyakorlati mérésekhez kapcsolva. A mértékegységek használata és átváltása szöveges és számfeladatokban, esetenként visszatérve a mindkét egységgel való megmérésre.	

Statisztika, valószínűség, kombinatorika

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
A matematika és a valóság kapcsolatának folyamatos figyelemmel kísérése. Adatok gyűjtése, rendezése, ábrázolása, értékelése, bemutatása. Kifejezőkészség fejlesztése sejtések megfogalmazásával. Az elképzelés és a valóság összevetése. Logikus gondolkodás fejlesztése, és valószínűségi gondolkodás alapozása. Kombinatorikus képességek: azonosítás, megkülönböztetés; teljességre törekvés. Rendszerépítés. A rendszerek, gondolatmenetek külső és gondolati szimmetriájának felismerése, követése.	Adatok megfigyelése, gyűjtése, rögzítése, rendezése, ábrázolása, elemzése. Gazdasági adatok táblázatba gyűjtése. Adat-együttest jellemző tulajdonságok, adatok keresése. A biztos, lehetséges és lehetetlen tapasztalati úton való értelmezése, az értelmezés mélyítése. Játékok, megfigyelések valószínűbb és kevésbé valószínű eseményekkel kapcsolatosan. Próbálgatások tárgyi tevékenységekkel, sejtések megfogalmazása, a sejtések ellenőrzése további kísérletekkel, indoklások megfogalmazása. Néhány elemből alkotható sorozatok készítése. Néhány elemből kiválasztható párok gyűjtése. Az összes sorozat, az összes pár keresése. A megalkotott sorozatok, párok rendezése, a rendszer kiegészítése esztétikai hiányérzet alapján.	Adatok megfigyelése, gyűjtése, rögzítése, rendezése. A biztos és a véletlen megkülönböztetése konkrét tapasztalatszerzés útján. Adott feltételnek megfelelő objektumok előállítása, azonosítása, megkülönböztetése.

4. évfolyam

Számtan, algebra

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Számfogalom a tízezres számkörben		
A számok valóságtartalma		
Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyai közt. Összefüggések, viszonyok megfogalmazása a matematika nyelvén. Matematikai nyelven – szóban, írásban, jelekkel – megfogalmazott információ, összefüggés megértése, használata.	A valóság és a matematika elemi kapcsolatainak továbbépítése. Számfogalom bővítése 10 000-ig, pontos és közelítő számlálás.	Biztos számfogalom tízezres számkörben.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
A számok írása, olvasása; számrendszer, helyiérték-rendszer		
Rendszerező, absztraháló képesség fejlesztése. Számrendszeres gondolkodás. Ellenőrzés.	A számok írása, olvasása. Tízes számrendszer és helyiérték-rendszer. Számok bontása, képzése a számjegyek alaki, helyi, valódi értékének értelmezése. Átváltás és beváltás. Római számok leolvasása, írása (I, V, X, C, D) a logikai felépítést tükröző egyszerű esetekben, pl. IV, XII, XC.	Számok helyiérték szerinti írása, olvasása. Számok képzése, bontása.
A számok tulajdonságai, a számok közti kapcsolatok		
Becslés. Kételkedés, elemzés, ellenőrzés, bizonyítás.	A számok nagysága, számok közelítő értéke. Kerekített értékek a halmazok, mennyiségek közvetítésével, számegyenes használatával, a számrendszeres alak tudatos értelmezésével. A számok tulajdonságai, kapcsolatai, szomszédjai, összeg-, különbség-, szorzat-, hányados és összetett alakjai.	Számok nagyságának és a számjegyek különféle értékének biztos ismerete. A tízes, százas, ezres számszomszédok meghatározása. A tízesekre, százasokra, ezresekre kerekített érték értelmezése, meghatározása.
Törtszám, negatív szám		
Mennyiségek becslése, összehasonlítása, összemérése. Induktív lépések. Irányított mennyiségek felismerése, kifejezése „irányított” számokkal. A hiány kifejezése.	A törtszám fogalmának tapasztalati úton való előkészítése. Kis nevezőjű egységtörtek és többszöröseik értelmezése különféle mennyiségek mérőszámaként: nekik megfelelő mennyiségek előállítása tárgyi tevékenységgel. Törtek összehasonlítása nagyságuk szerint tárgyi megjelenítés alapján; egyenlő törtek keresése. A törtjelölés bevezetése. A negatív szám fogalmának tapasztalati úton való előkészítése irányított mennyiségek mérőszámaként és hiányként.	Az egység egyenlő részekre osztásával előállított mennyiségek nagyságának kifejezése egységtörtekkel: fél, negyed, nyolcad; harmad, hatod, kilenced, tizenketted; tized, ötöd. A megismert egységtörtek és többszöröseik megjelenítése különféle mennyiségek különféle egységválasztásával.
Műveletek értelmezése, műveletvégzés		
A műveletek értelmezése		
Szövegértés. Műveletek matematikai modellekként való értelmezése.	A műveletek értelmezésének mélyítése tevékenységgel, ábrával és szöveggel.	Műveletek értelmezése, értése, matematikai modellként való alkalmazása.
Műveleti tulajdonságok, a műveletek kapcsolatai		
Összefüggésekben való gondolkodás. Ismeretek alkalmazása. Az általánosítás elemi lépései.	Műveleti tulajdonságok kiterjesztése a tízezres számkörre. A műveletek közötti kapcsolatok tudatosítása. A műveleti tulajdonságok és kapcsolatok ismeretének felhasználása becslésben, ellenőrzésben. A zárójel használata, a műveleti sorrendre vonatkozó megállapodás megismerése, alkalmazása, gyakorlása.	A helyes műveleti sorrend ismerete és alkalmazása a négy alapművelet körében. A zárójel alkalmazása.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
	Tárgyi tevékenységekben, elvégzett számolásokban tapasztalt és alkalmazott műveleti tulajdonságok, összefüggések tudatosítása, megfogalmazása.	
Számolási eljárások		
Pontos számolás a kerek számok körében, közelítő számítások. Analógiás gondolkodás. Algoritmusok követése; algoritmusos gondolkodás, megoldási algoritmusok kialakítása és alkalmazása. Követett algoritmus megfogalmazása szavakkal, jelekkel; mások által megfogalmazott algoritmus megértése, követése. Tanulási szokások továbbfejlesztése: – kerekített értékekkel végzett becslés, – az ellenőrzés többféle módjának ismerete, – megoldások megtervezése – az eredményért való felelősségvállalás Formai és gondolati esztétikum az írásbeli munkában.	Szóbeli műveletvégzés a tanult számolási eljárásokkal: összeadás, kivonás, pontosan kerek ezresekkel, százasokkal (00-ra végződő négyjegyűek körében), szorzás, osztás a kisegyszeregynek megfelelő esetekben (kerek ezresek szorzása, osztása egyjegyűvel, bennfoglaló osztása kerek tízesekkel). Maradékos osztás. Becslés, közelítő érték keresése. szóbeli számolással kerek számok esetében. Írásbeli műveletek ismert eljárásainak alkalmazása a tízezres számkörben; a kétjegyűvel való írásbeli szorzás, és az egyjegyűvel való írásbeli osztás eljárásának megismerése. Különféle eljárások és egyszerű számológép használata a számolás ellenőrzéséhez.	Biztonság a szóbeli műveletek végzésében kerek számok körében. Gyakorlottság a közelítő számításokban kerekített értékek segítségével. Gyakorlottság az írásbeli műveletvégzésekben. A becslés, ellenőrzés eszközként való alkalmazása. Az eredményért való felelősségvállalás.
Hiányos műveletek, nyitott mondatok		
Megítélés képessége. Logikai gondolkodás; Egyszerű következtetés a nyitott mondat megoldás-keresésének tervszerű próbálgatása során.	Nyitott mondat kiegészítése igazzá, tévessé. Matematikai modellekben való tájékozottság mélyítése: A nyitott mondatok igazsághalmazának megkeresése véges alaphalmazon. A tervszerű próbálgatás (közelítő módszer) alkalmazása a megoldás keresésére.	Nyitott mondat igazsághalmazának megkeresése véges alaphalmazon.

Állítások, szövegek, szöveges feladatok

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Állítások, szövegek, szöveges feladatok értelmezése		
Megítélés képessége. Logikai gondolkodás; tagadás. A kifejezőkészség alakítása: világos, rövid fogalmazás. Az önállóság növelése a szóban és írásban adott feladatok szövegének értelmezésében, az adatok kezelésében, szerepének (fontosságának) mérlegelésében, az eredmény előrebecslésében. Lényeglátás. Összefüggéslátás; mennyiségi viszonyok megértése, szóbeli, írásbeli kifejezése. Összefüggés-keresés adatok között; összefüggésekben való gondolkodás.	Egyszerű és összetett köznapi és matematikai állítások igazságának megítélése. Ilyen állítások tagadása. Egyszerű és összetett, egyenes és fordított szövegezésű szöveges feladatok megértése, értelmezése: eljátszása, szóbeli értelmezése, átfogalmazása; a lényeges adatok kigyűjtése, összefüggések elemzése, ábrázolása. Egyszerű szöveges feladatok készítése. A megoldás előrevetítése, becslése.	Egyszerű állítás és tagadásának értelmezése. Az „és”-sel összetett állítások értése, igazságának megítélése. Egyszerű és összetett szöveges feladatok értelmezése, adatainak lejegyzése, az adatok összefüggéseinek megértése. Egyszerű szöveges feladat megoldása közvetlenül az értelmezésre szolgáló tevékenységgel.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Tényekre, helyzetre, elmondott történésre való emlékezés.		
Matematikai modell szöveges feladathoz		
Szöveggel, képekkel adott helyzethez matematikai modell keresése, megfeleltetése. A modell jóságának megítélése. Számolás. Ellenőrzés képessége. Tényekre, helyzetre, elmondott történésre, eljárásra való emlékezés.	Egyszerű és összetett szöveges feladathoz matematikai modell választása, készítése, használata; számfeladat, nyitott mondat, sorozatok, táblázatok, egyszerűsítő rajzok, grafikonok. A modellen belüli adatok, összefüggések értelmezése. Megoldás a választott matematikai modellen belül (számítások, kiegészítések, ábráról való visszaolvasás, az összefüggések kiterjesztése további lehetséges adatokra, általánosítása. Ellenőrzés a modellen belül.	Egyszerű és összetett szöveges feladathoz megfelelő matematikai modell készítése, választása. A modell értelmezése. A modell jóságának megítélése. A modellen belüli megoldás-keresés, összefüggések leolvasása. A számítások helyességének ellenőrzése.
Az eredeti probléma megoldása		
A problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség fokozása. Megértés, értelmezés képessége. Ellenőrzés képessége. Tényekre, helyzetre, elmondott történésre, a megoldási eljárásra való emlékezés. Megoldási módok célszerűségének, szépségének megítélése. Eredményért való felelősségvállalás. A kérdésekre adható válasz megfogalmazása szóban, írásban; rövidített lejegyzés.	A modellben kapott megoldás vonatkoztatása, értelmezése az eredeti problémára. Felelet az eredeti kérdésre szóban, írásban. A megoldási eljárás tudatosítása. Többféle megoldási mód keresése. Megoldási módok célszerűségének, szépségének megítélése.	A modellen belül kapott eredmény értelmezése az eredeti problémára. Felelet az eredeti kérdésre szóban, írásban. Ellenőrzés; felelősségvállalás a megoldás helyességéért. A megoldási eljárás tudatos végigjárása. A megoldás menetének egyre önállóbb alkalmazása.

Sorozatok, relációk, függvények

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Adatok gyűjtése, kezelése, értelmezése. Az önállóság fejlesztése a gondolkodási műveletek alkalmazásában. Összefüggések felismerése és megfogalmazása. Általánosító képesség. Absztrakciós képesség. Ellenőrzés: konkretizálással. Matematikai szöveg alkotása. Ellenőrzés szokása és képessége.	Adatok sorozatba rendezése, a folytatásra vonatkozó sejtések megfogalmazása. Megkezdett sorozatok folytatása adott szabály szerint. Összefüggések keresése az egyszerű sorozatok elemei között. Többféle folytatás lehetősége. Sorozatok képzési szabályának megállapítása, megfogalmazása. Talált szabály ellenőrzése. Hozzárendelések. Grafikonok készítése, olvasása. Táblázatok kiegészítése adott és felismert szabály szerint. Összefüggések keresése, általánosítása: szabály megfogalmazása, lejegyzése nyíl-jelöléssel, nyitott mondattal. Szabály ellenőrzése behelyettesítéssel.	Sorozat szabályának felismerése, sorozat folytatása, szabály megfogalmazása szavakkal, bemutatása, ellenőrzése. Összetartozó elemek táblázatba rendezése. Összefüggés felismerése a táblázat elemei között. Összefüggés, szabály ellenőrzése behelyettesítéssel.

Geometria, mérés

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Alkotások térben, síkban; tulajdonságok; alakzatok		
Konstrukciós képesség alakítása. Feltételek figyelembevétele, ellenőrzése. A megkülönböztetés, tér- és formalátás képességének fejlesztése; a rész és egész viszonyának megértése. Megfigyelések elemzése, megfogalmazása, a tanult matematikai szaknyelv elemi használata. Szövegértés. Kombinatív gondolkodás: rendszerépítés, teljességre törekvés. Önálló eszközhasználat.	Testek másolása modellről. Néhány követett tulajdonság tudatosítása (forma, állás, szomszédosság, irány; lapok száma, alakja, párhuzamosság, merőlegesség). Testek építése adott feltételek szerint testekből, lapokból. A feltételek teljesülésének elemző ellenőrzése. Testháló kiterítése, tervezése, összeállítása; a téglatest, kocka, kocka néhány testhálója. Síkidomok előállítása másolással; lényeges tulajdonságok tudatosítása. Síkidomok előállítása feltételek szerint. Adott feltételnek megfelelő több síkidom előállítása; egyszerűbb esetben az összes lehetőség megkeresése. A feltételek teljesülésének ellenőrzése. Körző és vonalzó használata. Geometriai tulajdonságok tudatosítása: alakzatok különféle szempontú szétválogatásával, megnevezéssel. (Például: szögletesség, lyukasság, konvexség, tükrösség, méretek egyenlősége, különbözősége.)	Geometriai tulajdonságok felismerése, alakzatok kiválasztása, szétválogatása a felismert tulajdonságok alapján. Testek másolása. Adott feltételeknek megfelelő geometriai alakzatok építése. Síkidomok alkotása másolással, feltételek szerint (kirakás, rajz). A körző és a vonalzó alapszintű használata.
Transzformációk		
Változások megfigyelése, tudatosítása; változatlan tulajdonságok kiemelése. Az általánosítás kezdete. Állítások önálló megfogalmazása, igazságuk megítélése. Ismeretek alkalmazása, ellenőrzése.	A hasonlóság képi fogalmának mélyítése. Nagyítás, kicsinyítés térben, síkban az eredetihez hasonló elemekből, az eredetihez hasonló hálón. Alakazonosság ellenőrzése összképben. A hosszméretek változásának méregetéssel való ellenőrzése. Az egybevágóság képi fogalmának mélyítése. Síkbeli egybevágósági transzformációk: síkidomok másolása, eltolás, tengelyes tükrözés, elforgatás másolópapír segítségével is. Sor- és síkminták szabályosságának felismerése, követése.	Eltolás és tükrözések végzése a másolópapír mozgatásával, átfordításával.
Tájékozódás		
Tájékozódás a térben. A helymeghatározás képességének fejlesztése. Irányra, méretre, szomszédosságra való emlékezés.	Tájékozódás vonalon, síkban, térben mozgással és szóbeli információk szerint. Információadás. Tájékozódás egyszerű térképvázlatok alapján. Egyszerű térképvázlatok készítése: az irány és méretek közelítő, valamint a szomszédosság pontos jelölésével.	Tájékozódásra vonatkozó információk értelmezése, követni tudása.
Mérhető tulajdonságok, mérés		
Az érzékelés pontosságának fejlesztése. Érzékelési emlékezet.	Összehasonlítások, viszonyítások. A hosszúság, űrtartalom, tömeg és idő	Mérés alkalmi és szabvány egységekkel.

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Tapasztalatgyűjtés, mennyiségi tulajdonságok felismerése, megkülönböztetése. Mennyiségi következtetések. Tájékozódás a világ mennyiségi vonatkozásaiban.	mérése alkalmi és szabvány egységekkel. A mennyiségek szabvány mértékegységei és többszörösei nagyságának felidézése. A szabványegységek használata szám- és szöveges feladatokban a valóság újból való felidézésével. A terület mérése lefedéssel, a terület kiszámítása a területegységek összeszámlálásával, térfogatmérés kirakással, építéssel. Téglalap területének mérése; számolás a kirakást felidéző módon.	Át- és beváltások a tanult szomszédos mértékegységekkel gyakorlati mérésekhez kapcsolva, illetve ilyenek felidézése nyomán. (Csak reális szituációkban!) Mérések és számítások a kerület és terület megállapítására.

Statisztika, valószínűség, kombinatorika

Fejlesztési feladatok	Tananyag és tanulói tevékenység	A következő évi fejlesztés feltételei
Induktív ismeretszerzés, adatkezelés. Együttműködés. A problémamegoldó gondolkodás fejlesztése. Valószínűségi gondolkodás alapozása; az elképzelés és a kísérlet eredményeinek összevetésével. Megítélés; elemi indokolás, igazolás, cáfolás. Teljességre törekvés. Rendszerképzés. A rendszerképzés gondolati esztétikuma.	Adatok gyűjtése, rendezése, ábrázolása grafikonon. Táblázatok, grafikonok készítése; adatok leolvasása, értelmezése. Jellemző adatok keresése. Számok számtani közepének értelmezése. Az „átlag” szó használata. Valószínűségi játékok, kísérletek, megfigyelések. A „gyakoriság”, „valószínűbb”, „kevésbé valószínű” értelmezése konkrét helyzetekben. A véletlen események gyakoriságának megállapítása kísérletek végzésével. Gyakoriságokra vonatkozó sejtések megfogalmazása adott számú kísérletben. A kísérleti eredmények összevetése a sejtéssel, az eltérés megállapítása és magyarázatának keresése. A sejtés esetleges módosítása. Néhány elemből alkotható, kiválasztható sorozatok készítése; az összes sorozat keresése. Néhány elemből kiválasztható párok, hármasok, az összes pár, hármas keresése. Elrendezés fa-diagramon, táblázatban; az elrendezés után felismert hiányok pótlása.	Adatgyűjtés, adatok rendezése; táblázatok készítése, leolvasása. Adatsokaságot jellemző adatok keresése. Biztos, lehetséges és lehetetlen esetek megkülönböztetése. Adott feltételnek megfelelő összes lehetőség keresése. Rendszerképzésben való részvétel.

Szempontok a tanulói tevékenység értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.

A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
– Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.

Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.

– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie.
Az értékelés főbb területei:

Tapasztalatból kiinduló megismerési képességek
Összehasonlítás: azonosítás, megkülönböztetés globálisan
Érzékelhető tulajdonságok felismerése, tudatosítása, kifejezése szétválogatással (osztályozás), megfogalmazása.
Megfigyelt adatok lejegyzése
Megfigyelt adatok rendezése
Absztrahálás, konkretizálás
Általánosítás

Tájékozottság a számok világában
Számfogalom kialakultsága: darabszám, mérőszám és értékmérő tartalommal; pontos szám és közelítő szám
Számrendszeres gondolkodás: átváltások, beváltások végzése
A számok írása, olvasása; a számjegyek alaki, helyi és valódi értékének értő ismerete
Számok nagyságának megítélése: helyük a számsorban, számegyenesen, szomszédok, kerekített értékek megkeresése.
Számok sokféle alakja
Számok tulajdonságainak, viszonyainak ismerete; adott tulajdonságú számok, adott kapcsolatban levő számpárok gyűjtése, kiválogatása, alkotása

Számolás
A négy alapművelet értelmezései tevékenységgel, képpel, szöveges szituációval
A műveletek elvégezni tudása (önállóság, biztonság, pontosság, önellenőrzés)
A szóbeli számolási készség szintje (a tanult számkörben, a tanult vagy egyéb eljárásokkal) pontos számolás, közelítő számolás kerekített értékekkel.
Az írásbeli műveletek végzésének szintje
A tanult műveleti tulajdonságok és műveletek közti kapcsolatok gyakorlati ismerete, alkalmazása
Becslő képesség kerekített értékek használatával, illetve műveleti tulajdonságokra, kapcsolatokra építve
A műveleti sorrend ismerete, alkalmazása

Tájékozottság a térben, időben
Gyakorlati tájékozódási képesség (térben mozgással, időben sorrend-tartással)
Téri és időbeli tájékozódáshoz használt kifejezések értése és értő használata

Mennyiségi viszonyok értelmezése
Mérési tevékenységekben való jártasság; mérőeszközök, alkalmi mértékegységek használata
Mértékegység, mérőszám kapcsolatainak felismerése
Szabvány mértékegységek nagyságának felidézése, alkalmazása
Át- és beváltások gyakorlati méréshez kapcsolva

Ismeretek alkalmazása
Emlékező képesség (tapasztalatokra, elnevezésre, megállapodásra, közlésre, ismeretre, eljárásra)
Háttérben levő ismeret felhasználása megítélésben, becslésben, ellenőrzésben
Háttérben levő ismeret felhasználása új ismeret szerzésében
Szavakkal is felidézett ismeret alkalmazása megítélésben, becslésben, ellenőrzésben
Szavakkal is felidézett ismeret alkalmazása új ismeret szerzésében

Alkotóképesség

Objektumok (tárgyak, képek, számok, alakzatok) alkotása másolással, adott feltétel szerint
Összességek alkotása összeválogatással, feltételnek megfelelő összes elem elkészítése
Modellek alkotása fogalom, összefüggés értelmezéséhez
Modellek alkotása adott problémához
Rendszer-alkotás

Gondolkodás

Köznapi és matematikai állítások igazságának megítélése, nyitott mondat kiegészítése igazzá, nem igazzá
Állítás tagadásának megfogalmazása
Összetett állítások értése, igazságának megítélése
Megmutatás (példával, ellenpéldával), indoklás, igazolás, cáfolás
Egyszerű összefüggések felismerése, kifejezése példákkal, elemi általánosítással
Egyszerű, egy-lépéses következtetések (pl. mennyiségi következtetés)
Analógiák felismerése, alkalmazása
Algoritmus-követés, algoritmusok megjegyzése, alkalmazása
Elemi valószínűségi gondolkodás (biztos és véletlen tudatos megkülönböztetése)

Probléma-megoldási képességek

Problémahelyzet megértése
Szövegértés
A megértést szolgáló technikák ismerete, alkalmazása (eljátszás, ábrázolás, átfogalmazás, adatok értelmezése, mérlegelése, adatok kapcsolatainak értelmezése, értése, becslés)
Matematikai modell választása, alkotása: műveletek, nyitott mondatok felírása, egyszerűsített, pl. szakaszos ábra készítése, adatok sorozatba, táblázatba rendezése, osztályozása.
A matematikai modellbe átfogalmazott probléma megoldása (műveletek elvégzése, nyitott mondat megoldása, ábra leolvasása, sorozat, táblázat kiegészítése), ellenőrzése
A megoldás vonatkoztatása az eredeti problémára; válaszadás szóban, írásban.
Az eredeti probléma megoldásának összevetése valósággal, adatokkal, előre becsült eredménnyel.

Tanulási szokások

Figyelem irányítása, fokozása
Együttműködés; egymás munkájának segítése, gondolatainak megértésére való törekvés
Kérdezés, közlés értelmessége, kultúrája
Az emlékezetbe vésés tudatossága, akaratlagossága; a felidézés szándékossága
Eredményért való felelősségvállalás
Rendezett, gondos írásbeli munka

A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

INFORMATIKA

3–4. évfolyam

Célok és feladatok

A digitális kompetencia fejlesztése az Európai Unióban kiemelt feladat. A digitális írásbeliség a 21. század nélkülözhetetlen elvárása, amelynek megalapozását minél fiatalabb korban meg kell kezdeni. Egyre inkább nyilvánvaló, hogy a részletes tárgyi tudásnál sokkal fontosabb az a tudás, amely a minden iránt nyitott, tanulni vágyó, információt felkutató, megtaláló és alkalmazó egyén jellemzője. Olyan készségek-képességek kellenek ehhez, amelyek ösztönöznek és feltételt teremtenek a tudás mindenkori frissítésére, az élethosszig tartó tanulásra. Mindezek megszerzéséhez hatékony segítséget nyújt az információs és kommunikációs technika (IKT) is, annak a konstruktív tanuláshoz illő eszközei, módszerei.

Napjainkban még a felnőtteknek sem könnyű eligazodni az információk özönében, és megfelelően alkalmazni a lépten-nyomon felbukkanó új információtechnikai eszközöket. A gyermekeket, a mai iskolarendszerben tanuló diákokat még inkább fel kell készítenünk az információs kor kihívásaira; arra, hogy felnőttként élni, dolgozni, alkotni, tanulni, művelődni, szórakozni tudjanak, hogy az értékes és értéktelen információkat megkülönböztessék, és megszerzett ismereteiket hatékonyan használhassák. El kell sajátítaniuk az információk szerzésének, feldolgozásának, tárolásának, továbbításának technikáit, meg kell ismerniük az információkezelés jogi és etikai szabályait. Aki gyermekkorától kezdve nem jut az informatikai alapismeretek birtokába, szinte behozhatatlan, hátrányos helyzetbe kerül társaival szemben. Emiatt a tanulók felkészítése az új évezred információs társadalmára a közoktatás kiemelt feladata.

Az információs társadalom kihívást gyakorol a mai oktatási rendszerre is: az IKT alkalmazása – mindennapi életüket is befolyásolva – új tanulási lehetőségeket kínál. A régi pedagógiai eszközök, módszerek egyre kevésbé hatásosak, önmagukban nem alkalmasak az ismeretszerzésre. Nemcsak a tudásanyag újul meg és változik igen gyors tempóban, hanem az információkhoz való hozzáférés módjai is megsokszorozódnak IKT használatának köszönhetően. A pedagógus szerepe átalakul: a gyermekek, diákok körében a tudásanyagnak már nem egyedüli közvetítője. Olyan tanulási környezetet kell kialakítania, amely segíti a felfedezést, fejleszti a kreativitást, a multimédiás kommunikációt, a távoli partnerekkel való együttműködést, az egyéni vagy csoportos munkát, a megszerzett tapasztalatok adaptációját, ezáltal erősíti az ismeretszerzést, a tudásanyag elsajátítását és a képességfejlesztést.

Az információs társadalomban a tudásszerzés helyszínei is megváltoznak. A formális tanulás nagy része már nem az iskola falain belül zajlik, az informális tanulás szerepe felértékelődik. Elkerülhetetlen az iskola válasza erre a folyamatra: a tanulásszervezési módok, a pedagógusszerep, a tanórai módszerek változásaival, a tanulói kompetenciafejlesztés új útjaival.

Az informatika tantárgy az informatikai műveltség alapjainak elsajátítására hivatott. A tantárgy célja felkelteni és fokozatosan ébren tartani a tanulók érdeklődését az informatika iránt, megismertetni eszközeit, módszereit, fogalmait, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását. Fontos, hogy a tanulók ne csak megismerjék, hanem megszeressék az informatikai környezetet, megismerve annak hatásait, előnyeit. A tantárgy további célja az informatikai tudás megszerzése, a készség- és képességfejlesztés, valamint az ismeretek alkalmazásának támogatása más tantárgyakban, a későbbi tanulmányokban, majd a mindennapi életben, a munkában. Mivel eszközeit és módszereit tekintve egy állandóan, rohamléptekben fejlődő műveltségterületről van szó, ezért elengedhetetlenül fontos olyan tanulói attitűd kialakítása, amely a megszerzett ismeretek folyamatos bővítésére, megújítására, az élethosszig tartó tanulásra ösztönöz.

Az informatika tanítási tartalmai alkalmazás-jelleggel valamennyi tantárgy tanításában megjelennek. Kisiskolás korban az alapvető informatikai tudás megszerzése főként a más tantárgyakba ágyazott, IKT használatával megvalósított, a *készség- és képességfejlesztés* közben megszerzett ismereteket jelenti. A tantárgyi oktatásban alkalmazott digitális eszközök segítségével hatékonyan fejleszthetők az alapkészségek és képességek: az írás-, az olvasás-, a számolási készség, a problémamegoldó gondolkodás, a tanulási képesség és az önálló ismeretszerzés képessége, illetve a Nemzeti alaptanterv bevezetőjében definiált kulcskompetenciák többsége is.

Fejlesztési követelmények és ajánlások

A tíz éven aluli gyermekek általában könnyen megbarátkoznak az informatikai újdonságokkal, semmiféle kommunikációs gátlás nincs bennük az IKT-eszközök használatával szemben. Feltétlenül építenünk kell a gyermeki kíváncsiságra, mégpedig a megismerés helyes irányba terelésével, a megfelelő pedagógiai környezet megteremtésével. Felelősek vagyunk azért, hogy a gyermekek ne valamilyen alkalmatlan számítógépes reflexjátékon keresztül ismerkedjenek meg az informatika világával, hanem hagyományos játékokkal éppúgy, mint didaktikai célú szoftverek és fejlesztő rendszerek segítségével.

A tanulók ismerjék meg a számítógépes munka szabályait, a legfontosabb balesetvédelmi előírásokat. Törekedjünk az eszközök ergonómiai szempontból történő helyes megválasztására, elhelyezésére, a korcsoport testméreteinek figyelembevételével. Sajátítsák el a tanulók a számítógépnek és perifériáinak kezelési tudnivalóit, ismerkedjenek meg az informatikai szakkifejezésekkel, azok jelentésével – életkoruknak megfelelően értsék meg azokat. Ha a számítógépek hálózatba vannak kötve, ismertessük meg velük a hálózatba való bejelentkezés menetét (azonosító, jelszó), jelentőségét, a kilépés folyamatát, és beszélgessünk velük a hálózathasználat etikájáról, szabályairól. Lássák meg a számítógép sokoldalú alkalmazhatóságát, és azt is, hogy hálózat esetén e lehetőségek kiszélesednek, új problémamegoldási lehetőséget nyújtanak a felhasználók számára.
Fontos, hogy a tanulók olyan szoftverekkel találkozzanak először, amely a tantárgy pedagógiai céljainak megfelel. Előnyt élveznek a játékos didaktikai szoftverek, a több érzékszervre ható, de egyszerű kezelésű, „felhasználóbarát", gyermekeknek készített multimédia-programok, és azok a nyitott programok, amelyekkel alkotni lehet. A tanulók az eszközök és szoftverek megismerését követően törekedjenek önálló számítógépes alkotások elkészítésére (szövegek, rajzok, animációk, dallamok stb.), tudjanak minta után egyszerűbb dokumentumokat létrehozni. Legyen igényük az esztétikus külalak kialakítására. Motiváljuk őket arra, hogy mondanivalójukhoz, elképzeléseikhez önálló, kreatív alkotásokat tervezzenek, készítsenek. Tudják, hogy az alkotások elmenthetők, később visszahívhatók, módosíthatók. Az alkotásokat – lehetőség szerint – nyomtassuk ki, és közösen értékeljük.

A tanulók legyenek képesek arra, hogy egy adott probléma megoldásához a megismert alkalmazások (eszközök, módszerek) közül kiválaszthassák a megfelelőt. Szerezzenek jártasságot az általuk megismert szoftverek kezelésében, ismerjék meg annak kezelőfelületét, menürendszerét, legfontosabb funkcióit. Az alkalmazói ismeretek elsajátítására, begyakorlására mindig a gyermekek közvetlen környezetéből, a mindennapi életből vegyünk mintapéldát. A dokumentumkészítés (pl. faliújság-szöveg, felirat, plakát, illusztráció) az iskolai eseményekhez, tantárgyakhoz vagy a gyermekek hétköznapjaihoz, az őket foglalkoztató témákhoz kapcsolódjon.
Bár az informatika tantárgy feladata a számítógépes tudnivalók, valamint a könyvtárhasználati ismeretek közvetítése, mégis arra kell törekedni, hogy az alsó tagozatos tanórákon (és nemcsak az informatika órán!) az informatika interdiszciplináris jellege domináljon. Az informatika órák akkor eredményesek igazán, ha túlmutatnak a tantárgyi kereteken, ha nem a „zárt" informatika kabinetre korlátozódnak, hanem a megszerzett ismeretek rögtön a gyakorlatban hasznosulnak. A tantárgyköziség az informatika jellemzője. Amikor az életkornak megfelelő informatikai játékokat játszunk (pl. robotjáték), a gyermekek egy robot útvonalát ugrándozva követik, közben utasításokat ismételgetnek (akár a tanult idegen nyelven), vagy éppen énekelnek, a füzetbe számokkal-jelekkel („titkosírással") lejegyzetelik a mozgást, sőt egy rövid mesét is kitalálnak, írnak, illusztrálnak hozzá, majd ugyanezt a számítógép képernyőjére is elővarázsolják, feltehető a kérdés: milyen órán vesznek részt a tanulók? Matematika, ének, testnevelés, rajz, anyanyelv vagy technika órán? A játék során ugyanis algoritmust ismertek fel és hajtottak végre, ezt lejegyzetelték, adatokat kezeltek, „alkalmazói problémát oldottak meg", fejlesztőrendszert használtak: miközben rajzoltak, tornáztak, mesét mondtak, titkos írást kódoltak, számos készséget, képességet erősítve.

Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése a tantárgy kiemelt feladata. Ismertessük meg a tanulókat néhány, a hétköznapi életből vett algoritmussal, majd törekedjünk arra, hogy ők is felismerjenek, értelmezzenek, létrehozzanak, kitaláljanak algoritmusokat. Értelmezzék a mindennapi algoritmusokat és tudják annak adatait, folyamatát megfelelő eszközkészlettel rögzíteni, leírni. Játsszanak algoritmikus játékokat: gondolati, cselekvéses, mozgásos játékokat is – a teremben, az udvaron. Lássanak példát egyes algoritmusok számítógépes megvalósítására, és törekedjenek a számítógéppel önálló algoritmusok készítésére vagy ezek értelmezésére. Vegyék észre az algoritmusokban a sorrend fontosságát, értsék meg az ismétlések szerepét és a változások mértékét.

A tanulók gyűjtsenek adatokat a mindennapi életből, törekedjenek ezek megkülönböztetésére, lejegyzetelésére, adott szempont szerinti rendezésére. A különböző tantárgyakhoz kapcsolódóan tematikusan keressenek adatokat,

illetve szerezzenek információkat a korcsoportnak megfelelő, iskolában vagy otthon rendelkezésre álló dokumentumokból. A tanulók értsék meg, hogy az információknak változatos megjelenési formája van. Legyenek képesek a különféle módon megjelenő információt felismerni (szöveg, ikon, kép, animáció, hang…), értelmezni, és szerezzenek jártasságot az információk kezelésében. Lássák, hogy nem öncélúan gyűjtötték az adatokat, keresték az információkat, hanem azok – valamely más tanórán vagy a mindennapokban – hasznosultak. Érezzék az információszerzés és feldolgozás gyakorlati hasznát, előnyeit.

Ismerkedjenek meg az iskolai könyvtárral, az iskola tanulási forrásközpontjával. Használata során vegyék észre változatos információszerző lehetőségeit. Sajátítsák el a könyvtárhasználat szabályait, kövessék a könyvtárban elvárt viselkedési normákat. Ismerjék fel a könyvtár rendezettségét, tudjanak eligazodni tereiben, állományrészei között.

Vegyék észre, hogy az információk hagyományos (papíralapú) és új, egyre fejlettebb elektronikus hordozókon is hozzáférhetőek. Lássanak a könyvtárban különféle dokumentumfajtákat, információs forrásokat, és formai, használati jellemzőik megismerése alapján tudják megkülönböztetni és alkalmazni azokat. Értsék meg a különböző ismeretforrások együttes használatának, feladatközpontú alkalmazásának szükségességét.

Tudjanak feladataikhoz könyvet és egyéb dokumentumokat keresni a szabadpolcról. Tájékozódásuk során önállóan használják az életkoruknak megfelelő főbb segédkönyveket (lexikon, szótár, enciklopédia) Kapjanak a szaktárgyi ismeretszerzés során a tanulók minél több olyan feladatot, amelynek megoldásához önálló gyűjtőmunkára, az információk keresésére van szükség. Gyakorolják a felfedező ismeretszerzés könyvtári műveleteit, és sikerélményük vezessen a könyvtár iránti attitűd megerősödéséhez, az érdeklődés által vezérelt önálló ismeretszerzés megszerettetéséhez, a tanulás tanulásához.

Ismerkedjenek meg a világháló információszerzési lehetőségével is. A rendelkezésre álló böngészőprogrammal olyan honlapokat keressenek fel, amely számukra érdekes, szórakoztató, illetve az egyes tantárgyak ismeretszerzését segítik. Látogassuk meg az iskola honlapját is, ennek a tanulók számára is érdekes, fontos információit megtalálva. Ha a honlapnak nagyobb diákszerkesztői is vannak, az alsós tanulók ötleteikkel, kisebb számítógépes alkotásaik közzétételével segíthetik a honlapfejlesztők munkáját, valóban tapasztalván alkotómunkájuk hasznosulását, fontosságát. Az Internet használata kapcsán beszéljünk a világhálón való szörfölés veszélyeiről is, illetve a túlzott számítógép-használat káros hatásairól. Megemlítendők a világháló új kommunikációs lehetőségei is (pl. videotelefonálás, blog, csevegés, e-kereskedelem, e-ügyintézés stb.), ezek előnyei és veszélyforrásai, a környezettudatos magatartás példái.

A tantárgy tanítása során, a fejlesztési követelmények megvalósulása érdekében mindvégig kiemelten jelenjen meg az informatika sokoldalú alkalmazhatósága és domináljon gyakorlati szerepe. Ne egy elméleti, szakismeretek pontos megtanulására és felmondására törekvő, szigorúan osztályozott tantárgy legyen, hanem engedjük a tanulókat a digitális technikai eszközökkel tevékenykedni, kísérletezni, alkotni. Lássák meg a tanulók az informatika mindennapi életben való alkalmazásának fontosságát. Lehetőség szerint tanulmányi kirándulás szervezésével tekintsenek meg egy olyan közeli munkahelyet, ahol az IKT érdekes, hasznos alkalmazásával találkoznak. A felnőtt létre való felkészülés, a gazdasági nevelés, a vállalkozói kompetencia fejlesztési feladatainak alapozásához is jó példa a javasolt munkahely-látogatás.

Az életkornak megfelelően minél több játékos elemet alkalmazzunk. Olyan komplex feladatok ajánlottak, amelyek megoldásai erősítik a csoportmunkát, projektmunkát, az együttgondolkodást, a munkamegosztás kialakulását. A gyermekek párosan is dolgozhatnak-alkothatnak a számítógépnél, elosztva a feladatokat. Azok a gyermekek, akik otthon vagy másutt már találkoztak a számítógéppel, sőt esetleg használták is azt, ismereteiket osszák meg „kezdő” társaikkal, segítve azok első próbálkozásait, erősítve a személyközi kompetenciát. A tanulói egyéni munkák eredményeit (alkotás, gyűjtőmunka, keresés stb.) közösen értékeljük, a legjobb munkákat dicsérjük, jutalmazzuk, hasznosítsuk.

A tanító mutasson jó példát az IKT-eszközök alkalmazásában: a pedagógiai munka, a módszertan változatossá tétele érdekében a lehetőség szerint használja az iskolában rendelkezésre álló eszközöket (pl. felhasználói szoftverek, notebook, projektor, interaktív tábla).

A tananyag tartalmához és a tanulói tevékenységekhez közvetlenül kapcsolódó kulcskompetenciákat, illetve kiemelt fejlesztési feladatokat az alábbi rövidítésekkel tüntettük fel a táblázatban:
AnyK = anyanyelvi kommunikáció, IdK = idegen nyelvi kommunikáció, MatK = matematikai kompetencia, TerK = természettudományos kompetencia, DigK = digitális kompetencia, HÖT = hatékony, önálló tanulás,

SzoÁ = szociális és állampolgári kompetencia, VálK = kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia, EszK = esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség
ÉÖ = énkép, önismeret, HoN = hon- és népismeret, EU = európai azonosságtudat és egyetemes kultúra, AÁ = aktív állampolgárságra nevelés, GaN = gazdasági nevelés, KöN = környezettudatosságra nevelés, TanT = a tanulás tanítása, TeLe = testi és lelki egészség, Fel = felkészítés a felnőtt lét szerepeire.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TANULÓI TEVÉKENYSÉGEK
1. Az informatikai eszközök használata	A számítógép-terem üzemeltetésének rendje, a számítógép üzemeltetése, balesetvédelmi tudnivalók. A számítógép fő részei. A billentyűzet és az egér használata. A jelek és a számítógép kapcsolata. TeLe, Fel, KöN	Ismerkedés az informatikai környezettel. A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, „párbeszéd” ismert programok segítségével. Egyszerű fejlesztő szoftverek megismerése, didaktikai célú játékok, multimédia oktatóprogramok használata. Programok indítása, futtatása, a menüpontok felfedezése és használata. Gyakorlás az ismert szoftverekkel, a felhasználói felület kezelése, a jelek értelmezése, csoportosítása. A hálózati bejelentkezés gyakorlása.
2. Informatika-alkalmazói ismeretek		
2.1. Dokumentumkészítés	Egyszerű szövegíró/szerkesztő és rajzoló program kiválasztása, elindítása. Rövid szöveges dokumentum készítése. A szöveg begépelése, javítása. Egyszerű rajzok, ábrák, animációk elkészítése. A rajzos dokumentum nyomtatása. ÉÖ, KöN, TanT, SzoÁ, EszK	A választott szövegszerkesztő- és rajzoló program alapszintű kezelése: a legfontosabb elemek, funkciók, megismerése, kiválasztása. Kreatív alkotás a számítógéppel: egyszerű rajzos dokumentumok készítése, „kép- és betűnyomdák” segítségével. Személyes dokumentumok létrehozása. Az iskolai és mindennapi élethez kapcsolódó tematikus rajzok, szövegek készítése. A dokumentumok mentése és nyomtatása segítséggel.
2.2. Az adatok világa	Adatok gyűjtése, értelmezése, csoportosítása és feldolgozása: keresés és rendezés. GaN, VálK, AÁ	Mindennapi adatok gyűjtése és lejegyzése (szöveggel, számmal, rajzzal). Az adatok, csoportosítása, válogatása, rendezése. Adatkeresés, információgyűjtés a rendelkezésre álló adathalmazból. Egyes közhasznú információforrások, mindennapi adatbázisok megismerése.
3. Infotechnológia		
3.1. Problémamegoldás	Az információ különféle megjelenési formái. A mindennapi életben előforduló információs jelek, szimbólumok. TanT, AnyK, MatK, TerK	Információgyűjtés változatos módon és forrásokból. Az információ kifejezése beszéddel, írással, rajzzal, jelekkel, mozgással stb. A pedagógus által felvetett egyszerű problémára megoldási javaslatok megfogalmazása, a problémamegoldás gyakorlása informatikai eszközökkel.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TANULÓI TEVÉKENYSÉGEK
3.2. Algoritmusok	Egyszerű algoritmusok megfogalmazása, értelmezése. Az algoritmus adatai. Az informatikai környezet algoritmusai. Algoritmusok a számítógépen. Fel, TeLe, MatK, DigK	A mindennapi élet algoritmusainak felismerése, megfogalmazása, egyszerű lejegyzése és/vagy eljátszása. („Robotjátékok”) Az algoritmus adatainak értelmezése, leírása (számmal, betűvel, rajzzal…). Egyszerű algoritmusok megfogalmazása a számítógép számára, megfelelő fejlesztőrendszer használatával. Az algoritmus végrehajtása a számítógépen, az eredmény értelmezése.
4. Infokommunikáció	Információszerzés az Internetről. Ismert honlap meglátogatása. Az infokommunikációt segítő eszközök. HoN, EU, TanT, SzoÁ, DigK, AÁ	Irányított keresés az interneten. A böngészőprogram indítása, adott web-oldal megkeresése és megtekintése. Hosszabb oldal megtekintése gördítéssel. Ugrópont felismerése és használata. A felfedező keresés gyakorlása az életkornak megfelelő információforrásokban. Az iskola honlapjának meglátogatása. Beszélgetés az infokommunikációt segítő technikai eszközökről, módszerekről, ezek mindennapi használatáról (pl. interaktív TV, audio- és videotelefonálás, csevegőcsatornák, blog, e-mail)
5. Médiainformatika	Az elektronikus média lehetőségei, eszközei IdK, Fel, TerK, DigK, EszK, ÉÖ	Ismerkedés az elektronikus média lehetőségeivel. Oktatási célú multimédia programok, játékos oktatóprogramok használata. Elektronikus adattárak (könyv, lexikon, szótár…) megtekintése. Hangzóanyagok, képek, animációk, filmek létrehozása és/vagy lejátszása informatikai eszközökkel. Az eszközhasználat kipróbálása a rendelkezésre álló infrastruktúrától függően (pl. videó, digitális fényképezőgép, kamera, DVD, mobiltelefon, GPRS, PDA, interaktív tábla…). Beszélgetés a hagyományos és virtuális világ jellemzőiről, eltéréseiről.
6. Informatika és társadalom	Az informatika alkalmazása a mindennapi életben. ÉÖ, HoN, GaN, VálK, Fel, Tele	Gyűjtőmunka az életkornak megfelelő információforrásokból az informatikai eszközök szükségességéről, mindennapi alkalmazásairól. Látogatás egy közeli „informatizált” munkahelyen. Beszélgetés az informatikai eszközök alkalmazásának fontosságáról, előnyeiről, a túlzott használat veszélyeiről, káros hatásairól.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	TANULÓI TEVÉKENYSÉGEK
7. Könyvtári informatika	Az iskolai könyvtár tér- és állományszerkezete. Főbb állományrészek a dokumentumok tartalmának és használati sajátosságainak megfelelően. A könyvtár szolgáltatásai, használati szabályai (kölcsönzés, helyben használat), viselkedési normák. Az állományban való keresés algoritmusa. Iskolai könyvtár, lakóhelyi közkönyvtár gyermekszolgálata. ÉÖ, SzoÁK, KöN, EszK	Eligazodás a könyvtár tereiben, a könyvtár alapvető szolgáltatásainak igénybevétele a használati szabályok követésével, a viselkedési normák elfogadásával. Tájékozódás a könyvtár szabadpolcos raktári rendjében a feliratok és választólapok segítségével. A főbb állományrészek azonosítása, egyszerűbb tematikus keresés az életkornak megfelelő dokumentumok között. Látogatás a lakóhelyi gyermekkönyvtárban.
	A főbb dokumentumtípusok (könyv, folyóirat, audiovizuális és elektronikus ismerethordozók) formai sajátosságai, használati jellemzői (a használathoz szükséges eszközök bemutatásával). A különböző médiumok szerepe az ismeretszerzésben. TanT, AnyK, IdK, MatK, TerK, EszK	A főbb dokumentumtípusok megkülönböztetése, felhasználása különböző tantárgyi témák feldolgozásában. Azonos témákról szóló különböző információhordozók keresése és a téma megjelenítésének, sajátos feldolgozásának megfigyelése. A felhasznált dokumentum tartalmának és főbb azonosítási adatainak megállapítása, feljegyzése.
	Segédkönyvek: lexikon, szótár, enciklopédia. Műfaji sajátosságaik, szerkezeti jellemzőik, a tájékozódásban betöltött szerepük. Segédkönyv nyomtatott és elektronikus formában. EU, HoN, IdK	Az alapvető segédkönyvek szerkezetének, tájékoztató apparátusának megismerése. Tájékozódási feladatok megoldása, tények, adatok keresése az életkori sajátosságoknak megfelelő segédkönyvekben, elektronikus adathordozókon, illetve az interneten.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje fel és nevezze meg a számítógép fő részeit. Legyen képes kezelni a billentyűzetet és az egeret, használatukkal a számítógéppel „kommunikálni”, és életkorának megfelelő oktatási célú programokkal tevékenykedni. Elakadás, hibaüzenet esetén tudjon segítséget kérni. Ismerje a mindennapi életben leginkább elterjedt digitális eszközöket/adathordozókat, ezek funkcióit, alkalmazási területeit.

Ismerje meg egy szövegszerkesztő és rajzoló szoftver alapvető szolgáltatásait, alkalmazásukkal tudjon egyszerű szöveges dokumentumot létrehozni, illetve ábrát, rajzot, illusztrációt készíteni.
Legyen képes egyszerű, hétköznapi, illetve térbeli tájékozódási képességet fejlesztő algoritmusokat értelmezni, illetve végrehajtani.

Tudjon tájékozódni az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában és innen dokumentumot választani. Legyen képes a választott dokumentum legfontosabb adatainak megnevezésére. Ismerje az információhordozók mindennapi életben leggyakrabban használt típusait. Legyen képes olvasmányairól röviden, szóban beszámolni.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk. Rövid szöveges értékelés írása javasolt, Érdemes figyelembe venni, hogy a tanulók előismeretei eltérőek: alkalmazói tudásuk attól is függ, hogy például rendelkeznek-e otthoni számítógéppel, illetve volt-e már módjuk másutt „számítógépezni". (Az eltérő otthoni feltételek miatt kerülendők a számítógéppel megoldandó házi feladatok!)
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása, egyes informatikai alapfogalmak megértése, ismerete.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek, alkotások (szöveg, rajz, animáció, zene, kép stb.), illetve könyvtárhasználói magatartás.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról. Egymás tanórai munkájának, alkotásának megismerése, és szavakba öntve történő véleményezése. A tanulócsoporttal közösen legjobbnak ítélt produktumokat feltétlenül hasznosítsuk (pl. faliújság, iskolaújság, iskolai dekoráció, honlap stb.)

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:
- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Játékos feladatlapok, „tudáspróbák" megoldása.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

IDEGEN NYELV

4. évfolyam

Célok és feladatok

A negyedik évfolyamon kezdődő kisgyermekkori idegennyelv-oktatás alapvető célja lélektani és nyelvi: egyrészt kedvet ébreszteni a nyelvek tanulása iránt, sikerélményhez juttatni a diákokat, másrészt megalapozni a későbbi nyelvtanulást, főként a receptív készségek fejlesztésével. Ezekhez járul még a nyelvtanulási stratégiák kialakításának megalapozása.

Gyermekkorban a nyelvtanulás a természetes nyelvelsajátítás folyamataira épül. A gyerekek számukra érdekes, értelmes, önmagukban motiváló és kognitív szintjüknek megfelelő kihívást jelentő tevékenységekben vesznek részt. Ezek során a célnyelvet hallva, a szituációt, kontextust értve haladnak előre a nyelv elsajátításában. Ez a folyamat lassú, az idősebb korosztályra jellemző látványos nyelvi eredményt nem várhatunk. Egyik tipikus jellemzője a csendes szakasz, melynek során egyes diákok akár hónapokig nemigen szólalnak meg, de a játékos tevékenységekbe szívesen bekapcsolódnak.

Az idegen nyelvi órákon a gyerekek az ismeretlen nyelven hallottakat a világról kialakult ismereteik alapján értelmezik, ezért elengedhetetlen, hogy a tananyag általuk ismert tartalmakra épüljön. Ez egyrészt a konkrét helyzet kihasználásával, szemléltetéssel, másrészt már ismert tantárgyak anyagának integrálásával érhető el. Így válik az ismeretlen célnyelvi tanári beszéd érthetővé a diákok számára.

A kerettanterv az 1–4. évfolyamok anyanyelven megismert témaköreire, beszédszándékaira, fogalomköreire és tevékenységeire épül. A készségek közül a hallott szöveg értésének fejlesztése a legfontosabb, melynek fejlődését az órai utasítások és a cselekvésre épülő játékos feladatok teljesítéséből követhetjük nyomon. A beszéd az egyszavas válaszoktól (igen, nem, név, szín, szám stb.), a memorizált, elemezetlen nagyobb egységek használatáig terjed (köszönés, mondóka, körjáték, dal). Természetes része a gyerekek órai beszédének a magyar nyelvű kérdés és válasz, melyet visszajelzésként, megerősítésként használnak a tanár célnyelvhasználatával párhuzamosan.

A követelmények a természetes nyelvelsajátítás folyamatát tükrözve a szó és az egyszerű mondat szintjén mozognak. Az olvasás és írás bevezetésével célszerű várni, míg a gyerekekben felmerül erre az igény.

Fejlesztési követelmények

Tudatosodjon a tanulóban, hogy anyanyelvén kívül idegen nyelven is kifejezheti magát. Alakuljon ki a tanulóban pozitív hozzáállás a nyelvtanulás iránt. Fejlődjön együttműködési készsége, tudjon részt venni pár- és csoportmunkában. Ismerkedjen meg néhány alapvető nyelvtanulási stratégiával.

Témalista (ajánlás)

– Én és a családom: bemutatkozás, a család bemutatása.
– Az otthon: a szűkebb környezet: a lakás bemutatása; a lakószoba bemutatása; kedvenc állatok; kedvenc játékok.
– Étkezés: kedvelt és kevésbé kedvelt ételek, italok.
– Öltözködés: ruhadarabok télen és nyáron; testrészek.
– Iskola: az osztályterem tárgyai, az iskola helyiségei.
– Tágabb környezetünk: állatok a világ különböző tájain.
– Szabadidő, szórakozás: kedvenc időtöltés.

Témakörök, tartalmak

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- köszönés, elköszönés,
- bemutatkozás,
- köszönet és arra reagálás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- tetszés, nem tetszés.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz.

Fogalomkörök

- Cselekvés, történés, létezés kifejezése
- Birtoklás kifejezése
- Térbeli viszonyok
- Időbeli viszonyok
- Mennyiségi viszonyok
- Minőségi viszonyok

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló megért

- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, rövid kérést, utasítást megért, arra cselekvéssel válaszol;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott rövid kérdést.

Beszédkészség

A tanuló

- egy szóval, vagy hiányos, egyszerű mondatban válaszol az ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésre,
- ismert dolgokat megnevez,
- néhány mondókát, verset, dalt reprodukál.

Olvasott szöveg értése

A tanuló

- felismeri a tanult szavak írott alakját,
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatot megért;
- ismert nyelvi elemekből álló egymondatos szövegben fontos információt megtalál.

Íráskészség

A tanuló

- helyesen lemásol ismert szavakat.

A nyelvi mellékletek az egyes nyelvekből változatlanul mintául szolgálnak.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulói teljesítmények értékelésének három célja van: egyrészt visszajelzést nyújtani az előírt tananyagban elért előrehaladásról, az erős és gyenge pontokról, másrészt a kisdiákok nyelvtanulási motivációját fenntartani és tovább erősíteni, harmadrészt hozzájárulni reális önértékelésük kialakításához.

Mivel a kerettantervi célok között első helyen a beszédértés fejlesztése áll, a gyerekeket elsősorban ebből az alapkészségből kell értékelni. Alapelv, hogy értékeléskor a *gyakorlás során alkalmazott* tevékenységeket kell

használni, és a gyerekek értékelése *folyamatosan* történjen. Például, ha a tanév vége felé szókincsük fejlettségének szintjét írásban is értékeljük, az órai feladatokhoz hasonló feladattípusokat használjunk (pl. rövid, ismert állatnevekből kihagyott egy-egy betűt kell pótolni, vagy ismert állatok neveit kell párosítani az őket egyértelműen ábrázoló képekkel).
Minden héten kapjanak visszajelzést az előrehaladásról, és értsék, miben és hogyan fejlődhetnek tovább. Az értékelésnek pozitívnak kell lennie, mely nem azonos a hibák összeszámolásával. Azt értékeljük, amit a diákok tudnak, ne a hiányosságokat hangsúlyozzuk. Mivel ennek a korosztálynak a beszédértésben és beszédkészség területén is a folytonosság az erőssége, csak tapintatosan és nagy türelemmel törekedhetünk a hibátlan megoldásokra.
A számonkérés történhet csoportban, párban vagy egyénileg, a gyakorláshoz hasonlóan. A gyengébb teljesítményt nyújtó gyerekeknek több alkalmat kell biztosítani arra, hogy fejlődésükről számot adjanak.
Feltétlenül kerülni kell a hagyományos "felelés" jellegű számonkérést, mivel ez egyértelműen hozzájárul a gátlások erősödéséhez.
Negyedik osztályban már számíthatunk a gyerekek önértékelésére is. Fontos, hogy tisztában legyenek saját fejlődésük menetével, hol kell még jobban teljesíteniük, milyen területen igazán jók.
A teljesítmények értékelésekor is fontos alapelv: ne a nyelvről való tudást, hanem a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást fejlesszük és értékeljük.

ANGOL

4. évfolyam

Tartalom

***a)* Kommunikációs szándékok**

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Köszönés	Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night.	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye!
Bemutatkozás, bemutatás	My name is... Have you met Jane?	Hello. Hi! Nice to meet you.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot.	Not at all. You are welcome. No problem.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Tetszés, nem tetszés	Do you like it? Do you like swimming?	I like it. I don't like it. Yes, I do./No, I don't.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	What is it? What's it in English? What does that mean?	It's.../That's.../It's a kind of .../It's used for ...?
Információkérés, információadás	Where is he? What is she doing?	He is in the kitchen. She is sleeping.
Tudás, nemtudás	Where is she?	I don't know.

***b)* Fogalomkörök**

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése	Jelenidejűség	Present forms of verb be	I'm clever. Are you strong? Yes, I am. I'm not hungry.
		Present forms of there is/there are	There are five books in my bag.
		Imperatives	Sit down! Don't stand up!
Birtoklás kifejezése		Possessive adjectives	my book, your pet, his/her name
		Present forms of have got	I've got two brothers. I haven't got a dog. Have you got a budgie? Yes, I have.
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás		Where? Here, there, left, right In, on, under, ...
Időbeli viszonyok	Időpont		When? In the morning, in the afternoon, at night What time is it? It's 9 o'clock. Monday, Tuesday... January, February...
Mennyiségi viszonyok		Singular/plural forms of nouns Cardinal numbers 1-20	How many cats are there in the picture? There are ten.
Minőségi viszonyok			What's it like? It's big, small, beautiful, ugly, ... What colour is it? It's red, blue, ...
Logikai viszonyok		Linking words	And/or/but
Szövegösszetartó eszközök		Demonstrative Pronouns Personal Pronouns Articles	This/that/these/those I, you, he, she, it, we, they A, an, the

FRANCIA

4. évfolyam

Tartalom

***a)* Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

köszönés, elköszönés	*salut, bonjour monsieur, au revoir madame*
bemutatkozás	*je suis, je m'appelle*
megköszönés	*merci monsieur / madame*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

tetszés nem tetszés	*je (n') aime (pas), c'est bien*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése	*qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il?* *c'est Luc, il est mon ami, il est sympa* *c'est mon chat, il est noir*
információkérés, információadás	*où est-il? il est lŕ, c'est? il est? tu es?*
igenlő vagy nemleges válasz	*oui, c'est, non, il n'est pas*
tudás, nem tudás	*je (ne) sais (pas)*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök	**Fogalomkörök nyelvi kifejezése**
Létezés kifejezése	*(ne pas) ętre*
Cselekvések	*ouvrir, fermer, chercher, trouver, écouter, regarder, parler, demander, répondre, dire, écrire, lire*
Birtoklás kifejezése	*(ne pas) avoir, mon stylo*
Térbeli viszonyok	*où? ici / lŕ, ŕ*
Időbeli viszonyok	*quand? aujourd'hui, lundi*
Mennyiségi viszonyok	*combien? 1-10*
Minőségi viszonyok	quel âge*? avoir X ans* comment? *rouge, grand / petit, sympathique, (trčs) bien*
Modalitás	*cherche, écoutez*
Kohéziós eszközök	*un, une, des; le, la, l', les; mon, ma, mes, ton..., son...,* *je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; et*

NÉMET

4. évfolyam

Tartalom

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

köszönés, elköszönés	*Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!*
bemutatkozás	*Ich heiße ...*
köszönet és arra reagálás	*Danke! Bitte!*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd!

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	*Das ist ...*
információkérés, információadás	*Wie ist ...? Prima.*
igenlő vagy nemleges válasz	*ja, nein, nicht*
tudás, nem tudás	*Ich weiß (nicht).*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése	*jelenidejűség*	*Präsens*	*Ich bin Zu Hause. Die Sonne scheint schön.*
Térbeli viszonyok	*irányok, helymeghatározás*		*hier, dort, links, rechts, oben, unten*
Időbeli viszonyok	*időpont*	*um, am, wann?*	*um 8 Uhr, am Freitag*
Mennyiségi viszonyok	*határozott mennyiség*		*eins, zwei...* *ein Ball, eine Schülerin*
Minőségi viszonyok		*Wie?*	*Ich bin groß, meine Freundin ist klein.*
Esetviszonyok	*névszók a mondatban*	*Nominativ*	*Die Katze ist schwarz.*
Szövegösszetartó eszközök	*kötőszók,* *névmások*		*und/oder/aber/* *das* *ich, mein,*

OLASZ

4. évfolyam

Tartalom

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
köszönés, elköszönés	*ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!; arrivederci/La, ciao, a presto*
bemutatkozás	*mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia*
köszönet és arra reagálás	*grazie!, grazie tante!; prego!*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
dolgok, személyek megnevezése	*questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria,*
információkérés, információadás	*per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?; mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza*
igenlő vagy nemleges válasz	*sì, certo, no*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
tetszés, nem tetszés	*mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!; non mi piace, non mi va*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	*(ESSERE, ESSERCI, STARE)* *è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria*
Történés kifejezése	*(PIOVERE, NEVICARE)* *piove, nevica*
Cselekvés kifejezése	*(igealakok: indicativo presente, imperativo)* *studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!*
Birtoklás kifejezése	*(AVERE) ho due fratelli*
Térbeli viszonyok	*(elöljárószók: IN, A, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA') il gesso è lì, siamo a scuola, a destra*
Időbeli viszonyok	*(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera*
Mennyiségi viszonyok	*(számnevek: MOLTO, POCO, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai?*
Minőségi viszonyok	*(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc.) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?*
Modalitás	*(módbeli segédigék:VOLERE) voglio uscire*
Logikai viszonyok	*(kötőszók: E, O, MA)*
Szövegösszetartó eszközök	*kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO? mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . .) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?*

SPANYOL

4. évfolyam

Tartalom

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

köszönés, *elköszönés* *figyelemfelkeltés*	*Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora /señorita. Hola.* *Adiós. Hasta luego.* *¡Por favor! ¡Perdone!*
bemutatkozás	*¿Cómo te llamas? – Me llamo ... ¿Y tú?* *Yo soy ... ¿Y tú /usted?*
köszönet és arra reagálás	*Gracias. Muchas gracias. De nada.*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	*¿Qué es ....? – (Él) Es profesor.* *¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) ... Son unos (unas) ... Él es ....*
információkérés, információadás	*¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un....., Es..... Estos /éstas son ...* *¿Cómo es? – Es bonito, hermoso.....,* *¿De qué color es? Es blanco /a*
igenlő vagy nemleges válasz	*Sí. No.*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

tetszés, nem tetszés	**¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien.**
tudás, nem tudás	*¿Sabes ? – Sí. / No. No comprendo.*

b) **Fogalomkörök**

Létezés kifejezése	ser
Cselekvés kifejezése	*¿Qué hace? (presente)*
Birtoklás kifejezése	*tener*
Térbeli viszonyok	*¿Dónde estás? – aquí, allí; en* *¿De dónde eres? – Soy de …*
Időbeli viszonyok	*¿Cuándo? ¿A qué hora?* *¿Qué hora es? Es / Son la(s) …* *mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5*
Mennyiségi viszonyok	*¿Cuánto? – dos, ciento … algunos, mucho(s), poco(s), tanto, demasiado, nada*
Minőségi viszonyok *– alak, forma, tulajdonság* *– szín* *– esetleges tulajdonság* *– életkor*	*¿Te gusta?* *¿Cómo es? – hermoso/a, grande* *es rojo* *está bueno* *¿Cuántos años tiene? Es viejo.*
Modalitás	*abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad*
Szövegösszetartó eszközök	*un(a) … el/la/los/las …* *interrogativos: quién, dónde, cuándo* *y, o, porque*

OROSZ

4. évfolyam

a) **Kommunikációs szándékok**

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
dolgok, személyek azonosítása	*Что это?Кто это?*	*Это книга. Это мальчик.* *Это не мальчик. Это девочка. Нет, это девочка.*
információkérés, információadás	*Где школа?*	*Вот школа. Школа здесь. Школа там.*
igenlő vagy nemleges válasz	*Это книга? Это мальчик?*	*Да, это книга. Да, это она. Да, это мальчик. Это он.* *Нет, это тетрадь. Нет, это кукла. Что ты! Что Вы! Это кукла.*

b) **Fogalomkörök**

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok.
Térbeli viszonyok	Вот почта. Там школа. Здесь журнал. В машине… На улице…
Időbeli viszonyok	Утром, вечером. Сегодня, вчера, завтра.
Mennyiségi viszonyok: tőszámnevek	Раз/один, два, три, четыре, пять шесть, семь, восемь, девять, десять.
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый.
Szövegösszetartó eszközök	Это… Вот… .., где. Személyes névmások.

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegennyelv-oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejteni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.

KÖRNYEZETISMERET

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy célja, hogy felkészítse a tanulókat a természeti világ elemi megismerésének lehetőségére, azaz fejlessze azokat a kompetenciákat, melyeknek birtokában a gyermekek képessé válnak a közvetlen lakóhelyi majd tágabb környezet önálló megismerésére, elemi szintű értékelésére, alkotóinak, jelenségeinek „felfedezésére", a természettudományos szaktantárgyak tanulására.

Jól értelmezett, könnyen felidézhető, egyszerű kognitív műveletek végzésére alkalmas tényeket és képzeteket alakítson ki a közvetlenül, majd közvetve megismerhető természeti és ember által létesített környezetről. Növelje és fejlessze a tanulókban az életkorukból következően eleve meglevő érdeklődést környezetük élő és élettelen világa iránt. Fejlessze a tanulóknak a környezetük állapota iránti érzékenységét, alapozza meg a természetet, környezetet és annak értékeit felismerő, szerető, tisztelő, védő magatartásukat.

A lakóhelyi, iskolai, települési, majd hazánk értékeinek megismerése, megszerettetése olyan pozitív attitűd kialakulását segítse elő, mely (az élő és élettelen környezet megóvására, védelmére ösztönöz) erősíti a lakóhelyhez való kötődést, s ezzel a hazánkhoz és a nemzetünkhöz tartozás érzését alapozza meg.

Lakóhelyi környezetük megismerése során tanítsa meg a tanulókat elemi fokon tájékozódni a térben és az időben. Hangsúlyos cél az óvatosságra intés, az élet- és környezetkímélő, a veszélyhelyzetek megelőzését szolgáló magatartásformák kialakítása s ezzel a személyes biztonság növelése.

Kiemelt cél a tanulók egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását alapozó pozitív beállítódások és helyes egészségszokások, magatartásformák fejlesztése, annak elősegítése, hogy a tanulók elfogadó és segítőkész magatartással viszonyuljanak a környezetükben élő beteg, sérült és fogyatékos emberek iránt.

A tantárgy fontos feladata, hogy az elemi természettudományos műveltség megalapozása, a problémamegoldó gondolkodás és a kreativitás fejlődése érdekében a tanulóknak az új ismeretek megszerzéséhez, feldolgozásához, azok rendszerezéséhez, rögzítéséhez és a mindennapi életben való alkalmazásához szükséges készségeit, képességeit és szokásait folyamatosan és rendszeresen fejlessze.

Ezért alapvető feladatként fogalmazódik meg a lényegkiemelő (megfigyelő), leíró, azonosító- és megkülönböztető, rendszerező, adatértelmező, következtető képességek, kommunikációs és vitakészség, az időben és térben való tájékozódási képesség, a méréshez és kísérletezéshez szükséges képességek fejlesztése, szokások alakítása. Mivel a tanulók életkorukból következően érzékszervi ún. perceptuális tanulásra képesek, a fenti készségek, képességek fejlesztése csak akkor hatékony, ha a gyermekek a természettudományos ismeretszerzés és -feldolgozás módszereire épülő tevékenységek révén, cselekvő úton tanulnak. A természettudományos ismeretszerző módszerek, melyekre a tanulási tevékenységeknek épülni kell: a megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, osztályozás, rendszerezés, következtetés, becslés, mérés, feltételezés, kísérletezés. Az egyszerű megismerési, tanulási módszerek megtanítása, begyakorlása, alkalmazása keltse fel – a gondolkodás fejlettségéhez illeszkedő mértékben – a természeti jelenségek, folyamatok ésszerű, tudományos magyarázata iránti igényt.

A tantárgy hangsúlyos feladata, hogy a tanulók az ismeretlennel való találkozás módszereinek elsajátítása közben megfelelő irányítással megalapozzanak egy olyan tapasztalati tudást, mely a további tanulmányaikhoz szükséges. Ezek szintje nem haladhatja meg azt, melyet a közvetlen tapasztalás, illetve a gyerekek életkora jelent, de megfelelő irányítással szerezzenek ismereteket az anyag különböző formáinak érzékelhető és mérhető tulajdonságairól. A fejlesztés közben a tanulók ismerkedjenek meg közvetlen környezetük, lakóhelyük, majd – egyre táguló körben – távolabbi természeti és ember által létrehozott környezetük élőlényeivel, élettelen anyagaival, jelenségeivel, a közöttük levő kapcsolatok következtében létrejövő változásokkal, valamint az emberek és környezetük kapcsolatával. Fedezzék fel a természet változatosságát, sokszínűségét, szépségét és ébredjenek rá pótolhatatlan, értékes mivoltára.

Fejlesztési követelmények

Tájékozódás a természettudományról, a megismerés módszereiről

A tanuló váljék nyitottá a természet szépségei, értékei iránt. Érdeklődésének megfelelően jusson ismeretekhez a valóság megtapasztalásával, ezt követően különböző képi és szöveges ismerethordozók segítségével is. Legyen képes a természet tárgyait, élőlényeit, jelenségeit és folyamatait megadott szempontok szerint a tanító irányításával, majd önállóan elemi szinten megfigyelni. Aktívan vegyen részt a megfigyelések tapasztalásainak elemzésével kapcsolatos megbeszéléseken.

Korának megfelelő nyelvi megformálással számoljon be megszerzett ismereteiről.

Legyen gyakorlata a különböző tárgyak, élőlények, jelenségek minőségi és mennyiségi jellemzőinek elemi szintű összehasonlításában. Szerezzen jártasságot a tulajdonságok, folyamatok egy-egy körének megadott szempontú csoportosításában. Megfigyeléseit, tapasztalatait saját szavaival, egyszerűen fogalmazza meg, és rajzban, írásban rögzítse. Értelmezze az egyszerű képi és szöveges információkat.

Építsen előzetes ismereteire, tanítói segítséggel tájékozódjon egyszerű forrásanyagokból. Tanítói irányítással végezzen egyszerű méréseket, vizsgálatokat, kísérleteket, a természeti és technikai környezet jelenségeinek, folyamatainak megfigyelésére. Szerezzen gyakorlatot a mindennapi életben előforduló mérésekben, a hosszúság, a tömeg, az űrtartalom, a hőmérséklet és az idő mértékegységeinek használatában.

Ismerje fel a mérésekhez, vizsgálódásokhoz, kísérletekhez szükséges eszközöket, és használja azokat balesetmentesen.

Vesse össze a természeti és az ember alkotta környezetről különféle módon szerzett ismereteit egymással, rendezze azokat különböző csoportok szerint. Vizsgálódásainak eredményeit elemezze, értelmezze.

Ismerje fel a környezetében előforduló veszélyhelyzeteket. Alkalmazza a tanultakat a mindennapi élet problémáinak megoldásában.

Lássa be, hogy környezetének állapota saját egészségére is hatással van, igényelje az egészséges életkörülményeket. Ismeretei ébresszék rá, hogy felelős a természet védelméért, életkorának megfelelő szinten környezettudatos magatartásával, gondolkodásával járuljon ehhez hozzá, becsülje meg környezetének értékeit. Tájékozódjon a biztonságot szolgáló szervezetek (mentők, tűzoltók, rendőrség, polgári védelem) munkájáról. Fejlődjön alkalmazkodóképessége veszélyhelyzetben (menekülés, segítségkérés).

Tájékozódás az élő és élettelen természetről

Érzékszervi megfigyelések, mérések segítségével szerezzen információkat a környezetében előforduló fontosabb élő és élettelen anyagok, valamint részeik tulajdonságairól, az élőlények életjelenségeiről. Felismert tulajdonságaik alapján tudja csoportosítani azokat. Különböztesse meg a tárgyakat és anyagokat tulajdonságaik alapján és tudja ezt életkorának megfelelő nyelvhasználattal kifejezni. Ismerje fel a használati tárgyak anyagát, készítsen egyszerű használati tárgyakat. Fedezze fel – gyermeki elképzelésének megfelelően – az anyag szerkezeti tulajdonságait. Tapasztalat alapján ismerje fel a halmazállapotokat a tudományos értelmezésnek megfelelően.

Kísérletek kapcsán ismerkedjen az anyagok kölcsönhatásaival, figyelje meg az ebből adódó változásokat. Játékos tevékenységek keretében szerezzen tapasztalatot a hang, a fény, és a hő terjedésével kapcsolatban. Ismerkedjen a háztartásban előforduló energiahordozó és technikai eszközökkel és ismerkedjen meg a működésükkel kapcsolatos balesetforrásokkal. Ismerje fel elemi szinten az élőlények testfelépítése, életmódja és környezete közötti összefüggéseket. Legyen tájékozott arról, hogy mely élelmiszerek fogyasztása szükséges szervezetünk egészséges fejlődéséhez. Tartózkodjék az élvezeti és kábítószerek kipróbálásától. Érdeklődjön az iránt, hogy mely anyagok szennyezhetik leggyakrabban a környezetét, mely anyagok, eszközök a háztartás leggyakoribb veszélyforrásai.

Tájékozódás az időben és térben

A tájékozódás alapját a természeti jelenségek megfigyelése képezze. Figyelje meg a ciklusok ismétlődését, a mozgásban megnyilvánuló állandóságot és változást, mutassa be azokat egyszerű példákon. Tájékozódjon a mindennapok időviszonyaiban. Figyelje meg a napszakok és évszakok váltakozását. Szerezzen gyakorlatot az idő mérésében, a mindennapi életünket meghatározó időtartamok becslésében. Saját tapasztalat alapján vegye észre az idő múlását, az élőlények – közöttük saját maguk – változását, a változások szabályszerűségét, annak okait.

Fejlődjön térérzékelése és térérzete az irányok, távolságok, hosszak, nagyságrendek becslésével, mérésével. A környezetében előforduló tárgyak méretét viszonyítsa saját testméreteihez, majd szabvány mértékegységekhez. Tájékozódjon a lakóhelyén, és annak környékén tudjon útbaigazítást adni. Térkép segítségével figyelje meg, hogy Magyarországon belül hol találhatja meg saját lakóhelyét. Ismerkedjen meg az őt körülvevő táj jellegzetességeivel, felszínének formáival, az ottani élőlények jellemző tulajdonságaival.

Hasonlítsa össze lakóhelye tájképi sajátosságait más hazai tájakkal. Beszélgetés szintjén legyen fogalma a földön kívüli térségek létének felismeréséről, az égitestekkel kapcsolatos elképzelésekről. A hozott elemi információk és ismeretek gyűjtése alapul szolgáljon a tudományos kép formálására.

Információhordozók az ismeretek szerzésében
A megismerési módszereket, mint alapvető információszerzési lehetőségeket használja az ismeretek összegyűjtéséhez. Tudatosuljon benne, hogy a természetről szerzett ismereteket megfigyelés, mérés, vizsgálódás/kísérletezés útján szerezzük meg. Legyen tájékozott arról, hogy a természettel kapcsolatos ismereteit felkészültségének megfelelő könyvek, cikkek és a média segítségével kiegészítheti, fejlesztheti, de sok téves nézettel is találkozhat. Fejlődjön elemző, kritikai képessége életkorának megfelelő kommunikációs helyzetekben.
Fogalmazzon meg kérdéseket különböző információhordozó eszközökből szerzett ismereteiről. Érdeklődjön a tudósok munkája iránt.

Emberismeret, önismeret, honismeret
Aktívan vegyen részt az élet értelmezésére vonatkozó elképzelésekkel kapcsolatos beszélgetésekben. A születéssel, egyedfejlődéssel, öröklődéssel kapcsolatos elképzeléseit vitassa meg tanítójával és társaival. Ez alapul szolgáljon a tudományos nézetek későbbi közvetítéséhez. Legyen igénye a személyes higiéniára, a test és a ruházat gondozására. Alkalmazza az egészségmegőrzés alapvető szabályait. Ismerje a korszerű táplálkozás, az egészséges életmód feltételeit. Ismerje fel, hogy a környezet állapota az ember egészségére is hatással van. Fogadja el a fogyatékkal élő embereket. Figyeljen meg emberi magatartásformákat és élethelyzeteket.
Ismerkedjen szűkebb környezetének kulturális és vallási emlékeivel, hagyományaival. Gyakorolja azokat a tevékenységeket, szokásokat, amelyek az otthona, a lakóhelye, a szülőföldje és a hazája megismeréséhez, megbecsüléséhez, szeretetéhez vezetnek. A tapasztalatok összegyűjtése után képes legyen azokról beszélgetni, kérdéseket megfogalmazni, véleményt alkotni. Fejlődjön önismereti képessége, ismerje fel saját külső és belső tulajdonságait, tudjon azonosságokat és különbözőségeket megállapítani. Életkorának megfelelően ismerje hazája természeti és társadalmi adottságait, legyen tisztában azzal, hogy mit jelen a nemzet, haza, magyar fogalma. Gyűjtsön információkat a tananyaghoz kapcsolódóan híres emberekről.

1. évfolyam

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A megismerési módszerek alapozása A témakör tartalma, az összes többi témakör ismeretanyaga, amit az ebben a témakörben fejlesztési feladatként kitűzött képességek, készségek fejlesztését biztosító tanulói ismeretszerző tevékenységekkel (*módszerekkel*) kell feldolgozni. Ezek a megfigyelés, leírás (*szóban, rajzban*), összehasonlítás, csoportosítás a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, anyagok, élőlények (*növények, állatok, ember*), jelenségek érzékelhető tulajdonságaira vonatkozóan.	A lényegkiemelő (megfigyelő), leíró, azonosító és megkülönböztető képességek, kommunikációs készség, térben és időben való tájékozódási képesség fejlesztése. Ezért érzéki megfigyelések, a megtapasztalt érzékelhető tulajdonságok alapján összehasonlítások, csoportosítások végzése adott algoritmus szerint, először a valóság élőlényein, élettelen anyagain, jelenségein, majd képek, diaképek, filmek, videofelvételek segítségével. A valóságban megfigyelt jellemzők felismerése fényképen és rajzon. Tapasztalatszerzés tanítói, majd piktogramok segítségével történő irányítással a közvetlen környezet élőlényeinek, tárgyainak, anyagainak jelenségeinek érzékelhető tulajdonságairól. A tapasztalatszerzés színtere tanulmányi sétákon és kirándulásokon a valós természet, illetve az osztályteremben kialakított természetsarok, valamint az alkalmilag biztosított, bevitt természeti alkotóelemek. A tapasztalatok kifejezése szóban, rajzban életkornak megfelelően tanítói segítséggel.

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Tájékozódás az élettelen természetről A tanulók közvetlen környezetében levő élettelen anyagok (*víz, levegő, talaj, kőzetek*), tárgyak érzékelhető tulajdonságai (*alak, szín, felületi tulajdonságok, íz, illat, hang*), részekből való összetettsége.	A tanulók közvetlen környezetében levő természetes és mesterséges tárgyak (*pl. kavics, talajminta, használati tárgyak, élelmiszerek*) érzékelhető tulajdonságainak tanítói irányítással választott algoritmus szerinti megfigyelése és felismerése, a megfigyelt tulajdonságok alapján összehasonlításokkal azonosságok, különbségek felismerése, csoportok alkotása. A víz és más folyékony halmazállapotú anyagok érzéki megfigyelése algoritmus szerint, tapasztalatok összehasonlítása, azonosságok, különbségek felismerése, csoportok alkotása. A levegő és más légnemű halmazállapotú anyagok érzéki megfigyelése algoritmus szerint, a tapasztalatok összehasonlítása, csoportok alkotása. A tapasztalatok kifejezése segítséggel élőszóban, rajzban, ahogyan fejlődik az íráskészség, fokozatosan írásban is. A fejlesztési tevékenységekhez kapcsolódóan az élettelen természetről, az előzetesen meglevő élmények, ismeretek tudatosítása, rendezése, hozzákapcsolása a fejlesztési tevékenységek során tapasztaltakhoz.
Az időjárás elemei: napsugárzás, hőmérséklet, szél, csapadék. Az időjárással kapcsolatos természeti jelenségek: felhők, villámlás, mennydörgés, szivárvány. A szélsőséges időjárás okozta veszélyhelyzetek és a védekezés lehetőségei.	Az időjárás elemeinek tanítói irányítással való érzéki megfigyelése, a nap meghatározott időpontjaiban, az egyes évszakokban (folyamatosan) a tapasztalatok összehasonlítása, következtetések levonása, a tapasztalatok szóbeli kifejezése, rajzos rögzítése. A szél (*pl. fuvallat, szellő, csendes szél, erős szél, viharos szél*), a csapadék (*pl. eső, hó, dér, zúzmara, köd, pára*), különböző megjelenési formáinak megfigyelése és felismerése.
A napok, napszakok neve, jellemzői, változása. Az évszakok jellemző időjárása. Az évszakok, hónapok neve, sorrendje.	A napszakok, napok, hetek, hónapok, évszakok időjárási jellemzőinek összehasonlítása, azonosságok, különbségek felismerése, sorba rendezése, váltakozása. A szélsőséges időjárás okozta veszélyhelyzetek felismerése videofelvételről, filmről, a lehetséges védekezés átgondolása, megbeszélése, eljátszása.
Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, helyi szokások.	Az évszakokhoz kapcsolódó ünnepek, szokások (*pl. szüret, Márton-nap, karácsony, húsvét, madarak és fák napja*), megismerése, részvétel az adott lakóhely hagyományos ünnepeiben, népszokásaiban. Ünnepek megrendezése az osztályban.
Tájékozódás az élő természetről A tanulók közvetlen környezetében természetes és mesterséges élőhelyeken előforduló növények *(fák, cserjék, lágyszárúak)* és azok részei, érzékelhető tulajdonságai (*alak, szín, felületi tulajdonságok, íz, illat, hang*). A tanulók közvetlen környezetében természetes és mesterséges élőhelyeken előforduló emlősállatok, madarak, ízeltlábúak kültakarója és a testrészek érzékelhető tulajdonságai (*alak, szín, felületi tulajdonságok, illat, hang*). A vizsgált növények és állatok érzékeléssel vizsgálható életjelenségei (*mozgás,*	A tanulók közvetlen környezetében természetes és mesterséges élőlényeken előforduló fák, cserjék, lágyszárú növények és részeik érzékelhető tulajdonságainak algoritmusokra épülő, tanítói irányítással történő megfigyelése. A tanulók közvetlen környezetében élő, emlősökhöz, madarakhoz, ízeltlábúakhoz tartozó állatok és testrészeik érzékelhető tulajdonságainak algoritmusra épülő, tanítói irányítással történő megfigyelése. A megfigyelt és felismert tulajdonságok alapján

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
táplálkozás, növekedés, szaporodás). Az egyes évszakokban a vizsgált növényeken, állatokon bekövetkező változások (*rügyfakadás, virágzás, termés kialakulása, lombhullatás; költözés, fészekrakás, téli álom*).	összehasonlításokkal azonosságok, különbségek felismerése, csoportok alkotása. A tapasztalatok kifejezése életkornak megfelelően élőszóban, rajzban, később írásban is, tanítói segítséggel. A fejlesztési tevékenységekhez kapcsolódóan a növényekről, állatokról előzetesen meglevő élmények, ismeretek tudatosítása, rendezése, hozzákapcsolása a fejlesztési tevékenységek során szerzett tapasztalatokhoz.
Állatmesék és a valóság.	A valóságban megtapasztalt tulajdonságok alapján a vizsgált növény, állat, vagy a hozzá hasonló megfigyelése és felismerése képen, dián, rajzon, filmen. Természetsarok kialakítása az ott élő, illetve iskolakertben levő növények gondozása (öntözés, magvetés, ültetés, tápoldat készítése). A mese és a valóság összevetése dramatikus helyzet-játékokban.
Az ember és egészsége	
A gyermeki és felnőtt (*önmaguk, osztálytársuk, szülők, testvérek, tanító*) emberi test, a testtájak és részei érzékelhető tulajdonságai. Az érzékszervek és az érzékelési folyamatok, az érzékszervek szerepe a környezet megismerésében.	Tájékozódás a saját testen, majd más gyermekek és felnőttek testtájainak és részeinek megfigyelése az érzékelhető tulajdonságok alapján az alkalmazott megfigyelési algoritmus szerint. A megfigyelési tapasztalatok alapján összehasonlítások végzése, azonosságok, különbségek felismerése,
A gyermek és felnőtt életműködései (*mozgás, táplálkozás, növekedés, fejlődés, szaporodás*).	csoportosítások. A testrészek megnevezése, rögzítése rajzzal. Saját és más gyermekek, felnőttek életműködéseinek megfigyelése, összehasonlítása, azonosságok, különbségek felismerése.
Az egészség és a betegség. Alapvető testápolási, étkezési, öltözködési, valamint higiéniás (tisztálkodási) tennivalók. A leggyakoribb balesetek és megelőzésüknek módja. Segítségkérés balesetkor (*mentők, tűzoltók, rendőrség*).	Az egészséges életmód kialakulása érdekében az óvodai szokások folytatása, gyakorlása. A helytelen szokások megbeszélése, javítása. Játékok, dramatikus helyzetgyakorlatok a helyes öltözködéssel, tisztálkodással, étkezéssel, valamint betegségekkel, balesetekkel kapcsolatban.
Tájékozódás térben és időben	
Helyes irányok meghatározása önmagához viszonyítva (*előtte, mögötte, mellette, fölötte, alatta, jobbra, balra*).	Játékos gyakorlatok az alatta, fölötte, mellette, közötte, előtte stb., a bal, jobb irányok helyes használatára.
Az iskola neve. Az iskola legfontosabb helyiségei, azok rendeltetése. Az iskola környékének jellemző közterei.	Az iskola épületének megismerése. Tájékozódás az iskola épületében, menekülési útvonal megismerése. A különböző helyiségek rendeltetésének megbeszélése. Az otthontól az iskoláig vezető útvonal megfigyelése, beszámoló a tapasztalatokról.
Az otthon és az iskola környezetében a felszín jellemző tulajdonságai. Az otthon és az iskola közötti útvonal. A település (településrész) neve. A tanuló lakóhelyének pontos címe. Az iskola pontos címe. A környék nevezetes épületei. A lakóhely jellegzetességei.	Az iskola környékének bejárása. Ismerkedés a lakóhely jellegzetességeivel, veszélyforrásaival.

A kerettanterv az első és a második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti, ezért a következő tanévi fejlesztés feltételeit a 2. évfolyam végén határozza meg.

2. évfolyam

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A megismerési módszerek alapozása A témakör tartalma az összes többi témakör ismeretanyaga, amit az ebben a témakörben fejlesztési feladatként kitűzött képességek, készségek fejlesztését biztosító tanulói ismeretszerző tevékenységekkel (módszerekkel) kell feldolgozni. Ezek a megfigyelés, összehasonlítás, csoportosítás, tapasztalatok szóval, rajzzal, írással való rögzítése fokozatosan egyre nagyobb önállósággal; viszonyítás, becslés, mérés alkalmilag választott és szabvány egységekkel tanítói irányítással, segítséggel, leírás (*szóban, rajzban, írásban*) tanítói segítséggel.	A lényegkiemelő (megfigyelő), azonosító- és megkülönböztető, leíró képességek, szóbeli kifejezőképesség, kommunikációs készség, térben és időben való tájékozódási képesség fejlesztése, a mérési technika fejlesztése, szokások alakítása. Ezért élőlényeken és az élettelen anyagokon, a jelenségekhez kapcsolódóan érzéki megfigyelések végzése, a megtapasztalt érzékelhető tulajdonságok alapján összehasonlítások, csoportosítások végzése egyre nagyobb fokú tanulói önállósággal adott algoritmus szerint, szükség esetén tanítói segítséggel. A mérhető tulajdonságok viszonyítása, becslése, mérése alkalmilag választott és szabvány mértékegységekkel tanítói segítséggel. A tanulók környezetében található anyagokból (*pl. kavicsok, címkék, kupakok, lehullott levelek, száraz termések, üres csigaházak*) gyűjtemények készítése. Tapasztalatszerzés tanítói segítséggel, de egyre nagyobb tanulói önállóságra törekedve a lakóhely különböző élőhelyeinek élővilágáról, élettelen környezetéről és azok változásáról tanulmányi sétán, kiránduláson és osztályteremben. A változások okainak keresése. A közvetlen és közvetett tapasztalatszerzés megkülönböztetése.
Tájékozódás az élettelen természetről A tanuló tágabb környezetében az élettelen anyagok érzékelhető (*szín, alak, méret, felületi tulajdonságok, hőmérséklet, keménység, rugalmasság, íz, illat, hang*) és mérhető (*hosszúság, tömeg, térfogat, űrtartalom, hőmérséklet, idő*) tulajdonságai.	A tanulók környezetében levő élettelen anyagok, tárgyak, élelmiszerek érzékelhető és mérhető tulajdonságainak az algoritmus szerint egyre nagyobb önállósággal való megfigyelése, a tapasztalatok alapján való felismerése. A tapasztalatok összehasonlítása, viszonyítása, azonosságok, különbségek felismerése, csoportosítások. Az anyagok azon tulajdonságainak észrevétele, amelyek miatt a környezetet szennyezhetik, veszélyeztethetik. Testi épségüket veszélyeztető anyagok megismerése (éghető, maró anyagok).
Megmérhető és nem megmérhető tulajdonságok. A mérés algoritmusa; alkalmi és szabvány mértékegységek. Azonos és különböző tulajdonságok.	A tanulók mindennapi életével kapcsolatban keletkezett hulladékok, szemetek helyes kezelésével, tárolásával kapcsolatos helyes viselkedési szokások, szabályok megismerése, gyakorlása.
Az anyagok tulajdonságai és a felhasználásuk, hatásuk közötti kapcsolat. Élelmiszerek.	A tanulók környezetét alkotó anyagok, tárgyak élelmiszerek mérhető tulajdonságainak (*hosszúság jellegű mennyiségek; tömeg, térfogat, hőmérséklet, idő*) becslése, mérése alkalmi és szabvány mértékegységekkel. Összehasonlítások, sorba rendezések a mérések alapján. A tapasztalatok, mérési eredmények tanítói segítséggel történő szóbeli kifejezése és lejegyzése. Kapcsolat keresése a tulajdonság és a funkció között.
Tájékozódás az élő természetről A tanulók közvetlen és tágabb környezetében megfigyelhető vadon élő és termesztett növények és részeik, életműködéseik érzékelhető és mérhető tulajdonságai (*hosszúság, szélesség, magasság, tömeg, térfogat*). Növényi táplálékok. Gyümölcsök, zöldségek	A vadon élő és termesztett növények, vadon élő és tenyésztett állatok érzékelhető és mérhető tulajdonságainak megfigyelése a kialakított algoritmus segítségével egyre nagyobb tanulói önállósággal. A megfigyelési tapasztalatok összehasonlítása,

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
szerepe az egészséges táplálkozásban. A tanulók közvetlen és tágabb környezetében megfigyelhető vadon élő és tenyésztett, valamint kedvtelésből tartott állatok életműködésük és részeik érzékelhető és mérhető tulajdonságai. A vadon élő, a tenyésztett és a kedvtelésből, vagy társként tartott állatok élete közötti különbség. Az állatok viselkedése.	viszonyítása, az azonosságok, különbségek felismerése, választott és megadott szempontok szerinti csoportosítások végzése (*lágyszárú és fásszárú növény; lombhullató, örökzöld fa, illetve cserje; egy évig élő, több évig élő növény; emlős, madár, rovar, bogár, halak*).
A tanulók közvetlen környezetében levő élőhely/ek, életközösség/ek és azok növényeinek és állatainak vizsgálata.	A tanulók környezetére legjellemzőbb élőhely, életközösség (*erdő, mező, vizek, vízpart, park, kert, gyümölcsös*) növényeinek, állatainak megfigyelése, az egészen, vagy annak részein a mérhető tulajdonságok becslése, mérése, alkalmi és szabvány mértékegységekkel, összehasonlítások a mérési eredmények alapján. Az élőlények változásainak figyelemmel kísérése érzéki megfigyelésekkel és mérésekkel (*növekedés, fejlődés, pusztulás, szaporodás*). Az időjárás hatása, az életmódban bekövetkező változások megfigyelése, az ok-okozati összefüggések felismerése, értelmezése (*téli álom, költözés, lombhullatás, egy évig, több évig élő növények*). Az ismétlődő jelenségek, tevékenységek észrevétele. Az időjárás hatása a természeti folyamatokra (áradás, belvíz, aszály, erdőtűz, szélvihar, földrengés).
Az ember és egészsége Az emberi test mérhető tulajdonságai (*pl. testmagasság, fejkerület, derék- és csípőbőség, mellbőség, testtömeg, a test egészének térfogata, hőmérséklet*).	Mérhető tulajdonságok becslése, mérése alkalmi és szabvány mértékegységekkel saját testen, más gyermeken, felnőttön a tanév folyamán többször. A mérési eredmények rögzítése, ábrázolása és összehasonlítása, a tapasztalatok értelmezése.
Szervezetünk megfigyelhető és mérhető ritmusai (*szívdobogás, pulzusszám, lélegzetvételek száma*). Az életműködések főbb jellemzői (*mozgás, táplálkozás, légzés, fejlődés*). Legfontosabb szerveink szerepe életünkben.	A pulzusszám és lélegzetvételek számának nyugalomban és testmozgás után mérése, a mérési eredmények összehasonlítása. A láz tüneteinek megismerése.
A helyes napirend. A fogváltás, a helyes fog- és testápolás. A fogorvos és az orvos gyógyító munkája. A betegségek megelőzése, a betegségek elleni védekezés formái. A környezet szervezetünkre gyakorolt ártalmas hatásai *(pl. napsugárzás, zaj, szennyezett levegő, a képernyő hatása, élősködők).*	A 8–9 éves gyermek helyes napirendjének alakítása. A fogazat változásainak felismerése, a helyes fogápolás szokásainak alakítása. A testi higiéniás szokások állandó és folyamatos gyakorlása.
Fogyatékos, sérült embertársaink.	Beszélgetések, dramatikus gyakorlatok a sérülés, a betegség gyógyítása, gyógyulása, a fogyatékos, sérült emberekhez fűződő viszonyok témakörében.
Tájékozódás térben és időben A helymeghatározás viszonylagosságának vizsgálata – tájékozódás adott megfigyelési ponthoz, konkrét tereptárgyak (*pl. épületek, fák, emlékművek*) helyzetéhez viszonyítva. Út az otthontól az iskoláig. Az iskola környékének	Tapasztalatgyűjtés az iskola környékén: séta, kirándulás a település nevezetes helyeire. Az iskola környékének, természeti formáinak, vizeinek, nevezetes épületeinek, megfigyelése, a lehetőségeknek megfelelően mérések elvégzése, számbavétele, sorba

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
megfigyelése (*közterületek, közlekedési eszközök, üzletek, a szabadidő eltöltésének helyei, intézmények, nevezetes és érdekes épületek, helyek*).	rendezése. Rajz- és képgyűjtemények készítése.
A lakóhely és környéke felszínének jellemző formái, vizei, ezek mérhető tulajdonságai.	A település jellemző természeti formáinak megfigyelése *(síkság, dombok, hegyek, völgyek, patakok, folyók)*, elnevezése, felismerése. Természeti értékeinek, szépségének felfedezése.
A településhez fűződő hagyományok, mesék, mondák, történetek. A település utcái, házai egykor. A település lakóinak élete régen és most.	Helytörténeti bemutatóhely, kiállítás megtekintése. Történetek, emlékek, mondák gyűjtése, olvasása. Helyi hagyományok ápolása (tradicionálisan működő szervezetek munkájának megismerése – pl. önkéntes tűzoltóság).

A következő tanévi fejlesztés feltételei

A tanuló legyen képes tanítói irányítással a közvetlen környezet élettelen alkotóelemeit, élőlényeit az érzékelhető tulajdonságok a részekből való összetettség, a rész-egész viszony alapján megfigyelni; a közvetlenül érzékelhető természeti jelenségek, változások (*pl. időjárási jelenségek, az évszakok változása*) és az élőlények életjelenségeit megfigyelni, összehasonlítani. Megfigyeléseiről, tapasztalatairól tudjon szóban beszámolni tanítói kérdések alapján. Tapasztalatait rögzítse tanítói segítséggel. Ismerje fel a valóságban megtapasztaltakat rajzról, képről. Tudjon a megtapasztalt jellemzők alapján irányítással összehasonlítani és csoportosítani. Ismerje fel közvetlen környezete tárgyain, anyagain, élőlényein a mérhető tulajdonságokat. Legyen képes méréseket végezni, használja helyesen a választott mérőeszközöket a tanult mértékegységeket. A mérési eredményeket fogalmazza meg helyesen és rögzítse.
Használja helyesen a napszakok nevét. Sorolja fel az évszakokat és a hónapokat helyes sorrendben. Nevezze meg az időjárás elemeit, az évszakok jellemző időjárási jelenségeit. Nevezze meg a tanult élőlényeket, azok fő testrészeit, sorolja fel jellemző tulajdonságaikat, jegyeiket. Tájékozódjon jól saját testén. Ismerje és használja pontosan a helyet, helyzetet jelentő (*előtte, mögötte, közötte, alatta, fölötte, mellette*) kifejezéseket. Ismerje lakóhelye főbb jellegzetességeit. Ismertessen egyet a település hagyományai közül. Tudja útba igazítani az idegent lakóhelyén.

3. évfolyam

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A megismerési módszerek alapozása A témakör tartalma az összes többi témakör ismeretanyaga, amit az ebben a témakörben fejlesztési feladatként kitűzött képességek, készségek fejlesztését biztosító tanulói ismeretszerző tevékenységekkel (módszerekkel) kell feldolgozni. Ezek a megfigyelés, összehasonlítás, csoportosítás, viszonyítás, becslés, mérés, vizsgálódás, egyszerű kísérletek végzése a tanulók környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető és mérhető tulajdonságai és a kölcsönhatásokban bekövetkező változások körében, tapasztalatok leírása (*szóban, rajzban, írásban*).	Az első és második évfolyamon megkezdett képességek, készségek továbbfejlesztése, a mérési és kísérletezési technika és a szükséges szokások alakítása adott algoritmus szerint, egyszerű kísérleti eszközök használatának a gyakorlása. Ezért az élettelen anyagok és élőlények tulajdonságaiban, életjelenségeiben bekövetkező változások folyamatos megfigyelése, összehasonlítások végzése egyre nagyobb tanulói önállóságra törekedve. A változások okainak keresése, felismerése. Tanítói segítséggel a folyamatok, jelenségek, változások kísérleti körülmények között való megfigyelése, értelmezése. A mérhető tulajdonságokban bekövetkező változások igazolása méréssel, méréssorozatok végzésével. Oksági összefüggések keresése a kísérletek tapasztalatai és a mindennapi tapasztalatok között. A

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
Ismerkedés a közvetlen tapasztalással nem megszerezhető ismeretek forrásaival (*gyermekenciklopédiák, egyszerű képes határozók, álló- és mozgóképek, térképek*).	tapasztalatok kifejezése szóban, korábbi tapasztalatok beépítése, rögzítése rajzzal, ábrával és írásban segítséggel. Gyermekenciklopédiák, könyvek használata adott feldolgozási algoritmus segítségével. Tévéműsorok, reklámok és az azokban előforduló helyes és téves tájékoztatások megfigyelése, elemzése (pl. táplálkozás, gyógymódok).
Tájékozódás az élettelen természetről A tanulók tágabb környezetében előforduló anyagok, jelenségek érzékelhető, mérhető tulajdonságai. A tulajdonságok változása, a változások okai. Az érzékeléssel megfigyelhető mozgások. Hely és helyzetváltoztatás. Az oldódás.	A tanulók tágabb környezetében előforduló anyagok és lejátszódó jelenségek érzékelhető és mérhető tulajdonságainak az algoritmusok segítségével egyre nagyobb tanulói önállósággal való megfigyelése, a tapasztalatok önálló, szükség esetén tanítói segítséggel történő szóbeli kifejezése és lejegyzéssel, lerajzolással való rögzítése. A mérhető tulajdonságok becslése, mérése, a mérési eredmények lejegyzése. A különböző hatásokra az érzékelhető és mérhető tulajdonságokban bekövetkező változások megfigyelése és felismerése, a változás előtti és utáni tulajdonságok összehasonlítása, következtetések megállapítása tanítói segítséggel.
Az időjárási elemek változása, a változás hatása a tanulók környezetében előforduló anyagokra. Halmazállapot-változások a mindennapi életben. Fagyás, olvadás, párolgás, forrás, lecsapódás. Az olvadás és az oldódás megkülönböztetése. A fényjelenségek megfigyelése és vizsgálata. Az anyagok és a fény kölcsönhatása. Az árnyék megfigyelése, vizsgálata tanteremben, szabadban. A mágnes érzékelhető tulajdonságai, mágnesek egymásra hatása. A mágnes és különböző anyagú tárgyak egymásra hatása. Az éghető és az éghetetlen anyagok tulajdonságai, az égés feltételei. Az égés mint veszélyforrás. A veszélyre figyelmezető jelek és jelzések.	A tanuló környezetében az élettelen természetben lejátszódó alapvető kölcsönhatások megfigyelése, a bekövetkező változások felismerése, a változások okainak megbeszélése és életkornak megfelelő értelmezése (*az időjárás elemeinek hatása a környezet anyagaira; halmazállapot-változások; a fény hatása; mágnesek hatása más anyagokra; égés; mozgások*). Mondatok, rövid szövegek igazságtartalmának eldöntése a megfigyelések tapasztalatainak alapján. Rövid szóbeli beszámoló a tapasztalatokról. Az egyes változások és hatásuk felismerése a természetben. Teendők tűz esetén (pl. erdőtűz, épülettűz, ruhatűz) esetén. Önmentés és segítségkérés gyakorlása
Tájékozódás az élő természetről A növények életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek vizsgálata. A magok csírázásának és a növények fejlődésének feltételei. A környezet változásainak (*pl. fény, talaj, időjárás, szennyező anyagok*) hatása a növények életére. A növényi élet évszakos ritmusa.	A növények változásának folyamatos megfigyelése. Egyszerű kísérletek az életfeltételek bizonyítására.
Az állatok életéhez nélkülözhetetlen környezeti feltételek vizsgálata. A környezet változásainak hatása az állatok életére. Az állatok évszakok szerinti viselkedése. A növények és állatok kapcsolata, egymásrautaltsága.	Különböző állatok viselkedésének, életmódjának, az élőhelyükhöz és más élőlényekhez fűződő kapcsolataiknak a megfigyelése a valóságban, valamint álló- és mozgóképeken.
Helyes viselkedésünk a természetben.	Az ember szerepének tisztázása a környezetében élő más élőlények életfeltételeinek alakításában. Tetteink következményeinek kutatása.
Az ember és egészsége A gyermekek és felnőttek testméretei.	Mérések, megfigyelések és összehasonlítások végzése

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
	a gyermekek és a felnőttek testméreteire vonatkozóan.
Az ember számára nélkülözhetetlen környezeti feltételek. A környezet változásainak hatása az ember életére.	A mérési eredmények rögzítése tanítói segítséggel. Az életjelenségek változásainak megfigyelése, mérése. Saját tapasztalatok megbeszélése, összehasonlítása a társakéival.
Egészséges életmód. Helyes napirend. Az egészség és a sport.	Helyes napirend kialakítása. Megfigyelések, vizsgálódások az élelmiszerek, tápanyagok körében (cukor, fehérjék, zsírok, olajok). Az emberei test folyadék szükségletének megfigyelése. A helyes táplálkozási szokások, étrendi előírások megismerése.
A betegség tünetei (*rossz közérzet, láz, fájdalom, hasmenés, hányás, vérzés*). A leggyakoribb fertőző betegségek és megelőzésük. A védőoltások fontossága. A beteglátogatás, betegápolás szabályai. A kuruzslás veszélyei.	Látogatás fogorvosi rendelőben, gyógyszertárban, viselkedési szabályok gyakorlása. A magatartási és illemszabályok, valamint a betegségek, balesetek megelőzése közötti oksági összefüggések keresése (*pl. zsebkendőhasználat, kézmosás*). Dramatikus játék során a helyes egészségszokások gyakorlása.
Tájékozódás térben és időben	
A felszíni formák megfigyelése a tágabb környezetben. Alaprajzok készítése *(pl. tárgyak, osztályterem, lakószoba, közeli tér*). Kicsinyítés rajzolással.	Egyszerű alaprajzok készítése. Útvonalak berajzolása az alaprajzba. Térképszerű képes ábrázolások, térképvázlat készítése az iskola környékéről.
Útvonalrajzok, térvázlatok, térképszerű ábrázolások ismert terepről. A valóság térképi ábrázolása jelekkel – felszíni formák, vizek jelölése a térképen. A négy fő világtáj. Az iránytűvel való tájékozódás.	A térképvázlaton útvonalak bejelölése, bejárása. Szimbolikus jelek alkalmazása. A fő világtájak megnevezése. Tájékozódás iránytű segítségével.
Országismeret	
Élet a fővárosban és az ország más vidékein. Hazánk fővárosa Budapest. Ismerkedés a főváros nevezetes és a gyerekek szempontjából érdekes épületeivel, létesítményeivel, helyeivel.	Közvetlen vagy közvetett (*tv, videó, dia, könyv, könyvtár*) tapasztalatszerzés: Duna, Vár, Gellérthegy, Országház, hidak, nagykörút, üzletek, színházak, bábszínház, Állatkert, Margitsziget, közlekedés.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

A tanuló legyen képes folyamatos, időben elhúzódó megfigyeléseket végezni, tapasztalatait írásban rögzíteni. Legyen gyakorlata a hosszúság, a tömeg, a térfogat, űrtartalom, a hőmérséklet becslésében, mérésében, a mérési eredmények kifejezésében. Legyen képes egyszerű kísérleteket (vizsgálatokat) tanítói irányítással végrehajtani, a végbemenő változásokat megfigyelni, a tapasztalatokat szóban megfogalmazni, rajzban, írásban rögzíteni. Tapasztalatai alapján döntsön mondatok, rövid szövegek igazságtartalmáról. Használja helyesen, balesetmentesen a vizsgálatokban használt eszközöket.

Ismerje fel, nevezze meg az anyag halmazállapotait megfigyelési tapasztalás alapján. Ismerje fel a halmazállapot változásokat. Közvetlen környezetéből nevezzen meg példákat a halmazállapot-változásokra, használja helyesen a kifejezéseket. Ismerje a mentők, tűzoltók, rendőrség telefonszámát, értesítésük módját.

Ismerje fel, nevezze meg és a megtapasztalható tulajdonságok alapján jellemezze egyre nagyobb önállósággal a környezetének néhány vizsgált növényét és állatát (fa, cserje, lágyszárú növény; emlős, madár, ízeltlábú, hal). Vizsgálatai alapján nevezze meg az élőlények életfeltételeit.

Ismerje, hogyan kerülhetők el a betegségek. Tudja megkülönböztetni az egészséges és a beteg állapotot.

Tájékozódjon az iskola környékéről készített térképvázlaton. Állapítsa meg helyesen iránytű segítségével a fő világtájakat. Ismerje fel, nevezze nevén a település jellemző felszíni formáit, felszíni vizeit, nevezetes épületeit. Ismertessen egyet a település hagyományai közül. Tudja útba igazítani az idegent lakóhelyén.

4. évfolyam

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
A megismerési módszerek alapozása A témakör tartalma az összes többi témakör ismeretanyaga, amit az ebben a témakörben fejlesztési feladatként kitűzött képességek, készségek fejlesztését biztosító tanulói ismeretszerző tevékenységekkel (módszerekkel) kell feldolgozni. Megfigyelés, leírás, összehasonlítás, csoportosítás, viszonyítás, becslés, mérés, vizsgálódás, egyszerű kísérletek végzése, a tanulók közvetlen környezetében lévő tárgyak, élőlények érzékelhető és mérhető tulajdonságai és a kölcsönhatásokban bekövetkező változások körében önállóan, szükség esetén tanítói segítséggel. Önálló mérés a gyakori szabvány mértékegységek alkalmazásával.	Az első, második és harmadik évfolyamon megkezdett képességek, készségek, a mérési és kísérletezései technika és a szükséges szokások, a kísérleti eszközök használatának továbbfejlesztése. Ezért az élettelen anyagok és élőlények tulajdonságaiban bekövetkező változások folyamatos megfigyelése, összehasonlítások végzése, következtetések levonása. A folyamatok, jelenségek, változások kísérleti körülmények között való megfigyelése, értelmezése. Méréssor megtervezése és végzése. A változások okainak keresése, összefüggések felismerése. A folyamatok nyomon követése, következtetések, egyszerű összefüggések felismerése. A tapasztalatok lejegyzése, rendezése, elemzése tanítói segítséggel.
Ismeretforrások (*gyermekenciklopédiák, egyszerű képes határozók, térképek, álló és mozgóképek*) használata a megismeréshez.	Az egyéni ismeretszerzés megalapozása. Búvárkodás a könyvtárban. Önálló beszámolók a könyvtári tájékozódás eredményéről. Összefüggő feleletek tanítói kérdésekre.
Tájékozódás az élettelen természetről Az otthon, az iskola, a lakóhely tisztasága, szennyező forrásai. A helyes viselkedési szokások szabályok gyakorlata.	Folyamatos megfigyelések egyszerű vizsgálatok, kísérletek a levegő, a víz, a talaj tisztaságáról.
A lakóhely levegőjének, vizeinek állapota, tisztasága, szennyezettsége, szennyező forrásaik. A szennyezettség hatása az élőlényekre, az emberre. A megelőzés, a védekezés lehetőségei.	A tanulók környezetéből vett vízminták egyszerű vizsgálata. Egyszerű eljárás a víz tisztítására, szűrésére. A lakóhely levegőtisztaságának megfigyelése. Levegő-, víz-, talajvizsgálat érzékeléssel és egyszerű vizsgáló eszközökkel (*pl. nagyító, szűrőpapír*).
Szelektív (különválogató) hulladékgyűjtés.	A különválogató hulladékgyűjtés jelentőségének felismerése és szükségességének belátása. A veszélyes háztartási anyagok felismerése.
A környezet szennyeződése miatt kialakuló veszélyhelyzetek felismerése, az önvédelem lehetőségének megismerése.	A lakóhely környezetében előforduló anyagok összetettségének észrevétele. Kapcsolat keresése az egyes anyagok tulajdonságai és a környezetszennyezés között. Jelenlegi viselkedésünk, szokásaink és azok jövőbeli környezeti hatásai közötti egyszerű összefüggések felismerése. A környezetünkért szükséges helyes viselkedési szokások, magatartásformák folyamatos gyakorlása, alkalmazása a mindennapi életben.
Tájékozódás az élő természetről A tanuló környezetében megfigyelhető élőhelyek jellemzői. Az erdő, a füves és vizes élőhelyek néhány gyakori növény- és állatfajának jellemzői *(mérete, költakarója, testfelépítése, jellemző részei, szervei.*	Egyszerű összefüggések keresése az élőlény élőhelye, életmódja és testfelépítése között. A helyi környezet és az élőlények környezetalakító hatásának vizsgálata. A lakóhelyen megfigyelhető néhány lágy- és fásszárú

Témakörök, tartalmak	Fejlesztési feladatok, tevékenységek
mozgása, táplálkozása, szaporodása, változása, illetve viselkedése, alkalmazkodása).	növény, valamint néhány emlős, madár, gerinctelen állat tulajdonságainak rendszerezett megismerése, ezek tápláléklláncba sorolása.
Az ember hatása az élőhelyekre. A természet védelmének fontossága, védett helyi természeti értékek.	Annak észrevétele, hogy jelen cselekedeteink befolyásolják a jövőt. Kapcsolat keresése az ember tevékenysége és a természet veszélyeztetettsége között.
Az ember és egészsége	
Az ember életkori szakaszai. A különböző korú emberek szervezetének, életműködéseinek, viselkedésének összehasonlítása.	Megfigyelés, mérés a testen. A mérések rögzítése tanítói segítséggel.
Helyes és helytelen szokásaink. Az egészséget károsító szokások *(dohányzás, alkoholfogyasztás, kábítószerezés)* kialakulása, veszélye, felkészülés az elutasításukra. A reklámok hatása életmódunkra.	Dramatikus játékok az életkorok jellemzőiről, helyes és helytelen szokásainkról. A reklámok elemzése az elérni kívánt hatás és a valóság összevetésével.
Tájékozódás térben és időben	
A domborzat és a vízrajz ábrázolása a térképen. Különböző domborzatú tájak, legnagyobb folyóink, tavaink felismerése Magyarország domborzati és vízrajzi térképén.	Közvetlen tapasztalatszerzés a lakóhely jellemző felszíni formáiról és felszíni vizeiről. Árvizek Magyarországon. Közvetett tapasztalatszerzés a helyben nem megtapasztalható felszíni formákról és vizekről.
A lakóhely elhelyezése a térképen.	Tájékozódási gyakorlat a lakóhely térképével, iránytűvel (egyszerű tájolóval). Elemi szintű tájékozódás Magyarország domborzati térképén. A lakóhely megkeresése Magyarország térképén.
Tájaink képekben.	Magyarország nagytájainak felismerése jellemző képek, leírások alapján.
Utazás megtervezése.	Egyszerű utazás megtervezése menetrend segítségével.
Országismeret	
Hazánk természeti szépségei, kulturális emlékei, értékei képekben. Településtípusok *(város, falu, tanya).*	A lakóhely és környékének természeti és kulturális értékeinek megkeresése a térképen, felismerése képről. Jellemző képek gyűjtése, rendezése.
Népcsoportok, kisebbségek hazánkban. Magyarok a határon túl.	Tájékozódás arról, hogy a magyarokon kívül más népek is élnek határainkon belül, és élnek magyarok határainkon kívül is.
Híres magyarok, hírünk a világban. A lakóhely nevezetes szülöttei.	Híres emberek fennmaradt emlékeinek felkutatása a lakóhely múltjából.

A továbbhaladás feltételei

Legyen képes a tanult algoritmusoknak megfelelően önállóan megfigyeléseket, összehasonlításokat, csoportosításokat, méréseket végezni, egyszerű kísérleteket leírásnak megfelelően végrehajtani és a változásokat megfigyelni. A tapasztalatokat helyesen, pontosan megfogalmazni, írásban rögzíteni. A tapasztalatok megbeszélésekor helyesen kommunikálva, jól érvelve képviselni véleményét.

A tanuló keressen a tankönyvön kívül más ismerethordozókból a tananyaghoz kapcsolódó információkat. Tanítói kérdésre néhány mondatos összefüggő felelettel válaszoljon. Mutasson be az alkalmazott algoritmusokra építve egy-egy ismert növényt, emlőst, madarat és gerinctelen állatot a lakóhely környezetéből. Nevezze meg az életükhöz szükséges környezeti feltételeket.

Nevezzen meg a környezetéből környezetszennyező forrásokat, ismerje azok egészségkárosító hatásait. Legyen képes méréseket végezni a tanult körben az emberi testen, nevezze meg a tanult élettani jellemzőket. Tudja, hogyan őrizheti meg egészségét, és mi veszélyezteti azt leginkább.

Tudjon tájékozódni és adott helyre eltalálni lakóhelyén.

Ismerje a domborzat jelölését a térképen. Találja meg lakóhelyét, nagytájainkat Magyarország domborzati térképén. Ismerje lakóhelyének védett természeti értékeit. Mutassa be a lakóhelyéhez közeli kirándulóhelyek egyikét. Nevezze meg a különbségeket az eltérő településtípusok között. Tudja, hogyan lehet megközelíteni a szomszédos településeket. Nevezze meg a lakóhelyén élő népcsoportokat.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
– Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.

Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie.
Az értékelés főbb területei:

Tájékozódás az élő és élettelen természetről
– Az érzékszervi megfigyelés pontossága.
– Tulajdonságok megnevezése.
– Csoportosítások, rendezések adott és önállóan választott szempontok szerint.
– A tapasztalatgyűjtés gyakorlatában való aktív részvétel.
– Érdeklődés a közvetlen környezet alkotóelemei, élőlényei, jelenségei iránt.
– Érzékenység a környező természet megóvására, helyes magatartásformák, szokások szerinti viselkedés.

Tájékozódás időben és térben
– A természet változásainak érzékelése, megfogalmazása.
– A megfigyelések elemzése, a természeti jelenségek megismerése.
– Egyszerű, a mindennapi életben szükséges mérések.
– A tájékozódás, viszonyítás, összehasonlítás eredményes bizonyítása a gyakorlatban.
– Alapvető térképismeret: térképjelek leolvasása.
– Érdeklődés, kíváncsiság, tájékozottság a tanultakat kiegészítő információk gyűjtésében.

Információhordozók az ismeretek szerzésében
– A megfigyelések, mérések, vizsgálódások, kísérletezések eredményes kivitelezése, a feladatokban való aktív részvétel.
– Tájékozottság a tananyagot érintő írásos és audio-vizuális információkban.
– Kritikai képesség bizonyítása.
– Kommunikáció fejlettsége a tájékozottság bizonyítására.

Emberismeret, önismeret, honismeret
– A beszélgetésekben való aktív részvétel.
– Kérdések megfogalmazása, véleményalkotás.
– Magatartásformák, élethelyzetek megfigyeléséről való beszámolás.
– Mások iránti érdeklődés, nyitottság, a másság elfogadása, segítségnyújtás.
– Tájékozottság hazája, lakóhelye, otthona földrajzi, történeti és társadalmi jellemzőiről
– Igényesség a személyes életvitelben (tisztaság, táplálkozás, mozgás).
– Önmagát helyesen megítélő képesség fejlődésének mértéke.
– Önállóság fejlődése a természeti és társadalmi környezethez való alkalmazkodásban.
– Nyitottság és érdeklődés társadalmi környezete megismerése iránt.
– Együttműködés tanítóval, társakkal.
– Alapvető viselkedési formák (tisztelet, udvariasság, elfogadás, megbecsülés, kötelességtudat, segítőkészség, szeretet) tiszteletben tartása és alkalmazása spontán élethelyzetekben.

A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:
– Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

ÉNEK-ZENE

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

Az iskolai ének-zenei nevelés általános és legfőbb célja az érzelmi, értelmi és jellemnevelés, vagyis a teljes személyiség fejlesztése. A sokszínű, igényes és céltudatos zenei élmények alakítják az éneklés, az aktív muzsikálás igényét, a zenehallgatási szokásokat. A zene örömet ad, lelkesít és megnyugtat. A gazdag érzelmi hatás a beleélés-átélés és a közvetlen cselekvés által színesíti a fantáziát, formálja az ízlést, és a közös kulturális élmény fogékonnyá teszi a gyermekeket más emberek, közösségek és kultúrák befogadására, a hagyományok tovább örökítésére, alapozza a nemzeti azonosságtudatot.
Az iskolai ének-zenei nevelés célja 1–4. évfolyamon, hogy megalapozza a zenei nevelést, segítse kialakítani a zene megszerettetéséhez és az egyes zeneművek élményt nyújtó megismeréséhez vezető utat.
A zene megszerettetéséhez a zeneművek élményt nyújtó megismerésén és megértésén át vezet az út. Ehhez nélkülözhetetlen a felszabadult alkotó légkör, a közös éneklés és zenehallgatás örömteli megélése, a játékosság, a zenei élményt gátló feszültségek feloldása, a jó iskolai környezet, valamint a tanulók pozitív viszonya tanítójukhoz, zenetanárukhoz. A fejlesztés során nem csak a tantárgyi, hanem a képességterületi és a nevelési integrációs lehetőségekkel is foglalkozni kell. Az éneklés a zenei élmény elsődleges forrása és az ismeretszerzés tapasztalati alapja. A mozgással, tánccal, játékkal egybekötött csoportos éneklés a közös muzsikálás, az egymásra figyelés és a közösségformálás rendkívüli lehetőségét biztosítja. A ritmuskészség fejlődése, amely a ritmusjátékok, és az énekléshez kapcsolódó különféle mozgások nyomán gyorsan és látványosan halad, segíti az esztétikus, jól koordinált mozgás, a szép testtartás, a jó légzés, a jó fizikai állóképesség kialakítását, illetve erősödését.
Az éneklési kultúra megalapozása, a szöveg tartalmának megfelelő érzelmek, karakterek zenei kifejezése az előadói készséget gazdagítja.
A néphagyománynak, népszokásoknak, a szűkebb zenei környezet kultúrájának fontos szerepe van a zene megszerettetésében, a zenei anyanyelv megismerésében.
A zenei emlékezet, a belső hallás fejlesztése, a zenei ismeretek elsajátítása megteremti a játékos alkotás, a zenei improvizáció feltételét. A gyermekek csoport előtti éneklése, előadása módot ad az egyéni készségek kibontakoztatására, a helyes önértékelés kialakítására és a kiemelkedő adottságú gyermekek fejlesztésére.
A gyermekhangszerek használata fejleszti a hangszínhallást, és kedvet ébreszthet a rendszeres hangszertanuláshoz.
A zenehallgatás az auditív befogadás fejlesztésének eszköze és a gyermeki élményvilág fontos része.

Kulcskompetenciák

Anyanyelvi kommunikáció

Az anyanyelvi kommunikáció magában foglalja a gondolatok, érzések és érzelmek kifejezését és értelmezését szóban és írásban egyaránt, valamint a helyes és kreatív nyelvhasználatot az élet minden területén: családon belül, iskolában, társadalmi érintkezések, szabadidős tevékenységek stb. során.

Az anyanyelvi kommunikáció az anyanyelv elsajátításának eredménye, amely kapcsolódik az egyén megismerő képességének fejlődéséhez. Az anyanyelvi kommunikáció feltétele a megfelelő szókincs, a funkcionális nyelvtan és az egyes nyelvi funkciók biztos ismerete. A szókincs intenzív fejlesztése minden műveltségi területen cél.

A kompetenciák részben fedik egymást, egymásba fonódnak: az egyik területhez szükséges elemek támogatják a másik terület kompetenciáit. Ez fokozottan érvényes az anyanyelvi kommunikációra. Az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség kompetenciája már nevében utal az anyanyelvi kompetenciával való szoros kapcsolatára: az esztétikai minőség tisztelete, mások véleményének elfogadása, az élmények és érzések kreatív kifejezése stb. Az ének-zene tanításában ez utóbbi fejlesztési feladat kiemelt jelentőségű.

Fejlesztési feladatok

1. Zenei alkotóképesség
Interpretáció
Az énekhangra épülő tanítás első lépése a kifejező „saját hangszer” megformálása, vagyis az éneklési készség fejlesztése és az éneklési kultúra kialakítása. Az énekhang minden gyermek veleszületett „hangszere”. Ezért az énekes tevékenységek a zenei foglalkozások alapját képezik. Fejlesztési követelménye a dalok élményből kiinduló, a szövegtartalmat kifejező megszólaltatása, a csoport egységes, szép közös éneklése helyes légzéssel, értelmes szövegkiejtéssel, helyes artikulációval, pontos dalkezdéssel és zárással. Énekes játékok, táncos dallamok előadása mozgással, jó ritmusban, a dalok hangulatának megfelelően. Daléneklés könnyű osztinátó kísérettel emlékezetből és kottából. Könnyű kétszólamú művek éneklése. A zenei tevékenységek sorában az éneklés elsődlegességet élvez. A csoportos és egyéni éneklés kifejező szövegkiejtéssel, az előadásmód helyes megválasztásával a zenei hallás fejlesztője is.

Improvizáció
A zenei alkotás, az improvizáció feltételezi a személyiség nyitottságát, fejleszti a zenei fantáziát. Alapját a már megismert ritmikai, formai, dallami, tempó- és dinamikai elemek képezik. A kreativitás és a fantázia fejlesztése az önkifejezés sajátos formáinak megtapasztalása, kipróbálása a megismert zenei kifejező eszközök felhasználásával. A zene és a szöveg, a zene és a mozgás, a zenei és a képi kifejezés összekapcsolása. Az énekes és ritmusvariációk az ellen-ritmusértékek felhasználásával, az énekes párbeszéd, a visszhangjáték, a modellként megtanult mondókák, a gyermekversek, az énekes játékok, a tanult dallami elemek, a zene és a szöveg segítségével fejleszti a tanulók kreativitását.

2. Megismerő- és befogadóképesség
Zenehallgatás
A zenehallgatás az auditív befogadókészség fejlesztésének eszköze, a gyermeki élményvilág fontos része. A zeneértő és -érző képesség fejlesztésének eredményeképpen a többször meghallgatott zeneművek tanári segítséggel történő felismerése, megnevezése, az emberi hangfajták, hangszerek hangszínének megkülönböztetése, a zenei karakterek különbségének, kifejező erejének felfedezése. A zenehallgatás élményének megtapasztalása. A fejlesztés során kialakuló zenei tudat lehetővé teszi a művészi értékek felismerését, a kritikai gondolkodást, és az ízlés formálódását. A cél az, hogy a zenehallgatás egyre inkább járuljon hozzá, a meglévő ismeretek alkalmazásához, az értelmi és érzelmi erők mozgósításához, ezzel is segítve a személyiség belső harmóniájának alakulását, az emocionális érzékenységet.

Zenei hallás és kottaismeret
A zenei hallás fejlesztése aktivizálja az emlékezetet, a zenei képzeletet és a gondolati tevékenységeket, a dallamhallás, a ritmusérzék, a tempó- és dinamikaérzék kialakítására irányul tanult dalokon. A hangszínhallás fejlesztése képessé teszi a gyermekeket hangszerek és énekkari szólamok felismerésére. A belső hallás megalapozása, a zenei memória fejlesztése, a zenei élmény szóbeli, vizuális és mozgásos megfogalmazása a fejlesztő tevékenységrendszer fontos eleme.
A zenei olvasás-írás alapjainak elsajátítása ebben az életkori szakaszban: a tanult dallami és ritmikai elemek felismerésére irányul betűkottáról és kottaképről; ismert dalok szolmizált olvasására és felismerésére kottaképről, kézjelről; valamint a megismert szolmizált hangok éneklésére dalokban, motívumokban, írására a tanult dó-helyekkel. A hangzó zene és a kottakép megfeleltetésének kétirányú kapcsolata a zenei műveleti képességek alapja. Ezt a kapcsolatot a zenei olvasás-írás elemi ismerete, a belső hallás fejlesztése teremti meg. Az 1–4. évfolyamon az alapritmusok, az ütemfajták és a dallammotívumok felismertetése, olvasása és lejegyzése tanítói segítséggel lehetséges. A dalok ritmikai sajátosságainak megjelenítése mozgással, tánccal, kreatív játékokkal javasolható. A hangnevek meghatározása a vonalrendszerben a relatív szolmizáció alapján lehetséges.

1. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Interpretáció Dalos játékok mozgással egybekötött, csoportos előadása. Éneklés szöveggel emlékezetből.	Magyar népi mondókák, kis hangterjedelmű magyar népdalok. Népi gyermekjátékok.

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Pontos szövegejtés, dallam és ritmus megszólaltatására való törekvés. Dalok, mondókák ritmusának hangoztatása. Megfelelő tempóválasztás, tempótartás. Helyes testtartás, levegővétel alkalmazása. Megadott hangmagasság (kezdőhang) felismerése, átvétele.	Ünnepkörök dalai (Anyák napja, mikulás, karácsony). Művészi értékű, komponált gyermekdalok (pl. gyermek és környezete: természeti és emberi környezet témákban).
Improvizáció	
Ritmus és dallamhangszeres improvizáció. Énekes és ritmikus variációs játék, elemi ritmusértékek felhasználásával Énekes párbeszéd – visszhangjáték (névéneklés). Mozgás dallamra, ritmusra.	Tanult mondókák, gyermekversek, énekes játékok, dallam- és ritmusrögtönzése, tanult dallami elemek variálása. Eltérő karakterek alkalmazása tanult dalokban.
Zenehallgatás	
Különféle hangfajták megfigyelése. Dinamikai ellentétpárok (dinamika, tempó, hangmagasság, hangszín, halk-hangos), összehasonlítása. Ellentétpárok hallás utáni megkülönböztetése, 1-2 perces zenei bemutatás (ismert gyermekdal feldolgozásának) figyelemmel kísérése. Hangzás alapján hangszerek hangjának felismerése. Zenei karakterek hallás utáni megfigyelése.	Tárgyi, környezeti zajok, zörejek. Énekes anyaghoz kapcsolódó vokális és hangszeres feldolgozások. Emberi hangfajták (gyermek-női-férfi) felismerése. Karakterdarabok. Hangszerek hangzás és kép alapján, ritmushangszerek megszólaltatása.

Zenei hallás és kottaismeret

Alapritmusok. Dalok ritmikai sajátosságai. Dallami elemek.
Hangszínhallás fejlesztése:
Tempóval és dinamikával kapcsolatos megfigyelések.
Az egyenletes lüktetés érzékelése. Tapasztalatok a motívum – és ütemsúlyról. A kettes ütem megfigyelése. Elemi ritmusértékek (negyed jele és a szünetjelek, páros nyolcad), ütemvonal, záróvonal, megismerése.
Zenei olvasás-írás.
Pentaton dallamelemek, szolmizációs hangok (szó-mi, szó-mi-lá, lá-szó-mi) megismerése.
Tájékozódás a vonalrendszerben, a tanult pentaton dallamelemek körében a hang, kézjel, betűkotta, hangjegy kapcsolatának megerősítése. Hangok elhelyezése a vonalrendszerben a tanító útmutatásai szerint.
Pentaton fordulatok (dó vagy alsó lá alaphanghoz viszonyított értelmezéssel).

2. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Interpretáció	
Népi gyermekjátékok, népszokások dramatizált előadása. Ritmusfelelgetős (tanult dalok motívumaival). Ritmuskánonok megszólaltatása csoportos osztásban. Zenei hangsúlyok kifejezése az énekes előadásban. Pentaton dallamok éneklése, tanulása kézjelről.	Újabb népi mondókák. Népi gyermekjátékdalok, népszokások. Magyar és rokon népek dalai. Ünnepkörök dalai (farsang, húsvét, iskolai ünnepek). Műdalok (az életkornak megfelelően válogatva).
Improvizáció	
Ritmusfelelgetős (a tanult dalok motívumaival). Ritmusjáték osztinátóval (szerkesztéses előadás) negyed és nyolcad értékekkel. Mozgásos improvizáció. Irányított improvizáció a zenei kérdés-felelet formájára. Motívumok és motívumpárok alkotása.	Dallammodellként: magyar gyermekdalok, népzenei – műzenei énekes anyag, olvasógyakorlatok.

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Zenehallgatás	
Újabb zenei együttesek és felismerésük hangzás alapján (gyermekkar; zenekar; szóló hangszer, hegedű) Különböző karakterek (nép-, és műzenei szemelvények) hallás utáni megfigyelése.	Ünnepkörökhöz tartozó, életkorhoz igazodó szemelvények (vokális, hangszeres darabok). Magyar és rokon népek népzenei felvételei. Gyermekdalok és magyar népzene, feldolgozásokban. Cselekményes zenék.

Zenei hallás és kottaismeret

Félértékű ritmus és szünetjel és az ismétlőjel megismerése. Egyszerű ritmusfelelgetős/osztinátó, ritmuskánon; ritmushangszerek használatával egybekötött ritmusgyakorlatok.
Pentaton dallamhangok (ré- dó- lá) megismerése (kézjel, betűkotta, hangjegy).
A tanult hangkészlet elhelyezése a vonalrendszerben, a pótvonal az ismétlőjel alkalmazása. Olvasógyakorlatok.
Pentaton fordulatok (dó vagy alsó lá hanghoz viszonyított értelmezéssel).
Lá- és dó-pentaton, átmenő fá- és ti- hangkészletű dallamok.
A zenehallgatás tapasztalataira épülő hallási megfigyelések.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Népi mondókák, népi játékok, népdalok, műdalok tartalom kifejezésre törekvő, csoportos éneklése emlékezetből. Gyerekdalokhoz tartozó játékok ismerete, eljátszása csoportban Részvétel tanult népszokások dramatikus előadásában. Egyenletes lüktetéshez alkalmazkodó éneklés, járás. Dallammotívumok csoportos éneklése kézjelről. Játékos, egyszerű ritmikai és dallami improvizálás.
Vokális és hangszeres hangszínek felismerése. A zenekari előadás és a hangszerszóló megkülönböztetése
Dalritmusok és pentaton relációk olvasása és írása a tanító irányításával a tanult ritmusértékek és hangkészlet körében.

3. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Interpretáció	
Táncos mozgáselemek összekapcsolása énekes gyermekjátékokkal. Alkalmazkodó ritmus szerinti népdaléneklés (tempo giusto, parlandó előadásmód) Több versszakból álló népdalok előadása emlékezetből. Népdalkánonok csoportos előadása. Kétszólamú ritmusgyakorlatok hangoztatása. Ritmushangszerekkel kísért éneklés. Helyes artikuláció fejlesztése, megfelelő levegővétel, helyes testtartás éneklés közben.	Szerepjátszó gyermekjátékok. Magyar népdalok, népszokások dalanyagának bővítése. Nemzetiségi és etnikai kisebbségek dalai; európai gyermekdalok. Újabb műdalok. Ünnepkörök dalai (regölés, tavaszi népszokások). Iskolai ünnepek újabb dalai. Könnyű kétszólamúság (kánonok). A tanult dallamok közül közös éneklés dallambújtatással. Felkészülés könnyű kétszólamú dalok előadására.
Improvizáció	
Ritmus és dallamhangszeres improvizáció, az improvizációs készség fejlesztése. Játékok a dinamikával, tempóval, ismert és gyakorolt dalokban. Hiányzó ritmus- vagy dallammotívum pótlása, dallam kiegészítések, új dallamvariánsok alkotása.	Dallammodellként: Olvasógyakorlatok, Magyar népzene, nemzetiségek és etnikumok zenéje, műzene, más népek dalai.
Zenehallgatás	
Zenei együttesek, karakterdarabok felismerése hangzás alapján. Tanult dalok felismertetése vokális vagy hangszeres feldolgozásokban. Hangulatok, előadásmódok (pl. parlando),	Eredeti népzenei felvételek (magyar, kisebbségi és nemzetiségi). Cselekményes zenék. Nőikari, férfikari művek. Műzenei szemelvények.

Fejlesztési feladatok	Tartalom
karakterek, hangmagasság megfigyelése. Tartalom és zenei kifejezőeszközök összefüggéseinek megfigyelése a cselekményes zenék hallgatásában. Hangfajták (nőikar, férfikar), kórustípusok hallás utáni megnevezése. Hangszerek hallás utáni megfigyelése (fuvola, kürt, üstdob).	
Zenei hallás és kottaismeret	
Alapritmusok. Dalok ritmikai sajátosságai Egész értékű hang és szünetjele; önálló nyolcad és szünetjele megismerése. Tapasztalatok a négyes ütemről. Az eddig tanult ritmusok leírása és olvasása, felismerése kottaképről. Önálló nyolcadhang és szünetjele, szinkópa ritmusképlet. Új ritmusmotívumok és dallammotívumok leírása tanári irányítással. A négyes ütem és ritmusképletei. Kétszólamú ritmusgyakorlatok. Felső dó, alsó szó megismerése, kézjele és elhelyezése a vonalrendszerben. Dallammotívumok leírása tanítói segítségadással. Utószolmizálás. Daltanulás kézjelről és betűkottáról.	Olvasógyakorlatok. Magyar népdalok, nemzetiségek és etnikai csoportok dalai. Életkornak megfelelő műdalok.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Dalok szövegtartalmat, érzelmeket kifejező közös éneklése emlékezetből, a tanult tempójelzések és dinamikai jelek alkalmazásával. Azonos dallamhoz befejezés rögtönzése. Beszámolás többször meghallgatott zeneműrészletek – szempontokkal irányított – megfigyeléséből származó tapasztalatokról. A megismert hangszerek és kórustípusok megnevezése hangzásuk felismerése alapján.
Ritmusképletek elrendezése, értelmezése ütemmutató szerint. Megismert dallamrelációk felismerése, éneklése kottaképről. Dallammotívumok csoportos éneklése kézjelről.

4. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Interpretáció	
Táncos mozgáselemek összekapcsolása énekes játékkal. Népdalok, népdalkánonok előadása csoportosan. Fokozatos halkítás-erősítés műzenei példákon, a zenei üzenet kifejezésére.	Újabb magyar népdalok (eltérő stílusrétegből), nemzetiségek és etnikai csoportok dalai. Európai népdalok. Jeles napok, ünnepkörök dalai (betlehemes játékok). Iskolai ünnepek újabb dalai. Könnyű kétszólamúság (kánonok). A magyar Himnusz.
Szolmizált éneklés kézjelről, kottaképről. Ritmusjátékok, ritmusgyakorlatok az eddig tanult ritmusértékekkel és -képletekkel, a tanult ütemformákban.	
Légzéstechnikai és hangképző gyakorlatok, a helyes artikuláció kialakítása és fejlesztése. Hangterjedelem növelése g-e” hangig. Nészokások dalai és játékai (jeles napok, ünnepkörök, betlehemes játék)	

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Improvizáció	
Ritmus és dallamhangszeres improvizáció. Mozgással kísért improvizáció (néptáncos elemekkel). Variációs készség fejlesztése a megismert ritmikai, dallami elemekkel. Ritmuskíséret rögtönzése ismert dallamhoz az újonnan tanult ritmusokkal. Mozdulatrögtönzés a zenehallgatáshoz.	Dallammodellként: tanult ritmikai, dallami elemek, olvasógyakorlatok, magyar népdalok és más dallamok, zenehallgatási szemelvények.
Zenehallgatás	
Zenei együttesek (vonós, fúvós, ütős hangszerek) és karakterdarabok megfigyelése. A vegyeskar szólamainak megfigyelése, megnevezése (emberi hangfajták). Gyermek-, női, férfikórusok felismerése.	Karművek (a tanult dalanyag énekkari feldolgozásaiból). Népdalfeldolgozások (giusto karakter) a szülőföld dalkincséből. Hangszeres karakterdarabok, műzenei szemelvények.
Hangszerismeret bővítése (klarinét, cselló). A zeneművekben felismert hangszerek megnevezése. Fokozatos erősítés, halkítás megfigyelése műzenei példákon, alkalmazása énekléskor. Cselekményes zenék (tartalom és zenei kifejezőeszközök megfigyelésével).	Tanult dalanyag. Öt- és hétfokú olvasógyakorlatok. Zenehallgatási szemelvények.
Zenei hallás és kottaismeret	
Pontozott félértékű kotta és szünetjel, a 3-as ütem megismerése. Tapasztalatok a váltakozó ütemről. Pontozott félkotta és szünetjele, nagy éles és nyújtott ritmus tudatosítása, alkalmazása. A tanult ritmusképletek felismerése, megnevezése, olvasása kottaképről és írásuk. A fá és a ti hangok megismerése, kézjelük, elhelyezésük a vonalrendszerben. Ismert hangkészletekben kottaolvasás a tanító irányításával. Dallamolvasás az ismert hangokkal. A pentatónia jelentése, fogalma, jellemző jegyei. Hétfokú dallamfordulatok kottaképi elhelyezése.	

A továbbhaladás feltételei

Dalok élményből fakadó, érzelmeket kifejező egységes, szép, örömteli éneklése. A Himnusz éneklése pontos szöveggel, tiszteletadással. Ritmussor szabad és adott szempontok szerinti rögtönzése (maximum nyolc ütem terjedelemben).
A meghallgatott zenés mesék tartalmának felidézése, a tartalom és a zene összhangjának felismerése.
Zenei karakterdarabok szóbeli jellemzése. Tanult népdalok felismerése zeneművekben, feldolgozásokban.
A tanult ritmusértékek és ritmusképletek felismerése és megszólaltatása kottaképről, hármas ütemben is.
Dalrészletek olvasása és kottába írása tanítói segítséggel.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Mondatbank a szöveges értékeléshez

Érdeklődés, általános zenei képességek

Érdeklődés, aktivitás

- A zenét szereti, élvezi, a feladatokat szívesen végzi.
- A zenét szereti, élvezi, de a feladatokat nem mindig végzi szívesen.
- A zenét szereti, élvezi, de a feladatok megoldásában bátorításra szorul.

Ritmikai készség

- Ritmikai készsége fejlett. A tanult ritmusképleteket kottaképről felismeri, pontosan olvassa le. Hibátlanul hangoztatja a változó ütemű dalok ritmusát is.
- Ritmikai készsége megfelelő. A tanult ritmusképletek felismerésében, leolvasásában ritkán téveszt. A változó ütemű dalok hangoztatásában néha téveszt.
- Ritmikai készsége kialakulóban van. A tanult ritmusképleteket nehezen ismeri fel, olvassa le. A változó ütemű dalok ritmusát sok hibával hangoztatja.
- Ritmikai készsége egyéni fejlesztésre szorul.

Dallami készség, éneklés

- Zenei hallása kiváló, tisztán, pontosan énekel, többszólamú dalok közös éneklése során is. Magabiztosan képes a tanult dalok szolmizálására.
- Zenei hallása jó, legtöbbször tisztán énekel, de többszólamú dalok közös éneklésekor még időnként bizonytalan, határozatlan. Elfogadhatóan képes a tanult dalokat szolmizálni.
- Zenei hallása fokozatosan fejlődik, de egyelőre időnként pontatlanul/bátortalanul énekel. Segítséggel képes a tanult dalokat szolmizálni.
- Hibásan énekel, ezért egyéni fejlesztésre szorul.

Ritmikai és dallami ismeretek

- A ritmusra, dallamra vonatkozó jelzéseket, elnevezéseket, fogalmakat ismeri, szóbeli és írásbeli tevékenység során fel tudja használni.
- A ritmusra, dallamra vonatkozó jelzéseket, elnevezéseket, fogalmakat ismeri, de nem mindig képes szóbeli és írásbeli tevékenység során pontosan használni.

Befogadói képességek

- Az osztályban hallgatott zeneműveket, a közösen megfigyelt hangszerek hangját felismeri. Képes megadott szempont szerint tudatos megfigyelést végezni, megfigyeléseit megfogalmazni. A tanult kórustípusokat meg tudja különböztetni.
- Az osztályban hallgatott zeneműveket, a közösen megfigyelt hangszerek hangját, a tanult kórustípusokat nem mindig ismeri fel. Tudatos megfigyelései gyakran felületesek, pontatlanok, megfigyeléseit nem mindig tudja megfogalmazni.

Improvizáció

- Kreatívan vesz részt dallamok kiegészítésében, megadott szöveghez, ritmussorhoz szívesen talál ki új dallamot.
- Általában szívesen vállalkozik dallamok kiegészítésére, rögtönzésére.
- Egyelőre nem szívesen vállalkozik dallamok kiegészítésére, rögtönzésére.

Szempontok

– ***Éneklés***
  – a dalismeret nagysága, biztonsága,
  – az intonálás tisztasága,
  – a ritmikai és a dallami pontosság,
  – a közös éneklésben való részvétel motiváltsága, együttműködés,
  – az éneklés örömtelisége, felszabadultsága.
– ***Improvizáció***
  – a tevékenység motiváltsága, játékossága,
  – a tanult zenei ismeretek felhasználása az improvizációhoz.
– ***Zeneértés***
  – a megfigyelőképesség fejlettsége (hangfajták, hangszínek, karakterek felismerése),
  – a zenehallgatás iránti igény,
  – a zenehallgatási szokások kialakultsága.
– ***Zenei hallás és kottaismeret***
  – a dallam és a ritmus felismerése, felidézése, hangoztatása,
  – tempó és dinamika követése,
  – gyakorlottság a zenei élmények megfogalmazásában, dallami és ritmikai elemek felismerésében, olvasásában, írásában.

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

1–4. évfolyam

Célok és feladatok

A vizuális kultúra tanításának célja a harmonikus személyiség kialakítása, a „teljes ember” nevelése a vizuális kultúra ismeretein, a vizuális képességek, és más, ezekkel szorosan összefüggő képességek, kompetenciák fejlesztésén keresztül. „*Célja továbbá azoknak a képességeknek, készségeknek a fejlesztése, ismereteknek az átadása, amelyek a vizuális kommunikáció magasabb szintű műveléséhez, a látható világ használatához, alakításához, a kreativitás fejlesztéséhez szükségesek” (Nat)*
Vizuális hatások minden más műveltségterület tanulása során érik a tanulókat, azok tudatos, strukturált feldolgozására, a vizuális képességek fejlesztésére azonban a *rajz és vizuális kultúra* órákon kerül sor. A korábbi rajztanításhoz képest lényegi változás az, hogy ez a tantárgy érinti a kultúra minden vizuális jelenségét és nem korlátozódik a vizuális művészetekre. A művészet azonban ma is a tantárgy kardinális része, ám ezt nem célnak, hanem eszköznek kell tekintenünk: nem a művészet megismertetése a cél, nem bizonyos pályákra való felkészítésről van szó, hanem a művészet általi nevelésről. Ugyanígy a vizuális megismerés és kifejezés módszereinek elsajátítása sem öncél, ezeket mindig az egyéb nevelési célok összefüggésében kell szemléljük. Mindemellett a vizuális nevelésnek vannak olyan speciális feladatai, amelyek igazán hatékonyan a ***rajz és vizuális kultúra*** tantárgy sajátos tevékenységein keresztül valósíthatók meg. Ezek a következők:

1. Megismerő- és befogadóképesség fejlesztése
A vizuális nevelés különösen sokat tehet az ismeretszerzés és a kommunikáció területén. Fontos feladata az esztétikai nevelés, amelynek középpontjában a világ gazdagságának felfedeztetése, az érzéki tapasztalás érzékenységének (általában az esztétikai fogékonyságnak) a fejlesztése áll. Nem azonos bizonyos normák sulykolásával, ami könnyen előítéletek kialakulásához, a nyitottság megszűnéséhez vezethet.
A korábban művészetcentrikus tantárgy átalakítását a látás jelentőségének növekedése tette szükségessé – az ismeretszerzés és a kommunikáció területén a vizualitás ma minden korábbinál nagyobb hangsúlyt kap. A vizuális neveléssel szemben fontos elvárás, hogy az ismeretanyag és a tanulási módszerek tekintetében egyaránt a mához kapcsolódjék. A művészettörténeti ismeretek közvetítése során is törekedni kell arra, hogy az abból szerzett ismeretek segítsék a kultúra folytonosságának, a mai kulturális jelenségek lényegének megértését. Fontos a múlt és a jelen értékeinek felmutatása, hogy tanulóink a hagyomány és az újítás kapcsolatát gyakorlati tevékenységeikben élményszerűen megtapasztalják. A vizuális kultúra tanítása nagymértékben hozzájárul a nemzeti kulturális identitás megerősödéséhez, mai és múltbéli értékeink, népművészeti hagyományaink megismeréséhez.
A tantárgy célja továbbá kialakítani a látvány (legyen az a környezet vagy műalkotás) értelmezésének, kritikai feldolgozásának képességét, a megszerzett ismeretek, tapasztalatok közléséhez szükséges eszközöket, technikákat elsajátítani.

2. Kreativitás (Alkotóképesség; Problémamegoldó képesség) fejlesztése
A vizuális nevelés különösen sokat tehet az önállóság, az alkotó magatartás kialakítása terén. Az órai gyakorlati feladatok sokkal inkább a kreatív önkifejezés és a problémamegoldó képesség fejlesztését szolgálják mint a szakoktatás előkészítését.

3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás fejlesztése
A rajzórai tevékenységek – akkor is, ha nem is kifejezetten ezt célozzák – segítik az önismeret, az önértékelés kialakulását, ha pedig a feladatok kellően motiválóak, a korosztályt valóban „megszólítják” fejlesztik a koncentráló képességet, az önszabályozást is.
A tanulási módszerek helyes megválasztása, a megfelelő pozitív pedagógiai attitűd ugyancsak fontos nevelési tényezők.
A vizuális nevelés komplex hatásainak köszönhetően – a fentiekkel összhangban – számos ***kulcskompetencia*** fejlesztéshez nagymértékben hozzájárul.

1. A vizuális kultúra tanulási tartalmainak feldolgozása során gyarapszik a szókincs, árnyaltabbá válik a fogalmazás. A rajzórai élményszerű gyakorlati tevékenységek a látvány, a kép a téri helyzetek érzékletes leírására késztetnek, illetve a feladatok kiadása során gyakran a leírást kell visszafordítani a vizuális kifejezés, közlés „nyelvére”. Ily módon válik a fogalmi és képi gondolkodás különbsége ismeretből

tapasztalattá. A csoportos vagy projekt feladatok, a munkák közös értékelése ugyancsak fejleszti az ***anyanyelvi kommunikációt*** és a ***szocializációt***.

2. Az alkotó tevékenységek során megvalósuló ismeretszerzés, illetve ismeretfeldolgozás erőteljesen fejleszti az ***önálló tanulás képességeit***.

A vizuális nevelés jellemzően önállóságra késztető kreatív, saját érdeklődésre építő komplex hatású gyakorlati feladatokon keresztül valósul meg, amelyek során lehetőség nyílik különböző élmények és ismeretek integrálására, ami nagyban segítheti a motiváció, a ***kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia*** kialakulását.

Azon túl, hogy a rajz és vizuális kultúra ismeretanyaga érinti a matematika bizonyos területeit is (alapvetően nem vizuális jelenségek, minőségek mennyiségek vizuális megjelenítése grafikonok, táblázatok stb. alkalmazásával; sík és térmértani alakzatok jellegzetességeinek megismertetése stb.), a strukturált, logikus gondolkodást fejlesztő projekt feladatok ugyancsak segítik a ***matematikai kompetencia*** fejlesztését. A ***digitális kompetencia*** elmélyítéséhez nagymértékben hozzájárul, hogy bizonyos feladatok során a tanulók használják a számítógépet információszerzésre, szövegszerkesztésre, képfeldolgozásra. A vizuális kommunikációs feladatok pedig gyakran kifejezetten számítógépes képszerkesztési, képalakítási alkalmazásokat kívánnak meg.

Az **esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség** fejlesztése, a kulturális értékek megbecsülésére nevelés hangsúlyos feladata a vizuális kultúra tanításának. Közvetlen környezetünk vizuális kultúrájával beható ismerkedés megalapozza és fejleszti a nemzeti és európai azonosságtudatot, az egyetemes művészet megismertetése pedig – sok más mellett – a toleranciát. A különböző alkotási formák gyakorlati kipróbálása jelentősen hozzájárul az ***énkép, az önismeret*** kialakulásához, az önszabályozás megalapozásához.

– A tantárgy csak akkor tudja céljait teljesíteni, ha a rajzóra megőrzi sajátos karakterét, megtartja *alkotó-gyakorlati* jellegét. A kreatív gyakorlati feladatok nem a szakképzésre való felkészítést szolgálják (legalább is nem elsősorban azt), hanem a mélyebb megértését, az élményszerű ismeretszerzést, valamint olyan képességek fejlesztését, amelyekre mindenkinek szüksége van ahhoz, hogy képes legyen saját életét önállóan alakítani.
– A tantárgy alapvetően gyakorlati jellegéből és módszereiből következően nagy lehetőséget nyújt a differenciálásra. Az órákon folyamatos a diák munkáját segítő, formatív értékelés, ami egyúttal lehetővé teszi a „személyre szabott” oktatást is.
– Az élményszerű, kreativitást fejlesztő, motiváló hatású feladatok, amelyek megoldása során a tanulók különböző helyekről származó ismeretei, személyes tapasztalatai érvényre juthatnak nagy segítséget jelenthetnek az átlagos, vagy éppen tanulási problémákkal küzdő diákok számára is. A vizuális alkotó tevékenységek segíthetik önismeretük, önbecsülésük, problémamegoldó és koncentráló képességük fejlesztését, ami nyilvánvalóan pozitív hatással lehet egyéb tanulmányaikra is.
– Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy az egyébként is szimultán hatású rajzórai feladatok valódi *komplex* feladatok legyenek, hogy egyidejűleg minél több készség, képesség fejlesztését szolgálják, minél több ismeret átadását tegyék lehetővé. Kerülni kell a befogadói, illetve alkotói jellegű ismeretanyag és tevékenységek éles szétválasztását az órai tevékenységek során, még akkor is, ha a számonkérésnél ez esetleg elkerülhetetlen. Az alkotói és befogadói magatartás merev szétválasztása mindkét oldal számára előnytelen, hiszen az *alkotás* elképzelhetetlen háttértudás nélkül, a *befogadás* pedig ugyancsak kreatív folyamat (akkor is, ha ez nem manuális tevékenységben nyilvánul meg).
– A tantárgy korábbi ismeretanyaga, főbb témakörei teljes egészében megmaradnak, ezek képezik a képességfejlesztés ismereti hátterét. A tárgy- és környezetkultúra, a vizuális nyelv, és a vizuális kommunikáció ismeretanyaga, csakúgy, mint a kifejezés, képzőművészeté „gyakorló terepei” a képességek fejlesztésének, ám ez utóbbinak neve *kifejezés, alkotásra* változik. A korábbi elnevezés ugyanis pontatlan, amennyiben körébe tartozónak tételezzük a művészettörténetet is, ami viszont nem szorítkozik a képzőművészetre. A tárgyban realizálódó vizuális művek, az építészet és alkalmazott művészetek műalkotásai is körébe tartoznak. A fő fejlesztési célok és a témakörök is minden évfolyamon azonosak, de korosztálytól függően más-más formában, eltérő szinten jelennek meg. Ezt a spirális jelleget a tanítási programok, a konkrét feladatok meghatározásánál figyelembe kell venni csakúgy, mint a korosztály sajátos igényeiből adódó hangsúlyeltolódásokat.
– A fő fejlesztési célok és a témakörök is minden évfolyamon azonosak, de korosztálytól függően más-más formában, eltérő szinten jelennek meg. Ezt a spirális jelleget a tanítási programok készítésénél figyelembe kell venni, és alkalmazni kell a képességfejlődés értékelésénél is.

1. évfolyam

A vizuális kultúra tantárgyra jellemző, hogy a fő tevékenységformák a kezdetektől végig jelen vannak, csak műveleti szintjük emelkedik. A szintemelkedés a *Belépő tevékenységformák*ban követhető, a tevékenységeket, ismereteket a *Témakörök, tartalmak* című tantervi egység foglalja magába.

Belépő tevékenységek

Személyes élmények, látvány, történet kifejezése síkban és térben, rajzolással, festéssel, mintázással. Műalkotások, illusztrációk szemlélése, megbeszélése. Látványok megfigyelése és értelmezése. Vizuális jelek felismerése, megértése. Tárgyak csoportosítása, rendezgetése, formájuk és rendeltetésük megfigyelése. Tárgykészítés, díszítés, környezetalakító tevékenység.
(Összefüggések meglátásának, művészeti-esztétikai ítéletalkotás és véleménynyilvánítás képességének fejlesztése)

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
1. Megismerő és befogadó képesség
1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása *(Tanulni tanulás és önálló ismeretszerzés képességei)* Látványok megfigyelése, leírása (formák, arányok, színek, felületek). Elemi térviszonyok megfigyelése (lent-fent, jobbra-balra, elől-hátul). Vonalak és foltok tanulmányozása a képeken, ábrákon. Tárgyak, élőlények témába ágyazott ábrázolása legjellemzőbb vonásaik egyéni megragadásával, mozdulatok egyéni megjelenítése síkon és térben.
1.2 Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás *(Tanulni tanulás kompetenciája)* A természeti és a mesterséges formák közötti különbségek és hasonlóságok megfigyelése, elemzése. Tárgyak térbeli helyének meghatározása. Tárgyak formája és rendeltetése közötti összefüggés felfedezése, megbeszélése, tudatosítása. Tárgyak csoportosítása rendeltetésük, nagyságuk, színük, formájuk, anyaguk szerint. Egyszerű tárgyak *(pl. játékok)* készítése elképzelés alapján és mintakövetéssel. Díszítés. *(Összefüggések meglátásának, művészeti-esztétikai és környezettudatos ítélet alkotás és véleménynyilvánítás képességének fejlesztése)*
1.3. Kommunikációs képességek Jelek, ábrák gyűjtése, válogatása, csoportosítása a közlés rendeltetése szerint *(pl. közlekedési jel, kereskedelmi márka).* A vizuális jelek tulajdonságainak megfigyelése. Testmozgások, gesztusok legfontosabb jellemzőinek megállapítása és ábrázolása. *(Tanulási, szociális és kommunikációs kompetenciák)*
2. Kreativitás
2.1 Alkotóképesség *(Képi és anyanyelvi kommunikációs képességek, alkotói kompetenciák)* Szemlélődés, beszélgetés a látványról, az ábrázolt tárgyakról, élőlényekről, színekről, formákról, tanulói munkákról és műalkotásokról. Megfigyelés, beszélgetés *(lehetőleg eredeti)* szoborról, festményről. Élmények személyes hangú kifejezése rajzokban, festményekben, szobrokban *(pl. emberekhez, állatokhoz, növényekhez kötődő vagy családi, iskolai témák).* Szépirodalmi téma *(pl. meseélmény)* megjelenítése síkban, térben.

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
Kiemelés mérettel és színnel. Új technikák kipróbálása. Ceruza-, filctoll-, kréta- és ecsetrajz. Vízfestés *(pl. ecsettel, újjal)*, vegyes technikák *(pl. kréta és festék keverése).* Mintázás agyagból, plasztilinből. Tárgykollázs, konstruálás, anyagalakítás, hajtogatás, vágás *(pl. papírból, textilből).* Nyomatkészítés *(pl. krumplinyomat, frottázs).*
2.2 Problémamegoldó képesség Szépirodalmi illusztrációkon a cselekmény és a szereplők jellemzőinek összekapcsolása. Képi elemek helyének meghatározása és rendezése. Formák, vonalak és színek szerepének megnevezése.
3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás *(Önismeret és azonosságtudat, és művészeti-esztétikai kompetencia)*
Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotótevékenységekben Anyaghasználat. Formaalakítás. Téralakítás. Színkeverés. Kompozíció. Kifejezésmód.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások
A mű kiválasztását témában és technikában egyaránt a tananyag- feldolgozáshoz igazítsuk!
1–2. osztályban: Steindl Imre: Országház, Thököly vár–Késmárk; *Medgyessy Ferenc:* Anyaság; *Kolozsvári testvérek:* Szt. György szobra; *Kovács Margit:* Szamaras, Sámson dombormű; *Szőnyi István:* Este; *Csontváry Kosztka Tivadar:* Mária kútja; *Pablo Picasso:* Maia arcképe; *Ferenczy Noémi:* Noé bárkája–gobelinrészlet; *Népművészet:* Kispaládi paraszthház, Cifraszűr, Bölcső, Csengős népi játék.

A továbbhaladás feltételei – értékelés szempontjai

A kerettanterv nem határoz meg feltételt. Az értékelésnek a tanuló önmagához és az életkornak megfelelő képességszinthez viszonyított képességfejlődését kell tükröznie. (Főleg a tanulni tanulás és a kommunikáció képességeinek, valamint az alkotói kompetenciáknak fejlődése kísérendő figyelemmel)

2. évfolyam

(évi 74 óra)

Belépő tevékenységek

Egyéni élményfeldolgozás. A kifejezőeszközök (vonalak, foltok, színek, felületek, ritmusok, síkbeli és térbeli formák) árnyaltabb alkalmazása. Műalkotások megismerése, alkotók és művek megnevezése. Ábrázolás közvetlen szemléletre támaszkodó emlékezet alapján. Képzetépítés, az egyéni formakincs gazdagítása érzéki-tapasztalati úton, a természet és a mesterséges környezet látványának és emberi gesztusoknak a megfigyelésével. Tárgyformálás, díszítés, a tárgyalkotó folyamat, forma és rendeltetés viszonyának tapasztalati megismerése.
(Alkotói kompetenciák, önismeret és azonosságtudat, valamint művészeti-esztétikai kompetencia)

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
1. Megismerő és befogadó képesség
1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása *(Tanulási, szociális, és kommunikációs kompetenciák)* Egymás munkáinak és műalkotásoknak a megfigyelése, az élmény összetevőinek (pl. anyag, forma, tér, szín, elhelyezés, téma) megbeszélése. Néhány festmény és szobor alkotójának, a mű címének megnevezése. Élőlények, tárgyak adott szempontok szerinti vizsgálata és ábrázolása *(pl. anyag, jellemző forma és szín)*. Élőlények, tárgyak ábrázolása közvetlen szemlélet és emlékezet alapján. Árnyaltabb vizuális minőségek (többféle színárnyalat, vonalvastagság, szabályos és szabálytalan forma). Egyensúlyteremtés a formák, színek szimmetrikus elrendezésével, Egyszerű vonal-, folt-, tömeg- és színritmusok készítése.
1.2 Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás *(Tanulási, szociális és kommunikációs kompetenciák, környezettudatos magatartás)* Köznapi és ünnepi tárgyak formája, díszítése és rendeltetése közötti összefüggések elemzése. Tárgyak megadott szempontok szerinti csoportosítása, vizsgálata. Funkcionális és díszítő formálás különbségeinek elemzése. A díszítés mintáinak, elemeinek megfigyelése. Közismert tárgyak üzenetének megfejtése. Tárgyak készítése könnyen alakítható anyagokból *(pl. játékhoz, ünnephez, meséhez)*. Csomagolás készítése mintakövetéssel, csomagolóanyag díszítése egyénileg *(pl. ajándékhoz)*. Környezetalakító tevékenység.
1.3 Kommunikációs képességek *(Kommunikációs és alkotói kompetenciák fejlesztése)* Egyszerű, mindennapi magyarázórajzok, jelek értelmezése, megfejtése *(pl. tankönyv ábrái)*. Karakteres emberi gesztusok (testbeszéd, mimika) olvasása. Saját információközlő jelek létrehozása *(pl. a tornazsák, az öltözőszekrény megjelölésére)*. A síkbeli ábrázolás elemeinek használata (pontok, vonalak, foltok, színek). A vonalfajták (egyenesek, görbék, vékonyabbak, vastagabbak, határolók és felületkitöltők).
2. Kreativitás
2.1 Alkotóképesség *(Alkotói, szociális és képi kommunikációs kompetenciák)* A legismertebb festészeti műtípusok *(pl. csendélet, portré)* megismerése, felismerése. A körplasztika és a dombormű jellemzőinek összevetése (azonosságok, különbségek). Elképzelt jelenet ábrázolása rajzban, festményben, szoborban. Személyes és közös élmények képi-plasztikai feldolgozása. Művészeti élmény *(pl. bábszínház)* megjelenítése síkban, térben. Új technikák kipróbálása. Ceruza-, filctoll-, golyóstoll-, kréta- és ecsetrajz. Vízfestés és vegyes technikák. Formálás agyagból, plasztilinből *(pl. mintázás, hurkafelrakás, formába nyomás, pecsételés)*. *(Origami jellegű)* papírhajtogatás. Papírvágás, ragasztás. Dúckészítés, nyomtatás, nyomhagyás *(pl. papír, termés, levél)*. Egyeszű bábkészítési technikák *(pl. síkbáb, ujjbáb, hengerbáb)*. Fonás, nemezelés.

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
2.2 Problémamegoldó képesség Mimika, grimasz tanulmányozása, utánzása. Érzések, személyek megjelenítése, összekapcsolása. Változások tudatosan megfigyelt vizuális jellemzőinek megjelenítése *(pl. évszak, időjárás).* *(Összefüggések meglátásának, művészeti-esztétikai ítéletalkotás és véleménynyilvánítás képességének fejlesztése)*
3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás *(Művészeti-esztétikai és önismereti-önértékelési kompetenciák fejlesztése)*
Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotótevékenységekben Anyaghasználat. Formaalakítás. Téralakítás. Színkeverés. Kompozíció. Kifejezésmód.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások
A mű kiválasztását témában és technikában egyaránt a tananyag-feldolgozáshoz igazítsuk!
1–2. osztályban: Steindl Imre: Országház, Thököly vár–Késmárk; *Medgyessy Ferenc:* Anyaság; *Kolozsvári testvérek:* Szt. György szobra; *Kovács Margit:* Szamaras, Sámson dombormű; *Szőnyi István:* Este; *Csontváry Kosztka Tivadar:* Mária kútja; *Pablo Picasso:* Maia arcképe; *Ferenczy Noémi:* Noé bárkája–gobelinrészlet; *Népművészet:* Kispaládi paraszthház, Cifraszűr, Bölcső, Csengős népi játék.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek elért színvonala nem akadályozhatja meg, de elvárható önmagához viszonyítva a művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának magasabb szinten való megnyilvánulása.

Második osztály végére a tanulók legyenek képesek kifejezni élményeiket, tudjanak megrajzolni egyszerű helyzeteket, változásokat, tudják elrendezni a képelemeket, egyszerű tárgyakat tudjanak elkészíteni. Több színárnyalatot is használjanak, legyenek képesek mintaképzésre, sorolásra. Tudjanak megnevezni néhány műalkotást és művészt, s legyenek képesek felismerni és megfogalmazni a különbséget a használati és a dísztárgy között. *Nemzeti és európai azonosságtudatának magasabb szinten való megnyilvánulása.*
(Összefüggések meglátásának, környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, művészeti-esztétikai ítéletalkotás és véleménynyilvánítás képességének fejlesztése)

3. évfolyam

(évi 74 óra)

Belépő tevékenységek

Formák, szín- és tónusárnyalatok megfigyelése, kompozíció, ritmus tudatosabb megválasztása. Események illusztrációja, történetek kifejezése képsorozatokban. Műalkotás vizsgálata adott szempont szerint. Műfajok (festészet, szobrászat) és műtípusok (pl. tájkép, életkép) ismerete, műélmény megfogalmazása. *(Önismeret és azonosságtudat, és művészeti-esztétikai kompetencia)*

Nézetek alkalmazása a térábrázolásban. Tárgyábrázolás megfigyelés alapján. Mozgásábrázolás, változás fázisainak rögzítése. Ábra és üzenet kapcsolatának vizsgálata. Térkép, alaprajz megértése. Önálló tárgykészítés adott rendeltetésnek megfelelően.
Mai és régi tárgyak formájának, funkciójának összevetése. A lakóhely egy jelentős emlékének, közgyűjteményének megismerése. Könyvtárhasználat. *(Aktív, önálló ismeretszerzés, és környezettudatosság kompetenciái)*

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
1. Megismerő és befogadó képesség
1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása *(Tanulni tanulás és önálló ismeretszerzés képességei)* Az ábrázolási szándék, a vizuális nyelvi elemek és az elrendezés viszonyának elemzése műalkotásokon Vonal-, folt-, forma- és színritmusok megfigyelése. Néhány tanult műalkotás, valamint szerzőjének és a mű címének ismerete. A közvetlen természeti és mesterséges környezet szemlélése, jellegének elmondása. Építmények összehasonlítása megadott szempontok *(pl. rendeltetés*) alapján. Tárgyak vizuális jellemzőinek megállapítása és ábrázolása (sík jellegű és tömbszerű forma). Térviszonyokat és mozgást kifejező ábrázolások. Egyszerű természeti vagy mesterséges tárgy ábrázolása látvány szerint, valamint elöl- és oldalnézetből.
1.2 Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás *(Tanulni tanulás és önálló ismeretszerzés képességei, környezettudatos magatartás)* Tárgy jellemző nézete, a látvány és az ábra megfeleltetése. A használati tárgyak megjelenése, jelentése, ennek kifejezőeszközei (alak, szín, anyag). A rendeltetés (tartalom) és a forma összefüggéseinek megfigyelése, elemzése, a jelen és a múlt néhány tárgya és a lakóhely jellegzetes építményei kapcsán. A tárgyalkotás, a konstruálás lépései, a funkcionális és anyagszerű formaképzés. Funkciónak megfelelő egyszerű tárgy készítése *(pl. játékok, bábok, edények, taneszközök).* Csomagolás készítése minta után és egyéni elképzelés alapján *(papírból, textilből).* Az egyszerű tárgyalkotó folyamat végig vitele: ötlet (gondolati terv), elkészítés, kipróbálás. Környezetalakító tevékenység *(pl. díszletkészítés).* Könyvtárhasználat, elérhető helytörténeti vagy közgyűjtemény felkeresése.
1.2 Kommunikációs képességek Elképzelt tér ábrázolása felülnézetből *(pl. várkastély),* esetleg makettjének közös elkészítése. Változások, folyamatok, jellegzetes állapotok, helyzetek ábrázolása képsorokkal. Egyszerű összefüggések ábrázolása magyarázó rajzzal. A jellemző nézet és a forma jelölése, a körülhatároló vonal. A folt a felület betöltésének eszköze. A folt mint a forma jele (*pl. árnykép*). Történés sorrendjének értelmezése fázisrajzok alapján *(pl. képregény).* Képi információk értelmezése: egyszerűség, érthetőség, a jel és a jelentés viszonya. Az alaprajz fogalmának megismerése, értelmezése. Egyszerű alaprajzok és térképek olvasása, értelmezése, összevetésük a valós terekkel. Konkrét útvonal megrajzolása emlékezetből.
2. Kreativitás
2.1 Alkotóképesség *(Alkotói, szociális, és képi kommunikációs kompetenciák)* Műalkotás olvasása, összehasonlítása szempontok szerint; a műélmény megfogalmazása. Képzőművészeti műfajok (*pl. festészet*) és műtípusok *(pl. tájkép)* jellemzőinek elemzése. Műalkotás-technikák felismerése: akvarell, olajfestmény, kő-, agyag-, bronzszobor.

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
Egyéni és közös élmények *(pl. szépirodalmi)* feldolgozása, színben, rajzban, plasztikában. Új technikák kipróbálása. Rajzolás rosttollal, krétával, ceruzával. Viaszkarc. Festés temperával, vízfestékkel, krétával, vegyes technikával. A mintázás újabb technológiai változatai: építés lapokból szabásminták alapján, díszítés nyomhagyással. Különféle tárgy- és anyagnyomatok, kollázstechnikák. Papírtárgyak, papírmunkák (kivágások, papírmetszet, mozaik, montázs). Konstruálás modellező anyagokból (textil, papír, agyag, talált tárgyak).
2.2 Problémamegoldó képesség A képmező. Komponálás különböző formákban *(pl. álló, fekvő téglalapon).* Események, történetek ábrázolása egy képben és képsorozatokban *(pl. útinapló).* Az elbeszélő ábrázolás, a lényeges mozzanat kiemelésének eszközei.
3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás *(Önismeret és azonosságtudat, és művészeti-esztétikai kompetencia)*
Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotótevékenységekben Anyaghasználat. Formaalakítás. Téralakítás. Színkeverés. Kompozíció. Kifejezésmód.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások
A mű kiválasztását témában és technikában egyaránt a tananyag feldolgozáshoz igazítsuk!
Hollókői ház, füstös konyha, matyó tisztaszoba, mai lakóház külső és belső képe; Árva vára; *Pollack Mihály*: Nemzeti Múzeum; *Schaár Erzsébet:* Kirakat; *Constantin Meunier:* Teherhordó munkás; *Ferenczy Béni:* Játszó fiúk; *Albrecht Dürer:* Nyúl, Önarckép – ezüstvessző rajz, Hónapok – Berry herceg hóráskönyvéből; *Eugéne Delacroix:* Villámtól megriadt ló; *Paul Cézanne*: Csendélet; *Ferenczy Károly:* Festőnő; *Fényes Adolf:* Testvérek; *Vaszilij Kandinszkij:* Festmény három folttal; *Bálint Endre:* Vándorlegény útrakél Kentaur alakú aquamanile, Ember alakú butella.

A továbbhaladás feltételei – az értékelés szempontjai

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek elért színvonala nem akadályozhatja meg, de elvárható – önmagához viszonyítva – a művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának magasabb szinten való megnyilvánulása.
A harmadikos tanuló legyen képes a jellegzetes formákat ábrázolni, színeket visszaadni, magyarázó rajzot készíteni, rendeltetésszerű tárgyat konstruálni. Tudja megfogalmazni műélményét, tudjon megnevezni 5-6 művet és művészt, ismerje lakóhelyének néhány nevezetes épületét, szobrát. *(Művészeti-esztétikai és önismereti-önértékelési kompetenciák fejlődése)*

4. évfolyam

(évi 74 óra)

Belépő tevékenységek

Ellentétek megjelenítése, hangsúlyozás kiemeléssel. Vizuális nyelvi elemek árnyalt alkalmazása, tudatos komponálás. A gondolat, hangulat kifejezéséhez az eszköz megválasztása: a formák, foltok, tömegek elrendezése. Műalkotások

hatása, témája és technikája közötti összefüggés jellemzőinek felismerése. Képzőművészeti műfajok rendszerezése, népművészeti tárgyak megismerése. A térábrázolás új eleme a közvetlen megfigyelésen alapuló forma- és színtanulmány, a takarás megfigyelése, a dinamikus mozgásábrázolás. Nézetrajzok, útvonalrajzok, térképek készítése. Tárgykészítés adott igény alapján. Tárgyelemzés, épületelemezés az anyag, a rendeltetés és forma kapcsolatának feltárásával.
(Alkotói, szociális, és képi kommunikációs kompetenciák, művészeti-esztétikai kompetenciák, nemzeti és európai azonosságtudat, környezettudatosság)

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
1. Megismerő és befogadó képesség
1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása *(Tanulni tanulás és önálló ismeretszerzés képességei)* Képzőművészeti alkotások elemzése: téma, kompozíció, szín, forma, tér, anyag, tartalom, kifejezőerő szempontjából. Festmény, grafika és szobor alkotója, címe, műfaja, technikája. Térkifejezési módok: nézőpontok változtatása, takarás, feljebb-lejjebb helyezés. A felülnézet. Modellek rálátásos ábrázolása megfigyelés alapján (színbeli és tónusos megjelenítés). Megtapasztalt folyamatok jellegzetes állapotainak ábrázolása *(pl. egy növény élete)*. A formák és színek közlési szándéknak megfelelő elrendezése a képmezőben, illetve a térben. Foltok és tömegek mint a testesség hangsúlyozásának eszközei. A vázoló vonalak, a körvonal, vonalrendszerek, szerkesztett és szabadkézi vonalak. A sötét-világos, hideg-meleg színkontrasztok figyelemfelhívó jellege.
1.2 Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás *(Képi és anyanyelvi kommunikációs- és természettudományos kompetencia, tanulási képességek)* Köznapi és ünnepi tárgy elemzése a rendeltetés, az anyag, a méret, a forma szempontjából. Épülettípusok (*pl. középület*) elemzése a rendeltetés *(pl. iskola)* és a forma szerint. Az épület külső kifejezőeszközei *(méret, tömeg, tagoltság, anyag, hely)*. A helytörténeti gyűjtemények, közgyűjtemények rendeltetése. Egyéni igényt kielégítő tárgyak használatnak megfelelő elkészítése. A tárgyakat használó (fogyasztó) egyéni stílusa, formajegyei. Egyszerű tárgy, épület modellezése *(pl. jármű)*. A rendeltetés, az anyag, a forma és a méret összehangolása, célnak megfelelő megválasztása. Környezetalakító tevékenység *(pl. kiállításrendezés)*. Egy közeli kiállítás megtekintése, a lakóhely nevezetes szobrainak, épületeinek megismerése. Könyvtári munka, a múzeumok szerepe. *(Környezettudatosság, művészeti-esztétikai, kulturális kifejezőkészség kompetenciája)*
1.3 Kommunikációs képességek *(Kommunikációkompetencia; tanulni tanulás és önálló ismeretszerzés képességei)* Magyarázó rajzok, folyamatábrák, funkciója; olvasásuk, üzenetük értelmezése. Sík- és térformák geometriai és hangulati jellemzői. Színismeretek összefoglaló áttekintése. Ábra és látvány kapcsolatának elemzése. Egyszerű térosztásokat közlő alap- és térképrajzi vázlatok készítése. Jelalkotás forma-, vonal- és színredukcióval.
2. Kreativitás
2.1 Alkotóképesség *(Alkotói kompetenciák)* Egyes képzőművészeti műfajok jellemzőinek megfigyelése *(pl. vallásos, életkép, illusztráció, lovas szobor)*. Adott témához kapcsolódó élmény, hangulat feldolgozása síkon és térben.

TÉMAKÖRÖK, TARTALMAK, TEVÉKENYSÉGEK
Élmények, emlékek, gondolatok és történetek feldolgozása közös alkotásokban *(pl. illusztrációban, képsorozatban, szoborkompozícióban).* Ellentétek, színkontraszt, vonalkontraszt. A színek hangulati hatása. Kiemelés forma- és színminőséggel, mérettel, elhelyezéssel, kontraszttal, vonalvastagsággal. Komponálás, egyensúly és feszültség, szimmetria és aszimmetria. Új technikák kipróbálása. Az előző években már tanult technikák újabb technológiai változatai. Kollázs és montázs. Fonás (*pl. madzagszövés*), gyöngyfűzés. Textil-, drót- és papírplasztikák és tárgykonstrukciók. Művészeti technikák *(pl. egyedi rajz, olajfestés, kőfaragás, agyagmunkák).* *(Az alkotóképesség fejlesztésével kapcsolatos természettudományos, tanulási, szociális és kommunikációs kompetenciák)*
2.2 Problémamegoldó képesség Képek, tárgyak jelentésmódosítása formaátírással, átszínezéssel, megszemélyesítéssel.
3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás *(Önismeret és azonosságtudat és művészeti-esztétikai kompetencia)*
Vizuális esztétikai jellegű preferenciák érvényre juttatása az alkotótevékenységekben Anyaghasználat. Formaalakítás. Téralakítás. Színkeverés. Kompozíció. Kifejezésmód.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások
A mű kiválasztását témában és technikában egyaránt a tananyag feldolgozáshoz igazítsuk!
Magyar koronázási jelvények; Hősök tere, Vajdahunyad vára; *Ligeti Miklós:* Anonymus; *Ferenczy Béni:* Bem érem; *Götz János:* Szarvas; *Cseh László:* Táncolók; *Michelangelo:* Ádám teremtése; *Ferenczy Károly:* Október; *Fényes Adolf:* Babfejtők; *Koszta József:* Tányértörölgető; *Wágner Sándor:* Dugovics Titusz; *Glatz Oszkár:* Birkózók; *Makovecz Imre:* Sárospataki Művelődési Ház; mai lakóház belső és külső képe; *Népművészet:* kerített ház – Pityerszer; Botpaládi ház, faragott, festett, oromzatos ház – Hegyhátszentpéter; hollókői ház, füstös konyha, matyó tisztaszoba, kapatisztító, kunsági gyapjúhímzés, hímes tojás, mézeseskalácsbáb, aratókorsó, tálak, Miskakancsó.

A megismertetésre szánt műalkotások kiválasztási szempontjai
A műfaj tipikus alkotásait a tanító választja ki, pedagógiai céljának és a témának megfelelően.
Ezen belül a válogatás további szempontja, hogy lehetőleg az egyetemes és a magyar művészettörténet kiemelkedő műveit és alkotóit mutassák be. A példák között lehetőleg legyen történeti és mai alkotás. Tartalmazza a magas művészet példái mellett a magyar népművészet és a mindennapi környezet tipikus tárgyait és épületeit is. A helyi, regionális értékek bemutatása kiemelt fontosságú feladat. A tananyagban jelzett példák a választáshoz kívánnak segítséget nyújtani.
(Nemzeti és európai azonosságtudat, az egyetemes kultúra összefüggései, művészeti-esztétikai, kulturális kifejezőkészség kompetenciáinak fejlesztése)

A továbbhaladás feltételei – az értékelés szempontjai

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek elért színvonala nem akadályozhatja meg, de elvárható önmagához viszonyítva a művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának magasabb szinten való megnyilvánulása.

A negyedik osztály befejezéséig megszilárdulnak a gyermek vizuális nyelvi és kompozíciós készségei: élményeinek kifejezéséhez legyen képes önállóan megoldást választani, motívumai legyenek egyre változatosabbak; legyen képes megjeleníteni jellemző mozdulatokat. Legyen jártas a műalkotások közös elemzésében, önálló véleményt formáljon, tudja tetszésítéletét megindokolni. Ismerje a képzőművészet több műtípusát. Legyen képes felismerni, megnevezni művészeti ág, cím és alkotó szerint az elemzett alkotások közül legalább három-három művet. Ismerje a lakóhelyén vagy környékén található múzeumot vagy néprajzi gyűjteményt. A könyvtár művészeti albumait tudja önállóan használni. *(Nemzeti és európai azonosságtudat, esztétikai-művészeti és alkotói kompetenciák, önálló ismeretszerzés-tanulás képességének fejlettsége)*

Adott modelleket tudjon közvetlen megfigyelés alapján értelmesen ábrázolni jellemző formáik, főbb arányaik megragadásával. Tudja felvázolni és értse a nézetek összefüggését. Rendelkezzék alapvető színismeretekkel, színhasználati jártassággal. Alkalmazza a vizuális kommunikációt a tanulásban, tájékoztatásban. Legyen képes megalkotni egyszerű képi közléseket. *(Kommunikációs kompetencia)*

Legyen ötletes és egyre önállóbb a különféle rendeltetésű tárgyak készítésében. Értse a tárgyalkotó folyamatot a helyzetfelismeréstől az ötlet megszületésén át az elkészítésig, az ésszerű munkamenet betartásáig. Legyen képes az elemzett mindennapi tárgyak, eszközök formája (anyaga, mérete), és funkciója (jelentése) közötti kapcsolat felismerésére. Rendelkezzék ismeretekkel az épületek rendeltetéséről, tudjon konkrét példákat említeni. Életkorának megfelelő jártassággal és készségszinten alkalmazza a tanult technikákat és ábrázolási módokat. Kialakult készségei legyenek az egyszerű, eszköz nélküli, és a kéziszerszámmal végzett anyagalakításban.
(Az alkotóképesség fejlődésével kapcsolatos tanulási, alkotói, szociális és kommunikációs kompetenciák, valamint környezettudatos magatartás)

TECHNIKA ÉS ÉLETVITEL

1–4. évfolyam

Az oktatásnak – mind társadalmi, mind gazdasági funkciója miatt – alapvető szerepe van abban, hogy az európai polgárok megszerezzék azokat a kulcskompetenciákat, amelyek elengedhetetlenek a változásokhoz, a változások befolyásolásához, saját sorsuk alakításához.
A kulcskompetenciák azok a kompetenciák, amelyben minden egyénnek szüksége van személyes boldogulásához és fejlődéshez, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.
Mindegyik kompetencia egyformán fontos, mivel mindegyik hozzájárulhat a sikeres élethez a tudás alapú társadalomban.
Felértékelődik az egyén tanulási kompetenciájának fejlesztése, mert az emberi cselekvőképesség az egész életen át tartó tanulás folyamatában formálódik.
Számos olyan fejlesztési terület van, amely mindegyik kompetencia részét képezi: például a kritikus gondolkodás, a kreativitás, a kezdeményezőképesség, a problémamegoldás, a döntéshozatal, az érzelmek kezelése.

A technika és életvitel tantárgynak számos kulcskompetencia fejlesztésére van lehetősége.
- Különféle kommunikációs helyzetben kommunikálni tudjon (például: szóban, írásban, szövegértésben) (anyanyelvi kommunikáció).
- Rendelkezzen azzal a képességgel, hogy rendszerezni, következtetni, indokolni és problémát megoldani tudjon (matematikai kompetencia).
- Lássa meg az emberi tevékenység okozta változásokat. Gyakorlatias módon tudja tudását alkalmazni új berendezések megismerésében és működtetésében. Kritikus és kíváncsi attitűd alakuljon ki benne (természettudományi kompetencia).
- Értse és alkalmazza az információs társadalom technológiáit (digitális kompetencia).
- Készüljön fel a technikai világ további megismerésére, a tanulásra. Alakuljon ki saját tanulási stratégia, a figyelem fokozatos összpontosítása mellett. A tanultakat az élet minden területén széles körben alkalmazni tudják (a hatékony, önálló tanulás).
- Értse meg az egészséges életvitel-meghatározó szerepét, normatudat, viselkedési és általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Különféle területeken hatékonyan tudjon kommunikálni (szociális és állampolgári kompetencia).
- Segíti a mindennapi életben, majd a munkahelyén abban, hogy megismerje tágabb környezetét, és képes legyen a kínálkozó lehetőségek megragadására (kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia).
- Tudja elképzeléseit, élményeit tárgyakban, modelleken, makettekben, az építésben esztétikusan kifejezni (esztétikai – művészeti tudatosság és kifejező képesség).
- Az iskola alapvető feladata a személyes kompetencia fejlődésének a segítése. A technika és életvitel tantárgy követelményei alkalmasak arra, hogy az önkiszolgálás képességei, az önvédelmi képességek kifejlődjenek.

A kulcskompetenciák fejlesztésével a hátrányos helyzetű tanulót is a középiskola, a szakiskola megkezdésére, és a tanulmányok sikeres befejezéséhez segíti hozzá.

Célok és feladatok

Az alapfokú nevelés-oktatás első szakasza az iskolába lépő kisgyermeket átvezeti az óvoda játékközpontú tevékenységéből az iskolai tanulás tevékenységeibe.
A technika és életvitel tantárgy a világ tapasztalatai megismerésére és gyakorlati tudás szerzésére nyújt lehetőséget, egyben hozzájárul a tanulás és a munka megszerettetéséhez, a tudás megbecsüléséhez.
A tantárgy tanításának célja az, hogy segítse a gyermeket a technikai környezetbe való beilleszkedésben, a tájékozódásban és az aktív alkotó tevékenységében egyaránt. A tanítás konkrét problémahelyzetekből indul ki, életszerű megoldásokkal, eljárásokkal dolgozik, végső soron kapcsolatot teremt az iskolai tanulás és a iskolán kívüli világ között.
A kisiskolás korosztály technikai nevelése a technikai műveltség alapozását, a kézügyesség fejlesztését és a mindennapokban nélkülözhetetlen praktikus elemi ismeretek és tevékenységek elsajátítását, begyakorlását

foglalja magában. A technikai műveltség alapozása gyakorlati tevékenységekhez kapcsolódó elemi ismeretek szerzését, megfelelő technikai szemléletmód formálását jelenti.
A tantárgy oktatásában a manualitás központi helyet foglal el, a játékos kézügyességet fejlesztő célok dominálnak. A kéz intelligenciájának fejlesztésére a gyermek- és ifjúkor a legalkalmasabb, nem feledkezhetünk meg arról, hogy később már nem pótolhatók az itt elkövetett mulasztások.
A technika és életvitel tantárgy a technika bonyolult kapcsolatrendszerét elméleti, gyakorlati, manuális, tervezési és modellezési feladatokon keresztül mutatja be.
A tantárgy tanításának feladata, hogy optimális feltételeket teremtsen a természetes és mesterséges környezet anyagainak megismeréséhez, anyagvizsgálati tapasztalatok szerzéséhez érzékszervi tapasztalással, összefüggések felismeréséhez az anyagok és a belőlük készült tárgyak között. Gyakoroltassa az anyagfeldolgozás alaplépéseinek alkalmazását. Tájékoztasson az anyagokhoz kötődő mesterségekről és szakmákról. Tegye lehetővé az emberi alkotással létrehozott terek esztétikai értékeinek, a szerkezet és a forma kapcsolatának felismerését, az épített környezet anyagainak és szerkezeteinek tapasztalatai megismerését.
Gyakoroltassa a becslést, a mérést, az egymás mellé rendelést, a méretazonosság megállapítását, az önálló tervezést és kivitelezést az építésben és a tárgyalakításban. Adjon lehetőséget tervek, elképzelések rajzi megjelenítésére egyéni elképzelés szerint, egyszerű makett elemzésére elkészítésére terv alapján, a munkaeszközök rendeltetésszerű, balesetmentes használatára.
A tantárgy megismertet a szárazföldi, a vízi és a légi közlekedéssel is. Felkészít a közlekedés szabályainak bemutatásával és gyakoroltatásával a szabályok betartására.
Az életviteli ismeretek körébe tartoznak a háztartástan, – az egészségnevelés, – a szűkebb lakóhelyi környezet, a lakás és környéke; a gazdálkodás, és a szolgáltatások területei.
A tantárgy megismertet az egészséges táplálkozás, öltözködés és napirend elemei ismereteivel. Felkészít az egyszerű házimunkákban való részvételre, és az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenységre. A tantárgy segíti az egészséges életmód és életvezetés megalapozását.
A technikai környezet megismeréséhez szükséges képességek fejlesztése az alapozó szakasz négy éve alatt folyamatosan történik.
A tanítási folyamat alapja a tapasztalatokból kiinduló megismerés, melynek során fejlődik:
– a szükségletek és lehetőségek felismerése,
– az összefüggések keresése;
– problémafelismerésre és -megoldásra való törekvés,
– a tervezés, az alkotóképesség, a kivitelezés, a mozgáskoordináció,
– a tájékozódásra, a helyzetváltoztatásra való törekvés,
– az önkiszolgálás, az önellátás fokozatos kiépítése.
A fenti képességek fejlesztésének nincsenek tanévenkénti határai, a fejlesztés folyamatosan történik.

Fejlesztési követelmények

Feladatok és tevékenységformák
Az 1–4 évfolyam technika és életvitel tanításának alapfeladata, hogy segítse a gyermekeket a technikai környezetbe való beilleszkedésben, a tájékozódásban és az aktív alkotótevékenységben egyaránt.
Konkrét problémahelyzetből indul ki, életszerű megoldásokkal, eljárásokkal dolgozik, végső soron kapcsolatot teremt a iskolai tanulás és az iskolán kívüli világ között.

1. A munka és a technika szükségessége, jelentősége és szerepe az ember életében, haszna és veszélyei: a fenntartható fejlődés gondolata.
A mesterséges környezet.
Érdeklődés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskolai és a lakókörnyezet) iránt, arról szóló tapasztalatszerzés.
A technika feladata, az emberi szükségletből adódó technikai problémák megoldása.
Technikai érdekességek, természeti „találmányok” megfigyelése. A felkészültség és a tudás szerepének belátása.
Az ember a társadalomban, a természet és a technika kapcsolatrendszerének megérzése.
A közvetlen környezet birtokbavétele a tapasztalati megismerés és annak élvezete, az élő és élettelen anyaggal végzett tevékenység élménye.

2. Dokumentumismeret
Ismeretterjesztő forrásokból információgyűjtés az alkotó munkához, a foglalkozásokhoz és a tervezéshez.

3. Az alkotás folyamata, a gyakorlati problémafelismerési és problémamegoldó folyamat részei.
Problémafelismerés
Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása.
Személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíttatású probléma felismerése és megértése segítséggel.
Tervezés
Tervezés, a megoldáshoz vezető út kitalálása, megtervezése.
Kommunikáció: a terv megjelenítése szóban, írásban, rajzban, anyagban. (szövegértés, rajzolvasás stb.).
Fantasztikus ötletek szóban és papíron.
A terv, elképzelés értékelése, megfeleltetése az igénynek és a lehetőségeknek.
Konstruálás, kivitelezés
A terv megvalósítása anyagban, térben.
A rendeltetésnek, a formának, valamint a készítési eljárásnak, az anyagnak és szerkezetnek megfelelő egyszerű megoldás kiválasztása és elkészítése.
Az egyszerű alapanyagok alakítása kézzel, egyszerű eszközzel. Az anyagalakítás örömforrásként való megélése.
A tapasztalatra épülő forma-, anyag-, szerkezet és eljárási ismeretek.
Konstruáló képesség, eszközhasználat, ügyesség.
A munkafolyamat irányított majd önálló szervezése. (szerzőkészség)
A tevékenység és az eredmény értékelése
Ítélőképesség az alkotófolyamat minden pontján.
Munkavégzési és tanulási szokások
Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás.
Magatartásformák
A következményekért felelősséget vállaló magatartás az alkotói és befogadói munka során. Más véleményének figyelembevétele, az önművelés fejlesztése, a pozitív énkép megalapozása.
A gyermekbalesetek okai, forrásai, megelőzésük.

4. Képességek
Az elemi alkotó, – kritikai (önértékelő), megfigyelő, ítélő – és kommunikációs képességek szerepe az alkotó- és elemző munkában.
Készségek, jártasságok
A munkavégzéshez szükséges elemi kézügyesség kialakítása, az anyagminőség iránti érzék fejlesztése.
A kézügyesség szerepe a különböző pályákon.
Ismeret, megismerés
A legegyszerűbb emberi szükségletek felismerése és a kapcsolódó technikai lehetőségek belátása.
Személyes képességek és készségek
Az önismeret, az önfejlesztés, az önkiszolgáló képességek (testi képességek, önellátás képességei, befogadóképesség, önkifejezési képesség) fejlesztése.
Az önvédelmi képességek (egészségvédő, baleset-megelőzés, közlekedés) kialakítása.
Kitartás, szervezés, kezdeményezés, akaraterő fejlesztése.
Szociális képességek és készségek
Felelősségtudat, felelősségvállalás, kötelességtudat; segítőkészség; alkalmazkodás, együttműködés; kapcsolatteremtés képességének és készségének kialakítása.

1. évfolyam

Belépő tevékenységformák	Tartalmak
Ember és környezete	
Ismerkedés a természetes és mesterséges környezettel. Érdeklődés és megfigyelés a közvetlen mesterséges környezet (a lakás, az iskola és a lakókörnyezet) iránt, az erre irányuló tapasztalatszerzés.	Természetes és mesterséges környezet Tapasztalatszerzés a környezetről. A lakás, az iskola, a játszótér tárgyai.
Anyagok megmunkálása és fölhasználása	
Ismerkedés a természetes anyagokkal, például agyag, fa, termések, levelek, szalma, nád, és a feldolgozott (átalakított) anyagokkal, például papír, fonal, textília.	A természetes és a feldolgozott (átalakított) anyagok. A természetes és feldolgozott (átalakított) anyagok tulajdonságai.

Belépő tevékenységformák	Tartalmak
A természetes és mesterséges környezet anyagai. Az anyagok tulajdonságainak vizsgálata érzékszervekkel. Összefüggések felismerése érzékszervi tapasztalással.	
Az anyagok alakítása (például agyag gyúrása, lapítása, gömbölyítése, formázása; fa tördelése; papír tépése, nyírása, hajtogatása; fonal sodrása, csomózása, bojtolása). Kézműves szakmák jellemzőinek megfigyelése, pl. fazekas, kosárfonó.	Az eszközök és szerszámok rendeltetésszerű és balesetmentes használata. Az anyagokhoz kötődő mesterségek és szakmák.
Mérés műszaki ábrázolás	
Becslés, mérés, egymás mellé rendezés, méretazonosság megállapítása, méretre alakítás.	Körvonalrajz, alaprajz.
Tervezés, építés	
Építés szabadon, egyéni elképzelések alapján. Építés, alkotás minta, fénykép, látszati rajz vagy egyéni elképzelés alapján. Az építőmunka fázisának játékos, tapasztalati megismerése.	Építés síkban és térben. Egyszerű makett készítése.
Közlekedési ismeretek	
A közlekedésben való részvétel gyakorlása, tudatos figyelése, figyelmes közlekedés. Az utazással kapcsolatos magatartásformák megismerése és gyakorlása. A veszélyhelyzetek elkerülése.	A gyalogos közlekedés szabályai. A biztonságos tömegközlekedés.
Életvitel, háztartástan	
Beszélgetés a család szerepéről. Házimunkák csoportosítása, munkamegosztás a családban. Rajzos napirend készítése. Az egészséges ételek és ruházat kiválasztása és indoklása. Helyes vásárlási szokások bemutatása.	A család szerepe. Házimunkák, munkamegosztás. Az egészséges táplálkozás és öltözködés. Vásárlási szokások.

Fogalmak

Ember és környezete: természetes környezet, mesterséges környezet.
Anyagok megmunkálása és felhasználása: természetes anyagok, feldolgozott (átalakított) anyagok, alak, alakíthatóság, képlékeny, simaság, gömbölyű, hengeres, lapított, nyomott, tömbszerű, érdes, hajlékony, sodrott, tépett, hajtogatott, vonalszerű, lapszerű, merev, tördelés, sodrás, csomózás, bojtolás.
Mérés, műszaki ábrázolás: becslés, méret, méretazonosság, körvonalrajz, alaprajz.
Tervezés, építés: építmény, építőelem, magasság, mélység, szélesség, távolság, terv, makett.
Közlekedési ismeretek: gyalogos közlekedés, közlekedési szabályok, gyalogátkelőhely, járda, járdaszegély, jel, jelzés, jelzőlámpa, zebra, tömegközlekedés.
Életvitel, háztartástan: család, házimunkák, munkamegosztás, egészséges táplálkozás, egészséges öltözködés, vásárlási szokások.

2. évfolyam

Belépő tevékenységformák	Tartalmak
Ember és környezete	
Az évszakok és az időjárási elemek (pl. napsütés, derült idő, eső, havazás, szél) megismerése és tulajdonságainak iellemzése. A lakóhelv szűkebb földraizi környezetének	Védekezés a környezet kellemetlen hatásai ellen. A természetes és mesterséges környezet. A lakóhely és a lakótér. Az ember természetátalakító munkája.

Belépő tevékenységformák	Tartalmak
bemutatása. A környezet káros hatásainak felismerése és a védekezés módjainak felsorolása (pl. öltözködés, kunyhóépítés, házépítés). A természetes és az ember alkotta környezet megkülönböztetése, jellemzőik elmondása.	
Anyagok és megmunkálásuk, felhasználása	
Az egyszerű alapanyagok alakítása kézzel, egyszerű eszközökkel. Az anyagok alakítása, mint örömforrás. A képlékeny anyagok megmunkálása. Természetes anyagokból játékkészítés utánzással, majd önállóan, egyéni elképzelés alapján. A fához kötődő mesterségek megismerése, megfigyelése (fafaragó, faesztergályos). A papírgyártás folyamatának megismerése. Különböző papírfajták megismerése anyagvizsgálat és megmunkálás során. A fonal és a textília tulajdonságainak vizsgálata és felhasználása.	Az anyagok vizsgálata, anyag-tulajdonságok. Az anyagok alakítása, célszerű és takarékos anyagfelhasználás. Fához kötődő mesterségek. A helyes eszköz és szerszámhasználat.
Mérés műszaki ábrázolás	
A becslés és a méretmegadás gyakorlása. Körvonalrajzok készítése.	A mérés szerepe a technikában. Látszati rajz, vázlatrajz. A kicsinyítés és a nagyítás fogalma.
Tervezés, építés	
Építés térben egyéni elképzelés alapján építőelemekből. Makettek építése látszati rajzok alapján. A választott eljárás helyességének megérzése, megítélése	A makett. Az elrendezés, az esztétikum és az egyensúly szerepe.
Közlekedési ismeretek	
A veszélyhelyzetek felismerése, elemzése és elkerülésük módjainak megismerése. A közlekedési eszközök használati szabályainak tudása és azok betartása. Biztonságos közlekedés tömegközlekedési eszközökkel.	A biztonságos közlekedés. A forgalomirányítás szerepe a közlekedés biztonságában. A forgalomirányítás jelzései. Jelzőtáblák, jelzőlámpák, gyalogátkelőhelyek. Vasúti átjáró, sorompó, fénysorompó. Az utazásról.
Életvitel, háztartástan	
Az otthon és az iskola eltérő feladatainak összevetése a jó közérzet szempontjából. A ház körüli teendőkben való részvétele. A házimunkák veszélyforrásai megelőzés lehetőségei. Az egészséges táplálkozás, a helyes és a helytelen étkezési szabályok ismeretei. A takarékosság jelentősége a mindennapi életben. Az iskola közelében lévő szolgáltató egységek megismerése.	A házimunkák fajtái. A házimunkák veszélyforrásai. Az egészséges táplálkozás ismeretei. A takarékosság fontossága. Vásárlási szokások. Szolgáltatások.

Fogalmak

Ember és környezete*:* természetes környezet, mesterséges környezet, lakóhely, lakótér, kunyhóépítés, házépítés.
Anyagok és megmunkálásuk, felhasználása*:* alapanyag, anyag – átalakítás, anyagtakarékosság, hengerforma, kúpforma, fafaragó, faesztergályos, papírgyártás, nyersanyag, csomózás, hurkolás, sodrás, fonás, nemezelés.
Mérés, műszaki ábrázolás: becslés, méretmegadás, kicsinyítés, nagyítás, körvonalrajz, látszati rajz, vázlatrajz.
Tervezés, építés*:* építőelem, makett, elrendezés, egyensúly.
Közlekedési ismeretek: forgalomirányítás, átjáró, biztonsági sáv, fénysorompó, jelzőlámpa, jelzőtábla, sorompó, mozgólépcső, viteldíj.

Életvitel, háztartástan: háztartás, házimunkák veszélyforrásai, helyes étkezés, helytelen étkezés, takarékosság, helyes vásárlási szokások, szolgáltatás.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Az élő és a tárgyi környezet kapcsolatának megfigyeléséből származó tapasztalatok felhasználása feladathelyzetben. Az anyag, a szerkezet, a forma, a funkció és az esztétikum összefüggéseinek érvényesítése a tárgykészítés folyamán. Szakszerű és biztonságos szerszámhasználat. Egyszerű makett irányított tervezése és elkészítése. Egyszerű ábra olvasása és értelmezése. Mérés centiméter pontossággal. A biztonságos gyalogos közlekedés és tömegközlekedési eszközhasználat szabályainak ismerete, alkalmazása szituációs játékokban. Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység bemutatása társaknak.
Az egészséges táplálkozás ismeretei. A helyes vásárlási szokások felismerése (élelmiszerek).

3. évfolyam

Belépő tevékenységformák	Tartalmak
Az ember és környezete	
A környezet tárgyainak anyagai és eredetük megismerése. A közvetlen környezet birtokbavétele, a tapasztalati megismerés és azok élvezete.	Élővilág és tárgyi környezet. A biológiai élőhelyek hasznosítható anyagai. A hasznosítható élettelen anyagok.
Anyagok megmunkálása, fölhasználása	
Természetes anyagok (fa és a természet kincsei), és feldolgozott (átalakított) anyagok (papír, fonal, textil) vizsgálata, alakítása. A szerkezet, tulajdonság, funkció összefüggéseinek felfedezése a tárgyalakításban. Az előkészítő, alakító és kiegészítő műveletek elvégzése. Tárgyak készítése, saját ötletek megvalósítása, a funkció, forma és esztétikum együttes figyelembevételével. A szükséges szerszámok és eszközök balesetmentes használatának gyakorlása. A munkavégzésben szükséges elemi kézügyesség kialakítása. Fához kötődő mesterségek megismerése, (például ács, asztalos).	Az anyagok vizsgálata. Az anyag látható szerkezete. Formálhatóság és terhelhetőség. Az anyagok átalakítása. A szerkezet, a tulajdonság és a funkció összefüggése. A népművészet hagyományaihoz kapcsolódó tárgyalakítás. Kézzel megcsinálható egyszerű tárgyak készítése. Fához kötődő mesterségek.
Tervezés, építés	
Gondolati tervek, vázlatok készítése. A terv előfordulása a közvetlen és a munkakörnyezetben. Az építészet történeti fejlődésének tanulmányozása. Egyszerű épület makettek irányított és önálló tervezése, építése. A népi építészettel kapcsolatos tapasztalatok felhasználása tervező és építő feladatokban. A terv, az elképzelés értékelése, megfeleltetése az igénynek és a lehetőségeknek.	Építészet fejlődése. Építés térben. A lakás szerkezete. Az emberi alkotással létrehozott belső terek esztétikája. Népi építészet. Az építőmunka fázisainak játékos, tapasztalati megismerése.
Mérés, műszaki ábrázolás	
A mérési eredmények feljegyzése. A méretek leolvasása a rajzokról. A rajz és a tárgy megfeleltetése. Ismerkedés a méretmegadás elemeivel. Alaprajzkészítés.	Mérés centiméter pontossággal. Mérési eredmények. A méretmegadás elemei. Rajzolvasás. Alaprajz.

Belépő tevékenységformák	Tartalmak
Közlekedési ismeretek	
A közlekedési eszközök használatának szabályai, ezek ismerete és gyakorlása. A biztonságos közlekedés gyakorlása tömegközlekedési eszközök használatával. A kerékpáros közlekedés gyakorlása.	A közlekedés kialakulása, a kerék szerepének fontossága. Városi tömegközlekedés. Kerékpáros közlekedés. Utazás vasúton. Közlekedésbiztonság.
Életvitel, háztartástan	
A háztartást megkönnyítő eszközök megismerése és használatuk gyakorlása.	Háztartási eszközök és biztonságos használatuk.
Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység. A balesetveszélyek felismerése és megelőzése a háztartásban.	
A korszerű táplálkozás szabályai. A testápolás alapvető szabályai.	Testápolás. Egészséges táplálkozás.
A helyes idő-, anyag- és pénzbeosztás. Takarékosság a háztartásban, a vásárlásoknál. A telefon használata.	Takarékosság, gazdálkodás, megtakarítás, zsebpénz. Célszerű vásárlás.
Szolgáltatások.	Lakóhelyi szolgáltatások.

Fogalmak

Ember és környezete*:* élőhely, élővilág, tárgyi környezet.
Anyagok megmunkálása, és fölhasználása*:* formálhatóság, terhelhetőség, előkészítő műveletek, alakító műveletek, kiegészítő műveletek, rovásfaragás, ács, asztalos.
Mérés, műszaki ábrázolás*:* méretmegadás elemei, rajzolvasás, alaprajz.
Tervezés, építés: építőanyagok, építkezés sorrendje, a lakás szerkezete, belső tér, település, népi építészet.
Közlekedési ismeretek: közlekedés, a kerék, közlekedésbiztonság, a kerékpár, közlekedési eszközök.
Életvitel, háztartástan*:* háztartási eszközök, napirend, testápolás, használati utasítások, zsebpénz, takarékoskodás, gazdálkodás, lakótelepi szolgáltatások, célszerű vásárlás, a telefon.

A következő tanévi fejlesztés feltételei

Az élő és a tárgyi környezet kapcsolatának megfigyeléséből származó tapasztalatok felhasználása feladathelyzetben. Az anyag, a szerkezet, a forma, a funkció és az esztétikum összefüggéseinek érvényesítése a tárgykészítés folyamán. Szakszerű és biztonságos szerszámhasználat. Egyszerű makett irányított tervezése és elkészítése. Egyszerű ábra olvasása és értelmezése. Mérés centiméter pontossággal. A biztonságos gyalogos közlekedés és tömegközlekedési eszközhasználat szabályainak ismerete, alkalmazása szituációs játékokban. Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység bemutatása társaknak.
Az egészséges táplálkozás ismeretei. A helyes táplálkozási szokások alkalmazása.

4. évfolyam

Belépő tevékenységformák	Tartalmak
Az ember és környezete	
Természetes és mesterséges környezet.	Épített környezet, korszerű építmények: épületek, utak, alagutak, hidak, felüljárók, toronyházak, tornyok.
A technikai érdekességek, természeti „találmányok” megfigyelése.	
A felkészültség és a tudás szerepének belátása.	
A városi és falusi élet összehasonlítása és vélemény megfogalmazása.	

Belépő tevékenységformák	Tartalmak
Anyagok megmunkálása, fölhasználása	
Természetes és feldolgozott (átalakított) anyagok csoportosítása. Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek megismerése (fa és a természet kincsei, fém, fonal, textília, műanyag). Az alapanyagok célszerű kiválasztása és a legkevesebb hulladékra törekvés a munkafolyamatokban. A technológiai lépések helyes alkalmazása, önálló tervezés és kivitelezés. Elővigyázatosság az anyagalakításban. Az élő és az élettelen anyaggal végzett tevékenység élménye. A meglátás, a problémaválasztás indoklása egy-két mondatban. A munkahely rendje, tisztasága. A munkavégzéshez szükséges elemi kézügyesség kialakítása, az anyagminőség iránti érzék fejlesztése.	Az anyagok csoportosítása. Az anyagok vizsgálata. Az anyagok átalakítása (feldolgozása). Az alapanyag, a résztermék, a termék, a hulladék és a melléktermék fogalma. Cserélhetőség, szabvány. Hagyományos technológiák a ház körül és a kézművességben.
Tervezés, építés	
A feladat elképzelése, megoldási tervek készítése. A forma, a funkció és a méret közötti összefüggések megállapítása és felhasználása a tervezés során. Fantasztikus ötletek szóban és papíron. A műveletsor önálló megalkotása és végrehajtása. Az önellenőrzés fejlesztése, a pozitív énkép megalapozása.	A cél megfogalmazása: a rendeltetés, a célszerűség, a szerkezet, a tulajdonságok és a forma összhangja. A gondolat megjelenítése rajzban.
Mérés, műszaki ábrázolás	
A mérés és a rajzeszközök használatának gyakorlása. A tárgy jellemzése alaprajz és vázlatrajz alapján. Rajzolvasás gyakorlása.	Alaprajz és nézet. Nézeti ábrázolás, nézetrajz
Épített környezet	
Személyes igények, szükségletek megnevezése. Az egyéni indíttatású probléma megérzése, felismerése segítséggel. Egyszerű makettek készítése és a kész munka összehasonlítása a tervekkel. A terv funkcionális és formai megfelelésének megállapítása.	Az emberi alkotással létrehozott terek esztétikai követelményei. A szerkezet és a forma kapcsolata. Az elrendezés szabályai. Működőképesség és esztétikum. A szín, a forma és a harmónia hatása a közérzetre.
Közlekedési ismeretek	
Közlekedés tömegközlekedési eszközökkel. A kerékpáros közlekedés gyakorlása, táblák, lámpák, útburkolati jelek megismerése. Szabálykövető magatartás. A gyermekbalesetek okai, forrásai, megelőzésük.	A modern közlekedés eszközei. Szárazföldi, vízi és légi közlekedés. Helyi és távolsági közlekedés.
Életvitel, háztartástan	
Egyszerű háztartási munkák elvégzése. A munkaterület tisztán tartása, rendszeretetet fejlesztő gyakorlatok. Az egészséges és kulturált étkezés szabályainak bemutatása, megbeszélése, alkalmazása. Szabadidős programok összeállítása. A takarékosság fontosságának tudatosítása. Vásárlási szokások kialakulása. A legegyszerűbb szolgáltatások használata, (például telefonos tudakozó, mentők, tűzoltók, rendőrség, pályaudvarok hívása).	Háztartási munkák. Kulturált, egészséges étkezés. Balesetmentes szabadidőtöltés és játék. Öltözködési szabályok. Takarékosság Vásárlási szokások. A lakásból elérhető legfontosabb szolgáltatások.

Fogalmak

Ember és környezete*:* épített környezet, korszerű építmények, technikai érdekességek.
Anyagok megmunkálása, felhasználása: cserélhetőség, hulladék, melléktermék, műanyag, résztermék, szabvány, szerkezeti anyagok, technológia, termék, kézügyesség.
Tervezés, építés: cél, célszerűség, esztétikum, műveleti sor, rendeltetés, stabilitás, termék, terv, nézet, nézeti ábrázolás, elrendezés, harmónia.
***Közlekedési ismeretek*:** helyi közlekedés, irányítási rendszer, szárazföldi közlekedés, távolsági közlekedés, vízi közlekedés, légi közlekedés, gyermekbalesetek.
Életvitel, háztartástan: háztartási munka, tervszerűség, időbeosztás, tisztaság, rendszeretet, kulturált étkezés, szabadidő, öltözködési szabályok, takarékosság, legfontosabb segélyhívószámok, vásárlási szokások.

A továbbhaladás feltételei

Épített környezet, korszerű építmények megnevezése. Az anyagfeldolgozás általános jellemzőinek bemutatása. Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek ismerete és használata. A technológiai lépések helyes alkalmazása konkrét feladatokban. Az anyagok takarékos és célszerű felhasználása a munkadarab elkészítésekor. Önálló tervezés és kivitelezés az építésben és a tárgyalakításban. A tervek és elképzelések rajzi megjelenítése. Egyszerű makett készítése és elemzése a terv alapján. A közlekedés szabályainak felhasználása problémahelyzetek megoldásához, elemzéséhez. A kerékpáros közlekedés szabályainak ismerete. Kulturált közlekedési magatartás modellezése szituációs játékokban, helyzetgyakorlatokban. Beszámoló egyszerű háztartási munkák elvégzéséről. A takarékosság fontosságának és lehetőségének felismerése konkrét helyzetekben. Időjáráshoz, évszakhoz, napszakhoz, alkalomhoz kapcsolódó életviteli szokások értelmezése, indoklása. Értse a helyes vásárlási szokások fontosságát.

Szempontok a tanulói tevékenység értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
– Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
– Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie.
Az értékelés főbb területei:
Problémafelismerés és tervezés
– a technikai problémák felfedezésének és szóbeli megfogalmazásának képessége,
– a probléma megoldásához vezető út/utak kitalálása,
– a tervkészítésben való gyakorlottság,
– a terv értelmezhetősége (szóbeli megfogalmazásban, írásban, anyagban),
– a terv egyedisége, az elképzelés ötletessége,
– a terv megvalósíthatósága, illetve ennek megítélése (pl. a feltételek és a kivitelezési lehetőségek, a képzelet és a megvalósítás realitásainak összevetésével),
A munka megszervezése és kivitelezése
– a technikai szövegek értelmezésében, a rajzolvasásban, a mintakövetésben való gyakorlottság,
– a megfelelő (kivitelezhető) megoldási terv felismerése,

– az anyagalakítás és szerszámhasználat fogásainak, a kettő megfeleltetésének elsajátítási szintje,
– a munkafolyamatban való elmélyültség,
– a munkatevékenység örömtelisége,
– az ésszerűségi, a takarékossági és az esztétikai szempontok érvényesítése a tevékenység folyamatában,
– a kész munkadarab működőképessége, funkciónak való megfelelése.

A megvalósítás értékelése

– a megfigyelőképesség, a folyamatkövetés és a kritikai érzék fejlettsége,
– a régebbi tapasztalatok és a megszerzett tudás felhasználása a tevékenység (saját és másoké) és a munkadarabok értékelésekor,
– a megfigyelési szempontokra figyelés a vélemény kialakításakor, a megfogalmazás értelmessége.

A munka- és a tanulási szokások

– a rend iránti igény a munkafolyamatban,
– a szabálykövetés fejlettsége,
– a kontroll és a hibajavítás készségeinek kialakultsága,
– gazdálkodás az idővel, az anyaggal,
– az eszközök funkcionális és kíméletes használata,
– saját és mások testi épségének, egészségének megóvása,
– együttműködés, a segítségadás és a munkamegosztás módjának ismerete, egymás segítése a megvalósítás folyamatában.

A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

– Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

1–4. évfolyam

1–2. évfolyam

A bevezető szakaszban – melyet a Nat nem tekint önálló képzési szakasznak – az óvodára jellemző játékosság, utánzás segítségével indul el az iskolás a konkrét műveleti gondolkodással összekapcsolt fizikai fejlődés útján. A motoros sémák fogalmi készletét ekkor alapozza meg. A közvetlen szemléleten és cselekvésen alapuló gondolkodás szakaszában minden kisgyerek igényli a differenciálást, az egyéni képességeknek megfelelő haladást.
A szakasz végén – funkciójából fakadóan – még nincs szükség az iskolai teljesítmények követelményként történő meghatározására, minősítő jellegű értékelésére.

A tantárgy korosztályra lebontott céljai és feladatai

Egészségvédelem és anyanyelvi kommunikáció:
Az iskolapadba kerülés miatti más életmódra, életritmusra való átállás nagy változás a gyermek, a családok életében. A Nat bevezető szakaszban kiemelt kötelessége az iskolának a belső igényből fakadó aktivitás fennmaradjon, a tanulási, figyelmi és magatartási egyenlőtlenségek többnyire felszámolásra kerüljenek, s e cél alól a testnevelés tantárgy tanítója sem térhet ki. Az egészséget megalapozó mozgás és beszédfejlesztés párhuzamosan történjen, a mozgás fejlesztő hatását tudatosan kell tervezni és érvényesíteni a beszéd fejlesztésére is.

A korosztály mozgékonyságának megőrzése, fejlesztése, a mindennapos testmozgás fenntartása, a testi fejlődés támogatása és a személyre tervezett fejlesztő feladatok gyakoroltatásának összehangolása a családdal a fenntartható fejlődés alapja.

Az iskola és a család szimultán hatásmechanizmusai, a környezet kíméletét is magában foglaló sportos életmód egy-két alapvető elvének (pl. reggeli gyakorlatok, hétvégi mozgásprogramok, tv-nézés idejének maximálása) rögzítésében, a prevenció fogalmának egyszerű példákkal való konkretizálásában egész életre kiható eredményt hoznak. A természetben való testmozgás nélkülözhetetlen volta, a biomechanikailag helyes testtartás kialakítása, már 6-8 évesen hiteles tanári közvetítéssel, örömteli gyakorlatokkal és a hozzá kapcsolt műveleti gondolkodással is fontossá tehetők.

Edzettség, teherbírás fejlesztése:
Az alkalmazkodás a terheléshez, a lelki és fizikai erőfeszítéshez az elérni kívánt célállapot.
A életkornak és egyénnek megfelelő, szakszerű kondicionálás – az ügyességi, koordinációs feladatok optimális mennyiségének helyes kiválasztása, a természetes fáradással járó nehézségek élményszerű gyakorlatokkal történő leküzdése – a motoros aktivitás elhárítását előzi meg.
A lelki és fizikai gyengeségek feltárását, megfogalmazását segítő eljárásokkal, a család bekapcsolásával egyéni felzárkózási program kell kövesse.

Sport- és mozgáskulturális tanulás, a tanulást segítő mozgásfejlesztés és a tanulás megtanulása kompetencia:
Az érzékszervi mozgásos tevékenységek mentén a fogalomalkotás, a műveleti gondolkodás kialakulásának segítése mintakövetéses utánzással a tantárgy keretein belül.

Az életmód változása miatt a korosztály adaptív válaszai csökkennek, az idegrendszerük éretlenebb. Az életkornak megfelelő tevékenységek által a testkulturális, pszichomotoros képességek, készségek (kompetenciák) felmérése, fejlesztése a tanító, testnevelő első feladatainak egyike. A fejlesztő és játékos, utánzó mozgásos cselekvések gyakorlása motoros, kognitív és emocionális harmóniában segítik elő az idegrendszer érési folyamatát. Az egész iskolai munkára kihathat a pontos koordináció kialakítása a differenciált gyermeki igényt követve. Az erős biológiai mozgásszükségletet szem előtt tartva, a verbális és motoros összetevőket együtt kell alkalmazni.

A fentiek értelmében a megfigyelés, (mozgás) érzékelés, utánzás funkciók által a lazaság, tágasság, izomérzékelés, (mozgás) ritmus, reakciógyorsaság és kiemelten a térérzékelés és téri tájékozódás, az „oldalasság” mozgáskoordinációs problémái állnak a tanítás-tanulás középpontjában.

Pozitív személyiségfejlődés – szociális kompetenciák:
Az egész gyermek fejlesztése tanulási, játék, sport és verseny élmények által, a helyes kommunikáció és motiválás jelenlétében, a külső és belső értékeléssel összhangban.

Az egyéni sajtosságokkal való szembenézés, az értékelési eljárásokkal párhuzamosan nagyon egyszerű önértékelési rutinhoz szoktatja kisdiákot. Kialakítandók a tanár-diák kommunikációs szokások.

Az örömteli teljesítést, a szabálykövető versenyzést, közös siker átélését, segíteni szükséges a tanítás-tanulás folyamatában. Szünet nélkül dicsérni és buzdítani kell a pozitív hozzáállás fenntartására. A szabad játék fokozatos csökkentése, az ismert és ismeretlen játékok szabályainak informális és formális elfogadása, betartása egyben a demokrácia tágabb értelemben vett gyakorlását is megalapozzák.

Értékes személyiségtulajdonságok könnyedén megerősíthetők a mesehősök, híres emberek példái közvetítése által.

A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika A lányok és fiúk terhelhetősége azonos, személyiségfejlődésük kezelhető együtt a specialitások szem előtt tartásával		
Módszertanilag javasolt, hogy a játékosság, a pozitív megerősítés, a jutalmazás, a dicséret és az önállóság engedése segítse a folyamatba való érzelmi bevonódást. Ismeretszerzés a tapasztalat által, az érzelmekre alapozva történjen. A szükséges minimális frontális hatás mellett a csoportos és csapatban történő együttműködés, együttmozgás kialakítása. Kerülni kell az időérzéket és túlzott figyelem-összpontosítást igénybe vevő foglalkozásokat. A mozgásigény kielégítésén legyen a hangsúly.		
Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Ellenőrzési, értékelési lehetőségek**	**A következő tanévi fejlesztés feltételei (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Alaki képzés a tanóra rendjének alapozásához: Sorakozás oszlopban, vonalban, kommunikációs szabályok ismertetése és gyakorlása; vigyázz és pihenj állás; kétsoros vonal, kettős oszlop kialakítása; testfordulatok helyben; vonal alakzatból oszlopalakzat kialakítása helyben fordulással; oszlop alakzat megindítása vezényszóra; járás kettős oszlopban; köralakítás (mellső és hátsó) kézfogással és kézfogás nélkül; az egyenletes térelosztás, helyezkedés játékai a térben; vonulások ütemtartással, dobbantással, zenére, énekkel; játékok a térbeli formák (sor, oszlop, kör, lánc) változatos alkalmazásával; az órakezdés és az öltözőrend kialakítása; a gyakorlóhely rendjének kialakítása.	Állandó megerősítést követően (pl. öltözői pontszerző folyamat); játékos és versengő feladatokkal (pl. sorakozó, szőnyegcipelő verseny); önellenőrzési feladatokkal (karóra, rágógumi, igazodás stb.).	*A tanult tanári terminológiához tartozó motoros válaszcselekvések ismerete, emlékezetben tartása és előhívása az elvárásoknak megfelelően az órakezdés sajátos elvárásainak, vagy tudatosan vagy engedelmességből történő megfelelés; a kialakított verbális és non verbális kommunikációs formák betartása rend az öltözőben, felszerelésben; tisztálkodás az óra után; célszerűen tájékozódás a tornatermi (udvar stb.) térben;* a tanult néhány önellenőrzési gyakorlat elvégzése tanári segítséggel
Egyszerű 1–4 ütemű alapgimnasztika. A fogalmak megismerése, a mozgáskép megértése és motoros rögzítése; szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok; egyszerű 1–4 ütemű kéziszer (labda, babzsák, gombolyag)-, társas-, bordásfal-, padgyakorlatok; utánzó gyakorlatok, játékok helyes tartással; ritmikai és dinamikai variációk a 4 ütemben; a biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és	A pontos végrehajtás, a terminológia megértésének ellenőrzése a folyamatos munkában. A verbális formák számonkérése a mozgással párhuzamosan. A téri tájékozódás zavarainak kiszűrése.	Az ismeret szintjén elsajátított terminológiai fogalmak, tanári emlékeztetésre helyes válaszcselekvések. A tanár által elmondott a testoldalra, testrészekre, térirányokra, a keresztmozgásokra, a test és a különféle más tárgyak közötti relációra vonatkozó szöveg megértése, az előfogalmak használata (bal, jobb,

fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva, a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyaggal, a tanévek során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez; a térirányok felismerése változó testhelyzetekben, bekötött szemmel; utánzás azonos térirányban állásnál és szemben a tükrözés szabályai szerint. A testoldalak változatos gyakorlatai azok nevének rögzítésére, a saját testről alkotott képzet kialakítása, a testhatárokról tapasztalatok szerzése, a felegyenesedés gyakoroltatása, mindenféle keresztmozgás, a nagymozgások mellett a finommotorika fejlesztése sokféle eszközzel (pl. fakanál, kendő, golyó stb.). A pontos végrehajtás, a terminológia megértésének ellenőrzése a folyamatos munkában A verbális formák számonkérése a mozgással párhuzamosan. A helyes testtartás bemutattatása egyénenként, lehetőleg tükörnél (kép és önkontroll) *Az ismeret szintjén elsajátított terminológiai fogalmak, tanári emlékeztetésre helyes válaszcselekvések. A bemutatott az egyre bővülő terminológiai fogalmak, szóbeli tanári közlések segítség nélkül mozgásos cselekvésekké alakítása. A tanári hibajavítás irányításának követése.*	A helyes testtartás bemutattatása egyénenként, lehetőleg tükörnél (kép és önkontroll).	lent, előtt, mellett, után stb.) A bemutatott, egyre bővülő terminológiai fogalmak, szóbeli tanári közlések segítség nélkül mozgásos cselekvésekké alakítása. A tanári hibajavítás irányításának követése. Az egyszerű tükrözés képessége, a tanár utánzása.
Járások, futások Járások saját ritmusban és ritmustartással, szituációs formában is (menetelés, pipiskedés, dobogás, trappolás, osonás, lopakodás, masírozás stb.); rövid távú gyors futások (10–30 *m)*, futás saját tempóban (400–1000 *m)* külső kényszer nélkül; sarok- talpgördülés kihangsúlyozása; irányváltoztatások kis távolságon járás és futás közben kötetlenül, vezényszóra, követéssel, bekötött szemmel verbális és érintéses társvezetéssel; futás térformákban; egyszerű futóiskolai gyakorlatok;	A versengés élményének értékelése; egyéni különbözőségek megállapítása; ismerkedés a mérhetőséggel, objektív eredmény rögzítése 10-30 m-en	*A megfelelő mozgástechnika alkalmazása a különféle futásoknál a tanult tananyaggal való elszámoltatásnál egyéni, számszerűsített fejlődés*
Egyszerű szabályokon alapuló fogó- és futójátékok. Szimbolikus játékok. A szerepek tisztázása; a játék szabályainak megismerése, megértése és alkalmazása játék közben; szocializációs feladatok.	Önértékelés a játékban alkalmazott motoros, emocionális teljesítmény mentén.	*A szerep elfogadása, szabály betartása, kudarc elviselése, együttműködés a társakkal és a tanár irányító, bírói szerepének elfogadása.*
Rövid idejű, kis erőkifejtésű szökdelések és ugrások. Ugrások egy-, váltott-, páros lábon 5–20 mp-ig; fel-, le-, átugrások változatos terepen; távolba és	Áthajtások időre; koordinált szökdelési feladatsor diagnosztikus mérése.	*A természetes mozgások területén elfogadhatóan jó végrehajtási technika, harmonikussá váló külső kép, más-más gyakorlati variációban alkalmazhatóság.*

felfelé ugrások a két lábat váltva használva az elrugaszkodáskor; áthajtások különféle módokon ugrókötéllel; szökdelő és ugró játékok; Dobások kis súlyú szerrel (maroklabda, rongylabda, teniszlabda stb.) célba dobások helyből, mozgásból, lengésből, különböző testhelyzetekből (pl. fejjel lefelé, bekötött szemmel) álló és mozgó célra; Kúszások, mászások, statikus jellegű egyensúlygyakorlatok, egyéb természetes mozgások. Kúszások, mászások, egyéb természetes (generális) mozgások; helyváltoztatás utánozó gyakorlatokkal (kutyafutás, pókjárás, sánta róka, fókajárás, nyuszi ugrás stb.). Helyváltoztatás vízszintes és rézsútos padon, hason- és hanyattfekvésben, kéz-láb támaszban, rákjárással, pókjárással, különböző keménységű felületeken. Statikus gimnasztikai gyakorlatok helyzetmegtartó gyakorlása talajon és nehezített körülmények között (padon, zsámolyon, szekrénytetőn, vonalon, keskeny felületen, padlón, filcen, szivacsban, bekötött szemmel stb.); járások, helyváltoztatások, előre-hátra, fel-le, nehezített körülmények között; hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben; a biomechanikailag helyes testtartás tudatosítása, kialakítása, automatizálása és fenntartása; gurulóátfordulás előre-hátra különböző testhelyzetekből indulva és érkezve; gurulóátfordulás előre-hátra lejtős felületen; gurulások, fordulatok fekvésben és állásban a test hossztengelye körül; felugrások kéztámasszal szerekre; akadálypályák leküzdése a változatos térirányok, magasságokhoz, mélységekhez, felületekhez stb. alkalmazkodó mozgáscselekvésekkel.	Célbadobó versenyek. Versengések utánzó gyakorlatokkal. A pontos, fegyelmezett megoldások, a „tornászosság” jutalmazása. Visszatérő, egyszerű, lazaságot kontrolláló önellenőrzési feladatok. Akadálypályán időre, helyezésre, pontos kivitelre kiterjedő ellenőrzés.	*A tornászos tartás, mint mogáskoordinációs specialitás megmutatása.* *Helyes téri tájékozódás a hosszanti és a kereszttengely körüli forgásokban és a térirányokban.* *Célszerűen összerendezett mozgások az akadályversenyeken való alkalmazás során.*
A rúd-, kötélmászás technikája. 1–3 fogással mászások; függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon; függőállásba, függésben tovahaladás; vándormászás bordásfalon.	A mérhető, megtett út, önmagához mért fejlődés; nem versengő helyzetben.	*A függesztő öv funkcionális fejlődésében felmutatható előrelépés.*
A labdakezelés alapjai Alapgyakorlatok (egy-két) kézzel, lábbal (fogás, megtartás, pörgetés, gurítás; görgetés, elkapás, dobás, labdavezetés); labdakezelés nehezített körülmények között, különböző távolságokba és magasságokba, egyénileg és társsal, váltakozó tempóban; guruló, mozgó labda elfogása; célzás álló és mozgó tárgyra; testnevelési, népi és kreatív játékok labdával; labdakezelés szövegmondás, számsor stb. közben sorban, körben, párban.	Önellenőrzésre is alkalmas labdatechnikai gyakorlatok időszakos bemutatása. Egyszerűsített labdás játékok csapatokban.	*Biztonságos, többnyire automatizált labdakezelés.* *Elemi szintű labdatechnikai készlet célszerű alkalmazása egyszerűsített sportjátékokban.* *A játékok elemi szabályainak megértése.*
A tanultak beillesztése egyszerű testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe szerek nélkül és szerekkel (labdával); küzdő feladatok párokban a természetes mozgások alkalmazásával	Versenyek; a csoporttal, csapattal való együttműködés megerősítése.	*A testkultúrális elemek mind ösztönös, mind nyílt utánzást követő visszaadása versenyhelyzetben.*

(kakasviadal, húzd el a párod stb.); versengések a gyors reagálás, helyzetfelismerés, a helyzetnek megfelelő cselekvésbiztonság fejlesztésére.	önértékelési eljárásokkal is a versenyben elért eredmények jutalmazása.	
Egyszerű koreografált játékok Mozgás- és zenei ritmus összehangolása, ritmusgyakorlatok tapssal, topogással, dobogással, járással, futással, ugrással; gyermek-, népi játékok, táncok, gyermekmondókákra, gyermekversekre, mesés gyermekdalokra épülő táncmotívumok, etűdök és koreografált mozgássorok, gyermektánc koreográfiák; egyszerű történetek, mesék állóképek (rögzített mozdulat), képsorok (mozdulat és mozgássor) előadásával csoportban és egyénileg.	Kétnegyedes ütemben egyszerű motívumok kitáncolása tapsra, zenére. Etűdök sorrendiségének ellenőrzése.	*A motorikus emlékezet működése a koreografált mozgássorok bemutatásakor, a kreatív produktum létrehozása a mozgáskészlet kifejező alkalmazásával.*
Vízhez szoktatás, az úszás technikai alapjai – a létesítményhelyzettől függően egy úszásnem választása (mell vagy hátúszás) előkészítő gyakorlatok szárazföldön (rávezető és célgyakorlatok); a vízhez szoktatás alapgyakorlatai (vízbe fújás, vízben mozgás, víz alá merülés, szemnyitás a víz alatt, lebegés, versengések a fenti gyakorlatokkal, labdával, eszközökkel, egyéb játékok, pl. halacskázás; siklás hason, háton; siklás kar- és lábtempóval és azok összekötésével; siklás levegővétellel; úszási kísérletek.	A siklás távolsága, a víz alatt tartózkodás ideje, az úszási kísérlet hossza a mérhető sportági jellegnek megfelelően.	*Vízbiztos, automatizált cselekvések, használhatóság az úszásoktatásban történő előrelépésben.*
Higiéniai, egészségvédelmi ismeretek, feltárása, növelése. Az öltözék, az egyéni felszerelés gondozása; tisztálkodás az óra után; balesetvédelmi alapismeretek; edzés a természetben; csoportos kirándulás, hógolyózás, az időjárásnak megfelelő öltözködés; a közlekedés és a környezetvédelem legalapvetőbb szabályai szerinti cselekvések begyakorlása.	Felszerelés ellenőrzése, önellenőrzése. Közlekedés akadálypályán.	*A foglalkoztatás hatására ellenállás a megbetegedésekkel szemben, balesetmentes mozgáscselekvések; a szabad levegőn végzett testmozgáshoz valós természetes hozzáállás, alkalmazkodás hideghez, meleghez.*

A rendelkezésre álló időkeret elosztása

1–2. évfolyam:

alaki képzés	5
előkészítő gyakorlatok és gimnasztika	15
járások, futások, ugrások, dobások, versenyek	20
támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok	15
labdás gyakorlatok-játékok, versenyek, mérkőzések	20
mozgásos kifejező-, speciális képességfejlesztés	15
egyéb képesség-készségfejlesztés	10
úszás (2. tanévben) az arányok szükséges átalakításával	–
	100%

A harmadik évfolyamba lépéshez szükséges minimum:
Az ismeret szintjén elsajátított elő fogalmakra, tanári emlékeztetésre helyes válaszcselekvések. A bemutatott testkulturális elemek mind ösztönös, mind nyílt utánzással történő visszaadása. A tanult mozgásos cselekvések gyakorlása során további fejlődés felmutatása. Az iskolai közlekedésben tudatosság.

3–4. évfolyam

A negyedik évfolyam végére már meghatározóak az iskolai teljesítményelvárások által visszaszabályozott tanítási-tanulási folyamatok. A kezdeti egyenlőtlenségek feltérképezése és az azt követő fejlesztés dominanciája megszűnik. A tanítás-tanulás folyamatában minden szereplő a motiválás és a tanulásszervezés eredményeként már a teljesítményekre összpontosít. Ez az időszak a testnevelés tantárgy egyik leghatékonyabb életkori szakasza a mozgástanulás megalapozására.

A tantárgy korosztályra lebontott céljai és feladatai
Egészségvédelem és anyanyelvi kommunikáció:
A testkultúra magától érthetően épüljön be az életritmusba és a szaporodó élettapasztalatok közé, és a gyarapodó fogalmi készletbe. A biomechanikailag helyes testtartás fenntartása, az gerinc ápolása, a légzőtorna, a mindennapos testmozgás szükségessége állandó része legyen a beszédnek és a gyakorlásnak.

A mozgékonyság fenntartása és az aktív élet rutinja mellett a szükséges testnevelés tantárgy szempontú szervezeti, higiéniai és formai elvárásoknak megfelelés szokás szintjére emelkedjen. Kezdődjön el a prevenció fogalmának kiteljesítése, megértése, alkalmazása a mindennapokban a családdal együtt, a mozgás közben is óvott szabad természetben végzett mozgásformák rekreációs előnyeinek rendszerezése tanári közreműködéssel és a gerinctorna több mozgásformát tartalmazó gyakorlatainak rendszerbe foglalása, a növekedés során a deformitások, rendellenességek feltérképezése, a korrekció természetes elfogadása.

Edzettség, teherbírás fejlesztése – a foglalkoztathatóság fizikai megalapozása:
Mérésekkel bizonyíthatóan is növekedjen az edzettség, a testmozgással járó testi és lelki terhekhez való alkalmazkodás, legyen követendő minta az erőfeszítések vállalása.

A saját fejlődés iránti elkötelezettségre való igény, az edzettség követése a visszatérő mérésekkel alakítható ki. A lelki és fizikai gyengeségek folyamatos megfogalmazása, felzárkózási programok aktuális használata ön- és családi kontroll mellett működtethető eredményesen. A fájdalom, a fáradtság, a félelem személyes korlátainak meghaladása, a saját határok leküzdése, a munkabírás kapjon megerősítést, dicséretet, mint testkulturális érték, mint pozitív összefüggés. Személyes példákkal, egyszerű tudományos ismeretterjesztő magyarázatokkal kerüljön rendszerezésre az edzés hatása a tanulásra és a szellemi teljesítményre egyszerű gondolkodási műveletek, következtetések segítségével.

Sport- és mozgáskulturális tanulás, a tanulást segítő mozgásfejlesztés és a tanulás megtanulása kompetencia:
A nagyon változatos, a testtel kapcsolatos érzékszervi és motorikus tevékenységek járuljanak hozzá a műveleti gondolkodás továbbfejlesztéséhez. Fejlődjenek a begyakorolt keretek közt a mozgáskoordinációs képességek, az ügyesség fejlesztése élvezzen prioritást. A sportági mozgásrendszerek igen sokoldalú, játékos előkészítése jelentsen örömöt, szórakozást a tanítási-tanulási folyamatban.

A nemek tekintetében a terhelés adagolása még nem válik külön, de előfordulnak biológiai érésbeli jelentős különbségek. Továbbra is súlyozottan a mozgáskoordinációs képesség fejlesztése a cél: a növekvő mozgásfegyelem segítségével az izomérzékelés, a statikus és dinamikus egyensúlyozás, a jelre való gyors reagálás változó szituációkban, ritmus érzékelés és visszaadása, a térben a saját és idegen testmozgás viszonyainak érzékelése, ciklikus és aciklikus mozgások, a labdás ügyesség fejlesztése. A lazaság, tágasság fenntartása, kontrollja mellett igen óvatosan kezdődjön el a nagy izmok erősítése.

Pozitív személyiségfejlődés – szociális kompetenciák:
A testnevelés kognitív, érzelmi és motoros lehetőségeinek harmonikus kihasználásával kell elérni, hogy az egész gyermeki személyiség fejlődjön a szabálykövető tanulási, játék, sport és versenytapasztalatok által, a sikerélmény motivációjával, a külső és belső értékeléssel összhangban, a nemi azonosságtudat kezdődő megfogalmazása mellett.
Az egyéni fejlődési és nemi sajátosságokkal való szembenézés, az önértékelési eljárásokban való jártasság megszerzése megszilárdul. A nyílt és kulturált kommunikáció gyakorlata, viták, összeütközések kezelésének, konstruktív mintáinak bemutatása a demokratikus viselkedést készítik elő. A pozitív hozzáállás felmutatása (főleg a fiúk) a szabálykövető versenyzésben, a fiú-lány együttműködésben (pl. táncok esetén), és a gyengébb képességűek felzárkózásában, segítésében az állampolgári kompetenciák alapozódnak meg. A testkulturális ideál

tulajdonságainak rendszerezésére szükséges lehet bizonyos kérdések megválaszolása: Milyen egy olimpiai bajnok, milyen egy hős harcos?

A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika A szocializációs folyamatokban, nevelésben a nemek elkülönülése megindul, ezt szem előtt tartva a tananyag lehet azonos, fizikailag még általában egyforma a terhelhetőség		
Az elszakadási periódus kezdetén már nem mindig a tanár utánzása mérvadó, a megkérdőjelezhetetlen véleménye mellett már kezdődik az elhatárolódás. Módszertanilag javasolt a tanári nyugalom, az erős személyes kapcsolódás. A pozitív megerősítés, dicséretek mellett az önkontroll, önértékelés, önfegyelem néha vegye át a jutalmazás helyét. A csoportok spontán alakulhatnak, az extrém megnyilvánulásokat kezelni kell szelíd türelemmel. A szabályok betartásában egyéni elszámoltathatóság legyen, a siker lehet egyéni és közös is. A többletmunka elvégzése csak a jutalom fogalmához kapcsolódjon.		
Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Ellenőrzési, értékelési lehetőségek**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Alaki képzés Az órakezdés megszokott alaki rendjének automatikus gyakorlása (soralakítás, igazodás, köszönés, jelentésadás, balesetmentesítés – rágógumi, karóra, ékszerek, cipőfűző stb.); alaki mozgássorok automatizálása; testfordulatok helyben; kétsoros vonal, kettes oszlop; vonalból oszlopba alakulás; menet megindítása megállítása egyes és kettes oszlopban; járás helyben és átmenet járásba és vissza; vonalból, oszlopból köralakítás; nyitódás, zárkózás, távköz; játékok a kialakult készségek alkalmazásával.	Állandó megerősítést követően a gyorsaság elérése csoportos játékos és versengő feladatokkal a tiszta formák dicsérete; önellenőrzési feladatok elvégzésének verbális és non verbális bemutatása (verses forma, gesztusok felerősítése stb.)	*A tanult tanári terminológiához tartozó motoros válaszcselekvések előhívása az elvárásoknak megfelelően;* *az órakezdés rendjének tudatos, önkontroll szabályozta megfelelés;* *a kialakított verbális (a helyes nyelvhasználatot megkövetelve) és non verbális kommunikációs formák betartása;* *balesetmentesen, másokra való tekintettel célszerűen közlekedés a tornatermi (udvar stb.) térben.*
Egyszerű alapformájú 1–8 ütemű gimnasztika, esetleg rövidebb gyakorlatsorrá kapcsolva, statikus egyensúlyviszonyok gyakoroltatása talajon és szereken is. A fogalmak bővítése, a mozgásképmegértése és motoros rögzítése; 1–8 ütemű egyszerű szabadgyakorlati alapformájú gyakorlatok; helyes, kontrollált testrész- és testtartással rövid sorokká alakítva, törekedve a folyamatos ütemtartásra; egyszerű 1–8 ütemű kéziszer társas-, bordásfal-, padgyakorlatok; utánzó gyakorlatok, játékok helyes tartással; ritmikai és dinamikai variációkkal a 8 ütemben; esetenként tükörnél (kép és önkontroll) tükrözések bonyolultabb térirányokkal; a verbális formák gyakorlása páros gyakorlatoknál, egymás tanítása egy-két elemi helyzetet, mozgást megfogalmazva; a biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva, a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyaggal, a tanévek során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására valamint a	A verbális formák számonkérése a mozgással párhuzamosan. A helyes testtartással végzett mozgássor bemutattatása egyénenként, lehetőleg tükörnél (kép és önkontroll). „Kis gerinctorna” 3-4 gyakorlat összeállításával, szülőkkel együtt is gyakorolva (cicahát,	*A diák által értelmezett és használt terminológia jelentős bővülése, mozgásos cselekvések végzése, szervezése esetén önálló hasznáata* *A tanári, önálló és társ által közvetített hibajavítás irányításának követése.* *A változatos térirányokban való tükrözés képessége.* *A tartási rendellenességek prevenciós megközelítése otthoni gyakorlatokkal, saját (családi) felelősséggel is.*

lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez; **Játékos testtartást javító feladatok és játékok, talpboltozatot erősítő testgyakorlatok.** A még erős utánzási motiváltság segítségével pozitív hangulatú, játékos izolált izomzati erősítés a célnak megfelelően	gyíkhelyzet, macskatalp stb.)	
Rövid távú vágtafutások, gyors futások irányváltoztatással. Járások változó ritmusban és ritmustartással, változó távokon és irányokkal; hátrafelé, ütem- és lépéshossz-szabályozással, oldalirányban keresztlépéssel, magas térdemeléssel; szituációs formában („mintha" mozgások); rövid távú gyors futások (10–40 m), saját tempóban 60 m-en; gyors futások irányváltoztatással-, térformák alakításával, követésével 10–80 m-en; vezényszóra, követéssel, bekötött szemmel verbális és érintéses társvezetéssel; futás térformákban; egyszerű futóiskolai gyakorlatok; **Hosszú távú futások saját tempóban.** Futás saját tempóban (2–3000 m lányok, 4–5000 m fiúk);	A versengés élményének értékelése; egyéni különbözőségek megállapítása; ismerkedés a mérhetőséggel, objektív eredmény rögzítése 10–30 m-en.	*A megfelelő mozgástechnika alkalmazása a különféle futásoknál; a tanult tananyaggal való elszámoltatásnál n egyéni, számszerűsített fejlődés.*
Fogó játékok, különböző sor- és váltóversenyek, fokozatosan nehezedő szabályokkal A szabályok megértése, a kérdezés kultúrájának kialakítása, a szabályok etikai vonatkozásai (előnyszerzés, becsületesség, a kudarc elviselése stb.), önkontrollra kondicionálás, érveléseket és magyarázatokat is felmutató tanulói (kitalált) szabályjátékok	Szabályok verbális elszámoltatása; önértékelés a mások értékelésének túlsúlya helyett a játékban alkalmazott motoros, emocionális teljesítmény mentén. Az új szabályok demokratikusan vezetett vitákban történő elfogadása.	*Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a versengésben a játékszerep feltétel nélküli szerep elfogadása, szabály betartása, kudarc elviselése, együttműködés a társakkal és a tanár és esetenként a társak irányító, bírói szerepének elfogadása.* *Vállalkozás önálló szabályjátékok létrehozására.*
<u>Rövid idejű, fokozatosan növekvő erőszükséglet jellegű szökdelések, ugrások saját erőbeosztással.</u> Ugrások egy-, váltott, páros lábon 5–30 mp-ig saját beosztással; fel-, le-, átugrások változatos terepen; távolba és felfelé ugrások megkülönböztetése az erőközlés irányát tudatosan irányítva; mindkét a két láb váltott használata az elrugaszkodáskor; áthajtási technikák különféle módokon ugrókötéllel (előre, hátra, keresztezve, hosszú kötél alatt szövegmondással csoportosan, párban, egyénileg); szökdelő és ugró játékok filcen, szivacsba. **Egy- és kétkezes dobások, hajítások, vetések kis súllyal (gyorserő fejlesztése).** Gyorserejű célbadobások kis súlyú szerrel távolságba függőlegesen és vízszintesen, dobások két kézzel kis súlyú szerrel, vetések, hajítások	Áthajtások időre; önálló kombináció bemutatása, otthoni gyakorlási lehetőség (házi feladat) után; koordinált szökdelési feladatsor egyéni variációkkal diagnosztikus mérése. A dobásformák fogalmi és mozgásos azonosságának ellenőrzése.	*A természetes mozgások területén elfogadhatóan jó végrehajtási technika, harmonikus, gazdaságos izommunka, más-más gyakorlati variációban alkalmazhatóság, siker az egyéni variálás során.* *Az alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése.* *A dobásformák megkülönböztetése, képi megjelenése.*

helyből, kilépésből, 2-3 lépéses koordinált lendületszerzéssel; dobásformák mozdulatai különböző testhelyzetekből, bekötött szemmel.		A pillanatnyi koncentráció alkalmazása.
Célzás álló és mozgó tárgy(ak)ra, vízszintes és függőleges célirányokat képezve, a céltárgy mozgásának bonyolítása, a mozgás sebességviszonyainak variálása, a kiszámíthatatlansági tényezők növelése.	Célbadobó versenyek. Versenyek, az eredményhirdetés szokásainak, formáinak megkövetelése. Versengések utánzó gyakorlatokkal.	
A futások, ugrások, szökdelések, dobások alkalmazása egyéni, sor és váltóversenyekben, testnevelési játékokban Kidobó-, fogyasztó-, döngető-, bombázó-, halászó-, fogó-, szituációs játékok.	A gyorsaság, fürgeség dicsérete. A pontos, fegyelmezett megoldások, a „tornászosság” jutalmazása.	*A mozdulatok tiszta formáinak alkalmazása a játékokban, versengésekben.*
Támasz-, függés és dinamikus egyensúlygyakorlatok, egyéb természetes gyakorlatok.		*A körülményeknek, szituációnak legjobban megfelelő mozgásos cselekvéstípus alkalmazása.*
Kúszások, mászások, egyéb természetes mozgások; helyváltoztatás utánozó gyakorlatokkal (kutyafutás, pókjárás, sánta róka, fókajárás, nyuszi ugrás stb.); helyváltoztatás vízszintes és rézsútos, különböző keménységű felületeken, labdakezelés közben is változatos téri tájékozódással; statikus gimnasztikai gyakorlatok helyzetmegtartó gyakorlása talajon és nehezített körülmények között (padon, zsámolyon, szekrénytetőn, vonalon, keskeny felületen, padlón, filcen, szivacsban, bekötött szemmel stb.) biomechanikailag helyes testtartással; járások, helyváltoztatások, előre-hátra, fel-le, nehezített körülmények között; hely és helyzetváltoztatások bizonytalan egyensúlyi helyzetben; a tornászos tartás mellett (lányoknál a legelőnyösebb életkor); gurulások, fordulatok fekvésben és állásban a test hossztengelye körül; felugrások kéztámasszal szerekre; gurulóátfordulás előre-hátra különböző testhelyzetekből indulva és érkezve; gurulóátfordulás előre-hátra-oldalra lejtős felületen.	Visszatérő, egyszerű, lazaságot kontrolláló önellenőrzési feladatok. Bemutatások társak előtt, alaptechnikák értékelése differenciált ütemben.	*Helyes téri tájékozódás a hosszanti és a kereszttengely körüli forgásokban és a térirányokban* *A tanult tananyag elsajátításában fejlődés felmutatása, a gyakorlás és siker összefüggései tapasztalásán át. Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban.*
Torna sportági alaptechnikák Az 1–2. évfolyamon felsoroltak; bakugrás társon át; tarkóállás és zsugor fejállás 2 mp-ig és lábmozgásokkal; kézállási és kézenátfordulás oldalt kísérletek; előbbi bordásfalnál önállóan és társ segítségével; az előre és hátra bukfenceknél a kéz- és lábtámasz közötti távolság növelése; mellső mérlegállás; bátorugrás; a testalkat és erőállapot szerinti differenciált szerhasználattal függőleges repülés zsámolyról és 2-3 részes szekrényről; fordulatok;	Akadálypályán időre, helyezésre, pontos kivitelre kiterjedő ellenőrzés. A nagyobb baleseti lehetőségekkel bíró gyakorlatoknál a tanulók alkatát és pszichés állapotát a tanár köteles differenciáltan kezelni.	*Célszerűen összerendezett mozgások az akadályversenyeken való alkalmazás során. Könnyített akadálypálya elírása a mozgás zavarokkal és az átlagtól eltérő testalkattal bíró gyerekek számára.*

2-3 részes szekrényre felugrás kéztámaszon át. Akadálypályák leküzdése a változatos térirányok, magasságokhoz, mélységekhez, felületekhez stb. alkalmazkodó mozgáscselekvésekkel		
Rúd-, kötélmászás fokozódó gyorsasággal; mászóversenyek. 2-5 fogással fokozódó gyorsasággal, mászások; versenyek, függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon; függőállásba, függésben tovahaladás; vándormászás bordásfalon növekvő távolsággal.	A mérhető, megtett út, önmagához mért fejlődés; esetenként már versengő helyzetben. A versengő feladatok differenciált alkalmazása.	*A technikákban, a gyorsaságban és a függesztő öv funkcionális fejlődésében felmutatható előrelépés.*
Nehezedő labdakezelési gyakorlatok kézzel és lábbal, sor-, váltóversenyek részeként is gyakoroltatva; labdakezelés elmélyítése. A cselezés, a másik társ mozgással való becsapásának tanítása. Nehezített labdakezelési gyakorlatok (egy-két) kézzel, labdakezelés nehezített körülmények között, különböző távolságokba és magasságokba, egyénileg és társsal, váltakozó tempóban; guruló, mozgó labda elfogása; a mozgás sebességviszonyainak variálása; a kiszámíthatatlanság, állandóan változó helyzet megteremtése által a helyzetfelismerés alkalmainak növelése; labdakezelés osztott figyelemmel pl. szövegmondás, számsor stb. közben sorban, körben, párban, a látás korlátozásával; különböző sebességgel repülő, guruló, pattogó különböző fajtájú labdák elfogása, kezelése.	Önellenőrzésre is alkalmas labdatechnikai gyakorlatok időszakos bemutatása. A rontások okainak önértékelésre alapuló megfogalmazása.	*Biztonságos, automatizált labdakezelés.* *A bővülő labdatechnikai készlet célszerű alkalmazása egyszerűsített sportjátékokban* *a játékok szabályainak automatikus alkalmazása.*
Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag ágyazása játékokba, testnevelési játékokba, sportágakat előkészítő, egyszerűsített szabályú játékokba. Bonyolultabb testnevelési játékokba, sor- és váltóversenyekbe szerek nélkül és szerekkel (labdával); küzdő feladatok párokban; a küzdősportágak elemi sportági alaptechnikái, (természetes mozgások); versengések a gyors reagálás, helyzetfelismerés, a helyzetnek megfelelő cselekvésbiztonság fejlesztésére; Eszközhasználatú sportági technikák tanulása (labda, karika, szalag, kislabda stb.) a gyermek méreteihez és erejéhez igazodó szersúly kiválasztásával; sportágat előkészítő játékok tanulása	Versenyek; a csoporttal, csapattal való együttműködés megerősítése, önértékelési eljárá-sokkal is a versenyben elért eredmények jutalmazása; egyszerűsített labdás játékok csapatokban. Megerősítés.	*A testkulturális elemek mind ösztönös, mind nyílt utánzást követő visszaadása versenyhelyzetben.* *A bővülő technikai és labdatechnikai készlet célszerű, gyors alkalmazása a sportági jellegű feladatokban, labdajátékokban.*
Tanulási, testgyakorlási-edzési anyag kreatív játékokba, gyermektáncokba Mozgás és zenei ritmus összehangolása, négynegyedes és háromnegyedes ritmusgyakorlatok tapssal, topogással, dobogással, járással, futással, ugrással. **Rövidebb, egyszerű mozgásrendszerű koreográfiák betanulása** Gyermek-, népi játékok, táncok,	Négynegyedes, háromnegyedes ritmusban bonyolultabb motívumok kitáncolása tapsra, zenére. Koreográfia bemutatása iskolai programon, szülők előtt.	*A motorikus emlékezet működése a koreografált mozgássorok bemutatásakor.* *A kreatív produktum létrehozása a mozgáskészlet kifejező alkalmazásával.* *Az esztétikus stílusos előadás képi megjelenése, „nézhetőség”.*

gyermekmondókákra, gyermekversekre, mesés gyermekdalokra épülő táncmotívumok, etűdök és koreografált mozgássorok, gyermektánc koreográfiák; egyszerű történetek, mesék állóképek (rögzített mozdulat), képsorok (mozdulat és mozgássor) előadásával csoportban és egyénileg; a táncstílus követése.	Táncházszerű utánzással történő folyamatos táncolás.	
Az úszás technikája, két biztonságot nyújtó úszásnem megtanulása. (létesítményhelyzettől függően) mell-, hát-, vagy gyorsúszás Előkészítő gyakorlatok szárazföldön (rávezető és célgyakorlatok); a vízhez szoktatás alapgyakorlatai (vízbe fújás, vízben mozgás, víz alá merülés, szemnyitás a víz alatt, lebegés, versengések a fenti gyakorlatokkal, labdával, eszközökkel, egyéb játékok pl. halacskázás; siklás hason, háton; siklás kar- és lábtempóval és azok összekötésével; siklás levegővétellel; úszási kísérletek;	Szabad és kötött technikájú úszások távolságának mérése. A bátorság dicsérete.	*Vízbiztos, automatizált cselekvések, használhatóság az úszásoktatásban történő előrelépésben.*
Egyszerűbb sportági technikai elemek tanítása (szertorna, RG, atlétikai jellegű technikai elemek). A tanár képzettsége és a helyi adottságok függvényében az életkori adottságok, lehetőségek szigorú szem előtt tartásával a helyi tantervben megjelenítve (kerülve a túl korai specializációt, lelki és testi deformitásokat).	Kisebb versenyek formájában a sportági jellegnek megfelelően.	*A tehetséggondozás elvárásainak megfelelés;* *az élsport iránti affinitás megerősödése, támogatása;* *a saját tehetség iránti felelősség tisztázása.*
Higiéniai ismeretek növelése, szoktatás az alkalmazásukra 1-2. évben tanultak további következetes gyakorlása; balesetvédelmi alapismeretek; felelősség a társnak nyújtott segítségadásban; a helyi adottságok függvényében edzés a természetben; csoportos kirándulás, hógolyózás, szánkózás, korcsolyázás, síelés, evezés, falmászás stb.; az időjárásnak megfelelő öltözködés; a közlekedés és a környezetvédelem legalapvetőbb szabályai szerinti cselekvések begyakorlása.	Felszerelés ellenőrzése, önellenőrzése. Közlekedés akadálypályán.	*A tisztaság, a fittség külső és fizikai megjelenése elfogadása értékeiként.* *A gyengébbek felkarolása, segítségadás feltétel nélkül.* *A foglalkoztatás hatására ellenállás a megbetegedésekkel szemben, balesetmentes mozgáscselekvések; a szabad levegőn végzett testmozgáshoz valós természetes hozzáállás, alkalmazkodás hideghez, meleghez.*

A rendelkezésre álló időkeret elosztása
3. évfolyamon

alaki képzés	3
előkészítő gyakorlatok és gimnasztika	15
járások, futások, ugrások, dobások	15
támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok	12
mozgásos kifejező-, speciális képességfejlesztés	15
sportági technikák és taktikák	20
egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	20
	100%

4. évfolyamon

alaki képzés	3
előkészítő gyakorlatok és gimnasztika	15
járások, futások, ugrások, dobások	15
támasz-, függés- és egyensúly-gyakorlatok	12
mozgásos kifejező-, speciális képességfejlesztés	10
sportági technikák és taktikák	2o
egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	25
	100%

Az ötödik évfolyamba lépéshez szükséges minimum:
A tantárgyi tudás tartalmainak elfogadása, a tudáshoz kapcsolódó tanulási teljesítményekre összpontosítás. Az egyre bővülő terminológiai fogalmak, szóbeli tanári közlések segítség nélkül mozgásos cselekvésekké alakítása. A tanári hibajavítás irányításának követése. A tanult tananyag visszaadásában, az edzettségi szintben önmagukhoz mért fejlődés, teljesítmény javulása. A természetes mozgások területén elfogadhatóan jó végrehajtási technika, harmonikussá váló külső kép. Motorikus emlékezet működése a koreografált mozgássorok bemutatásakor. A szabályok betartása, konszenzuson alapuló alakítása és vállalkozás a játékok átformálására, saját gondolati műveleteken alapuló szabályjátékok létrehozására.

Szempontok a tanulók teljesítményének szöveges értékeléséhez

A tantárgy sajátossága, hogy az ember nem látja a saját mozgását, valamint mások által a mozgásos tevékenysége azonnal látható. Ezért nélkülözhetetlen a folyamatos visszacsatolás, a „mikroszintű" értékelés, hibajavítás párhuzamosan a gyerek ösztönzésével. Nagyon fontos, hogy ne csak a tanár kiváltsága legyen a látás, hanem szokjanak a diákok hozzá, hogy az értékelés közben is figyelik egymás mozdulatait. Ezáltal a tanulók számára természetes lesz, hogy szövegesen értékelik őket nem csak az óra közben, óra végén, hanem a nagyobb időegységet követően írásban is a már ismert megfogalmazásokkal.
Az értékelési rendszer illeszthető tetszőlegesen célokhoz, feladatokhoz illetve témakörökhöz. Az eljárás az értékelés során egyszerű kérdés-válasz formájában jut el az eredményhez: Hol tart a tanuló a kívánt célállapot elérésének útján? Pl. Képes-e a helyes testtartásra ülés közben?

Lehetséges kérdések – válaszok

Egészségvédelem és anyanyelvi kommunikáció:

A korának megfelelő-e a mozgékonysága, mozgásigénye?	Az önálló játék során gyakran félrehúzódva leül.
Beszél-e, rajzol-e mozgás és sportélményeiről?	Sokat rajzol és mesél a hétvégi sportélményeiről.
Mozog-e szívesen a szabadban?	Jól kihasználja a szabad teret.
Öltözik-e, tisztálkodik-e önállóan?	Ruháit szétszórja, nem mos kezet óra után.

Edzettség, teherbírás fejlesztése:

Kitartó-e a futásban?	Hamar kifárad az órán.
Megfelelő-e az izmainak fejlettsége?	Függésben sokáig képes tartani magát.
Mutat-e javulást az izomerőt mérő eredményekben?	Hasizomgyakorlatból félévben sokat javult.

Sport- és mozgáskulturális tanulás, a tanulást segítő mozgásfejlesztés és a tanulás megtanulása kompetencia:

Helyes-e a testtartása?	Állásban, ülésben görbén tartja magát.
Hogyan használja a labdát?	Ügyes a labda dobásában, elkapásában.
Kontrollálja-e a saját mozgását?	Sokszor nekiszalad másoknak, balesetveszélyes.
Érti-e a feladatokat?	Hamar és pontosan utánoz.

Pozitív személyiségfejlődés – szociális kompetenciák

Tartja-e a szabályokat?	Szabályt tart és másokat is figyelmeztet erre.
Együttműködik-e, segít-e?	A szerek mozgatásából kivonja magát.
Csoportban a munkája?	Szívesebben játszik egyedül, hamar kiáll a csapatjátékokból.
Figyel-e a környezete megóvására?	Mindig felszedi a szemetet, locsolja a virágokat.
Társas kapcsolatai milyenek?	Nehezen barátkozik, keveset kommunikál.

A tanulók teljesítményének értékelése 4. osztály végén

Az osztályzat a kívánt célállapot elérésének szintje az ötös fokozatú skálán.
A szöveges értékelés osztályzattá átváltásakor célszerű az addig alkalmazott rendszerből kiindulni.
A szövegesen értékelt egyes részterületek, témák külön-külön osztályzattá alakítandók, majd ezt követi az átlag, a bizonyítványba kerülő érték megállapítása.

Ajánlás az iskolai egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett Nemzeti alaptantervet (Nat) a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelet módosította. A módosított Nat alapján kerül sor a kerettantervek, az iskolai pedagógiai programok és azon belül a helyi tantervek felülvizsgálatára. A Nat értelmében az egészségnevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként meg kell fogalmazniuk az egészségneveléssel és egészségfejlesztéssel kapcsolatos nevelési feladataikat.

További fontos feladatokról rendelkezik a 96/2000. (XII. 11.) OGY határozat, a „Nemzeti stratégia a kábítószer-fogyasztás visszaszorítására", a 46/2003. (IV. 16.) OGY határozat, az Egészség Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programjáról, továbbá az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 38. § (1) bek.

Ezek a jogszabályok körvonalazzák a célrendszert, valamint az ahhoz rendelt jogi feltételrendszert. Ezeknek megfelelve fontos feladat, hogy az iskolák átgondolják az egészségnevelési tevékenységüket.

Az egészségnevelés célja
Az egészségnevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók egészségfejlesztési attitűdjének, magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék minden tagja képes legyen arra, hogy folyamatosan nyomon kövesse saját egészségi állapotát, érzékelje a belső és külső környezeti tényezők megváltozásából fakadó, az egészségi állapotot érintő hatásokat, és ez által képessé váljon az egészség megőrzésére, illetve a veszélyeztető hatások csökkentésére. A teljes fizikai, szellemi és szociális jóllét állapotának elérése érdekében az egyénnek vagy csoportnak képesnek kell lennie arra, hogy meg tudja fogalmazni, és meg tudja valósítani vágyait, hogy megtalálja a megfogalmazódott szükségleteihez vezető, egészségét védő, és a környezet védelmére is figyelő optimális megoldásokat, továbbá környezetével változzék vagy alkalmazkodjék ahhoz. Az egészséget tehát alapvetően, mint a mindennapi élet erőforrását, nem pedig, mint életcélt kell értelmezni. Az egészség pozitív fogalom, amely a társadalmi és egyéni erőforrásokat, valamint a testi képességeket hangsúlyozza. Az egészségfejlesztés következésképpen nem csupán az egészségügyi ágazat kötelezettsége, hanem az egészséges életmódon túl a jóllétig terjed.

Ebből adódóan
Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében. Minden tevékenységével a holisztikus egészségfejlesztési modell szerint szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. Személyi és tárgyi környezetével az iskola segítse azoknak a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak a kialakulását, amelyek a gyerekek, a fiatalok egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását fejlesztik.
Az egészséges életmódra nevelés nem csak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, a fiatalokat arra, hogy önálló, felnőtt életükben legyenek képesek életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani, tisztában legyenek a fogyasztóvédelmi és bűnmegelőzési ismeretekkel. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékkal élő embertársak iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés, veszélyes anyagok – leggyakoribb, egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezőit. Készüljenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére. Az iskola feladata az is, hogy felkészítsen az önálló gyalogos közlekedésre, a tömegközlekedési eszközök használatára, az utasbalesetek elkerülésének módjaira. Figyelmet kell fordítani, továbbá a veszélyes anyagok, illetve készítmények helyes kezelésére, legfontosabb szabályaira (felismerésére, tárolására). Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek – különösen a serdülőknek – a káros szenvedélyek (pl. a dohányzás, alkohol- és kábítószer-fogyasztás stb.), helytelen táplálkozás kialakulásának megelőzésében. Az iskola megkerülhetetlen feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, és figyelmet fordítson a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre. Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az iskolai környezet is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést. Ebben a pedagógusok életvitelének is jelentős példaértékű szerepe van. (Nat 2003)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az iskolai pedagógiai munkában.
Olyan egészségfejlesztő programot dolgozzon ki az iskola, amely megfelel a holisztikus egészségfejlesztés modelljének, és amelynek eredményeként erősödjenek a személyiségfejlesztő hatások, csökkenjenek az ártótényezők, és az iskola bejezésekor a diákok saját életükre alkalmazni tudják az elsajátítottakat.
Képesek legyenek figyelemmel kísérni:
– viselkedésüket, az életvezetésük, fogyasztási szokásaik helyes alakítását,
– az egészségkárosító magatartásformák elkerülését,
– a betegségek megelőzését a korai szűrésekben való részvétel révén,
– sajátos étrend, mozgásprogram kialakítását egészségük megőrzése érdekében,
– váljon képessé személyi és vagyonbiztonságának megteremtésére,
– a társas-kommunikációs készségeik és a konfliktuskezelési magatartásformák fejlesztését.

Módszertani elemek
Az egészségnevelés módszereiben jelen kell lennie az egészség állapotáról, a társadalom és az egészség viszonyáról szóló információgyűjtésnek. Biztosítani kell az információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatal, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtása módszereinek a bemutatását. Az egészségnevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.
Ajánlott módszerek az egészségnevelés számára:
– interjúk, felmérések készítése az iskola közvetlen partnerei és az egészség viszonyáról,
– serdülőkori önismereti csoport-foglalkozások,
– kortárssegítők képzése,
– problémamegoldó gyakorlatok, értékeléssel,
– interaktív, saját élményen alapuló szituációs játékok,
– részvétel a helyi egészségvédelmi programokon,
– sport, kirándulás, egészségnap(ok) rendszeres szervezése,
– az iskolai egészségügyi szolgálat tevékenységének elősegítése,
– érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása),
– környezetvédelmi tevékenységek kialakítása (madárvédelem, faültetés),
– a szabadidő hasznos, értelmes eltöltésére irányuló programok szervezése,
– az egészséges életmódra nevelés tantárgyakban történő megjelenítése.

A helyi egészségnevelési program
A helyi egészségnevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja egészségnevelési tevékenységét. Az egészségnevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt az egészségnevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetében bekövetkező változásokra. Ezért az egészségnevelési programot kellően rugalmasan kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét. Az iskolai egészségnevelési program elkészítéséhez be kell szerezni az iskola-egészségügyi szolgálat véleményét.

Az iskolai egészségnevelési program része a mindennapi testedzés feladatainak programja is. A 2003. évi törvénymódosítás e feladatot beilleszti a meglévő időkeretbe. Tudnunk kell, hogy az új rendelkezés szerint a helyi tantervbe évfolyamonként az iskola első–negyedik évfolyamán legalább heti három, a többi évfolyamán heti átlagban két és fél testnevelési órát be kell építeni. A helyi tantervbe – a nem kötelező tanórai foglalkozások időkeretének terhére – további egy vagy több testnevelési óra is beépíthető, s e többlet testnevelési órákkal a tanulói kötelező tanórai foglalkozások száma megnövelhető.

Az általános iskola első-negyedik évfolyamán biztosítani kell a mindennapos testmozgást. A mindennapos testmozgás a helyi tantervben meghatározott legalább három testnevelési óra és a játékos testmozgás keretében valósul meg. A játékos testmozgást minden olyan tanítási napon meg kell szervezni, amikor nincs testnevelési óra. A játékos, egészségfejlesztő testmozgás ideje naponként legalább harminc perc, amelyet több, legalább tizenöt perces foglalkozás keretében is meg lehet tartani.

A játékos, egészségfejlesztő testmozgást a tanítási órák részeként és szükség szerint legfeljebb egy óraközi szünet ideje legfeljebb ötven százalékának felhasználásával lehet megszervezni.
A helyi egészségnevelési, egészségfejlesztési feladatok megírásához, megfogalmazásához a következő helyről kaphat segítséget: www.okm.gov.hu;

Ajánlás az iskolai környezetvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett, és a 202/2007. (VII. 31.) Korm rendelettel módosított Nemzeti Alaptanterv (Nat) értelmében a környezettudatosságra nevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról rendelkező 2003. évi LXV. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként el kell készíteniük környezeti nevelési programjukat is. Ezek a jogszabályok lehetőséget kínálnak arra, hogy az iskolák megtervezzék környezeti nevelési tevékenységüket.

A környezettudatosságra nevelés célja
A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését (Nat), valamint óvja, védje a természetes és épített környezetét és olyan életvitelt alakítson ki, amely mentes a számára káros ártalmaktól.

A környezettudatosságra nevelés színterei az iskolában
Az összes tantárgy tanórai foglalkozásai
A nem hagyományos tanórai foglalkozások (pl. erdei iskola, témanapok, projekt-tanítás és más komplex, tantárgyközi foglalkozások)
Tanórán kívüli foglalkozások (pl. szakkörök, tábor, rendezvények, versenyek)
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel)
Az iskola környezettudatos működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások

A környezettudatosságra nevelés tartalmi elemei
A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció pozitív és negatív környezeti következményeit.

A tanulók kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat az együttműködés, a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén. (Nat)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az általános iskolai pedagógiai munkában. A tartalmi elemek megjelenítéséhez részletes segítséget nyújt a Kerettantervi segédlet a környezeti neveléshez, melyet 2001-ben minden iskola megkapott, és olvasható a www.om.hu közoktatás rovatának tanterv alrovatában, valamint www.konkomp.hu weboldal a kiadványok rovatban.

A környezettudatosságra nevelés céljaként megfogalmazott fenntartható fejlődés, környezettudatos magatartás előmozdításához elengedhetetlen, hogy az általános iskola befejezésekor a diákok megértsék, saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:
- Fenntartható fejlődés: A jelenlegi generációk szükségleteinek kielégítése olyan módon, amely nem veszélyezteti a jövő nemzedékek szükségleteinek kielégítését
- A növekedés korlátai: A Föld és a földi erőforrások végességéből adódó korlátok, melyek lehetetlenné teszik az emberiség lélekszámának, és anyagi javainak folyamatos gyarapodását.
- Alapvető emberi szükségletek: Minden ember és társadalom igénye és joga a túléléshez szükséges energiához és anyagokhoz való igazságos és egyenlő hozzáférésre, és a Föld lehetőségeihez mért kielégítő életminőség megvalósítására.
- Az elővigyázatosság elve: A megfontolt, a nem kívánt következményekre is figyelemmel lévő, az ökológiai folyamatokba a lehető legkevésbé beavatkozó döntéshozatal szükségessége olyan esetekben, amikor nem ismerünk minden körülményt, és/vagy amikor az adott kérdésre vonatkozó tudományos álláspont megosztott.
- Kölcsönös függőség: A minden elem és életforma (beleértve az embereket is) között fennálló kölcsönös és egyenrangú függőségi kapcsolatok a természeti rendszerekben.

Módszertani elemek
A fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével olyan tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal rendelkeznek, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikben.

Mindez úgy valósítható meg, ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, és így képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv. (Nat)

A környezettudatosságra nevelés módszereiben tehát egyaránt jelen kell lennie a környezet állapotáról, a társadalom és a környezet viszonyáról szóló információgyűjtésnek, információ-feldolgozásnak, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatalnak, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtási módszereinek. A környezettudatosságra nevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.

Ajánlott módszerek a környezettudatosságra nevelés számára
Természettudományos megfigyelések
Interjúk, felmérések készítése az emberek és a környezet viszonyáról
Helyi, országos és globális döntéshozatali rendszerek tanulmányozása
„Öröm- és bánattérkép” készítés
Jegyzetek, feladatmegoldások összehasonlítása, elemzése.
Új ismerethez kapcsolódó kérdések megfogalmazása csoportosan.
Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel.
Esszé kidolgozása csoportosan (ötletgyűjtő, kidolgozó, véleményező feladatok munkamegosztással).
Problémamegoldó gyakorlat ötletrohammal, értékeléssel.
Fogalmak, jelenségek, összefüggések, törvényszerűségek kollektív definiálása, pontosítása, tisztázása.
Adott témának analitikus, analógiás és holisztikus körüljárása
Írásbeli értekezések, vitairatok, készítése, vélemények, beadványok, javaslatok megfogalmazása és értelmezése csoportos munkában.
Viták, szituációs játékok,
Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása)
Természetvédelmi tevékenységek (őrjáratok, madárvédelem, faültetés)
Részvétel a helyi környezetvédelmi tevékenységben (helyi környezetvédelmi program megismerése, véleményezése, a megvalósítás segítése)

A helyi környezeti nevelési program
A helyi környezeti nevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja nevelési tevékenyégét. A környezettudatosságra nevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt a nevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetben bekövetkező változásokra. Ezért a környezeti nevelési programot kellő rugalmassággal kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét.
A helyi környezeti nevelési program megírásához, megújításához a következő szervezetektől kapható segítség:
Magyar Környezeti Nevelési Egyesület www.mkne.hu (1) 321-4796
Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete www.ttk.pte.hu/TKTE/ (1) 24-08-495
Ökoiskola Hálózat, www.okoiskola.hu (1) 318-5074
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) www.oki.hu (1) 318-6531
Körlánc Országos Egyesület a Környezeti Nevelésért www.korlanc.ngo.hu (1) 318-6531

Ajánlás az iskolai fogyasztóvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér:
A parlament 1997. december 15-én fogadta el a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt. melynek első része V. fejezet 17. §-a rendelkezik a fogyasztók oktatásáról.

E törvény írja elő a fogyasztók oktatásának szükségességét a fogyasztóvédelmi jogszabályok megismerése céljából. E törvény szerint a fogyasztók oktatása alapvetően állami feladat, amelyet az oktatási intézmények, a Fogyasztóvédelmi Felügyelőség és az érdekvédelmi szervezetek együttműködve teljesítenek.

A III. középtávú fogyasztóvédelmi politika megvalósítására irányuló 1033/2007. (V. 23.) Korm. határozat 2007-2010 közötti időszakra szóló cselekvési programja is megerősíti a tudatos fogyasztóvá válást támogató ismeretek elsajátításában a közoktatás szerepét.

A fogyasztóvédelmi törvény, valamint az EU jogharmonizáció alapján a közoktatási törvény 2003. évi módosításában is megjelenik a fogyasztóvédelem oktatása.

A Kormány 243/2003. számú rendeletével Nat értelmében a *helyi tanterveknek biztosítania kell, hogy az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a fogyasztóvédelemmel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására.*
Kiemelt fejlesztési feladat a Nat-ban a **felkészülés a felnőtt életre**, amelyben a fogyasztói kultúra kialakítása is szerepel.

A fogyasztóvédelmi oktatás célja:
*A fogyasztóvédelmi oktatás célja a **fogyasztói kultúra fejlesztése**, és a **tudatos kritikus fogyasztói magatartás** kialakítása és fejlesztése a tanulókban.*
A fogyasztó önvédelmi ismereteire és a jogorvoslat módjára alaposan fel kell készíteni a leendő fogyasztókat.

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei:
A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttműködéshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a szociális és társadalmi kompetenciák tudatos pedagógiailag megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszerek kialakításáról és erősítéséről van szó, amely gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoz magában.
*Szükséges a társadalmi és **állampolgári kompetenciák** kialakítása, a jogaikat érvényesíteni tudó a közéletben részt vevő és közreműködő tanulók képzése. A szociális és **társadalmi kompetenciák** fejlesztése a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási a gazdálkodási és a munkaképesség szoros összefüggése az un. **cselekvési kompetenciák** fejlesztése.*
Fontos továbbá a fogyasztás során a tájékozódás képessége, a döntési helyzet felismerése, és a döntésre való felkészülés. Meg kell ismertetni a tanulókkal a piac, a marketing és a reklám szerepét, alkalmassá téve őket az eligazodásra. Hangsúlyozni kell a minőség és a biztonság szerepét a fogyasztás során, valamint a gazdaságosságot és a takarékosságot.
A fogyasztóvédelmi oktatás céljaként megfogalmazott fogyasztói kultúra, valamint a kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése érdekében szükséges, hogy a diákok értsék, és a saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:
Környezettudatos fogyasztás: Egyfajta középút az öncélú, bolygónk erőforrásait gyorsulva felélő fogyasztás és fogyasztásmentesség között.

Kritikus fogyasztói magatartás: A fogyasztói jogok érvényesítése.
A fogyasztónak joga van:

a) az alapvető szükségleteinek kielégítéséhez
b) a veszélyes termékek és eljárások ellen való tiltakozáshoz
c) a választáshoz különböző termékek és szolgáltatások között
d) a megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretéhez
e) a jogos panaszok tisztességes rendezéséhez
f) az egészséges és elviselhető környezetben való élethez
g) a kormány irányelveinek meghatározásába és végrehajtásába való beleszóláshoz.

Preventív, vagyis megelőző fogyasztóvédelem: Amikor a vevő már a kezdet kezdetén érvényesíteni tudja jogait és nincs szükség panaszbejelentésre, bírósági perekre.

A fogyasztóvédelmi oktatás színterei az oktatásban:
Az egyes tantárgyak tanórai foglalkozásai.
Tanórán kívüli elemek (vetélkedők, versenyek, rendezvények).
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel).
Az iskola fogyasztóvédelmi működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások.

Alapfokú oktatás: a Nat-ban megnevezett műveltségi területeken az élelmiszer-biztonsággal, a helyes táplálkozással, a vásárlási szokásokkal kapcsolatos ismeretek oktatását meg kell szervezni.

Középfokú oktatásban a fogyasztóvédelmi ismeretek oktatását ki kell terjeszteni az energiaszolgáltatás és a pénzügyi (banki, biztosítási, pénztári) szolgáltatás területére is.

Módszertani elemek:
A módszereknek tartalmaznia kell az egyén és társadalom viszonyáról szóló információgyűjtés, információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján való döntés és a döntés alapján eltervezett cselekvés végrehajtásának módszereit.
Fontos hogy a diákok e módszereket minél többször valós helyi és globális problémákon és értékeken keresztül maguk alkalmazzák.

- Interjúk, felmérések készítése az emberek vásárlási szokásairól
- Helyi, országos és EU-s szabályozások tanulmányozása
- Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel (pl. séta a piacon, vagy vásárcsarnokban, számlaadási kötelezettség tapasztalatai, mit tartalmazzon a számla)
- Egy pénzintézet és egy energiaszolgáltató tevékenységének megismertetése, a tapasztaltak kiértékelése
- Problémamegoldó gyakorlat ötletbörzével, értékeléssel
- Viták, szituációs játékok (eladói és vásárlói érdekek összehangolása, fogyasztói kosár készítése)
- Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony érdekérvényesítés)

A vásárlás során az alábbiakra kiemelt figyelmet kell fordítani:

- az alkalmazott reklám, annak hatékonysága,
- az élelmiszerek fogyaszthatóságának, eltarthatóságának kérdése, lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek esetén mi a teendő?
- a lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek egészségre gyakorolt hatása,
- a Vásárlók Könyve, az abban szereplő bejegyzések sorsa,
- a biztonsági őrök feladata, hatásköre a kereskedelmi egységekben.

A fogyasztóvédelmi oktatáshoz a következő szervezetektől kapható segítség és segédanyag:
Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság www.nfh.hu T: 06 (1) 459 4917
Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület (OFE) www.ofe.hu T: 06 (1) 311-7030
Magyarországi Biztosítottak és Fogyasztóvédők Egyesülete (MoBFE) www.mobfe@panaszok.hu
Tel./fax: (82) 412 070.

II.

KERETTANTERV AZ ALAPFOKÚ NEVELÉS-OKTATÁS ALAPOZÓ ÉS FEJLESZTŐ SZAKASZÁRA

(5–8. évfolyam)

Célok és feladatok

Az alapfokú nevelés-oktatás alapozó és fejlesztő szakasza szervesen folytatja a bevezető és kezdő szakasz nevelő-oktató munkáját, a kulcskompetenciák, az alapkészségek és képességek fejlesztését.

A szakasz fejlesztési feladatainak megtervezésekor – igazodva a gyermeki gondolkodás fejlődéséhez, az életkori sajátosságokhoz – figyelembe veszi, hogy a 10–12 éves tanulók gondolkodása erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz. Az 5–6. évfolyamokon ezért az integratív-képi gondolkodásra alapozó fejlesztés folyik, a serdülőkor kezdetétől a 7–8. évfolyamon (a fejlesztő szakaszban) viszont előtérbe kerül az elvont fogalmi és elemző gondolkodás.

Az iskola az 1–4. évfolyamokhoz hasonlóan az 5–8. évfolyamokon is különböző érdeklődésű, eltérő értelmi, érzelmi, testi fejlettségű, képességű, motivációjú, szocializáltságú, kultúrájú gyerekeket együtt neveli. Érdeklődésüknek, képességüknek és tehetségüknek megfelelően felkészíti őket a középiskolai, illetve szakiskolai továbbtanulásra, és előkészíti őket a társadalomba való beilleszkedésre. Ennek érdekében kiemeli az anyanyelvi kommunikációt, az idegen nyelvi kommunikációt, az ezekhez szükséges képességek fejlesztését, valamint a matematikai gondolkodás, a kritikus gondolkodás, a problémamegoldás alapképességeit, a komplex információk kezelésével kapcsolatos képességeket, kulcskompetenciákat.

Az alapozó szakasz funkciójának megfelelően elsősorban az iskolai tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák fejlesztése jellemző az 5–6. évfolyamon, míg a 7–8. évfolyamban az egyre összetettebb tudástartalmakkal is összefüggésben a már megalapozott kompetenciák fejlesztése, bővítése, hatékonyságának növelése válik hangsúlyossá.

Továbbfejleszti a tanulókban azokat a képességeket, készségeket, amelyek a környezettel való harmonikus, konstruktív kapcsolathoz szükségesek. A tanulási tevékenységek közben és a tanulói közösségben való élet során fejleszti a tanulók önismeretét, együttműködési készségét, akaratát, segítőkészségét, szolidaritásérzését, empátiáját. Rávezet a megbízhatóság, becsületesség, szavahihetőség értékeire.

Az alapozó és fejlesztő szakasz szocializációs folyamatában az iskola tudatosítja a közösség demokratikus működését és néhány általánosan jellemző szabályát. Tisztázza az egyéni és közérdek, a többség és kisebbség fogalmát, és ezek fontosságát a közösséghez, illetve egymáshoz való viszonyulásban. Megalapozza a felkészülést a jogok és kötelességek törvényes gyakorlására. A demokratikus normarendszert kiterjeszti a természeti és az épített környezet iránti felelősségre, a mindennapi magatartásra is.

Az iskolának kiemelkedő feladata a nemzeti, a nemzetiségi és az etnikai hagyományok tudatosítása és az ápolásukra való nevelés. Nevelési-oktatási tevékenységével az iskola fejleszti a tanulókban a nemzeti azonosságtudatot, képviseli az egymás mellett élő különböző kultúrák iránti igényt. Erősíti az Európához tartozás tudatát, és egyetemes értelemben is késztet más népek hagyományainak, kultúrájának, szokásainak, életmódjának megismerésére, megbecsülésére. Ugyanakkor figyelmet fordít az emberiség közös problémáinak bemutatására.
A közoktatásról szóló törvény 8. §-a határozza meg a nevelő-oktató munka pedagógiai szakaszait. A bevezető és a kezdő szakaszban (1–4. évfolyamon) nem szakrendszerű oktatás folyik, míg az alapozó szakaszban (5–6. évfolyamon) részben nem szakrendszerű oktatás, részben szakrendszerű oktatás folyik. Az oktatás szervezés kialakult gyakorlatán változtatott a 2003. évi LXI. törvény, amely előírta, hogy a kötelező tanórai foglalkozások 25–50%-ában nem szakrendszerű oktatást kell szervezni. A törvényhely arra ad lehetőséget, hogy az alapozó funkciók tanítása az alapozó szakaszban, tehát 5–6. évfolyamán a korábbinál több időben folyjon, és esélyt adjon arra, hogy eredményesebb is legyen. Az időkeret fennmaradó 75–50%-ában pedig csökkent időben

kezdődik el, illetve folytatódik a tantárgyi (szakrendszerű) tanítás az 5. és a 6. évfolyamon. A nem szakrendszerű tanítás szervesen folytatva az 1–4. évfolyam munkáját olyan iskolai pedagógiai munkát feltételez, amelyben a tanulók tudásának, képességeinek, egész személyiségének fejlődése, fejlesztése áll. A törvényi változtatás azzal jár, hogy az általános iskola 5–6. évfolyamain a tanítói (alsó tagozatos, nem szakrendszerű) tanulásszervezés időt és teret nyer, valamint a tanári (felső tagozatos, szakrendszerű) és a tanítói tanulásszervezés keveredhet – méghozzá iskolánként, sőt osztályonként eltérő mértékben, ahogy azt az intervallumban rögzített időkeretek is jelzik.

Miközben a törvény kimondja a tanítói tanulásszervezés növelésének a kötelezettségét, és néhány szervezeti kérdésben is iránymutatást nyújt, nem foglal állást abban, hogy az 5. és 6. évfolyamokon folyó nevelés-oktatás kialakításában milyen tantárgyakat vagy műveltségi területeket milyen mértékben kell bevonni. Azt sem írja elő, hogy milyen legyen az időráfordítás egzakt aránya. A tanulásszervezés és a módszerek kiválasztásában valamint abban a kérdésben, hogy inkább tanítók vagy inkább tanárok tanítsanak, sem foglal állást, a törvényhozó az ezen évfolyamok pedagógiai-didaktikai kérdéseit az iskola helyi döntésére bízza, a helyi tanterv igények szerinti módosításával együtt.
Az alapozó funkció tartamának és hatékonyságának a növelése elsősorban a magyar nyelv és irodalom, valamint a matematika műveltségi területeken (tantárgyaknál) látszik leginkább indokoltnak. A felmérések és a vizsgálatok, az alapkészségekben e-területeken jeleznek problémákat. A magyar nyelv és irodalom tantárgy magában foglalja – többek között – a kommunikációs képességeket, a szövegértést-olvasást, míg a problémamegoldás elsősorban a matematika tantárgyhoz köthető.
Nincs azonban akadálya annak sem, hogy az 5. és 6. évfolyamok tartalmát más tantárgyak (műveltségi területek) bevonásával alakítsák ki (pl. művészeti nevelés, mely a tanulás iránti motiváció felkeltésének kiváló terepe), a témacsoportban feldolgozott tananyag (projektoktatás) is jónak tűnő megoldás. Álláspontunk szerint iskolánként, és az iskolán belül akár osztályonként is változhat a kialakított gyakorlat – vagyis nincs egységesen jó megoldás.
Az időkeret megállapítása és felhasználása iskolai szintű döntést jelent. Minden évben befolyásolja az alapkészségekben mutatkozó elmaradás (a tanulói teljesítmények szintje), a kompetencia fejlesztésének iskolai szintű feladata. A nem szakrendszerű oktatás megszervezéséhez az adott iskolai évfolyamon meghatározott órakeret nem feltétlenül igényli azt, hogy minden tanuló részt vegyen a nem szakrendszerű oktatásban. Alkalmazni lehet azt az általános szabályt, miszerint az egyes feladatok megoldásához rendelkezésre álló időkeretet intézményi szinten kell meghatározni és felhasználni. Ennél a feladatnál az ötödik-hatodik évfolyamra kell a számítást elvégezni és a felhasználást az adott évfolyamra megtervezni. Ne feledkezzünk meg arról, hogy a nem szakrendszerű oktatás egyik fontos feladata, hogy kezelni tudja az eltérő tanulói fejlettségi szintet, és megadja a lehetőséget ahhoz, hogy a tanuló beérje társait, felzárkózzon az átlaghoz, meghatározott időn belül elérje a helyi tanterv elvárt követelmény szintjét. Azonos idősávban, tehetségnevelés végezhető a „szakrendszerű" keretben foglalkoztatott tanulókkal. (Tehát párhuzamos óravezetéssel megoldható a foglalkoztatás)

Kiemelt fejlesztési feladatok az alapozó és a fejlesztő szakaszban

A kiemelt fejlesztési feladatok az iskolai oktatás valamennyi elemét áthatják, elősegítik a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését.

Az Énkép és önismeret fejlesztésében fontos kihasználni azt az érzékenységet, amely az alapvető erkölcsi normák iránti fogékonyságból adódik.
A személyiség fejlődését azzal segíthetjük elő, ha önmaguk megismerésére motiváló **tanulási környezetet** szervezünk a tanulók számára. A Nemzeti alaptantervben megnevezett **nevelési értékek** abban az esetben épülnek be a fejlődő személyiségbe, ha a tanulási tartalmak elsajátítása során a tanulók maguk is **aktív részeseivé** válnak ezen értékek megnevezésének és azonosításának. Ahhoz, hogy tanulóink képesek legyenek énképükbe integrálni az újabb és újabb ismereteket, folyamatosan gondoskodnunk kell arról is, hogy egyre **kompetensebbnek** érezzék magukat saját nevelésük, sorsuk és életpályájuk alakításában. Az önmegismerés és önkontroll, a feladatokkal vállalt felelősség, magatartást irányító tevékenység. A kiskamaszok énképe a róluk alkotott vélemények ellenére, az önmagukkal szemben támasztott követelmények, elvárások hatására is formálódik.

Hon- és népismeret
Elengedhetetlen, hogy a tanulók megismerjék népünk kulturális örökségének jellemző sajátosságait, **nemzeti kultúránk** nagy múltú értékeit. Mélyedjenek el a kiemelkedő magyar történelmi személyiségek, tudósok,

feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók tevékenységének, munkásságának tanulmányozásában. Ismerjék meg a haza földrajzát, irodalmát, történelmét, mindennapi életét. Sajátítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megismeréséhez, megbecsüléséhez, az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek. Ismerjék meg a városi és a falusi élet hagyományait, jellegzetességeit.
Segítsük elő a harmonikus kapcsolat kialakítását a természeti és társadalmi környezettel. Alapozzuk meg tanulóinkban a nemzettudatot, mélyítsük el a nemzeti önismeretet, a hazaszeretetet és ettől elválaszthatatlan módon a hazánkban és szomszédságunkban élő más népek, népcsoportok értékeinek és eredményeinek megbecsülését, előzzük meg a sztereotípiák és előítéletek kialakulását. Ösztönözzük a fiatalokat a szűkebb és tágabb környezet történelmi, kulturális és vallási emlékeinek, hagyományainak feltárására, ápolására. Késztessük őket az ezekért végzett egyéni és közösségi tevékenységre.

Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
Európa a magyarság tágabb hazája. A tanulók szerezzenek ismereteket az Európai Unió kialakulásának történetéről, alkotmányáról, intézményrendszeréről, az uniós politika szempontrendszeréről. Diákként és felnőttként tudjanak élni a megnövekedett lehetőségekkel. **Magyarságtudatukat megőrizve váljanak európai polgárokká**.
Tanulóink már az Európai Unió polgáraiként fogják felnőtt életüket leélni, ezért arra kell törekednünk, hogy iskolás éveik alatt olyan ismeretekkel, személyes tapasztalatokkal gazdagodjanak, amelyek birtokában meg tudják majd találni helyüket az európai nyitott társadalmakban. Nem kevésbé fontos az sem, hogy európai identitásuk megerősödésével legyenek nyitottak és elfogadóak az Európán kívüli kultúrák iránt is.
A fejlesztés kiemelt területei: a személyiség és az emberi jogok tiszteletére nevelés, a nemzeti identitás, a történelmi és állampolgári tudat erősítése, a szociális érzékenység, az életkornak megfelelő társadalmi problémák iránti nyitottság. A tanulók ismerjék meg az **egyetemes emberi civilizáció** legjellemzőbb, legnagyobb hatású eredményeit. Váljanak nyitottá és megértővé a különböző szokások, életmódok, kultúrák, vallások, a másság iránt. Szerezzenek információkat az emberiség közös, globális problémáiról, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködésről. Személyes tapasztalatok felhasználásával, a nemzetközi együttműködésről szerzett információkkal gazdagítjuk tudásukat. Fejlesztő feladat lehet az érvek gyűjtése meghatározott álláspontokhoz, melyek az EU híreihez kapcsolódnak. Fejlesztési cél, hogy növekedjék érzékenységük a problémák lényege, okai, az összefüggések és a megoldási lehetőségek keresése, feltárása iránt.

Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés fejlesztési feladat, a civil életben fontos polgári lét alapjait segíti megteremteni. Az 5–8. évfolyamon a társadalmi együttélés közös szabályait és követelményeit tudatosítjuk a tanulókban. Olyan részképességek fejlesztésére kell gondolni, mint a konfliktuskezelés, az együttműködés, a közéleti szerep gyakorlása, a demokratizmus gyakorlatában elsajátítható felelősségvállalás, az előítéletek és rasszizmus elutasítása. A gazdasági nevelés a gazdálkodás és a pénz világára vonatkozó tudáselemek beépítését kívánja a helyi tanterv tartalmaiba. Az egyszerű eszközök, szerszámok használatában is fontos a figyelem, az elővigyázatosság megtanulása. A hatékony munkavégzés érdekében a rend, az időbeosztás hatását érdemes megtapasztaltatni.

Gazdasági nevelés
A gazdálkodás és a pénz világára vonatkozó tudáselemek beépítését kívánja a helyi tanterv tartalmaiba. Egyszerű eszközök, szerszámok használatában fontos a figyelem és az elővigyázatosság megtanulása. A rend és az időbeosztás hatását a hatékony munkavégzésben tapasztalhatják a tanulók. Az érdeklődés és munkamód befolyással lehet az időbeosztásra. Alapvető szerepe van a gazdasági nevelésben annak, hogy a tanulók tudatos fogyasztókká váljanak. Ehhez mérlegelni kell a választásban a termék értékeit, a pénzzel való gazdálkodást. Okos döntést kell hozni, amihez az iskolai nevelésben az okos gazdálkodás alapjait, a gazdálkodási képességet is fejleszteni kell. Tudatosítani kell, hogy a *gazdálkodás, az életünk része* (termékelemzésekkel, a „Vásárlói kosár" vizsgálatával). Fejlesztő gyakorlat lehet a különböző termékek rendeltetésének felismerése, a legkedvezőbbek kiválasztása. Értékbecslés játékosan, figyelemfelkeltő plakát tervezése. A 7–8. évfolyamon már elvárható, hogy ismerjék a tanulók egy család jövedelemforrásait és kiadásait. Törekedni kell arra, hogy legyenek elképzeléseik a célszerű gazdálkodásról.

A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy az élő természet és a társadalmak fenntartható fejlődését segítse megértetni a nevelésben.
A szemléletformálás pedagógiai gyakorlata feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével olyan tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal

rendelkeznek, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikben.
Mindez úgy valósítható meg, ha figyelmet fordítunk a tanulók természettudományos gondolkodásmódjának fejlesztésére. Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv.
A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció pozitív és negatív környezeti következményeit.
Kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat az együttműködés, a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén. A tantárgyak lehetőségei szerint, minden évfolyamon lehetőség van a környezetkímélő magatartás felismertetésére, adott helyzetek kritikus megítélésére.

A tanulás tanítása
A pedagógus fontos feladata, hogy megismerje a tanulók sajátos tanulási módjait, stratégiáit, stílusát és szokásait. Vegye figyelembe a megismerés életkori és egyéni jellemzőit, és ezekre alapozza a tanulás fejlesztését. Gondosan kutassa fel és válassza meg a fejlesztés tárgyi-cselekvéses, szemléletes-képi és elvont-verbális útjait. Törekedjen a gondolkodási képességek, elsősorban a rendszerezés, a tapasztalás és kombináció, valamint a következtetés és problémamegoldás fejlesztésére. A tanulás az iskola alapfeladata, amely magába foglalja valamennyi értelmi képesség és az egész személyiség fejlesztését. Az elemi készségeknek az optimális kiépülése és optimális gyakorlottsága nélkül homokra épül a tanítás gyakorlata, a kutatások pedig azt mutatják, hogy ebben az életkorban az elemi készségek fejlettsége szorosan összefügg az intelligencia fejlettségével. Vagyis az elemi készségeknek az optimális szintű elsajátítása kulcsfontosságú feladat. Ennek az a feltétele, hogy ismerjük az optimális elsajátítás kritériumait és az azokhoz viszonyítva elért szinteket.

A gondolkodási kulcskompetencia négy alapképessége közül a rendszerező képességet (a Piaget-féle gondolkodási műveletrendszer írásbeli szintjét) és a kombinatív képességet (annak elemi írásbeli szintjét) mérhetjük fel.
Gondolkodási képességek: kreatív gondolkodás, döntéshozatal, problémamegoldás, előrelátás, hatékony tanulás, érvelési képesség. Minden műveltségi területen (illetve tantárgyban) gondot kell fordítani a kritikai és kreatív olvasás képességének fejlesztésére, beleértve mind a valós, mind a virtuális csatornákon keresztül felfogott jelek befogadását, értelmezését és megválaszolását. Az iskolának az **elektronikus média** hatásmechanizmusainak megértésére, általában a különböző médiumokban való eligazodásra, az igényelt információ megtalálására, szelektív használatára kell nevelnie. Olyan fiatalokat kell kibocsátania, akik sikeres tanulási stratégiákkal használják ki az információs világháló lehetőségeit és eszközeit az élethosszig tartó tanulás során.

A tanulás számos összetevője tanítható. Minden nevelő teendője, hogy felkeltse az érdeklődést a különböző szaktárgyi témák iránt, útbaigazítást adjon annak szerkezetével, hozzáférésével, elsajátításával kapcsolatban, valamint tanítsa a gyerekeket tanulni. A tanulók tegyenek szert fokozatos önállóságra a tanulás tervezésében. Vegyenek részt a kedvező körülmények (külső feltételek) kialakításában. Az **eredményes tanulás módszereinek, technikáinak elsajátíttatása,** gyakoroltatása főleg a következőket foglalja magában: az előzetes tudás és tapasztalatok mozgósítása; az egyénre szabott tanulási módszerek, eljárások kiépítése; a csoportos tanulás módszerei, a kooperatív csoportmunka; az emlékezet erősítése, a célszerű rögzítési módszerek kialakítása; a gondolkodási kultúra művelése; az önművelés igényének és szokásának kibontakoztatása; az élethosszig tartó tanulás eszközeinek megismerése, módszereinek elsajátítása; az alapkészségek kialakítása (az értő olvasás, az íráskészség, a számfogalom fejlesztése).

A tanulás fontos színtere és eszköze az **iskola könyvtára** és **informatikai bázisa**. A hagyományos tantermi oktatást az iskola keretein belül is kiegészítik az egyéni tanulás lehetőségei, amelyhez sokféle információforrás gyors elérésére van szükség. A **könyvtár használata** minden ismeretterületen nélkülözhetetlen, hiszen informatikai szolgáltatásai az iskolai tevékenység teljességére irányulnak. Használatának technikáját, módszereit – az önálló ismeretszerzés érdekében – a tanulóknak el kell sajátítaniuk. Váljanak rendszeres könyvtárhasználóvá, igazodjanak el a lakóhelyi, az iskolai, valamint a regionális és országos könyvtárakban. Ismerjék a könyvtári rendszert, a könyvtárban való keresés módját, a keresést támogató eszközöket, a főbb

dokumentumfajtákat, valamint azok tanulásban betöltött szerepét, információs értékét. Sajátítsák el az adatgyűjtés, témafeldolgozás, forrásfelhasználás technológiáját, és alakuljon ki bennük a rendszerezett tudás átadásának képessége.

Olyan tudást kell kialakítani, amelyet új helyzetekben is lehet alkalmazni. Előtérbe kerül az új ötletek kitalálása, azaz a kreatív gondolkodás fejlesztése. Ezzel párhuzamosan érdemes nagy hangsúlyt helyezni a tanulói döntéshozatalra, az alternatívák végiggondolására, a variációk sokoldalú alkalmazására, a kockázatvállalás, az értékelés, az érvelés és a legjobb lehetőségek kiválasztásának területeire. Fontos feladat a kritikai gondolkodás megerősítése, a konfliktusok kezelése, az életminőség javítása, az életvitel arányainak megtartása, az értelmi, érzelmi egyensúly megteremtése, a teljesebb élet megszervezése.

Testi és lelki egészség
Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében. Minden tevékenységével szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. Személyi és tárgyi környezetével az iskola segítse azoknak a **pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak** a kialakulását, amelyek a gyerekek, a fiatalok egészségi állapotát javítják. Az egészséges életvitellel kapcsolatos szemlélet és magatartás formálása, az alsóbb évfolyamok fejlesztését folytatja.

Az egészséges életmódra nevelés nemcsak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, a fiatalokat arra, hogy önálló, felnőtt életükben legyenek képesek életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékos embertársak iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés – leggyakoribb, egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezőit és ezek elkerülésének módjait. Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek – különösen a serdülőknek – a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, rossz táplálkozás) kialakulásának megelőzésében. Segítsék a krízishelyzetbe jutottakat. Az iskola megkerülhetetlen feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, és figyelmet fordítson a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre.
Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az **iskolai környezet** is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést. Ebben a pedagógusok életvitelének is jelentős szerepe van.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire
A felnőtt lét szerepeire való felkészülés egyik fontos eleme a pályaorientáció. Általános célja, hogy segítse a tanulók további iskola- és pályaválasztását. Összetevői: az egyéni adottságok, képességek megismerésén alapuló önismeret fejlesztése; a legfontosabb pályák, foglalkozási ágak tartalmának, követelményeinek és a hozzájuk vezető utaknak, lehetőségeknek, alternatíváknak tevékenységek és tapasztalatok útján történő megismerése; a lehetőségek és a valóság, a vágyak és a realitások összehangolása. Tudatosítanunk kell a tanulókban, hogy életpályájuk során többször pályamódosításra kényszerülhetnek.

Az iskolának – a tanulók életkorához és a lehetőségekhez képest – átfogó képet kell nyújtania a **munka világáról**. Ennek érdekében olyan feltételek, tevékenységek biztosítására van szükség, amelyek elősegíthetik, hogy a tanulók kipróbálhassák képességeiket, elmélyedhessenek az érdeklődéseiknek megfelelő területeken, ezzel is fejlesztve ön- és pályaismereteiket. Kiemelt figyelmet érdemel a rugalmasság, az együttműködés képességének fejlesztése.

A pályaorientáció csak hosszabb folyamat során és csak akkor lehet eredményes, ha a különböző tantárgyak, órán és iskolán kívüli területek, tevékenységek összehangolásán alapul. A hatékony társadalmi beilleszkedéshez, az együttéléshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a **szociális és társadalmi kompetenciák** tudatos, pedagógiailag megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszer kialakításáról és erősítéséről van szó, amely gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoz magában. A szociális kompetenciák fejlesztésében kiemelt feladat a segítéssel, együttműködéssel, vezetéssel és versengéssel kapcsolatos területek erősítése. Ezzel párhuzamosan szükséges a **társadalmi-állampolgári kompetenciák** körét is meghatározni, nevezetesen a jogaikat érvényesítő, a közéletben részt vevő és közreműködő tanulók képzéséről van szó. A szociális és társadalmi kompetenciák fejlesztésének fontos részét képezik a gazdasággal, az öntudatos fogyasztói magatartással, a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási, a gazdálkodási és a munkaképesség, szoros összefüggésben az ún. **cselekvési kompetenciák** fejlesztésével.

Az 5–8. évfolyam ajánlott tantárgyi rendszere és az óraszámok

Tantárgy	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
Magyar nyelv és irodalom (dráma)	148	148	129,5	129,5
Történelem és állampolgári ismeretek (hon és népismeret)	74	74	74	74
Idegen nyelv	111	111	111	111
Matematika	148	111	111	111
Informatika	18.5	37	37	37
Természetismeret	74	55,5		
Fizika			55,5	55,5
Biológia és egészségtan			55,5	55,5
Kémia			55,5	55,5
Földrajz		37	55,5	55,5
Ének-zene	37	37	37	37
Rajz és vizuális kultúra	55,5	55,5	37	18,5
Mozgóképkultúra és médiaismeret				37
Technika és életvitel	37	37	37	18,5
Testnevelés és sport (tánc)	92,5	92,5	92,5	92,5
Ember és társadalomismeret, etika			18,5	18,5
Osztályfőnöki	37	18,5	18,5	18,5
Egészségtan		18,5		
Kötelező óraszám a törvény alapján	**832,5**	**832,5**	**925**	**925**

A Nat műveltségterületeinek megjelenése az 5–8. évfolyam tantárgyi rendszerében

A Nat műveltségi területei	Tantárgyak
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom (dráma)
Élő idegen nyelv	Idegen nyelv
Matematika	Matematika
Ember és társadalom	Történelem és állampolgári ismeretek (hon- és népismeret) Ember és társadalomismeret, etika
Ember a természetben	Természetismeret Fizika Biológia és egészségtan Kémia Egészségtan
Földünk – környezetünk	Földrajz
Művészetek	Magyar nyelv és irodalom (dráma) Ének-zene (tánc) Rajz és vizuális kultúra Mozgóképkultúra és médiaismeret Testnevelés és sport (tánc)
Informatika	Informatika
Életvitel és gyakorlati ismeretek	Technika és életvitel
Testnevelés és sport	Testnevelés és sport (tánc)

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés megérteni, beszélni, írni, gondolkodni tanít, ezzel valamennyi tárgy tanulását segíti. Egyik alapvető célja és feladata a jövendő tanulmányokhoz szükséges és a felnőtt életben használandó olvasni és írni tudás (szövegértés, szövegalkotás) gondozása és továbbfejlesztése. Ezzel összhangban kiemelt feladata a közvetlen (interperszonális, szóbeli és írásbeli), illetve csoportos, közösségi kommunikáció, az önkifejezés hatékonyságának növelése az eredményes közlést és befogadást segítő, a verbális és a nem verbális kommunikációhoz köthető képességek továbbfejlesztése, gyakorlása révén.

A diákok az iskoláztatás e négy évében igen nagy lépést tesznek/tehetnek a szociális érésben, önmagukra eszmélésben, kortársaik megismerésében, környezetük összefüggéseinek megértésében. E szakasz alapozza meg viszonyukat a nemzeti kultúrához, melyen keresztül átélhetik a magyar nyelv és a magyar kultúra elválaszthatatlanságát. Ebben az összefüggésben az irodalmi nevelésnek kitüntetett célja az olvasási kedv felkeltése. Ehhez kapcsolódik, hogy tudatosítania kell az irodalom fontosságát, szerepét a tartalmas emberi élet kialakításában, ki kell jelölnie a helyét a mindennapi életben a sokféle egyéb, részben társművészeti (pl. a film), részben szórakoztató-ismeretterjesztő, tömegkommunikációs médium között. Egyben meg kell alapoznia azokat a képességeket, amelyek lehetővé teszik az irodalmi alkotások élményszerű, tudatos befogadását, az érzelmi intelligencia fejlesztését.

A tanítás a szellemi, érzelmi érésnek ebben a korszakában a beszélgetések és olvasmányok révén tartalmakkal tölti föl a diákok érzelmi kapcsolatok iránti igényét, átélhetik a szolidaritás, az együttműködés érzését és élményét is. A nyelv- és irodalomtanítás tehát bátorító, önbizalmat növelő, ezzel is az önismeretet elősegítő nevelés. A játékosság, az alkotóképesség fejlesztő támogatása, az életkorra jellemző érdeklődés, kíváncsiság kielégítése és irányítása az olvasás, az önművelés felé – mind ezt a célt szolgálja. Sok lehetőséget nyújtanak tantárgyaink a kritikus gondolkodás fejlesztésére: problémamegoldó és a fogalmi gondolkodásra, a térben és időben való tájékozódásra, az ellentétek, a párhuzamok, az ok-okozati viszonyok feltárására.

A magyar nyelv és irodalom tanítása az 5–8. évfolyamban egységes kerettantervi anyagra épül. A két szakasz azonban néhány vonatkozásban el is tér egymástól.

Az 5–6. évfolyam folytatja és továbbfejleszti a korábbi iskolafokon kialakult szóbeli és írásbeli képességeket: a beszédértést, a szóbeli önkifejezést, a szóbeli és az írásos szövegek megértését, az írást, illetve megalapozza a sokirányú kreativitást a kommunikáció különféle területein (pl. az audiovizuális, az informatikai alapú – ITS – műfajokban). Az 5–6. évfolyam irodalmi és nem irodalmi szövegek feldolgozásával bevezeti a gyermeket az anyanyelv életének, a magyar nyelv használatának megértését elősegítő rendszerébe olyan módon is, hogy megismerteti a magyar irodalom néhány összetettebb emberi kapcsolatok megjelenítő, nagyobb lélegzetű klasszikus művével. Ezáltal építi tovább a gyermek társas nyelvhasználati, fogalmi gondolkodásbeli, érzelmi, ízlésbeli, erkölcsi műveltségét.

A 7–8. évfolyam a legtöbb esetben már a következő iskolafokozat tanulmányaira készít elő. A művelődés szokásai és alapszerkezete ebben az életszakaszban alakulnak ki. Mind a nyelvi, mind az irodalmi nevelés feladata a diákok érzelmi, szociális és intellektuális érésének támogatása. A fölkészítésnek elő kell segítenie a nyelvi és az irodalmi kifejezésformák sajátosságainak befogadását, az irodalmi műveltséghez tartozó tudás elsajátítását, továbbá a saját régió, a lakóhely kulturális értékeinek megbecsülését, az esztétikai jellemzők fölfedezését a mindennapokban, a tárgyi és az emberi környezetben. Fontos feladat az irodalmi képzésben az önálló olvasmányválasztás előkészítése, megalapozása, sokféle irodalmi (nem csak szépirodalmi) forma, illetve az irodalom határterületeihez tartozó (pl. filmes, egyéb vizuális audiovizuális, informatikai alapú) műfaj megismertetése a diákokkal. Fontos cél annak tudatosítása, hogy az egyéb médiumok (pl. a televízió, videó stb.) nem feltétlenül jelentenek vetélytársat az olvasásnak, illetve sok tekintetben nem képesek pótolni azt. A nyelvi képzésben kiemelt feladat a különböző kommunikációs területeken való hatékony, önálló kommunikáció erősítése, a különféle nyelvi, audiovizuális, informatikai műfajokban rejlő lehetőségek megismerése, kreatív alkalmazása a gyakorlatban.

Fejlesztési követelmények

A szóbeli szövegek alkotására és megértésére, a kulturált nyelvi magatartásra való fölkészítés a magyar nyelvi és irodalmi nevelés alapkövetelménye. A kulturált nyelvi magatartás föltételezi a szituációhoz, a címzetthez, a témához való rugalmas alkalmazkodást, a figyelmet a másik ember beszédének gondolati, értelmi tartalmára, az együttműködés képességét a partnerekkel. Fokozatosan bővülő követelmény a szóhasználat a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolása. A kommunikációs nevelés célja, hogy a tanulókban kialakuljon a különféle beszédműfajok felfogásának és alkalmazásának, a konfliktusok, kommunikációs zavarok és pragmatikai jelzések fölismerésének és megítélésének képessége, az életkorban elvárható kritikus magatartás a manipulációs szándékokkal szemben. Hozzátartozik ehhez a kommunikáció lényegének és tényezőinek megismerése a gyakorlaton keresztül, az író, a mű és az olvasó viszonyának mint sajátos kommunikációnak felfogása. A fejlesztés része az életkornak megfelelő tájékozottság a médiumok szerepéről az egyén és a társadalom életében, valamint a leggyakoribb tömegkommunikációs (informatikai, IST) műfajok kifejezésmódjának ismerete.

A szövegértés fejlesztése szóban és olvasott formában az iskolai képzés szintjeinek megfelelően az eredményes tanulás és önképzés föltétele. Az ismeretszerzés, az eredményes iskolai szereplés előfeltétele és fontos forrása a tanulótársakkal és tanárokkal, az iskolai élet egyéb szereplőivel, szülőkkel stb. folytatott hatékony kommunikáció. A kellő mélységű írott szövegértés az alapja az életkornak megfelelő tempójú, minél teljesebb megértést biztosító olvasás. A szövegértéssel szorosan összefügg a nyelvi eszközök és a jelentés kapcsolatának megfigyelése, felfogása, a különféle tartalmú és rendeltetésű, a mindennapi életben és az iskolai tanulmányokban előforduló élőszóbéli és írott szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek fokozódó önállóságú értelmezése. Ehhez elengedhetetlen az aktív és passzív szókincs folyamatos gazdagodása, az alapvető helyesírási szabályok készségszintű alkalmazása. Az iskolai szereplés fontos eleme az órai, csoportos kommunikációban, különféle tevékenységi formákban való részvétel, az ezekhez kapcsolódó jellegzetes kommunikációs megnyilvánulások (vita, érvelés-cáfolat stb.) normáinak megismerése és alkalmazása a gyakorlatban.

A szó- és írásbeli szövegalkotás képességének folyamatos fejlesztése kiemelkedően fontos feladat. Ez magában foglalja a köznyelvi normához alkalmazkodó szabatos kifejezésmód kialakítását kívül a képzelet, az önkifejezés, az egyéni stílus bátorítását. Az elsajátítandó műfajok köre a hétköznapi történetmondástól az olvasónaplóig, az érvelő fogalmazásig, a szóbeli felelettől a kiselőadásig, a különböző interperszonális megnyilvánulásokig, illetve az audiovizuális, vizuális, IST alapú szövegekig terjed. Mindez többféle képesség együttes meglétét kívánja meg: élőszóban a helyes hangképzést, beszédlégzést, a szöveg- és mondatfonetikai eszközök biztonságos használatát, írásban pedig a tanulási igényeknek megfelelő íráskészséget, rendezett, olvasható, kreatív írást.
A tanulási képesség fejlesztése, az ismeretfeldolgozási technikák megtanítása valamennyi tantárgy együttes feladata, de jelentős szerepet kell vállalnia ebben a magyar nyelv és irodalom tanításának is. Például olyan szövegfeldolgozó eljárások megismertetésével, mint a lényegkiemelés, tömörítés, szövegkiegészítés, jártasság a verbális és vizuális információ együttes kezelésében. A szellemi munka technikájának elsajátításához szorosan kapcsolódik a könyvtári munka megismertetése, tapasztalatszerzés a segédkönyvek, szak- és ismeretterjesztő irodalom használatában, ismeretek az anyaggyűjtés és -rendezés módszeréről, a forrásfeldolgozás és az idézés etikai és formai követelményeiről. A könyvtári gyakorlatnak ki kell terjednie a modern technológián (IST) alapuló információhordozókra is. A tanulási képesség fejlesztésének fontos állomása a mindennapi élethez, irodalmi vagy egyéb tanulmányokhoz kapcsolódó témák önálló feldolgozása, illetve az ezek módszerébe való fokozatos bevezetés is.

A magyar nyelv életének és rendszerének ismerete és ennek révén a tudatos nyelvszemlélet fokozatos kialakítása kiemelkedő feladata az anyanyelvi nevelésnek. Ebben a képzési szakaszban meghatározó a nyelv rendszerére és a kommunikáció változatos / változó formáira, technikáira vonatkozó tudás önálló, biztonságos alkalmazásának fejlesztése mind az írásbeli, mind a szóbeli megnyilatkozásokban. A jól elsajátított leíró nyelvtani és kommunikációs ismeretek adják a nyelvhelyességi kérdésekben való tudatos döntésnek és a helyesírási biztonságnak az alapját. Az irodalmi művek feldolgozásában feladat annak a megláttatása, hogy a mű jelentése, hatása, szépsége és a nyelvi kifejezésmód szoros kapcsolatban áll egymással. A grammatikai, jelentéstani és kommunikatív-pragmatika ismeretek nemcsak az egyéni nyelvhasználat igényesebbé tételét, az irodalmi művek jobb megértését szolgálják, hanem segítik az idegen nyelvek tanulását is. Az eredményes nyelvi ismeretnyújtásnak együtt kell járnia a nyelvszemlélet gazdagodásával: a magyar nyelv sajátosságainak, szépségének fölismerésével, értékeinek megőrzésére vállalt felelősséggel.

Az irodalomoktatás legfőbb célja az olvasóvá nevelés. Ennek feltétele, hogy az irodalmi olvasmányok élményt, örömet, szórakozást nyújtsanak ahhoz a fölismeréshez, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények forrása. Az irodalomértés alapvető feltétele a szövegelemző eljárásokban való tájékozottságon kívül annak belátása is, hogy az irodalmi jelentés a szövegből, illetve a mű és az olvasó érzelmi, gondolati kapcsolatából bontható ki. Az olvasott művekben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, emberi kapcsolatok alkalmasak arra, hogy fogékonnyá tegyék a 10–14 éves diákokat érzelmeik és élettapasztalataik gazdagítására, erkölcsi ítéletalkotásra, lehetőséget adjanak a véleményalkotásra és -nyilvánításra. Az irodalomolvasás motivációját megerősítheti a diákok aktuális életproblémáival rokon kérdéseket tárgyaló művek közös értelmezése, megvitatása.

Az irodalmi műveltség része a klasszikus és kortárs magyar irodalom különféle epikai, lírai, drámai műveinek változatos feladathelyzetekben való feldolgozása, esztétikai jellemzőik tudatosítása; az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése különféle műfajokban, más művészeti ágakban. Az irodalmi művek jobb megértésének és a kommunikációs képességek fejlődésének fontos terepe a drámajáték, a dramatizálás, színdarabok előadása. Az irodalmi műveltség magában foglalja az ítéletalkotás képességét a népszerű irodalom szerepéről, értékéről, sajátos eszközeiről is. Az irodalmi nevelés célja, hogy fölkeltse a tanulókban az önálló olvasmányválasztás igényét, a tárgyalt művekről önálló véleményalkotásra buzdítsa őket és a művekkel kapcsolatos érzelmeik, gondolatai olyan megfogalmazására, amely a személyes élmény kifejezésének és az elméleti ismeretek felhasználásának képességét egyaránt bizonyítja.

5. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A mindennapi érintkezés kommunikációs helyzeteinek, szereplőinek, tényezőinek és szóhasználatának megfigyelése, néhány szempont szerinti értékelése – a korábban elsajátított ismeretek felidézésével.

A hangzás és a testbeszéd jeleinek megfigyelése a beszédtársak megnyilatkozásaiban és a képi, mozgóképi megjelenítésben.

Szituációs játékok az udvarias nyelvi viselkedés formáinak és a kommunikációban beálló zavarok, pragmatikai szintű (nem verbális) jelzések, visszajelzések észlelésének gyakorlására.

Helyzetgyakorlatok: a helyes beszédlégzés és hangképzés, hangsúlyozás, tempó és szünettartás. A szavak, a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolása a beszédhelyzetnek megfelelően. Nem verbális, pragmatikai szintű jelzések alkalmazása.

Történetmondás mindennapi személyes élményről, olvasmányról (különböző elbeszélő szerepében, mesei és valóságos helyzetekről, önállóan vagy megadott témák, motívumok alapján).

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Gyakorlatok az életkorban elvárható tempójú, folyamatos hangos és néma olvasás fejlesztésére, különböző témájú művek fölkészülés utáni értelmes felolvasása.

Memoriterek kifejező előadása.

A szöveg megértésének bizonyítása a mondatfonetikai eszközök helyes használatával.

A nyelvi eszközök és a jelentés összefüggéseinek keresése, a jelentésváltozások azonosítása, a szó szerinti és az átvitt jelentés megkülönböztetése szépirodalmi és más olvasmányokban.

Az előismeretet feltáró szövegszintű és a szójelentésre épülő szövegelemző eljárások irányított és önálló alkalmazása irodalmi és ismeretterjesztő szövegek jelentésének feltárásában.

A leírás, a jellemzés különféle kifejezőeszközeinek megfigyelése szépirodalmi és nem irodalmi művekben.

Feladatok a szöveg tagolására, a lényeg kiemelésére, a szöveg tömörítésére.

A kreativitás fejlesztése válogató olvasással, előremondással (jóslással), megbeszéléssel, átalakítással, kiegészítéssel.

A közlésmód sajátosságainak, szerepének megfigyelése az olvasott művekben, például szerkezet, képiség, ritmika, az ismétlődés különféle formái, a túlzás.

Vizuális elemek (kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) szerepének megfigyelése az írott nyelvben (pl. tankönyvek, informatikai hátterű szövegek, publicisztika stb.).

3. Szövegalkotás írásban (íráskép, helyesírás)

Az írástechnika továbbfejlesztése másolás, tollbamondás, emlékezet utáni írással.

Irodalmi és ismeretterjesztő olvasmányélményekre, szótári vizsgálódásokra épülő szógyűjtés (szavak, szószerkezetek, szólások).
Kreatív játékos szókincsgyakorlatok a szóképzés lehetőségeinek felhasználásával, a szóhangulat figyelembevételével.
Leíró és / vagy elbeszélő fogalmazás előkészítése: megfigyelés, azonosságok, különbségek összevetése, lényeges és lényegtelen vonások elkülönítése.
Tájleírás készítése valóságos vagy elképzelt tájról, lakókörnyezetről különféle szerkezeti megoldásokkal (egész – rész, közel – távol, részletező – egybenlátó).
Rövid elbeszélő fogalmazás mindennapi személyes élményről, olvasmányról (különböző elbeszélő szerepében, mesei és valóságos helyzetekről, önállóan vagy megadott témák, motívumok alapján).

4. A tanulási képesség fejlesztése
Tájékozódás a gyermekeknek szóló ismeretterjesztő irodalomban, az olvasott művek, műrészletek rövid szóbeli ismertetése, ajánlása.
Vázlat felhasználása különböző műfajú, témájú szövegek megértéséhez, ill. megfogalmazásához.
Könyvtárhasználat: a könyvek tartalmának megállapítása, ismertetése tartalomjegyzék, bevezető fülszöveg alapján, ill. átlapozással.
Ismeretszerzés könyvtári munkával: könyvek, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) keresése bármely tantárgyi témához egyénileg, tanári irányítással vagy társakkal együttműködve.
Segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) használata ismeretlen kifejezések magyarázatára, személyekhez, témákhoz kapcsolódó adatok gyűjtése a tanult anyag bővítésére.
Források azonosítása (szerző, cím, kiadó, a kiadás helye, éve), rövid följegyzés készítése a felhasznált könyvekről, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletekről.

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről
A korábban tanult nyelvtani (hangtani, alaktani) és helyesírási ismeretek rendszerezése, az ismeretek biztonságos alkalmazása különféle feladatokban.
A hangképzési sajátságok megfigyelése.
Ritmusjelenségek megfigyelése a mindennapi beszédben, művészi szövegmondásban.
Játékos ritmusgyakorlatok szóban és írásban.
Hangutánzó, hangulatfestő, azonos és hasonló alakú szavak gyűjtése, jelentésének értelmezése, megkülönböztetése egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával; fogalmazási gyakorlatok a gyűjtött anyaggal.
Vizsgálódás a szóképzés és a jelentés viszonyáról, a rokon és ellentétes értelmű szavak kapcsolatáról.
A szójelentés értelmezése különféle célú és műfajú irodalmi és nem irodalmi (gyakorlati, tantárgyi-szakmai) szövegekben.
Gyakorlatok a szókincs különféle rétegeiből származó szavak (például társalgási, diáknyelvi szavak, szakszavak) jelentésének, használati körének megkülönböztetésére és helyes használatukra különféle beszédhelyzetekben.

6. Ismeretek az irodalomról; az irodalom és az olvasó kapcsolata
A művekben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, a gyermek érdeklődésére számot tartható alapvető irodalmi témák részletesebb megbeszélése.
Különféle műfajú, változatos ritmikájú alkotások értelmezése, irodalmi szövegek kreatív, játékos feldolgozása, ritmika gyakorlatok. Néhány alapvető lírai műfaj megnevezése.
Nagyobb szerkezeti egységek elkülönítése lírai alkotásokban. A versszakok belső tartalmi-gondolati összefüggéseinek bemutatása.
Drámajátékok: szövegmondás mozgással összekötve; szereplők kapcsolatának (egymásra hatásának, együttműködésének, ellentéteinek stb.) megfigyelése, eljátszása.
Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése epikai, lírai művekben, népköltészeti és műköltészeti alkotásokban.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése
Erkölcsi választások indoklása, beszélgetés érzelmekről: szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála stb.
Egyes szereplők eltérő álláspontjának, érzelmi motivációinak elkülönítése mindennapi élethelyzetekben és irodalmi alkotásokban.

A saját, személyes tapasztalatok, előzetes ismeretek összekötése egyes (pl. irodalmi) szövegekben megjelenő kérdések értelmezésében.
Saját nézőpont, értékítélet kialakítása egyszerűbb szituációkban és / vagy irodalmi példákon keresztül. A saját álláspont egyediségének tudatosítása, a személyes indokok, az egyéni nézőpont meglétének feltárása többféle állás- vagy nézőpont szembesítésével.
A szavak alapjelentésének, hangulatának, stílusértékének fölismerése szépirodalmi és egyéb művekben.

Témakörök	**Tartalmak**
Eligazodás a mindennapi élethelyzetekben	Alapismeretek a kommunikáció tényezőiről a gyakorlatban. A hangsúlyozás, dallam, tempó és szünettartás szerepe a beszédben. A nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) fő formái, szerepük a kommunikációban és kapcsolatuk a nyelvi kifejezőeszközökkel. Mindennapi beszédhelyzeteink: kapcsolatfelvétel, véleménynyilvánítás: kérdés, kérés, beszélgetés. Az elemi udvariassági formák ismerete és használata.
Népdalok, mesék	Két-három népdal; mesék a klasszikus és a mai magyar irodalomból és a világirodalomból. A mesék jellemzői motívumai, fordulatai, hőstípusai.
Petőfi Sándor: János vitéz	Mese és valóság az elbeszélésben. A szerkezet és a megjelenítés eszközei, a hős, a kaland, az erkölcsi választások. Az ütemhangsúlyos verselés.
Természet, táj, szülőföld; család, szülők, gyerekek	Mitológiai és bibliai történetek. Petőfi Sándor: Az Alföld és még két vers; Arany János Családi kör című verse, valamint más, a témához kapcsolódó – különböző korokból származó – változatos hangulatú és formanyelvű szépirodalmi és egyéb szövegek. A régió, a lakóhely irodalmi emlékei.
Élethelyzetek, emberi kapcsolatok elbeszélő művekben	Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk (vagy a regény egy jellemző részlete), valamint más kapcsolódó szépirodalmi művek és egyéb (pl. publicisztikai) művek. A barátság, ellentét, felelősség, közösség élethelyzeteinek, konfliktusainak ábrázolása az irodalomban, a korosztálynak megfelelő olvasmányokban. A hosszabb prózai elbeszélés jellemzői: szerkezet, szereplők, helyszínek, a szereplők közti kapcsolatok.
A beszélt nyelv	A beszédhangok, a hangképzési folyamat, a magán- és a mássalhangzótörvények. A szótag és az elválasztás. A mondatfonetikai eszközök (hangsúly, dallam, szünet, tempó) szerepe a beszédben, alkalmazásuk és megértésük a mindennapi kommunikációban, a történetmesélésben. A nem nyelvi jelzések és a szöveg kapcsolatának megfigyelése.
Az írott nyelv	Az élőszó és az írott szöveg azonos és eltérő jellemzői (szövegszerkesztés, nyelvi forma, szövegtagolás) néhány gyakori műfajban: elbeszélés, leírás, jellemzés. A felelet és az írásos beszámoló. A mássalhangzótörvények helyesírási kérdései: hasonulás, összeolvadás, rövidülés. A szóelemző írásmód. Vizuális elemek (pl. kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) szerepének megfigyelése az írott nyelvben (pl. tankönyvek, informatikai hátterű szövegek, publicisztika stb.).
A szavak jelentése és szerkezete	A hangalak és a jelentés viszonya: egy- és többjelentésű szavak, rokon és ellentétes jelentésű, azonos alakú és hasonló alakú szavak. Szólások, szóláshasonlatok, közmondások.
Könyv- és könyvtárhasználat	Tájékozódás a különféle dokumentumtípusokban: könyvek (ismeretközlő és szépirodalmi szöveg), segédkönyvek (szótár, lexikon, enciklopédia). Ismerkedés az informatikai (internetes, IST) adattartalmakkal, azok felhasználásával.

Memoriter

Tíz-tizenöt versszak a János vitéz című műből, öt-hat vers a tanultak közül, öt-tíz soros prózarészlet, néhány találós kérdés, közmondás.

Fogalmak

Kommunikáció, nyelvtan, nyelvhasználat: beszédhelyzet, *nem nyelvi kifejezőeszközök*: arcjáték, gesztus, testhelyzet, távolságtartás; *a beszéd hangzása:* hangsúly, dallam, tempó, szünet; *magán- és mássalhangzó-törvények:* hangrend, illeszkedés, hasonulás, összeolvadás, rövidülés; zöngés és zöngétlen mássalhangzó; *szójelentés, szóhangulat*: egyjelentésű, többjelentésű szó, rokon- és ellentétes értelmű szó, hangutánzó, hangulatfestő szó; szólás, szóláshasonlat, szó, szóelem.

Szövegértés, szövegalkotás, irodalom: népdal, elbeszélő költemény, tájleíró vers, elbeszélés, regény; *epikai művek szerkezete:* kiindulási pont, bonyodalom, tetőpont, megoldás; cselekmény, helyszín; ritmus, ismétlés, fokozás, ellentét, fokozás; hasonlat, megszemélyesítés, metafora; ütemhangsúlyos verselés, ütem, felező tizenkettes.
(Felismerés, megnevezés – a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

Szerzők és művek

Arany János: Családi kör; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk (vagy a regény egy jellemző részlete); Petőfi Sándor: János vitéz, Az Alföld; és még két verse; két-három népdal; állatmesék, tündér- és varázsmesék, tréfás mesék; mitológiai és bibliai történetek; egy ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból.

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás feltételei c. részben megfogalmazottak nem a minimum követelményt tartalmazzák, nem azonosak az elégséges/elégtelen határok megvonásával. E részlet célja elsősorban a legfőbb képzési feladatoknak, a fejlesztés csomópontjainak a megnevezése az évi anyagban. Tájékoztatásul szolgálhat arra, hogy amíg az osztály ezeket a követelményeket nem tudja teljesíteni, addig ne új anyagot tervezzen a szaktanár, hanem ezeket gyakoroltassa akár az egész osztállyal, akár differenciáltan az elmaradt tanulókkal, a szabadon tervezhető 20%-os keret terhére.

A kapcsolatfelvétel, megszólítás, köszönés, kérdés illemszabályainak ismerete és helyes alkalmazásuk. A hangsúly, dallam, tempó, szünet és a nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolt használata egyszerűbb kommunikációs helyzetekben, a kommunikációs helyzetnek megfelelően. Az élőbeszéd tempóját megközelítő, folyamatos hangos és néma olvasás. Képesség a másolás, tollbamondás és emlékezet utáni írásra, önálló írásbeli feladatok megoldására. Az olvasott művekben néhány alapvető irodalmi téma fölismerése. Személyes és olvasmányélmény egyszerű megfogalmazása, elsősorban szóban. Történetmondás mindennapi személyes élményről, olvasmányról szóban és rövid fogalmazásban. Leírás készítése tárgyról, személyről, tájról, szóban vagy írásban. A hang, a szó és a szóelem megkülönböztetése. Az igealak szóelemeinek fölismerése. Alapismeretek a hangok képzéséről, tulajdonságairól. Rokon és ellentétes jelentésű szavak, hangutánzó szavak, valamint szólások, közmondások jelentésének értelmezése, szükség esetén egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használatával. A gyakran használt és az olvasott művekben előforduló szavak jelentésének értelmezése. Képesség a szókincs különböző rétegeiből származó szavak elkülönítésére nyilvánvaló esetekben, egyszerű köznapi vagy irodalmi szövegekben. Jártasság a korosztály számára készült szótárak használatában. Tájékozódás a könyvtárban és a vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) körében.

6. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás
Gyakorlatok a nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök helyes alkalmazására és értelmezésére páros és kisközösségi helyzetekben.
Változatos gyakorlatok a beszédkultúra fejlesztésére: együttműködés a társakkal beszélgetésben, vitában, feladatmegoldásban. Szituációs játékok a kommunikációban beálló zavarok korrigálására, a pragmatikai szintű (nem verbális) jelzések, visszajelzések értelmezésére.
Saját álláspont előadása, megvédése a témának, a kommunikációs helyzetnek megfelelő kifejezésmóddal.
Más álláspontok összefoglalása, értékelése többszereplős kommunikációs helyzetekben.
Kérdések és válaszok megfogalmazása különböző helyzetekben.

Szövegalkotási feladatok szóban: jellemzés készítése csoportmunkával és önállóan családtagokról, ismerősökről, irodalmi hősökről. Külső és belső tulajdonságaik, kapcsolataik, cselekedeteik, indítékaik megfigyelése alapján értékelő vélemény megfogalmazása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Folyamatos hangos és néma olvasási képesség és szövegértés bizonyítása kérdésekre adandó válasszal, rövid szóbeli beszámolóval, különböző témájú és műfajú művek értelmes felolvasásával, memoriterek kifejező előadásával.

A műfaji eltérések megfigyelése, a stiláris különbségek megállapítása, a műfajokra jellemző fordulatok, stíluselemek megfigyelése (például mese és dokumentum, lírai költemény és epikai alkotás, monda és ballada).

Feladatok a szövegelemzés bővítésére: a téma önálló megállapítása, adatkeresés, kérdésekre adandó válaszként részletek kiemelése, időrend, ok-okozati összefüggés fölismerése.

Az irodalmi szövegben megjelenő egyszerűbb képek, alakzatok észlelése, értelmezésük gyakorlása (pl. hasonlat, metafora; ismétlés, fokozás).

3. Szövegalkotás írásban (íráskép, helyesírás)

Gyakorlatok az írásmód tempójának és rendezettségének, a helyesírás biztonságának továbbfejlesztésére.

Képzett igék, főnevek, melléknevek gyűjtése – különös tekintettel a szinonimitásra, a szóhangulatra, a köznyelvi, a diáknyelvi és a szakszavak használatbeli eltéréseire; a gyűjtött anyag felhasználása megadott témák kidolgozásában és kreatív, játékos feladatokban.

Szövegalkotási gyakorlatok írásban: elbeszélés adott téma, szempont alapján és terjedelemben (pl. tetőpontos, időrendi szerkezetben); leírás készítése megfigyelt tárgyakról, jelenségekről; jellemzés készítése csoportmunkával és önállóan családtagokról, ismerősökről, irodalmi hősökről.

Mindennapi élmények, olvasmánytartalmak összefüggő leírása időrendben, logikai rendben, más hangnemben, más nézőpontból többféle hallgatósághoz igazodva.

Külső és belső tulajdonságaik, kapcsolataik, cselekedeteik, indítékaik megfigyelése alapján értékelő vélemény megfogalmazása.

Kreatív írás „mi lenne, ha” szerkezetben.

Szövegelemzési, -átalakítási gyakorlatok a mű szövegére és hatására irányuló figyelem fejlesztésére: képzettársítások, érzelmi tapasztalatok előhívása, a képzelet mozgósítása.

Vizuális kifejező elemek (kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) használata egyszerűbb esetekben írott szövegekben.

4. A tanulási képesség fejlesztése

A szövegértési feladatok kiterjesztése a vizuális információkra (illusztrációk, tipográfiai eszközök, szövegtagolás), értelmezésük, szerepük megvilágítása a szöveg jelentésének gazdagításában, próbálkozás a szöveg és a vizuális lehetőségek együttes felhasználására saját fogalmazásaikban.

Önálló vizsgálódás a könyvtárban: a korosztálynak szánt sajtótermékek, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) megismerése, kézikönyvek használata a tárgyalt irodalmi művekkel és tanulmányaik egyéb területeivel kapcsolatban.

Tantárgyi gyűjtőmunka csoportosan vagy egyénileg az életkornak megfelelő folyóiratokból, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletekből (Internet, CD-ROM stb.). A talált adatok célszerű, gondos elrendezése vázlatban, rövid jegyzetben, a felhasznált forrásokról a szükséges adatok följegyzése.

A gyűjtött anyag, könyvtári, otthoni vázlat felhasználása (pl. szóbeli és írásbeli beszámolóban, olvasónaplóban, műsor-összeállításban).

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi rendszerről szerzett tudás alapján a szövegben előforduló szavak szófajának fölismerése, megnevezése, jellemző jegyeik összegyűjtése közösen és/vagy tanári segítséggel.

Szókincsgyakorlatok a nyelv állandóságának és változásának megfigyelésére, a szavak, szólások, állandósult szókapcsolatok, a különböző nyelvi rétegekhez tartozó szavak, kifejezések megkülönböztetése, jelentésük értelmezése, megfelelő alkalmazásuk a saját nyelvhasználatban.

A szófajra, szóalakra, szóképzésre vonatkozó ismeretek tudatosítása.

Gyakorlatok az egyes szófajok helyesírásának biztonságossá tételére, a szóelemzés alkalmazása a nehezebb helyesírási esetekben.

A tanult nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása, önkontroll és szövegjavítás fokozatos önállósággal.

Az anyanyelvi és a tanult idegen nyelvi rendszer párhuzamainak (pl. alany-állítmányi szerkezetek, mondatfajták, szórendi sajátságok) megfigyelése. Egyes egyszerűbb eltérő jelenségek megnevezése, a nyelvtudásnak megfelelő szinten.

6. Ismeretek az irodalomról; az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése és bemutatása (pl. gyerekek és felnőttek, próbatételek, szeretet, féltés, hősiesség) a tanult anyag kiegészítése egyéni olvasmányokból.

Azonos témák más-más műfajú megjelenítése, például elbeszélés vagy párbeszéd formájában; azonos motívumok megfigyelése és összevetése különböző művészeti ágakban.

A cselekmény, a helyzetek, a szereplők megfigyelése, megnevezése, jellemzése elbeszélő művek olvasása és dramatizált alkotások, színdarabok, tévéjátékok megtekintése alapján.

Érzelmek, gondolatok megjelenítésének megfigyelése irodalmi művekben, a tapasztalatok megbeszélése, a vélemények összehasonlítása különféle műfajú olvasmányélményekkel kapcsolatban.

Drámajátékok helyzetek megalkotásával, dramatizálással, improvizációval, utánzással.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló véleménynyilvánítás mindennapi helyzetekről, olvasmányélményekről.

A szerzői értékelés, álláspont azonosítása és megfogalmazása mindennapi szövegekben. Művészi szövegek értékviszonyainak megfigyelése.

A saját kulturális háttértől eltérő hátterű köznapi és irodalmi szövegek sajátos stilisztikai és tartalmi jegyeinek megfigyelése, kiemelése.

Más korokban született mindennapi szövegek, tárgyak olvasása, a bennük megjelenő, a saját kortól távoli gondolatok, vélemények összegzése.

A humor, a nyelvi játék szerepének megfigyelése különféle társadalmi, kommunikációs helyzetekben.

Témakörök	**Tartalmak**
Páros és kisközösségi kommunikáció	A nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök tudatos alkalmazása. A kifejezőeszközök értelmezése a beszédpartnerek megnyilatkozásaiban. Véleménynyilvánítás, egyéni álláspont kifejtése, reagálás mások véleményére kisközösségi (iskolai, családi, baráti) helyzetekben.
Monda, rege, ballada	Két-három magyar történeti monda; egy népballada; Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka (egy részlet); Arany János: Rege a csodaszarvasról, A walesi bárdok.
Arany János: Toldi	Emberi kapcsolatok, konfliktusok, lélekábrázolás. A főszereplő pályája: próbatételek, bűn és megtisztulás. A történetmondás eszközei – szerkezeti, előadásmódbeli, nyelvi sajátosságok.
Hősök a történetmondás műfajában	Gárdonyi Géza: Egri csillagok (vagy a mű egy részlete, történetváza); egy ifjúsági (történelmi) regény a magyar vagy a világirodalomból. Helyzetek, kalandok, konfliktusok, a korszakot felidéző írói eszközök, ismétlődő motívumok. Jellemek és sorsok. A prózai és a verses elbeszélés különbsége.
Képek és formák a költészetben	Legalább nyolc lírai alkotás elemzése különböző korokból (legalább négy-öt a XX. század magyar költészetéből). A lírai formanyelv sokfélesége: változatok a képiségre, zeneiségre, szerkezetre. Az időmértékes verselés alapjainak megismerése a gyakorlatban.
Szóbeli és írásbeli szövegműfajok főbb ismérvei	A nézőpont szerepe az elbeszélésben és a leírásban. Az olvasottak reprodukálásának módjai. A jellemzés tartalmi és formai követelményei. Elbeszélés, leírás, jellemzés az ismeretterjesztésben. Egyszerűbb dialogikus formák, dramatikus népszokások.
A szavak jelentése és szerkezete	A szófajok alaktani és jelentésbeli jellemzői, képzésmódjuk. A szófajok rendszere: alapszófajok, viszonyszók, mondatszók. A szavak közötti kapcsolatok, a jelentésmező; állandósult szókapcsolatok. A szófajok helyesírása és nyelvhelyességi kérdései. A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírásának egyszerűbb esetei.
Könyv- és könyvtárhasználat	A korosztálynak szánt fontosabb sajtótermékek főbb fajtái, formai és szerkezeti jellemzői. A könyvekből gyűjtött adatok rendezésének alapvető ismeretei.

Memoriter

Tíz-tizenöt versszak a Toldiból; négy-öt vers a tanultak közül, tíz-tizenöt soros prózarészlet.

Fogalmak

Kommunikáció, nyelvtan, nyelvhasználat:
Kisközösségi kommunikáció: vita; *a szófaj, alapszófajok:* az ige, a névszó és fajtái, igenév, névmás, határozószó; *viszonyszók*: igekötő, névutó, névelő, kötőszó; módosítószó, indulatszó; ige- és névszóképzők; állandósult szókapcsolatok;

Sajtótermék: napilap, hetilap, folyóirat; fejléc, cikk, rovat, tartalomjegyzék.
Szövegértés, szövegalkotás, irodalom:

Műnemek: líra, epika, dráma; monda, rege, ballada; konfliktus, epizód, motívum, nézőpont, cselekménszál; allegória, alliteráció, metonímia; időmértékes verselés, a rímelhelyezkedés főbb fajtái.
(Felismerés, megnevezés – a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

Szerzők és művek

Arany János: Toldi, A walesi bárdok és még egy ballada, Rege a csodaszarvasról; Gárdonyi Géza: Egri csillagok (vagy a mű egy részlete, történetváza); egy népballada; történeti mondák; négy-öt vers a XX. századi magyar irodalomból; egy ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból.

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás feltételei c. részben megfogalmazottak nem a minimum követelményt tartalmazzák, nem azonosak az elégséges/elégtelen határok megvonásával. E részlet célja elsősorban a legfőbb képzési feladatoknak, a fejlesztés csomópontjainak a megnevezése az évi anyagban. Tájékoztatásul szolgálhat arra, hogy amíg az osztály ezeket a követelményeket nem tudja teljesíteni, addig ne új anyagot tervezzen a szaktanár, hanem ezeket gyakoroltassa akár az egész osztállyal, akár differenciáltan az elmaradt tanulókkal, a szabadon tervezhető 20%-os keret terhére.

A beszédhelyzethez (címzett, szándék, tartalom) és a nyelvi illem alapvető szabályaihoz alkalmazkodó beszédmód a kommunikáció iskolai (tanórai) helyzeteiben. Az alapvető nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök helyes használata az élőbeszédben.

Különböző témájú és műfajú szövegek értő olvasása, értelmes felolvasása. Jól olvasható írás, az írásos szöveg rendezett elhelyezése. Egyszerűbb olvasmánytartalmak összefüggő ismertetése az időrend, az ok-okozati összefüggések bemutatásával. Rövid tárgyszerű beszámoló a feldolgozott művekről: szerző, cím, téma, műfaj.

Az epikai művekről néhány fontos adat megnevezése: a helyzet, a helyszín, a szereplők, a főhős életútjának állomásai, a cselekmény menete. Lírai művek alapvető formai elemeinek (verselés, képiség) felismerése. Elbeszélés, leírás, jellemzés, beszámoló készítése megbeszélt olvasmányok vagy személyes élmény alapján. A személyes élmény néhány mondatos megfogalmazása az olvasott irodalmi művek szereplőinek jellemével, a műben megjelenített élethelyzetekkel, érzelmekkel kapcsolatban.

Az irodalmi olvasmányokhoz, egyéb tanulmányokhoz kapcsolódó információk gyűjtése a könyvtárban és / vagy az Interneten. Az adatok elrendezése és feljegyzése. Alapvető jártasság a korosztály számára készült lexikonok, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) használatában.

7. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Gyakorlatok a vitakultúra fejlesztésére: saját álláspont kialakítása és korrigálása, az ellenvélemény mérlegelése.
Különféle beszédműfajok kommunikációs technikáinak megfigyelése. Gyakorlatok ezek alkalmazására, elsősorban a szándékkifejezés és a hatáskeltés szempontjából.
Az írásbeli és a szóbeli közlésmód különbségeinek megfigyelése. A szóbeliség sajátosságinak érvényesítése különféle szóbeli szövegtípusokban, kommunikációs helyzetekben.
Az emberi érzelmeket, viszonyulásokat megjelenítő nem nyelvi kifejezőeszközök ábrázolásának megfigyelése irodalmi művekben és hangzó, vizuális, audiovizuális (pl. film, képregény, hangzó média-megnyilvánulás) műfajokban, jelentésük értelmezése írásban és szóban.
Egy-egy drámai vagy dramatizált részlet (dialógus vagy monológ) kifejező előadása: az érzelmek visszaadása, a szereplők közötti viszonyok érzékeltetése a nem nyelvi és a verbális kifejezés eszközeivel (hangsúly, hangerő, dallam, beszédtempó, szünettartás).

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Kisebb terjedelmű irodalmi művek, köznapi szövegek tartalmának önálló összefoglalása néma olvasás után.
Ismert tartalmú szövegek tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel.
Különféle műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) művek szerkezetének, belső összefüggéseinek és jelentésének feltárása.
A szövegkezelő eljárások bővítése szakmai-tudományos, gyakorlati és szépirodalmi művek feldolgozásában: ismert elemek, nehezebben érthető szövegrészletek, összetettebb logikai kapcsolatok felismerése, eltérő álláspontok elkülönítése, érvek és ellenérvek feltárása.
A hétköznapi és az irodalmi kommunikáció sajátosságainak megfigyelése, különbségtétel az irodalmi kontextusban megjelenő és az egyéb nyelvi közlések értelmezése között.
Szó szerinti és átvitt jelentés megkülönböztetése: áttételes jelentések, jelentésmozzanatok keresése irodalmi és köznapi szövegekben.

3. Szövegalkotás írásban (íráskép, helyesírás)

Biztonság az egyszerű mondat központozásában, a gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző értelmező szerepének ismerete és helyes használatuk.
A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknevek nehezebb eseteinek helyesírása.
Az egybe- és különírás elveinek ismerete és biztos alkalmazása a tanult esetekben.
Véleménynyilvánítás a mindennapi élet megadott vagy választott témáiról: saját álláspont érvelő megfogalmazása, cáfolat és ellenvélemény kifejtése írásban.
Hozzászóláshoz, felszólaláshoz, kiselőadáshoz önálló vázlat készítése.
Érvelés írásban irodalmi művek formájáról és a bennük megjelenített mögöttes tartalomról a megismert szakszókincs alkalmazásával.
Kreatív szövegalkotás a tartalomhoz, a kommunikációs alkalomhoz illő nyelvi, stilisztikai eszközök megfelelő kiválasztásával, összehangolásával.
Epikus részletek dramatizálása, illetve drámai jelenetek tartalom- és stílushű visszaadása epikus formában.
Átiratok, paródiák készítése, önálló történetmondás (pl. mítoszváltozatok, fantasztikus, elképzelt irodalmi helyzetek stb.) csoportosan és egyénileg, különböző elbeszélő műfajokban.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Önálló olvasmányválasztás, segédletek, képzőművészeti ábrázolások, vizuális, audiovizuális, elektronikus segédletek (Internet, CD-ROM stb.) felkutatása megadott témához.
Beszámoló, fiktív tudósítás, újságoldal stb. készítése egy adott irodalmi alak életéről, egy korszakról, eseményről korabeli dokumentumok, irodalmi művek, naplók, a témával foglalkozó, a korosztálynak szóló szakmunkák felhasználásával, önálló vagy csoportos vizsgálódás útján.
Érvek, bizonyító erejű példák gyűjtése a könyvtárban, rendszerezésük vázlat és jegyzet készítésével, más tantárgyak témáiból, tankönyveiből is.

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről

Az egyszerű mondat részeinek és szintagmáinak azonosítása, a szószerkezetek szerepének felismerése.
A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentésének felismerése, az elsődleges és másodlagos jelentés megkülönböztetése.
A mondatfajták és kifejezőeszközeik felismerése, megnevezése, helyes használatuk.
Mondatátalakítás rokon- és ellentétes értelmű mondatokkal szóban és írásban.
Gyakorlatok a mondat- és szövegalkotáshoz alkotáshoz kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek (pl. a különféle nyelvi rétegek kifejező eszközeinek, szókincsének stb. használata) biztonságos alkalmazására.
A szóalkotási módok megismerése, a szóösszetétel, a szóképzés és a jelentés összefüggésének elemzése szépirodalmi és nem irodalmi szövegekben; szógyűjtés és játékos szóalkotás képzéssel, összetétellel.

6. Ismeretek az irodalomról; az irodalom és az olvasó kapcsolata

A lírai formanyelv vizsgálata (szerkezeti változatok, szókincs, a képiség eszközei).
Ismeretek az irodalmi élet legfőbb szereplőiről, fórumairól a reformkorban.
Beszámoló epikus és drámai művekről, tévéjátékokról, filmekről: a szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése bemutatásával; a szereplők önálló jellemzése.
Az irodalmi műfajoknak mint a műnemek alá rendelt kategóriáknak ismerete tanult, olvasott művek esetében.
Az olvasott művek legfontosabb ismérveinek megnevezése: szerző, műfaj, téma.
Tér- és időviszonyoknak és ábrázolási módjuknak felismerése, összefüggésének keresése a jelentéssel a műben megjelenő tartalmakkal.
Párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között – a más tárgyakban tanult ismeretek és önálló könyvtári gyűjtőmunka felhasználásával.
Improvizáció a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával. Különböző szerelő- és embertípusok megjelenítése pl. a tartás- és járásmód, gesztusok, mimika stb. megfigyelését követően.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

A verselés, a zeneiség elemeinek és hatásának felismerése verses alkotásokban.
Az emberi érzelmeket, viszonyulásokat megjelenítő nem nyelvi kifejezőeszközök ábrázolásának megfigyelése irodalmi művekben, jelentésük értelmezése írásban és szóban.
A túlzás és általánosítás szerepének megértése, bemutatása egyes típusok ábrázolásában, a komikum tartalmi és nyelvi eszközeinek felismerése.
Az olvasott irodalmi művekben megjelenő szituációk és jellemek, érzelmek, gondolatok és a köznapi, tapasztalati úton megismert „valóság” egyszerűbb összefüggéseinek felfedezése és bemutatása.

MAGYAR NYELV

Témakörök	**Tartalmak**
Magán- és közéleti kommunikáció	A szóbeli és írásbeli közlésmód kifejezési formáinak azonossága és különbsége a magán- és a közéleti kommunikációban. A közéleti kommunikáció iskolai helyzetei és műfajai a gyakorlatban: megbeszélés, vita, felszólalás, hozzászólás, rövid alkalmi beszéd, köszöntés, kiselőadás.
Az egyszerű mondat	A mondat mibenléte, fajtái. Az egyszerű mondat szerkezete, a mondatrészek és a szintagmák. A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentése. A mondattanhoz kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek.
A szóalkotási módok	A szóösszetétel: az alá- és a mellérendelő összetett szavak. A mozaikszók. A gyakori szóalkotási módok rendszerező összefoglalása (szóképzés, szóösszetétel).
Helyesírási ismeretek	Az egyszerű mondat helyesírása (vessző, gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző). A tulajdonnevek helyesírási ismereteinek bővítése: a tanult idegen személynevek, a többelemű földrajzi nevek, intézménynevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírása. Az összetett szavak helyesírása.
Könyv- és könyvtárhasználat	A könyvtár írott és a modern technológián alapuló dokumentumainak felhasználása különféle témák feldolgozásában. Forráshasználat, forrásjegyzék, az idézés módjai.

Fogalmak

Mondatfajták: kijelentő, felkiáltó, kérdő, óhajtó, felszólító mondat; tagolatlan, tagolt; tő- és bővített mondat, hiányos szerkezetű mondat; a mondat elsődleges és másodlagos jelentése; mondatrészek: az alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző fajtái és kifejezőeszközei; az alany-állítmányi viszony; alárendelő és mellérendelő szintagma.
Szóösszetétel, alárendelő összetett szavak: alanyos, tárgyas, határozós, jelzős összetétel; mellérendelő összetett szavak; szóismétlés; ikerszavak; jelentéssűrítő összetételek; mozaikszavak.
Vita, megbeszélés, felszólalás, hozzászólás, kiselőadás.
Forrásjegyzék, idézet, hivatkozás.
(Felismerés, megnevezés – a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Ritmus, kép, kifejezésmód	Különféle témájú lírai alkotások a klasszikus és kortárs, magyar és világirodalomból, a lírai szerkezet, a műfaji sajátosságok, a versformák változatai.
A kisepika műfaji változatai: novella, elbeszélés, anekdota	Anekdotikus történetek, kisepikai alkotások a magyar és a világirodalom különböző korszakaiból. Az anekdota változatai, felépítése; a novella szerkezeti jellemzői.
A regény változatai	Magyar történelmi események és korszakok megidézése az irodalomban, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán és/vagy mások műveiben. Epikai alkotások a világirodalomból (novellák, regényrészletek).
Egy drámai mű feldolgozása	Legalább egy dráma (vígjáték, színmű) feldolgozása, lehetőség szerint megtekintése, a szöveg és az előadás összehasonlítása. A komikum, humor, paródia tartalmi és nyelvi jellemzői.
Irodalom és kulturális élet a reformkorban	Olvasmányok a reformkor irodalmából, szerzők és művek, írók és olvasók, írói életpályák, irodalmi társaságok, folyóiratok, színházi élet, irodalmi kapcsolatok. Romantikus életérzés, életmód, stílusjegyek. Az irodalom, festészet, a zene néhány közös vonása a romantikában.
Tánc és dráma	Figurateremtés hanggal és nem verbális eszközökkel. Improvizáció közösen egyeztetett témára, történetváz alapján a megismert drámai konvenciók elemeinek alkalmazásával.

Memoriter

Teljes művek és részletek előadása (a feldolgozott művekből négy-öt vers, egy-egy tizenöt-húsz soros próza és/vagy drámarészlet.

Fogalmak

Anekdota, novella, regény; dal, elégia, óda, himnusz, epigramma, helyzetdal, költői levél, ars poetica; líra-szerkezet; értekezőpróza; vígjáték, színmű, jelenet, felvonás, díszlet, jelmez, rendezői utasítás; komikum, humor, helyzetkomikum, jellemkomikum, paródia; pentameter, disztichon, versláb.
(Felismerés, megnevezés – a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

Szerzők és művek

Arany János: Szondi két apródja és még egy műve; Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez; Jókai Mór: A kőszívű ember fiai vagy egy-két részlet A kőszívű ember fiaiból és még egy mű, például A nagyenyedi két fűzfa, Az új földesúr vagy más mű; Kölcsey Ferenc: Hymnus, Parainesis (egy részlet); Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője és egy novella; Petőfi Sándor: Nemzeti dal, Szeptember végén és még két mű; Vörösmarty Mihály: Szózat és még egy mű.

A továbbhaladás feltételei

Részvétel a közéleti kommunikáció iskolai helyzeteinek különféle formáiban felszólalás, hozzászólás formájában. Saját vélemény megfogalmazása (az érvelés alapvető szabályait követve) a mindennapi élet egyszerűbb, a korosztály által is átlátható problémáiról, olvasmányokról. Udvarias együttműködés felnőtt és kortárs beszédpartnerekkel.

A megértést biztosító hangos és néma olvasás, szöveghű folyamatos felolvasás, szövegmondás. Rendezett, egyéni íráskép.

Különféle műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) szövegek szerkezetének és jelentésének bemutatása. Epikus olvasmányok, olvasott, látott drámai alkotások szerkezeti elemeinek elkülönítése, a fő- és mellékszereplők jellemzése. A szépirodalmi művekben megjelenő helyzetek és jellemek, érzelmek és gondolatok egyszerűbb összefüggéseinek bemutatása szóban és írásban. A lírai formanyelv (ritmus, rím, hangzás, képiség) stíluseszközeinek felismerése. Vázlat készítése szóbeli megnyilatkozáshoz, cselekményvázlat írása.

Az egyszerű mondat részeinek, szintagmáinak megnevezése, elemzése. A mondatfajták biztos megkülönböztetése. A szóalkotás gyakori módjainak fölismerése és elemzése. A tanult nyelvhelyességi és helyesírási szabályok megfelelő alkalmazása: a központozás, a tanulmányok során előforduló tulajdonnevek, a belőlük képzett melléknevek helyesírásának, az egybe- és külön írás elveinek ismerete és megfelelő alkalmazása. A Magyar helyesírási szótár önálló használata.

A tárgyalt irodalmi művekhez, a mindennapi élet kérdéseinek megválaszolásához ismeretanyagok keresése a könyvtár nyomtatott és elektronikus információhordozóinak felhasználásával.

Részvétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációban és az elemző beszélgetésekben.

8. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás
A beszédpartnerek különböző kommunikációs helyzetekben megjelenő érzelmi viszonyulásainak, eltérő álláspontjának ismertetése rövid szóbeli összefoglalásban.
Saját álláspont kialakítása a beszélgetőpartner(-ek) álláspontjával szemben. A másik szempontjait figyelembe vevő, személyiségét, véleményét tiszteletben tartó érvelés technikáinak megfigyelése, ennek megfelelő érvrendszer és magatartásforma kialakítása közös munkával egy-egy megadott szituációban.
Szituációs vagy szerepjátékok különféle irodalmi és köznapi szóbeli kommunikációs helyzetekhez kapcsolódóan. A részvétel, a saját megnyilvánulás értékelése szituációs gyakorlatokban.
Gyakorlatok a nyelvváltozatok szókészletének tudatos használatára a különféle kommunikációs helyzetekben, a nyelvi illemnek megfelelően.

2. Olvasás, írott szöveg megértése
Különféle sajtótermékek értelmező felolvasása, jelentésének kibontása, hatáskeltő eszközeinek azonosítása, megnevezése, értékelése tanári segítséggel.
A tájékoztató és a véleményt közlő műfajok elkülönítése: hír, tudósítás; cikk, kommentár; riport, interjú.
Az olvasott szépirodalmi és egyéb szövegek mögöttes jelentéseinek tudatos keresése, megfogalmazása tanári irányítással és / vagy csoportmunkával.
A különböző vizuális kifejező elemek (kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) szerepének értelmezése, értékelése különféle (hagyományos publicisztikai és informatikai alapú) szövegműfajokban.

3. Szövegalkotás írásban (íráskép, helyesírás)
A helyesírás értelemtükröztető szerepének felhasználása különféle írásbeli műfajokban.
Az idézés és a párbeszéd írásmódjának helyes alkalmazása.
Tapasztalatszerzés a mindennapi élet alapvető hivatalos iratainak (kérdőív, nyugta, kérvény, önéletrajz) megfogalmazásában.

Mindennapi élethelyzetekhez, irodalmi olvasmányokhoz kapcsolódó véleményalkotás és -nyilvánítás árnyalt kifejezésmódjainak ismerete és használata önálló fogalmazásban.
Gyakorlatok a vizuális kifejező elemek (kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) kreatív használatára írott és digitális szövegműfajokban.
Ismertetés, könyvajánlás, kritika írása, kiselőadás tartása irodalmi művekről, filmalkotásokról különféle idézési módok alkalmazásával, például egyenes és függő idézet, teljes mondat, kulcsszó stb. idézésével.

4. A tanulási képesség fejlesztése
Mindennapi, közéleti és szakmai problémákról vagy irodalmi témákról ismeretek, érvek, példák gyűjtése a könyvtári tárgyi katalógus segítségével.
A könyvtár nyomtatott dokumentumainak (segédkönyv, kézikönyv, ismeretterjesztő könyv, folyóirat), elektronikus információhordozóinak felhasználásával egyszerűbb téma önálló vagy csoportos feldolgozása: problémafelvetés, forrásválasztás és -feldolgozás segítséggel, beszámoló készítése szóban vagy írásban, hivatkozás a forrásra az idézés megfelelő módjával.
Önálló problémafelvetés, források kiválasztása, többféle forrásból gyűjtött anyag válogatása, feldolgozása önállóan vagy csoportmunkával, az összegyűjtött anyagról szóbeli és/vagy írásos beszámoló készítése.
A tanult művek közvetlen és tágabb kontextusára vonatkozó ismeretek bővítése önálló könyvtári munkával; az adatok felhasználása az értelmezésben, elemzésben.

5. A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete; ismeretek az anyanyelvről
Jártasság az összetett mondat feldolgozásában: a tagmondatok sorrendjének, a szintagmák szerkezetének és jelentésének fölismerése, értelmezése, fogalmi szintű megnevezése.
A magyar nyelv legfőbb szórendi szabályainak helyes alkalmazása. Gyakorlatok a szórend megváltoztatásával a jelentés formálására.
A magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani szerkezetének összehasonlítása megadott szempontok alapján.
A szűkebb és tágabb környezetben megjelenő nyelvváltozatok (dialektusok, réteg- és csoportnyelvi sajátosságok) megfigyelése, gyűjtése
Példák keresése a nyelvhelyesség kérdéseiben. Alapvető nyelvhelyességi hibák, hibatípusok megnevezése, felismerése idegen és saját szövegben.

6. Ismeretek az irodalomról; az irodalom és az olvasó kapcsolata
A cselekmény legfontosabb szerkezeti elemeinek elkülönítése, azonosítása, szerepének, tartalmának értékelése elbeszélő művekben.
Az egyes kompozíciós elemek közötti összefüggés, strukturális kapcsolat felfedezése, végigkövetése drámákban, nagyobb terjedelmű epikai művekben.
Vizsgálódás a népszerű irodalom műfajaiban: a lektűr, a krimi hatáskeltő eszközeinek megismerése.
Népszerű epikus műfajok, drámai vagy filmalkotások elemzése a hatáskeltés, a bennünk megjelenő tipikus helyzetek és jellemek szempontjából.
Toposzok, sémák és sablonok fölismerése és szerepének értékelése a szórakoztató irodalmi és filmalkotásokban.
Különféle olvasók véleményének, attitűdjének fölismerése az elemzett művekben.
A befogadás tapasztalatainak tudatosítása, a téma, az írói látásmód és álláspont megértése.
A szöveg hangzásának és írott képének összefüggése, az illusztráció, a tipográfiai eszközök szerepének átlátása. (A képversnek mint sajátos formának megismerése és értelmezése.)
A művészi kifejezésmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése.
Korokhoz kötődő ismétlődő témák, kérdésfelvetések meglátása irodalmi művekben és értekező prózai alkotásokban.
Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében.
Párhuzamok keresése a Nyugat első nemzedékének irodalmi alkotásai és a korabeli képzőművészet között – más tantárgyakban tanult ismeretek, könyvtári adatgyűjtés felhasználásával.
Tájékozódás az irodalom kronológiájában és „földrajzában”, a helyi hagyományok, irodalmi emlékek ismerete.
Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölidézése az alkotók életrajzából.
Figyelem a kortársi kapcsolatokra, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggésekre.
Hasonló témájú, azonos műfajú művek összehasonlítása.
Néhány alapvető irodalmi téma és motívum jelentésének elemzése.
Rögtönzés a megismert drámai konvenciók és színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával, a társművészetek eszköztárának bevonásával.

Irodalmi művekben, filmekben megjelenő emberi kapcsolatok, cselekedetek, érzelmi viszonyulások, konfliktusok összetettségének felfogása, értelmezése és megvitatása.
A művészi kifejezésmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése.
Az adott műhöz kötődő kifejezésmód néhány jellemzőjének értelmezése, értékelése a szükséges fogalmak használatával az egyéni vélemény néhány szavas megfogalmazásával.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése
Irodalmi és filmszereplők jellemének megítélése, érvelés a saját álláspont mellett a szöveg felhasználásával.
Olvasmányválasztás indoklása néhány szempont felsorolásával.
Egymástól lényegesen különböző esztétikai normákhoz kapcsolódó művek összehasonlítása. Egy-két korszak a saját kortól, eltérő művészi és nem művészi szépségeszményének bemutatása.
A személyes, egyéni ízlés szerepének bemutatása egy-egy alkotás, jelenség megítélésében, választott példákon (kritikák, csoportos feldolgozás, vita) keresztül.
Konfliktusforrások (pl. kulturális, világlátás- és életformabeli, az életkorból és a személyiségből adódó különbségek, ezekből fakadó ellentétek) felfedezése, megfigyelése különféle szövegekben.
Különféle konfliktuskezelési eljárások megfigyelése és gyakorlása műalkotások és mindennapi szövegműfajok kapcsán.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
A tömegkommunikáció	Alapismeretek a tömegkommunikációról és az informatikai alapú (IST) szövegműfajokról gyakorlati szempontból, elsősorban a befogadás oldaláról. A tömegkommunikáció néhány gyakori szövegműfaja: a reklám, a hirdetés, az apróhirdetés eszközei és hatása.
Az összetett mondat	Az összetett mondat szerkezete, a tagmondatok sorrendje. Az alárendelő és a mellérendelő mondat fajtái. A szórend alapvető kérdései az egyszerű és az összetett mondatban. A többszörösen összetett mondat. A mondat és a szöveg viszonya.
A tanult leíró nyelvtani fogalmak rendszerezése	A nyelvi szintek. A nyelvi szintekről tanultak rendszerezése: a mondat szerkezete és jelentése, a szószerkezetek (szintagmák) kifejezőeszközei; a szófajok rendszere; alaktani ismeretek: szó, szóelem, egyszerű szó, összetett szó, alapszó, képzett szó; a magyar hangrendszer, a mondatfonetikai eszközök.
Helyesírási ismeretek	A magyar helyesírás alapelvei. Az összetett mondat központozása. A párbeszéd és az idézetek írásmódja.
Kitekintés a magyar nyelv életére	Nyelvváltozatok és nyelvi normák a mai magyar nyelvben. Nyelvünk eredete, rokonsága. A magyar nyelv típusa: néhány hangtani, alaktani, mondattani sajátossága, szórendjének jellemzői.
Szövegműfajok és kifejezési formájuk	A mindennapi élet néhány alapvető hivatalos irata: a nyugta, kérdőív, kérvény, önéletrajz tartalmi és formai kérdései. Ismeretek a véleménynyilvánítás néhány szóbeli és írásbeli műfajáról az olvasmányok feldolgozásához kapcsolva: ismertetés, könyvajánlás, kritika, olvasónapló. Az idézés módja: egyenes és függő idézet. A paródia kifejezőeszközei.
Könyv- és könyvtárhasználat	A tárgyi katalógus használata önálló feladat megoldásához, cédulázás, vázlat, forrásjegyzék készítése a gyűjtött adatokról.

Fogalmak

Összetett mondat: mondategység (tagmondat), főmondat, mellékmondat; utalószó, kötőszó, a mellérendelő mondat fajtái: kapcsolatos, ellentétes, választó, magyarázó, következtető; az alárendelő mondat fajtái: állítmányi, alanyi, tárgyi, határozó, jelzői alárendelés; sajátos jelentéstartalmú mondat: feltételes, hasonlító; többszörösen összetett mondat.
Mondatfonetikai eszközök rendszere: hangsúly, hanglejtés, szünet, tempó.
Szórend.
Egyenes és függő idézet.
(Felismerés, megnevezés – a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Az irodalom határterületén – a népszerű irodalom műfajai	Változatos témájú irodalmi művek olvasása és feldolgozása a magyar és világirodalomból, a népszerű, illetve lektűr irodalom hatáskeltő eszközei és értékelésük.
Az irodalom nagy témáiból	Regények, regényrészletek, elbeszélések, lírai alkotások a magyar és a világirodalom visszatérő nagy témáit feldolgozó irodalmi alkotások köréből (ifjúkor és felnőtt kor, társas kapcsolatok, utazás, identitás stb.).
A Nyugat első nemzedékének irodalmából	Irodalmi és kulturális élet a Nyugat első korszakában. Szépirodalmi alkotások a Nyugat első nemzedékének íróitól.
A dráma világa	Legalább egy dráma (tragédia vagy vígjáték) feldolgozása, megtekintése.
Kortárs irodalom – kortárs írók és olvasók	Olvasmányok a szélesebb értelemben vett kortárs irodalomból. Regionális kultúra és irodalmi élet.
Tánc és dráma	Improvizáció – közösen egyeztetett témára, együttesen kidolgozott történetváz alapján.

Memoriter

Teljes művek, műrészletek szöveghű fölidézése (négy-öt vers feldolgozott művekből, egy-egy 15–20 soros próza- vagy drámarészlet).
Idézetek alkalmazása célnak és a szövegkörnyezetnek megfelelőn szóban és írásban, a forrás megjelölése.
Fogalmak
Népszerű irodalom: lektűr, ponyva; epikai szerkezet, drámai szerkezet, monológ, dialógus, tragédia; szatíra, fantasztikum.
(Felismerés, megnevezés – a gyakorlatban, az iskolai kommunikációhoz szükséges szinten.)

Szerzők és művek

Ady Endre: Párisban járt az ősz, Szeretném, ha szeretnének és még egy vers; Babits Mihály, egy-két műve; József Attila: Ringató és még két vers, köztük egy választhatóan A Dunánál, Elégia, Levegőt!; Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem (egy részlet); Kosztolányi Dezső egy-két műve; Móricz Zsigmond: egy regénye vagy egy regényrészlete és egy novellája; Tamási Áron: Ábel a rengetegben (a regény felépítése és egy részlete); négy-öt vers a mai magyar irodalomból; a világirodalom egy-két epikus alkotása.

A továbbhaladás feltételei

A köznyelv, a tanult szaknyelv, a társalgás és a szleng szókészletében meglévő eltérések felismerése és a kommunikációs helyzetnek megfelelő használatuk.
Tájékozottság az alapvető tömegkommunikációs műfajokban, a média szerepének és hatásának felismerése. A szövegekhez kapcsolódó vizuális kifejezőeszközök ismerete, használata.
A szöveg értő befogadását biztosító olvasás, különféle műfajú szövegek kifejező felolvasása, memoriterek elmondása. A tanulmányokhoz szükséges eszközszintű íráskészség, jól olvasható, esztétikus írás. A feldolgozott művekről, olvasmányélményekről, színházi előadásról összefoglalás készítése a témának, a kommunikációs alkalomnak megfelelő stílusban felelet vagy rövid írásos beszámoló formájában. A megismert műfajok stíluseszközeinek megnevezése tárgyszerűen a tanult szakkifejezésekkel, jellemzésük példákkal. Az olvasott művekben megjelenített emberi problémák bemutatása önálló véleménynyilvánítással. Ismeretek a magyar irodalom nagyobb korszakairól (reformkor, a XX. század első és második fele), néhány alkotó portréja, az olvasott művek elhelyezése a korban.
A népszerű irodalom néhány gyakori műfajának ismerete, hatáskeltő eszközeik jellemzése.
A leíró nyelvtani ismeretek rendszerezése: hangtani, szó- és alaktani, jelentéstani, mondattani jelenségek fogalmi szintű megnevezése, elemzése egyszerűbb esetekben, a szórend és a jelentés összefüggésének fölismerése.

Mondattani nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása szóban és írásban. Az idézés, a párbeszéd, a központozás helyesírása.
A gyakrabban használt mindennapi hivatalos iratok jellemzőinek ismerete.
Tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, helyéről a világ nyelvei között.
Jártasság az önálló könyvtári munkában, a tárgyi katalógus használatában.
Színházi előadás megtekintésének élménye alapján beszámoló készítése. Részvétel az improvizációs játékokban.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, megnevezése és használata, a szövegértés (olvasás) fejlesztése, szabályok ismerete és reprodukálása.
– Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, különféle szövegek megalkotása (az íráskészség és a helyesírás továbbfejlesztése), átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, egyszerűbb ábra-szöveg, szöveg-mozgás, mimika, testbeszéd, élőbeszéd).
– Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek fejlesztése változatos kommunikációs helyzetekben (írás és beszédkészség).
– Önálló véleményalkotás, értékelés történetekről, jelenségekről, személyekről, konfliktusokról, a tanuló saját munkájának fokozatos önkontrollja.
– Nyelvi kreativitás képességének szóbeli, írásbeli értékelése.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal vagy szöveges formában történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

– Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
– Témazáró dolgozatok fogalmazások írása, értékelése.
– Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló (olvasónapló, műsorrészlet) egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Szituációs játékok (történetek, jelenetek, improvizációk) eljátszása, vitaszituációkban való részvétel, művek, műrészletek (memoriterek) előadása, ennek írásbeli, szóbeli értékelése.
– A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

TÖRTÉNELEM ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK HON- ÉS NÉPISMERET

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A történelem – mint múltismeret – a társadalom kollektív memóriájaként az emberi azonosságtudat egyik alapja. A nemzeti; az európai és az egyetemes emberi identitást formálja, erősíti. A történelemből ugyanakkor az is kitűnik, hogy az egyes népek, nemzetek kölcsönösen egymásra vannak utalva. A kölcsönös függőség megértése átfogó világtörténelmi látásmódot, a különbségek tudomásul vétele a kultúrák sajátos értékeinek és érdekeinek megismerését és tiszteletben tartását kívánja.

A tantárgy feladata elsősorban a történelmi szemlélet fejlesztése. Annak tudatosítása, hogy a széles értelemben vett emberi műveltség minden eleme felhalmozási folyamat eredménye. A történelem és állampolgári ismeretek tantárgy célja ebből következően az, hogy megértesse a folyamatosság és a változás-változtatás történelmi szerepét, és ezen keresztül mutassa meg, hogy minden nemzedéknek megvan a maga felelőssége a történelem alakításában. Mindez a jelen ellentmondásos folyamataiban való eligazodást is szolgálja.

A tantárgy másodsorban jól segíti a kulcskompetenciák fejlesztését. Különösen igaz ez az anyanyelvi kommunikáció, a szociális és állampolgári képességek és a hatékony, önálló tanulás készségének erősítése, további fejlesztése terén. A történelem és állampolgári ismeretek fejlesztési követelményei és tananyaga segítségével bővíthető az információs társadalom technológiáiban való jártasság is. A történelem órán a tanulók kifejezik gondolataikat, érzéseiket, véleményüket szóban és írásban egyaránt. Már ebben a két képzési szakaszban megkezdődik a szakszókincs kialakítása, és fontos szerepet kap a különféle típusú szövegek (források) összegyűjtése, feldolgozása. A történelem múltismereti és a társadalomismeret jelenismereti szempontjai segítségével a tanulók tájékozódni tudnak a múlt, valamint saját koruk társadalmi, gazdasági és politikai jelenségei között. A társadalomismerettel való foglalkozás az ismeretek nyújtásán túl mindenekelőtt a társadalmi problémák iránti érzékenység növelését, valamint a konfliktusok értelmezéséhez, feloldásához szükséges képességek fejlesztését jelenti.

Az általános iskolai munkának a múltat élményszerűen megjelenítő történetek tanításán kell alapulnia. A 10–12 éveseket általában a konkrét gondolkodás jellemzi. Az 5–6. évfolyamos tanulók a történelmi tényeket, fogalmakat, összefüggéseket a megelevenített eseményekből és jelenségekből – a történetekből – kiindulva érthetik meg a legkönnyebben. A történet a múlt színes, sodró valóságának szintézise, amely az elmúlt korokat átélhetővé, érzékelhetővé, szemlélhetővé teszi. Ezt a képszerűen megjelenített múltat már az 5–6. évfolyamokon is elemzés tárgyává kell tenni, le kell vonni a megfelelő következtetéseket, általánosításokat, és azokat bele kell helyezni a történelmi ismeretek rendszerébe. A történettanítás tehát nem helyettesíti, csupán megalapozza a történelemtanítást. A történelmi tapasztalatok és ismeretek megszerzésében az alsóbb évfolyamokon a játéknak, a konkrét szituációknak, az életszerű helyzeteknek van kitüntetett szerepe.

A 7–8. évfolyamok történelemtanítása – a korábbi évfolyamok eredményeire támaszkodva – a múlt valóságát összetettebben, teljesebben, az általánosítás magasabb szintjén, sokoldalúbb történelmi összefüggésekbe ágyazva dolgozza fel. Ezeken az évfolyamokon a történelmet már nemcsak a jellemző életképek bemutatásával, hanem a kiemelkedő események fonalára fűzve, történetileg tanítjuk. Alkalmazkodva az adott fejlődési szinthez a képszerű megjelenítésre – a történettanításra – azonban ekkor is szükség van. Mindezek együtt alkalmassá tehetik a tanulókat arra, hogy a történelem megismerésének, elemzésének alapvető módszereit elsajátítsák.

A tantárgy tanulása során a tanulók megismerkednek a hagyományos paraszti kultúrával és értékrenddel, megfigyelik és megismerik a természet közelben élő a természetet tisztelő, és felhasználó ember életét, legfontosabb szokásait.

A tanulóknak arra is szükségük van, hogy a múlt ismerete mellett megértsék saját korukat. Az állampolgári ismeretek tanításának célja, hogy a diákok el tudjanak igazodni a jelen bonyolult közéletében, értsék a jogilag szabályozott demokratikus viszonyok rendszerét, működését. Így a tantárgy tanítása alapot ad a demokratikus közéletben való tudatos részvételhez.

Fejlesztési követelmények

A történelem és állampolgári ismeretek tantárgy fontos szerepet játszik az ismeretszerzési és -feldolgozási képességek kialakításában és fejlesztésében. Szükséges, hogy a tanulók ismereteket szerezzenek saját emberi-társadalmi környezetükből, történetekből, képekből, a tömegkommunikációs eszközökből, egyszerű statisztikai adatokból, grafikonokból, diagramokból, tárgyi és szöveges forrásokból és más ismerethordozókból. Fontos, hogy ezeket az ismereteket egyre önállóbban és egyre kritikusabban értelmezzék, s belőlük következtetéseket tudjanak levonni.

E képességek fejlesztése közvetlenül segíti a hatékony, önálló tanulás képességének kibontakozását, megszilárdulását. Váljanak képessé a tanulók a közös munkára, saját tudásuk másokkal való megosztására, munkájuk értékelésére. A tananyag segítségével fejlődjön problémamegoldó képességük is.

A tananyag-feldolgozás folyamatában a diákok sajátítsák el a sokoldalú információgyűjtés és -felhasználás képességét, a legfontosabb kézikönyvek, lexikonok, atlaszok használatát. Legyenek képesek a legfontosabb történelmi fogalmak és kifejezések készségszintű alkalmazására.

A különböző információk feldolgozása során legyenek képesek különbséget tenni tények és vélemények között, tanulják meg az információt kritikusan szemlélni, a történelmi-társadalmi jelenségek összefüggéseit megkeresni, e jelenségeket összehasonlítani.

Konkrét ismeretekhez kapcsolódóan ismerjék fel a folyamatosság és a változások szerepét a történelmi, társadalmi folyamatokban, tudatosítsák, hogy a folyamatosságnak, az értékek megőrzésének nagy szerepe van a társadalom életében. A tananyag feldolgozása során ismerjék meg azokat az alapvető elemzési, értelmezési szempontokat, módszereket, amelyek segítségével képesek lesznek kialakítani véleményüket személyekről, helyzetekről, eseményekről, intézményekről. Ennek alapján véleményüket egyre árnyaltabban tudják megindokolni.

A történelemtanításnak-tanulásnak a tanulók szóbeli és írásos kifejezőképességének fejlesztésében is jelentős szerepe van. A tanulók szerezzenek gyakorlatot események elbeszélésében, különféle szövegek reprodukálásában. Tanuljanak meg írásban válaszolni szóbeli és írásbeli kérdésekre, vázlatot, feleléstervet írni, jegyzetelni. Legyenek képesek rövid beszámolót, kiselőadást tartani egy-egy témáról különböző információk alapján. Sajátítsák el a kulturált vita technikáit és szabályait. Véleményüket lényegre törően és érvekkel alátámasztva fejtsék ki. Ugyanakkor legyenek képesek a másik fél véleményét is pontosan megérteni és figyelembe venni hozzászólásaikban.

A történelemi események időben és térben játszódnak, hatékony történelmi tudat nem alakulhat ki időbeli és térbeli tájékozódási képesség nélkül. Ennek gyakorlására ezért mind a négy évben folyamatosan szükség van. Az évszámok segítségével történő tájékozódó képesség fejlesztése mellett a tanulóknak el kell sajátítaniuk az idő tagolásának módszerét. A tanulóknak az eseményeket térben is el kell tudni helyezniük. Gyakorlatot kell szerezniük különböző méretarányú térképek olvasásában és annak megítélésében, hogy a földrajzi környezet hogyan hat egy-egy ország, térség fejlődésére.

A képességek hatékony fejlesztésének fontos eszköze a differenciált tanulás szervezés, a kooperatív tanulási technikák alkalmazása (egyéni, pár-, csoport- és projektmunka),

Az alapozó szakaszban (az 5–6. évfolyamon) a tanítási időkeret egy részét nem szakrendszerű oktatás keretében az iskolai alapozó funkciók (olvasás- és íráskészség, rendszerező és kombinatív képesség) hatékonyságának növelésére lehet fordítani. A tantárgy esetében ezt leginkább a témacsoportban feldolgozott tananyag (projektoktatás) segítségével lehet megoldani. A projektoktatás a tanulás iránti motiváció felkeltésének jó eszköze. Az 5–6. évfolyam tananyagának témakörei, vagy azok egy része felfogható egy-egy projekt témájaként, címeként.

5. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek
Képi információk gyűjtése.
Lelet és rekonstrukció összevetése.
Rekonstrukciós rajzok és néprajzi képi források összehasonlítása.
Az egyes korszakok jellemző tárgyainak, szerkezetek működésének felderítése, ismertetése.
Tájékozódás könyvtárban az egyes történelmi személyiségekkel, eseményekkel kapcsolatos gyermekirodalomban.
Párhuzamok keresése a megismert történelmi élethelyzetek, események és mai életünk között.
Annak felderítése, hogy milyen környezeti változások erednek az ókorból.
Információk gyűjtése a tankönyv és olvasókönyv szövegéből.
Annak felismerése, hogy a gondolatok rögzítésének, az írás feltalálásának milyen jelentősége volt az emberiség történetében.
A tanári elbeszélés megjegyzése.
Képi és szöveges információk együttes kezelése.
Képek jellemző vonásainak kiemelése, rendszerezése.
Információk gyűjtése az Internetről.

Kifejezőképességek
Történelmi személyiségek jellemzése.
Kérdés megfogalmazása egy-egy történelmi témáról.
A megismert történelmi fogalmak alkalmazása élőbeszédben.
Rajz, festmény, modell készítése történelmi eseményről, helyszínről, élethelyzetről.
Történelmi személyek vagy csoportok konkrét tetteinek megokolása.
Történelmi szituációk eljátszása, megjelenítése.
Egyszerű írásos források szövegének megértése, értelmezése tanári segítséggel.
Történetek mesei és valóságos elemeinek megkülönböztetése tanári segítséggel.

Tájékozódás időben
Történelmi események időrendbe állítása.
Az őskor és ókor megkülönböztetése.
A jelen, a múlt és a régmúlt megkülönböztetése.
A Kr. e., Kr. u., illetve az évtized, évszázad, évezred fogalmak megértése, gyakorlása.

Tájékozódás térben
A kerettantervben felsorolt helyekhez események kapcsolása.
Az események helyszíneinek megnevezése.
A kerettanterv követelményeiben felsorolt helyek felismerése, megmutatása különböző méretarányú térképen.
Távolságbecslés különböző léptékű térképeken, számítás.
A földrajzi és a történelmi atlasz összehasonlítása az egyes időszakoknak és helyszíneknek megfelelően.
Térképolvasás a térkép grafikái és a megismert térképjelek segítségével.

Témakörök	**Tartalmak**
Élet az őskorban	Az ősember nyomai a Földön. Hogyan élt a gyűjtögető, halászó, vadászó ember. A földművelő és az állattenyésztő ember. Az első mesterségek és a csere kialakulása. Természeti népek napjainkban. Varázslat és művészet. *Fogalom*: őskor, ősember, régészet, eszközhasználat és eszközkészítés, munkamegosztás, gyűjtögetés, vadászat, halászat, földművelés, állattenyésztés, termelés, kézművesség, csere, mágia (varázslat) *Évszám:* nagyon régen, régen

Témakörök	Tartalmak
Az ókori Kelet világa	A történelem korszakai. Egyiptom, „a Nílus ajándéka”. A rejtélyes piramisok. Történetek Mezopotámiából. Az írás kialakulása, Mítoszok és mondák az ókori keletről. *Fogalom:* ókor, öntözéses földművelés, fáraó, piramis, építészet, szobrászat, múmia, hieroglifa, többistenhit, város, birodalom, ékírás *Helynév*: Egyiptom, Nílus, Mezopotámia, Tigris, Eufrátesz *Évszám*: kb. 5000 éve
Ószövetségi történetek	A Biblia. Bibliai tájak. Ószövetségi történetek. *Fogalom:* Biblia, Ószövetség, egyistenhit *Név:* Ádám, Éva, Noé, Mózes, Dávid vagy Salamon *Helynév*: Jeruzsálem
Az ókori görögök életéből	Történetek a görög mondavilágból. Görög istenek és az olimpiai játékok. Görög városállamok: Athén és Spárta. Hősök és csaták. Athén Periklész korában. Az athéni népgyűlés. Történetek Nagy Sándorról. *Fogalom:* városállam, piac, kereskedelem, népgyűlés, démosz, demokrácia, mítosz, színház *Név:* Zeusz, Pallasz Athéné, Dareiosz, Xerxész, Miltiádész, Periklész, Nagy Sándor *Helynév*: Olümposz, Olümpia, Athén, Spárta, Perzsa Birodalom, Alexandria *Évszám:* kb. 2500 éve
Az ókori Róma évszázadai	Mondák Róma alapításáról, a királyságról és a köztársaságról. Hadvezérek és csaták: a pun háborúk történetéből. Szabadok és rabszolgák. Julius Caesar és hadserege. Történetek Augustusról. Egy ókori nagyváros: Róma – vízvezetékek, fürdők, amfiteátrumok, bérházak. A rómaiak Magyarország területén. A népvándorlás viharában. *Fogalom:* királyság, köztársaság, rabszolga, gladiátor, császár, provincia, amfiteátrum, barbár, népvándorlás *Név:* Romulus, Hannibál, Julius Caesar, Augustus *Helynév*: Itália, Róma, Karthágó, Római Birodalom, Pannónia, Aquincum (és egy lakóhelyhez közeli római kori település) *Évszám*: kb. 1500 éve
A kereszténység születése	Történetek Jézus életéről. A kereszténység fő tanításai. A keresztény időszámítás. *Fogalom:* keresztény, evangélium, megváltó, apostol, vallás, egyház, püspök *Név:* Jézus, Mária, József *Helynév:* Betlehem *Évszám*: 476
A magyar történelem kezdetei	*Fogalom:* finnugor, őshaza, nomád pásztorkodás, nemzetség, törzs, törzsszövetség, fejedelem, táltos, honfoglalás *Név:* Álmos, Árpád *Helynév:* Urál, Volga, Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Kárpát-medence *Évszám*: 895 Házak, háztípusok

Témakörök	Tartalmak
	Élet a házban Munkamegosztás Ünnepek, ünnepkörök
Hagyományismeret Mélységelvű témák	*A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet részletesebben, nagyobb időkeretben kell feldolgozni:* Az írás kialakulása, fajtái, fejlődése Nagyvárosi kultúra a Római Birodalom területén Hajó és kereskedelem a főníciaiaktól a rómaiakig.
Mindennapi élet, életmódtörténet	*A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni*: Gyűjtögető, halászó, vadászó életmódot folytató népek napjainkban. A család és a gyermek az ókori Görögországban és napjainkban.

A továbbhaladás feltételei

A diák tudjon különbséget tenni a történelem forrásai (tárgyi, írásos, szóbeli) között. Tudja, hogy a tanult történetek közül melyik történt előbb, melyik később, mennyivel – a kerettantervben megadott lépték szerint. Tudja, hogy az egyes történetek eseményeihez milyen nevek, helyszínek kapcsolhatók. Tudjon tanult történetet elmondani kérdések alapján a kerettantervben megjelölt fogalmak felhasználásával. Tudja a tanult történetek eseményeinek helyszíneit különböző léptékű térképeken megmutatni. Tudjon kérdéseket feltenni a tanult történetekhez. Tudjon különbséget tenni a történetek mesei és valóságos eseményei között. Tudjon elvégezni egyszerű kronológiai számításokat.

6. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek
Képi információk gyűjtése egy adott témáról.
Korabeli építészeti és tárgyi emlékek megfigyelése eredeti helyükön.
Korabeli használati tárgyak, leletek funkcióinak, használatának felismerése.
A középkorból eredeztethető környezeti változások felderítése tanári segítséggel.
Tájékozódás a korosztálynak készült a történelmi tárgyú lexikonok, enciklopédiák, ismeretterjesztő könyvek körében. Használatuk megismerése.
Egyszerűbb korabeli írásos források olvasása (legenda, krónika, históriás ének, emlékirat).
A kerettantervben megjelölt személyiségek, fogalmak összekapcsolása.
Egyszerű mennyiségi mutatók (lakosság, terület) gyűjtése, értelmezése.
A hírközlés kezdetei, a könyvnyomtatás jelentőségének felismertetése.
A képek közti összefüggések felismerése, rendszerezése.
Tárgyi és építészeti emlékek vizsgálata a velük kapcsolatos kérdésekre adandó válaszok útján.
Oktatófilmek elemzése tanári segítséggel.
Egyszerű mennyiségi adatok összevetése.
Vázlat készítése tanári segítséggel.
Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése a szövegben.
A középkorból eredeztethető ma is élő népi hagyományok, szokások gyűjtése.
Információk gyűjtése az Internetről.

Kifejezőképességek
A látott építészeti, tárgyi emlékek reprodukálása emlékezetből.
Kérdés és válasz megfogalmazása egy-egy történelmi témáról.
Összefüggő élőbeszéd gyakorlása megadott történelmi témáról a megismert fogalmak felhasználásával.
Adott korszakban, szituációban élt ellentétes történelmi személyiségek jellemzése
Életképek összeállítása és megjelenítése adott témáról előzetes kutatómunka alapján, tanári segítséggel.
Kérdések megfogalmazása egyszerű korabeli írásos forrásokról, tanári segítséggel.
Érvek gyűjtése, vélemény alátámasztására, cáfolására.

Tájékozódás időben
A történetek alapján elkülöníthető korszakok jellegzetességeinek felismerése tanári segítséggel.
A történelmi múlt jelenben való továbbélésének felismerése.
Történelmi események időrendbe állítása.
Annak gyakorlása konkrét példák segítségével, hogy a különböző területeken végbement események közül melyik történt előbb, melyik később.

Tájékozódás térben
A földrajzi elhelyezkedés és a történetekben megjelenő események összefüggéseinek felismerése tanári segítséggel.
Országok területi változásainak megfigyelése különböző történelmi atlaszokon.

Témakörök	**Tartalmak**
Képek a középkori Európa életéből	Nagy Károly birodalmában. Az arab hódítás. A középkori egyház. A kolostorok világa: oklevelek, krónikák, legendák. Milyen volt a középkori uradalom és falu? Hűbérurak és hűbéresek. A középkori várak. A lovagi élet. A középkori városok. Céhmesterek és kereskedők. Európa a XV. században. *Fogalom*: középkor, iszlám, kalifa, pápa, szent, ereklye, eretnek, kolostor, szerzetes, kódex, robot, jobbágy, jobbágytelek, nyomásos gazdálkodás, hűbérúr, hűbéres, vár, lovag, középkori város, kiváltság, polgár, adó, vám, céh, járványok, távolsági kereskedelem, kereslet-kínálat *Név*: Nagy Károly, Mohamed, Szent Benedek, Szent Ferenc *Helynév*: Frank Birodalom, Arab Birodalom, Mekka, Bizánc, Német-római Császárság *Évszám*: 800
Magyarország az Árpádok idején	Letelepedés – kalandozó hadjáratok. Géza és I. István. István király udvarában. László és Könyves Kálmán. A tatárjárás. Kultúra az Árpád-korban. *Fogalom*: kalandozás, vármegye, tized, ispán, tatár, kun *Név*: Géza fejedelem, I. István, Gellért püspök, I. László, Könyves Kálmán, Julianus barát, IV. Béla *Helynév:* Esztergom, Székesfehérvár, Erdély, Buda, Muhi *Évszám:*1000, 1241–1242, 1301
Virágzó középkor Magyarországon	Károly Róbert. Nagy Lajos, a lovagkirály. Zsigmond, a császár és király. Egy középkori magyar város. Hunyadi János. Mátyás király. Mohács. Buda elfoglalása. *Fogalom:* Aranyforint, bandérium, nemes, báró, ősiség, kilenced, kormányzó, végvár *Név:* I. Károly, I. Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, I. Mátyás, Dózsa György, II. Lajos, I. Szulejmán *Helynév*: Bécs, Nándorfehérvár, Visegrád, Mohács *Évszám*: 1456, 1514, 1526, 1541
Az újkor kezdetén	Felfedezők és hódítók. Harc a tengerekért. Szemben a pápával: Luther és Kálvin. A Napkirály udvarában – XIV. Lajos. Ablak Európára – I. Péter. Az Európán kívüli világ. Kultúra és tudományok az újkor kezdetén. *Fogalom*: újkor, azték, inka, felfedező, gyarmat, világkereskedelem, manufaktúra, bankár, hitel, reformáció, protestáns, katolikus megújulás, parlament *Név:* Kolumbusz, Magellán, Luther, Kálvin, XIV. Lajos, I. Péter, Gutenberg, Leonardo da Vinci, Galileo Galilei *Helynév*: Amerika, Versailles, Párizs, London, Szentpétervár *Évszám*: 1492, 1517

Témakörök	Tartalmak
Magyarország az újkor kezdetén	Török világ Magyarországon. A várháborúk hősei. Életképek a királyi Magyarországról. Erdély aranykora. Történetek a függetlenségi küzdelmekről. Buda visszafoglalása. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. *Fogalom*: szpáhi, janicsár, pasa, végvár, kuruc, labanc *Név*: Dobó István, Zrínyi Miklós, Bocskai István, Bethlen Gábor, II. Rákóczi Ferenc *Helynév*: Királyi Magyarország, Hódoltság, Erdélyi Fejedelemség, Gyulafehérvár, Eger, Szigetvár, Pozsony, Isztambul *Évszám*: 1552, 1686, 1703–1711 A paraszti munka A faluközösség Az ember életfordulói *A tanév során az alábbi témák közül egyet részletesebben, nagyobb időkeretben kell feldolgozni:* Középkori városok Európában és Magyarországon
Hagyományismeret	Bárók, nemesek, jobbágyok Magyarországon a XIV-XVIII. századig. Az Európán kívüli világ a kora újkorban
Mélységelvű témák Mindennapi élet, életmódtörténet	*A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni:* Mátyás király asztalánál – az étkezés történetéből. Pestis, himlő, kolerajárványok a középkortól napjainkig.

A továbbhaladás feltételei

A diák legyen képes a korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni. Tudjon információt gyűjteni adott történelmi témában, tanári segítséggel. Tudjon tanult történetet önállóan elmesélni a kerettantervben megjelölt fogalmak felhasználásával. Tudja a tanult történet lényegét kiemelni. Tudjon különböző korszakokat térképen beazonosítani. Tudjon távolságot becsülni és számításokat végezni történelmi térképen.

7. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek
Információk gyűjtése statisztikai adatokból.
Önálló kutatás adott témában, melynek végeredménye rövidebb összefoglaló kiselőadás vagy esszé.
Könyvtári kutatás megadott témában és szempontok alapján kézikönyvekből és ismeretterjesztő művekből.
Korabeli írásos források összevetése megadott szempontok alapján.
Történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélésének összevetése.
Különböző típusú képi információk gyűjtése egy adott témához.
Információk gyűjtése CD-k, DVD-k segítségével előre meghatározott szempontok alapján.
Kutatás informatikai eszközök felhasználásával adott témában tanári segítséggel.
Írásos források összegyűjtése megadott szempontok alapján.
A hírközlési forradalom jelentőségének megértése.
Anyaggyűjtés tanári segítséggel több szempontból egy adott témában.
Különböző képi információk jellegzetességeinek felismerése.
Valamely kijelölt téma többszempontú feldolgozása csoportmunkában, tanári irányítással.
A XIX. századi történelmi eseményekről szóló dalok, történetek, mondák feldolgozása.
Információk gyűjtése az Internetről.

Kifejezőképességek
Összehasonlító diagramok, grafikonok, táblázatok készítése különböző statisztikák adatainak felhasználásával.
Szerepjáték: valamely korszak jellemző alakjának egyes szám első személyű bemutatása.
Vázlat készítése csoportmunkában.

Összefüggő felelet megadott történelmi témáról, a megismert fogalmak felhasználásával.
A megismert sematikus rajzok, ábrák élőszóban való megelevenítése.
Saját vélemény érthető megfogalmazása, mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele.

Tájékozódás időben
Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek összevetése térkép alapján.
Gazdasági, társadalmi, technikai jelenségek összefüggéseinek, változásának, fejlődésének felismertetése.
Térségek gazdasági, politikai, társadalmi, technikai jelenségeinek időbeli, térbeli összevetése.
Ma is előforduló jelenségek, konvenciók, eszmék, intézmények felismerése, összevetése mai jellegzetességeikkel.
Kronologikus táblázatok önálló készítése.
Események egyidejűségének megállapítása, történelmi események elhelyezése az időben.

Tájékozódás térben
A tanult időszak időbeli és térbeli változásainak felismertetése történelmi térképek összehasonlítása.
Országok területi változásainak megfigyelése különböző térképeken.

Témakörök	**Tartalmak**
A polgári átalakulás kora	Az Amerikai Egyesült Államok megalakulása. Eszmék, személyiségek és események a felvilágosodás és a francia forradalom korából. Napóleon és Európa. A mezőgazdaság és a gépek forradalma. Az ipari forradalom társadalmi következményei. Életmód a kapitalizálódó Európában. *Fogalom*: alkotmány, emberi jogok, felvilágosodás, népfelség elve, hatalmi ágak, forradalom, jakobinus, terror, nemzet, ipari forradalom, mezőgazdasági forradalom, gyár, vállalkozó, haszon, tőkés, bérmunkás, kapitalizmus *Név*: Washington, Rousseau, XVI. Lajos, Robespierre, Napóleon, Watt, Stephenson *Helynév:* Boston, Waterloo *Évszám*: 1776, 1789, 1815
Képek a XVIII. századi Magyarországról	Mária Terézia és II. József. A soknemzetiségű Magyarország. A francia forradalom és a napóleoni háborúk hatása Magyarországon. *Fogalom*: betelepítés, bevándorlás úrbérrendezés, állandó hadsereg, vallási türelem, államnyelv, oktatáspolitika *Név*: Mária Terézia, II. József *Évszám*: 1740–1780
A polgárosodás kezdetei Magyarországon	Országgyűlések Pozsonyban. A magyar nyelv ügye. Gróf Széchenyi István. Kossuth Lajos. Életképek a reformkori Magyarországon. 1848. március 15–e. Polgári törvények. Nemzetiségek ébredése. Képek a szabadságharc csatáiból. *Fogalom*: országgyűlés, arisztokrácia, alsótábla, felsőtábla, reformkor, közteherviselés, örökváltság, zsellér, nyilvánosság, cenzúra, sajtószabadság, választójog, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, nemzetiség, honvédség, trónfosztás *Név*: gróf Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Petőfi Sándor, gróf Batthyány Lajos, Görgey Artúr, Bem *Helynév*: Debrecen, Isaszeg, Világos, Arad *Évszám*: 1830–1848, 1848. március 15., 1849. október 6.
Nemzetállamok kora	Az amerikai polgárháború. Új európai nemzetállamok. Az állam új feladatai: oktatásügy, egészségügy, szociálpolitika. Versenyben a világ felosztásáért. A modern társadalomi csoportok, életmódjuk. A sokarcú munkásmozgalom fő áramlatai.

Témakörök	Tartalmak
	Fogalom: polgárháború, nemzetállam, szabad verseny, monopólium, szociálpolitika, gyarmatbirodalom, szakszervezet, anarchisták, szocializmus, szociáldemokrácia, utópia, tömegkultúra, központi hatalmak, antant
	Név: Bismarck, Garibaldi, Lincoln, Edison, Marx
	Helynév: Németország, Olaszország
	Évszám: 1861–1865, 1871
A dualizmus kora	Magyarország a szabadságharc bukása után. A kiegyezés. Képek a politikai életről. Gazdasági felzárkózás. A polgárosodó magyar társadalom. Roma társadalom – roma életformák Világváros születik: Budapest. A hagyományos falusi társadalom élete (a lakóhely néprajzi tájegységének feldolgozása: gazdálkodás, település, életmód, népszokások) A millennium: sikerek és válságjelek.
	Fogalom: emigráció, kiegyezés, közös ügyek, polgárosodás, dzsentri, nagypolgárság, kispolgárság, asszimiláció, millenium
	Név: Ferenc József, gróf Andrássy Gyula, báró Eötvös József, Tisza Kálmán
	Helynév: Osztrák-Magyar Monarchia, Budapest
	Évszám: 1867, 1867–1916
Az első világháború	A háború okai, céljai és jellege. Forradalom, Oroszországban. Győztesek és vesztesek.
	Fogalom: villámháború, állóháború, hátország, békerendszer, bolsevik, szovjet
	Név: Lenin
	Évszám: 1914–1918, 1917 *A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet részletesebben, nagyobb időkeretben kell feldolgozni:* A katasztrófavédelem kezdetei Magyarországon: a tűzoltóság megszervezése, Széchenyi Ödön.
Mélységelvű témák	A soknemzetiségű Magyarország: nemzeti és etnikai kisebbségek együttélése, Kultúrája A XIX. század emlékei a lakóhelyen és környékén
Mindennapi élet, életmódtörténet	*A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni:* Oktatás, diákok Magyarországon a XVI. – XX. század elejéig Város és falu az új és a legújabb korban

A továbbhaladás feltételei

Készítsen önállóan vázlatot az adott témáról. A diák tudjon beszámolót, kiselőadást tartani adott történelmi témáról, megadott ismeretterjesztő irodalom alapján. Tudjon egyszerű történelmi tárgyú táblázatokat, grafikonokat, diagramokat értelmezni néhány mondatban. Tudjon egyszerűbb forrásokat értelmezni tanári segítséggel. Ismerje az egyes történelmi korok, korszakok nevét és sorrendjét, ismerje egy-egy korszak fontosabb jellemzőit. Tudja, hogy a kerettantervben szereplő személyeknek mi volt a jelentőségük az adott időszakban. Tudja térben és időben elhelyezni az egyes korszakok fontosabb eseményeit. Tudja összehasonlítani különböző időszakok térképeit. Legyen képes egy-egy ország területváltozásait térképről leolvasni. Tudja megállapítani, hogy a magyar és egyetemes történelem megjelölt személyei közül kik voltak kortársak.

8. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek
Önálló vázlat készítése.
Statisztikai adatok gyűjtése jelenismereti témában.
Irányított és önálló számítógépes dokumentumkészítés, szerkesztés adott témában.
Korabeli írásos források összevetése saját szempontok alapján.
Riport/interjú készítése szemtanúkkal adott témáról megadott szempontok szerint.
Adott témájú, de eltérő adatok, adatsorok összevetése, az eltérések okainak felderítése tanári segítséggel.
Dokumentumfilmek elemzése tanári segítséggel.
A televízió, a rádió, napi és hetilapok adott témájú híranyagának összevetése tanári segítséggel.
Információk szerzése dokumentumfilmekből, televízióból.
Információk szerzése napi és hetilapokból.
Információk szerzése rádióműsorokból.
Az iskolai oktatásban megjelenő tudományterületek történeti szempontú elemzése (technika, ökológia, fizika stb.)
Dokumentumfilmek és játékfilmek jellemző részleteinek értelmezése, mondanivalójának rövid leírása.
A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása

Kifejezőképességek
Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek rendszerezése.
Adott történelmi és jelenismereti téma csoportos megvitatása a tanár által előzetesen megadott szempontok alapján.
Gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális jelenségek összefüggéseinek felismerése és megfogalmazása.
Adott jelenismereti téma/helyzet megjelenítése szerepjátékkal.
Statisztikai adatok bemutatása.
Ökológiai problémák összetevőinek felismertetése, történeti okainak felderítése.

Tájékozódás időben
Önálló kutatás az iskolai oktatásban megjelenő tudományterületek változásairól.
Szinkronisztikus kronológiai táblázatok készítése.

Tájékozódás térben
A tanult időszak időbeli és térbeli változásainak felismerése történelmi térképek összehasonlításával.

Témakörök	**Tartalmak**
A világ a 20–as és 30–as években	Európa az első világháború után. Modern idők, a nők szerepének változása A nagy gazdasági világválság. A nácizmus Németországban. A sztálini Szovjetunió. Az Egyesült Államok és Roosevelt. Út a háború felé.
	Fogalom: jelenkor, parlamenti demokrácia, gazdasági válság, nemzeti szocializmus, fajelmélet, antiszemitizmus, koncentrációs tábor, egypártrendszer, sztálinizmus, tervgazdálkodás, propaganda
	Név: Hitler, Sztálin, Roosevelt
	Helynév: Szovjetunió
	Évszám: 1929–1933, 1938
Magyarország a két világháború között	Forradalom és ellenforradalom. Trianon és következményei. A bethleni konszolidáció. A gazdasági világválság és Magyarország. Kiútkeresés és külpolitika. Életmód és szellemi élet a két világháború között
	Fogalom: őszirózsás forradalom, tanácsköztársaság, konszolidáció, irredentizmus, kommunisták
	Név: Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, Bethlen István

Témakörök	Tartalmak
	Helynév: Kárpátalja, Felvidék, Délvidék, Észak-Erdély
	Évszám: 1918, 1919, 1920
A második világháború	Európai háborúból világháború. A totális háború. Magyarország a második világháborúban. Magyarország 1944–ben. Az európai és a magyar zsidóság tragédiája. A háború befejezése.
	Fogalom: totális háború, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, holokauszt, „hintapolitika”, nyilasok, partizán, antifasiszta ellenállás, háborús bűnös
	Név: Churchill, Teleki Pál
	Helynév: Sztálingrád, Normandia, Auschwitz, Hirosima, Jalta, Potsdam
	Évszám: 1939, 1941, 1944. március 19., 1944. október 15., 1945. május 9., 1945. szeptember 2.
A globalizálódó világ	A kétpólusú világ. Polgári demokráciák. Kommunista diktatúrák. A harmadik világ. A világgazdaság. Az európai integráció és az Európai Unió. Az emberi és polgári jogok. Globális problémák – a globalizáció problémái.
	Fogalom: hidegháború, kommunista diktatúra, harmadik világ, világgazdaság, globalizáció, integráció, népességrobbanás, fogyasztói társadalom, környezetkárosítás
Magyarország története napjainkig	Magyarország a keleti blokkban – a koalíciós évek. Sztálinizmus Magyarországon – a Rákosi-korszak. 1956–os forradalom és szabadságharc. A Kádár-korszak. A magyar társadalom átalakulása. A magyarországi romák A határon túli magyarok. A népi kultúra hagyományai a határon túl (pl. Székelyföld, Kárpátalja, Felvidék). A rendszerváltozás.
	Fogalom: pártállam, kollektivizálás, rendszerváltozás, földosztás, államosítás
	Név: Rákosi Mátyás, Nagy Imre, Kádár János, Antall József, Göncz Árpád
	Évszám: 1945, 1948, 1956. október 23., 1989–1990.
Állampolgári ismeretek	Az állam és polgára. A nyilvánosság. A politikai rendszer intézményei. Részvétel a közügyekben. Emberi jogok – társadalmi kötelezettségek. A gyermek jogai. *Fogalom*: állam, nemzet, nemzetiség, etnikum állampolgárság, választási alapelvek, népszavazás, emberi jogok
Mélységelvű témák	*A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet részletesebben, nagyobb időkeretben kell feldolgozni*: Nők és férfiak a múltban. (a XIX. és a XX. században) Diákjogok, diákszervezetek a mai Magyarországon. Történetek és visszaemlékezések a lakóhely XX. századi történelméből.
Mindennapi élet, életmódtörténet	*A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni:* Családom története a XX. században. Tömegtársadalom, nagyvárosi életmód.

A továbbhaladás feltételei

A diák tudjon önálló könyvtári munka alapján kiselőadást tartani. Tudja, mi történt Európa más régióiban a magyar történelem egy-egy kiemelkedő eseménye idején. Legyen képes összefüggéseket találni a történelmi események és a technikai-gazdasági fejlődés legfontosabb állomásai között. Tudja a XX. századi magyar és

egyetemes történelem legfontosabb fordulópontjait, idejét. Tudja ismertetni a demokráciák és diktatúrák legjellemzőbb vonásait. Legyen képes néhány jelentős eseményhez kapcsolódó forrást összehasonlítani. Ismerje a mai Magyarország közjogi és politikai rendszerének alapelemeit. Környezetének, lakóhelyének fontos történelmi eseményeit el tudja helyezni a köztörténet folyamában.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, szabályok ismerete és reprodukálása, események, jelenségek időben és térben való elhelyezése.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, egyszerűbb ábra-szöveg).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek kialakítása, lényegkiemelő képesség fejlesztése.
- Önálló véleményalkotás, értékelés történetekről, jelenségekről, személyekről, konfliktusokról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal vagy szöveges formában történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Témazáró dolgozatok írása, értékelése.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Szituációs játékok (történetek, népszokások eljátszása), vitaszituációkban való részvétel, kézműves tevékenységek stb. írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése

IDEGEN NYELV

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az ötödik évfolyam megkezdésekor már minden diák (legalább) egy éve tanulja az idegen nyelvet. Megértik a tanár kéréseit, óravezetését, ismerősek a feladattípusok, órai tevékenységek, motiváltak, bíznak magukban, és néhány alapvető stratégiát már használnak.

A négy tanév céljai között első helyen áll a motiváció fenntartása, a gyerekek sikerélményhez juttatása értelmes munkával. Továbbra is a receptív készségek (hallott és olvasott szöveg értése) fejlesztése áll a középpontban, mivel a produktív készségeket (beszéd és írás) a receptív készségek közvetve fejlesztik. Az évek előrehaladtával egyre nagyobb hangsúlyt kap a beszédkészség. Lényeges nevelési cél a diákok olvasási igényének kialakítása és fejlesztése érdekes, könnyített vagy eredeti, illusztrált hosszabb szövegek olvastatásával.

A témakörök felölelik a tanterv egyéb tantárgyi tartalmait, hiszen a nyelvet nem önmagáért használjuk, hanem információszerzésre, illetve információfeldolgozásra. A kereszttantervi törekvések hozzájárulnak az idegen nyelvi tananyag érthetővé tételéhez, de a tartalmakat más szempontból, másképp csoportosítva dolgozzuk fel, nehogy unalmassá váljanak.

A 10–14 éves korosztály nyelvelsajátítása során jobban támaszkodik memóriájára, mint a célnyelv szabályrendszerére, de egyre inkább képes szabályszerűségeket észrevenni a nyelvben. A szabályok ismerete ugyanakkor csak kismértékben segíti nyelvi fejlődésüket. A nyelvhasználatban a folyamatosság erősségük a nyelvhelyességgel szemben, de emellett szükség van a legfontosabb struktúrák automatizálására is. Cél, hogy esetleges nyelvi hibáikat maguk vegyék észre és javítsák, így segíthetjük őket autonóm nyelvtanulóvá válni.

A négy év során a diákoknak el kell jutniuk a nyelvtanulási stratégiák olyan szintű használatához, melyek lehetővé teszik számukra az osztályterem falain kívüli idegen nyelvi hatások (Internet, filmek, zene, tévéműsorok, újságok) hasznosítását és az irányított önálló haladást.

A negyedik évfolyamon folyó idegennyelv-oktatás fő célja a motiváció kialakítása, az oktatás főleg játékos elemekre épül, konkrét teljesítmény és annak értékelése nem cél. Az ötödik és hatodik évfolyamon a játékosság fenntartásával célirányossá válik az oktatás, a hatodik évfolyam végére a tanulók elérik a Közös Európai Referenciakeret szerinti A1 szintet. A nyolcadik osztály végére nyelvtudásuk eléri azt a mérhető, a Közös Európai Referenciakeret szerinti A2 szintet, mellyel képesek ismert témakörökben rövid idegen nyelvű információt megérteni és adni, egyszerű interakciókban sikerrel részt venni.

Fejlesztési követelmények

A tanuló képes idegen nyelvű információt megérteni és adni, interakcióban sikerrel részt venni. Képes a tanárral és társaival a célnyelven együttműködni a nyelvórai feladatok megoldásában. Tisztában van a nyelvtanulás részterületeivel (beszédkészség, olvasásértés, szókincs stb.), kialakult, továbbfejleszthető nyelvtanulási stratégiái vannak. Kialakul az igény benne, hogy az osztálytermen kívüli idegen nyelvi hatásokat (Internet, tévéműsorok, újságok stb.) is megpróbálja hasznosítani önálló haladása érdekében.

Témalista (ajánlás)

Én és a családom: személyi adatok; foglalkozások; otthoni teendők, kötelességek; családi ünnepek.
Emberi kapcsolatok: barátság; emberek külső és belső jellemzése.
Szűkebb és tágabb környezetünk: a lakás, a település, ország bemutatása.
Természeti környezetünk: lakókörnyezetünk természetvilága; Földünk nevezetes tájai; növény- és állatvilág.
Az iskola világa: az iskola bemutatása; tanórák és tanórán kívüli tevékenységek.
Egészség és betegség: a leggyakoribb betegségek; egészséges életmód.
Étkezés: étkezési szokások nálunk és más országokban; ételek és ételreceptek; egészséges táplálkozás.
Vásárlás: mindennapi bevásárlás; ajándékok ünnepekre.

Utazás: utazási előkészületek; közlekedési eszközök.
Szabadidő és szórakozás: sport, tévé, videó, számítógép, Internet, olvasás, mozi és színház.

5. évfolyam

Tartalom
A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza
Kommunikációs szándékok
(lásd a 6. évfolyam kerettantervénél)
Fogalomkörök
(lásd a 6. évfolyam kerettantervénél)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló
– ismert nyelvi eszközökkel kifejezett kérést, utasítást megért, arra cselekvéssel válaszol;
– ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdéseket megért;
– ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűr.

Beszédkészség
A tanuló
– ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatban válaszol;
– tanult minta alapján egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz, kérdéseket tesz fel;
– megértési probléma esetén segítséget kér.

Olvasott szöveg értése
A tanuló
– ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatokat elolvas;
– ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokból álló szövegben fontos információt megtalál;
– ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokból álló szöveg lényegét megért.

Íráskészség
A tanuló
– ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szóból álló mondatokat helyesen leír;
– egyszerű közléseket és kérdéseket tanult minta alapján írásban megfogalmaz.

6. évfolyam

Tartalom
A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.
Kommunikációs szándékok
Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:
– megszólítás,
– köszönés, elköszönés,
– köszönet és arra reagálás,
– bemutatkozás,
– érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás,
– bocsánatkérés és arra reagálás,
– gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
– véleménykérés és arra reagálás,
– valaki igazának az elismerése és el nem ismerése,
– egyetértés, egyet nem értés,
– tetszés, nem tetszés.
Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:
– dolgok, személyek megnevezése, leírása,
– információkérés, információadás,
– igenlő vagy nemleges válasz,
– tudás, nem tudás.
A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:
– kérés,
– javaslat és arra reagálás,
– meghívás és arra reagálás,
– kínálás és arra reagálás.
Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:
– visszakérdezés,
– nem értés,
– betűzés kérése, betűzés.
– Fogalomkörök
– cselekvés, történés, létezés kifejezése,
– birtoklás kifejezése,
– térbeli viszonyok,
– időbeli viszonyok,
– mennyiségi viszonyok,
– minőségi viszonyok,
– modalitás,
– esetviszonyok,
– logikai viszonyok,
– szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló
– utasításokat megért, azokra cselekvéssel válaszol;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket megért;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűr;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szöveg lényegét megérti.

Beszédkészség
A tanuló
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákba rendezett mondatokban válaszol;
– jórészt tanult minta alapján egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz,
– kérdéseket tesz fel;
– megértési probléma esetén segítséget kér;
– tanult minta alapján egyszerű párbeszédben részt vesz.

Olvasott szöveg értése
A tanuló
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat elolvas;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel egyszerű mondatokban megfogalmazott szövegben fontos információt megtalál;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokból álló szöveg lényegét megért.

Íráskészség
A tanuló
– ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, egyszerű mondatokat helyesen leír;
– egyszerű közléseket és kérdéseket tanult minta alapján írásban megfogalmaz;
– egyszerű, strukturált szöveget (baráti üzenet, üdvözlet) létrehoz.

7. évfolyam

Tartalom
A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.
Kommunikációs szándékok
(lásd a 8. évfolyam kerettantervénél)
Fogalomkörök
(lásd a 8. évfolyam kerettantervénél)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló
– megérti az utasításokat, azokra cselekvéssel válaszol;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket, eseményeket megért;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűri;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel, egyszerű mondatokban megfogalmazott szöveg lényegét megért;
– ismeretlen nyelvi elemek jelentését jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből kikövetkezteti.

Beszédkészség
A tanuló
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre mondatokban válaszol;
– egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz;
– kérdéseket tesz fel;
– eseményt mesél el;
– megértési probléma esetén segítséget kér;
– beszélgetést kezdeményez, befejez.

Olvasott szöveg értése
A tanuló
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget megért;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegben fontos információt megtalál;
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét megérti;
– egyszerű, képekkel illusztrált szöveget megért;
– ismeretlen nyelvi elemek jelentését jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott szövegben kikövetkezteti.

Íráskészség
A tanuló
– jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott rövid szöveget diktálás után leír;
– egyszerű, strukturált szöveget (baráti üzenet, üdvözlet) létrehoz;
– ismert struktúrák felhasználásával tényszerű információt közvetítő szöveget ír.

8. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv hat nyelvre, kétéves bontásban tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás,
- köszönés, elköszönés,
- bemutatás, bemutatkozás,
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás,
- engedélykérés és arra reagálás,
- köszönet és arra reagálás,
- bocsánatkérés és arra reagálás,
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás,
- személyes levélben megszólítás, és elbúcsúzás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás,
- öröm,
- elégedettség, elégedetlenség,
- csodálkozás,
- remény,
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménykérés és arra reagálás,
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése,
- egyetértés, egyet nem értés,
- tetszés, nem tetszés,
- akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség,
- ígéret,
- szándék,
- dicséret.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása,
- események leírása,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz,
- tudás, nem tudás,
- bizonyosság, bizonytalanság.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés,
- tiltás, felszólítás,
- javaslat és arra reagálás,
- meghívás és arra reagálás,
- kínálás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés,
- nem értés,
- betűzés kérése, betűzés,
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre.

Fogalomkörök
- cselekvés, létezés, történés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli viszonyok,
- időbeli viszonyok,
- mennyiségi viszonyok,
- minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

7–8. évfolyam

Hallott szöveg értése

A tanuló
- utasításokat megért, azokra cselekvéssel válaszol;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket, eseményeket megért;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegből fontos információt kiszűr;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel, megfogalmazott, kb. 100 szavas szöveg lényegét megérti;
- ismeretlen nyelvi elem jelentését jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegből kikövetkezteti;
- jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben képes a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni.

Beszédkészség

A tanuló
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű mondatokban válaszol;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmaz,
- kérdéseket feltesz,
- eseményeket elmesél;
- megértési probléma esetén segítséget kér;
- egyszerű párbeszédben részt vesz.

Olvasott szöveg értése

A tanuló
- ismeretlen nyelvi elemek jelentését jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott szövegben kikövetkezteti;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben fontos információt megtalál;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, kb. 100 szavas szöveg lényegét megérti;
- egyszerű történetet megért;
- jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott, kb. 100 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkezteti;
- jórészt ismert nyelvi elemek segítségével megfogalmazott, kb.100 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníti.

Íráskészség

A tanuló
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget diktálás után leír;
- egyszerű közléseket és kérdéseket írásban megfogalmaz;
- egyszerű, strukturált szöveget (üzenet, üdvözlet, baráti levelet) létrehoz;
- ismert struktúrák felhasználásával tényszerű információt közvetítő kb. 50 szavas szöveget ír.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulói teljesítmények értékelésének – a negyedik osztályhoz hasonlóan – három célja van: visszajelzést nyújtani az előírt tananyagban elért előrehaladásról és a diákok erős és gyenge pontjairól, hozzájárulni a nyelvtanulási motiváció fenntartásához és további erősítéséhez, a tanulók reális önértékelése kialakításának erősítése.
Mivel a kerettantervi célok között első helyen a beszédértés és beszédkészség fejlesztése áll, a diákokat elsősorban ezekből az alapkészségből kell értékelni. Alapelv, hogy értékeléskor a gyakorlás során alkalmazott tevékenységi formákat kell alkalmazni, és a gyerekek értékelése *folyamatosan* történjék. Amikor a nyolcadik tanév vége felé olvasási készségük fejlettségének szintjét értékeljük, az órai feladatokhoz hasonló feladattípusokat használjunk: pl. összefüggő, ismert témakörhöz kapcsolódó szöveg önálló elolvasása után rövid, a lényeg megértését ellenőrző kérdésekre kell írásban válaszolni. Vagy beszédkészségük értékelésekor ismert témakörben, képek segítségével kell néhány mondatos párbeszédet folytatniuk nyelvtanárukkal vagy egy választott társukkal.
Minden héten kapjanak visszajelzést az előrehaladásról, és fokozatosan tudatosuljon bennük, miben és hogyan fejlődhetnek tovább. Az értékelésnek *pozitívnak* kell lennie: azt kell értékelni, amire képesek a diákok, nem a hiányosságokat. Ennek a korosztálynak mind a négy alapkészség területén erőssége a folyamatosság szemben a hibátlan nyelvi teljesítménnyel, ezért csak tapintatosan törekedhetünk a hibátlan megoldásokra. Ugyanakkor nyolcadik osztályban már elvárható, hogy a diákok észrevegyék, és képesek legyenek saját hibáik egy részét javítani.
A gyakorlás során használt munkaformákhoz hasonlóan a számonkérés történhet csoportban, párban vagy egyénileg. A gyengébben teljesítő diákoknak több alkalmat kell biztosítani arra, hogy fejlődésükről számot adjanak.
Feltétlenül kerülni kell a hagyományos „felelés” jellegű számonkérést, mivel ez egyértelműen hozzájárul a gátlások erősödéséhez.
A felső tagozaton a gyerekek önértékelése fejlettebb, tisztában vannak saját erős és gyenge pontjaikkal, így egyre inkább felelőssé válnak saját nyelvtudásuk fejlesztéséért.
A teljesítmények értékelésekor továbbra is *fontos alapelv:* a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást fejlesszük és értékeljük, szemben a nyelvről való ismeretekkel.
A teljesítmények értékelésének és a folyamatos önfejlesztésnek elengedhetetlen feltétele, hogy a *diákokat megtanítsuk nyelvet tanulni*. Fokozatosan tudatosuljon bennük, melyik nyelvtanulási stratégiának, illetve nyelvórai tevékenységnek mi a célja, mi a várható kimenete, és az esetleges problémák hogyan orvosolhatóak. Mivel a nyelvtanulás során gyakori az egyéni különbségekből fakadó változatos teljesítmény, a diákoknak egyénre szabott stratégiákat kell alkalmazniuk, és ez külön törődést kíván a nyelvtanár részéről.

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait:

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegennyelv-oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejteni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegennyelv-oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
*	Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996). Strasbourg, Council of Europe, 131. p.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL

6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) **Kommunikációs szándékok**

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás:	*Excuse me.*	*Pardon?*
Köszönés:	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés:	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care.	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye!
Köszönet és arra reagálás:	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it.
Bemutatkozás, bemutatás:	My name is… Have you met Jane? *May I/Can I/ Let me introduce myself.* *May I/Can/ Let me introduce you to Rosy?*	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás:	*How are you today?* *What's the matter?*	*Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid.*
Bocsánatkérés és arra reagálása:	*I am sorry. I am very sorry.* *I beg your pardon*	*That's all right.* *It doesn't matter.* *Never mind.* *No problem.*
Gratulációk, jókívánságok és arra reagálás:	*Happy Christmas/New year/Birthday!* *Many happy returns (of the day)* *Congratulations!* *Have a nice holiday.* *All the best.* *Cheers!*	*Happy Christmas /New Year/ Birthday!* *Thank you.* *Thank you, the same to you.* *Cheers!*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés, és arra reagálás:	*What do you think? How do you like it?*	*I think it is rather strange. I like it.*
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése:	*You are right. You are wrong.*	
Egyetértés, egyet nem értés:	*Do you agree?* *What's your opinion?* *How do you feel about it?*	*OK* *All right.* *I think he's wrong/right.*
Tetszés, nem tetszés:	Do you like Italian food? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice.
Akarat, kívánság:	*Would you like a cake?*	*I'd like an ice-cream*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása:	What is it? What's it in English? What does that mean? What is his house like?	It's…/ That's…/ It's a kind of…/It's used for… It means… It's big and comfortable.
Információ kérés, adás:	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omlett?	Yes, I did At 6 p.m... You take two eggs and some milk and flour.
Tudás, nemtudás:	*Where does he live?*	*I have no idea.*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés és arra reagálás:	*Can you give me a pen?* *Pass me the sugar please.*	*Yes, sure.* *Yes, of course.* *I'm afraid I can't.*
Javaslat és arra reagálás:	*Let's go to the cinema tonight.*	*Good idea.*
Meghívás és arra reagálás:	*Would you like to come to the cinema?* *Can we meet at, say, six?* *Are you free on Tuesday?* *Let's meet on Sunday.*	*Yes, I'd love to.* *That's very kind of you, but…* *I am sorry, I can't.* *Yes, that would be okay.* *What shall we do?* *No, I am afraid, I can't.*
Kínálás és arra reagálás:	*Would you like another drink?* *What would you like?* *Help yourself!* *Have an orange.* *Here you are.*	*That's very kind of you. /I am sorry, I can't.* *An orange please.* *Thank you.* *Thank you.* *No, thank you.*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása:	*Visszakérdezés, ismétléskérés:*	*Did you say the castle?*
	Betűzés kérése, betűzés:	*Can you spell it for me? It spells…*
	Nem értés:	*Sorry, I don't understand.* *Could you understand?* *Sorry, what does that mean?*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
	Múltidejűség	*Past Simple*	*And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?*
	Jövőidejűség	*Going to*	*What are you going to do on Saturday?*
Birtoklás kifejezése		*Past forms of have*	*I didn't have many friends in the kindergarten.*
		Possessive adj.	My, your, his/her/its,our, their dog
		Genitive 's	*Kate's brother* *Whose?*
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, …
Időbeli viszonyok			
	Gyakoriság	*How often?*	*Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day.*
	Időpont	When?	Now, *Yesterday, last week, two years ago,* *Tomorrow, next week* *In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday* *When? What time?* In the morning, at night … *Now I'm having a bath.* *I saw a film yesterday.* *I'm going to play chess tomorrow.* What's the time? *It's quarter to eight.*
Mennyiségi viszonyok		*Irregular plurals*	*Children, people, men, women …*
		Cardinal numbers 1–100 *Ordinal numbers* *Countable nouns*	*first, second…* *How many CDs have you got?* *I've got a lot of/few CDs.*
		Uncountable nouns	*How much money have you got?* *I've got a lot of/little money.*
Minőségi viszonyok		*Comparative and superlative of short adjectives*	*Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl.*
		Irregular comparative and superlative forms of adjectives	*Good/bad (better, worse)*
			What's it like? What colour is it?

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Modalitás	*Can ability*	*I can swim.*
	Must/needn't	*I must read it. You needn't do it now.*
Logikai viszonyok	Linking words	And/or/but/*because*
Szövegösszetartó eszközök	Articles	A, an, the
	Some+plural noun *any+plural noun* *Some +singular noun* *Any +singular noun*	*There are some pencils in the bag.* *Have you got any sisters?* *I haven't got any matchboxes.* *There's some water in the vase.* *There isn't any juice in my glass.*
	Nominative *and Accusative of personal pronouns*	I, he, they… *Me, him, them…*
	Demonstrative pronouns	This, that, these, those
	Indefinite pronouns	*Somebody, anybody,nobody, everybody*

FRANCIA

6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	*pardon,* monsieur / madame, *s'il vous / te plaît*
köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, *á demain, á mardi, á ce soir, á cet après-midi*
köszönet és arra reagálás	merci *beaucoup il n'y a pas de quoi, avec plaisir*
bemutatkozás	*moi,* je suis, je m'appelle*, je suis le frère de*
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	*ça va? vous allez bien?* *ça va bien, merci*
bocsánatkérés és arra reagálás	*pardon,* monsieur / madame *ça ne fait rien, ce n'est pas grave*
gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	*joyeux anniversaire / noël, bonne chance / année* *merci beaucoup (de tes/vos voeux), tu es / vous être gentil*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	*tu aimes, tu trouves ça? super, pas mal, pas trop intéressant*
egyetértés, egyet nem értés	oui, *d'accord, bien sûr, (mais)* non,*(ce n'est) pas ça, pas question*
tetszés nem tetszés	je (n') aime (pas), c'est bien, *j'adore/je déteste, je préfère*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése	*voilá,*qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? *ce (ne) sont* (pas) *mes amis* / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, *beau, mais cher*
információkérés, információadás	où est-il? il (n')est (pas) lá, *qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec Luc? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, pour aller á s.v.p.? c'est simple, tu vas / vous allez...*
igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, *c'est ça / ce n'est pas ça*
tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), *je (ne) peux (pas)*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	*je voudrais*
javaslat és arra reagálás	*j'ai une idée, c'est une bonne idée, (mais...)*
meghívás és arra reagálás	*tu viens? volontiers, malheureusement je ne peux pas*
kínálás és arra reagálás	*tu veux? je veux bien, non, merci*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés	*c'est (bien) ça?*
nem értés	*je ne comprends pas*
betűzés kérése, betűzés	*comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) ętre, *y a-t-il (encore)?* il *(n')*y a *(pas / plus)*
Cselekvések	*commencer, continuer, finir*, *faire, mettre, prendre,* *se lever, aller, venir*, *arriver*, *sortir, monter, descendre,* *aller faire, pouvoir / vouloir / devoir faire*
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, mon stylo, *le chat de Yasmine,* *il (n')est (pas) ŕ moi*
Térbeli viszonyok	oů? lŕ, ŕ, *dans, sous/sur, derričre/devant, au milieu, ŕ côté, en face, ŕ gauche/ŕ droite, tout droit,* d'oů? *de l'école*
Időbeli viszonyok	*quelle heure est-il? il est X heures* quand? *ŕ midi et demi,* aujourd'hui, *maintenant, demain,* mardi, *avant / aprčs, ce matin, cet aprčs-midi, samedi soir*
Mennyiségi viszonyok	combien? *11–60, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche*
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans comment? grand / petit, joli, gentil, noir, *facile / difficile, long, court, cher / bon marché,* (trčs) bien, *bon / mauvais*, *ennuyeux / intéressant*
Esetviszonyok	je *le* regarde, tu *lui* demandes, je vais *le lui* dire
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, *je voudrais*, *tu dois*
Kohéziós eszközök	un, une, des; le, la, l', les; *du, de la, de*; mon, ma, mes, ton..., son..., *ce, cet, cette, ces*; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; *moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y,* et, *mais*

NÉMET

6. évfolyam

Tartalom

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
bemutatkozás	Ich heiße …
megszólítás	*Entschuldigung, …*
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	*Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir?*
bocsánatkérés és arra reagálás	*Entschuldigung! Kein Problem!*
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	*Herzlichen Glückwunsch zum…! Danke. Fröhliche Weihnachten.*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	*Magst du Mathe? Ja.*
valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	*Da hast du (nicht) Recht!*
egyetértés, egyet nem értés	*Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!*
tetszés, nem tetszés	*Das finde ich gut / blöd!*
akarat, kívánság, képesség	*ich will…, ich möchte…, ich kann…*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist… Meine Mutter ist…
információkérés, információadás	Wie ist …? Prima. */Wie alt bist du? 12.*
igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, *kein, doch*
tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht).

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	*Gib mir bitte …!*
javaslat és arra reagálás	*Möchtest du…? Ja, gerne!*
meghívás és arra reagálás	*Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir leid.*
kínálás és arra reagálás	*Noch ein Stück Kuchen? Ja, bitte. Nein, danke.*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés	*Wie bitte?*
nem értés	*Ich verstehe nicht.*
betűzés kérése, betűzés	*Buchstabiere bitte.*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése		
jelenidejűség	Präsens	Ich bin heute zu Hause. Die Sonne scheint schön.
	Präsens mit Vokalwechsel, trennbare Verben	*Der Zug fährt gleich ab . Er liest das Buch vor.*

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
	múltidejűség,	*Präteritum (csak: haben, sein)*	*Er hatte ein Fahrrad.* *Ich war schon in England.*
		Perfekt	*Ich habe ein Eis gegessen.*
	jövőidejűség	*Futur (mit Präsens)*	*Ich bleibe morgen zu Hause.*
		sich-Verben	*Ich freue mich.*
Birtoklás kifejezése			
		haben	*Ich habe einen Bruder.*
		Possessivpronomen	*Das ist meine Familie.*
Térbeli viszonyok			
	irányok, helymeghatározás		hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten…
		in, auf, vor, hinter, neben (A/D)	*Ich lege das Heft auf den Tisch.* *Er steht neben dem Bett.*
Időbeli viszonyok			
	gyakoriság	*Wie oft?* *selten, manchmal, oft, immer, nie*	*Ich spiele oft mit Peter.*
	időpont	*in,* um, am, wann?	*im Winter,* um 8 Uhr, am Freitag
Mennyiségi viszonyok			
	határozott mennyiség		eins, zwei *eine Portion Pommes*
	határozatlan mennyiség	*alles, viel, wenig, nichts*	*Ich lerne viel, und ich habe wenig Zeit.*
Minőségi viszonyok			
		Wie?	*Ich bin zufrieden. Das finde ich prima.*
Modalitás		*möchte*	*Ich möchte ein Eis.*
		können, wollen	*Er kann nicht schwimmen.* *Ich will nach Hause.*
	felszólítás		*Komm morgen wieder! Spielt Tennis!*
Esetviszonyok	névszók a mondatban	Nominativ, *Akkusativ*	*Mein Freund zeichnet Bilder.*
Szövegösszetartó eszközök	*kötőszók,*		*und/oder/aber/denn*
	névmások		*das* *ich, mich, mein,* *dieser,* *man*

OLASZ

6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
megszólítás	*senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!*
köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!; arrivederci/La, ciao, a presto*, a domani, a dopo, a lunedì*, *buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!*
bemutatkozás	mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, *il mio nome è Martina, piacere*
köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, *ti/La ringrazio!; prego!, non c'è di che!, di niente!*
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	*come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale*
bocsánatkérés és arra reagálás	*scusami/mi scusi!, mi dispiace*
gratuláció jókívánságok és arra reagálás	*congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
dolgok, személyek megnevezése	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria,
információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, *come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?,*mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, *in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada*
igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, no
tudás, nem tudás	*lo so; non lo so*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
véleménykérés és arra reagálás	*secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?; secondo me, secondo la mia opinione*
egyetértés, egyet nem értés	*hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!*
tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!; non mi piace, non mi va, *che brutto!, che orrore!*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
kérés	*per favore/piacere*
javaslat és arra reagálás	*ti dico di; volentieri!, non posso*
meghívás és arra reagálás	*vieni a casa mia!; volentieri!, non posso*
kínálás és arra reagálás	*prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!,*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
visszakérdezés	*come hai/ha detto?*
nem értés	*scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente*
betűzés kérése, betűzés	*potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, *è una bella ragazza, è un vero amico*
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE) piove, nevica, *sono nato a*
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, *participio passato, passato prossimo, futuro semplice, visszaható igék*) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, *ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto*
Birtoklás kifejezése	(AVERE, *DI elöljárószó*) ho due fratelli, *le pagine del libro*
Térbeli viszonyok	(elöljárószók: IN, A, *SU, DA, IN, FRA,* helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', *DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO*) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, *dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra*

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, *IERI, PRIMA, SEMPRE*) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, *sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti*
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . . *CENTO, MILLE, DUEMILA*) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? *ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio*
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc.) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, *mi fa male*
Modalitás	(módbeli segédigék:VOLERE, *POTERE, DOVERE, SAPERE*) voglio uscire*, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?*
Esetviszonyok	*(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di*
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, *PERCHÉ*)
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, *PERCHÉ* mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . .) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, *perché non sei venuto?*

OROSZ

6. évfolyam

a) **Kommunikációs szándékok**

1. Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok személyek azonosítása	Что это? Кто это? *Кто здесь? Кто там?* *Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит?*	Это книга. Это мальчик. Это не мальчик. Это девочка. Нет, это девочка. *Здесь Анна Павловна.Там мама.* *Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал.*
információkérés	Где школа? *Где Ира?* *Где школа / музей / банк / парк / театр / цирк / кино / почта / касса / туалет?* *Когда будет вечер?* *Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка?*	Вот школа. Вот она. *Она в школе.* *Направо. Налево. Прямо. Здесь, рядом. Там, где стоит мальчик.* *Завтра, в понедельник.* *100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль.*
igenlő vagy nemleges válasz, információadás	Это книга? Это мальчик? *Там музей?*	Да, это книга. Да, это мальчик. *Конечно, это мальчик.* Нет, это тетрадь. Нет, это кукла. Что ты/Вы! Это кукла. *Да нет! это кукла!* *Да, там музей. Нет, там аптека.*
tudás, nem tudás	*Ты знаешь, где Борис Степанович?* *Ты не знаешь, где Борис Степанович?*	*Я знаю, где Борис Степанович.* *Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас.*

2. Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés	*Как ты думаешь?* *Как Вы думаете?*	*По моему… Я думаю,что…*
egyetértés, egyet nem értés	*Это правильно?* *Это приятно?* *Это неправильно?* *Это неприятно?* *Пошли домой!*	*Правильно. Верно. Так.* *Неправильно. Это не так.* *Приятно.* *Неприятно.* *Ладно. Хорошо.*
tetszés, nem tetszés	*Это хорошо?* *Это плохо?* *Это приятно?* *Это неприятно?*	*Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здо'рово!* *Это плохо. Ой, это плохо! Фи, как плохо!*

3. Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	*Жаль! Жалко! Очень жаль!*
öröm	*Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь!*
elégedettség	Ладно. Хорошо. *Молодец/молодцы. Умница. Всё хорошо. Чудесно. Прекрасно.*
meglepetés, csodálkozás	*Надо же! Как хорошо! Как здо'рово! Вот это да!*
remény	*Может быть он придёт?* *Может быть завтра?*
bánat, elégedetlenség	*Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно.* *Как жаль, что...! Жалко!*
bosszúság	*Это не вкусно! Это что за книга? Ну как же так!*

4. A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

udvarias kérés	*Дайте мне, пожалуйста, карандаш.* *Откройте, пожалуйста, окно.*	*Пожалуйста.* *Вот карандаш.* *Ладно. Хорошо.*
javaslat	*Пойдём в кино?*	*Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай.*
meghívás	*Приходите к нам! Приходите в гости! Приходите на чай! Приходите на обед! Приходите на вечеринку!*	*Спасибо. Большое спасибо. Спасибо за приглашение.*

5. Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok

kapcsolatfelvétel: köszönés, bemutatkozás, megszólítás	Здравствуй/те! Привет! Меня зовут… *Доброе утро! Добрый вечер!* *Девушка! Анна Павловна! Дядя Коля! Мама!* *Извините, пожалуйста, где…* *Давайте познакомимся.*	Здравствуйте! *Я слушаю. Пожалуйста.* *Он сейчас будет.* *Очень приятно.*
kapcsolat befejezése: búcsúzás	До свидания! Пока! *До завтра! До встречи!*	
kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	*Извините, пожалуйста!* *Спасибо. Спасибо тебе за...*	*Не за что!*

***b)* Fogalomkörök**

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok. *Он/она. Вижу стол/мальчика.* Nemek, élő/élettelen kategóriák.
Cselekvés kifejezése	*играть, жить, говорить* típusú igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. *написать, прочитать* típusú igék egyszerű jövő idejű alakjai. Az igei paradigmarendszer fokozatos kiépítése kijelentő módban. *Слушай! Прочитай! Открой! Закрой!Пиши! Напиши!*
Birtoklás kifejezése	*у меня есть…, чей, мой, твой, наш, ваш, его, её.* *Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков.*
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине. *В школу, на улицу.*
Időbeli viszonyok	*Вчера, сегодня, завтра.* *Часто, всегда, никогда.* *В четверг, в пятницу.*
Mennyiségi viszonyok	*100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д.* *Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год.* *Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут.*
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. *Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный.*
Modalitás	*Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно.Надо. Нужно. Не надо. Нельзя.*
Esetviszonyok	*Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина.* Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül.
Logikai viszonyok	и, *а, но, или, который,* где*, когда, потому что.*
Szövegösszetartó eszközök	Это*, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.*

SPANYOL

6. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	*Señor / Señora / Señorita, por favor /* perdona */ perdone* *Mira /mire, oye /oiga,* ¡Por favor!
köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora /señorita. *¿Cómo estás / está usted?* *Hasta luego. Hasta pronto.*
bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo … ¿Y tú? Yo soy … ¿Y tú /usted? *Mi nombre es ...Mucho gusto.*
érdeklődés hogylét iránt és *arra reagálás*	*¿Qué tal? ¿Cómo estás?* *– Bien, gracias.*
engedélykérés és *arra reagálás*	*¿Me permites?¿Me permite?* *– Sí. Como no. / No.*
köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. De nada. *Con mucho gusto.*
bocsánatkérés és *arra reagálás*	*Perdona /Perdone ...* *– No hay de que. Nada.*
gratuláció, jókívánságok és *arra reagálás*	*Felicidades.* *Muchas gracias.*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és *arra reagálás*	*¿Qué piensas? ¿Cómo me queda? ¿Es así? ¿Qué te parece?* *– Bien /Mal.*
valaki igazának az elismerése	*Tienes razón.*
egyetértés, egyet nem értés	Sí. No. De acuerdo. Sí, pero …
tetszés, nem tetszés	*¿Te gusta?* ¿Qué te parece?*– Me gusta. Está bien. Muy bien.* Prefiero … Me gusta más …No me gusta (nada)

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es ….? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) … Son unos (unas) … Él es .... *¿Es el chico moreno?*
információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un....., Es..... Estos /éstas son … ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso....., ¿De qué color es? Es blanco /a Perdone … Gracias. De nada. ¿Cómo voy a …?
igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No
tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. No comprendo. *Ya lo sé. Creo que .. Pienso que ... No sé. Creo que sí. No puedo.*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	*Te pido* … Por favor … *Me puede ..... Podría .....*
javaslat és arra reagálás	*¿Piensas que ...? ¿Puedes ...? ¿Podrías ...? ¿Me harías el favor de ? Tengo una idea. Yo puedo ... Quisiera ...*
Figyelmeztetés	*¡Cuidado!*
meghívás és arra reagálás	*¿Vienes? ¿Vamos a ...? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí.*
kínálás és arra reagálás	*¿Te apetece? ¿Quieres un ...? Sí, gracias. /No, gracias.*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés	*¿De verdad? ¿Qué dices?*
nem értés	*No comprendo.*

b) **Fogalomkörök**

Létezés kifejezése	(no) ser, *estar, tener, exisitir, hay*
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), *estar – gerundio* *me levanto, viviré, hablé*
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, *cerca, de ... preposiciones y adverbios de lugar: de /desde ... a /hasta* ¿De dónde eres? – Soy de … se halla, se encuentra
Időbeli viszonyok	¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) … mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 *los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10* *antes, después, mientras, ayer, la semana pasada* *ir a – infin.*
Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos … *algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más*
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor	¿Te gusta? *Me encanta.* ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele … ¿Cuántos años tiene? Es viejo.
Modalitás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad *poder, querer, tengo que, quisiera*
Szövegösszetartó eszközök	un(a) … el/la/los/las … interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, *por eso, ni ... ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que*

ANGOL

8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) **Kommunikációs szándékok**

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás:	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés:	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés:	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutatkozás, bemutatás:	My name is… Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself. May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Érdeklődés mások hogyléte felől és arra reagálás:	How are you feeling today? What's the matter?	Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from…
Engedélykérés és arra reagálás:	*May I use your telephone?* *Do you mind if I open the window?*	*Yes, go ahead.* *Not at all.*
Köszönet és arra reagálás:	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánatkérés és arra reagálás:	I am sorry. I am very sorry. I beg your pardon Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és azokra reagálás:	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas /New Year/ Birthday! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás személyes levélben:	*Dear John,*	
Elbúcsúzás személyes levélben:	*Best wishes,* *Love (from),* *I am looking forward to hearing from you soon.*	

Érzelmek és lelkiállapotok kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Öröm, sajnálkozás, bánat:	*Are you happy about that?* *What do you think of that?* *How do you feel about that?*	*Great!* *I am so glad /very happy.* *I am glad to hear that.* *I am so pleased that…* *Good for you.* *Congratulations.* *I feel so happy for…* *I'm sorry to hear that.* *What a pity.* *Oh, no!* *Oh, dear!* *I feel so sorry for…*
Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság:	*What do you think of…?* *Are you pleased with…?* *Are you happy with…?* Are you satisfied with…?	*That's fine/nice/not bad.* *That was fine/good/ nice* *I'm quite satisfied with…* *I'm quite happy with…* *I'm quite pleased with…* *It's not good enough.* *That wasn't very good.* *I'm tired of…*
Csodálkozás:	*Jane has lost her money.* *Tom is twenty.* *This is a book for you.*	*How come?* *Is he?* *What a surprise!*
Remény:	*What are you hoping for?* *What are you looking forward to?*	*I am looking forward to…* *I hope you'll have time to join me for dinner.*

Személyes beállítódás és vélemény

Véleménykérés és arra reagálás:	What do you think? How do you like it? What's your opinion about it?	I think it is difficult. I don't like it. I think it's fair enough. .
Valaki igazának /elismerése és el nem ismerése:	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyetnemértés:	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether…
Tetszés, nemtetszés:	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of…

Akarat, kívánság:	*Would you like a cake?* *Can I have my bill, please?* *I want to pay.*	*I'd like an ice-cream*
Képesség:	*Can you speak French?* *Are you able to ride a horse?*	*I can understand French* *I am unable to ride a horse.*
Kötelezettség:	*Must we fill in this form now?* *When do we have to leave?*	*We must fill it in now* *Right now.*
Szükségesség:	*Is that necessarily so?*	*People must sleep sometimes..*
Lehetőség:	*It may rain.* *She might be late.*	
Ígéret:	*Will you come and meet me at the station?*	*Don't worry, I will.* *I promise to be there at five.*
Szándék, kívánság:	*What would you like to do?* *Would you like to have a rest?*	*I'd like to see that film* *I'd rather not go out tonight.*
Dicséret, kritika:		*It's great. It's a good idea.* *I'm not so keen on it. It's boring.*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása:	What is it? What's it in English? What does that mean? What is it like?	It's…/ That's…/ It's a kind of…/It's used for… It means… It's green, small and it can jump.
Események leírása:	*What happened?*	*First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours.* *After opening the door she phoned the ambulance.* *While waiting for the ambulance she told the neighbours.*
Információ kérés, adás:	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right It's me..
Tudás, nemtudás:	Do you know where he lives?	I have no idea.
Bizonyosság, bizonytalanság:	*Do you think they will come?* *How old do you think she is?*	*They will probably come. They might come, or they might not come.* *She can't be very old. She must be 25.*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés:	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your telephone number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to…	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.

Tiltás, felszólítás:	*Keep off the grass.* *You must not smoke here.*	
Javaslat és arra reagálás::	*Why don't we put the film in here?* Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.
Meghívás és arra reagálás:	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but… No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Kínálás és arra reagálás:	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you. Yes, please. No, thank you. I am sorry, I can't.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok / Kommunikációs stratégiák

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Nem értés, magyarázatkérés, magyarázat értés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells…
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	*Could you speak a little more slowly, please?* *Sorry, that was a bit too fast.*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
		Present Perfect Simple	*Have you done your room?* *I haven't finished it yet.*
	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
	Jövőidejűség	Going to	What are you going to do on Saturday?
		Future with Will	*When will you be fourteen?*

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Birtoklás kifejezése		Past forms of have	I didn't have many friends in the kindergarten.
		Have with will	*I will have a Porshe when I'm 20.*
		Possessive adj.	My, your, his/her/its,our, their dog
		Possesive pronouns	*Mine, yours,...theirs*
		Genitive 's	Kate's brother
		Of	*the corner of the room*
		Whose?	
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeg-határozás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above …
		picture location	*at the top of/at the bottom of, on the left hand side…*
Időbeli viszonyok		*Adverbs of time with Present Perfect Simple*	*already, yet, just*
	Gyakoriság	How often?	Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day …
			I always make my bed.
			She goes swimming twice a week.
	Időpont	When? What time?	Now, in the morning
		What's the time?	Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week
			In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday
			It's quarter to eight.
	Időtartam	*How long?+Past Simple*	*How long were you in hospital? For two weeks.*
Mennyiségi viszonyok		Irregular and regular plurals	Children, people, men, women …
		Cardinal numbers	one. two…
		Ordinal numbers	first, second…
		Countable nouns	How many CDs have you got?
			I've got a lot of/few CDs.
		Uncountable nouns	How much money have you got?
			I've got a lot of/little money.
			A cup of tea, a piece of cake
			All, both, none, neither
			Each, every
Minőségi viszonyok		*Comparative sentences (short, long adjectives)*	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl.
			She is the most intelligent of all.
			I'm as tall as you.
		Irregular adjectives	Good, bad …(better, worse)
			What's it like? What colour is it?
			What does it look/taste/sound/feel like?
			It's too big, It's not small enough.

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Modalitás		
	Should/shouldn't	*You should ask her.*
	Can (ability)	I can swim.
	Can/could/may (permission)	*Can/could/may I open the window?*
	Must/needn't (obligation)	I must read it. You needn't do it now.
	Have to (Past)	*Did you have to be there?*
	Musn't	*Children mustn't smoke.*
Logikai viszonyok	Linking words	And/or/but/because
	Conditional I	*We'll stay at home if it rains.*
	Time clauses with future meaning	*When dad comes home, he'll be angry with you.*
	Infinitive to express purpose	*I've been to London to visit the Queen.*
Függő beszéd	*Reported speech with present reporting verb*	*He says he is tired.* *I don't know where he lives.* *Tell him to stop it.*
Szövegösszetartó eszközök	Névelők	A, an, the
	Some+plural noun	There are some pencils in the bag.
	any+plural noun	Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes.
	Some +singular noun	There's some water in the vase.
	Any + singular noun	There isn't any juice in my glass.
	Nominative and accusative of personal pronouns	I, he, they… Me, him, them…
	Demonstrative pronouns	This, that, these, those
	Indefinite pronouns	Somebody, anybody,nobody, everybody …
	Reflexive pronouns	*myself…*

FRANCIA

8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	pardon, monsieur / madame, s'il vous / te plaît, *vous ętes bien monsieur?*
köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, ŕ demain, ŕ mardi, ŕ ce soir, *ŕ bientôt, ŕ plus tard*
bemutatás, bemutatkozás	*c'est Luc je te présente / je vous présente*, moi, je m'appelle, je suis le frčre de, *enchanté monsieur*
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? *ça va mieux?* ça va bien, merci, *pas trop mal, super bien*
engedélykérés és arra reagálás	*je peux?* *bien sűr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez*
köszönet és arra reagálás	merci beaucoup, il n'y a pas de quoi, je vous / t'en prie, avec plaisir
bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, *excuse-moi / excusez-moi,* monsieur / madame ça ne fait rien, ce n'est pas grave, *il n'y a pas de mal,* *je vous / t'en prie*
gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, bonne chance, *joyeuses fętes de...* merci beaucoup (de tes/vos voeux), tu es/vous ętes gentil
személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	*cher Jean-Marc, chčre Michčle,* *bisous, grosses bises, ŕ bientôt*

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	*je regrette, je suis désolé*
öröm	*je suis ravi*
elégedettség, elégedetlenség	*content / triste, heureux / malheureux, agréable / désagréable,* *aller bien / mal*
csodálkozás	*tiens, dis donc*
remény	*j'espčre*
bánat	je suis (*trčs) triste*
bosszúság	*mais enfin, ça alors*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves ça? *qu'est-ce que tu en penses*? *ça s'est bien passé?* super, pas mal, pas trop intéressant, *je pense que, c'était bien*
valaki igazának az elismerése	*tu as raison*
egyetértés, egyet nem értés	oui, non, d'accord, bien sűr, (mais) non,(ce n'est) pas ça excellente idée, *comme tu veux*, pas question, *pas maintenant*
tetszés nem tetszés	j'aime *beaucoup, un peu, pas du tout,* c'est *bien*, j'adore / je déteste, je préfčre, *c'est génial, il est sans intérętt*
akarat, kívánság	*je veux, j'aimerais, je souhaite*
képesség, lehetőség	*on peut, il est possible*
szükségesség	*vous devez, il faut*
ígéret	c'est promis, *je te / vous promets*
dicséret, kritika	*bravo, félicitation, ce n'est pas tout ŕ fait ça*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése	voilŕ,qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, *c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui*
események leírása	cet aprčs-midi, il y a une semaine
információkérés, információadás	oů est-il? il (n')est (pas) lŕ, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, *dis-moi / dites-moi comment?* pour aller ŕ? c'est simple, tu vas / vous allez
igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça *en effet, pas tout ŕ fait, pas du tout*
tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas)
bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sűrement, *absolument*, peut-ętre

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	je voudrais, *s'il te / vous plaît*
tiltás, felszólítás	*il est interdit, (ne) fais / faites (pas)*
javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, *pouvez-vous, voulez-vous,* c'est une bonne idée, (mais...) *avec plaisir, (mais...)*
meghívás és arra reagálás	tu viens? *ça te dit?* volontiers, malheureusement je ne peux pas, *pourquoi pas*
kínálás és arra reagálás	tu veux? *prenez-en encore,* je veux bien, non, merci, *tu es/vous ętes gentil, mais je n'ai plus faim*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	c'est (bien) ça? *peux-tu / pouvez-vous répéter*
nem értés	je ne comprends pas, *je n'ai pas bien compris*
betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
felkérés érthetőbb beszédre	*un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) ętre, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) *se passer, se trouver*
Cselekvések	*raconter, il fait beau, c'était en été, je suis allé(e)* *il faut que tu entendes ça*
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n') est (pas) ŕ moi, *c'est le mien*
Térbeli viszonyok	oů? lŕ, ŕ, dans, sous/sur, derričre/devant, ŕ gauche, ŕ droite, tout droit, au milieu, ŕ côté, en face, *pas loin, tout prčs, en France* d'oů? de l'école
Időbeli viszonyok	quelle heure est-il? il est X heures, quand? aujourd'hui, demain, *hier*, mardi *dernier*, *en mai*, maintenant, avant / aprčs, *tôt, tard,ŕ* midi et demi,ce matin, cet aprčs-midi, ce soir, *tout de suite, bientôt, jamais, le dimanche, le week-end, en été*, *longtemps, il y a, pendant*
Mennyiségi viszonyok	combien? *1000*, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, *boîte, morceau, plus, moins*

Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, *jeune,* comment? grand / petit, joli, *gros / mince*, *beau/ /laid,* gentil */ antipathique, timide,* blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, *interdit*, long, court, *rond, rectangulaire, chaud / froid,* cher / bon marché, (trčs) bien / *mal, mieux*, bon / mauvais, *meilleur*, *premier*
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, *ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit*
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois*, il faut que tu boives beaucoup d'eau*
Kohéziós eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, *on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont*, et, mais, *donc, alors*

NÉMET

8. évfolyam

Tartalom

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	Entschuldigung, …
köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
bemutatás, bemutatkozás	*Das ist Peter.* Ich heiße …
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / *Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.*
engedélykérés és arra reagálás	*Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.*
bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum…! Danke. Fröhliche Weihnachten. / *Gute Besserung!*
személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	*Liebe(r)…* *Dein(e)…, Viele Grüße.*

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	*Es tut mir Leid!*
öröm	*Ich freue mich, dass…/ Toll!*
elégedettség, elégedetlenség	*Es ist prima, dass.. Schade, dass…*
csodálkozás	*Oh, das ist aber schön!*
remény	*Ich hoffe, du kannst kommen!*
bánat	*Schade, dass…*
bosszúság	*Das ist aber schlimm!*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás, *véleménynyilvánítás*	Magst du Mathe? Ja. *Was meinst du dazu?* *Meiner Meinung nach…*
valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / *Das gefällt mir (nicht)!*
akarat, kívánság, képesség, *kötelezettség, szükségesség, lehetőség*	ich will, ich möchte, ich kann*, ich muss, ich darf, ich soll*
ígéret	*Ich mache das schon!*
szándék, terv	*ich will…*
dicséret, kritika	*Klasse! Blödsinn!*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist… Meine Mutter ist…
események leírása	*Zuerst…, dann…, zum Schluss. / Es war einmal…*
információkérés, információadás	Wie ist …? Prima. / Wie alt bist du? 12 */ Weißt du…? / Können Sie mir bitte sagen…?*
igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, *doch*
tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), *dass / ob..*
bizonyosság, bizonytalanság	*Ich weiß es (nicht) genau. / Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	Gib mir bitte …! / *Kannst du bitte…?*
tiltás, felszólítás	*Schreib noch nicht. Öffne die Tür.*
javaslat és arra reagálás	Möchtest du…? Ja, gerne! / *Können wir gehen?*
meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Ja, bitte. Nein, danke.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, *ismétléskérés*	Wie bitte? *Wiederholen Sie bitte.* / *Sag es noch einmal!*
nem értés	Ich verstehe nicht. / *Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.*
betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	*Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
	jelenidejűség	sein, *es gibt* Präsens, Präsens mit Vokalwechsel, trennbare Verben	Ich bin heute zu Hause. *Hier gibt es keinen Hamburger.* Die Sonne scheint schön. Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
	múltidejűség,	Präteritum (csak haben, sein),	Er hatte ein Fahrrad.
		Perfekt	Ich habe ein Eis gegessen.
	jövőidejűség	Futur (mit Präsens)	Ich bleibe morgen zu Hause.
	személytelenség	sich-Verben *es*	Ich freue mich. *Es ist kalt.* *Es regnet.*
Birtoklás kifejezése			
		haben, *gehören* Wessen? von, -s Possessivpronomen	Ich habe einen Bruder. *Die Tasche gehört mir.* das Buch von Peter, Peters Geschichte Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok			
	irányok, helymeghatározás		hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten…
		Präpositionen mit dem A/D: *an*, auf, hinter, in, neben, *über, unter* vor, *zwischen* (A/D)	Die Vase steht auf dem Tisch. Ich stelle das zwischen die Betten.
		Präpositionen mit dem Akkusativ: durch, um	*Gehen Sie durch den Park!* *Die Bücher sind bei Karl.* *Ich komme von meiner Oma.*
		Präpositionen mit dem Dativ: bei, zu, von	

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Időbeli viszonyok			
	gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	időtartam	*wie lange?*	*eine Woche, von ... bis,* *den ganzen Tag*
	időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, *diesen/letzten/vorigen/* *nächsten Monat*
Mennyiségi viszonyok			
			eins, zwei erste, zweite
	határozott mennyiség		eine Portion Pommes
	határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok			
		Wie? *Was für ein? Welcher?* *(Adjektivdeklination)* *Vergleiche*	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima. *Das ist eine leichte Aufgabe.* *Ich finde den roten Rock modisch* *Dieses Buch ist besser, als…* *Er ist nicht so alt, wie…* *Dieses Bild ist am schönsten.*
Modalitás		*mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens)*	Ich möchte ein Eis. *Er kann nicht schwimmen. Er will nach Hause.*
	felszólítás		Komm morgen wieder! *Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!*
Esetviszonyok	névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, *Dativ*	*Ich zeige den Schülern Bilder.*
Logikai viszonyok	*alárendelések*	*Kausalsatz*	*denn, weil,*
		Objektsatz	*Ich weiß (nicht), dass (ob)...* *Ich weiß, wo du wohnst.*
		Temporalsatz	*Als / wenn ...,*
Függő beszéd		*mit dem Präsens*	*Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.*
Szövegösszetartó eszközök	kötőszók,		und/oder/aber/denn *weil/dass/ob/*
	névmások		das, ich, mich*, mir,* mein, dieser, *jener* man

OLASZ

8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
megszólítás	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!
köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, *a domani, a dopo, a lunedì*
bemutatás, bemutatkozás	mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere; *ti presento Giorgio, questo è Gregorio*
köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!; prego!, non c'è di che!, di niente!
engedélykérés és arra reagálás	*posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?; prego!, come no!, si accomodi!, macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no*
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?,; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale
bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace; non c'è di che
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!
személyes levélben megszólítás	*Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mammina!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Carissimo/a!*
személyes levélben elbúcsúzás	*a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a*

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
sajnálkozás	*mi dispiace, mi spiace, che disastro*
öröm	*che gioia!, che piacere!*
elégedettség, elégedetlenség	*sono contento; non sono contento, mi dà fastidio*
csodálkozás	*come mai?, che sorpresa!*
remény	*spero di rivedert/La*
bánat	*che pena!, che dolore!*
bosszúság	*che noia!*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, *che ne dici/e di?*; secondo me, secondo la mia opinione,
valaki igazának az elismerése	*hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia*
egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!
tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!
akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	*voglio/vogliamo, ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe; è capace di, non riesco ad aprire la porta; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io*
ígéret	*ti/Le prometto di*
dicséret, kritika	*bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
dolgok, személyek megnevezése, *leírása*	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, *è una ragazza dai capelli biondi*
események leírása	*è successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola*
információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, *chi è il medico di turno?, di dove sei?;*mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, *è il dottor Magnani, sono di Verona*
igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, *come no;* no, *nient'affatto*
tudás, nem tudás	lo so, *lo so benissimo*; non lo so, *non ne so nulla/niente*
bizonyosság, bizonytalanság	*certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissa!, chi lo sa*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
kérés	per favore/piacere
tiltás, felszólítás	*non correre, non devi/e uscire, non esagerare!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dài!, muoviti!*
javaslat és arra reagálás	ti dico di, *ti propongo di*; volentieri!, *va bene/benissimo!*, non posso, *preferisco di no*
meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, *fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena*; volentieri!, *con piacere!*, *mi dispiace ma* non posso
kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!,

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
visszakérdezés, *ismétléskérés*	come hai/ha detto?, *compreso?, capito?; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?*
nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/*un tubo*
betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	*parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte*

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, *si trova a Roma*
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, *DIVENTARE, SUCCEDERE*) piove, nevica, sono nato a, *è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente*
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, *imperfetto, condizionale presente*, visszaható igék) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, *avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?*
Birtoklás kifejezése	(AVERE, DI elöljáró, *birtokos névmások: MIO, TUO...*) ho due fratelli, le pagine del libro, *questo è il mio ragazzo, il piacere è mio*
Térbeli viszonyok	(elöljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, *ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE*) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, *durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana*
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, *PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE,* UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, *abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente*
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. *a melléknevek fokozása*) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, *è la più bella ragazza della classe: è bellissima*
Modalitás	(módbeli segédigék:VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, *vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?*
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di, *smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di*
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, *alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés elöljárószó+főnévi igenévvel*) *ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani*
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, *QUANTO* mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . ., *visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: che, NE névmás*) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?

OROSZ

8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

***a)* Kommunikációs szándékok**

1. Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

dolgok, személyek, ese-mények azonosítása, leírása	Что это? Кто это? Кто здесь? Кто там? Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит? *Где ты живёшь? Кем он работает? Откуда они приехали?* *Что вы делаете? Что ты делал сегодня утром?* *Какой сегодня день? Какое сегодня число/ какой сегодня месяц?*	Это книга. Это мальчик. Это не мальчик. Это девочка. Нет, это девочка. Здесь Анна Павловна.Там мама. Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал. Я живу в Будапеште. Он работает учителем. Они приехали из Англии. *Я учу историю. Я оделся, умылся, позавтракал.* *Сегодня понедельник.* *Сегодня двадватое мая.*
emlékeztetés	*Не забудь/те дома учебник!* *Посмотри новые слова.* *Вспомните, как ехать в ...*	Хорошо. Ладно. *Не забуду. Обязательно.*
információkérés	Где школа? Где Ира? Где школа / музей / банк / парк / театр / цирк / кино / почта / касса / туалет? Когда будет вечер? Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка? Сколько тебе лет? Где живут твои родители? Расскажи/те о своей семье. *Скажите, пожалуйста, как мне доехать до вокзала?* *Какого цвета пальто ты носишь?*	Вот школа. Вот она. Она в школе. Направо. Налево. Прямо. Здесь, рядом. Там, где стоит мальчик. Завтра, в понедельник. 100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль. *Мне 12 лет. Они живут в седьмом районе на улице Ракоци. Наша семья небольшая. У меня нет братьев и сестёр.* *Туда идёт трамвай номер 4. У меня коричневое пальто.*
igenlő vagy nemleges válasz, információadás	Это книга? Это мальчик? Там музей? *В школе есть музей?* *Ручка лежит в комнате на столе?* *Сколько человек было в зале?*	Да, это книга. Да, это мальчик. Нет, это девочка. Конечно, это мальчик. Что ты/Вы! Это кукла. Да нет! это кукла! Да, там музей. Нет, там аптека. Да,есть. *Нет, музея нет.* *Да, рядом с книгой. Нет, у телефона.* *Много/Немного. Всего 10 человек. Приблизительно 100–120.*

tudás, nem tudás, bizonyosság, bizonytalanság	Ты знаешь, где Борис Степанович? Ты не знаешь, где Борис Степанович? *Ты не знаешь, который час?* *Ты уверен/а, что это правильно?*	Я знаю, где Борис Степанович. Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас. *Знаю, ровно 2 часа. Точно не знаю. Наверно, два часа.* *Приблизительно 2 часа.* *Да, это совершенно правильно. Наверно, правильно.* *Не знаю, может быть.*

2. Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

véleménynyilvánítás		Я думаю,что… *Я считаю, что...* По-моему… *По мнению моей подруги/мамы, ...*
valaki igazának az elismerése		*Ты прав/а. Совершенно верно. Я согласен/согласна с тобой/с вами.*
véleménykérés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? Какое твое мнение о ... *Как ты думаешь о ...* *Что думает твоя подруга/мама о ...*	
egyetértés, egyet nem értés		Правильно. Совершенно верно. *Ну что ты! Этого не может быть. Это не так.*
tetszés, nem tetszés	Это хорошо? Это плохо? Это приятно? Это неприятно? *Тебе нравится эта музыка?* *Вам это приятно?* *Ты любишь мороженое?*	Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здо'рово! Это плохо. Ой, это плохо! Фи, как плохо! Да, очень. Да, конечно нравится. Нет, не очень. *Совсем не люблю.*
modalitás: akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	*Ты хочешь...* Ты можешь ... *Ты умеешь...* *Можно мне войти?*	*Да, конечно, хочу/ могу/ умею...* *Можно. Пожалуйста.* *Нельзя.*
szándék, ígéret, terv	*Ты хочешь пойти в кино?* *Какие у тебя планы на лето?* *Что ты планируешь на завтра?*	*Хочу. Обязательно пойду.* *Я буду/ хочу ...* *Я планирую/собираюсь ...*

3. Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

sajnálkozás	Жаль! Жалко! Очень жаль! *Мне/Нам очень жаль!*	
öröm	Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь! *Вот здорово! Как чудесно!*	
elégedettség	Ладно. Хорошо. Молодец/молодцы. Умница. Всё хорошо. Чудесно. Прекрасно. Всё в порядке. Всё нормально. Вот и прекрасно. Я доволен/довольна вами.	

meglepetés, csodálkozás	Надо же! Как хорошо! Как здо'рово! Вот это да! Вот это сюрприз! Вот это новость! Неужели это правда?!	
remény	Может быть он придёт? Может быть завтра? А всё-таки... *А вдруг...*	
bánat, elégedetlenség	Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно. Как жаль, что...! Жалко! *Мне очень грустно/ печально, что...* *Мы очень жалеем, что...*	
bosszúság	Это не вкусно! Это что за книга? Ну как же так! *Что же это такое?!* *Это ужасно!* *Это безобразие!*	

4. A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

kérés, udvarias kérés, figyelmeztetés	Дайте мне, пожалуйста, карандаш. Откройте, пожалуйста, окно. *Попрошу вас выйти!* *Будьте добры, передайте мне сумку!* *Осторожно!* *Осторожно, не упади!* *Смотри, не урони книгу!*	Пожалуйста. Вот карандаш. Ладно. Хорошо. *Спасибо. Спасибо за предупреждение. Я буду осторожным/ой.*
javaslatot tenni és arra reagálni, valamit felajánlani és arra reagálni	Пойдём в кино? Давай/те пойдём в ... *Давайте рисовать что-нибудь.* *Хочешь, я принесу журнал?* *Принести мне альбом?* *Вам помочь?*	Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай. *Я согласен/согласна.* *Нет, я не хочу. Ни в коем случае. Спасибо, не надо.*
meghívás és arra reagálás	Приходите к нам! Приходите в гости! Приходите на чай! Приходите на обед! Приходите на вечеринку! Я хочу тебя/вас пригласить к нам на... *Приглашаем на праздник!*	Спасибо. Большое спасибо. Спасибо за приглашение. *Приду/придём. Обязательно приду/придём.* *К сожалению, не могу прийти.*

engedélykérés és arra reagálás	*Можно уйти?* *Разрешите мне выйти?*	Можно. Конечно. Нельзя. *Пожалуйста.*
tiltás, felszólítás	*Перестань!* *Здесь нельзя сидеть!* *Повтори!* *Прочитай!*	

5. Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

kapcsolatfelvétel: köszönés, bemutatkozás, megszólítás	Здравствуй/те! Привет! Меня зовут… Девушка! Анна Павловна! Дядя Коля! Мама! Извините, пожалуйста, где… Доброе утро! Добрый вечер! Давайте познакомимся. *Познакомьтесь, это ...* *Господин..., гражданин ...*	Здравствуйте! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! *Очень приятно познакомиться.*
kapcsolat befejezése: búcsúzás, jókívánságok	До свидания! Пока! До завтра! До встречи! Желаю удачи! *Счастливого пути!* *С Новым годом!* *С днём рождения!*	
kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	Извините, пожалуйста! Спасибо. Спасибо тебе за... Извини/те за ... Прости/те за... *Не сердись, что ...*	Не за что!

6. Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

a megértés biztosítása: visszakérdezés, megerősítés, nem értés	Я понимаю. Понятно. *Я не понял/а. Повторите, пожалуйста, ещё раз. Я правильно понял/а, что...?*	 Да, ты правильно понял/а. *Я повторяю:...* *Да, абсолютно верно.*

***b)* Fogalomkörök**

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok. Он/она. Вижу стол/мальчика. Nemek, élő/élettelen kategóriák.
Cselekvés kifejezése	Az igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. A szabályos igék egyszerű jövő idejű alakjai. Az igei paradigmarendszer fokozatos kiépítése kijelentő módban. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой!Пиши! Напиши! *A feltételes mód használata.* *A felszólító mód képzése és használata.*
Birtoklás kifejezése	у меня есть…, чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков. У меня нет.../не было.../не будет... A tagadás rendszerének tudatosítása-

Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине, в школу, на улицу. *от..., до..., около..., у...* *далеко, близко от...* *рядом с...*
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. *Утром, днём, вечером, ночью* *Летом, осенью, зимой, весной* *Dátum: év, hó, nap* Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. *Idő: óra, perc: пять минут первого, половины третьего*
Függő beszéd	*Он сказал, что...* *Он спросил, сколько/где/почему ...*
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. *Много..., мало..., несколько*
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. Melléknevek egyeztetése, rövid alakok: *Я рад. Стол чист.*
Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Надо/нужно. Не надо. Нельзя. Можно... Хочу... Собираюсь... Должен
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül. *Szabálytalan ragozású főnevek: человек-люди, ребёнок-дети, мать, дочь, сын, брат, сестра...*
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что. *поэтому, чтобы, для того, чтобы* *то,... то,...*
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.

SPANYOL

8. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) **Kommunikációs szándékok**

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone. Mira /mire, oye /oiga
köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora /señorita. ¿Cómo estás / está usted? *Hola, ¿qué tal? ¿Qué tal?* Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes.
bemutatás, bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo … ¿Y tú? Yo soy … ¿Y tú /usted? Mi nombre es …Mucho gusto. Hola, yo soy … – Encantado/a – *Te presento a … Ëste es …*
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? *¿Estás bien?* – Bien, gracias. *Sí, sí, muy bien.*
engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite*?¿Me dejas …?* – Sí, cómo no.
köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. *Eres muy amable. – No hay de qué.*
bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone … – No hay de qué. Nada.
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! *Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien! – Gracias.*
személyes levélben megszólítás	*¡Hola Pablo! Mi querido … Querido …*
személyes levélben elbúcsúzás	*Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo*

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	¡Qué lástima que....! *¡Qué pena! Lo siento.*
öröm	¡Estoy contento ...! *¡Qué bien!*
elégedettség, elégedetlenség	*¡Estoy contento de ...!*
csodálkozás	*¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! , ¡Qué extraño!*
remény / közömbösség	*Espero que, ¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor.*
bánat	*¡Qué lástima! Es muy triste.*
bosszúság	*¡Qué mala suerte! ¡Caramba!*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?- Bien /Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? *¿Qué piensa Ud. de ...?*
valaki igazának az elismerése /tévedése	Tienes razón. *Estás equivocado.*
egyetértés, egyet nem értés	*Sí, No. De acuerdo. Sí, pero* ...Vale, está bien. Está bien, pero …
tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero … Me gusta más … *Me cae bien /mal. No lo aguanto, No lo soporto.*
dicséret, kritika	*¡Muy bien! No está bien. No es así.*
akarat, kívánság, *képesség, , lehetőség* *szükségesség*	*quisiera, querría, deseo* *(no) puedo, (no) es posible* *es necesario, hay que*
ígéret	*prometo, trato de*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es ….? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) … Son unos (unas) … Él es .... ¿Es el chico moreno? *¿Es el / la del pelo corto?*
események leírása	*ocurrió que, tiene lugar*
információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un....., Es..... Estos /éstas son … ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso....., ¿De qué color es? Es blanco /a *Perdone ... Gracias. De nada. ¿Cómo voy a ...?* *¿Sabes si ...?*
igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. *Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie.*
tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. Ya lo sé. Creo que .. Pienso que … No sé. Creo que sí. *¿Te has enterado de ...?¿Estás al corriente de que ...?*
bizonyosság, bizonytalanság	*Es cierto. Seguro. No estoy seguro.*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	Te pido … Por favor … Me puede ..... Podría ..... *¿Me permite?¿Me dejas ...? – Sí, cómo no.*
tiltás, felszólítás	
javaslat és arra reagálás	¿Piensas que …? ¿Puedes …? ¿Podrías …? ¿Me harías el favor de ? Tengo una idea. Yo puedo … Quisiera … *¿Te apatecería?¿Te interesaría?*
meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a …? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. *¿Podrías venir?*
kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Quieres un …? Sí, gracias. /No, gracias. *¿Qué tomas?¿Tomas algo?*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, *ismétléskérés*	¿De verdad? ¿Qué dices? *¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí.* *¿Puedes repetir? Repite /Repita, por favor.*
nem értés	No comprendo. *No escucho.*
betűzés kérése, betűzés	*¿Pued(es) deletrear?*
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	*¿Podría hablar más despacio, por favor?* *Hable un poco más fuerte, por favor.*

b) **Fogalomkörök**

Létezés kifejezése	(no) ser, estar, tener, exisitir, hay
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, *estaba, llevaba – gerundio*
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, *cuyo, el mío*
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de … preposiciones y adverbios de lugar: de /desde … a /hasta ¿De dónde eres? – Soy de … se halla, se encuentra
Időbeli viszonyok – mikor, hánykor – mióta, meddig	 ¿Cuándo? ¿A qué hora? *¿Desde /Hasta cuándo?* ¿Qué hora es? Es / Son la(s) … mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5

	los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin. *ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca*
Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos … algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, *unos, , suficiente, dos veces al año, cada tres días, la mitad, el doble, el triple, más de, menos de*
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor – *hasonlítás*	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele … *Está frío.* ¿Cuántos años tiene? Es viejo. *más hermoso que, menos bonito que*
Modalitás – tiltás – tagadás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera *no lo cierres* *nunca, nada, nadie*
Esetviszonyok	*me, te, lo /la – le, conmigo*
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a…
Szövegösszetartó eszközök	un(a) … el/la/los/las … interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni … ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que *el que, cuál*

MATEMATIKA

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja és ennek kapcsán feladata: megismertetni a tanulókat az őket körülvevő konkrét környezet mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozni a korszerű, alkalmazásra képes matematikai műveltségüket, fejleszteni a gondolkodásukat, az életkornak megfelelő szinten biztosítani a többi tantárgy tanulásához, a mindennapok gyakorlatához szükséges matematikai ismereteket és eszközöket.
A matematikával való foglalkozás fejlessze a tapasztalatból kiinduló önálló ismeretszerzést, alakítsa ki az önálló gondolkodás igényét, ismertesse meg a problémamegoldás örömét és szolgálja a pozitív személyiségjegyek kialakulását.
Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságának fejlesztésére, a pontos és kitartó munkára való nevelésre, a reális önbizalom, az akaraterő, az igényes kommunikáció kialakítására, a gondolatok érvekkel való alátámasztásának fejlesztésére.
Az 5. osztályba lépéskor nagyobb szerepet kap az ismétlésre épülő rendszerezés. Különös figyelmet kell fordítani a fogalmak kialakítására, elmélyítésére, s ez nem nélkülözheti a színes tevékenységeket, változatos cselekvéseket. A kísérletezés, a játék szerepe nem szűnhet meg a felsős évfolyamokon sem. A fentiek és az életkori sajátosságok figyelembevétele indokolja, hogy a felső tagozat első két évfolyamán tananyagban és időráfordításban is lényegesen nagyobb szerepet kap a számtan–algebra témakör, mint a további két évfolyamon.
A megfelelően kialakított számfogalom, a bővülő számkörben végzett műveletek értése és begyakorlottsága, vagyis a számlálási és a számolási kompetencia biztonságos megalapozása feltétele a további eredményes munkának.
Az általános iskola felső tagozatán egyre nagyobb szerepet kap az elemző gondolkodás fejlesztése, a problémamegoldás mellett az igazolások keresése, egyszerűbb következtetések megértése, észrevétele, önálló megfogalmazása.
Különböző területekről érkező, más és más módon megfogalmazott információk önálló értelmezésével és az ismeretek megtanulásával fokozatosan el kell sajátítani – és alkalmazni is tudni kell – a deduktív út egyszerűbb, legelemibb formáit. Eközben nem csökken az induktív út jelentősége sem a felső tagozaton.
Miközben ebben a szakaszban a matematikai ismeretek egy része absztraktabbá válik, addig jelentős részük továbbra is a konkrét tapasztalatokhoz kapcsolódik. Éppen ezért hangsúlyt kell helyezni a sokszínű tevékenységre, a tapasztalatok tudatosítására, különböző módokon való rögzítésére, értelmezésére, rendszerezésére, összefüggések keresésére. A matematika tanításának-tanulásának a felső tagozaton is jellemzője a felfedeztetés, a probléma felvetésétől a megoldásig vezető – néha tévedésektől sem mentes – útnak az egyre önállóbb bejárása.
Nagy jelentőséget tulajdonítunk a következtetésre épülő problémamegoldásnak, az egyszerű algoritmusok kialakításának, követésének is. Mindezt eleinte konkrét helyzetekben végezzük, majd erre építve – az életkori sajátosságok figyelembevételével – általánosítunk.
A tanulási folyamatnak legyen jellemzője a fokozatos absztrahálás mellett a gyakori konkretizálás, az általánosítás mellett a specializálás.
A matematika – a lehetőségekhez igazodva – támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, grafikus kalkulátor, számítógép, internet stb.) információhordozók célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat az ismeretszerzésben, a problémák megoldásának egyszerűsítésében, vagyis járuljon hozzá a digitális kompetencia megerősítéséhez.
Az általános iskolai matematikai nevelés adjon biztos alapot a középfokú tanulmányok folytatásához.
Az 5. és 6. évfolyamon a rendelkezésre álló időkeret 25–50 százalékát nem szakrendszerű oktatás keretében kell felhasználni. Ennek konkrét megvalósítási módjáról az iskolák döntenek.

Fejlesztési követelmények

A matematikai nevelés fontos terepe a kulcskompetenciák kialakításának. A problémamegoldó, a kritikai, a döntési, a szabálykövető, a lényegkiemelő, valamint az információ komplex kezelésének kompetenciái beépülnek minden matematikai tevékenységbe. A jó módszerekkel történő matematikatanítás a kommunikációs képesség fejlesztése mellett az együttműködési képességet is fejleszti.

A matematika tanterv tananyagtartalma biztosítja, hogy a Nat kiemelt fejlesztési feladatai tanításunkban megjelenjenek: különböző alkalmazásokban, matematikatörténeti érdekességekhez kapcsolódva, projektfeladatok kapcsán a természettudományos kompetencia, a gazdasági kérdésekben való tájékozódás képessége, környezeti nevelés, a hon- és népismeret, az Európához és a nagyvilághoz, való kapcsolódás szemlélete fejlődik.
A tanulók jelentős hányada ezen négyéves időszak során jut el a konkréttól az elvontabb gondolkodáshoz. Ez a fejlődési folyamat alapvetően befolyásolja a fejlesztéshez kapcsolódó követelmények meghatározását.

Az elsajátított matematikai fogalmak, ismeretek alkalmazása

A matematikai szemlélet fejlesztése
Az időszak első részében a számtan-algebra témakörben a gyakorlati tevékenységekkel alakítjuk a számfogalmat, majd az egyre bővülő számkörben dolgozunk.
Az alapműveletek körében törekedjünk az egyre biztosabb műveletfogalom kialakítására, a számolási készség továbbfejlesztésére. Az újonnan bevezetett műveletek megértéséhez, elvégzéséhez, gyakorlásához különböző zsebszámológépet is használhatunk.

A matematika elemi fogalmait, összefüggéseit más tantárgyakban és a mindennapi életben is alkalmazzuk.
A változó mennyiségek közötti kapcsolatok vizsgálatával fejlesztjük a függvény-szemléletet, megismerkedünk a gyakorlatban előforduló egyszerű függvényekkel, grafikonokkal.
Geometriában eszközök felhasználásával fejlesszük a síkban való tájékozódást és a térszemléletet.
Tevékenységgel juttatjuk el a tanulókat az egyszerű geometriai transzformációk megismeréséhez, használatához. Ennek segítségével alakítható ki a későbbiekben a dinamikus geometriai szemlélet.
A matematika tanításában a matematikai logika bizonyos elemeit („és”, „vagy”, „nem”, „minden”, „van olyan”) tudatosan használjuk. Az időszak vége felé egyszerű sejtések igazolásakor ill. cáfolásakor a „ha … akkor” típusú következtetések is belépnek tanításunkba.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban
Nagy súlyt fektetünk a szövegértő képesség fejlesztésére, szöveg alapján nyitott mondatok felírására, s ezek (módszeres) próbálkozással, következtetéssel majd algebrai úton történő megoldására. A későbbiekben matematikai szövegek értelmezésével, elemzésével segítjük a diszkussziós képesség fejlesztését, a többféle megoldás keresését.
A modellalkotás a matematizálás fontos eszköze, segítséget nyújt a problémák megoldásához.
Kellő figyelmet fordítunk a mindennapi gyakorlatban fontos mérések és szerkesztések elvégzésére. Így érjük el, hogy a szemléletesen kialakított kerület, terület, felszín, térfogat fogalmakat, számítási módjukat a tanulók alkalmazzák a gyakorlatban.
Különböző feladatok segítségével értetjük meg, hogy vannak biztos és lehetetlen események, ill. olyanok, amelyeknek bekövetkezése lehetséges. Fokozatosan kialakítjuk a valószínűség szemléletes fogalmát.
Az egyes témákban szerepeltetett különböző nehézségű problémák természetesen nyújtják a differenciálás lehetőségét.

Az információs és a kommunikációs kompetenciák fejlesztése

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása
A matematikai ismeretszerzésben hosszú ideig nagy szerepet játszik az induktív módszer, de ezen tanítási időszakban is mutatunk már néhány lépéses bizonyítást, deduktív következtetést is.
Fontos, hogy ne csak a matematikából, hanem a mindennapi életből is szerepeltessünk állításokat, melyeknek igaz vagy hamis voltát a tanulókkal együtt elemezzük. Ily módon juttatjuk el őket sejtések és szabályszerűségek megfogalmazásához.
A különböző feladatokban a tanulók által végeztetett csoportosítás, osztályozás, sorbarendezés, a bizonyos feltételeknek eleget tevő elemek kiválasztása fejleszti a matematika különböző területein és más témakörökben is fontos halmazszemléletet.
A különböző feladatokhoz készített ábrák, egyszerű gráfok segítségével megértetjük a tanulókkal a modellek alkalmazásának szerepét.
Kezdettől fogva adatok gyűjtésével, lejegyzésével, grafikonok készítésével, néhány lépéses elemi algoritmusok alkalmazásával kifejlesztjük az adatsokaságok elemzésének, jellemzésének, ábrázolásának képességét, a

statisztika legalapvetőbb elemeinek megismerését. Mindezzel elérjük, hogy a tanulók képesek lesznek néhány lépéses algoritmusokat önállóan is készíteni.
A tankönyvek, feladatgyűjtemények, statisztikai zsebkönyv, majd lexikonok, kisenciklopédiák használatára meg kell tanítanunk diákjainkat. Lehetőség szerint multimédiás eszközökkel is ismertessük meg a tanulókat. Ezek interaktív módon való használata aktivizálja a tanulókat, segíti a tanulásukat, fejleszti a matematikai szemléletüket. Pozitív motivációval felkelthetjük érdeklődésüket a matematikai érdekességek, a matematika története iránt. Felhívhatjuk a figyelmet néhány magyar, ill. más nemzetiségű neves matematikus életére és munkásságára például a tanított anyaghoz kapcsolódóan.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A tanulókat hozzászoktatjuk, hogy számítások, mérések előtt becsléseket végezzenek, s a feladatmegoldások helyességét ellenőrizzék. Az előbb felsoroltak s a gyakorlati számításoknál elkerülhetetlen kerekítés alkalmazásával is el kell érnünk, hogy a tanulók reális eredményeket fogadjanak el.
Hozzászoktatjuk a tanulókat, hogy a feladatok megoldása előtt megoldási tervet, egyes esetekben vázlatrajzot készítsenek. El kell érnünk, hogy a megoldást le is tudják írni. A leírás szabatosságára, a lényeg kiemelésére tanítjuk a tanulókat az általános iskola utolsó éveiben.
A matematikaórákon, a feladatmegoldásokban az életkornak megfelelően elvárható pontossággal használtatjuk az anyanyelvet ill. a szaknyelvet, s fokozatosan bővítjük a jelölésrendszert.
A fogalmak tartalmi megismerése, megértése megelőzi azok definiálását. Az általános iskola felsőbb évfolyamain a tanult definíciók alkalmazására is sor kerül. Különböző eljárások, s egyes tételek eszközként való felhasználását feladatmegoldásban fontos fejlesztési területnek tekintjük.
Az érvelés, a cáfolás, a vitakészség, a helyes kommunikáció állandó fejlesztése folyamatos feladatunk.

A közölt óraszámok tájékoztató jellegűek, és nem töltik ki a teljes évi óraszámot. A szabadon hagyott órákra tervezhetők a témazáró dolgozatok, és a szaktanár a csoport szükséglete szerint használhatja fel őket.

5. évfolyam

Gondolkodási módszerek (folyamatos, beépül a teljes tananyagba)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az elsajátítás képességének fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek megismerése (olvasott tankönyvi szöveg feldolgozása, lényeg kiemelése, házi feladatok célszerű elkészítési módjai).	A gondolkodási módszerek követelményei a többi témában konkretizálódnak.
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	Könyvtárhasználat.	
A nyelv logikai elemeinek helyes használata nem csak matematikai tartalmú állításokban.	Összehasonlításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl. egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; nem; és; vagy; minden, van olyan).	
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására.	
Értő-elemző olvasás fejlesztése, *kapcsolatok felismerése, lejegyzése egyszerű szimbólumokkal.*	Változatos tartalmú szövegek értelmezése.	
Tervezés, ellenőrzés igényének megalapozása.	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése.	

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Halmazszemlélet fejlesztése.	Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése.	
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.	Néhány elem sorbarendezése.	

Számtan, algebra (60 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Számfogalom mélyítése, a számkör bővítése.	Természetes számok milliós számkörben, egészek, törtek, tizedes törtek. Negatív szám értelmezése. Törtek kétféle értelmezése. Ellentett, abszolútérték. Alaki érték, helyi érték.	A tanult számok helyes leírása, olvasása, számegyenesen való ábrázolása, két szám összehasonlítása.
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése *számok kirakásával*.	Tízes alapú számrendszer. Kettes alapú számrendszer.	A tízes számrendszer biztos ismerete.
Műveletfogalom kiterjesztése, mélyítése. Számolási készség fejlesztése a kibővített számkörben.	Műveletek szóban (fejben) és írásban, szemléltetés számegyenesen: – természetes számok körében: osztók, többszörösök	
Önellenőrzés igényének és képességének a fejlesztése.	– összeadás, kivonás az egészek és a pozitív törtek körében; – szorzás, osztás pozitív törtek és tizedes törtek esetében természetes számokkal (0 szerepe a szorzásban, osztásban); – szorzás, osztás 10–zel, 100–zal, 1000–rel.	Összeadás, kivonás, szorzás, kétjegyűvel való osztás a természetes számok körében. Egyjegyű nevezőjű pozitív törtek (legfeljebb ezredeket tartalmazó tizedes törtek) összeadása és kivonása két tag esetén, az eredmény helyességének ellenőrzése.
Fegyelmezettség, következetesség fejlesztése.	Műveleti sorrend.	Helyes műveleti sorrend ismerete a négy alapművelet esetén.
Becslési készség fejlesztése.	Kerekítés, becslés, ellenőrzés.	
Következtetési képesség fejlesztése. Értő-elemző olvasás, önálló problémamegoldó képesség fejlesztése.	Egyszerű elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása következtetéssel, lebontogatással, ellenőrzés behelyettesítéssel. Arányos következtetések (pl. szabványmértékek átváltása), egyszerű szöveges feladatok.	Egyszerű egyenletek, szöveges feladatok megoldása következtetéssel.

Összefüggések, függvények, sorozatok (12 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Helymeghatározás, adott tulajdonságú pontok keresése.	Számegyenes, szám-intervallumok ábrázolása, ábráról való leolvasása.	

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Tájékozódás a derékszögű koordinátarendszerben.	Helymeghatározás konkrét gyakorlati szituációkban. A Descartes-féle derékszögű koordinátarendszer.	Konkrét pontok ábrázolása, pontok koordinátáinak leolvasása.
Összefüggés-felismerő képesség fejlesztése. *Táblázatok, grafikonok értelmezése, az ábra alapján mennyiségek közötti összefüggés megkeresése, lejegyzése. Táblázathoz grafikon, grafikonhoz táblázat készítése.* *A függvényszemlélet előkészítése.* *Ismert szabály alapján elemek meghatározása, illetve ismert elemek esetén szabály(ok) megfogalmazása.* *Több megoldás keresése.*	Egyszerű lineáris kapcsolatok táblázata –abban hiányzó elemek pótlása ismert vagy felismert szabály alapján –, grafikonja. Összeg, különbség, szorzat, hányados változásai. Sorozat megadása a képzés szabályával néhány elemével.	

Geometria, mérés (32 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Térszemlélet fejlesztése, testek készítése.	Testek építése, tulajdonságaik.	
Halmazszemlélet fejlesztése. *Tulajdonságok (pl. szimmetria) megfigyelése.*	Testek csoportosítása adott tulajdonságok alapján. Kocka, téglatest tulajdonságai, hálója. Párhuzamosság, merőlegesség, konvexitás. Síkidomok, sokszögek (háromszögek, négyszögek) szemléletes fogalma, tulajdonságok vizsgálata.	
Körző, vonalzók helyes használata, két vonalzóval párhuzamosok, merőlegesek rajzolása. Problémamegoldó képesség fejlesztése szerkesztésekkel.	Távolság szemléletes fogalma, adott tulajdonságú pontok keresése. Kör, gömb szemléletes fogalma, előfordulásuk a gyakorlati életben.	Szakasz másolása, adott távolságok felmérése.
	Két ponttól egyenlő távolságra lévő pontok. Szakaszfelező merőleges.	Felezőmerőleges szemléletes fogalma.
A szögmérő helyes használata.	A szög fogalma, mérése, szögfajták.	
Tapasztalatgyűjtés kerület, terület, felszín és térfogat számításában.	Téglalap (négyzet) kerülete, területe; téglatest (kocka) felszíne és térfogata választott egységekkel, szabványmértékegységekkel.	Téglalap (négyzet) kerületének, területének, kocka felszínének és térfogatának kiszámítása konkrét esetekben.

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Számolási készség fejlesztése. *Mérések a gyakorlatban*. *Mérőeszközök használata*. A becslés képességének fejlesztése.	Számításos feladatok. Szabványmértékegységek és átváltásuk: hosszúság, terület, térfogat, űrtartalom, idő, tömeg.	Hosszúság és terület szabványmértékegységei és egyszerűbb átváltások konkrét gyakorlati feladatokban. A térfogat, űrtartalom, idő, tömeg mértékegységei.

Valószínűség, statisztika (8 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése. A megfigyelőképesség, elemző képesség fejlesztése.	Valószínűségi játékok és kísérletek. Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Oszlopdiagram készítése. Egyszerű grafikonok értelmezése, elemzése.	Konkrét feladatok kapcsán a biztos és a lehetetlen események felismerése.
A számolási készség fejlesztése.	Átlagszámítás néhány adat esetén.	Két szám számtani közepének (átlagának) meghatározása.

6. évfolyam

Gondolkodási módszerek (folyamatos, beépül a teljes tananyagba)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az elsajátítás képességének fejlesztése. Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készség fejlesztése.	A matematika tanulási módszereinek továbbfejlesztése. Matematikatörténeti érdekességek. Könyvtárhasználat, informatikai eszközök igénybevétele.	A gondolkodási módszerek követelményei a többi témakörben konkretizálódnak.
A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	Összehasonlításhoz, viszonyításhoz szükséges kifejezések értelmezése, használata (pl. egyenlő; kisebb; nagyobb; több; kevesebb; legalább; legfeljebb; nem; és; vagy; minden, van olyan).	
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Konkrét példák a biztos, a lehetséges és a lehetetlen bemutatására	
Szövegértelmező és szövegalkotó képesség fejlesztése. *Mindennapi tapasztalatok alapján matematikai modell alkotása*.	Változatos tartalmú szövegek értelmezése, készítése.	Egyszerű, matematikailag is értelmezhető hétköznapi szituációk megfogalmazása szóban és írásban.
Tervezés, ellenőrzés igényének kialakítása. Halmazszemlélet fejlesztése. Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. *Lehetőségek rendszerezett felsorolása.*	Megoldások megtervezése, eredmények ellenőrzése. Konkrét dolgok adott szempont(ok) szerinti rendezése, rendszerezése. Néhány elem kiválasztása, elemek sorba rendezése különféle módszerekkel.	

Számtan, algebra (51 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése. A számolási készség fejlesztése gyakorlati feladatokon keresztül is.	A racionális számok. A számok reciprokának fogalma. Műveletek racionális számkörben: – szorzás, osztás törttel, tizedestörttel; – alapműveletek negatív számokkal. Műveleti tulajdonságok, a helyes műveleti sorrend. (Vásárlással, kertépítéssel, lakás berendezésével, időjárással stb. kapcsolatos számítások)	Tört, tizedestört, negatív szám fogalma. Pozitív törtek szorzása és osztása pozitív egésszel.
A becslési készség fejlesztése.	Becslés a törtek körében is. 10 egész kitevőjű hatványai és használatuk átváltásoknál.	
A bizonyítási igény felkeltése.	Egyszerű oszthatósági szabályok (2–vel, 5–tel, 10–zel, 4–gyel, 25–tel, 100–zal).	2–vel, 5–tel, 10–zel, 100–zal való oszthatóság.
Racionális számok többféle megjelenítése, többféle leírása.	Két szám közös osztói, közös többszöröseik. Törtek egyszerűsítése, bővítése.	
Egyenes és fordított arányosság felismerése gyakorlati jellegű feladatokban és a természettudományos tárgyakban. A következtetési képesség fejlesztése.	Egyenes és, fordított arányosság. A százalék fogalma, alap, százalékláb, százalékérték Egyszerű százalékszámítás arányos következtetéssel. (pl. bevásárlás, takarékosság, napirend)	A mindennapi életben felmerülő egyszerű, konkrét arányossági feladatok megoldása következtetéssel.
	Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása. A megoldások ábrázolása számegyenesen.	Egyszerű elsőfokú egy-ismeretlenes egyenletek megoldása szabadon választható módszerrel.
Ellenőrzési igény kialakítása.	Szöveges feladatok megoldása.	

Összefüggések, függvények, sorozatok (6 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A gyakorlati életből vett egyszerű példákban a kapcsolatok felismerése, lejegyzése, ábrázolása. A függvényszemlélet fejlesztése.	Változó mennyiségek közötti kapcsolatok, ábrázolásuk derékszögű koordinátarendszerben. Példák elsőfokú függvényekre. Példák konkrét sorozatokra. ,	Biztos tájékozódás a derékszögű koordinátarendszerben.

Geometria, mérés (21 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Sík és térszemlélet fejlesztése.	Alakzatok síkban, térben.	A pont, egyenes, szakasz fogalmának helyes használata.

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A szimmetria felismerése a természetben, művészetben.	Példák egyszerű transzformációkra.	
Ismert alakzatok tengelyes tükörképének megszerkesztése.	A tengelyes tükrözés. Tengelyesen szimmetrikus alakzatok.	Pont tengelyes tükörképének megszerkesztése.
Körző, vonalzó és a szögmérő használata. *Megoldási terv készítése.*	Háromszögek, négyszögek elemi tulajdonságai és speciális fajtái. A kör, körrel kapcsolatos fogalmak. Szögmásolás, szögfelezés. Téglalapok szerkesztése. Adott egyenesre merőleges szerkesztése.	Párhuzamos és merőleges egyenesek előállítása, szögmásolás, szakaszfelező merőleges szerkesztése.
Mérések, számítások a bővült számkörben.	Sokszögek kerülete.	Háromszögek, négyszögek kerületének kiszámítása.
A térszemlélet fejlesztése térbeli analógiák keresésével.	Testek építése. Téglatestek hálója, felszíne, térfogata.	Téglatest felszíne és térfogata konkrét esetekben. A térfogat és űrtartalom mértékegységeinek átváltása.

Valószínűség, statisztika (6 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Valószínűségi játékok és kísérletek.	Konkrét feladatok kapcsán a biztos és a lehetetlen események felismerése.
Rendszerszemlélet fejlesztése. Megfigyelőképesség, elemző képesség fejlesztése. *Adatok gyűjtése környezetünkből.*	Adatok tervszerű gyűjtése, rendezése. Kördiagram. Adatok értelmezése, jellemzése, ábrázolása (például a leggyakoribb adat, szélső adatok).	
Számolási készség fejlesztése.	Átlagszámítás néhány adat esetén.	Néhány szám számtani közepének (átlagának) meghatározása.

7. évfolyam

Gondolkodási módszerek (3 óra + folyamatosan beépül a teljes tananyagba)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Pozitív motiváció kialakítása. Kommunikációs készségek fejlesztése.	Matematikatörténeti érdekességek a tananyaghoz kapcsolva. Könyvtár és elektronikus eszközök felhasználása információk gyűjtésére, feldolgozására.	
A nyelv logikai elemeinek helyes használata.	Az “és”, “vagy”, “ha”, …akkor”, “nem”, “van olyan”, “minden” kifejezések jelentése.	Gondolatok (állítások, feltételezések, választások stb.) világos, érthető szóbeli és írásbeli közlése.

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
	Egyszerű („minden”, „van olyan” típusú) állítások igazolása, cáfolata konkrét példák kapcsán.	Egyszerű állítások igazságának eldöntése.
A halmazszemlélet fejlesztése.	Példák konkrét halmazokra: részhalmaz, kiegészítő halmaz, unió, metszet.	
Szövegelemzés, lefordítás a matematika nyelvére, ellenőrzés.	Szöveges feladatok megoldása.	
A kombinatorikus gondolkodás fejlesztése. *Tapasztalatszerzés az összes eset rendszerezett felsorolásában.*	Változatos kombinatorikai feladatok megoldása különféle módszerekkel. Sorbarendezés, kiválasztás néhány elem esetén.	Sorbarendezés, kiválasztás legfeljebb 4 elem esetén.

Számtan, algebra (33 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Műveletek gyakorlása a racionális számkörben. Zsebszámológépek használata.	Műveletek a racionális számok körében (rendszerezés).	Alapműveletek helyes elvégzése kis abszolútértékű egészek, törtek, tizedestörtek körében egyszerű esetekben.
A bizonyítási igény fejlesztése.	A hatványozás fogalma pozitív egész kitevőre. A hatványozás azonosságai konkrét példákon. Normálalak.	10 pozitív egész kitevőjű hatványai, 10–nél nagyobb számok normálalakja.
Következtetési képesség fejlesztése összetettebb feladatokban.	Arány, aránypár, arányos osztás gyakorlati esetekben. Százalékszámítási és egyszerű kamatszámítási feladatok. (pl. árképzés, gazdaságosság, termékek anyag-összetétele, időbeosztás)	Egyenes és fordított arányosság felismerése és alkalmazása egyszerű konkrét feladatokban. Egyszerű százalékszámítási feladatok.
Matematikatörténeti érdekességek megismerése.	Prímszám, prímtényezős felbontás. Két szám legnagyobb közös osztója, legkisebb közös többszöröse. Egyszerű oszthatósági szabályok (3–mal, 9–cel, 8–cal, 125–tel, 6–tal).	Osztó, többszörös, két szám közös osztóinak, néhány közös többesének megkeresése.
*Mindennapi szituációk összefüggéseinek leírása a matematika nyelvén, képle*tek értelmezése.	Egyszerű algebrai egész kifejezések, helyettesítési értékük.	
Tapasztalatgyűjtés a mérlegelvvel kapcsolatban.	Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása következtetéssel, mérlegelvvel.	Egyszerű elsőfokú egy ismeretlenes egyenletek megoldása.
Szövegértelmezés.	Szöveges feladatok megoldása.	Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel is.

Összefüggések, függvények, sorozatok (12 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Táblázatok, grafikonok készítése konkrét hozzárendelések esetén. Tájékozódás a síkon a derékszögű koordinátarendszer segítségével.	Két halmaz közötti hozzárendelések megjelenítése konkrét esetekben. Egyértelmű hozzárendelések ábrázolása a derékszögű koordinátarendszerben.	
	Lineáris függvények. Példák nem lineáris függvényekre (pl. 1/x függvény).	Lineáris függvények ábrázolása értéktáblázattal egyszerű esetekben.
Számolási készség fejlesztése a racionális számkörben.	Sorozatok vizsgálata (számtani sorozat).	Egyszerű sorozatok folytatása adott szabály szerint, néhány taggal megadott sorozat esetén szabály(ok) keresése.

Geometria (30 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Fejlesztés a gyakorlati mérések, és a mértékegységváltások helyes elvégzésében.	Mértékegységek átváltása konkrét gyakorlati példák kapcsán a kibővült számkörben.	Szög (fok), hosszúság, terület, térfogat, tömeg, űrtartalom, idő mérése a szabványos mértékegységeinek ismerete.
Állítások megfogalmazása, és igaz vagy hamis voltának eldöntése. Megoldási terv készítése kerület-, területszámítási feladatoknál.	Háromszögek magasságvonala, területe. Paralelogramma, trapéz, deltoid tulajdonságai, kerülete, területe. Kör kerülete, területe.	Háromszögek területének kiszámítása.
Transzformációs szemlélet fejlesztése.	Szögpárok (egyállású szögek, váltószögek, kiegészítő szögek).	
	Középpontos tükrözés. Középpontosan szimmetrikus alakzatok a síkban. Szabályos sokszögek.	Adott pont középpontos tükörképének megszerkesztése. Szögfelező szerkesztése.
Szerkesztési eljárások gyakorlása.	Nevezetes szögek szerkesztése. Háromszög szerkesztése alapesetekben. A háromszög egybevágósági esetei.	Háromszöggel kapcsolatos legegyszerűbb szerkesztések.
A bizonyítási igény felkeltése.	A háromszög belső és külső szögeinek összege. A négyszögek belső szögeinek összege.	Háromszögek és konvex négyszögek belső szögeinek összege.
Térszemlélet fejlesztése.	Három- és négyszögalapú egyenes hasábok, forgáshenger hálója, tulajdonságai, felszíne, térfogata.	Háromszög és négyszög alapú egyenes hasábok valamint a forgáshenger felismerése, jellemzése.

Valószínűség, statisztika (6 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Valószínűségi kísérletek egyszerű konkrét példák esetében.	
	Gyakoriság, relatív gyakoriság fogalma, tulajdonságai.	A gyakoriság fogalma.
Statisztikai adatok elemzése, értelmezése.	Adatok gyűjtése, rendszerezése, adatsokaság szemléltetése, grafikonok készítése.	Egyszerű grafikonok olvasása, készítése.

8. évfolyam

Gondolkodási módszerek (3 óra + folyamatosan beépül a teljes tananyagba)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az igényes szóbeli és írásbeli közlés fejlesztése.	Gondolatok helyes szóbeli és írásbeli kifejezése.	Szabatos, pontos írásbeli és szóbeli fogalmazás.
A bizonyítási igény *Ellenpéldák szerepe a cáfolásban*.	A matematikai bizonyítás előkészítése: sejtések, kísérletezés, módszeres próbálkozás, cáfolás.	
Könyvtár és egyéb informatikai eszközök használata.	Híres magyar matematikusok.	
Szövegelemzés, értelmezés, lefordítás a matematika nyelvére. Az ellenőrzés, önellenőrzés igényének fejlesztése.	Szöveges feladatok értelmezése, megoldási terv készítése, a feladat megoldása és szöveg alapján történő ellenőrzése.	Szövegértelmezés egyszerű esetekben.
Rendszerszemlélet fejlesztése. *A tanult ismeretek közötti összefüggések felismerése, azok értő alkalmazása*	Elemek halmazokba rendezése, halmazok elemeinek felsorolása konkrét példák kapcsán. A tanult halmazműveletek alkalmazása konkrét feladatokban.	A tanult halmazműveletek felismerése két egyszerű, konkrét halmaz esetén.
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása változatos módszerekkel (fadiagram, táblázatok készítése).	Sorbarendezés, kiválasztás legfeljebb 4–5 elem esetén, az összes eset felsorolása.

Számtan, algebra (30 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
	Racionális szám fogalma (véges, végtelen tizedestörtek), példák nem racionális számra, négyzetgyök fogalma.	
A rendszerező képesség fejlesztése.	A természetes, egész és racionális számok halmazának kapcsolata.	

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Számítások egyszerűsítése például azonosságok felismerésével. Zsebszámológépek alkalmazása.	Műveletek racionális számkörben. Eredmények becslése.	Alapműveletek helyes sorrendű elvégzése egyszerű esetekben a racionális számkörben.
A helyettesítési érték célszerű kiszámítása.	Algebrai egész kifejezések, egyszerű képletek átalakításai. Szorzattá alakítás kiemeléssel egyszerű esetekben. Algebrai egész kifejezések szorzása egyszerű esetekben.	Egyszerű algebrai egész kifejezések, helyettesi értékének kiszámítása.
Ellenőrzés igényének fejlesztése.	Elsőfokú illetve elsőfokúra visszavezethető egyszerű egyenletek, elsőfokú egyenlőtlenségek megoldása. Alaphalmaz, megoldáshalmaz.	Elsőfokú egyenletek megoldása.
Szövegértelmezés, lefordítás a matematika nyelvére.	Szöveges feladatok megoldása. (pl. gazdaságossági számítások, adó kiszámítása, termékek összetétele, közlekedési problémák)	Egyszerű szöveges feladatok megoldása következtetéssel, egyenlettel.

Összefüggések, függvények, sorozatok (12 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A függvényszemlélet fejlesztése. *Táblázatok, grafikonok készítése konkrét függvények esetén.*	Függvények és ábrázolásuk a derékszögű koordinátarendszerben. $x \mapsto x^2$; $x \mapsto \lvert x \rvert$ Konkrét, egyszerű feltételnek eleget tevő pontok a koordinátarendszerben.	$x \mapsto a\,x+b$ függvény és ábrázolása konkrét racionális együtthatók esetén.
Grafikus megoldási módszerek alkalmazása (lehetőség szerint számítógépen is).	Egyismeretlenes egyenletek grafikus megoldása. Sorozatok és vizsgálatuk (mértani sorozat). Kamatos kamat számítása egyszerű konkrét adatokkal.	

Geometria (20 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenységek	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
A halmazszemlélet és a térszemlélet fejlesztése. *Zsebszámológép használata.*	A tanult testek áttekintése, ismerkedés a forgáskúppal, gúlával, gömbbel.	Háromszög és négyszög alapú egyenes hasábok felszíne és térfogata.
A tanultak alkalmazása más tantárgyak és a mindennapi élet problémáinak megoldása során.	Eltolás a síkban. Vektor, mint irányított szakasz. Két vektor összege, különbsége.	Adott pont eltolása adott vektorral.
A transzformációs szemlélet fejlesztése.	Középpontos nagyítás és kicsinyítés konkrét arányokkal. Szerkesztési feladatok.	Kicsinyítés és nagyítás felismerése hétköznapi szituációkban.
A bizonyítási igény fejlesztése.	Pitagorasz tétele.	Pitagorasz-tétel ismerete (bizonyítás nélkül).
Számolási készség fejlesztése.	Egyszerű számításos feladatok a geometria különböző területeiről.	

Valószínűség, statisztika (6 óra)

Fejlesztési feladatok, tevékenysége*k*	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Valószínűségi és statisztikai szemlélet fejlesztése.	Valószínűség előzetes becslése, szemléletes fogalma.	Relatív gyakoriság.
Adatsokaságban való eligazodás képességének fejlesztése.	Adathalmazok elemzése (módusz, medián) és értelmezése, ábrázolásuk. Grafikonok készítése, elemzése.	Leggyakoribb és középső adat meghatározása kisszámú konkrét adathalmazban. Grafikonok készítése, olvasása egyszerű esetekben.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
– Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
– Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie.
A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:
– Diagnosztikus mérések (a mérések olyan információt szolgáltatnak, amelyek elemzése segítséget nyújthat a tanárnak a hiányosságok feltárásához, a hibák korrigálásához, a problémák jó megoldásának megtalálásához).
– *Témazáró dolgozatok,* felmérések (Az összeállításánál egyik fontos szempont legyen, hogy a kitűzött feladatok megoldása beleférjen a tervezett időkeretbe. A felmérést különböző nehézségű feladatokból célszerű összeállítani. Legyen köztük az adott téma alapvető ismereteire közvetlenül épülő, valamint gyakorolt típusfeladat és olyan feladat is, amelyik megoldása megfelelő nehézségű akadály elé állítja a matematikából tehetségesebb, jól felkészült tanulókat is.)
– Az *írásbeli* beszámolók más formái lehetnek a 10–20 perces röpdolgozatok, valamint az otthoni munkára építő házi dolgozat (kutatómunka összegezése, projekt feladat beszámolója).
– A *szóbeli* felelet lehet egy-egy probléma megoldása, kiselőadás tartása pl. matematikatöténeti érdekességekről, feladatok ismertetése matematikai lapok tartalmából (pl. ABACUS).

Az értékelés alapelvei a következetesség, a humánum, a kölcsönös bizalom legyenek. Ezzel az értékelés is megerősítheti a pozitív motivációt.
Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:
– Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

INFORMATIKA

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A mai információs társadalomban az IKT (információs és kommunikációs technológia) hardver és szoftver eszközeinek gyors fejlődésével párhuzamosan, folyamatosan nő az információs termékek és szolgáltatások gazdasága, az adat, az *információ árúvá válik*, és az információs szektor egyre több munkaerőt alkalmaz.

Napjainkban *a tudás reformációja is zajlik*, az egyén és a tudás viszonya megváltozik. A webhelyek összességén lényegében az egész emberi kultúra, a társadalom minden szférája reprezentálódik. Az internet nyújtotta lehetőségeket felhasználva az egyén és az információ (az egyén és a tudás) közvetlenebb kapcsolatba kerül. A kommunikáció sebessége radikálisan felgyorsul. *Megváltozik az egyén magatartása is*, kritikus és értő módon kell közölnie, fogadnia és kezelnie az információt.

Az információs és kommunikációs kultúrát minden gyermek számára hozzáférhetővé kell tenni. Az informatikai nevelésnek meg kell mutatnia, hogy a *természetes* és a *technikai környezet* mellett létezik a jelek, kódok, szoftverek *virtuális környezete* is (program, szöveg, kép, mozgókép, hang …), amely az emberiség praktikus, tudományos, művészi és sok másféle információit "hordozza" és megjeleníti. Az informatikaoktatás célja, hogy a tanuló mozogjon otthonosan ebben a virtuális környezetben. Képes legyen a különféle alkalmazások kezelésének elsajátítására, együttműködésre és a problémák, feladatok megoldására IKT eszközökkel. Törekedni kell az érdeklődés felkeltésére a kreativitás és a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére, hogy az informatika iránt különösen fogékony gyermekek – megfelelő továbbtanulás után – később az információs gazdaságban mint alkotó munkaerő dolgozhassanak.

Az ipari társadalom kialakulásával *az iskola átalakult*, a mai iskolának is meg kell változnia az információs társadalom igényeinek megfelelően. Az iskolarendszer feladata a tanulók felkészítése az információs társadalom viszonyaira. Nevelni kell a tanulókat az információs termékek és szolgáltatások kritikus, etikus és értő befogadására, fogyasztására, (Fogyasztót védő szempontok pl. panaszok intézése az elektronikus vásárlás területén), hogy az IKT használatával tudjanak tanulni, alkotni, dolgozni, művelődni, kapcsolatot, közösséget teremteni és szórakozni.

Megváltozik *a pedagógus szerepe* is: előtérbe kerül az információk közötti eligazodást segítő, tanácsadó szerepe, az ismeretek birtokosából és átadójából *a tudás navigátorává és a kompetenciák fejlesztőjévé kell válnia.* Az informatikai eszközök lehetőséget teremtenek az egyéni ütemű tanulásra is, a tehetségekkel és a lemaradókkal való speciális foglalkozásra. Ennek leghatékonyabb módját a több éven keresztül tanult informatika tantárgy és az iskolai élet egészében jelen lévő informatikai nevelés biztosíthatja.

Az informatikaoktatás célrendszere összhangban van a ***Nemzeti alaptantervben*** is megjelenő *kulcskompetenciákkal.* Ezeket a célokat és feladatokat differenciáltan és *az életkori sajátosságoknak megfelelően* kell értelmezni.

Fejleszteni kell a gyerekek *digitális kompetenciáját*. A társadalom információs technológiáinak magabiztos és kritikus használatát a munka, a kommunikáció és a szabadidő terén. Ez a következő készségeken, tevékenységeken alapul: az információ felismerése, keresése, értékelése, tárolása, előállítása, bemutatása és cseréje, továbbá kommunikáció és hálózati együttműködés az interneten.
A digitális kompetencia magában foglalja az információs technológiák lehetőségeinek értését és használatukhoz szükséges képességet, készséget a szövegszerkesztés, táblázatkezelés, képszerkesztés, prezentáció, adatbázisok, adattárolás, Internet-szolgáltatások, elektronikus kommunikáció terén, a személyes és társadalmi életben, a tanulásban, a munkában, a kutatásban és a szabadidőben. Az egyénnek ismernie kell az információ hitelességével, megbízhatóságával és kritikus értékelésével kapcsolatos kérdéseket, az etikai és jogi vonatkozások alapjait.

A digitális kommunikáció az *anyanyelvi és idegen nyelvi* (szóban és írásban történő) kommunikáció kiterjesztésének tekinthető – gyakran „digitális írástudásnak” is nevezik –, amennyiben magában foglalja a

multimédiás, hipermédiás kommunikációt és azt az „alkalmazói vizuális-manuális nyelvtudást", amellyel a számítógéppel kommunikálunk. Az anyanyelvi kommunikáció kompetenciaelemeit ki kell egészíteni a digitális médiumok rutinos használatának kompetenciáival: szövegek, táblázatok, diagramok, hangok és mozgóképek szerkesztése, értelmezése, prezentálása, különféle alkalmazásokban és az interneten.

A számítógépeket eredetileg nagy mennyiségű matematikai számítás gyors elvégzésére fejlesztették ki, ezért nem meglepő a matematikai és az informatikai kompetenciák rokonsága. Az informatikában fontos szerepet kap a *matematikai kompetencia fejlesztése*, azaz a matematikai gondolkodás és problémamegoldás fejlesztése, az algoritmusok alkalmazásának képessége, mindennapi problémák megoldása és a világ rendszereinek, folyamatainak informatikai (számítástechnikai) modellezése során. Mindezeken túlmenően a tevékenység-algoritmusok nagy szerepet játszanak a számítógépes kommunikációban, az alkalmazások és az információk kezelésében is.

A *természettudományos kompetencia* készséget és képességet jelent arra, hogy ismeretek és módszerek sokaságának felhasználásával magyarázzuk és előre jelezzük a természeti folyamatokat illetve a rendszerek mozgását, tulajdonságait. A matematika köztudottan a természetleírás, különösen a fizikai leírás átütő erejű eszköze, nyelve. A természeti rendszerekre vonatkozó számítások azonban gyakran nagy nehézségekbe ütköznek, továbbá jelentős probléma bizonyos mérések során nyert nagy mennyiségű adat informatikai kezelése, feldolgozása is. A korszerű számítógépek és modellek alkalmazásával azonban korábban elképzelhetetlen mennyiségű számítást lehet rövid idő alatt elvégezni. Ezzel a természettudományos és műszaki modellezés praktikus szempontból magasabb szintre lépett. Az informatikai-számítástechnikai kompetencia itt kapcsolódik szorosan a matematikai és a természettudományos kompetenciához. A természettudományos és műszaki-technikai kompetencia magában foglalja a kételkedő, kritikus és kíváncsi attitűdöt, a megismerés és konstruálás iránti vágyat, valamint a biztonsággal és fenntarthatósággal kapcsolatos etikai kérdések iránti érdeklődést is. Ezen a ponton szintén kapcsolódik az informatikához.

A *hatékony és önálló tanulást* nagymértékben segítheti az informatika azzal, hogy új eszközöket ad a kezünkbe: általános és speciális alkalmazások, elektronikus tananyagok, e-könyvek, internetes adatbázisok, multimédia oktatóprogramok, valamint elektronikus oktatástechnikai eszközök (projektor, interaktív tábla …). A hatékony és önálló tanulás fel is tételezi, hogy rendelkezünk megfelelő digitális kompetenciával, ismerjük és tudjuk használni a fenti eszközöket. Az informatikai eszközök segítik a motiváció és az összpontosított figyelem folyamatos fenntartását, ezért is alkalmasak a legtöbb tantárgy tanulására.
Az informatikai eszközök, a médiainformatika és az infokommunikáció lehetőségei új tanulási technikákat kínálnak minden tantárgyban a tanórákon és az órán kívüli felkészülésben. Az informatika tantárgy egyik célja, hogy a fenti eszközöket és módszereket megismertesse a tanulókkal.

Az informatika gyakorlatorientált tantárgy, ami nem csak azt jelenti, hogy jelentős a számítógépes gyakorlati tevékenység, hanem azt is, hogy a feladatok zöme a hétköznapi élettel, a közösségi, iskolai és családi életvitellel, a munkával, alkotással és tanulással kapcsolatos. Mindez kitűnő lehetőséget teremt *a szociális és állampolgári kompetenciák* fejlesztésére. Az IKT eszközök gyakori használata megköveteli, hogy az egyén rendelkezzen a biológiai és mentális egészség megőrzésének képességével, ugyanis a túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító és függőséget okozhat. Az internet soha nem látott mértékben lehetővé teszi más társadalmak és kultúrák megismerését és elismerését, ezzel lehetőséget nyújt az állampolgári kompetencia fejlesztésére. Az információ nyilvánossá válása lehetőséget ad a demokrácia erősítésére.

Az informatikaoktatás hozzájárul az *állampolgári kompetencia* fejlesztéséhez, amennyiben külön foglalkozik az informatika kultúrtörténetével és az információs társadalommal, kiemelve az informatika jogi és etikai vonatkozásait. Az informatikai kompetenciák szükségesek a munka világának szinte minden információkezelést és szellemi tevékenységet igénylő területén.

Az informatikaoktatás elősegíti a *kezdeményezőképesség és a vállalkozói kompetencia* tudatos fejlesztését is. A gyakorlati feladatok megoldása során olyan készségeket és képességeket fejleszt, mint a tervezés, szervezés, irányítás, elemzés, kommunikálás, a tapasztalatok értékelése, egyénileg és csapatban történő munkavégzés. Az informatikaoktatás tág lehetőségeket teremt az innovatív és kreatív problémamegoldásra.

Az információs termékek alkotása, tervezése és gyártása során fontos szempont a mű, illetve a dokumentum esztétikai megjelenése és kifejezőképessége. (Gondoljunk a könyvkiadásra, a multimédiára vagy a webhelyekre.) Rohamosan fejlődik a digitális vagy digitalizált műalkotások, illetve művészetek száma is. Az

informatikaoktatás az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* kompetenciafejlesztésének egyik korszerű eszköze.

Az iskolai számítógépes hálózat, az internet és a könyvtár „forrásközpont”-ként történő felhasználásával fejleszteni kell az önműveléshez szükséges attitűdöket, képességeket és tanulási technikákat. A könyvtári informatikának fel kell készítenie a tanulókat az információk elérésére, kritikus kiválasztására, feldolgozására és közlésére. Cél az iskolai és más típusú könyvtárakban a könyvtári eszközökkel végzett tevékenységek gyakoroltatása, tudatos és biztos használói magatartás kialakítása is.
Mindehhez azonban nem elég az informatika tantárgy. A tanulóknak ismerniük és használniuk kell az informatikai eszközöket a különböző órákon és a felkészülésük során is.

A *Nemzeti alaptanterv kiemelt fejlesztési feladatai* a kulcskompetenciákra épülnek. Egyes kulcskompetenciák meghatározó szerepe különösen megfigyelhető az aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés, a gazdasági nevelés, a környezettudatosságra nevelés, a tanulás tanítása, a felkészülés a felnőtt lét szerepeire, kiemelt fejlesztési feladataiban. Az informatikaoktatás és nevelés részben az ismeretek szintjén, nagyrészt azonban a feladatmegoldások, problémamegoldások, alkalmazások szintjén építi be a kiemelt fejlesztési feladatokat napi gyakorlatába.

Az informatikaoktatásban a *differenciálás* azt a célt szolgálja, hogy a tanulók érdeklődésüknek megfelelően, minél teljesebben bontakoztathassák ki személyiségüket. Ennek érdekében olyan differenciálást kell alkalmazni, amely optimálisan alkalmazkodik az egyének tudásához, kompetenciáihoz, olyan szervezési irányítási és értékelési módokat kell alkalmazni, amelyek előmozdítják a tanulás belső motivációinak kialakulását és fejlesztését. Az egyéni és a kooperatív tanulási technikák, valamint az IKT alkalmazása erre különösen tág teret nyújt az informatikában.

A tantárgy oktatásának célja, hogy megismertesse az informatika eszközeit, módszereit és fogalmait, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását, tudásuknak, készségeiknek és képességeiknek fejlesztését, alkalmazását más tantárgyakban, későbbi tanulmányaikban, a mindennapi életben, a szórakozásban és a munkában. Fontos, hogy a tanulóknak sikerélményük legyen az informatikaórákon, és törekedjenek ismereteik folyamatos megújítására. Cél olyan attitűd kialakítása, hogy az egyén érezze, képes tevékenyen bekapcsolódni az egész világra kiterjedő információs társadalomba.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes és más intelligens informatikai eszközökkel végzendő munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait. Legyen képes a számítógéppel és más intelligens informatikai eszközökkel való kommunikációra (interaktív kapcsolat tartására). Ismerje fel, és alkalmazza a számítógépes kommunikációban leggyakrabban előforduló vizuális és manuális jeleket, jelkombinációkat. Tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait. Szerezzen jártasságot az informatikai eszközök és információhordozók használatában. Ismerje a használt informatikai eszközök működési elveit.

Legyen képes a különböző formákban megjelenő adatokat felismerni; tudjon adatot különféle formákban megjeleníteni, szemléltetni, vizsgálni. Ismerje a legalapvetőbb szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére. Tudja kezelni és szerkeszteni a multimédiás dokumentumok alapelemeit. Szerezzen tapasztalatokat az adatok különféle formáinak (szöveges, hangzó, képi) együttes kezelésében, tudjon adatokat megkeresni, elérni adatbázisból, számítógépes hálózatból. Tudja a digitális tudásbázis-rendszert és az oktatóprogramokat használni.

Legyen képes egy probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert eszközök, programok, alkalmazások és módszerek közül a megfelelőt.

Legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében, az iskolában előforduló tevékenységek algoritmizálható részeit. Helyesen használja a logika bizonyos elemeit (és, vagy, nem, ha … akkor …). A problémamegoldás során segítséggel ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket. Ismerje fel az adatok és az

eredmények kapcsolatát. Legyen képes a feladat megoldására készített algoritmust megvalósítani számítógépen (a használt fejlesztő rendszerrel). Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat.

Kísérletezzen egyszerű folyamatok számítógépes modelljeivel, figyelje meg a paraméterek módosításának hatását.

A tanuló értse a közvetlen és a közvetett (technikai) kommunikáció lényegét. Legyen jártas a hálózat alapszolgáltatásainak önálló használatában. Tudjon információt szerezni és elhelyezni az interneten. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén: csoportos kommunikációs formák, elektronikus levelezés. Tudja használni a mobilkommunikáció lehetőségeit.

Legyen tájékozott a média (internet, televízió, rádió) szerepéről. Ismerje a hagyományos médiumok elektronikus megfelelőit (például elektronikus könyv, folyóirat, zene). Ismerje és használja az internetes portálokat, digitális fényképezést, a multimédiát. Ismerkedjen az új médiumokkal (virtuális valóság, interaktív média). Tudjon használni médiainformatikai eszközöket a tanulási folyamatban és a szabadidős tevékenységben.

A tanuló ismerkedjen meg a számítástechnika történetével, a mai informatika alkalmazásaival és fejlődési irányaival. Ismerje meg és értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Tanulmányozza az informatika társadalmi szerepét, az információs társadalom főbb jellemzőit, az újonnan felmerülő pszichológiai és szociális kérdéseket. Ismerje a programok és adatok használatának jogi és etikai alapjait (szerzői jog, személyes adatok, hitelesség). Ismerje a túlzott informatikai eszközhasználat személyiségre káros hatásait (pl. játék-függőség, gerinc vagy a szem károsodása). Legyen tájékozott az e-kereskedelemről. Tudjon terméket és szolgáltatást interneten rendelni, illetve vásárolni.

A tanuló rendszeresen használja az iskolai könyvtárat, mint információs-tanulási forrásközpontot, vegye igénybe szolgáltatásait. Alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait, informatikai eszköztudását, és a megfelelő viselkedés normáit. Ismeretei bővítéséhez, tanulási feladataihoz szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár és az elektronikus könyvtár használatában. Feladatai megoldásához rendszeresen használja a folyóiratokat, lexikonokat, szótárakat, kézikönyveket, az ismeretterjesztő irodalmat, a különböző médiumokat, valamint az interaktív multimédiát. A dokumentumtípusok ismeretében legyen képes azok önálló használatára. Ismerje a könyvtártípusokat, a kézikönyvtár informálódásban betöltött szerepét. Tudjon különböző szempontok szerint dokumentumokat keresni a könyvtár adatbázisaiban, katalógusaiban. Tudjon forrást és információt keresni a tájékoztató eszköznek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával. Tudjon a dokumentumokból idézni, és a forrásokra szabályosan, etikusan hivatkozni.

5–6. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Az informatikai eszközök használata		
Hardver- és szoftverkörnyezet	Ergonómiailag megfelelő számítógépes munkakörnyezet. A számítógép és perifériái (billentyűzet, egér, monitor, lemezmeghajtók). Informatikai eszközök kezelése. Egyes informatikai eszközök működési elveinek bemutatása.	A számítógépterem rendjének, a gépek balesetmentes használatának megismerése. A billentyűzet és az egér helyes használata. A háttértárak (lemezek) szerepének megértése. Adott informatikai eszközök kezelésének gyakorlása. Óravázlat készítése tanári segítséggel.
Kommunikáció a számítógéppel ("Jelelés" a	A jelek világa. Titkosírások. Jelek a számítógépen, a grafikus felhasználói felület. Hogyan kommunikálunk a számítógéppel? A számítógépes	Különféle jelek értelmezése. Egyszerű titkosírások készítése. Háttértár és könyvtárak váltása, könyvtárba való belépés, mozgás a

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
számítógéppel) Könyvtárszerkezet és állományok	manuális-vizuális kommunikáció elemei. Könyvtárszerkezet. Háttértár váltása, könyvtár kiválasztása, eligazodás a tároló rendszerben. Fájlok keresése. Könyvtárszerkezet kialakítása a háttértárolón. Állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Hálózati belépés és kilépés módja. Programok futtatása.	könyvtárak között. Ismert helyen lévő állomány megkeresése. Be- és kilépés az iskolai hálózatba. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Egyszerű oktatóprogramok interaktív használata. A számítógépes manuális-vizuális kommunikáció gyakorlása a programokkal. Például: magyar és idegen nyelvű szoftverek összehasonlítása, használata.
	Informatikaalkalmazói ismeretek	
Rajzos-szöveges dokumentumkészítés	Kisebb méretű rajzos-szöveges dokumentumok tervezése, az elkészítés szokásos menete. Egy rajzoló program alapszintű szolgáltatásai. A rajzeszközök és a színek kezelése. Rajzok, ábrák készítése. Egy szövegszerkesztő legegyszerűbb szolgáltatásai. Szöveg begépelése, javítása, módosítása. Karakterek formázása: a betűtípus, a betűméret beállítása, dőlt, aláhúzott, félkövér betűstílus. Mentés és nyomtatás. Szövegek, képek másolása, beillesztése a dokumentumba.	Egy rajzoló és egy szövegszerkesztő program egyes alapszolgáltatásainak alkalmazása. A megfelelő rajzeszköz kiválasztása. Egyszerű rajzok készítése. Esztétikus meghívó, vers, levél készítése. Mentés és nyomtatás segítséggel. A szöveg karakter szintű formázása: betűtípus, betűméret, félkövér, dőlt és aláhúzott betűstílus beállítása. Másolás, beillesztés, beszúrás a dokumentumba.
Multimédiás elemek szerkesztése	A multimédia alapelemei: szöveg, rajz, hang, zene, fénykép, animáció és film.	Multimédia alapelemek készítése, szerkesztése. Hanganyagok és képsorok lejátszása multimédia számítógéppel. Téma lehet például egy iskolai program, ünnep, sportesemény, rendezvény.
Táblázatok	Táblázatok	Adatok csoportosítása, értelmezése, táblázatba rendezése.
Adatbázisban keresés	Tantárgyi adatbázisok. Közhasznú információforrások.	Helyi (tantárgyi) adatbázis használata, keresés az adatbázisban. Tantárgyi problémák, kooperatív feladatok megoldása. Menetrend, moziműsor, telefonkönyv használata.
	Infokommunikáció	
Adatok közlése és keresése az interneten	Tantárgyi adatbázisok használata. Adatbázisok az interneten (pl. menetrend). Hasznos webhelyek	Keresés az adatbázisokban. Böngészés és keresés az interneten. Például az interneten térképek használata.
Internetes és mobilkommunikáció	Az információ jelentése. Információátvitel (telefon). Az elektronikus levelezés alapjai. Csoportos kommunikációs eszközök az interneten.	Az információ köznapi fogalmának helyes alkalmazása. Hétköznapi távközlési eszközök (pl. mobiltelefon) használata. Levél küldése, fogadása. Csevegés.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Médiainformatika	Digitális média (eszközök).	Elektronikus könyv kezelése, olvasása. Multimédia program interaktív használata. Például oktatóprogram vagy játék használata a weben. Internetes portálok látogatása.
Infotechnológia		
Problémamegoldás	Problémák felvetése és megoldása.	Egyszerű problémák megfogalmazása. Algoritmusok készítése hétköznapi problémák megoldására. Például egy étel (palacsinta) elkészítésének algoritmusa.
Algoritmizálás, programozás	Ismert adatokból az eredmények meghatározása. Táblázatok, diagramok. Feladatmegoldás egyszerű fejlesztőrendszerrel. Modellezés oktatóprogrammal.	Hétköznapi algoritmusok, térbeli tájékozódási képességet fejlesztő, egyszerű algoritmusok készítése. Például egy nevezetesség megtalálásának algoritmusa egy városban. Algoritmusok szöveges, rajzos megfogalmazása, értelmezése. Adott probléma megoldásához készült algoritmus megvalósítása számítógépen. Szabályozó eszközök működésének és hatásának megfigyelése.
Információs társadalom	Az informatika történetéből. Szabadon felhasználható (információ)források. Személyes adatok. Informatikai eszközökkel kapcsolatos etikai kérdések.	Kiselőadás, házi dolgozat az informatika történetéből. Szabadon felhasználható források keresése. Személyes adataink táblázatba rendezése. Beszélgetés az informatika etikai kérdéseiről.
Könyvtári informatika	Könyvtári szolgáltatások. Irányított forrás- és információkeresés. Könyvtári médiumok megkülönböztetése és irányított használata.	A könyvtári szolgáltatások megismerése. Tanulmányi feladathoz keresőkérdések megfogalmazása. Megadott művek irányított keresése és tematikus gyűjtőmunka a könyvtár szabadpolcos állományában. Egyszerű irányított forrás- és információkeresés. A médiumok megkülönböztetése formai és használati jellemzőik, információs értékük alapján. Különféle könyvtári médiumok irányított használata.

A továbbhaladás feltételei

5. évfolyam végén. Legyen képes kezelni a billentyűzetet és az egeret. A tanuló értse, hogy ugyanazt az ismeretet különféle jelekkel leírhatjuk. Tudjon alapszinten kommunikálni az adott programokkal. Tudjon tájékozódni a számítógép könyvtárstruktúrájában. Tudjon mappákat és fájlokat létrehozni, másolni, törölni. Képes legyen ábrákat, rajzokat készíteni rajzolóprogrammal.

6. évfolyam végén. Tudjon szöveget karakter szinten formázni és egyszerű dokumentumot készíteni. Tudjon használni néhány közhasznú információforrást. Tudjon webhelyekre látogatni, és ott adott információt megkeresni. Küldjön és fogadjon elektronikus leveleket. Legyen képes egyszerű, hétköznapi algoritmusokat

értelmezni, illetve végrehajtani. Tudjon eligazodni az iskolai könyvtár szabadpolcos állományában. Tudja, hogy milyen könyvtári szolgáltatásokat nyújt az iskolai könyvtár. Tudjon irányítással információt keresni a segédkönyvekben és helyi adatbázisban. Legyen képes megkülönböztetni a főbb könyvtári médiumokat.

7. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Az informatikai eszközök használata		
Hardver- és szoftverkörnyezet	A számítógép fő részei. Számítástechnikai eszközök kezelése. Billentyűzet, egér, lemezmeghajtók, nyomtató, szkenner (mikrofon, hangszóró, fülhallgató), digitális fényképezőgép. Hordozható számítógép. Mobil kommunikációs eszközök. A jelek csoportosítása és átalakítása. Digitális jelek és az adatmennyiség. A számítógéppel való kommunikáció alapelemei és szabályai. A használt informatikai eszközök működési elveinek bemutatása.	A személyi számítógép fő részeinek és működése lényegének megértése; a billentyűzet és az egér gyakorlott kezelése, a lemezmeghajtók és más perifériák használata. Különféle jelfajták csoportosítása; az információ és adat megkülönböztetése; különféle informatikai eszközök és kommunikációs rendszerek kipróbálása. A számítógépes programokkal való kommunikáció leggyakoribb jeleinek megismerése és szabályainak (elsősorban a manuális algoritmikus tevékenységeknek) tudatos használata az operációs rendszer és a különféle alkalmazói rendszerek kezelése során.
Az operációs rendszer használata	Az operációs rendszer és/vagy egy segédprogram alapszolgáltatásainak használata. Könyvtárszerkezet kialakítása háttértáron és adathordozón. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Tömörítés és kibontás. A hálózat használatának alapszabályai.	Háttértáron és adathordozón az előírt könyvtárszerkezet kialakítása a létrehozás, törlés parancsok használatával. Állományok kijelölése, másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Ismert nevű állomány megkeresése adott háttértáron. Kiválasztott állomány vagy könyvtár tartalmának tömörítése programmal, a tömörített állomány kicsomagolása. A helyi hálózat használata.
Informatikaalkalmazói ismeretek		
Multimédiás dokumentumok készítése	Képek bevitele (szkennelés), digitális fényképezés. Mozgókép, animáció. Hangrögzítés és lejátszás. Multimédiás dokumentumok készítése. Bemutató készítése. Szöveg, kép, hang kezelése. Animáció és vetítés.	Képek szkennelése. Digitális fényképek és mozgóképek készítése, használata. Animáció szerkesztése. Hangfelvétel készítése (segédprogrammal). Egyszerű multimédiás dokumentumok összeállítása. Egyszerű bemutatók készítése. Bemutató vetítése. A feladathoz megfelelő alkalmazás kiválasztása. Például bemutató készítése kiselőadáshoz környezetvédelmi vagy informatika-történeti témához.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Adatbázisban keresés	Információszerzés adatbázisból, számítógépes hálózatból.	Információszerzés adatbázisból, a hálózatról, ill. az internetről. A megtalált információ gyűjtése, feldolgozása. Tematikus térképek keresése az interneten. Internetes adatbázisok használata tantárgyi feladatok megoldásához, például térképek használata, építmények, objektumok keresése.
	Infokommunikáció	
Adatok keresése az interneten	Infokommunikáció, adatátvitel. Hasznos webhelyek, távoli adatbázisok.	Hasznos webhelyek és adatbázisok felkeresése. Egy letöltött weboldal részletének elmentése saját háttértárra vagy új állományba a vágólap használatával. Például valamely kiválasztott témáról cikkek, e-könyvek keresése, részleteinek letöltése. Fájlok letöltése. Például képek videók keresése, letöltése és rendezése híres művészekről, énekesekről vagy sportolókról.
Internetes és mobilkommunikáció	Az elektronikus levelezés, kiegészítő információk, levélmellékletek. Mobilkommunikáció.	A címzett, a tárgy, a másolat és más adatok kitöltése. Állományok csatolása a levélhez. Saját e-mailcím létrehozása és használata. A mobiltelefon szolgáltatásainak bemutatása (sms, mms).
Médiainformatika	A hagyományos médiumok digitális (elektronikus) változatai. Multimédia oktatóprogramok, oktatási anyagok.	A digitális médiumok (elektronikus könyv, folyóirat, digitális zene, videó, tévé) alkalmazása a megismerési folyamatban. Tantárgyi multimédia oktatóprogramok kezelése.
	Infotechnológia	
Feladatmegoldás, algoritmizálás	A feladatmegoldáshoz szükséges adatok és az eredmények kapcsolata. Elemi és összetett adatok. Algoritmusok tervezése. Algoritmusok készítése, leírása algoritmus-leíró nyelven. A feladatok megoldása fejlesztő rendszerrel. Programozás. A program futtatása, tesztelése, javítása. A lépésenkénti finomítás elve.	A feladatmegoldáshoz szükséges adatok és az eredmények kapcsolatának feltárása, elemzése. Elemi és összetett adatok megkülönböztetése, kezelése. Adott feladat megoldásához algoritmus tervezése. Szekvenciális és feltételes vezérlés, ciklusos programok értelmezése, kódolása, kipróbálása. Grafikával, szöveggel kapcsolatos programok készítése. Egyszerű a mindennapi élethez kapcsolódó logikai és matematikai feladatok megoldása. Különböző számtípusú adatok használata.
Folyamatok modellezése	Kísérletezés véletlen jelenségek modelljeivel.	Néhány véletlen jelenség modelljének megismerése, a paramétermódosítás hatásainak megfigyelése. Logikai játékok használata.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Információs társadalom	Az informatikai eszközhasználat veszélyei. Az IKT eszközhasználat és az emberi kapcsolatok, viselkedési szabályok.	A túlzott informatikai eszközhasználat (számítógépes játékok, tévé, videó) veszélyeinek, személyiséget károsító hatásainak megbeszélése. A függőség megakadályozása.
Könyvtári informatika	Könyvtártípusok. Az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban, a közhasznú tájékozódásban és a rekreációban. A kézikönyvtár jellemző könyvtípusai. Irányított forrás- és információkeresés.	Különböző típusú könyvtárak megismerése. Az elektronikus könyvtárak szolgáltatásainak igénybevétele. A kézikönyvtár jellemző könyvtípusainak felhasználása a szaktárgyi tájékozódásban. Tájékozódás a korosztálynak készült informatika tárgyú lexikonok, ismeretterjesztő könyvek, folyóiratok körében. Irányított forrás- és információkeresés a direkt és indirekt tájékoztató eszközöknek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes a számítógép legfontosabb perifériáit kezelni. Tudjon tájékozódni a számítógép könyvtárstruktúrájában. Tudja használni a számítógép karbantartásához szükséges segédprogramok egyikét, vagy az operációs rendszer néhány szolgáltatását. Ismerje és tudja kezelni a multimédia alapelemeit (szöveg, kép, hang). Tudja használja az elektronikus levelezés alapszolgáltatásait. Képes legyen egyszerű feladatokhoz (néhány utasításból álló) algoritmusokat készíteni. Ismerjen fel algoritmus-szerkezeteket (elágazás, ciklus). Ismerje a könyvtártípusokat. Tudja használni az elektronikus könyvtárat. Tudjon információt keresni a segédkönyvekben (szótár, lexikon, enciklopédia) és az interneten.

8. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Az informatikai eszközök használata	
Hardver- és szoftverkörnyezet	Korszerű digitális számítógépek. Adatvédelem, adatbiztonság. A vírus fogalma, fajtái. A vírusterjedés megakadályozása.	Adatok gyűjtése, kiselőadások összeállítása a mai számítógépekről. Védekezés a vírusok terjedése ellen.
	Informatika-alkalmazói ismeretek	
Szövegszerkesztés	Szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumok tervezése, az elkészítés szokásos menete. A szövegegységek. Karakter-, bekezdés- és oldalformázás. Műveletek vágólappal. Ábrák, rajzok, képek, szimbólumok, objektumok beszúrása. Kisebb méretű dokumentum tervezése, szerkesztése (például levél, újságoldal készítése). Tabulátorok használata. Szöveg átrendezése, keresés, csere, helyesírás. Táblázat beszúrása szöveges dokumentumba. Hipertext (hipermédia) dokumentum.	Az alapvető szövegegységek ismerete, kezelése. Többféle formázást tartalmazó dokumentumok készítése. A vágólap használata (kivágás, másolás, beillesztés, mozgatás, törlés). A dokumentum mentése, megnyitása és nyomtatása. Dokumentumkészítés szokásos menet szerint. Képi adatok gyűjtése, képek bevitele (a dokumentumba). Szöveges dokumentumokban tabulátorok használata. Táblázat beszúrása, formázása, feltöltése adatokkal. Dokumentumok formai és tartalmi javítása, a helyesírás ellenőrzése. Szöveget, képet vagy táblázatot tartalmazó dokumentumok készítése. Egyszerű hipertext dokumentum szerkesztése például szövegszerkesztővel.
Táblázatok, diagramok	Táblázatok használata a hétköznapi és az iskolai életben. Cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet. Adatok formátuma, típusai (szöveg, szám, pénznem). Az adatok szemléltetését segítő eszközök megismerése. Az adatok csoportosítása értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. Diagramok, grafikonok készítése táblázatból.	Az adatok táblázatos formában történő megjelenítése, előnyeinek bemutatása. A táblázatkezelés alapfogalmainak (cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet) megismerése egyszerű példákon. Táblázatok létrehozása, módosítása (adatbevitel, mozgatás, másolás, törlés). Az elkészült munka tárolása, kinyomtatása. Táblázathoz diagram készítése. Kész táblázatból és diagramból az adatok között meglévő összefüggések felismerése, olvasása.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
		Különböző tantárgyakhoz kapcsolódó táblázatok megismerése, egyszerű tantárgyi feladatok megoldása táblázatkezelővel. Keresés tantárgyi adatbázisokban.
Problémamegoldás	Problémamegoldás informatikai alkalmazásokkal.	A probléma megoldásához szükséges alkalmazói környezet kiválasztása. Az iskolához kapcsolódó probléma, feladat megoldása informatikai eszközök használatával önállóan vagy csoportmunkában, tanári irányítással.
	Infokommunikáció	
Adatok közlése és keresése az interneten	Weblapkészítés. A weboldal tulajdonságai, szövegformázás, kép beillesztése, hivatkozások. A weblap publikálása. Egyéb publikálási lehetőségek, például blog, fotótár. Tematikus és kulcsszavas keresők. Keresés meglévő adatbázisban.	Egyszerű weblapok szerkesztése és elhelyezése az interneten. Szövegek, képek elhelyezése az interneten. Böngészés. Tematikus és kulcsszavas keresés az interneten. Tantárgyi anyag összeállítása.
Internetes kommunikáció	Az internet szolgáltatásairól. E-kereskedelem, webáruházak.	Az internet egyes kommunikációs szolgáltatásainak használata. Vásárlás az interneten. Panaszok intézése az elektronikus vásárlás területén. Termékek, szolgáltatások keresése és megrendelése.
Információs társadalom Az informatika fejlődéstörténetéből Az információs társadalomról	A számítástechnika történetéből. Magyar tudósok szerepe az informatikai kultúra fejlődésében. A hálózati szolgáltatások kialakulásának rövid története. A számítógépek alkalmazási területei a társadalomban. Különféle számítógéppel ellátott eszközök, rendszerek (például gépkocsi, lakás, robot). Az informatika fejlődési irányai. Az információ hitelessége. Szerzői jog. Szabad felhasználás körébe tartozó adatok, dokumentumok bemutatása példákkal. Felhasználói etika. Az emberi kapcsolatok változása az információs társadalomban. Infokommunikációs viselkedési szabályok bemutatása példákkal.	A számítástechnika történetére vonatkozó adatok gyűjtése, rendszerezése; tájékozódás a mai hardvereszközök világában; adatok gyűjtése a számítógép, a robotok és más informatikai eszközök alkalmazási területeiről, tanári irányítással, könyveket, folyóiratokat és az internetet forrásként használva. Források értékelése a megbízhatóság szempontjából. A szerzői jog fogalmának megismerése. Informatikai eszközök és szoftverek etikus használata. Előadások, dolgozatok készítése az információs társadalom egy-egy jellemző vonásáról, problémájáról.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Könyvtári informatika	Az iskolai könyvtár teljes körű használata. Tárgyi katalógusok (hagyományos és elektronikus formában). A tematikus keresés algoritmusa. Keresési szempontok kifejezése a könyvtár kódrendszerével. A forrásfelhasználás szabályai.	Szaktárgyi problémához megfelelő médium kiválasztása. Források keresése a könyvtári katalógusokban tárgyszavak, ill. szakjelzetek segítségével. Információkeresés hagyományos és elektronikus forrásokból. Forrásfelhasználás algoritmusának és etikai szabályainak alkalmazása. Forrásjegyzék készítése.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a számítógép fontosabb alkalmazási területeit és jelentőségét a mai társadalomban. Képes legyen többféle formázást tartalmazó szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumot készíteni. Minta alapján tudjon dokumentumot készíteni. Tudjon adatokat táblázatos formában és diagramon megjeleníteni. Tudja használni az internet egyes szolgáltatásait. Tudja, hogy a tárgyszó és a szakjelzet a könyv témáját fejezi ki. Tudjon a szakjelzet ismeretében a szabadpolcon műveket keresni. Legyen képes – segítséggel – a tárgyi katalógust használva egyszerű keresési feladatokat megoldani. Tudjon forrásokra hivatkozni.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók számonkérése során a hagyományos osztályozás mellett használjuk a rövidebb-hosszabb szóbeli értékelést is. A tanulást segítő diagnosztikus értékelés úgy hatékony, ha megadjuk a javítás lehetőségét, hiszen legfőbb feladatunk a tanuló informatikai kompetenciáinak fejlesztése. Ez az értékelés a tanulási folyamat irányításának eszköze, nem a tanulók rangsorolása. Ezzel szemben a végső jegynek az informatika tudásszintet kell tükröznie, nem más szaktárgyi tudást, nem a magatartást vagy egyéb szempontot.
A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet. Formái:
- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli beszámoló
- Írásbeli beszámoló egy-egy résztémából. Törekedni kell arra, hogy a feladat megoldásához más szaktárgyi tudást és készséget, vagy egyéb ismeretet csak minimális mértékben használjunk. A feladatok ne legyenek sem túl szokatlanok, sem túl bonyolultak, az órai gyakorlathoz igazodjanak, emellett adjunk olyan feladatot is, amely a tehetségesebb és gyakorlottabb tanulóknak szól. Csak azt szabad értékelni, amit a feladat egyértelműen kér (előír). A tanulónak ne kelljen kitalálnia, hogy a kérdéseken túlmenően mire vagyunk még kíváncsiak. Írásbeli munka lehet fogalmakat, ismereteket vagy a problémamegoldást ellenőrző dolgozat,

nagyobb otthoni vagy könyvtári munkára építő házi dolgozat, vagy témazáró elméleti feladatlap. A tanulóknak legtöbbször gyakorlati feladatokat kell megoldaniuk az operációs rendszert és a különböző alkalmazásokat vagy a könyvtárat használva.

– Szóbeli felelet lehet egy-egy kérdésre adott válasz, hozzászólás, kiselőadás például az informatika történetéből, beszámoló valamely összetett feladat megoldásáról.
– Kiselőadás (például az informatika történetéből), írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.

Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:

– Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

TERMÉSZETISMERET

5–6. évfolyam

Célok és feladatok

A Természetismeret tantárgy tartalmában és szemléletében szervesen épül az 1–4. évfolyam környezetismeret tantárgyára, azzal egységes rendszert alkot. Célja az 1–4. évfolyamon megalapozottak továbbfejlesztése mind az elemi természettudományos megismerés módszereinek, mind az egészséges és környezettel harmonikus életvezetési szokások tekintetében.
Célja, hogy a tanulók képessé váljanak a természet jelenségeinek elemi szintű értelmezésére. A tantárgy vizsgálódásának középpontjában ezért nem az egyes természettudományok alaptételei, hanem az élő- és élettelen természet konkrét valósága, a jelenségek, a táj és a környezet állnak. A megismerés lényege, hogy a környezet állandóan változó, komplex, egészleges rendszer, ezért a tantárgy alkalmas arra, hogy megalapozza a környezet fenntarthatóságának társadalmi igényét az életkori sajátosságoknak megfelelő szinten. Az iskolai nevelés-oktatás kiemelt célja a személyes boldoguláshoz, fejlődéshez szükséges kulcskompetenciák kialakítása, fejlesztése. A természetismeret tantárgy ismerettartalma alapján a cél elsődlegesen a természettudományos kompetencia megalapozása, az önálló és társas (csoportos) tanulás, kezdeményezőképesség kialakítása, fejlesztése.
Az 5–6. évfolyamon tanuló gyermek természettudományos gondolkodását jobbára még a szemléletes képi tartalmak jellemzik, de ebben az életkori szakaszban már megalapozódnak annak absztrakt kategóriái is. Ugyanakkor a valóságos természeti folyamatok, összefüggések, törvényszerűségek megértéséhez szükséges térbeli és időbeli elvonatkoztatás képessége egyre árnyaltabb és biztosabb képzetek kialakítását teszi lehetővé. Az elemi természettudományos nevelés fontos feladata tehát a konkretizálásra és általánosításra építve az elvonatkoztatás képességének alapozása, az egyszerű absztrakt fogalmak, ítéletek és következtetések használatának megtanítása. Továbbra sem törekszünk azonban az elvont tudományos fogalmak meghatározására, definíciószerű megtanítására. Ebben az életkori szakaszban a természettudományos gondolkodáshoz szükséges képességeket kell megalapoznunk.
Tanult ismeretek alapján elvárható, hogy a gyermek egyre biztosabban igazodjék el közvetlen, majd távolabbi – magyarországi, kárpát-medencei, európai – környezetében, a közvetlenül, majd közvetetten megismerhető természeti folyamatok, történések körében. Fontos feladat a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hagyományok tudatosítása, az ápolásukra történő nevelés.

Kulcskompetenciák fejlesztése

A ***hatékony és önálló tanulás*** a motiváció folyamatos fenntartására, a figyelem összpontosítására épül. Kívánatos ezért, hogy a gyermek a természetismeret tantárgy képzési folyamatában találkozzék az értelmes, összefüggésekre épülő tanulás eljárásaival, gyakorolhassa azokat egyénileg és társaival együttműködve is. A társakkal való kooperáció lehetővé teszi a ***közösségi beilleszkedés,*** a ***szociális kompetencia*** megalapozását, a ***kezdeményezőképesség***, a kreativitás és a kommunikálás szintjének fejlődését. A diákoknak legyen módjuk egyéni érdeklődésük kielégítésére, örömteli megismerési, tanulási élmények szerzésére. Ezek elősegítése érdekében segítsen a tantárgy az iskolán kívül szerzett ismeretek feldolgozásában is (projektmunka, terepi csoportos megfigyelések).
A természetismeret tanítása során a környezet állapota iránti érzékenység, az ökológiai szemlélet, valamint a helyes környezeti attitűdök, magatartás, értékrend alakítására nagy figyelmet fordítunk. Elősegítjük a környezetért felelős életvitel szükségességének megértését. Támogatjuk a tanulókat a környezetük használatára vonatkozó helyes döntéseik meghozatalában, segítjük környezettudatuk, felelősségérzetük fejlődését.
Mind a természetismeret tanulása során elsajátított ismereteknek, mind a gondolkodási képességeknek biztonságos alapot kell képezniük a ***természettudományos kompetencia*** megalapozásához, a későbbi természettudományos tantárgyak – a fizika, a kémia, a biológia és egészségtan, illetve a földrajz – elsajátításához. A természeti és társadalmi-gazdasági környezetben lezajló kölcsönhatások megfigyelése, észlelése, értelmezése kiváltja a gyerekekben a kritikus és kíváncsi attitűdöt, felkelti az érdeklődést a környezet és a fogyasztói társadalom problémái iránt, elősegíti a megoldás keresésének igényét.

Kulcskompetenciákra épülő kiemelt fejlesztési feladatok

Énkép, önismeret
A természetismeret tanítás célja, hogy a természettudományos gondolkodáshoz szükséges képességeket megalapozza. Ennek érdekében fontos a gyermekek tevékenykedtetése, a közvetlen tapasztaláson alapuló ismeretszerzés megvalósítása. A tanulási tartalmak elsajátításának így a tanulók maguk is aktív részeseivé kell, hogy váljanak, s az értékek megnevezése és azonosítása során énképükbe integrálják az újabb és újabb ismereteket.

Hon- és népismeret
A természetismeret tárgy lehetőséget nyújt hazánk természeti földrajzának és társadalmi-gazdasági életének bemutatására az életkori sajátosságoknak megfelelő szinten. Megismerteti a tanulókkal a városi és falusi környezet és mindennapi élet sajátosságait, hagyományait és különbözőségeit. Megalapozza a diákokban a nemzettudatot, hazaszeretetet. Elősegíti a természeti és társadalmi környezet megismerését, kölcsönös egymásra hatásuk felismerését, az emberi tevékenységek környezetformálásának és átalakításának felelősségét.

Környezettudatosságra nevelés
Törekednünk kell a környezettudatos, a környezetért felelősséget érző, a környezettel szemben „gazda szemléletű" magatartás kialakítására. A tanulók kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete és szeretete, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Értsék meg a természeti környezet védelmének szükségességét a fenntartható gazdaság- és fejlődés érdekében.
Kiemelt feladatunk a megismerési képességek fejlesztése. A tanulók váljanak nyitottá a természet szépségei, értékei, illetve a környezeti problémák iránt. Legyenek képesek a természeti, és az ember alkotta környezetről különféle módon szerzett ismereteiket egymással összehasonlítani, csoportosítani, rendszerezni, egyszerű vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, megtervezni, és azok eredményeit elemezni, kiértékelni. Legyen gyakorlatuk a különböző természeti tárgyak, élőlények, jelenségek minőségi és mennyiségi jellemzőinek elemi szintű összehasonlításában, mérésében, az adatok ábrázolásában. Ismerjék és használják a vizsgálódásokhoz, mérésekhez szükséges eszközöket, és kezeljék azokat balesetmentesen, környezetkímélő módon. Szerezzenek gyakorlottságot a mindennapi életben előforduló mérésekben, a hosszúság, az űrtartalom, a sűrűség, a nyomás, a hőmérséklet és az idő mértékegységeinek használatában.
Tájékozottak legyenek a természettudományos megismerés folyamatáról, a természettudományok fejlődéséről.
Tudják, hogy a természettel kapcsolatos ismereteiket felkészültségüknek megfelelő könyvek, cikkek olvasása, a rádió és a televízió adásainak hallgatása, nézése, a számítógépes kapcsolatteremtés révén is fejleszthetik, de sok téves nézettel is találkozhatnak.
Tudjanak önállóan problémákat megfogalmazni a környezetükre vonatkozólag, beszámolni a saját tapasztalataikról, álló- és mozgóképekről, történetekből, leírásokból, a különböző kommunikációs eszközökből szerzett ismereteikről önállóan. Tudjanak írásban válaszolni ismereteiknek megfelelő szóbeli vagy írásbeli kérdésekre. Tudjanak egyszerű jelenségeket, folyamatokat, összefüggéseket vázlatosan ábrázolni.
Legyenek tájékozottak arról, hogy a természettudományok milyen meghatározó szerepet töltöttek be új kérdések felvetésében és az emberiség problémáinak megoldásában, az élet minőségének javításában. Értékeljék, tiszteljék a tudósok kiemelkedő eredményeit, kitartó szorgalmát.

A tanulás tanítása
Tegyük érdekeltté tanulóinkat a természeti környezet ismereteinek befogadására. Motiváljuk őket minél több közvetlen tapasztalatszerzés biztosításával (tanulmányi séták, kirándulások, erdei iskola, kísérletek, film- és képvetítés). Az eredményes tanulás módszereinek és technikáinak elsajátíttatása során biztosítsuk a csoportos tanulást, a kooperatív csoportmunka lehetőségét. Erősítsük a megfigyelési, megnevezési, és felismerési képességeket, a memória és gondolkodási kultúra fejlődését. Törekedjünk a gondolkodási képességek: a rendszerezés, a tapasztalatszerzés, az összefüggések felismerésére és a problémamegoldás (analízis, szintézis, összehasonlítás, általánosítás, konkretizálás) fejlesztésére, és a mindennapokban történő felhasználására. Tudják a tanulók ismereteiket megadott szempontok szerint rendszerezni, a lényeges tulajdonságokat a lényegtelentől elkülöníteni, a jellemző tulajdonságokat kiválasztani, azok alapján általánosítani, majd elvonatkoztatni. Megfigyeléseiket, tapasztalataikat a tanult szakkifejezések alkalmazásával, tanári segítséggel tudják megfogalmazni és önállóan, rajzban és írásban rögzíteni. Tanári segítséggel legyenek képesek tájékozódni egyszerűbb enciklopédiákban, lexikonokban, tudjanak ismeretekhez jutni különböző szöveges és képi ismerethordozókból, az elektronikus médiából. Tudjanak térképen tájékozódni, térképvázlatot készíteni. Tudják magyarázni az egyszerű természeti jelenségek és folyamatok okait, az egyszerűbb technikai eszközök (hőmérő,

csapadékmérő, szélkanál, szélzsák) működését. Tanári segítséggel tudják összehasonlítani a környezetében megnyilvánuló kölcsönhatásokat, változásokat. Legyenek képesek a megfigyelt és megvizsgált élőlények életmódjára, testfelépítésére, az élettelen és az élő környezetükhöz fűződő kapcsolataikra vonatkozó tárgyilagos ismeretek megszerzésére. Tudják felhasználni, alkalmazni a mindennapi élet problémáinak megoldásában az elemi természettudományos ismereteiket.

Testi és lelki egészség
Értessük meg a tanulókkal, hogy környezetük állapota saját egészségükre is hatással van, igényeljék az egészséges életkörülményeket. Ismereteik ébresszék rá őket, hogy maguk is felelősek a környezet egészséges állapotának fenntarthatóságáért. Ismertessük meg a háztartás, az iskola, a közlekedés egészséget, testi épséget veszélyeztető leggyakoribb tényezőit. Az egészséges életmódra nevelés a prevenció, a betegségek elkerülése mellett az egészséges állapot örömteli megélésére, a harmonikus élet értékként való tiszteletére is neveljen.

Differenciált tanulásszervezési szempontok

A természetismeret tanítása során részesítsük előnyben az olyan szervezési megoldásokat, amelyek előmozdítják a tanulás belső motivációinak, önszabályozó mechanizmusainak kialakítását, fejlesztését (pl. projekt tanítás, közvetlen szemléltetés természeti környezetben, az információs és kommunikációs technikák, a számítógép felhasználása).

A tanulásszervezés meghatározó szempontja legyen a tanulók aktivitásának optimális kibontakoztatása. A tanítási folyamat megszervezése segítse elő a tanulók előzetes ismereteinek, tudásának, nézeteinek feltárását, adjon lehetőséget esetleges tévedéseiknek korrigálására és tudásuk átrendeződésére.

A tanulási-tanítási folyamat alkalmazza az együttműködő (kooperatív) tanulás technikáit, formáit: osztálymunkában, csoportoktatásban, a tanulók páros tevékenységének megszervezésével. Építsen a tanulók tevékenységeinek, önállóságának, kezdeményezésének, problémamegoldásainak, alkotóképességének előtérbe állítására.

Érvényesüljön a tanulásszervezés egyik fő elve és teendője a tanulókhoz optimálisan alkalmazkodó differenciálás a feladatok kijelölésében, azok megoldásában, a szükséges tanári segítésben, az ellenőrzésben, az értékelésben.
Sajátos tanulásszervezési megoldások alkalmazása szükséges a különleges bánásmódot igénylő, sajátos nevelési igényű gyerekek, a tanulási és egyéb problémákkal, magatartási zavarokkal küzdő tanulók nevelésének, oktatásának eredményes megvalósításához.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek
A tanuló váljék nyitottá a természet szépségei, értékei, illetve a környezeti problémák iránt. Legyen képes a természeti és az ember alkotta környezetről különféle módon szerzett ismereteit egymással összehasonlítani, csoportosítani, rendszerezni, egyszerű vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, megtervezni és azok eredményeit elemezni, kiértékelni. Legyen gyakorlata a különböző természeti tárgyak, élőlények, jelenségek minőségi és mennyiségi jellemzőinek elemi szintű összehasonlításában, mérésében, az adatok ábrázolásában.
Ismerje és használja a vizsgálódásokhoz, mérésekhez szükséges eszközöket, és kezelje azokat balesetmentesen, környezetkímélő módon. Szerezzen gyakorlottságot a mindennapi életben előforduló mérésekben, a hosszúság, a tömeg, az űrtartalom, a sűrűség, a nyomás, a hőmérséklet és az idő mértékegységeinek használatában. Tudja ismereteit megadott szempontok szerint rendszerezni, a lényeges tulajdonságokat a lényegtelentől elkülöníteni, a jellemző tulajdonságokat kiválasztani, azok alapján általánosítani, majd elvonatkoztatni. Megfigyeléseit, tapasztalatait a tanult szakkifejezések alkalmazásával, tanári segítséggel tudja megfogalmazni és rajzban, írásban önállóan rögzíteni. Tanári segítséggel legyen képes tájékozódni egyszerűbb enciklopédiákban, lexikonokban, tudjon ismeretekhez jutni különböző szöveges és képi ismerethordozókból**.** Tudjon térképen tájékozódni, térképvázlatot készíteni.
Tudja magyarázni az egyszerű természeti jelenségek és folyamatok okait, az egyszerűbb technikai eszközök működését. Tanári segítséggel tudja összehasonlítani a környezetében megnyilvánuló kölcsönhatásokat, változásokat. Legyen képes a megfigyelt és megvizsgált élőlények életmódjára, testfelépítésére, az élettelen és az

élő környezetükhöz fűződő kapcsolataikra vonatkozó tárgyilagos ismeretek megszerzésére. Legyen képes felhasználni, alkalmazni elemi természettudományos ismereteit a mindennapi élet problémáinak megoldásában. Lássa be, hogy környezetének állapota saját egészségére is hatással van, igényelje az egészséges életkörülményeket. Ismeretei ébresszék rá, hogy ő maga is felelős a természet jövőjéért, a környezet egészséges állapotának fenntarthatóságáért. Becsülje meg környezetének értékeit. Készüljön fel tudatosan a természet megóvására, a környezeti problémák megelőzésére, önmaga és társai védelmére.

Tájékozottság az anyagról
Ismerje a környezetében előforduló legfontosabb – különböző szerveződési szintű – anyagok alapvető tulajdonságait, a környezetre és önmagára veszélyes anyagokat, folyamatokat, jelenségeket. Ismeretei tegyék lehetővé az élvezeti és kábítószerek (szeszes ital, dohány, kábítószer) elutasítását. Ismerje fel a környezetét szennyező leggyakoribb folyamatokat és anyagokat.

Tájékozódás az időben – az idő és a természeti jelenségek
Szerezzen gyakorlatot az idő mérésében, a különböző folyamatok időtartamának becslésében.
Értse, hogy az idő múlásával természeti és társadalmi környezete is változik.
Tudja, hogy vannak megfordítható és nem megfordítható folyamatok.

Tájékozódás a térben – a tér és a természeti jelenségek
Ismerje a világtájakat, tudja azokat a valóságban és a térképen azonosítani.
Tudjon tájékozódni a lakóhelyén és annak környékén.
Ismerje Magyarország elhelyezkedését Európában és a Földön.
Ismerje hazánk tájainak, életközösségeinek legfontosabb jellegzetességeit, ismerje fel a főbb felszínformákat.
Ismerje hazánk legjellemzőbb élőlényeit.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről
Legyen tájékozott arról, hogy a természettel kapcsolatos ismereteit felkészültségének megfelelő könyvek, cikkek olvasása, a rádió és a televízió adásainak hallgatása, nézése, a számítógépes kapcsolatteremtés révén is fejlesztheti, de sok téves nézettel is találkozhat.
Tudjon önállóan problémákat megfogalmazni a környezetére vonatkozólag. Tudjon önállóan beszámolni a saját tapasztalataiból, álló- és mozgóképekből, történetekből, leírásokból, a különböző kommunikációs eszközökből szerzett ismereteiről. Tudjon írásban válaszolni ismereteinek megfelelő szóbeli vagy írásbeli kérdésekre. Tudjon egyszerű jelenségeket, folyamatokat, összefüggéseket vázlatosan ábrázolni.
Legyen tájékozott arról, hogy a természettudományok milyen meghatározó szerepet töltöttek be új kérdések felvetésében és az emberiség problémáinak megoldásában, az élet minőségének javításában. Értékelje, tisztelje a tudósok kiemelkedő eredményeit, kitartó szorgalmát.

5. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Konkrét fogalmak kialakítása egyszeri és rendszeres észlelés, megfigyelés, vizsgálat, egyszerű kísérlet alapján.
A vizsgált történések közül a természeti jelenségek megkülönböztetése másoktól.
Konkretizálás és általánosítás a megfigyelt jelenségekre építve.
A megismert természeti jelenségekben az anyag változásainak alapfokú értelmezése.
Az egyszerű jelenségek okszerű magyarázata.
A szöveges és képi információk értelmezése, rendszerezése, egyszerű következtetések megfogalmazása.
Egyszerű mérések és kísérletek önálló elvégzése és eredményeik értelmezése.
A tanulói tevékenységek anyag- és energiatakarékos megvalósítása.
Iránymeghatározás térképen, tájékozódás, egyenes vonalú távolságmérés.
A főbb felszínformák bemutatása példák alapján, álló- és mozgóképen, térképen.
Információk nyújtása közvetlenül a valóságos környezet megfigyelésével, vizsgálatával, valamint közvetve, ismeretterjesztő kiadványok, képek, filmek, modellek segítségével.
A környezetben megfigyelt élőlényekre vonatkozó köznapi ismeretek természettudományos szemléletű bővítése és rendszerezése.
Szabatos fogalomhasználat konkrét fogalmi szinten.
A megismert élőlények testfelépítése és életmódja közötti alapvető összefüggések felismertetése.

Témakör	Tartalom és kulcskompetenciák, valamint a rájuk épülő fejlesztési feladatok
Megismerési módszerek fejlesztése	Megfigyelés, vizsgálódás adott szempont szerint, a megfigyelést segítő egyszerű eszközök használatával. Megfigyelések, vizsgálatok, kísérletek tapasztalatainak értelmezése, egyszerű megfogalmazása, rögzítése, ábrázolása. Az alapvető fizikai változásokat jellemző mennyiségek mérése, egyszerű kísérletek reprodukálása. Alapfokú tájékozódás a térben, a valóság és annak képi, térképi ábrázolása révén. A rész és egész viszonyának értelmezése. Oksági kapcsolatok, összefüggések felismerése, egyszerű magyarázata példák segítségével. Információszerzés ismeretterjesztő természetismereti kiadványok, térképek, filmek segítségével. A könyvtár, a bemutatóhelyek és a valóságos környezet információforrásként való felhasználása.
Tájékozódás a térképen, térképismeret	A térkép fogalma, méretaránya, jelrendszere. Irány és távolság meghatározása, mérés települési, közlekedési és turistatérképen. Helymeghatározás ismert terepet bemutató térképen, turistatérképen, közigazgatási térképen. Keresőhálózat, kilométer-hálózat használata a térképen, tájékozódás a fő világtájak alapján. A magasság meghatározása (leolvasása). *Szociális kompetencia fejlesztése: társas tanulás, együttműködés fejlesztése; Belső motiváció kialakítása tevékenykedtetéssel: differenciálás elve a meglévő tanulói ismeretek alkalmazása, optimális tanulói aktivitás kibontakoztatása;* *Tanulás tanítása, tájékozódás célja: mindennapokban alkalmazni a tanult ismereteket.*
Az időjárás és az éghajlat elemei	Az időjárás elemei. A napsugárzás jellemzői. Felmelegedés, hőterjedés, hőmérséklet. A hőmérséklet észlelése, mérése. A hőmérséklet napi és évi változása, a hőmérséklet ingadozása. Halmazállapot-változások a természetben: olvadás és fagyás, párolgás és lecsapódás. A szél fogalma, iránya. A csapadék keletkezése, csapadékformák. A szélsőséges időjárási viszonyok által okozott hazai veszélyhelyzetek (árvíz, villámcsapás, erdőtűz, szélvihar, hóvihar) és azoknak megfelelő veszélyhelyzeti magatartás. Az éghajlat fogalma. Hazánk éghajlatának jellemzői. *Hatékony önálló tanulás fejlesztése: mérési feladatok elvégzésével;* *Szociális kompetencia fejlesztése: társas tevékenység, együttműködés fejlesztése a mérések összehasonlítása, értékelése révén;* *Természettudományos gondolkodásra nevelés: összefüggések megláttatása, megtapasztaltatása, rendszerszemlélet kialakítása. Koordináció: fizikai, földrajzi ismeretek egymásra épülése, visszahatása;* *Tanulás tanítása: probléma központú, összefüggésekre épülő ismeretszerzés;* *Testi és lelki egészség: egészség-meteorológia, időjárás változások egészségügyi hatásai.*
A földfelszín változása	A hőingadozás és a fagyhatás felszínalakító hatása. A szél és a csapadék felszínformáló munkája. A víz körforgása és felszínformálása a természetben. Folyóvizek, állóvizek. A víz tisztítása egyszerű módszerekkel. A felszínformák: a hegységek és alföldek kialakulása. A legjellemzőbb kőzetek tulajdonságai. A talaj keletkezése, jellemzői. A talaj védelme. Az emberi tevékenység felszínformáló hatása. A táj arculatának védelme. Felelős magatartás a természetben. *Környezettudatosságra nevelés: környezetért felelős életmód, preventív magatartásformák kialakítása;*

Témakör	Tartalom és kulcskompetenciák, valamint a rájuk épülő fejlesztési feladatok
	Énkép-önismeret: aktív ismeretszerzés közvetlen tapasztalatszerzés alapján, belső igénnyé válhat az önszabályozó magatartás a környezet védelme érdekében; *Természettudományos gondolkodásra nevelés: összefüggések megláttatása, megtapasztaltatása, rendszerszemlélet kialakítása. Koordináció: fizikai, földrajzi, biológiai ismeretek egymásra épülése, visszahatása;* *Tanulás tanítása: probléma központú, összefüggésekre épülő ismeretszerzés.*
Környezetünk élővilága	A gyümölcsös és zöldségeskert legfontosabb növényeinek (szilvafa, almafa, szőlő, paradicsom, sárgarépa, fejes káposzta, burgonya, vöröshagyma) testfelépítése, élete, környezeti igénye és termesztése. A gyümölcsök és zöldségfélék károkozói (cserebogár, káposztalepke, peronoszpóra). A gyümölcsök és zöldségfélék szerepe táplálkozásunkban. Leggyakoribb háziállataink (sertés, szarvasmarha, házityúk, házimacska, kutya) testfelépítése, élete. Legismertebb ház körül élő állataink (házi egér, fecske, földigiliszta), kedvtelésből tartott állatok, társállatok. A város és jellemző élőlényei. A legfontosabb állatvédelmi szabályok. *Differenciált tanulásszervezési szempont: belső motiváció kialakítása közvetlen terepi-környezeti szemléltetéssel, tanulói aktivitás optimális kibontakoztatása differenciált feladatok kijelölésével, tanulói ismeretek beépítésével;* *Szociális kompetencia fejlesztése: társas tanulás, együttműködés fejlesztése;* *Környezettudatosságra nevelés: környezetért felelős életmód, preventív magatartásformák kialakítása (élőlény és környezete kapcsolata, állatvédelem, hasznosság megítélése környezeti /ökológiai/ szempontból is);* *Énkép-önismeret: aktív ismeretszerzés közvetlen tapasztalatszerzés alapján, belső igénnyé válhat az önszabályozó magatartás a környezet védelme érdekében;* *Tanulás tanítása: problémaközpontú, összefüggésekre épülő ismeretszerzés, a természettudományos ismeretek mindennapi, gyakorlati alkalmazása;* *Testi és lelki egészség: egészséges táplálkozás, egészségvédelem (vitaminok, fehérjék…).*

A továbbhaladás feltételei

Legyen képes konkrét természeti formák, tárgyak, élőlények és egyszerű jelenségek, folyamatok megfigyelésére, tapasztalatainak rögzítésére élőszóban, rajzban és írásban. Tudja felidézni a természeti és az ember által létesített környezetére vonatkozó konkrét, szemléletes képi tartalmakat. E képzetek alapján tudjon ítéleteket alkotni, következtetéseket levonni.

Legyen képes a leggyakoribb térképjelek alapján elemi térképhasználatra. Fogalmazza meg, milyen az aktuális időjárás. Tudja a tanult mértékegységek alkalmazásával a vizsgált jelenségeket mennyiségileg is jellemezni, és a mért adatokat értelmezni. Tudja megkülönböztetni a különböző halmazállapotokat, és értse azok változását. Jellemezze az évszakokat időjárásuk szerint. Ismerje az időjárást kialakító legfontosabb tényezőket. Jellemezze éghajlatunkat. Ismerje az időjárási események és a felszín változása közötti összefüggéseket.

Tudja értelmezni az egyszerű felszínformákat kialakulásuk szerint. Tudjon jellemző tulajdonságokat mondani megfigyelt kőzetmintákról. Ismerje fel az emberek földrajzi környezetet veszélyeztető tevékenységét. Értse meg, hogy a környezet állapotának romlásáért az emberek a felelősek.

Tudja megkülönböztetni leggyakoribb gyümölcseinket, zöldségnövényeinket. Megfigyelt tulajdonságaik alapján jellemezze azokat. Ismerje a táplálkozásunkban betöltött szerepüket.

Ismerje fel a települési környezet leggyakrabban előforduló állatait és a háziállatokat. Legyen tisztában az állatvédelem jelentőségével, erkölcsi szabályaival.

6. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A jelenségről szerzett tapasztalatok összevetése a tanulók már meglévő képzeteivel, fogalomalkotás az analógiás, az elemző és az egészleges gondolkodás fejlesztése által.
Természeti folyamatok és egyszerűbb összefüggések felismertetése, magyarázata, bizonyítása, általánosítás és egyszerű elvonatkoztatás.
Felkészítés az önálló és együttműködő ismeretszerzésre, feladat- és problémamegoldásra a különböző ismerethordozók, információforrások alkalmazásával.
Az anyag mérhető tulajdonságainak, kölcsönhatásainak és változásainak elemi szintű értelmezését segítő bemutatások, kísérletek, modellek alkalmazása, megtervezése, elvégzése a baleset-, tűz- és környezetvédelmi szabályok betartásával, a tapasztalatok kiértékelése (a víz öntisztulása, a füves területek és erdők pusztulása).
Egyszerű tájékozódási gyakorlatok a térképen és a földgömbön a földrajzi fokhálózat segítségével.
Képi információk és szemléletes leírások felhasználásával a földrajzi övezetekre vonatkozó elsődleges képzetek kialakítása.
Magyarország helyzetének, nagytájainak, környezeti értékeinek, életközösségeinek leíró jellegű bemutatása, a hazai tájról alkotott képzetek gazdagítása.
A hazai tájak élővilágának – jellemző társulásainak és fajainak – ökológiai szemléletű jellemzése, a hazai élővilág sokféleségének, értékének bemutatása.

Témakör	Tartalom és kulcskompetenciák, valamint a rájuk épülő fejlesztési feladatok
Megfigyelési módszerek fejlesztése	Folyamatos megfigyelés, vizsgálódás több kiválasztott szempont szerint. Az anyagok tulajdonságainak összehasonlítása. Alapfogalmak helyes használata a tapasztalatok értékeléséhez, alapmérések (távolság és hosszúság, terület, térfogat, tömeg, sűrűség, hőmérséklet és idő), a mértékegységek pontos használata. Egyszerű kísérlet megtervezése, beállítása, elvégzése, a tapasztalatok önálló rögzítése és értelmezése. Balesetvédelem, tűzbiztonság, a tűzoltás szabályai. Alapfokú, biztonságos tájékozódás a térben, térképen és földgömbön, tájékozódás az időben a folyamatok lezajlása alapján. Információszerzés természetismereti kiadványok, térképek, földgömb, film, könyvtár, bemutatóhelyek, elektronikus média és a valóságos környezet által.
Tájékozódás a térképen és a földgömbön	A Föld alakja. Elemi tájékozódás a fokhálózat alapján. Tájékozódás Magyarország térképén. Hazánk helye a Kárpát-medencében, Európában és a Földön. Kontinensek és óceánok elhelyezkedése, földrajzi helyzete. Tájékozódás az időben. Időmérés. A Föld tengely körüli forgása. A napi időszámítás. A Föld Nap körüli keringése. Évi időszámítás. Szociális kompetencia fejlesztése: társas tanulás, együttműködés fejlesztése; Belső motiváció kialakítása tevékenykedtetéssel: differenciálás elve a meglévő tanulói ismeretek alkalmazása, optimális tanulói aktivitás kibontakoztatása tájékozódási gyakorlatok megoldása révén; Tanulás tanítása: a tájékozódás célja, a mindennapokban alkalmazni a tanult ismereteket (helymeghatározás, idő meghatározása, vagyis térben és időben történő tájékozódás); Hon- és népismeret: Hazánk természetföldrajzi és társadalmi környezete a Kárpát-medencében (Nagy tájaink folytatása a környező országok területén, egységes kárpáti környezet sajátosságai).
Éghajlat, éghajlati övezetek	A földalak, a földtengely ferdesége, a besugárzás és az éghajlati övezetek kialakulása közötti összefüggések. Az egyes éghajlati övezetek leíró jellemzése. Éghajlatot kialakító és módosító tényezők. Környezettudatosságra nevelés: az éghajlatváltozás környezetváltozást gerjeszt; Énkép-önismeret: megelőző magatartás szükségessége, önszabályozó mechanizmusok fejlesztése (pl. takarékosabb energiafogyasztás); Testi és lelki egészség: globális felmelegedés környezetváltozási következményei,

Témakör	Tartalom és kulcskompetenciák, valamint a rájuk épülő fejlesztési feladatok
	ivóvíz, termőföld és helyhiány problémái az emberi egészség szempontjából. A környezetvédelem egyben az emberi egészség védelmét is jelenti; Hatékony önálló tanulás fejlesztése: összehasonlító, rendszerező feladatok elvégzésével; Szociális kompetencia fejlesztése: társas tevékenység, együttműködés fejlesztése az összehasonlító feladatok elemzése, értékelése révén; Természettudományos gondolkodásra nevelés: összefüggések megláttatása, megtapasztaltatása, rendszerszemlélet kialakítása. Koordináció: fizikai, földrajzi ismeretek egymásra épülése, visszahatása; Tanulás tanítása: problémaközpontú, összefüggésekre épülő ismeretszerzés.
Magyarország nagytájainak jellegzetességei	A Kárpát-medence. Magyarország nagytájainak kialakulása, jellemző felszínformái. Nagytájaink leíró jellemzése (a táj arculata, éghajlati sajátosságai, természetes vizei, természeti veszélyforrásai, környezeti értékei, települési jellemzői, társadalmi életképe). A szűkebb lakókörnyezet, illetve Budapest természeti és társadalmi jellemzői. *Hon- és népismeret: Hazánk természetföldrajzi és társadalmi környezete a Kárpát-medencében nemzettudat megalapozása (Nagy tájaink folytatása a környező országok területén, egységes kárpáti környezet sajátosságai);* *Differenciált tanulásszervezési szempont: belső motiváció kialakítása közvetlen terepi-környezeti szemléltetéssel, tanulói aktivitás optimális kibontakoztatása differenciált feladatok kijelölésével, tanulói ismeretek beépítésével;* *Tanulás tanítása: közvetlen tapasztalatszerzés „külső helyszínű órák" segítségével, közvetett, de önálló tapasztalatszerzés, tájékozódás a szakirodalom és az IKT, internet segítségével;* *Hatékony önálló tanulás elősegítése tanulói beszámolók, rajzos feladatok, tablókészítésre irányuló feladatok elvégzésével;* *Szociális kompetencia fejlesztése csoportos munkaformák szervezésével (pl. osztálykirándulás, erdei iskola);* *Természettudományos gondolkodásra nevelés: összefüggések megláttatása, megtapasztaltatása, rendszerszemlélet kialakítása, táj és környezet különbözőségei, összefüggései, tájpotenciál környezeti-társadalmi jelentősége.*
Hazai tájaink életközösségei	A hazai erdők sajátosságai. Az erdők legjellemzőbb élőlényei. Az erdők jelentősége (táplálkozási kapcsolatok), pusztulásuk okai. A folyók, tavak legjellemzőbb élőlényei. A szennyezés hatása a vízi életközösségekre. A vizek öntisztulása. A hazai vízparti élőhelyek környezeti adottságai. Élőlények a vizek partján. A hazai füves területek kialakulásának környezeti feltételei. A hazai füves területek legjellemzőbb élőlényei. A füves területek jelentősége, pusztulásuk okai. Nemzeti parkjaink. A lakóhely és környékének védett és védelem alatt nem álló természeti értékei. A hazai élővilág legkiválóbb kutatóinak munkássága. *Differenciált tanulásszervezési szempont: belső motiváció kialakítása közvetlen terepi-környezeti szemléltetéssel, tanulói aktivitás optimális kibontakoztatása differenciált feladatok kijelölésével, tanulói ismeretek beépítésével;* *Szociális kompetencia fejlesztése: társas tanulás, együttműködés fejlesztése;* *Környezettudatosságra nevelés: környezetért felelős életmód, preventív magatartásformák kialakítása (élőlény és környezete kapcsolata, állatvédelem, hasznosság megítélése környezeti /ökológiai/ szempontból is);* *Énkép-önismeret: aktív ismeretszerzés közvetlen tapasztalatszerzés alapján, belső igénnyé válhat az önszabályozó magatartás a környezet védelme érdekében;* *Tanulás tanítása: problémaközpontú, összefüggésekre épülő ismeretszerzés, a természettudományos ismeretek mindennapi, gyakorlati alkalmazása;* *Hon- és népismeret, énkép-önismeret: természeti értékeink jelentőségének súlya európai környezetünkben (NATURA 2000), nemzettudat erősítése, egyben megóvásuk szükségességének kialakítása (önszabályozó mechanizmusok fejlesztése).*

A továbbhaladás feltételei

Tudjon a tanuló a konkrét környezeti jelenségekből általánosítani, elvonatkoztatni. Ismerje fel és értse meg a vizsgált jelenségekben, folyamatokban megmutatkozó oksági kapcsolatokat, összefüggéseket, törvényszerűségeket. Legyen képes alapvető méréseket elvégezni, és a mért adatokat értékelni. Ismerje fel ezek közül azokat, amelyek veszélyesek lehetnek, tudja elkerülni azokat! Bemutatás után legyen képes egyszerű kísérleteket fegyelmezetten és a balesetvédelmi, érintésvédelmi, tűzvédelmi szabályok betartásával megismételni, a tapasztalt jelenséget elmondani.
Elemi szinten tájékozódjon a térképen és a földgömbön a fokhálózat segítségével. Használja a térképet egyszerű földrajzi ismeretek megszerzésére, tudjon adatokat leolvasni a domborzati és vízrajzi térképekről. Tudja felsorolni a kontinenseket és óceánokat. Legyenek egyszerű, szemléletes képzetei a földrajzi övezetekről.
Ismerje fel jellemző álló- vagy mozgóképről és leírás alapján hazánk nagytájait, lakókörnyezetének néhány nevezetes települését, az ország fővárosát.
Tudja felidézhető képzetei segítségével jellemezni a hazai életközösségeket. Tudjon egyszerű táplálékláncokat bemutatni. Ismerje a legjellegzetesebb hazai növény- és állatfajok testfelépítését, életmódját. Értse meg a természet védelmének jelentőségét.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
– Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
– Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:
– Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

FIZIKA

7–8. évfolyam

A fizika kerettanterv és a Nemzeti alaptanterv viszonya

A fizika kerettanterv összhangban van a Nat-ban megfogalmazott általános értékrenddel, lehetőséget teremt, ajánlásokat fogalmaz meg a Nat által meghatározott kiemelt kompetenciák fejlesztésére. A tanterv alkalmazása során olyan oktatási struktúra alakítható ki, mely tevékenységközpontú képzést tesz lehetővé, a nem szaktárgyi kompetenciák fejlesztését is elősegíti. A kerettanterv tudatosan épít azokra a tanári megoldásokra, melyek a tanulók együttműködését helyezik előtérbe, s megteremti a lehetőségét mind az önállóan végzett egyéni, mind a csoportos munkának. A fizika iránti érdeklődés felkeltése és fenntartása érdekében a tananyag feldolgozása során problémaközpontú, gyakorlatias, a tanulók érdeklődésére fókuszáló, a tanulókat aktivizáló tartalmakat és módszertani megoldásokat célszerű keresni.

A kerettanterv rámutat az emberiség globális problémáinak forrására, azok kezelésének, elhárításának lehetőségeire, a környezettudatos magatartás jelentőségére. A természettudományok sokoldalú alkalmazhatóságára mind a világ leírásában, értelmezésében és megértésében, mind a technikai fejlődésben.

A fizika kerettanterv és a kulcskompetenciák fejlesztése

A fizika kerettanterv alapvető céljának tekinti tanulók a felnőtt életének sikeressége szempontjából kiemelt fontosságú kulcskompetenciák fejlesztését, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítést, a személyiségközpontú, tevékenykedtetésre alapozó tanulási eljárások és módszerek terjedésének elősegítését. A fizika oktatásának központi eleme a természettudományos kompetencia fejlesztése. Ennek révén a tanuló képessé válik arra, hogy a természet leírásának eszköztárát megismerve értelmezze, s bizonyos mértékig előre jelezze a környezetében lezajló kölcsönhatásokat, tudatosan irányítsa mindennapi cselekedeteit, elemző, objektív módon hozza meg döntéseit, s védetté váljon az áltudományokkal szemben. A tanulók természettudományos világképének fejlesztése elképzelhetetlen előzetes tudásuk, gyermeki elképzeléseik felmérése, felismerése nélkül. A tanulók a természettudományok majd minden területén rendelkeznek előzetes ismeretekkel, sokszor pontatlan, gyermekien naiv képzetekkel. A gyermeki világkép átalakítása csak ezen elképzelések tudatos „átépítése” révén lehetséges. Mindebből az következik, hogy a fizika program ebben az életkorban hangsúlyosan kell hogy tartalmazza a jelenségek felismerésére vezető megfigyeléseket, kísérleteket, s az önálló jelenségértelmezés lehetőségét.

A fizika kerettanterv lehetőséget teremt a környezettudatos nevelés megvalósítására. Megmutatja azokat a folyamatokat, melyek során az ember megismerő tevékenysége a természeti környezet megváltoztatására vezetett, láttatja a változások okait, hatásait, bemutatja a cselekvés módozatait, a cselekvés társadalmi formáit, s ezeken belül az egyén lehetőségeit.

Az anyanyelvi kompetencia fejlesztése (szövegképzés, szövegértés) a természettudományos kerettantervek fontos velejárója. E kompetencia fejlesztése gyakran a hagyományos munkamódszerek mellett megjelenő új ismeretszerzési eljárásokhoz (projekt, kooperatív tanulás, önálló munka stb.) kapcsolódik.

A matematikai kompetencia fejlesztésére a fizika elsődlegesen a számítási feladatok révén alkalmas. Ugyanakkor ebben az életkorban a számítások csak a legegyszerűbb arányosságokra korlátozódnak, s elsődleges céljuk annak megmutatása, hogy a jelenségek értelmezéséhez, előrejelzéséhez egyes mért (adatszerű) mennyiségek, s az azokkal végzett műveletek segítséget nyújthatnak.

A gyerekek ebben az életkorban már sokoldalúan használják a számítógépet. A digitális kompetencia fejlesztése elsődlegesen a digitális technika célirányos felhasználást jelenti, legyen szó internetes kereséséről, adatbázis kezelésről, szövegszerkesztők használatáról, vagy prezentációk készítéséről.

A természettudományok, ezen belül a fizika alapvető sajátsága a társadalmi beágyazottság. Ez azt jelenti, hogy a természettudósok s a természettudományok eredményei, azok létrejötte, felhasználása egy meghatározott társadalmi közegben történik, egy társadalmi közeggel kölcsönhatásban értelmezhető. A tanulók motiválása

szempontjából is érdemes a fizika történetével foglalkozni, mely nem csak a fizika gyakorlati alkalmazásainak bemutatásában segíthet, hanem a fizika művelőit is közelebb hozhatja a tanulókhoz.

Célok és feladatok

Az általános iskolai fizikatanítás az alsóbb évfolyamokon tanított környezetismeret, illetve természetismeret integrált tantárgyak anyagára épül, azok szerves folytatása. A fizikatanítás célja az általános iskolában a gyerekek érdeklődésének felkeltése a természet, ezen belül a fizikai jelenségek iránt. Ez az érdeklődés jelentheti a tanulók későbbi természettudományos műveltségének legfontosabb alapozását. Egyszerű jelenségeken, alkalmazási példákon keresztül mutassuk meg, hogy a természet jelenségei kísérletileg vizsgálhatók, megérthetők, és az így szerzett ismeretek a hétköznapi életben hasznosíthatók. Fontos cél annak tudatosítása, hogy a fizikai ismeretek a technikai fejlődésen keresztül döntő hatással vannak az ember életminőségére. Ugyanakkor a fizikai ismereteket természeti környezetünk megóvásában is hasznosítani lehet.

A fizikaórák akkor válhatnak élményszerűvé és ezáltal hatékonnyá, ha a tananyag bőséges jelenségbemutatásra és sok jól kiválasztott kísérletre épül. A fogalmak bevezetésénél, a törvények megfogalmazásánál a konkrét probléma szempontjából szakszerűen, de a lehető legegyszerűbben kell fogalmaznunk. Kerülni kell azokat az absztrakt gondolatmeneteket, amelyek inkább gátolják, mint segítik a megértést. A fizikai fogalmak közül az általános iskolában azokra helyezzük a hangsúlyt, amelyek konkrét kísérleti tapasztalatokkal kapcsolatosak, túlzott absztrakciót nem igényelnek.

A fizikai fogalmak bevezetését, a törvények megfogalmazását lehetőleg mindig megfigyelésre, jelenségek bemutatására, konkrét kísérletekre alapozzuk. Ennek során gondot kell fordítani arra, hogy a tanulók kellő gyakorlatot szerezzenek a látott jelenség pontos megfigyelésében, és szabatosan el is tudják mondani azt. A kísérletek közül különösen értékesek azok, amelyeket a tanulók maguk végeznek el.

A természettudományok közül a fizika már az alapképzést nyújtó iskolában is érzékeltetni tudja a gyerekekkel, hogy a természet jelenségei kvantitatív szinten, a matematika nyelvén leírhatók. A matematikai formalizmus az általános iskolában csak a legegyszerűbb összefüggésekre – egyenes és fordított arányosság – szorítkozik. Ezek esetében azonban kiemelten fontos feladat a megismert törvények *egyszerű* számpéldákon történő alkalmazása. A feladatmegoldás a gyakoroltatáson túl szemléletformáló hatású is lehet, ha a tanár olyan feladatokat is ad (az adatokat előre célszerűen megválasztva), melyekben a kiszámított eredmény utólag kísérletileg is ellenőrizhető legyen. Az ilyen feladatok tudatosítják a gyerekben, hogy a fizikapélda nem csupán matematikai feladvány, hanem a természet leírása, amelynek eredménye valódi, mérhető adat. A fizikai gondolkodás fejlesztésében, a számítási feladatok mellett, a tanulók tudásszintjének megfelelő kvalitatív problémák megoldása is szükséges. Ezek a kérdések a hétköznapi életből ismert egy-egy jelenség magyarázatára vagy a helyszínen bemutatott kísérlet értelmezésére vonatkozhatnak.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

A tanuló legyen képes a fizikai jelenségek, folyamatok megadott szempontok szerinti tudatos megfigyelésére, igyekezzen a jelenségek megértésére. Legyen képes a lényeges és lényegtelen tényezők elkülönítésére. → anyanyelvi, természettudományos kompetencia.

Tudja a kísérletek, mérések eredményeit különböző formákban (táblázatban, grafikonon, sematikus rajzon) irányítással rögzíteni. Tudja kész grafikonok, táblázatok, sematikus rajzok adatait leolvasni, értelmezni, ezekből tudjon egyszerű következtetéseket levonni. → matematikai, természettudományos kompetencia.

A tanuló tudja érthetően elmondani, ismereteinek mennyisége és mélysége szerint magyarázni a tananyagban szereplő fizikai jelenségeket, törvényeket, valamint az ezekhez kapcsolódó gyakorlati alkalmazásokat.

Tudjon egyszerű kísérleteket, méréseket végrehajtani. Legyen tapasztalata a kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában. → anyanyelvi, természettudományos kompetencia.

Szerezzen jártasságot a tananyagban szereplő SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek használatában, a mindennapi életben is alkalmazott mértékegységek átváltásában. → természettudományos kompetencia.

Legyen képes megadott szempontok szerint használni különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket, multimédiás oktatási anyagokat. Tudja, hogy a számítógépes világhálón a fizika tanulását, a fizikusok munkáját

segítő adatok, információk is megtalálhatók. Értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű ismeretterjesztő könyvek, cikkek, televízió- és rádióműsorok információit. Alakuljon ki benne a tudományosan nem alátámasztott, „szenzációs újdonságokkal", elméletekkel szembeni kritikai érzék. → digitális, természettudományos kompetencia.
Értékelje a természet szépségeit, tudja, hogy a természetet, környezetünket védeni kell. Ismerje a tananyag természet- és környezetvédelmi vonatkozásait, törekedjék ezek alkalmazására. → esztétikai tudatosság.
A felsorolt képességek fejlesztése révén kiemelt szerepet nyer ebben az életkorban az anyanyelvi kompetencia fejlesztése.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben
Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetünkben előforduló anyagok tanult tulajdonságait. Tudja az anyagokat tanult tulajdonságaik alapján csoportosítani. → természettudományos kompetencia.
Tudja, hogy a természeti folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magában foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait. → természettudományos kompetencia.
Legyen gyakorlata a mindennapi életben előforduló távolságok és időtartamok becslésében, tudja ezeket összehasonlítani. Legyen áttekintése a természetben található méretek nagyságrendjéről. → matematikai és természettudományos kompetencia.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudományok fejlődéséről
Tudatosuljon a diákokban, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, jelenleg jóval többet tudunk fizikai világunkról, mint a korábbi évszázadok emberei, de biztosan sokkal kevesebbet, mint az utánunk jövő nemzedékek. A tanult fizikai ismeretekhez kapcsolódva tudja, hogy mely történelmi korban történtek és kiknek a nevéhez köthetők a legfontosabb felfedezések. Ismerje a kiemelkedő magyar fizikusok, mérnökök, természettudósok munkásságát. → szociális és állampolgári, természettudományos kompetencia.

Értse, hogy a fizika és a többi természettudomány között szoros kapcsolat van, kutatóik különböző szempontból és eltérő módszerekkel, de ugyanazt az anyagi valóságot vizsgálják. → természettudományos kompetencia.

7. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Egyszerű mechanikai és hőtani jelenségek megfigyelése, a tapasztalatok önálló, szóbeli összefoglalása. → önálló tanulás, anyanyelvi és természettudományos kompetencia fejlesztése.

A hétköznapi életben is használt fizikai szakszavak tartalmi pontosítása, az új szakkifejezések szabatos használata. → anyanyelvi kompetencia fejlesztése.

Mindennapi eszközökkel, házilag elvégezhető egyszerű mechanikai és hőtani kísérletek összeállítása diák-kísérletgyűjtemények alapján; bemutatás és értelmezés egyéni vagy csoportmunkában. Összefüggések felismerése egyszerű mechanikai és hőtani kísérletekben. → természettudományos kompetencia fejlesztése.

Egyszerű mérések adatainak felvétele, táblázatba foglalása és grafikus ábrázolása, az ábrázolt függvénykapcsolat kvalitatív értelmezése. → matematikai kompetencia fejlesztése.

Út- és időmérésen alapuló átlagsebesség-meghatározás elvégzése az iskolán kívül (pl. gyaloglás, futás, kerékpár, tömegközlekedési eszközök). → matematikai kompetencia fejlesztése.

A tanult mechanikai és hőtani alapfogalmak és a mindennapi gyakorlat jelenségeinek összekapcsolása, egyszerű jelenségek magyarázata.
Elemi számítások lineáris fizikai összefüggések alapján. → matematikai kompetencia fejlesztése.
Ismerkedés az iskolai könyvtár fizikával kapcsolatos anyagaival (természettudományi kislexikon, fizikai fogalomtár, kísérletgyűjtemények, ifjúsági tudományos ismeretterjesztő kiadványok stb.) tanári irányítással.

Ismerkedés az iskolai számítógépes hálózat (sulinet) válogatott anyagaival kisebb csoportokban, tanári vezetéssel. → digitális kompetencia fejlesztése.

Témakörök	Tartalmak
A testek mozgása	
Az egyenes vonalú egyenletes mozgás	Egyszerű út- és időmérés. A mérési eredmények feljegyzése, értelmezése. Út-idő grafikon készítése és elemzése. Az út és az idő közötti összefüggés felismerése. A sebesség fogalma, a sebesség kiszámítása. A megtett út és a menetidő kiszámítása.
Az egyenletesen változó mozgás	Az egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata (pl. lejtőn mozgó kiskocsi). A sebesség változásának felismerése, a gyorsulás fogalma. Az átlag- és a pillanatnyi sebesség fogalma és értelmezése konkrét példákon.
A dinamika alapjai	
A testek tehetetlensége és tömege	Egyszerű kísérletek a tehetetlenség megnyilvánulására. A tehetetlenség törvénye.
Erő és mozgásállapot-változás	A test mozgásállapot-változása mindig egy másik test által kifejtett erőhatásra utal. (Egyszerű kísérletek.) Az erő mérése rugós erőmérővel. Az erő mértékegysége.
Erőfajták	Gravitációs erő (a Föld vonzása a testekre). Súly (és súlytalanság). Súrlódás és közegellenállás (gyakorlati jelentősége). Rugóerő (a rugós erőmérő működése).
Egy testre ható erők együttes hatása	Egy egyenesbe eső azonos és ellentétes irányú erők összegzése, az erőegyensúly fogalma.
Erő-ellenerő	Az erő két test közötti kölcsönhatásban. (Egyszerű kísérletek.)
A mechanikai munka	A munka értelmezése, mértékegysége. Egyszerű számításos feladatok a munka, az erő és az út kiszámítására. A mechanikai energia fogalma.
Az egyszerű gépek: emelő, lejtő	A forgatónyomaték kísérleti vizsgálata, sztatikai bevezetése, a forgatónyomaték kiszámítása. Az egyensúly feltétele emelőkön (az egyensúly létesítéséhez szükséges erő, illetve erőkar kiszámítása). Az egyszerű gépek gyakorlati haszna.
A nyomás	
Szilárd testek által kifejtett nyomás	A nyomás értelmezése egyszerű kísérletek alapján, a felismert összefüggések matematikai megfogalmazása, a formula alkalmazása.
Nyomás a folyadékokban és gázokban	A hidrosztatikai nyomás. A hidrosztatikai nyomás kísérleti vizsgálata, a nyomást meghatározó paraméterek. Közlekedőedények (egyszerű kísérletek, környezetvédelmi vonatkozások, például kutak, vizek szennyezettsége).
Arkhimédész törvénye, a testek úszása	A felhajtóerő kísérleti vizsgálata. Az úszás, lebegés, elmerülés feltételei. Egyszerű feladatok Arkhimédész törvényére.

Témakörök	Tartalmak
Hőtan	
Hőtani alapjelenségek	Hőmérséklet és mérése. A hőtágulás jelensége szilárd anyagok, folyadékok esetén, a hőtágulás jelensége a hétköznapi életben.
Hő és energia	A testek felmelegítésének vizsgálata, a fajhő és mérése, az égéshő. Energiamegmaradás termikus kölcsönhatás során.
Halmazállapotok, halmazállapot-változások	Az anyag atomos szerkezete, halmazállapotok. A halmazállapot-változások – olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás – jellemzése, hétköznapi példák. Az olvadáspont, forráspont fogalma. Az olvadáshő, forráshő értelmezése. A halmazállapot-változás közben bekövetkező energiaváltozások értelmezése.
Munka és energia	A testek melegítése munkavégzéssel, a termikus energia felhasználása munkavégzésre: a hőerőgépek működésének alapjai.
Energiamegmaradás	Az energia megmaradásának tudatosítása, kvalitatív szintű érzékeltetése egyszerű példákon. A különböző energiafajták bemutatása egyszerű példákon.
Teljesítmény és hatásfok	A teljesítmény és hatásfok fogalma.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes egyszerű jelenségek, kísérletek irányított megfigyelésére, a látottak elmondására.
Tudja értelmezni és használni a tanult fizikai mennyiségeknek (út, sebesség, tömeg, erő, hőmérséklet, energia, teljesítmény) a mindennapi életben is használt mértékegységeit.
Ismerje fel a tanult halmazállapot-változásokat a mindennapi környezetben (pl. hó olvadása, vizes ruha száradása).
Legyen tisztában az energiamegmaradás törvényének alapvető jelenőségével. Értse, hogy egyszerű gépekkel csak erőt takaríthatunk meg, munkát nem.
Legyen képes kisebb csoportban, társaival együttműködve egyszerű kísérletek, mérések elvégzésére, azok értelmezésére.

8. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Egyszerű elektromos és fénytani jelenségek megfigyelése, a látottak elemzése, szóbeli összefoglalása. → önálló tanulás, anyanyelvi és természettudományos kompetencia fejlesztése.

Ok-okozati kapcsolatok felismerése egyszerű kísérletekben. → természettudományos kompetencia fejlesztése.

A szakszókincs bővítése, a szakkifejezések helyes használata. → anyanyelvi kompetencia fejlesztése.

A kísérletező készség fejlesztése: diák-kísérletgyűjtemények (pl. Öveges-könyvek) tananyaghoz kapcsolódó egyszerű (elektrosztatikai, optikai) kísérleteinek összeállítása és bemutatása csoportmunkában. → önálló és kooperatív tanulás, természettudományos kompetencia fejlesztése.

Egyszerű kapcsolási rajzok olvasása, áramkörök összeállítása kapcsolási rajz alapján. Elektromos feszültség- és árammérés egyszerű áramkörökben. Az alapvető érintésvédelmi és baleset-megelőzési szabályok ismerete és betartása törpefeszültség és hálózati feszültség esetén. Tudja, mi a teendő áramütéses baleset esetén. Ismerje a villámcsapás elleni védekezés módját. Egyszerű kapcsolási rajzok olvasása, áramkörök összeállítása kapcsolási rajz alapján. A tanult elektromos alapfogalmak és a mindennapi gyakorlat jelenségeinek összekapcsolása, a tanultak alkalmazása egyszerű jelenségek magyarázatára (pl. dörzselektromos szikra, olvadó biztosíték, visszapillantó tükör). → anyanyelvi és természettudományos kompetencia fejlesztése.

A gyakran használt elektromos háztartási berendezések (fogyasztók és áramforrások) feltüntetett adatainak megértése, az egyes fogyasztók teljesítményének, fogyasztásának megállapítása. → anyanyelvi, gazdasági, és természettudományos kompetencia fejlesztése.

A tananyaghoz kapcsolódó kiegészítő információk (pl. nagy fizikusok életrajzi adatai, tudománytörténeti érdekességek) gyűjtése az iskolai könyvtár kézikönyveinek, ifjúsági ismeretterjesztő kiadványainak segítségével. → szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése.
Ismerkedés az elektronikus információhordozók, multimédia, és oktatóprogramok alapszintű használatával, tanári irányítással. → digitális kompetencia fejlesztése.

Témakörök	Tartalmak
Elektromos alapjelenségek, egyenáram	
Elektrosztatikai alapismeretek	Az elektrosztatikai kísérletek elemzése, az elektromos töltés.
Az elektromos áram	Az elektromos áram fogalma, érzékelése hatásain keresztül.
Egyszerű elektromos áramkörök	Az elektromos áramkör részei, egyszerű áramkörök összeállítása, az áramerősség és mérése. A feszültség és mérése.
Ohm törvénye	Ohm törvénye, az elektromos ellenállás fogalma, az ellenállás kiszámítása és mértékegysége. Ohm törvényével kapcsolatos egyszerű kísérletek (pl. fogyasztók soros és párhuzamos kapcsolása). Ohm törvényével kapcsolatos egyszerű feladatok megoldása.
Az elektromos munka és teljesítmény ***Az elektromos áram hatásai***	
Az elektromos áram hőhatása	Az elektromos áram hőhatásának kísérleti vizsgálata. Az áram hőhatásán alapuló eszközök (olvadó biztosíték, izzólámpa).
Az elektromos munka és az elektromos teljesítmény	Az elektromos munka és teljesítmény kiszámítása. Háztartási berendezések teljesítménye és fogyasztása. A háztartásban fellelhető elektromos berendezések biztonságos használata, érintésvédelem.
Az elektromos áram vegyi és élettani hatása	Az elektromos áram vegyi hatásának bemutatása.
Az elektromos áram mágneses hatása	Mágneses alapjelenségek. Az elektromos áram mágneses hatásának kvalitatív kísérleti vizsgálata. Az elektromos áram mágneses hatásának alkalmazása a gyakorlatban (elektromágnes, elektromotor, mérőműszerek, működésének megismerése).

Témakörök	Tartalmak
Elektromágneses indukció, váltakozó áram	
Az elektromágneses indukció	Az indukciós alapjelenségek kvalitatív kísérleti vizsgálata, a mozgási és nyugalmi indukció jelenségének bemutatása.
Váltakozó áram	Váltakozó feszültség keltése indukcióval. A váltakozó áram, jellemzése, hatásai.
Az elektromágneses indukció gyakorlati alkalmazásai	A transzformátor kísérleti vizsgálata (összefüggés a transzformátor tekercseinek menetszáma, a feszültségek és az áramerősségek között). A transzformátor gyakorlati alkalmazásai.
Az elektromos energia-hálózat **Az energiatakarékosság**	Az elektromos hálózat, energiaellátás. Az energiatakarékosság globális stratégiai jelentősége. Az energiatakarékosság hétköznapi, gyakorlati megvalósítása.
Fénytan	
A fény visszaverődése	A fényvisszaverődés jelenségének kísérleti vizsgálata, a tükrös fényvisszaverődés törvénye. A gömb- és síktükör képalkotásának kísérleti vizsgálata. A sík- és gömbtükrök gyakorlati alkalmazásai.
A fénytörés	A fénytörés jelenségének kísérleti vizsgálata. Lencsék képalkotásának kísérleti vizsgálata. Domború és homorú lencsék alkalmazási lehetőségei (fényképezőgép, emberi szem, szemüveg).
A fehér fény színeire bontása	A fehér fény színekre bontása és újra egyesítése.

A továbbhaladáshoz szükséges tevékenységek

A diák ismerje fel a tanult elektromos és fénytani jelenségeket a tanórán és az iskolán kívüli életben egyaránt.
Ismerje az elektromos áram hatásait és ezek gyakorlati alkalmazását.
Ismerje és tartsa be az érintésvédelmi és baleset-megelőzési szabályokat. Legyen képes tanári irányítással egyszerű elektromos kapcsolások összeállítására, feszültség- és árammérésre. Tudja értelmezni az elektromos berendezéseken feltüntetett adatokat.
Ismerje a háztartási elektromos energiatakarékosság jelentőségét és megvalósításának lehetőségeit.
Tudja az anyagokat csoportosítani elektromos és optikai tulajdonságaik szerint.
Legyen tisztában a szem működésével és védelmével kapcsolatos tudnivalókkal, ismerje a szemüveg szerepét. Ismerje a mindennapi optikai eszközöket.
Legyen képes alapvető tájékozódásra az iskolai könyvtár lexikonjai, kézikönyvei, természettudományos ismeretterjesztő könyvei, folyóiratai között.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
– Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
– Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:
– Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
– Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
– Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése. Önálló kísérlet, projekt bemutatása, témához csatlakozó újságcikk értelmezése, önálló kutatómunka eredményének bemutatása
– Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

BIOLÓGIA ÉS EGÉSZSÉGTAN

Az általános iskolai biológia kerettanterv és a Nemzeti alaptanterv viszonya

Az általános iskolai biológia kerettantervben kifejeződő értékrendszer tükrözi a Nat-ban meghatározott közös értékeket, azonosíthatók benne a Nat-ban kiemelt kompetenciák.
Az általános iskolai biológia kerettantervben foglaltak alkalmasak a kompetenciák fejlesztésére, megalapoznak egy később kialakítandó koherens szaktudományi műveltségképet, segítik a differenciált tanulást és útmutatásokkal szolgálnak mind a kiemelt, mind a műveltségi területhez rendelt fejlesztési feladatok teljesítéséhez.
Az általános iskolai biológia kerettanterv oly módon igyekszik meghatározni a tantárgy tartalmi követelményeit és fejlesztési feladatait, hogy ezzel elősegítse az iskolai nevelés és oktatás hozzájárulását a környezeti és gazdasági fenntarthatóság kialakulásához és a társadalom felelősségtudatának erősödéséhez. Figyelmet fordít az emberiség előtt álló közös, globális természeti-környezeti problémákra, hangsúlyozva az egyén és a kisebb és nagyobb közösségek felelősségét a veszélyek csökkentésében, elhárításában.
Az általános iskolai biológia kerettanterv alapvető céljának tekinti tanulók a felnőtt életének sikeressége szempontjából kiemelt fontosságú kulcskompetenciák fejlesztését, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítést, a személyközpontú, interaktív, tapasztalati tanulásra alapozó tanulási eljárások és módszerek terjedésének elősegítését.

Az általános iskolai biológia kerettanterv és a kulcskompetenciák fejlesztése

Az általános iskolai évek alatt a biológia oktatásának – az oktatási rendszer egyik elemeként – szerepe van abban, hogy a tanulók megszerezzék azokat a kulcskompetenciákat, amelyek elengedhetetlenek a személyes boldogulásukhoz és fejlődésükhöz, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.
Természetesen az általános iskolai biológia kerettanterv a tantárgy jellegéből adódóan nem egyformán kínál lehetőséget minden kulcskompetencia fejlesztésére, de ha eltérő mértékben is, mindegyik kulcskompetencia fejlesztése lehetséges a tantárgy segítségével.

A biológia oktatásának központi eleme a természettudományos kompetencia fejlesztése. A természettudományos kompetencia fejlesztésével a tanuló életkorának megfelelő készséget és képességet szerez arra, hogy az ismeretek és módszerek felhasználásával, az ember és a rajta kívüli természeti világ közt lezajló kölcsönhatásban lejátszódó folyamatokkal kapcsolatban magyarázatokat adjon, előrejelzéseket tegyen, s irányítsa cselekvéseit a hétköznapokban.
Ugyancsak magában foglalja a természettudományos kompetencia az emberi tevékenység okozta változások megértését és az ezzel kapcsolatos, a fenntartható fejlődés formálásáért viselt egyéni és közösségi felelősség kialakítását.
A természettudományos kompetencia birtokában a tanuló életkorának megfelelő komplexitással képes lesz mozgósítani természettudományos műveltségét, a munkájában és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során. Képes lesz kritikusan szemléli az áltudományos, az egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulásokat, és képes lesz cselekedni a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosítása érdekében lokálisan, és globális vonatkozásokban egyaránt.
A természettudományos kompetencia egyik speciális területe, fejlesztési iránya a környezettudatosságra nevelés. Ennek célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének átalakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését. Ennek az attitűdnek a kialakítását minél korábbi életkorban meg kell kezdeni, így az általános iskolai oktatás ebből a szempontból kulcsfontosságú.
Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, akkor képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartásnak a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelvnek kell lennie egyéni és közösségi szinten egyaránt.
A környezeti nevelés során a tanulók megismerik azokat a folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Megismerik életkoruknak megfelelő szinten a társadalmi-gazdasági modernizáció egyénre gyakorolt pozitív és negatív hatásait a környezeti következmények tükrében. Bekapcsolódhatnak közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe és lehetővé válik, hogy életmódjukban a természet tisztelete, a környezeti károk megelőzése váljék meghatározóvá.

A biológia oktatásában a természettudományos kompetencia fejlesztése mellett kiemelt szerepet kap a nyelvi, elsősorban anyanyelvi kommunikáció fejlesztése. Ennek birtokában a tanuló képes lesz a tantárgyi témákban szóban és írásban kommunikálni.
Képes lesz felhasználni az egyszerűbb tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, összegyűjteni és feldolgozni belőlük a releváns információkat, és képes lesz saját gondolatait a helyzetnek megfelelő módon meggyőzően megfogalmazni és kifejezni.

A biológia oktatásának számos területe alkalmas a matematikai kompetencia fejlesztésére is, hiszen ez a kompetencia lényegében egyfajta matematikai gondolkodás alkalmazásának képessége, akár a mindennapok problémáinak megoldására is. A biológiában elsősorban a matematikai kompetenciának azon területeit fejleszthetjük, amelyek a modellalkotással és a modellek alkalmazásával kapcsolatosak.
Ennek értelmében az általános iskolai tanuló képes lesz alkalmazni az alapvető matematikai elveket az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában. Követni és értékelni tudja az érvek láncolatát, matematikai úton képes indokolni bizonyos biológiai kísérleti eredményeket. Törekedni fog arra, hogy a magyarázatok, bizonyítások esetében a dolgok logikus okát és érvényességét keresse.

A modern biológia nem nélkülözheti a digitális kompetencia meglétét sem, így ennek az oktatásban is tükröződnie kell. Ez magában foglalja az információs társadalom technológiáinak a tanulók életkorának megfelelő használatát az ismeretek megszerzésének és továbbadásának folyamatában egyaránt.
Ennek értelmében a tanuló képes lesz a biológia tudományának megfelelő formában és módon használni a főbb számítógépes alkalmazásokat – elsősorban egyszerű szövegszerkesztést, információtárolást-kezelést, az internet által kínált lehetőségeket és az elektronikus média útján történő prezentációt, illetve kommunikációt.

Az ismeretszerzés folyamata már az általános iskolai tanítás-tanulás folyamatában sem nélkülözheti a hatékony, önálló tanulást. A tanuló tehát legyen képes kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is.
Ennek feltétele, hogy a tanuló ismerje és életkorának megfelelő szinten értse saját tanulási stratégiáit, készségeinek és tudásának erős és gyenge pontjait, valamint legyen képes a saját tanulási stratégiájának kialakítására, a motivációjának folyamatos fenntartására. Ugyancsak képesnek kell lennie a közös munkára és tudásának másokkal való megosztására, munkájának értékelésére és szükség esetén információ és támogatás kérésére.

A biológiának több olyan témaköre is van, amely alkalmas a szociális és társadalmi kompetencia elmélyítésére. Ezekben megismertethetjük a tanulókkal a harmonikus életvitel és a közösségi beilleszkedés feltételeit, bemutathatjuk a magatartás olyan formáit, amely révén az egyén hatékony és építő módon vehet részt az egyre sokszínűbb társadalomban.
Már az általános iskolai tanuló is rendelkezni fog saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel és megérti az egészséges életvitelnek ebben játszott meghatározó szerepét. Ismerni fogja az egyénnel, a csoporttal, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és az emberi kultúrával kapcsolatos biológiai-pszichológiai tényeket. Törekedjünk arra, hogy a tanulóban kialakuljon az a képesség, hogy figyelembe vegyen és megértsen különböző nézőpontokat és leküzdje előítéleteit.
Ez a terület alkalmas az énkép és önismeret fejlesztésére. Segítséget ad az egyén önmagához való viszonyának alakításában, az önmegismerés, az önkontroll és az önfejlesztés igényének kialakításában.
A tanulók az általános iskolai oktatás során megismerik népünk kulturális örökségének a biológia tudományát jellemző részét is. Tanulmányozzák a kiemelkedő magyar tudósok tevékenységét, munkásságát, megismerik a haza természeti kincseit. Megismerik az egyetemes emberi civilizáció legnagyobb hatású tudományos eredményeit. Megismerik az emberiség közös, globális problémáit, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködéseket.
A természettudományos és szociális kompetencia sajátos szinergiája a testi és lelki egészség megőrzésének területe. Az általános iskolai oktatás során kiemelt feladat a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelése. Az egészséges életmódra nevelés nemcsak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. Fel kell készíteni a tanulókat arra, hogy önálló, életükben életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, egészséges életvitelt alakítsanak ki, és a konfliktusokat képesek legyenek megoldani. Elő kell segíteni, hogy a tanulókban kialakuljon a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartás. Figyelmet kell fordítani a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, helytelen táplálkozás) kialakulásának megelőzésére, a szexuális kultúra és magatartás kérdéseire, a családi életre és a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre.

Célok és feladatok

Az általános iskolai biológiatanítás célja, hogy a tanulók tájékozottak legyenek a földi élővilág sokféleségéről, valamint az emberek és biológiai környezetük közötti kapcsolatrendszerről. Ezek tudatosításával növelje az élővilágban meglévő változatosság fennmaradásának és az emberek egészséges életének esélyeit. A diákok ismerjék saját testük felépítésének és működésének alapjait, az egészséges életmód szabályait, és képesek legyenek az egészséges életvezetésre. A biológia tanításának – a többi tantárggyal együtt – célja, hogy kialakítsa az új ismeretek önálló megszerzésének képességét.

A fenti célokból a következő feladatai adódnak a biológiát tanító pedagógusnak:

Az általános iskolában olyan természetszemléletet és biológiai tudatot alakítson ki, melyben a biológiai sokféleség alapvető fontosságú. Mutasson rá az élőlények és az életközösségek változatosságára, az ökológiai rendszerek dinamikus jellegére. Rendezze a hazai és a távoli tájak megismert élőlényeit a tudományos rendszer főbb kategóriáiba. Mutassa be az emberi szervezet felépítésének és működésének lényeges sajátságait, biztosítsa az életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot és segítse elő az emberek közötti, valamint emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését. Tudatosítsa, hogy Földünk globális problémáinak megoldása, a biológiai ismeretek segítségével, minden ember közös feladata.

Tanulói megfigyelések, vizsgálatok és tanulókísérletek szervezésével, vizsgálati eljárások gyakoroltatásával, ismeretterjesztő művek közös feldolgozásával alakítsa ki az önálló ismeretszerzés képességét és igényét.

A tananyag feldolgozása során a mindennapi élethez, a gyakorlathoz kapcsolódva tegye nyilvánvalóvá, hogy az elsajátítandó tudás nem elsősorban önmagáért szükséges, hanem azért, hogy megértsék, és ennek alapján tudják befolyásolni a környező világ jelenségeit.

Segítse elő csoportos tevékenységekkel az együttműködésre vonatkozó készségek kialakulását, és az iskola működésének egészébe integrálódva könnyítse meg a szocializációt, a társadalmi környezetbe történő beilleszkedést.

Fejlesztési követelmények

A Nat-ban a kiemelt fejlesztési feladatok közé tartozik a környezeti nevelés, valamint a testi és lelki egészség védelme. Ez a két terület a biológia tanításában is központi helyet foglal el, szinte e két terület köré szerveződik az általános iskolai biológiaoktatás egésze. Valósítsuk meg e két kiemelt fejlesztési feladatot az alábbi követelményrendszer elemein keresztül!

Keltsük fel a tanuló érdeklődését a biológiai jelenségek, folyamatok iránt. Juttassuk ismeretekhez a biológiai környezete jelenségeinek, folyamatainak vizsgálata révén. Tegyük képessé a tanulót a biológiai jelenségek, folyamatok önálló megfigyelésére, tudjon egyszerűbb vizsgálatokat, kísérleteket önállóan elvégezni. Ehhez legyen gyakorlata a taneszközök, vizsgálati és kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában.

Tegyük képessé a tanulót, hogy ismeretszerzési tevékenységében használni tudja a nyomtatott, illetve az elektronikus információhordozókat, és értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű biológiai ismeretterjesztő könyvek, cikkek, különböző elektronikus médiumok biológiával kapcsolatos információit.

Ismertessük meg, vétessük észre a természet szépségeit és tegyünk kísérletet a természeti szépségeknek a tanulók értékrendjébe való megfelelő módon történő beillesztésére.

Alakítsuk ki a tanuló az irányú képességét, hogy tudja a biológiai objektumokról, jelenségekről szerzett ismereteit elmondani, leírni, ábrázolni és a biológiai környezetéről különböző módon szerzett ismereteit összehasonlítani.

Tegyük képessé a biológiai ismeretszerzés szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésére, és a biológiai objektumok, jelenségek, csoportosítására, rendszerezésére. A biológiai kísérletek kapcsán legyen képes megállapítani, hogy mely tényezők miként változnak meg, tanári segítséggel rendezze a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat és értelmezze a vizsgálatok, kísérletek eredményeit.

Segítsük a tanulót, hogy a megfigyelései, vizsgálatai, kísérletei során szerzett ismereteit szellemi fejlettségének megfelelő szinten tudja – a legfontosabb szakkifejezések helyes használatával – megfogalmazni, és írásban, egyszerűbb vázlatrajzokon rögzíteni, és képes legyen a biológiai jelenségekkel kapcsolatos diagramok, ábrák információtartalmát leolvasni, értelmezni.

Tegyük képessé a tanulót arra, hogy magyarázni tudja ismereteinek mennyisége és mélysége szerint a biológiai művelődési anyagban feldolgozott jelenségekhez, folyamatokhoz hasonlókat is, és használja, alkalmazza a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában a biológiai művelődési anyag elsajátítása során szerzett jártasságait, képességeit, készségeit.

Alakítsuk ki a tanulóban az igényt fizikai és pszichés egészségének, egészséges – természetes és mesterséges – környezetének megőrzése iránt, érjük el, hogy ezeket az emberiség közös értékének tekintse.

Segítsük azoknak a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak a kialakulását, amelyek a tanulók testi és lelki egészségi állapotát, életminőségét javítják, segítsük az egészséges életmód térhódítását a felnövekvő nemzedék körében.

Ismertessük meg a tanulóval a szűkebb, illetve a tágabb környezetében előforduló és a biológiai művelődési anyagban szereplő – különböző szerveződési szintű – anyagok, élőlények alapvető tulajdonságait, az élő anyag jellemzőit.

Ismertessük meg az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti összefüggést, az ember egészséges életműködését veszélyeztető anyagoknak a szervezetére gyakorolt hatásait.

Törekedjünk arra, hogy a tanuló értse és a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, valamint tegyük képessé arra, hogy mikrokörnyezetében a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében aktív szerepet vállaljon. Ismerje a környezetében előforduló természeti és civilizációs veszélyhelyzeteket, azok túlélési lehetőségeit.

Ismertessük meg a tanulóval a fenntartható fejlődés ökológiai-társadalmi fogalmát és segítsük elő a környezettudatos magatartás kialakulását.

Tudatosítsuk a tanulóban, hogy a biológiai jelenségek, folyamatok egyik alapvető jellemzője az idő, az idő múlásával az élőlények is változnak. Adjunk áttekintést a földi élet periodikus változásairól, az emberi élet szakaszainak főbb jellemzőiről, életfolyamatok visszafordíthatatlanságáról.

Adjunk képet az egyes kontinensek és hazánk tájainak jellegzetes növényeiről, állatairól.

Mutassuk meg, hogy a biológiai objektumok, jelenségek megismerése is folyamat, közelítés a valóság felé Tudatosítsuk, hogy a biológiai ismeretek fejlődése a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának eredménye, s ebben a munkában jelentős szerepet töltöttek be a magyar tudósok, kutatók is.

7. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A biológia tudományának elhelyezése a megismerési folyamatban, a tudományos fejlődés érzékeltetése.
A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak helyénvaló használata.
A földrajzi térképek és kontúrtérképek használata az élővilág biomjainak földrajzi elhelyezésében.
Az éghajlat, az élőhelyek és a biomok jellegzetességei közötti kapcsolat felismerése.
Önálló információgyűjtés az egyes életközösségekről, élőhelyekről (könyvek, folyóiratok, elektronikus források stb.).
Az életközösségek rendszerként való értelmezése és vizsgálata. A rendszer és környezet elválasztása. A rendszer egyensúlyának bemutatása.
A megismert biomok önálló bemutatása, jellemzése.
A megismert állatok és növények felismerése.

A megismert élőlények tulajdonságainak összehasonlítása, az azonosságok és különbségek felismerése.
Az állatok és növények energia átalakító folyamatainak vázlatos elemzése.
Az élőlények életmódja és az élőhelyek közti kapcsolat felfedezése.
A növény- és állatfelismeréshez kapcsolódó segédanyagok (határozókönyvek, képes atlaszok stb.) használata.
Az iskola környezetének, mint élőhelynek a megfigyelése, természet- és környezetvédelmi szempontból való elemzése.
Tanulói kiselőadás tartása, pl. a környezetszennyezés problémáiról vagy a biológia fejlődésében fontos szerepet játszó tudósok életéről.
Az iskola és a lakóhely környezetvédelmi problémáinak megoldását, az emberek meggyőzését szolgáló programok kitalálása, irányított megvalósítása.
A megismert élőlények csoportosítása, osztályozása különböző szempontok szerint. Az evolúciós gondolat, mint a csoportosítás egyik lehetséges kiindulópontja, megismerése.
A megismert élőlények besorolása a főbb rendszertani kategóriákba.

Témakör	Tartalom
Tájak és életközösségek	
A földi élővilág általános jellemzése	Az életközösségek jellemzői, az ökológiai környezet, az élő és élettelen környezeti tényezők fogalma. Az életközösségek szerveződése, anyagforgalma, a tápláléklánc. A környezetszennyezés és a környezetvédelem fogalma. Az életközösségek pusztulásának okai, védelmük jelentősége a földi élővilág és ezen belül az emberiség szempontjából. Az emberiségre leselkedő veszélyek. A járványok kialakulása és az ellenük való védekezés módjai.
A forró övezet élővilága	A trópusi esőerdők előfordulása, környezeti adottságai. Egy trópusi esőerdő jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A trópusi esőerdők jelentősége a bioszférában, pusztulásuk okai és védelmük. A szavannák előfordulása, környezeti adottságai. Egy szavanna jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A sivatagos területek környezeti adottságai, övezetes előfordulása. A sivatagos területek jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. Az elsivatagosodás jelensége, veszélyei.
A mérsékelt övezet élővilága	A mediterrán területek környezeti adottságai, előfordulása, néhány itt honos élőlény jellemzése. A lomberdők előfordulása, környezeti adottságai. Egy lomberdő jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A füves puszták előfordulása, környezeti adottságai. Egy füves puszta jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A füves puszták pusztulásának okai, védelmük. A tajgaerdők előfordulása, környezeti adottságai, jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A lomberdők és tajgaerdők pusztulása és védelme.
A hideg övezet élővilága	A tundrák előfordulása, környezeti adottságai, a tundra jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A sarkvidékek környezeti adottságai, a sarkvidékek jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben.
A hegyvidékek élővilága	A környezeti viszonyok és az élővilág elrendeződésének függőleges övezetessége.

Témakör	Tartalom
A tengerek és tengerpartok élővilága	A tengerpartok jellemző élőlényeinek testfelépítése, életmódja, szerepe az életközösségben. A partközeli és a nyílt vizek, valamint a mélytengerek környezeti adottságai, legfontosabb élőlényeinek jellemzői és szerepe az életközösségben. A tengerek és óceánok szennyeződésének következményei és a megelőzés lehetőségei.
Az élőlények rendszerezése	
A rendszerezés	A rendszerezés elvei, a természetes rendszer. A legfontosabb rendszertani kategóriák.
A sejtmagnélküliek és a sejtmagvas egysejtűek	A baktériumok, a növényi és állati életmódot folytató egysejtűek általános jellemzői, egészségügyi és ökológiai jelentőségük.
A gombák	A gombák általános jellemzői, egészségügyi és ökológiai jelentőségük.
A növények	A növények általános jellemzői. Az alacsonyabb rendű növények: a moszatok, a zuzmók, a mohák, a harasztok. A nyitvatermők törzse. A zárvatermők törzse, ezen belül a kétszikűek és az egyszikűek osztályai.
Az állatok	Az állatok általános jellemzői. Az alacsonyabb rendű állatok: a szivacsok, a csalánozók, a gyűrűsférgek, a puhatestűek, az ízeltlábúak jellemzői. A gerincesek törzse és ezen belül a halak, a kétéltűek, a hüllők, a madarak és az emlősök jellemzői.

A továbbhaladás feltételei

Ismerjék az életközösségek legjellemzőbb, táplálékláncot alkotó fajainak nevét, külső felépítését, életmódját.
Tudjanak egy-egy táplálékláncot összeállítani a különböző életközösségek megismert élőlényeiből.
Legyenek képesek kiemelni és összehasonlítani a különböző tájakon élő növények és állatok lényeges ismertetőjegyeit.
Mondjanak egy-két példát a különböző életközösségek élőlényeinek testfelépítése és környezete közötti összefüggésre.
Legyenek tisztában azzal, hogy a természetes életközösségek védelme az egész földi élet számára létfontosságú.
Észleljék, ha környezetük állapota romlik, és legyen igényük annak megakadályozására.
Ismerjenek példákat a különféle életközösségek károsításának módjára és annak megakadályozására.
Ismerjék, hogyan kell az élőlényeket hasonló tulajdonságaik alapján rendszerezni, csoportosítani.
Legyenek képesek a megfigyeléseik, vizsgálódásaik során nyert tapasztalatok értelmezésére.

8. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A tananyagban szereplő legfontosabb fogalmak értelmezése, szakszerű használata.
Az emberi szervezet egészének és részeinek bemutatása, jellemzése.
Az ember legfontosabb szöveteinek, szerveinek, szervrendszereinek felépítése és működése közötti kapcsolat felismerése.
Az egyes szervek, szervrendszerek működésének értelmezése a szervezet egészének szempontjából.
Önálló információgyűjtés és feldolgozás az emberi szervezet működéséről (könyvek, folyóiratok, elektronikus források stb.).
Az ember életmódja és egészségi állapota, illetve az egészségi állapota és a környezet közti kapcsolat elemzése.
Önálló tanulói kiselőadások tartása pl. a korszerű táplálkozásról, az egészségkárosító anyagokról, élvezeti szerekről, szenvedélybetegségekről.
Az emberi szervezetet veszélyeztető anyagok szervezetre gyakorolt fontosabb hatásainak megismerése.
Az öröklődés és az egészség közötti kapcsolat megismerése, az öröklött kockázatok fogalmának megértése.
Egyszerű élettani megfigyelések és vizsgálatok önálló elvégzése.
A vizsgálatok eredményeinek, tapasztalatainak dokumentálása és értékelése.

Témakör	Tartalom
Az emberi szervezet felépítése és működése	
Az emberi test szerveződése	Szerveződési szintek: sejtek, szövetek, szervek, szervrendszerek, szervezet. Az ember sejtjeinek közös jellemzői. A hámszövetek, a kötő- és támasztószövetek, az izomszövetek, valamint idegszövet felépítése és funkciója.
Az emberi bőr	A bőr szerkezetének és funkciójának összefüggései. A bőr sérülései, védelme, bőrápolás.
A mozgás	A csontok felépítése, kapcsolódása és funkciói. Az izmok részei, rögzülése és funkciói. A rendszeres mozgás fontossága, a mozgásszegény életmód következményei.
A táplálkozás	A táplálkozás szerveinek elhelyezkedése. A táplálkozás funkciója a szervezet fenntartásában. A bélcsatorna szerkezete és működése. A legfontosabb tápanyagok. A vitaminok. A táplálkozás higiénéje és az egészséges táplálkozás.
A légzés	A légzés szerveinek elhelyezkedése. A légzés funkciója a szervezet fenntartásában. A légutak, a tüdő szerkezete és működése, a hangadás. A légcsere és a gázcsere. A légzőszervekre ható környezeti ártalmak, légzésvédelem, a dohányzás káros hatásai.
A keringés	A keringés szerepe a szervezet fenntartásában. A keringési rendszer részei. A vér összetétele, vércsoportok. A szív- és érrendszeri betegségek megelőzése. Védekezés a kórokozók ellen.
A kiválasztás	A kiválasztó működés jelentősége. A kiválasztás szervei és ezek működése.
A szaporodás	A férfiak ivarszervei és ezek működése. A nők ivarszervei és ezek működése, az ivari ciklus. Az ember nemi élete, a fogamzásgátlás. A terhesség kialakulása és eseményei, a szülés. Az ivarszervek higiénéje, a nemi úton terjedő betegségek megelőzése. Az öröklődés és az egészség közötti kapcsolat, öröklött kockázat.
Az ember egyedfejlődése	Az embrionális fejlődés főbb jellemzői. A posztembrionális fejlődés főbb jellemzői. A fejlődési szakaszok főbb egészségügyi problémái.
Idegi és hormonális szabályozás	A szabályozó működés jelentősége a szervezet fenntartásában. A látás és a hallás szerveinek főbb jellemzői és működése; az íz és a szag érzékelése, a bőrérzékelés. Az idegrendszer tagolódása, akaratlagos és akarattól független működése. A lelki egészség. Az idegrendszer működését befolyásoló élvezeti és kábítószerek káros hatása, szenvedélybetegségek. Kockázatok és veszélyek felismerése és kivédése. A hormonrendszer főbb jellemzői. Néhány belső elválasztású mirigy és hormonja, valamint ezek hatásai.

A továbbhaladás feltételei

Tudják felsorolni az egyes életműködések szervrendszereinek fő részeit és ismerjék ezek működésének lényegét. Legyenek jártasak abban, hogy testükkel, életműködésükkel kapcsolatos ismereteket tudjanak szerezni a népszerűsítő művekből, és tudásuknak megfelelő szinten legyenek képesek az információk kritikus értékelésére.

Legyenek képesek elektronikus forrásokból a témákhoz kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére. Legyenek képesek ábrákról, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére.
Tudják az egyes témákhoz kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismereteiket röviden összefoglalni szóban, illetve írásban.

Tudják az emberi életszakaszok főbb testi, lelki és viselkedésbeli jellemzőit felsorolni.
Tudatosuljon bennük, hogy az ivarszervek nem azonos ütemben fejlődnek a többi szervrendszerrel, a korai szexuális élet ártalmas lehet.
Értsék meg, hogy az egyes emberek egyedfejlődése különböző ütemű, ezért az azonos életkorúak között is lehetnek olyan jelentős fejlettségbeli különbségek, amelyek mégsem kórosak. Legyenek toleránsak a más ütemben fejlődő és fogyatékos emberekkel.
Legyen igényük a tisztaságra és az egészséges életmódra. Értsék a betegségek megelőzésének fontosságát.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
  Évfolyamokra bontva:
  7. évfolyamon legyenek képesek kiemelni és összehasonlítani a különböző tájakon élő növények és állatok lényeges ismertetőjegyeit. Legyen gyakorlatuk abban, hogyan kell az élőlényeket hasonló tulajdonságaik alapján rendszerezni, csoportosítani.
  8. évfolyamon legyenek képesek egyszerű élettani vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a vizsgálat, kísérlet eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban (például a tanulók számára ismeretlen élőlény leírása, vagy több ilyen élőlény összehasonlítása, csoportosítása vagy egy egyszerű kísérlet elvégzése), szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
  Évfolyamokra bontva:
  7. évfolyamon legyenek tisztában azzal, hogy a természetes életközösségek védelme az egész földi élet számára létfontosságú. *Észleljék, ha környezetük állapota romlik*, és legyen igényük annak megakadályozására.
  8. évfolyamon legyenek jártasak abban, hogy testükkel, életműködésükkel kapcsolatos ismereteiket meg tudják szerezni a népszerűsítő művekből.

- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:
- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán. (Amelyek megválaszolásakor az is kiderül, hogy a tanulóknak helyes képzetei alakultak-e ki, jól használják-e a biológiai szakkifejezéseket, értik-e az összefüggéseket.)
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából. Sztenderdizált feladatsorokból összeállított feladatlapok, ismeretek megállapításához készített tesztek.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése. Vizsgálómódszerek gyakorlati alkalmazásában való jártasságot bizonyító tevékenységek.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

KÉMIA

7–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az Ember a természetben műveltségi terület legfontosabb célja, hogy a tanulók a három természettudományos tantárgy (fizika, kémia, biológia) és a földrajz segítségével 18 éves korukra korszerű természettudományos műveltséggel rendelkezzenek. Megszerezzék azt a használható tudást, amelyek segítenek az állampolgári léttel összefüggő kérdésekben, a döntéshozatalban. Világképük kialakulását az iskolai évek során folyamatosan segítjük. A fejlesztés fontos szakasza a 7–8. évfolyam. A világról kialakított kisgyermekkori elképzeléseiket ebben az életszakaszban – a korábbiakhoz képest sokkal hathatósabban – vetjük össze a tudományok által megfogalmazott tényekkel, törvényszerűségekkel. Alapvető tehát, hogy a bemutatott törvényeket világosan megértsék és a kialakított – egyértelmű, tiszta – fogalmakat a hétköznapokban alkalmazni tudják. Mindennek eléréséhez eszköz a megtanított tananyag. Iskolai szinten alaposan át kell gondolni, hogy a természettudományos alapfogalmakat melyik tantárgy, mikor vezeti be. Hogyan épülnek egymásra. Mindehhez a természettudományos tanárok és a matematika tanárok együttműködésére van szükség. Az anyag sokféleségét, fizikai, kémiai tulajdonságait jól megválasztott példák segítségével mutatassuk be és e sokféleségben egyszerű, tanulható szabályok segítségével „teremtsünk rendet”, alakítsuk ki az anyag összetételén alapuló csoportokat. A tanítás során tájékozódjunk rendszeresen a tanulók elképzeléseinek változásáról és szükség esetén, ismételten segítsük a helyes elképzelések kialakulását.

A kémia tantárgy a kulcskompetenciák közül első sorban a természettudományos kulcskompetenciákat alakítja ki, de fontos szerepet játszik a matematikai kulcskompetencia (pl. hétköznapi életből vett számolási feladatok révén), az anyanyelvi kommunikáció (pl. kooperatív feladatok), a digitális kompetencia (pl. anyaggyűjtés, a korosztályi adottságoknak megfelelő poszter-, prezentációkészítés), hatékony, önálló tanulás kialakításában is. A tantárgy lehetőségeket ad az idegennyelvi kompetencia (pl. szakkifejezések), a szociális és állampolgári kompetencia (pl. a tudomány és technika fejlődése kapcsán), a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia (kooperatív csoportmunkában végzett feladatok), az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség (kooperatív csoportmunkában végzett feladatok produktumai: tablók, poszrek stb.) fejlesztésére is.

A 7-8. osztályos kémiatanítás során nem szabad megfeledkezni arról, hogy a középszintű kémia érettséginek (későbbiekben: KÉ) része a csak ezeken az évfolyamokon megtanított szervetlen kémia tananyag. Így a tanítás során differenciálást kell alkalmazni. A legjobbak rendelkezzenek ebben a témakörben az érettségihez nélkülözhetetlen biztos ismeretekkel, viszont a gyengébbektől ne várjuk el a számukra nehezen elsajátítható ismereteket. Esetükben elsősorban a természettudományos nevelésükre kell koncentrálni. Mindezt a tanítás alaposan átgondolt szervezésével, és ha erre mód van (akár néhány, egy-két tanuló számára szervezett) tehetséggondozó szakkörrel, foglalkozással lehet elérni. A tanítás során a kollégák ismerjék és használják a kémia érettségi részletes követelményrendszerét. A gyengébbek számára készüljön minimális követelményrendszer. Ez tartalmazza azokat az elvárásokat, amelyeket minden tanuló teljesíteni tud.

Fontos, hogy bemutassuk a kémia jelentőségét. A vegyipar nélkülözhetetlen a társadalom számára. Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a környezeti problémák (azok is, amelyeket a vegyipar okoz) csak kémiai tudás segítségével oldhatók meg. Mindezek során fejlesszük a tanulók felelősségérzetét (önmaguk, társaik, családjuk és a társadalom iránt)!

Legyen a kémiatanítás érdekes, élményszerű, melynek elengedhetetlen velejárói a kémiai kísérletek (demonstrációs és tanulói kísérletek) legyenek látványosak, de a lehetőségekhez mérten egyszerűek. Legyenek olyan kísérletek, amelyeket a tanulók otthon is meg tudnak ismételni (pl. oldás, égetés, sav-bázis reakciók, erjesztés), de minden ilyen lehetőség esetén hívjuk fel a figyelmüket a veszélyekre (tűz és balesetvédelem). A kísérletezés során mutassunk példát a munkavégzésben (óvatosság, pontosság, tisztaság, figyelmes, esztétikus munka) és az anyag- és energiatakarékosságban. Ez utóbbiak a környezetvédelem hatékony módszerei.

Alkalmazzuk a 2000. évi XXV. törvény „a kémiai biztonságról” előírásait, tanítsuk meg erre tanítványainkat is. Ebben a vonatkozásban se felejtsük, hogy a példa nevel a legjobban.

Foglalkozzunk a fogyasztóvédelem kérdéseivel, a különböző adalékanyagok alkalmazásával, a veszélyes anyagok kezelésével is.

A jelenségek értelmezése során is lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére, kialakítható a tanulókban a jelenségek magyarázatának igénye. Kreativitásukat, együttműködő készségüket, önismeretük fejlődését változatos módszerek alkalmazásával segítsük (kooperatív módszerek, csoportmunka, projektek, könyvtár- és internet-használat)! Neveljük tanítványainkat a kémia ismeretanyagán keresztül aktív, viszonyaikat megváltoztatni képes, kritikus emberekké. Fejlesszük együttműködőkészségüket. Adjunk lehetőséget arra, hogy átéljék az együtt végzett munka örömét és azt az örömet, amely a sikeres produktum elismerésével jár.

A megértést minden lehetséges módon segítsük. Szemléltessünk az iskola adottságai szerint a legsokoldalúbban. Használjuk a videofilmeket, számítógépes programokat, a digitális tananyagbázis anyagait, modelleket, a tankönyvek ábráit stb. A molekulamodellek legyenek az állandó tömegviszonyok megjelenítői is. Mutassuk be a háztartásban elterjedten használt vegyszereket, ezek élettani hatását és szakszerű, balesetmentes használatát. Minden lehetséges alkalommal fel kell hívni a diákok figyelmét az egészséges életmódra (tápanyagok, kábítószerek, kábító hatású oldószerek, permetezőszerek, gyógyszerek, dohányzás). Segíteni kell a helyes szokások kialakulását.

Az eredményes kémiatanulásnak speciális módszerei vannak. Ezeket meg kell tanítani. El kell mondani, hogy melyek azok a részek, amelyeket a tanulónak memorizálni kell és melyek azok az ismeretek, amelyeket a szabályok ismeretében a tanultakból levezethetünk. Fel kell hívnunk a figyelmet a megértés, a gyakorlás jelentőségére és bíztatnunk kell a tanulókat arra, hogy mindaddig kérdezzenek bátran (a kooperációs csoportmunkában egymástól, az így meg nem oldott problémákat pedig a tanártól), míg vannak számukra érthetetlen anyagrészek. A képleteket, egyenleteket a tanulás során (akár többször is) le kell írni. A számításos feladatok minél nagyobb számú tanuló általi megértetésére kifejezetten alkalmas a munkának kooperációs csoportban történő szervezése. A jobb képességű tanulók az ilyen munkaszervezéssel a tanár „kinyújtott karjai" lehetnek és esetenként hatékonyabban átláthatják tanulótársaik problémáját, mint maga a szaktanár.

A kémiai szaknyelvben a kommunikáció fontos eszközei a vegyjelek, képletek. Információtartalmuk sokoldalúan felhasználható a tanítás során. A gondolkodás fejlesztésének fontos eszközei. Segítségükkel egyszerűen leírhatók a kémiai reakciók. Használatuk alapvető feltétele a megértés. Mennyiségi jelentésük alkalmat ad a mennyiségi törvényszerűségek elmélyítésére, a mértékegységek és az alapvető matematikai összefüggések természettudományos alkalmazásának begyakorlására. A számítási feladatok a szövegértés fejlesztésének hasznos eszközei. Mértéktartó, differenciált használatuk fejlesztő hatású.

A kémia tanulmányok során a gyerekek sokféle kommunikációs formát gyakoroljanak.
A kémiai eljárások alkalmazásának, valamint az egyes elemek, vegyületek, módszerek felfedezésének történetével, neves hazai és külföldi kémikusok tevékenységének tanításával kialakítható a kémia kultúrtörténeti szemlélete. A tudomány, mint társadalmi tevékenység bemutatásától eljutunk a technika (pl. a gyógyászat) és a tudomány kapcsolatáig.

Az informatika tárgyban elsajátított képességek, készségek gyakoroltatása, alkalmazása, továbbfejlesztése során alapvető önművelési, ismeretszerzési technikákat gyakorolnak a diákok.

A kémia alakítsa – a fenntartható fejlődés igényeinek megfelelően – a tanulók természethez való viszonyát, melynek során törekszünk a természet kincseit óvó, védő magatartás kialakítására. Fel kell hívnunk a tanulók figyelmét arra, hogy az ember része a természetnek. E megbonthatatlan egységből következik az emberi társadalmak és az egyének sajátos felelőssége a környezetvédelemben. A környezeti nevelésben a legfontosabb a természetes vizek, a levegő és a talaj kémiai szennyeződéstől történő megóvásának fontosságát megismertetni a tanulókkal. Az érintett környezeti jelenségek tárgyalása során tudatosítsuk a gyerekekben, hogy ők maguk is sokat tehetnek saját környezetük védelméért, hogy iskolájuk, családjuk, lakóhelyük sok cselekvési lehetőséget kínál a környezeti gondok helyi mérséklésére.

Fejlesztési feladatok

A kémia tantárgynak meghatározó szerepe van a kiemelt fejlesztési feladatok közül – számtalan területen keresztül – a környezettudatosságra és a testi és lelki egészségre nevelésben. A további kiemelt fejlesztési feladatok kialakításában is szerepet játszik. Így pl. a kooperatív csoportmunka, a drámapedagógia segítségével az énkép és önismeret, az aktív állampolgárságra, demokráciára, a felnőttlét szerepeire történő nevelés fejleszthető. A hazai, európai, Európán kívüli tudósok kiemelkedő eredményeinek bemutatásával a hon- és népismeret, az európai azonosságtudat és egyetemes kultúra tudatosítható. Megfelelő, a mindennapi élethez kapcsolódó problémafeladatokkal (pl. hogyan csökkenthető a gázszámla?) gazdasági nevelést végezhetünk.

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek

Mutassuk be és értelmezzük a tudomány szerepét a technikai és társadalmi folyamatokban.

Alakítsuk ki diákjainkban az ismeretszerzés iránti határozott igényt. A tanulók szerezzenek gyakorlatot a kísérletezéshez szükséges anyagok és eszközök szakszerű, balesetmentes használatában, a minden apró mozzanatra kiterjedő észlelésben. Ismerjék meg a veszélyforrásokat az iskolában és az iskolán kívül egyaránt. Rendelkezzenek alapvető balesetvédelmi ismeretekkel. Ismerjék és alkalmazzák a kémiabiztonságról szóló törvény előírásait. Méréseik és egyszerű számítási feladataik során gyakorolják a tanult mértékegységek használatát, tudják alkalmazni azok törtrészeit és többszöröseit.

A molekulák térbeli viszonyainak vizsgálatához használjanak a diákok modelleket. A modellek segítségével értelmezzék a molekulák összetételét.

Gyakorlottságot kell szerezniük a tanulóknak az információkutatásban, a lényegkiemelésben, a válogatásban, a tömörítésben és a rendszerezésben. Legyenek képesek a diákok megadott szempontok szerint használni lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket, a számítógépes lehetőségeket, valamint multimédiás oktatási anyagokat. Rendszeres feladatokkal és önálló munkájuk elismerésével szoktassuk hozzá a diákokat az ismeretterjesztő irodalom, a tudományos sajtó, a kézikönyvek, az iskolai és a lakóhelyi könyv- és médiatár, a sugárzott és a digitális média használatához. Gyakorlatot kell szerezniük a tanulóknak a feléjük áradó információözönből a tudományosan is elfogadható információk kiszűrésében, a média kritikus kezelésében.

A megfigyeléssel, méréssel, könyvtári munkával összegyűjtött információkat a tanulók legyenek képesek önállóan rögzíteni, áttekinthetően rendszerezni. A tapasztaltakat, információkat koruknak megfelelő szinten hasonlítsák össze, csoportosítsák, sorolják be a megfelelő csoportokba. Találkozzanak a rendszerezés lépéseivel, lássanak példát arra, hogy egy halmaz csoportképzés után hogy alakítható rendszerré.

A tanulók gyakorolják a vonalas felosztások, táblázatok, diagramok, grafikonok, ábrák, rajzok értelmezését, használatát, hogy ebben gyakorlatot szerezve maguk is képesek legyenek információkat megjeleníteni. A verbális és a képi információk átalakítása egymásba komoly nehézséget jelent a diákok számára. A felsőbb évfolyamokon akkor lehet hatékonyan fejleszteni ezt a fontos képességet, ha az alapvető ábrázolási módok, sematikus vázlatrajzok alkalmazásában gyakorlatot szereztek a tanulók az általános iskola évei alatt. Ismerkedjenek meg néhány komplex gyártási folyamat leírásával.

Az önálló vagy csoportos vizsgálatokkal, mérésekkel és információkutatással szerzett adatokat, ismereteket a tanár segítségével elemezzék a diákok: értelmezzék a jelenségeket, állapítsanak meg összefüggéseket, vonjanak le következtetéseket, általánosítsanak, tegyenek önálló megállapításokat. A legjobbak, az egyszerű reprodukción túllépve legyenek képesek a számukra érdekes természeti jelenségek és folyamatok, technikai alkalmazások mozzanatainak értelmezésére, magyarázatára, problémamegoldásra. Lássanak lehetőséget arra, hogy a megismerés eredményeként lehetőség van az eredmények előrejelzésére.

A fenti teljesítmények feltételezik a diákok jártasságát az írott és beszélt szaknyelv pontos, helyes, szabatos használatában. A tanulóknak a szövegfeldolgozás és a szövegalkotás terén is képesnek kell lenniük tudásuk, kérdéseik, problémáik, véleményük kifejtésére. Eközben alkalmazzák az anyanyelv, mint tantárgy tanulása során kialakult képességeiket.

A környezeti problémák az elmúlt évtizedekben tudatosultak a közgondolkodásban. A diákoknak ismerniük kell az ismereteikhez kapcsolódó globális és a közvetlen környezetükben megjelenő helyi környezeti problémák okait, következményeit. Értsék, hogy mindannyian használjuk, terheljük, szennyezzük környezetünket életünk során, tehát annak állapota saját életvitelünktől is függ. A helyzet elemzésében és a lehetséges megoldási módok keresésében támaszkodjanak a különböző természettudományi tárgyakban tanult ismereteikre. Ismerjék fel mindennapi életükben a környezeti problémákat, és közösen, tanárok és szülők segítségével keressenek megoldást az egyszerűbb gondokra.

Családjukban, iskolájukban, tágabb környezetükben szerzett személyes tapasztalataik és tanulmányaik nyomán diákjainknak érteniük kell, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel sem pótolható érték az egyén és a kisebb-nagyobb közösségek számára. Ismerniük kell azokat a környezeti tényezőket, életmódunk azon

összetevőit, amelyek veszélyeztetik ezeket az értékeket. Ismerjék meg a helyes tűzgyújtás szabályait, rendelkezzenek alapismerettel a tűzmegelőzés, tűzoltás kérdéseiben.

Tájékozottság az anyag felépítéséről, szerkezetéről, az anyag és az energia kapcsolatáról

Az anyag szerkezetéről kialakult kép alapvető mindannyiunk világképében. Az anyag részecsketermészetéről rendelkezzenek a tanulók a koruknak, elvonatkoztatási készségüknek megfelelő ismeretekkel. Vizsgálataik és tanulmányaik eredményeként a tanulók ismerjék meg a környezetükben előforduló fontosabb szervetlen anyagok részecskeszintű szerkezetét (atom és molekulafogalom kialakítása), a szerkezetből következő és egyéb fontos tulajdonságait, esetleges veszélyeit és biztonságos, szakszerű használatukat. Legyenek képesek a hétköznapokban is ismert anyagok anyagszerkezeti besorolására, néhány elemekre bontási, valamint vegyületképzési folyamat kísérleti bemutatására, keverékek (oldatok) készítésére, szétválasztására. A hétköznapi életben szükséges szinten legyenek képesek oldatokkal kapcsolatos feladatokat megoldani. Az anyagok megismerése kapcsán legyen szó a fogyasztóvédelemről. Szerezzenek gyakorlatot az anyag- és energiamegmaradás törvényének alkalmazásában, a kémiai reakciókkal összefüggő energiaváltozások jelentőségének felismerésében. Fejlesszük anyag és energiatakarékos szemléletüket. Legyenek képesek egyszerű szervetlen kémiai reakciók elvégzésére, feírására, természetes és mesterséges anyagok megkülönböztetésére.

A természeti környezet védelemre szorul. Az ember a környezet szerves része. A rendszer és a környezet elválasztható, de a határok viszonylagosak. Megfordítható kémiai folyamatok ismerete. Környezetünk anyagai közül az elfogyasztott tápanyagokkal kerülünk a legközvetlenebb, hosszú ideig tartó kapcsolatba. A diákok nyerjenek áttekintést a tápanyagok szerepéről, értékéről, a táplálkozás egészségmegőrző szerepéről és az egészséges étkezési szokásokról. Legyenek tisztában az élő és élettelen világot összekötő alapvető folyamatokkal (fotoszintézis, légzés).

Az egészségkárosító anyagok közül a nikotin és a könnyen elérhető, tudatállapotot befolyásoló anyagok, gyógyszerek jelentenek közvetlen veszélyt erre a korosztályra. A dohányzás nagymértékben terjed a 13–14 éves korosztályban, ezért a nikotin káros hatásainak bemutatása nagyon fontos feladata a kémiatanításnak. Olyan formát kell találnunk a dohányzás veszélyeinek, hosszú távú személyes és társadalmi következményeinek bemutatására, hogy ennek hatására a gyerekek elhatározzák magukban, hogy nem szoknak rá a cigarettázásra. A diákoknak ismerniük kell az őket veszélyeztető anyagok hatásait, el kell utasítaniuk ezek fogyasztását.

A tanítás során nagy súlyt kell fektetni a differenciálásra, hiszen az érettségi követelményekben szerepelnek olyan ismeretek, amelyek csak az általános iskolai tananyagban fordulnak elő, ezért az általános iskolai tanároknak is ismernie és használnia kell a középszintű érettségi részletes követelményeit és ezeket, ha másképp nem lehetséges, tehetséggondozás keretében meg kell ismertetni a tanulókkal.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek

A részecskékről tanult ismeretek szintjén alakuljon ki a diákoknak elképzelése az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről, a pontosság jelentőségéről. Legyenek képesek egyszerű mérőeszközök használatára.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről

Általános iskolai tanulmányaik végén a diákok tudják, hogy a sokszínű anyagi világ egységes a felépítő részecskék tekintetében. Megértik, hogy a természet egységes rendszer (pl. atomelmélet, anyag, energia, kölcsönhatás, információ), melyet csupán az emberi megismerés vizsgál különböző szempontok és módszerek, tudományágak alapján. Tudatában kell lenniük annak, hogy a tudományos megismerés kanyargós utakat bejárva fejlődik. A felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye, melyben testet ölt a letűnt generációk minden tapasztalata, az életüket a tudományos problémák megoldásának szentelő tudósok munkája, tehetsége. Ismerjék a kémiai ismereteikhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat. Legyenek képesek a nagyobb összefüggő tudománytörténeti folyamatok értelmezésére. Tudják a diákok, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek tervszerű és alkotó jellegű alkalmazása áll. Legyenek tájékozottak a tudomány-technika-társadalom kölcsönhatásának, a tudomány szerepének, valamint a természettudományos megismerés természetének kérdéseiben. A világról tudományos és nem tudományos elméletek születnek. Szakértők véleményén alapuló gondos mérlegeléssel tudunk dönteni.

A tudományos fejlődés elméletirányított. Az elméleteket a tapasztalat ellenőrzi.

7. évfolyam

Belépő tevékenységformák (amelyekkel, a tanév során először találkoznak a tanulók)

A kémiatanulás specialitásai
A bemutatott és az önállóan elvégzett kísérletek során előforduló jelenségek, változások sokaságának érzékelése.
Megfigyelések rögzítése tanári segítséggel írott feljegyzések, rajzok, táblázatok formájában.
A megismert és önállóan alkalmazott mérőeszközök szakszerű használata.
Egyszerű kísérletek önálló, csoportos elvégzése szóbeli utasítások vagy tanári bemutatás alapján.
Az elvégzett tanulókísérletek önálló bemutatása.
Az egyszerű kérdésekre adott válaszok ismertetése élőbeszédben.
A tanult jelenségek értelmezése szóban vagy írásban.
Az informatika tantárgyban elsajátított ismeretek és készségek alkalmazása.
A kémiai mérő-, modellező és oktatóprogramok használata, a hálózatról történő információgyűjtés során.
Egyéni és csoportos oktatási-tanulási tevékenységek a CD-n vagy az Interneten elérhető programok használatával.
A kémia hatékony elsajátítását segítő tanulás-módszertani eljárások megismerése és gyakorlása.
Ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények, hetilapok és folyóiratok) használata csoportmunkában.
A vizsgált anyagok lényeges fizikai és kémiai tulajdonságainak felismerése.
Önállóan elvégzett feladat önálló kijavítása, pontozása készen kapott megoldás segítségével.
A környezetünkben előforduló legismertebb kémiai változások felismerése és értelmezése.
A tanult fogalmakhoz minél több hétköznapi példa keresése, felsorolása.
A különböző tűzoltási lehetőségek értelmezése, annak eldöntése, hogy milyen tűzesetben melyik eljárás alkalmazható.
Az anyag részecsketermészetével kapcsolatos modellkísérlet vagy kísérlet tapasztalatainak értelmezése, az atom és az atommag méretarányainak érzékeltetése.
A megismert ionokat tartalmazó ionvegyületek képletének megállapítása.
Egyszerű molekulák összetételének megállapítása, szerkezeti képletének lerajzolása, modelljének elkészítése és elemzése.
A használt modell és a valóság kapcsolatának értelmezése.
A részecskéket jellemző és a halmazra jellemző tulajdonságok között történő különbségtétel.
Egyszerű számítások végzése az anyagok tömegével, anyagmennyiségével és a részecskeszámmal kapcsolatban.
Egyszerű számítások végzése az oldatok tömegszázalékos összetételével kapcsolatban.
Adott egyenlet alapján a kémiai egyenlet lényegének és a tömegmegmaradás törvényének értelmezése.
[A feldolgozás során a természettudományos és matematikai kulcskompetencián, a hatékony önálló tanuláson túl, kooperatív feladatok, projektmunka, drámapedagógia, könyvtár és internethasználat stb. segítségével az anyanyelvi, idegennyelvi (szakkifejezések), szociális és állampolgársági, vállalkozói (kezdeményezőkészség) és a digitális kulcskompetencia, valamint az esztétikai, művészeti tudatosság fejlesztése.]

Témakörök	Tartalmak
Tudománytörténet	A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események. A tudomány fejlődése.
Anyagok	A természetes anyagok és vegyipari termékek sokfélesége, tulajdonságaik, jellemzésük, csoportosításuk különböző szempontok szerint. (Kooperatív feladatok, az anyanyelvi és a digitális kulcskompetencia fejlesztése.) Szervetlen és szerves anyagok. Szakkifejezések ismerete, az idegennyelvi kulcskompetencia fejlesztése.
Változások	Változások a természetben, környezetünkben, a háztartásban, a laboratóriumban. Megismerési eljárások: megfigyelés, hipotézis- és modellalkotás, kísérlet. Alapvető kísérleti eszközök, balesetmentes kísérletezés, vegyi balesetek, az önvédelem lehetőségei. Különbség a fizikai, kémiai és a biológiai változások között. A keverékek és a vegyületek elkülönítése. A keverékek fajtái, szétválasztásuk. Oldódás, tömegszázalékos összetétel. A matematikai kulcskompetencia fejlesztése. Az égés: tűz, gyufa, az égés feltételei, (kooperatív feladatok, az anyanyelvi és a

Témakörök	Tartalmak
	digitális kulcskompetencia fejlesztése) oxidáció, redukció, redoxireakció, egyesülés és bomlás, belső energia, exoterm és endoterm reakció, veszélyhelyzetek, túlélési lehetőségek (az állampolgársági kompetencia fejlesztése). Sav-bázis reakció: sav, bázis, savas, semleges, lúgos, indikátor, közömbösítés, só. (sósav, nátrium-hidroxid, ammónia, nátrium-klorid)
Bepillantás a részecskék világába	Az atomok és felépítésük: elemi részecskék, töltésük, (relatív) tömegük, atommag, proton, neutron, elektronhéjak, méretviszonyok. Tömeg és töltésviszonyok a részecskékben: tömegszám, izotóp, (egyszerű) ion. Az atomok rendszerezése: elem, vegyjel, a periódusos rendszer, csoport, periódus, vegyértékelektronok. Az atomok kapcsolódása: molekulák, molekulamodellek. A részecskék sokasága: anyagmennyiség, moláris tömeg, halmazállapotok, kristályrács, rácsösszetartó erő. A kémiai egyenlet.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló sorolja fel az atomot felépítő elemi részecskéket, tudja, hogy a protonok és az elektronok száma azonos a semleges atomban. Alkalmazza a periódusos rendszerben való elhelyezkedés és az atom protonszáma közti összefüggést. Nevezze meg a tanult atomokat, ionokat, molekulákat és tudja felírni kémiai jelüket. Használja a molekulamodellt a tanult molekulák bemutatására. Ismerje fel a tanult anyagokat tulajdonságaik alapján. Az elvégzett tanulókísérleteket szóbeli utasítás vagy leírás alapján szakszerűen mutassa be. Tudja, hogy a megismert anyagoknak, változásoknak mi a szerepük a mindennapi életben, ismerje helyes alkalmazásukat, környezet- és egészségkárosító hatásukat. Legyen képes a tanult anyagok összetétel szerinti csoportosítására. Ismerje az égés folyamatának lényegét, mindennapi jelentőségét, feltételeit, veszélyeit, a helyes magatartásformát tűz esetén. Társítson minél több hétköznapi példát a tanultakhoz. Legyen képes egyszerű tudományos népszerűsítő irodalmi részlet értelmezésére, lényegének elmondására.

8. évfolyam

Belépő tevékenységformák (amelyekkel, a tanév során először találkoznak a tanulók)

Az egyes témakörökben szereplő vegyületek megismerése közben használják, rögzítsék, gyakorolják a tanulók a 7. évfolyam kerettantervében szereplő ismereteket, tevékenységeket, képességeket.
A baleset (vegyi balesetek) és tűzvédelem szabályainak további tudatosítása, a korosztálynak megfelelő szinten.
A lényeges és lényegtelen tapasztalatok megkülönböztetése.
Megfigyelések önálló rögzítése: írott feljegyzések, rajzok, táblázatok formájában.
Olyan kísérletek elvégzése folyamatábra vagy leírás alapján, melyek a korábban megismert műveleteket tartalmazzák.
Ismeretek kifejtése folyamatos élőbeszédben vagy írott szöveg alkotása a kémiai szakkifejezések pontos használatával.
Folyamatábrák, grafikonok, táblázatok, tablók készítése, kísérletek bemutatása és ezek értelmezése szóban.
Egy kiválasztott témához kapcsolódó ismeretek gyűjtése az írott, a sugárzott és a digitális médiából, irodalomból.
Az összegyűjtött ismeretek csoportosítása, válogatása, rendszerezése, szerkesztése, majd írott vagy szóbeli kifejtésre alkalmas formába öntése az informatika tantárgyban elsajátított ismeretek és képességek felhasználásával.
Az elsajátított tanulás-módszertani eljárások alkalmazása és kiegészítse a kémia újabb ismeretköreihez illeszkedő módszerekkel.
A természettudományos megismerési módszerek alkalmazása feladathelyzetekben.
A környezet terhelését csökkentő lehetőségek említése a mindennapi életből. A takarékosság további tudatosítása, a megújuló energiaforrások használatának jelentősége és a szabályok szerinti cselekvés.
A fontosabb összetett ionokat is tartalmazó ionvegyületek képletének megszerkesztése.

A tanult vagy a kísérletek során megfigyelt reakciók egyenleteinek megszerkesztése egyszerűbb esetekben. Egyszerű kémiai számítások elvégzése kémiai egyenlet alapján. [A feldolgozás során a természettudományos és matematikai kulcskompetencián, a hatékony önálló tanuláson túl, kooperatív feladatok, projektmunka, drámapedagógia, könyvtár és internethasználat stb. segítségével az anyanyelvi, idegennyelvi (szakkifejezések), szociális és állampolgársági, vállalkozói (kezdeményezőkészség) és a digitális kulcskompetencia, valamint az esztétikai, művészeti tudatosság fejlesztése.]

Témakörök	Tartalmak
Tudománytörténet	A tárgyalt anyagokhoz kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események. A tudomány és a technika fejlődésének viszonya.
A víz, a levegő és ami bennük van	Nemfémes elemek: hidrogén (KÉ: izotópjai, reakciói nemfémekkel, fém-oxidokkal, előfordulása, ipari előállítása, felhasználása), oxigén (KÉ: allotrópia, vízoldékonyság, jelentőség, előállítás), klór (KÉ: fizikai tulajdonságai, előállítása sósavból), a víz klórozása. (A hidrogén előállítása, égése, durranógáz-reakció. A klór reakciója vízzel, nátriummal.) Nitrogén (KÉ: előfordulása, reakciókészsége, előállítása), az ózon szerepe, nemesgázok (KÉ: reakcókészség, előfordulás, ipari előállítás) és felhasználásuk.
Szerkezeti fémeink és amit a kincsesláda rejt	Fémes elemek: vas, vasoxid, vasgyártás, acél, alumínium, ötvözetek. Korróziós jelenségek a mindennapi életből, ezek értelmezése a tanult fogalmak alapján, a korrózióvédelem. (A vas reakciója oxigénnel, savoldatokkal, ipari előállítása. Az alumínium reakciója oxigénnel, az alumínium kiváltott korróziója.) Arany, ezüst, ötvözeteik, réz, (KÉ: ón, ólom, élettani hatások, jelentőségük). [A nemesfémek reakcióképtelensége (híg) savoldatokkal.]
Szervetlen anyagok a természetben és a mindennapokban	További elemek és szervetlen vegyületek. A talaj és a növénytermesztés: Nátrium, kálium, kalcium-karbonát, magnézium és vegyületeik, szilícium, szilikátok, növényvédő szerek, réz-szulfát, műtrágyák. (KÉ: ammónia, a szerves anyagok bomlásterméke, hűtés, salétromsav és reakciói, választóvíz, királyvíz.) (A nátrium reakciója nemfémekkel, vízzel. A magnézium égetése, reakciója savoldattal. A víz reakciója fém-oxidokkal, -hidroxidokkal. A kalcium-karbonát reakciója savval.) Életfontosságú anyagok: Nátrium-klorid, a vas, a kalcium, a magnézium és a cink szerepe. Természetes vizek: Tengervíz, édesvíz. Vízkeménység, vízkő, vízlágyítás. Szervetlen tisztítószereink: hypo, oxidáló hatása, sósav, nátrium-hidroxid. [A hypo reakciója sósavval, színtelenítő hatása. A hidrogén-klorid vízoldékonysága (KÉ: fizikai tulajdonságai), reakciója bázisokkal, illetve fémekkel. A nátrium-hidroxid karbonátosodása, közömbösítés.] Az építkezés anyagai: Tégla, cserép, vas, acél, cink, réz, ólom, műanyagok, kalcium-oxid, kalcium-hidroxid, cement, sóder, homok, habarcs, beton, gipsz. (A cink reakciója savoldatokkal. Mészégetés, mészoltás, karbonátosodás.) Az elektronika anyagai: Szilícium, üveg, arany.
Környezeti kémia	*(E témakör anyaga részben átvihető a 7. évfolyamra.)* Energiagazdálkodás: Tűzgyújtás, tűzvédelem. Tűzifa, természetes (KÉ: allotróp módosulatok és tulajdonságaik) és mesterséges szenek, kőolaj, földgáz, atomenergia, elektromos áram. Projektmunka, koopratív feladat alkalmazása, az anyanyelvi, szociális és állampolgársági, vállalkozói és a digitális kulcskompetencia, valamint az esztétikai, művészeti tudatosság fejlesztése. Megújuló energiahordozók, energiatakarékosság. Drámapedagógiai, koopratív feladat alkalmazása, az anyanyelvi, szociális és állampolgársági, vállalkozói és a digitális

Témakörök	Tartalmak
	kulcskompetencia, valamint az esztétikai, művészeti tudatosság fejlesztése. Az emberi szervezet építőanyagai és energiahordozói: Zsírok, szénhidrátok, fehérjék. Kémiai biztonság. Fogyasztóvédelem. (az élelmiszerek adalékanyagai, az allergiát okozó vegyületek, az élelmiszerek tárolása, a csomagoláson található címke jellemzői) Levegőszennyezés: szén-dioxid, üvegházhatás, kén, kén-dioxid, kén-trioxid, kénsav, savas eső, nitrogén-dioxid, szmog. Projektmunka, koopratív feladat alkalmazása, az anyanyelvi, szociális és állampolgársági, vállalkozói és a digitális kulcskompetencia, a hatékony, önálló tanulás, valamint az esztétikai, művészeti tudatosság fejlesztése. Az oxigén reakciója szénnel, szerves vegyületekkel [metán, etil-alkohol]. A szén-dioxid reakciója vízzel, előállítása és kimutatása. A szén-monoxid képződése és égése. A kén halmazállapot-változásai (KÉ: allotróp módosulatok), reakciója oxigénnel (KÉ: konzerválás, a kén reakciója fémekkel). A kén-dioxid további oxidációja, reakció vízzel. A kénsav reakciója vízzel, bázisokkal, fémekkel, szerves vegyületekkel. (KÉ: A kénsavgyártás lépései) Csomagolóanyagok: Műanyagok, fémek, üveg, hulladékok, szelektív hulladékkezelés, újrahasznosítás, a hulladékégetés és veszélyei. Projektmunka, koopratív feladat alkalmazása, az anyanyelvi, szociális és állampolgársági, vállalkozói és a digitális kulcskompetencia, valamint az esztétikai, művészeti tudatosság fejlesztése. Vízszennyezés: Szennyvíz, kémhatás, iontartalom, szerves szennyeződés, víztisztítás. Projektmunka, koopratív feladat alkalmazása, az anyanyelvi, szociális és állampolgársági, vállalkozói és a digitális kulcskompetencia, valamint az esztétikai, művészeti tudatosság fejlesztése.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló a tanult elemek helyét ismerje fel a periódusos rendszerben. Néhány fontos tulajdonság említésével mutassa be a tanult elemeket, vegyületeket, írja fel kémiai jelüket. Használja a molekulamodellt a tanult molekulák bemutatására. Értelmezze a kémiai reakció lényegét (kiindulási anyagok és termékek megadása) az elvégzett kísérletek alapján. Sorolja be a megismert anyagokat a megfelelő anyagcsoportokba, a kísérleti úton is megismert változásaikat, reakcióikat a megfelelő típusba (egyesülés, bomlás). Társítson minél több hétköznapi példát a tanultakhoz. Leírás alapján mutassa be a tanulókísérleteket, ezek során használja szakszerűen a laboratóriumi eszközöket. Alkalmazza a kémiai biztonságról szóló törvénynek az elvégzett kísérlet anyagaira vonatkozó előírásait. Tudja, hogy a megismert anyagoknak, változásoknak mi a szerepük a mindennapi életben, ismerje helyes alkalmazásukat, környezet- és egészségkárosító hatásukat. Érzékszervvel megfigyelhető tulajdonságaik alapján azonosítsa a köznapi életben is fontos szervetlen anyagokat. Használati utasítás alapján szakszerűen dolgozzon a háztartási vegyszerekkel, a mindennapi életben használt oldatokkal. Sorolja fel a természetes vizek összetevőit. Ismerje fel az egészségét, a környezet épségét veszélyeztető jelenségeket, problémákat saját környezetében. Sorolja fel a levegő és a természetes vizek szennyezéseit. Legyen képes egyszerű tudományos leírás önálló értelmezésére, felhasználására.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban.

– Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:
– Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
– Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
– Kiselőadás, kísérlet bemutatás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

FÖLDRAJZ

6–8. évfolyam

A földrajz tantárgy kerettanterve és a Nemzeti alaptanterv viszonya

Az általános iskolai földrajz kerettanterv szemlélete és értékrendje tükrözi a Nat szellemiségét. Összhangban van az abban meghatározott fejlesztési feladatokkal és nevelési-oktatási célokkal. Megfogalmazása során mindvégig szem előtt tartotta a kiemelt fejlesztési feladatok, illetve a kulcskompetenciák fejlesztése terén megfogalmazott célok teljesítését.

Az általános iskolai földrajz kerettanterv szerepe a kulcskompetenciák fejlesztésében és a kiemelt fejlesztési célok teljesítésében

A földrajzoktatás a műveltségi terület tartalmi elemeinek feldolgozása, a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett nagymértékben hozzájárul a tanulók képességeinek fejlődéséhez. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a távoli tájak és országok természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatásával hozzájárul az eltérő kultúrák megismerése iránti igény, a nyitott és befogadó magatartás, illetve szemléletmód kialakulásához. Mindezt úgy valósítja meg, hogy közben elősegíti a természeti és a kulturális értékek iránti tisztelet, illetve a következő nemzedékek számára történő megőrzésük iránti igény kialakulását. Ezzel hozzájárul a felelős és tudatos környezeti magatartás fejlődéséhez. A más anyanyelvű országok és kultúrák megismerése elősegítheti a tanulókban az adott célnyelven történő kommunikáció igényének kialakulását, ez pedig megkönnyítheti az idegen nyelvi kommunikáció fejlődését.

A természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatokban megfigyelhető kölcsönhatások feltárásával a földrajzoktatás hozzájárul a természettudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. Szüntelenül változó világunk természeti, környezeti és társadalmi-gazdasági folyamatainak megismeréséhez és megértéséhez elengedhetetlen a folyamatos tájékozódás és információszerzés, valamint a nyitott gondolkodás. Ezért a megnevezett tartalmi elemek elsajátítása elképzelhetetlen a tanulók egyre önállóbbá váló információszerző tevékenysége nélkül. Így a tanítási-tanulási folyamatban nagy hangsúlyt kap az információszerzés és -feldolgozás képességének fejlesztése, különös tekintettel a digitális világ nyújtotta lehetőségek hasznosítására. A tanítási-tanulási folyamat kiemelt célja a folyamatos önképzés iránti igény kialakítása, valamint az élethosszig tartó tanulás képességének megalapozása.
A tantárgy Magyarország és Európa természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőinek bemutatásával hozzájárul a nemzeti és az európai identitástudat kialakulásához. Hazánk és a világ társadalomföldrajzi jellemzőinek megismertetésével emellett biztosítja a szociális és állampolgári kompetenciák későbbi fejlesztésének megalapozását.

Az általános iskolai földrajzoktatás céljai és feladatai

A földrajz tantárgy megismerteti a tanulókat a szűkebb és a tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel, a természeti és a társadalmi folyamatokban való tájékozódásukat szolgálja. Elősegíti, hogy megismerjék a világban elfoglalt helyünket, nemzeti értékeinket, kedvező és kedvezőtlen földrajzi és környezeti adottságainkat. Kialakítja, majd fokozatosan fejleszti a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodását. Ez megköveteli, hogy a tanítás során a jelenségek, folyamatok vizsgálatát kövesse általánosítás és az összefüggések felfedeztetése, valamint ezek átfogó rendszerként való értelmezése. Ennek érdekében minden jelenséget és folyamatot változásaiban, kölcsönhatásaiban, fejlődésében kell bemutatni, megláttatva azok lehetséges következményeit is.
A földrajz tantárgy a ma emberét, társadalmát és környezetét állítja a középpontba, tananyagát oknyomozó és problémákra koncentráló módon dolgozza fel. Tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, hiszen a földrajzi-környezeti jelenségeket, folyamatokat részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok, illetve az egyéb környezettudományok szempontjai szerint vizsgálja. Kialakítja a tanulókban a mindennapi életben szükséges térbeli és időbeli tájékozódási képességeket. Ezért tanítása során az ismeretnyújtó módszerek mellett előtérbe kell kerülniük az ismeretszerző módszereknek.

A tantárgy oktatásának célja, hogy ráébressze a tanulókat a földrajzi ismeretek fontos szerepére napjaink környezeti jelenségeinek, folyamatainak megértésében, megalapozza bennük közösségük, lakóhelyük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában való aktív részvétel készségét.
Tudatosítsa a tanulókban, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította a környezetét, amellyel már saját életfeltételeit is veszélyezteti. Ezzel és a környezet értékeinek megismertetésével segítse elő a környezettudatos életmód kialakulását. Láttassa meg a tanulókkal a környezet és a társadalom időben és térben változó kapcsolatait, összefüggéseit. Tudatosítsa, hogy a jövőben az emberiségnek sokféle kihívással kell szembenéznie, amelyek alapvetően földrajzi problémákból indulnak ki. A földrajz tantárgy feladata, hogy az ismeretek átadásával és a világban való eligazodáshoz szükséges képességek kialakításával felkészítse a tanulókat ezen problémák kezelésére.
A tantárgy a hazai és az európai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésén keresztül járuljon hozzá a hazához való kötődés, a reális alapokon nyugvó nemzet- és Európa-tudat kialakulásához. Segítse elő a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását.
Az alapfokú földrajzoktatás megfogalmazott célkitűzéseinek, fejlesztési feladatainak megfelelő tartalmak és képességek elsajátítása a Nemzeti alaptanterv bevezetésével az 5. évfolyamon kezdődik. Az 5–6. évfolyamon folyó természettudományos oktatás azonban továbbra is megőrzi alapozó szerepét és feladatát, ezért itt nem a szaktudományos ismeretek elkülönítésén van a hangsúly, hanem a természettudományi kapcsolatok érzékeltetésén. Így a földrajzoktatás tartalmi és képességfejlesztési alapozása a többi természettudományos tantárggyal együtt a természetismeret-oktatás keretei között is megvalósulhat, amely szervesen épül az alsó tagozat környezetismeret-oktatására. A földrajzoktatás tartalma, ismeretrendszere azonban megkívánja, hogy az alapozó oktatási szakaszban ne csak az elemi természettudományi ismeretek és képességek elsajátítása történjen meg, hanem a társadalmi-gazdasági földrajz oktatását segítő alapvető társadalmi-gazdasági ismeretek és az ezek feldolgozásához szükséges képességeké is. A természet- és a társadalomtudomány oldaláról történő megalapozás hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók felismerjék a földrajzi tartalmak integrált jellegét. Megértsék a földrajzi ismeretek és képességek szerepét a természeti és társadalmi-gazdasági jelenségek, folyamatok összefüggéseinek felismerésében. Éppen ezért célszerű a földrajztanítás alapozását a természetismeret tartalmi rendszerébe beépíteni, és azzal összekapcsolva megszervezni, úgy, hogy az kiegészüljön a társadalmi-gazdasági földrajz elsajátításához szükséges képességek megalapozásával. Így az össszóraszám a 6. évfolyamon heti 2,5 óra lehet, amely lehetővé teszi a hatékonyabb tanári és tanulói munkát, a földrajzi képességek differenciált, az egyéni tanulói adottságokhoz igazított fejlesztését.
Az 5–6. évfolyamra épülő földrajzoktatás a 7–8. évfolyamon az életkori sajátosságoknak megfelelő korszerű regionális földrajzi ismeretek átadásával, a földrajzi szemlélet-és gondolkodás valamint a sajátos vizsgálati módszerek alkalmazásával magasabb szinten fejleszti tovább, mélyíti el és differenciálja a tanulók alapozó szakaszban megszerzett tudását és képességeit. Az általános iskolai földrajzoktatás a tantárgy komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában, felkészíti őket a középfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy az általános iskolából kilépő diákok eligazodjanak a világ társadalmi-gazdasági és környezeti folyamataiban, képesek legyenek későbbi, felnőtt életükben felelős döntéshozatalra az állampolgári szerepek gyakorlása során.

Fejlesztési követelmények

A tananyag feldolgozása során el kell érni, hogy a tanulók ismerjék fel a földi képződményeket, az alapvető természeti és társadalmi jelenségeket, folyamatokat és összefüggéseket. Vegyék észre a természetföldrajzi és a regionális társadalmi-gazdasági folyamatok egymásutániságát és időbeli fejlődését. Értelmezzék, hogy a természeti környezet hogyan befolyásolja az egyes országok társadalmi-gazdasági életét, és ismerjék fel a természeti környezet változásainak társadalmi hatásait.
A tanulók ismerjék fel a kontinensek, a tipikus tájak, az országok regionális sajátosságait, a közöttük lévő hasonlóságokat és különbségeket, kapcsolataik rendszerét. Ismerjék meg a gazdasági élet jelenségeinek kölcsönhatásait. Értsék meg, hogy a társadalmi-gazdasági élet eseményei hogyan hatnak az egyes országok fejlődésére.
Ismerjék meg példákon keresztül, hogy a népek természeti és gazdasági körülményei, hagyományai hogyan határozzák meg gondolkodásmódjukat, gazdasági helyzetüket, világszemléletüket. Tudják, hogy az emberek különböznek egymástól, de emberi mivoltában mindenki egyenrangú.
Annak érdekében, hogy kialakuljon a tanulókban a hazai tájhoz, a természeti és a társadalmi értékeinkhez való kötődés, ismerjék meg természeti és társadalmi értékeinket, valamint a természeti tényezők hatásait és földrajzi

összefüggéseit a Kárpát-medence népeinek elhelyezkedésében, hagyományaiban, településeiben és gazdasági életében.
A tantárgynak azt is el kell érnie, hogy a tanulók összefüggéseikben ismerjék a környezetet veszélyeztető folyamatokat, azok forrásait, megelőzésük és megszűntetésük lehetséges módjait is. Értsék meg, hogy a környezet károsodása nem ismer országhatárokat, a károk megakadályozása érdekében nemzetközi összefogásra, együttműködésre van szükség.
A földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók az alapozó képzés befejezésekor legyenek képesek önállóan a szemléleti, tanári irányítással az okfejtő térképolvasásra különböző tartalmú és méretarányú földrajzi térképeken. Ismerjék a földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat. Legyenek helyes képzeteik a környezet elemeinek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok nagyságrendjéről. Alakuljon ki a megfelelő földrajzi-környezeti információhordozók kiválasztására és azok tartalmának felhasználására való képesség, igazodjanak el ezek gyűjteményeiben (pl. könyvtári és múzeumi anyagokban) is tanári segítséggel. Legyenek képesek az életkori sajátosságuknak megfelelő digitális kompetenciák alkalmazására a földrajzi tartalmú információk megszerzésében és feldolgozásában.
Legyen képesek földrajzi ismereteik és képességeik szintjének reális értékelésére. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi-környezeti ismereteiket és képességeiket. Legyenek birtokában a földrajzi ismeretek elsajátítást segítő hatékony tanulási módszereknek. Váljanak alkalmassá a nemzeti, az európai és az egyetemes természeti és kulturális értékek befogadására, legyenek képesek életkoruknak megfelelő szinten felismerni az azokban rejlő esztétikai értéket.

A tanulók legyenek képesek pontos megfigyelésekre, tudjanak vizsgálódni a föld- és környezettudományok megfelelő szempontjai szerint kezdetben tanári irányítással, majd egyre önállóbban. Legyenek képesek együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor. Megfigyeléseiket, ismereteiket helyesen, kifejezően tudják elmondani, írásban és rajzban rögzíteni, tudják egyszerű térképeken ábrázolni. Használják a szakkifejezéseket életkori sajátosságaiknak megfelelően. Tudják elemezni és értékelni tapasztalataikat, megfigyeléseik és vizsgálataik alapján alkossanak véleményt. Legyenek képesek a környezetben történő események, helyzetek bemutatása mellett azok reális értékelésére és indoklására.

6. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Információk leolvasása hazánk közigazgatási és közlekedési térképéről. Földrajzi tartalmak leolvasása különböző társadalmi-gazdasági információkat ábrázoló tematikus térképekről. Egyszerű kontúrtérképes feladatok megoldása tanári irányítással.
Gyűjtőmunka nyomtatott információhordozókból hazánk gazdasági- és település-földrajzi sajátosságairól, az életmód és a fogyasztási szokások átalakulásáról.
Információk gyűjtése különböző jellegű információforrásokból a közlekedés és az idegenforgalom hazai sajátosságaival kapcsolatosan.
Gyűjtő munka tanári irányítással digitális információhordozókból adott témákhoz kapcsolódóan.
Tények, szöveges információk ábrázolása különböző módon (pl. térképvázlaton, rajzon, diagramon, terepasztali modellen, tablón).
Szemelvények és példák gyűjtése a szűkebb és tágabb természeti környezetet veszélyeztető társadalmi-gazdasági folyamatokról, a környezeti problémák megelőzéséről és megoldásáról. A szemelvények és a példák értelmezése, egyéni vélemények és javaslatok megfogalmazása.
Egyszerű időszalag készítése, természeti és társadalmi-gazdasági események elhelyezése az időszalagon. Időtartamuk összevetése.
Tájékozódás a településtípusokat és a gazdálkodás jellegzetességeit bemutató térképvázlatokon, fényképeken tanári irányítással. Társadalmi-gazdasági jellemzőket bemutató alapvető adatok, adatsorok és különböző típusú diagramok összehasonlító elemzése. Alapvető földrajzi tartalmú számítási feladatok megoldása.
Példák gyűjtése különböző időtartamú és periodikus természeti illetve társadalmi-gazdasági eseményekre, folyamatokra, törvényszerűségek megfogalmazása.
A különböző településtípusok megadott szempontok szerinti bemutatása csoportmunkában. Hol szeretnék inkább élni? – egyszerű érvek megfogalmazása az egyes településtípusok nyújtotta lehetőségek mellett és ellen. Az egyes közlekedési ágak jellemzése megadott szempontok szerint csoportmunkában végzett információgyűjtés alapján. Az egyes közlekedési ágak összehasonlítása környezetkárosító hatásuk alapján.

Példák gyűjtése az egyes gazdasági ágak szerepéről a mindennapi életben. Terméklisták összeállítása az egyes gazdasági ágak jellemző termékeiből.
Tanulmányi séta: Milyen vállalkozások, milyen intézmények működnek a lakóhelyemen?
Egyszerű gyűjtemény, tabló összeállítása tanári irányítással (pl. településtípusokat, gazdasági tevékenységeket, nyersanyagokat és a belőlük előállított késztermékeket ábrázoló képekből, termékekből, terményekből).
Útiterv összeállítása menetrendek segítségével.
Rövid, irányított tanulói kiselőadás, pl. egy kiválasztott településről/típusról, az ott élők jellemző tevékenységéről, szokásairól; üdülési szokásainkról, kedvelt hazai idegenforgalmi központokról.
A család, mint a legkisebb gazdasági egység működésének bemutatása helyzetgyakorlatokban, illetve egyszerű modellen.
A lakókörnyezetében végzett irányított egyéni vagy csoportban végzett megfigyelés: pl. közlekedési sajátosságok, vásárlási lehetőségek, intézmények működése stb. A megfigyelés eredménynek rögzítése.
Történet, mese írása és elmondása, pl. utazásról, vásárlási szokásainkról, a falusi illetve a városi életmódról, környezetszennyező tevékenységről és annak következményeiről.

Témakörök	Tartalmak
Gazdaság -gazdálkodás	A gazdaság legfontosabb ágazatainak – mezőgazdaság, ipar, szolgáltatás – szerepe, jelentősége mindennapi életünkben. A hazai gazdaságban leggyakrabban használt nyersanyagok (ásványok, kőzetek, nyersanyagok és energiahordozók). A háztartásban használt energiahordozók és nyersanyagok. Energia- és nyersanyag-takarékosság. Környezetkímélő nyersanyag- és energiahasznosítás, Biogazdálkodás. A technikai fejlődés szerepe a termelés átalakulásában. A magyar gazdaság legismertebb termékei. Közlekedési hálózat, a közlekedés szerepe a mindennapi életben. A közlekedés környezetkárosító hatása. Utazás – idegenforgalom. Vásárlási, fogyasztási szokásaink, a család gazdálkodása – bevétel, kiadás. A társadalmi-gazdasági tevékenység környezet átalakító hatása a lakóhely szűkebb és tágabb környezetében, valamint hazánkban.
A településtípusok sajátosságai	A tanya, a falu és a város jellemzői, eltérő szerepük a munkamegosztásban. Az életmód és a jellemző gazdasági tevékenység változásainak bemutatása. Az egyes településtípusokhoz kapcsolódó természeti és kulturális értékek megőrzése. A technikai fejlődés szerepe az életmód átalakulásában. Hazánk közigazgatási térképe.
A földrajzi folyamatok, jelenségek időbelisége	Tájékozódás a földtörténeti időben. A természetföldrajzi folyamatok és a történelmi események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeinek érzékeltetése. A környezetben lezajló folyamatok időrendisége, periodikussága. A rövidebb távú természeti, társadalmi és környezeti folyamatok bemutatása hazai példák alapján.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes egyszerű társadalmi-gazdasági jelenségek megfigyelésére a tapasztalatok szóbeli megfogalmazására, feljegyzésére és irányított értékelésére.
Tudjon biztonsággal tájékozódni a térképen. Olvasson le egyszerű információkat különböző térképekről. Legyen képes tanári irányítással tájékozódni a különféle földrajzi-környezeti tartalmú információs anyagokban és ezek gyűjteményeiben. Tudjon alapvető földrajzi tartalmú adatokat, információkat értelmezni, összehasonlítani és azokból következtetéseket levonni. Legyen képes földrajzi tartalmú adatok, információk ábrázolására. Ismerje fel és nevezze meg térképen a közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmakat.
Ismerje fel a természetföldrajzi folyamatok és a történelmi, társadalmi-gazdasági események időnagyságrendi és időtartambeli különbségeit. Tudja bemutatni példák alapján a legfontosabb gazdasági ágazatok, illetve tevékenységek szerepét, jellemzőit. Ismerje fel az egyes településtípusok sajátos vonásait.

Ismerje fel a földrajzi környezetre kifejtett emberi, társadalmi hatások következményeit, bizonyítsa példákkal az egyéni felelősség fontosságát a környezetkárosító folyamatok mérséklésében.

7. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A különböző tartalmú földrajzi térképeken közölt információk felhasználása a kontinensek, illetve az egyes országok természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági megismeréséhez.
Kontúrtérképes feladatok irányított megoldása.
Gyűjtőmunka könyvekből, elektronikus információforrásokból a nagy földrajzi felfedezésekről és ezeknek a társadalmi-gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásairól.
Információk gyűjtése különböző jellegű információhordozókból az egyes népek életéről, szokásairól, kultúrájáról és hagyományairól.
Szemelvények és példák gyűjtése a természeti környezetet veszélyeztető folyamatokról, a környezeti problémák megelőzéséről és megoldásáról, természeti és civilizációs katasztrófákról.
A kontinensek felszínét, éghajlatát, növényzetét, talaját és gazdaságának jellemzőit bemutató képek, ábrák elemzése, az elemek közötti összefüggések bemutatása.
Tájékozódás légifotókon és műholdfelvételeken tanári irányítással.
Adatok, adatsorok és különböző típusú diagramok összehasonlító elemzése. Egyszerű számítási feladatok megoldása.
Tipikus tájak modellezése homokasztalon. Szemléletes rajz készítése leírások alapján.
A tipikus tájak különböző, megadott szempontok szerinti önálló bemutatása
Tipikus tájak, országok, régiók bemutatása csoportmunkában tanári irányítással.
Példák keresése a természeti és a társadalmi tényezők kölcsönhatásaira kontinensek, kontinensrészek, országcsoportok jellemzői alapján.
Terméklisták összeállítása az egyes országok jellemző termékeiről csoportmunkában. A terméklista alapján az ország világgazdasági szerepének értékelése.
A témákhoz kapcsolódó tablók készítése.
Irányított tanulói kiselőadás, egyszerű prezentáció az egyes országok természeti és kulturális értékeiről, népeinek szokásairól, életmódjáról.
Tanulói beszámoló a magyar utazók, földrajzi felfedezők szerepéről a Föld és népeinek megismerésében.
Szituációs játék, helyzetgyakorlat egyes népcsoportokra jellemző élethelyzetek bemutatására. Tipikus párbeszédek írása: turista és a helyi lakosok között.
Az egyes tipikus tájakon lejátszódható jellemző történet írása, illetve élethelyzet leírása.
Projekt feladat: egy-egy országra jellemző társadalmi-kulturális sajátosságok (zene, ételek, ruhák stb.) bemutatása tabló, kiállítás, közös előadás stb. formájában
Projekt feladat: Poszter készítés. Az egyes országok természeti és gazdasági-kulturális értékeinek bemutatása.

Témakörök	Tartalmak
Az Európán kívüli kontinensek tipikus tájainak és néhány kiemelt országának természet- és társadalomföldrajza. Természeti és társadalmi-kulturális értékei. A környezet minősége	***Afrika*** A kontinens általános természet- és társadalomföldrajzi képe, eltérő társadalmi-gazdasági fejlettségű térségei, szerepük a világ gazdaságában A sivatagok és az oázisok, mint tipikus tájak, az „éhségövezet”. Trópusi-Afrika természeti képe, társadalmi-gazdasági problémái. ***Ausztrália és Óceánia*** Ausztrália és Óceánia természeti képe, társadalmi-gazdasági jellemzői. ***Amerika*** Amerika fő részeinek eltérő természet- és társadalomföldrajzi képe. Az ültetvény, a farmvidék, a technológiai park és az agglomerációs zóna, mint tipikus táj. Amerika jellegzetes országainak hasonló és eltérő természet- és társadalomföldrajzi adottságai: Dél-Amerikában Brazília; Közép-Amerikában Mexikó; Észak-Amerikában az Amerika Egyesült Államok. ***Ázsia*** Ázsia általános természet- és társadalomföldrajzi képe.

Témakörök	Tartalmak
	Eltérő adottságok és sajátos társadalmi-gazdasági fejlődési utak a kontinensen. A tajga, a „monszunvidékek”, a magashegység és az öntözéses gazdálkodás területei mint tipikus tájak. A földrész jellemző országai és térségei: Japán, Kína, India, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia. Szerepük a világ gazdasági életében.
Európa országainak természet- és társadalomföldrajza Természeti és társadalmi-kulturális értékei. A környezet minősége	Európa általános természet- és társadalomföldrajzi képe. Az Európai Unió országainak általános társadalmi és gazdasági jellemzői. ***Észak-Európa*** országainak közös és egyedi földrajzi vonásai, kapcsolatuk a természeti környezettel. ***Nyugat-Európa*** országainak hasonló és eltérő földrajzi vonásai. Átalakuló ipari körzetek, új iparágak megjelenése. Kiemelten: Franciaország, Egyesült Királyság. ***Dél-Európa*** országainak általános és egyedi földrajzi vonásai. A tipikus mediterrán táj, a kikötő- és az üdülőövezet. A Balkán térség természetföldrajzi adottságai és társadalmi-gazdasági képe. Kiemelten: Olaszország, Spanyolország, Horvátország, Szerbia és Montenegró. ***Kelet-Európa*** jellegzetes természet- és társadalomföldrajzi vonásainak bemutatása. Kiemelten: Oroszország és Ukrajna.

A tananyag feldolgozásához szükséges új topográfiai fogalmak

Afrika
Atlanti-óceán, Gibraltári-szoros, Guineai-öböl, Indiai-óceán, Kongó, Niger, Nílus, Szuezi-csatorna, Tanganyika-tó, Viktória-tó, Vörös-tenger;
Afrikai-árokrendszer, Atlasz, Dél-afrikai-magasföld, Kelet-afrikai-magasföld, Kilimandzsáró-csoport, Kongó-medence, Madagaszkár, Szahara, Szudán;
Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Nigéria; Kairó.

Ausztrália és Óceánia
Csendes-óceán, Murray;
Ausztráliai-alföld, Nagy-Artézi-medence, Nagy-korallzátony, Nagy-Vízválasztó-hegység, Nyugat-ausztráliai-ősföld, Új-Guinea;
Ausztrália, Új-Zéland; Canberra, Melbourne, Sydney.

Sarkvidékek
Antarktika, Déli-sarkvidék, Északi-sarkvidék

Amerika
Alaszka, Amazonas, Colorado, Jeges-tenger, Kanadai-ősföld, Karib (Antilla)-tenger, Mississippi, Mexikói-öböl, Nagy-tavak, Panama-csatorna, Paraná, Szt. Lőrinc-folyó;
Észak-Amerika, Közép-Amerika, Dél-Amerika, Latin-Amerika;
Amazonas-medence, Andok, Antillák, Appalache, Brazil-felföld, Floridai-félsziget, Guyanai-hegyvidék, Hawaii-szigetek, Kaliforniai-félsziget, Kanadai-ősföld, Kordillerák, Labrador-félsziget, Mexikói-fennsík, Mississippi-alföld, Paraná-alföld, Préri, Sziklás-hegység;
Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Brazília, Kanada, Kuba, Mexikó, Venezuela;
Brazíliaváros, Buenos Aires, Chicago, Los Angeles, Mexikóváros, New Orleans, New York, Ottawa, Rio de Janeiro, San Francisco, São Paulo, Washington.

Ázsia
Aral-tó, Bajkál-tó, Boszporusz, Indus, Jangce, Japán-tenger, Jeges-tenger, Jenyiszej, Gangesz, Kaszpi-tenger, Léna, Ob, Perzsa (Arab)-öböl, Sárga-folyó, Tigris;
Dél-Ázsia, Délkelet-Ázsia, Délnyugat-Ázsia, Észak-Ázsia, Kelet-Ázsia, Közép (Belső)-Ázsia;
Arab-félsziget, Csomolungma, Dekkán-fennsík, Dél-kínai-hegyvidék, Fuji, Góbi, Himalája, Hindusztáni-alföld, Hindusztáni-félsziget, Indokínai-félsziget, Indonéz-szigetvilág, Japán-szigetek, Kaszpi-mélyföld, Kaukázus,

Kínai-alföld, Kis-Ázsia, Koreai-félsziget, Közép-szibériai-fennsík, Mezopotámia, Nyugat-szibériai-alföld, Pamír, Szibéria, Tajvan, Tibet, Tien-san;
Dél-Korea, Fülöp-szigetek, India, Indonézia, Irak, Irán, Izrael, Japán, Kína, Malajzia, Szaúd-Arábia, Thaiföld, Törökország;
Ankara, Bagdad, Bombay, Calcutta, Hongkong, Isztambul, Kanton, Novoszibirszk, Osaka, Peking, Sanghaj, Szingapúr, Szöul, Tokió, Újdelhi.

Európa
Adriai-tenger, Balti-tenger, Dnyeper, Don, Duna, Ebro, Elba, Északi-tenger, Fekete-tenger, Földközi-tenger, La Manche, Pó, Rajna, Rhône, Szajna, Temze, Urál folyó, Volga;
Alpok, Appenninek, Appennini-félsziget, Balkán-félsziget, Balkán-hegység, Balti-ősföld, Brit-szigetek, Ciprus, Dalmácia, Dinári-hegység, Donyec-medence, Etna, Finn-tóvidék, Francia-középhegység, Grönland, Holland-mélyföld, Izland, Kárpátok, Kelet-európai-síkság, Kréta, Londoni-medence, Lotaringia, Mont Blanc, Párizsi-medence, Pennine, Pireneusi (Ibériai)-félsziget, Pireneusok, Skandináv-félsziget, Skandináv-hegység, Szicília, Urál, Vezúv;
Dél-Európa, Észak-Európa, Kelet-Európa, Kelet-Közép-Európa, Közép-Európa, Nyugat-Európa;
Albánia, Anglia, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Dánia, Egyesült Királyság, Észtország, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Macedónia, Moldávia, Moldova, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szerbia és Montenegro, Ukrajna; Kárpátalja;
Amszterdam, Athén, Barcelona, Belgrád, Birmingham, Brüsszel, Chişinău, Dublin, Genova, Glasgow, Göteborg, Hága, Helsinki, Kijev, Koppenhága, Lisszabon, Ljubljana, London, Luxembourg, Lyon, Madrid, Manchester, Marseille, Milánó, Minszk, Moszkva, Munkács, Murmanszk, Nápoly, Odessza, Oslo, Párizs, Podgorica, Reykjavík, Rijeka, Róma, Rotterdam, Skopje, Stockholm, Strasbourg, Szabadka, Szarajevó, Szentpétervár, Szófia, Tirana, Torino, Újvidék, Ungvár, Velence, Volgográd, Zágráb.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes az egyes kontinensek, tájak, országok természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit bemutató képek, ábrák, adatok elemzésére, tanári irányítás alapján alapvető összefüggések felismerésére. Tudja megadott szempontok alapján bemutatni az egyes kontinenseket, tipikus tájaikat, legfontosabb országaikat. Ismerje fel a természeti és társadalmi környezet alapvető összefüggéseit. Legyen képes különböző térképi információk felhasználására a témákhoz kapcsolódóan. Tudja megmutatni térképen és felismerni kontúrtérképen a topográfiai fogalmakat. Legyen képes nyomtatott és elektronikus forrásokból a témákhoz kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére tanári irányítással. Legyen képes ábrákról, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére. Tudja az egyes témákhoz kapcsolódó ismereteit röviden összefoglalni szóban, illetve írásban.

8. évfolyam

Belépő tevékenységek

A különböző tartalmú földrajzi térképeken közölt információk felhasználása a kontinensek, illetve az egyes országok természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági megismeréséhez. Kontúrtérképes feladatok irányított megoldása.
Az időjárási jelenségek felismerése időjárási térképek alapján. Egyszerű összefüggések felismerése, következmények megfogalmazása.
Az éghajlat jellemzőinek felismerése diagramokon, és következtetések levonása az adatokból. Összefüggések felismerése.
Folyamatábrák használata a földtörténeti események, a felszínfejlődés és következményeik feltárásához.
A gazdasági élet ágazatainak, ágainak szerepe és változási tendenciáinak bemutatása statisztikai adatok feldolgozásával, forráselemzéssel, esetmegbeszéléssel.
A Kárpát-medence népeinek és hagyományainak, a tájak eltérő földrajzi jellemzőinek bemutatása szemelvények alapján.

Információk gyűjtése egyéni és csoportmunkában társadalmi-gazdasági jelenségekről, folyamatokról statisztikák, tömegkommunikációs források, internet felhasználásával.
Tanulói beszámoló önállóan gyűjtött információk alapján hazánk szerepéről az Európai Unió társadalmi-gazdasági, kulturális életben.
Sajtó-, tv- és internet figyelő az Európai Unióval, illetve hazánkkal kapcsolatos környezeti és társadalmi-gazdasági aktualitások gyűjtése és ismertetése.
Tanulói kiselőadás, prezentáció a különböző tájak népszokásairól, hagyományairól önálló, illetve csoportban végzett kutatómunka alapján.
Terméklisták összeállítása Magyarország legfontosabb termékeiből és kiviteli cikkeiből.
Tabló, illetve riport készítése hazánk védett természeti és kulturális értékeivel, idegenforgalmi vonzerejével kapcsolatban.
Szituációs játék, helyzetgyakorlat egyes országokban, illetve tájakon élők népcsoportokra jellemző élethelyzetek bemutatására.
Szituációs játék a lakókörnyezetet veszélyeztető környezeti, illetve természeti katasztrófa (árvíz, vihar, szennyezés) esetén való helyes viselkedés, illetve magatartás bemutatására.
Projekt feladat: egy-egy hazai tájra jellemző társadalmi-kulturális sajátosságok (népzene, ételek, szokások, népviselet stb.) bemutatása tabló, kiállítás, közös előadás stb. formájában
Projekt feladat: Egy idegenforgalmi körzet bemutatása perzentáció, poszter, kiállítás formájában.
Projekt feladat: Lakóhelyünk környezeti állapotának vizsgálata. Az eredmények bemutatása.
Véleményütköztetés, osztálytermi vita: Mi a környezettudatos életmód? Mit tehetünk a környezetünk védelme érdekében?
Véleményütköztetés: hazánk természeti és társadalmi adottságainak (erőforrásának) megítéléséről.
Rajzverseny, fotókiállítás hazánk természeti, kulturális és társadalmi-gazdasági értékeinek bemutatására.

Témakörök	**Tartalmak**
Közép-Európa tájainak és országainak természet- és társadalomföldrajza. Természeti és társadalmi-kulturális értékei. A környezet minősége	Közép-Európa általános földrajzi képe. A Közép-európai-sík- és rögvidék természeti adottságai és gazdasági feltételei. A középhegységek és a feltöltött alföldek, mint tipikus tájak. Németország szerepe az európai gazdaságban. Csehország és Lengyelország földrajzi sajátosságai. Közép-Európa magashegyvidékei: az Alpok és a Kárpátok. Az alpi országok: Ausztria, Szlovénia és a kárpáti országok: Szlovákia, Románia földrajzi jellemzése, hasonló és eltérő vonások kiemelése.
A Kárpát-medence természet- és társadalomföldrajza	A Kárpát-medence földtani szerkezete és természetföldrajzi képe. A magyarság a Kárpát-medencében. A társadalmi-gazdasági élet változásai és mai földrajzi vonásai.
Természeti adottságok és a társadalmi-gazdasági lehetőségek Magyarország tájain. Természeti és társadalmi-kulturális értékek. A környezet minősége	Hazánk földrajzi fekvése, helyzete a Kárpát-medencében és Európában. Magyarország felszíne, domborzata. Természeti adottságaink és természeti erőforrásaink. Hazánk népességföldrajzi jellemzői, népesedési folyamatai. A magyar nép tájtörténeti tagolódása, etnikai csoportok, nemzetiségek. A földrajzi környezet hatása a gazdálkodásra, a településekre és az életmódra. A gazdaság telepítő tényezői, általános vonásai, területi különbségei, szerkezeti átalakulása. Településtípusok, településhálózat és infrastruktúra Magyarországon. A hazai tájtípusok (alföldi, dombsági és középhegyvidéki tájak) földrajzi jellemzése. A tájak természeti erőforrásai, természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági jellemzőik. Hazánk tájainak idegenforgalmi, környezeti értékei, állapota és védelme. Hazánk nemzetközi kapcsolatai. Budapest földrajza. Régiónk földrajza.

A tananyag feldolgozásához szükséges új topográfiai fogalmak

Balaton, Bodrog, Dráva, Fertő, Hernád, Ipoly, Kis-Balaton, Körös, Maros, Mura, Odera, Olt, Rába, Rajna-Majna-Duna vízi út, Sajó, Sió, Szamos, Száva, Tisza, Tisza-tó, Vág, Velencei-tó, Visztula, Zagyva, Zala;
Aggteleki-karszt, Alföld, Alpokalja, Badacsony, Bakony, Balaton-felvidék, Baradla-barlang, Baranyai-dombság, Bécsi-medence, Bodrogköz, Borsodi-medence, Börzsöny, Budai-hegység, Bükk, Bükk-fennsík, Csallóköz, Cseh-medence, Csepel-sziget, Cserehát, Cserhát, Déli-Kárpátok, Dráva menti síkság (Dráva-mellék), Duna-Tisza köze, Dunakanyar, Dunántúl, Dunántúli-dombság, Dunántúli-középhegység, Dunazug-hegység, Erdélyi-középhegység, Erdélyi-medence, Északi-középhegység, Északkeleti-Kárpátok, Északnyugati-Kárpátok, Gerecse, Germán-alföld, Győri-medence, Hajdúság, Hargita, Hegyalja, Hortobágy, Jászság, Kárpát-medence, Kárpát-medencevidék, Kékes, Keleti-Alpok, Keleti-Kárpátok, Kisalföld, Kiskunság, Kőszegi-hegység, Lengyel-alföld, Lengyel-középhegység, Magas-Tátra, Marcal-medence, Maros-Körös köze, Mátra, Mecsek, Mezőföld, Mohácsi-sziget, Móri-árok, Morva-medence, Nagykunság, Német-középhegység, Nógrádi-medence, Nyírség, Nyugati-Alpok, Nyugat-magyarországi-peremvidék, Őrség, Pesti-síkság, Pilis, Román-alföld, Ruhr-vidék, Somogyi-dombság, Soproni-hegység, Szigetköz, Székelyföld, Szekszárdi-dombság, Szentendrei-sziget, Szilézia, Szudéták, Tapolcai-medence, Tihanyi-félsziget, Tiszántúl, Tokaj-Eperjesi-hegység, Tolnai-dombság, Vajdaság, Velencei-hegység, Vereckei-hágó, Vértes, Villányi-hegység, Visegrádi-hegység, Zalai-dombság, Zempléni-hegység;
Ausztria, Csehország, Lengyelország, Németország, Románia, Svájc, Szlovákia, Szlovénia;
Burgenland,
Ajka, Algyő, Arad, Baja, Balassagyarmat, Balatonfüred, Beregszász, Bécs, Békéscsaba, Berlin, Bern, Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Budapest, Bukarest, Bük, Cegléd, Constanța, Debrecen, Dorog, Drezda, Dunaújváros, Eger, Eszék, Esztergom, Frankfurt, Gdańsk, Genf, Graz, Gyöngyös, Győr, Gyula, Hajdúszoboszló, Halle, Hamburg, Harkány, Hatvan, Hegyeshalom, Hévíz, Hódmezővásárhely, Hollókő, Jászberény, Kalocsa, Kaposvár, Kassa, Karlovy Vary, Katowice, Kazincbarcika (Berente), Kecskemét, Keszthely, Kolozsvár, Komárom, Köln, Kőszeg, Komló, Krakkó, Lábatlan, Linz, Lipcse, Makó, Marosvásárhely, Miskolc, Mohács, Mosonmagyaróvár, München, Nagykanizsa, Nagyvárad, Nyíregyháza, Orosháza, Ózd, Paks, Pannonhalma, Pápa, Pécs, Ploieşti, Plzeň, Pozsony, Prága, Révkomárom, Salgótarján, Salzburg, Sárospatak, Siófok, Sopron, Stuttgart, Százhalombatta, Szeged, Székelyudvarhely, Székesfehérvár, Szekszárd, Szentendre, Szentgotthárd, Szolnok, Szombathely, Tata, Tatabánya, Temesvár, Tihany, Tiszaújváros, Vác, Várpalota, Varsó, Veszprém, Visegrád, Visonta, Záhony, Zalaegerszeg, Zalakaros;
Aggteleki Nemzeti Park, Balaton-felvidéki Nemzeti Park, Bükki Nemzeti Park, Duna-Dráva Nemzeti Park, Duna-Ipoly Nemzeti Park, Fertő-Hanság Nemzeti Park, Hortobágyi Nemzeti Park, Kiskunsági Nemzeti Park, Körös-Maros Nemzeti Park, Őrségi Nemzeti Park;
Magyarország megyéi, Dél-Alföld régió, Dél-Dunántúl régió, Észak-Alföld régió, Észak-Magyarország régió, Közép-Dunántúl régió, Közép-Magyarország régió, Nyugat-Dunántúl régió, Budapesti agglomeráció.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes ismertetni Közép-Európa országainak jellemző természeti és társadalmi-gazdasági vonásait. Tudja bemutatni hazánk földrajzi környezetének természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit megadott szempontok alapján. Tudja ismertetni hazánk tájainak természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőit különböző térképi információk felhasználásával. Ismerje fel a természeti adottságok szerepét, hatását az egyes térségek gazdasági életében. Ismerje hazánk környezeti értékeit. Tudja megmutatni térképen és felismerni kontúrtérképen a topográfiai fogalmakat. Tudja meghatározni és megfogalmazni földrajzi fekvésüket, kapcsoljon hozzájuk tartalmi jellemzőket. Legyen képes nyomtatott és elektronikus forrásokból a témákhoz kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére tanári irányítással. Legyen képes ábrákról, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére. Tudja az egyes témákhoz kapcsolódó ismereteit röviden összefoglalni szóban, illetve írásban.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban. Az információszerzés különféle módszereinek alkalmazása (pl. keresés forrásanyagban).
- Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:
- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Gyakorlati tevékenységek (pl. egy táj modellezése homokasztalon, applikációs vagy kártyás feladatok, diagramszerkesztés stb.)
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése, prezentáció.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

ÉNEK-ZENE

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

Az iskolai ének-zenei nevelés célja, hogy megszilárdítsa a zenei alapműveltséget, segítse kialakítani az igényt, a zeneszerető/értő közönségnevelést. Ehhez fontos a nemzeti és egyetemes zenekultúra megismertetése, az igényes zene mindennapos szükségletté válásának alakítása. Kiemelten fontos a zenei ízlés formálása, a zenei ítélőképesség, mert ez teszi lehetővé az értékes műalkotások felismerésén keresztül az elfogadást, a kritikai képesség kialakítását.
Az előadott, énekelt és meghallgatott zeneművek nyújtotta élmények fejlesztik, tudatosítják a zenei esztétikai érzéket és azt a meggyőződést, hogy a zene az emberi élet alapvető értéke. A zenei élmények és az ismeretszerzés eredményeként a zenei tudat állandóan alakul, formálódik. Fontos azonban, hogy a fejlettség bármely szintjén átfogó, teljes képbe rendeződjön a zenei valóság.
Az iskolai énektanítás zenei anyaga többségében énekes zene. Így a zenei nevelés a dalok szövege révén jelentősen hozzájárulhat a történelmi, erkölcsi tudat fejlődéséhez is.
Az éneklés és a hangszerjáték a zenei nevelés alaptevékenységei, mivel a zene megértésére, a zeneművek befogadására elsősorban az válik képessé, aki valamilyen mértékben részt tud venni zenei alkotótevékenységben is. Az aktív muzsikálás a zenei önkifejezés lehetőségével segít kialakítani a zenéhez fűződő pozitív attitűdöket.
A zenekultúrák sajátosságainak megismerése és elfogadása, a hazai zeneművészet alkotásai iránti érdeklődés fontos része a tanulók zenei világképének.
A zene jelrendszerének megismerése és alkalmazása a zenei olvasás-írás tevékenységeiben nem öncélú: a zenei tartalmak, ismeretek fejlesztik a zenei fantáziát, segítik a zeneértővé válást.
A zene szeretete, a zenehallgatás szokásának kialakítása együtt jár az ízlésformálással, és elősegíti a tanórán kívüli zenei alkalmakba (énekkar, hangverseny látogatás) való bekapcsolódást.

Kulcskompetenciák

Anyanyelvi kommunikáció
Az anyanyelvi kommunikáció magában foglalja a gondolatok, érzések és érzelmek kifejezését és értelmezését szóban és írásban egyaránt, valamint a helyes és kreatív nyelvhasználatot az élet minden területén: családon belül, iskolában, társadalmi érintkezések, szabadidős tevékenységek stb. során.
Az anyanyelvi kommunikáció az anyanyelv elsajátításának eredménye, amely kapcsolódik az egyén megismerő képességének fejlődéséhez. Az anyanyelvi kommunikáció feltétele a megfelelő szókincs, a funkcionális nyelvtan és az egyes nyelvi funkciók biztos ismerete. A szókincs intenzív fejlesztése minden műveltségi területen cél.
A kompetenciák részben fedik egymást, egymásba fonódnak: az egyik területhez szükséges elemek támogatják a másik terület kompetenciáit. Ez fokozottan érvényes az anyanyelvi kommunikációra. Az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség kompetenciája már nevében utal az anyanyelvi kompetenciával való szoros kapcsolatára: az esztétikai minőség tisztelete, mások véleményének elfogadása, az élmények és érzések kreatív kifejezése stb. Az ének-zene tanítás szoros kapcsolata, a zenei nyelv gyakorlása lehetővé teszi az anyanyelvi kompetencia erősítését.

Digitális kompetencia
Ez a kulcskompetencia felöleli az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatát. A főbb számítógépes ismeretek – szövegszerkesztés, információkeresés és -kezelés, az internet által kínált lehetőségek és az elektronikus média útján történő kommunikáció (e-mail, hálózati eszközök) – birtoklása elengedhetetlen feltétel a munka világában való eligazodásban, az élethosszig tartó tanulás folyamatában. A digitális kompetencia a tanulás terén is új utakat nyit. Az ének-zene tanításában is lehetőség kínálkozik a számítógépes ismeretek, az információkeresés gyakorlására, a számítógépen való kommunikációra.

Hatékony, önálló tanulás
A hatékony, önálló tanulás azt jelenti, hogy az egyén képes kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni egyénileg és csoportban egyaránt, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást. Ez

egyrészt új ismeretek megszerzését, feldolgozását és beépülését, másrészt útmutatások keresését és alkalmazását jelenti.
A hatékony és önálló tanulás olyan képességek meglétét igényli, mint az írás, az olvasás, a szövegértés, az információs technológiák eszközeinek használata. A csoportos tanulás feltételezi a szóbeli kommunikáció képességét is a csoport tagjai között. A csoportos éneklés és a zenei nyelv használata az ének-zenei nevelés lehetőségeit jelenti.

Szociális és állampolgári kompetencia
A személyes, értékközpontú, személyek és kultúrák közötti, szociális és állampolgári kompetenciák a harmonikus életvitel és közösségi beilleszkedés feltételei. A közjó iránti elkötelezettség és tevékenység lefedik a magatartás minden olyan formáját, amely révén az egyén hatékony és építő módon vehet részt a társadalomban. E kulcskompetencia alapja a különböző területeken folyó hatékony kommunikáció, a különböző nézőpontok megértésének és figyelembe vételének képessége, az empátia. Az állampolgári kompetencia képessé teszi az egyént arra, hogy aktívan vegyen részt a közügyekben.

Kiemelt fejlesztési feladatok

Zenei alkotóképesség
Interpretáció
A zenei tevékenységek sorában elsődlegességet élvez az éneklés. Az éneklési készség fejlesztése az 5–8. évfolyamon az élményt adó, örömöt hozó, szép és kifejező éneklés formálására – mint a zenei önkifejezés egyik alapvető formájának kialakítására és az ismeretszerzés eszközének továbbfejlesztésére – irányul. Ezért követelménye az egyéni és közös éneklés természetes, szép hangzással. Oldottabb metrikájú parlando, szabadabb rubato és feszes giusto lüktetéssel történő éneklés képességének kialakítása. Magyar népdalok, a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek, a szomszéd és más népek dalainak éneklésével a műdalok éneklésével. Fejleszteni kell a dalok és a szöveg kapcsolatára épülő előadói képességet. Lehetőség szerint kerüljön sor a népdaléneklés mozgással történő összekapcsolására, a néptánc elemeinek megismerésére is. Kétszólamú művek csoportos éneklésére, a zenei kifejezőeszközök és a zenei mondanivaló közvetítésével kerül sor. Ösztönözni kell a könnyű gyermekkari művek csoportos éneklését akár emlékezetből is. A csoportos és egyéni éneklés, az előadásmód helyes megválasztásával a zenei hallás fejlesztője is. A zenei karakterek megéreztetéséhez, esztétikai minőségű megszólalásához is biztosabb út vezet a csoportos muzsikálás felől.

Improvizáció
A rögtönzési készség fejlesztésére a már megismert ritmikai, dallami, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználása ad lehetőséget. Mindez segíti az egész életre szóló tanulást is. A zenei hallás fejlesztése lényegében a dallamhallás és tonalitásérzék, a hangszínhallás, a ritmus- és tempóérzék, a dinamika- és formaérzék fejlesztése. Dúr és moll tonalitás megfigyeltetése dallamokban. A belső hallás és a többszólamúság fejlesztése a műzene többszólamúságával, annak megfigyelésével. Zenei memória fejlesztése dalok és témák gyakorlásával és előadásával. A saját és mások rögtönzéseinek megítélése zenei eszközökkel járul hozzá a kritikai gondolkodás fejlődéséhez. Az önálló véleményalkotás, az annak alapjául szolgáló tényfeltáró, megismerő, összehasonlító, értékelő, érvelőképesség zenei téren az egyik legfontosabb képességcsoport.

Megismerő- és befogadóképesség
Zenehallgatás
A zenei befogadóképesség fejlesztése a zenehallgatás segítségével történik. A közös zenehallgatás a már meglévő alkalmazásával és felhasználásával az ismeretlen zene tudatos megfigyelésére irányul.
A zeneértő és -érző képesség fejlesztése: a tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó zenei formák, műfajok felismerésével történik. A zenemű gondolati tartalmait közvetítő kifejezőeszközök – tempók, dinamika, tonalitás, karakterek, hangszerelés – megfigyelése mindezek szolgálatában áll. Cél a meghallgatott zeneművekben előforduló hangszerek, hangszeres együttesek, zenekarok hangzásának felismerésére való képesség fejlesztése.
A zenehallgatás alkalmas a más műveltségi területekhez tartozó kapcsolódások felismerésére, felfedezésére és bemutatására is. Lehetőséget kell adni az önálló ismeretszerző képesség fejlesztésére, a társművészetekkel felfedezhető hasonlóságokkal való összevetésre. (pl: felkészülés kiselőadásra könyvtárhasználattal, internet segítségével).

Zenei hallás és kottaismeret
A zenei hallásfejlesztés célja, hogy aktivizálja az emlékezetet, a zenei képzeletet és a gondolati tevékenységeket. Az önálló zenei gondolkodás magában rejti az összehasonlítás, a viszonyítás lehetőségét a sorszerkezet és a rövid zenei formák felismerését, az analizálást, a szintetizálást és a fogalomalkotást. A hangzó zene és a kottakép megfeleltetésének kétirányú kapcsolata a zenei műveleti képességek alapja.
A zenei olvasás-írási készség fejlesztésének eredményeképpen a tanuló iránt támasztható követelmény az öt- és hétfokú dalok hangnemének felismerése kottaképről (2# és 2b előjegyzésig). Kottakép ritmusának megszólaltatása, ritmushangoztatás egy- és több szólamban. Rövid, könnyebb dallamok kottaolvasása közösen. Erre a tevékenységi területre az énekléshez, a zenehallgatáshoz, az improvizációhoz eszközként szüksége van a tanulóknak. Nagyon fontos, hogy minden tevékenység az énekelt, vagy meghallgatott zenéhez kapcsolódjon.

5. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Interpretáció **Népdalok a magyar népdal műfajaiból.** Új stílusú népdalok éneklése alkalmazkodó ritmusban Műzenei szemelvények éneklése az előadási jeleknek megfelelően. Szép, kifejező, prozódiailag helyesen értelmezett előadás. Gregorián dallamok éneklése Reneszánsz és barokk zeneművek témáinak/részleteinek éneklése Egyszerű többszólamúság (csoportos éneklés)	Hallás utáni népdaltanulás. Újabb magyar (régi – új stílus) és más népek dalai Ünnepkörök új dalai Régi magyar dallamok a középkorból Középkori gregorián dallamok Reneszánsz és barokk zenei szemelvények témái Quodlibetek (kánonok, bicíniumok) Szózat (Himnusz) önálló éneklése.
Improvizáció Rögtönzés: ismert ritmikai, dallami, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználásával**.** Régi stílusú kvintváltó népdalforma rögtönzése (megadott kezdősorral).	Dallammodellként: Ritmus és dallamminták, kvintváltó népdalok. (A5 A5v A Av és A5 B5 A B) Magyar népköltések. Könnyebb osztinátó ritmus rögtönzése.
Zenehallgatás Reneszánsz és barokk művek meghallgatása, stílusjegyek megfigyelése. A barokk zenekar hangszereinek, hangszercsoportjainak megnevezése. Népszokások kalendárium szerinti ismerete.	Népdalfeldolgozások, népszokások zenéje (magyar, kisebbségi és nemzetiségi népzene) Gregorián dallamok Reneszánsz/barokk zenei szemelvények Zeneszerzők munkássága (reneszánsz, barokk) Rövid kortörténet (középkor, reneszánsz, barokk A meghallgatott szemelvények megnevezése, műfajaik meghatározása (énekes: motetta, koral, oratórium) hangszeres: szvit, concerto, versenymű.
Zenei hallás és kottaismeret Új ritmusértékek és szüneteik olvasása-írása – az alkalmazkodó ritmus, a tizenhatod és kombinációi, szünetjele, a kis éles és nyújtott ritmus. Új dallami elemek olvasása-írása. Abc-s hangok jelölése G-kulcsban (C'-C") A tiszta hangközök ismerete, szolmizált éneklése. Felső ré', mi' hangok	Új dallami és ritmuselemek olvasása-írása tanári segédlettel. Olvasógyakorlatok, dallamfordulatok, zenei példák A zenehallgatás énekelt szemelvényei kottakép alapján.

A továbbhaladás feltételei

Interpretáció
Szemelvények csoportos éneklése emlékezetből.
A Szózat és a Himnusz éneklése emlékezetből.
Új stílusú népdalok éneklése alkalmazkodó ritmussal.

Zenehallgatás
Többször hallgatott reneszánsz és barokk művek felismerése részleteik alapján.
A népi hangszerek és a népi zenekar felismerése hallás után. (duda, tekerő, cimbalom, citera)
Improvizáció
Variációk szerkesztése 2-4 ütemes terjedelemben a tanult ritmusképletekkel.
Kvintváltó dallam improvizálása (megadott formaképlet és kezdő sorok alapján).
Zenei hallás és kottaismeret
ABC-s hangok megnevezése / leírása G-kulcsban (C'-C").

6. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Interpretáció A műzenei feldolgozásokban meghallgatott népdalok éneklése. Történeti énekek előadása. Klasszikus kánonok csoportos éneklése. Módosított hangok szolmizált éneklése. Szép, kifejező, prozódiailag helyesen értelmezett előadás. Intonációs biztonságra törekvés.	Újabb magyar népdalok és népszokások dalai Nemzeti és etnikai kisebbségek újabb dalai Ünnepek dalai Más népek dalai (újabb európai országból) Történeti énekek (válogatva): históriás énekek, virágénekek, kuruc dalok Klasszikus műdalok Műzenei témák (énekelhető zenehallgatási szemelvények)
Zenehallgatás Többször meghallgatott népdalfeldolgozások felismerése és megnevezése a jellegzetes részletek alapján. A bécsi klasszicizmus műfajainak és formáinak megnevezése (hangszer, stílus). A lantra írt művek jellegzetességei. Zenei formák, műfajok, művek hallás utáni felismerése. Dúr-moll színezet különbségének megfigyelése. Felütés, csonka ütem, triola keresése ismert dalokban. A zenei előadásmódra vonatkozó kifejezések felismerése és alkalmazása.	Népzenei és népzenei ihletésű művek (szülőföld és más földrész népzenéjéből) Szemelvények a XVI–XVIII. század magyar történelmi zenéjéből A bécsi klasszicizmus alkotásai – klasszikus dalok Zeneszerzők: J. Haydn, W.A. Mozart, L.von Beethoven. Zenei művek: vokális: dal oratórium opera, hangszeres: szonáta, szimfónia, versenymű, szerenád, divertimento Együttesek: szimfonikus zenekar, vonósnégyes, trió.
Improvizáció Rögtönzés az ismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználásával Ritmusvariációk rögtönzése 3/8-os és 6/8-os ütemformákban. Könnyebb osztinato ritmus rögtönzése, improvizált mozgások. A zenében megfigyelt jelenségek kifejezése mozgással.	Dallammodellként: Dallamalkotás adott témára: nyitás – zárás, a tanult dalok és olvasógyakorlatok Felhasználása (ritmikai, dallami, formai elemeik) kérdés-felelet jellegű dallamok
Zenei hallás és kottaismeret Tájékozódás 1#-1 b-s hangnemekben, Módosított hangok abc-s megnevezése, módosított hangok szolmizálása. Előjegyzések, módosító jelek alkalmazása. Hangközök: k2,n2,k3,n3 A szekund és terc hangközök felismerése kottaképről, beírása vonalrendszerbe.	Énekes tananyag Olvasógyakorlatok A dúr és moll hangnemek azonosítása kottaképről 1 kereszt 1 bé előjegyzésig Zenehallgatási anyag szemelvényei Periódus keresése ismert dalokból, zeneműrészletekből. Az előtag és utótag jelölése.

A továbbhaladás feltételei

Éneklés
További 10, az énekes tananyag felsorolt új rétegeiből választott szemelvény átélt, kifejező előadása emlékezetből.
Zenehallgatás
Énekes és hangszeres népdalfeldolgozások felismerése, megnevezése.
Többször meghallgatott klasszikus zeneművek felismerése, témáik alapján.
A szimfonikus zenekar hangszercsoportjainak, hangszereinek megnevezése.
A bécsi klasszicizmus zeneszerzői, néhány alkotásuk felsorolása.
Improvizáció
Zenei kérdés-felelet szerkesztése (2x2 ütemes terjedelemben).
Zenei olvasás-írás ismeret
Dúr és moll hangnemek kottaképről történő azonosítása 1# -1b-ig.
A módosító jelek értelmezése kottakép alapján.
Tanult dallamok éneklése betűkottáról és kottakép alapján.

7. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Interpretáció Régi és új stílusú népdalok elemzése: szerkezet, dallamvonal, hangnem, éneklése szöveggel, emlékezetből. Más földrészek dalainak éneklése, a zenei jellegzetességek megfigyelése. A verbunkos zene jellegzetességeinek megfigyelése, ennek alapján felismerése (ritmus, sorzárlat, tempó). Tempójelzéseknek megfelelő előadás (andante, allegro, vivace) Romantikus dalok énekes előadása Részvétel többszólamú kórusművek bemutatásában.	Magyar népdalok (pl. Kodály Zoltán daljátékaiból), Nemzetiségi és etnikai kisebbség újabb népdalai Ünnepkörök újabb dalai, romantikus zene. A verbunkos dallamok Romantikus dalok és zeneművek könnyebb énekelhető témái, részletei A nemzeti romantika megjelenése Európában
Zenehallgatás A romantikus zene stílusjegyeinek és műfajainak megismerése európai zeneszerzők alkotásaiból. A romantikus nagyzenekar hangzásának elemzése (hangszerek felismerése). Énekes és hangszeres népdalfeldolgozások felismerése, megnevezése. Népies műdalok jellegzetességei. A romantika műfajainak azonosítása a stílusjegyek ismeretében. Zeneszerzők: Liszt Ferenc, Erkel Ferenc Műfajok: rapszódia, programzene, szimfonikus költemény, romantikus dal.	Népdalfeldolgozások (meghallgatott kórus művekből) Ünnepek zenéje. A nemzeti romantika Európában (pl. nemzeti operák) A XIX. sz. magyar zenéje. A XIX. sz. európai zeneművészetének alkotásai Zeneszerzők: F. Schubert, R. Schumann, F. Chopin, J. Brahms, A. Dvorak, P.I. Csajkovszkij, M. Muszorgszkij, B. Smetana, G. Verdi, R. Wagner,
Improvizáció Új stílusú népdalforma rögtönzése megadott kezdősorral (kupolás visszatérő dallamok) Ritmusvariációk rögtönzése 6/8-os ütemformában, periódus rögtönzése.	Dallammodellek: kupolás és visszatérő sorszerkezetű dallamok: a a5 a5v av; a a5 b a ; a a b a; a b b a.
Zenei hallás és kottaismeret Tájékozódás a kottában: zeneművek (témák és szólamok) követése. Előadási és dinamikai jelek értelmezése A szext és szeptim hangközök felismerése kottaképről 2#-2b-s hangnemekben való tájékozódás, dúr és moll hangnem megfigyelése.	Énekelt és meghallgatott zenei szemelvények ritmikai, melodikai, szerkezeti stb. anyagához kapcsolódó tartalmak Dalok, zeneművek témáinak éneklése szolmizálva violinkulcsban kottáról a tanult hangnemekben.

A továbbhaladás feltételei

Éneklés
Az énekes tananyag felsorolt rétegeiből választott szemelvény megszólaltatása emlékezetből.
Zenehallgatás
A Magyar nemzeti romantika az évfolyamon tanult zeneszerzőinek és műveinek vázlatos ismertetése.
A XIX. századi zeneművek megnevezése (szerző, cím) többször hallott részleteik alapján.
A romantika stílusjegyeinek szóbeli megfogalmazása.
A romantika jellegzetes műfajainak felsorolása.
Improvizáció
Dallamalkotás a népdalok megtanult dallam- és formaalkotási törvényszerűségei alapján.
Zenei olvasás-írás
Tájékozódás a kottában: zeneművek (témák, szólamok) követése kottából.
Dúr és moll hangnemek azonosítása kottaképről 2 #-2b-ig.

8. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Interpretáció Egy választott témakörhöz (pl. nemzeti ünnep, iskolai ünnepség, ballagás stb.) Az osztály által összeállított énekes műsor előadása. Duett, tercett, kisegyüttes csoportos formában. Énekelhető szemelvények a XIX. század vége és a XX. század zeneirodalmából.	Magyar népdalok (minden stílusrétegből válogatva) Bartók, Kodály és Bárdos műveinek énekes szemelvényei A századforduló és a XX. század zeneirodalmának énekelhető szemelvényei. Könnyű kétszólamú művek éneklése csoportosan.
Zenehallgatás Rendszerező ismétlés (a magyar és európai zeneművészet századainak és műfajainak áttekintése jellemző zenei szemelvények segítségével). Bartók és Kodály énekkari, zenekari és színpadi műveinek felismerése és megnevezése a hangzó részletek alapján. A XX. század zenei irányzatainak felismerése meghallgatott zeneművek részletei alapján A zenei műfajok áttekintése és összefüggések keresése a társművészetek és a zene között (tánc az ismert történeti tánczenékhez). A dzsessz műfaji ismereteinek kapcsolása a meghallgatott műzenei anyaghoz. Szerzők: I. Gerschwin, C. Debusy, M. Ravel, A. Honegger, Sz. Pokofjev, I. Sztravinszkij. Irányzatok: impresszionizmus, neoklasszicizmus, folkrolizmus.	Ismétlés anyaga: A magyar és európai zeneművészet századai, A zenei műfajok A XX. század zenei irányzatainak kiemelkedő alkotásai, kortársművészet, a zene és tánc társművészetek kapcsolatára utaló példák. A dzsessz és jellegzetes műfajai A zene szórakoztató funkciói: táncok a zenetörténetben (a szvittől a rock and rollig) A könnyűzene ma A dzsessz és a könnyűzene műfajai: Beatles együttes, E. Presley, L. Webber
Improvizáció A tanult népdal- és műzenei formákban és hangkészletekben önálló rögtönzés. Kupolás és visszatérő sorszerkezetű dallamok rögtönzése, a zenei élmény kifejezése mozgással. Szekvenciát tartalmazó zenei szemelvények megfigyelése, szekvencia készítése adott alapmotívumra.	Dallammodellként: a tanult zenei anyag tartalmai Ritmus improvizálása megadott ritmusképletekkel.

Fejlesztési feladatok	Tartalom
Zenei hallás és kottaismeret A nyolc év alatt tanult dallami és ritmikai ismeretek, hangközök, hangsorok előadási és dinamikai jeleinek ismétlése (Minden eddigi feladattípus gyakorlása)	A tanult énekes és hangszeres szemelvények anyaga Atonalitás, poliritmika megfigyelése hallásélményhez kötve.

A továbbhaladás feltételei

Éneklés
Részvétel a csoportos éneklésben, előadásban.
Dalanyag bővítése énekes szemelvényekkel.
Zenehallgatás
Tudjon többször hallott zeneművet elhelyezni a megfelelő zenetörténeti korszakban.
Improvizáció
Rögtönzési feladatok a tanult nép- és műzenei formák felhasználásával
Zenei hallás és kottaismeret leggyakoribb tempó- és dinamikai jelek alkalmazására való képesség a csoportos és egyéni éneklés során.
A 8 év anyagának összefoglalásaként könnyű dallamok, ritmusok olvasása-írása.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük. A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése (dalismeret, zenei formák, műfajok, stílusok), fogalmak felismerése, a kommunikáció fontosabb szabályainak ismerete és reprodukálása.
– Egyszerűbb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (a ritmikailag pontos közös éneklés megvalósítása, a tanult dallamok éneklése betűkottáról és kottakép alapján).
– Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása (a ritmikailag pontos közös éneklés megvalósítása, a zenei előadásjeleknek és a szöveg tartalmának megfelelő énekes előadás, zenekari hangzások és hangszercsoportok hallás utáni megnevezése, zenei formák, műfajok, művek jellemző részleteinek felismerése), gondolatok és érzések kifejezésének képessége, a tanuló saját munkájának fokozatos önkontrollja.
– Véleményalkotás zenei művekről, jelenségekről, egyéniségekről, kritikai érzék kialakítása.
– Művészi kreativitás képességének szóbeli, írásbeli értékelése.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal, vagy szöveges formában történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:
– Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
– Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
– Témazáró dolgozatok írása, értékelése.
– Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
– A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.
– Kórusban, kamaraegyüttesben nyújtott teljesítmény értékelése.

Javasolt közös zenei anyag (válogatva)
(5–8. évfolyam)

Népdalok
A citrusfa levelestől
A csitári hegyek alatt
A jó lovas katonának
A Vidrócki híres nyája
Ablakomba, ablakomba
Által mennék
Csillagok, csillagok
Erdő, erdő de magas
Erdő, erdő, erdő, marosszéki …
Érik a szőlő
Felülről fúj
Hull a szilva
Két tyúkom tavali
Madárka, madárka
Megyen már a hajnalcsillag
Ősszel érik babám
Sárgul már a …
Sej, Nagyabonyban
Szépen úszik a …
Énekes anyag a magyar zenetörténetből
Erkel–-Kölcsey: Himnusz
Egressy-Vörösmarty: Szózat
Tinódi: Egri históriának summája
Csínom Palkó
Tyukodi nóta
Ellopták szívemet – Pálóczi Horváth Ádám gyűjtéséből
Kossuth Lajos azt üzente
Esik eső karikára
Most szép lenni katonának
Szerdahelyi: Magasan repül a daru
Énekes műzenei szemelvények
Bach: Már nyugosznak a völgyek (korál)
Bach: Üdv rád és házad népére (Paraszt-kantáta)
Haydn: Erdő mélyén (kánon)
Mozart: Jöjj, drága május (dal)
Mozart: Varázsfuvola (opera) – részletek
Beethoven: Marmotte (dal)
Schubert: A pisztráng (dal)
Kodály: Háry (daljáték) – részletek
Bárdos: Rétre-hívó (kánon)
Erkel: Keserű bordal (Bánk Bán c. opera)
Meghalt a cselszövő (Hunyadi László c. opera)
Zenehallgatási anyag
Vivaldi: A négy évszak – É-dúr hegedűverseny (Tavasz)
F moll hegedűverseny (Tél)
Bach: Már nyugosznak a völgyek (korálfeldolgozás vegyeskarra)
Hendel: Halleluja – kórus a Messiás c. oratóriumból
Hendel: Győzelmi dal – a Judás Makkabeus c. oratóriumból
Haydn: G-dúr (Üstdob) szimfónia
Mozart: Egy kis éji zene
Mozart: Varázsfuvola – részletek
Beethoven: VI. szimfónia – részlet
Schubert: A pisztráng (dal)
Schubert: A-dúr zongoraötös – IV. tétel

Schumann: „Álmodozás” – a Gyermekjelenetek c. zongorasorozatból
Chopin: g-moll mazurka (Op. 24. No. 1.)
Liszt: XV. magyar rapszódia
Verdi: Rabszolgák kórusa – a Nabucco c. operából
Verdi: Radames románca – az Aida c. opera I. felvonásából
Bevonulási induló – az Aida c. opera II. felvonásából
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
Smetana: Moldva
Dvořák: e-moll (Újvilág) szimfónia – IV. tétel
Erkel: Keserű bordal – a Bánk bán c. opera I. felvonásából
Bánk áriája – a II. felvonásból
Erkel: Meghalt a cselszövő – zárókórus a Hunyadi László c. operából (I. felvonás)
Palotás – a Hunyadi László c. operából
Debussy: Children’s corner
Kodály: Mátrai képek
Kodály: Székelyfonó – részletek
Kodály: Háry (daljáték) – részletek
Kodály: Kállai kettős
Kodály: Fölszállott a páva
Kodály: Esti dal
Bartók: Magyar képek – részlet
Bartók: Gyermekeknek – I/18, II/31.
Bartók: Divertimento
Sravinsky: Petruska
Britten: Változatok és fúga egy Purcell-témára
Gershwin: Klára bölcsődala és Porgy dala – a Porgy és Bess c. operából (A szegény ember gazdagságáról)
Szörényi-Bródy: István, a király – szabadon választott részletek

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

5–8. évfolyam

Célok és feladatok

A vizuális kultúra tanításának célja a harmonikus személyiség kialakítása, a „teljes ember” nevelése a vizuális kultúra ismeretein, a vizuális képességek, és más, ezekkel szorosan összefüggő képességek, kompetenciák fejlesztésén keresztül. ***„Célja továbbá azoknak a képességeknek, készségeknek a fejlesztése, ismereteknek az átadása, amelyek a vizuális kommunikáció magasabb szintű műveléséhez, a látható világ használatához, alakításához, a kreativitás fejlesztéséhez szükségesek” (Nat)***
Vizuális hatások minden más műveltségterület tanulása során érik a tanulókat, azok tudatos, strukturált feldolgozására, a vizuális képességek fejlesztésére azonban a *rajz és vizuális kultúra* órákon kerül sor. A korábbi rajztanításhoz képest lényegi változás az, hogy ez a tantárgy érinti a kultúra minden vizuális jelenségét és nem korlátozódik a vizuális művészetekre. A művészet azonban ma is a tantárgy kardinális része, ám ezt nem célnak, hanem eszköznek kell tekintenünk: nem a művészet megismertetése a cél, nem bizonyos pályákra való felkészítésről van szó, hanem a művészet általi nevelésről. Ugyanígy a vizuális megismerés és kifejezés módszereinek elsajátítása sem öncél, ezeket mindig az egyéb nevelési célok összefüggésében kell szemléljük. Mindemellett a vizuális nevelésnek vannak olyan speciális feladatai, amelyek igazán hatékonyan a ***rajz és vizuális kultúra*** tantárgy sajátos tevékenységein keresztül valósíthatók meg. Ezek a következők:

1. Megismerő- és befogadóképesség fejlesztése
A vizuális nevelés különösen sokat tehet az ismeretszerzés és a kommunikáció területén. Fontos feladata az esztétikai nevelés, amelynek középpontjában a világ gazdagságának felfedeztetése, az érzéki tapasztalás érzékenységének (általában az esztétikai fogékonyságnak) a fejlesztése áll. Nem azonos bizonyos normák sulykolásával, ami könnyen előítéletek kialakulásához, a nyitottság megszűnéséhez vezethet.
A korábban művészet-centrikus tantárgy átalakítását a látás jelentőségének növekedése tette szükségessé – az ismeretszerzés és a kommunikáció területén a vizualitás ma minden korábbinál nagyobb hangsúlyt kap. A vizuális neveléssel szemben fontos elvárás, hogy az ismeretanyag és a tanulási módszerek tekintetében egyaránt a mához kapcsolódjék. A művészettörténeti ismeretek közvetítése során is törekedni kell arra, hogy az abból szerzett ismeretek segítsék a kultúra folytonosságának, a mai kulturális jelenségek lényegének megértését. Fontos a múlt és a jelen értékeinek felmutatása, hogy tanulóink a hagyomány és az újítás kapcsolatát gyakorlati tevékenységeikben élményszerűen megtapasztalják. A vizuális kultúra tanítása nagymértékben hozzájárul a nemzeti kulturális identitás megerősödéséhez, mai és múltbéli értékeink, népművészeti hagyományaink megismeréséhez.
A tantárgy célja továbbá kialakítani a látvány (legyen az a környezet vagy műalkotás) értelmezésének, kritikai feldolgozásának képességét, a megszerzett ismeretek, tapasztalatok közléséhez szükséges eszközöket, technikákat elsajátítani.

2. Kreativitás (Alkotóképesség; Problémamegoldó képesség) fejlesztése.
A vizuális nevelés különösen sokat tehet az önállóság, az alkotó magatartás kialakítása terén. Az órai gyakorlati feladatok sokkal inkább a kreatív önkifejezés és a problémamegoldó képesség fejlesztését szolgálják mint a szakoktatás előkészítését.

3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás fejlesztése.
A rajzórai tevékenységek – akkor is, ha nem is kifejezetten ezt célozzák – segítik az önismeret, az önértékelés kialakulását, ha pedig a feladatok kellően motiválóak, a korosztályt valóban „megszólítják” fejlesztik a koncentráló képességet, az önszabályozást is.
A tanulási módszerek helyes megválasztása, a megfelelő pozitív pedagógiai attitűd ugyancsak fontos nevelési tényezők.
A vizuális nevelés komplex hatásainak köszönhetően – a fentiekkel összhangban – számos ***kulcskompetencia*** fejlesztéshez nagymértékben hozzájárul.

A vizuális kultúra tanulási tartalmainak feldolgozása során gyarapszik a szókincs, árnyaltabbá válik a fogalmazás. A rajzórai élményszerű gyakorlati tevékenységek a látvány, a kép a téri helyzetek érzékletes leírására késztetnek, illetve a feladatok kiadása során gyakran a leírást kell visszafordítani a vizuális kifejezés,

közlés „nyelvére”. Ily módon válik a fogalmi és képi gondolkodás különbsége ismeretből tapasztalattá. A csoportos vagy projekt feladatok, a munkák közös értékelése ugyancsak fejleszti az ***anyanyelvi kommunikációt*** és a ***szocializációt***.
Az alkotó tevékenységek során megvalósuló ismeretszerzés, illetve ismeretfeldolgozás erőteljesen fejleszti az ***önálló tanulás képességeket***.
A vizuális nevelés jellemzően önállóságra késztető kreatív, saját érdeklődésre építő komplex hatású gyakorlati feladatokon keresztül valósul meg, amelyek során lehetőség nyílik különböző élmények és ismeretek integrálására, ami nagyban segítheti a motiváció, a ***kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia*** kialakulását.

Azon túl, hogy a rajz és vizuális kultúra ismeretanyaga érinti a matematika bizonyos területeit is (alapvetően nem vizuális jelenségek, minőségek mennyiségek vizuális megjelenítése grafikonok, táblázatok stb. alkalmazásával; sík és térmértani alakzatok jellegzetességeinek megismertetése stb.), a strukturált, logikus gondolkodást fejlesztő projekt feladatok ugyancsak segítik a ***matematikai kompetencia*** fejlesztését. A ***digitális kompetencia*** elmélyítéséhez nagymértékben hozzájárul, hogy bizonyos feladatok során a tanulók használják a számítógépet információszerzésre, szövegszerkesztésre, képfeldolgozásra. A vizuális kommunikációs feladatok pedig gyakran kifejezetten számítógépes képszerkesztési, képalakítási alkalmazásokat kívánnak meg.

Az **esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség** fejlesztése, a kulturális értékek megbecsülésére nevelés hangsúlyos feladata a vizuális kultúra tanításának. Közvetlen környezetünk vizuális kultúrájával beható ismerkedés megalapozza és fejleszti a nemzeti és európai azonosságtudatot, az egyetemes művészet megismertetése pedig – sok más mellett – a toleranciát. A különböző alkotási formák gyakorlati kipróbálása jelentősen hozzájárul az ***énkép, az önismeret*** kialakulásához, az önszabályozás megalapozásához.

- A tantárgy csak akkor tudja céljait teljesíteni, ha a rajzóra megőrzi sajátos karakterét, megtartja *alkotó-gyakorlati* jellegét. A kreatív gyakorlati feladatok nem a szakképzésre való felkészítést szolgálják (legalább is nem elsősorban azt), hanem a mélyebb megértését, az élményszerű ismeretszerzést, valamint olyan képességek fejlesztését, amelyekre mindenkinek szüksége van ahhoz, hogy képes legyen saját életét önállóan alakítani.
- A tantárgy alapvetően gyakorlati jellegéből és módszereiből következően nagy lehetőséget nyújt a **differenciálásra.** Az órákon folyamatos a diák munkáját segítő, formatív értékelés, ami egyúttal lehetővé teszi a „személyre szabott” oktatást is.
- Az élményszerű, kreativitást fejlesztő, motiváló hatású feladatok, amelyek megoldása során a tanulók különböző helyekről származó ismeretei, személyes tapasztalatai érvényre juthatnak nagy segítséget jelenthetnek az átlagos, vagy éppen **tanulási problémákkal küzdő diákok** számára is. A vizuális alkotó tevékenységek segíthetik önismeretük, önbecsülésük, problémamegoldó és koncentráló képességük fejlesztését, ami nyilvánvalóan pozitív hatással lehet egyéb tanulmányaikra is: a tanulás tanulásának képességét egyértelműen fejlesztik.
- Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy az egyébként is szimultán hatású rajzórai feladatok valódi *komplex* feladatok legyenek, hogy egyidejűleg minél több készség, képesség fejlesztését szolgálják, minél több ismeret átadását tegyék lehetővé. Kerülni kell a befogadói, illetve alkotói jellegű ismeretanyag és tevékenységek éles szétválasztását az órai tevékenységek során, még akkor is, ha a számonkérésnél ez esetleg elkerülhetetlen. Az alkotói és befogadói magatartás merev szétválasztása mindkét oldal számára előnytelen, hiszen az *alkotás* elképzelhetetlen háttértudás nélkül, a *befogadás* pedig ugyancsak kreatív folyamat (akkor is, ha ez nem manuális tevékenységben nyilvánul meg).
- A tantárgy korábbi ismeretanyaga, főbb témakörei teljes egészében megmaradnak, ezek képezik a képességfejlesztés ismereti hátterét. A tárgy- és környezetkultúra, a vizuális nyelv, és a vizuális kommunikáció ismeretanyaga, csakúgy, mint a kifejezés, képzőművészeté „gyakorló terepei” a képességek fejlesztésének, ám ez utóbbinak neve *kifejezés, alkotásra* változik. A korábbi elnevezés ugyanis pontatlan, amennyiben körébe tartozónak tételezzük a művészettörténetet is, ami viszont nem szorítkozik a képzőművészetre. A tárgyban realizálódó vizuális művek, az építészet és alkalmazott művészetek műalkotásai is körébe tartoznak. A fő fejlesztési célok és a témakörök is minden évfolyamon azonosak, de korosztálytól függően más-más formában, eltérő szinten jelennek meg. Ezt a spirális jelleget a tanítási programok, a konkrét feladatok meghatározásánál figyelembe kell venni csakúgy, mint a korosztály sajátos igényeiből adódó hangsúlyeltolódásokat.
- A fő fejlesztési célok és a témakörök is minden évfolyamon azonosak, de korosztálytól függően más-más formában, eltérő szinten jelennek meg. Ezt a spirális jelleget a tanítási programok készítésénél figyelembe kell venni, és alkalmazni kell a képességfejlődés értékelésénél is.

5. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A tantárgy sajátossága, hogy a fő tevékenységi formák az egész iskolaszakaszon áthúzódnak, ám műveleti szintjük évfolyamonként emelkedik. *(Tanulni tanulás kompetenciája, kulturális- és vizuális kifejezőkészség, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, európai azonosságtudat-egyetemes kultúra összefüggéseit felismerő kompetenciák)*
Síkbeli és térbeli alkotások létrehozásával tudatosabb kifejezőeszköz-használat. Műalkotások elemzése, művészeti ágak, stílusok megismerése a művészettörténet nyomvonalán haladva. Közvetlen megfigyelésen alapuló, nézőpontnak megfelelő téri, formai, színbeli tanulmányok. Ábrázolási módok szemléleti megismerése. Színtapasztalatok rendezése. Alkalmazott grafikai tervezés. A közvetlen és a rögzített kommunikáció, a tömegtájékoztatás formáinak megkülönböztetése. Használati tárgy tervezése. Igény és stílus közötti kapcsolat feltárása.
(Az alkotóképesség fejlesztésével kapcsolatos természetudományos, tanulási, szociális és kommunikációs kompetenciák)

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. Megismerő és befogadó képesség *(Tanulni tanulás és önálló ismeretszerzés képességei)*

1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása
Síkjellegű és plasztikus formák megfigyelése, összehasonlítása.
Téri helyzeteket ábrázoló látszati rajzok készítése látvány után és képzelet alapján.
Modellek (tárgyak, formák) térbeli helyzetének, arányainak és színviszonyainak megfigyelése és nézőpontnak megfelelő grafikus, színes és plasztikai ábrázolása.
Mozgás megjelenítése (formaismétlés, mozgásfázisok).
A vizuális nyelvi eszközök (pont, vonal, folt, tömeg, tér) és minőségek (textúra, faktúra, szín, forma). A vonal térkifejező, formahatároló, figyelemvezető kiemelő szerepe, vonalfajták.
(Kommunikációs és természettudományos kompetencia)

1.2 Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás képességei (Tanulni tanulás kompetenciája)
A személyes felhasználói igény és a tárgy stílusa közötti kapcsolat felismerése. *(szociális kompetencia)*
A tárgyalkotó művészet területei: a formatervezés és az iparművészet, a népművészet.
A környezet és a tárgy, a természeti és az épített környezet viszonya. *(aktív állampolgárság, környezettudatosság kompetenciái)* A funkcionális forma és a dísz, ornamentika.
Egy saját használatra készülő tárgy (pl. társasjáték, ruha, taneszköz*)* kitalálása, elkészítése, az alkalmas anyagok és formai megoldás kiválasztásával.
Művészettörténet.
Az őskori művészet.
Egyiptom, Mezopotámia művészete.
Görög és római művészet.
A múzeumok rendeltetése, szerepe, a Szépművészeti Múzeum.
(Európai azonosságtudat-egyetemes kultúra, művészeti-esztétikai, kulturális kifejezőkészség kompetenciája)

1.3 Kommunikációs képességek (Vizuális kommunikációs kompetencia)
A téri helyzet felismerése az ábrán.
A tömeg kifejezőeszközeinek olvasása.
A színkör.
A sötét-világos kontraszt, a fő- és mellékszínek, telt színek, tört színek.
A közvetlen kommunikáció (testbeszéd, gesztus) és a rögzített (írás, képírás, ábrázolás) vizuális közlés köznapi és művészi formái.
Tárgyak nézeti ábrázolása, származtatása egyszerű geometrikus formákból. *(matematikai kompetencia)*
Tervezés, az adott célnak megfelelő forma- és színredukciók alkalmazásával.
Szöveg és kép összerendezése konkrét célú közlésekben (pl. plakát).
A vizuális nyelvi elemek, minőségek értelmező, tájékoztató, felhívó szerepe.

2. Kreativitás

2.1 Alkotóképesség (vállalkozói, szociális és képi kommunikációs kompetenciák)
Az alkotófeladatokhoz kapcsolódó műalkotások elemzése.
Képzőművészeti ágak (pl. szobrászat, grafika), építészet, iparművészet, műfajok (pl. dombormű) főbb jellemzői, a megfigyelt műalkotások technikái (pl. akvarell, mintázás).
A megismert alkotások szerzője, címe, műfaja, technikája.
Személyes élmények, képzeleti képek megjelenítése, szubjektív, de tudatos kiemelésekkel.
Konkrét események, történetek, irodalmi illusztrációk készítése képsorban vagy szoborban.
A színek, hangulati hatása, figyelemfelhívó jellege.
Komponálás síkban, térben.
Új technikák kipróbálása.

- Vázolás ecsettel, filctollal, ceruzával.
- Felületképzés ponthalmazzal, vonalráccsal, ecsettel, kollázzsal.
- Szabadkézi tónusos rajzok.
- Grafikák: tus, diófapác, papírmetszet.
- Festés akvarellel, krétával, kevert eljárással.
- Színes munkák kollázzsal, frottázzsal, nyomhagyással.
- Egyszerű levonatok (esetleg monotípia).
- Mintázás. Agyagmunkák a korong nélküli ősi eljárások alapján.
- Modellezés szabásmintával, papírtárgyak készítése hajtogatással (esetleg papírmasé).
- Szerkesztés körzővel, vonalzóval.

Betűk kivágással, esetleg számítógéppel. *(Digitális kompetencia)*

2.2 Problémamegoldó képesség
A véletlen hatások beépítése a térbeli és síkbeli kompozíciókba.
Mozgás kifejezése a témának megfelelő grafikai vagy plasztikai feldolgozásokkal.
A technológiai lépések betartásának alapszabályai.

3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás

Saját és mások munkájának összehasonlítása, értékelése megadott szempontok segítségével.

- Anyaghasználat.
- Formaarány.
- Formakarakter.
- Téralakítás.
- Színkeverés.
- Figyelemvezetés.
- Kompozíció.
- Kifejezésmód.
- Személyes kifejezőerő.

(Szociális és alkotói, valamint művészeti-esztétikai kompetenciák)

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások
A műalkotásokat a tanár választja ki, a művészettörténeti korszaknak megfelelően.
Stonehenge, Willendorfi Vénusz, egy fekete-afrikai szobor, Szegvár-tűzkövesi Sarlós isten, Altamirai bölény, Karnaki nagytemplom, Gizai piramisegyüttes, Írnok, Halastó (thébai sírfestmény), Zikkurat, Gudea szobor, Vadászjelenet Asszurbanipál ninivei palotájából (dombormű), Athéni Akropolisz, *Polükleitosz:* Dárdavivő, Lovasok a Parthenon frízéről, *Mürón:* Diszkoszvető, Vörösalakos vázakép, Pantheon, Titusz diadalíve, Colosseum, Balácai villagazdaság, Marcus Aurelius lovasszobra.

A továbbhaladás feltételei (az értékelés szempontjai)

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek esetleg alacsony színvonala nem akadályozhatja meg, de elvárható önmagához viszonyítva a művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának magasabb szinten való megnyilvánulása.

Az ötödikes tanuló általában képes élményeit, érzelmeit, fantáziaképeit, gondolatait vizuális eszközökkel kifejezni. Megkülönbözteti a vizuális művészeti ágakat és műfajokat, segítséggel alkalmazza a műalkotások elemezésének megismert módját. Képes felismerni az őskor és az ókor fő stílusjegyeit, felismer és megnevez koronként legalább három alkotást. A látványt le tudja rajzolni, egyes tulajdonságait ki tudja emelni. Egyszerű látványt, kitalált tárgyat képes megrajzolni emlékezet, képzelet alapján is. Ismeri a téri helyzetek megjelenítésének néhány módját. Képes vizuális minőségek, egyszerűbb képi közlések szóbeli megfogalmazására, olvasására. (Képi és anyanyelvi kommunikációs kompetencia)
Ismeri a tömegkommunikáció fő jellemzőit. Ismeri a stílus és a forma szerepét a fogyasztói döntésekben. (Környezettudatos magatartás és szociális kompetencia)
Alkalmazni képes a tanult ábrázolási technikákat.

6. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A kifejező alkotásokban a szín, a textúra és a faktúra, a komponálás képességének és tudatosabb alkalmazásának fejlesztése. Növekvő önállóság az élmények, témák feldolgozásában. Műalkotások, művészeti ágak, stílusok, műfajok megismerése és elemzése a művészettörténeti korokban. Az európai és a magyar művészeti alkotások elemzésén keresztül az európai és nemzeti azonosságtudat, önismeret, és művészeti-esztétikai kompetenciák fejlesztése. Ábrázoló-elemző grafikai, festői és plasztikai megjelenítő munkák. A nézőpont jelentőségének megértése, a vetületi ábrázolás alapjai. Színismeretek. Információk képi rögzítése, értelmezése. A képi, az írott közlés szabályainak, az információhordozók szerepének megértése. Adott funkciójú tárgy tervezése. *(Az alkotóképesség fejlesztésével kapcsolatos természetudományos, tanulási, szociális és kommunikációs kompetenciák)*

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. Megismerő és befogadó képesség
1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása
(Természettudományos és tanulási kompetenciák)

A nézőpont szerepe a téri helyzetek megítélésében (rálátás, szemmagasság, alálátás) és ábrázolásában.
A formakarakter, formakontrasztok.
Színkontrasztok (hőfok, mennyiségi, minőségi kontraszt).
Tagoltabb testes formák (pl. tárgy, emberalak) ábrázolása rajzbeli, színbeli, plasztikai tanulmányokban (arányok, belső szerkezet, fény-árnyék és színviszonyok).
Rajzi vagy plasztikai tanulmány alak, tárgy mozgásáról.

1.2 Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás képességei
(Természetudományos, tanulási, szociális és kommunikációs kompetenciák)
A térélmény. Építészeti hatáselemek (tömeg, szerkezet, centrális és tengelyes térelrendezés).
A tárgyakról leolvasható információk (jelentés, funkció, forma, anyag, szerkezet, technika).
Tárgyak formájának kialakítása a kézművességben és a sorozatgyártásban.
A tárgy rendeltetésének és formájának összefüggése.
A tárgyak használati és jelképes funkciójának kifejező-elemei: anyag, forma, szín, díszítés.
A tervezés egyezményes jelei (vonalas műhelyvázlatok, részletrajzok, szabásrajzok).
Egy választott tárgy rajzos, írásos felmérése, dokumentálása, a felhasználó megjelölésével.
Adott személy (pl. családtag) számára használati tárgy tervezése, makett készítése.
Művészettörténet (benne a magyar művészet):
(Önismeret és azonosságtudat, és művészeti-esztétikai kompetencia)

A honfoglaló magyarok művészeti emlékei.
Az ókeresztény és a bizánci művészet.
A román kor.
A gótika.

A reneszánsz művészet.
A megismert alkotások címe, szerzője műfaja, technikája.
A múzeumok rendeltetése, szerepe, a Nemzeti Múzeum.

1.3 Kommunikációs képességek
(Matematikai, természettudományos és digitális kompetenciák)
A vetületi ábrázolás.
Szerkesztés körzővel-vonalzóval.
A vonal, a vonalvastagság, az alakzatok, színek értelmező, jelentést hordozó szerepe.
Tárgyak, természeti formák térbeli modellezése.
Metszősíkok, tengelyek.
A színek dekoratív és figyelemfelhívó szerepe.
A képi közlések szabályai (ábrák, közismert jelek, szimbólumok, betű és szövegképek, egyszerű mozgóképi példák).
Szövegírás (kivágott betűkkel vagy számítógéppel).
Szöveg- és képösszeállítás (gyűjtött reprodukciókkal, képekkel, betűkkel – számítógépes feldolgozás lehetősége).
Grafikai tervezés: képi sűrítés, redukált formák, színek, alkalmazása, szóbeli információ átalakítása képi üzenetté jellé (pl. összeszerelési utasítás, működést magyarázó rajz).
A sokszorosított információ jellemzőinek ismertetése egy választott példán (könyv, plakát, folyóirat, fotó).

2. Kreativitás

2.1 Alkotóképesség
(Művészeti-esztétikai és önismereti-önértékelési kompetenciák fejlesztése)

Az alkotófeladatokhoz kapcsolódó műalkotások elemzése.
A statikus és dinamikus elrendezés hatása a síkbeli és térbeli alkotásokban.
Néhány alkotás (grafika, festmény, szobor, épület, tárgy) rajzos és szóbeli elemzése, összehasonlítása, a téma, a kompozíció, az anyag és technika alapján.
A képzőművészeti ágak (grafika, festészet, szobrászat, építészet), műfajok (pl. táblakép, kisplasztika, középület), műtípusok (pl. tájkép, csendélet, portré) példái.
Mindennapi élmények, mozgalmas történelmi jelenetek képi-plasztikai feldolgozása.
A plasztikai kifejezés eszközei (térbeliség, tömeg, anyag, forma, felület).
A szín kiemelő és ritmusképző szerepe.
Felületképzés (vonal, tónusvariációk, faktúrák).
Jellegzetes kompozíciós megoldások (egyensúly, kiemelés, ritmus, szimmetria-aszimmetria).

Új technikák kipróbálása.
Lavírozás, faktúraképzés (esetleg linómetszés).
Vegyes technikák (fénymásolat, rajz, fotó és fénymásolás, esetleg fotógramm).
Tér- és formaképzés, konstruálás (pl. agyag, fa, papír, textil, drót, talált tárgyak).
Kézműves technikák lehetőség szerint (pl. batikolás).
Művészeti technikák megismerése (pl. testfestés a törzsi *művészetben, kavicsszobor, agyagmunkák, dombormű, falfestés),* esetleg az elérhető eljárások kipróbálása.

2.2 Problémamegoldó képesség
Az időbeliség ábrázolási lehetőségei.
Fázisok, képsorok, szimbólumok.
Eseménysor megjelenítése egy képen belül és képsorozattal.

3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás
(Szociális és alkotói, valamint művészeti-esztétikai kompetenciák)
Saját és mások munkájának összehasonlítása, értékelése megadott szempontok segítségével.
Anyaghasználat.
Formaarány.
Formakarakter.
Téralakítás.

Színkeverés.
Figyelemvezetés.
Kompozíció.
Kifejezésmód.
Személyes kifejezőerő.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások
(A műalkotásokat a tanár választja ki, a művészettörténeti korszaknak megfelelően.)
Galgóci és bezdédi tarsolylemezek, Nagyszentmiklósi kincs 2. sz. edény, San Apollinare in Classe, Theodora vagy Justiniánus mozaik, Jáki templom, Bélapátfalvi apátsági templom, Pisai dóm, Bayeux-i kárpit, a Magyar Szent Korona, Chartres-i székesegyház, Kölni dóm, Budavári gótikus szobrok, *Giotto:* Szt. Ferenc elajándékozza köpenyét, *M.S. mester:* Mária és Erzsébet találkozása, *Lőcsei Pál* főoltára a lőcsei Szt. Jakab templomból *Kolozsvári testvérek:* Szt. György szobra, *Kolozsvári Márton:* Szent László-herma, Palazzo Pitti, Bakócz kápolna, *Michelangelo:* Dávid, *Botticelli:* Vénusz születése, *Leonardo:* Mona Lisa és Szt. Anna harmadmagával, *Raffaello:* Athéni iskola, *Jan van Eyck:* Arnolfini házaspár, *Dürer:* Az apokalipszis lovasai.

A továbbhaladás feltételei (az értékelés szempontjai)

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek esetleg alacsony színvonala nem akadályozhatja meg, de elvárható önmagához viszonyítva a művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának magasabb szinten való megnyilvánulása.
Alakuljon ki a tanulók többségének saját, személyes képi kifejezésmódja. A hangulatot, az érzelmeket kiemeléssel, átírással legyen képes kifejezni. A tartalom- és formaelemzést segítséggel legyen képes alkalmazni. Példákban képes felismerni és megkülönböztetni a művészeti ágakat és műfajokat. Ismeri és képes felismerni a tanult művészettörténeti korok legjellemzőbb stílusjegyeit, alkotásait, alkotóit, koronként legalább három-három műalkotást meg tud nevezni. (Művészeti-esztétikai kompetencia)
A tanuló a megfigyelt és ábrázolt formákon képes felismerni a szabályszerűségeket. Értelemszerűen képes alkalmazni a megismert ábrázolásmódokat. Képes gondolatokat ábrázolni, érzelmeket kifejezni. Érti a funkció szerepének fontosságát a tárgytervezésben, képes adott tárgy elemzésére, jelentésének feltárására. Mozgása összehangolt, egyre ügyesebben használja az eszközöket.

7. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A művészeti alkotások, a kor és a kultúra leglényegesebb összefüggéseinek vizsgálata.
(Összefüggések meglátásának, művészeti-esztétikai ítéletalkotás és véleménynyilvánítás képességének fejlesztése) Műalkotások elemzése, művészeti ágak, műfajok, stílusok, megismerése a művészettörténet szerint haladva.
Vizuális analízisek, téri, formai és színtanulmányok, alkotó alkalmazások. Önkifejezés, asszociációk. (Alkotói kompetenciák, önkifejezés, képi és anyanyelvi kommunikáció képességének fejlesztése)
A Monge-vetület, a kavalieri axonometria megismerése. Színrendszerezés. Nyomtatott információk hatásrendszerének vizsgálata. (Matematikai és digitális kompetenciák)
Használati tárgy tervezése. Funkció- és formaelemzések. A tárgykultúra társadalmi, ökológiai összefüggéseinek vizsgálata. (Környezettudatos magatartás fejlesztése)
Magyar népművészet. (Nemzeti és európai azonosságtudat elmélyítése)

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. Megismerő és befogadó képesség
1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása
(Természetudományos, tanulási kompetenciák)

A fény, a megvilágítás hatása a színekre, a formákra, a hangulatra.
Az önárnyék, a vetett árnyék.

A telített, a derített, a tört szín.
A színreflex, a színek térbeli és hangulati hatása.
Belső tér szerkezetes távlati ábrázolása.
A geometrikus alapformák.
A nézőpont, a fény-árnyék, a távlat mint a vizuális hatás eleme.
Tónusok. Színek értelmező, információs funkciója.
Grafikus megoldások (vázolás, tónusmegjelenítés vonallal).
Modellrajzolás, színezés a formai, a szerkezeti és a színbeli összefüggések vizsgálata.
Ember vagy állatfigurák elemző rajzi és plasztikai tanulmányozása, a karakter.

1.2 Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás képességei
(Természetudományos, tanulási, szociális, és kommunikációs kompetenciák)
Építészeti hatáselemek (térforma, tömeg, anyag, szerkezet, méret, arány, tagoltság, felület, fényviszonyok, ritmusok, környezet).
A környezet és az objektum.
A funkció és forma kapcsolatának vizsgálata régi, ismeretlen, érdekes tárgyak megfigyelésével.
A tárgyak és az életmód kapcsolata.
Népművészet (szerszám, faragás, bútor, mézesbáb, tojásfestés, szövés, hímzés, viselet).
Használati tárgy (pl. öltözék, öv, gomb) tervezése adott funkcióra és stílusban, látszati és vetületi rajzban, szín- és anyagmintával.
A tárgy stílusjegyei. Ízlésünk kifejeződése tárgyainkban.
Tárgyak gyűjtése, funkció- és formaelemzése rajzban és írásban.
Művészettörténet (benne a magyar művészet).
A barokk kor.
A XIX. század: a klasszicizmus, a romantika és a realizmus.
Az impresszionizmus, a posztimpresszionizmus.
Művek leírása, elemzése, értékelése.
A múzeumok rendeltetése, szerepe, a Magyar Nemzeti Galéria.
Könyvtár- és médiahasználat önálló feladathoz.

1.3 Kommunikációs képességek
(Képi és anyanyelvi kommunikációs kompetenciák)
A kifejező és a közlő, a természeti és a geometrikus jellegű ábrázolásmód összevetése.
A Monge háromképsíkos vetületi ábrázolás és az axonometrikus ábrázolás.
Monge-vetület, egyméretű és kétméretű axonometrikus ábrák szerkesztése modell alapján.
Szerkesztés körzővel, vonalzókkal, vonalkezelési pontosság.
Rekonstrukciós vázlatok készítése vetületi rajz alapján.
A tudományos közlések képi formái.
Az érthető, pontos rajz, az egyértelmű rendezettség és a közmegegyezés (konvenció) szerepe a képi közlőnyelvben.
Geometriai formák átalakítása (pl. csonkolás, részek összevonása, nagyítás).
Szabásrajz szerkesztése, a tervet tartalmazó mappa, doboz készítése.
Papírmakettek és modellek készítése.
Informatív ábrák, diagramok, grafikonok készítése.
Az alkalmazott grafika, a könyvművészet, a fotó és a reklám példáinak hatásrendszere.

2. Kreativitás
2.1 Alkotóképesség
Az alkotófeladatokhoz kapcsolódó műalkotások elemzése.
A fény jelentést hordozó, érzelmi vagy gondolati tartalmakat kifejező szerepe.
A plasztikai kifejezés eszközei (a térbeli kiterjedés mértéke, irányok, anyag, formatömeg, tagoltság, méret, felület, a környezet).
A síkbeli kifejezés eszközei (téri hatás vagy sík jelleg, átírt formák, színek).
Jellegzetes kompozíciós megoldások (szimmetrikus, aszimmetrikus, centrális, dinamikus).
Irodalmi (zenei) mű vagy történelmi esemény feldolgozása: szabadon választott grafika.
Érzelmek, hangulatok megfogalmazása, az egyéni színvilágban.
2.2 Problémamegoldó képesség
Egyéni asszociációkra támaszkodó átírás, fokozás.

Képi közlések, ábrák, reprodukciók gyűjtése és felhasználása a különböző ábrázolásmódok elemzéséhez.
Vázlatrajzok, részletrajzok, látszati ábrák.

3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás képessége

Saját és mások munkájának összehasonlítása, értékelése megadott szempontok segítségével.

Anyaghasználat
Formaarány
Formakarakter
Téralakítás
Színkeverés
Figyelemvezetés
Kompozíció
Kifejezésmód
Személyes kifejezőerő

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások
(A műalkotásokat a tanár választja ki, a művészettörténeti korszaknak megfelelően.)
Vignola – G. *della Porta:* Il Gesu, Esterházy *Fényes Miklós*: Fertődi kastély, Szt. Péter templom és tér, *Donner: Szt. Márton* szobra, *Rembrandt:* Éjjeli őrjárat, *Velazquez:* Bréda átadása, *Mányoki Ádám:* II. Rákóczi Ferenc, Paraszt barokk épületek: nagyvázsonyi, bakonybéli házak, *Pollack Mihály:* Nemzeti Múzeum, *Hild József:* Esztergomi főszékesegyház, *Canova:* Mária Krisztina főhercegnő síremléke, *Ferenczy István:* Pásztorlányka, *id. Markó Károly:* Visegrád, *J. Paxton:* Kristálypalota, *Steindl Imre:* Országház, *Izsó Miklós:* Táncoló paraszt, *E. Delacroix:* A szabadság vezeti a népet, *Corot:* Emlékezés, *Paál László:* Nyárfák, *Millet:* Kalászszedők, *Daumier:* Mosónő, *Munkácsy Mihály:* Rőzsehordó, *Madarász Viktor:* Hunyadi László siratása, *Szinyei Merse Pál:* Majális, *C. Monet:* A roueni székesegyház, *E. Degas:* A tánc csillaga, *Cézanne:* A Saint Victoire hegy, *Gauguin:* Tahiti nők. Kiválasztás szerinti népművészeti tárgyak, épületek.

A továbbhaladás feltételei (az értékelés szempontjai)

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek esetleg alacsony színvonala nem akadályozhatja meg, de elvárható önmagához viszonyítva a művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának magasabb szinten való megnyilvánulása.

.

A tanulónak rendelkeznie kell az ábrázoláshoz szükséges készségekkel. Kifejező- és tervezőmunkáiban figyelembe veszi, és képes alkalmazni a színek optikai és érzelmi hatását. Adott elemezési szempontok szerint képes legyen műalkotásokat összehasonlítani. Ismerje a tanult művészettörténeti korok legjellemzőbb stílusjegyeit: koronként és áganként legalább három-három műalkotást, alkotót képes legyen felismerni, és meg tudjon nevezni. Megfigyeléskor képes legyen megítélni téri, formai és színviszonylatokat, arányokat, meglátja a lényeges vizuális összefüggéseket, megérti és le is tudja rajzolni a szabályszerűségeket. (Művészeti-esztétikai kompetenciák)
Absztrakciós képessége megnyilvánul a lényegkiemelésben, a geometriai egyszerűsítésben. Képes vizuális információkban eligazodni, azokat kritikusan vizsgálni. Ismeri a Monge-vetület és az axonometrikus ábrázolás alapjait, több-kevesebb önállósággal megold ilyen szerkesztési feladatot. (Matematikai-geometriai kompetenciák)
Alkalmazza a tárgytervezés módszerét és az elemzés szempontjait. Probléma-megoldási képessége megnyilvánul az önálló alkotó-, tervező-, kivitelező-feladatokban. Jártas a tanulás sajátos vizuális, manuális módjaiban, használja az ábrázolás és alakítás eszközeit. (Alkotói és önismereti kompetenciák, tanulni tanulás képességei)

8. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A vizuális nyelvi elemek, kompozíciós formák önálló alkalmazása. Műalkotások elemzése, művészeti ágak, műfajok, stílusok, megismerése a XX. század első felének irányzataiban. *(Összefüggések meglátásának, művészeti-esztétikai ítéletalkotás és véleménnyilvánítás képességének fejlesztése)* Tér-, forma- és színviszonyok tanulmányozása, a rajzos analízisből kiinduló absztrakciókra épülő átalakítások. A forma és funkció elemzése. Perspektíva szerkesztések. Színismeretek összegzése. A tudományos és műszaki közlésmódoknak, a tömegkommunikáció műfajainak, a médiumok képnyelvi sajátságainak megismerése. A külső és belső építészeti tér elemzése. Tértervezési feladat megoldása. *(Kommunikációs és alkotói kompetenciák fejlesztése)*

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

1. Megismerő és befogadó képesség

1.1 Közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása
(Természetudományos és tanulási kompetenciák)

A tér illúziója (látszati rövidülések, méretváltozások, nézőpont, vonaltávlat, színtávlat).
A perspektivikus ábrázolásmód.
Épület, utcarészlet megfigyelése, szabadkézi tapasztalati perspektivikus ábrázolása.
Egy vagy két iránypontos perspektíva szerkesztése.
Térábrázolási módok, kevert nézőpontú ábrázolásmódok különböző korokban, kultúrákban.
Geometrikus formák, értelmező színek, arányok, faktúrák.
Színismeretek: színritmus, harmónia, kontrasztok (színezet és hőfokkontraszt, sötét-világos, komplementer, szimultán, mennyiségi és minőségi kontrasztok).
Térformák, színek a térben, tónusok, faktúrák térmódosító hatása.
Összetett természeti forma részletesebb analízise (pl. értelmező vázlat, részekre bontás, kiegészítés, vagy fázisrajzok, szintvonalak, hossz- és keresztmetszetek).
Tanulmány festése (emberalak, modellek közös beállítása), színbeli bontás, redukálás a látvány elemzése alapján.

1.2 Ismeretszerzés, tanulás, térbeli tájékozódás
(Tanulási, szociális és kommunikációs kompetenciák)

Az építészeti tér és stílus, az épület, az életmód és a hely összefüggése.
A természeti környezet és az épületek védelme, gazdagítása, a környezettudatosság.
Rajzos-írásos felmérés készítése egy kiválasztott személy környezetéről (lakószoba, lakberendezési tárgyak, dekoráció), életmódjáról, stílusáról.
Adott méretű tér megtervezése konkrét személy igényei szerint, megfelelő stílusban.
Makettkészítés papírból vegyes technikával.
Művészettörténet (benne a magyar művészet):
(Művészeti-esztétikai kompetenciák, nemzeti és európai azonosságtudat)

- A szecesszió, a XX. század első felének művészeti irányzatai, az izmusok.
- Az expresszionizmus, a konstruktivizmus, a szürrealizmus és az op-art.
- A modern és a posztmodern.
- A kortárs képzőművészet néhány alkotásának elemzése, megismerése.
- A művészet szerepe, a korstílus és az egyéni stílus eltérő korokban és kultúrákban.

Közeli művészeti kiállítás meglátogatása. Könyvtár- és médiahasználat.

1.3 Kommunikációs képességek
A tanult ábrázolási rendszerek áttekintése.
A vázoló és szerkesztett vonal.
A közterületek, középületek tájékoztató rendszere (feliratok, logotípiák, jelek).
Újabb médiumok képírási formái (pl. fotó, film, televízió, video, digitális kép).
Rekonstrukciók vetületi és axonometrikus rajzok alapján.
Fotómontázs, képes történet összeállítása, esetleg animációs filmvázlat készítése.
Grafikonok, diagrammok és feliratok tervezése.

Szabadkézi rajzok és szerkesztések (esetleg számítógépes rajzolói programok) alkalmazása, igényes, pontos kivitelezés.
(Képi kommunikációs képességek)

2. Kreativitás

2.1 Alkotóképesség (Alkotói kompetenciák)
Műelemzések a feladathoz kapcsolva.
A mozgás és az idő megjelenítése álló- és mozgóképben.
A szórt, vonalas, koncentrikus, szimmetrikus, aszimmetrikus, sűrített, ritkított elrendezés.
Egyensúly, nyugalom, mozgalmasság, feszültség, a figyelem vezetése.
A térhatás és a síkban tartás tartalmi szerepe festészeti, grafikai alkotásokban.
A látványrendezés vizuális eszközei, hatáselemei, a mesterséges fényhatások.
Személyes témák, érzelmek, gondolatok plasztikai vagy síkbeli kifejezése választott mérettel, technikával, inspiráló műalkotás felhasználásával.
A megismert grafikai, festői, szobrászati és egyéb gépi technikák önálló megválasztása a feladatok megoldásához.
Kollázs, papír- és fotómontázs készítése.

2.2 Problémamegoldó képesség
Vizuális illúziókra, érzéki csalódásokra épülő feladatok megoldása művészeti példák nyomán.
Technikai kísérletek.

3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás
(Önismeret-, és szociális kompetenciák)
Saját és mások munkájának összehasonlítása, értékelése megadott szempontok segítségével.

Anyaghasználat.
Formaarány.
Formakarakter.
Téralakítás.
Színkeverés.
Figyelemvezetés.
Kompozíció.
Kifejezésmód.
Személyes kifejezőerő. A személyesség jelei.

Megismertetésre, elemzésre ajánlott műalkotások
(A műalkotásokat a tanár választja ki, a művészettörténeti korszaknak megfelelően)
T. Lautrec egy plakátja, *Ferenczy Károly:* Márciusi est, *Hollósy Simon:* Rákóczi induló, *Vincent van Gogh:* Auvers-i templom, *Gaudi:* Sagrada Familia, *Lechner Ödön:* Iparművészeti Múzeum, *Rodin:* Gondolkodó, *Klimt:* A csók, *Rippl-Rónai József:* Apám és Piacsek bácsi vörösbor mellett, *Csontváry Kosztka Tivadar:* Magányos cédrus, *W. Gropius:* A Bauhaus központi épülete, *Picasso:* Vasaló nő, és Guernica, *Braque:* Gitáros csendélet, *Boccioni:* Az utca erői, *M. Duchamp:* Palackszárító, *V. Tatlin:* A III. internacionálé emlékmű famodellje, *Piet Mondrian:* Kompozíció, Standard Thonet szék, *Chagall:* Én és a falum, *Dali:* Égő zsiráf, *Szőnyi István:* Zebegény, *Egry József:* Visszhang, *Medgyessy Ferenc:* Anyaság, *Breuer Marcell:* Wassily csőszék, *Le Corbusier:* Ronchamp-i kápolna, *Barcsay Jenő:* Festőállvány, *Schaár Erzsébet:* Az utca, *Andy Warhol:* Elvis, *Vasarely:* Alakzat III., *Kondor Béla:* Darázskirály.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk (a főbb kifejező eszközök, műfajok, stílusok, technikák) megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, a vizuális kommunikáció fontosabb szabályainak ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-kép).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása (önálló tér-és tömegábrázolás, a tárgytervezés képessége), gondolatok és érzések kifejezésének képessége, a tanuló saját munkájának fokozatos önkontrollja.
- Véleményalkotás vizuális művekről, jelenségekről, funkciókról, egyéniségekről, kritikai érzék kialakítása.
- Művészi kreativitás képességének szóbeli, írásbeli értékelése.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal, vagy szöveges formában történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:
- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Órai gyakorlati tevékenységeket kísérő (segítő) kritikai megjegyzések (a „korrektúra”).
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása formájában (képi, írásbeli, szóbeli).
- Munkák közös értékelésére, amelynek során a tanulók elmondhatják kritikai észrevételeiket.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.

A továbbhaladás feltételei (az értékelés szempontjai)

A tanuló továbbhaladását a vizuális képességek esetleg alacsony színvonala nem akadályozhatja meg, de elvárható önmagához viszonyítva a művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának egyre magasabb szinten történő megnyilvánulása.

Az általános iskola befejezésekor a tanulónak a tantárgyi munkára fordítható időtől függően, személyiségéből adódó szinten rendelkeznie kell a vizuális alkotó- és befogadóképesség alapjaival. Képes legyen gondolatokat és érzéseket kifejezni. Fantáziáját legyen képes szabadon alkalmazni az alkotó-, tervezőfeladatokban. Ízlésítéleteit tudatosan is legyen képes megindokolni, átéléssel hitelesíteni. Ismeri a tanult művészettörténeti korszakok legjellemzőbb stílusjegyeit, koronként és áganként legalább három-három műalkotást, alkotót felismer és képes megnevezni. Adott szempontokat követve tudja alkalmazni a stíluskritikai műelemzést (Korának megfelelő szintű művészeti-esztétikai képességek, és kommunikációs kompetenciák).
Többé-kevésbé önállóan képes teret, tömeget ábrázolni szabad kézzel és szerkesztéssel látszati és axonometrikus rendszerben, szín- és tónusválasztásait képes indokolni.
Képes adott célra tárgyat tervezni, készíteni. Ismeri a szerkezetformát (pl. Eiffel-torony*)* és a szimbolikus formát (pl. korona).
Ismeri a vizuális kommunikáció alapvető jeleit és szabályait, érti a mindennapi, a tudományos, a műszaki és a művészi kommunikáció feladatát és a tömegkommunikáció működését. Érti a kulturált, környezettudatos magatartás szabályait.

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

8. évfolyam

Célok és feladatok

A mozgóképkultúra és médiaismeret mint iskolai tárgy, elsősorban a mozgóképi (film, televízió, videó, komputerjáték, web) szövegértés képességének fejlesztését és az audiovizuális média társadalmi szerepének, működési módjának tisztázását szolgálja, hiszen a média rendkívüli hatással van a korunk emberének tájékozottságára, személyiségére. Tömegek napirendjét osztja be a televízió; sugalmazza hogyan gondolkodjunk a világ dolgairól; étkezési, vásárlási divatokat indít, hősöket, eszményeket, életcélokat teremt. Mivel a film, a televízió és az Internet átformálja a nyelvet, az értékrendet, a ritmusérzéket, az ízlést, a vágyakat, a hősöket, a tabukat, a művészetet és a műélvezetet, az alkotást és a befogadást egyaránt, a médianevelés a személyiségfejlesztés alapvető eszköze.
Az audiovizuális olvasás- és írástudás a médiaműveltség (media literacy) egyik összetevője, melynek további két eleme az írott szövegekre vonatkozó olvasás- és írástudás és a napjaink információs társadalmában egyre fontosabb digitális szövegekre vonatkozó olvasás-írástudás. A médiaműveltség fejlesztése szoros kölcsönhatásban van a résztvevő és aktív állampolgári szerep elsajátításával, valamint a kritikai és kreatív képességek fejlesztésével. Ily módon hozzájárul a Nemzeti alaptantervben megjelenő kulcskompetenciák fejlesztése közül az anyanyelvi kommunikációs készség, a digitális, a szociális és állampolgári kompetenciák valamint esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség fejlesztéséhez.
A tantárgy oktatásának elsődleges célja tehát, hogy a tanulók életkoruknak megfelelő felkészültséget szerezzenek a különböző – elsősorban audiovizuális – médiaszövegekkel kapcsolatban az önálló és kritikus attitűd kialakítására, és nyitott szemlélettel használják a hagyományos és az új médiumokat – vagyis az mozgóképi írás-olvasástudás és a kritikai médiatudatosság fejlesztése. Ehhez azonban alapszintű mozgóképnyelvi és művelődéstörténeti tájékozottságra, a naiv fogyasztói szemlélet bizonyos fokú átértékelésére van szükség. Az ehhez szükséges képességek a nyolcadikos korosztálynál az élményekkel telített helyzetekben, művek és műsorok feldolgozásával, önálló és csoportosan végezhető kreatív gyakorlatok sorozatában, a tematika tevékenységközpontú feldolgozásával fejleszthetőek, hogy a gyerekek nézőként meg tudják különböztetni a hírt a kommentártól, a szerzői művet a műfaji alkotástól, felismerjék az audiovizuális művek-műsorok megformálásában megjelenő tulajdonosi vagy politikai szempontokat.

Fejlesztési követelmények

A célokból és a feladatokból adódóan a sikeres mozgóképkultúra-médiaismeret oktatás kiemelten fejleszti a kommunikációs és együttműködési készséget, támogatja az alkotásra való beállítódást, fejleszti a problémamegoldó képességet, a megfigyelés, a tájékozódás, a rendszerezés képességét. Elemzéssel és az alkotói szerepek gyakoroltatásával fejleszti a reális énkép kialakítását. A művészi alkotásokban feltáruló konfliktusok értelmezésével, a valós emberi sorsok átélhető megjelenítésével segíti a toleráns, másokkal szemben empatikus személyiség kialakítását, az életvezetés és az érvényesülés során adódó krízishelyzetek humánus kezelését.
A mozgóképkultúra és médiaismeret oktatása során tudatosítani kell, hogy a technikai képreprodukcióknak miféle viszonya van a valósághoz, a mozgóképi közlésmód mennyiben alkalmas a tapasztalati világ reprodukálására, egyúttal a személyes közlésre. Tudatosítani kell, hogy a mediatizálódó kommunikációt (pl. a szórakoztatóiparban) miért és miképpen láttatják oly sokan a magaskultúra és egyúttal a személyiség autonómiája veszélyeztetőjének (pl. információfüggőség, kényszerfogyasztás), de azt is, hogy a technikai képreprodukció és a hálózati kommunikáció egyidejűleg miféle esélyt hordoz a kulturális örökség védelmére és a választás képességének fejlesztésére (pl. digitális archívumok, társadalmi nyilvánosság).
Az audiovizuális szövegek szövegértési képességének fejlesztése során arra is törekedni kell, hogy a tanulók ismerjék fel a médiaszövegekben megjelenő kulturális mintákat. Az értelmezés egyik rétege tehát az ábrázolásban megmutatkozó szerzői vagy műfaji dominancia (személyesség, stílus, konvenció) és a befogadásban megmutatkozó nézői szerep (elvárás, azonosulás) felismerése, míg a másik meghatározó réteg a médiaszövegek befolyásoló, gyakran rejtett érték- és érdekrendszerének felismerését jelenti.
Ezért a tárgy oktatása során az iskolának biztosítania kell, hogy a tanulók a megfelelő mozgóképi alkotások tanulmányozása útján lehetőséget kapjanak saját személyiségük jobb megismerésére, történelmi, társadalmi és kulturális összefüggések felismerésére, a tömegkommunikációs eszközök kritikus és szuverén használatára.

A mozgóképkultúra és médiaismeret óráin a diákoknak lehetőséget kell biztosítani arra is, hogy alkalmas kreatív gyakorlatokkal fejlesszék mozgóképi kifejező képességüket és kifejezőkedvüket, ezzel segítve őket személyes és árnyalt audiovizuális mondandójuk megfogalmazásában. A digitális technológiák térnyerése megkerülhetetlenné teszi, hogy a tanulók aktív résztvevői, ne csupán passzív befogadói legyenek az audiovizuális kommunikációnak.

Belépő tevékenységformák

Művek, műsorok ill. azok részleteinek csoportos vagy kiscsoportos megtekintése (a mozgóképi szövegek /film, televízió, videó, komputerjáték, web/ terjedelméből adódóan a kötött órai kereteken belül többnyire csak a szövegek részleteken keresztüli felidézése, elemzése tervezhető, a műveket a kötött időkereteken kívül kell megtekinteni).

Mozgóképi szövegek feldolgozása egyéni, kiscsoportos vagy csoportos formában:
- kreatív gyakorlati feladatokkal (pl. felidézés, asszociáció, jelenetek, képsorok kiválasztása, csoportosítása, átszerkesztése).
- megbeszélés útján (pl. állítások megfogalmazása, feltevések ütköztetése, értelmezés)

Az ábrázolás eszközeinek tanulmányozása: önálló vagy kiscsoportos feladatok (pl. képek csoportosítása, kollázs-készítés, szöveg-kiegészítés, story-board /rajzos skiccekkel illusztrált beállítás-terv/ ill. jelenet-terv készítése, élőkép /pillanatra megdermedő szituáció/ kialakítása, árnyjáték, főcím-készítés /pl. egy tévéműsor bejelentkező képsora/, kommentár ill. hangalámondás készítés)
Rövid tanulói beszámoló, kiselőadás, demonstráció (pl. művelődéstörténeti, technikatörténeti háttér ismertetése szakirodalom vagy önálló informálódás alapján, optikai eszközök készítése, bemutatása).

Projektmunka: az órakeretet meghaladó, és hosszabb időszakra (3-6 hét) kiadott, gyakran több lehetőség alapján választható egyéni vagy kiscsoportos feladatok, tevékenységi formák (pl. kutatás, adatok, tények, információk összegyűjtése, rendszerezése és feldolgozása sajtóanyagokra, moziműsorokra, rádió és televízió műsorokra, weblapokra, reklámkampányokra vonatkozóan, esettanulmány készítése, önportré, fotó ill. videoetűd készítése, forgatókönyv készítése, interjú készítése, filmelőzetes megtervezése ill. elkészítése, logó ill. címlaptervezés, munkanapló készítése).

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
Mozgóképnyelv	
A mozgókép előzményei, a film és a mozi felfedezése	A mozgóképi közlés előzményei (valósághű kép, fény és árnyjátékok, történetmesélés képekkel, képsorozatok, képregény). A technikai képrögzítés és érzékelés alapjai, eszközei. Sokszorosítás, távközlés.
A mozgókép alaptulajdonságai	A mozgókép kettős természete (reprodukció és ábrázolás). A folyamatos tér és idő felbontása és újraszerkesztése (jelenet, képsor, beállítás).
A mozgókép hatáskeltő eszközei A nézői figyelem irányítása, a kiemelés	Közelkép, megvilágítás, ismétlés, hossz és tempó.
A mozgóképi elbeszélés	Az események időbeli és oksági rendje. Expozíció és lezárás. Fordulat és epizód. Cselekmény, történet, elbeszélés.
A montázs szerepe a tér és az idő mozgóképi ábrázolásában	A montázselv. Filmtér és filmidő (folyamatos, párhuzamos és a korábbi időben játszódó cselekvés ábrázolása).
Mozgóképi szövegek rendszerezése	
A mozgóképi szövegek rendszerezésének alapjai	Az eltérő hordozók alapján (a celluloidtól a digitális adathordozóig). A megjelenés helye szerint (a mozitól a televízión át a komputerjátékig és az Internetig). A valóság ábrázolásához való viszony szerint (dokumentum-fikció). Tematikai és ábrázolási rokonságok mentén (műfajiság).

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
A média társadalmi szerepe	
A médiakörnyezet	A médiumok (média) és a médiaszöveg fogalma. Közvetlen és közvetett (mediális) kommunikáció, tömegkommunikáció.
A média funkciói és a nyilvánosság	Az informálás és dokumentálás, a nyilvános vita, a szórakoztatás, a szolgáltatás, illetve az üzleti-gazdasági funkció. Az írásbeliség megjelenésétől az internetig: a közvetítő közeg jelentősége, az udvari, a polgári és a modern társadalmi nyilvánosság. A tömegkommunikáció kialakulásának feltételei.
A média nyelve	A megértés feltétele a közös nyelv. A képekkel történő kommunikáció sajátosságai, a mágikus gondolkodás. Az írott, a szimbólikus és a technikai kódok.
A mediatizált közlésmód néhány jellemző tulajdonsága	Hol, mikor és kinek villog a képernyő: médiafogyasztási szokások megfigyelése. Ki üzen, kinek és miért: a média intézményei, tulajdonosai, közössége. A medaitizált közlésmód egyirányúsága, a szövegekre jellemző erős sztereotipizáció. A műsoridő, mint tulajdon. A közszolgálati és a kereskedelmi média. A közönség, mint vevő és áru. A befolyásolás technikái: műsorrend, tematizáció, csatorna-image kialakítása, a nézettség maximalizálásának elve, a sorozatelv.
A valóság médiareprezentációja	A nemek, foglalkozások, életmódminták, kisebbségek, stb. tapasztalati valóságtól eltérő megjelenítése a médiában. A médiaszövegek, mint a közösség kulturális képviselői (reprezentánsai).
Jellegzetes médiaszövegek, műsortípusok	
A nyomtatott médium néhány jellegzetes szövegtípusa	Újság, képregény, fotóregény.
A nyomtatott médium jellegzetes ábrázolási eszközei	Cím, címlap, kép, képaláírás, rovatszerkezet.
A reklám	A reklám szerepe a demokratikus tömegtársadalmakban (a választás lehetősége és kényszere). A célcsoport.
A hírműsor	Amitől a hír hírré válik: a kiválasztás okai és módjai. Intézményesült hírforrások. Hír és kommentár megkülönböztetése. A pártatlanság követelménye és annak teljesíthetősége.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen tisztában a mozgóképi közlésmód formanyelvi alapjaival. Az ábrázolás megismert eszközeit a mozgóképi szövegek értelmezése során alkalmazni is tudja. Képes a technikai reprodukció és a személyes közlés elhatárolására, a beállítások és a jelenetek elkülönítésére, leírására és értelmezésére. Az egyes mozgóképi szövegeket tudja elkülöníteni a valóság ábrázolásához való viszonyuk szerint: tudjon különbséget tenni, pl. a dokumentumfilm és a játékfilm között. Az életkorának megfelelő szinten képes a különböző médiumokból és médiumokról szóló ismeretek összegyűjtésére, azok rendszerezésére, az önálló megfigyelésekre. Tudjon érvelni olyan vitában, amely a médiaszövegek (pl. reklám, hírműsor) valóságtartalmáról folynak. A mozgóképi szövegekkel, a média működésével kapcsolatos ismereteit a műsorválasztás során is alkalmazni tudja.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk (kifejező eszközök, műfajok, stílusok) megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, szöveg-mozgás, mimika, testbeszéd, élőbeszéd, szöveg-kép).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása, lényegkiemelő képesség fejlesztése.
- Önálló véleményalkotás, értékelés helyzetekről, jelenségekről, személyekről, konfliktusokról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal, vagy szöveges formában történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:
- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása munkanapló formájában (képi, írásbeli, szóbeli).
- Szituációs játékokban (improvizációk, történetek, konfliktusok eljátszása), jelenetekben való részvétel és az együttműködés írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.

TECHNIKA ÉS ÉLETVITEL

5–8. évfolyam

Az oktatásnak – mind társadalmi, mind gazdasági funkciója miatt – alapvető szerepe van abban, hogy az európai polgárok megszerezzék azokat a kulcskompetenciákat, amelyek elengedhetetlenek a változásokhoz, a változások befolyásolásához, saját sorsuk alakításához.
A kulcskompetenciák azok a kompetenciák, amelyben minden egyénnek szüksége van személyes boldogulásához és fejlődéshez, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.
Mindegyik kompetencia egyformán fontos, mivel mindegyik hozzájárulhat a sikeres élethez ez tudás alapú társadalomban.
Felértékelődik az egyén tanulási kompetenciájának fejlesztése, mert az emberi cselekvőképesség az egész életen át tartó tanulás folyamatában formálódik.
Számos olyan fejlesztési terület van, amely mindegyik kompetencia részét képezi: például a kritikus gondolkodás, a kreativitás, a kezdeményezőképesség, a problémamegoldás, a döntéshozatal, az érzelmek kezelése.
A technika és életvitel tantárgynak számos kulcskompetencia fejlesztésére van lehetősége.

- Különféle kommunikációs helyzetben kommunikálni tudjon (például: szóban, írásban, szövegértésben). (anyanyelvi kommunikáció)
- Rendelkezzen azzal a képességgel, hogy rendszerezni, következtetni, indokolni és problémát megoldani tudjon. (matematikai kompetencia)
- Lássa meg az emberi tevékenység okozta változásokat. Gyakorlatias módon tudja tudását alkalmazni új berendezések megismerésében és működtetésében. Kritikus és kíváncsi attitűd alakuljon ki benne. (természettudományi kompetencia)
- Értse és alkalmazza az információs társadalom technológiáit. (digitális kompetencia)
- Készüljön fel a technikai világ további megismerése, a tanulásra. Alakuljon ki saját tanulási stratégia, a figyelem fokozatos összpontosítása mellett. A tanultakat az élet minden területén széles körben alkalmazni tudják (a hatékony, önálló tanulás)
- Értse meg az egészséges életvitel-meghatározó szerepét, normatudat, viselkedési és általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Különféle területeken hatékonyan tudjon kommunikálni. (szociális és állampolgári kompetencia)
- Segíti a mindennapi életben, majd a munkahelyén abban, hogy megismerje tágabb környezetét, és képes legyen a kínálkozó lehetőségek megragadására. (kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia)
- Tudja elképzeléseit, élményeit tárgyakban, modelleken, makettekben, az építésben esztétikusan kifejezni. (esztétikai – művészeti tudatosság és kifejező képesség)
- Az iskola alapvető feladata a személyes kompetencia fejlődésének a segítése. A technika és életvitel tantárgy követelményei alkalmasak arra, hogy az önkiszolgálás képességei, az önvédelmi képességek kifejlődjenek.

1. A segítő életmódra nevelés: a szociális értékrendek megismerésének, a pozitív értékrend elfogadásán és az e szerinti viselkedés, magatartás elsajátításának, a szociális képességek kiépülésének elősegítését jelenti.
A kulcskompetenciák fejlesztésével a hátrányos helyzetű tanulót is a középiskola, a szakiskola megkezdésére, és a tanulmányok sikeres befejezése segíti hozzá.

Célok és feladatok

A technika és életvitel tantárgy a világ tapasztalati megismerésére és gyakorlati tudás szerzésére nyújt lehetőséget, egyben hozzájárul a tanulás és a munka megszeretéséhez, a tudás megbecsüléséhez.
A technika és életvitel tantárgy célja és feladata, hogy az iskolát befejezve a tanulók tudjanak élni, dolgozni és tanulni a technikai világban.
A technika és életvitel tantárgy a gyakorlati problémamegoldás folyamatában szintetizálja a tanulók ismereteit, konkrét problémahelyzetből indul ki, életszerű megoldásokkal, eljárásokkal dolgozik, végső soron kapcsolatot teremt az iskolai tanulás és az iskolán kívüli világ között.
A technika és életvitel tantárgy célja a mesterséges környezet területeinek és összefüggéseinek bemutatásával a tanulók tájékozottságának, biztonságérzetének növelése, az emberi alkotások megismertetésével a világ teljességének és szépségének átélése.

További célja a felelős, környezettudatos, toleráns beállítottság kialakítása, a fenntartható fejlődés megértése, elfogadása, a kritikus fogyasztói magatartás megalapozása.
Az alkotómunka folyamatának, összetevőinek gyakorlati elsajátításával az alkotás örömének átélése, a munka megbecsülése, végső soron a pozitív alkotó magatartás kialakítása a cél.
A munkafolyamatok és egyes szakmák vázlatos bemutatása, megismerése a pályaorientációt alapozza meg. A problémák megoldása, a konfliktusok kezelése segít a tanulónak abban, hogy rátaláljon szakmai identitására, helyére a világban, és helyes önértékelésű, fejlődőképes autonóm személyiséggé váljon. A tantárgy tanításának feladata felkészíteni a mesterséges környezetben való tájékozódása, megismertetni az ember alkotta környezet legfontosabb jellemzőivel. Segítse, hogy a megszerzett ismeretek alapján a tanulók tudatos szemléletévé és a gyakorlatban előhívható magatartási mintává váljon a környezet és a természet védelme, az egyéni életük biztonságát is szem előtt tartva.
A tantárgy gyakoroltassa a technikai gondolatközlés egyik legáltalánosabb formáját, a valóság képi ábrázolását, a műszaki ábrázolás alapjainak megjelenítését. Adjon lehetőséget a műszaki kommunikációs eljárások alkalmazásának gyakorlására.
Teremtsen optimális feltételeket a természetes és mesterséges környezet anyagainak megismeréséhez, az anyagvizsgálatok elemi módszereinek célszerű megválasztásához. Tudatosítsa a technikai problémák felismerését és megfogalmazását. Teremtse meg a rendszerelemzési, rendszerdiagnosztikai képességet.
Gyűjtsön tapasztalatot környezetünk jellemző gépeiről, a technikai rendszer vizsgálata, modellezése közben. Tegye lehetővé a modern építészet anyagainak és szerkezeteinek összevetését a hagyományos és a népi építészet anyagaival és szerkezeteivel. Felkészít a lakóhely vizsgálatára funkció, célszerűség, esztétikum és forma összefüggései szerint. Mutassa be a nagy feltalálók és találmányok sorsát, különös tekintettel a magyarokra.
A tantárgy felkészít a közlekedésben való biztonságos és felelősségteljes részvételre. Megismertet a közlekedés rendszerével a városi-, a közúti-, a vízi és a légi közlekedés rendszerével. A tantárgy lehetővé teszi hogy tájékozottak legyenek a KRESZ gyalogosokra, kerékpárosokra vonatkozó szabályairól, és az utazással kapcsolatos helyes magatartásformákról.
A tanulók életvitelét a hétköznapokban is hasznos ismeretek, tevékenységek körének tágításával alapozhatjuk meg. A tantárgy feladata, hogy alakítsa ki az egészséges életvitel alapkövetelményei szerinti életmódot. Ismerje fel az egészséges táplálkozás és az egészséges öltözködés fontosságát. A tantárgy tanítja a háztartási gépek és eszközök szakszerű használatát, a háztartási energia és más ellátó rendszereinek ismereteit. Tegye lehetővé a korszerű lakáskultúra kialakításának lehetőségeinek megismerését. Az életvitel tantárgy neveljen a háztartási feladatok, munkák és a gazdálkodás folyamatainak és összefüggéseinek felismerésére.
Gyakoroltassa az életet és környezetet védő magatartáshoz szükséges alapvető ismereteket. Ismertesse az egyéni és társadalmi létet veszélyeztető tényezőket, az egyén felelősségét a veszélyhelyzetek kialakulásában, kialakításában.
Teremtse meg a feltételeket a munkának, mint értéknek és örömforrásnak az elfogadására, előkészítve a pálya kiválasztását. Az emberi tevékenységek, az átélt alkotások és életpályák megismerése révén járuljon hozzá a tanulók tudatosabb iskolaválasztásához. Tudatosítsa az egyén szerepét és felelősségét az életpálya tervezésében és szervezésében.

Az alapozó és a fejlesztő szakaszban a tanulói terhelésnek a tanulói képességekhez igazodva kell növekednie.
A technika és életvitel tanítása az 5–8. évfolyamon egységes kerettantervi anyaga egymásra épül, de a két szakasz több vonatkozásban el is tér egymástól.
5–6. évfolyamon az alapkészségek fejlesztése kap fő hangsúlyt. Ez a szakasz – igazodva a gyermeki gondolkodás fejlődéséhez, az életkori sajátosságokhoz – figyelembe veszi, hogy a 10–12 éves tanulók gondolkodása erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz. 5–6. évfolyamon az integratív – képi gondolkodásra alapozó fejlesztés folyik.
7–8. évfolyamon, a fejlesztő szakaszban előtérbe kerül az elvont fogalmi és elemző gondolkodás.

Fejlesztési követelmények

Feladatok és tevékenységformák
Az 5–8. évfolyamon a technika és életvitel tanításának alapfeladata felkészíteni a mesterséges környezetben való tájékozódásra. Megismertetni az ember alkotta környezet legfontosabb jellemzőivel. A tanulók életvitelét a hétköznapokban is hasznos ismeretek, tevékenységek körének tágításával alapozhatjuk meg.

1. A munka és a technika szükségessége, jelentősége, szerepe az ember életében, haszna és veszélyei: a fenntartható fejlődés gondolata
Az ember, a természet, a társadalom és a technika kapcsolatrendszerének felismerése, és az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása. A közvetlen mesterséges környezet felelős, tudatos, célszerű alakítása, a személyes szerep kipróbálása, gyakorlása.
Az emberiség történetében az alapvető technikai problémák és a megoldások, tevékenységek kapcsolatának megértése, ismerete.
Tájékozottak legyenek a kommunikációs és információs rendszerekről.
Tapasztalatok szerzése az információtárolás és -továbbítás technikájáról. Alkalmazza a számítógépes kapcsolatokat.

2. Dokumentumismeret (tárgy, könyv, hálózati dokumentum)
A dokumentumok (modellek, tárgyak a mindennapi életben, könyvtári, hálózati dokumentumok, internet, ismeretterjesztő művek, használati utasítások) használata, alkalmazása.
Az érdeklődésből származó információk és az egyéni tapasztalatok összehangolása.

3. Az alkotás folyamata, a gyakorlati probléma, felismerési és problémamegoldó folyamat részei
Probléma felismerés.
Problémaérzékenység, problémafelismerés, az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása.
A problémafelismerése az egyéni, a családi és az iskolai környezetben, valamint a munka világában. Különös tekintettel a emberi szervezetet károsító anyagokkal való kapcsolatba kerülés lehetőségeire (pl. legális és illegális drogok, cigaretta, alkohol).
A technikai probléma megfogalmazása.
Tervezés
A megoldáshoz vezető út kitalálása.
A rendeltetésnek, a formának, a készítése eljárásnak és az anyagnak nagyjából megfelelő megoldás kiválasztása.
Rövid műveletterv (technológiai) és szerkezetterv készítése írásban és vizuálisan.
A megoldáshoz szükséges készségek számbavétele. A gondolat közérthető megjelenítése szóban, írásban, látszati és műszaki ábrában (szövegértés, rajzolvasás).
A terv, elképzelés értékelése, megfeleltetése az igénynek és a lehetőségeknek.
Konstruálás, kivitelezés
A terv megvalósítása anyagban, térben.
Az algoritmus betartása.
Az alkotás örömének átélése a tevékenységben. Ítélőképesség az alkotó folyamat minden pontján.
Az egyszerű alapanyagok alakítása, a kéziszerszámok, háztartási gépek kezelése. Az eszközök szerepe a különböző pályákon munkafolyamatokban.
A gyakorlati tapasztalatra és a tanult tudásra épülő forma, anyag, szerkezet és eljárási ismeret. Az ehhez kapcsolódó pályakörök meghatározása. Az önálló munkaszervezés, munkamegosztás kialakítása. Az időbeosztás és a tempó, mint egyéni sajátosság szerepe.
A tevékenység és eredményeinek értékelése
Saját és mások terveinek, tervezett technológiájának és technikai rendszereinek megértése, megvitatása, eredményeinek, hatásainak értékelése, következtetések levonása.
Az önellenőrzés fejlesztése. Az erősségek és a gyengeségek elhatárolása.

3. Munkavégzési és tanulási szokások
Magatartásformák
Az alkotói, befogadói (fogyasztói) és környezettudatos magatartás ismerete.
Önellenőrzés, a társak munkájának értékelése. Az önértékelés szerepének megismerése a munkavégzésben.
Rend, tisztaság, szabálykövetés, időbeosztás
Egyszerű eszközök, szerszámok használatában figyelem és elővigyázatosság.
A rend, a monotónia és a biztonság jelentősége különböző pályaterületeken.
Megfigyelés, vizsgálat
Emberi szükségletek és igények, anyagok, szerkezetek, formák megfigyelése, vizsgálata, tapasztalati megismerése, lehetséges megoldások keresése.
Technológiai rend, térszemlélet
Eredményes műveleti (időbeli) sorrend betartása az alkotófolyamatban, térbeli tájékozódás a konstruálásban.
Konkrét pályaterületek, ahol dominánsak a térbeli tájékozódás követelményei.

Gazdálkodás, környezettudatos magatartás
Célszerű gazdálkodás az anyaggal, az energiával, a munkával és az idővel, anyagi javakkal, kiemelt figyelemmel a tudatos vásárlásra. Gazdasági szemlélet: a ráfordítás, eredmény haszon, takarékosság, hatékonyság, a tudatos vásárlás szempontjainak ismerete.
Eszközhasználat, munkaszervezés
Jó testtartás, jártasság az anyagalakításban és a szerszámok, eszközök használatában.
Az egyéni vonzódás és a képességek.

Képességek és készségek fejlesztése

Az alapfokú alkotó, kritikai (önértékelő), megfigyelő, ítélő és kommunikációs képességek (szövegértés, rajzolvasás) működtetése az alkotó és elemző folyamat során.
A munkavégzéshez szükséges elemi kézügyesség, eszközhasználati jártasság, anyagminőség iránti érzék, formaérzék, szerkezetválasztási jártasság kialakítása. A gyakorlati beállítódás szerepe, mint meghatározó tényező a pályaterületek kialakításában.
Az alapvető emberi szükségletek és a technikai lehetőségek közötti különbség megismerése.
A rendeltetés, a jelentés (forma) az anyag, a szerkezet, a eljárás és a gazdaságosság összefüggéseinek megismerése. Ennek hatása az individuális életszervezésre.
Az alkotás funkcionális és formai megfelelése, valamint az eljárás célszerűségének és gazdaságosságának megállapítása, a döntés indoklása.

A testi és lelki egészség fenntartását segíti elő a megfelelő életvitel kialakítása, ami a betegségek megelőzését, az egészséges táplálkozás kialakítását teremti meg.
Az önellátás képessége a biológiai és a komfortszükséglet kielégítését szolgálja.
Az önvédelmi képességek kialakításával az egészségre káros anyagok, szerek elleni védekezést, a közlekedési balesetek elkerülését, – a háztartási és az iskolai balesetek megelőzését segítjük elő.
Az okos szeretet, a türelem és a felelősség az alapja, hogy legyen felelőssége önmagával és másokkal szemben.

5. évfolyam

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Az ember és környezete	
Természetes és mesterséges környezet kapcsolata, összehasonlítása.	Természetes és mesterséges környezet. Az ember védekezése a környezet hatásai ellen.
A közvetlen mesterséges környezet vizsgálata, jellemzőinek megismerése, tapasztalatszerzés a mesterséges környezetről. A technika feladata, az emberi szükségletekből adódó technikai problémák megoldása.	Az ember környezet-átalakító tevékenysége. A mesterséges környezet.
A környezet használata, élet a környezetben. A környezet, a tárgyak használata, eszközhasználat, a célszerű környezet szépsége. Ismeretek és módszerek felhasználásával a természetben történő folyamatokat és változásokat magyarázzák meg. (természettudományi kompetencia)	Folyamatok és változások (természettudományi kompetencia).
A kommunikáció eszközei és módjai	
A hírközlés és távközlés összehasonlítása, különbözőségek és azonosságok. A tömegkommunikációs eszközök, pl. rádió, televízió, videó, telefon, stb. használata.	Kommunikációs és információs rendszerek. A kommunikáció eszközei és használatuk módjai.
A hallott és olvasott szöveg értése. (anyanyelvi kommunikáció)	Szövegértés. (anyanyelvi kommunikáció)

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Anyagok és átalakításuk	
Emberi szükségletek és igények, anyagok megfigyelése, vizsgálata. Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek megismerése. Az anyagok érzékelhető tulajdonságainak megállapítása. Egyszerű alapanyagok alakítása, a kéziszerszámok kezelése. Eredményes (időbeli) sorrend betartása az alkotófolyamatban. Célszerű és környezetkímélő gazdálkodás az anyaggal. Az alkotás örömének átélése e tevékenységben. Figyelem és elővigyázatosság az eszközök, szerszámok használatában.	Az anyagok a természetben és a mindennapi környezetünkben. Anyagvizsgálatok. Egyszerű anyagi tulajdonságok megismerése. Az anyagok formálhatósága, alakíthatósága, felhasználása.
Tervezés, építés	
Az emberi problémák és a technikai lehetőségek feltárása. A probléma lényegének megfogalmazása szóban és vázlatrajzban. Egyszerű megvalósítható tervek, vázlatrajzok készítése a gyakorlati tevékenységekhez. Adott terv megvalósítása rajz alapján. Szükségletek és lehetőségek felismerése (hatékony, önálló tanulás), önkifejezési képesség.	Tervezés a megoldáshoz vezető út kitalálása. A tervezés folyamata. A funkció, forma és esztétikum szerinti tervezés. Problémák megoldása (matematikai kompetencia).
Mérés, műszaki ábrázolás	
A mérés, és a méretek pontosságának szerepe a technikában. Mérés milliméter pontossággal, a mérési eredmények feljegyzése. A mérés és a méretek pontosságának szerepe a technikában. Méretek és elrendezés leolvasása egyszerű műszaki rajzokról. A műszaki rajz jelképei, rajzjelei alapján egyszerű műszaki rajz készítése.	Becslés, mérés, méretjelölés. Mérés milliméter pontossággal; a mérési eredmények feljegyzése. A méretmegadás elemei. A műszaki rajz jelképei, rajzjelek. Az elrendezés szabályai. Rajzolvasás.
Épített tér és környezet	
Természetes és emberi alkotással létrehozott terek, formák és térképző elemek esztétikai és ergonómiai követelményeinek bemutatása. Egyszerű tárgyak, szerkezetek megalkotásának tervszerű előkészítése és kivitelezése és működésének ismerete. Az otthon, a lakóház, a falu, a város, mint közvetlen környezet megismerése, elemzése, modellezése. Közlekedési eszközök megismerése, történeti áttekintése, működésük modellezése. Az önálló munkaszervezés, munkamegosztás kialakítása.	Épített tér és környezet modellezése. A harmónia és az esztétikus környezet kialakítása. Környezetkímélő építés. Tárgyak, épületek, terek kultúrája (esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség). A lakóház, a falu, a város építészete. Közlekedési eszközök kialakulása, modellezése. A technikai rendszer folyamatai, a folyamatok energiaigénye.
Közlekedési ismeretek	
A közlekedési eszközök történeti fejlődése. A közlekedés rendszere. A közlekedés szabályozásának, és a szabályok betartásának szükségessége. A gyalogos közlekedés biztonsága. A városi és vidéki közlekedés különbsége. Biztonságos közlekedés tömegközlekedési eszközökkel. Helyes, segítőkész magatartás formák.	A közlekedés célja. A közlekedés története, a közlekedési eszközök fejlődése. Közlekedési rendszer. Gyalogos közlekedés. Városi és vidéki közlekedés sajátosságai. A tömegközlekedés. Segítőkész magatartás. Kerékpáros közlekedés.

Belépő tevékenységformák	Tartalom
A kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlása (tanpályán). Jellemző kerékpáros forgalmi helyzetek elemzése. Legyen felelőssége önmagának és másokkal szemben (személyes komptencia).	
Életvitel, háztartástan	
A család egészsége, táplálkozás	
Az egészséges életmód, megalapozása (napi testmozgás, korszerű táplálkozás) A tisztaság az egészséges élet alapfeltétele Következetes és rendszeres testápolás. A környezet tisztán tartása. Az egészséges táplálkozás fontossága. Rendszeres étkezés. Egyszerű ételkészítési eljárások.	Egészséges életmód. A tisztaság jelentősége. Személyi higiéné a családban. A táplálkozás jelentősége. Az egészséges táplálkozás. Az élelmiszerek alkotórészei.
Értse meg az egészséges életvitelnek meghatározó szerepét (szociális és állampolgári kompetencia).	Egészséges és kultúrált étkezés, tisztálkodás, testápolás, (személyes kompetencia).
Háztartás	
A háztartás feladatai. A háztartási munka megszervezése. Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenység. Egyszerű háztartási munkák.	Háztartási munkák. A háztartási munka megszervezéseinek elemei. Munkamegosztás a családban.
Ruházkodás	
Az öltözködés meghatározói, története. A textilipar nyersanyagainak elemzése. A textilanyagok egyszerű vizsgálati módszerei. A textilanyagok fajtájai, tulajdonságai. Egyszerű textil-megmunkálás és díszítés. A ruhaneműk célszerű használata, gondozása.	Öltözködés története. Textíliák és szerepük. Textil anyagvizsgálat. A textilanyagok csoportosítása. Textilmegmunkálás.
Gazdálkodás	
Gazdálkodással kapcsolatos elemi összefüggések. Az anyagi lehetőségek felmérése. A takarékosság fontosságának tudatosítása. A tudatos fogyasztás fontossága. (az árak ismerete és összehasonlítása)	Pénzgazdálkodás. Családi gazdálkodás. Takarékosság. Fogyasztói kultúra.
Kertgazdálkodás alapjai	
A növények és a szobanövények szerepe életünkben, környezetünkben. Szobanövények, kiskert gondozása ápolása.	Növények gondozása, ápolása. Növények a lakásban.

Fogalmak

Az ember és környezete: természetes környezet, alkalmazkodás a környezethez, eszközhasználat, mesterséges környezet, technikai környezet, társadalmi környezet.
A kommunikáció eszközei és módjai: kommunikáció, adat, hír, információs rendszer, jel, kód, kódolás, tömegkommunikáció.
Anyagok és átalakításuk: természetes anyagok, feldolgozott (átalakított) anyagok, anyagvizsgálatok, fizikai vizsgálatok, anyagok tulajdonságai, fémek, forma, funkció, műveletsor, algoritmus, előkészítő-, alakító-, szerelő műveletek.
Tervezés, építés: környezetkímélő tervezés, esztétikus környezet, harmónia, természetes és emberi alkotással létrehozott terek, formák, térképző elemek, városrész jellemzői, építési módok, szerszámhasználati alapfogalmak, szerkezet, technikai rendszer, technikai rendszer működése.

Mérés, műszaki ábrázolása: a mérés pontossága, becslés, mérés milliméter pontossággal, műszaki rajz, vázlatrajz, műszaki rajz jelképei, rajzjelei, méretmegadás elemei, rajzolvasás.
Közlekedési ismeretek: a közlekedés célja, a közlekedés története, közlekedési magatartás, gyalogos közlekedés, közlekedési szabályok, a szállítás eszközei, tömegközlekedés, a tömegközlekedés szabályai, kerékpáros közlekedés szabályai, a kerékpár története, környezetszennyezés.
Életvitel, háztartástan: egészséges életmód, testápolás, rendszeres étkezés, személyi higiéné, tisztaság, egészséges táplálkozás, az élelmiszerek alkotórészei, háztartási munka, munkamegosztás, szelektív hulladékgyűjtés, öltözködés, textil anyagvizsgálatok, nedvszívó képesség, növényi- állati- és mesterséges szálasanyagok, fonás, szövés, nemezelés, kézi varrás, hímzés, gazdálkodás, árak, piac, jövedelem, anyagi lehetőségek, zsebpénz, családi gazdálkodás, takarékosság, fogyasztói kultúra.
Kertgazdálkodás alapjai: növények gondozása, ápolása, talajművelés.

A továbbhaladás feltételei

A technika elveinek figyelembevételével a környezet jelentőségének felismerése. Ismerkedés a környezet tudatos átalakításának elveivel és szükségességével. Egyszerű, mindennapos technikai rendszerek azonosítása. A kommunikáció alapfogalmainak alkalmazása, tömegkommunikációs eszközök kezelése. Egyszerű műveleti algoritmusok értelmezése és végrehajtása (egyszerű tervek és vázlatrajzok készítése). Becslés centiméter pontossággal, mérés milliméter pontossággal. Egyszerű műszaki rajzok olvasása és készítése.
A gyalogos, a kerékpáros és a tömegközlekedés szabályainak és helyes magatartásformáinak alkalmazása.
Az egészséges életmód fontosságának tudata. A következetes és rendszeres tisztálkodás ismerete. Az életkornak megfelelő önkiszolgáló tevékenységben való részvétel. Az egészséges táplálkozás jelentőségének felismerése. A családi munkamegosztás ismerete, a házi és ház körüli munkák gyakorlása. A szükséges eszközök és szerszámok szakszerű és balesetmentes használata. Ismerje az öltözködés meghatározóit és gondozását. Környezetkímélő magatartás és takarékosság fontosságának felismerése. A tudatos fogyasztói ismeret.

6. évfolyam

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Az ember és környezete	
Természetes és mesterséges környezet. A természetes folyamatok, a természet törvényeinek megfigyelése, pl. mozgás, változás, élet és pusztulás. A mesterséges környezettel kapcsolatos helyes viselkedés. A környezet rendszeres tisztántartása, hulladékgyűjtés. A személyes hatások, lehetőségek és szerepek felismerése a közvetlen környezet kialakításában. A természetes és mesterséges rendszerek működéséhez energiára van szükség. Példák természetes vagy mesterséges rendszerek működésére. A környezetbarát technika jelentősége.	A természetes rendszerek és folyamataik, a természet törvényei. Az ember védekezése a környezet kellemetlen hatásai ellen. A technikai környezet körültekintő, gondos felhasználása. Gazdálkodás a természeti erőforrásokkal. Változás és változtatás.
Értsék meg az emberi tevékenység okozta változásokat. (természettudományos kompetencia).	Emberi tevékenység okozta változások. (természettudományos kompetencia).
Kommunikációs rendszerek	
A hír, a jel, a jelrendszer és az információs fogalmak használata. Az információtárolás és továbbítás eszközeinek megismerése, gyakorlati működtetésük. Logikus, algoritmikus gondolkodás használata. Technikatörténeti érdekességek megismerése. Egyszerű axonomatikus és vetületi rajzok készítése és olvasása. Különféle kommunikácós helyeztekben szóban, írásban, rajzban kommunikáljon. (anyanyelvi kommunikáció).	A jelek világa. Jelrendszer és információ. Az információ felismerése, visszakeresése, értékelése. (digitális kompetencia) Számítógépes kapcsolatok. Technikatörténeti példák. Műszaki kommunikáció.

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Anyagok és átalakításuk	
További tapasztalatok szerzése a természeti (fa) és feldolgozott (átalakított) anyagok tulajdonságairól. A faanyagok szerkezetének vizsgálata. A műanyagok gyártása, csoportosítása, vizsgálata.	Az anyagok tulajdonságai. Az anyagok fizikai vizsgálata. Az anyagvizsgálatok elemi módszereinek célszerű megválasztása.
Az anyagok feldolgozása	
Jellemző tulajdonságok kiemelése a feladat megoldásához kapcsolódóan. A rendeltetésnek, a formának, az anyagnak, valamint a készítési eljárásnak megfelelő megoldás kiválasztása.	Az anyagok kiválasztása.
Anyagkiválasztás, tulajdonság és funkció összefüggései alapján. Az előnyök és a hátrányok mérlegelése. Gazdaságos, környezetkímélő tevékenységsor tervezése és alkalmazása. A munkavégzéshez szükséges elemi kézügyesség és eszközhasználati jártasság.	Anyagok alakítása, kéziszerszámok kezelése. Az anyagok feldolgozásához szükséges szerszámok és eszközök balesetmentes használata.
Anyagminőség iránti érzék, formaérzék. Felelős alkotói és befogadói magatartás.	
A hatékony, önálló tanulás kitartó tanulást feltételez, (hatékony, önálló tanulás).	
Tervezés, építés	
Tervezés, a megoldáshoz vezető út kitalálása. Egy adott terv megoldása. Technikai összefüggések meglátása az ábrákról. 2-3 lépéses technológiai terv írása. A terv bemutatása, indoklása szóban. A terv funkcionális és formai megfelelésének megállapítása. Felelős alkotói és befogadói magatartás.	Technikai problémák megfogalmazása szóban. Tervezés vázlatrajz készítése. A feladat megoldásának algoritmusa a tervezéstől a megvalósulásig.
Mérés, műszaki ábrázolás	
Mérési eredmények feljegyzése, leolvasása a rajzos ábrákról. A mérési pontosság jelentősége a technikában. Gyakorlottság a hosszúság becslésében, mérés cm pontossággal. A méretmegadás helyes alkalmazása	A mérés pontossága, méretarányok. Méretmegadás Rajzolvasás. Vetületi ábra értelmezése. Vetületi ábrázolás, axomatria.
Tárgyak felismerése vetületek alapján. Egyszerű műszaki rajz készítése a műveleti algoritmus betartásával. Rajzeszközök gyakorlott, szakszerű használata.	Műszaki rajzi szabályok.
Épített tér és környezet	
Épített tér és környezet modellezése, a szerkezet, a funkció és a méretük szempontjából. Az alkotás folyamatának megtervezése. A lényeges jegyek felismerése modellalkotás kapcsán. Anyag, forma, stabilitás, egyensúly és elrendezés alkalmazása. Az emberi szükségletek és igények megfigyelése, vizsgálata, tapasztalati megismerése. Építőipari szakmák.	Az épített tér és környezet optimális kialakítása. A házépítés menete. A lakás jellemzői, funkció, belső terei, a részek kapcsolatai. A lakás és környezete. Energiatakarékos lakások.
Kritikus és kíváncsi attitűd kialakítása. (természettudományos komptencia).	
Gép mint technikai rendszer	
Szöveges feladatok értelmezése. Technikai problémák felismerése és megfogalmazása. Logikai áramkörök értelmezése és építése.	Az elméleti és gyakorlati feladatok összekapcsolása. Kapcsolás modellezése. Utasítást közvetítő áramkörök.
Gyakorlatias módon tudja tudását alkalmazni új berendezések megismerésében és működtetésében. (természettudományos kompetencia).	

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Közlekedési ismeretek	
A szárazföldi közlekedés története és a közlekedési eszközök fejlődése. Gyalogos közlekedés. Közlekedési szabályok, szabályismeret, kerékpáros közlekedés. Segítségnyújtás közlekedési baleset esetén. A közlekedéssel kapcsolatos helyes magatartási szabályok alkalmazása. (Személyes kompetencia.)	A közlekedési eszközök fejlődése. A közúti közlekedés kialakulása. Biztonságos közlekedés. Kerékpáros közlekedés. A kerékpár biztonsági felszerelései. Felelősség a közlekedésben.
Életvitel, háztartástan	
A család egészsége.	
Családi szerepek bemutatása. Személyi higiéné a kamaszkorban, következetes és rendszeres testápolás fontossága. A probléma felismerése az egyéni, a családi és az iskolai környezetben. Különös tekintettel az emberi szervezetet károsító anyagokkal való kapcsolatba kerülés lehetőségére. (például: legális és illegális drogok, alkohol, cigaretta).	Gyermek a családban. A harmonikus életvitel és a közösségi beilleszkedés feltételei, a közjó iránti elkötelezettség és tevékenység (szociális és állampolgári kompetencia). A tisztaság az egészséges élet alapfeltétele.
A lakás – lakókörnyezet	
A környezetalakítás fontossága. Összefüggés a környezet és a közérzet között. Kiegyensúlyozott, harmonikus környezet kialakítása, ápolása és karbantartása. Gazdaságos munkavégzés ésszerű környezetben. Az emberi alkotásokban megtestesülő használati, esztétikai, formai és etikai értékek.	A lakás funkciói szerkezete és térszükséglete. Az ergonómia figyelembevétele. A korszerű lakás berendezése. A lakás és az iskola otthonossá tétele. A lakás berendezésének, rendeltetésének igénye (személyes kompetencia).
Konyhatechnológia	
A kornak megfelelő, energiát és tápanyagot tartalmazó táplálékok. A tápanyagszükséglet, az energiaszükséglet és az életmód összefüggései. Egészséges tápanyagarányok és étrend.	Egészséges táplálkozás. Egyszerű konyhatechnikai eszközök, egyszerűbb gépek használata. Étkezési gyakorlatok. Terítés és tálalás szabályai
Ruházkodás	
Hagyományos és korszerű textilkészítési eljárások. A ruhaneműk célszerű használata és egyszerű ápolása.	Egyszerű textilmegmunkálás, díszítés és munkaeszközei. Textíliák javítása, ápolása.
Munkaszervezés	
A háztartási munkafolyamat megfigyelése, elemzése. A háztartás irányításának feladatai. Környezettudatos beállítottság.	A háztartási munkák. Háztartási munkamegosztás. A háztartási hulladékok szelektív gyűjtése. Rendszeretet. (személyes kompetencia).
Gazdálkodás	
A család gazdálkodásának belső összefüggései. A takarékosság jelentősége a mindennapi életben. Elemi tájékozottság a családi alapellátáshoz tartozó termékek áráról. A zsebpénzzel való gazdálkodás.	A családi gazdálkodás. A bevétel és kiadás tervezési módjai. Állandó, alkalmi és változó kiadások. Tudatos fogyasztás. Zsebpénz.
Kertgazdálkodás alapjai	
Az otthont és az iskolát díszítő növények ápolása. Szobanövények szaporítása. Palántanevelés, ápolási munkák. Vegyszer nélküli növényvédelem bemutatása. Környezetvédelem jelentősége életünkben.	Szobanövények gondozása, ápolása. Zöldségfélék szaporítása, növényvédelem.

Fogalmak

Ember és környezete: természeti folyamatok, a természet törvényei, természetes rendszerek, mesterséges rendszerek, energia.
Kommunikációs rendszerek: hír, jel, jelrendszer, információ, információtárolás, információtovábbítás, műszaki kommunikáció, axonometrikus rajz, vetületi rajz.
Anyagok és átalakításuk: A fa tulajdonságai, hajlíthatóság, szilárdság, forgácsolhatóság, keménység, anyagkiválasztás, a fa szerkezete, fahibák, a fa betegségei, fapótlók, műanyagok, hőre lágyuló műanyagok, hőre keményedő műanyagok, műanyagok gyártása, technikai rendszer.
Tervezés, építés: tervezés, vázlatrajz, algoritmus, méretarányok, műszaki rajz szabványai, méretmegadás, vetületi ábrázolás, axonometria.
Épített tér és környezet: szerkezet, funkció, modellalkotás, makett, modell, házépítés, lakás funkciói, a lakásbelső terei, energiatakarékosság, stabilitás, egyensúly, elrendezés, építőipari szakmák. Gép mint technikai rendszer, logikai áramkörök, utasítást közvetítő áramkörök.
Közlekedési ismeretek: szárazföldi közlekedés története, közlekedési eszközök fejlődése, kerékpár működése, biztonságos közlekedés, a kerékpár biztonsági felszerelései, balesetmegelőzés, segítségnyújtás.
Életvitel, háztartástan: személyi higiéné, testápolás, a szervezetet károsító anyagok: drogok, alkohol, cigaretta, a lakás funkciói, a lakás szerkezete, a lakás térszükséglete, ergonómia, közérzet, harmonikus környezet, konyhatechnológia, konyhatechnikai műveletek, tápanyagok, táplálékok, tápanyagok, ételkészítési eljárások, étrend, konyhatechnikai eszközök, esztétikus terítés szabályai, tálalás szabályai, textilkészítési eljárások, ruhaneműk gondozása, textilmegmunkálás, öltésfajták, varrás, hímzés, háztartási munkák, háztartás irányítása, háztartási munkamegosztás, szelektív hulladékgyűjtés, családi gazdálkodás, takarékosság bevétel, kiadás, állandó kiadások, alkalmi kiadások, változó kiadások alapellátás, zsebpénz.
Kertgazdálkodás alapjai: növények ápolása, palántanevelés, zöldnövények szaporítása, növényvédelem, vegyszer nélküli növényvédelem, környezetvédelem.

A továbbhaladás feltételei

A természet törvényeinek ismerete, gazdálkodás a természeti erőforrásokkal. Az információtárolás és -továbbítás eszközeinek használata. A munkavégzéshez szükséges anyagok, az átalakításhoz szükséges szerszámok és gépek kiválasztása, balesetmentes és szakszerű használata. Mérés milliméter pontossággal. Egyszerű műszaki rajzok készítése. Tárgyak felismerése vetületek alapján. A makett és a modell szerepe. Logikai áramkörök értelmezése. A biztonságos közlekedés alkalmazása. A kerékpáros közlekedés szabályai. Az egészséges életmód ismeretei. Az emberi szervezetet károsító anyagok elkerülési módjai. Egyszerű háztartási munkák gyakorlati végzése. Családi gazdálkodás összefüggései. A takarékoskodás lehetőségei, tudatos fogyasztás.

7. évfolyam

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Az ember és környezete Az energia jelentőségének felismerése. A természet változásai, amelyek természeti folyamatok során mennek végbe. Energia a természetben. Az energia felhasználása a különböző korokban Az energia átalakítások környezeti problémái. Cselekedeteink irányítása az ember és a rajta kívüli természeti világ közt lezajló folyamatokkal kapcsolatban. (természettudományos kompetencia).	Energiaforrások: megújuló energiaforrások: a napsugárzás, a víz energiája, az ár-apály energia, geotermikus energia; ásványi energiaforrások: a kőszén, a kőolaj és a földgáz. Az energia előállítása és felhasználása. Az erőművek működése. Az erőművek és a bányászat környezetkárosító hatásai. Környezetkímélő technológiák. Alkalmazni tudja az alapvető matematikai elveket, folyamatokat az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában (matematikai kompetencia).
Kommunikációs rendszerek Helyes és kreatív nyelvhasználat. (anyanyelvi kommunikáció).	Szövegértés. (anyanyelvi kommunikáció).

Belépő tevékenységformák	Tartalom
Az információátadás folyamata. Információforrás, átalakító (kódoló), továbbító, visszaalakító, információnyelő, tárolók működése. A számítógép mint információtovábbító és átalakító rendszer.	Információadás.
A számítógép szerkezete, működése. Különböző számítógépes alkalmazások. A számítógépes hálózatok sokrétű felhasználása.	A számítógép szerkezete és működései. A számítógép alkalmazásának lehetőségei.
Kommunikáció és hálózati együttműködő az interneten keresztül. (digitális kompetencia).	A műszaki rajz kommunikációja.
Műszaki kommunikáció. Metszeti ábrázolás alkalmazása. A metszet képzése, teljesmetszet, félmetszet, kitörés. Az elképzelések, élmények és érzések kreatív kifejezése. (esztétikai – művészeti tudatosság és kifejezőképesség).	Egyszerű metszeti ábrázolás.
Anyagok és átalakításuk	
Anyagok és energia. Összetétel – szerkezet – tulajdonság – funkció gondolatlánc. A fémek technológiai tulajdonságai és alkalmazásaik. Az egyes anyagokhoz kapcsolódó technikatörténeti vonatkozások. Az anyagok helyettesíthetősége és cserélhetősége. A környezetszennyező anyagok újrahasznosítása.	Anyagforrások. Energiahordozó ásványok. Az anyag sokoldalú felhasználása. Tulajdonság és felhasználás. Anyagvizsgálatok. A fémek előállítása.
Képes mozgósítani a műszaki műveltségét a munkában, a hétköznapi életben. (természettudományos kompetencia).	Követni, értékelni tudja az érvek láncolatát. (matematikai kompetencia). A fenntartható fejlődés formálása, egyéni és közösségi felelősség. (természettudományos kompetencia).
Tervezés, építés	
A gép mint technikai rendszer. A gépek szerepe az ember életében. A gépek és a géprendszerek fejlődése. A gépek általános jellemzői.	A gépek környezetünkben. Az ember és a gép kapcsolata. A gépek működése. A géprendszerek és részeik. Gépegységek tervezése és modellezése.
A kerékpár történeti fejlődése. A kerékpár mint összetett gép. Erőgépek. Fejlesztés, szabadalom.	Mechanikai transzformátorok, egyszerű mechanizmusok tervezése és modellezése. A kerékpár szerkezetének tanulmányozása. A dugattyús gőzgép működése.
Saját tanulási stratégia kialakítása, a motiváció folyamatos fenntartása, a figyelem összpontosítása. (hatékony, önálló tanulás).	Az emberi vágyak és szükségletek kielégítése érdekében történő alkalmazások (műszaki kompetencia).
Közlekedés ismeretek	
A magyarok szerepe és jelentősége a közlekedés fejlesztésében és fejlődésében. A közúti, légi, vízi és vasúti közlekedés szabályai. A kerékpáros közlekedés szabályainak kiterjesztése. A környezetvédelem szerepe a közlekedésben.	Magyarok a közlekedésért. Közlekedéstörténet. A közúti, légi, vízi és vasúti közlekedés rendszere. A kerékpáros közlekedés. A közlekedési eszközök környezetkímélő használata. A közlekedési helyzetek és veszélyhelyzetek gyors felismerése és elhárítása (személyes kompetencia).
Életvitel, háztartástan	
A család egészsége	
Személyi higiéné a pubertás korban, egészségrontó hatások elemzése. Felelősségvállalás, segítőkészség, alkalmazkodás a családban (személyes kompetencia).	Következetes testápolás, tudatos higiénés magatartás. Környezeti tisztaság.
A tiszta öltözet és a környezeti tisztaság figyelembevétele. Környezethigiéné a lakóhelyen, a lakásban és az iskolában. A veszélyek felismerése, a káros szenvedélyek: például az alkohol, a cigaretta, a legális és illegális drogokkal kapcsolatban.	Környezethigiénia. Káros szenvedélyek veszélyei. Egészséges táplálkozás szabályai.
A szabadidő hasznos eltöltésére irányuló programok	A szabadidő hasznos eltöltése.

Belépő tevékenységformák	Tartalom
szervezése. Az egyéni és társadalmi létet veszélyeztető tényezők felismerése, a veszélyhelyzetek kialakulásában, kialakításában (pl. tűz, gáz, stb.) (személyes kompetencia).	Katasztrófavédelem. Konfliktusokat meg tud oldani. (szociális és állampolgári kompetencia).
Táplálkozás és konyhatechnikai eljárások	
Az egészséges táplálkozás szabályai, a korosztálynak, az évszakoknak, a megterhelésnek és a személyi adottságoknak megfelelően. Tápanyagaink közelebbről. Az ételkészítés alapelemei. Konyhatechnikai eljárások: előkészítő, elkészítő és kiegészítő műveletek. Ételsor tervezése. Az ételkészítés helyre és eszközei. Élelmiszervásárlási szempontok: ár és minőség összevetése.	Anyag-átalakítások a konyhában. Tápanyagaink (teljes értétű és nem teljes értékű) Tápanyagtartalom. Komplettálás. Konyhatechnikai eljárások. Konyhaeszközök és gépek használata. Az élelmiszerek tárolása.
A lakókörnyezet tervezése	
Közművesítés tervezése.	Az infrastruktúra elemei.
A lakás villany-, víz- és földgáz vezetékeinek megkülönböztetése. A lakás különböző helyiségeinek kialakítása.	A lakás energiaellátása. Energiatakarékos világítás és fűtés. Megfelelő hőszigetelés.
A lakás ésszerű és ötletes berendezése. Az átlagos háztartás gépeinek szakszerű, energiatakarékos működtetése.	
Ruházkodás	
A textíliák alapanyaga, a természetes és mesterséges alapanyagú textíliák megkülönböztetése. A textíliák csoportosítása, felhasználása.	Textíliák alapanyaga. Varrási gyakorlatok varrógéppel.
A ruházat gondozása, javítása: A varrógép használata és karbantartása.	
Háztartási munkák	
A háztartási munkák megszervezésének célszerű módja. Munkafolyamatok megfigyelése, elemzése (idő és út mérése). Tisztítási és mosási eljárások alkalmazása, (a mosó- és tisztítószerek használati utasításainak figyelembevételével). Vendéglátás tervezése és gyakorlati szervezése.	Napi, heti és havi munka tervezése. (pl.: nagytakarítás szervezési feladatai). Tisztítás, mosás. Vendéglátás.
A háztartási balesetek okai, és megelőzésük módjai. (személyes kompetencia).	
Gazdálkodás	
Költségvetés készítése.	Költségvetés készítése.
A piaci kínálat megítélése és minősítése. Ésszerű döntéshozatal az árak és a minőség összehasonlítása alapján. A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeinek kihasználása.	Piac és kereskedelmi szolgáltató környezet, a piaci árak összehasonlítása. Termékelemzés. Fogyasztói érdekvédelem. A pénz világában való tájékozódás. (kezdeményezőképesség és váll. kompetencia).
Kertgazdálkodási alapjai	
Növények szerepe az éltünkben. Életmódjukban a természet tisztelete váljék meghatározóvá.	Növényszaporítás, növénytermesztés, növényápolás. Kerti és szobanövények gondozása.
Pályaorientáció	
Egyes foglalkozások és képességek összevetése. Személyes igények meghatározása. Az ismeretek.	Az eredményes munkavégzés összetevői. Pályaválasztási alapfogalmak összegyűjtése.

Belépő tevékenységformák	Tartalom
tapasztalatok, élmények hatása a pályacélok kitűzésében. A tanulás szerepe a sikerben. Önmegismerő képesség, önbizalom, önbecsülés, ambíció kialakítása. (személyes kompetencia).	Pályaismeret.

Fogalmak

Az ember és környezete: energiaforrások, napsugárzás, a víz energiája, ár-apály energia, geotermikus energia, ásványi erőforrások, kőszén, kőolaj, földgáz.
Kommunikációs rendszerek*:* információs rendszerek, információforrás, kódolás, információs csatorna, információtárolás, műszaki rajz kommunikációja.
Anyagok és átalakításuk*:* technológia, technológiai átalakítás, anyagtudomány, anyagforrások, az anyag szerkezete, helyettesíthetőség, cserélhetőség, energiahordozók, állapotmegóvás, anyagvizsgálatok, szakító, hajlító, nyíró- és fárasztó vizsgálatok.
Tervezés, építés*:* erőgépek, gépek, géprendszerek, munkagép, közlőmű, mechanikai transzformátorok, egyszerű mechanizmusok, gépelemek, kerékpár szerkezete, karbantartása, dugattyús gőzgép.
Közlekedési ismeretek*:* közlekedéstörténet, közúti, légi, vízi és vasúti közlekedés rendszere, úthálózat, vasúthálózat, kerékpáros magatartás.
Életvitel, háztartástan*:* tisztaság, ápoltság, öltözködés szabályai, személyi higiéné, környezet-higiéné, káros szenvedélyek, alkohol, cigaretta, legális és illegális drogok, szabadidő, tápanyagok, teljes értékű tápanyag, nem teljes értékű tápanyag, tápanyag tartalom, élelmiszer-alapanyagok, komplettálás, konyhatechnikai eljárások (előkészítő, elkészítő, kiegészítő műveletek), ételkészítés, ételsor, fogyasztói érdekvédelem, közművesítés, energiatakarékos világítás és fűtés, hőszigetelés, infrastruktúra, energiatakarékosság, háztartási munkák tervezése, textíliák, varrógép, napi,- heti és havi munka, tisztítás, mosás, idő és út mérése, vendéglátás, piaci árak, háztartási jövedelmek, háztartások kiadásai, takarékosság, fogyasztói érdekvédelem.
Kertgazdálkodás alapjai*:* talajvizsgálatok, tápanyag-utánpótlás, tápanyagfajták, vízgazdálkodás, növényszaporítás, növénytermesztés, növényápolás.
Pályaorientáció*:* önismeret, pályaismeret, foglalkozási ágak, pályaelképzelés, érdeklődési területek.

A továbbhaladás feltételei

A technika társadalomra és természetre gyakorolt hatásainak vizsgálata. Véleményalkotás a fenntartható fejlődésről. A lehetséges környezetkímélő nyersanyag és energiaforrások bemutatása és elemzése a felhasználhatóság szempontjából. Információs rendszerek és csatornák, információ átadás továbbítás, tárolás. A számítógép szerkezete, működése. Egy konkrét egyszerű gyártási folyamat bemutatása. Az erőműtípusok egyszerű összehasonlítása. Az alternatív energiaforrások és a környezetkímélő technológiák áttekintése. Gépek működésének bemutatása, modellezése. A gépek általános jellemzőinek ismerete. Erőgépek működése. Jelentős magyar és külföldi találmányok és feltalálók azonosítása. A közúti, a légi, a vízi, a vasúti közlekedés rendszereinek elemzése. Kultúrált közlekedési magatartása alkalmazása. A korszerű táplálkozás módszereinek használata. Korszerű ételsor önálló összeállítása. Egyszerű háztartási gépek használata. Az infrastruktúra elemeinek ismerete. A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeinek felismerése (reklamációk, fogyasztói jogok). A takarékosság alkalmazása. A piaci kínálat megítélése és minősítése. A növények gondozása, ápolása. Pályaválasztási alapfogalmak gyűjtése.

8. évfolyam

Belépő tevékenységek	Tartalom
Ember környezete **Anyag és energia** A villamos energia. Energia az életünkben. Az emberiség energiaigénye és az ezzel kapcsolatos környezeti problémák.	Energia felhasználás története. Villamos energia rendszerek. A villamos energia előállítása és hasznosítása. A lakás elektromos

Belépő tevékenységek	Tartalom
Az elektromos áram útjának bemutatása az erőműtől a fogyasztókig. A lakás villamos berendezéseinek helyes használata. Mit kell tenni áramütés esetén? A technikai újdonságok befogadása. Tudományos elméletek szerepének megértése. (természettudományos kompetencia).	hálózata: fogyasztórendszer. Az elektromos áram veszélyei. Villamos berendezések a lakásban. Technológiák előnyei (természettudományos kompetencia).
Energia és környezet	
A természet kizsákmányolása a fenntartható fejlődés. Környezetkímélő energiaforrások. A napenergia közvetlen felhasználása. Képes indokolni az eredményeket. (matematikai kompetencia).	Az erőművek környezeti hatásai. Alternatív energiaforrások. A napenergia. Pozitív attitűd az igazság tiszteletén és azon törekvésen alapszik, hogy a dolgok logikus okát és érvényességét keressük. (matematikai kompetencia).
Korszerű épületek	
Hagyományos és modern irányzatok az építészetben. A modern építészet anyagának felhasználása. A hagyományos építőanyagok alkalmazása. A települések alapjellemzője. Épületek és építmények környezeti kapcsolatai. Véleményalkotás az építészeti, esztétikai környezetszennyezésről. Az épített környezet és életvitel kapcsolata. Befogadóképesség, önkifejezési képesség kialakítása a tervezés folyamatában. (személyes kompetencia).	A modern építészet anyagai. Építőanyagok, szerkezeti anyagok. A lakóházak építése. Lakóépületek, középületek. A magyar népi építészet. A háztípusok fő jellemzője. Tudományos és technológiai fejlődés hatása magunkra, családunkra, társadalomra gyakorolt hatása. (természettudományi kompetenciai).
Tervezés, építés	
Az irányítás célja, alapjellemzői. Az irányítás formái: vezérlés és szabályozás. Vezérlés: kézi vezérlés, programvezérlés. Szabályozás: kézi és önműködő. Vezérlések és szabályozások a gyakorlatban A vezérlés és szabályozás fogalmának elmélyítése, pl. programkapcsolós áramkörök tervezésével. A korszerű technológiák összehasonlítása és a közös vonások kiemelése. Kritikus és kíváncsi attitűd a biztonság és a fenntartható fejlődés tisztelete. (természettudományos kompetencia).	A gépek irányítása. Önműködő rendszerek. A vezérlés és a szabályozás lényege, alkalmazása. Számítógépes irányítás. Robotok.
Közművek létrehozása és működtetése	
Különböző korok vízvezeték és fűtésrendszereinek, összehasonlítása. A víz útja. Korszerű vízelvezetés, csatornázás. Nagyüzemi szennyvíztisztítás. Az egyedi, villamos, földgáz, városi gáz, központi fűtés, távfűtés, napenergia felhasználásának összehasonlítása. Hőközpontok, fűtőművek, fűtőerőművek szerepe a távfűtésben. Energiatakarékossági lehetőségek a háztartásban. Döntéshozatal értékekkel, erkölcsi kérdésekkel, kultúrával kapcsolatban. (természettudományos kompetencia).	Vízelvezető rendszer. A vízművek és szolgáltatásaik. A települések és a lakóépületek víz és csatornahálózata. A közlekedő edények elvén alapuló modellek építése. Fűtési rendszerek. A lakás fűtése. Energiatakarékosság és a környezet megóvása.

Belépő tevékenységek	Tartalom
Kommunikációs rendszerek	
Kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, a mások megismerésének igénye, a pozitív attitűd kialakítása (anyanyelvi kommunikáció). Információk megkeresése, összegyűjtése. (anyanyelvi kommunikáció). Az információs rendszerek működése. Az információtárolás és továbbítás technikája. Mágneses adattároló eszközök. (hajlékonylemezes tárolók). Optikai adattároló rendszerek. (CD/DVD lejátszók) Multimédia alkalmazási lehetőségek. Információs hálózatok terjedése: műholdas műsorsugárzás, mobiltelefonok. Számítógépes hálózatok, az internet használata. Az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használata. (digitális kompetencia). Műszaki ábrázolás készítése (jelképes és metszeti ábrázolás).	Különböző típusú szövegek megkülönböztetése, (anyanyelvi kommunikáció). Korszerű információs rendszerek. Az információ tárolása és továbbítása. Mágneses és optikai adattárolók. Multimédia. Információs hálózatok. Számítógépes hálózatok. Információ-tárolás, kezelés, az internet kínálta lehetőségek használata, kihasználása (digitális kompetencia). Műszaki ábrázolás.
Biztonságkultúra	
Az egyéni és társadalmi létet veszélyeztető tényezők felismerése. Az egyén felelőssége a vészhelyzetek kialakulásában, kialakításában.	Katasztrófavédelem (tűz és polgári védelem), tervezés, megelőzés, beavatkozás, értékelés.
Közlekedési ismeretek	
A motorizáció előnyeinek, hátrányainak és veszélyeinek felismerése, azonosítása. A gépkocsi és a motorkerékpár működésének tanulmányozása. A közvetlen lakókörnyezet közlekedési szerkezetének tanulmányozása. A közúti közlekedés szabályainak és pozitív magatartásformáinak tudatosítása. Önvédelmi képesség kialakítása a közlekedésben. (személyes kompetencia).	A közlekedés káros környezeti hatásai, pl. levegőszennyezés, zajártalom. A gépjárművek szerkezete, története. A városi és a vidéki közlekedés. A közúti közlekedés szabályai. Milyen lesz a jövő hazai közlekedése?
Életvitel, háztartástan **Élet a családban**	
A felnőtté érés folyamata. Szeretetteljes kapcsolat a szülőkkel, testvérekkel. Megfelelő baráti kör megválasztása,- az alkalmazkodóképesség jelentősége. Az egészségi állapotot befolyásoló tényezők. Egészséges táplálkozás. Anyagcsere és tápanyagok. Teljes és nem teljes értékű fehérjék szerepe a táplálkozásban. Sav-lúg egyensúly biztosítása az étrendünkben. A káros szenvedélyek veszélyei. A dohányzás és az alkohol káros hatásai. Az alkohol útja a szervezetben. A kábítószer-fogyasztás veszélyei: egészségügyi és társadalmi veszélyek. Szabadidő hasznos eltöltése. Együttműködési, kapcsolatteremtő képesség, kötelességtudat a családban, az iskolában (személyes kompetencia).	A jó családi környezet. Az egészségmegőrzés kultúrája. Egészséges táplálkozás fontossága. Helyes napirend és életmód kialakítása. Káros szenvedélyek veszélyei. Az egészséges és kultúrált életmódra nevelés, (személyes kompetencia). Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése (szociális és állampolgári kompetencia).

Belépő tevékenységek	Tartalom
Konyhatechnikai eljárások	
Élelmiszerek tartósítása. A tartósítás célja. Nagyüzemi és házi körülmények között alkalmazható élelmiszertartosító eljárások: szárítás, hőkezelés, sóványítás, hűtés, fagyasztás, mélyhűtés, pácolás, füstölés. Étrend, heti étrend tervezése. Az ételkészítés és az évszak összehangolása. Átgondolt vásárlási szempontok. Az élelmiszerek tárolása.	Étrend tervezése. Élelmiszerek tartósítása, tartósítási módok. Egészségügyi és takarékossági szempontok. Minőség és biztonság. Fogyasztóvédelem.
Lakás, lakókörnyezet	
Energiamegtakarítási lehetőségek a háztartásban. A háztartás gépeinek üzemeltetése, csoportosítása. Érintésvédelem. Környezetkímélő szemétkezelési eljárások.	Energiafelhasználás arányai a háztartásban. A háztartás gépesítése. Szemét és hulladékgyűjtés, tárolás és ártalmatlanítás.
Ruházkodás	
A textíliák alapanyaga. Textíliák megkülönböztetése. (gyapjú, gyapot, műszál). A piaci készlet kritikus megítélésé, minősítése. Alkalmi, az egyéniséghez illő öltözék összeállítása. Fogékonyság az ízléses öltözködés kiválasztásában. Ruházat ápolása, gondozása és egyszerű javítása.	Textil anyagismeret. Személyiségnek, egyéni stílusnak megfelelő öltözködés. Ruházat gondozása.
Munkaszervezés	
A háztartás irányítása, munkamegosztás a családban. A munkahely kialakításának ergonómiája. Környezetbarát munkavégzés.	A munkafolyamat elemzése. A háztartási munka hatékonysága. A háztartás és a ház körüli munkákban való részvétel (személyes komlpetencia). A vásárlás szokásainak, mintáinak, készségeinek, ismereteinek készletei. (személyes kompetencia).
Gazdálkodás	
A háztartási jövedelmek összetétele, eredete. Pénzgazdálkodás tervezése, költségvetés készítés. Takarékossági lehetőségek, (a pénzzel a munkával, az idővel) és takarékossági formák a háztartásban. A fogyasztói érdekvédelem érvényesítése a gyakorlatban. Családi gazdálkodási modellek készítése. Háztartási napló vezetése.	A család pénzgazdálkodása, a családi jövedelem kezelése. Takarékossági lehetőségek, takarékossági formák a háztartásban. A fogyasztói társadalom és a reklám. Termék és termékszerkezet. Beruházás, befektetés, haszon. Háztartási napló. Gazdasági lehetőségek felismerése és kialakítása (kezdeményezőképesség és vállalkozási kompetencia).
Kertgazdálkodás alapjai	
A környezetbarát és környezetkárosító tevékenységek, anyagok felismerése. A lakókörnyezetben élő növények ápolása, gondozása.	Növényvédelem. Növények ápolása, gondozása. Termesztési rendszerek.
Pályaorientáció	
A személyes igények meghatározása. Önjellemzés megadott szempontok szerint. Önismeret összekapcsolása a pályaismerettel. Átfogó kép nyújtása a munka világáról. Pályák, szakmák, foglalkozási ágak. A tanulás szerepe a sikerben. Az ismeretek, tapasztalatok, élmények hatása a pályacélok kitűzésében. A folyamatos fejlődés lehetősége és szükségessége. Ismerje készségeinek és tudásának erős	Személyes igények, önismeret. A munka világa, pályaismeret, munkaerőpiac. Pályaártalmak. A tanulás szerepe. Folyamatos fejlődés. Álláskezelési technikák.

Belépő tevékenységek	Tartalom
és gyenge pontjait. (hatékony, önálló tanulás). Önfejlesztő képesség (szervező kezdeményező, kommunikációs, akaraterő fejlesztése, felelősségtudat) kialakítása. (személyes kompetencia).	

Fogalmak

Ember és környezete: villamos energia rendszerek, villamos energiahálózat, villanyáram, biztosíték, érintésvédelem, fázisvezeték, fogyasztó, a lakás elektromos hálózata fosszilis energiahordozók, földelés védőföldelés, környezetkímélő energiaforrások, környezetszennyezés, központi energia-elosztó, nagyfeszültség, napelem, napenergia névleges teljesítmény, nullavezeték, szállítás, szerkezeti anyag, szigetelés, kettős szigetelés, törpefeszültség, távvezeték, transzformátor, alternatív energiaforrások.
Tervezés, épités: a modern építések anyagai, építőanyagok, szerkezetei anyagok, háztípusok, középületek. Önműködő rendszerek, vezérlés, szabályozás, visszacsatolás, jelfogós áramkör, CNC (computer numerical control), robotok, közművek, víztározó, víztorony, vízvezetékrendszer, csatornázás, fűtési rendszer, egyedi fűtés, villamos fűtés, földgáz fűtés, városi gáz fűtés, távfűtés, napenergia, fűtő-erőmű, hőközpont, termelési rendszerek, napenergia.
Kommunikációs rendszerek: információs rendszerek, információtárolás, információ továbbítás, mágneses adattároló, optikai adattároló, CD lejátszók, multimédia, információs hálózatok, műholdas műsorsugárzás, mobiltelefonok, számítógépes hálózatok, internet jelképes, ábrázolás, metszeti ábrázolás, műszaki ábrázolás.
Biztonságkultúra: katasztrófavédelem (tűz- és polgári védelem), tervezés, megelőzés, beavatkozás, értékelés.
Közlekedési ismeretek: gépjármű, levegőszennyezés, ózonlyuk, zajártalom, üvegházhatás, elsősegélynyújtás.
Életvitel, háztartástan: családi hagyományok, családtörténet, szabadidő, káros szenvedélyek: dohányzás, alkohol, kábítószer-fogyasztás, táplálkozási szokások, étrend, tartósítás, nagyüzemi tartósítás, egyéni tartósítás,szárítás, hőkezelés, savanyítás, hűtés, fagyasztás, mélyhűtés, pácolás, füstölés, fogyasztóvédelem, anyagcsere, sav-lúg egyensúly, élelmiszerek tárolása, energia-megtakarítás, háztartásökonómia, háztartási gépek, ergonómia, reklám, textíliák alapanyaga, gyapjú, gyapot, műszál, piaci kínálat, öltözködés, ruházat ápolása, ruházat gondozása, ruházat javítása, háztartási munka hatékonysága, költségvetés, termék, termékszerkezet, költség, források, elosztás, befektetés, haszon, háztartási napló, növényvédelem, termesztési rendszerek.
Pályaorientáció: önismeret, pályaismeret, pályaártalmak, munkaerőpiac, foglalkozási ágak, személyes igények, munka világa, pályázatok, önjellemzés.

A továbbhaladás feltételei

A villamos áram útjának ismerete az erőműtől a fogyasztókig. A lakás villamos berendezéseinek ismerete és helyes használata. Alapvető balesetvédelmi és érintésvédelmi ismeretek. A vezérlés és szabályzás megismerése, áramkörök készítése. A közművek (vízvezeték és fűtésrendszere) működésének ismerete. Ismerje az információs rendszereket. A fenntartható fejlődés problémájának megismerése. Ismerje a katasztrófavédelem feladatait. A közlekedési helyzetek helyes megítélése, a veszélyhelyzetek gyors felismerés és elhárítása. Tudja az egészséget fenyegető veszélyeket elkerülni, különös tekintettel a dohányzás, az alkohol és a kábítószer-fogyasztás veszélyeire. Ismerje az egészséges táplálkozás szabályait. Tudja a takarékosság lehetőségeit a háztarásban. Ismerje a fogyasztói érdekvédelem érvényesítését a gyakorlatban. Ismerje a katasztrófavédelem feladatait.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A technika és életvitel tantárgy ismeretanyaga elméleti és gyakorlati jellegű ismeretek ötvözete, ezért a tantervben szereplő témák elsajátításához az elméleti tanulás mellett gyakorlati tevékenység is szükséges.
A technikai és életvitel tantárgyban az ösztönző, formáló (formatív) értékelés kap nagyobb szerepet.
Az összegző, lezáró értékelésre az oktatási folyamat egy-egy tematikus egységének vagy hosszabb szakaszának lezárásakor kerül sor, minősítő jelleggel.

A helyes értékelés első feltétele, hogy minél több megbízható, visszajelző információk birtokában kerüljön sor az értékelésre. Maga az értékelés osztályzatban kifejezve mindig pozitív legyen.
A tényszerű értékelés mellől nem hiányozhat a pontosabb, árnyaltabb szöveges minősítő értékelés sem.
Az évfolyamok témakörei egymásra épülnek. Minden évben egyre bővülő ismeretanyagot kell a diákoknak elsajátítaniuk. Ezért is fontos a meghatározott továbbhaladási feltételek teljesítése. Lényeges, hogy elméletileg megalapozott tudást alkalmazzunk a problémamegoldás, a gyakorlatok során.
Ha a diák nem ismeri például a megfelelő anyagokat, akkor nem tudja megfelelően alkalmazni a gyakorlatokban. Egy szerszám nem megfelelő használata balesetet, jobb esetben rosszul kivitelezett munkadarabot eredményez. Nagyon fontos, hogy elméletileg megalapozott tudást alkalmazzunk a problémamegoldás, a gyakorlatok során.
Az értékelés és ellenőrzés mindenkor előre megadott szempontok alapján történik.

Ajánlott szempontok a tanulók értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
– Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
– Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie.
Az értékelés főbb területei:
– a terv, elképzelés értékelése, megfeleltetése az igénynek és a lehetőségnek;
– a műszaki kommunikáció teljesítésének értékelése, rajzolvasási feladatok, műszaki rajzok;
– a munkavégzés algoritmusának elemzése;
– a terv megvalósítása anyagban, térben;
– az anyagok gazdaságos felhasználása;
– az eszköz- és szerszámhasználat szakszerűsége: a tárgyak, modellek, makettek, szerkezetek és kísérletek értékelése előre megadott szempontok alapján;
– önértékelés.

A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:
– Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

5–8. évfolyam

5–6. évfolyam

A Nat alapozó szakaszában a műveltségterület sportkulturális műveltségi megalapozása kap prioritást az egyéb, az iskolai tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák, képességegyüttesek megalapozása mellett. Ebben a szakaszban a bővülő ismeretek és önismeret segítségével széles alapot kap a diák személyes viszonya a mozgáskultúrához, az egészséges testmozgáshoz, tömegsporthoz, élsporthoz.

A testnevelés a nem szakrendszerű oktatásban nem játszik fő szerepet, de ahol a testnevelő tanárok vagy testnevelés szakterülettel rendelkező tanítók tanítanak az 1-4. osztályban az 5-6. osztályban, ott a helyi tanterv témákat megjelölő korrekciójával alkalmas a tantárgy a törvényben előírt célok és feladatok pedagógiai és tartalmi megvalósításra egyes területeken.
A tantárgy korosztályra lebontott céljai és feladatai

Egészségvédelem és beszédértés, beszédfejlesztés:
Az elérni kívánt célállapotban a diákok értékként tisztelik az egészséget, örülnek az egészségességük létének. Tudatosan készülnek az ismeretterjesztés és személyes információgyűjtés, kutatómunka által közvetítetten az ártalmak, káros szenvedélyek, függőségek elleni megbízható védekezésre a sporttevékenységek által. Az adódó szituációk és a diákok igényeinek megfelelően a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel is szükséges foglalkozni. Ebben a szakaszban már integrálják és bővítik a testnevelés és sport területén szükséges, a saját nem jellegéből adódó higiéniai tudást, rutinokat.
A feladatok végrehajtása során gyűjtsenek tapasztalatokat az eltérő klimatikus viszonyok között történő sporttevékenységről. Az egészség megőrzésével kapcsolatos, már kialakult pozitív beállítódásokat, magatartási szokásokat, aktivitásokat őrizzék meg, bővítsék. A prevenció mellett a relaxáció fogalmát értsék meg, alkalmazzák egyszerű formákban – mindennapokban – a családdal együtt. A lehetséges urbanizációs ártalmakról vonjanak le következtetéseket, a mindennapi gyakorlatban alakuljanak ki szokások az azok elleni védekezésben. (pl. gerinctorna hosszabb komputerhasználat után, talptorna, mozgás szabad levegőn). A növekvő szervezet igénye és a mozgásszegény életmód általánossá válása miatt a biomechanikailag helyes testtartást tartsák fenn, tegyenek érte. A növekedés során megjelenő esetleges deformitásokat kiszűrésük után fogadják el, vegyenek aktívan részt az ellensúlyozásukban. Balesetmentesen viselkedjenek.
Beszélgessenek az egészséges életmódról szabad fogalmazásban. A tanár segítségével – a személyes méltóság fenntartása mellett – kapjanak visszacsatolást a saját testalkatukból adódó előnyökről, gyengeségekről, korlátokról. A saját higiénia mellett fordítson gondot a környezet, az öltöző, a tornaterem és a felszerelés higiéniájára. A környezettudatosság közvetlen környezetet óvó higiéniai rutinja járjon együtt az épített környezet óvásával is.

Edzettség, teherbírás fejlesztése és a tanulás megtanulása kompetencia:
Készüljenek a növekvő szellemi terhelésre az erős fizikum által, a fizikai terhelhetőség fokozása mellett. Fogadják el a reális edzettségi önértékelő rendszert, az edzettségi állapot folyamatos számszerűsítését.
A keringési és légzőrendszeri működőképességben a feladatokkal érjék el a magasabban szabályozott szintet. A testi fejlődés, pszichomotoros érés igen kedvező szakaszát nagyon nagyszámú variációs feladatokkal ki kell használni az órákon és az iskolai testnevelés más alkalmain. A kondíciót folyamatosan kontrollálni kell, kitartásban, erőben. A fittség és az örömteli életvitel kapcsolatát életszerűen, személyes példákkal (tanár ás diákminták), egyszerű tudományos ismeretterjesztő fogalmi és képi megjelenítéssel bizonyítani szükséges. Mindezek a dicsérettel, pozitív megerősítéssel érik csak el az önkontrollra képes állapotot.
Az élsportolói és a hétköznapi edzettség közötti különbözőséget értsék meg, legyenek mozgástapasztalataik és információik a témáról.

Sport- és mozgáskulturális tanulás és vállalkozói kompetencia:
Legyen maximálisan kihasználva a mozgáskoordinációs képességek fejlesztésének utolsó hatékony életkori szakasza. A mozgáskultúra ügyességi, koordinációs tartalmai igen széles skálájának gyakoroltatásával, állandóan új kihívások közvetítésével az élethossziglan tartó és bővíthető mozgásos cselekvésbiztonság, mozgáskészlet

alapozódjon meg. Kapjon lehetőséget a tanuló mások tanítására, a tanultak átadására, szervezésre, segítségadásra szoros tanári kontroll mellett.
A természetes mozgásformák automatizálódjanak, a céloknak, a feladatokhoz alkalmazkodva. A korábbi koordinációs fejlesztésen túl a kinesztetikus differenciáló képesség, a gyorskoordináció és a finom koordináció kiemelten fejlesztendő. A nem (a női esztétikum, a férfias önérvényesítő és fizikai erő) és a biológiai életkor miatti kezdődő különbözőségek differenciált kezelése a mozgásos tanulás adekvát szintjein már megjelenik. A lazaságot, tágasságot állandó gyakorlással kell fenntartani. A legalább két sportági rendszer technikai-taktikai alapelemei mozgástanulásában az elsődleges a pontosság, gyakorlás, a sportági versenyformák megismerése folyamatos erős kontroll mellett. Amellett lehetőséget kell adni a kezdeményezésnek, az önkifejezésnek a saját erősségek bemutatásában, valamint az önmegvalósításnak a jól előkészített, végig gondolt kreatív ötletek megvalósítása terén.

Pozitív személyiségfejlődés és interperszonális és szociális kompetencia:
Ebben a nagyon érzékeny, de még a pubertás előtti életkorban az egész gyermeki személyiség a szabálykövető tanulási, játék, sport és versenytapasztalatok által, a sikerélmény motivációjával, igen erős önfegyelemmel, kialakuló önértékelési gyakorlat és empatikus társas kapcsolatok jelenlétében fejlesztendő.
Együttműködésre, a különbözőség, a „nem vagyunk egyformák" elfogadására minden alkalmat meg kell ragadni. A beteg, sérült társakat segítő, elfogadó (integrációt segítő) viselkedéskultúra kapjon pozitív megerősítést. A nemi azonosságtudat kulturált megfogalmazása, a pozitív beállítódás a másik nemhez, a nemre jellemző, önbecsülést adó testkultúrális készségek, képességek személyes értékként való átélése kapjon szerepet és megerősítést beszélgetésekben, szituációk elemzésekor. Támogatandó az öröm kifejezése a saját, a társ és a csoport sikere felett. Pozitív megerősítést nyerjen a kézzel fogható viselkedési változások elérése (főleg a fiúknál) a szabálykövető versenyzésben, a fiú-lány együttműködésben (pl. táncok esetén), és a gyengébb képességűek felzárkózásában, segítésében. A nyílt és kulturált kommunikáció gyakorlatát, viták, összeütközések kezelésének, konstruktív mintáit tanítani szükséges, és következetesen alkalmazni a gyakorlatban. A döntéshozatal egy-egy demokratikus formája épüljön be a gyakorlatba.

A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika
A koedukált oktatás még lehetséges, fizikailag még általában egyforma a terhelhetőség. Különbségeket kell tenni a mozgásos cselekvések tanításában a nemi szerepek és sajátosságok szerint, valamint a szocializációs folyamatokban, nevelésben a fiúk – lányok más pszichés reakciói miatt. Módszertanilag javasolt a következetes, intenzív, jó időbeosztással szervezett tanítás. A korosztály szívesen gyakorol és a tanár szakmai, emberi tekintélyét még szinte feltétel nélkül elfogadja, nem lázad. A munkáltatás, ismételtetés és a bemutatás, a kép másolása hatékony tanulási, edzési folyamatokat váltanak ki. Megjelenik az absztrakt gondolkodás, ami kedvez a humán értékalkotó tevékenység értő elfogadásának, a gondolkodtató, szabályalkotó és önálló véleményt, öntevékenységet igénylő feladatok megoldásának. A nemzeti és egyetemes kultúra maradandó értékei iránti elkötelezettség ekkor alapozódik meg. Az ideál, a példakép iránti fogékonyság a sportkarrier felé lendítheti a tehetséges gyerekeket. Fegyelmezni következetes türelemmel, a tanulói egyéniség kimutatott tiszteletben tartása mellett, igen határozottan kell. A tanulói hierarchia, társas háló megváltoztatása nem szükséges, minden tanuló erősségeire építve és gyengeségeit javítva lehet a folyamatokat jó irányba terelni. Ha nincs helyes, konstruktív tanári konfliktuskezelési stratégia, a diákok csak erőből fognak a problémákhoz nyúlni. A tanár kiemelt felelőssége: a példamutatás a sportos életvitelben, a függőségek elhárítása területén, valamint a köznyelvben és szaknyelvben a pontos nyelvi modell bemutatása.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Ellenőrzési, értékelési lehetőségek**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Alaki képzés Egyes és többes oszlop, egy- és többsoros vonal kialakítása; haladás az alaki szabályoknak megfelelően egy- és többsoros alakzatban; különböző téralakzatok kialakítása;	Az óra alaki fegyelmét minden óra végén érdemes egy-két szóval értékelni. Versenyek, játékok a	Az erős alaki, gyakorlási fegyelem megtartása az egész órán. A tanári utasítások maradéktalan végrehajtása. Az órakezdés rendjének automatikus, önkontroll szabályozta megfelelés.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
fordulatok helyben és mozgásban az együttes osztályfoglalkoztatások tartásához; az órakezdés megszokott alaki rendjének automatikus gyakorlása; a kijelölt hely késlekedés nélküli megtalálása; az együttes mozgások vezényszavakhoz igazodó, pontos végrehajtása; táv- és térköz felvétele után annak tartása, megindulás, vonulás és megállás a tanári utasításnak megfelelő lépésrendben és ritmustartással; az óra gyakorlási rendjének betartása, egyszerűbb szervezési feladatok vállalása, együttműködés a terem rendjének kialakításában;	vezényszavak, utasítások helyes kódolása és az előhívás gyorsasága megállapítására. A szerek felvétele, elhelyezése idejének kontrollálása.	A kialakított verbális (a helyes nyelvhasználatot megkövetelve) és non verbális kommunikációs formák betartása. Balesetmentes, az épített környezetre, a környezeti és személyes higiéniára és másokra való tekintettel, célszerű és figyelmes tartózkodás, közlekedés a tornatermi (udvari stb.) térben.
<u>Hosszabb alapgimnasztika-sorok egyszerűbb alapformákból.</u> Egyszerűbb nagymozgásokkal néhány bemelegítő eljárás megismerése, alkalmazása tanári vezetéssel; 8 – 16 ütemű, több egyszerű alapformát egymásutániságban tartalmazó, mindenfajta koordinációt fejlesztő szabad-, társas-, szergyakorlatok; Aktív, dinamikus, ízületi mozgékonyságot fejlesztő gyakorlatok; 4 ütemű egyidejűleg két-három alapformát tartalmazó gyakorlatok; Kondicionálás természetes módon az előző gyakorlatok által, saját testsúllyal, a mozgásoptimumra törekedve, a kitartást növelve; Megtanult gimnasztikai gyakorlatsorok bemutatása, kontrollált testtartással. <u>A biomechanikailag helyes testtartást</u> tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva, a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését és nyújtását szolgáló mozgásanyaggal, a tanévek során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez;	A kontrollált, szép végrehajtás pozitív megerősítése, gyakori bemutattatás. Az önellenőrzés érdekében (lehetőség szerint) tükör előtt végzett gyakorlás (házi feladat formájában is). Vezényszavakra való gyors reagálás kontrollja, játékok az alapformák előhívására. A gimnasztikai gyakorlatsor csoportonkénti (3-4 fő) bemutatása. Az automatizált gyakorlatok bemutatása egyénileg, a tanár és a társak kontrollja mellett; a hibák kijavítása;	Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások, hibajavítás maradéktalan végrehajtása. A vonatkozó szaknyelvi szókincs megértése, és az annak megfelelő gyakorlatok cselekvésbiztos bemutatása. Egy elsajátított, bármikor előhívható, egyszerű gimnasztikai alapgyakorlat készlet mozgásbiztos alkalmazása szükség szerint. Az önállóság, a belső kontroll megjelenése a tanár által kiszabott ill. az egyéb, iskolán kívüli rendszeres testmozgásban rendszerben. Néhány automatizált gyakorlatnál helyes-helytelen mozgáskép megkülönböztetése. Saját tervezésű – 1-2 – gyakorlat bemutatása.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Mászási-függeszkedési kísérletek rúdra-kötélre, mászóversenyek, mászó váltóversenyek.. Fokozódó gyorsasággal mászások, versenyek függőgyakorlatok tornaszereken, természetes akadályokon; függőállásban, függésben továbbhaladás; vándormászás bordásfalon növekvő távolsággal épített és természetes környezetben. A mászás technikájának alkalmazása hosszabb úton, mint az alsó tagozatban; fel-, lemászások egy-két kötélen; vándormászó váltóversenyek; egyéni versenyek rúdon, kötélen 3-4 fogással; függeszkedési kísérletek egy-két kötélen.	A mérhető, megtett út, önmagához mért fejlődés megállapítása, esetenként már versengő helyzetben. A differenciált fejlődési szintek, saját fejlődés pozitív megerősítése. A segítőkész hozzáállás gyengébb társak buzdításában, felzárkóztatásában, mint érték fogalmazódjon meg a tanári értékelésben.	Előrelépés felmutatása megtett út hosszában és sebességében, valamint a függesztőöv funkcionális fejlődésében. A gyengébbek felkarolása, segítségadás feltétel nélkül.
Speciálisan előkészítő (cél és rávezető) gyakorlatok a feldolgozandó anyag függvényében. Futó-, ugró-, dobóiskola.		A koncentrált, mozgásoptimumra törekvő, a tanári korrekcióra javító szándékkal reagáló magatartás.
Az atlétikus alapképzésben a sportági alapvető modell és a koordináció fejlesztése, a versenysport technikai megalapozása. A futóiskolai (közepes és magas térd- és saroklendítéssel futás) és futófeladatok (fokozó futások, váltakozó sebességű futások, repülők) széles skálájának gyakorlása; az alsó végtag izomcsoportjainak saját testsúllyal történő erősítése; futások változatos talajborításon, terepen. Szabad és szerekkel történő gimnasztikába épített szökdeléseket előkészítő, és az atlétikai ugrásokra rávezető (elugrások, felugrások váltott lábú karlendítéssel közbe iktatott futásokkal, padon és zsámolyon) gyakorlatokkal. A különféle dobásformák különbözőségének ismerete, a kéz, a könyék, a váll helyzete szempontjából: téri, ritmikai és dinamikai tapasztalatok; dobásgyakorlatok képességfejlesztő céllal, könnyített szerekkel; a mozdulatok szer nélküli tudatos végrehajtása, a mozgáskulturális alaptudás elsajátítása.	Gyakorlatsorok végrehajtási pontosságának állandó értékelése, bemutattatással a pozitív példák megerősítése. Áthajtások száma meghatározott idő alatt.	A megfelelő mozgástechnika alkalmazása a különféle futásoknál a tanult tananyaggal való elszámoltatásnál egyéni, számszerűsített fejlődés.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Gyorsasági ugrókötélhajtások, Rövidtávú vágtafutások, gyorsfutások irányváltoztatással A sportági sajátossággal való variálás (irány-, sebesség -, és lépésfrekvencia váltások, futások az intenzitás megváltoztatásával). Vágtafutások; iramfutások; futás feladatokkal. A pontos sportági megalapozás céljából állandó hibajavítás, ellenőrzés és önellenőrzés (pl. lépéshossz); átfutások jelek és alacsony akadályok felett az azok közötti táv változtatásával is; Rajtok Rajtok és rajtversenyek 10 – 20 méteren különböző kiinduló testhelyzetekből; állórajt oktatása a hátul lévő lábbal történő indítással; jel nélküli indításos rajtok; állórajtok jelre ˙(a stabil egyensúlyi helyzet, a fokozatosan növekvő lépéshossz és az emelkedő felsőtest kialakításának erős külső-tanári és társas- kontrollja mellett); alkalmanként 2 – 3 versenyszerű indulás; előkészítő és rávezető gyakorlatok a térdelő rajtra, többszöri és versenyszerű gyakorlással; Aerob jellegű kitartó futás Kötetlen tartós futás 8 – 10 percig az egyéni képességeknek megfelelő szinten. 2000- 5000 m futások egyéni sebességgel; 2000 m futás differenciált csoportokban vagy késleltetett indítással, időre egy-egy alkalommal; alapvető információk az egyéni tempóbeosztás megtervezéséhez. Atlétikai ugrások (magas, távol) A tudatos, egy lábról való ugrás kialakítása; az el – és felugró készség megkülönböztetése, mozgásképi megjelenítése; távolba és felfelé ugrások természetes formába, az erő domináns irányát kihangsúlyozva, az erőközlés irányát	A versengés élményének értékelése; egyéni különbözőségek megállapítása; ismerkedés a mérhetőséggel, objektív eredmény rögzítése 10 – 30 m-en. Állórajttechnika bemutatása kisebb csoportokban. Felmérés 2000 m-en; A technikai igényesség, pontosság dicsérete.	Az alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése. Alapfokú tájékozottság a rendszeres edzés és a fizikai teljesítmények összefüggéseinek Az alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
tudatosan irányítva. A lépő távolugrás oktatása meghatározott kiinduló helyről 4 – 6 lépésből, 50 – 60 cm-es elugrósávból, puha leérkező helyre, közel két lábra; az elugró láb sokszori tudatos megfigyelése, a manipulációs szakaszban folyamatos hibajavítás, „a belefutás”, azaz a nekifutás és az elugrás törésmentes összekapcsolására utasítás; Az átlépő technika alaptechnikájának oktatása; 3 – 5 lépéses nekifutás után az elrugaszkodó láb csípő előtti kitámasztása, és ülőhelyzet a léc felett; hibajavítás, a felugrás és a légmunka fokozatos összekapcsolása erős kontroll mellett kis magasságokon; <u>Dobások, lökések, hajítások kis súllyal távolba, kornak megfelelő méretű és súlyú szerrel, a technika fejlesztését, a végrehajtás gyorsaságát célozva.</u> Hajítások, lökések, vetések (1 – 2 kg-os tömöttlabdával), egy-és két kézzel, helyből, lendületvétellel. A kislabdahajítás oktatása dobóterpeszből, helyből falra, célba, távolba; egyszerűbb lendületszerzéssel, 3 lépéses nekifutásból, fokozódó lendülettel; gyakori szabad dobálgatás tanári szemléltetés, hibajavítás mellett a mozgástapasztalatok elmélyítése; kislabdahajítás a dobás hátulról történő indításával, a labda minél hosszabb úton történő gyorsításával.	A technikai igényesség, pontosság dicsérete.	A dobásformák megkülönböztetése, képi megjelenés. A pillanatnyi koncentráció alkalmazása. Az alaptechnika, mozgásstílus pontos rögzítése.
<u>Szertorna, összefüggő gyakorlatok</u> Az alsó tagozatban tanult tartásos és mozgásos elemek ismétlése, fejlesztése; újabb és újabb variációk változatos, egyidejű és egymás utáni kapcsolatban; a támasz és függő helyzetek biomechanikailag helyes testtartással vagy annak korrekciója tanári és társas kontrollra; a mozgásos elemeknél minél több koordinációs tapasztalat a térbeli, időbeli és dinamikai sajátosságokról. Vonalon és padon járások előre, hátra, oldalra, haladások térdelő, négykézláb támaszban, hason- és hanvattfekvésben: támlázás	Elemek, elemkapcsolatok bemutatása, a saját siker, fejlődés megerősítése az értékelésben. Differenciált megítélés az egyéni képességek és kézségek ismeretében tanár-, társas- és önkontroll mellett.	Az alsó tagozatban tanult tartásos és mozgásos elemek fogalmi és képi stabilizálódása. Az időszakban tanult talajgyakorlati elemek, illetve azok kapcsolatának biztonságos, folyamatos, tornászos tartásra törekvő végrehajtása; a saját testtömeg feletti uralom a támasz – és függésgyakorlatokban.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
oldalirányban magas padon, KTK – n, gerendán, két magas padon előre és hátra. Talajon gurulóátfordulások előre, hátra, terpeszben és nyújtott lábbal, sorozatban is; kézenátfordulás mindkét oldalra növekvő kiterjedéssel; kézállási kísérletek bordásfalnál társ segítségével és szabadon; két – három egyszerű elem kapcsolata talajon. Választható szereken: 2-4 részes szekrényen felguggolás után bukfenc, homorított leugrás, ugrás előre, leguggolás; feltérdelés után bátorugrás; zsugorkanyarlati átugrás; huszárugrás; guggoló átugrás. Gyűrűn, két kötélen, bordásfalon a szer jellegétől függően lendületek előre, hátra, oldalra, haladás oldalirányban; fellendülés zsugorlefüggésbe, ereszkedés függésbe alacsonyra állított gyűrűn vagy szivacsbála felett.	A testalkat, az egyéni fejlődés és a pszichés állapot felelős felmérése a gyakorlási feladat megszervezésekor.	Az egymás segítése készségesen és készség szinten a legegyszerűbb gyakorlatoknál (pl. mérleg, tarkóállás)
Küzdősport alapozás Küzdések minden formája sportág – előkészítő egészségmegőrző jelleggel. A szoros testtávolságú küzdelem (valamilyen testfelület mindig kontaktusban van) előkészítése. A toló és húzóerő fejlesztése toló és húzó, ellentartást kiváltó gyakorlatok, helyzetek által, játékosan, párban, csoportosan. A nagyobb testtávolságú (a küzdelem indításakor nincs érintkezés) küzdelem előkészítése. A reagálás gyorsaságáról, ritmusáról, a saját és az ellenfél reagálási holtpontjáról mozgástapasztalatok gyűjtése páros és csoportos játékok útján. Esések, gurulások előre, hátra, oldalra, fogások (rögzítések) Küzdősportok alapjai (elsősorban fiúk) kisebb küzdő jellegű versengések) Grundbirkózás: karfogások, mögékerülés, kiemelés. Botvívás, botbirkózás: 2 – 3 önvédelmi fogás és abból kiszabadulás. Támadó és védő stratégiák alapkészletének automatizálása a tanultak alkalmazásával, az átélt siker által motiválva	Több játékból álló, küzdőjátékokból álló pontszerző versengések. Az esések, gurulások, fogások, passzív társon, a grundbirkózás technikáinak és az önvédelmi fogások helyes technikájának bemutatása. A versenyek szabályainak ismerete szóban.	A sportági szabályok jellegformáló és szocializáció szerepének megértése, az együtt játszás, küzdés, test – test által történő érintkezés konfliktusainak csökkentése. A támadó, és legalább a támadásra reagáló küzdő magatartás, mint sportkultúrális érték elfogadása, bemutatása. Az életkorra jellemző erőből történő önmegvalósítás sportszerű keretek közé szorítása a szabályok követése által. A fiús erőkifejtéstől való eltérés, a női mozgás finomságának, a tér, idő és dinamika harmonikus egységének látható

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Esztétikai sportok alapjai (lányok) A nőies, szép mozgás előkészítésének izolációs gyakorlatai; rávezető eljárások az egyszerű helyváltoztatásokra, ugrásokra. Alapjárás, érintő járás; hintajárás karmozgás nélkül, és egyszerű karmozgásokkal; sasszé előre és oldalra, azonos és váltott lábbal; ugrások lábcserékkel; fordulatok két lábon állásban és guggolásban; karhullámok; gyakorlás lehetőleg tükör előtt;	A sportági jelleg, az esztétikum dicsérete; az alapformák bemutatása csoportos formában.	megfelelés megjelenítése.
Sportjátékok Sportjátékokat előkészítő jellegű, (labda) ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok; bonyolultabb, taktikai elemeket is tartalmazó testnevelési játékok, sor – és váltóversenyek kézzel, lábbal, egyszerű eszközökkel (pl. zsák) labda nélkül és labdával. A labdakezelés egyszerű módjai (labdavezetés kézzel, lábbal; átadások, érintések, átvételek helyben, majd haladással). Átadások és átvételek; mozgásban lévő társakkal mozgásból történő labdakezelés; a labdatovábbítás- és birtoklás biztonságának növelése, labdaátvételre helyezkedés üres helyre futással, alapmozgással. Előző években tanultak módszeres képességfejlesztést célzó gyakorlatok alkalmazása, cselezés, cselsorok, sportági technikai elemek kapcsolásának variálása, nehezítése. Sportszerű test – test elleni küzdelem; egy – egy ellentámadási és védekezési megoldás; speciálisan előkészítő játékok, a labda aktív bekapcsolása a választott sportjátékba (pontszerző, zsámolylabda). Támadásban labdaátvételre (üres helyre) helyezkedés, illetve labdatovábbítás a szabadon lévő társnak, védekezésben a labdát birtokló zavarása; a támadás és védekezés egy – egy igen egyszerű feladaton vagy játékon belüli alkalmazása, a szerepek, a reagálás gyorsaságának fejlesztése; a játékhelyzet felismerése; egyszerű cselek technikájának gyakorlása passzív ellenfél (felek) mozdulatainak	A technikai elemek végrehajtásának ellenőrzése folyamatos korrekciós utasításokkal. A játékszerepek ellenőrzése a játék megállításával. A bíró külső kontrollja, mint értékelő és ellenőrző funkció, s a tanár felelőssége ebben a szerepben.	A technikai hibák, egyéni sikertelenségekkel való szembesülés, annak teljesítményt rontó tulajdonságának elfogadása, megértése. A támadó és védő magatartás, mint sportkultúrális érték elfogadása, bemutatása Tehetség szerinti alkalmi versenyzés az osztályban, iskolában és iskolán kívül egyesületi és tömegsportrendezvényeken.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
pontos megfigyelése. A tanult sportági technikai – taktikai elemek játék -, versenyszerű helyzetbe állítása egyszerűsített szabályokkal, kevés taktikai előírással. Ötletjáték.		
Minden sportág technikai repertoárja, pontosságra, minőségre törekedve (a helyi viszonyok és a tantestület választása szerint, a tanulók érdeklődésének figyelembevételével.) Pl.: Korcsolyázás, sízés, görkorcsolyázás, gördeszkázás alapjai, alapiskolája. Tájékozódási futás (ahol a feltételek adottak). Kerékpározás. Kajak-kenu. Floorball. Stb.		Tájékozottság a legalapvetőbb testkultúrális tartalmakban, mozgásos cselekvésekben és sportági szituációkban.
Nép -, modern tánc technikai elemek, rövidebb koreográfiák, etűdök Ritmikai gyakorlatok, zene és mozgás összehangolása. A táncok térbeli, időbeli és dinamikai sajátosságainak közvetítése, a stílus kontrollált kialakítása; a szaktanár által választott legfeljebb kétféle tánc motívum sorainak gyakorlása; etűddé fűzése, a rendelkezésre álló idő szerint elmélyített, aprólékos, utánzásra építő megtanítása.	Négynegyedes, háromnegyedes ritmusban bonyolultabb motívumok kitáncolása tapssal, zenére. Koreográfia bemutatása iskolai programon, szülők előtt. Táncházszerű utánzással történő folyamatos táncolás.	A motorikus emlékezet működése a koreografált mozgássorok bemutatásakor. A kreatív produktum létrehozása a mozgáskészlet kifejező alkalmazásával. Az esztétikus, stílusos előadás képi megjelenése, „nézhetőség”.
Tanult úszótechnikák (két úszásnem) fejlesztése, folyamatos úszás távolságnövelő céllal, kisebb versenyek már jónak nevezhető technikai tudásszint elérése esetén. Előkészítő gyakorlatok parton és vízben; lebegés (5-10 sec) és siklás (4-7 m); siklásversenyek; úszás kar- és lábtempóval levegővétel nélkül 6-10 m-en; úszás kar- és lábtempóval levegővétellel 15-25 m-en; versenyek talpasugrással.	Talpasugrások állásból; siklás háton elrugaszkodás egy lábbal; úszási kísérlet 25 m-en a faltól két lábbal való elrugaszkodással.	A víz szeretete mellett a veszélyek ismerete; a két úszásnem vízbiztos használata; tapasztalaton keresztül kapjanak ismereteket a versenyzés szabályairól; szeressenek úszni.
Testkultúra – történeti ismeretek alapozása, higiéniai ismeretek növelése, alkalmazásuk ellenőrzötten. Az ember alkalmazkodóképességének történeti példái által a sport önnevelő lehetőségeinek megfogalmazása a diákok aktív közreműködésével; az olimpiai mozgalommal kapcsolatos alapvető ismeretek (cél, gyakoriság, kulturális érték) közvetítése.	Házi gyűjtőmunka.	Tanult és gyűjtött ismeretek, információk, a kultúrterület legnagyobb eseményéről, az olimpia fogalmáról, egy magyar bajnokról.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Higiéniai ismeretek bővítése a nemi jellegeknek megfelelően és a szükséges időbeli adagolással. Balesetvédelmi alapismeretek; felelősség a társnak nyújtott segítségadásban. A helyi adottságok függvényében edzés a természetben; csoportos kirándulás, hógolyózás, szánkózás, korcsolyázás, síelés, evezés, falmászás stb., az időjárásnak megfelelő öltözködés, a közlekedés, a környezetvédelem legalapvetőbb szabályai szerinti cselekvések begyakorlása.	Felszerelés ellenőrzése, önellenőrzés. A pozitív példák pozitív megerősítése.	A tisztaság, a fittség és a nemi jellegek külső és fizikai megjelenése elfogadása értékként. A gyengébbek felkarolása, segítségadás feltétel nélkül. A foglalkoztatás hatására ellenállás a megbetegedésekkel szemben, a balesetmentes mozgáscselekvések; a szabad levegőn végzett testmozgáshoz való természetes hozzáállás, alkalmazkodás hideghez, meleghez.

A rendelkezésre álló időkeret elosztása

5. osztály

Alaki képzés	3
Előkészítő gyakorlatok, gimnasztika, prevenció	17
Járások, futások, ugrások, dobások	20
Természetes mozgások	10
Sportági technikák, taktikák és szabályok	25
Mozgásos kifejező-, speciális- képességfejlesztés	10
Egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	15
	100%
A hatodik évfolyamba lépéshez szükséges minimum: A sportági alapképzés alapvető fogalmainak ismerete és képi-fogalmi összekötése. A képességfejlesztés két-három eljárásainak megértése.. Kialakuló önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus megjelenítése még hibákkal, de javuló színvonalon. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak megismerése, megértése és sajáttapasztalatra épülő megfogalmazása is. Úszni tudás(ha az iskola biztosította az oktatást).	

6. osztály

Alaki képzés	3
Előkészítő gyakorlatok, gimnasztika, prevenció	17
Járások, futások, ugrások, dobások	20
Természetes mozgások	5
Sportági technikák, taktikák és szabályok	30
Mozgásos kifejező-, speciális- képességfejlesztés	10
Egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	15
	100 %

A hetedik évfolyamba lépéshez szükséges minimum:
A diák által értelmezett és használt terminológia jelentős bővülése különösen a sportági alapképzés és a képesség-fejlesztés területén. Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése.
A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak elfogadása a műveltségterület alapvető értékeiként. Az önálló feladattervezés, a sportkultúrához tartotó kutatómunka vállalása. Vállalkozás kisebb játékok szervezésére, otthoni gyakorlatok tervezésére.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez:

Az értékelési rendszer kialakítását célszerű az 1-4. osztály szerint követni. A szöveg átváltása osztályzattá a tanuló bevonásával történjen. Kerülendő egy-két mozgás elkülönült, vizsgaszerű osztályzása. A lezáró rész, vagy félévi, év végi osztályzat 50%-a a motivációból álljon, vagyis a folyamatos munka minősítéséből.

Az egészségvédelem és ehhez kapcsolódóan az anyanyelven folyatott kommunikáció (kulcskompetencia) esetében külön dicséretet, részjegyet stb. érdemel, ha a tanuló a gyakorlatok végzése előtt, alatt és után egyszerű mondatokba foglalva, szóban elmondja, hogy mi egészséges és egészségtelen a sport és mozgás témájában. A legmagasabb osztályzat akkor javasolt, ha a tanuló azt érti, miért van kötelezően előírt testmozgás az iskolában, elegendő a témában a fogalomkészlete és azt tudatosan használja. Abban az esetben végeztük jól a dolgunk, ha az 1-4. osztályban szöveges értékeléshez szokott diák az állandó további „mikroszintű" visszacsatolással egyre több mozgásos tapasztalatot tud fogalmi formába önteni. El tudja mondani mi miért helyes, helytelen a testnevelés órán és ő miben jó, mely területen gyengébb.

Az ok és okozati összefüggésekre lehet már alapozni. Edzettség, teherbírás fejlesztése és a tanulás megtanulása kompetencia összekapcsolása során a tanuló jeles, ha megfogalmazza, hogy a felmérések miért vannak, mit kell tennie a fejlődéshez és felmutat törekvést, fejlődést az eredményei tekintetében. Önállóan (kisebb segítséggel) felidéz és bemutat egy-két gyakorlatot a felméréshez kapcsolódó (kar-, has-, és hátizom, ugrások, futások) edzéséhez.

A sport- és mozgáskulturális tanulás során a növekvő figyelmet és mozgáskontrollt jutalmazzuk jobban. A saját és társak mozdulatai és mozgássorai feletti uralom és a gyakorlási kedv mellett elvárás a gyakorlat minősége, kivitele. A játék még mindig dominál. Az ügyes játékosnak a játékban és játékhoz szükséges, gyakorolt technikákban, a sportszerű hozzáállásban egyaránt jelest kell mutatnia.
A vállalkozói kompetencia jól kapcsolódik az önállóan szervezett játékokhoz. Az a diák, aki aktív és megbízható bármely részterületen (csapatszervezés, eszközmozgatás, berendezés, szabályalkotás stb.) ebben megerősítendő az osztályzat által is. Adjunk olyan feladatot is, mikor egymást ellenőrzik, javítják vagy a lemaradókat segítik, s ezt is értékeljük.

Az életet összetartó szabályok ebben az életkorban nagyon szükségesek. A pozitív személyiségfejlődéshez az interperszonális és szociális kompetenciák a sport és testnevelés területén kiemelten gyakorolhatók. A szabálykövetés, a szabályok felsorolása, a szabályok szerinti folyamatos munka motiválandó.
Támogatni és jutalmazni, pozitív megerősítést adni kell a csapatok sikeréért, az elesettebb társak segítéséért, a lányok tiszteletéért, a fair play szellemért.

7–8. évfolyam

A sport és testnevelés műveltségterület a fejlesztő szakaszban a tudatos felelősségvállalás fizikai és mentális alapjait helyezi le az egészségmegőrzés, fittség és aktív életmód terén. Az előző szakaszokhoz kapcsolódva – a változó és egyre összetettebb játék- és sporttevékenységgel – a már megalapozott kompetenciákat és az érdeklődést fenn kell tartani. A tantárgyi, a tantárgyközi és tanítási órán kívüli aktivitásokkal a műveltségterület eszköz jellege erősödik az önállósodó fiatal állampolgár életmódjában. A mozgásanyag pozitív motivációs bázis a függőségek elleni küzdelemben, ezért megerősítése, bővítése, finomítása, hatékonyságának, variabilitásának növelése ebben a szakaszban is elvárt.

A tantárgy korosztályra lebontott céljai és feladatai

Egészségvédelem és beszédértés, beszédfejlesztés:
Az elérni kívánt célállapotban a tanulók képesek megőrizni a pubertáskor során a korábban kialakított egészségvédő szokásokat, előtérbe helyezik az egészséges sportprogramokat a függőségekkel, káros szenvedélyekkel szemben. Az egészséges életmódról képesek összefüggően, több részelemet összegezve beszélgetni. A saját higiénia mellett másokkal szemben is képviselik a környezet, az öltöző, a tornaterem és a felszerelés higiéniáját, helyesen érvelnek a vitákban, képesek egy-egy esetben mások meggyőzésére.
A feladatok gyakorlásakor el kell érni: Az eltérő klimatikus viszonyok között történő sporttevékenység előnyös hatásait értsék meg és alkalmazzák az ellenállásuk erősödéséhez. Több relaxációs eljárás, motoros gyakorlatot ismerjenek a stresszoldásra. A növekvő szervezet igénye és a mozgásszegény életmód általánossá válása miatt a biomechanikailag helyes testtartást tudatosan védjék, gyakorlással tartsák fenn, képviseljék ezt a szemléletet a környezetükben is. Az ön – és másokra veszélyes viselkedésekkel szembeni helyes értékítéletet fogadják el és erősítsék. Az optimális folyadékszükséglet, az egészséges táplálkozás és a napi optimális pihenés egy – egy lényeges tudáselemét a gondolkodási műveletekbe ágyazva használják, vonjanak le a prevenciót érintő következtetést, mondjanak véleményt és alakítsák az életmódjukat ennek megfelelően.. A káros szenvedélyek mellett a fizikai ártalmakat is kerüljék, öltözzenek helyesen. A saját nem higiéniáját teljes körűen gyakorolják, integrálják az egészségtan, biológia egyéb foglalkozások során szerzett tudást a szituációknak megfelelően.

Edzettség, teherbírás fejlesztése és a tanulás megtanulása kompetencia:
Az edzés sajátosságaiként az öröm megélése mellett elfogadják a fárasztó munkát, a testnevelés akaratfejlesztő funkcióját.
A gyakorlások során kövessék az objektív adatok alapján a saját edzettségi állapotukat, hozzanak egyéni döntéseket a saját mutatók önálló javításában, fejlesztésében. Vállaljanak egyéni feladatokat. Életmódjukban tartsák egyensúlyban a testi és szellemi terhelést.
A keringési és légzőrendszer fejlesztése során az eredményeket kövessék a kontrolált mérések segítségével; az erő és gyorserő mérhetőségét ismerjék meg egy – két motoros gyakorlat által. A tudományos ismeretterjesztés testkultúrával kapcsolatos produktumait kutassák, a hozzájuk közel álló megoldásokat prezentálják egymásnak, a másikét fogadják be érdeklődve. A fittséget, mint értéket képviseljék a társas korosztályos kapcsolatokban, legyenek érveik.

Sport- és mozgáskulturális tanulás és vállalkozói kompetencia:
Állítsák a koordinációs mozgáskészletüket a sportági célok szolgálatába. Értsék meg a sportágak belső logikáját, fogadják el a törvényszerűségeket, vonjanak le önálló következtetéseket. Legyenek képesek mások mozgását javítani, és adekvát tanácsokat adjanak a korrekcióra.
A nemenként más tananyag kiválasztásban a fejlesztési sajátosságokhoz alkalmazkodjanak a feladatok. A kulturált, esztétikus mozgás váljon láthatóvá (elsősorban lányoknál) a hétköznapi mozgáskészletben. A tanult koordinációs mozgáskészlet bővüljön és egyre célszerűbb legyen a használata. A helyzetekre történő mozgásos és pszichés reakciókban jelenjenek meg absztrakciós eljárások, kreatív megoldások. A kombinációk egyéni kigondolása, az ötletek csoportban történő kidolgozása kapjon igen erős motivációt. A legalább két sportági rendszer technikai-taktikai alapelemei mozgástanulásának többnyire automatizációs szakaszában a begyakoroltak ötletjáték során kerüljenek alkalmazásra.

Pozitív személyiségfejlődés és interperszonális és szociális kompetencia:
Őrizzék meg a saját én keresése közben az eddig kialakult önértékelő szokásokat. Alakuljon ki a reális énképük. Fogadják el a szabályokat értelemszerűen, keressenek konstruktív megoldásokat a konfliktusokban. Az egyén értelmi és érzelmi viszonyát fejtse ki a sportértékekkel kapcsolatban; fejlődjön a jelleme a sport által. A szexuális nevelés terén essen szó a párkapcsolatok kultúrájának megalapozásáról, a sportolásról, mint értékes társas viszonyokat elősegítő aktivitásról. A tanár – diák és a diák – diák összeütközések helytelen és helyes mintái azok megbeszélése és elvárások megfogalmazása mentén fejlődjön a demokráciára érzékenységük. A másik ember véleményének tiszteletben tartása a sporttevékenység megszervezésében, a játéktevékenységben mindig kapjon megerősítést.

A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika

Jelentős nemi különbség alakul ki a lányok és a fiúk között, ezért a testnevelés órán szükségessé válik elkülönítésük a személyiség fejlődés érdekében. A pubertás korban az erősödő nemi kifejlődés során a gondolkodási folyamatok is másként működnek, így az azonos neműek közötti motoros cselekvéstanulás pedagógiailag is indokolt. A korosztály kritikus, keresi a tekintélyrombolás lehetőségeit, ezért fontos a határozott, következetes, szakszerű óravezetés, a diákok elvárják a tanártól. Nagy a különbség a biológiai életkorban és a szocializációs szintekben, ezért egyénre szabottan kell differenciálni. Bonyolultabb gondolkodási műveletekre is képesek a diákok az egyre jobb megfigyelő kézség és a racionális gondolkodás erősödése miatt, de gyakorolni, nyilvános szellemi és fizikai erőfeszítéseket felmutatni nem szeretnek. A szelekció, a hangulat és ízlés szerinti válogatás (mást tenne szívesen, ezt nem szereti) erős tanár – diák konfliktusforrás. A szélsőséges önérvényesítő megoldásokat személyes beszélgetésekkel lehet kezelni, illetve a társak racionalitására is lehet hagyatkozni. A demokráciára nevelés és a vállalkozói attitüd megalapozásának nagyon fontos időszaka. A türelmes, egyénhez igazodó tanári magatartás, és a személyiség tiszteletének kinyilvánítása elengedhetetlen. A növekedés, biológiai érés – a lányokat kicsit korábban, mint a fiúkat – fáradttá, panaszossá teszik. A terhelést a fenti problémákhoz igazodva, egészségkárosítás nélkül, nagy figyelemmel kell adagolni. A tanár kiemelt felelőssége a korábbi szakasznak megfelelően továbbra is a példamutatás és a szakmailag pontos nyelvi modell bemutatása, személye lehetséges ideál a tanítványai számára.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Ellenőrzési, értékelési lehetőségek**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Az 1–6. évfolyamokon alaki képzésként tanultak tanórai alkalmazása. Egyszerű ellenvonulások (fejlődések és szakadozások ellenvonulásban) járásban és futásban; a testnevelésben alkalmazott és szükséges rendgyakorlatok teljes köre; az óra gyakorlási rendjének betartása, csapatok alakítása; a játékrend, váltások önálló megszervezése; más, szervezési feladatok vállalása, együttműködés a terem rendjének kialakításában;	Az óra alaki fegyelmét minden óra végi értékelése. Az óraközi alakzat- és gyakorlási forma váltási idejének kontrollálása. A szerek felvétele, elhelyezése idejének ellenőrzése.	Az erős alaki, gyakorlási fegyelem megtartása az egész órán. A tanári utasítások maradéktalan végrehajtása, célszerű önálló szervező kezdeményezések. Balesetmentes, másokra való tekintettel, célszerű közlekedés a tornatermi (udvari stb.) térben. Vállalkozás a terület rendjének fenntartásában.
Gimnasztika kéziszerek felhasználásával, zenére bemutatott összefüggő gimnasztikai sorok kialakítása. Egyszerűbb nagymozgásokkal néhány bemelegítő eljárás megismerése, alkalmazása önállóan; 2-4-8-16 ütemű szabadgyakorlatok és szabadgyakorlati alapformájú társas, kéziszer- és egyszerű szergyakorlatok, amelyek egyidejűleg két – három alapformát is tartalmazhatnak. Aktív, passzív, dinamikus, statikus ízületi mozgékonyságot fejlesztő gyakorlatok. Kondicionálás tervezett gyakorlatok által, állandóan visszatérő gyakorlással, a mozgásoptimumra törekedve, a kitartást növelve. Korábbinál bonyolultabb, megtanult gimnasztikai gyakorlatsorok bemutatása, kontrollált testtartással, zenére, együtt és	A kontrollált, helyes végrehajtás pozitív megerősítése. A gimnasztikai gyakorlatsor csoportonkénti (3-4 fő) bemutatása.	Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások hibajavítás, maradéktalan végrehajtása. A vonatkozó szaknyelvi szókincs, a hely, helyzet és irány megértése. A bővített gimnasztikai tudás és készlet a helyzetnek megfelelő előhívása.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
önállóan. Húzóerő, gyorserő, erő-állóképesség fejlesztése kisebb súlyokkal. A biomechanikailag helyes testtartást tudatosító, kialakító, automatizáló és fenntartó gyakorlatok rendszeres végzése (valamint légzőgyakorlatok) a gimnasztika részeként, testtájanként végighaladva, a testtartásért felelős valamennyi izomcsoport erősítését, mobilizálását, lazítását és nyújtását szolgáló mozgásanyaggal, a tanévek során folyamatosan ismételve, a kiindulási és véghelyzetek pontos megtartására valamint a lassú és pontos kivitelezésre ügyelve, a hibás kivitelezés javításával, valamint a korosztály jellemzőinek megfelelő illesztéssel a testnevelési óra többi eleméhez; Speciálisan előkészítő (cél és rávezető) gyakorlatok a feldolgozandó anyag függvényében. Futó-, ugró-, dobóiskola. Futások, ugrások, dobások speciális célgyakorlatai, mint az 5-6. osztályban. A speciális képességek, a versenysport technikai modellek alapozása, továbbfejlesztése. Játékok, versengések futással, szökdeléssel és dobással kombinálva. Gyorsasági ugrókötélhajtások, azok variációi Áthajtások (előre, hátra, keresztezett, dupla és azok egyéni variációi), páros áthajtások. A terhelhetőség sokoldalú fejlesztésének gyakorlatai, köredzések, szerek használatával. Rövidtávú vágtafutások, gyorsfutások irányváltoztatással Vágtafutások; iramfutások; futás feladatokkal.; A pontos sportági megalapozás céljából állandó hibajavítás, önmegfigyelés (pl. lépéshossz); átfutások alacsony és közepesen magas akadályok felett az azok közötti táv változtatásával is; Váltófutás Váltás helyben, lassú futás közben, párban, oszlopban, körben; közepes iramú futás közben váltóversenyek széles váltózónában.	Az automatizált gyakorlatok bemutatása a saját párnak, a tanár lazább és a társ szoros visszajelzési mellett; a hibák kijavítása. A mérhető, megtett út, táv, idő önmagához mért fejlődés megállapítása, alkalmanként már versengő helyzetben. Áthajtások meghatározott idő alatt. A versengés élményének értékelése; egyéni különbözőségek megállapítása; ismerkedés a visszatérő mérhetőséggel, objektív eredmény rögzítése 15 – 30 m-en A térdelőrajt technika bemutatása kisebb csoportokban; Felmérés 2000 m-en;	A sokoldalú előkészítő és prevenciós gyakorlatok hatásainak az életkornak megfelelő ismerete és azok helyes végrehajtása. Társas kontroll, felelősségvállalás a hibák kijavításában. Az atlétikai mozgások összerendezett, önmagukhoz mérten javuló eredményességű bemutatása. Előrelépés felmutatása a versenyeken is A gyengébbek felkarolása, segítségadás feltétel nélkül Az atlétikai mozgások megközelítően helyes technikai végrehajtása. A koncentrált, mozgásoptimumra törekvő, az oktatási helyzetekre jól reagáló magatartás A megfelelő mozgástechnika alkalmazása a különféle futásoknál, a tanult tananyaggal való elszámoltatásnál egyéni, számszerűsített fejlődés. Az alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése. Tájékozottság a rendszeres edzés és a fizikai teljesítmények összefüggéseiről.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Rajtok A korábban tanult rajtformák pontos, célszerű végrehajtása. térdelőrajtok jelre ˙(a stabil egyensúlyi helyzet, a fokozatosan növekvő lépéshossz és az emelkedő súlypont kialakításának erős külső-tanári és társas- kontrollja mellett); alkalmanként 3-4 versenyszerű indulás, eredményes rajtvégrehajtás a feladathelyzetben. Rajtok és rajtversenyek 15-30 méteren különböző testhelyzetekből; Aerob jellegű futások a sebesség növelésével Kötetlen tartós futás 8 – 10 percig az egyéni képességeknek megfelelő szinten; tartós futás iramnehezítésekkel; nehezítésekkel (terep, akadály), a táv növelésével. 2000- 3000 m futások növekvő sebességgel; 2000 m futás differenciált csoportokban vagy késleltetett indítással, időre; az egyéni tempó beosztása csökkenő tanári kontroll mellett. Atlétikai ugrások (magas, távol) Helyből ugrások, sorozatugrások; távolba és felfelé ugrások az erőközlés irányát tudatosan irányítva. A lépő távolugrás oktatása: egyéni kiinduló helyről 6-8 lépésből, 50 – 60 cm-es elugró sávból, puha leérkező helyre, közel két lábra; az elugró láb sokszori, tudatos megfigyelése, automatizáció folyamatos hibajavítással, korrekciókkal; a vízszintes sebesség növelése. Az átlépő technikai tökélesített technikájának oktatása; 5 felgyorsuló lépéssel, erősebb kitámasztással és a levegőben lábcserével. Dobások, hajítások, vetések, lökések, szökdelések a sportágnak és az életkornak megfelelő eszközzel, kis súllyal, nehezékkel. A kislabda hajítás oktatása távolba; 3-5 lépéses nekifutásból, fokozódó lendülettel, a labda minél hosszabb úton történő gyorsításával; hibajavítás mellett kifinomultabb mozgástapasztalatokkal; versenyek. Lökések tömött labdával helyből egy és két kézzel; a dobóterpesz és	A technikai igényesség, pontosság dicsérete; A technikai igényesség, pontosság dicsérete.	A dobásformák megkülönböztetése, képi megjelenés. A pillanatnyi koncentráció javulása. Az alaptechnika, mozgásstílus pontos rögzítése.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
dobóterpeszből lökés oktatása; súlylökés helyből tömött labdával, az eredmények folyamatos figyelemmel kísérése. Vetések tömött labdával, két kézzel, mindkét oldalra.		
Szertorna, összefüggő gyakorlatok Gurulásokkal, fordulatokkal, gördülésekkel kapcsolatos testnevelési játékok. Talajon Gurulóátfordulás előre, hátra, terpeszben, sorozatban is, valamint két gurulóátfordulás között felugrás fél- és egész fordulattal. Repülő gurulóátfordulás sérülést nem okozó tárgy felett (összetekert szőnyeg, szőnyeggel letakart zsámoly) és fekvő, térdelő társon át. Fejállás, kézállás, kézenátfordulás mindkét oldalra nyújtott testtel, segítségadás, biztosítás mellett; a segítségadás mozdulatainak elsajátítása. Támlázás két emelt, párhuzamos padon előre, hátra. Egyszerű összefüggő differenciált tartalmú gyakorlat a tanult elemekből biomechanikailag helyes testtartással, annak korrekciója tanári és társas kontrollra. Választható szereken: 2-4 részes szekrényen Felguggolás, terpeszleugrás a szekrényen hosszában (fiúk-lányok); bukfenc előre szekrényen (fiúk-lányok); guggoló átugrás keresztben álló szekrényen (fiúk-lányok); nagymacskaugrás (fiúk). Gyűrűn és két kötélen: lendület előre, hátra; lebegőfüggés; lefüggés; hátsó függés; homorított leugrás hátra lendületből, az elemek folyamatos összekapcsolása, Gerendán (alacsony fokozaton, lányok) Helyváltoztatások állásban, emelkedések és ereszkedések, mellső mérlegállás, homorított leugrás. Függeszkedési kísérletek Egy-két kötélen; fiúk felfelé-lefelé; lányok felfelé;	Elemek, elemkapcsolatok bemutatása, a saját siker, fejlődés megerősítése az értékelés által. Differenciált megítélés az egyéni képességek és kézségek ismeretében tanár-, társas- és önkontroll mellett; A testalkat, az egyéni fejlődés és a pszichés állapot szerint erős differenciálással történjen a gyakorlási feladat megszervezése.	A torna gyakorlatelemek összekötésének biztonsága. A tornagyakorlatok biztonságos végzése a biomechanikailag helyes testtartásra törekvéssel. A saját testtömeg feletti uralom a támasz – és függésgyakorlatokban. A támaszugrásoknál a nekifutás és a támaszvétel zökkenőmentes kapcsolódik össze, növekedik az első és a második ív, egyre biztonságosabb a talajra érkezés. A felelős, segítőkész hozzáállás gyengébb társak buzdításában, felzárkóztatásában, mint érték fogalmazódjon meg a tanári értékelésben.
Küzdősport alapozás (fiúk) A húzóerő fejlesztése küzdőjátékokkal. Sportági taktikák alkalmazása: A támadó cselek konkrét alkalmazása, ill.	Több játékból álló, küzdőjátékokból álló	Küzdeni tudás és sportszerűség. A sportági szabályok jellegformáló és

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
cselek az ellenfél támadásának kiugrasztására, a küzdési feladatok közben, a reagálási gyorsaság fejlesztése, a helyzet felismerésének fejlesztése, a taktika, a stratégia megválasztásához, az egyszerű, és a kombinált technikák, cselek gyakorlása passzív, és aktív ellenféllel. Küzdések minden formája sportág-előkészítő egészségmegőrző jelleggel. A szoros testtávolságú küzdelem: A technikák gyakorlása álló, és aktív partnerrel, helyzetek kialakítása, kényszerítő helyzetek játékosan és küzdési szituációkban. A nagyobb testtávolságú küzdelem: Az ellenfél reagálásának, taktikájának, stratégiájának tesztelése ijesztéssel, csellel játékosan, ill. a tanult technikák alkalmazásával küzdési szituációkban. Önvédelem. A tanult önvédelmi technikák alkalmazása különböző ellenfelekkel, az önvédelem alapszabályainak alapos ismerete; <u>RG, aerobic (lányok)</u>. A nőies, szép mozgás plasztikusságának sajátos izolációs gyakorlatai; a tágasság bővítése; alapjárás, érintő járás; egyszerű és összetett karmozgásokkal; sasszé kombinációk; ugrások egy lábról két lábra, egy lábra, két lábról egy lábra és két lábra plasztikai kombinációkkal, lábcserékkel; fordulatok egy és két lábon állásban és guggolásban; kar- és törzshullámok; gyakorlás lehetőleg tükör előtt. Aerobic lépéskombinációk, szökdelések kéz és lábmozgásokkal, irány és helyzetváltoztatásokkal; Mindkét sportágban összefüggő gyakorlat megtanulása zenére.	pontszerző versengések, küzdések. Grundbirkózás: a karfogások, a mögékerülés, a kiemelés gyakorlati alkalmazása Botvívás, botbirkózás a támadó és védő stratégiák alkalmazásával. 2-3 önvédelmi fogás és abból kiszabadulás. Gyakorlatok bemutatása csoportos formában. A gyakorlatsorok végrehajtási pontosságának állandó értékelése, a pozitív példák megerősítése.	szocializáló szerepének megértése, az együtt játszás, küzdés, test-test által történő érintkezések, összeütközések csökkentése. A támadó és legalább a támadásra reagáló küzdő magatartás, mint sportkultúrális érték elfogadása, bemutatása. Az életkorra jellemző erőből történő önmegvalósítás sportszerű keretek közé szorítása a szabályok követése által. . Esztétikus, ritmusos és motorosan memorizált, egyéni dinamikai ízzel előadott mozgásfolyamat, az alkotás örömének átélése; önmegvalósítás
<u>Sportjátékok</u> A motorikus képességek fejlesztését és a tanulók játékigényének kielégítését szolgáló testnevelési játékok. Az 5-6. osztályban tanult sportjáték alapozó feladatok, technikák-taktikák ismétlése, gyakorlása, variálása az egyre bonyolódó feladatoknak, helyzeteknek megfelelően, sokoldalú és többoldalú képzés. Két támadó kapcsolatának labdás és labda	A bővülő technikai repertoár végrehajtásának ellenőrzése folyamatos korrekciós utasításokkal; A váltakozó játékszerepek ellenőrzése. Játék esetenként bíró	Labdajátékokban a csapattársakkal való együttműködés alapfokon. Alapvető labdakezelési játékhelyzetekhez való alkalmazkodás. A technikai sikertelenségekből és szabálysértő magatartásból adódó, a csapatteljesítményt rontó és a pontos, lelkes játék által a csapatteljesítményt növelő egyéni elszámoltathatóság megértése.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
nélküli megoldásai; együttműködés a védekezési tapasztalatok felhasználásában. Az iskola feltételei, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték elemeinek gazdagítása, főbb támadási és védekezési megoldásainak elsajátítása.	nélkül, az önkontroll alkalmazása.	
Minden sportág technikai repertoárja, pontosságra, minőségre törekedve (a helyi viszonyok és a tantestület választása szerint, a tanulók érdeklődésének figyelembevételével.) Pl.: Korcsolyázás, sízés, görkorcsolyázás, gördeszkázás alapjai, alapiskolája. Tájékozódási futás (ahol a feltételek adottak). Kerékpározás. Kajak-kenu. Floorball. Stb.		Tájékozottság a testkulturális tartalmakban, mozgásos cselekvésekben és sportági szituációkban.
Koreografált torna-, tánc-, etűdrepertoár, nemnek megfelelő stílus erősítésével. Bonyolultabb ritmikai gyakorlatok, zene és mozgás összehangolása. A táncok térbeli, időbeli és egyéni dinamikai sajátosságainak közvetítése, a stílus kontrollált kialakítása; a szaktanár által választott legfeljebb kétféle tánc motívum sorainak gyakorlása; etűddé fűzése, a rendelkezésre álló idő szerint elmélyített, aprólékos, utánzásra építő megtanítása; több etűd, repertoár felépítése.	Négynegyedes, háromnegyedes ütemben, pontozott és éles ritmusban bonyolultabb motívumok kitáncolása tapssal, lábbal zenére Koreográfia bemutatása iskolai programon, szülők előtt Táncház – szerű utánzással történő folyamatos táncolás	A motorikus emlékezet működése a koreografált mozgássorok bemutatásakor A kreatív produktum létrehozása a mozgáskészlet kifejező alkalmazásával Az egyéni sajátosságok és a közös produitum megjelenítése
Aerob jellegű különböző távú úszások a jó technikai szint szilárdítása céljával, rövidebb távú versenyek, versengések Az 5. osztályban tanult úszásnemek és vízi játékok továbbfejlesztése.	Versenyek.	Teljesítményre törekvés a tanult úszásnem(ek)ben, a fejlődés felmutatása
A mozgásműveltséget fejlesztő képzés elméleti hátterének folyamatos átadása, történetiséget és globális felhasználhatóságot érzékeltető módon. Népi játékok (nemzetek labdája, várméta, kötélhúzás). Felkészülés a sí-, természetjáró-, vízi- és kerékpáros táborozásra. Az ember alkalmazkodóképességének történeti példái által a sport önnevelő lehetőségeinek megfogalmazása a diákok aktív közreműködésével; az olimpiai mozgalommal kapcsolatos alapvető ismeretek (cél, gyakoriság, kulturális érték) közvetítése.	Házi gyűjtőmunka. Kirándulás, terepgyakorlat.	Tanult és gyűjtött ismeretek, információk, a kulturterület legnagyobb eseményéről, az olimpia fogalmáról, a magyar élsportról, egy újabb magyar bajnokról

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Ellenőrzési, értékelési lehetőségek	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Higiéniai ismeretek bővítése a nemi jellegeknek megfelelően és a szükséges időbeli adagolással; Balesetvédelmi alapismeretek; felelősség a társnak nyújtott segítségadásban; étkezési, pihenési, drogprevenciós és szexuális testkulturális vonatkozásokról információk átadása, azok feldolgozása. A helyi adottságok függvényében edzés a természetben; csoportos kirándulás, hógolyózás, szánkózás, korcsolyázás, síelés, evezés, falmászás stb. az időjárásnak megfelelő öltözködés, a közlekedés, a környezetvédelem értő gyakorlása	Felszerelés ellenőrzése, önellenőrzés. A pozitív példák pozitív megerősítése.	A tisztaság, a fittség megjelenése az önbecsülésben, Néhány fontos információ ismerete a tematikákban.

A rendelkezésre álló időkeret elosztása

7. évfolyam

Alaki képzés	3
Előkészítő gyakorlatok, gimnasztika, prevenció	12
Járások, futások, ugrások, dobások	10
Sportági technikák, taktikák és szabályok	35
Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok	10
Mozgásos kifejező-, speciális- képességfejlesztés	10
Egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	20
	100%
A nyolcadik évfolyamba lépéshez szükséges minimum: Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások elfogadás és törekvés az azok szerinti végrehajtásra. Az önállósság megjelenése a tanár által kiszabott testmozgásban. Az egészségmegőrzés legfontosabb tényeinek ismerete és a saját állapottal való összehasonlítására való képesség. A technikai hibák, egyéni sikertelenségekkel való szembesülés, a saját adottságok elfogadása mentén a saját javuló teljesítményre való elszántság felmutatása. Tehetség szerinti alkalmi versenyzés az osztályban, iskolában és iskolán kívül egyesületi és tömegsportrendezvényeken. Az együtt játszás konfliktusainak megértése, a megoldások keresése és a szabályok elfogadása azok megoldására.		

8. évfolyam

Alaki képzés	3
Előkészítő gyakorlatok, gimnasztika, prevenció	12
Járások, futások, ugrások, dobások	10
Sportági technikák, taktikák és szabályok	35
Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok	10
Mozgásos kifejező-, speciális- képességfejlesztés	10

Egyéb képesség-készségfejlesztés, tn. játékok	20
	100%
A kilencedik évfolyamba lépéshez szükséges minimum: Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások maradéktalan végrehajtása. Az önállósság, a belső kontroll megjelenése a tanár által kiszabott ill. az egyéb iskolán kívüli rendszeres testmozgásban. A céltudatos egészségmegőrzés kialakulása. A technikai hibák, egyéni sikertelenségekkel való szembesülés, annak teljesítményt rontó tulajdonságának elfogadása, megértése. Tehetség szerinti alkalmi versenyzés az osztályban, iskolában és iskolán kívül egyesületi és tömegsportrendezvényeken. A sportági szabályok jellegformáló és szocializáló szerepének megértése, az együtt játszás konfliktusainak csökkentése. Alapfokú tájékozottság a rendszeres edzés és a fizikai teljesítmények összefüggéseinek rendszerben. Az együtt sportolásra érvényes demokratikus szabályozók elfogadása.	

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelési rendszerben már természetes és elfogadott az osztályzat, a jegy. Továbbra is fontos a folyamatos visszacsatolás, de már másként. A tanulótól elvárható, hogy ellenkezés nélkül fogadja el mások kontrolját (tanár, tanulótárs) gyakorlás közben. Törekedjen arra, hogy fogalmazzon meg önálló kritikát, idézze elő a belső képet a saját mozgásával kapcsolatosan. A nagyobb témakörök részosztályzatai önértékelés eredményei is lehetnek. A félévi, év végi osztályzat fele továbbra is a motivációra épüljön, vagyis a diák folyamatos munkája erősen nyomjon a latban.

Az egészségvédelem és ehhez kapcsolódóan az anyanyelven folyatott kommunikáció kulcskompetencia esetében a legmagasabb osztályzat akkor javasolt, ha a tanuló a kötelezően előírt testmozgást magától értetődően végzi, a fogalomkészletet tudatosan használva kommunikál tanárával és társaival. Közlései szaknyelvi kifejezéseket tartalmaznak (pl. gimnasztikai, technikai, taktikai). A jeles tanuló tisztában van a prevenció jelentőségével és személyes példamutatással harcol a saját gyengesége kompenzálásáért. A diák a XXI. századi életmód területén tud az egészségre veszélyt jelentő problémákat felsorolni.

Az ok és okozati összefüggések segítik az önálló munkát. Az edzettség, teherbírás mérhetősége az érveléseket támogatják. Az osztályzatok tükrözzék az egészséges átlagtól való jelentős eltérést, egyúttal a diák munkája során keletkezett hozzáadott értéket is. Az edzés hatásfokának növeléséhez szükséges tudást (pl. pulzusérték mérése, intenzitás növelése) a jeles tanuló a gyakorlatban alkalmazza.
Sport- és mozgáskulturális tanulás során a mozgáskontrollt már alapkövetelmény. A hosszabb mozgássorozatok, bonyolultabb technikákat együtt gyakorolják. A diák másokat is kontrolál, visszajelzi a hibákat, azok javításáért felelős. A diáktársakkal együtt saját adekvát megoldásokkal is kiegészítheti az ellenőrzési feladatokat, alaptechnikákat. A gyakorlatokat prezentációszerűen is bemutatja, bemutatják. Az erős koncentráció, az önértékelés természetessé válik. A végosztályzat megállapításában már a tanuló is részt vehet.
A játékban a mozdulatok többsége szabályozott. A jeles eredményesen, sportszerűen, jó technikával és a csapat tagjaként, nem önző módon játszik.
A vállalkozói kompetencia az óraszervezési feladatokhoz is kapcsolható. Kisebb csoportban órarészeket, játékcsokrokat, játékokat lehet megtervezni és lebonyolítani, melyet értékelni kell az előre megadott szempontok szerint.
A pozitív személyiségfejlődéshez, az interperszonális és szociális kompetenciák erősítéséhez a szabály-játékok kigondolása jól illeszthető.
A játékvezetés tanári segítséggel már elvárás, differenciáltan bár, de ellenőrzésre javasolt.

EMBER- ÉS TÁRSADALOMISMERET, ETIKA

7–8. évfolyam

Célok és feladatok

A társadalomismeret ahhoz segít hozzá, hogy tájékozódni tudjunk saját korunk társadalmi, gazdasági és politikai jelenségei között. Az ismeretek nyújtásán túl ez mindenek előtt a társadalmi problémák iránti érzékenység növelését, valamint a konfliktusok elemzéséhez szükséges képességek fejlesztését igényli. Az etika betekintést nyújt az embert másokhoz és önmagához, a társadalomhoz és a természethez fűző szellemi kapcsolatok világába. Segít tudatosítani az ember sorsától elválaszthatatlan értékdilemmákat, megismertet az erkölcsi vitákban használatos érvelésmódokkal, fejleszti az önálló tájékozódáshoz, felelős döntéshez, a mások álláspontjának megértéséhez szükséges attitűdöket és képességeket.

A hetedik évfolyamon belépő új tantárgy az első félévben az emberi természet, a második félévben a társas kapcsolatok sajátosságait. A tárgy egyszerre szolgálhatja az általános műveltség gyarapítását, a világszemlélet és az erkölcsi értékrend alakulását. Fejleszti az önismeretet, felkészít a kulturált társas kapcsolatok építésére és fenntartására. Hozzájárul a differenciált emberkép és identitástudat alakulásához.

Fejlesztési követelmények

A tárgy segíti a személyiségjegyek fejlesztését: a társas kapcsolatokban szükséges normák, készségek kialakítását, az ember és környezete viszonyának reális érzékelését, a nyitottság, a bátorság és a humorérzék emberi értékként való kezelését. Megalapozza továbbá a tanulók toleráns törvénytisztelő magatartását, kulturált vitakészségét.

Belépő tevékenységformák

Beszélgetés (szabad asszociációk, vélemények felszínre hozása és ütköztetése, hipotézisek bizonyítása és cáfolata, szövegek megbeszélése és elemzése).
A játék (szerepjáték, szociodráma).
Kutatás (önmaguk, események, helyzetek megfigyelése és elemzése, megismerkedés és interjú szakemberekkel, adatok és tények összegyűjtése, rendezése és elemzése, kísérletek, írásos és szóbeli kutatási beszámolók készítése).
Kiegészíthetik bibliográfia készítése, a tanultak és feltártak vizuális megjelenítése, olvasmány- és eseménynapló vezetése, sajtófigyelés, élménybeszámoló készítése, a tanult témaköröket bemutató kiállítások rendezése, segítségre szorulók megismerése, és megsegítése, művészi alkotás létrehozása egyénileg vagy közösen.

Témakörök	Tartalmak
	Az emberi természet
Az ember egyedfejlődése	A születés előtti időszak és a születés. Életszakaszok: csecsemőkor, kisgyermekkor, kisiskoláskor, serdülőkor, ifjúkor, felnőttkor, öregkor.
Test és lélek	A test és a lélek egysége. Egészség, betegség, fogyatékosság, egészség és egészség.
Pszichikus működésünk és mozgatóink	Érzékelés és cselekvés. Ösztönök, indulatok, érzések, érzelmek, értékelés. Megismerés, gondolkodás. Szükségleteink és érdekeink. Előítéleteink. Nyitottság, empátia és tolerancia.
	Egyén és személy
Kommunikáció, nyelv, gondolkodás	Nyelv és kommunikáció. Intelligencia, okosság, bölcsesség. Megismerés és tudás. Képesség, tehetség. Problémamegoldás, tanulás.

Témakörök	Tartalmak
Emberi szellem, emberi kiteljesedés	Hit és tudás. Önmegvalósítás, önszeretet, önzés. Siker és boldogság. Öröm és szenvedés.
Az ember mint értékelő és erkölcsi lény	Értékek és normák. Az értékelés és nehézségei. Illendőség, helyesség, igazságosság. Jó és rossz. Szokások és erkölcsök. Választás és döntés. Szándék és tett. A lelkiismeret. Az erények. A helyes életvezetés alapelvei.
	Társas kapcsolatok
Társaink	Szülő és gyermek, testvérek, házastársak. Barátság. Munkatársak, diáktársak. Etikai, nemzetiségi és nemzeti hovatartozás. Identitás, identitások.
Kapcsolatok	A kapcsolatok szimmetriája. Rokonszenv és ellenszenv Őszinteség és hazugság. Hűség. Előítéletesség és nyitottság. Alkalmazkodás és önállóság. Gyávaság és bátorság. Bizalom. Erőszak, jogos önvédelem.
Nemiség, szerelem, házasság	Férfi és női szerepek. A nemi érettség. Szerelem és házasság. A házasság, mint szövetség, mint otthonteremtés, mint biológia, érzelmi, gazdasági, jogi, erkölcsi szövetség, mint szeretetkapcsolat és életadás. Konfliktusok a házasságban és megoldásuk.
Az emberi társadalom	Egyén és közösség. Magánélet és közélet a társadalomban.
Munka, gazdaság, alkotás	Fizikai és szellemi munka. A munka, mint szaktudás, az alkotás, mint jog és kötelesség. Megélhetés, gazdálkodás, jólét. Tulajdon. Vállalkozás.
Kultúra és művelődés	Társadalom, kultúra, vallás. Kultúra és civilizáció. Műveltség és képzettség.
Életszínvonal, életmód és életminőség	Jólét és jóllét. Munkaidő, szabadidő, szórakozás. Otthonteremtés. Ünnep és ünneplés. Az élet értelme az értelmes élet.
Ember és természet	Beavatkozás, uralom, felelősség.
Hit, világszemlélet, vallás	Megismerés, hit, meggyőződés. Természetkép, világkép, világszemlélet. Istenhitek és vallások. A vallás, mint hit, ismeret, élmény, szertartás, rítus és közösség. A vallás, mint világmagyarázat.
Egyéni és közösségi értékek	A demokratikus állampolgárság értékei: a közjó, az egyén jogai, törvényesség, más kultúrák tisztelete, hagyománytisztelet, igazság, igazságosság, a polgári állam értékei, többség, kisebbség.

A továbbhaladás feltételei

Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos ismeretszerzési és -feldolgozási képességek fejlődése. Életkorának megfelelő szinten legyen képes különböző forrásokból ismeretek összegyűjtésére, osztályozására, elemzésére, a köztük lévő összefüggések keresésére és azokból következtetések levonására.

Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos tudását, véleményét legyen képes kifejezni, mások megnyilatkozását legyen képes értelmezni.

Legyen tisztában az egyéni és közösségi értékekkel, az alapvető állampolgári jogokkal és kötelességekkel. Legyen képes erkölcsi értékeket felismerni, tudjon különbséget tenni a jó és rossz, az igaz és hamis, valamint a szép és a rút között.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg- szöveg, egyszerűbb ábra – szöveg).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek kialakítása, lényegkiemelő képesség fejlesztése.
- Önálló véleményalkotás, értékelés történetekről, jelenségekről, személyekről, konfliktusokról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal vagy szöveges formában történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:
- Szóbeli, írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Témazáró dolgozatok.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli).
- Szituációs játékok (történetek, konfliktusok eljátszása), vitaszituációkban való részvétel írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

EGÉSZSÉGTAN

6. évfolyam

Célok és feladatok

A Nemzeti alaptanterv értelmében az egészségnevelés a közoktatás egyik kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. Ennek a szemléletnek különösen az egészségtan tantárgyban is meg kell jelennie, így a tantárgyi célok megfogalmazásakor, a jártasságok, készségek szintjének meghatározásakor ennek az alapgondolatnak határozottan jelen kell lennie.
Az egészségtan tanításának célja, hogy a tanulók korszerű ismeretekkel és azok gyakorlásához szükséges készségekkel és jártasságokkal rendelkezzenek az egészségük védelme érdekében. Ismerjék fel azt, hogy milyen összefüggés van az életmód, a viselkedés és az egészségi állapot között.
Az egészségtan oktatása ösztönözze a diákokat arra, hogy kialakuljon bennük az önmagukkal szembeni felelősségérzet. Ismerjék fel, miért szükséges a jövő tervezése, az életút tudatos építése, s lássák be, hogy ebben meghatározó szerepet játszanak az egyéni döntések, helyzetmegoldási, megküzdési technikák. Nyújtson segítséget abban, hogy a tanulók helyesen értelmezzék azt a tényt, hogy az egészség megőrzése egyéni tetteken, választásokon, személyközi kapcsolataik minőségén is múlik.
Ismertesse meg a tanulókkal az egészségi állapot szempontjából fontos viselkedésmódok, szokások kialakulását, feltételeit, valamint az ezeket befolyásoló tényezőket. Adjon támpontokat, értelmezési kereteket az életmódbeli döntések meghozatalához, ezzel is segítve, hogy az egészséget támogató magatartásformák, megoldási módok alternatívaként jelenjenek meg mindennapi életükben.
Nyújtson segítséget a tanulóknak abban, hogy készségszinten alkalmazzák azokat a megküzdési stratégiákat, amelyek alkalmazásával megőrizhetik, illetve újrateremthetik életük egyensúlyát.

Fejlesztési követelmények

Az egészségtan oktatásában a tanulók már meglévő ismereteire támaszkodunk. Az egészségre vonatkozó fogalomkészletüket bővítjük, egyre differenciáltabbá tesszük, folyamatosan értelmezzük az egészségfejlesztés fogalmát.
Az egészség megőrzéséhez, a betegségek megelőzéséhez szükséges készségeket a tanulói aktivitásra épülő módszerekkel, a pozitív példák, minták megerősítésével fejlesztjük.
Az egészségtan témakörei átfogják az egészség-magatartás szempontjából leginkább kritikusnak tekinthető területeket: a táplálkozást, a biztonságot, az alkohol- és kábítószer-fogyasztást, a dohányzást, a családi és kortárs kapcsolatokat, a környezetvédelmet, testmozgásban gazdag életmódot, a személyes higiénét és a szexuális fejlődést. Ezeket azonban nem egymástól elszigetelt, összefüggéseikből kiragadott módon, hanem kölcsönös kapcsolataikba ágyazottan tárgyalja.
Az oktatás során a tanulók jussanak közvetlen tapasztalatok birtokába lényeges fogalmak értelmezése terén, váljon érthetővé és élményszerűvé számukra az „egészséges” – „kevésbé egészséges” tevékenységformák, anyagok közötti megkülönböztetés, a pozitív életszemlélet. Értsék meg, hogy az egészség – a kiegyensúlyozott életvitel – eszköz a boldog és sikeres élet folytatásához.

Belépő tevékenységformák

Megismerkedés az egészséges életvitel szempontjából kulcsfontosságú viselkedéselemekkel azok kontextusával és befolyásolási módjaikkal.
A tanulók megismerkednek a személyes biztonság megőrzésének fontosságával, és tapasztalatokra tesznek szert ezzel kapcsolatban.
Szerep- és szituációs játékok során megtanulják, hogy a kiegyensúlyozott lelkiállapot, a jó közérzet fontos szerepet játszik a lehetséges veszélyek és kockázatos helyzetek felismerésében és kezelésében.
Mindennapi életükből vett példák alapján azonosítják és megkülönböztetik a mindennapi és az ünnepi étkezés, italfogyasztás formáit, az ezek hátterében húzódó kulturális és társadalmi szokásokat.

Az élelmiszereket, táplálékokat „egészséges” és „kevésbé egészséges” kategóriákba sorolják, és gyakorolják a kiegyensúlyozott, egészséges táplálkozás formáit.
Gyűjtőmunka révén megismerkednek az egészséggel, életmóddal, táplálkozással foglalkozó reklámok hatásmechanizmusaival, plakátokat, újságcikkeket készítenek.
Interjút készítenek családtagjaikkal, elemzik és értelmezik az eredményeket.
A csoportmunka eszközeit alkalmazva a tanulók megvizsgálják saját mindennapos gyakorlatukat a fizikai aktivitás és testi higiéné területén.
A rendszeres mozgás, aktivitás érdekében született elhatározásokat (napi rendszeres torna, futás stb.) kisebb csoportokban is megbeszélik, egymás között versengve is gyakorolják.
Felismerik, hogy ebben az életkorban a megváltozott fizikai sajátosságok következtében a személyes higiénével való fokozott foglalkozás különös figyelmet igényel, hogy kapcsolataikat, önértékelésüket, általános közérzetüket is befolyásolja.
Ismereteket szereznek a pszichoaktív szerekről s a használatukban rejlő veszélyekről.
Felismerik azokat a társadalmi helyzeteket, amelyekben dohánnyal, alkohollal, kábítószerrel kínálhatják őket, és gyakorolják ezek elhárítását.
Megértik a hozzászokásból adódó veszélyeket, egészségkárosodást.
Ismerkednek a testi és lelki fejlődés különböző aspektusaival, a serdülőkori sajátosságokkal és az emberi szexualitással, a férfi és női szerepek eltérő sajátosságaival.
A környezeti ártalmakra vonatkozó korszerű ismeretek elsajátításán túl kiscsoportokban végzett projektmunka révén kialakul a tanulókban a személyes kompetencia, a felelősség érzete a környezethez való viszonyban.

6. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
A biztonság megőrzése	Az emberi egészséget veszélyeztető néhány tényező: a „kockázatos” és a „veszélyes” viselkedési módok. Az érzelmek és a viselkedés kapcsolata. Veszélyes foglalkozások.
A táplálkozás	Az étrend fontossága, szerepe az egészség megőrzésében. Javaslatok az étrend megváltoztatására.
Mozgás és személyes higiéné	A mozgás mennyisége, intenzitása és az egészség. A testkép megerősítése. A külső megjelenés összetevői, jelentése és hatása.
Dohányzás, alkoholfogyasztás, kábítószer-használat	Az alkoholfogyasztás és a dohányzás egészségkárosító hatása. A szenvedélybetegségek közös vonásai. A pszichoaktív szerek veszélyei a gyerekek életében.
Szexualitás	Kamaszkor: a testi és érzelmi változások kora. A nemi érés tudatosulása. A nemi identitás kialakulása. Sztereotípiák a nemi szerepekben a különböző nemzedékek körében.
Családi élet és kapcsolatok	A kapcsolati hálók fontossága. A barátság, mint a kapcsolati rendszer egyik alapja. Az önismeret jelentése, szerepe és fontossága. Társkapcsolat. Férfi és női szerep. Konfliktusok a kapcsolati rendszerben.
A környezet	A jelen hatása a jövőre. Az ipari méretű áramtermelés és a környezet. A technológiai fejlődés káros következményei. Az emberiség összefogása a természet védelme érdekében.

A továbbhaladás feltételei

A diákok az egészségfejlesztés terén szerzett ismereteik, készségeik és jártasságaik birtokában felismerik a kiegyensúlyozott életmód és életvitel jelentőségét saját egészségük szempontjából. Ismerjék az egészségfejlesztéssel összefüggő alapfogalmakat, különös tekintettel az egyéni felelősség jelentőségére.
A tanulók legyenek tisztában azzal, hogy az egészség nem a betegség hiánya, hanem a testi, lelki, szellemi és szociális jóllét állapota, valamint a mindennapi életvezetés, az életmódbéli szokások fogják döntő mértékben meghatározni későbbi egészségi állapotukat, életkilátásaikat.

Tudjanak különbséget tenni a „kockázatos” és „veszélyes” dolgok, tevékenységek között. Ismerjék fel az egészséget veszélyeztető magatartásformákat, valamint azokat az élethelyzeteket, amelyek választások elé állíthatják őket.
Legyenek tisztában a dohányzás, az alkohol- és a kábítószer-fogyasztás egészségi, jogi és társadalmi következményeivel.
Ismerjék a szexualitás társadalmi vonatkozásait, a nemi és családi szerepek jellegzetességeit, legyenek tisztában a szexuális élet alapvető higiénéjével, fogamzásgátlás egészségre legkevésbé káros, biztonságos és hatékony módjával.
Rendelkezzenek olyan kommunikációs készségekkel, amelyek segítik őket az egészségüket támogató döntések meghozatalában, valamint társas kapcsolataik „karbantartásában”, konfliktusaik kezelésében.
Ismerjék fel a kiegyensúlyozott táplálkozás alapvető jelentőségét az egészségi állapot fenntartásában.
Legyenek tudatában a testmozgásban gazdag életmód által kínált előnyöknek, elsősorban a mindennapi mozgás kedvező élettani hatásának, valamint saját fizikai képességeik megőrzésében játszott fontosságának. Ugyancsak lássák be az aktív életvitel szerepét a személyközi kapcsolatokban és az önbecsülésben.
Éljék át a szűkebb és tágabb környezetért vállalt felelősség érzését, ismerjék fel egyéni lehetőségeiket a természetvédelem területén.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
– Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
  Évfolyamokra bontva:
– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:
– Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
– Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából. Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
– Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
– Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

Ajánlás az iskolai egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett Nemzeti alaptantervet (Nat) a 202/2007 (VII. 31.) Korm. rendelet módosította. A módosított Nat alapján kerül sor a kerettantervek, az iskolai pedagógiai programok és azon belül a helyi tantervek felülvizsgálatára. A Nat értelmében az egészségnevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként meg kell fogalmazniuk az egészségneveléssel és egészségfejlesztéssel kapcsolatos nevelési feladataikat.

További fontos feladatokról rendelkezik a 96/2000. (XII. 11.) OGY határozat, a „Nemzeti stratégia a kábítószer-fogyasztás visszaszorítására”, a 46/2003. (IV. 16.) OGY határozat, az Egészség Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programjáról, továbbá az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 38. § (1) bek.

Ezek a jogszabályok körvonalazzák a célrendszert, valamint az ahhoz rendelt jogi feltételrendszert. Ezeknek megfelelve fontos feladat, hogy az iskolák átgondolják az egészségnevelési tevékenységüket.

Az egészségnevelés célja
Az egészségnevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók egészségfejlesztési attitűdjének, magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék minden tagja képes legyen arra, hogy folyamatosan nyomon kövesse saját egészségi állapotát, érzékelje a belső és külső környezeti tényezők megváltozásából fakadó, az egészségi állapotot érintő hatásokat, és ez által képessé váljon az egészség megőrzésére, illetve a veszélyeztető hatások csökkentésére. A teljes fizikai, szellemi és szociális jól-lét állapotának elérése érdekében az egyénnek vagy csoportnak képesnek kell lennie arra, hogy meg tudja fogalmazni, és meg tudja valósítani vágyait, hogy megtalálja a megfogalmazódott szükségleteihez vezető, egészségét védő, és a környezet védelmére is figyelő optimális megoldásokat, továbbá környezetével változzék vagy alkalmazkodjék ahhoz. Az egészséget tehát alapvetően, mint a mindennapi élet erőforrását, nem pedig, mint életcélt kell értelmezni. Az egészség pozitív fogalom, amely a társadalmi és egyéni erőforrásokat, valamint a testi képességeket hangsúlyozza. Az egészségfejlesztés következésképpen nem csupán az egészségügyi ágazat kötelezettsége, hanem az egészséges életmódon túl a jóllétig terjed.

Ebből adódóan:
Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében. Minden tevékenységével a holisztikus egészségfejlesztési modell szerint szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. Személyi és tárgyi környezetével az iskola segítse azoknak a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak a kialakulását, amelyek a gyerekek, a fiatalok egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását fejlesztik.
Az egészséges életmódra nevelés nem csak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, a fiatalokat arra, hogy önálló, felnőtt életükben legyenek képesek életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani, tisztában legyenek a fogyasztóvédelmi és bűnmegelőzési ismeretekkel. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékkal élő embertársak iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés, veszélyes anyagok – leggyakoribb, egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezőit. Készüljenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére. Az iskola feladata az is, hogy felkészítsen az önálló gyalogos közlekedésre, a tömegközlekedési eszközök használatára, az utasbalesetek elkerülésének módjaira. Figyelmet kell fordítani, továbbá a veszélyes anyagok, illetve készítmények helyes kezelésére, legfontosabb szabályaira (felismerésére, tárolására). Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek – különösen a serdülőknek – a káros szenvedélyek (pl. a dohányzás, alkohol- és kábítószer-fogyasztás, stb.), helytelen táplálkozás kialakulásának megelőzésében. Az iskola megkerülhetetlen feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, és figyelmet fordítson a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre. Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az iskolai környezet is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést. Ebben a pedagógusok életvitelének is jelentős példaértékű szerepe van. (Nat 2003)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az iskolai pedagógiai munkában.
Olyan egészségfejlesztő programot dolgozzon ki az iskola, amely megfelel a holisztikus egészségfejlesztés modelljének, és amelynek eredményeként erősödjenek a személyiségfejlesztő hatások, csökkenjenek az ártótényezők, és az iskola bejezésekor a diákok saját életükre alkalmazni tudják az elsajátítottakat.
Képesek legyenek figyelemmel kísérni:
– viselkedésüket, az életvezetésük, fogyasztási szokásaik helyes alakítását,
– az egészségkárosító magatartásformák elkerülését,
– a betegségek megelőzését a korai szűrésekben való részvétel révén,
– sajátos étrend, mozgásprogram kialakítását egészségük megőrzése érdekében,
– váljon képessé személyi és vagyonbiztonságának megteremtésére,
– a társas-kommunikációs készségeik és a konfliktuskezelési magatartásformák fejlesztését.

Módszertani elemek
Az egészségnevelés módszereiben jelen kell lennie az egészség állapotáról, a társadalom és az egészség viszonyáról szóló információgyűjtésnek. Biztosítani kell az információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatal, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtása módszereinek a bemutatását. Az egészségnevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.
Ajánlott módszerek az egészségnevelés számára:
– interjúk, felmérések készítése az iskola közvetlen partnerei és az egészség viszonyáról,
– serdülőkori önismereti csoportfoglalkozások,
– kortárssegítők képzése,
– problémamegoldó gyakorlatok, értékeléssel,
– interaktív, saját élményen alapuló szituációs játékok,
– részvétel a helyi egészségvédelmi programokon,
– sport, kirándulás, egészségnap(ok) rendszeres szervezése,
– az iskolai egészségügyi szolgálat tevékenységének elősegítése,
– érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása),
– környezetvédelmi tevékenységek kialakítása (madárvédelem, faültetés),
– a szabadidő hasznos, értelmes eltöltésére irányuló programok szervezése,
– az egészséges életmódra nevelés tantárgyakban történő megjelenítése.

A helyi egészségnevelési program
A helyi egészségnevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja egészségnevelési tevékenységét. Az egészségnevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt az egészségnevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetében bekövetkező változásokra. Ezért az egészségnevelési programot kellően rugalmasan kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét. Az iskolai egészségnevelési program elkészítéséhez be kell szerezni az iskola-egészségügyi szolgálat véleményét.

Az iskolai egészségnevelési program része a mindennapi testedzés feladatainak programja is. A 2003. évi törvénymódosítás e feladatot beilleszti a meglévő időkeretbe. Tudnunk kell, hogy az új rendelkezés szerint a helyi tantervbe évfolyamonként az iskola első-negyedik évfolyamán legalább heti három, a többi évfolyamán heti átlagban két és fél testnevelési órát be kell építeni. A helyi tantervbe – a nem kötelező tanórai foglalkozások időkeretének terhére – további egy vagy több testnevelési óra is beépíthető, s e többlet testnevelési órákkal a tanulói kötelező tanórai foglalkozások száma megnövelhető.

Az általános iskola első-negyedik évfolyamán biztosítani kell a mindennapos testmozgást. A mindennapos testmozgás a helyi tantervben meghatározott legalább három testnevelési óra és a játékos testmozgás keretében valósul meg. A játékos testmozgást minden olyan tanítási napon meg kell szervezni, amikor nincs testnevelési óra. A játékos, egészségfejlesztő testmozgás ideje naponként legalább harminc perc, amelyet több, legalább tizenöt perces foglalkozás keretében is meg lehet tartani.

A játékos, egészségfejlesztő testmozgást a tanítási órák részeként és szükség szerint legfeljebb egy óraközi szünet ideje legfeljebb ötven százalékának felhasználásával lehet megszervezni.
A helyi egészségnevelési, egészségfejlesztési feladatok megírásához, megfogalmazásához a következő helyről kaphat segítséget: www.okm.gov.hu;

Ajánlás az iskolai környezetvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett, és a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelettel módosított Nemzeti alaptanterv (Nat) értelmében a környezettudatosságra nevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról rendelkező 2003. évi LXV. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként el kell készíteniük környezeti nevelési programjukat is. Ezek a jogszabályok lehetőséget kínálnak arra, hogy az iskolák megtervezzék környezeti nevelési tevékenységüket.

A környezettudatosságra nevelés célja
A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését (Nat), valamint óvja, védje a természetes és épített környezetét és olyan életvitelt alakítson ki, amely mentes a számára káros ártalmaktól.

A környezettudatosságra nevelés színterei az iskolában:
Az összes tantárgy tanórai foglalkozásai
A nem hagyományos tanórai foglalkozások (pl. erdei iskola, témanapok, projekt-tanítás és más komplex, tantárgyközi foglalkozások)
Tanórán kívüli foglalkozások (pl. szakkörök, tábor, rendezvények, versenyek)
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel)
Az iskola környezettudatos működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások

A környezettudatosságra nevelés tartalmi elemei:
A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció pozitív és negatív környezeti következményeit.

A tanulók kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat az együttműködés, a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén. (Nat)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az általános iskolai pedagógiai munkában. A tartalmi elemek megjelenítéséhez részletes segítséget nyújt a Kerettantervi segédlet a környezeti neveléshez, melyet 2001-ben minden iskola megkapott, és olvasható a www.om.hu közoktatás rovatának tanterv alrovatában, valamint www.konkomp.hu weboldal a kiadványok rovatban.

A környezettudatosságra nevelés céljaként megfogalmazott fenntartható fejlődés, környezettudatos magatartás előmozdításához elengedhetetlen, hogy az általános iskola befejezésekor a diákok megértsék, saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:
- Fenntartható fejlődés: A jelenlegi generációk szükségleteinek kielégítése olyan módon, amely nem veszélyezteti a jövő nemzedékek szükségleteinek kielégítését.
- A növekedés korlátai: A Föld, és a földi erőforrások végességéből adódó korlátok, melyek lehetetlenné teszik az emberiség lélekszámának, és anyagi javainak folyamatos gyarapodását.
- Alapvető emberi szükségletek: Minden ember és társadalom igénye és joga a túléléshez szükséges energiához és anyagokhoz való igazságos és egyenlő hozzáférésre, és a Föld lehetőségeihez mért kielégítő életminőség megvalósítására.
- Az elővigyázatosság elve: A megfontolt, a nem kívánt következményekre is figyelemmel lévő, az ökológiai folyamatokba a lehető legkevésbé beavatkozó döntéshozatal szükségessége olyan esetekben, amikor nem ismerünk minden körülményt, és/vagy amikor az adott kérdésre vonatkozó tudományos álláspont megosztott.
- Kölcsönös függőség: A minden elem és életforma (beleértve az embereket is) között fennálló kölcsönös és egyenrangú függőségi kapcsolatok a természeti rendszerekben.

Módszertani elemek
A fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével olyan tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal rendelkeznek, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikben.

Mindez úgy valósítható meg, ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, és így képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv. (Nat)

A környezettudatosságra nevelés módszereiben tehát egyaránt jelen kell lennie a környezet állapotáról, a társadalom és a környezet viszonyáról szóló információgyűjtésnek, információfeldolgozásnak, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatalnak, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtási módszereinek. A környezettudatosságra nevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.

Ajánlott módszerek a környezettudatosságra nevelés számára:
Természettudományos megfigyelések
Interjúk, felmérések készítése az emberek és a környezet viszonyáról
Helyi, országos és globális döntéshozatali rendszerek tanulmányozása
„Öröm- és bánattérkép” készítés
Jegyzetek, feladatmegoldások összehasonlítása, elemzése.
Új ismerethez kapcsolódó kérdések megfogalmazása csoportosan.
Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel.
Esszé kidolgozása csoportosan (ötletgyűjtő, kidolgozó, véleményező feladatok munkamegosztással).
Problémamegoldó gyakorlat ötletrohammal, értékeléssel.
Fogalmak, jelenségek, összefüggések, törvényszerűségek kollektív definiálása, pontosítása, tisztázása.
Adott témának analitikus, analógiás és holisztikus körüljárása
Írásbeli értekezések, vitairatok, készítése, vélemények, beadványok, javaslatok megfogalmazása és értelmezése csoportos munkában.
Viták, szituációs játékok,
Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása)
Természetvédelmi tevékenységek (őrjáratok, madárvédelem, faültetés)
Részvétel a helyi környezetvédelmi tevékenységben (helyi környezetvédelmi program megismerése, véleményezése, a megvalósítás segítése)

A helyi környezeti nevelési program
A helyi környezeti nevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja nevelési tevékenyégét. A környezettudatosságra nevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt a nevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetben bekövetkező változásokra. Ezért a környezeti nevelési programot kellő rugalmassággal kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét.
A helyi környezeti nevelési program megírásához, megújításához a következő szervezetektől kapható segítség:
Magyar Környezeti Nevelési Egyesület www.mkne.hu (1) 321-4796
Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete www.ttk.pte.hu/TKTE/ (1) 24-08-495
Ökoiskola Hálózat, www.okoiskola.hu (1) 318-5074
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) www.oki.hu (1) 318-6531
Körlánc Országos Egyesület a Környezeti Nevelésért www.korlanc.ngo.hu (1) 318-6531

Ajánlás az iskolai fogyasztóvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér:
A parlament 1997. december 15-én fogadta el a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt, melynek első része V. fejezet 17. §-a rendelkezik a fogyasztók oktatásáról.

E törvény írja elő a fogyasztók oktatásának szükségességét a fogyasztóvédelmi jogszabályok megismerése céljából. E törvény szerint a fogyasztók oktatása alapvetően állami feladat, amelyet az oktatási intézmények, a Fogyasztóvédelmi Felügyelőség és az érdekvédelmi szervezetek együttműködve teljesítenek.

A III. középtávú fogyasztóvédelmi politika megvalósítására irányuló 1033/2007. (V. 23.) Korm. határozat 2007-2010. közötti időszakra szóló cselekvési programja is megerősíti a tudatos fogyasztóvá válást támogató ismeretek elsajátításában a közoktatás szerepét.

A fogyasztóvédelmi törvény, valamint az EU jogharmonizáció alapján a közoktatási törvény 2003. évi módosításában is megjelenik a fogyasztóvédelem oktatása.

A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével Nat értelmében a *helyi tanterveknek biztosítania kell, hogy az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a fogyasztóvédelemmel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására.*
Kiemelt fejlesztési feladat a Nat-ban a **felkészülés a felnőtt életre**, amelyben a fogyasztói kultúra kialakítása is szerepel.

A fogyasztóvédelmi oktatás célja:
A fogyasztóvédelmi oktatás célja a ***fogyasztói kultúra fejlesztése****, és a* ***tudatos kritikus fogyasztói magatartás*** *kialakítása és fejlesztése a tanulókban.*
A fogyasztó önvédelmi ismereteire és a jogorvoslat módjára alaposan fel kell készíteni a leendő fogyasztókat.

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei:
A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttműködéshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a szociális és társadalmi kompetenciák tudatos pedagógiailag megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszerek kialakításáról és erősítéséről van szó, amely gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoz magában.
Szükséges a társadalmi és ***állampolgári kompetenciák*** *kialakítása, a jogaikat érvényesíteni tudó a közéletben részt vevő és közreműködő tanulók képzése. A szociális és* ***társadalmi kompetenciák*** *fejlesztése a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási a gazdálkodási és a munkaképesség szoros összefüggése az un.* ***cselekvési kompetenciák*** *fejlesztése.*
Fontos továbbá a fogyasztás során a tájékozódás képessége, a döntési helyzet felismerése, és a döntésre való felkészülés. Meg kell ismertetni a tanulókkal a piac, a marketing és a reklám szerepét, alkalmassá téve őket az eligazodásra. Hangsúlyozni kell a minőség és a biztonság szerepét a fogyasztás során, valamint a gazdaságosságot és a takarékosságot.
A fogyasztóvédelmi oktatás céljaként megfogalmazott fogyasztói kultúra, valamint a kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése érdekében szükséges, hogy a diákok értsék, és a saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:

Környezettudatos fogyasztás: Egyfajta középút az öncélú, bolygónk erőforrásait gyorsulva felélő fogyasztás és fogyasztásmentesség között.

Kritikus fogyasztói magatartás: A fogyasztói jogok érvényesítése.
A fogyasztónak joga van:
a.) az alapvető szükségleteinek kielégítéséhez
b.) a veszélyes termékek és eljárások ellen való tiltakozáshoz
c.) a választáshoz különböző termékek és szolgáltatások között
d.) a megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretéhez
e.) a jogos panaszok tisztességes rendezéséhez
f.) az egészséges és elviselhető környezetben való élethez
g.) a kormány irányelveinek meghatározásába és végrehajtásába való beleszóláshoz.

Preventív, vagyis megelőző fogyasztóvédelem: Amikor a vevő már a kezdet kezdetén érvényesíteni tudja jogait és nincs szükség panaszbejelentésre, bírósági perekre.

A fogyasztóvédelmi oktatás színterei az oktatásban:
Az egyes tantárgyak tanórai foglalkozásai.
Tanórán kívüli elemek (vetélkedők, versenyek, rendezvények).
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel).
Az iskola fogyasztóvédelmi működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások.

Alapfokú oktatás: a Nat-ban megnevezett műveltségi területeken az élelmiszerbiztonsággal, a helyes táplálkozással, a vásárlási szokásokkal kapcsolatos ismeretek oktatását meg kell szervezni.

Középfokú oktatásban a fogyasztóvédelmi ismeretek oktatását ki kell terjeszteni az energiaszolgáltatás és a pénzügyi (banki, biztosítási, pénztári) szolgáltatás területére is.

Módszertani elemek:
A módszereknek tartalmaznia kell az egyén és társadalom viszonyáról szóló információgyűjtés, információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján való döntés és a döntés alapján eltervezett cselekvés végrehajtásának módszereit.
Fontos hogy a diákok e módszereket minél többször valós helyi és globális problémákon és értékeken keresztül maguk alkalmazzák.

- Interjúk, felmérések készítése az emberek vásárlási szokásairól
- Helyi-, országos- és EU-s szabályozások tanulmányozása
- Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel (pl. séta a piacon, vagy vásárcsarnokban, számlaadási kötelezettség tapasztalatai, mit tartalmazzon a számla)
- Egy pénzintézet és egy energiaszolgáltató tevékenységének megismertetése, a tapasztaltak kiértékelése.
- Problémamegoldó gyakorlat ötletbörzével, értékeléssel
- Viták, szituációs játékok (eladói és vásárlói érdekek összehangolása, fogyasztói kosár készítése)
- Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony érdekérvényesítés)

A vásárlás során az alábbiakra kiemelt figyelmet kell fordítani:

- az alkalmazott reklám, annak hatékonysága,
- az élelmiszerek fogyaszthatóságának, eltarthatóságának kérdése, lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek esetén mi a teendő?
- a lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek egészségre gyakorolt hatása,
- a Vásárlók Könyve, az abban szereplő bejegyzések sorsa,
- a biztonsági őrök feladata, hatásköre a kereskedelmi egységekben.

A fogyasztóvédelmi oktatáshoz a következő szervezetektől kapható segítség és segédanyag:
Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság www.nfh.hu T: 06 (1) 459 4917
Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület (OFE) www.ofe.hu T: 06 (1) 311-7030
Magyarországi Biztosítottak és Fogyasztóvédők Egyesülete (MoBFE) www.mobfe@panaszok.hu
Tel./fax: (82) 412 070.

III.

KERETTANTERV A GIMNÁZIUMOK SZÁMÁRA

Célok és feladatok

A gimnáziumban az általános műveltséget kiterjesztő és elmélyítő, a magasabb műveltség megszerzését megalapozó nevelő-oktató tevékenység folyik. Alapfeladata az érettségi vizsgára és munkába állásra, illetve a felsőfokú tanulmányok megkezdésére való felkészítés, és emellett elősegíti a felkészülést az élethosszig tartó tanulásra is.

A gimnáziumban folyó nevelés-oktatás tantárgyi és tantárgyközi tartalmak és tevékenységek révén elsajátítható tudást közvetít, továbbfejleszti a kommunikációs és a tanulási képességeket. Folyamatosan nevel az anyanyelv igényes használatára, fejleszti az idegen nyelven történő kommunikáció iránti igényt, illetve az ehhez szükséges képességeket. Kiemelt feladatának tartja a természeti és az épített környezet védelmét, az egészséges életmód értékeinek elfogadását, valamint a fenntartható fejlődés és fogyasztás egyensúlyát célzó szemlélet kialakítását. A matematikai és a természettudományos kompetenciák fejlesztésével hozzájárul az élő és az élettelen környezet jelenségeinek és folyamatainak megismeréséhez, az összefüggések, kölcsönhatások feltárásához, a természettudományos gondolkodás fejlődéséhez. A digitális kompetenciák fejlesztésével hozzájárul az önálló információszerzés és -feldolgozás, a digitális kommunikáció képességének kialakulásához, a digitális eszközhasználat színvonalának fejlődéséhez. Nevelő-oktató tevékenységével elősegíti a diákok további boldogulását biztosító, hatékony tanulási módok kialakítását. A társadalmi-gazdasági fejlődés támasztotta igényeknek megfelelően felkészíti a tanulókat a felelős és aktív állampolgári szerepre. Hozzájárul a közösségi életbe történő aktív bekapcsolódást segítő szociális kompetenciák fejlődéséhez, a kezdeményező, kreatív és vállalkozó állampolgárrá váláshoz. Nevelő-oktató tevékenységével elősegíti az esztétikai-művészeti élmények iránt fogékony és befogadásukra képes személyiség kifejlődését. Kialakítja a tanulókban az ún. élethosszig tartó tanulás igényét és az erre való készséget, képességet. Fejlesztő célú képzési tartalmakkal és problémakezelési módokkal felkészíti tanulóit arra, hogy a tudás – az állandó értékek mellett – mindig tartalmaz átalakuló, változó, bővülő elemeket is.

Feladata a nemzeti és európai identitástudat továbbépítése a tanulókban, valamint intellektuális, érzelmi és testi érésük egyensúlyának biztosítása. Együttműködésre és kooperációra nevel, fejleszti a konfliktusok kezeléséhez szükséges személyiségjegyeket: az önismeretet, az önbizalmat, az alkalmazkodóképességet, a kudarctűrést. Mindezzel előmozdítja a tanulókban a konstruktív attitűd kialakulását.

A gimnázium a tantárgyi képzésben előnyben részesíti a képességfejlesztést, ezért az elméleti ismeretek és a pragmatikus, alkalmazott tudás meggyőző összekapcsolására törekszik. A rendelkezésre álló órakeretben a diszciplináris tudás közvetítése összekapcsolódik az alkalmazás lehetőségeinek megismertetésével. Ugyanilyen fontos az egyes diszciplínák közötti koherencia megteremtése: az, hogy az oktatás mindenkor vegye figyelembe a tantárgyak metszéspontjában elhelyezkedő közös tartalmakat és fejlesztési feladatokat.

A gimnáziumi nevelés és oktatás egyik alapvető célja, hogy a tanulókat összefüggésekben és rendszerben való gondolkodásra nevelje, és megtanítsa őket a hatékony tanulási módok alkalmazására. Tegye képessé őket információk szerzésére, szűrésére és feldolgozására, az információs társadalomban való eligazodásra. Követelményeivel és tevékenységével ösztönözze a tanulókat tudásra épülő, önálló vélemény kialakítására, alternatívák felismerésére és mérlegelésére, majd az ezeken alapuló felelős döntésekre, illetve tudásuk folyamatos bővítésére.

Az iskola a saját arculatával, teljes programjával, helyi sajátosságaival, a tanulás szervezésének változatos módjaival biztosítja, hogy diákjai érdeklődésüknek, képességeiknek, eredményeiknek, pályaválasztási szándékuknak megfelelően tanulhassanak. Hozzájárul a reális énkép és önértékelési mechanizmus kialakulásához és felkészíti a diákokat a felnőtt lét szerepeinek betöltésére. Elősegíti az egészséges életvitel iránt elkötelezett szemlélet és magatartás kialakulását.

A képzési folyamatban figyelembe veszi a tanulók életkori sajátosságait, az életkorhoz és az egyéni érettséghez igazodva optimalizálja terhelésüket. Felismerteti a testi és lelki egészség megalapozásának és megőrzésének

fontosságát az egyes tanuló szintjén is, elősegíti az ehhez szükséges magatartásformák elsajátítását. Személyre szóló fejlesztésre törekszik, támaszkodik a tanulók érzelmi intelligenciájára, képzeletére, számít kreativitásukra, illetve tudatosan is előmozdítja mindezek fejlesztését.

A személyiségfejlesztésben fontos feladat a felelős társadalmi magatartás kialakítása, a megfontolt döntéshozatalra képes, aktív állampolgári szerepre, a demokratikus életforma gyakorlására való felkészítés, ezzel együtt a jogok és kötelességek összetartozásának tudatosítása. A piacgazdaság keretei között működő társadalomban elengedhetetlen feladatnak tekinti a mindennapi életben fontos és alkalmazható gazdasági-, pénzügyi és vállalkozói ismeretek és technikák elsajátíttatását.

A személyiség formálásában nélkülözhetetlen szerepet tölt be az esztétikai nevelés. Az iskola elősegíti, hogy tanulói minél tovább jussanak azon az úton, amely a szépség puszta megtapasztalásától annak mélyreható élményéig vezet. A szépség – a művészeti nevelés és oktatás mellett – jelen van a gondolkodás művelésében és a mindennapi környezet alakítására irányuló iskolai tevékenységben.

A tanulók személyiségére meghatározóan hat az iskola saját éthosza, mindennapjainak létmódja, az a légkör és környezet, amelyben az iskolai élet zajlik. A gimnáziumi nevelés-oktatás fontos feladatának tartja, hogy biztosítsa a diákok a testi, lelki és szociális fejlődését, és hozzájáruljon a környezettudatos magatartás kialakulásához.

A magatartás, az életvitel, a szociális képességek területén lényeges az önmagukért, társas környezetükért és a tágabb természeti-társadalmi környezetért érzett erkölcsi felelősség fejlesztése. Az iskola által szervezett tevékenységekben, tanulási és más élethelyzetekben tapasztalja meg a tanuló az olyan normák fontosságát és érvényesíthetőségét, mint a másik ember megbecsülése, a cselekvő hazaszeretet, a nyitottság más népek kultúrája, hagyományai iránt. Ennek érdekében a gimnázium részesítse előnyben azokat a tanulási formákat, amelyekben meghatározó a kezdeményezőkészség, a másokkal történő hatékony együttműködés, valamint a saját munkáért, cselekedetért érzett felelősség.

A gimnázium mint általánosan művelő iskolatípus készítse fel tanulóit arra, hogy az iskolából a folyamatosan változó világba lépnek. Ismerjék és ápolják hazánk természeti, történelmi-kulturális értékeit, illetve hagyományait. Tudatosuljon bennük az Európai Unió és benne a magyar társadalom demokratikus létmódja. Legyenek tisztában hazánk szerepével az európai integrációs folyamatokban, szembesüljenek a kultúraváltás és a globalizáció jelenségeivel, kihívásaival.

Kerettantervi ajánlás a tantárgyak követelményeinek teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A gimnázium 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

1. számú

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	**10.**	**11.**	**12.**
Magyar nyelv és irodalom	148	148	148	128
Történelem	74	55,5	111	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	111	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	92,5	74	111	96
Matematika	111	111	111	128
Informatika	55,5	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Fizika	55,5	74	74	
Biológia és egészségtan		37	74	64
Kémia	55,5	74		
Földrajz	74	74		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma	18,5	18,5		
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			74	96
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**		**1110**	**960**

2. számú

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Magyar nyelv és irodalom	148	148	148	128
Történelem	74	55,5	111	96
Emberismeret és etika			37	
1. Idegen nyelv	111	92,5	111	96
2. Idegen nyelv	92,5	74	111	96
Matematika	111	111	111	128
Informatika	55,5	37	55,5	48
Bevezetés a filozófiába				32
Fizika	55,5	74	92,5	
Biológia és egészségtan		55,5	74	64
Kémia	74	74		
Földrajz	74	74		
Ének-zene	37	37		
Rajz és vizuális kultúra	37	37		

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	**10.**	**11.**	**12.**
Testnevelés és sport	92,5	92,5	92,5	80
Osztályfőnöki	37	37	37	32
Társadalomismeret	18,5	18,5	18,5	16
Tánc és dráma				32
Mozgóképkultúra és médiaismeret			18,5	16
Művészetek (a konkrét tartalmat az iskola helyi tanterve határozhatja meg)			37	32
Szabadon tervezhető			55,5	64
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**		**1110**	**960**

A Nat műveltségterületeinek megjelenése a gimnázium 9–10. évfolyam tantárgyi rendszerében

A Nat műveltségi területei	Tantárgyak
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom (dráma)
Élő idegen nyelv	Idegen nyelv
Matematika	Matematika
Ember és társadalom	Történelem Ember és társadalomismeret, etika Bevezetés a filozófiába Társadalomismeret
Ember a természetben	Fizika Biológia és egészségtan Kémia
Földünk – környezetünk	Földrajz
Művészetek	Magyar nyelv és irodalom (dráma) Ének-zene Rajz és vizuális kultúra Mozgóképkultúra és médiaismeret Testnevelés és sport (tánc)
Informatika	Informatika
Életvitel és gyakorlati ismeretek	Fizika Kémia Biológia és egészségtan Osztályfőnöki Testnevelés és sport
Testnevelés és sport	Testnevelés és sport (tánc)

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A magyar nyelv és irodalom tantárgy biztos és állandó értékeket és a jelenben alakuló, változó kultúrát közvetít. Tartalommal tölti meg és erősíti a nemzeti nyelvi és kulturális identitást, felkelti a minőségi megnyilatkozás iránti igényt, erősíti az etikai, erkölcsi ítélőképességet és elősegíti a jelen és a jövő egységesülő világában más kultúrák megismerését. A tanításnak *hiteles kérdések és válaszok* megfogalmazásával kell reagálnia a diákok mindennapi életvilágára. Így például azzal is számolnia kell, hogy az elektronikus információhordozók, a műholdas televíziózás, a videokultúra térhódításának közegében működik. E kihívás még előre nem látható erővel hat a könyv kulturális, információhordozó és szellemi jelentőségére. Tudnia kell azt is, hogy az ifjúsági szubkultúrán belül a zenének és a mozgóképi művészeteknek nagy szerepük van; de azt is figyelembe kell vennie, hogy a kulturális hátrány, a szegénység és az élményhiány mint nyelvi deficit jelentkezik az iskolában, valamint hogy a nyelvi manipulációt és az információ szabadságát egyaránt megtapasztalja az érintett korosztály.

Tantárgyunk feladata, hogy az iskola mindennapjaiban hatékony és meggyőző legyen egyrészt mint a tanuláshoz elengedhetetlenül szükséges önkifejezési, szövegértési, gondolkodási képességeket fejlesztő tartalmak és tevékenységek rendszere, másrészt mint az érzelmi élet gazdagítása, a személyiségfejlesztés, az értékátadás meghatározó terepe.

A magyar nyelv tantárgy feladata, hogy fejlessze a nyelvi megértés és kifejezés képességét, tudatosítsa és rendszerezze a korábban megszerzett tudást a nyelv társas, társadalmi szerepéről, a nyelv és gondolkodás viszonyáról, az anyanyelv jelenbeli és múltbeli változásairól. A középiskolát végzettektől elvárt nyelvi kultúra magában foglalja a beszédértés, a beszéd, a szövegértés és a szövegalkotás képességét és mindezek minőségi alkalmazását a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások különféle élethelyzeteiben. (Ideértve a hangzó és írott szövegek mellett az audiovizuális közlés és az IST különféle jelenségeinek ismeretét, megértését, készségszintű gyakorlati alkalmazását.) Az igényes és a kellő mértékben tudatos anyanyelvhasználat előmozdítja más élő nyelvek tanulását.

Az irodalmi műveltség elsajátítása által a diákok mindenfajta szövegnek pontosabb értőivé válhatnak. Megismerhetnek olyan élethelyzeteket, döntési szituációkat, erkölcsi dilemmákat, megoldási mintákat, magatartásformákat, értékeket, eszméket és gondolatokat, amelyek a saját életükben is érvényesíthetők. Együttérzővé válhatnak más magatartások, életformák, szociális helyzetek, meggyőződések iránt. Megismerhetik a nyelv kifejező lehetőségeit, ezáltal az anyanyelv szépségének átélt élményével gazdagodhatnak. Megszerezhetik azt a műveltségi anyagot, amely a magyar és az európai kultúra hivatkozási alapja. Megismerhetnek más alternatívát a tömegkultúra mellett, modellt az igényes önművelésre. Igényesebbé válhatnak abban, hogyan tegyenek föl kérdéseket, mennyire mélyen és pontosan fogalmazzanak meg problémákat. Az irodalmi recepció tényezőinek tudatosítása, az irodalom megítélésében, befogadásában megjelenő többféle nézőpont megismerése révén az irodalmat, mint a mindennapokban, a különféle személyiségek látókörének, attitűdjének stb. megfelelően változó jelenséget érthetik és fogadhatják be. Képessé válhatnak ezáltal az önálló véleményformálásra, kánonok, értékek személyes megítélésére, a tudatos olvasmányválasztásra.
Tantárgyaink céljai és feladatai között – egy olyan világban, ahol a „szót értés'' jelentősége ugrásszerűen megnőtt a személyes kapcsolatokban, a munkavállalásban, az érvényesülésben – kiemelten szerepel, hogy az iskola esélyt nyújtson a diákoknak arra, hogy sikeressé váljanak további tanulmányaikban és a munka világában. A demokráciában a politikai, közéleti, helyi önkormányzati és a civil szféra egyaránt felelős döntéseket hozó polgárokat kíván, akik artikulálni és érvényesíteni tudják érdekeiket és értékeiket, akik szellemileg-lelkileg felnőtt emberek. Tantárgyunk hatékonyan tud hozzájárulni ehhez. Célunk továbbá, hogy a diákok a 21. század információs társadalmában is megőrizzék az anyanyelv és a személyes érintkezés, a személyes gondolat semmivel sem pótolható értékét.

Megjegyzés:
A magyar nyelv és irodalom kerettanterve magyar nyelvből a 11–12. évfolyamra, irodalomból pedig a 9–12. évfolyamra kétféle tematikai-tartalmi felépítést közöl.

Fejlesztési követelmények

A beszédkészség fejlesztése, a szóbeli szövegek megértésére, értelmezésére és alkotására, a kulturált nyelvi magatartásra való fölkészítés középiskolai fokon is alapkövetelmény a magyar nyelvi és irodalmi nevelésben. Az életkornak megfelelően fejlett kommunikáció minden beszédhelyzetben a beszédpartnerekkel való együttműködés képességét jelenti, a másként vélekedők álláspontjának felfogását, tiszteletét, a saját vélemény megvédését, illetve korrigálását. Feltételezi a kommunikációs zavarok fölismerését és képességet feloldásukra, kritikus magatartást a téves ítéletek, a manipulációs szándékok fölismerésében. A hatásos kommunikáció megkívánja a verbális eszközök, a szöveg- és mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezés (testbeszéd) sikeres összehangolását, a megfelelő stílust és magatartást a magán- és a nyilvános kommunikáció ismeretlen helyzeteiben is. A kommunikációban való részvételhez a befogadó oldaláról elengedhetetlenül szükséges a kommunikáció pragmatikai szintű jelzéseinek megértése, értelmezése, illetve alkalmazása. A fejlesztés fontos területe a tömegkommunikációra és az audiovizuális, informatikai alapú (IST) közlésekre vonatkozó tudásanyag bővítése: az általános iskolában tanult műfajok körének kiterjesztése, az értő, kritikus befogadáson kívül önálló szövegalkotás néhány publicisztikai, audiovizuális és informatikai hátterű műfajban, a képi elemek, lehetőségek és a szöveg összekapcsolásában rejlő közlési lehetőségek kihasználásával.

A középiskola szintjének megfelelő szövegértés fejlesztésében követelmény az elemzési, szövegértelmezési jártasság színvonalának emelése a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani, pragmatikai ismeretek alkalmazásával és az elemzés kiterjesztése a szépirodalmi szövegek mellett a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti (audiovizuális, informatikai alapú) szövegek feldolgozására, értelmezésére is. Ez a tevékenység magában foglalja a szövegek nyelvi-stilisztikai, retorikai sajátosságainak értelmezését, jelentésszerkezetük, gondolatmenetük feltárását, a szöveg szó szerinti és mögöttes jelentésének értelmezését, a szöveg vizuális megjelenítéséből, a szöveges és vizuális, audiovizuális elemek kapcsolatából adódó jelentésrétegeinek, többletjelentéseinek feltárását. A szövegértésnek ki kell terjednie a szövegek közti kapcsolatok vizsgálatára, az azonos problémák különböző megközelítéseinek, a különféle műértelmezéseknek az összehasonlítására és a velük kapcsolatos önálló állásfoglalásra.

A szövegalkotás folyamatos fejlesztése a szabatos fogalmazás követelményén kívül a személyiséget kifejező, egyéni stílus bátorítását is jelenti. A szövegértés és -alkotás képessége ezen a fokon kiterjed az egyén magánéletének és társas-társadalmi életének minden szóbeli és írásbeli megnyilatkozására valamennyi kommunikációs funkcióban (tájékoztató-ábrázoló, kifejező, meggyőző, felhívó, kapcsolatteremtő és -tartó). A korábban is gyakorolt közlésformák (elbeszélés, leírás, jellemzés) folyamatos fejlesztésén túl kiemelkedően fontos, hogy kellő gyakorlatot szerezzenek a diákok az érvelés technikájában szóban és írásban egyaránt. Továbbra is fontos sokféle lehetőség biztosítása a kreatív szövegalkotó tevékenységre, például személyes élmények, belső képek fölidézésére, a szöveg játékos átalakítására, újságműfajok művelésére, valamint hosszabb fölkészülést igénylő (pl. digitális elemeket, multimédiás eszközöket is használó) tanulmány, pályázat alkotására. A változatos szövegelemző eljárások önálló használata biztosítja a művek gondolati, erkölcsi, esztétikai jellemzőinek egyre teljesebb megértését, a fejlett kifejezőképesség pedig a következtetések szabatos, az egyéni véleményt, élményt is kifejező bemutatását.

A tanulási képesség fejlesztésének fontos területe a kapcsolatteremtés és az együttműködés képességének alakítása a társakkal, a szöveggel; a nyelvhasználat, a gondolkodás, a viselkedés és érzelemkifejezés összefüggéseinek megértése. Feladata másrészt a kognitív képességek tevékenységekben való alakítása: a történeti gondolkodás, a problémamegoldó gondolkodás, a jelentésszintekre vonatkozó szövegelemzési eljárások, az indukció és dedukció, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásainak alkalmazása. Szorosan összefügg ezzel a rendszeres könyvtári munka, a különféle (pl. informatikai technológiákra épülő) információhordozók használata, annak a képességnek elsajátítása, hogy kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal igazodjanak el az információk világában; értelmesen és értékteremtően tudjanak élni az önképzés lehetőségeivel.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete középiskolai fokon alapkövetelményként a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló fölismerését, a tanultak tudatos alkalmazását jelenti. Ezt kiegészíti a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról szerzett tudás. Ezek az ismeretek alapozzák meg a nyelvi normákhoz való tudatos alkalmazkodást, a nyelvhelyességi kérdések felelős megítélését, az aktív nyelvművelésben való részvételt, a saját nyelvi teljesítmény tökéletesítését. Az anyanyelvi műveltség fontos összetevője a tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól; a magyar nyelv és a magyar művelődés

elválaszthatatlan kapcsolatának tudatosodása és élményi átélése. A tanulmányoknak ezen a fokán valódi lehetőség nyílik az anyanyelvi ismeretek tudatos fölhasználására az idegen nyelvek tanulásában.

Az irodalom és az olvasó kapcsolatában változatlan követelmény annak magasabb szinten való megértése, hogy milyen élményeket, érzelmeket, jelentéseket közvetít az irodalom az egyének és a közösség számára. Változatlanul igény az irodalomtanítás élményszerűsége, a kapcsolatteremtés a tananyag és a tanulók személyes életproblémái között, az irodalmi élményeknek nemcsak tárgyszerű, hanem kreatív, játékos feldolgozása is. Középiskolai fokon elvárható a művek tágabb kontextusban látása, például egy-egy téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása. Annak vizsgálata, milyen hatása és olvasatai voltak a műnek a maga korában, mik az érintkezési pontjai a kortársak műveivel, milyen a megítélése az utókorban. Hozzátartozik ehhez a teljesebb irodalomtudáshoz a magyar irodalom néhány jelentős témájának, kapcsolódási pontjának fölismerése eltérő világlátású, szemléletű művekben, például élet és halál, szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezet, barátság, szerelem, nemzeti hagyományok, érzelmi-szellemi kötődések, magyarság és európaiság témakörében.

Az irodalmi műveltség elsajátítása több összetevőből áll. Mindenekelőtt képesség a művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai elemeinek megértésére, megfogalmazására a tanult fogalmak használatával szóban és írásban. E tudás része az irodalom folytonosságának és változó jellegének fölismerése, tájékozottság a magyar irodalom történetében, a magyar és az európai irodalom néhány kapcsolódási pontjában. De idetartozik az alapvető korstílusok és műfajok ismerete, néhány klasszikus magyar író, költő pályaképének, életútja fontosabb állomásainak, illetve más alkotók írói portréjának önálló bemutatása. Az irodalmi tanulmányok fontos kiegészítője a folyamatos tájékozódás a nevezetes emlékhelyekről, különösen a régió, a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.

Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai érzékenység a felnőttkor küszöbére ért ember meghatározó tulajdonsága. E téren a magyar nyelvi és irodalmi tanulmányokra jelentős szerep hárul a logikus gondolkodás képességének növelésében és az önismeret, az önkritikai érzék folyamatos fejlesztésében. Az irodalmi művek feldolgozásában a véleményeknek teret adó megbeszélés növeli a fogékonyságot az igazságra, a megértésre, az együttérzésre mint értékre, segítheti az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogását, ráhangolhat a pozitív érzelmekre, a derűre, a szépségre.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömegkommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában.

Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben.

Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs és audiovizuális műfajok alkotására szóban és írásban, a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével (diákújság vagy más szerkesztése).

Az irodalmi művekben, illetve az órai megbeszélésben észlelt kommunikációs zavaroknak, majd ezek okainak felismerése és törekvés a feloldásukra.

Az irodalmi művek szereplőinek magatartásában érzékelhető manipulációs szándékok felismerése.

A szereplők testbeszédének (nem nyelvi kifejezőeszközeinek) értelmezése a színpad és a film világában.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A szöveg makro- és mikroszerkezetének, az egész és rész viszonyának vizsgálata szakmai-tudományos, publicisztikai és szépirodalmi művekben, az audiovizuális és informatikai alapú média különböző műfajaiban.

Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és a kommunikációs helyzetből, illetve a szöveg sajátos szervezettségéből adódó többletjelentéseinek tudatos megkülönböztetése.

Legalább egy mű elemző bemutatása során különböző műértelmezések összevetése egymással és az értelmezett művel.

Gyakorlatok a köznyelvitől elütő (például régies, elliptikus, bonyolult mondatszerkezetű) szövegek megértésére.

3. Írás, szövegalkotás

Szövegátalakítás hangnem- és szempontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.

A kommunikációs helyzetnek (ki, kinek, milyen céllal, milyen formában) megfelelő szabatos szövegalkotás a felépítés, tagoltság, kifejtettség, tartalmasság, koherencia, kifejezésmód és a műfaj figyelembevételével különféle témákban.

A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli megnyilatkozás a személyes érintettség kifejezésével.

Különböző nézőpontú értékelések érveinek összevetése alapján önálló állásfoglalás különféle műfajokban, például glossza, recenzió, könyvajánlás, kiselőadás formájában.

Kreatív gyakorlatok az „alkotótárs" helyzetéből, művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, jelenetek előadása hangnemváltással, egy-egy versszak írása kötött formában, befejezésváltozatok alkotása, történetátírás új nézőpontból, hiányzó szövegrészek beírása, szakaszok, illetve sorok rendjének újraalkotása.

Szereplők – drámai szituációhoz kötődő – feltételezhető gondolatainak megfogalmazása.

Rendezői utasítás írása egy-egy jelenethez: színpadkép, színpadi mozgás, díszlet, jelmez.

Vizuális elemek (kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) tudatos alkalmazása az írott nyelvben (pl. beszámoló, portfolió, informatikai hátterű szövegek, különféle publicisztikai műfajok stb.).

4. A tanulási képesség fejlesztése

Gyakorlottság a jegyzet- és vázlatkészítésben írott szövegről, előadásról.

Irodalmi és köznapi témákban ismeretterjesztő, értekező szövegek feldolgozása, az adatok rendszerezése önállóan vagy csoportmunkával.

Az iskolában tanult anyag kibővítése önálló könyvtári kutatással, különböző típusú dokumentumok (könyv, folyóirat, video, multimédia, CD) kiválasztása, értékelése és felhasználása megadott vagy választott témában.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi szintek szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi szintű megnevezése, az ismeretek önálló felhasználása értelmezési és fogalmazási feladatokban. Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése.

Különféle tartalmú publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati (pl. digitális) szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak, vizuális megjelenítésének bemutatásával.

A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele.

A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.

A helyesírás értelemtükröztető lehetőségeinek ismerete és felhasználása.

A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése és igényes alkalmazásuk különféle szövegek értelmezésében, felolvasásában, memoriterek előadásában.

6. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról

Az irodalom mint valóságmodell és teremtett világ.

Néhány példa ismerete a jelentés és a hatás történeti feltételezettségéről és változásairól, a befogadás és a jelentésadás történetiségéből.

Tapasztalatszerzés az európai és a magyar irodalom két nagy forrása, a görög-római antikvitás és a Biblia utóéletéről, hatásáról, a közös hagyományban utalási rendszerként való továbbéléséről.

Bizonyos toposzok, archetípusok, vándormotívumok fölismerése, a tanult művek elhelyezése motivikus kontextusban (például évszakok, sziget, hegy, kert, tűz, utazás).

Epikai művekben az idő- és eseményszerkezet fölismerése; a cselekményszálak szétválasztása több szálon futó cselekmény esetében; eseményszerkezet és szövegszerkezet (fabula és szüzsé) viszonyának vizsgálata.

A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, a nézőpontok érzékelése, az elbeszélő nézőpont, a beszédhelyzet (látókör) azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben.

Az előreutalások és késleltetések fölismerése, szerepük megfogalmazása.

A leírások funkciójának értelmezése, a jellemzés eszközeinek azonosítása.
Lírai művekben a költő életrajzi alakja és a versben megszólaló „én'' megkülönböztetése.
A vers beszédhelyzetének, a megszólító és megszólított viszonyának bemutatása.
A lírai kompozíció néhány meghatározó elemének (például beszédhelyzet, időszerkezet, logikai szerkezet, refrén) azonosítása.
A lírai költemény hangnemének, műfajának, verstípusának megnevezése.
A versritmus és a rímelés jellegének és hangulati hatásának, valamint néhány alapvető versformának az ismerete; a tanult művekben a szöveghangzás szerepének fölismerése.
A dráma műnemének, sajátosságainak meghatározása; a cselekmény elemeinek és szerkezetének bemutatása; szövegtípusok azonosítása a drámában.
Idő-, tér- és cselekménykezelés fölismerése a tanult drámákban; párhuzamos jelenetek, az epikai és drámai cselekményszervezés és az időkezelés összevetése.
A tragédia, a tragikus hős meghatározása, jellemzése.
A drámai konfliktus, az akció és dikció, az írott mű és az előadás viszonyának bemutatása.
A dráma és a színház kapcsolatának, kölcsönhatásának jellemzése az európai színház- és színjátszástörténet néhány nagy korszakában.
Irodalmi és művelődéstörténeti ismeretek alapján tájékozódás az irodalom kronológiájában és földrajzában.
Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölidézése az alkotók életrajzából.
Korokhoz kötődő témák, problémák meglátása a tanult irodalmi művekben és értekező prózai alkotásokban.
Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében.
Kapcsolatok fölismerése az európai irodalom kezdetei és későbbi magyar irodalmi alkotások között.
Kortársi kapcsolatok, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggések fölfedezése a tárgyalt művekben.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Az irodalom önmegértést, önértelmezést elősegítő funkciójáról való tapasztalat felhasználása.
A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása.
Az eltérő és egymással szembesülő igazságok, egyazon kérdésre adott különböző magatartásválaszok jellemzése.
Állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendjéről.
Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
A tömegkommunikáció	A kommunikációs folyamat tényezőinek és funkcióinak áttekintése. Az újságbeli, a rádiós és televíziós, digitális (IST alapú) információközvetítés meghatározó műfajai, ezek nyelvi kifejezési formáinak, hatáskeltő eszközeinek, képi eszközeinek azonos és különböző jellemvonásai.
A nyelvtani szintek grammatikája	Hangtani ismeretek: magyar hangállomány, hangtörvények; alaktan: szóelemek, szótő, képző, jel, rag – kapcsolódásuk és változataik; szófajtan: a szófaj fogalma és a szófaji rendszer; mondattan: a mondatok osztályozása, a szintagmák, egyszerű és összetett mondat; jelentéstan: hangalak és jelentés viszonya a nyelvi szinteken.
A szöveg szerkezete és szintaktikai szintje	A szöveg és a mondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe. A mondat szórendjének összefüggése a szövegbe ágyazottsággal, aktuális tagolása.

Témakörök	Tartalmak
A szöveg jelentése	A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai eszközök szerepe a szöveg jelentésében.
Helyesírás	A szöveg központozása. A magyar helyesírás alapelvei.
Könyv- és könyvtárhasználat	Témafeldolgozás különböző – verbális és audiovizuális elektronikus és digitális – információhordozók felhasználásával.

Fogalmak
A tömegkommunikáció tájékoztató, véleményformáló, ismeretterjesztő műfajai: cikk, glossza, recenzió, kritika, kommentár, interjú, riport.
Szöveg, szövegegységek: bekezdés, tömb, szakasz; szövegkohézió (lineáris, globális); szövegkapcsoló elemek: kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautaló kapcsolatok, egyeztetés a szövegben; a hiány összetartó szerepe; jelentésrétegek, témahálózat, tételmondat, kulcsszó; kötött és kommunikatív (szabad) szórend, aktuális tagolás: ismert és újságoló rész (téma, réma); szövegfonetikai, vizuális eszközök.
Központozás: gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző, idézőjel szerepe.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Szerző – mű – befogadó	Műelemzés és műértelmezés verses és prózai művek kreatív feldolgozásával.
Mítosz és irodalom	Mitológiai történetek. Jellemző részletek az Iliászból vagy az Odüsszeiából.
Az antikvitás irodalma	Szemelvények a görög és a római lírából (legalább négy mű). A görög dráma: Szophoklész egy drámája. Antik témák, alakok továbbélése az irodalomban, filmen és a képzőművészetekben (archetípusok, archetipikus helyzetek, mitológiai és irodalmi adaptációk, átiratok, intertextualitás, reflexív megnyilatkozások ismerete, felfedezése).
A Biblia és hatása az irodalomra	Részletek az Ó- és Újszövetségből. Bibliai témák és műfajok továbbélése az európai és a magyar irodalomban, képzőművészetekben, filmen (pl. bibliai archetípusok, a kétszintes világkép megjelenései, az apokalipszis motívuma, bibliai parafrázisok, adaptációk stb.).
A középkor irodalma	Legalább öt szemelvény tematikai és műfaji változatosságban az európai és a magyar középkor irodalmából (himnuszok, legendák).
Portrék, verses és prózai alkotások az európai és a magyar reneszánsz irodalomból	Balassi Bálint költői portréja. Néhány mű, részlet a magyarországi udvari reneszánsz és a reformáció irodalmából.
Portrék a magyar barokk irodalomból	Zrínyi Miklós és a barokk eposz látásmódja.
Az európai színház történetéből	Shakespeare drámái, legalább egy mű feldolgozásával. A francia klasszicista dráma jellemző vonásai (pl. Molière).

Fogalmak
Művelődéstörténeti korszak, korstílus, antikvitás, középkor, humanizmus, reneszánsz, reformáció, barokk; mítosz; testamentum, evangélium, prófécia, példázat, zsoltár, eposz, eposzi kellék, legenda, trubadúrköltészet, novella, históriás ének, széphistória, fikció, fiktív levél; ciklus; drámai műnem, késleltetés, katarzis, kardal, hármas egység; allegorikus ábrázolás, alakzat, gondolatritmus, körmondat, ütemhangsúlyos verselés, Balassi-strófa, időmértékes verselés, jambus, trocheus, daktilus, anapesztus, spondeus; értelmezés.

Memoriter
Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább három vers, egy 10-15 soros prózarészlet vagy egy drámarészlet); az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek
Néhány történet az antik mitológiából és a Bibliából; jellemző részletek az Iliászból vagy az Odüsszeiából; Janus Pannonius egy-két verse; Balassi Bálint: Egy katonaének és még két vers; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem – néhány részlet; Szophoklész, Shakespeare, Molière egy-egy drámája vagy drámarészlete.

A továbbhaladás feltételei

Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat. A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő fogalmazás. A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeikről és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás, kritikus magatartás befogadásukban. Az irodalom és az olvasó kapcsolatában a sajátos kommunikációs viszony fölismerése.

Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján. A szöveg szerkezetének, témahálózatának fölismerése. Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és többletjelentésének megkülönböztetése. A szövegfonetikai eszközök és pragmatikai szintű jelzések szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében. Szabatos, világos fogalmazás: a kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegfelépítés. Vizuális kifejező elemek alkalmazása írott és digitális szövegekben. A művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából.

A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség. Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról. Könyvtárhasználati tájékozottság.
Epikai, drámai, lírai formák és a tanult műfajok azonosítása. Az epikai művekben a szereplők és a köztük levő viszony jellemzése, a drámai művekben az idő-, tér- és cselekményszerkezet bemutatása. A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, az elbeszélői nézőpont, a beszédhelyzet értelmezése. A lírai kompozíció néhány meghatározó elemének (beszédhelyzet, verselés, ismétlődés) megnevezése. Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete. Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölidézése az alkotók életrajzából. Kapcsolatok fölidézése az európai irodalom kezdetei és a későbbi magyar irodalmi alkotások között.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata.

A stílusváltás képességének bizonyítása változatos témájú és műfajú szóbeli megnyilatkozással különböző kommunikációs helyzetekben.

Saját szöveg előadása a tanult beszédtechnikai, kommunikációs és retorikai ismeretek fölhasználásával iskolai, órai kommunikációs helyzetekben.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, a megértés visszaigazolása, a saját és az eltérő vélemény összevetése.

Közéleti írásbeli és szóbeli kommunikáció irodalmi értékű mintáinak tanulmányozása, értékelése.

2. Olvasás, írott szöveg megértés

A szövegelemzés módszereinek gazdagítása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával.

Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése.

Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése.

Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve mai olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és e különbség megfogalmazása néhány könnyebben átlátható példában.

A kifejezésmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása néhány tanult irodalmi mű szövegének részleteiben.

3. Írás, szövegalkotás

Az érvelés technikájának tudatos alkalmazása irodalmi beszámolókban, mindennapi kérdések megválaszolásában szóban és írásban.

Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás (kézi és digitális) e műfajokban.

Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).

Egyszerűbb értekezés készítése valamilyen eszmetörténeti, stílustörténeti vagy egy-egy korszak művészeti-irodalmi életére vonatkozó kérdésről.

Önálló műelemzés készítése előre megadott szempont szerint.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Különféle tantárgyak feladatainak megoldása változatos közlésformákban és szövegfajtákkal: definíció, magyarázat, kifejtés, osztályozás, összefoglalás.

Az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az Internet (audiovizuális csatornák, IST) kínálta lehetőségekkel.

A megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása.

Az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközkészletének használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja.

Közéleti és hivatalos írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése és értékelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezésmód, retorikai eszközök használata).

Az érvelés technikájának ismerete és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei.

A retorikai hatásának értelmezése, értékelése szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban. A szöveg vizuális összetevőinek értelmezése különféle digitális, informatikai alapú műfajokban. A helyesírási ismeretek kibővítése: a tanulmányokban előforduló nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak helyesírása.

6. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról

Ismeretek szerzése és megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról, a szerző, a mű, az olvasó történetileg változó kapcsolatáról, az irodalom és az olvasóközönség történeti alakulásáról.

Néhány alapmű kortársi és utókori hatásának, olvasatainak önálló ismertetése.

A korabeli társművészetekkel való kapcsolatok, párhuzamok néhány alapvető példájának bemutatása.

Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben.

A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok szemléleti és stiláris sajátosságainak bemutatása az elsajátított fogalmak alkalmazásával.

Az olvasott művek elhelyezése különféle kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában.

A tanult epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása különböző szövegelemző eljárásokkal, műfajelméleti ismeretek alkalmazásával.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

A tanult epikus és drámai művekben a szereplők rendszerének, társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása.

A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták azonosítása.

Az értékrend és a beszédmód összefüggéseinek vizsgálata.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Nyelvváltozatok	Rétegzettség és norma a nyelvhasználatban. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái, tartalmi és magatartásbeli követelményei. A stílusrétegek. A magán- és a nyilvános élőszóbeli és írott kommunikáció, a dialogikus és a monologikus forma különbsége. A digitális, informatikai alapú szövegek stílusrétegei.
Alapvető retorikai ismeretek	Az érvelés technikája; érvek, ellenérvek felsorakoztatása, a cáfolat módszerei. A hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegműfajokban, az audiovizuális és multimédiás közlés különböző formáiban.
Szövegtípusok	Elbeszélés, leírás, levél műfaji jellemzőinek összefoglalása és rendszerezése. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban. Az értekezés, tanulmány, pályázat kidolgozásának állomásai, stiláris követelményei. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.
Helyesírás	A nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak írásmódja.
Könyv- és könyvtárhasználat	A könyvtári katalógusok, számítógépes adatbázisok, az internet szerepe az információszerzésben, témák feldolgozásában. A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.

Fogalmak

Nyelvi norma, nyelvváltozatok, a nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: standard, köznyelv, nyelvjárás, regionális köznyelv.
Csoportnyelvek, hobbinyelvek.
Retorika: szónoklat, alkalmi beszéd, meggyőző szövegműfajok; érvelés: tétel (állítás), érv, ellenérv, cáfolat.
Szövegtípus, szövegfajta; definíció, magyarázat, kisértekezés, értekezés, tanulmány, pályázat, referátum, előadás; hivatalos levél, meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.

IRODALOM

Témakörök	Tartalom
Írók, költők, irányzatok	Néhány szerző és irányzat az európai és a magyar felvilágosodás korából. Csokonai Vitéz Mihály és Berzsenyi Dániel alkotói portréja.
Katona József	Bánk bán – műelemzés és értelmezés. A mű utóélete.
Romantika a világirodalomban	Néhány epikai mű vagy műrészlet, két-három vers a 19. század világirodalmából.
A magyar romantika irodalma	Kölcsey Ferenc alkotói portréja, Hymnus és három verse, részletek értekező prózájából.
Három portré	Vörösmarty Mihály alkotói portréja: Csongor és Tünde, Szózat és négy vers. Jókai Mór egy regényének vagy három-négy novellájának részletes feldolgozása.

Témakörök	Tartalom
Petőfi Sándor	Jellemző műfajok, témák Petőfi életművében, teljes művek és részletek feldolgozásával, legalább tíz mű a korábban tanultakkal együtt.
Arany János	Jellemző műfajok, korszakok az életműben, legalább tíz műve a korábban tanultakkal együtt.

Fogalmak
Klasszicizmus, felvilágosodás, rokokó, szentimentalizmus, romantika; nyelvújítás; komikus eposz, rapszódia, románc, regénytípusok: kaland-, levél-, utazó-, tézis- és történelmi regény, verses regény; idő- és értékszembesítő verstípus; irónia, groteszk, pátosz, retorizáltság, műfajkeveredés; klasszikus strófaszerkezetek: aszklepiadeszi, alkaioszi, szapphói; szimultán verselés.

Memoriter
Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább három vers, egy 10–15 soros prózarészlet vagy egy drámarészlet); az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek
Berzsenyi Dániel: A közelítő tél és még két műve; Csokonai Vitéz Mihály legalább három műve; Katona József: Bánk bán; Kölcsey Ferenc: Hymnus és egy verse, részletek értekező prózájából; Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Szózat, A vén cigány és további két verse; Petőfi Sándor: Az apostol, A helység kalapácsa és öt lírai verse. Arany János: Toldi estéje és még hat verse, köztük legalább két ballada; Jókai Mór: Az arany ember vagy más regény, vagy három-négy novella; legalább két epikai mű vagy műrészlet a 19. század első felének világirodalmából, például Hugo, Balzac, Stendhal, Dickens, Hoffmann, Puskin műveiből.

A továbbhaladás feltételei

A szöveg megértését biztosító néma olvasás, szöveghű felolvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása. A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete.
Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolókban, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában. Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértekezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan. Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban. Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete. Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése. A helyesírási ismeretek kiegészítése a tanult idegen tulajdonnevek, a gyakori új idegen szavak írásmódjára vonatkozó szabályokkal.
Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása. A kifejezésmódok, stíluseszközök megfigyelése, értelmezése: a megbeszélt művek értelmezésének világos összefoglalása.
A tudásanyag megfogalmazása írásban a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról. A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása. A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyszerű ismertetése.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is. Kommunikációs zavarok felfedezése, elhárítása.

A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezésmód, a teljes értékű szóbeli és írásbeli kommunikáció érdekében megalapozott döntés nyelvhelyességi, stilisztikai, retorikai kérdésekben.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai – írott, audiovizuális, digitális környezetben megjelenő – szövegek, metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése. Manipulációs szándékok, technikák felfedezése.

Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a vizuális megformáltság, a kifejtettség és információs gazdagság fölismerése, értékelése.

20. századi művek olvasásában, megbeszélésében újfajta befogadói magatartás kialakítása, saját olvasatok indoklása.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempont követésével szóban és írásban.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között; az ilyen alkotások értelmezési szintjeinek kibontása.

3. Írás, szövegalkotás

Képesség a fogalomhasználat szempontjából is szabatos, igényes kifejezésmód és a szemléletes, egyéni stílus ötvözésére.

A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, kisértekezés, audiovizuális, multimédiás műfajok.

Lényegre törő, világos fölépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében (pl. digitális formában, multimédiás kiegészítésekkel).

Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stiláris lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stiláris különbségének figyelembevételével.

Önálló műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról többféle elemzési szempont alkalmazásával.

Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli (pl. prezentáció) bemutatása különböző nézőpontból, illetve különféle címzetteknek.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között a szöveg értelmezési szintjeinek kibontásával.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az analizáló, jelentésfeltáró és a szöveget egybelátó (holisztikus) szövegelemzési eljárások alkalmazása szakmai-tudományos, ismeretterjesztő, publicisztikai, közéleti (pl. audiovizuális, digitális) szövegek jelentésének értelmezésében.

Szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezése, a hibák önálló javítása.

A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése.

Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom – audiovizuális, digitális források – alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás, prezentáció formájában.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A tanult jelentéstani, stilisztikai, a szöveg vizuális megjelenésével kapcsolatos jelenségek önálló alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében.

Szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek földolgozása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.).

A konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértése.

Jelentéstani és stilisztikai tanulmányok hasznosítása az egyéni szókincs gazdagításában, a témának, a címzettnek, a műfajnak megfelelő árnyalt kifejezésmód továbbfejlesztésében.

A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.

6. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról

A hagyományos műnemi és műfaji keretek átalakulásának, megszűnésének megfigyelése, megnevezése és értelmezése: új regénytípusok és regényszerkezetek, a tárgyias líra, az összetett hangneműség, a groteszk és az irónia szerepe.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.

A magyar és az európai hagyományok és a modernség együtthatásának, egyedi megjelenési formáinak észrevétele, megnevezése az életművekben, az egyes alkotásokban.
Stílusirányzatok jellemző, esetleg mozgalomszerű vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).
Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.
Az irodalom határterületeihez tartozó alkotások (lektűr, ponyva) jellegzetességeinek megismerése. A szórakoztató film és művészfilm elkülönítése.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Jellemző hőstípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (szerelem, megbocsátás, felnőtté válás, bűn, bűnhődés, hazugság, kiszolgáltatottság stb.), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.
Az emberi kapcsolatok mikrotörténéseinek, a kapcsolatok szociális tartalmainak érzékelése, felfogása, értékelése.
Annak megvitatása, indoklása, hogy a különféle alkatoknak, magatartásformáknak, világlátásnak milyen szerepe van az életművek alakításában.
Világlátási, társadalomkritikai, filozófiai hatások megfigyelése az életművekben, egyes alkotásokban, a lehetséges értelmezések mérlegelése, összevetése, a különbségek megfogalmazása.
Az értékek átrendeződésének, az értékkeresés és értékválság folyamatának megfigyelése, értelmezése és egy vagy több mű alapján következtetések megfogalmazása.
A tárgyalt korszak stílusirányzati sokszínűségének bizonyítása; az egyes irányzatok egymás mellett éléséből néhány következtetés megfogalmazása.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban	A jelentéstan mint a stilisztika alapja: a szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek; a hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező. Motivált és motiválatlan szavak. Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték. Nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok a mindennapi nyelvhasználatban. Az egyéni kifejezés formái a különféle szakmai-tudományos, közéleti, publicisztikai, társalgási stílusrétegekben. A szöveg vizuális megformálása mint stíluselem. Az illusztrációk stílushatása, stílusértéke.
Szépirodalmi stílus	Hangszimbolika, ritmusjelenségek. A szóképek (trópusok) nyelvi szempontból. Alakzatok (figurák), az ismétlődés különféle formái a hangzás, a szóhasználat, a mondat és a szöveg szintjén. Egyéb stíluseszközök a szóhasználatban, a mondat- és a szövegalkotásban.
Helyesírás	A helyesírás értelemtükröztető és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban és egyéb szövegekben.

Fogalmak
Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály; denotatív, konnotatív jelentés; motiváltság, motiválatlanság; stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték; metaforizáció.
Szóképek: metafora, hasonlat, metonímia, összetett költői kép; alakzatok: kötőszóhiány, ismétlődés; mondatstilisztikai eszközök: verbális stílus, nominális stílus, hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, áthajlás, figura etimologica, eufemizmus, evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Madách Imre	Az ember tragédiája – műelemzés, értelmezés, a mű utóélete (recepciója).

Témakörök	Tartalmak
Világirodalom – szépprózа, líra, dráma	Művek, műrészletek a 19. század második felének európai próza- és drámairodalmából és lírájából. Stendhal, Balzac, Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete. Csehov vagy Ibsen egy drámája; egy-egy szimbolista és/vagy impresszionista lírai alkotás. A lektűr- és ponyvairodalom megjelenési formái.
Portrék a magyar szépprózából	Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye, legalább két novellája; egy novella a századforduló novellairodalmából (pl. Krúdy, Gyula, Bródy Sándor, Petelei István stb.); Móricz Zsigmond egy regénye vagy két novellája.
Ady Endre	Jellemző témák, korszakok az életműben, legalább nyolc mű tematikai változatosságban, egy ciklus mélyebb ismerete és egy publicisztikai mű.
Portrék a Nyugat első nemzedékéből	Karinthy Frigyes három műve, köztük legalább két szépprózai alkotás; Juhász Gyula, Tóth Árpád két-két műve; egy-két mű a Nyugat szerzőitől (pl. Kaffka Margit, Csáth Géza, Füst Milán stb.).
Babits Mihály	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább hat mű, köztük a Jónás könyve, továbbá egy esszé vagy tanulmányrészlet.
Kosztolányi Dezső	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább két novella, egy regény vagy regényrészlet, öt vers és egy esszé vagy esszérészlet.
Stílusirányzatok, képek, formák	Néhány mű az európai és magyar avantgárd irányzataiból (pl. Apollinaire, Kassák Lajos).

Fogalmak

Pozitivizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, aktivizmus; hangulatlíra, szerepvers, önmegszólító verstípus, képvers; fejlődésregény, karrierregény, regényciklus, novellaciklus; drámai költemény, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, tragikomédia; esszé, karcolat; paródia, látvány, látomás, parafrázis; kevert ritmusú vers, szabad vers.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (három vers a tanultakból, egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet); az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Madách Imre: Az ember tragédiája; Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye; egy novella a századforduló novellairodalmából (pl. Krúdy, Gyula, Bródy Sándor, Petelei István stb.) Móricz Zsigmond egy regénye vagy regényrészlete vagy két novellája; Ady Endre egy versciklusa és egy publicisztikai műve, valamint legalább nyolc vers az életmű többi részéből; Karinthy Frigyes két műve; Juhász Gyula, Tóth Árpád legalább két-két verse; egy-két mű a Nyugat szerzőitől, például Kaffka Margit, Csáth Géza, Füst Milán; Babits Mihály: Jónás könyve és még legalább hat mű, köztük az Esti kérdés, Balázsolás, továbbá egy esszé- vagy tanulmányrészlet; Kosztolányi Dezső legalább két novellája, egy regénye vagy regényrészlete, néhány verse, egy esszéje vagy esszérészlete; Stendhal, Balzac, Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete; Ibsen vagy Csehov egy drámája; szerzők és művek az avantgárd magyar és világirodalmából, például Kassák Lajos, Apollinaire egy-két műve; legalább egy, a lektűr körébe sorolható mű (irodalmi alkotás vagy film).

A továbbhaladás feltételei

Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.
A 20. századi szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, indoklása.
Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kisértekezés. Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása.
A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információfeldolgozás szabályainak megtartásával.
A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek megnevezése, alkalmazása a szakmai-tudományos, szépirodalmi szövegek értelmezésében. A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben. Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról. Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása. Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével. Jellemző hőstípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).

12. évfolyam

Belépő tevékenységek

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Az egyéni, a kisközösségi, a nyilvános, a közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben és a szépirodalmi nyelvi jelenségek megítélésében, a saját nyelvi teljesítmény csiszolásában, az önkorrekcióban.
Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében: a kommunikációs funkció, előfeltevések, tudáskeret, pragmatikai jelentés stb. megítélésében.
Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyszerű megfogalmazása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Kritikai érzék különféle műfajú és témájú és megjelenésű (pl. multimédiás-digitális, audiovizuális) szövegek magvasságának, koherenciájának, szerkezeti és stiláris minőségének mérlegelő értékelésében, a szerzői előfeltevés, vélemény fölismerése, rekonstruálása.
Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok alapján az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének önálló feltárása, megvitatása.
Egyszerűbb irodalomelméleti, nyelvészeti szakszövegek olvasása, földolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.
Annak alkalmazása, hogyan hat egymásra a szöveg és az olvasó világismerete (előzetes tudása, élettapasztalata, érzelmei, képzetei).
Nyitottság a jelenkori irodalmi szövegek befogadásában, megértésében a szokatlan szerkezetű, nyelvhasználatú művek, a magyar és az európai szöveghagyományt újraíró, újraértelmező művek befogadása iránt.

3. Írás, szövegalkotás

Adott vagy önállóan megnevezett probléma többoldalú megközelítése, földolgozása a tárgyalási szempontok sokfélesége közötti mérlegelés, a döntés indoklása.
Gyakorlottság az értekezés és esszé írásában, prezentáció, multimédiás szöveg alkotásában megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban és a vizuális elemek tudatos alkalmazásával.
A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismertetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés, prezentáció).
Az irodalmi és más olvasmányok széles választékát magában foglaló tájékozottság és személyes érintettség kifejezése a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelően szóban és írásban.

4. A tanulási képesség fejlesztése

A továbbtanulásra való fölkészülésként egyéni kutatómunka alapján nagyobb lélegzetű dolgozat megírása, prezentáció készítése a könyvtárhasználat, digitális források alkalmazása, szakszerű anyaggyűjtés, rendezés, kidolgozás, forrásjelölés tudásanyagának hasznosításával.

Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.

Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információforrásokban (például irodalmi adatbázisok, CD-ROM, magyar elektronikus könyvtár), irodalmi és más kérdések megvitatásához információk kiválasztása és újrarendezése.

Erkölcsi dilemma, irodalmi élmény értelmezéséhez, megvitatásához érvek felkutatása, válogatása, értékelése.

5. Ismeretek az anyanyelvről

Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, a konkrét nyelvi jelenségek helyes megítélésében.

Nyelvművelő kérdések szakszerű megválaszolása annak tudatában, hogy a nyelv jelen állapota nyelvtörténeti fejlődés eredménye, hogy a szinkrónia és diakrónia, valamint a nyelvi rétegzettség és a társadalom rétegzettsége elválaszthatatlan egymástól.

Kellő tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között. A legfontosabb nyelvemlékeink (a tihanyi alapítólevél, Halotti beszéd, Ómagyar Mária-siralom) megismerése. Nyelvtörténeti-nyelvtudományi kézikönyvek (pl. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára – TESZ) megismerése, használata.

A magyar nyelv történeti korszakairól szerezett tudás összekapcsolása az irodalomtörténeti tanulmányokkal.

Ismeret és véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről (nyelvvédelem és nyelvművelés).

A magyar nyelv eredetéről kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányában.

A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában felelős magatartás a magyar nyelv értékeinek őrzésében, aktív védelmében.

A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra.

6. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról

Az olvasott művekben a téma, a kompozíció, a nyelvhasználat, a motívumok összefüggései; a szépirodalom nyelvének megváltozását jelző jelenségek megfigyelése.

Az elemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel.

Következtetések megfogalmazása az újonnan olvasott művek műnemi, műfaji sajátosságaiból, irányzati, egyedi stílusbeli jellemzőkből, előadásmódból, versformákból, szakszerű fogalomhasználattal.

Műnemi, poétikai stb. fogalmak változó jelentésének megfigyelése, bizonyítása a műnek, témának és a kontextusnak megfelelő alkalmazással. Az intertextualitás, reflexív önkifejezés mint a posztmodern irodalom egyik jellemzőjének felismerése, az ilyen típusú művek jelentéseinek, jelentésrétegeinek kibontása.

Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése, történeti változásainak vizsgálata. Az átirat mint jellegzetesen posztmodern irodalmi forma értékelése, értelmezése.

A művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képzőművészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.

Világszemlélet, filozófia, magatartásforma koronkénti meghatározottságai és művészi megjelenései: legalább egy korszak két művészeti ágának, tematikus és kifejezésmódbeli sajátosságainak összehasonlítása.

Az olvasott-látott művekhez kapcsolódó színházi, vizuális konvenciók alapján korok színházának és/vagy filmművészetének bemutatása.

Az irodalom határterületeihez tartozó modern kori (1945 utáni) alkotások feldolgozása, egy-két tipikus írott, digitális és filmes-audiovizuális műfaj megismerése (pl. útirajz, detektívtörténet, ellenutópia,

kalandregény és –film, akciófilm, képregény, sci-fi, humoros és erotikus alkotások, dal és dalszöveg, sanzon, vicc, reklámvers, parafrázis, fantasy, szerepjáték stb.)
Az irodalom megjelenéseinek kutatása, felismerése más közegekben (pl. filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – pl. versmondás, hangoskönyv, rádiójáték, dal, megzenésített vers, daljáték-, digitális közegben – pl. internetes költészet, digitális, multimédiás kiadás, animáció); az adaptáció, a műfajcsere jelensége, jellegzetes megoldásai a posztmodern, kortárs magas művészeti és szórakoztató művekben.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Életművek, szerzői portrék ismeretének bizonyítása.
Néhány szerző (például József Attila, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály) utóéletének, hatásának megfigyelése az irodalmi hagyományban, a kortárs irodalomban, művészetben.
Jellegzetes tendenciák, magatartásformák megfigyelése, megvitatása a közelmúlt és a jelenkor problémáinak megjelenítésében.
Az irodalmi szövegek egymásrautaltságát és összekapcsolódását bizonyító kortárs irodalmi szövegek gyűjtése, megfigyelése, a rájátszás, az evokáció, intertextualitás, reflexió bizonyítása.
Annak néhány példával bizonyítása, hogy az irodalom egyrészt folyamatos, másrészt történetileg változó hagyomány.
A magyar irodalom korszakainak főbb jellemzői: tények és példák az olvasott művekből.
Alapvető kronológiai és irodalmi topográfiai tájékozottság.
Életművek és műalkotások gondolati, tematikus, motivikus összevetése.
Önálló tájékozódásra törekvés a kortárs kultúrában, a kortárs (1980 utáni) irodalomban.
Tájékozódás a régió, a település kulturális, irodalmi hagyományaiban a helyi kultúraközvetítő intézmények körében.
Az irodalom határterületeinek bemutatása néhány példával: művek és műfajok, amelyeknek érintkezési pontjai vannak más művészetekkel, továbbá azok a kialakult vagy formálódó, „műfajok", amelyek kívül esnek az esztétikai értékítélet határán, de befolyásolják az ízlést és a világképet (pl. folklór, tömegkultúra, zene).
A szórakoztató irodalom és film, illetve digitális alkotások vonzerejének és csapdáinak megfigyelése, értelmezése, tipikus műfajainak, helyzeteinek, motívumainak bemutatása. Divatjelenségek, kultuszalkotások (könyvek, film) megismerése, hatástörténeti hátterének feltárása korunk kultúrájában.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Általános nyelvi ismeretek	A nyelv mint jelrendszer. A beszéd mint cselekvés. Nyelv és gondolkodás, a magyar nyelv és kultúra viszonya. Az európai nyelvcsaládok, nyelvtípusok.
A magyar nyelv története	Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, érintkezése más nyelvekkel. Az összehasonlító nyelvtudomány módszerei. A magyar nyelv fő nyelvtörténeti korszakai. A jelentésváltozások. A magyar helyesírás történetének főbb állomásai.
Nyelv és társadalom	Fejlődési irányok, változások a mai magyar nyelvben. Nyelvünk helyzete a határon túl. A nyelvtervezés elvei és feladatai.
Az anyanyelvi ismeretek összefoglalása és rendszerezése	A kommunikáció tényezői és funkció. Az igényes egyéni és közösségi kommunikációs magatartás követelményei. A nyelvi szintek grammatikája (hangtan, szó- és alaktan, mondattan). A szöveg fogalma. A különféle szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal. A kommunikáció pragmatikai szintje, jelenségei. Esszé, érvelés, vita és a multimédiás, audiovizuális megjelenítés formái, eszközei (pl. prezentáció). A gyakorlati írásbeliség jellemző műfajai, azok sajátos formai és tartalmi elemei.

Fogalmak

Jel, jelrendszer, beszédtett; indoeurópai nyelvek, finnugor nyelvcsalád, a főbb nyelvtípusok; összehasonlító nyelvtudomány, diakrónia, szinkrónia; nyelvemlék, szórványemlék, vendégszöveg, kódex, ősnyomtatvány; ősi szavak, jövevény- és idegen szavak, belső keletkezésű szavak; a magyar nyelv történeti korszakai: nyelvemléktelen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, nyelvújítás, újmagyar kor, mai nyelvhasználat, kevert nyelvűség, kettős nyelvűség, kétnyelvűség.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
József Attila	Jellemző témák és korszakok az életműben, legalább nyolc-tíz mű tematikai változatosságban.
Portrék a 20. századi magyar irodalomból	Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Márai Sándor, Pilinszky János két-három műve, Ottlik Géza egy regénye vagy részlete vagy egy kisprózája. A választott művek elhelyezése, feldolgozása az életmű és a kortársi, illetve jelenkori recepció értelmező keretében.
Látásmódok a 20. századi magyar irodalomban	Németh László egy műve vagy műrészlete; Örkény István két-három műve, köztük egypercesek és egy dráma vagy drámarészlet; Illyés Gyula egy prózája vagy prózarészlete, egy-két verse; Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos egy-egy verse. A választott művek elhelyezése, feldolgozása az életmű és a kortársi, illetve jelenkori recepció értelmező keretében, a világlátás és a kifejezésmód sajátosságainak bemutatásával.
Világirodalom a 20. században	Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete, pl. Franz Kafka, Thomas Mann, Hemingway, Garcia Lorca, Brecht, Bulgakov. Szépprózai művek, műrészletek, legalább három szerző egy-egy alkotása vagy részletek, legalább egy dráma vagy drámarészlet, átdolgozás: pl. Camus, Golding, Garcia Marquez, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal.
Kortárs magyar irodalom	Művek, műrészletek a kortárs (1980 utáni) hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől. (Két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet.) Legalább egy regény vagy regényrészlet a 20. század második felének magyar irodalmából.
Az irodalom határterületei	Az irodalom létmódja filmen, televízióban, dalszövegben, a virtuális valóságban. Tömegkultúra és elitkultúra viszonyai, jellemzői a 20. századi művészetekben, irodalomban.
Regionális kultúra	A régió, település kulturális, irodalmi hagyományaira, jellegzetességeire vonatkozó ismeretek összefoglalása, összegzése.

Fogalmak

Egzisztencializmus, posztmodern, tömegkultúra, virtualitás; négysoros, egysoros, hosszú vers; esszéregény; abszurd dráma, epikus dráma és színház; szociográfia; utópia, ellenutópia, napló; komplex kép, síkváltás, archetípus, toposz, mítosz, intertextualitás, reflexió, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet).
Az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása.

Szerzők és művek

József Attila: Óda és további hat-nyolc mű, legalább egy vers választhatóan: Külvárosi éj, A város peremén, Téli éjszaka, Karóval jöttél..., Tudod, hogy nincs bocsánat, Bukj föl az árból, Talán eltűnök hirtelen..., Íme, hát megleltem hazámat című versek közül; Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Márai Sándor, Pilinszky János két-három műve, Ottlik Géza egy regénye vagy részlete vagy egy kisprózája; Németh László egy műve vagy műrészlete; Örkény István két-három műve, köztük egypercesek és egy dráma vagy drámarészlet; Illyés Gyula egy prózája vagy prózarészlete, egy-két verse; Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos egy-egy verse.
Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete a 20. századi világirodalomból. (Pl. Franz Kafka néhány novellája vagy regényrészlete; Thomas Mann egy-két novellája vagy regényrészlete, Hemingway novellája vagy regényrészlete, Garcia Lorca néhány lírai alkotása vagy drámája vagy drámarészlete, Brecht egy színműve vagy részlete, Bulgakov egy műve vagy részlete, pl. Mester és Margarita; művek, műrészletek és legalább egy dráma vagy drámarészlet, átdolgozás, pl. Camus, Garcia Marquez, Golding, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal műveiből.)
Művek, műrészletek a kortárs (1980 utáni) hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől (két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet).
Legalább két alkotás az irodalom határterületeihez tartozó, írott, filmes, audiovizuális, hangzó, digitális megjelenítésű műfajok közül (pl. útirajz, detektívtörténet, ellenutópia, kalandregény és -film, televíziós sorozat, rádiójáték, akciófilm, képregény, sci-fi, humoros és erotikus alkotások, dal és dalszöveg, sanzon, vicc, reklámvers, parafrázis, fantasy, szerepjáték stb.)
Legalább egy mű az irodalom megjelenésének bemutatására más közegekben (pl. filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – pl. versmondás, hangoskönyv, rádiójáték, dal, megzenésített vers, daljáték –, digitális közegben – pl. internetes költészet, digitális, multimédiás kiadás, animáció). Legalább egy irodalmi átirat, adaptáció a posztmodern, kortárs magas művészeti és/ vagy szórakoztató művek közül.

A továbbhaladás feltételei

A megértést biztosító olvasni tudás; törekvés a rendezett, olvasható írásképre, megfelelő helyesírásra minden írásbeli munkában. A páros, a kisközösségi, a magán- és közéleti kommunikációról, a tömegkommunikációról tanultak alkalmazása az egyéni nyelvhasználatban, a különféle szövegműfajok értelmezésében.
Új szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése. Világos felépítésű, szabatos szöveg alkotása a mindennapi élet problémáiról, irodalmi élményekről szóban és írásban. A könyvtár lehetőségeinek felhasználása önálló feladatok megoldásához: szakszerű anyaggyűjtés, -feldolgozás, idézés.
Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között, a magyar nyelv legfőbb történeti korszakairól, példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról.
Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének értelmezése. Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban, a szövegalkotás vizuális kifejező lehetőségeinek tudatos alkalmazásával. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés. Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése.
Életművek ismeretének bizonyítása: az alkotói pálya jelentős irodalomtörténeti tényeinek, tematikai, formabeli változatosságának bemutatásával. Művek közötti kapcsolatok, témák, fölismerése és értékelése. A pályakép néhány tematikus, műfajbeli, tartalmi változásának bemutatása, összhangban az egyes életművek sajátosságaival. Néhány korábban tanult szerző 20. századi utóélete, hatása az irodalmi hagyományban. Portré: a szerző és műve, az életmű jellemző témáinak, műfajainak bemutatásával.

Megjegyzés:
A 9–10. évfolyam anyagára épülő másik magyar nyelvi kerettantervi megközelítés.

MAGYAR NYELV

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A kommunikációs helyzet és a nyelvhasználat összefüggésére vonatkozó szabályok rendszerezése és változatos alkalmazása.

Példák gyűjtése a nyelvhasználati normák változására és kultúrához kötöttségére.

Nyelvhasználati normák és grammatikai szabályok nem szándékos és szándékos megsértésének értelmezése és értékelése (például a stilisztikai hatás forrásaként, illetőleg a nyelvi nehézség, nyelvi hátrány jeleként).

Aktuális nyelvhelyességi problémák megvitatása a grammatikai szabályok és a nyelvhasználati normák szempontjából kiselőadás, korreferátum, vita formájában.

Példák gyűjtése a nyelvhasználati normákra a tanult idegen nyelvben, összevetésük a magyarral (például a tegezésnek-magázásnak megfelelő alakulatok).

A hangszimbolika értékelése és alkalmazása a nyelvi expresszivitás szolgálatában.

2. Szövegértés és szövegalkotás

A nyelvváltozatok és a nyelvi regiszterek fölismerése írott és beszélt nyelvi szövegekben.

Szövegalkotási gyakorlatok szóban és írásban a nyelvváltozatok és a nyelvi regiszterek szabályainak, normáinak felhasználásával.

Nem természetes nyelvi szövegek (természettudományos formalizmusok vagy programnyelvek) és természetes nyelvi megfelelőik összehasonlítása.

Tipikus fordítási problémák/hibák megoldása, illetőleg javítása.

Szövegértési gyakorlatok a jelentés és a kontextus összefüggése alapján (szótári és nem szótári, grammatikai és szituatív jelentés felismerése, alkalmazása, kapcsolatuk értelmezése).

3. A tanulási képesség fejlesztése

Multimediális szövegek értelmezése.

Gyakorlatok a nyelvészeti és egyéb tudományos formalizmusok (ágrajzok, formalizált szabályok, szerkezeti ábrák) rutinos használatára.

Szabályok, normák, tendenciák, összefüggések fölfedezése és megfogalmazása.

A szabálytól, a normától való eltérésekből információk szerzése.

Nyelvi és nem nyelvi struktúrák összevetése (például alak és jelentés kapcsolata, általános szabályok konkrét megjelenése, egységek egyenértékűsége).

4. Ismeretek az anyanyelvről

Nyelv, nyelvtan (grammatika) és nyelvhasználat kapcsolatának értelmezése példákkal.

Az anyanyelvtudás tartalmának föltárása gyűjtő és rendszerező munkával.

Példák gyűjtése a magyar nyelvre, illetőleg a tanult idegen nyelvre specifikusan jellemző és a mindkettőben megjelenő jelenségekre (például egyeztetés, illetőleg határozott és határozatlan igeragozás).

A nyelv különböző szintjei közötti kapcsolat értelmezése szóalakok és mondatok alkotásával.

Gyakorlatok az elemek (szóelemek, szavak), valamint a szerkesztési módok szerepének megfigyelésére a jelentésben szó-, illetőleg mondatalkotással.

A homonímia és szinonímia forrásának fölismerése és rendszerezése a nyelv különböző szintjein.

A magyar nyelv fonémarendszerének fölismerése a szavak és szóalakok fölépítésében.

Példák keresése hangtani szabályokra más nyelvben.

Témakörök	Tartalmak
Nyelv, nyelvtan, nyelvhasználat	A nyelv mint elemek és szabályok rendszere. Természetes és mesterséges nyelvek. A nyelvtan mint az anyanyelvtudás modellje. A nyelvhasználat mint az (anya)nyelvtudás alapján megvalósuló, nem nyelvi normatívák által is befolyásolt gyakorlat.

Témakörök	Tartalmak
Hangalak és jelentés kapcsolata a magyarban és más nyelvekben	A fonémák szerepe a jelentés megkülönböztetésében. Rokonértelműség, többjelentés a szavak, a szóelemek és a mondatok szintjén. Grammatikai és szituatív jelentés. A szójelentés motiváltsága. Hangsúly, hanglejtés és jelentés. A mindennapi nyelvhasználat és a szépirodalmi nyelv stilisztikája.
Hangtani elemzések	A magyar nyelv fonémarendszere. Hangtani szabályok. A magyar szavak fonológiai felépítésének néhány jellemzője. A hangok egymásra hatásának okai. Fonémák a nyelvjárásokban. A nyelvjárások és a kontaktusváltozatok legfőbb hangtani sajátosságai.

Fogalmak

Jel, jelrendszer; modell, szabály, norma; nyelvtípus; kevert nyelvűség, kettős nyelvűség, nyelvjárás; szóképek: metafora, metonímia, szinekdoché; jelentéselem, motiváltság, denotatív és konnotatív jelentés; hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés; poétizáció, expresszivitás.

A továbbhaladás feltételei

Nyelv és nyelvhasználat kapcsolatának értelmezése. A nyelvhasználati normákhoz való tudatos alkalmazkodás. A szépirodalmi stílus fölismerése, jellemzése, legfőbb eszközeinek megnevezése. A beszédhang és a fonéma kapcsolatának értelmezése, a legfőbb hangtani szabályok ismerete, alkalmazkodás azokhoz (szükség szerint) szóban és írásban.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Nominalizációval, jelzősítéssel, mondatbeágyazással és a mellérendeléssel kifejezett állítások egymásba alakítása, szituációba illesztése.

Személynévadás, becézés, elnevezések alkotása a megfelelő hangzás, az alaktani lehetőségek és a konnotatív jelentés tudatos felhasználásával.

Magyar nyelvű szövegben szereplő idegen szavak kiejtése és írása.

A vonzatok használatával és az igeragozással kapcsolatos nyelvhelyességi hibák gyűjtése, magyarázata és javítása.

Gyakorlatok a magyar ige alakrendszerének (például az ikes ragozás kiveszőben levő alakjai) és a szórend adta lehetőségeknek a minél teljesebb felhasználására a beszédben.

Nyelvjárási szövegek hallgatása, olvasása, értelmezése, értékelése.

2. Szövegértés és szövegalkotás

Gyakorlatok a háttérmondatok szerepének figyelembevételére szövegek megértésében és alkotásában.

Különböző kifejtettségű szövegek értelmezése és alkotása.

Nem megfelelő kifejtettségű szövegek javítása.

A koherencia szempontjából hibás szövegek javítása előre- és visszautalással, kihagyással.

A mondathangsúllyal és hanglejtéssel kifejezett logikai-retorikai információ megjelenítése az írott szövegben.

Az archaizálás fölismerése.

Stílusgyakorlatok az archaizálás alkalmazására (például archaikus igealakok, korhoz kötött megszólítási formák, társalgási formulák használata).

3. A tanulási képesség fejlesztése

Gyakorlatok a szórend, a hangsúly, a hanglejtés és a mondatok logikai-retorikai szerkezete közötti összefüggés fölismerésére és alkalmazására.

Ismeret és új közlés elkülönítése a mondatban.

A tartalmazott információmennyiség szempontjából hibás (például redundáns, elkalandozó, semmitmondó, hiányos) szövegek értelmezése, javítása.

A formalizmusokban rejlő általánosítások fölismerése és alkalmazása.

Formalizált és természetes nyelvi szövegek egymásba alakítása.

Az egyértelműség és többértelműség szerepének értelmezése és alkalmazása különböző szövegekben.

4. Ismeretek az anyanyelvről

Vonzattal rendelkező szavak vonzatkeretének összehasonlítása.

A szóelemek és a szófajok osztályozási szempontjainak áttekintése, rendszerezése, a határesetek értelmezése.

Elemi és nem elemi szerkesztettségű mondatok ábrázolása, jelentésük megadása.

A magyar nyelv mondatainak és szintagmáinak szórendjét kialakító szabályok fölfedezése és alkalmazása.

A mondatszerkezet megjelenítése ágrajzzal.

Szórendi változatok jelentésének összehasonlítása.

Szórendi homonímiák elemzése.

Ismeretek a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, nyelvtörténeti korszakairól, a mai magyar nyelvállapot legfőbb kérdéseiről.

Témakörök	Tartalmak
Szófaji és alaktani elemzések	A magyar nyelv alaktani típusa. Általános grammatikai viszonyok alaktani megjelenése a magyarban: esetek, egyeztetés, cselekvő és szenvedő alakok. Idő-, mód-, szám- és személyjelölés. A vonzatviszony.
Mondattani elemzések	A magyar mondatszerkezet és a bővítmények szerkezetét kialakító szabályok. A mondattani funkciók szerkezeti helye és szemantikája. Az igekötő helye, aspektusjelölő funkciója. Az összetett mondatok főbb típusainak szerkezeti felépítése és szemantikai tartalma.
A magyar nyelv szórendi és alaktani típusa	A magyar nyelv szórendi típusa. A magyar szórend logikai-retorikai szerepe.
Állapot és változás a nyelvben	A magyar nyelv eredete, rokonsága, történetének korszakai. A nyelv természetes változása és beavatkozás a nyelvbe. A nyelvújítás és a nyelvművelés szerepe. Nyelvészeti problémák/témák bemutatása szóbeli és írásbeli műfajokban.

Fogalmak

Topik; fókusz; hogy kötőszós mellékmondat; aktív és passzív szerkezet; aspektus; ellipszis, kötőszóhiány, ismétlődés, gondolatpárhuzam; finnugor nyelvcsalád; nyelvemléktelen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, nyelvújítás, újmagyar korszak; szórványemlék, kódex, ősnyomtatvány; ősi szók, jövevény- és idegen szavak.

A továbbhaladás feltételei

Szóelemek fölismerése, a szófaji rendszerről szerzett ismeretek biztonságos használata az elemzésben. Az egyszeresen beágyazott mondatok elemzése. Az érvelő műfajok használata ismert téma területén. A magyar nyelvtörténet korszakainak jellemzése néhány példával.

Megjegyzés:
Irodalomból a 9–12. évfolyamra alkalmazható másik tematikai-tartalmi fölépítés. (A 10. évfolyamtól a „Belépő tevékenységformák”-at és „A továbbhaladás feltételei”-t nem ismételjük, mert értelemszerűen megegyeznek az eddig közölt változatéval.)

IRODALOM

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról
Tapasztalat szerzése az irodalmi (például műfaji, képi vagy tematikus) konvenciók szerepéről, ennek megfogalmazása néhány tanult példa bemutatásával.
Az epikai konvenciók ironikus kezelése, a hagyományos elbeszéléstől a síkváltások, a leírás, a reflexivitás és metaforikusság megnövekedett szerepével jellemezhető próza felé tett lépések fölismerése.
Az elemzés során a nyelvi nézőpont, a látókör és az értékelési pozíció vagy ideológiai nézőpont megkülönböztetése.
A szerzői névadás jelentőségének értelmezése.
Különböző nyelvi eszközök (igétlenség és a mondattani párhuzamok, a főnévi igenév, a versmondat hosszúsága) funkciójának fölismerése a versben – egy-egy nyelvtani eszköz mint versszervező elv, mint domináns jegy jelentésteremtő szerepének megragadása.
A metaforizálódás fölismerése.
Annak megfogalmazása, hogy a szöveg jeleiből az olvasás során hogyan jön létre a mű „lehetséges", illetve „teremtett" világa.
„Kísértetfejezetek" (a műben le nem írt, de kikövetkeztethető cselekményrészek) írása.
Megszakításos felolvasás mellett kifejleti jóslatok alkotása.
Szövegközi (intertextuális) utalások, jelképes tárgyak és visszatérő motívumok fölismerésével az elbeszélő mű metaforikus szintjének bemutatása.
Értékelést kifejező eszközök (szinonimák) beiktatása, illetve semleges eszközökkel való fölcserélése: gyakorlati tapasztalatszerzés arról, hogy a stílus mindig értékelő gesztus.
A vers esetleges jelenetkeretének, epikus magjának fölismerése a tanult művekben.
A versszervező elvnek, a költemény domináns elemének, uralkodó mondatfajtájának, jellemző modalitásának, grammatikai és retorikai eszközeinek, képrendszerének fölismerése.
A vers írásképének átrendezése.
Minta alapján önálló mű, például szatirikus természetrajzi szócikk, paródia, szatirikus portré, egyperces novella, epigramma alkotása.
Metaforaalkotás, halott metafora életre keltése.

Témakörök	Tartalmak
Hétköznapi és irodalmi kommunikáció	A közlésfolyamat tényezőinek megkettőződése az irodalmi kommunikációban. A fikció, a közvetlen valóságvonatkozás felfüggesztése, a többértelműség.
Epikai művek olvasása	Az előreutalás és a késleltetés. Eseményszerkezet és szövegszerkezet. Elbeszélői nézőpont és beszédhelyzet (látókör). Novellaelemzési módszerek. Elbeszélés, novella és regény. Leírás és jellemzés a regényben. Legalább két nagyepikai és öt-hat kisepikai, a korosztály érdeklődésének megfelelő mű olvasása, feldolgozása.
Lírai művek olvasása – kreatív-produktív gyakorlatok	A költő és a költemény beszélője. A megszólító-megszólított viszony. A jelenetkeret és elmaradása. Időszerkezet és logikai szerkezet. Szófaji és versmondattani sajátosságok. A vers hangzásvilága. A szóképek szerepe. Szervezőelvek a versben. Legalább 12 vers olvasása és feldolgozása a klasszikus, illetve a kortárs magyar költészetből. Kreatív-produktív gyakorlatok.
Drámai művek olvasása	Legalább két dráma olvasása vagy megtekintése és feldolgozása. A tragédia és a komédia. Műfaji konvenciók. A tragikus és a komikus hős. A szereplők értékrendje és a konfliktus jellege. Az antik és az Erzsébet-kori dráma és színház. A dráma szövegének és cselekményének tagolása. A jelenetek helye a mű egészében. Párhuzamos jelenetek és szereplők közti párhuzamok. Hasonlóságok és különbségek az epika (regény) és a dráma történetbemutatása között.

Témakörök	Tartalmak
Ismétlődés és hiány	A szóismétlés ritmikai és jelentéstani szerepe. A vers kohéziója és a mondattani párhuzamosság fajtái. Az ismétlődés és a hiány szerepe a vers hatásában. Ismétlődés és hiány az epikában és a drámában: ismétlődő kulcsszavak, motívumok, helyzetek, jelenetek. A ballada példája. A hiány és a kulturális előismeret vagy kód szükségessége az értelmezésben.
Az irodalom nagy kódjai 1. A görög-római antikvitás és a magyar irodalom	A mítosz és az irodalom kezdetei. Történetek a görög mitológiából. A homéroszi eposzok és hatásuk. Néhány antik költő egy-két verse (pl. Szapphó, Anakreón, Catullus, Horatius, Vergilius) és utóéletük példái a magyar lírában.
Az irodalom nagy kódjai 2. A Biblia és a magyar irodalom	A könyvek könyvének kultúrtörténeti jelentősége és felépítése. Néhány bibliai történet és közös utalásrendszerként való jelenlétük a magyar irodalom múltjában és jelenében.

Fogalmak

Fikció, az irodalmi kommunikáció konvenciói (a közvetlen valóságvonatkoztatás felfüggesztése, a többféle értelmezés lehetősége, a jelentés lezáratlansága), érték, értékrend, műfaji és tematikus konvenciók, líra, epika, dráma, mítosz, novella, történet (eseménysor) és szövegszerkezet viszonya, nézőpont és látókör (elbeszélői beszédhelyzet), előreutalás és késleltetés, in medias res, jelenetkeret, megszólító-megszólított viszony, versszervező elv, metaforizálódás, időszerkezet és logikai szerkezet, hiány, tragédia, katarzis, párhuzamos jelenetek, deus ex machina, komikum, irónia, szatíra, groteszk, eposz, eposzi kellékek, kardal, antik időmértékes strófaszerkezetek: szapphói alkaioszi, strófa, anakreóni sor, testamentum, evangélium, példázat, zsoltár, gondolatritmus.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (4 vers, egy 15–20 soros próza vagy drámarészlet); idézetek alkalmazása a célnak és a szövegkörnyezetnek megfelelően szóban és írásban.

Szerzők és művek

Néhány történet az antik mitológiából és a Bibliából; néhány jellemző részlet az Iliászból vagy az Odüsszeiából; Szophoklész, Shakespeare, Molière egy-egy drámája; öt novella (legalább négy magyar szerzőtől), két regény (legalább az egyik magyar szerző műve), tizennégy-tizenöt vers döntően a 19. és 20. század magyar költészetéből; hat-nyolc antik és bibliai ihletésű, illetve antik műfaji mintát követő vagy parodizáló magyar irodalmi alkotás.
Megjegyzés a művek kiválasztásáról. A novellák és a regények kiválasztása során az életkori-befogadói szempontok, valamint a megjelölt fejlesztendő képességek és az ezekből adódó tevékenységek játsszák a meghatározó szerepet. A harmadik és az ötödik témakörben szereplő lírai költemények kiválasztásában és csoportosításában szintén a megismerendő, megfigyeltetendő poétikai-retorika (vagy akár műfajelméleti vagy verstani) sajátosságokat érdemes szem előtt tartani. Célszerű sokféle témájú, formájú és hangulatú költeménnyel dolgozni, de a közös formaképző elvek mentén érdemes ezeket kisebb, a közös jellegzetességek megfigyeltetésére alkalmasabb verscsoportokba rendezni.

10. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
Az európai középkor irodalmának hatása a magyar irodalomra	Ókeresztény előzmények. A középkor világképe és műveltsége. Legendák. A középkor európai lírikusainak hatása a magyar irodalomra (pl. Vogelweide és Radnóti, Villon és József Attila). Babits Dante-fordításai és himnuszfordításai. Az Ómagyar Mária-siralom, a himnuszköltészet.

Témakörök	Tartalmak
Az európai és a magyar reneszánsz irodalmából	A reneszánsz és a humanizmus (irodalom és más művészetek). Janus Pannonius költészete. Balassi Bálint költészete (reneszánsz és reformáció, ciklusszerkezet, jellemző témák, a trubadúrok és Petrarca hatása, imitáció és eredetiség, életrajz és inventio poetica). A magyar reformáció irodalmából.
A barokk művészet kora	A barokk művészet eszmei háttere; képzőművészet és zene. Pázmány Péter és Zrínyi Miklós. A Szigeti veszedelem mint barokk eposz. Mikes Kelemen levelei.
A felvilágosodás korának irodalmából	Európai előzmények a felvilágosodás gondolatvilágából (ismertető és részletek). Írók, költők, irányzatok a magyar felvilágosodás korában (Bessenyei, Batsányi, Kármán, Kazinczy). Csokonai Vitéz Mihály költészete: Csokonai stílusszintézise, verstípusai. Óda, elégia és episztola Berzsenyi Dániel költészetében. Katona József: Bánk bán.
A romantika irodalmából	A romantikus korstílus (képzőművészet, zene). Szemelvények az európai romantika (és realizmus) irodalmából: két-három vers, két (verses vagy próza) epikai alkotás (pl. Hoffmann, Kleist, Puskin, Balzac, Stendhal vagy Dickens). Politika és irodalmi élet a reformkorban. Kölcsey Ferenc költészete és értekező prózája. Vörösmarty Mihály (a verses epikától a Csongor és Tündéig, ódák és epigrammák, kései költészete). Petőfi Sándor (a korábban tanultak rendszerező ismétlése és kiegészítése, Az apostol). Jókai Mór (a korábban tanultak rendszerező ismétlése és egy újabb regény, pl. Az arany ember).

Fogalmak

Reneszánsz, barokk, rokokó, klasszicizmus, felvilágosodás, racionalizmus, empirizmus, szentimentalizmus, népiesség, romantika, realizmus, vallomás, legenda, trubadúrköltészet, Balassi-strófa, tercina, szonett, versciklus, aszklepiadészi strófa, akrosztikon, figura etimologica, leíró-elmélkedő költemény, tájleíró költemény, látomás, elégia, elégiko-óda, idő- és értékszembesítő költemény, episztola, rapszódia, röpirat, értekezés, utópia, utaztató regény, tézisregény, levélregény, verses regény, nevelődési regény, drámai költemény.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (3 vers, egy 15–20 soros próza- vagy drámarészlet), az idézetek célnak és a szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Janus Pannonius egy műve; Balassi Bálint: Egy katonaének és további két vers; Zrínyi Miklós Szigeti veszedelem című művének egy-két részlete; Katona József: Bánk bán; Berzseny Dániel: A közelítő tél és további két vers; Csokonai Vitéz Mihály legalább három műve; Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, A vén cigány és további három vers; Petőfi Sándor: Az apostol és még öt lírai vers, például Befordultam a konyhára, A négyökrös szekér, Egy gondolat bánt engemet, A puszta, télen, Minek nevezzelek?, Pacsirtaszót hallok megint; Jókai Mór egy regénye; egy-két epikai mű vagy műrészlet a 19. századi első felének világirodalmából: Balzac, Stendhal, Puskin vagy mások műveiből.

11. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
Arany János	Jellemző műfajok, korszakok Arany János életművében, a korábban tanultak rendszerező ismétlése újabb teljes művek (6–8 vers) és részletek feldolgozásával.
Madách Imre	Az ember tragédiája – műelemzés és értelmezés. Kitekintés az emberiségköltemény műfajára, főképp Goethe Faustjára és/vagy (a Falanszter szín kapcsán) a negatív utópia műfajára (pl. Swift, Orwell).

Témakörök	Tartalmak
A 19. század második felének világirodalmából (epika és líra)	Legalább két elbeszélő mű (az egyik lehet regényrészlet is), pl. Gogol, Tolsztoj, Dosztojevszkij vagy Flaubert munkásságából. Ízelítő a félszázad lírájából (választhatóan pl. Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Whitman vagy Rilke költészetéből) – összesen három-négy vers.
Fejezetek a magyar széppróza történetéből	Eötvös és Kemény fejlődéstörténeti helye. Portrék: Mikszáth Kálmán (legalább egy regény és két novella); Krúdy Gyula (legalább két novella); Móricz Zsigmond (legalább egy regény és két novella).
Ady Endre	A Nyugat és előfutárai (pl. Vajda János, Bródy Sándor). Jellemző témák, korszakok és verstípusok Ady életművében (legalább nyolc mű), néhány alapismeret a kötet- és cikluskompozíciókról; ízelítő a költő publicisztikájából.
Fejezetek a dráma történetéből	Például az analitikus dráma (Oidipusz király, Vadkacsa, Az ügynök halála) vagy a várakozás drámái (Három nővér, Az éjjeli menedékhely, Godot-ra várva).
A magyar századelő irodalmából	Juhász Gyula, Tóth Árpád portréja. Ízelítő más kortársak műveiből (választhatóan pl. Csáth Géza, Karinthy Frigyes, Molnár Ferenc).
Kassák Lajos, Füst Milán és az európai avantgárd	Apollinaire, Majakovszkij és/vagy egy német expresszionista egy-egy verse; Kassák és Füst legalább egy-egy verse; a legfontosabb irányzatok (expresszionizmus, futurizmus, dada, szürrealizmus) néhány jellemzője.

Fogalmak

Pozitivizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, aktivizmus; hangulatlíra, szerepvers, önmegszólító verstípus, képvers; fejlődésregény, karrier-regény, regényciklus, novellaciklus; drámai költemény, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, tragikomédia; esszé, karcolat; paródia, látvány, látomás, parafrázis; kevert ritmusú vers, szabad vers.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (három vers a tanultakból, egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet); az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

12. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
Babits Mihály	Jellemző témák, verstípusok, korszakok az életműből (legalább hat mű), egy tanulmány (esszé) vagy néhány esszérészlet.
Kosztolányi Dezső	Jellemző műfajok és témák az életműből (öt vers, legalább két novella, egy regény és egy esszé vagy néhány esszérészlet).
A 20. század világirodalmából (epika és líra)	Két epikai mű a 20. század világirodalmának egy-két jelentős szerzőjétől (pl. Proust, Kafka, Thomas Mann, Babel, Bulgakov, Hemingway, Camus, Garcia Marquez, Borges vagy Hrabal műveiből). Ízelítő a század lírájából, pl. Garcia Lorca, Eliot, Paszternak, Kavafisz vagy Benn költészetéből (összesen két-három vers).
József Attila	Jellemző témák és korszakok az életműben, legalább nyolc-tíz mű tematikai változatosságban.

Témakörök	Tartalmak
Portrék a 20. századi magyar irodalomból	Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Márai Sándor, Pilinszky János két-három műve, Ottlik Géza egy regénye vagy részlete vagy egy kisprózája. A választott művek elhelyezése, feldolgozása az életmű és a kortársi, illetve jelenkori recepció értelmező keretében.
Látásmódok a 20. századi magyar irodalomban	Németh László egy műve vagy műrészlete; Örkény István két-három műve, köztük egypercesek és egy dráma vagy drámarészlet; Illyés Gyula egy prózája vagy prózarészlete, egy-két verse; Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos egy-egy verse. A választott művek elhelyezése, feldolgozása az életmű és a kortársi, illetve jelenkori recepció értelmező keretében, a világlátás és a kifejezésmód sajátosságainak bemutatásával.
Fejezetek a modern dráma történetéből	Pl. Az analitikus dráma (Oidipusz király, Vadkacsa, Az ügynök halála) vagy a várakozás drámái (Három nővér, Az éjjeli menedékhely, Godot-ra várva). Vagy pl. Brecht, Beckett vagy Dürrenmatt egy-egy műve.
Kortárs magyar irodalom	Művek, műrészletek a kortárs (1980 utáni) hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől. (Két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet.) Legalább egy regény vagy regényrészlet a 20. század második felének magyar irodalmából.
Az irodalom határterületei	Az irodalom létmódja filmen, televízióban, dalszövegben, a virtuális valóságban. Tömegkultúra és elitkultúra viszonyai, jellemzői a 20. századi művészetekben, irodalomban.
Regionális kultúra	A régió, település kulturális, irodalmi hagyományaira, jellegzetességeire vonatkozó ismeretek összefoglalása, összegzése.

Fogalmak

Egzisztencializmus, posztmodern, tömegkultúra, virtualitás; ekloga, idill, bukolika, tárgyias költészet, négysoros, egysoros, hosszú vers; szonettciklus; esszéregény; abszurd dráma, epikus dráma és színház; szociográfia; utópia, ellenutópia, napló; komplex kép, síkváltás, archetípus, toposz, mítosz, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása.

Szerzők és művek

József Attila: Óda és további hat-nyolc mű, legalább egy vers választhatóan: Külvárosi éj, A város peremén, Téli éjszaka, Karóval jöttél..., Tudod, hogy nincs bocsánat, Bukj föl az árból, Talán eltűnök hirtelen..., Íme, hát megleltem hazámat című versek közül; Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Márai Sándor, Pilinszky János két-három műve, Ottlik Géza egy regénye vagy részlete vagy egy kisprózája; Németh László egy műve vagy műrészlete; Örkény István két-három műve, köztük egypercesek és egy dráma vagy drámarészlet; Illyés Gyula egy prózája vagy prózarészlete, egy-két verse; Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos egy-egy verse.

Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete a 20. századi világirodalomból. (Pl. Franz Kafka néhány novellája vagy regényrészlete; Thomas Mann egy-két novellája vagy regényrészlete, Hemingway novellája vagy regényrészlete, Garcia Lorca néhány lírai alkotása vagy drámája vagy drámarészlete, Brecht egy színműve vagy részlete, Bulgakov egy műve vagy részlete, pl. Mester és Margarita; művek, műrészletek és legalább egy dráma vagy drámarészlet, átdolgozás, pl. Camus, Garcia Marquez, Golding, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal műveiből.)

Művek, műrészletek a kortárs (1980 utáni) hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől (két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet).
Legalább két alkotás az irodalom határterületeihez tartozó, írott, filmes, audiovizuális, hangzó, digitális megjelenítésű műfajok közül (pl. útirajz, detektívtörténet, ellenutópia, kalandregény, és –film, televíziós sorozat, rádiójáték, akciófilm, képregény, sci-fi, humoros és erotikus alkotások, dal és dalszöveg, sanzon, vicc, reklámvers, parafrázis, fantasy, szerepjáték stb.).
Legalább egy mű az irodalom megjelenésének bemutatására más közegekben (pl. filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – pl. versmondás, hangoskönyv, rádiójáték, dal, megzenésített vers, daljáték –, digitális közegben – pl. internetes költészet, digitális, multimédiás kiadás, animáció). Legalább egy irodalmi átirat, adaptáció a posztmodern, kortárs magas művészeti és/vagy szórakoztató művek közül.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, megnevezése és használata, a szaknyelv alkalmazása, a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek sajátosságainak felismerése, értelmezése, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, különféle szövegek megalkotása, átírása sokféle műfajban, a nyelvhelyességi és helyesírási biztonság fejlesztése, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg- szöveg, egyszerűbb ábra – szöveg, szöveg-mozgás, mimika, testbeszéd, élőbeszéd).
- Ismeretek és képességek önálló alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, valamely téma önálló feldolgozása a felkészüléstől az előadásig.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról, erkölcsi dilemmákról és konfliktusokról, aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége (kooperáció), az önálló ítéletalkotás képességének megléte, a felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis (a problémamegoldó, a logikus gondolkodás, az ismeretek integrációjának színvonala).
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.
- Nyelvi kreativitás és az alternatívák önálló megrajzolása képességének szóbeli, írásbeli értékelése.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló (olvasónapló, műsorrészlet) egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Szituációs játékok (történetek, jelenetek, improvizációk) eljátszása, vitaszituációkban való részvétel, művek, műrészletek (memoriterek) előadása, ennek írásbeli, szóbeli értékelése.
- Folyamatos számonkérés szóban, írásban és önálló feladatok alapján a tanítási órákon ellenőrzés céljából.
- Évközi dolgozatok megírása meghatározott szempontok alapján (például az olvasott művek többféle értelmezési kontextusban való elhelyezésének képessége) minősítés céljából.
- Tematikus, témazáró feladatsorok, amelyek átfogó ismeretekre és képességekre irányulnak, a minősítés és a tanári folyamat kontrollja céljából.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- Belső és külső vizsgák, amelyek a művelődési anyag súlyponti szempontjait és követelményrendszerét mérik, az ellenőrzés, a minősítés és a tanítási kontroll céljából.

TÖRTÉNELEM

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A gimnáziumi történelemtanítás céljai és feladatai az általános iskolában tanult ismeretekre épülnek.
A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van számos pozitív személyiségvonás kifejlesztésében, tudatosításában. A történelmi eseményekben részt vevők tetteinek ismerete, viselkedésük, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megértése olyan kulcskompetenciák kialakulását teszik lehetővé (elsősorban az anyanyelvi kommunikáció, illetve a szociális és állampolgári kompetencia), amelyek által az egyén mint társas lény és állampolgár megtalálhatja helyét a társadalomban. A múltból a jelenbe vezető utak feltárása pedig segít a jelenkor politikai, gazdasági, társadalmi jelenségeinek megértésében. A történelem és a hozzá kapcsolódó műveltségterületek moduljainak feladata, hogy közvetítsék e célok eléréséhez a szükséges tartalmat.

Ehhez a történelem és a társadalmi ismeretek elsajátításának olyan körülményeit kell megteremtenünk, ahol a tudás megszerzésének módja örömöt jelent a diákok számára. A történelem, a társadalom megismerésében növekvő szerepet kell kapnia a média modern eszközeinek. Ezek segítségével az általános műveltséget megszilárdító és elmélyítő szakasz folyamán alakuljon ki és szilárduljon meg a tanulók digitális kompetenciája. A tanulók tudása ne szűküljön le pusztán a tények ismeretére, hanem mindez problémaérzékenységgel, a tudás bővítésének igényével, az önálló tanulási, tájékozódási módszerek ismeretével is járjon együtt. Csak így alakulhat ki az iskolai tanulmányokon túlmutató pozitív viszony a társadalomtudományokhoz. A történelem eseményei és a személyiségek tettei, a művelődéstörténet megismertetése közben mód nyílik az egyes korokban érvényesülő értékrendek vizsgálatára, az erkölcsi kategóriák változásának, érvényre jutásának vagy kiüresedésének bemutatására.

A múlt sorskérdéseiben mai életünk problémái is megjelenhetnek. Elemzésük, megértésük megerősítheti az egyént a társadalomért, a kisebb közösségekért, önmagáért vállalt felelős magatartásában. Mindennek feltétele olyan kritikai szemléletmód fejlesztése, amelynek segítségével a jelenben és a múltban is képes a lehetséges alternatívák meglátására és értékelésére.

Fejlesztési követelmények

A gimnáziumi történelemtanítás a forráskezelés készségeinek fejlesztésében jelentősen túllép az általános iskolai szinten. A gimnáziumi tanulmányok végére a tanulóknak ismerniük kell a különböző fajtájú elsődleges és másodlagos források kezelésének, elemzésének alapszabályait, a tudományos anyaggyűjtés elemeit. Alapkövetelmény a tájékozódás készsége könyvtárakban, kézikönyvekben, lexikonokban, atlaszokban, ismeretterjesztő folyóiratokban. Járatosnak kell lenniük az internetes keresőprogramok és a történelem, továbbá társtudományai anyagát hordozó CD-ROM-ok kezelésében.

A történelmi-társadalmi jelenségek ok-okozati viszonyai mindig összetettek. Miközben az oksági viszonyok felismertetésével igényt ébresztünk a történelmi jelenségek elrendezésére, a diákoknak tudniuk kell, hogy a történelemben nagyon ritkák az egyértelmű összefüggések. Okok és következmények bonyolult hálójában kell bemutatniuk és értelmezniük az egyének és csoportok indítékait, választási lehetőségeit és kényszereit is. Mindennek feltétele az adott történelmi-társadalmi helyzet lényeges és lényegtelen jelenségeinek elhatárolása. Kívánatos, hogy az egyén felelősséggel viszonyuljon a köz ügyeihez. Ezt a beállítódást erősítheti a történelemtanítás azzal, ha a reális képet alakít ki a fiatalokban az egyének és csoportok szerepéről az események alakulásában.

Az ismeretszerzési és -feldolgozási képességek formálása elválaszthatatlan a kifejezőképességek fejlesztésétől. Történelmi tanulmányaik során a diákoknak el kell jutniuk az események elbeszélésétől, az elsődleges és másodlagos források pontos tartalmi ismertetésétől, gondolatmenetük adatokkal és nevekkel együtt történő felidézésétől a beszámolók és kiselőadások élvezhető, követhető megtartásáig, a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés, érvelés szóbeli formáinak gyakorlati alkalmazásáig, megfelelően alkalmazva a történelem és a társtudományok legfontosabb fogalmait és szakkifejezéseit.

Szóbeli vagy írásbeli feladatok elvégzésekor törekedjenek a téma, probléma tömör, egyértelmű megfogalmazására, megoldására. A diákok ismerjék a vázlat- és a feleletterv-készítés, a kivonatolás és jegyzetelés (élőszóban vagy hangfelvételről elhangzó előadásról, magyarázatról, fejtegetésről), az esszéírás, a táblázatkészítés technikáit, illetve a szövegszerkesztő programok, vizuális rendezők alkalmazását. Legyenek képesek saját véleményük önálló megfogalmazására, mások véleményének türelmes meghallgatására, érvelések összefoglalására és figyelembevételükre.

A képi kifejezés módszerei közül a középiskolában lehetőséget kell adnunk diagramok, grafikonok elkészítésére, elemzésére, képi ismerethordozók gyűjtésére, válogatására, esetleg készítésére (fénykép, videofelvétel).
Az ismeretszerzési, -feldolgozási és kifejezési képesség hatékony fejlesztése, az önálló tanulásának képességének megszilárdulását eredményezi.

Fontos feladat az időben való tájékozódás képességének és készségének fejlesztése. Bármelyik történelmi esemény megismeréséről is van szó, a megértés alapvető feltétele, hogy a tanulók lássák egységben a topográfiai és a kronológiai adatokat. A diákoknak tudniuk kell az események sorrendjét, fel kell ismerniük az egy időben zajló eseményeket. Tudniuk kell a legfontosabb évszámokat. Nem okozhat nehézséget számukra az egyszerű kronológiai táblázatok elkészítése, kronológiai munkák használata.

Fontos a történelmi térben való tájékozódás képességeinek továbbfejlesztése is. A történelmi térképek olvasása, a terület és távolság kiszámítása és becslése, egyszerűbb térképvázlat önálló megrajzolása váljon készségszintű tudássá. A diákoknak fel kell ismerniük a történelmi tér változásait. A legfontosabb történelmi helyeket el kell helyezniük vaktérképen is. Képessé kell válniuk a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolására, a történelem eseményeinek és a természeti feltételek viszonyának érzékeltetésére. Mindezek gyakorlása során alkalmat kell teremteni a történelmi jelenségek értelmezésében az ökológiai szemléletmód kialakítására is.

A képességek hatékony fejlesztésének fontos eszköze a differenciált tanulás szervezés, a kooperatív tanulási technikák alkalmazása (egyéni-, pár-, csoport- és projektmunka),

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek
Lényegkiemelés megadott szempontok szerint.
Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása.
Tudományos-ismeretterjesztő szöveg lényegének kiemelése, tartalmi összehasonlítása egyéb ismeretforrásokkal.
Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratok repertóriumaiban és az internet valamely magyar nyelvű keresőprogramjában.
Ellentétes nézetek összehasonlítása és megvitatása az őstörténet, az ókor és a középkor kutatásával kapcsolatban.
A vita során a véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése, a mások véleményének figyelembevételével.
Tematikus bibliográfiák készítése az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával.
Eltérő álláspontok felismerése megadott történelmi források és tudományos feldolgozások szövegében; az eltérések okainak vizsgálata.
Másodlagos forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése tanári rávezetéssel.
Jegyzetkészítés kb. 5–6 percnyi normál beszédtempójú előadásrészletről.
Kivonat készítése rövidebb (4–5 oldalnyi) tudományos-ismeretterjesztő szövegrészletről, feleletterv készítése megadott témáról.
Szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint.

Kifejezőképességek
Híres ókori és középkori tárgyi emlékek felismerése, azok bemutatása élőszóban.
A változás történeti jellegének értelmezése meghatározott ős-, ó- és kora középkori jelenségekben, folyamatokban.
Vitaindítók tartása adott témáról tanári útmutatás alapján.
Szóbeli ismertető (felelet, kiselőadás) tartása előzetes vázlatkészítéssel.
Előre megadott álláspontok képviselete egyes történelmi kérdések megvitatása során.

Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági és társadalomtörténeti adatok bemutatásához.
Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése.

Tájékozódás időben
A keresztény időszámítás összehasonlítása az egyiptomi, a görög, a római és az iszlám időszámítással.
A magyar őstörténet, a vándorlás és a honfoglalás eseményeinek hozzárendelése az egyetemes vagy az európai történelem nagy korszakaihoz.
Időrendi táblázat készítése.

Tájékozódás térben
Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása történelmi és földrajzi térképlapok egymás mellé illesztésével, a szaktanár útmutatása alapján.
Történelmi helyek megkeresése mai helyzetet tükröző térképeken.
Sematikus rajz készítése egy-egy történeti táj egységeiről.

Témakörök	Tartalmak
Az őskor és az ókori Kelet	Az emberré válás folyamata. Az élelemtermelés kialakulása. Az ősi hiedelemvilág. A folyamvölgyi kultúrák (Mezopotámia, Egyiptom, India, Kína). Városállamok és birodalmak. Vallás és kultúra az ókori Keleten. *Kronológia*: Kr. e. 8000, Kr. e. 3000 körül, Kr. e. XVIII. sz., Kr. e. X. sz., Kr. e. 525. *Személyek*: Kheopsz, Hammurapi, II. Ramszesz, Dávid, I. Dareiosz, Xerxész, Buddha, Si Huang-ti. *Fogalmak:* homo sapiens, őskőkor, újkőkor, mágia, bronzkor, vaskor, despotizmus, politeizmus, monoteizmus, állam, buddhizmus, brahmanizmus. *Topográfia*: Rudabánya, Vértesszőlős, Mezopotámia, Egyiptom, Fönícia, Palesztina, Sumer, Asszíria, Perzsia, India, Kína, Babilon, Judea, Izrael, Jeruzsálem.
Az ókori Görögország	A görög történelem kezdetei. A polisz. A demokrácia kialakulása Athénban. A spártai állam. A görög–perzsa háborúk. Athén és Spárta párharca. A görög hitvilág, művészet, tudomány és mindennapok. Nagy Sándor birodalma és a hellenizmus. *Kronológia*: Kr. e. XIII. sz., Kr. e. 776, Kr. e. 594, Kr. e. 508, Kr. e. 490, Kr. e. 480, Kr. e. 431–404, Kr. e. 336–323. *Személyek*: Szolón, Peiszisztratosz, Kleiszthenész, Miltiadész, Leonidasz, Themisztoklész, Periklész, Pheidiász, Hérodotosz, Thuküdidész, Szókratész, Platón, Arisztotelész, Nagy Sándor. *Fogalmak*: polisz, arisztokrácia, démosz, türannisz, eklészia, esküdtbíróság, demokrácia, sztratégosz, cserépszavazás, filozófia, hellenizmus. *Topográfia*: Athén, Spárta, Olümpia, Marathón, Thermopülai-szoros, Szalamisz, Spárta, Peloponnészosz, Makedónia, Alexandria.
Az ókori Róma	A Római birodalom kialakulása. A köztársaság virágkora és válsága.

Témakörök	Tartalmak
	Az egyeduralom kialakulása. A császárkor. Társadalom, államszervezet, hadsereg. A római hitvilág, művészet, tudomány és a jog. A mindennapi élet. A kereszténység kialakulása és elterjedése. A népvándorlás, az antik civilizáció felbomlása. *Kronológia*: Kr. e. 753, Kr. e. 510, Kr. e. 367, Kr. e. 264–241, Kr. e. 218–201, Kr. e. 168, Kr. e. 48, Kr. e. 31, 313, 395, 476. *Személyek*: Hannibal, Cornelius Scipio, a Gracchus-testvérek, Marius, Sulla, Spartacus, Pompeius, Caesar, Antonius, Augustus, Traianus, Hadrianus, Diocletianus, Názáreti Jézus, Pál, Constantinus, Attila, Tacitus. *Fogalmak*: patrícius, plebejus, consul, senatus, dictator, néptribunus, provincia, senatori rend, lovagrend, triumvirátus, principatus, limes, legio, colonus, dominatus, zsinagóga, diaszpóra, apostol, egyház, püspök, zsinat. *Topográfia*: Róma, Karthágó, Cannae, Actium, Pannónia, Jeruzsálem, Konstantinápoly, Aquincum, Sopianae, Savaria.
A korai feudalizmus története Európában	A Frank Birodalom. A feudális gazdasági-társadalmi rend kialakulása. A Bizánci Birodalom fejlődése. Az iszlám és az arab világ. Az államalapítások kora Közép- és Kelet-Európában. *Évszámok*: 622, 732, 800, 843, 962, 1054. *Személyek*: Karolingok, Nagy Károly, Szent Benedek, Justinianus, Cirill és Metód, I. (Nagy) Ottó, Mohamed. *Topográfia:* Poitiers, Aachen, Konstantinápoly, Egyházi (Pápai) Állam, Kijev, Mekka, Cordoba, Bagdad. *Fogalmak*: grófság, ortodox egyház, római katolikus egyház, pápa, szerzetes, kolostor, bencés rend, hűbérbirtok, jobbágy, robot, iszlám, Korán, kalifa.
A magyar nép története az államalapításig	Bevezetés a magyar őstörténet kutatásba. A magyar nép őstörténete és vándorlása. A honfoglalástól az államalapításig. Géza fejedelem és István király életműve. *Évszámok*: 896, 955, 973, 997–1000–1038. *Személyek*: Álmos, Árpád, I. István király, Géza fejedelem, Koppány, Imre herceg, Szent Gellért püspök. *Topográfia*: Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Augsburg, Pannonhalma, Esztergom. *Fogalmak*: nomadizmus, kettős fejedelemség, nemzetség törzs, székely, kalandozások, szeniorátus, vármegye, ispán, tized.

Témakörök	Tartalmak
Mindennapi élet, életmódtörténet	*A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.* Az ember és a természet kapcsolata a mítoszokban. Tömegszórakoztatás az ókorban. Eltérő elméletek, mítoszok a magyarság őstörténetéről.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek egyszerűbb tárgymásolatokat, íratlan forrásokról készült fényképeket, vázlatrajzokat (pl. régészeti lelőhelyről) forrásként értelmezni; rövid (kb. 10–20 sornyi) ókori forrásrészleteket feldolgozni. Tudjanak anyagot gyűjteni az iskolai könyvtárban és kisebb közkönyvtárakban tanári és könyvtárosi segítséggel megadott egyszerű témákhoz. Legyenek képesek egyszerű elbeszélő források kritikai elemzésére tanári irányítással, valós tartalmuk és belső ellentmondásaik felismerésére. Legyenek képesek jól felépített tanórai feleletekre, összefoglaló beszámolók előadására. Legyenek képesek alkalmazni a történetiségben a keresztény időszámítást. Tudjanak történelmi eseményeket, folyamatokat leolvasni a középiskolában használatos történelmi atlasz megfelelő lapjáról. Képesek legyenek történelmi jelenségek számszerűségének felbecsülésére vagy megmérésére történelmi térképen.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek
Írott források elemzése: az egyes szövegek forrásértékének megállapítása ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása.
Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása.
Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak és maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.).
Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.
A jegyzetek felhasználásával egy-két oldalas kiselőadások készítése.
Tanári útmutatással szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb (3–6 oldalas) tanulmány készítése.

Kifejezőképességek
A középkor és a kora újkor jelentős személyiségei életútjának bemutatása.
Az élethelyzetek értékelése történeti válaszutaknál és nehéz döntéseknél.
A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata.
Írásművek (esszék) készítése történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával, a középkor és a kora újkor témáiból, meghatározott terjedelemben (15–30 sor).
Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvözésével.

Tájékozódás időben
A változás fölismerése a történelemben, elemzése konkrét történelmi példákon. Az induktív és deduktív érvelési technikák ismerete és alkalmazása szóban és írásban.
Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása.

Tájékozódás térben
A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat fölismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása.
Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján, szaktanári segítséggel (pl. ásványkincsek – bányavárosok).
Topográfiai adatok, folyamatok, jelenségek megmutatása a mai viszonyokat tükröző térképeken.

Témakörök	Tartalmak
Az érett középkor	A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában. A lovagkor. A szabad költözésű jobbágyság és a vándormozgalmak. A középkori városok. A középkor művelődése. Mindennapok a középkorban. *Kronológia*: 1066, 1095, 1122, 1215, 1278. *Személyek*: I. (Hódító) Vilmos, VII. Gergely, IV. Henrik, III. Ince, Habsburg Rudolf, Szent Ferenc, Szent Domonkos, Aquinói Szent Tamás. *Fogalmak*: királyi udvar, kamara, kancellária, kiközösítés, zarándok, ereklye, keresztes hadjáratok, inkvizíció, eretnekség, kolduló rendek, városi önkormányzat, nyomásos gazdálkodás, hospes, céh, skolasztika, egyetem, lovagi kultúra, romanika, gótika. *Topográfia*: Szentföld, Velence, Flandria, Champagne, Párizs, Hanza városok, a levantei kereskedelem útvonala.
Az Árpád-házi királyok kora	Az új rend megszilárdítása. Szent László és Könyves Kálmán. Az Aranybulla és a tatárjárás. Gazdasági és társadalmi változások a XIII. században. Az Árpád-kori életmód és kultúra. *Kronológia*: 1077–95, 1095–1116, 1205–1235, 1222, 1235–70, 1241–42, 1301. *Személyek*: I. László, Könyves Kálmán, III. Béla, Anonymus, II. András, IV. Béla. *Fogalmak*: várnépek, várjobbágyok, bán, vajda, nádor, regálé, báró, nemes, Aranybulla, székelyek, szászok, kunok. *Topográfia*: Fehérvár, Pozsony, Horvátország, Erdély, Dalmácia, Szerémség, Muhi, Buda.
A késő középkor	Nyugat-Európa válsága (éhínség, járványok, háborúk). Itália, a humanizmus és a reneszánsz. Az angol és francia rendi monarchia felemelkedése. A német császárság és a pápaság hanyatlása. A közép- és kelet-európai régió. Az Oszmán Birodalom terjeszkedése. *Kronológia:* 1337–1453, 1389, 1410, 1415, 1453. *Személyek*: Lorenzo Medici, Machiavelli, Jeanne d'Arc, Tudor-ház, Husz János, Gutenberg, III. Iván, II. Mohamed, Ferdinánd, Izabella. *Fogalmak*: rendiség, reneszánsz, humanizmus, husziták, szultán, szpáhi, janicsár, reconquista. *Topográfia*: Firenze, Kasztília, Aragónia, Svájc, Prága, Rigómező.
Magyarország a XIV–XV. században	Károly Róbert és Nagy Lajos. Társadalmi változások. Luxemburgi Zsigmond kora. Védekezés az oszmán–török terjeszkedés ellen. Hunyadi János. Hunyadi Mátyás uralkodása. Életformák a XV. századi Magyarországon. Kultúra és művelődés.

Témakörök	Tartalmak
	Kronológia: 1308–42, 1342–82, 1351, 1387–1437, 1396, 1456, 1458–90. *Személyek*: Csák Máté, Károly Róbert, Nagy Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, V. László. *Fogalmak*: harmincad, kapuadó, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, úriszék, főnemes, köznemes, kilenced, ősiség, végvári rendszer, rendkívüli hadiadó, fekete sereg, Corvina. *Topográfia*: Temesvár, Körmöcbánya, Selmecbánya, Besztercebánya, Visegrád, Havasalföld, Moldva, Kassa, Nikápoly, Nándorfehérvár, Bécs.
Kora újkor: A felfedezések kora (1490–1721)	A nagy földrajzi felfedezések és következményei: az európai és Európán kívüli kultúrák találkozása, a gyarmatosítás. Az atlanti hatalmak felemelkedése. A modern világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei. Reformáció és katolikus megújulás. Az abszolutizmus. A modern állam kialakulása. A hatalmi viszonyok átrendeződése Európában. Az angol forradalom. A parlamentáris monarchia kialakulása. A tudományos világkép átalakulása. *Kronológia*: 1492, 1517, 1588, 1618–48, 1640–49, 1689, 1701–1714. *Személyek*: Kolumbusz, Magellán, V. Károly, Luther, Kálvin, Kopernikusz, Galilei, I. Erzsébet, II. Fülöp, Cromwell, Richelieu, XIV. Lajos, Nagy Péter. *Fogalmak*: gyarmatosítás, konkvisztádor, ültetvény, világkereskedelem, abszolutizmus, reformáció, protestáns, evangélikus, református, ellenreformáció, jezsuiták, barokk, manufaktúra, anglikán, puritán, jogállam, merkantilizmus. *Topográfia*: Genf, Németalföld, Antwerpen, London, Versailles, portugál és spanyol gyarmatok.
Magyarország története a kora újkorban (1490–1711)	A Jagelló-kor. A török hódoltság. A Habsburgok és a magyar rendek. Az Erdélyi Fejedelemség. Függetlenségi harcok és országegyesítő kísérletek: Bocskai István, Bethlen Gábor, és Zrínyi Miklós. A reformáció és a katolikus megújulás Magyarországon. Gazdasági és társadalmi változások. Népesség és környezet. A török kiűzése. A Rákóczi-szabadságharc. *Kronológia*: 1514, 1526, 1541, 1552, 1566, 1591–1606, 1664, 1686, 1699, 1703–11. *Személyek*: Dózsa György, II. Lajos, Szapolyai János, II. Szulejmán, Zrínyi Miklós, Báthory István, Károli Gáspár, Bocskai István, Bethlen Gábor, Pázmány Péter, Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér), I. Lipót, Savoyai Jenő, II. Rákóczi Ferenc. *Fogalmak*: örökös jobbágyság, hajdú, hódoltság, kuruc, labanc, rendi konföderáció, trónfosztás. *Topográfia*: Mohács, Eger, Szigetvár, Sárospatak, Győr, Várad, Nagyszombat.
Mindennapi élet, életmódtörténet	*A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.* Érdekérvényesítés és érdekvédelem a középkorban (kommunák, céhek, egyetemek). Éghajlat és történelem (pl. az ún. kis jégkorszak hatása). Bűn és bűnüldözés a középkorban.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók ismerjék fel a tananyagban szereplő fontosabb középkori és kora újkori tárgyi emlékeket, legyenek képesek azokat értelmezni élőszóban vagy írásban. Képesek legyenek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére, az eltérések okainak feltárására. Tudjanak néhány címből álló bibliográfiákat készíteni az iskolai és a közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók számára, tanári útmutatás alapján. Képesek legyenek történelmi folyamatokat, korszakokat felismerni, megkülönböztetni. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani történelmi témákról (lecke, fejezetrész, leckéken átívelő folyamatok, összehasonlítások stb.). Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb már tanult ismerethordozókat értelmezni élőszóban rövid felkészülés után. Legyenek képesek a világ-, az európai és a magyar történelem korszakainak szinkronban látására. Használják a tankönyvek, munkafüzetek kronológiáit. Képesek legyenek történelmi események, folyamatok részleteinek leolvasására a középiskolában használatos történelmi atlasz és a falitérkép megfelelő lapjáról. Tudják a tematikus történelmi térképek adatait összehasonlítani tanári segítséggel, s ebből következtetéseket levonni.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek
Írott források értelmezése, feldolgozása, különböző szemléletű források gyűjtése szöveggyűjteményekből.
A forrásokban és feldolgozásokban fellelhető leegyszerűsítések, a jelenségek okainak feltárása, hasonló sommás megállapítások keresése.
Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.). Eltérő kortársi válaszok vizsgálata.
Eltérő jellegű források (a vizsgált korszak írott és tárgyi emlékei, műalkotások, irodalmi művek, sajtó, film, kép stb.) elemzése, az egyes forráscsoportok forrásértékének összehasonlítása.
Adatsorok számítógépes rendezése és bemutatása grafikonokon, diagramokon és táblázatokon (pl. népességi adatok, termelési mutatók, fegyverkezés stb.).
Jegyzet készítése 10 percnyi normál beszédtempójú előadás alapján.
Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.
Részletesebb (10–15 cím) bibliográfiák készítése.

Kifejezőképességek
Az újkor jelentős személyiségeinek életútja.
Az élethelyzetek értékelése történeti válaszutaknál és nehéz döntések idején.
Az egyes személyek döntéseinek értékelése, a lehetséges alternatívák számbavétele.
A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata.
Történelmi fogalmak egyszerű, tömör, szabad meghatározása, szinonimák felsorolása.
Értekezés, tanulmány, előadás készítése történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával az újkor témáiból meghatározott terjedelemben.
Jártasság a feladatlapok kitöltésében; tájékozottság a feladatlapok javítási elveiben és módszereiben.
Történelmi kérdések megvitatása élőszóban, előre megadott kérdések képviselete a vitapartner érveinek fokozott figyelembevételével.
A jegyzetek felhasználásával egy-két oldalas kiselőadások készítése.
Szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb tanulmány készítése.
Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, a szakirodalom felhasználásával, az összefüggések és a lexikai adatok kapcsolatának bemutatásával.
Egy téma bemutatása többféle módszer (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak, számítógép stb.) ötvözésével.
Kiállításterv összeállítása az évfolyam tananyagának egy-egy körülhatárolt egységéről a reprodukciós anyag megjelölésével.
Az újkor tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban.

Tájékozódás időben
A régi és az új világ folyamatos együttélésének fölismerése.
A változás fölismerése a történelemben: konkrét történelmi példák elemzése (ipari forradalom, városiasodás stb.), okok, összefüggések keresése.

Történelmi folyamatok, korszakok fölismerése, s az európai régiók (Nyugat-Európa, Közép-Európa, Kelet-Európa – centrum és periféria) megkülönböztetése, egymáshoz való viszonyuk átlátása, összehasonlítások megtétele.
Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendi viszonyainak felállítása.
Az időben való jártasság bemutatása előbeszédben, írásban és a térképen.
Az egyetemes és a magyar kronológiák használata, ezek alapján megadott témakörök kronológiáinak elkészítése.

Tájékozódás térben
A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat fölismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása alapján rajzok és térképek készítése.
Tematikus történelmi térképek adatainak önálló összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása), következtetések levonása.
Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján önállóan (pl. ásványkincsek, iparvidékek az ipari forradalom idején).
Az év során tanultak topográfiai adatainak, folyamatainak, jelenségeinek megjelölése a mai viszonyokat tükröző térképeken.
Vaktérképek készítése tanári útmutatás alapján, s ezen az év folyamán tanultak névanyagának, valamint a térképen ábrázolható folyamatok, jelenségek a bemutatása.

Témakörök	Tartalmak
A kora újkor: a felvilágosodás kora (1721–1789)	A felvilágosodás. A felvilágosult abszolutizmus Ausztriában és Poroszországban. Az orosz nagyhatalom. A XVIII. századi életviszonyok. *Kronológia:* 1740–48, 1756–63. *Személyek*: Nagy Frigyes, Nagy Katalin, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Diderot. *Fogalmak*: enciklopédia, ráció, a hatalmi ágak megosztása, társadalmi szerződés, felvilágosodott abszolutizmus. *Topográfia*: Poroszország, Lengyelország, angol és francia gyarmatok Észak-Amerikában.
Magyarország újjászerveződése a Habsburg Birodalom keretei között (1711–1790)	A magyar királyság a Habsburg Birodalomban. Demográfiai változások, az etnikai arányok átalakulása. A gazdaság és a társadalom képe. A felvilágosult abszolutizmus és a rendek összeütközése. A felvilágosodás és a nemzeti ébredés. *Kronológia*: 1740–80, 1767, 1777, 1780–1790. *Személyek:* III. Károly, Mária Terézia, II. József. *Fogalmak:* helytartótanács, betelepítés, kettős vámrendszer, vallási türelem, állandó hadsereg. *Topográfia:* Határőrvidék, Bánát.
A polgári átalakulás kora (1776–1849)	Az USA létrejötte. Az Egyesült Államok alkotmánya. A polgári forradalom Franciaországban. Az emberi és polgári jogok nyilatkozata. A napóleoni háborúk Európája. Európa a Szent Szövetség korában. Az ipari forradalom és társadalmi hatásai. Forradalmi hullámok a XIX. század első felében. A XIX. század eszméi. Az ipari forradalom hatásai az életkörülményekre és a környezetre.

Témakörök	Tartalmak
	Kronológia: 1776, 1783, 1789, 1794, 1804–15, 1830, 1848. *Személyek:* Washington, Jefferson, XVI. Lajos, Danton, Robespierre, Metternich, Napóleon, Watt, Stephenson, Marx. *Fogalmak:* nacionalizmus, liberalizmus, szocializmus, konzervativizmus, alkotmány, polgári szabadságjogok, parlamenti rendszer, emigráció, reakció, terror, kapitalizmus, tőkés, proletár. *Topográfia:* Washington, Waterloo.
A polgárosodás kezdetei Magyarországon (1790–1847)	A francia forradalom és a napóleoni háborúk hatása Magyarországon. Az átalakuló társadalom – nemesi, paraszti és városi életformák. Új elemek és elmaradottság a gazdaságban. A reformmozgalom kibontakozása, a polgárosodás fő kérdései. A nemzetiségi kérdés. A reformkori művelődés, kultúra. *Kronológia:* 1795, 1825, 1830, 1832–36, 1844. *Személyek:* Martinovics Ignác, Kölcsey Ferenc, Deák Ferenc, Eötvös József, Kossuth Lajos, Batthyányi Lajos, Széchenyi István, Wesselényi Miklós. *Fogalmak:* reform, polgári átalakulás, cenzúra, államnyelv, örökváltság, közteherviselés, érdekegyesítés, védővám. *Topográfia:* Pest-Buda, Fiume, Vaskapu.
Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–1849)	A forradalom és szabadságharc nemzetközi keretei. A pozsonyi országgyűlés. A pesti forradalom. Az áprilisi törvények. A forradalom első nehézségei: a nemzetiségek mozgalmai. A nemzeti önvédelem megszervezése és a tavaszi hadjárat. A Függetlenségi Nyilatkozat és a nemzetközi viszonyok. A szabadságharc bukása. *Kronológia:* 1848. III. l5., IV. 11., IX. 29., 1849. IV. 6., IV. 14., V. 21., VIII. 13., X. 6. *Személyek:* Jókai, Petőfi, Görgey, Klapka, Bem, Damjanich, Jelacic, Windischgraetz, Haynau. *Fogalmak:* márciusi ifjak, nemzetőrség, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, választójog, függetlenség, nemzetiségi törvény, kormánybiztos. *Topográfia:* Pákozd, Isaszeg, Komárom, Arad, Debrecen.
A nemzetállamok és az imperializmus kora (1849–1914)	Gazdasági és társadalmi változások a fejlett országokban, a második ipari forradalom. Az egységes Olaszország és Németország kialakulása. A krími háború. Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban. Gyarmatosítás: a brit, a francia és az orosz gyarmatbirodalom. Kína és Japán. A „keleti kérdés” és a Balkán. A munkásság politikai erővé szerveződése. Hatalmi viszonyok, katonai-politikai szövetségek a századfordulón. A művelődés új keretei.

Témakörök	Tartalmak
	Évszámok: 1853–56, 1861–65, 1866, 1870, 1871, 1882, 1907. *Személyek:* III. Napóleon, I. Miklós, Cavour, Garibaldi, Bismarck, Viktória királynő, Lenin, Lincoln. *Topográfia:* Krím-félsziget, Piemont, Német Császárság, Szuezi-csatorna, Panama-csatorna, Elzász-Lotaringia. *Fogalmak:* Internacionálé, kereszténységszocializmus, szociáldemokrácia, centrum, periféria, részvénytársaság, monopólium, középosztály, civil társadalom, bolsevik, anarchizmus, szakszervezetek.
A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914)	A megtorlás, a Bach-rendszer kiépítése. A passzív ellenállás. A kiegyezés megszületése. Gazdasági és társadalmi fejlődés a dualizmus korában. Népességnövekedés. A nemzetiségi kérdés. A romák. A zsidóság emancipációja. Asszimiláció és kivándorlás. A városiasodás. A tudományos és művészeti élet fejlődése. Pártok és pártküzdelmek. A szocialista és agrárszocialista mozgalmak. A dualizmus válsága a XX. század elején. *Évszámok:* 1867, 1868, 1875–90, 1896. *Személyek:* Ferenc József, Deák Ferenc, Andrássy Gyula, Tisza Kálmán, Baross Gábor, Tisza István, Jászi Oszkár. *Topográfia:* Bosznia-Hercegovina, Budapest, Osztrák–Magyar Monarchia. *Fogalmak:* passzív ellenállás, kiegyezés, dualista monarchia, közös ügyek, úri középosztály, népoktatás, kispolgár, nagypolgárság, kivándorlás, asszimiláció, állami anyakönyvezés.
Mindennapi élet, életmódtörténet	A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni. A hatalmi ágak kialakulása és működése a kora újkortól napjainkig. A nemzetiségi lét és kultúra fő kérdései az Osztrák–Magyar Monarciában. A modern városfejlődés.

A továbbhaladás feltételei

Legyenek képesek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak jól felépített, szabadon előadott feleletet tartani történelmi témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni élőszóban, rövid fölkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képességek
Írott források értelmezése, földolgozása.
Különböző típusú források összevetése.
A filmek, filmhíradók értékelése, elemzése.
A média forrásértékének és manipulációs jellegének fölismerése, elemzése.
Nemzetközi szerződések, békekötések, szövetségi megállapodások, nemzetközi szervezetek alapokmányainak elemzése.

Tájékozódás a szakirodalomban
A források, a tankönyvi szöveg és a szakirodalom összevetése, az eltérések feltárása.
Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció egyéb területein (pl. az EU-csatlakozás folyamatának figyelemmel kísérése).
Nagyobb terjedelmű pályamunkák, tanulmányok bibliográfiájának összeállítása, anyaggyűjtés, az írásmű elkészítése.

Kifejezőképességek
A legújabb kori nagy történelmi személyiségek meghatározó szerepének értékelése.
Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján.
Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról.
Írásbeli feladatlapok kitöltése.
Valamilyen történelmi kérdés átfogó, esszéjellegű, szabatos kifejtése.
A történelmi fogalmak szakszerű magyarázata és használata.
Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán tudásra épülő, saját vélemény megfogalmazása, kifejtése és megvédése esetleges vita esetén.
Az információforrások kritikus kezelése. Kérdések feltétele a forrás megbízhatóságára, a szerző esetleges elfogultságára, tájékozottságára, rejtett szándékaira vonatkozólag.
Esszé írása társadalmi témákról, ennek kapcsán a kérdés világos megfogalmazása, a bizonyítékok és a cáfolatok kifejtése, a következtetések levonása.
Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások fölismerése és bemutatása.
A források értékelésével saját vélemény kialakítása az adott eseményről, intézményről, szervezetről.

Tájékozódás időben
A világ-, az európai és a magyar történelem főbb eseményeinek szinkronban látása.

Tájékozódás térben
A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése, összehasonlítása.

Témakörök	Tartalmak
Az első világháborútól a nagy gazdasági válságig (1914–1929)	Az első világháború kirobbanása, jellege, története. A Párizs környéki békék. Az orosz forradalmak. A bolsevik pártállam kiépítése. Az olasz fasizmus. A parlamentáris rendszerek. A gazdaság és a társadalom új jelenségei, a fejlett világban. A női emancipáció. *Évszámok:* 1914–18, 1917, 1919, 1922, 1925. *Személyek:* Sztálin, Trockij, Wilson, Clemenceau, Mussolini. *Topográfia:* Szarajevó, Marne, Somme, Pétervár, Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Csehszlovákia, Lengyelország, balti államok.

Témakörök	Tartalmak
	Fogalmak: villámháború – állóháború, központi hatalmak, szovjet, kommunizmus, fasizmus, korporatív állam, egypártrendszer, kollektivizálás, GULAG, kisantant.
Az első világháború és következményei Magyarországon. A Trianon utáni ország élete (1914–1931)	Magyarország részvétele a világháborúban. A forradalmak és az ellenforradalom. A trianoni béke. Hatása a gazdaságra, társadalomra, az etnikai viszonyokra. A határon túli magyarság sorsa. A Horthy-rendszer konszolidációja. Az életmód változásai és a művelődési viszonyok. *Évszámok:* 1914. július 2., 1918. október 31., 1918. november 3., 1919. március 21., augusztus 1., 1920. június 4., 1921–31. *Személyek:* Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, Bethlen István, Klebelsberg Kunó. *Topográfia:* Doberdó, trianoni Magyarország, Piave. *Fogalmak:* proletárdiktatúra, vörös- és fehérterror, numerus clausus, antiszemitizmus, irredentizmus, revízió, társadalombiztosítás, konszolidáció.
A nagy gazdasági válságtól a második világháború végéig (1929–1945)	Az 1929–33-as világgazdasági válság. Válságkezelés a nyugati demokráciákban. A nemzetiszocializmus hatalomra jutása és működési mechanizmusa. A sztálini diktatúra a 30-as években. A második világháború története. A szövetségesek győzelme, a háború jellege. *Évszámok:* 1929, 1933, 1936, 1938, 1939. szeptember 1., 1941. június 22., 1944. június 6., 1945. május 9., augusztus 6., szeptember 2. *Személyek:* Roosevelt, Hitler, Churchill, Rommel, Montgomery, Zsukov, Eisenhower, De Gaulle. *Topográfia:* Brit Nemzetközösség, Leningrád, Pearl Harbor, Midway, Sztálingrád, Auschwitz, Hirosima, El-Alamein, Kurszk, Normandia. *Fogalmak:* tőzsde, túltermelési válság, tervgazdálkodás, totális diktatúra, nemzetiszocializmus, élettér-elmélet, koncentrációs tábor, népirtás, holocaust, partizán, totális háború, antifasiszta koalíció.
Magyarország a gazdasági válságtól a második világháborús összeomlásig (1931–1945)	Gazdasági válság és jobbratolódás a belpolitikában. A revíziós külpolitika eredményei. Magyarország háborús részvétele. A német megszállás, a holocaust Magyarországon, a nyilas hatalomátvétel. Magyarország szovjet felszabadítása és megszállása. *Évszámok:* 1938, 1939, 1940, 1941. június 26., 1943. január, 1944. március 19., 1944. október 15., 1944. december 21., 1945. április. *Személyek:* Bajcsy-Zsilinszky Endre, Gömbös Gyula, Teleki Pál, Szálasi Ferenc, Bárdossy László, Kállay Miklós. *Topográfia:* Felvidék, Újvidék, Kárpátalja, Voronyezs, Don-kanyar. *Fogalmak:* nyilasmozgalom, zsidótörvények, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, hadifogság.

Témakörök	Tartalmak
A jelenkor (1945–napjainkig)	Hidegháborús szembenállás a II. világháború után. A fejlett piacgazdaság, a demokratikus berendezkedés országai. Az európai integráció története és az Európai Unió. A „harmadik világ”. A szocialista rendszerek kialakulása, fejlődése és kudarca. A közel-keleti konfliktusok. A távol-keleti régió. Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái. *Évszámok:* 1947, 1948, 1949, 1956, 1957, 1961, 1968, 1975, 1991. *Személyek:* Gandhi, Mao Ce-tung, Truman, Adenauer, Hruscsov, Kennedy, Reagan, Gorbacsov. *Fogalmak:* vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, szociális piacgazdaság, európai integráció, harmadik világ, globális világ, enyhülési politika. *Topográfia:* NSZK, NDK, Kuba, Korea.
Magyarország a második világháború után (1945–napjainkig)	A háborús károk felszámolása. A demokratikus közélet kiépítésének kísérlete. A párizsi békeszerződés. A határon túli magyarság sorsa. A kommunista diktatúra kiépítése. A forradalomhoz vezető út. Az 1956-os forradalom és szabadságharc. A Kádár-rendszer kiépülése: megtorlás és diktatúra. Az életmód átalakulása. Demográfiai változások. A rendszerváltozás. *Évszámok:* 1947. február 10., 1948, 1949, 1953, 1956. október 23., november 4., 1968, 1989. október 23., 1990, 1991. *Személyek:* Mindszenty József, Nagy Ferenc, Rákosi Mátyás, Kádár János, Nagy Imre, Antall József, Göncz Árpád. *Fogalmak:* népbíróság, jóvátétel, kitelepítés, lakosságcsere, beszolgáltatás, pártállam, földosztás, internálás, munkástanács, reformszocializmus.
Mindennapi élet, életmódtörténet	*A tanév során az alábbi témák közül legalább kettőt kötelező feldolgozni.* Demográfiai és etnikai változások a magyar történelemben. Fogyasztói társadalom és az ökológia, a fenntartható fejlődés. A média és a közgondolkodás. Érdekérvényesítés és érdekképviselet a mai Magyarországon.

Szempontok a tanulói teljesítmény értékeléséhez

Az értékelés és ellenőrzés az elsajátítási folyamat egészét magába foglalja. Ennek értelmében az értékelés kiterjed a tanuló tudására (ismereteire és képességeire), valamint a tanári képességre (didaktikai, metodikai eljárások és módok) egyaránt.

A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

– Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és a szaknyelv alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása, események, jelenségek időben és térben való elhelyezése.

– Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, különböző szövegek megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, ábra-szöveg, diagram, adatsor-szöveg) időbeli és térbeli szinkronitások, kölcsönhatások megértése.
– Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése.
– Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról (helyi, regionális, nemzeti és globális) és konfliktusokról, a felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanuló előrehaladása szempontjából a következő értékelési események tervezhetők:
– Folyamatos számonkérés szóban, írásban és önálló feladatok alapján a tanítási órákon ellenőrzés céljából.
– Évközi dolgozatok megírása meghatározott szempontok alapján (például a források használatának és értékelésének képessége) minősítés céljából.
– Tematikus, témazáró feladatsorok, amelyek átfogó ismeretekre és képességekre irányulnak, a minősítés és a tanári folyamat kontrollja céljából.
– Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
– Belső és külső vizsgák, amelyek a művelődési anyag súlyponti szempontjait és követelményrendszerét mérik, az ellenőrzés, a minősítés és a tanítási kontroll céljából.

EMBERISMERET ÉS ETIKA

11. évfolyam

Célok és feladatok

A társadalomismeret ahhoz segít hozzá, hogy tájékozódni tudjunk saját korunk társadalmi, gazdasági és politikai jelenségei között. Az ismeretek nyújtásán túl ez mindenekelőtt a társadalmi problémák iránti érzékenység növelését, valamint a konfliktusok elemzéséhez szükséges képességek fejlesztését igényli. Az etika betekintést nyújt az embert másokhoz és önmagához, a társadalomhoz és a természethez fűző szellemi kapcsolatok világába. Segít tudatosítani az ember sorsától elválaszthatatlan értékdilemmákat, megismertet az erkölcsi vitákban használatos érvelésmódokkal, fejleszti az önálló tájékozódáshoz, felelős döntéshez, a mások álláspontjának megértéséhez szükséges attitűdöket és képességeket.

A tantárgy áttekinti az emberi együttélés alapelveit, a társadalom intézményeit, a politika, a jog és a gazdaság rendszerének működését. Bevezet az etika fogalomkörébe, az ember kilétéről, a jó és a rossz mibenlétéről, az erényekről és a helyes cselekedetek alapelveiről folyó diskurzus évezredes történetébe.

Fejlesztési követelmények

A társadalmi együttélés szabályainak ismerete, tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása. A jogérzék, a társadalmi felelősségtudat elmélyítése, a társadalomelmélet és az etika alapfogalmainak ismerete. Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése. Az erkölcsi érzék kiművelése, az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kifejezéséhez és a mások meggyőződésének megértéséhez és tiszteletéhez szükséges morális és intellektuális képességek fejlesztése.

Belépő tevékenységformák

Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése.
Egyéni és csoportos anyaggyűjtés; dokumentum- és irodalomelemzés.
Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi jelenségekről és személyekről, érvek gyűjtése a vélemény alátámasztására, ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.
Irányított viták, szerepjátékok; feladatok, példák a társadalmi konfliktusok és erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakoroltatására.

Témakörök	Tartalmak
Együttéléstan	Egyén, csoport, közösség, társadalom, állam. Az együttélési szabályok kialakulása és rendeltetése. Szokás, hagyomány, erkölcs, jog. Jogok és kötelességek a társadalomban. Az emberi alapjogok értelmezése. A társadalmi igazságosság kérdései.
Az állam	
A politikai közösség és intézményei Hatalom, legitimáció	Államformák és politikai rendszerek. A demokrácia alapelvei és működése. A hatalmi ágak. A politika és a jog intézményrendszere a mai Magyarországon és az Európai Unióban.
Gazdasági alapfogalmak	Munka és munkamegosztás, szükségletek és érdekek, tulajdon, verseny, érték, haszon, pénz, munkavállalás, vállalkozás. Termelés és fogyasztás. Jólét és életminőség.

Témakörök	Tartalmak
A társadalom élete	Társas kapcsolatok és társadalmi viszonyok. A kultúra fogalma. A szocializáció folyamata. A társadalmi csoportok és rétegek. Szegények és gazdagok. A társadalmi helyzet változásai Életmód, életszínvonal.
Egység és sokféleség a modern társadalmakban	Társadalmi önazonosságunk összetevői. A helyi társadalom. Nemzet, állam, etnikum. Európa és a nemzetek feletti integráció kérdései. Kisebbségek, diszkriminált csoportok, előítéletek.
A technológiai-gazdasági haladás és a bioszféra válsága	Növekedés és fejlődés. A „jólét” ára. A földi élővilág eltartóképességének korlátai. Pazarló használat, környezetszennyezés, népességrobbanás. A technikai civilizáció hatása a földi ökoszisztémára. A globalizáció politikai, kulturális, gazdasági és természeti következményei.
Etika	
Az emberi természet	Az ember fogalma: az eszes lény, a társas lény, az univerzális lény. Autonómia és meghatározottság. Az ember környezete és a nyelv világa. A kultúra normativitása. A hagyomány értelme. A „másik” szerepe az öntudatos én kialakításában. Önazonosság és önmegvalósítás a társas viszonyban.
Etikai alapfogalmak	A jó és a rossz megkülönböztetése. A szenvedés tapasztalata. A választás szabadsága és az ember felelőssége. Szándék és következmény. Törvény és lelkiismeret.
Az etika megalapozása	Az ember léthelyzete és felelőssége a keresztény hagyományban. Az etika transzcendens megalapozásának igénye. A világi etika kialakulása. A természetjogi, kötelesség-, haszon-, felelősség- és konszenzusetikák érvelési módjának alapjai és összefüggése, az erkölcsi gondolkodás történetéből vett klasszikus példák nyomán.
Az erkölcsi cselekedet dimenziói	Életcélok, önmegvalósítás. Önbecsülés és mások iránti tisztelet. Az élet tisztelete. Segítség, áldozat, szolidaritás: a személyes kapcsolatok erkölcsi dilemmái. A nemiség és a családi élet erkölcstana. Munkaerkölcs. Etikus fogyasztás. Elkötelezettség, tolerancia, szolidaritás. Hazaszeretet. Törvénytisztelet és polgári engedetlenség. Erkölcs és politika. Gazdaságetikai alapelvek.
A jellem és az erények	Erkölcsi érzék. Önnevelés. A szeretet forrásai, nemei, erkölcsi jelentősége. Etikai alapértékek. Az alapvető erények klasszikus és modern értelmezései.
Korunk erkölcsi kérdései	A tudományos-technológiai haladás etikai dilemmái. Globális felelősségünk. Kötelességek a jövő nemzedékekkel szemben, az élővilág rendjének és sokféleségének megőrzésével kapcsolatban.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait és a Magyar Köztársaság és az Európai Unió intézményrendszerét.
Legyen képes a társadalmi konfliktusok és erkölcsi dilemmák felismerésére, értelmezésére és megvitatására. Ismerje az etikai alapfogalmak jelentését. Értse és értelmezze felelősségét maga és mások sorsáért, a földi élővilág jövőjéért.

Szempontok a tanulói tevékenység értékeléséhez

Az értékelés és ellenőrzés az elsajátítási folyamat egészét magába foglalja. Ennek értelmében az értékelés kiterjed a tanuló tudására (ismereteire és képességeire), valamint a tanári képességre (didaktikai, metodikai eljárások és módok) egyaránt.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, különböző szövegek megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, ábra-szöveg).
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról (helyi, regionális, nemzeti és globális) erkölcsi dilemmákról és konfliktusokról, a felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Témazáró dolgozatok írása, értékelése.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

IDEGEN NYELV

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A 9. évfolyamra a diákok öt éve tanulják a célnyelvet. Ez idő alatt megismerkedtek az idegen nyelvi foglalkozások feladat- és szövegtípusaival, szókincsük bővült, megértik a tanár célnyelvi óravezetését, önbizalmuk lehetővé teszi számukra, hogy az órai munkában egyénileg, párban vagy csoportban eredményesen vegyenek részt, órán kívüli feladataikat önállóan megoldják. Önértékelésük fejlett és reális: ismerik saját erős és gyenge pontjaikat. Továbbra is fontos motivációjuk fenntartása és további fejlesztése.

Cél, hogy a 10. évfolyam végére a diákok eljussanak az A2-B1 közötti szintre, melyen számukra ismert témakörökben, életszerű helyzetekben képesek információt kérni és kapni. Megértik hosszabb terjedelmű, autentikus hallott vagy olvasott szöveg lényegét, abból ki tudják szűrni a lényeges információt. Képesek több mondatból álló szöveget szóban és írásban létrehozni. Szókincsük elég fejlett ahhoz, hogy az ismert témakörökhöz kapcsolódó témákról szóban és írásban információt tudjanak cserélni.

A 12. évfolyam végére a diákoknak B1-B2 közötti szintre nyelvtudást kell szerezniük, az előző szintnél fejlettebb szókinccsel, szélesebb skálán mozgó, de ismert témákról kell képesnek lenniük szóban és írásban információt cserélni, hosszabb szövegeket megérteni és létrehozni.

Továbbra is lényeges, hogy az idegen nyelvű tananyag felölelje a más tantárgyakban tanult tartalmakat, de ezeken az évfolyamokon már új tananyag feldolgozását is lehetővé teszi a diákok nyelvi szintje. Fontos, hogy az előző évekhez hasonlóan segítsék a nyelvtanulást az önálló olvasás és az osztálytermen kívüli nyelvi hatások.

Ebben az életkorban a diákokat segítheti a szabályszerűségek felismerése és azok alkalmazása, de a hangsúly továbbra is a jelentésen, kontextuson és kommunikáción van. Ezeken az évfolyamokon kell egyensúlyt teremteni a folyamatos beszéd és a nyelvhelyesség között.

A 12. év végére a diákoknak el kell sajátítaniuk az önálló nyelvfejlesztéshez elengedhetetlen nyelvtanulási stratégiákat.

Amennyiben az iskolában működik nyelvi előkészítő évfolyam, akkor az első idegen nyelvnél a nyelvi előkészítő évfolyam végén elért tudásszint magasabb, mint az általános iskola végére kívánatos A2 európai szint. Ennek megfelelően a 9. évfolyamra tervezhető tanterv a nyelvi előkészítő évfolyam végére elért tanulói tudásszintre épül.

Abban az esetben, ha a tanulók a nyelvi előkészítő évfolyam végére az A2+ szinten állnak, akkor a 10., ha B1 szintre jutottak, akkor a 11., ha B1+-t értek el, akkor a 12. évfolyam kerettanterve javasolt a 9. évfolyamon. A következő évfolyamok kerettantervei a 10. évfolyamtól logikusan építkeznek tovább.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismert témakörben szóban és írásban tud információt cserélni, szöveget megérteni és létrehozni. Nyelvtudását önállóan szinten tartja, illetve szakmai érdeklődésének megfelelően továbbfejleszti. Nyelvtudása segítségével képes képet alkotni más országok népeiről és kultúrájáról.

Témalista (ajánlás)
Ember és társadalom: hátrányos helyzetű és elesett emberek segítése; diszkrimináció.
Tágabb környezetünk: idegenvezetés a lakóhelyen; a nagyvárosi élet jellemzői.
Természeti környezetünk: környezetszennyezés és környezetvédelem.
Az iskola világa: egy célnyelvi iskola összehasonlítása az itthonival.
Egészség és betegség: hagyományos gyógykezelés és természetgyógyászat; egészséges életmód.

Étkezés: a helyes és helytelen táplálkozás; éttermek és gyorséttermek, hazai specialitások, nemzetközi konyhaművészet.
Utazás: nyaralás itthon és külföldön; egy körutazás megtervezése.
Szabadidő, szórakozás: veszélyes sportok; kulturális események; a színházi és filmélmények; a modern és a klasszikus zene.
A munka világa: munkavállalás nyáron; munkakörülmények hazánkban és külföldön; pályaválasztás.
Országismeret: más országok, ezen belül a célország(ok) kultúrája, politikai, gazdasági és társadalmi élete.
Tudományos és technikai műveltség: a tudomány és technikai eszközök szerepe mindennapjainkban; más országok, ezen belül a célország(ok) közismert technikai és tudományos csúcsteljesítményei.
Aktuális témák.

9. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
(lásd a 10. évfolyam kerettantervében)

Fogalomkörök
(lásd a 10. évfolyam kerettantervében)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló legyen képes
– kb. 100 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
– kb. 100 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
– kb. 100 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
– kb. 100 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
– köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
– köznyelven megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákban rendezett válaszokat adni;
– egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
– megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
– beszélgetésben részt venni;
– társalgást követni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
– kb. 150 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
– kb. 150 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől megkülönböztetni;
– ismert nyelvi elemek segítségével kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
– kb. 150 szavas köznyelven megírt szövegben fontos információt megtalálni;
– kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
– kb. 150 szavas köznyelven megírt szöveg lényegét megérteni;
– egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai illetve irodalmi szöveget követni.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
– kb. 100 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
– gondolatait változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján szöveggé rendezni, egyszerű közléseket írásban megfogalmazni;
– különböző szövegfajtákat létrehozni;
– változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés) használni.

10. évfolyam

Tartalom
A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:
– megszólítás;
– köszönés, elköszönés;
– bemutatás, bemutatkozás;
– telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés;
– személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás;
– érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
– engedélykérés és arra reagálás;
– köszönet és arra reagálás;
– bocsánatkérés és arra reagálás;
– gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.
Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
– sajnálkozás;
– öröm;
– elégedettség, elégedetlenség;
– csodálkozás;
– remény;
– bánat;
– bosszúság.
Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
– véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
– valaki igazának az elismerése;
– egyetértés, egyet nem értés;
– érdeklődés, érdektelenség;
– tetszés, nem tetszés;
– dicséret, kritika;
– ellenvetés;
– akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség;
– ígéret; szándék,
– érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt.
Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:
– dolgok, személyek megnevezése, leírása;
– események leírása;
– információkérés, információadás;
– igenlő vagy nemleges válasz;
– tudás, nem tudás;
– bizonyosság, bizonytalanság;
– ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:
– kérés;
– tiltás, felszólítás;
– segítségkérés és arra reagálás;
– javaslat és arra reagálás;
– kínálás és arra reagálás;
– meghívás és arra reagálás.
Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:
– visszakérdezés, ismétléskérés;
– nem értés;
– betűzés kérése, betűzés;
– felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
– beszélési szándék jelzése, téma bevezetése;
– megerősítés
– témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök
– cselekvés, történés, létezés kifejezése,
– birtoklás kifejezése,
– térbeli és időbeli viszonyok,
– függő beszéd,
– mennyiségi és minőségi viszonyok,
– modalitás,
– esetviszonyok,
– logikai viszonyok,
– szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló legyen képes
– kb. 150 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
– kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
– kb. 150 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
– kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
– köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényeges pontjait megérteni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
– árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
– választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
– megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
– beszélgetésben részt venni;
– társalgásba bekapcsolódni, álláspontot, véleményt kifejteni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
– kb. 200 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
– kb. 200 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől megkülönböztetni;
– ismert nyelvi elemek segítségével kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
– kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megtalálni;
– kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
– kb. 200 szavas köznyelven megírt szöveg felépítését megérteni;
– egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveg lényeges pontjait megérteni.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
– kb. 150 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
– gondolatait változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
– különböző szövegfajtákat létrehozni;
– változatos közlésformákat használni.

11. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
(lásd a 12. évfolyam kerettantervében)

Fogalomkörök
(lásd a 12. évfolyam kerettantervében)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló legyen képes
– kb. 200 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
– kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
– kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
– kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
– köznyelvi beszélgetést vagy monologikus szöveget különösebb nehézség nélkül megérteni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
– árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
– választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
– megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
– beszélgetésben részt venni;
– társalgásban véleményt kikérni, álláspontot megvédeni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
– kb. 250 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
– kb. 250 szavas szövegben lényeges információt a lényegtől megkülönböztetni;
– ismert nyelvi elemek segítségével kb. 250 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
– kb. 250 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
– kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
– kb. 250 szavas köznyelven megírt szöveget anyanyelven és/vagy célnyelven összefoglalni;
– egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveg különösebb nehézség nélkül megérteni.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
– kb. 200 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
– gondolatait és érzelmeit változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;

– különböző szövegfajtákat létrehozni;
– változatos közlésformákat használni.

12. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:
– megszólítás;
– köszönés, elköszönés;
– bemutatás, bemutatkozás;
– telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés;
– személyes levélben megszólítás és;
– elbúcsúzás;
– érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
– engedélykérés és arra reagálás;
– köszönet és arra reagálás;
– bocsánatkérés és arra reagálás;
– gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.
Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
– sajnálkozás;
– öröm;
– elégedettség, elégedetlenség;
– csodálkozás;
– remény;
– bánat;
– bosszúság.
Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
– véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
– valaki igazának az elismerése és el nem ismerése;
– egyetértés, egyet nem értés;
– érdeklődés, érdektelenség;
– tetszés, nem tetszés;
– dicséret, kritika;
– ellenvetés;
– akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség;
– ígéret; szándék,
– érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia és érdeklődési kör iránt.
Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:
– dolgok, személyek megnevezése, leírása;
– események leírása;
– információkérés, információadás;
– igenlő vagy nemleges válasz;
– válaszadás elutasítása,
– tudás, nem tudás;
– bizonyosság, bizonytalanság;
– ismerés, nem ismerés.
A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:
– kérés;
– tiltás, felszólítás;
– segítségkérés és arra reagálás;
– javaslat és arra reagálás;
– kínálás és arra reagálás;

– meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:
– visszakérdezés, ismétléskérés;
– nem értés;
– betűzés kérése, betűzés;
– felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
– beszélési szándék jelzése, téma bevezetése;
– megerősítés;
– témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök
– cselekvés, történés, létezés kifejezése,
– birtoklás kifejezése,
– térbeli és időbeli viszonyok,
– függő beszéd,
– mennyiségi és minőségi viszonyok,
– modalitás,
– esetviszonyok,
– logikai viszonyok,
– szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló legyen képes
– kb. 200 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
– kb. 200 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
– kb. 200 szavas szövegben fontos információt megérteni;
– kb. 200 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
– köznyelvi beszélgetést vagy monologikus szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
– árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
– választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
– gondolatait megfelelő logikai sorrendben, választékos mondatokban előadni;
– megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
– beszélgetésben részt venni;
– társalgásban részt venni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
– kb. 250 szavas szöveget elolvasni;
– kb. 250 szavas szövegben lényeges információt a lényegtelentől megkülönböztetni;
– ismert nyelvi elemek segítségével kb. 250 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
– kb. 250 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
– kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
– kb. 250 szavas köznyelven megírt szöveget anyanyelvén összefoglalni;
– egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
– kb. 200 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;

– gondolatait, érzelmeit, érvekkel alátámasztott véleményét változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával logikai összefüggések alapján, bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
– különböző szövegtípusokat létrehozni;
– változatos közlésformákat használni.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulói teljesítmények értékelésének a középiskolai szakaszban továbbra is három fő célja van: visszajelzést nyújtani az előírt tananyagban elért előrehaladásról és a diákok erős és gyenge pontjairól, hozzájárulni a nyelvtanulási motiváció fenntartásához és további erősítéséhez; valamint erősíteni a tanulók reális önértékelését. Negyedik értékelési szempontként ebben az oktatási szakaszban belép az egyre önállóbb, öntevékenyebb nyelvtanulás és nyelvhasználat, amelyet a teljesítmény értékelésével bátorítani kell.

A kerettantervi célok között a korábban elsőbbséget élvező beszédértés- és beszédkészség-fejlesztés helyett a 9–12. évfolyamokon a nyelvtudás fejlesztése a mind a négy készségterületen komplexen történik. Az értékelés ebben a szakaszban mind a négy alapkészségre egységesen kitér. Alapelv, hogy értékeléskor a tanár mind a tanórai, mind a tanórán kívüli tanulói teljesítményeket értékelje. Az értékelés elsődleges célja ne a negatívumok kiemelésére, hanem a teljesítmény, hozzáállás, motiváltság, öntevékenység javulására koncentráljon.

A tanulói teljesítmény értékelésének nem elsődleges formája a célirányos számonkérés, sokkal inkább az egyes idegen nyelven végzett egyéni, páros vagy csoportos tevékenységek minősítése. A gyengébben teljesítő diákoknak több alkalmat kell biztosítani arra, hogy fejlődésükről számot adjanak.

Feltétlenül kerülni kell a hagyományos „felelés” jellegű számonkérést, mivel ez egyértelműen hozzájárul a gátlások erősödéséhez.

Ebben a korban a tanulók önértékelése már igen fejlett, tisztában vannak saját erős és gyenge pontjaikkal, így egyre inkább felelőssé válnak saját nyelvtudásuk fejlesztéséért.

A teljesítmények értékelésekor továbbra is *fontos alapelv:* a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást fejlesszük és értékeljük, szemben a nyelvről való ismeretekkel.

A teljesítmények értékelésének és a folyamatos önfejlesztésnek elengedhetetlen feltétele, hogy a *diákokat ne csak megtanítsuk nyelvet tanulni, hanem fokozatosan kialakítsuk bennük az igényt arra, hogy az idegen nyelvet önállóan és természetesen használják*. Váljon az idegen nyelvi kommunikáció életük részévé a nyelvhasználat minden területén. Alakuljon ki bennük az az igény, hogy egyes idegen nyelvi kudarcaikat ki tudják elemezni, és a tanár segítségével kezelni tudják. Tudjanak önállóan fejlődni. Egyértelműen tudatosuljon bennük, melyik nyelvtanulási stratégiának, tevékenységnek mi a célja, mi a várható kimenete, és ők maguk mit tehetnek esetleges problémáik megoldásáért. Mivel a nyelvtanulás során gyakori az egyéni különbségekből fakadó változatos teljesítmény, a diákoknak egyénre szabott stratégiákat kell alkalmazniuk, és ez külön törődést kíván a nyelvtanár részéről. Idegen nyelven kommunikálni öröm, ezt kell erősítenie a tanulói értékelésnek.

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait:

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegen nyelv oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegen nyelv oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejteni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
*	Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996). Strasbourg, Council of Europe, 131. p.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL

9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás:	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés:	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés:	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutatkozás, bemutatás:	My name is… Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself. May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Telefon felvétele:	*Oxford, five oh two double one.*	*Hello, this is Ms Brown speaking.*
Telefonon bemutatkozás:	*Hello, this is Mary Smith speaking*	
Telefonon más személy kérése:	*Can I speak to George, please?* *Could you put me through to Mrs Hamilton, please?*	*Yes, just a minute, please.*
Telefonálásnál elköszönés:	*I'll call back again later this evening.* *It was lovely to speak to you.* *Thanks for ringing. Bye!*	*Bye!*
Üdvözletküldés:	*Give my love / regards to…*	*I will.*
Megszólítás személyes levélben:	Dear John,	
Elbúcsúzás személyes levélben:	Best wishes, Love (from), I am looking forward to hearing from you soon.	
Érdeklődés mások hogyléte felől és reagálás:	How are you feeling today? What's the matter?	Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from…

Engedélykérés és reagálás:	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönetnyilvánítás és arra reagálás:	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánat kérése és arra reagálás:	I am sorry. I am very sorry. I must apologise for coming late. I beg your pardon Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és azokra reagálás:	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas /New Year/ Birthday! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás, együttérzés:	I am sorry about your illness. I am sorry to hear that. I <u>am</u> sorry. What a shame! Oh, dear.	
Öröm, szomorúság:	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad /very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that… Good for you. Congratulations. I feel so happy for… I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for…
Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság:	What do you think of…? Are you pleased with…? Are you happy with…? *Are you satisfied with…?*	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/ nice I'm quite satisfied with… I'm quite happy with… I'm quite pleased with… It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of…
Csodálkozás:	*Jane has lost her money.* *Tom is twenty.* *This is a book for you.*	*How come?* *Is he?* *What a surprise!*
Remény:	What are you hoping for? What are you looking forward? What are your hopes for the new year?	I am looking forward to… I can hardly wait for… I hope you'll have time to join me for dinner.

Aggodalom, félelem:	*What's the matter? You look worried.* *Are you worried about…?* *Are you afraid of what might happen?*	*I am worried about my parents.* *It was really frightening.*
Bánat, elkeseredés:	Are you disappointed with your exam results?	I am very disappointed. I am sorry to hear that.

Személyes beállítódás és vélemény

Véleménykérés, véleménynyilvánítás és arra reagálás:	What do you think? What do you think of it? So do I. Do you? I don't.	I think it is unfair. I think it is horrible. .
Valaki igazának elismerése és el nem ismerése:	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyetnemértés:	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether…
Érdeklődés, érdektelenség:	*Are you interested in sports?*	*I am interested in gardening.* *It doesn't really bother me.*
Tetszés, nemtetszés:	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of…
Dicséret, kritika:	*You are really kind.*	
Akarat, kívánság:	Would you like a cake? Can I have my bill, please? I want to pay.	I'd like an ice-cream
Képesség:	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French I am unable to ride a horse.
Kötelezettség:	*Must we fill in this form now?* *When do we have to leave?*	*We must fill it in now* *Right now.*
Szükségesség:	Is that necessarily so? Must things be black and white?	People must sleep sometimes. Classical music need not be boring.
Lehetőség:	She may miss the bus. He might be invited.	
Ígéret:	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.
Szándék, kívánság:	*What would you like to do?* *Would you like to have a rest?*	*I'd like to see that film* *I'd rather not go out tonight.*
Értékítélet:	*What's your reaction to the news?* *Do you approve of his decision?*	*That's good/not bad/terrible.* *It's too…* *It's not… enough.*
Preferenciák:	*What would you prefer?*	*I prefer tea to coffee.*
Terv:	*Are you going to have a starter?* *What are you going to do?*	*I'm going to have some cheese.* *I'm planning to spend the weekend in Prague.*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása:	What is it? What's it in English? What does that mean? What does it look like?	It's…/ That's…/ It's a kind of…/It's used for… It means… The young man talking to Jane is her brother. The car parked at the back isn't yours, is it? It's rather heavy and it is used for lifting a car.
Események leírása:	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információkérés, -adás:	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right It's me.
Tudás, nemtudás:	Do you know where he lives?	I have no idea.
Bizonyosság, bizonytalanság:	*I wonder why they are so reluctant?* *Do you think this is real silk?* *Are you sure you want to go?*	*She is certainly tired. / She must be tired.* *It seems to be real silk.* *I'm not sure.* *Perhaps. / Maybe.* *I don't think she has ever been there.* .
Ismerés, nem ismerés:	*Do you know Mexico?*	*Yes, I have already been there.*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés:	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your credit card number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to…	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás:	Keep off the grass. You must not smoke here.	
Segítségkérés és arra való reagálás:	*Will you do the washing up for me, please?*	*Certainly.*
Segítség felajánlása:	*I am going to the market. Shall I bring you something?* *I'll do the washing up for you.*	
Javaslat és arra reagálás:	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.

Kínálás és arra reagálás:	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you. /I am sorry, I can't. An orange please. Thank you. Thank you. No, thank you.
Meghívás és arra reagálás:	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but… No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Tanács és arra reagálás:	*What would you recommend?* *What shall I do?* *What do you think I should do?* *What advice would you give?*	*Why don't you…?* *I think you should…* *I don't think you should…* *You ought to…* *You'd better…*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása:	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, Where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells…
	Nem értés, magyarázatkérés, magyarázat értés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.
Párbeszéd strukturálása:	*Beszédszándék jelzése, beszélgetés kezdése*	*Well, there is nothing in the garage.* *I'll tell you what; I've just had a thought.* *The question is how many people are willing to spend money on it.* *The trouble is, we have not got any money.*
	Elemek összekapcsolása	Put the cheese on first, and then… *All the overhead lockers started rattling. In the end we landed safely.* *…Suddenly there was a loud bang.*
	Összefoglalás	*Well, to sum it up…*
	Beszélgetés lezárása	Right…okay *Well, it's been nice talking to you.*

Fogalomkörök

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Simple Passive	*English is spoken all over the world.*
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
		Present Perfect Simple	Have you done your room? I haven't finished it yet. We haven't met since Christmas. I've lived here for ten years.
		Present Perfect Passive	*My flat has just been decorated.*
	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
		Past Simple Passive	*When was this photo taken?*
		Past Continuous	*What were you doing at five yesterday?*
		Past Perfect	*I was watching TV when he phoned.* *We had had dinner when she arrived.*
	Jövőidejűség	Going to	What are you going to do on Saturday?
		Future with Will (certainty)	When will you be fourteen?
		(sudden decision)	*OK. I'll do the washing up*.
Birtoklás kifejezése		Forms of have	I didn't have many friends in the kindergarten. I will have a Porshe when I'm 20.
		Possessive adj.	My, your, his/her/its,our, their dog
		Possessive pronouns	*Mine, yours,…theirs*
		Genitive 's	Kate's brother
		Of	the corner of the room Whose?
		Belong to	*Who does it belong to?*
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above
		picture location	… at the top/at the bottom of …,on the left hand side, in the background *in the east/west …,*
		geographical location	*along the river, through the forest, past the shop …*
Időbeli viszonyok		Adverbs of time with Present Perfect Simple	already, yet, just
	Gyakoriság	How often?	Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day … I always make my bed. She goes swimming twice a week.

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Időpont	When? What time?	Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday *This time tomorrow* *By 9 o'clock yesterday* It's a quarter to eight.
	What's the time?	
Időtartam	How long?+Past Simple	How long were you in hospital? For two weeks.
	While	*While I was watching TV, Mary arrived.*
	When	*When I entered, the boys were fighting.*
	How long ?+Present Perfect Simple	*I have lived here for seven years now.*
Mennyiségi viszonyok	Singulars and plurals	Children, people, men, women …
	Cardinal numbers	one, two, three..
	Ordinal numbers	first, second…
	Countable nouns	How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. *A great number of people*
	Uncountable nouns	How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake *A great deal of energy*
		All, both, none, neither Each, every
Minőségi viszonyok	Comparative sentences (short, long adjectives)	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. She is the most intelligent of all. I'm as tall as you. *This town is less polluted than that one.* *This is the most interesting book I've ever read.* Good, bad …(better, worse)
	Irregular adjectives	It's too big, It's not small enough. *It's much too difficult.*
	enough	*It's not quite satisfactory*.
	too/quite	
		What's it like? What colour is it? What does it look/taste/sound/feel like?
Modalitás		
	Should/shouldn't	You should ask her.
	Can (ability)	I can swim.
	Can/could/may (permission)	Can/could/may I open the window?

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
	Could-was able to	*He could speak two languages at the age of five.* *Last summer I was able to visit the British Museum.*
	Must/needn't (obligation)	I must read it. You needn't do it now.
	Have to	Did you have to be there?
	Musn't	Children mustn't smoke.
	Must/may/might/can't + present infinitive (certainty)	*John must be ill.* *He can't be at school.*
Logikai viszonyok	Linking words	And/or/but/because/*although/* *on the one hand – on the other hand,* *so, therefore, that's why* *either-or, neither-nor*
		Although he is rich, he is not happy.
	Purpose	*I helped him* so that *he could pass his examination* I've been to London to visit the Queen.
	Conditional I *Conditional II*	We'll stay at home if it rains. If I had time, I would take you to the cinema.
	Time clauses with future meaning	When dad comes home, he'll be angry with you.
Függő beszéd	Reported speech with present reporting verb	He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.
Szövegösszetartó eszközök	Articles	A, an, the
	Some+plural noun Any+plural noun	There are some pencils in the bag. Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes. There's some water in the vase.
	Some +singulr noun Any + singular noun	There isn't any juice in my glass.
		I, he, they… Me, him, them…
	Nominative and accusative of personal pronouns	This, that, these, those
	Demonstrative pronouns Indefinite pronouns	Somebody, anybody,nobody, everybody … myself…
	Reflexive pronouns	
	Relative pronouns	*The girl who lives next door bought a car. The book I gave you…*
		one, ones *Which one would you like?*
	Propword	

FRANCIA

10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok *ŕ un de ces jours*

megszólítás	s'il vous / te plaît, pardon, monsieur, vous ętes bien le nouveau professeur d'anglais?
köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, ŕ demain, ŕ mardi, ŕ ce soir, ŕ bientôt, ŕ plus tard, *ŕ tout ŕ l'heure*
bemutatás, bemutatkozás	c'est Luc, je te présente / je vous présente, permettez-moi de vous présenter moi, je m'appelle, je suis le frčre de, enchanté monsieur
telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	*c'est Marie-Jeanne ŕ l'appareil* *au revoir, monsieur, alors ŕ la prochaine fois*
személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, ma chčre Michčle, bisous, grosses bises, ŕ bientôt, *je t'embrasse*
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? ça va mieux*?* ça va bien / pas trop mal / merveilleusement bien, merci *ça ne va pas du tout*
engedélykérés és arra reagálás	je peux? bien sűr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez
köszönet és arra reagálás	merci beaucoup/infiniment, il n'y a pas de quoi, je vous / t'en prie, avec plaisir, *je vous remercie, madame*
bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi*,* monsieur / madame ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous / t'en prie, *n'en parlons plus*
gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, bonne chance / *soirée*, *bon voyage*, *passer de bonnes vacances*, joyeuses fętes de, *je te / vous félicite*, merci beaucoup (de tes/vos voeux), tu es/vous ętes gentil, *je te / vous remercie de*

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	je regrette, je suis *vraiment* désolé
öröm	je suis ravi*, quel plaisir / quelle joie!*
elégedettség, elégedetlenség	content/triste, heureux/malheureux, agréable/désagréable, aller bien/mal
csodálkozás	tiens, dis donc, *vraiment?* alors lŕ! *quelle surprise!*
remény	j'espčre*, tu y crois?*
bánat	je suis (trčs) triste */ désespéré*
bosszúság	mais enfin, ça alors, *zut alors, mince*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves ça? *ça te plaît*? *ŕ ton avis*? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien, *ŕ mon avis*
valaki igazának az elismerése, nem elismerése	tu as raison, *c'est justement / exactement* ça, *tu n'as pas raison, tu as tort, tu te trompes*
egyetértés, egyet nem értés	oui, d'accord, bien sűr, excellente idée, comme tu veux,

	je suis de ton avis, c'est exactement ce que je pense(mais) non,(ce n'est) pas ça pas maintenant, pas question
érdeklődés, érdektelenség	*qu'est-ce qui t'arrive? raconte-moi, comment...* *ça ne m'intéresse pas trop, ce n'est pas mon problčme*
tetszés, nem tetszés	j'aime beaucoup, un peu, pas du tout, c'est bien, j'adore / je déteste, je préfčre, ça me plaît pas mal, ça ne me plaît pas vraiment, c'est génial, il est sans intérętt

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

dicséret, kritika	bravo, félicitation, *chapeau*, ce n'est pas tout ŕ fait ça, *ce n'est pas trop réussi*
ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	*par contre, au contraire,* *tout de meme, surtout pas*
akarat, kívánság	je veux *absolument, je refuse de*, *je voudrais bien que*, j'aimerais, *je serais content si*, je souhaite
képesség, lehetőség	on peut, *je suis capable de,* il est possible, *c'est faisable*
szükségesség, kötelezettség	vous devez, il faut *absolument, il est indispensable*
ígéret	c'est promis, je te / vous promets
érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt	*ça te / vous paraît, comment vous jugez cela? quelle est votre réaction ŕ cela? lequel vous voulez?*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése	voilŕ,qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? *ŕ quoi ça sert?* ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui, *ça sert ŕ*
események leírása	cet aprčs-midi, il y a une semaine, *alors, moi, je lui dis, c'était*
információkérés, információadás	oů est-il? il (n')est (pas) lŕ, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, dis-moi / dites-moi comment? pour aller ŕ? c'est simple, tu vas / vous allez
igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça *aucun problčme* en effet, pas tout ŕ fait, pas du tout, *cela n'est pas possible*
tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas) *te / vous dire*
bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sűrement, peut-ętre, ça se peut, ça m'étonnerait
ismerés, nem ismerés	*je vois, je n'y vois pas trop clair*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
tiltás, felszólítás	il est interdit, (ne) fais / faites (pas), *défense de fumer, veuillez patienter s.v.p.*
segítségkérés és arra reagálás	*peux-tu / pourriez-vous m'aider, je suis ŕ toi / vous*
javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, c'est une bonne idée, (mais...) *pouvez-vous, voulez-vous, avec plaisir, (mais...)*
kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous ętes gentil, mais je n'ai plus faim
meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	c'est (bien) ça? *peux-tu / pouvez-vous répéter*
nem értés	je ne comprends pas, *je n'ai pas bien compris*
betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
felkérés érthetőbb beszédre	un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.
beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	*si vous voulez mon avis, selon moi, j'ajouterais, écoute ça*
megerősítés	*c'est celui qui? c'est tout? est-ce que c'est bien cela? est-ce que j'ai bien compris? tu n'en veux vraiment pas?*
körülírás	*je ne sais pas exactement ça, mais c'est quelque chose*
példa megnevezése	*tiens, par exemple, c'est le cas de...*
témaváltás	*d'autre part, d'ailleurs, avez-vous vu? avez-vous entendu?*

Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) ętre, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) se passer, se trouver, *exister*
Cselekvések	*il pleut, il fera beau, s'il neige nous allons sans les Alpes si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant, merci de m'avoir appelé, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé*
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n')est (pas) ŕ moi c'est le mien
Térbeli viszonyok	oů? lŕ, ŕ, dans, sous/sur, derričre/devant, tout droit, ŕ gauche / ŕ droite, au milieu, ŕ côté, en face, pas loin, tout prčs, *partout, autour de, d'un côté, de l'autre côté, le long de, au bord de, quelque part, au bout (de), au fond (de), au sommet (de),aux environs (de), n'importe oů, vers, au nord, dans l'ouest*, d'oů? de l'école
Időbeli viszonyok	A quelle heure? quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi prochain, en mai, maintenant, avant / aprčs, tôt, tard, le week-end, dernier, ce matin, cet aprčs-midi, ce soir, en été, il y a, pendant, longtemps, ŕ midi et demi, *dans, ŕ ce moment-lŕ, depuis, en, seulement, quelquefois, toujours, d'habitude, une fois(par), autrefois, d'abord, puis, enfin, quand, avant / pendant que, en męme temps que, jusqu'ŕ ce que, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé*
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, plus, moins, *une douzaine, environ, ŕ peu prčs, il fera X degré*
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, *faible / fort,* beau/ /laid, *sale/propre,* timide, gentil / antipathique, *modeste / agressif, généreux / égoiste,* blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, *en bois / coton / lain / papier / plastique, en forme de,* rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, *vite, lentement,*(trčs) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier

Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit, je pense ŕ eux
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau, *si tu voulais, tu pourrais,* *si j'avais su, je serais venu, merci de m'avoir appelé* *fais venir un médecin, les vacances sont commencées,* *le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre* *il écoute de la musique en travaillant*
Szövegösszetartó eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, oů, dont, *celui, celle, ceux, celles,* et, mais, donc, alors, *non plus, quand męme, car, comme, pour, puisque, si, ainsi, cependant, męme si, en effet, malgré que,bien que*

NÉMET

9–10. évfolyam

Tartalom

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	Entschuldigung, …
köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
bemutatás, bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße …
telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	***Guten Tag, das ist …*** ***Auf Wiederhören! Tschüs!***
személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	**Liebe(r)…** **Viele Grüsse. Dein(e)…**
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte.
bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum…! Danke. Fröhliche Weihnachten. / Gute Besserung!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	Es tut mir Leid!
öröm	Ich freue mich, dass…/ Toll!
elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass…
csodálkozás	Oh, das ist aber schön!
remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
bánat	Schade, dass…
bosszúság	***Das ist aber schlimm!***

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás, véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja. / Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach… *Was denkst darüber?*
valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
érdeklődés, érdektelenség	*Ich interessiere mich für ... (nicht).*
tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / Das gefällt mir (nicht)!
akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, *kötelezettség*	ich will, ich möchte, ich kann, ich muss, ich darf
ígéret, szándék, terv	Ich mache das schon! Ich will…
dicséret, kritika, *ellenvetés*	Klasse! Blödsinn! *Das stimmt, aber…*
érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt	*Und was wüschen Sie? Möchtest du einen Kaffee oder lieber Tee?*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist… Meine Mutter ist… / *Es geht um…*
események leírása	Zuerst…, dann…, zum Schluss. / Es war einmal…
információkérés, információadás	Wie ist …? Prima. / Wie alt bist du? 12. / Weißt du…? / Können Sie mir bitte sagen…?
igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch, *weder…noch*

tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass / ob..
bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. / Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob
ismerés, nem ismerés	*Ich kenne .. gut / nicht.*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	Gib mir bitte …! / Kannst du bitte…?
tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
segítségkérés és arra reagálás	*Können Sie mir bitte bei ... helfen? Ja, gerne. Ich kann leider nicht!*
javaslat és arra reagálás	Möchtest du…? Ja, gerne! / Können wir gehen?
meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Nein, danke. Ja, bitte.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal! / *Wie meinst du das?*
nem értés	Ich verstehe nicht. / Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?
beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	*Dabei fällt mir gerade ein,...*
megerősítés	*Ja, das stimmt.*
témaváltás, beszélgetés lezárása	*Und was sagst du zu…? Nun, so viel für heute.*

Fogalomkörök

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
		sein,	Ich bin heute zu Hause.
		es gibt	Hier gibt es keinen Hamburger.
	jelenidejűség	Präsens	Die Sonne scheint schön.
		Vokalwechsel, trennbare Verben	Der Zug fährt gleich ab.
			Er liest das Buch vor.
	múltidejűség	Präteritum, Perfekt	Er kam zu Fuß.
			Sie haben schon alles getan.
	jövőidejűség	Futur (mit Präsens)	Ich bleibe morgen zu Hause.
		sich-Verben	Ich freue mich.
	személytelenség	"es"	Es ist kalt.
			Es regnet.
			Es geht um .../ Es dauert lange bis...
		Passiv (Präsens)	*Sie werden am Flughafen abgeholt.*
Birtoklás kifejezése			
		haben, gehören	Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir.
		Wessen?	
		von, -s	das Buch von Peter, Peters Geschichte
		Nomen Genitiv	die Tür des Hauses
		Possessivpronomen	Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok			
	irányok, helymeghatározás		hier, dort, links, Rechts
			oben, unten, hinten…

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
		Präpositionen mit A/D: an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen	Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino.
		Präpositionen mit dem Akkusativ: durch, um,	Gehen Sie durch den Park! Die Bücher sind bei Karl.
		Präpositionen mit dem Dativ: bei, zu, von, nach	Ich komme von meiner Oma.
Időbeli viszonyok	gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	időtartam	wie lange?	eine Woche, von … bis, den ganzen Tag,
	időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/ nächsten Monat
Mennyiségi viszonyok			
			eins, zwei erste, zweite
	határozott mennyiség		eine Portion Pommes
	határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok			
		Wie?	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima.
		Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklination)	Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch.
		Vergleiche	Dieses Buch ist besser, als…. Er ist nicht so alt, wie… Das Bild ist am schönsten.
Modalitás		mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens, *Präteritum*)	Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. *Er wollte nach Hause.* *Ich konnte das Fenster nicht schließen.*
	felszólítás		Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ, *Genitiv*	Ich zeige den Schülern Bilder. *Das ist das Foto meiner Freundin.*

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Logikai viszonyok	alárendelések	Kausalsatz	denn, weil,
		Subjektsatz	*Es ist schön, hier zu sein*.
		Objektsatz	Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst. Ich habe keine Lust, dich zu besuchen.
		Temporalsatz	Als / wenn ...,
		Finalsatz: um zu / damit	Ich bleibe hier, um diese Zeitung auszulesen / damit du nicht allein bist.
		Relativsatz	Die See, an der wir voriges Jahr ... Die Kinder, deren Eltern ...
	feltételesség	*Konditonalsatz:* *(Indikativ) Präsens* *Konjunktiv II. (würde)*	*Wenn ich Zeit habe,...* *Wenn ich Zeit hätte,...* *Sie würde kommen, wenn.....*
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	kötőszók		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/ obwohl / als ob / als wenn=als
	névmások		das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener, man, *jeder, keiner,* *einander,* man

OLASZ

9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
megszólítás	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!, *cameriere!, amici!, tesoro!, amore!*
köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì, *a dopo!, ci vediamo!*
bemutatás, bemutatkozás	ti presento Giorgio, questo è Gregorio, *mi permetta di presentarmi;* mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere
telefonálásnál bemutatkozás	*Pronto, sono Valeria, c'è Marco?, Pronto, con chi parlo, scusi?, Pronto, parlo con Claudia?, Pronto, posso parlare con Maurizio?, Pronto, può passarmi il dottor Agnani*
telefonálásnál elköszönés	*ciao!, arrivederci/La, a più tardi!, ci vediamo!, a dopo!, a domani!, a presto!, ci sentiamo!, salutami Carla/i tuoi!, buonanotte!, ti/La saluto, a tra poco!*
köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!, *grazie mille!, sei un tesoro!, non so come ringraziarti!* ; prego!, non c'è di che!, di niente!
engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?, *mi permetti? permesso?, me lo fai vedere?*; prego!, come no!, si accomodi!, *come no?, avanti!, certo!;* macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no, *non ci penso neanche, mi dispiace ma non è possibile*
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?, *cosa fai di bello?, tutto bene?, come stanno i tuoi?*; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale, *tutto bene, niente di particolare*
bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace, *non volevi farti del male*; non c'è di che, *di niente*
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!, *complimenti, tante belle cose!, auguroni!*; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!
személyes levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mammina!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Carissimo/a!

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
személyes levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro, *sono dispiaciuto/disperato/a, quanto mi rincresce!*
öröm	che gioia!, che piacere!, *quanto sono felice!, sono davvero contento!*
elégedettség, elégedetlenség	sono contento, *mi fa piacere!, per bacco!, complimenti!*; non sono contento, mi dà fastidio, *mi rompe le scatole, ne ho fin sopra i capelli*
csodálkozás	come mai?, che sorpresa!, *davvero?, non mi dire!*
remény	spero di rivedert/La, *spero tanto, magari!, fosse vero!*
bánat	che pena!, che dolore!, *mi fa pena, sono triste/sconvolto/addolorato*
bosszúság	che noia!, *che fastidio!, mi dà ai nervi, mi dà fastidio*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?, *cosa faresti nei miei panni?, sei d'accordo?;* secondo me, secondo la mia opinione, *fossi in te, sai cosa ti dico?*
valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia
egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!
érdeklődés, érdektelenség	*che ne dici?, che ne pensi?, ti piace?, che impressione ti ha fatto?; non m'interessa, non m'importa, che m'importa!*
tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!, *è un amore!, è una delizia!, ti sta bene, ti dona il verde*; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!, *mi fa schifo, mi fa orrore, è bruttó, non mi va, che vergogna!, sono mortificata*
akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	voglio/vogliamo, *vogliamo andare al cinema?*ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe, *mi dài un panino?*; è capace di, non riesco ad aprire la porta; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io, *può darsi, c'è la possibilità*
ígéret	ti/Le prometto di, *ti giuro, ti assicuro, ti garantisco*
dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!, *sei un tesoro/amore!; non sei proprio gentile, non è un gran ché, è piuttosto bruttino, che schifo!, che barba!*

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
ellenvetés	*mica vero, perché poi?, perché dovrei farlo, macché!, neanche per sogno!, non ci pensare nemmeno!, figuriamoci!, per carità!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ti/Le ho detto di no*
érdeklődés, értékítélet, kívánság, preferencia iránt	*che ne pensi?, che ne dici?, che impressione ti ha fatto?, avresti voglia di?, ti piacerebbe?, quale preferisci/ti piacerebbe di più?, gradiresti un amaro?*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
események leírása	é successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?;mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Magnani, sono di Verona
igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no, *ti assicuro, ovviamente, chiaro*; no, nient'affatto, *altrocché!, ci mancherebbe!*
tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo, *ne sono convinto*; non lo so, non ne so nulla/niente, *e chi lo sa*
bizonyosság, bizonytalanság	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente, *ci scommetto, sono più che sicuro*; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissa!, chi lo sa, *non credo, mah!, eventualmente*
ismerés, nem ismerés	*lo conosco, l'ho già visto da qualche parte, mi sembra di averlo già incontrato; non ne so niente, non l'ho mai visto, non so chi sia*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
kérés	per favore/piacere, *per cortesia, fammi/mi faccia il piacere di*
tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dài!, muoviti!, *stai zitto!, calmati!, dammi retta!*
segítségkérés és arra reagálás	*ho bisogno del tuo aiuto, mi devi dare/dammi una mano!, avrei bisogno di te; puoi contare su di me, dimmi tutto, volentieri*
javaslat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di*, ho un'idea, ho una proposta, ti suggerisco di*; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena, *ti offro io la cena domani sera, ti va di andare insieme al cinema stasera?, vuoi venire da noi per il finesettimana?*; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso, *sarà per un'altra volta, neanche per sogno!, scherzi?*

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!, *prova, non fare complimenti!, ti posso offrire un aperitivo?*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
visszakérdezés, ismétléskérés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?, *dicevi?*; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte
beszélési szándék jelzése	*scusa ma..., posso dirti qualcosa?, scusa se ti interrompo, scusa, hai un minuto per me?, senti un po'*
megerősítés	*come no!, certo!, ovviamente!, senz'altro!, assolutamente!*

Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE, *ESISTERE*) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, DIVENTARE, SUCCEDERE, *RISULTARE, ACCADERE*) piove, nevica, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente, *non mi risulta, accade spesso*
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, *trapassato prossimo, condizionale passato, congiuntivo presente/passato*, visszaható igék, *szenvedő szerkezet, gerundio, infinito passato, általános alany*) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?, *non avevo mai vista una macchina così bella, saresti dovuto venire con noi, spero che ci siano tutti, credo che siano stati contenti tutti, questo libro è stato tradotto da uno scrittore famoso, chiudendo la porta mi son fatto male, sono contento di averlo conosciuto*
Birtoklás kifejezése	(AVERE, *AVERCELA*, DI elöljáró, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio, *non ce l'ho*
Térbeli viszonyok	(elöljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE, *igeidők egyeztetése: egyidejűség, előidejűség, utóidejűség a jelenben és a múltban*) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléknevek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék:VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE, *a kötőmód használatának esetei*) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di, *convincere a, evitare di*
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés elöljárószó+főnévi igenévvel, *gerundióval, közvetett és közvetlen beszéd; szenvedő szerkezetű mondatok; műveltető szerkezet; általános alany*, *hasonlító mondatok*) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . ., visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: CHE, CUI, QUALE, NE névmás, *hangsúlytalan, hangsúlyos és összetett személyes névmások: MI, ME, ME NE, GLIELO.*.) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?, *me ne aveva parlato molto*

OROSZ

10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

dolgok, személyek, állapotok azonosítása, leírás, magyarázat, emlékeztetés	Что это? Кто это? Кто здесь? Кто там? Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит? Где ты живёшь? Кем он работает? Откуда они приехали? Что вы делаете? Что ты делал сегодня утром? Какой сегодня день? Какое сегодня число/ какой сегодня месяц? Не забудь/те дома учебник! Посмотри новые слова. Вспомните, как ехать в ... *Как ты себя чувствуешь?* *Тебе холодно?* *Почему вам весело?*	Это книга. Это мальчик. Здесь Анна Павловна.Там мама. Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал. *Я живу в Будапеште. Он работает учителем. Они приехали из Англии.* Я учу историю. Я оделся, умылся, позавтракал. Сегодня понедельник. Сегодня двадцатое мая. Хорошо. Ладно. Не забуду. Обязательно. Мне холодно. Ей весело. *Тут темно. Стало весело/холодно/темно.* *Ему стыдно.* *Мне весело, потому что ...* *Ему смешно, ведь он ...*
információkérés	Где школа? Где Ира? Где школа / музей / банк / парк / театр / цирк / кино / почта / касса / туалет? Когда будет вечер? Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка? Сколько тебе лет? Где живут твои родители? Расскажи/те о своей семье. Скажите, пожалуйста, как мне доехать до вокзала? Какого цвета пальто ты носишь? Как проехать до вокзала? *Сколько учеников опоздало на урок?* *Когда у тебя будет день рождения?* *Где можно купить билеты в цирк?*	Вот школа. Вот она. Она в школе. Направо. Налево. Прямо. Здесь, рядом. Там, где стоит мальчик. Завтра, в понедельник. 100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль. *Мне 12 лет. Они живут в седьмом районе на улице Ракоци. Наша семья небольшая. У меня нет братьев и сестёр.* Туда идёт трамвай номер 4. У меня коричневое пальто. Вам надо ехать на метро и сделать пересадку в центре. *Двое.* *Послезавтра. Через неделю.* *В билетных кассах. У секретаря школы.*

igenlő vagy nemleges válasz, információadás	Это книга? Это мальчик? Там музей? В школе есть музей? В классе есть новые ученики? Ручка лежит в комнате на столе? Сколько человек было в зале?	Да, это книга. Да, это мальчик. Нет, это девочка. Конечно, это мальчик. Что ты/Вы! Это кукла. Да нет! это кукла! Да, там музей. Нет, там аптека. Да,есть. Нет, музея нет. Нет, новых учеников нет. *Скоро будут и новые ученики.* Да, рядом с книгой. Нет, у телефона. Много/Немного. Всего 10 человек. Приблизительно 100-120. *Никого не было в зале.*
kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, bizonyosság, bizonytalanság	Ты знаешь, где Борис Степанович? Ты не знаешь, где Борис Степанович? Ты уверен/а, что это правильно? Ты не знаешь, который час?	Я знаю, где Борис Степанович. Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас. Да, это совершенно правильно. Наверно, правильно. Не знаю, может быть. Знаю, ровно 2 часа. Точно не знаю. Наверно, два часа. *Приблизительно 2 часа. Часа два.* *Понятия не имею.*

Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

véleménynyilvánítás		Я думаю,что… Я считаю, что... По-моему… По мнению моей подруги/мамы, ...
állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika	Тебе понравился/ понравилось/ась/ись...? *Как ты относишься к ...?* *Как ты оцениваешь...?*	Он/а молодец. *Я в восторге от ...* Я в ужасе от ... *Это было прекрасно/ ужасно.* *Это безобразие.* *Это возмутительно.*
valaki igazának az elismerése		Ты прав/а. Совершенно верно. Я согласен/согласна с тобой/с вами. *Не спорю.*
állásfoglalás elvárása: véleménykérés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? Какое твое мнение о ... Как ты думаешь о ... Что думает твоя подруга/мама о ... *Как ты относишься/вы относитесь к ...?* *Расскажите своё мнение о ...*	
egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés	*Ты согласен/согласна?* Вы согласны? Вы не против?	Правильно. Совершенно верно. Ну что ты! Этого не может быть. Это не так. Я не согласен с ... Я против. *Я возражаю против ...* *Лучше было бы...*

értékítélet: érdeklődés, kívánság, tetszés, nem tetszés	Это хорошо? Это плохо? Это приятно? Это неприятно? Тебе нравится эта музыка? Вам это приятно? Ты любишь мороженое? Вы не хотели бы... *Вам не хочется...*	Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здо'рово! Это плохо. Ой, это плохо! Фи, как плохо! Да, очень. Да, конечно нравится. Нет, не очень. Совсем не люблю. Я с удовольствием ... бы. *Нет, мне не хочется/ неохота ...*
modalitás: akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	Ты хочешь... *Ты можешь ...* Ты умеешь... Можно мне войти?	Да, конечно, хочу/ могу/ умею... Можно. Пожалуйста. Нельзя. *Я должен...* *Ты обязан ...* *Нам приходится ...* *Мне необходимо...*
szándék, ígéret, terv	Ты хочешь пойти в кино? Какие у тебя планы на лето? Что ты планируешь на завтра? *Пообещай, что...*	Хочу. Обязательно пойду. Я буду/ хочу ... Я планирую/собираюсь ... Мне хочется... *Я с удовольствием ... бы ..* *Я обещаю тебе ...*

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

rokonszenv, sajnálkozás, ellenszenv	Жаль! Жалко! Очень жаль! Мне/Нам очень жаль! Мне он/а очень приятен/на симпатичен/на. *Я его обожаю.* *Мне очень жаль, что...* *Он/а мне неприятен/на.* *Я это терпеть не могу.*	
öröm	Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь! Вот здорово! Как чудесно! Я очень рад/а, что... *Какая радость, что...!* Как я счастлив/а, что...!	
elégedettség	Ладно. Хорошо. *Молодец/молодцы. Умница. Всё хорошо. Чудесно. Прекрасно.* *Всё в порядке. Всё нормально.* *Вот и прекрасно.* *Я доволен/довольна вами.*	
meglepetés	Надо же! Как хорошо! Как здо'рово! Вот это да! Вот это сюрприз! Вот это новость! Неужели это правда?! Ты меня очень удивил/а. *Ты доставил/а мне приятный сюрприз.*	
tanácstalanság	Что же мне делать? Как мне быть? Посоветуй/ Дай совет, что мне ...	

remény	Может быть он придёт? Может быть завтра? А всё-таки... А вдруг... Я надеюсь, что ... Есть надежда, что...	
bánat, elégedetlenség	Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно/как жаль, что...! Жалко! Мне очень грустно/ печально, что... Мы очень жалеем, что... Это что за ...?! Ну как же так! Что же это такое?! Это ужасно! Это безобразие! Я сержусь. *Я возмущен/на, что...*	

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

felszólítás, kérés, udvarias kérés, segítségkérés	Дайте мне, пожалуйста, карандаш. Откройте, пожалуйста, окно. Попрошу вас выйти! Будьте добры, передайте мне сумку! Осторожно! Осторожно, не упади! Смотри, не урони книгу! Помогите! *Помоги мне, пожалуйста,в ...*	Пожалуйста. Вот карандаш. Ладно. Хорошо. Спасибо. Спасибо за предупреждение. Я буду осторожным/ой. *Давай я тебе помогу.*
reklamálás	А почему мне нельзя...? *Исправьте мне...* *Поменяйте мне...*	Хорошо. Ладно. Обязательно ... Это невозможно И не проси.
javaslat	Пойдём в кино? Давай/те пойдём в ... Давайте рисовать что-нибудь. Хочешь, я принесу журнал? Принести мне альбом? Вам помочь? Я предлагаю вам... *Есть идея пойти в...*	Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай. Я согласен/согласна. Нет, я не хочу. Спасибо, не надо. Я за. Я не против. Прекрасная мысль/идея.
engedélykérés	Можно уйти? Разрешите мне выйти? *Нельзя ли ...*	
engedély megadása, elutasítása		Можно. Конечно. Пожалуйста. Нельзя. Ни в коем случае. *Ни за что.*
tiltás, felszólítás	Перестань! Здесь нельзя сидеть! Повтори! Прочитай! Нельзя этого делать! *Всё! Хватит!*	

kínálás, meghívás	Приходите к нам в гости/ на чай/ на обед! Приходите на вечеринку! *Я хочу тебя/вас пригласить к нам на...* Приглашаем на праздник! Добро пожаловать к нам в гости! Угощайтесь! Берите/Возьмите ...! Не хотите ещё ...?	Спасибо. Большое спасибо. Спасибо за приглашение. Приду/придём. Обязательно приду/придём. К сожалению, не могу прийти. Спасибо, очень вкусно. *Больше не хочу. Я сыт/а.*

Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

kapcsolatfelvétel: köszönés, üdvözlés, érdeklődés hogylét iránt és ezekre reagálás, bemutatás, bemutatkozás, megszólítás, engedélykérés	Здравствуй/те! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Давайте познакомимся. Меня зовут… Познакомьтесь, это ... Девушка! Анна Павловна! Дядя Коля! Мама! Господин..., гражданин ... Извините, пожалуйста, где… Как твои/ваши дела? Что у тебя/вас нового? Как ты себя чувствуешь/вы себя чувствуете? Разрешите мне ...	Здравствуйте! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Очень приятно познакомиться. Всё в порядке. Всё хорошо. *Ничего. Так себе. Неважно.* *Ужасно. Отвратительно.*
kapcsolat befejezése: búcsúzás, üdvözlés, jókívánságok	До свидания! Пока! До завтра! До встречи! Желаю удачи! Счастливого пути! С Новым годом! С днём рождения! Желаю здоровья, счастья, успехов! *Будь/те здоров/ы!*	Спасибо. *Благодарю за ...* *И тебе/вам того же желаю.*
kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	Извините, пожалуйста! Спасибо. Спасибо тебе за... Благодарю тебя/вас за... Извини/те за ... Прости/те за... Не сердись, что ...	Не за что! *Ничего, ничего!* *Не стоит благодарности.*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok kifejezése

párbeszéd: beszélési szándék jelzése	Я хотел/а бы сказать... Можно мне что-то сказать. *Разрешите мне сказать...*	
a megértés biztosítása: visszakérdezés, ismétléskérés, megerősítés, betűzés kérése, betűzés, nem értés, felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Я понимаю. Понятно. Я не понял/а. Повторите, пожалуйста, ещё раз. Повторите, пожалуйста, по буквам. Медленнее/громче, пожалуйста. Я правильно понял/а, что...?	Да, ты правильно понял/а. Я повторяю:... Да, абсолютно верно.

Fogalomkörök

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok. Он/она. Вижу стол/мальчика. Nemek, élő/élettelen kategóriák.
Cselekvés kifejezése	Az igei paradigmarendszer kijelentő módban. Az igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. A szabályos igék egyszerű jövő idejű alakjai. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой! Пиши! Напиши! A feltételes mód használata. A felszólító mód képzése és használata. *A вид fogalma és használata: Я всегда иду ...* *Он сегодня пошёл в ...* *Az igepárok tudatosítása: говорить/сказать, давать/дать, садиться/сесть...* *Szabálytalan ragozású igék használata: брать/взять,* *Alapvető motorikus igék fajtái és azok használata: идти/ходить, ехать/ездить, нести/носить, вести/водить*
Birtoklás kifejezése	у меня есть…, чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков. У меня нет.../не было.../не будет... A tagadás rendszerének tudatosítása. Мамин, папин, медвежий *A birtokos melléknevek felismerése*
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине, в школу, на улицу. от..., до..., около..., у... далеко, близко от... рядом с... *перед, за, под, над, вверх, вниз,* *в лесу, в саду, на мосту...*
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. Утром, днём, вечером, ночью Летом, осенью, зимой, весной Dátum: év, hó, nap Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. Idő: óra, perc: пять минут первого, половины третьего Весь день, каждый год, ежедневно *по понедельникам* *часто, редко, иногда, всегда* *До, после, через, ... (тому) назад*
Függő beszéd	Он сказал, что... Он спросил, сколько/где/почему ... Он поспросил, чтобы... Он спросил, есть ли ...
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Много..., мало... Несколько *A körülbelüliség kifejezése:* *примерно/приблизительно...* *человек пять* *около пяти человек* *A tő- és sorszámnevek használata*

Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. Melléknevek egyeztetése, rövid alakok: Я рад. Стол чист. Összehasonlítás, melléknevek fokozása: *красивее, умнее, лучше, хуже, ближе, дальше ...* *Melléknevek vonzata: рад подарку, знаком с мной...* *Hátravetett jelzős szerkezetek:* *человек высокого роста* *Állapot kifejezése:* *Мне холодно, весело. Здесь жарко.*
Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Надо/нужно. Не надо. Нельзя. Можно... Хочу... Собираюсь... Должен *Приходится..., Обязан...,* *Мне хочется...* *Нам неохота...* *Если бы...*
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül. Szabálytalan ragozású főnevek: человек-люди, ребёнок-дети, мать, дочь, сын, брат, сестра... Боже мой! Господи! *Мам! Кать!*
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что... поэтому, чтобы, для того, чтобы то, ... то, ... *тот, кто...* *то, что...* *если..., хотя, несмотря на..., благодаря чему* *зато..., а то...* или..., или...
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.

SPANYOL

9–10. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone. Mira /mire, oye /oiga
köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora /señorita. ¿Cómo estás / está usted? *Hola, ¿qué tal? ¿Qué tal?* Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes.
bemutatás, bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo … ¿Y tú? Yo soy … ¿Y tú /usted? Mi nombre es …Mucho gusto. Hola, yo soy … Encantado/a *Te presento a ... Ëste es ...*
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? *¿Estás bien?* - Bien, gracias. *Sí, sí, muy bien.*
engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite*?¿Me dejas ...?* – Sí, cómo no.
köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. *Eres muy amable. – No hay de qué.*
bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone … – No hay de qué. Nada.
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! *Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien! – Gracias.*
személyes levélben megszólítás	*¡Hola Pablo! Mi querido ... Querido ...*
személyes levélben elbúcsúzás	*Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo*

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	¡Qué lástima que....! *¡Qué pena! Lo siento.*
öröm	¡Estoy contento ...! *¡Qué bien!*
elégedettség, elégedetlenség	*¡Estoy contento de ...!*
csodálkozás	*¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! , ¡Qué extraño!*
remény / közömbösség	*Espero que, ¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor.*
bánat	*¡Qué lástima! Es muy triste.*
bosszúság	*¡Qué mala suerte! ¡Caramba!*

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?- Bien /Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? *¿Qué piensa Ud. de ...?*
valaki igazának az elismerése /tévedése	Tienes razón. *Estás equivocado.*
egyetértés, egyet nem értés	*Sí, No. De acuerdo. Sí, pero* ...Vale, está bien. Está bien, pero …
tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero … Me gusta más … *Me cae bien /mal. No lo aguanto, No lo soporto.*
dicséret, kritika	*¡Muy bien! No está bien. No es así.*
akarat, kívánság, *képesség, , lehetőség* *szükségesség*	*quisiera, querría, deseo* *(no) puedo, (no) es posible* *es necesario, hay que*
ígéret	*prometo, trato de*

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es ….? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) … Son unos (unas) … Él es .... ¿Es el chico moreno? *¿Es el / la del pelo corto?*
események leírása	*ocurrió que, tiene lugar*
információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un....., Es..... Estos /éstas son … ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso....., ¿De qué color es? Es blanco /a *Perdone ... Gracias. De nada. ¿Cómo voy a ...?* *¿Sabes si ...?*
igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. *Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie.*
tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. Ya lo sé. Creo que .. Pienso que … No sé. Creo que sí. *¿Te has enterado de ...?¿Estás al corriente de que ...?*
bizonyosság, bizonytalanság	*Es cierto. Seguro. No estoy seguro.*

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	Te pido … Por favor … Me puede ..... Podría ..... *¿Me permite?¿Me dejas ...? – Sí, cómo no.*
tiltás, felszólítás	
javaslat és arra reagálás	¿Piensas que …? ¿Puedes …? ¿Podrías …? ¿Me harías el favor de ? Tengo una idea. Yo puedo … Quisiera … *¿Te apatecería?¿Te interesaría?*
meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a …? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. *¿Podrías venir?*
kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Quieres un …? Sí, gracias. /No, gracias. *¿Qué tomas?¿Tomas algo?*

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, *ismétléskérés*	¿De verdad? ¿Qué dices? *¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí.* *¿Puedes repetir? Repite /Repita, por favor.*
nem értés	No comprendo. *No escucho.*
betűzés kérése, betűzés	*¿Pued(es) deletrear?*
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	*¿Podría hablar más despacio, por favor?* *Hable un poco más fuerte, por favor.*

Fogalomkörök

Létezés kifejezése	(no) ser, estar, tener, exisitir, hay
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, *estaba, llevaba – gerundio*
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, *cuyo, el mío*
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de … preposiciones y adverbios de lugar: de /desde … a /hasta ¿De dónde eres? – Soy de … se halla, se encuentra
Időbeli viszonyok mikor, hánykor mióta, meddig	 ¿Cuándo? ¿A qué hora? *¿Desde /Hasta cuándo?* ¿Qué hora es? Es / Son la(s) … mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10

	antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin. *ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca*
Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos … algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, *unos, , suficiente, dos veces al año, cada tres días, la mitad, el doble, el triple, más de, menos de*
Minőségi viszonyok alak, forma, tulajdonság szín esetleges tulajdonság életkor *hasonlítás*	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele … *Está frío.* ¿Cuántos años tiene? Es viejo. *más hermoso que, menos bonito que*
Modalitás – tiltás – tagadás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera *no lo cierres* *nunca, nada, nadie*
Esetviszonyok	*me, te, lo /la – le, conmigo*
Szövegösszetartó eszközök	un(a) … el/la/los/las … interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni … ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que *el que, cuál*
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a…

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL

12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés:	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutatkozás, bemutatás	My name is… Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself? May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Telefonon bemutatkozás	Hello, this is Mary Smith speaking	
Telefonon más személy kérése	Can I speak to George, please? Could you put me through to Mrs Hamilton, please?	Yes, just a minute, please.
Telefonálásnál elköszönés	I'll call back again later this evening. It was lovely to speak to you. Thanks for ringing. Bye!	 Bye!
Üdvözletküldés	Give my love / regards to…	I will.
Megszólítás személyes és hivatalos levélben	Dear Sir / Madam, Dear John,	
Elbúcsúzás személyes és hivatalos levélben	Best wishes, Love (from), I am looking/ look forward to hearing from you soon. Yours faithfully, Yours sincerely,	

Érdeklődés mások hogyléte felől és arra reagálás	How are you feeling today? What's the matter?	Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from…
Engedélykérés és arra reagálás	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánat kérése és arra reagálás:	I am sorry. I am very sorry. I must apologise for coming late. I beg your pardon Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és arra reagálás	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas /New Year/ Birthday! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!
Együttérzés és arra reagálás	I am sorry about your illness. I am sorry to hear that. I <u>am</u> sorry. What a shame! Oh, dear.	

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Öröm, szomorúság	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad /very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that… Good for you. Congratulations. I feel so happy for… I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for…
Hála	I am very grateful to you. It was most kind of you.	
Sajnálkozás	Do you feel sorry for her? Do you regret going to live in the country?	I feel sorry for her. Sorry to hear, things are difficult for her. If only I hadn't changed my flat. I don't regret it.

Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság	What do you think of…? Are you pleased with…? Are you happy with…? Are you satisfied with…?	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/ nice I'm quite satisfied with… I'm quite happy with… I'm quite pleased with… It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of…
Csodálkozás	Did you realise that Joe has failed his exams? Did you know about the … Were you surprised to hear the news?	I can hardly believe it. Amazing, isn't it?
Remény	What are you hoping for? What are you looking forward? What are your hopes for the new year?	I am looking forward to… I can hardly wait for… I hope you'll have time to join me for dinner.
Aggodalom, félelem	What's the matter? You look worried. Are you worried about…? Are you afraid of what might happen?	I am worried about my parents. It was really frightening.
Bánat, elkeseredés	Are you disappointed with your exam results?	I am very disappointed. I am sorry to hear that.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés, véleménynyilvánítás és arra reagálás	What do you think? What do you think of it? So do I. Do you? I don't.	I think it is unfair. I think it is horrible.
Valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyet nem értés	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether…
Érdeklődés, érdektelenség	Are interested in sports?	I am interested in gardening. It doesn't really bother me.
Tetszés, nem tetszés	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of…
Dicséret, kritika	Oh, what a good idea! What a pleasant surprise! That's a nice dress. It's absolutely delicious. It's rather boring.	Oh, do you like it? I am glad you like it. Oh, do you think so? Thanks. I am sorry, you don't like it.
Szemrehányás	It's your fault. You shouldn't have left it like that.	
Akarat, kívánság	Would you like a cake? I want to pay. Can I have my bill, please?	I'd like an ice-cream

Bizonyosság, bizonytalanság	I wonder why they are so reluctant? Do you think this is real silk? Are you sure you want to go?	She is certainly tired. / She must be tired. It seems to be real silk. I'm not sure. Perhaps. / Maybe. I don't think she has ever been there.
Képesség	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French I am unable to ride a horse.
Szükségesség	Is that necessarily so? Must things be black and white?	People must sleep sometimes. Classical music need not be boring.
Kötelezettség	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now Rright now.
Ígéret	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.
Értékítélet	What's your reaction to the news? Do you approve of his decision?	That's good/not bad/terrible. It's too… It's not… enough.
Szándék, kívánság	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film I'd rather not go out tonight.
Preferenciák:	What would you rather do? What would you prefer? Would you rather go now or later?	I'd rather have a rest. I prefer tea to coffee.
Érdektelenség, közömbösség	Do you mind?	It doesn't matter
Terv	Do you intend to have a starter?	Yes, I intend to have some cheese..
Érdeklődési kör	What do you like doing in your spare-time?	I'm interested in music. I like painting. I'm good at figures.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása	What is it? What's it in English? What does that mean? What does it look like?	It's…/ That's…/ It's a kind of…/It's used for… The young man talking to Jane is her brother. The car parked at the back isn't yours, is it? It's rather heavy and it is used for lifting a car.
Események leírása	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információkérés, -adás	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right It's me.

Tudás, nem tudás	Do you know where he lives?	I have no idea.
Ismerés, nem ismerés	Do you know Mexico?	Yes, I have already been there.
Feltételezés, kétely	I doubt if he can do it. I don't suppose they can come any earlier. I suppose he is right.	
Ok, okozat	Why is that? What's the reason for that? What caused the accident?	Well, simply because she'd like to meet the teacher. He didn't give way; this is how it happened.
Cél, magyarázat	What's this used for? What's the point of that? How does it work? Can you tell me the way to..?	It's for cooking. It's to work with. You switch it on here Take the second turning on the right.
Emlékezés, nem emlékezés	Do you remember where you left it? Did you remember to lock the door?	I can't remember where I put my handbag. I don't remember saying that. I have forgotten to lock the door.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your credit card number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to…	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás	Keep off the grass. You must not smoke here.	
Segítségkérés és arra reagálás	Will you do the washing up for me, please?	
Segítség felajánlása	I am going to the market. Shall I bring you something?	I'll do the washing up for you.
Javaslat és arra reagálás	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.
Kínálás és arra reagálás	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you. /I am sorry, I can't. An orange please. Thank you. Thamk you. No, thank you.
Meghívás és arra reagálás	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but… No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Reklamálás, panasz	It was terrible. It's too cold. I have a complaint. This doesn't work.	
Tanácskérés, tanácsadás	What would you recommend? What shall I do? What do you think I should do? What advice would you give?	Why don't you…? I think you should… I don't think you should… You ought to… You'd better…

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, Where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells…
	Magyarázatkérés, magyarázatértés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.
Párbeszéd strukturálása	Beszélgetés kezdése	Well, there is nothing in the garage. I'll tell you what; I've just had a thought. The question is how many people are willing to spend money on it. The trouble is, we have not got any money.
	Elemek összekapcsolása	Put the cheese on first, and then… All the overhead lockers started rattling. In the end we landed safely. …Suddenly there was a loud bang.
	Beszélgetés lezárása	Right…okay Well, it's been nice talking to you.
Beszélgetésbe be- és kilépés	Beszédszándék jelzése	Can I join in?
	Félbeszakítás	Could I come in there? Can I say something? I'm sorry, but…
	Folytatás szándékának jelzése	Just let me finish, what I was going to say
	Befejezési szándék jelzése	…and that's erm about it. Just one more thing, Finally… To sum up…
	A partner mondanivalójának követése	Do go on. Don't let me interrupt you They have never been to Japan to see her. Oh, haven't they?
Saját szöveg strukturálása	Példák megnevezése	No, if I had, say, an hour to wait… . And equipment, like switches and things like that.
	Témaváltás	That reminds me… Talking of holidays…
	Visszatérés a témához	Going back to the subject…
	Összefoglalás	Well, to sum it up…

	Helyesbítés	No, I don't play very much now. No, not at all. They are trying too hard the other way, or well not too hard.
	Kiemelés, hangsúlyozás	The only problem I suppose if we go by train is…
	Kérdezési stratégiák	Direct: Do you know the way to the railway station? Indirect: Can you tell me how to get to the station? Megerősítést váró kérdés: You don't drink wine, do you? Választó kérdés: One piece of toast or two, Mike?

Fogalomkörök

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Simple Passive	English is spoken all over the world.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
		Present Perfect Simple	Have you done your room? I haven't finished it yet. We haven't met since Christmas. I've lived here for ten years.
		Present Perfect Passive	My flat has just been decorated.
		Present Perfect Continuous	Your hands are dirty. What have you been doing? I have been learning French for two years.
	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
		Past Simple Passive	When was this photo taken?
		Past Continuous	What were you doing at five yesterday? I was watching TV when he phoned.
		Past Perfect	I realised that we had met before.
	Jövőidejűség	Going to (plans)	What are you going to do on Saturday? It's going to rain.
		Going to (events likely to happen)	

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
		Future with Will (certainty) (sudden decision)	When will you be fourteen? OK. I'll do the washing up.
		Future Continuous	This time tomorrow I'll be flying over the ocean.
		Passive Future Simple	When will it be finished?
	Műveltetés	Have/get sg done	I'm getting my car washed next week.
Birtoklás kifejezése		Have ige	I didn't have many friends in the kindergarten. I will have a Porshe when I'm 20.
		Possessive adj.	My, your, his/her/its,our, their dog
		Possesive pronouns Genitive 's Of Belong to	Mine, yours,…theirs Kate's brother the corner of the room Whose? Who does it belong to?
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above …
		picture location	at the top/at the bottom of …,on the left hand side, in the background in the east/west …,
		geographical location	along the river, through the forest, past the shop …
Időbeli viszonyok		Adverbs of time with Present Perfect Simple	Already, yet, just
	Gyakoriság	How often?	Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day …
	Időpont	When? What time?	I always make my bed. She goes swimming twice a week. Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday This time tomorrow
		What's the time?	By 9 o'clock yesterday It's quarter to eight.

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Időtartam	How long?+Past Simple	How long were you in hospital? For two weeks.
	While	While I was watching TV, Mary arrived.
	When	When I entered, the boys were fighting.
	How long ?+Present Perfect Simple/	We haven't met since Christmas.
	Continuous	I have been waiting for you for hours.
Mennyiségi viszonyok	Singularand plural nouns	Children, people, men, women … one, two… first, second..
	Countable nouns	How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. A great number of people
	Uncountable nouns	How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake A great deal of energy All, both, none, neither Each, every
Minőségi viszonyok	Comparative sentences (short, long adjectives)	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. She is the most intelligent of all. I'm as tall as you. This town is less polluted than that one. This is the most interesting book I've ever read. Good, bad …(better, worse)
	Irregular adjectives	It's too big, It's not small enough. He is too young/isn't old enough to drink whisky.
	too / enough	It's much too difficult. It's not quite satisfactory. The book was so good that I couldn't put it down. It was such a good book that I couldn't put it down. What's it like? What colour is it? What does it look/taste/sound/feel like?
Modalitás	Should/shouldn't	You should ask her.
	Shou ld/shouldn't+ perfect infinitive	You should have warned me.
	Can (ability)	I can swim.
	Can/could/may (permission)	Can/could/may I open the window?

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
	Could-was able to/	He could speak two languages at the age of five. Last summer I was able to visit the British Museum.
	manage to	Did you manage to pass the examination?
	Must/needn't (obligation)	I must read it. You needn't do it now.
	Have to	Did you have to be there?
	Musn't	Children mustn't smoke.
	Must/may/might/can't + present infinitive (certainty)	John must be ill. He can't be at school.
	Used to	I used to play with dolls.
	Passive modals	What can be seen in that museum?
Logikai viszonyok	Linking words	And/or/but/because/ since/ although/ on the one hand – on the other hand, so, therefore, that's why either-or, neither-nor otherwise/or else as Although he is rich, he is not happy. Hurry up otherwise/or else we will be late.
	Purpose	I helped him so that he could pass his examination I've been to London to visit the Queen.
	Conditional I	We'll stay at home if it rains.
	Conditional II	If I had time, I would take you to the cinema.
	Conditional III	If you had invited me, I would have gone to the party.
	Time clauses with future meaning	When dad comes home, he'll be angry with you.
	Reported speech with present reporting verb	He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.
Függő beszéd	Reported speech with past reporting verb	She said I was handsome. I asked him if we had met before.
Szövegösszetartó eszközök	Articles	A, an, the
	Some+plural noun	There are some pencils in the bag.
	Any+plural noun	Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes.
	Some +singulr noun	There's some water in the vase. There isn't any juice in my glass.

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
	Any + singular noun	
	Nominative and accusative of personal pronouns	I, he, they… Me, him, them…
	Demonstrative pronouns	This, that, these, those
	Indefinite pronouns	Somebody, anybody, nobody, everybody …
	Reflexive pronouns	myself…
	Relative pronouns	The girl who lives next door bought a car. The book I gave you…
	Propword	one, ones Which one would you like?
	Substitute do	He asked me to help him, and I did.

FRANCIA

12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	s'il vous / te plaît, pardon, monsieur, vous ętes bien le nouveau professeur d'anglais? monsieur je crois que nous nous connaissons
köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, ŕ demain, ŕ mardi, ŕ ce soir, ŕ bientôt, ŕ plus tard, ŕ tout ŕ l'heure, ŕ un de ces jours
bemutatás, bemutatkozás	c'est Luc, je te présente / je vous présente, permettez-moi de vous présenter, tu connais sans doute déjŕ, moi, je m'appelle, je suis le frčre de, je suis la personne qui a téléphoné ce matin, enchanté monsieur
telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	c'est Marie-Jeanne ŕ l'appareil au revoir, monsieur, alors ŕ la prochaine fois
szóbeli üdvözletküldés	transmets mes meilleures salutations / meilleurs souvenirs ŕ
személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, chčre Michčle bisous, grosses bises, ŕ bientôt, je t'embrasse bien fort
hivatalos levélben megszólítás és elbúcsúzás	Monsieur, / Madame, veuillez agréer, Monsieur, / Madame, l'expression de mes sentiments distingués
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? ça va mieux? qu'est-ce qui ne va pas? ça va (merveilleusement) bien / pas trop mal, je suis en pleine forme, ça pourrait aller mieux, ça ne va pas du tout, merci
engedélykérés és arra reagálás	je peux? tu me permets / vous me permettez de, bien sűr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez fais commes chez toi, ne vous gęnez pas, je suis désolé, c'est impossible
köszönet és arra reagálás	merci beaucoup / infiniment, je vous remercie, madame, il n'y a pas de quoi, avec plaisir, je vous / t'en prie
bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame je suis vraiment navré, ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous / t'en prie, n'en parlons plus, ne vous en faites pas
gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, joyeuses fęte de, bonne chance / soirée, bon voyage, passer de bonnes vacances, je te / vous félicite, toutes mes félécitations les plus sincčres, merci beaucoup de tes / vos voeux, je te / vous remercie de, tu es / vous ętes gentil
együttérzés és arra reagálás	je suis de tout coeur avec vous, nous partageons votre douleur

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

rokonszenv, ellenszenv	j'ai rarement vu quelq'un aussi désagráable, il est vraiment antipathique
hála	je vous suis trčs reconnaissant
sajnálkozás	je regrette, je suis vraiment désolé, je suis plus que navré
öröm	je suis ravi, quel plaisir / quelle joie!

elégedettség, elégedetlenség	content/triste, heureux/malheureux, agréable/désagréable, aller bien/mal
csodálkozás	tiens, dis donc, vraiment? alors lŕ! quelle surprise, pour une surprise c'est une surprise
remény	j'espčre, tu y crois? rien n'est perdu
félelem	je suis trčs inquiet, j'ai peur, je crains
bánat	je suis (trčs) triste / désespéré / abattu
bosszúság	mais enfin, ça alors, zut alors, mince

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	tu aimes? tu veux? tu trouves ça? ça te plait? ŕ ton avis? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? quelle est votre position? super, pas mal, pas trop intéressant, ŕ mon avis, je pense que, c'était bien, mon opinion, c'est que
valaki igazának az elismerése, nem elismerése	tu as raison, c'est justement / exactement ça, tu as tort, tu te trompes
egyetértés, egyet nem értés	oui, d'accord, bien sűr, excellente idée, comme tu veux, je suis de ton avis, c'est exactement ce que je pense, (mais) non, (ce n'est) pas ça, pas maintenant, pas question
érdeklődés, érdektelenség	qu'est-ce qui t'arrive? raconte-moi, je suis curieux de savoir, ça ne m'intéresse pas trop, ce n'est pas mon problčme, ça ne présente aucun intéręt
tetszés, nem tetszés	j'aime beaucoup / un peu / pas du tout, j'adore / je déteste, je préfčre, c'est bien, c'est génial, magnifique, il est sans intéręt ça me plaît pas mal, ça ne me plaît pas vraiment
dicséret, kritika, szemrehányás	bravo, félicitation, chapeau, ce n'est pas tout ŕ fait ça, ce n'est pas trop réussi, tu aurais pu faire mieux, mais c'est scandaleu
ellenvetés, ellenvetés visszautasitása	par contre, au contraire, d'ailleurs, pourtant, or tout de męme, surtout pas
akarat, kívánság	je veux absolument, je refuse de, j'attache beaucoup, je tiens ŕ, d'importance ŕ, je voudrais bien que, j'aimerais, je souhaite, je serais content si, faites-moi le plaisir de, j'apprécierais que
képesség, lehetőség	on peut, je suis capable de, il a toutes les qualités pour, il est possible, c'est faisable
szükségesség, kötelezettség	vous devez, il faut absolument, il est indispensable, je me sens obligé
ígéret	c'est promis, je te / vous promets, je m'engage ŕ
érdeklődés értékítélet, preferencia, érdeklődési kör iránt	ça te / vous paraît, quelle est votre réaction ŕ cela? lequel vous voulez? qu'est-ce qui vous intéresse dans la vie?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése	voilŕ,qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? ŕ quoi ça sert? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui, ça sert ŕ, c'est quelque chose de, c'est quelqu'un de
események leírása	cet aprčs-midi, il y a une semaine, alors, moi, je lui dis, c'était, tu n'as jamais vu quelque chose de semblable
információkérés, információadás	oů est-il? il (n')est (pas) lŕ, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, pour aller ŕ? je voudrais savoir si, dis-moi / dites-moi comment? c'est simple, tu vas / vous allez
igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça, en effet, pas tout ŕ fait, pas du tout, aucun problčme, cela n'est pas possible, c'est entendu, je ne peux pas vous dire cela

válasz elutasítása	je ne peux pas accepter votre réponse, cette réponse ne me convient pas, je n'en ai pas la moindre idée
tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas) te / vous dire
bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sűrement, sans (aucune) doute, ça me parait évident, peut-ętre, ça se peut, ça m'étonnerait, ce n'est pas si sűr que ça, je doute que cela soit vrai, rien ne le prouve
ismerés, nem ismerés	je vois, je n'y vois pas trop clair, je ne sais pas de quoi tu parles, je ne vois pas ce que vous voulez dire
emlékezés, nem emlékezés	je me rappelle, ça me fait penser

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
tiltás, felszólítás	il est interdit, défense de fumer, .ne pas déranger, (ne) fais / faites (pas), veuillez patienter s.v.p, pričre de ne pas faire du bruit, respectez les lieux
segítségkérés és arra reagálás	peux-tu / pourriez-vous m'aider, je suis ŕ toi / vous, je suis entierement a ta dispositiion
javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, pouvez- vous, voulez-vous, que diriez-vous de, c'est une bonne idée, (mais...) avec plaisir, (mais...)
kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous ętes gentil, mais je n'ai plus faim
meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? accepteriez-vous de? si nous faisions quelque chose ce soir? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas
reklamálás	c'est scandaleux, inacceptable, c'est inadmimissible
tanácskérés, tanácsadás	tu devrais peut-ętre, ŕ ta / votre place, je
segítség felajánlása és arra reagálás	je peux t' aider, puis-je vous ętre utile?puis-je faire qch pour vous? vous ętes vraiment aimable, merci monsieur
ajánlat és arra reagálás	je te propose de, veux-tu que je...merci, je suis tres touché

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	c'est (bien) ça? peux-tu / pouvez-vous répéter
nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parlez un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.
beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás	écoute ça, figure-toi,selon moi, ŕ ce propos, j'ajouterais, si vous voulez mon avis, excusez-moi de vous interrompre
megerősítés	c'est celui qui? c'est tout? tu n'en veux vraiment pas? c'est bien ça? est-ce bien cela dont vous parlez? est-ce que j'ai bien compris?
körülírás	je ne sais pas exactement ça, mais c'est quelque chose
példa megnevezése	tiens / tenez, par exemple, pour vous donner un exemple, c'est le cas de
témaváltás	d'autre part, d'ailleurs, avez-vous vu? avez-vous entendu? si on parlait d'autres choses, j'aimerais que l'on discute sur

Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) ętre, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) se passer, se trouver, exister

Cselekvések	il pleut, il fera beau, s'il neige nous allons sans les Alpes si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant, merci de m'avoir appelé, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n')est (pas) ŕ moi c'est le mien
Térbeli viszonyok	oů? lŕ, ŕ, dans, sous/sur, derričre/devant, tout droit, ŕ gauche / ŕ droite, au milieu, ŕ côté, en face, pas loin, tout prčs, partout, autour de, d'un côté, de l'autre côté, le long de, au bord de, quelque part, au bout (de), au fond (de), au sommet (de),aux environs (de), n'importe oů, vers, au nord, dans l'ouest, d'oů? de l'école
Időbeli viszonyok	A quelle heure? quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi prochain, en mai, maintenant, avant / aprčs, tôt, tard, le week-end, dernier, ce matin, cet aprčs-midi, ce soir, en été, il y a, pendant, longtemps, ŕ midi et demi, dans, ŕ ce moment-lŕ, depuis, en, seulement, quelquefois, toujours, d'habitude, une fois(par), autrefois, d'abord, puis, enfin, quand, avant / pendant que, en męme temps que, jusqu'ŕ ce que, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, plus, moins, une douzaine, environ, ŕ peu prčs, il fera X degré
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, faible / fort, beau/ /laid, sale/propre, timide, gentil / antipathique, modeste / agressif, généreux / égoiste, blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, en bois / coton / lain / papier / plastique, en forme de, rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, vite, lentement,(trčs) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit, je pense ŕ eux
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau, si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, merci de m'avoir appelé fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant
Szövegösszetartó eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, oů, dont, celui, celle, ceux, celles, et, mais, donc, alors, non plus, quand męme, car, comme, pour, puisque, si, ainsi, cependant, męme si, en effet, malgré que, bien que

NÉMET

12. évfolyam

Tartalom

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	Entschuldigung, …
köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
bemutatás, bemutatkozás és bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße … / Ich möchte Ihnen … vorstellen?
telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	Guten Tag, das ist … Auf Wiederhören! Tschüs!
szóbeli üdvözletküldés	Viele Grüße an Petra!
személyes és hivatalos levélben megszólítás	Liebe(r)…, Sehr geehrter Herr…
személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás	Dein(e)…, Viele Grüße Mit freundlichen Grüssen…
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum…! Danke. Fröhliche Weihnachten./ Gute Besserung! / Ich gratuliere Ihnen zu …. Danke, sehr nett von Ihnen.
együttérzés és arra reagálás	Mein Beileid! Danke.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

hála	Ich bin Ihnen dankbar dafür, dass…
sajnálkozás	Es tut mir Leid!
öröm	Ich freue mich, dass…/ Toll! / Es freut micht, dass…
elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass…
csodálkozás	Oh, das ist aber schön! / Das kann doch nicht wahr sein!
remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
félelem	Ich habe Angst, dass…
bánat	Schade, dass…
bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás, véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja. / Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach… / Was denkst darüber? / Sind Sie damit einverstanden, dass…?
valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht! / Da bin ich anderer Meinung.
érdeklődés, érdektelenség	Ich interessiere mich für … (nicht).
tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / Das gefällt mir (nicht)!
ellenvetés	Das stimmt schon, aber… Sie haben Recht, aber…
ellenvetés visszautasítása	Da bin ich mit Ihnen gar nicht einverstanden. Sie können Recht haben, aber…
akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, bizonytalanság, kötelezettség	ich will, ich möchte, ich kann, ich muss, ich darf, das könnte vielleicht…, ich soll
ígéret, szándék, terv	Ich mache das schon! / Ich habe vor, … zu …

érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia, érdeklődési kör iránt	Und was wüschen Sie? Möchtest du einen Kaffee oder lieber Tee? Hast du Interesse für …?
dicséret, kritika, szemrehányás	Klasse! Blödsinn! Ich halte ... für sehr gut. Das ist schon gut, aber… Warum bist du nicht früher gekommen?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist… Meine Mutter ist…/ Es geht um…
események leírása	Zuerst…, dann…, zum Schluss. / Es war einmal…
információkérés, információadás	Wie ist …? Prima. / Wie alt bist du? 12. / Weißt du…? / Können Sie mir bitte sagen…?
igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch, weder…noch
válaszadás elutasítása	Leider kann ich Ihre Frage nicht beantworten.
tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass / ob...
bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob … / Ich nehme an, dass…
ismerés, nem ismerés	Ich kenne ... gut / nicht.
emlékezés, nem emlékezés	Ich erinnere mich (nicht) daran, dass, …

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	Kannst du bitte…? /Gib mir bitte …! /Würden Sie bitte…?
tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
segítségkérés és arra reagálás	Können Sie mir bitte bei … helfen? Ja, gerne. Ich kann Leider nicht!
javaslat és arra reagálás	Können wir gehen? / Möchtest du…? Ja, gerne! / Ich schlage vor, dass…
meghívás és arra reagálás	Kannst du kommen? Ja. Nein, es tut mir Leid.
kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Nein, danke. Ja, bitte.
reklamálás	Entschuldigung, ich habe ein Problem…
tanácskérés, tanácsadás	Was schlägst du vor? Ich rate,… / Ich schlage vor…
segítség felajánlása és arra reagálás	Kann ich Ihnen helfen? Ja, das wäre nett. Danke, das geht schon.
ajánlat és arra reagálás	Möchten Sie…?

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal! / Wie meinst du das?
nem értés	Ich verstehe nicht. / Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?
beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás	Dabei fällt mir gerade ein,… Darf ich Sie kurz unterbrechen?
megerősítés	Ja, das stimmt.
körülírás	Das ist also ein…, wo…
példa megnevezése	Ein Beispiel dafür ist…
témaváltás, beszélgetés lezárása	Könnten wir jetzt noch darüber reden, ? Können wir ein anderes mal vielleicht hier fortsetzen?

Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése	sein, es gibt	Ich bin heute zu Hause. Hier gibt es keinen Hamburger.

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
	jelenidejűség	Präsens	Die Sonne scheint schön.
		Vokalwechsel, trennbare Verben	Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
	múltidejűség,	Präteritum, Perfekt	Er kam zu Fuß. Sie haben schon alles getan.
		Plusquamperfekt	Damals hatten wir auf dem Dorf gewohnt.
	jövőidejűség	Futur (mit Präsens)	Ich bleibe morgen zu Hause. Sie werden das heute noch machen.
		Futur	
	személytelenség	sich-Verben	Ich freue mich.
		es	Es ist kalt. Es regnet. Es ist das erste Mal, daß... Es geht um .../ Es dauert lange bis...
	műveltetés	lassen (Präsens, Präteritum)	Wir lassen/ließen unser Auto reparieren.
		Passiv (Präsens)	Sie werden am Flughafen abgeholt. Sie müssen abgeholt werden.
		Passiv mit Modalverb (Präsens)	Sie mußten abgeholt werden.
		Passiv (Präteritum)	
Birtoklás kifejezése			
		haben, gehören	Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir.
		Wessen?	
		von, -s	das Buch von Peter, Peters Geschichte
		Nomen Genitiv	die Tür des Hauses
		Possessivpronomen	Das ist meine Familie.
Térbeli viszonyok			
	irányok, helymeghatározás		hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten…
		Präpositionen mit A/D an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen	Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino.
		Präpositionen mit dem Akkusativ durch, um, entlang	Gehen Sie den Fluß entlang!
		Präpositionen mit dem Dativ von, zu, nach, gegenüber	Die Bücher sind bei Karl. Die Post ist unserer Schule gegenüber.
Időbeli viszonyok			
	gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	időtartam	wie lange?	eine Woche, von … bis, den ganzen Tag
	időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/ nächsten Monat

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
	előidejűség	Plusquamperfekt bevor, nachdem	Nachdem ich eingepackt hatte, rief ich ein Taxi. Bevor ich ein Taxi rief, ...
Mennyiségi viszonyok			
			eins, zwei erste, zweite
	határozott mennyiség		eine Portion Pommes
	határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok			
		Wie?	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima.
		Was für ein? Welcher?	Das ist eine leichte Aufgabe.
		(Adjektivdeklination)	Ich finde den roten Rock modisch.
		Vergleiche	Dieses Buch ist besser, als…
			Er ist nicht so alt, wie…
			Das Bild ist am schönsten.
		Wer?	Der Bekannte / mein Bekannter, der Arme, die Arme
Modalitás		mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens, Prätreritum)	Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. Er wollte nach Hause.
		Perfekt	Ich habe das Fenster nicht schliessen wollen
		haben+zu+Infinitiv	Du hast dafür selber zu sorgen.
		sein+zu+Infinitiv	Die Aufgabe ist leicht zu lösen.
		brauchen+zu+Infinitiv	Jetzt brauchst du mir nicht zu helfen.
	felszólítás		Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv	Ich zeige den Schülern Bilder. Das ist das Foto meiner Freundin.
Logikai viszonyok	alárendelések	Kausalsatz	denn, weil,
		Subjektsatz	Es ist schön, hier zu sein.
		Objektsatz	Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst. Ich habe keine Lust, dich zu besuchen.
		Temporalsatz	Als / Wenn ..., Bevor / Während/Solange...
		Finalsatz: um zu / damit	Ich bleibe hier, um diese Zeitung auszulesen / damit du nicht allein bist.
			Die See, an der wir voriges Jahr ... Die Kinder, deren Eltern ...
		Relativsatz	Wenn ich Zeit habe,… Wenn ich Zeit hätte,... Sie würde kommen, wenn...

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
	feltételesség	Konditonalsatz: (Indikativ) Präsens Konjunktiv II.	Wenn ich Zeit gehabt hätte... Sie wären gekommen, wenn...
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	kötőszók,		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/ obwohl / als ob / als wenn=als
	névmások		das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener, man, jeder, keiner, einander, derselbe einer, welcher,

OLASZ

12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
megszólítás és fogadása	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!, cameriere!, amici!, tesoro!, amore!, signore e signori!; prego!, dimmi!, dica!, dica pure!, sì?, che/cosa c'è?, desidera?, cosa vuoi/vuole?
köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì, a dopo!, ci vediamo!, salve, benvenuto/a/i/e!, bentornato/a/i/e!, Vi do il benvenuto, ma guarda chi si vede!, è tanto tempo/una vita/un secolo che non ci vediamo!, che fortuna incontrarci!,
bemutatás, bemutatkozás	ti presento Giorgio, questo è Gregorio, mi permetta di presentarmi; mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere; mi permetti/e di presentarti/Le un caro amico, molto lieto, il piacere è mio
telefonálásnál bemutatkozás	Pronto, sono Valeria, c'è Marco?, Pronto, con chi parlo, scusi?, Pronto, parlo con Claudia?, Pronto, posso parlare con Maurizio?, Pronto, può passarmi il dottor

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
	Agnani, Pronto, può passarmi l'interno numero 120?, Pronto, volevo parlare con dottor Frittella, me lo può passare?; Pronto!, Pronto, sì, sono io; Pronto, sì, glielo/la passo subito; Scusi, con chi parlo?, Scusi, chi lo/la vuole?, Scusi, chi devo dire?, Pronto, casa Agnani
telefonálásnál elköszönés	ciao!, arrivederci/La, a più tardi!, ci vediamo!, a dopo!, a domani!, a presto!, ci sentiamo!, salutami Carla/i tuoi!, buonanotte!, ti/La saluto, a tra poco!
szóbeli üdvözletküldés	salutami Marco/i tuoi!, mi saluti l'ingegnere!; non mancherò, riferirò, certamente!
köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!, grazie mille!, sei un tesoro!, non so come ringraziarti/La!; prego!, non c'è di che!, di niente!, figurati!
engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?, mi permetti? permesso?, me lo fai vedere?; prego!, come no!, si accomodi!, come no?, avanti!, certo!; macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no, non ci penso neanche, mi dispiace ma non è possibile
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?, cosa fai di bello?, tutto bene?, come stanno i tuoi?, come vanno le tue cose?, ti/La vedo bene/giù!; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale, tutto bene, niente di particolare, le solite cose
bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace, non volevi farti del male; non c'è di che, di niente, non ti preoccupare/non si preoccupi!
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!, complimenti, tante belle cose!, auguroni!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!, anche a te/Lei!
együttérzés és arra reagálás	ti/La posso capire, mi rendo conto, è veramente molto triste, mi dispiace; sei molto gentile, grazie!
személyes és hivatalos levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mammina!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Mio/a caro/a!, Carissimo/a/i/e!, Cari amici/Signori!, Caro Professore!, Egregio/Gentile Signore/Professore/Signor Direttore!, Caro signor Belli!
személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a, distinti saluti, ossequi, con stima, Le porgo i miei più distinti saluti

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
rokonszenv, ellenszenv	mi sei simpatico, Lei è simpatico, è un simpaticone!, ti/La trovo simpatico, quanto è simpatico!
hála	ti sono grato/riconoscente, quanto ti sono grato/riconoscente!, sei un angelo!
sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro, sono dispiaciuto/disperato/a, quanto mi rincresce!, non mi dire!, non è possibile!
öröm	che gioia!, che piacere!, quanto sono felice!, sono davvero contento!

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
elégedettség, elégedetlenség	sono contento, mi fa piacere!, per bacco!, complimenti!, quanto sono felice!; non sono contento, mi dà fastidio, mi rompe le scatole, ne ho fin sopra i capelli, che barba!, che fastidio!
csodálkozás	come mai?, che sorpresa!, davvero?, non mi dire!
remény	spero di rivedert/La, spero tanto, magari!, fosse vero!, ho la speranza di
félelem	ho paura di, che paura!, che fifa!
bánat	che pena!, che dolore!, mi fa pena, sono triste/sconvolto/addolorato
bosszúság	che noia!, che fastidio!, mi dà ai nervi, mi dà fastidio, uffa

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?, cosa faresti nei miei panni?, sei d'accordo?; secondo me, secondo la mia opinione, fossi in te, sai cosa ti dico?, a mio avviso, per me, quanto a me, io penso che
valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia, dovevo sapere, potevo pensare
egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!, per carità
érdeklődés, érdektelenség	che ne dici?, che ne pensi?, ti piace?, che impressione ti ha fatto?; non m'interessa, non m'importa, che m'importa!, che c'entro io?, non me ne frega niente
tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!, è un amore!, è una delizia!, ti sta bene, ti dona il verde, è la fine del mondo!; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!, mi fa schifo, mi fa orrore, è bruttó, non mi va, che vergogna!, sono mortificata, è una schifezza!
akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, kötelezettség	voglio/vogliamo, vogliamo andare al cinema?ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe, mi dài un panino?; è capace di, non riesco ad aprire la porta, è in grado di; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io, può darsi, c'è la possibilità; devo/i/e...
ígéret	ti/Le prometto di, ti giuro, ti assicuro, ti garantisco
dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!, sei un tesoro/amore!; non sei proprio gentile, non è un gran ché, è piuttosto bruttino, che schifo!, che barba!
ellenvetés	mica vero, perché poi?, perché dovrei farlo, macché!, neanche per sogno!, non ci pensare nemmeno!, figuriamoci!, per carità!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ti/Le ho detto di no
ellenvetés visszautasítása	perché no?, pensaci un attimo!
érdeklődés, értékítélet, kívánság, preferencia, érdeklődési kör iránt	che ne pensi?, che ne dici?, che impressione ti ha fatto?, avresti voglia di?, ti piacerebbe?, quale preferisci/ti piacerebbe di più?, gradiresti un amaro?, qual è il tuo hobby?, che cosa t'interessa?, di che cosa t'interessi?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
események leírása	é successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?;mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Magnani, sono di Verona
igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no, ti assicuro, ovviamente, chiaro, perfetto, okay; no, nient'affatto, altrocché!, ci mancherebbe!
tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo, ne sono convinto; non lo so, non ne so nulla/niente, e chi lo sa
bizonyosság, bizonytalanság, feltételezés, kétely	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente, ci scommetto, sono più che sicuro; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissa!, chi lo sa, non credo, mah!, eventualmente; suppongo che; dubito, ho dei dubbi, non ne sono sicuro, sarà verò, sarò un ignorante
ismerés, nem ismerés	lo conosco, l'ho già visto da qualche parte, mi sembra di averlo già incontrato, mi risulta; non ne so niente, non l'ho mai visto, non so chi sia, non mi risulta
emlékezés, emlékeztetés, nem emlékezés	ricordo che, mi ricordo che una volta, ho dei bei ricordi, non lo scorderò mai, com'erano belli quei giorni!, se non mi sbaglio, se mi ricordo bene; ricordati di portare le chiavi!, non ti dimenticare del suo compleanno!, fammi ricordare l'ora!, non ti scordare l'appuntamento!, hai presente l'edicola all'angolo della strada?; non mi ricordo bene, non me ne ricordo, non mi viene in mente, l'ho dimenticato, me ne sono scordato, mi sfugge, è sulla punta della lingua

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
kérés	per favore/piacere, per cortesia, fammi/mi faccia il piacere di
tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!, non fare lo scemo!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dài!, muoviti!, stai zitto!, calmati!, dammi retta!, mi raccomando!
segítségkérés és arra reagálás	ho bisogno del tuo aiuto, mi devi dare/dammi una mano!, avrei bisogno di te; puoi contare su di me, dimmi tutto, volentieri
javaslat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di, ho un'idea, ho una proposta, ti suggerisco di; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena, ti offro io la cena domani sera, ti va di andare insieme al cinema stasera?, vuoi venire da noi per il finesettimana?; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso, sarà per un'altra volta, neanche per sogno!, scherzi?

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!, prova, non fare complimenti!, ti posso offrire un aperitivo?
reklamálás	avrei un problema, vorrei presentare un reclamo
tanácskérés, tanácsadás	secondo te devo farlo?, che ne dici/pensi?, cosa faresti/farebbe nei miei panni?, dovrei accettarlo?, tu/Lei lo faresti/farebbe?, dimmelo sinceramente!; ti direi/consiglierei di, faresti meglio, permettimi/mi permetta un consiglio, posso consigliarti qualcosa?, io nei tuoi panni non farei questo, se vuoi/vuole sentire la mia opinione/il mio parere, dovresti, ti direi di, ti suggerirei di, io nei tuoi panni, se fossi in te, non lo farei, sai che ti dico?, per me non dovresti, potresti/potrebbe, devi assolutamente, faresti/farebbe meglio non andarci
segítség felajánlása és arra reagálás	aiuto!, aiutami/mi aiuti!, vuoi/vuole/potresti/potrebbe darmi una mano?, mi dài/dà una mano?; volentieri, come no, va da sè, certo, ci penso io
ajánlat és arra reagálás	ti/Le propongo di, ti/Le suggerirei di, che ne dici/e di?, sarebbe una soluzione, è un'offerta speciale; va bene, lo accetto, hai/ha ragione, ci rifletto un attimo, vedrò, preferisco di no, direi di no

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
visszakérdezés, ismétléskérés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?, dicevi?; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte
beszélési szándék jelzése	scusa ma..., posso dirti qualcosa?, scusa se ti interrompo, scusa, hai un minuto per me?, senti un po'
megerősítés	come no!, certo!, ovviamente!, senz'altro!, assolutamente!
körülírás	come devo dirti, in altri termini
példa megnevezése	per esempio, per farti/Le un esempio, tanto per fare un esempio, è come se fosse
témaváltás	cambiamo argomento, voltiamo pagina, parliamo d'altro, d'altronde, per quanto riguarda invece, a proposito di

Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE, ESISTERE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, DIVENTARE, RISULTARE, ACCADERE) piove, nevica, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente, non mi risulta, accade spesso
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, trapassato prossimo, condizionale passato, passato remoto, congiuntivo

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
	presente/passato/imperfetto/trapassato prossimo, visszaható igék, szenvedő szerkezet, gerundio, gerundio passato, infinito passato, általános alany) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?, non avevo mai vista una macchina così bella, saresti dovuto venire con noi, spero che ci siano tutti, credo che siano stati contenti tutti, questo libro è stato tradotto da uno scrittore famoso, chiudendo la porta mi son fatto male, sono contento di averlo conosciuto, disse di aver capito tutto, vorrei che tu venissi con me, fossi stato in te, avrei parlato diversamente, avendo finito la lettura del libro, ho acceso la tivù
Birtoklás kifejezése	(AVERE, AVERCELA, DI elöljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio, non ce l'ho
Térbeli viszonyok	(elöljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE, igeidők egyeztetése: egyidejűség, előidejűség, utóidejűség a jelenben és a múltban) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana, ogni giorno, raramente, la settimana prossima/scorsa
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente, un sacco di cose, due volte all'anno, a metà strada, il doppio, il triplo, più o meno, tanto ... quanto
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléknevek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék:VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE, a kötőmód használatának esetei) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di, convincere a, evitare di
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés elöljárószó+főnévi igenévvel, gerundióval, közvetett és közvetlen beszéd; szenvedő szerkezetű mondatok; műveltető szerkezet; általános alany, hasonlító szerkezetek) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani, è più grande di te, è meno intelligente che bella
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . ., visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: CHE, CUI, QUALE, NE névmás, hangsúlytalan, hangsúlyos és összetett személyes névmások: MI, ME, ME NE, GLIELO..., függő beszéd) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?, me ne aveva parlato molto, ha detto che sarebbe venuta da sola

OROSZ

12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

dolgok, személyek, állapotok azonosítása, megnevezés, leírás, magyarázat, emlékeztetés, tudósítás	Что это? Кто это? Кто здесь? Кто там? Какое это здание? Кто там стоит? Что здесь лежит? Где ты живёшь? Кем он работает? Откуда они приехали? Что вы делаете? Что ты делал сегодня утром? Какой сегодня день? Какое сегодня число/ какой сегодня месяц? Не забудь/те дома учебник! Посмотри новые слова. Вспомните, как ехать в ... Как ты себя чувствуешь? Тебе холодно? Почему вам весело? Что ты знаешь о ... Расскажи/те мне о ...	Это книга. Это мальчик. Здесь Анна Павловна.Там мама. Это почта. Вот больница. Там стоит Олег. Здесь лежит журнал. Я живу в Будапеште. Он работает учителем. Они приехали из Англии. Я учу историю. Я оделся, умылся, позавтракал. Сегодня понедельник. Сегодня двадцатое мая. Хорошо. Ладно. Не забуду. Обязательно. Мне холодно. Ей весело. Тут темно. Стало весело/холодно/темно. Ему стыдно. Мне весело, потому что ... Ему смешно, ведь он ... Я знаю/слышал/читал, что... Мне кто-то рассказывал, что...
információkérés	Где школа? Где Ира? Где школа касса / туалет? Когда будет вечер? Сколько стоит шоколадка? Сколько тебе лет? Где живут твои родители? Расскажи/те о своей семье. Скажите, пожалуйста, как мне доехать до вокзала? Какого цвета пальто ты носишь? Как проехать до вокзала? Сколько учеников опоздало на урок? Где можно купить билеты в цирк?	Вот школа. Вот она. Она в школе. Направо/налево/прямо. Здесь, рядом. Там, где стоит мальчик. Завтра, в понедельник. Послезавтра. Через неделю. 100 форинтов. 43 рубля. 51 рубль. Мне 12 лет. Они живут в седьмом районе на улице Ракоци. Наша семья небольшая. У меня нет братьев и сестёр. Туда идёт трамвай номер 4. У меня коричневое пальто. Вам надо ехать на метро и сделать пересадку в центре. Двое. В билетных кассах. У секретаря школы.
igenlő vagy nemleges válasz, információadás, válasz elutasítása	Это мальчик?	Да, это мальчик. Нет, это девочка. Конечно, это мальчик. Что ты/Вы! Это кукла. Да нет! это кукла!

	Там музей? В школе есть музей? В классе есть новые ученики? Ручка лежит в комнате на столе? Сколько человек было в зале?	Да, там музей. Нет, там аптека. Да,есть. Нет, музея нет. Нет, новых учеников нет. Скоро будут и новые ученики. Да, рядом с книгой. Нет, у телефона. Много/Немного. Всего 10 человек. Приблизительно 100-120. Никого не было в зале. Не знаю. Понятия не имею. Не могу ответить. Спроси/те кого0-нибудь другого. Обратись/обратитесь к ...
kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, ismerés, nem ismerés, emlékezés, nem emlékezés, bizonyosság, bizonytalanság, feltételezés, kétely	Ты не знаешь, где Борис Степанович? Ты уверен/а, что это правильно? Ты помнишь, где...? Ты не помнишь, когда...? Ты не скажешь, который час?	Я знаю, где Борис Степанович. К сожалению, я не знаю, где он сейчас. Да, это совершенно правильно. Наверно, правильно. Не знаю, может быть. Не помню. Не могу вспомнить. Сомневаюсь. Сомневаюсь, что ... Знаю, ровно 2 часа. Точно не знаю. Наверно, два часа. Приблизительно 2 часа. Часа два. Понятия не имею.
érdeklődés kognitív tartalmak iránt: érdeklődés tudás iránt	Знаешь ли ты, где/сколько/почему ... Что ты знаешь/читал/слышал о... Откуда ты знаешь, что...	Я слышал/видел по радио/телевизору. Мне рассказывал/а папа/мама, что... Я читал статью, в которой...

Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

vélemény-nyilvánítás		Я думаю, что… Я считаю, что... По-моему… По мнению моей подруги/мамы, ... Я так думаю/считаю, потому что...Во-первых,...,во-вторых...
állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika, szemrehányás, sajnálat	Тебе понравился/ понравилось/ась/ись...? Как ты относишься к ...? Как ты оцениваешь...?	Он/а молодец. Я в восторге от ... Я в ужасе от ... Это было прекрасно/ ужасно. Это безобразие. Это возмутительно.
valaki igazának az elismerése, beismerés, bocsánatkérés, megbocsátás		Ты прав/а. Совершенно верно. Я согласен/согласна с тобой/с вами. Не спорю.
állásfoglalás elvárása: véleménykérés, egyetértés iránti kérdés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? Какое твое мнение о ... Как ты думаешь о ... Что думает твоя подруга/мама о ... Как вы оцениваете ...? Как вы относитесь к ...? Расскажите своё мнение о ...	
egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	Ты согласен/согласна? Вы согласны? Вы не против?	Правильно. Совершенно верно. Ну что ты! Этого не может быть. Это не так. Я не согласен с ...

		Я против. Я возражаю против ... Лучше было бы...
értékítélet: érdeklődés, kívánság, tetszés, nem tetszés, semlegesség, érdektelenség	Это хорошо? Это плохо? Это приятно? Это неприятно? Вы не хотели бы... Вам не хочется...	Это хорошо. Прекрасно! Очень приятно! Надо же! Вот это да! Вот здо'рово! Это плохо. Ой, это плохо! Фи, как плохо! Я с удовольствием ... бы. Нет, мне не хочется/ неохота ... Как хочешь. Мне всё равно. Мне без разницы.
érdeklődés értékítélet, érdeklődési kör iránt	Тебе нравится эта музыка? Вам это приятно? Ты любишь мороженое? Как ты относишься к... Как ты оцениваешь ... Тебя/вас интересует ...? Ты интересуешься/вы интересуетесь физикой?	Да, очень. Да, конечно нравится. Нет, не очень. Совсем не люблю. Мне это тне интересно. Меня это не интересует. Зато я интересуюсь музыкой.
modalitás: akarat, kívánság, bizonytalanság, képesség, szükségesség, kötelezettség, lehetőség, tiltás	Ты хочешь.../ можешь .../ умеешь... Можно мне войти?	Да, конечно, хочу/ могу/ умею... Можно. Пожалуйста. Нельзя. Я должен... Ты обязан ... Нам приходится ... Мне необходимо...
szándék, ígéret, terv	Ты хочешь пойти в кино? Какие у тебя планы на лето? Что ты планируешь на завтра? Пообещай, что...	Хочу. Обязательно пойду. Я буду/ хочу ... Я планирую/собираюсь .. Мне хочется... Я с удовольствием ... бы ... Я обещаю тебе ...

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

rokonszenv, együttérzés, sajnálkozás, ellenszenv	Жаль! Жалко! Очень жаль! Мне/Нам очень жаль! Мне он/а очень приятен/на симпатичен/на. Я его обожаю. Мне очень жаль, что... Он/а мне неприятен/на. Я это терпеть не могу.	
hála	Спасибо. Спасибо за ... Благодарю за... Я очень благодарен/на тебе/вам за...	
öröm, boldogság	Я рад/а. Ой, как я рад/а! Как хорошо, что ты здесь! Вот здорово! Как чудесно! Я очень рад/а, что... Какая радость, что...! Как я счастлив/а, что...!	
elégedettség	Ладно. Хорошо. Молодец/молодцы. Умница. Всё хорошо. Чудесно. Прекрасно. Всё в порядке. Всё нормально. Вот и прекрасно. Я доволен/довольна вами.	

meglepetés	Надо же! Как хорошо! Как здо'рово! Вот это да! Вот это сюрприз! Вот это новость! Неужели это правда?! Ты меня очень удивил/а. Ты доставил/а мне приятный сюрприз.	
tanácstalanság	Что же мне делать? Как мне быть? Посоветуй/ Дай совет, что мне ...	
remény	Может быть он придёт? Может быть завтра? А всё-таки... А вдруг... Я надеюсь, что ... Есть надежда, что...	
félelem	Я не боюсь собак. Я боюсь, что... Мне страшно.	
bánat, elégedetlenség	Плохо, конечно, что он не пришёл. Очень грустно/как жаль, что...! Жалко! Мне очень грустно/ печально, что... Мы очень жалеем, что... Это что за ...?! Ну как же так! Что же это такое?! Это ужасно! Это безобразие! Я сержусь. Я возмущен/на, что...	
unalom	Какай скучный ... Мне скучно. Какая скука!	
fájdalom	У меня болит ... Ой, как больно! У меня сильные боли в ...	

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

felszólítás, kérés, udvarias kérés, segítségkérés, kívánság	Дайте мне, пожалуйста, карандаш. Откройте окно. Попрошу вас выйти! Будьте добры, передайте мне сумку! Осторожно! Осторожно, не упади! Смотри, не урони книгу! Помогите! Помоги мне, пожалуйста, в ... Я бы хотел/а попросить ... Вот бы хорошо пойти в ...	Пожалуйста. Вот карандаш. Ладно. Хорошо. Спасибо. Спасибо за предупреждение. Я буду осторожным/ой. Давай я тебе помогу.
rendelés, reklamálás	А почему мне нельзя...? Исправьте мне... Поменяйте мне... Я хотел/а бы заказать... Принесите нам ... Прииме заказ на ...	Хорошо. Ладно. Обязательно ... Это невозможно И не проси.
figyelmeztetés, javaslat, tanács	Пойдём в кино? Давай/те пойдём в ... Давайте рисовать что-нибудь.	Да, пойдём в кино! Да, пойдём! Давай. Я согласен/согласна. Нет, я не хочу. Спасибо, не надо.

	Хочешь, я принесу журнал? Принести мне альбом? Я предлагаю вам... Есть идея пойти в... Осторожно! Будь/те осторожен/ны! Смотри не...	 Я за. Я не против. Прекрасная мысль/идея.
engedélykérés	Можно уйти? Разрешите мне выйти? Нельзя ли ...	
engedély megadása, elutasítása		Можно. Конечно. Пожалуйста. Нельзя. Ни в коем случае. Ни за что.
tanácskérés, tanácsadás	Посоветуй/ Дай совет, что мне ... Что мне делать? Как мне быть? Может быть, мне лучше...	
ajánlat, kínálás, segítés felajánlása, meghívás	Я предлагаю вам... Угощайтесь! Берите/Возьмите ...! Не хотите ещё ...? Вам помочь? Приходите к нам в гости/ на чай/ на обед! Приходите на вечеринку! Я хочу тебя/вас пригласить к нам на... Приглашаем на праздник! Добро пожаловать к нам в гости!	Спасибо. Большое спасибо. Спасибо, очень вкусно. Больше не хочу. Я сыт/а. Спасибо, не надо/нужно. Спасибо за приглашение. Приду/придём. Обязательно приду/придём. К сожалению, не могу прийти.
beleegyezés, elutasítás		Хорошо. Ладно. Согласен. Нет, ни за что. Ни в коем случае. Об этом речи быть не может!

Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

kapcsolatfelvétel: köszönés, üdvözlés, érdeklődés hogylét iránt és ezekre reagálás, bemutatkozás, megszólítás, engedélykérés, telefonhíváskor bejelentkezés vagy bemutatkozás, levélben megszólítás	Здравствуй/те! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Давайте познакомимся. Меня зовут… Познакомьтесь, это ... Девушка! Анна Павловна! Дядя Коля! Мама! Господин..., гражданин ... Извините, пожалуйста, где… Как твои/ваши дела? Что у тебя/вас нового? Как ты себя чувствуешь/вы себя чувствуете? Разрешите мне ... Алло! Попросите, пожалуйста, Люду! Это говорит Анна. Будьте добры Сергея! Дорогая мама! Уважаемый профессор!	Здравствуйте! Привет! Доброе утро! Добрый вечер! Очень приятно познакомиться. Всё в порядке. Всё хорошо. Ничего. Так себе. Неважно. Ужасно. Отвратительно.

kapcsolat befejezése: búcsúzás, üdvözlés, jókívánságok, elbúcsúzás telefonbeszélgetésben vagy levélben	До свидания! Пока! До завтра! До встречи! Желаю удачи! Счастливого пути! Крепко целую. С приветом С уважением	
kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet, gratuláció, együttérzés, jókívánságok és azokra reagálás	Извините, пожалуйста! Спасибо. Спасибо тебе за... Благодарю тебя/вас за... Извини/те за ... Прости/те за... Не сердись, что ... С Новым годом! С днём рождения! Желаю здоровья, счастья, успехов! Будь/те здоров/ы! Я тебе сочувствую.	Не за что! Ничего, ничего! Не стоит благодарности. Спасибо. Благодарю за ... И тебе/вам того же желаю.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok kifejezése

párbeszéd: félbeszakítás, beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	Я хотел/а бы сказать... Можно мне что-то сказать. Разрешите мне сказать... Я хочу тебя прервать. Можно мне добавить?	
a megértés biztosítása: visszakérdezés, ismétléskérés, megerősítés, helyeslés, betűzés kérése, betűzés, nem értés, magyarázatkérés, megértés ellenőrzése felkérés lassabb, hangosabb beszédre, megkérés valaminek a lejegyzésére	Я понимаю. Понятно. Я не понял/а. Повторите, пожалуйста, ещё раз. Повторите, пожалуйста, по буквам. Медленнее/громче, пожалуйста. Я правильно понял/а, что...? Вы всё поняли? Всё понятно? Запишите/Записывайте	 Да, ты правильно понял/а. Я повторяю:... Да, абсолютно верно.
beszédet strukturáló elemek: körülírás, helyesbítés, felsorolás, példa megnevezése, témaváltás, összefoglalás, kijelentés lezárása	Точнее/Вернее... Это скорее... Кстати,... Во-первых,...,во-вторых... Например,... К примеру... Значит,... В общем,... В сущности... По сути	

Fogalomkörök

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok. Он/она. Вижу стол/мальчика. Nemek, élő/élettelen kategóriák.
Cselekvés kifejezése	Az igei paradigmarendszer kijelentő módban. Az igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. A szabályos igék egyszerű jövő idejű alakjai. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой!Пиши! Напиши! A feltételes mód használata. A felszólító mód képzése és használata. A вид fogalma és használata: Я всегда иду ... Он сегодня пошёл в ... Az igepárok tudatosítása: говорить/сказать, давать/дать, садиться/сесть... Szabálytalan ragozású igék használata: брать/взять, Alapvető motorikus igék fajtái és azok használata: идти/ходить, ехать/ездить, нести/носить, вести/водить Főnévi igeneves szerkezetek használata: Он попросил сделать... A műveltetés felismerése: заставлять читать, шить костюм у ...
Birtoklás kifejezése	у меня есть…, чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков. У меня нет.../не было.../не будет... A tagadás rendszerének tudatosítása. Мамин, папин, медвежий A birtokos melléknevek felismerése
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине, в школу, на улицу. от..., до..., около..., у... далеко, близко от... рядом с... перед, за, под, над, вверх, вниз, в лесу, в саду, на мосту... о..., об..., по..., при..., напротив, навстречу A mozgás térben való leírása: иду по улице, поднимается по эскалатору
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. Утром, днём, вечером, ночью Летом, осенью, зимой, весной Dátum: év, hó, nap Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. Idő: óra, perc: пять минут первого, половины третьего Весь день, каждый год, ежедневно по понедельникам часто, редко, иногда, всегда До, после, через, ... назад С утра до вечера, постоянно, без перерыва Egyidejűség, elő- és utóidejűség: Во время, за ... После того, как... Перед тем, как... Прочитав книгу... Читая книгу...

Függő beszéd	Он сказал, что... Он спросил, сколько/где/почему ... Он поспросил, чтобы... Он спросил, есть ли ...
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Много..., мало... Несколько A körülbelüliség kifejezése: примерно/приблизительно... человек пять около пяти человек A tő- és sorszámnevek használata Számnév +melléknév +főnév típusú szerkezetek: 5 новых учеников чуть-чуть, немножко
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. Melléknevek egyeztetése, rövid alakok: Я рад. Стол чист. Összehasonlítás, melléknevek fokozása: красивее, умнее, лучше, хуже, ближе, дальше ... Melléknevek vonzata: рад подарку, знаком с мной... Hátravetett jelzős szerkezetek: человек высокого роста Állapot kifejezése: Мне холодно, весело. Здесь жарко.
Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Надо/нужно. Не надо. Нельзя. Можно... Хочу... Собираюсь... Должен Приходится..., Обязан..., Мне хочется... Нам неохота... Если бы...
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül. Szabálytalan ragozású főnevek: человек-люди, ребёнок-дети, мать, дочь, сын, брат, сестра... Боже мой! Господи! Мам! Кать! A singularia/pluralia tantum egyes eseteinek tudatosítása: мебель, посуда, очки, ножницы, каникулы
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что... , поэтому, чтобы, для того, чтобы то, ... то, ... тот, кто... то, что... если..., хотя..., несмотря на..., благодаря тому что зато..., а то... или..., или...
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который. является,

SPANYOL

12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone, Don, Doña … Mira /mire, ¡Oye /oiga! Perdone por molestarle.
köszönés, elköszönés	¿Cómo te llamas? – Me llamo … ¿Y tú? Yo soy … ¿Y tú /usted? Mi nombre es …Mucho gusto. Hola, yo soy … – Encantado/a. Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes. Hasta la próxima. Hasta lunes. Que lo pases bien. Llámame. ¡Cuídate! Saludos a … de mi parte
bemutatás, bemutatkozás	Permítame presentarle … Te presento a ... Éste es ... Tengo el gusto de presentarle – Tenía ganas de conocerle
telefonálásnál bemutatkozás	¿Dígame? ¡Oiga! Aquí habla … Soy …
telefonálásnál elköszönés	¡Hasta luego! ¡Hasta pronto!
szóbeli üdvözletküldés	Recuerdos a … Saludos a …
személyes és hivatalos levélben megszólítás	¡Hola Pablo! Mi querido …: Querido …: Muy señor mío: …. Señor: …Estimado señor: …
személyes és hivatalos levélben elbúcsúzás	Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo Le saluda atentamente, Atentamente,
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? – Muy bien, gracias. Nada particular. ¿Qué tal estás? – Bien. regular. ¿Qué te pasa? – Nada importante. ¿Cómo te encuentras? ¡Estupendo! /Fatal. Voy tirando.
engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite?¿Me dejas …? – Sí, cómo no. Con permiso. ¿Le molesta que ..? Adelante. Claro que puede. / De ninguna manera. No, no está permitido. Está prohibido
köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. Le agradezco. Te lo agradezco. Le estoy muy agradecido. Gracias por todo. – ¡De nada! Nada, nada. No tiene importancia. No hay de qué.
bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone … – No hay de qué. Nada. Disculpa / disculpe … – No pasó nada. – No importa. No es nada. No se preocupe.
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien! ¡Enhorabuena! ¡Que te vaya bien! ¡Que todo salga bien! ¡Sueña con los angelitos! ¡Que aproveche! Buen apetito.
együttérzés és arra reagálás	Lo siento mucho. Gracias.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

rokonszenv, ellenszenv	(no) me cae bien, (no) es simpático
hála	Le estoy agradecido/a
sajnálkozás	¡Qué lástima que....! ¡Qué pena! Lo siento. Lamento que no hayas … Le acompaño en su dolor / en el sentimiento. Le doy mi más sentido pésame.

öröm	¡Estoy contento ...! ¡Qué bien! ¡Qué alegría que …! Me agrada que – subj.
elégedettség, elégedetlenség	¡Qué alegría!, ¡Qué bien que …! (No) Estoy contento, estoy descontento de que
csodálkozás	¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! ¡Qué extraño! ¡Hombre! ¿Tú por aquí?.
remény – közömbösség	Espero que, ¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor. No tiene importancia
félelem, aggodalom	Me temo que …Tengo miedo de que … Estoy preocupado. Esto me preocupa. No estoy tranquilo.
bánat	¡Qué lástima! Lo siento mucho. ¡Qué pena! Es una pena que …
bosszúság	¡Qué mala suerte! ¡Caramba! Me da rabia que

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?- Bien /Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? ¿Qué piensa Ud. de …? ¿Vale la pena? ¿Es conveniente?En mi opinión … Desde mi punto de vista … Yo pienso que … Me parece que … ¿Me aconsejas – infin.? ¡Y según tu parecer?
valaki igazának az elismerése	(No) Tienes razón.. Estás equivocado.
egyetértés, egyet nem értés	Sí, No. De acuerdo. Sí, pero …Vale, está bien. Está bien, pero … Tienes razón. Estás equivocado/a. No tienes razón. ¡Ni hablar! Me sabe mal, pero … ¡Cómo no! ¡No faltaría más
érdeklődés, érdektelenség	
tetszés, nem tetszés	!¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero … Me gusta más … Me cae bien /mal. No lo aguanto, No lo soporto. Me encanta. Me hace ilusión. Me gusta que Eres un loco. No vuelvas a … ¡Ni hablar!
dicséret, kritika, szemrehányás	Muy bien. No está bien. No está muy bien.
ellenvetés	
ellenvetés visszautasítása	
akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, bizonytalanság, kötelezettség	quisiera, querría, deseo, tengo el deseo de … (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que, Sí, seguro que … (No) Estoy seguro de que … tengo previsto, yo iría a … ¿No piensas …?con tal de que …, en caso de que…, siempre que…, a menos que …
ígéret	prometo, trato de, ¡Prometido!
érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia, érdeklődési kör iránt	¿Es conveniente? En mi opinión … Desde mi punto de vista … Yo pienso que … Me parece que ¿Qué prefieres? ¿Qué te gustaría? ¿Qué te interesa?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es ….? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) … Son unos (unas) … Él es .... ¿Es el chico moreno? ¿Es el / la del pelo corto?
események leírása	ocurrió que, tiene lugar, transcurre
információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un....., Es..... Estos /éstas son … ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso....., ¿De qué color es? Es blanco /a Perdone, dónde está la …? ¿Cómo voy a …? – Gracias. – De nada. ¿Sabes si …? ¿Podría decirme …?¿Dónde está? – Está en / a la derecha / enfrente ... ¿Cuánto es / Cuántos son? – Es … Son .... ¿Qué hora es? – Es la … Son las .... ¿Me haría el favor de decirme … – ¡Sí, como no! Lo siento, pero no lo sé.

igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie. Claro que sí. Como no.
válasz elutasítása	
tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. No comprendo. Ya lo sé. Creo que .. Pienso que … No sé. Creo que sí. No puedo. ¿Te has enterado de …? ¿Sabes si…? – Sé. / No (lo) sé. ¿Qué sabes de ..? – Sé que …. / Nada. ¿Ha oído? No llego a saber … No lograr, no conseguir .. Que lo sepa …
bizonyosság, bizonytalanság	Es cierto. Seguro. No estoy seguro. Quizás. Tal vez. No creo que … A no ser que …Es posible que A lo mejor… Posiblemente, Seguramente Ya habrá llegado, Estará en su cuarto, Serían las dos
ismerés, nem ismerés	(No) conozco.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés, udvarias kérés	Te pido … Por favor … Me puede ..... Podría ..... ¿Puedes …? ¿Podrías …? ¿Me harías el favor de ? Si fuera tan amable, le agradecería que ...
engedély kérés	¿Me permite?¿Me dejas …? – Sí, cómo no. Con permiso. ¿Le molesta que ..?
engedély megadása engedély visszautasítása	Adelante. Claro que puede. / De ninguna manera. No, no está permitido. Está prohibido
tiltás, felszólítás figyelmeztetés	Imperativo, subjuntivo, Ud debe. ....Tiene que ... ¡A salir! Quiero que … Quisiera que …Deseo que ¡Cuidado! ¡Ojo! Escucha, Mira. ¡Ten cuidado! ¡Oiga, oiga!
segítségkérés és arra reagálás	¿Podría ayudarme? ¿Me ayudas? Necesito ayuda. ¡Ayuda/, ¡Socorro! ¿Te ayudo?¿Puedo ayudarle?- Sí, gracias por hacerlo.
javaslat és arra reagálás	Tengo una idea. Yo puedo … Quisiera … Deberías ¿Te apatecería?¿Te interesaría? ¿Te molestaría que? ¿Te importaría que …? Sería tan amable de - Muy bien. ¿Por qué no?
kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Tomas algo? Te invito. Me gustaría ofrecerte .. Con mucho gusto.
meghívás és arra reagálás	.¿Vienes? ¿Vamos a …? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. ¿Podrías venir? ¿Te apetece …? ¿Estás libre....? Te invito a .... – Encantado. – De acuerdo, es una buena idea. ¿Qué vas a hacer ..? ¿Por qué no vienes a …? ¿Y qué dices si vamos a …?
reklamálás	
tanácskérés, tanácsadás	¿Qué harías tú? Yo en tu lugar …¿Qué me aconsejas?
segítség felajánlása és arra reagálás	¿Podría ayudarme? ¿Me ayudas? Necesito ayuda. ¡Ayuda/, ¡Socorro! ¿Te ayudo?¿Puedo ayudarle?- Sí, gracias por hacerlo.
ajánlat és arra reagálás	

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	¿De verdad? ¿Qué dices? ¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí. ¡No puede ser! ¡Es imposible! ¿Podría repetir?
nem értés	No comprendo. No escucho bien.
betűzés kérése, betűzés	¿Cómo se escribe?¿Podría deletrear?
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	¿Podría hablar más despacio, por favor? ¡Más despacito, por favor! Hable un poco más fuerte, por favor. Habla más alto.
beszélési szándék jelzése, téma bevezetése, félbeszakítás	En cuanto a mí…Yo, por ejemplo… Quisiera decir que …oye, escucha, mira… Yo añadiría que … Espera un momento. Escúchame. Párate un momento. Imagínate que, Según yo …, perdóneme que le interrumpa, pero …

megerősítés	Sí, sí. Claro que sí. Has bien comprendido. Esto es.
körülírás	Es un …Es que … No sé si … ¿me explico?No sé exactamente, pero …
példa megnevezése	por ejemplo, como ejemplo, es el caso de …, para dar un ejemplo
témaváltás	por otra parte, ¿Y qué dices de …?

Fogalomkörök

Létezés kifejezése definir, materia características permanentes estado temporal circunstancias ¿dónde? contenido	(no) ser, exisitir, hay (no) ser ingeniero, un libro, de madera ser bonito estar abierto hay niebla, hace oscuro, hace sol, está aquí consta de, es de 5 personas
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, estaba, llevaba – gerundio suelo – infin. seguir, continuar – gerund., dejar de, empezar a, comenzar a si / en caso de que – imperf. del subj. viajaríamos estamos para /por salir
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, cuyo, el mío, poseer, ser dueño de, ser proprietario de, el libro es de …
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de … preposiciones y adverbios de lugar: de /desde … a /hasta ¿De dónde eres? – Soy de … se halla, se encuentra ir – venir, subir – bajar, llevar – traer, entrar – salir
Időbeli viszonyok gyakoriság időtartam időpont – igeidők	¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) … mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin., iré, habré preparado ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca, de vez en cuando, rara vez, cuando – subj. antes siempre, – imperfecto, perfecto, pluscuamperfecto ¿desde /hasta cuándo?¿cuánto tiempo?¿desde …hasta, de … a, siempre, dos veces a la semana, a menudo, actualmente, pronto, dentro de poco előidejűség, egyidejűség, utóidejűség todos los tiempos del pasado – contraste, valores temporales objetivos y relativos
Függő beszéd	Dice que tuvo / tiene / tendrá dijo que había tenido / tenía / tendría Pregunta si …., cuándo, por qué Me pide que cante … Me pidió que cantara Me gustaría que vinieras
Mennyiségi viszonyok hány, mennyi hasonlítás, fokozás milyen gyakran hányadik – hányad rész, hányszorosa	¿Cuánto? – dos … algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, unos, suficiente, apenas, más de, menos de, tanto … como, más, menos, tan inteligente que, la misma cantidad que dos veces al año, cada tres días, primero, Carlos Quinto, piso cuatro, cuarto piso la mitad, una cuarta parte, diez por cien(to), el doble, el triple, cien veces más
Minőségi viszonyok alak, forma, tulajdonság szín esetleges tulajdonság	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele … Está frío.

életkor hasonlítás	¿Cuántos años tiene? Es viejo. mayor, menor más hermoso que, menos bonito que, tan … como, el más hermoso, mejor, peor, superior, inferior
Modalitás – felszólítás akarat, kívánság, szándék képesség, lehetőség szükségesség – terv – tiltás tagadás személytelen szenvedő	 abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad querer, tengo que, quisiera, deseo poder, es posible es necesario voy a no lo cierres nunca, nada, nadie se come, se bebe, no se hace está construido, se construye
Esetviszonyok – visszaható névmások	me, te, lo /la – le, para mí, conmigo me levanto, yo mismo
Szövegösszetartó eszközök	un(a) … el/la/los/las … interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni … ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que el que, cuál, luego, además, de modo que, por tanto, total que, en primer lugar, sin embargo, incluso, por supuesto
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a…, como, puesto que, con lo cual, por culpa de, gracias a, dado que, para que, por qué, porque, estar a favor de / en contra de, ser partidario de el que, quien, cuando, por que, ya que,puesto que, como, entonces, desde luego, por una parte – por otra parte, primero, después, luego, finalmente

MÁSODIK IDEGEN NYELV

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

Az általános bevezetőben megfogalmazottakon túl a második idegen nyelv tanulásának célja, hogy a diákokat a négy tanév során alapszintű nyelvtudáshoz juttassa. A második nyelv tanulását megkönnyítheti az első nyelv elsajátítása során nyert tapasztalat, hiszen a célnyelvű óravezetés, a feladat- és szövegtípusok, a hatékony tanulás eszközei, munkaformái már ismertek. A diákok viszonyát a második nyelv tanulásához alapvetően meghatározza, hogy az első idegen nyelv tanulásában mennyire voltak sikeresek. A siker megkettőzheti, míg a kudarc erősen visszavetheti, lelassíthatja a második idegen nyelv tanulásának tempóját.

A második idegen nyelv kezdésekor a tanuló első idegen nyelvéből az európai A2 szinten áll. Négy év célirányos általános iskolai nyelvtanulás juttatta el idáig. Nem feltételezve kudarcos előéletet, valószínűsíthető, hogy a tanulók a második idegen nyelv elsajátításánál egy tanév alatt közel egy teljes európai szintet sajátítanak el, így a 10. évfolyam végére az A2, a 12. évfolyam végére pedig, a B1 szintre jutnak el.

A célok és feladatok egybeesnek az első idegen nyelvnél kifejtettekkel.

Amennyiben az iskolában működik nyelvi előkészítő évfolyam, és a tantervben két idegen nyelv oktatása szerepel, akkor második idegen nyelvből a 9. évfolyamra tervezhető tanterv a nulladik évfolyam végére elért tanulói tudásszintre épül.

Abban az esetben, ha a tanulók a nyelvi előkészítő évfolyam végére az A2 szinten állnak, akkor a 10., ha A2+ szintre jutottak, akkor a 11., ha közel B1-t értek el, akkor a 12. évfolyam kerettanterve javasolt a 9. évfolyamon. A következő évfolyamok kerettantervei a 10. évfolyamtól logikusan építkeznek tovább.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismert témakörben, szóban és írásban tud néhány mondatos információt cserélni, rövidebb szöveget megérteni és létrehozni. Nyelvtudását önállóan szinten tartja, illetve szakmai érdeklődésének megfelelően továbbfejleszti. Nyelvtudása segítségével képes képet alkotni más országok népeiről és kultúrájáról.

Témalista (ajánlás)
Én és a családom: személyi adatok; foglalkozások; otthoni teendők, kötelességek; családi ünnepek.
Az otthon. A szűkebb környezet: a lakás bemutatása; a lakószoba bemutatása. Emberi kapcsolatok: barátság; emberek külső és belső jellemzése.
Tágabb környezetünk: falu, kisváros, világváros; a lakóhely bemutatása; idegenvezetés a lakóhelyen; növények és állatok.
Az iskola világa: az iskola bemutatása; az órarend; az ideális iskola; egy célnyelvi iskola összehasonlítása az itthonival.
Egészség és betegség: a leggyakoribb betegségek; egészséges életmód.
Étkezés: étkezési szokások nálunk és más országokban; ételek és ételreceptek; éttermek és gyorséttermek.
Utazás: utazási előkészületek; nyaralás itthon és külföldön.
Szabadidő és szórakozás: kedvenc sport; gyűjtemények; sport az iskolában és az iskolán kívül; videó, számítógép, Internet; olvasás; kulturális események; a színház és a mozi világa; a modern és a klasszikus zene, koncertek.
A munka világa: munkavállalás nyáron, pályaválasztás.
Országismeret: más országok, ezen belül a célország(ok) kultúrája politikai, gazdasági és társadalmi élete.
Tudományos és technikai műveltség: a tudomány és technikai eszközök szerepe mindennapjainkban; más országok, ezen belül a célország(ok) közismert technikai és tudományos csúcsteljesítményei.
Aktuális témák.

9. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hét nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
(lásd a 10. évfolyam kerettantervében)
Fogalomkörök
(lásd a 10. évfolyam kerettantervében)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kéréseket és utasításokat követni;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdéseket és közléseket megérteni;
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűrni;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét megérteni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákba rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni;
- megértési problémák esetén segítséget kérni;
- egyszerű párbeszédben részt venni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegben fontos információt megtalálni;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveg lényegét megérteni, azt felolvasni;
- egyszerű, képpel illusztrált történetet követni.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott, néhány szavas mondatokat helyesen leírni;
- egyszerű közléseket tanult minta alapján írásban megfogalmazni;
- egyszerű, strukturált szöveget (pl. baráti üzenet, üdvözlet) létrehozni.

10. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hét nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.
Kommunikációs szándékok
Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:
- megszólítás,
- köszönés, elköszönés,
- bemutatás, bemutatkozás,
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás,
- engedélykérés és arra reagálás,
- köszönet és arra reagálás,
- bocsánatkérés és arra reagálás,
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás,
- személyes levélben megszólítás, és elbúcsúzás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
- sajnálkozás,
- öröm,
- elégedettség, elégedetlenség,
- csodálkozás,
- remény,
- bánat,
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
- véleménykérés és arra reagálás,
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése,
- egyetértés, egyet nem értés,
- tetszés, nem tetszés,
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség,
- ígéret,
- szándék, terv,
- dicséret, kritika.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:
- dolgok, személyek megnevezése, leírása,
- események leírása,
- információkérés, információadás,
- igenlő vagy nemleges válasz,
- tudás, nem tudás,
- bizonyosság, bizonytalanság.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:
- kérés,
- tiltás, felszólítás,
- javaslat és arra reagálás,
- meghívás és arra reagálás,
- kínálás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:
- visszakérdezés, ismétléskérés,
- nem értés,
- betűzés kérése, betűzés,
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre.

Fogalomkörök
- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli és időbeli viszonyok,
- mennyiségi és minőségi viszonyok,
- esetviszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kéréseket, kérdéseket, közléseket, eseményeket megérteni;
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből fontos információt kiszűrni;
- ismeretlen nyelvi elem jelentését jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott;
- szövegből kikövetkeztetni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákba rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni;
- megértési problémák esetén segítséget kérni;
- egyszerű párbeszédben részt venni;
- beszélgetést kezdeményezni, befejezni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- jórészt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegben fontos információt megtalálni;
- ismeretlen nyelvi elem jelentését jó részt ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szövegből kikövetkeztetni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni, azt felolvasni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
- egyszerű, képpel illusztrált történetet megérteni.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
- ismert nyelvi eszközökkel megfogalmazott szöveget helyesen leírni;
- ismert struktúrák felhasználásával kb. 10 mondatos tényszerű információt közvetítő szöveget írni;
- különböző szövegfajtákat (üzenet, üdvözlet, baráti levél) létrehozni.

11. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hét nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
(lásd a 12. évfolyam kerettantervében)
Fogalomkörök
(lásd a 12. évfolyam kerettantervében)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegből fontos információt kiszűrni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
- jórészt ismert nyelvi eszközöket használó beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
- köznyelven megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákba rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásba bekapcsolódni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 100 szavas szövegből ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni, azt felolvasni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
- egyszerű történetet megérteni.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
- gondolatait egyszerű kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával logikus összefüggések alapján kb. 100 szavas szöveggé rendezni;
- különböző szövegfajtákat (üzenet, üdvözlet, baráti levél) létrehozni;
- különböző közlésformákat (elbeszélés, jellemzés) használni.

12. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hét nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:
- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonálásnál bemutatkozás és;
- elköszönés;
- személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
- sajnálkozás;
- öröm;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése;
- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nem tetszés;
- dicséret, kritika;
- ellenvetés;
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség;
- ígéret; szándék, terv,
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:
- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:
- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:
- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése;
- megerősítés;
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök
- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli és időbeli viszonyok,
- függő beszéd,
- mennyiségi és minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegből fontos információt kiszűrni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
- köznyelvi eszközöket használó társalgás, beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédkészség

A tanuló legyen képes
- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákba rendezett válaszokat adni;
- változatos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásban álláspontot, véleményt kifejteni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 150 szavas szövegből ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szöveg lényegét megérteni, azt felolvasni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai, illetve irodalmi szöveg lényeges pontjait megérteni.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikus összefüggések alapján kb. 150 szavas bekezdésekbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat (üzenet, üdvözlet, baráti levél) létrehozni;
- változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés) használni.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulói teljesítmények értékelésének a középiskolai szakaszban továbbra is három fő célja van: visszajelzést nyújtani az előírt tananyagban elért előrehaladásról és a diákok erős és gyenge pontjairól, hozzájárulni a nyelvtanulási motiváció fenntartásához és további erősítéséhez; valamint erősíteni a tanulók reális önértékelését. Negyedik értékelési szempontként ebben az oktatási szakaszban belép az egyre önállóbb, öntevékenyebb nyelvtanulás és nyelvhasználat, amelyet a teljesítmény értékelésével bátorítani kell.
A kerettantervi célok között a korábban elsőbbséget élvező beszédértés- és beszédkészség-fejlesztés helyett a 9–12. évfolyamokon a nyelvtudás fejlesztése a mind a négy készségterületen komplexen történik. Az értékelés ebben a szakaszban mind a négy alapkészségre egységesen kitér. Alapelv, hogy értékeléskor a tanár mind a tanórai, mind a tanórán kívüli tanulói teljesítményeket értékelje. Az értékelés elsődleges célja ne a negatívumok kiemelésére, hanem a teljesítmény, hozzáállás, motiváltság, öntevékenység javulására koncentráljon.
A tanulói teljesítmény értékelésének nem elsődleges formája a célirányos számonkérés, sokkal inkább az egyes idegen nyelven végzett egyéni, páros vagy csoportos tevékenységek minősítése. A gyengébben teljesítő diákoknak több alkalmat kell biztosítani arra, hogy fejlődésükről számot adjanak.
Feltétlenül kerülni kell a hagyományos „felelés” jellegű számonkérést, mivel ez egyértelműen hozzájárul a gátlások erősödéséhez.
Ebben a korban a tanulók önértékelése már igen fejlett, tisztában vannak saját erős és gyenge pontjaikkal, így egyre inkább felelőssé válnak saját nyelvtudásuk fejlesztéséért.
A teljesítmények értékelésekor továbbra is fontos alapelv: a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást fejlesszük és értékeljük, szemben a nyelvről való ismeretekkel.
A teljesítmények értékelésének és a folyamatos önfejlesztésnek elengedhetetlen feltétele, hogy a diákokat ne csak megtanítsuk nyelvet tanulni, hanem fokozatosan kialakítsuk bennük az igényt arra, hogy az idegen nyelvet önállóan és természetesen használják. Váljon az idegen nyelvi kommunikáció életük részévé a nyelvhasználat minden területén. Alakuljon ki bennük az az igény, hogy egyes idegen nyelvi kudarcaikat ki tudják elemezni, és a tanár segítségével kezelni tudják. Tudjanak önállóan fejlődni. Egyértelműen tudatosuljon bennük, melyik nyelvtanulási stratégiának, tevékenységnek mi a célja, mi a várható kimenete, és ők maguk mit tehetnek esetleges problémáik megoldásáért. Mivel a nyelvtanulás során gyakori az egyéni különbségekből fakadó változatos teljesítmény, a diákoknak egyénre szabott stratégiákat kell alkalmazniuk, és ez külön törődést kíván a nyelvtanár részéről. Idegen nyelven kommunikálni öröm, ezt kell erősítenie a tanulói értékelésnek.

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait:

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegen nyelv oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegen nyelv oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejteni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
*	Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996). Strasbourg, Council of Europe, 131. p.

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz, latin nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL

10. évfolyam

Tartalom

Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás:	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés:	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés:	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutatkozás, bemutatás:	My name is… Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself. May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Érdeklődés mások hogyléte felől és arra reagálás:	How are you today? What's the matter?	Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from…
Engedélykérés és arra reagálás:	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönet és arra reagálás:	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánatkérés és arra reagálás:	I am sorry. I am very sorry. I beg your pardon Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és azokra reagálás:	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas /New Year/ Birthday! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás személyes levélben:	Dear John,	
Elbúcsúzás személyes levélben:	Best wishes, Love (from), I am looking forward to hearing from you soon.	

Érzelmek és lelkiállapotok kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Öröm, sajnálkozás, bánat:	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad /very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that… Good for you. Congratulations. I feel so happy for… I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for…
Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság:	What do you think of…? Are you pleased with…? Are you happy with…? **Are you satisfied with…?**	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/ nice I'm quite satisfied with… I'm quite happy with… I'm quite pleased with… It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of…
Csodálkozás:	Jane has lost her money. Tom is twenty. This is a book for you.	How come? Is he? What a surprise!
Remény:	What are you hoping for? What are you looking forward to?	I am looking forward to… I hope you'll have time to join me for dinner.

Személyes beállítódás és vélemény

Véleménykérés és arra reagálás:	What do you think? How do you like it? What's your opinion about it?	I think it is difficult. I don't like it. I think it's fair enough. .
Valaki igazának /elismerése és el nem ismerése:	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyetnemértés:	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether…
Tetszés, nemtetszés:	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of…
Akarat, kívánság:	Would you like a cake? Can I have my bill, please? I want to pay.	I'd like an ice-cream
Képesség:	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French I am unable to ride a horse.

Kötelezettség:	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now Right now.
Szükségesség:	Is that necessarily so?	People must sleep sometimes..
Lehetőség:	It may rain. She might be late.	
Ígéret:	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.
Szándék, kívánság:	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film I'd rather not go out tonight.
Dicséret, kritika:		It's great. It's a good idea. I'm not so keen on it. It's boring.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása:	What is it? What's it in English? What does that mean? What is it like?	It's…/ That's…/ It's a kind of…/It's used for… It means… It's green, small and it can jump.
Események leírása:	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információ kérés, adás:	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right It's me..
Tudás, nemtudás:	Do you know where he lives?	I have no idea.
Bizonyosság, bizonytalanság:	Do you think they will come? How old do you think she is?	They will probably come. They might come, or they might not come. She can't be very old. She must be 25.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés:	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your telephone number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to…	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás:	Keep off the grass. You must not smoke here.	
Javaslat és arra reagálás::	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.

Meghívás és arra reagálás:	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but… No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Kínálás és arra reagálás:	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you. Yes, please. No, thank you. I am sorry, I can't.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok / Kommunikációs stratégiák

Megértés biztosítása	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Nem értés, magyarázatkérés, magyarázat értés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells…
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.

Fogalomkörök

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
		Present Perfect Simple	Have you done your room? I haven't finished it yet.
	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
	Jövőidejűség	Going to	What are you going to do on Saturday?
		Future with Will	When will you be fourteen?
Birtoklás kifejezése		Past forms of have	I didn't have many friends in the kindergarten.
		Have with will	I will have a Porshe when I'm 20.
		Possessive adj.	My, your, his/her/its,our, their dog
		Possesive pronouns Genitive 's Of Whose?	Mine, yours,…theirs Kate's brother the corner of the room

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeg-határozás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above …
		picture location	at the top of/at the bottom of, on the left hand side…
Időbeli viszonyok		Adverbs of time with Present Perfect Simple	already, yet, just
	Gyakoriság	How often?	Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day …
			I always make my bed.
			She goes swimming twice a week.
	Időpont	When? What time?	Now, in the morning
			Yesterday, last week, two years ago,
		What's the time?	Tomorrow, next week
			In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday
			It's quarter to eight.
	Időtartam	How long?+Past Simple	How long were you in hospital? For two weeks.
Mennyiségi viszonyok		Irregular and regular plurals	Children, people, men, women …
		Cardinal numbers	one. two…
		Ordinal numbers	first, second…
		Countable nouns	How many CDs have you got?
			I've got a lot of/few CDs.
		Uncountable nouns	How much money have you got?
			I've got a lot of/little money.
			A cup of tea, a piece of cake
			All, both, none, neither
			Each, every
Minőségi viszonyok		Comparative sentences (short, long adjectives)	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl.
			She is the most intelligent of all.
			I'm as tall as you.
			Good, bad …(better, worse)
		Irregular adjectives	
			What's it like? What colour is it?
			What does it look/taste/sound/feel like?
			It's too big, It's not small enough.
Modalitás			
		Should/shouldn't	You should ask her.
		Can (ability)	I can swim.
		Can/could/may (permission)	Can/could/may I open the window?
		Must/needn't (obligation)	I must read it. You needn't do it now.
		Have to (Past)	Did you have to be there?
		Musn't	Children mustn't smoke.
Logikai viszonyok		Linking words	And/or/but/because
		Conditional I	We'll stay at home if it rains.
		Time clauses with future meaning	When dad comes home, he'll be angry with you.
		Infinitive to express purpose	I've been to London to visit the Queen.

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Függő beszéd	Reported speech with present reporting verb	He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.
Szövegösszetartó eszközök	Névelők	A, an, the
	Some+plural noun any+plural noun	There are some pencils in the bag. Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes.
	Some +singular noun Any + singular noun	There's some water in the vase. There isn't any juice in my glass.
	Nominative and accusative of personal pronouns	I, he, they… Me, him, them…
	Demonstrative pronouns	This, that, these, those
	Indefinite pronouns	Somebody, anybody,nobody, everybody …
	Reflexive pronouns	myself…

FRANCIA

10. évfolyam

Tartalom

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	pardon, monsieur / madame, s'il vous / te plaît, vous ętes bien monsieur?
köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, ŕ demain, ŕ mardi, ŕ ce soir, ŕ bientôt, ŕ plus tard
bemutatás, bemutatkozás	c'est Luc je te présente / je vous présente, moi, je m'appelle, je suis le frčre de, enchanté monsieur
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? ça va mieux? ça va bien, merci, pas trop mal, super bien
engedélykérés és arra reagálás	je peux? bien sűr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez
köszönet és arra reagálás	merci beaucoup, il n'y a pas de quoi, je vous / t'en prie, avec plaisir
bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous / t'en prie
gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, bonne chance, joyeuses fętes de... merci beaucoup (de tes/vos voeux), tu es/vous ętes gentil
személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, chčre Michčle, bisous, grosses bises, ŕ bientôt

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	je regrette, je suis désolé
öröm	je suis ravi
elégedettség, elégedetlenség	content / triste, heureux / malheureux, agréable / désagréable, aller bien / mal
csodálkozás	tiens, dis donc
remény	j'espčre
bánat	je suis (trčs) triste
bosszúság	mais enfin, ça alors

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves ça? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien
valaki igazának az elismerése	tu as raison
egyetértés, egyet nem értés	oui, non, d'accord, bien sűr, (mais) non, (ce n'est) pas ça excellente idée, comme tu veux, pas question, pas maintenant
tetszés nem tetszés	j'aime beaucoup, un peu, pas du tout, c'est bien, j'adore / je déteste, je préfčre, c'est génial, il est sans intéręt
akarat, kívánság	je veux, j'aimerais, je souhaite
képesség, lehetőség	on peut, il est possible
szükségesség	vous devez, il faut
ígéret	c'est promis, je te / vous promets
dicséret, kritika	bravo, félicitation, ce n'est pas tout ŕ fait ça

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése	voilŕ,qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui
események leírása	cet aprčs-midi, il y a une semaine
információkérés, információadás	oů est-il? il (n')est (pas) lŕ, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, dis-moi / dites-moi comment? pour aller ŕ? c'est simple, tu vas / vous allez
igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça en effet, pas tout ŕ fait, pas du tout
tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas)
bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sűrement, absolument, peut-ętre

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
tiltás, felszólítás	il est interdit, (ne) fais / faites (pas)
javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, pouvez-vous, voulez-vous, c'est une bonne idée, (mais...) avec plaisir, (mais...)
meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas
kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous ętes gentil, mais je n'ai plus faim

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	c'est (bien) ça? peux-tu / pouvez-vous répéter
nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
felkérés érthetőbb beszédre	un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.

Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) ętre, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) se passer, se trouver
Cselekvések	raconter, il fait beau, c'était en été, je suis allé(e) il faut que tu entendes ça
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n') est (pas) ŕ moi, c'est le mien
Térbeli viszonyok	où? lŕ, ŕ, dans, sous/sur, derričre/devant, ŕ gauche, ŕ droite, tout droit, au milieu, ŕ côté, en face, pas loin, tout prčs, en France d'où? de l'école
Időbeli viszonyok	quelle heure est-il? il est X heures, quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi dernier, en mai, maintenant, avant / aprčs, tôt, tard,ŕ midi et demi,ce matin, cet aprčs-midi, ce soir, tout de suite, bientôt, jamais, le dimanche, le week-end, en été, longtemps, il y a, pendant
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, boîte, morceau, plus, moins
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, beau/ /laid, gentil / antipathique, timide, blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, (trčs) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau
Kohéziós eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, et, mais, donc, alors

NÉMET

10. évfolyam

Tartalom

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	Entschuldigung, …
köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
bemutatás, bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße …
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte!
bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum…! Danke. Fröhliche Weihnachten. / Gute Besserung!
személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	Liebe(r)… Viele Grüsse. Dein(e)…

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	Es tut mir Leid!
öröm	Ich freue mich, dass…/ Toll!
elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass…
csodálkozás	Oh, das ist aber schön!
remény	**Ich hoffe, du kannst kommen!**
bánat	Schade, dass…
bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	Magst du Mathe? Ja. / Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach…
valaki igazának az elismerése és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht.
egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / Das gefällt mir (nicht)!
akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség	ich will, ich möchte, ich kann, ich soll, ich muss, ich darf
ígéret	Ich mache das schon!
dicséret, kritika	Klasse! Blödsinn!
szándék, terv	Ich will …

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	**Das ist… Meine Mutter ist…**
események leírása	Zuerst…, dann…, zum Schluss. / Es war einmal…
információkérés, információadás	Wie ist …? Prima. / Wie alt bist du? 12 / Weißt du…? / Können Sie mir bitte sagen…?
igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch
tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass / ob..
bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. / Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	Gib mir bitte …! / Kannst du bitte…?
tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
javaslat és arra reagálás	Möchtest du…? Ja, gerne! / Können wir gehen?
meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Ja, bitte. Nein, danke.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal!
nem értés	Ich verstehe nicht. / Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?

Fogalomkörök

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
	jelenidejűség	sein, es gibt Präsens, Präsens mit Vokalwechsel, trennbare Verben	Ich bin heute zu Hause. Hier gibt es keinen Hamburger. Die Sonne scheint schön. Der Zug fährt gleich ab. Er liest das Buch vor.
	múltidejűség, jövőidejűség személytelenség	Präteritum (csak haben, sein), Perfekt Futur (mit Präsens) sich-Verben es	Er hatte ein Fahrrad. Sie haben schon alles getan. Ich bleibe morgen zu Hause. Ich freue mich. Es ist kalt. Es regnet.
Birtoklás kifejezése			
		haben, gehören Wessen? von, -s Possessivpronomen	Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir. das Buch von Peter, Peters Geschichte Das ist meine Familie.

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Térbeli viszonyok			
	irányok,		hier, dort, links, Rechts
	helymeghatározás		oben, unten, hinten…
		Präpositionen mit dem A/D: an, auf, hinter, in, neben, über, unter vor, zwischen	Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino.
		Präpositionen mit dem Akkusativ: durch, um	Gehen Sie durch den Park!
		Präpositionen mit dem Dativ: bei, zu, von	Die Bücher sind bei Karl. Ich komme von meiner Oma.
Időbeli viszonyok			
	gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	időtartam	wie lange?	eine Woche, von … bis, den ganzen Tag
	időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/ nächsten Monat
Mennyiségi viszonyok			
			eins, zwei
			erste, zweite
	határozott mennyiség		eine Portion Pommes
	határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok			
		Wie?	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima.
		Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklination)	Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch.
		Vergleiche	Dieses Buch ist besser, als… Er ist nicht so alt, wie… Dieses Bild ist am schönsten.
Modalitás		mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens)	Ich möchte ein Eis. Er kann nicht schwimmen. Er will nach Hause.
	felszólítás		Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ	Ich zeige den Schülern Bilder.
Logikai viszonyok	alárendelések	Kausalsatz	denn, weil,
		Objektsatz	Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst.
		Temporalsatz	Als / wenn ...,
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	kötőszók,		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/
	névmások		das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener man

OLASZ

10. évfolyam

Tartalom

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
megszólítás	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!
köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì
bemutatás, bemutatkozás	mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere; ti presento Giorgio, questo è Gregorio
köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!; prego!, non c'è di che!, di niente!
engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?; prego!, come no!, si accomodi!, macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?,; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale
bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace; non c'è di che
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!
személyes levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mammina!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Carissimo/a!
személyes levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro
öröm	che gioia!, che piacere!
elégedettség, elégedetlenség	sono contento; non sono contento, mi dà fastidio
csodálkozás	come mai?, che sorpresa!
remény	spero di rivedert/La
bánat	che pena!, che dolore!
bosszúság	che noia!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?; secondo me, secondo la mia opinione,
valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia
egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!
tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!
akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	voglio/vogliamo, ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe; è capace di, non riesco ad aprire la porta; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io
ígéret	ti/Le prometto di
dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
események leírása	é successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?; mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Magnani, sono di Verona
igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no; no, nient'affatto
tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo; non lo so, non ne so nulla/niente
bizonyosság, bizonytalanság	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissa!, chi lo sa

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
kérés	per favore/piacere
tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dài!, muoviti!
javaslat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso
kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!,

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
visszakérdezés, ismétléskérés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte

Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE) piove, nevica, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, visszaható igék) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?
Birtoklás kifejezése	(AVERE, DI elöljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio
Térbeli viszonyok	(elöljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléknevek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék:VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés elöljárószó+főnévi igenévvel) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . ., visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: che, NE névmás) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?

OROSZ

10. évfolyam

a) Kommunikációs szándékok

1. Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

dolgok, személyek, állapotok azonosítása, leírás, magyarázat, emlékeztetés	*Что это? Кто это?* *Это книга или журнал?* *Что это? А это что? Что это за книга?* *Кто это? Это мальчик или девочка?*	*Это книга. Это мальчик.* *Это книга. Книга.* *Это книга. А это журнал.* *Это интересная книга.* *Это мальчик.*
információkérés	*Как тебя / Вас зовут? Где ты живёшь / Вы живёте?* *Где школа / музей / банк / парк / театр / цирк / кино / почта / касса / туалет?* *Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка?*	*Меня зовут…* *Я живу…* *Вот… Здесь… Направо, налево, прямо.* *Здесь рядом, где парк.* *100 форинтов. 3 рубля. 21 рубль.*
igenlő vagy nemleges válasz, információadás	*Это книга?*	*Да, это книга. Да, конечно.* *Нет, это журнал. Что ты / Вы! Это журнал. Да нет! Это журнал.*
kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, ismerés, nem ismerés, bizonyosság, bizonytalanság	*Ты не знаешь/ Вы не знаете, где Борис Степанович?*	*Я знаю, где Борис Степанович.* *Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас.*

2. Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

véleménynyilvánítás	*По моему… Я думаю, что*	
állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika, valaki igazának az elismerése		*Правильно. Хорошо. Очень хорошо. Верно. Совершенно верно. Ты молодец. Вы молодцы. Умница. Вот это да! Вот это вот! Вооо!* *Неправильно. Плохо. Это очень плохо! Как это возможно? Как тебе не стыдно?!* *Ты прав/а, Вы правы. Я согласен/согласна с тобой/ с Вами.*
állásfoglalás elvárása: véleménykérés	*Как ты думаешь?* *Как Вы думаете?*	*По-моему… Я думаю,что…*
egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés	*Пойдём в кино?* *Ты согласен/согласна?*	*Ладно. Ну, ладно.* *Я согласен / согласна.* *Ты прав/а. Вы правы.* *Я не согласен / согласна. Ты не прав/а. Вы не правы.*
értékítélet: érdeklődés, kívánság, tetszés, nem tetszés	*Это хорошо? Приятно? Это плохо? Неприятно?* *Вкусно? Невкусно?*	*Это хорошо. Это прелесть! Очень приятно! Надо же! Это плохо. Ой, это плохо! Тьфу, это плохо!*
modalitás: akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, szándék, ígéret, terv	*Ты хочешь / Вы хотите…?* *Ты должен/ должна писать…?* *Ты можешь играть на гитаре?* *Ты умеешь играть на гитаре?* *Можно?*	*Я хочу… Я иду в кино / зоопарк / магазин.* *Да, я должен/должна…* *Я могу играть на гитаре.* *Я умею играть на гитаре.* *Да, можно. Нет, нельзя.*

3. Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

rokonszenv, sajnálkozás, ellenszenv	*Тебе нравится…?*	*Конечно, мне очень нравится… Я люблю… Это очень вкусно!* *Мне жалко! Мне жаль! Очень жалко!* *Мне не нравится… Я не люблю… Я ненавижу…* *Тьфу!*
öröm	*Ты рад/а? А вы рады?*	*Да, я очень рад/а.* *Я счастлив/а. А ты?*
elégedettség	*Ты доволен/довольна? Вы довольны?*	*Да, я доволен/довольна.*
meglepetés	*Надо же! Прелесть!*	*Как хорошо! Удивительно!*
tanácstalanság	*Что делать? Что мне делать?*	*С ума сойти!*
remény	*Может быть он придёт?* *Возможно?*	*Да, может быть!* *Возможно. Да, возможно.*
bánat, elégedetlenség	*Тебе не грустно?* *Ты доволен/довольна?*	*Грустно. Очень грустно.* *Нет, я недоволен/довольна с ним/ снеей/ с ними.*

4. A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

felszólítás, kérés, udvarias kérés segítségkérés	*Встань/те, открой/те, напиши/те, запиши/те, читай/те, считай/те, продолжай/те, садись/тесь, входи/те, закрой/те…* *Прошу встать. Принеси, пожалуйтста..!* *Помоги мне/ Помогите мне.*	
reklamálás	*Извини/те, но я не знаю. почему это так?* *Спасибо.*	*Понятно, я принесу другой аппарат.* *Пожалуйста. Вот.* *Не за что!*
javaslat	*Пойдём в кино.* *Ты не хочешь пойти в кино?*	*Пойдёмте! Я тоже хочу.*
engedélykérés	*Можно мне пойти в кино?*	
engedély megadása, elutasítása	*Конечно.* *Можно. Пожалуста.* *Нельзя. Ты болен.*	
kínálás, meghívás	*Пожалуйста. Вот торт/ котлеты/пельмени суп/конфеты.* *Бери/те. Вот кола/пиво/сок/ водка.* *Приходи/те, приезжай/те в гости. Приходи/те к нам.* *Приходите на чай!* *Приходите на вечеринку!*	*Спасибо. С удовольствием.* *Спасибо. Я очень рад/а.*

5. Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

kapcsolatfelvétel: köszönés, üdvözlés, érdeklődés hogylét iránt és ezekre reagálás, bemutatás, bemutatkozás, megszólítás, engedélykérés	*Здравствуй/те! Привет!* *Доброе утро1 Добрый день!* *Добрый вечер! Спокойной ночи!* *Как дела?* *Как тебя/Вас зовут?* *Девушка! Анна Павловна! Мама!* *Сергей Петрович!* *Разрешите представиться!*	*Здравствуй/те! Привет!* *Спасибо, хорошо. Спасибо.* *Меня зовут…* *Очень приятно!*
kapcsolat befejezése: búcsúzás, üdvözlés, jókívánságok	*До свидания! Пока!* *С днём рождения!* *С новым годом!*	*До свидания! Пока!* *Спасибо.* *С новым годом!*
kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	*Извини/те…* *Спасибо.*	*Ничего!* *Не за что!*

6. Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok kifejezése

párbeszéd: beszélési szándék jelzése	*Извините, пожалйста, я не знаю, где…* *Извините, вы не знаете, где…*	*Вы не знаете? Я тоже не знаю./ Я знаю, недалеко. Здесь, рядом.*
a megértés biztosítása: visszakérdezés, ismétléskérés, megerősítés, betűzés kérése, betűzés, nem értés felkérés lassabb, hangosabb beszédre	*А! Где…? Вы хотите знать, где…?* *Повторите, пожалуйста!* *Мне непонятно, повторите ещё раз!* *Повторите имя по буквам!* *Я не понял/а, скажите, пожалуйста, медленнее, громче!*	*Да, я хочу знать, где….* *С удовольствием.*

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	*Это книга. Это мальчик.* A magyartól eltérő sajátosságok.
Cselekvés kifejezése	*играть, жить, говорить* típusú igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. *написать, прочитать* típusú igék egyszerű jövő idejű alakjai. Az igei paradigmarendszer fokozatos kiépítése kijelentő módban. *Слушай! Прочитай! Открой! Закрой!Пиши! Напиши!* A felszólító mód kifejezésének megértése, reakció a felszólításra.
Birtoklás kifejezése	*у меня есть…, чей, мой, твой, наш, ваш, его, её.* *Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков.*
Térbeli viszonyok	*направо, налево, прямо, на столе, в машине.* *В школу, на улицу.*
Időbeli viszonyok	*Вчера, сегодня, завтра.* *Часто, всегда, никогда.* *В четверг, в пятницу.* *Летом, осенью, зимой, весной…* *В январе, в феврале…* *Утром, днём, вечером…*

Függő beszéd	*Он сказал, что завтра приедет.*
Mennyiségi viszonyok	*100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д.* *Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год.* *Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут.*
Minőségi viszonyok	*Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный.*
Modalitás	*Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно.*
Esetviszonyok	*Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина.* Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül.
Logikai viszonyok	*и, а, но, или, который, где, когда, потому что.*
Szövegösszetartó eszközök	Személyes névmások. Это, *мой, твой, наш, ваш, его, её, который.*

SPANYOL

10. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone. Mira /mire, oye /oiga
köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora /señorita. ¿Cómo estás / está usted? Hola, ¿qué tal? ¿Qué tal? Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes.
bemutatás, bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo … ¿Y tú? Yo soy … ¿Y tú /usted? Mi nombre es …Mucho gusto. Hola, yo soy … - Encantado/a - Te presento a … Ëste es …
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? ¿Estás bien? - Bien, gracias. Sí, sí, muy bien.
engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite?¿Me dejas …? – Sí, cómo no.
köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. Eres muy amable. – No hay de qué.
bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone … – No hay de qué. Nada.
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien! – Gracias.
személyes levélben megszólítás	¡Hola Pablo! Mi querido … Querido …
személyes levélben elbúcsúzás	Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	¡Qué lástima que....! ¡Qué pena! Lo siento.
öröm	¡Estoy contento ...! ¡Qué bien!
elégedettség, elégedetlenség	¡Estoy contento de ...!
csodálkozás	¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! , ¡Qué extraño!
remény / közömbösség	Espero que, ¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor.
bánat	¡Qué lástima! Es muy triste.
bosszúság	¡Qué mala suerte! ¡Caramba!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?- Bien /Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? ¿Qué piensa Ud. de …?
valaki igazának az elismerése /tévedése	Tienes razón. Estás equivocado.
egyetértés, egyet nem értés	Sí, No. De acuerdo. Sí, pero …Vale, está bien. Está bien, pero …
tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero … Me gusta más … Me cae bien /mal. No lo aguanto, No lo soporto.
dicséret, kritika	¡Muy bien! No está bien. No es así.
akarat, kívánság, képesség, , lehetőség szükségesség	quisiera, querría, deseo (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que
ígéret	prometo, trato de

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es ….? – (Él) Es profesor. **¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) … Son unos (unas) … Él es .... ¿Es el chico moreno? ¿Es el / la del pelo corto?**
események leírása	ocurrió que, tiene lugar
információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un....., Es..... Estos /éstas son … ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso....., ¿De qué color es? Es blanco /a **Perdone … Gracias. De nada. ¿Cómo voy a …?** ¿Sabes si …?
igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie.
tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. Ya lo sé. Creo que .. Pienso que … No sé. Creo que sí. ¿Te has enterado de …?¿Estás al corriente de que …?
bizonyosság, bizonytalanság	Es cierto. Seguro. No estoy seguro.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	Te pido … Por favor … Me puede ..... Podría ..... ¿Me permite?¿Me dejas …? – Sí, cómo no.
tiltás, felszólítás	
javaslat és arra reagálás	¿Piensas que …? ¿Puedes …? ¿Podrías …? ¿Me harías el favor de ? Tengo una idea. Yo puedo … Quisiera … ¿Te apatecería?¿Te interesaría?
meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a …? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. ¿Podrías venir?
kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Quieres un …? Sí, gracias. /No, gracias. ¿Qué tomas?¿Tomas algo?

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	¿De verdad? ¿Qué dices? ¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí. ¿Puedes repetir? Repite /Repita, por favor.
nem értés	No comprendo. No escucho.
betűzés kérése, betűzés	¿Pued(es) deletrear?
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	¿Podría hablar más despacio, por favor? Hable un poco más fuerte, por favor.

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	(no) ser, estar, tener, exisitir, hay
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, estaba, llevaba – gerundio
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, cuyo, el mío
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de … preposiciones y adverbios de lugar: de /desde … a /hasta ¿De dónde eres? – Soy de … se halla, se encuentra
Időbeli viszonyok – mikor, hánykor – mióta, meddig	 ¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Desde /Hasta cuándo? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) … mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin. ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca
Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos … algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, unos, , suficiente, dos veces al año, cada tres días, la mitad, el doble, el triple, más de, menos de
Minőségi viszonyok – alak, forma, tulajdonság – szín – esetleges tulajdonság – életkor – hasonlítás	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele … Está frío. ¿Cuántos años tiene? Es viejo. más hermoso que, menos bonito que
Modalitás – tiltás – tagadás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera no lo cierres nunca, nada, nadie
Esetviszonyok	me, te, lo /la – le, conmigo
Szövegösszetartó eszközök	un(a) … el/la/los/las … interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni … ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que el que, cuál
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a…

LATIN

(A latin nyelvi mellékletet teljes egészében közöljük a 9-12. évfolyamokra, mivel annak holt nyelvi jellegzetességei miatt az anyag nem bontható, és tartalmazza a holt nyelvre vonatkozó általános bevezetést is.)

9–12. évfolyam

Célkitűzések és feladatok

A Nemzeti alaptanterv szabályozása alapján a latin nyelv oktatása általában a 9–12. évfolyamokon, a második idegen nyelv számára meghatározott órakeretben folyhat. A nyelvoktatást a Nat-tól eltérő szerkezetben (például a szabadon felhasználható órakeret terhére) kialakító iskolák a kerettantervektől – a célkitűzések és követelmények figyelembe vétele mellett – eltérhetnek. Okot és lehetőséget ad erre a latin nyelv oktatásának az a sajátossága, hogy a Nat-ban szereplő több műveltségterületet, illetve általános fejlesztési irányt képes érinteni, részben fedni, hiszen a demokrácia, az európai humanista értékrend közös gyökereinek bemutatása mellett tananyaga szoros történeti, és ezáltal logikai, ok-okozati összefüggésben áll az anyanyelv és irodalom, az "ember és társadalom" kérdéskörének, valamint más idegen nyelvek alapelemeivel.

Ugyancsak sajátossága a latin nyelv oktatásának, hogy céljai és módszerei jelentősen eltérnek az élő idegen nyelvek esetében megszokott gyakorlattól, és így azoknak a Nat-ban foglalt elvi alapjaitól és szerkezetétől is. Tantervfelépítésében azonban azokkal együtt tér el a többi műveltségterület szabályszerűségeitől: a tananyagot és a követelményeket a használt tankönyvek függvényében is változtatható, általános formában közölve.

A latin – mint holt nyelv – esetében a „gyakorlati nyelvi készségek" elsajátítása elsősorban az olvasási-fordítási készség fejlesztését jelenti, melyet egyedül az írásbeli kifejezés, s csak módszertani segítségképpen a szóbeli kifejezés készsége egészíthet ki. Ezeken belül a hangsúly a tudatos nyelvhasználatra, az elemző nyelvtani látásmód és fordítástechnika kialakítására esik. Az élő nyelvek tanulásakor megismerhető más kultúrák a latin esetében földrajzi helyett időbeli eltérést mutatnak: saját európai és nemzeti múltunk kulturális értékeinek felfedezését. Az élő nyelvek hétköznapi beszédhelyzetekben történő használatával szemben latin nyelvtudásukat a tanulóknak írott szövegek megértéséhez kell alkalmazniuk, mely szövegek az egyidejű emberi kapcsolatok kialakításának lehetősége helyett általános esztétikai, erkölcsi értékkel vagy történeti fontossággal bírnak.

A tantárgy oktatásának konkrét célja és feladata, hogy képessé tegye a diákokat közepes nehézségű (nem szaknyelvi) latin szöveg megértésére nyomtatott szótár önálló használatával, hogy kialakítsa a latin leíró nyelvtan alapvető szabályainak és szakkifejezéseinek tudatos és gyakorlott használatát valamint, hogy képet adjon Európa latin nyelvű kultúrájának térbeli és időbeli kereteiről, szakaszairól, megjelenési formáiról – elsősorban pedig ennek alapjáról: az antik Róma műveltségéről és életéről. Mindezt szoros összefüggésben mai életünkre gyakorolt utóhatásával. Közvetett cél a tanuló anyanyelv- és idegennyelv-használatának tudatosabbá tétele, egy sajátos forráscsoport segítségével alapvető emberi, társadalmi, esztétikai értékek megfogalmazása, antik eredetű köznyelvi és szaknyelvi kifejezéseink helyes és tudatos használatának elősegítése.

Az egyes évfolyamokra vonatkozó fejlesztési követelmények

9. évfolyam

Olvasott szöveg értése

- a tanuló legyen képes ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó mondatok elemzésére
- a fenti mondatokból épülő, lehetőleg eredeti vagy eredetiből adaptált latin szöveg szabatos magyar fordítását adni (megadott szavak segítségével)
- a tanult nyelvtani (alaktani) és kultúrtörténeti jelenségeket a fenti szövegben felismerni és magyarázni

Íráskészség (beszédkészség)

- a tanuló legyen képes ismeretlen latin szöveget helyes (restituált vagy humanista) kiejtéssel felolvasni
- a tanult alaktani jelenségek és szókincs segítségével az aktuális témakörhöz kapcsolódó egyszerű latin mondatok és ezekből épülő rövid szövegek önálló megalkotására
- a tanár által kijelölt klasszikus szövegrészletek és mondások memoriter felidézésére

Fogalomkörök (nyelvi jelenségek)

- kiejtési szabályok: a restituált és a humanista kiejtés pontos ismerete, egyikük aktív használata
- alaktani ismeretek: a szavak szótári alakja, az alakok és felhasználási lehetőségeik pontos ismerete; a névszó- és aktív igeragozás (az olvasott szövegek megértéséhez szükséges rendhagyóságokkal), adverbiumképzés és melléknévfokozás – a megfelelő latin terminológia használatával
- mondattan: mondatrészek, szórend, egyeztetés, mellérendelés
- szókincs: a tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak mellett a tő és sorszámnevek, a római személynév-adás, névmások

Témakörök

- a latin nyelv helye a világ nyelvei között, az indoeurópai nyelvcsalád, a latin használatának időbeli és térbeli kiterjedése, történetének főbb korszakai
- az ókori latin és görög kultúra összefüggései és különbözőségei
- a latin nyelv szerepe mai világunkban (a szövegekben előforduló továbbélő szavak, kifejezések kiemelése)
- a témakörök és azok sorrendje a továbbiakban a használt tankönyvek függvényében változhatnak
- főbb görög (-római) istenalakok, a hozzájuk kapcsolódó kultuszok, jóslás, jóshelyek
- a trójai mondakör, Róma eredetmondái, a római királyság és köztársaság mondavilága
- Róma és a Római birodalom földrajza, nevezetességei
- Pannonia és a magyarországi latinság későbbi korszakai
- a fenti témakörökhöz kapcsolódó eredeti klasszikus vagy adaptált szépirodalmi vagy történeti forrásszövegek olvasása

10. évfolyam

Olvasott szöveg értése

- a tanuló legyen képes ismeretlen nyelvtani elemeket nem tartalmazó mondatok készségszintű elemzésére
- a fenti mondatokból épülő eredeti latin szépirodalmi vagy történeti forrásszöveg szabatos magyar fordítását adni (önálló szótárhasználattal)
- a tanult nyelvtani (alaktani) és kultúrtörténeti jelenségeket a fenti szövegben felismerni és magyarázni
- szavak és kifejezések alkotóelemeinek és továbbélésének önálló felismerésére

Íráskészség (beszédkészség)

- a tanuló legyen képes ismert latin szöveget helyes intonációval, ismert verses szöveget a megfelelő időmérték szerint felolvasni
- a tanult alaktani és mondattani jelenségek valamint szókincs segítségével az aktuális témakörhöz kapcsolódó egyszerű latin mondatok és ezekből épülő rövid szövegek önálló megalkotására
- a tanult igeneves szerkezetek aktív képzésére és átalakításaira
- a tanár által kijelölt klasszikus szövegrészletek és mondások memoriter felidézésére

Fogalomkörök (nyelvi jelenségek)

- verstan: az időmértékes verselés alapelemei és elemi szabályai
- alaktani ismeretek: passzív és körülírt igeragozás (álszenvedő és félig álszenvedő igékkel, a szövegekben előforduló rendhagyóságokkal), valamennyi igenév képzése és használata – a megfelelő latin terminológia használatával
- esettan: az esettan fogalma, az esetek fő használati körei
- mondattan: igeneves szerkezetek képzése és használata, az állítmányi jelző és értelmező használata, a szenvedő szerkezet
- szókincs: a tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak mellett a névmási ragozású szavak köre

Témakörök

a témakörök és azok sorrendje a továbbiakban a használt tankönyvek függvényében változhatnak

- a latin nyelvű kultúrák történetének forrásai és azok feltárása (szövegfennmaradás, régészet)
- az antik Róma életmódja, szokásai (lehetőség szerint kitekintéssel az antik görög és későbbi európai párhuzamokra): időszámítás, társadalmi tagolódás és államapparátus, gazdálkodás és pénzhasználat, családi élet és ünnepek, hadviselés, épülettípusok és szórakozóhelyek, étkezési és öltözködési szokások

– klasszikus latin szövegek feldolgozása: elsősorban verses mesék, elbeszélő vagy leíró prózai szövegek (történeti források) – valamint nyelvtani szerkezet és szóhasználat szempontjából egyszerűbb lírai, epikus és drámai részletek

11. évfolyam

Olvasott szöveg értése
- a 9–10. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes tetszőleges eredeti latin szépirodalmi vagy történeti forrásszöveg szabatos magyar fordítását adni (tanári segítséggel vagy megfelelő kommentár használatával)
- a fenti szövegek tartalmi hangsúlyait, főbb információit önállóan felismerni és rendszerbe foglalni

Íráskészség (beszédkészség)
- a 9–10. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes ismert versmértékben írt ismeretlen verses szöveget a megfelelő időmérték szerint felolvasni
- a tanult esettani és mondattani szerkezetek aktív képzésére
- a tanár által kijelölt klasszikus szövegrészletek és mondások memoriter felidézésére

Fogalomkörök (nyelvi jelenségek)
- verstan: az időmértékes verselés olvasott szövegekhez kapcsolódó formáinak felismerése és megnevezése
- alaktani ismeretek: a feldolgozott szövegekhez kapcsolódó rendhagyóságok
- esettan: az esetek szövegbeli előfordulásainak elemzése és leírása
- mondattan: műveltetés, alárendelő összetett mondatok, az igeidők egyeztetése, a függő beszéd
- szókincs: a tanult szövegek megértéséhez szükséges szavak mellett a kötőszók pontos jelentésbeli és használati köre
- stilisztika: az egyéni nyelvhasználat és egyes műfajok stilisztikai jellemzői, stíluseszközök elemzése és felismerése

Témakörök

a témakörök és azok sorrendje a továbbiakban a használt tankönyvek függvényében változhatnak
- Az antik Róma történetének és irodalomtörténetének vázlata (lehetőség szerint kitekintéssel az antik görögség és a középkori Európa világára is), az antik képzőművészet főbb jellemzői
- az antikvitás mítikus és természettudományos világképe
- a római vallás sajátosságai, az antik Róma etikai alapértékei
- a római jog, igazságszolgáltatás és szónoklás fontosabb elemei
- a mitológiai ismeretek bővítése: elsősorban a thébai mondakör, az Átreidák története, az Argonauták mondaköre és Ovidius Metamorphoses című művének kisebb elbeszélései alapján
- klasszikus latin szövegek feldolgozása: elsősorban az aranykori értekező próza és epika körében

12. évfolyam

Olvasott szöveg értése
- a 9–11. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes tetszőleges korú, műfajú és tartalmú eredeti latin szöveg szabatos magyar fordítását adni (tanári segítséggel vagy megfelelő kommentár használatával)
- a fenti szövegek szerzőre, korra és műfajra jellemző stílussajátosságait felismerni és bemutatni

Íráskészség (beszédkészség)
- a 9–11. évfolyam fejlesztési követelményein túl a tanuló legyen képes ismeretlen verses szöveget a megfelelő időmérték szerint felolvasni
- a tanár által kijelölt klasszikus szövegrészletek és mondások memoriter felidézésére

Fogalomkörök (nyelvi jelenségek)
- verstan: az időmértékes verselés olvasott szövegekhez kapcsolódó formáinak felismerése és megnevezése
- alaktani ismeretek: a feldolgozott szövegekhez kapcsolódó rendhagyóságok, egyes nyelvtörténeti változások
- esettan: az esetek szövegbeli előfordulásainak elemzése és leírása

– stilisztika: az egyéni nyelvhasználat és egyes műfajok stilisztikai jellemzői, ezek történeti változásai, stíluseszközök elemzése és felismerése

Témakörök

a témakörök és azok sorrendje a továbbiakban a használt tankönyvek függvényében változhatnak

– az antikvitás és a középkor főbb szövegtípusai és műfajai, az ezekkel szemben támasztott korabeli tartalmi és esztétikai elvárások
– az antik filozófia főbb kérdései és tanításai
– az antikvitás főbb társadalmi-politikai nézetei és gyakorlata
– a műfordítás problémái és sajátosságai
– klasszikus latin szövegek feldolgozása: elsősorban az aranykori líra és ezüstkori próza körében

Amennyiben az iskola angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz, latin nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL

12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

Kommunikációs szándékok

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

	Kezdeményezés és válasz	
Megszólítás:	Excuse me. I am sorry to disturb you.	Pardon? Yes, can I help you?
Köszönés:	How do you do? Good morning. Hello Tom. Hello, how are you? Hi!	How do you do? Good morning. Hello Mary. Very well, thank you. And how about you? Hi!
Elköszönés:	Goodbye. Bye-bye! See you later. Good night. Take care. Give me a ring some time. Have a good trip. Keep in touch!	Goodbye. Bye! Good night. Thanks. Bye! Thank you, I will. Thanks. I will. Okay, bye.
Bemutatkozás, bemutatás:	My name is… Have you met Jane? May I/Can I/ Let me introduce myself. May I/Can I/ Let me introduce you to Rosy?	Hello. Hi! Pleased to meet you. Nice to meet you.
Telefon felvétele:	Oxford, five oh two double one.	Hello, this is Ms Brown speaking.
Telefonon bemutatkozás:	Hello, this is Mary Smith speaking	
Telefonon más személy kérése:	Can I speak to George, please? Could you put me through to Mrs Hamilton, please?	Yes, just a minute, please.
Telefonálásnál elköszönés:	I'll call back again later this evening. It was lovely to speak to you. Thanks for ringing. Bye!	 Bye!
Üdvözletküldés:	Give my love / regards to…	I will.
Megszólítás személyes levélben:	Dear John,	
Elbúcsúzás személyes levélben:	Best wishes, Love (from), I am looking forward to hearing from you soon.	
Érdeklődés mások hogyléte felől és reagálás:	How are you feeling today? What's the matter?	Fine. / OK / All right. Much better, thanks. Not very well, I am afraid. Actually, I am suffering from…

	Kezdeményezés és válasz	
Engedélykérés és reagálás:	May I use your telephone? Do you mind if I open the window?	Yes, go ahead. Not at all.
Köszönetnyilvánítás és arra reagálás:	Thanks. Thank you very much. Thanks a lot. It's very kind of you. I'd like to thank you for your help.	Not at all. You are welcome. No problem. Do not mention it. My pleasure.
Bocsánat kérése és arra reagálás:	I am sorry. I am very sorry. I must apologise for coming late. I beg your pardon Please, forgive me.	That's all right. It doesn't matter. Never mind. No problem.
Gratulációk, jókívánságok és azokra reagálás:	Happy Christmas/New year/Birthday! Many happy returns (of the day) Congratulations! Have a nice holiday. All the best. Cheers!	Happy Christmas /New Year/ Birthday! Thank you. Thank you, the same to you. Cheers!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás, együttérzés:	I am sorry about your illness. I am sorry to hear that. I am sorry. What a shame! Oh, dear.	
Öröm, szomorúság:	Are you happy about that? What do you think of that? How do you feel about that?	Great! I am so glad /very happy. I am glad to hear that. I am so pleased that… Good for you. Congratulations. I feel so happy for… I'm sorry to hear that. What a pity. Oh, no! Oh, dear! I feel so sorry for…
Elégedettség, elégedetlenség, bosszúság:	What do you think of…? Are you pleased with…? Are you happy with…? Are you satisfied with…?	That's fine/nice/not bad. That was fine/good/ nice I'm quite satisfied with… I'm quite happy with… I'm quite pleased with… It's not good enough. That wasn't very good. I'm tired of…
Csodálkozás:	Jane has lost her money. Tom is twenty. This is a book for you.	How come? Is he? What a surprise!
Remény:	What are you hoping for? What are you looking forward? What are your hopes for the new year?	I am looking forward to… I can hardly wait for… I hope you'll have time to join me for dinner.

Aggodalom, félelem:	What's the matter? You look worried. Are you worried about…? Are you afraid of what might happen?	I am worried about my parents. It was really frightening.
Bánat, elkeseredés:	Are you disappointed with your exam results?	I am very disappointed. I am sorry to hear that.

Személyes beállítódás és vélemény

Véleménykérés, véleménynyilvánítás és arra reagálás:	What do you think? What do you think of it? So do I. Do you? I don't.	I think it is unfair. I think it is horrible. .
Valaki igazának elismerése és el nem ismerése:	You are right. You are wrong.	
Egyetértés, egyetnemértés:	Do you agree? What's your opinion? How do you feel about it?	OK All right. I think he's wrong/right. I'm afraid I don't agree. I doubt whether…
Érdeklődés, érdektelenség:	Are you interested in sports?	I am interested in gardening. It doesn't really bother me.
Tetszés, nemtetszés:	Do you like Italian food? You like meat, don't you? What do you think of the new teacher?	I think it's great. I don't like it. He looks nice. I don't think much of…
Dicséret, kritika:	You are really kind.	
Akarat, kívánság:	Would you like a cake? Can I have my bill, please? I want to pay.	I'd like an ice-cream
Képesség:	Can you speak French? Are you able to ride a horse?	I can understand French I am unable to ride a horse.
Kötelezettség:	Must we fill in this form now? When do we have to leave?	We must fill it in now Right now.
Szükségesség:	Is that necessarily so? Must things be black and white?	People must sleep sometimes. Classical music need not be boring.
Lehetőség:	She may miss the bus. He might be invited.	
Ígéret:	Will you come and meet me at the station?	Don't worry, I will. I promise to be there at five.
Szándék, kívánság:	What would you like to do? Would you like to have a rest?	I'd like to see that film I'd rather not go out tonight.
Értékítélet:	What's your reaction to the news? Do you approve of his decision?	That's good/not bad/terrible. It's too… It's not… enough.
Preferenciák:	What would you prefer?	I prefer tea to coffee.
Terv:	Are you going to have a starter? What are you going to do?	I'm going to have some cheese. I'm planning to spend the weekend in Prague.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése, leírása:	What is it? What's it in English? What does that mean? What does it look like?	It's…/ That's…/ It's a kind of…/It's used for… It means… The young man talking to Jane is her brother. The car parked at the back isn't yours, is it? It's rather heavy and it is used for lifting a car.
Események leírása:	What happened?	First she opened the window, then she phoned the ambulance and finally she told the neighbours. After opening the door she phoned the ambulance. While waiting for the ambulance she told the neighbours.
Információ kérés, adás:	Did you see him? When will the guests arrive? How do you make an omelette? How far is your school? How long does it take to get there? Please, can you tell me the way to the station? Who is that?	Yes, I did At 6 p.m. You take two eggs and some milk and flour. It's 20 minutes by bus. Take the second turning on the right It's me.
Tudás, nemtudás:	Do you know where he lives?	I have no idea.
Bizonyosság, bizonytalanság:	I wonder why they are so reluctant? Do you think this is real silk? Are you sure you want to go?	She is certainly tired. / She must be tired. It seems to be real silk. I'm not sure. Perhaps. / Maybe. I don't think she has ever been there. .
Ismerés, nem ismerés:	Do you know Mexico?	Yes, I have already been there.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés:	Chris, could you do me a great favour? Could you give me your credit card number? Do you have a stamp by any chance? Would you pass me the sugar please? I'd like you to…	Yes, sure. Of course. Yes, of course. I'm afraid I can't.
Tiltás, felszólítás:	Keep off the grass. You must not smoke here.	
Segítségkérés és arra való reagálás:	Will you do the washing up for me, please?	Certainly.
Segítség felajánlása:	I am going to the market. Shall I bring you something? I'll do the washing up for you.	
Javaslat és arra reagálás:	Why don't we put the film in here? Let's go to the cinema tonight. I suggest going to Prague.	Good idea. I'd prefer to go to the theatre. I'd rather not.

Kínálás és arra reagálás:	Would you like another drink? What would you like? Help yourself! Let me get you a drink. Have an orange. Here you are.	That's very kind of you. /I am sorry, I can't. An orange please. Thank you. Thank you. No, thank you.
Meghívás és arra reagálás:	Would you like to come to the cinema? Can we meet at, say, six? Are you free on Tuesday? Let's meet on Sunday.	Yes, I'd love to. That's very kind of you, but… No, I am afraid I can't. I am sorry, I can't. Yes, that would be okay. Sorry, I can't make it then. No, I am afraid, I can't.
Tanács és arra reagálás:	What would you recommend? What shall I do? What do you think I should do? What advice would you give?	Why don't you…? I think you should… I don't think you should… You ought to… You'd better…

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Megértés biztosítása:	Visszakérdezés, ismétléskérés	Did you say the castle? Sorry, Where does she live? Sorry, what did you say his name was?
	Betűzés kérése, betűzés	Can you spell it for me? It spells…
	Nem értés, magyarázatkérés, magyarázat értés ellenőrzése	Sorry, I don't understand. Could you understand? Am I making myself clear? Sorry, what does that mean?
	Felkérés hangosabb, lassabb beszédre	Could you speak a little more slowly, please? Sorry, that was a bit too fast.
Párbeszéd strukturálása:	Beszédszándék jelzése, beszélgetés kezdése	Well, there is nothing in the garage. I'll tell you what; I've just had a thought. The question is how many people are willing to spend money on it. The trouble is, we have not got any money.
	Elemek összekapcsolása	Put the cheese on first, and then… All the overhead lockers started rattling. In the end we landed safely. …Suddenly there was a loud bang.
	Összefoglalás	Well, to sum it up…
	Beszélgetés lezárása	Right…okay Well, it's been nice talking to you.

Fogalomkörök

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Simple Passive	English is spoken all over the world.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
		Present Perfect Simple	Have you done your room? I haven't finished it yet. We haven't met since Christmas. I've lived here for ten years.
		Present Perfect Passive	My flat has just been decorated.
	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
		Past Simple Passive	When was this photo taken?
		Past Continuous	What were you doing at five yesterday? I was watching TV when he phoned.
		Past Perfect	We had had dinner when she arrived.
	Jövőidejűség	Going to	What are you going to do on Saturday?
		Future with Will (certainty) (sudden decision)	 When will you be fourteen? OK. I'll do the washing up.
Birtoklás kifejezése		Forms of have	I didn't have many friends in the kindergarten. I will have a Porshe when I'm 20.
		Possessive adj.	My, your, his/her/its,our, their dog
		Possessive pronouns	Mine, yours,…theirs
		Genitive 's	Kate's brother
		Of	the corner of the room Whose?
		Belong to	Who does it belong to?
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Prepositions, Prepositional Phrases, Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, opposite, next to, between, in front of, behind, inside, outside, above …
		picture location	at the top/at the bottom of …,on the left hand side, in the background
		geographical location	in the east/west …, along the river, through the forest, past the shop …
Időbeli viszonyok		Adverbs of time with Present Perfect Simple	already, yet, just
	Gyakoriság	How often?	Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day … I always make my bed. She goes swimming twice a week.

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Időpont	When? What time?	Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday This time tomorrow By 9 o'clock yesterday It's a quarter to eight.
	What's the time?	
Időtartam	How long?+Past Simple	How long were you in hospital? For two weeks.
	While	While I was watching TV, Mary arrived. When I entered, the boys were fighting.
	When	I have lived here for seven years now.
	How long ?+Present Perfect Simple	
Mennyiségi viszonyok	Singulars and plurals	Children, people, men, women …
	Cardinal numbers	one, two, three..
	Ordinal numbers	first, second…
	Countable nouns	How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs. A great number of people
	Uncountable nouns	How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake A great deal of energy All, both, none, neither Each, every
Minőségi viszonyok	Comparative sentences (short, long adjectives)	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl. She is the most intelligent of all. I'm as tall as you. This town is less polluted than that one. This is the most interesting book I've ever read. Good, bad …(better, worse)
	Irregular adjectives	
	enough	It's too big, It's not small enough. It's much too difficult.
	too/quite	It's not quite satisfactory.
		What's it like? What colour is it? What does it look/taste/sound/feel like?
Modalitás	Should/shouldn't	You should ask her.
	Can (ability)	I can swim.
	Can/could/may (permission)	Can/could/may I open the window?
	Could-was able to	He could speak two languages at the age of five. Last summer I was able to visit the British Museum.
	Must/needn't (obligation)	I must read it. You needn't do it now.

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
	Have to	Did you have to be there?
	Musn't	Children mustn't smoke.
	Must/may/might/can't + present infinitive (certainty)	John must be ill. He can't be at school.
Logikai viszonyok	Linking words	And/or/but/because/although/ on the one hand – on the other hand, so, therefore, that's why either-or, neither-nor Although he is rich, he is not happy.
	Purpose	I helped him so that he could pass his examination I've been to London to visit the Queen.
	Conditional I Conditional II	We'll stay at home if it rains. If I had time, I would take you to the cinema.
	Time clauses with future meaning	When dad comes home, he'll be angry with you.
Függő beszéd	Reported speech with present reporting verb	He says he is tired. I don't know where he lives. Tell him to stop it.
Szövegösszetartó eszközök	Articles	A, an, the
	Some+plural noun Any+plural noun	There are some pencils in the bag. Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes.
	Some +singulr noun Any + singular noun	There's some water in the vase. There isn't any juice in my glass.
	Nominative and accusative of personal pronouns	I, he, they… Me, him, them…
	Demonstrative pronouns	This, that, these, those
	Indefinite pronouns	Somebody, anybody,nobody, everybody …
	Reflexive pronouns	myself…
	Relative pronouns	The girl who lives next door bought a car. The book I gave you…
	Propword	one, ones Which one would you like?

FRANCIA

12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok ŕ un de ces jours

megszólítás	s'il vous / te plaît, pardon, monsieur, vous ętes bien le nouveau professeur d'anglais?
köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, ŕ demain, ŕ mardi, ŕ ce soir, ŕ bientôt, ŕ plus tard, ŕ tout ŕ l'heure
bemutatás, bemutatkozás	c'est Luc, je te présente / je vous présente, permettez-moi de vous présenter moi, je m'appelle, je suis le frčre de, enchanté monsieur
telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	c'est Marie-Jeanne ŕ l'appareil au revoir, monsieur, alors ŕ la prochaine fois
személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, ma chčre Michčle, bisous, grosses bises, ŕ bientôt, je t'embrasse
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va? vous allez bien? ça va mieux? ça va bien / pas trop mal / merveilleusement bien, merci ça ne va pas du tout
engedélykérés és arra reagálás	je peux? bien sűr (mais), je vous / t'en prie, si tu veux / vous voulez
köszönet és arra reagálás	merci beaucoup/infiniment, il n'y a pas de quoi, je vous / t'en prie, avec plaisir, je vous remercie, madame
bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame ça ne fait rien, ce n'est pas grave, il n'y a pas de mal, je vous / t'en prie, n'en parlons plus
gratuláció, jó kívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, bonne chance / soirée, bon voyage, passer de bonnes vacances, joyeuses fętes de, je te / vous félicite, merci beaucoup (de tes/vos voeux), tu es/vous ętes gentil, je te / vous remercie de

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	je regrette, je suis vraiment désolé
öröm	je suis ravi, quel plaisir / quelle joie!
elégedettség, elégedetlenség	content/triste, heureux/malheureux, agréable/désagréable, aller bien/mal
csodálkozás	tiens, dis donc, vraiment? alors lŕ! quelle surprise!
remény	j'espčre, tu y crois?
bánat	je suis (trčs) triste / désespéré
bosszúság	mais enfin, ça alors, zut alors, mince

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves ça? ça te plaît? ŕ ton avis? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien, ŕ mon avis
valaki igazának az elismerése, nem elismerése	tu as raison, c'est justement / exactement ça, tu n'as pas raison, tu as tort, tu te trompes
egyetértés, egyet nem értés	oui, d'accord, bien sűr, excellente idée, comme tu veux, je suis de ton avis, c'est exactement ce que je pense(mais) non,(ce n'est) pas ça pas maintenant, pas question

érdeklodés, érdektelenség	qu'est-ce qui t'arrive? raconte-moi, comment... ça ne m'intéresse pas trop, ce n'est pas mon problčme
tetszés nem tetszés	j'aime beaucoup, un peu, pas du tout, c'est bien, j'adore / je déteste, je préfčre, ça me plaît pas mal, ça ne me plaît pas vraiment, c'est génial, il est sans intéręt

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

dicséret, kritika	bravo, félicitation, chapeau, ce n'est pas tout ŕ fait ça, ce n'est pas trop réussi
ellenvetés, ellenvetés visszautasítása	par contre, au contraire, tout de meme, surtout pas
akarat, kívánság	je veux absolument, je refuse de, je voudrais bien que, j'aimerais, je serais content si, je souhaite
képesség, lehetőség	on peut, je suis capable de, il est possible, c'est faisable
szükségesség, kötelezettség	vous devez, il faut absolument, il est indispensable
ígéret	c'est promis, je te / vous promets
érdeklodés értékítélet, kívánság, preferencia iránt	ça te / vous paraît, comment vous jugez cela? quelle est votre réaction ŕ cela? lequel vous voulez?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése	voilŕ,qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? ŕ quoi ça sert? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher, c'est quelque chose qui, c'est quelqu'un qui, ça sert ŕ
események leírása	cet aprčs-midi, il y a une semaine, alors, moi, je lui dis, c'était
információkérés, információadás	oů est-il? il (n')est (pas) lŕ, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, dis-moi / dites-moi comment? pour aller ŕ? c'est simple, tu vas / vous allez
igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça aucun problčme en effet, pas tout ŕ fait, pas du tout, cela n'est pas possible
tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas) te / vous dire
bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sűrement, peut-ętre, ça se peut, ça m'étonnerait
ismerés, nem ismerés	je vois, je n'y vois pas trop clair

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
tiltás, felszólítás	il est interdit, (ne) fais / faites (pas), défense de fumer, veuillez patienter s.v.p.
segítségkérés és arra reagálás	peux-tu / pourriez-vous m'aider, je suis ŕ toi / vous
javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, c'est une bonne idée, (mais...) pouvez-vous, voulez-vous, avec plaisir, (mais...)
kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous ętes gentil, mais je n'ai plus faim
meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	c'est (bien) ça? peux-tu / pouvez-vous répéter
nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
felkérés érthetőbb beszédre	un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.

beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	si vous voulez mon avis, selon moi, j'ajouterais, écoute ça
megerősítés	c'est celui qui? c'est tout? est-ce que c'est bien cela? est-ce que j'ai bien compris? tu n'en veux vraiment pas?
körülírás	je ne sais pas exactement ça, mais c'est quelque chose
példa megnevezése	tiens, par exemple, c'est le cas de...
témaváltás	d'autre part, d'ailleurs, avez-vous vu? avez-vous entendu?

Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ne pas) ętre, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus) se passer, se trouver, exister
Cselekvések	il pleut, il fera beau, s'il neige nous allons sans les Alpes si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant, merci de m'avoir appelé, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n')est (pas) ŕ moi c'est le mien
Térbeli viszonyok	oů? lŕ, ŕ, dans, sous/sur, derričre/devant, tout droit, ŕ gauche / ŕ droite, au milieu, ŕ côté, en face, pas loin, tout prčs, partout, autour de, d'un côté, de l'autre côté, le long de, au bord de, quelque part, au bout (de), au fond (de), au sommet (de),aux environs (de), n'importe oů, vers, au nord, dans l'ouest, d'oů? de l'école
Időbeli viszonyok	A quelle heure? quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi prochain, en mai, maintenant, avant / aprčs, tôt, tard, le week-end, dernier, ce matin, cet aprčs-midi, ce soir, en été, il y a, pendant, longtemps, ŕ midi et demi, dans, ŕ ce moment-lŕ, depuis, en, seulement, quelquefois, toujours, d'habitude, une fois(par), autrefois, d'abord, puis, enfin, quand, avant / pendant que, en męme temps que, jusqu'ŕ ce que, il a dit qu'il était malade, que Gauguin était né en Bretagne, que l'été prochain son ami viendrait le voir je lui dirai quand il sera arrivé
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, gramme, kilo, bouteille, paquet, tranche, plus, moins, une douzaine, environ, ŕ peu prčs, il fera X degré
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, faible / fort, beau/ /laid, sale/propre, timide, gentil / antipathique, modeste / agressif, généreux / égoiste, blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, en bois / coton / lain / papier / plastique, en forme de, rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, vite, lentement,(trčs) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit, je pense ŕ eux
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau, si tu voulais, tu pourrais, si j'avais su, je serais venu, merci de m'avoir appelé fais venir un médecin, les vacances sont commencées, le travail terminé / n'ayant plus de travail, il rentre il écoute de la musique en travaillant

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Szövegösszetartó eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de; mon, ma, mes, ton..., son..., ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils /elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux,elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, celui, celle, ceux, celles, et, mais, donc, alors, non plus, quand même, car, comme, pour, puisque, si, ainsi, cependant, même si, en effet, malgré que,bien que

NÉMET

12. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

megszólítás	Entschuldigung, …
köszönés, elköszönés	Guten Morgen / Tag! Auf Wiedersehen! Tschüs!
bemutatás, bemutatkozás	Das ist Peter. Ich heiße …
telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés	Guten Tag, das ist … Auf Wiederhören! Tschüs!
személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	Liebe(r)… Viele Grüsse. Dein(e)…
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	Wie geht's dir? Danke, prima. Und dir? / Was fehlt dir? Ich habe Kopfschmerzen.
engedélykérés és arra reagálás	Kann ich das Fenster öffnen? Ja, bitte.
köszönet és arra reagálás	Danke! Bitte.
bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung! Kein Problem!
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Herzlichen Glückwunsch zum…! Danke. Fröhliche Weihnachten. / Gute Besserung!

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	Es tut mir Leid!
öröm	Ich freue mich, dass…/ Toll!
elégedettség, elégedetlenség	Es ist prima, dass.. Schade, dass…
csodálkozás	Oh, das ist aber schön!
remény	Ich hoffe, du kannst kommen!
bánat	Schade, dass…
bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás, véleménynyilvánítás	Magst du Mathe? Ja. / Was meinst du dazu? Meiner Meinung nach… Was denkst darüber?
valaki igazának az elismerése, és el nem ismerése	Da hast du (nicht) Recht!
egyetértés, egyet nem értés	Ja, das stimmt! Nein, du hast nicht Recht!
érdeklődés, érdektelenség	Ich interessiere mich für … (nicht).
tetszés, nem tetszés	Das finde ich gut / blöd! / Das gefällt mir (nicht)!
akarat, kívánság, képesség, szükségesség, kötelezettség, lehetőség,	ich will, ich möchte, ich kann, ich muss, ich soll, ich darf
ígéret, szándék, terv	Ich mache das schon! Ich will …
érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt	Und was wüschen Sie? Möchtest du einen Kaffee oder lieber Tee?
dicséret, kritika	Klasse! Blödsinn!

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	Das ist… Meine Mutter ist… / Es geht um…
események leírása	Zuerst…, dann…, zum Schluss. / Es war einmal…
információkérés, információadás	Wie ist …? Prima. / Wie alt bist du? 12. / Weißt du…? / Können Sie mir bitte sagen…?
igenlő vagy nemleges válasz	ja, nein, nicht, kein, doch, weder…noch
tudás, nem tudás	Ich weiß (nicht), dass / ob…
bizonyosság, bizonytalanság	Ich weiß es (nicht) genau. / Ich bin mir (nicht) sicher, dass / ob …
ismerés, nem ismerés	Ich kenne .. gut / nicht.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	Gib mir bitte …! / Kannst du bitte…?
tiltás, felszólítás	Schreib noch nicht. Öffne die Tür.
segítségkérés és arra reagálás	Können Sie mir bitte bei … helfen? Ja, gerne. Ich kann Leider nicht!
javaslat és arra reagálás	Möchtest du…? Ja, gerne! / Können wir gehen?
meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja. Nein, es tut mir Leid.
kínálás és arra reagálás	Noch ein Stück Kuchen? Nein, danke. Ja, bitte.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte. / Sag es noch einmal! / Wie meinst du das?
nem értés	Ich verstehe nicht. / Entschuldigung, ich habe es nicht verstanden.
betűzés kérése, betűzés	Buchstabiere bitte.
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	Kannst du bitte langsamer /lauter sprechen?
beszélési szándék jelzése, téma bevezetése	Dabei fällt mir gerade ein,…
megerősítés	Ja, das stimmt.

Fogalomkörök

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
		sein,	Ich bin heute zu Hause.
		es gibt	Hier gibt es keinen Hamburger.
	jelenidejűség	Präsens	Die Sonne scheint schön.
		Vokalwechsel, trennbare	Der Zug fährt gleich ab.
		Verben	Er liest das Buch vor.
	múltidejűség	Präteritum, Perfekt	Er kam zu Fuß.
			Sie haben schon alles getan.
	jövőidejűség	Futur (mit Präsens)	Ich bleibe morgen zu Hause.
		sich-Verben	Ich freue mich.
	személytelenség	es	Es ist kalt.
			Es regnet.
			Es geht um .../ Es dauert lange bis...
		Passiv (Präsens)	Sie werden am Flughafen abgeholt.
Birtoklás kifejezése			
		haben, gehören	Ich habe einen Bruder. Die Tasche gehört mir.
		Wessen?	
		von, -s	das Buch von Peter, Peters Geschichte
		Nomen Genitiv	die Tür des Hauses
		Possessivpronomen	Das ist meine Familie.

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
Térbeli viszonyok	irányok, helymeghatározás		hier, dort, links, Rechts oben, unten, hinten…
		Präpositionen mit A/D: an, auf, hinter, in, neben, über, unter, vor, zwischen	Die Vase steht auf dem Tisch. Ich gehe ins Kino.
		Präpositionen mit dem Akkusativ: durch, um,	Gehen Sie durch den Park!
		Präpositionen mit dem Dativ: bei, zu, von, nach	Die Bücher sind bei Karl. Ich komme von meiner Oma.
Időbeli viszonyok	gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	időtartam	wie lange?	eine Woche, von … bis, den ganzen Tag,
	időpont	in, um, am, wann?	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diesen/letzten/vorigen/ nächsten Monat
Mennyiségi viszonyok			eins, zwei erste, zweite
	határozott mennyiség		eine Portion Pommes
	határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	Ich habe viele Bücher, aber wenig Zeit zum Lesen.
Minőségi viszonyok		Wie? Was für ein? Welcher? (Adjektivdeklination) Vergleiche	Ich bin zufrieden. Das finde ich prima. Das ist eine leichte Aufgabe. Ich finde den roten Rock modisch. Dieses Buch ist besser, als… Er ist nicht so alt, wie… Das Bild ist am schönsten.
Modalitás	felszólítás	mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens, Präteritum)	Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. Er wollte nach Hause. Ich konnte das Fenster nicht schließen. Komm morgen wieder! Esst schnell! Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ, Genitiv	Ich zeige den Schülern Bilder. Das ist das Foto meiner Freundin.
Logikai viszonyok	alárendelések	Kausalsatz	denn, weil,
		Subjektsatz	Es ist schön, hier zu sein.
		Objektsatz	Ich weiß (nicht), dass (ob)... Ich weiß, wo du wohnst. Ich habe keine Lust, dich zu besuchen.
		Temporalsatz	Als / wenn ...,
		Finalsatz: um zu / damit	Ich bleibe hier, um diese Zeitung auszulesen / damit du nicht allein bist.
			Die See, an der wir voriges Jahr ...

Fogalomkörök		Fogalomkörök nyelvi kifejezései	
	feltételesség	Relativsatz Konditonalsatz: (Indikativ) Präsens Konjunktiv II. (würde)	Die Kinder, deren Eltern ... Wenn ich Zeit habe,… Wenn ich Zeit hätte,... Sie würde kommen, wenn.....
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	kötőszók, névmások		und/oder/aber/denn weil/dass/ob/ obwohl / als ob / als wenn=als das, ich, mich, mir, mein, dieser, jener, man, jeder, keiner, einander, man

OLASZ

12. évfolyam

Tartalom

Az újonnan belépő kommunikációs szándékokat, fogalomköröket és az új példákat dőlt betűvel jelezzük.

a) Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
megszólítás	senti!, scusa!, Marina/Giorgio!, per favore!, per piacere!, signore/a!, signorina!, professore!/professoressa!, mamma!, papà!, zio/a!, nonno/a!, cameriere!, amici!, tesoro!, amore!
köszönés, elköszönés	ciao!, ciao, Angela!, ciao a tutti!, buongiorno/ buonasera!, buongiorno/buonasera, signore/a, professore/professoressa!; arrivederci/La, ciao, a presto, a domani, a dopo, a lunedì, a dopo!, ci vediamo!
bemutatás, bemutatkozás	ti presento Giorgio, questo è Gregorio, mi permetta di presentarmi; mi chiamo Alessandro Beri, sono Giulia, il mio nome è Martina, piacere
telefonálásnál bemutatkozás	Pronto, sono Valeria, c'è Marco?, Pronto, con chi parlo, scusi?, Pronto, parlo con Claudia?, Pronto, posso parlare con Maurizio?, Pronto, può passarmi il dottor Agnani
telefonálásnál elköszönés	ciao!, arrivederci/La, a più tardi!, ci vediamo!, a dopo!, a domani!, a presto!, ci sentiamo!, salutami Carla/i tuoi!, buonanotte!, ti/La saluto, a tra poco!
köszönet és arra reagálás	grazie!, grazie tante!, ti/La ringrazio!, grazie mille!, sei un tesoro!, non so come ringraziarti! ; prego!, non c'è di che!, di niente!

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
engedélykérés és arra reagálás	posso?, posso uscire un momento?, posso avere una piantina della città?, mi permetti? permesso?, me lo fai vedere?; prego!, come no!, si accomodi!, come no?, avanti!, certo!; macché!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ho detto di no, non ci penso neanche, mi dispiace ma non è possibile
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	come stai/sta?, come va?, che c'è di nuovo?, cosa fai di bello?, tutto bene?, come stanno i tuoi?; non c'è male, bene, grazie, e tu/Lei?, abbastanza bene, così, così, niente di speciale, tutto bene, niente di particolare
bocsánatkérés és arra reagálás	scusami/mi scusi!, mi dispiace, non volevi farti del male; non c'è di che, di niente
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	congratulazioni!, auguri!, tanti auguri!, Buon Natale!, Felice Anno Nuovo!, in bocca al lupo!, buon viaggio!, buon appetito!, complimenti, tante belle cose!, auguroni!; grazie, altrettanto!, grazie mille!, mille grazie!
személyes levélben megszólítás	Caro padre/papà!, Cara madre/mamma/mammina!, Cari genitori!, Caro Mario!, Caro/a Giulio/Andreina!, Carissimo/a!
személyes levélben elbúcsúzás	a presto!, baci e abbracci, tanti/tantissimi baci, un abbraccio, un forte abbraccio, bacione, tanti cari saluti, con amicizia, con tanta amicizia, con affetto, con tanto affetto, con amore, ti saluto, affettuosamente, tuo/a

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
sajnálkozás	mi dispiace, mi spiace, che disastro, sono dispiaciuto/disperato/a, quanto mi rincresce!
öröm	che gioia!, che piacere!, quanto sono felice!, sono davvero contento!
elégedettség, elégedetlenség	sono contento, mi fa piacere!, per bacco!, complimenti!; non sono contento, mi dà fastidio, mi rompe le scatole, ne ho fin sopra i capelli
csodálkozás	come mai?, che sorpresa!, davvero?, non mi dire!
remény	spero di rivedert/La, spero tanto, magari!, fosse vero!
bánat	che pena!, che dolore!, mi fa pena, sono triste/sconvolto/addolorato
bosszúság	che noia!, che fastidio!, mi dà ai nervi, mi dà fastidio

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
véleménykérés és arra reagálás	secondo te/Lei, qual è la tua/Sua opinione?, che ne dici/e di?, cosa faresti nei miei panni?, sei d'accordo?; secondo me, secondo la mia opinione, fossi in te, sai cosa ti dico?
valaki igazának az elismerése	hai/ha ragione, avevi/a ragione, ho sbagliato io, la colpa è mia
egyetértés, egyet nem értés	hai/ha ragione, d'accordo, sono d'accordo, bene/benissimo, va bene/benissimo, perfetto, ottimo, ottima idea!, mi hai/ha convinto; non hai/ha ragione, non sono d'accordo, non va bene, non è il caso, pessima idea! ci mancherebbe altro!
érdeklődés, érdektelenség	che ne dici?, che ne pensi?, ti piace?, che impressione ti ha fatto?; non m'interessa, non m'importa, che m'importa!

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
tetszés, nem tetszés	mi piace, mi piace tanto, che bello!, è fantastico!, è un amore!, è una delizia!, ti sta bene, ti dona il verde; non mi piace, non mi va, che brutto!, che orrore!, mi fa schifo, mi fa orrore, è bruttó, non mi va, che vergogna!, sono mortificata
akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	voglio/vogliamo, vogliamo andare al cinema?ho/abbiamo deciso di; vorrei, mi piacerebbe, mi dài un panino?; è capace di, non riesco ad aprire la porta; è necessario, bisogna, devi studiare di più; è possibile, posso venire anch'io, può darsi, c'è la possibilità
ígéret	ti/Le prometto di, ti giuro, ti assicuro, ti garantisco
dicséret, kritika	bravo/a/i/e!, bravissimo/a/i/e!, come sei carino/a!, quanto sei/siete bravi/e! che coraggio!, sei un genio!, sei un tesoro/amore!; non sei proprio gentile, non è un gran ché, è piuttosto bruttino, che schifo!, che barba!
ellenvetés	mica vero, perché poi?, perché dovrei farlo, macché!, neanche per sogno!, non ci pensare nemmeno!, figuriamoci!, per carità!, ci mancherebbe altro!, questo poi no, ti/Le ho detto di no
érdeklődés, értékítélet, kívánság, preferencia iránt	che ne pensi?, che ne dici?, che impressione ti ha fatto?, avresti voglia di?, ti piacerebbe?, quale preferisci/ti piacerebbe di più?, gradiresti un amaro?

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
dolgok, személyek megnevezése, leírása	questo è un fumetto, ecco la pasta!, eccolo/la/li/le!, questa è Maria, è una ragazza dai capelli biondi
események leírása	é successo due settimane fa durante l'intervallo a scuola
információkérés, információadás	per favore!, per piacere!, come ti chiami?, dove è il bagno?, che ore sono?, come si dice in italiano?, che cosa vuol dire in ungherese?, come si arriva alla stazione?, sai/sa dove si trova una farmacia?, chi è il medico di turno?, di dove sei?;mi chiamo Sandro, è a destra, sono le tre e mezza, in italiano si dice, in ungherese vuol dire, sono le tre e mezza, torno prima del pranzo, bisogna andare dritto, poi al primo semaforo girare a sinistra, si trova vicino, in fondo alla strada, è il dottor Magnani, sono di Verona
igenlő vagy nemleges válasz	sì, certo, come no, ti assicuro, ovviamente, chiaro; no, nient'affatto, altrocché!, ci mancherebbe!
tudás, nem tudás	lo so, lo so benissimo, ne sono convinto; non lo so, non ne so nulla/niente, e chi lo sa
bizonyosság, bizonytalanság	certo, di sicuro, ne sono certo/sicuro, certamente, ci scommetto, sono più che sicuro; forse, non ne sono sicuro/a, può darsi, chissa!, chi lo sa, non credo, mah!, eventualmente
ismerés, nem ismerés	lo conosco, l'ho già visto da qualche parte, mi sembra di averlo già incontrato; non ne so niente, non l'ho mai visto, non so chi sia

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
kérés	per favore/piacere, per cortesia, fammi/mi faccia il piacere di

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
tiltás, felszólítás	non correre, non devi/e uscire, non esagerare!; corri!, esci! fa' presto!, alzati!, vieni/venga/venite!, andiamo!, dài!, muoviti!, stai zitto!, calmati!, dammi retta!
segítségkérés és arra reagálás	ho bisogno del tuo aiuto, mi devi dare/dammi una mano!, avrei bisogno di te; puoi contare su di me, dimmi tutto, volentieri
javaslat és arra reagálás	ti dico di, ti propongo di, ho un'idea, ho una proposta, ti suggerisco di; volentieri!, va bene/benissimo!, non posso, preferisco di no
meghívás és arra reagálás	vieni a casa mia!, fai un salto da me!, ti aspettiamo per cena, ti offro io la cena domani sera, ti va di andare insieme al cinema stasera?, vuoi venire da noi per il finesettimana?; volentieri!, con piacere!, mi dispiace ma non posso, sarà per un'altra volta, neanche per sogno!, scherzi?
kínálás és arra reagálás	prego, assaggialo!, vuoi/vuole provare anche questo?, prendi/a un altro pezzettino/bicchierino!, prova, non fare complimenti!, ti posso offrire un aperitivo?

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Kommunikációs szándékok	Nyelvi példák
visszakérdezés, ismétléskérés	come hai/ha detto?, compreso?, capito?, dicevi?; me lo puoi/può ripetere?, scusa/i, non ho capito bene, vuoi/vuole ripetere?
nem értés	scusa/i, non capisco, non ho capito, non ho capito bene, non ci capisco niente/un tubo
betűzés kérése, betűzés	potresti/potrebbe compitarlo?; Gyula, G come Genova, ipsilon, U come Ugo, L come Livorno, A come Albano
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	parla/i più lento/forte!, ti/La prego di parlare più lento/forte
beszélési szándék jelzése	scusa ma..., posso dirti qualcosa?, scusa se ti interrompo, scusa, hai un minuto per me?, senti un po'
megerősítés	come no!, certo!, ovviamente!, senz'altro!, assolutamente!

Fogalomkörök

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Létezés kifejezése	(ESSERE, ESSERCI, STARE, ESISTERE) è bello, è primavera, c'è tempo, sta bene, è a Roma, mi chiamo Maria, è una bella ragazza, è un vero amico, si trova a Roma
Történés kifejezése	(PIOVERE, NEVICARE, DIVENTARE, SUCCEDERE, RISULTARE, ACCADERE) piove, nevica, sono nato a, è diventato grande, è successo un disastro, non è successo niente, non mi risulta, accade spesso
Cselekvés kifejezése	(igealakok: indicativo presente, imperativo, participio passato, passato prossimo, futuro semplice, imperfetto, condizionale presente, trapassato prossimo, condizionale passato, congiuntivo presente/passato, visszaható igék, szenvedő szerkezet, gerundio, infinito passato, általános alany) studio l'italiano, vivo in Ungheria, dammi una penna!, aprite i libri!, ho studiato molto, andremo in Italia, mi alzo presto, avevo voglia di piangere, mi faresti un piacere?, non avevo mai vista una macchina così bella, saresti dovuto venire con noi, spero che ci siano tutti, credo che siano stati contenti tutti, questo libro è stato tradotto da uno scrittore famoso, chiudendo la porta mi son fatto male, sono contento di averlo conosciuto
Birtoklás kifejezése	(AVERE, AVERCELA, DI elöljárószó, birtokos névmások: MIO, TUO...) ho due fratelli, le pagine del libro, questo è il mio ragazzo, il piacere è mio, non ce l'ho

Fogalomkörök	Fogalomkörök nyelvi kifejezése
Térbeli viszonyok	(elöljárószók: IN, A, SU, DA, IN, FRA, helyhatározószók: QUI, QUA, LÍ, LA', DENTRO, SOTTO, SOPRA, FUORI, DAVANTI, DIETRO) il gesso è lì, siamo a scuola, a destra, dentro c'è buio, tutti stanno fuori, la camicia è sopra
Időbeli viszonyok	(időhatározószók: ORA, ADESSO, DOMANI, OGGI, POI, DOPO, IERI, PRIMA, SEMPRE, ALLORA, ALLA FINE, GIA', ANCORA, DURANTE, igeidők egyeztetése: egyidejűség, előidejűség, utóidejűség a jelenben és a múltban) domani andiamo in montagna, arrivo lunedì sera, sono arrivati ieri, prima facciamo i compiti, durante la lezione abbiamo già parlato molto della cultura italiana
Mennyiségi viszonyok	(számnevek: MOLTO, POCO, PARECCHIO, ABBASTANZA, NIENTE, UNO, DUE, TRE. . . DIECI . . . VENTI. . . . CENTO, MILLE, DUEMILA) qui ci sono molte ragazze, abbiamo quattro lezioni, quanti anni hai? ho comprato due etti di prosciutto e due bottiglie di olio, abbiamo studiato parecchio, mi sento abbastanza bene, non ci capisco niente
Minőségi viszonyok	(melléknevek: GRANDE, ALTO, BELLO, CALDO, PICCOLO, BIANCO, NERO, ecc. a melléknevek fokozása) il giardino è grande, ho una camicia bianca, come è?, di che colore è?, mi fa male, è la più bella ragazza della classe: è bellissima
Modalitás	(módbeli segédigék:VOLERE, POTERE, DOVERE, SAPERE, a kötőmód használatának esetei) voglio uscire, posso venire anch'io?, devi capire, non sai guidare?, vorrei sapere la verità, potresti prestarmi il tuo dizionario?
Esetviszonyok	(névmások: MI, TI, GLI, LE. . .) igei vonzatok: essere contenti di cominciare a, decidere di, smettere di, chiedere a, avere bisogno di, avere voglia di, andare a fare, essere contento di, convincere a, evitare di
Logikai viszonyok	(kötőszók: E, O, MA, PERCHÉ, alá- és mellérendelő mondatok; mondatrövidítés elöljárószó+főnévi igenévvel, gerundióval, közvetett és közvetlen beszéd; szenvedő szerkezetű mondatok; műveltető szerkezet; általános alany, hasonlító mondatok) ho deciso di partire presto, sono venuto per salutarti, vengo a trovarti domani
Szövegösszetartó eszközök	kérdőszók: CHI?, CHE COSA?, COME? QUANDO?, PERCHÉ, QUANTO mutató névmások: QUESTO, QUELLO, személyes névmások: IO, TU. . ., visszaható névmások: MI, TI, SI, CI, VI, SI, vonatkozó névmások: CHE, CUI, QUALE, NE névmás, hangsúlytalan, hangsúlyos és összetett személyes névmások: MI, ME, ME NE, GLIELO...) chi è questa ragazza?, che cosa facciamo adesso?, come ti chiami?, quando andiamo a casa?, chi è lui?, perché non sei venuto?, me ne aveva parlato molto

OROSZ

12. évfolyam

a) Kommunikációs szándékok

1. Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok kifejezése

dolgok, személyek, állapotok azonosítása, leírás, magyarázat, emlékeztetés	Что это? Кто это? Это книга или журнал? Что это? А это что? Что это за книга? Кто это? Это мальчик или девочка? Сегодня вторник? Ты помнишь, когда будет вечеринка? Почему он опоздал?	Это книга. Это мальчик. Это книга. Книга. Это книга. А это журнал. Это интересная книга. Это мальчик. Да, вторник. Да, помню, 15-ого ноября. Потому что, он заболел.
információkérés	Как тебя / Вас зовут? Где ты живёшь / Вы живёте? Где школа / музей / банк / парк / театр / цирк / кино / почта / касса / туалет?	Меня зовут… Я живу… Вот… Здесь… Направо, налево, прямо. Здесь рядом, где парк.

	Сколько стоит гамбургер / торт / кефир / какао / шоколадка? Когда у тебя день рождения? Куда идёт автобус №7? Как поехать на Красную площадь? Где можно делать пересадку? Где купить билеты в театр?	100 форинтов. 3 рубля. 21 рубль. Послезавтра. На Таганку. На метро до станции Охотный ряд. На Арбатской. В театральной кассе или в подземных переходах. В киоске.
igenlő vagy nemleges válasz, információadás	Это книга? Книга лежит в комнате на столе? Это твоя книга? Там много книг?	Да, это книга. Да, конечно. Нет, это журнал. Что ты / Вы! Это журнал. Да нет! Это журнал. Да, на столе. Нет, у телевизора. Да, моя. Нет, это книга Виктора. Да, много. Нет, мало.
kognitív tartalmak kifejezése: tudás, nem tudás, ismerés, nem ismerés, bizonyosság, bizonytalanság	Ты не знаешь/ Вы не знаете, где Борис Степанович? Ты знаешь Виктора? Ты уверен/а, что Виктор сегодня придёт на вечеринку?	Я знаю, где Борис Степанович. Я не знаю. Ой, я не знаю, где он сейчас. Да, знаю. Нет, не знаю. Да, я уверен/а, что он придёт. Нет, я не знаю точно, может быть, что он опаздыдает. Может быть не придёт. Возможно, что он болен.

2. Személyes beállítottság kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

vélemény-nyilvánítás	По-моему… Я думаю, что	По-твоему/по Вашему, это так?
állapotok, események, cselekvések megítélése: dicséret, kritika, valaki igazának az elismerése		Правильно. Хорошо. Очень хорошо. Верно. Совершенно верно. Ты молодец.. Вы молодцы. Умница. Вот это да! Вот это вот! Вооо! Неправильно. Плохо. Это очень плохо! Как это возможно? Как тебе нестыдно?! Ты прав/а, Вы правы. Я согласен/согласна с тобой/ с Вами.
állásfoglalás elvárása: véleménykérés	Как ты думаешь? Как Вы думаете? Какое ваше мнение об этом?	Я не знаю, я ещё не думала об этом.
egyetértés, egyet nem értés, ellentmondás, ellenvetés	Вы за или против?	Я с вами согласен/согласна. У меня другое мнение. Я с вами несогласен/согласна.
értékítélet: érdeklődés, kívánság, tetszés, nem tetszés	Тебя интересует музыка? Ты не хочешь прочитать книгу Булгакова?	Да, интересует. Нет, я не люблю музыку. Я предпочитаю литературу. Да, очень.
modalitás: akarat, kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség, szándék, ígéret, terv	Можно пойти сегодня в театр? Сегодня я занят/а, но завтра я свободен/свободна и мы можем посмотреть новый фильм. Хорошо? Устраивает? Какие у тебя планы на лето?	Я хочу… Я могу… Я умею… Я должен… Мне надо… Да, можно. Нет, нельзя. Да, хорошо. Ну, ладно. Я хочу поехать в горы.

3. Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok kifejezése

rokonszenv, sajnálkozás, ellenszenv	Тебе нравится…? Ты хочешь/не хочешь…? Вы хотите/не хотите…?	Конечно, мне очень нравится… Я люблю… Это очень вкусно! Мне жалко! Мне жаль! Очень жалко! К сожалению, у меня нет денег. Мне не нравится… Я не люблю… Я ненавижу… Тьфу!
öröm	Ты рад/а? А вы рады?	Да, я очень рад/а. Я счастлив/а. А ты?
elégedettség	Ты доволен/довольна? Вы довольны?	Да, я доволен/довольна.
meglepetés	Надо же! Прелесть!	Как хорошо! Удивительно! Что ты говоришь!
tanácstalanság	Что делать? Что мне делать?	С ума сойти! Ну как же?
remény	Может быть он придёт? Возможно?	Да, может быть! Возможно. Да, возможно. Да, можеь быть, что он сегодня ночью придёт.
bánat, elégedetlenség	Тебе негрустно? Ты доволен/довольна? У меня сегодня плохое настроение.	Грустно. Очень грустно. Нет, я недоволен/довольна с ним/ с ней/ с ними. Неужели?

4. A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok kifejezése

felszólítás, kérés, udvarias kérés, segítségkérés	Встань/те, открой/те, напиши/те, запиши/те, читай/те, считай/те, продолжай/те, садись/тесь, входи/те, закрой/те… Прошу вставать. Принеси, пожалуйтста..! Помоги мне/ Помогите мне. Ешь/те! Пей/те! Пой/те! Танцуй/те!	
reklamálás	Извини/те, но я не знаю. почему это так? Спасибо.	Понятно, я принесу другой аппарат. Пожалуйста. Вот. Не за что!
javaslat	Ты/Вы сегодня свободен/свободна? Пойдём в кино. Ты не хочешь пойти в кино?	Пойдёмте! Я тоже хочу.
engedélykérés	Можно мне пойти в кино? А может быть поехать в цирк? Разреши/те, пожалуйта.	
engedély megadása, elutasítása	Конечно. Можно. Пожалуста. Нельзя. Ты болен.	
kínálás, meghívás	Пожалуйста. Вот торт/ котлеты/пельмени суп/конфеты. Бери/те. Вот кола/пиво/сок/ водка. Приходи/те, приезжай/те в гости. Приходи/те к нам. Приходите на чай! Приходите на вечеринку! Я хочу тебя/Вас пригласить на концерт.	Спасибо. С удовольствием. Спасибо. Я очень рад/а.

5. Társadalmi konvenciókhoz szükséges kommunikációs szándékok kifejezése

kapcsolatfelvétel: köszönés, üdvözlés, érdeklődés hogylét iránt és ezekre reagálás, bemutatás, bemutatkozás, megszólítás, engedélykérés	Здравствуй/те! Привет! Доброе утро1 Добрый день! Добрый вечер! Спокойной ночи! Как дела? Как ты/Вы себя чувствуешь/чувствуете? Я хочу Вам представить… Я хочу представиться. Меня зовут… Как тебя/Вас зовут? Девушка! Анна Павловна! Мама! Сергей Петрович! Разрешите представиться!	Здравствуй/те! Привет! Спасибо, хорошо. Спасибо. Спасибо, хорошо. Ничего. Плохо. Меня зовут… Очень приятно!
kapcsolat befejezése: búcsúzás, üdvözlés, jókívánságok	До свидания! Пока! С днём рождения! С новым годом! С приездом! Новосельем!	До свидания! Пока! Спасибо. С новым годом!
kapcsolattartás: bocsánatkérés, köszönet és azokra reagálás	Извини/те… Спасибо.	Ничего! Не за что!

6. Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok kifejezése

párbeszéd: beszélési szándék jelzése	Извините, пожалйста, я не знаю, где… Извините, вы не знаете, где…	Вы не знаете? Я тоже не знаю./ Я знаю, недалеко. Здесь, рядом.
a megértés biztosítása: visszakérdezés, ismétléskérés, megerősítés, betűzés kérése, betűzés, nem értés felkérés lassabb, hangosabb beszédre	А! Где…? Вы хотите знать, где…? Повторите, пожалуйста! Мне непонятно, повторите ещё раз! Повторите имя по буквам! Моя фамилия Новиков. Н как Николай… Я не понял/а, скажите, пожалуйста, медленнее, громче!	Да, я хочу знать, где…. С удовольствием.

b) Fogalomkörök

Létezés kifejezése	Это книга. Это мальчик. A magyartól eltérő sajátosságok.
Cselekvés kifejezése	играть, жить, говорить típusú igék jelen, múlt és összetett jövő idejű alakjai. написать, прочитать típusú igék múlt és egyszerű jövő idejű alakjai. Az igei paradigmarendszer kijelentő és felszólító módban. Слушай! Прочитай! Открой! Закрой!Пиши! Напиши! Я бы пошёл на вечеринку. A feltételes mód kifejezése.
Birtoklás kifejezése	у меня есть…, чей, мой, твой, наш, ваш, его, её. Книга мальчика, книги мальчика, мальчиков.
Térbeli viszonyok	направо, налево, прямо, на столе, в машине. В школу, на улицу. от… до…
Időbeli viszonyok	Вчера, сегодня, завтра. Часто, всегда, никогда. В четверг, в пятницу. Летом, осенью, зимой, весной…

	В январе, в феврале… Утром, днём, вечером… В первой половины дня… Во второй половине дня… Ночью… Весь день… Каждый день… Каждый месяц… По вечерам…
Függő beszéd	Он сказал, что завтра приедет.
Mennyiségi viszonyok	100 грамм колбасы, 100 грамм водки, литр молока и т.д. Мне 11 лет. Ему 3 года. Ей 21 год. Сейчас 2 часа. Сейчас 5 часов 10 минут. Три года назад… С утра до вечера.
Minőségi viszonyok	Большой, маленький. Белый, чёрный, красный, зелёный, голубой, синий, жёлтый. Короткий, длинный, худой, полный. Далёкий, близкий. Красивый, чистый, грязный. Быстрый, медленный. Красивый, противный.
Modalitás	Хорошо, плохо, далеко, близко, быстро, медленно. Чуть-чуть.
Esetviszonyok	Это книга. Я вижу книгу. Книга мальчика на столе. Я даю книгу мальчику. Я гуляю с мальчиком. В книге красивая картина. Az orosz esetviszonyok alapvető alakjai egyes és többes számban néhány elöljárószóval és azok nélkül. о, об, за, против, напротив, по, при, через, для, с, над, под, около, от, к, из.
Logikai viszonyok	и, а, но, или, который, где, когда, потому что, поэтому, сколько, то… то….
Szövegösszetartó eszközök	Это, мой, твой, наш, ваш, его, её, который.

SPANYOL

12. évfolyam

Tartalom

a) Kommunikációs szándékok

megszólítás	Señor / Señora / Señorita, por favor / perdona / perdone. Mira /mire, oye /oiga
köszönés, elköszönés	Hola. Buenos días, buenas tardes, buenas noches señor /señora /señorita. ¿Cómo estás / está usted? Hola, ¿qué tal? ¿Qué tal? Adiós. Hasta luego. Hasta pronto. Hasta el lunes.
bemutatás, bemutatkozás	¿Cómo te llamas? – Me llamo … ¿Y tú? Yo soy … ¿Y tú /usted? Mi nombre es …Mucho gusto. Hola, yo soy … Encantado/a Te presento a … Ëste es …
érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	¿Qué tal? ¿Cómo estás? ¿Estás bien? - Bien, gracias. Sí, sí, muy bien.
engedélykérés és arra reagálás	¿Me permite?¿Me dejas …? – Sí, cómo no.
köszönet és arra reagálás	Gracias. Muchas gracias. Eres muy amable. – No hay de qué.
bocsánatkérés és arra reagálás	Perdona /Perdone … – No hay de qué. Nada.
gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	¡Felicidades! Mis mejores deseos. ¡Que lo pases bien! – Gracias.
személyes levélben megszólítás	¡Hola Pablo! Mi querido … Querido …
személyes levélben elbúcsúzás	Un abrazo. ¡Hasta pronto! Besos. Tu amigo

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

sajnálkozás	¡Qué lástima que....! ¡Qué pena! Lo siento.
öröm	¡Estoy contento ...! ¡Qué bien!
elégedettség, elégedetlenség	¡Estoy contento de ...!
csodálkozás	¡Qué sorpresa! ¡Qué raro! , ¡Qué extraño!
remény / közömbösség	Espero que, ¡Ojalá! / Me da igual. No me importa. Da igual. A lo mejor.
bánat	¡Qué lástima! Es muy triste.
bosszúság	¡Qué mala suerte! ¡Caramba!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

véleménykérés és arra reagálás	¿Qué piensas? ¿Cómo me queda?- Bien /Mal. ¿Es así? ¿Qué te parece? ¿Qué piensa Ud. de …?
valaki igazának az elismerése /tévedése	Tienes razón. Estás equivocado.
egyetértés, egyet nem értés	Sí, No. De acuerdo. Sí, pero …Vale, está bien. Está bien, pero …
tetszés, nem tetszés	¿Te gusta? – Me gusta. Está bien. Muy bien. ¿Qué te parece? Prefiero … Me gusta más … Me cae bien /mal. No lo aguanto, No lo soporto.
dicséret, kritika	¡Muy bien! No está bien. No es así.
akarat, kívánság, képesség, , lehetőség szükségesség	quisiera, querría, deseo (no) puedo, (no) es posible es necesario, hay que
ígéret	prometo, trato de

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

dolgok, személyek megnevezése, leírása	¿Qué es ….? – (Él) Es profesor. ¿Qué es esto? Esto /Éste es ... Es una(a) … Son unos (unas) … Él es .... ¿Es el chico moreno? ¿Es el / la del pelo corto?
események leírása	ocurrió que, tiene lugar
információkérés, információadás	¿Qué es esto? ¿Quién es? ¿Qué son estos?– Este es un....., Es..... Estos /éstas son … ¿Cómo es? – Es bonito, hermoso....., ¿De qué color es? Es blanco /a Perdone … Gracias. De nada. ¿Cómo voy a …? ¿Sabes si …?
igenlő vagy nemleges válasz	Sí. – No. Nada. Nadie. Nunca. En ningún lugar. Con nadie.
tudás, nem tudás	¿Sabes ? – Sí. / No. Ya lo sé. Creo que .. Pienso que … No sé. Creo que sí. ¿Te has enterado de …?¿Estás al corriente de que …?
bizonyosság, bizonytalanság	Es cierto. Seguro. No estoy seguro.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

kérés	Te pido … Por favor … Me puede ..... Podría ..... ¿Me permite?¿Me dejas …? – Sí, cómo no.
tiltás, felszólítás	
javaslat és arra reagálás	¿Piensas que …? ¿Puedes …? ¿Podrías …? ¿Me harías el favor de ? Tengo una idea. Yo puedo … Quisiera … ¿Te apatecería?¿Te interesaría?
meghívás és arra reagálás	¿Vienes? ¿Vamos a …? ¿Quieres venir? – Vale, de acuerdo. Sí. ¿Podrías venir?
kínálás és arra reagálás	¿Te apetece? ¿Quieres un …? Sí, gracias. /No, gracias. ¿Qué tomas?¿Tomas algo?

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

visszakérdezés, ismétléskérés	¿De verdad? ¿Qué dices? ¿Estás seguro? – Sí, sí. Claro que sí. ¿Puedes repetir? Repite /Repita, por favor.
nem értés	No comprendo. No escucho.
betűzés kérése, betűzés	¿Pued(es) deletrear?
felkérés lassabb, hangosabb beszédre	¿Podría hablar más despacio, por favor? Hable un poco más fuerte, por favor.

Fogalomkörök

Létezés kifejezése	(no) ser, estar, tener, exisitir, hay
Cselekvés kifejezése	¿Qué hace? (presente), estar – gerundio me levanto, viviré, hablé, estaba, llevaba – gerundio
Birtoklás kifejezése	(no) tener, mi libro, cuyo, el mío
Térbeli viszonyok	¿Dónde estás? – aquí, allí; en, cerca, de … preposiciones y adverbios de lugar: de /desde … a /hasta ¿De dónde eres? – Soy de … se halla, se encuentra
Időbeli viszonyok mikor, hánykor mióta, meddig	 ¿Cuándo? ¿A qué hora? ¿Desde /Hasta cuándo? ¿Qué hora es? Es / Son la(s) … mañana, hoy, por la mañana, el lunes, a las 5 los meses, el año, la fecha, la una y media /menos 10 antes, después, mientras, ayer, la semana pasada ir a – infin. ya – aun, todavía, esta semana, cuando, entonces, en aquella época, cada día, nunca
Mennyiségi viszonyok	¿Cuánto? – dos … algunos, mucho(s), poco(s), bastante, un poco más, unos, , suficiente, dos veces al año, cada tres días, la mitad, el doble, el triple, más de, menos de
Minőségi viszonyok alak, forma, tulajdonság szín esetleges tulajdonság életkor hasonlítás	¿Te gusta? Me encanta. ¿Cómo es? – hermoso/a, grande es rojo está bueno, estoy mal / bien. Me duele … Está frío. ¿Cuántos años tiene? Es viejo. más hermoso que, menos bonito que
Modalitás – tiltás – tagadás	abre, abrid, cierra, cerrad, escucha, escuchad poder, querer, tengo que, quisiera no lo cierres nunca, nada, nadie
Esetviszonyok	me, te, lo /la – le, conmigo
Szövegösszetartó eszközök	un(a) … el/la/los/las … interrogativos: quién, dónde, cuándo y, o, porque, por eso, ni … ni, pero, pues, también, tampoco, es que, así que, ya que el que, cuál
Logikai viszonyok	ya que, de ahí que, en consecuencia, debido a…

MATEMATIKA

9–12. évfolyam gimnázium

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja, feladata a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának kialakítása, fejlesztése. Mindezt az a folyamat biztosítja, amelynek során fokozatosan kiépítjük a matematika belső struktúráját (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása), és a tanultakat változatos területeken alkalmazzuk. A problémák felvetése tegye indokolttá a tanulók számára a pontos fogalomalkotást. Ezek a folyamatok váljanak a tanulók belső, felfedező tanulási tevékenységének részévé.

Mindez fejleszti a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. A célszerű, új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a kreativitást, a problémahelyzetek önálló, megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását.

A matematikai nevelés sokoldalú eszközökkel fejleszti a tanulók matematizáló, modellalkotó tevékenységét, kialakítja a megfogalmazott összefüggések, hipotézisek bizonyításának igényét, megmutatja a matematika hasznosságát, belső szépségét, az emberi kultúrában betöltött szerepét. Fejleszti a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, szakközépiskolákban a választott szakma ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez, gazdasági, pénzügyi kérdések áttekintéséhez, helyes döntések meghozatalához. A lehetőségekhez igazodva támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, számítógép, grafikus kalkulátor, Internet stb.) célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat, ezzel hozzájárul a digitális kompetencia kifejlődéséhez.

Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek az önellenőrzésre, legyenek képesek várható eredmények becslésére. Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságuk fejlesztésére. Ebben a törekvésben fontos terület a matematika alkalmazásának, eszköz jellegének sokoldalú bemutatása, és a tanításban való érvényesítése. A tananyag egyes részleteinek csoportmunkában való feldolgozása, a feladatmegoldások megbeszélése az együttműködési képesség, a kommunikációs képesség fejlesztésének, a reális önértékelés kialakulásának fontos területei.

Az általános iskolai tanításhoz képest egyre inkább hangsúlyt kap a tárgy deduktív jellege, de továbbra sem nélkülözhető a szemléletre és tevékenységre épülő feldolgozás sem.
A tanulók váljanak képessé a középszintű érettségi vizsga sikeres letételére. A matematika tanulása járuljon hozzá helyes pályaválasztási irány megtalálásához és megalapozásához.

A matematika kerettantervének új vonásai:

a) a modellalkotás, matematizálás jelentőségének növekedése;
b) a matematika alkalmazási terének növekedése;
c) egyensúly a matematika belső struktúrájának kiépítése és a tanultaknak a mindennapi életben, más tárgyakban való felhasználása, eszközként való alkalmazása között;
d) a modern oktatási, tanulási technológiák beépítése a mindennapi iskolai oktatási, nevelési tevékenységbe.

Az egyes témákban szerepeltetett különböző nehézségű problémák természetesen nyújtják a differenciálás lehetőségét.
A fokozott szaktanári figyelem, az iskolai könyvtár és az elektronikus eszközök használatának lehetősége biztosítsák az esélyegyenlőséget.

Fejlesztési követelmények

A matematikai kompetencia kialakítása

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása
A matematikai szemlélet fejlesztése
A középiskolai tanulmányok során a korábban szemléletesen, tevékenységek segítségével kialakított fogalmak megerősítésére, bizonyos fogalmak definiálására, általánosítására kerül sor. A különböző témakörökben megismert összefüggések feladatokban, gyakorlati problémákban való alkalmazása, más témakörökben való felhasználhatóságának felismerése, alkalmazásképes tudása fejleszti a tanulók matematizáló tevékenységét.
Az időszak végére szükség van a valós számkör biztos ismeretére, e számkörben megismert műveletek gyakorlati és elvontabb feladatokban való alkalmazására is. A tananyag különböző fejezeteiben a számításoknál fontos a zsebszámológép, a számítógép biztos használata, a számítógép alkalmazása. Műveleteket az algebrai kifejezések és a vektorok körében is értelmezünk és használunk.
Elengedhetetlen az elemi függvények ábrázolása koordináta-rendszerben és a legfontosabb függvénytulajdonságok meghatározása nemcsak a matematika, hanem a természettudományos ismeretek megértése miatt, különböző gyakorlati helyzetek leírásának érdekében is.
A geometriai ismeretek bővülése, a megismert geometriai transzformációk rendszerezettebb tárgyalása fejleszti a dinamikus geometriai szemléletet. A trigonometriai számítások a gyakorlat szempontjából fontosak (távolságok, szögek meghatározása számítás útján). A sík- és térgeometriai fogalmak és tételek mind a térszemlélet, mind az analógiás gondolkodás fejlesztése szempontjából lényegesek. A terület-, felszín-, térfogatszámítás más tantárgyakban is elengedhetetlen. A koordináta-geometria elemeinek tanításával a matematika különböző területeinek összefüggéseit, s így a matematika komplexitását mutatjuk meg. A következtetési, a bizonyítási készség fejlesztése hangsúlyos ennél a korosztálynál. A „ha ..., akkor ...” az „akkor és csak akkor” helyes használata az élet számos területén (nem csak a matematikában) fontos.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban
A problémaérzékenységre, a problémamegoldásra nevelés fontos feladatunk. Ehhez elengedhetetlen egyszerű matematikai szövegek értelmezése, elemzése, s az hogy a tanulók minél többször önállóan oldjanak meg feladatokat. Aktívan vegyenek részt a tanítási, tanulási folyamatban.
A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a többféle nézőpont érvényesítésének, a komplex problémakezelésnek a képességét is fejleszti.
Hasznos az élet és a különböző tudományok megértéséhez (a társadalomtudományokéhoz is) a gyakorlatban fontos témák megismerése, pl. a geometriai számítások, a leíró statisztika és valószínűség-számítás elemeinek alkalmazása. Ez megmutatja a tanulók számára a matematika használhatóságát. El kell érnünk, hogy az érettségi előtt állók e területeken bizonyos gyakorlottságra tegyenek szert.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása
A 9–12. évfolyam matematikatanításában az induktív módszer mellett nagyobb szerepet kapnak a deduktív következtetések is. A tanítandó anyagban sejtéseket fogalmazunk (fogalmaztatunk) meg, melyek néhány lépésben bizonyíthatók vagy megcáfolhatók. Tanításunkban fontos a bizonyítás iránti igény felkeltése. Sor kerül néhány egyszerű tétel bizonyítására, bizonyítási módszerek megismerésére, valamint a fogalmak, szabályok pontos megfogalmazására. A matematikatanításban alapvetően fontos az absztrakciós képesség fejlesztése.
Az érettségi előtti rendszerező összefoglaláskor a matematika komplexitását mutatja meg az elemi halmazelméleti és logikai ismeretek alkalmazása különböző témakörökben, valamint egyszerű modellek (pl. gráfok) szerepeltetése.
A logikus gondolkodás a problémamegoldásban, az algoritmikus eljárások során és az alkalmazásokban egyaránt lényeges. A matematika különböző területein néhány lépéses algoritmus készítése az informatika tanulmányozásához is fontos.
Természetesen ezen időszakban is elengedhetetlen a szemléltető ábrák és egyéb eszközök alkalmazása nemcsak a geometriában (trigonometriában), hanem a kombinatorikában és a statisztikában is. Az adatsokaságok különböző jellemzési lehetőségeinek megismertetésével ezen a téren is fejlesztjük az alkalmazásképes tudást. Ezek az eljárások biztosítják sokoldalú kommunikációs formák közül a megfelelő kiválasztásának és alkalmazásának képességét.

Helyes tanulási szokások fejlesztése
A gyakorlati számítások során alkalmazott újabb ismeretek egyre fontosabbá teszik az elektronikus eszközök célszerű használatát.
A közelítő értékekkel való számoláshoz különösen elengedhetetlen a becslés, a kerekítés, az ellenőrzés különböző módjainak alkalmazása, az eredmény realitásának eldöntése.

A tanulóktól megkívánjuk a szaknyelv pontos használatát, a jelölésrendszer helyes alkalmazását írásban és szóban egyaránt.
A helyes érvelésre szoktatással sokat tehet (és tesz is) a matematikatanítás a kommunikációs készség fejlesztéséért.
A matematikai szöveg értő olvasása, tankönyvek, lexikonok használata, szövegekből a lényeg kiemelése, a helyes jegyzeteléshez szoktatás a felsőfokú tanulást is segíti.
Fontos elérnünk, hogy a tanulók meg tudják különböztetni a definíciót, a sejtést és a tételt. Matematikatudásról akkor beszélhetünk, ha a definíciókat, tételeket alkalmazni is tudja a tanuló.
Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a matematika a kultúrtörténet része. Komoly motiváció lehet tanításunkban a matematikatörténet egy-egy mozzanatának megismertetése, a máig meg nem oldott egyszerűnek tűnő matematikai sejtések megfogalmazása, nagy matematikusok élete, munkássága. Ehhez segítséget ad a könyvtár és az internet használata is.

A kerettantervben feltüntetett óraszámok tájékoztató jellegűek. Az éves órakeretből fennmaradó időt a tanterv felhasználója a témazáró dolgozatokra, valamint a csoport szükségletének megfelelően egy-egy téma gyakorlására fordíthatja.

9. évfolyam

Gondolkodási módszerek (7 óra + folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A szemléletes fogalmak *definiálása*, tudatosítása.	A megismert számhalmazok, ponthalmazok áttekintése, véges és végtelen halmazok, az intervallum fogalma.	Tájékozottság a racionális számkörben.
	Halmazműveletek: unió, metszet, részhalmaz képzés, két halmaz különbsége.	Részhalmaz, unió, metszet, két halmaz különbsége.
Módszer keresése az összes eset áttekintéséhez.	Egyszerű kombinatorikai feladatok, az összes eset áttekintése.	
A szükséges és elégséges feltétel megkülönböztetése.	Az „akkor és csak akkor” használata – (folyamatos) Tétel és megfordítása (folyamatos).	

Számtan, algebra (34 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A fogalom célszerű kiterjesztése, a számok nagyságrendjének tudása.	A hatványozás értelmezése 0 és negatív egész kitevőre, a hatványozás azonosságai (legalább egy azonosság bizonyítása); számok abszolút értéke, normál alakja.	Az azonosságok ismerete és alkalmazásuk.
	Nevezetes azonosságok: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás; $(a \pm b)^2$, $a^2 - b^2$ szorzat alakja, $(a \pm b)^3$, $a^3 - b^3$ szorzat alakja.	Számok abszolútértéke, normál alakja. A másodfokú azonosságok alkalmazása.
Műveletek végzése számokkal és algebrai kifejezésekkel, a szaknyelv használata.	Ezen azonosságok alkalmazása egyszerű algebrai egészekkel és törtekkel végzett műveleteknél.	A négy alapművelet egyszerű algebrai kifejezésekkel.
	Egyes változók kifejezése fizikai, kémiai képletekben.	

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Algoritmikus gondolkodás és a gyakorlati problémák modellezése, értő szövegolvasás.	Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása. Egyenletrendszerre vezető szöveges feladatok, százalékszámítás, kamatszámítás. Gazdaságosság, veszteség, nyereség elemzése a feladatok kapcsán.	Egyszerű egyenletrendszerek biztos megoldása. A százalékszámítás alkalmazása a gyakorlatban.
A rendszerező-képesség fejlesztése.	Egy abszolútértéket tartalmazó egyenletek.	
A matematika iránti érdeklődés erősítése *az elemi számelmélet alapvető problémáival és matematikatörténeti vonatkozásaival.*	Relatív prímek, oszthatósági feladatok. Példa számrendszerekre.	3-mal, 9-cel való oszthatóság ismerete. Számok prímtényezőkre való bontása. 2-es alapú számrendszer kapcsolata a 10-es alapú számrendszerrel.

Függvények, sorozatok (18 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A függvényszemlélet fejlesztése: a hozzárendelések szabályként való értelmezése. A távolság és az abszolútérték kapcsolata *A megfelelő modell megkeresése*	A függvény fogalma, elemi tulajdonságai; a lineáris függvény, abszolútérték függvény, másodfokú függvény, gyakorlati példák további függvényekre, a fordított arány, $x \mapsto \frac{a}{x}$. A vizsgált függvények elemi tulajdonságai.	Az alapfüggvények tulajdonságainak ismerete. Képlettel megadott függvény ábrázolása értéktáblázat segítségével.

Geometria (27 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Tájékozottság a megismert síkidomok tulajdonságaiban.	Geometriai alapfogalmak, háromszögekkel, négyszögekkel, sokszögekkel kapcsolatos ismeretek kiegészítése, rendszerezése.	Speciális háromszögek, négyszögek és szabályos sokszögek tulajdonságainak ismerete.
Sejtések megfogalmazása, új összefüggések felfedezése, bizonyítási igény kialakítása.	A háromszög nevezetes vonalai, beírt köre, körülírt köre. (Legalább egy tétel bizonyítása.)	A nevezetes vonalak és a háromszög beírt és köré írt körének ismerete.
	Thalész tétele, a kör és érintői.	A körrel kapcsolatos fogalmak és az érintő tulajdonságának ismerete.
A transzformációk, mint függvények értelmezése, megmaradó és változó tulajdonságok a transzformációkban.	A tengelyes és középpontos tükrözés, az eltolás áttekintése, rendszerezése, pont körüli elforgatás és tulajdonságai.	Az eltolás és tükrözések tulajdonságainak felhasználása egyszerű feladatokban.
Síkbeli tájékozódás, tervezés, a konstrukciós, analizáló képesség és a diszkussziós igény kialakítása, *sokoldalú szemléltetés, szerkesztőprogramok megismerése.*	A forgásszög fogalma, ívmérték, a kör középponti szöge. A körív hossza, körcikk kerülete, területe (képletek használata). Egyszerű szerkesztési feladatok.	

Valószínűség, statisztika (6 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A statisztikai adatok helyes értelmezése. Képi információ és a matematikai tartalom kapcsolata.	Statisztikai adatok és ábrázolásuk (kördiagram, oszlopdiagram stb.), számtani közép, medián, módusz; szórás. Környezetvédelmi, népesedési, fogyasztásról szóló adatok szerepeltetése.	Számsokaság számtani közepének kiszámítása, a középső érték (medián) és a leggyakoribb érték (módusz) ismerete. Kördiagram, oszlopdiagram adatainak értelmezése.

10. évfolyam

Gondolkodási módszerek (6 óra+ folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A köznapi gondolkodás és a matematikai gondolkodás megkülönböztetése. A bizonyítási igény további fejlesztése. A követő képzelet fejlesztése a tanult bizonyítások felidézésével.	Tétel és megfordítása. Bizonyítási módszerek, jellegzetes gondolatmenetek (indirekt módszer, skatulya-elv).	A csak kimondott, illetve be is bizonyított összefüggések megkülönböztetése.
	Változatos kombinatorikai feladatok.	Egyszerű sorbarendezési és kiválasztási feladatok konkrét elemszám esetén.

Számtan algebra (35 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A permanencia elve a számfogalom bővítésében.	A valós szám szemléletes fogalma, kapcsolata a számegyenessel, a valós számok tizedes tört alakja, példák irracionális számokra.	Tájékozottság a valós számok halmazán, a racionális és irracionális számok tizedes tört alakja, nevezetes irracionális számok ismerete.
	A négyzetgyök azonosságainak használata egyszerű esetekben, az n-edik gyök.	A négyzetgyök azonosságainak alkalmazása egyszerű esetekben.
A megoldás keresése többféle úton, tanulói felfedezések, önálló eljárások keresése. Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése.	A másodfokú egyenlet megoldása, a megoldóképlet, gyöktényezős alak, összefüggés két pozitív szám számtani és mértani közepe között.	A megoldóképlet biztos ismerete és alkalmazása. Két pozitív szám számtani és mértani közepének fogalma.
A matematika eszközként való felhasználása gyakorlati és természettudományos problémák megoldásában. *A szöveg felidézése, vázlat, rajz készítése a problémához.* A megfelelő rögzítési mód megtalálása.	Másodfokú egyenletre vezető szöveges feladatok. (Egyszerű gazdaságossági számítások, mozgási feladatok, tréfás feladatok, stb.)	Különböző típusú egyszerű szöveges feladatok megoldása.
Diszkussziós igény az algebrai feladatoknál.	Ekvivalens és nem ekvivalens lépések egyenletek átalakításánál, egyszerű négyzetgyökös egyenletek.	Egyszerű négyzetgyökös egyenlet megoldása. A megoldások ellenőrzése.

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Célszerű módszerek megválasztása: *algebrai és grafikus módszerek együttes alkalmazása a problémamegoldásban.*	Egyszerű másodfokú egyenlőtlenség megoldása.	

Függvények, sorozatok (13 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Új függvénytulajdonságok megismerése, a periodicitás mint időbeli és térbeli jelenség. *Függvénytranszformációk alkalmazása.* A négyjegyű függvénytáblázatok és matematikai összefüggések célszerű használata.	A négyzetgyök függvény. A tanult függvények néhány egyszerű transzformációja. A forgásszög szögfüggvényeinek értelmezése, összefüggés a szög szögfüggvényei között. A szögfüggvények tulajdonságai (értelmezési tartomány, monotonitás, zérushelyek, szélsőértékek, periodicitás, értékkészlet), a függvények ábrázolása.	A szögfüggvények definíciójának ismerete, az $x \mapsto \sin x$ és $x \mapsto \cos x$ függvények ábrázolása és tulajdonságai.

Geometria (33 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A transzformációs szemlélet fejlesztése. *Hasonlósági kapcsolatok keresése a mindennapi életben.*	A hasonlósági transzformáció fogalma.	A hasonlóság szemléletes tartalmának ismerete, a középpontos nagyítás és kicsinyítés alkalmazása egyszerű gyakorlati feladatokban.
Kreatív problémamegoldás. Geometriai ismeretek alkalmazása, biztos számolási készség, *zsebszámológép célszerű használata*.	A háromszögek hasonlósága, alapeseteinek ismerete és alkalmazása egyszerű esetekben. A hasonlóság alkalmazásai: háromszög súlyvonalai, súlypontja, arányossági tételek a derékszögű háromszögben. (Legalább egy tétel bizonyítása.) Hasonló síkidomok területének aránya, hasonló testek térfogatának aránya. Pitagorasz tételének, illetve a szögfüggvényeknek alkalmazása derékszögű háromszög hiányzó adatainak kiszámítására, gyakorlati feladatok. Nevezetes szögek szögfüggvény-értékeinek kiszámítása.	Az alapesetek ismerete. A felsorolt tételek ismerete és alkalmazása egy vagy két lépéssel megoldható számítási feladatoknál.
A vektorok további alkalmazása.	A vektor szorzása számmal, vektor felbontása síkban.	

Valószínűség, statisztika (7 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A valós helyzetek értelmezése, megértése és értékelése. *Kísérletek elvégzése és számítógépes modellezése.*	Valószínűségi kísérletek. A valószínűség szemléletes fogalma, kiszámítása egyszerű esetekben.	Egyszerű problémák megoldása a klasszikus valószínűségi modell alapján.

11. évfolyam

Gondolkodási módszerek (10 óra + folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A kombinatív készség fejlesztése. A többféle megoldási mód lehetőségének keresése. Becslés, a becslés összevetése a számításokkal.	Vegyes kombinatorikai feladatok. Binomiális együtthatók.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása.
A gráf modellként való felhasználása.	Gráfelméleti alapfogalmak, alkalmazásuk. Feladatok megoldása gráfokkal.	A gráf szemléletes fogalma, egyszerű alkalmazásai.

Számtan, algebra (24 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Modell megtalálása a matematikán belüli problémánál.	Másodfokúra visszavezethető egyszerű egyenletek.	
A matematikai fogalom célszerű kiterjesztése, *a fogalmak általánosításánál a permanencia elv felhasználása.*	A hatványozás kiterjesztése pozitív alap esetén racionális kitevőkre. A hatványozás azonosságai és alkalmazásuk.	A hatványozás definíciója, műveletek, azonosságok ismerete egész kitevő esetén.
Bizonyítás iránti igény mélyítése. *Matematikatörténeti vonatkozások megismerése (könyvtár- és internethasználat).*	A logaritmus értelmezése. A logaritmus azonosságai.	A logaritmus fogalmának ismerete, azonosságainak alkalmazása egyszerűbb esetekben.
Az absztrakciós és szintetizáló képesség fejlesztése. Az önellenőrzés igényének fejlesztése.	A definíciókon és a megismert azonosságokon alapuló exponenciális, logaritmikus és trigonometrikus egyenletek.	Exponenciális, logaritmusos és trigonometrikus egyenlet egyszerű konkrét feladatokban.

Függvények, sorozatok (12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A függvényfogalom fejlesztése. Összefüggések felismerése a matematika különböző területei között. A bizonyításra való törekvés fejlesztése.	A 2^x, a 10^x függvény, az exponenciális függvény vizsgálata, exponenciális folyamatok a természetben. A logaritmus függvény, mint az exponenciális függvény inverze.	

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Számítógép használata a függvényvizsgálatokban és a transzformációkban.	A tanult függvények tulajdonságai (értelmezési-tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték, monotonitás, periodicitás, paritás). Függvény- transzformációk: $f(x) + c$; $f(x + c)$; $c\,f(x)$; $f(c\,x)$.	Az alapfüggvények ábrái és legfontosabb tulajdonságainak vizsgálata (értelmezési-tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték).

Geometria, mérés (35 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A térszemlélet fejlesztése. Pontos fogalomalkotásra törekvés. Bizonyítás iránti igény továbbfejlesztése. A fizika és a matematika termékeny kapcsolatának megmutatása.	A vektorokról tanultak áttekintése A vektorműveletek tulajdonságai. Két vektor skaláris szorzata. A skaláris szorzat tulajdonságainak felsorolása.	Vektorműveletek és tulajdonságaik (összeadás, kivonás, skalárral való szorzás). Vektorok alkalmazásai.
.	Szinusztétel, koszinusztétel. Az alkalmazásukhoz szükséges egyszerű trigonometrikus egyenletek.	A szinusztétel és a koszinusztétel alkalmazása alapfeladatok megoldásában (a háromszög hiányzó adatainak meghatározása).
A matematika gyakorlati felhasználása. Tervszerű munkára nevelés. Gazdaságossági kérdések. Az esztétikai érzék fejlesztése *A zsebszámológép és a számítógép alkalmazása*. Az eredmények realitásának és pontosságának eldöntése.	Távolság, szög, terület meghatározása gyakorlati feladatokban (fizikában). Számítások terep-mérési adatokkal, úthálózatokkal.	
Geometriai feladatok megoldása algebrai eszközökkel.	Helyvektor. Műveletek koordinátákkal adott vektorokkal.	Vektorok koordinátáinak biztos használata.
A bizonyítási készség fejlesztése.	Szakasz felezőpontja, harmadolópontja. A háromszög súlypontja.	Szakasz felezőpontja koordinátáinak kiszámítása.
	Két pont távolsága, szakasz hossza. A kör egyenletei.	A kör középponti egyenletének ismerete.
Adott probléma többféle megközelítése.	Az irányvektor, a normálvektor, az iránytangens fogalma, ezek kapcsolata. Az egyenes egyik egyenlete. Két egyenes párhuzamosságának, merőlegességének feltétele, két egyenes metszéspontja. Kör és egyenes kölcsönös helyzete. A kör adott pontjához tartozó érintője.	Az egyenes egy szabadon választott egyenletének tudása. Két egyenes metszéspontjának meghatározása. Kör és egyenes kölcsönös helyzetének vizsgálata.

Valószínűség, statisztika (12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A körülmények kellő figyelembe vétele. *Közvéleménykutatási, egészségügyi, vásárlással kapcsolatos események valószínűsége.* Előzetes becslés összevetése a számításokkal.	Egyszerű valószínűség-számítási problémák. A binomiális eloszlás (visszatevéses mintavétel). Eseményekkel végzett műveletek egyszerű, konkrét feladatokban.	
Modellalkotásra nevelés.	Relatív gyakoriság. A valószínűség klasszikus modellje.	A relatív gyakoriság és a valószínűség közötti szemléletes kapcsolat ismerete, egyszerű valószínűségi feladatok megoldása.
A számítógép alkalmazása statisztikai adatok, illetve véletlen jelenségek vizsgálatára. A mindennapi problémák értelmezése, *a statisztikai zsebkönyvek, a napi sajtó adatainak elemzése.*	Statisztikai mintavétel. a gyakorlati életben.	

12. évfolyam

Gondolkodási módszerek (15 óra + folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az ismeretek rendszerezése: A matematika különböző területei közti összefüggéseinek tudatosítása. A döntési képesség fejlesztése, *állítások igazságértékének megállapítása.*	Ekvivalencia, implikáció. A halmazelméleti és logikai ismeretek kapcsolata, rendszerezése.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
A deduktív gondolkodás további fejlesztése.	A megismert bizonyítási módszerek összefoglalása. A kombinatorikai és gráfokkal kapcsolatos ismeretek áttekintése.	

Számtan, algebra (22 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
	Rendszerező összefoglalás ***Számhalmazok***	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
Matematikatörténeti ismeretek (könyvtár- és internet-használat).	Számelméleti összefoglalás. A valós számok és részhalmazai.	
Szám- és műveletfogalom biztos alkalmazása.	A műveletek értelmezése, műveleti tulajdonságok. Közelítő értékek.	
	Egyenletek	
Tervszerű, pontos és fegyelmezett munkára nevelés. Az önellenőrzés fontossága.	Nevezetes másod- és harmadfokú algebrai azonosságok. Első- és másodfokú egyenlet és egyenlőtlenség. Négyzetgyökös kifejezések és egyenletek.	

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
	Egyszerű exponenciális, logaritmikus, trigonometrikus egyenletek és azonosságok. Az egyenletmegoldás módszerei. Az alaphalmaz szerepe. Egyszerű kétismeretlenes elsőfokú és másodfokú egyenletrendszer.	
A problémamegoldó gondolkodás, a szövegértés, a szövegelemzés fejlesztése.	Szöveges feladatok.	

Függvények, sorozatok (24 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A matematika alkalmazása a gyakorlati életben. Matematikatörténeti feladatok. Egyszerű gazdaságossági problémák áttekintése.	A sorozat fogalma. Számtani és mértani sorozat, az *n*. tag, az első *n* elem összege. Kamatoskamat-számítás.	Számtani és mértani sorozat esetén az *n*-dik tag, és az első *n* elem összegének kiszámítása feladatokban. Kamatoskamat-számítás alkalmazása egyszerű gyakorlati feladatokban.
	Rendszerező összefoglalás	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
Az absztrakciós készség fejlesztése. A függvényszemlélet fejlesztése. A függvények alkalmazása a gyakorlatban és a természettudományokban.	A függvényekről tanultak áttekintése, rendszerezése. Az alapfüggvények ábrázolása. Függvénytranszformációk. Függvényvizsgálat függvényábrák segítségével.	

Geometria, mérés (40 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A térszemlélet fejlesztése. Az esztétikai érzék fejlesztése.	Térelemek kölcsönös helyzete, távolsága, szöge.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételeken kívül: térelemek kölcsönös helyzetének, távolságuk, hajlásszögük definíciójának ismerete.
A matematika gyakorlati alkalmazásai a térgeometriában. Sík- és térgeometriai ismeretek összekapcsolása, analógiák felismerése.	A terület- és kerületszámítással kapcsolatos ismeretek összefoglalása. A tanult poliéderek felszíne, térfogata. A forgáshenger és a forgáskúp felszíne és térfogata. A csonkagúla, a csonkakúp, a gömb térfogata, felszíne.	A megismert felszín- és térfogat számítási képletek alkalmazása egyszerű feladatokban.
	Rendszerező összefoglalás Geometriai alapfogalmak, ponthalmazok.	
A függvényszemlélet fejlesztése. A deduktív gondolkodás fejlesztése.	Egybevágósági és hasonlósági transzformációk áttekintése. Háromszögekre, négyszögekre és a körre vonatkozó tanult tételek és alkalmazásaik.	

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A matematika különböző területei közötti összefüggések felhasználása.	Vektorok, vektorok koordinátái. Vektorműveletek, műveleti tulajdonságok, alkalmazások. Derékszögű koordináta-rendszer. Egyenes és kör egyenlete. Trigonometrikus összefüggések és alkalmazásaik.	

Valószínűség, statisztika (10 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A leíró statisztika és a valószínűség számítás gyakorlati szerepe, alkalmazása. *A számítógép felhasználása statisztikai adatok kezelésére, véletlen jelenségek vizsgálatára*.	Adatkezelésnél osztálybasorolás. Terjedelem.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
	Összefoglalás: Adathalmazok jellemzői: számtani közép, mértani közép, súlyozott közép, medián, módusz, szórás. Gyakoriság, relatív gyakoriság. A klasszikus valószínűségi modell.	Egyszerű klasszikus valószínűség-számítási feladatok megoldása.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie.
A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:
- Diagnosztikus mérések (a mérések olyan információt szolgáltatnak, amelyek elemzése segítséget nyújthat a tanárnak a hiányosságok feltárásához, a hibák korrigálásához, a problémák jó megoldásának megtalálásához).
- T*émazáró dolgozatok,* felmérések (Az összeállításánál egyik fontos szempont legyen, hogy a kitűzött feladatok megoldása beleférjen a tervezett időkeretbe. A felmérést különböző nehézségű feladatokból célszerű összeállítani. Legyen köztük az adott téma alapvető ismereteire közvetlenül épülő, valamint begyakorolt típusfeladat és olyan feladat is, amelyik megoldása megfelelő nehézségű akadály elé állítja a matematikából tehetségesebb, jól felkészült tanulókat is. A két utolsó évfolyamon fontos a kitűzött feladatok között választhatót is szerepeltetni, ez az érettségi előkészítését is segíti. A tizenkettedik évfolyamon célszerű dupla órás témazárót, valamint egy próba-érettségi feladatsort is íratni.)

- Az *írásbeli* beszámolók más formái lehetnek a 10-20 perces röpdolgozatok, valamint az otthoni munkára építő házi dolgozat (kutatómunka összegezése, projekt feladat beszámolója).
- A *szóbeli* felelet lehet egy-egy probléma megoldása, kiselőadás tartása pl. matematikatöténeti érdekességekről, feladatok ismertetése matematikai lapok tartalmából. (pl. ABACUS, KöMaL)

Az értékelés alapelvei a következetesség, a humánum, a kölcsönös bizalom legyenek. Ezzel az értékelés is megerősítheti a pozitív motivációt.

Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

INFORMATIKA

9–12. évfolyam gimnázium

Célok és feladatok

Az *információs társadalom* létrejöttét a mindent átható számítástechnika, a telekommunikáció fejlődése és az internet tették lehetővé. Az exponenciálisan növekvő számítási kapacitás egyre összetettebb problémák megoldását (gépesítését) eredményezi. Az adat és az információ termelése, feldolgozása, forgalmazása és fogyasztása alapvető termelési móddá válik, az információs szektor egyre több munkaerőt és számítógépet alkalmaz. Folyamatosan nő az információs termékek és szolgáltatások gazdasága, az *információ árúvá válik.* A társadalom minden szférájában döntő tényező a hálózatba szerveződés. Kialakul a globális hálózati gazdaság.

Napjainkban *a tudás reformációja is zajlik*, az egyén és a tudás viszonya megváltozik. A webhelyek összességén lényegében az egész emberi kultúra, a társadalom minden szférája reprezentálódik. Az internet nyújtotta lehetőségeket felhasználva az egyén és az információ (az egyén és a tudás) közvetlenebb kapcsolatba kerül. A kommunikáció sebessége radikálisan felgyorsul. *Megváltozik az egyén magatartása is*, kritikus és értő módon kell közölnie, fogadnia és kezelnie az információt.

Az információs és kommunikációs kultúrát minden tanuló számára hozzáférhetővé kell tenni. Az informatikai nevelésnek meg kell mutatnia, hogy a *természetes* és a *technikai környezet* mellett létezik a jelek, kódok, szoftverek *virtuális környezete* is (program, szöveg, kép, mozgókép, hang …), amely az emberiség praktikus, tudományos, művészi és sok másféle információit „hordozza” és megjeleníti. Az informatikaoktatás célja, hogy a tanuló mozogjon otthonosan ebben a virtuális környezetben. Képes legyen a különféle alkalmazások kezelésének elsajátítására, együttműködésre és a problémák, feladatok megoldására IKT eszközökkel. Az informatikai nevelés célja annak megmutatása, hogy az IKT gyors fejlődése a társadalmat átalakítja, amelyben élni és dolgozni kell. Törekedni kell az érdeklődés felkeltésére a kreativitás és a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére, hogy az informatika iránt különösen fogékony fiatalok – megfelelő továbbtanulás után – később az információs gazdaságban, mint alkotó munkaerő dolgozhassanak.

Az ipari társadalom kialakulásával *az iskola átalakult*, a mai iskolának is meg kell változnia az információs társadalom igényeinek megfelelően. Az iskolarendszer feladata a tanulók felkészítése az információs társadalom viszonyaira. Nevelni kell a tanulókat az információs termékek és szolgáltatások kritikus, etikus és értő befogadására (fogyasztására), hogy az IKT használatával tudjanak tanulni, alkotni, dolgozni, művelődni, kapcsolatot, közösséget teremteni és szórakozni.

Megváltozik *a pedagógus szerepe* is: előtérbe kerül az információk közötti eligazodást segítő, tanácsadó szerepe, az ismeretek birtokosából és átadójából *a tudás navigátorává és a kompetenciák fejlesztőjévé kell válnia.* Az informatikai eszközök lehetőséget teremtenek az egyéni ütemű tanulásra is, a tehetségekkel és a lemaradókkal való speciális foglalkozásra.
Ennek leghatékonyabb módját a több éven keresztül tanult informatika tantárgy és az iskolai élet egészében jelen lévő informatikai nevelés biztosíthatja.

Az informatikaoktatás célrendszere összhangban van a *Nemzeti alaptantervben* is megjelenő *kulcskompetenciákkal.* Ezeket a célokat és feladatokat differenciáltan és *az életkori sajátosságoknak megfelelően* kell értelmezni.

Fejleszteni kell a tanulók *digitális kompetenciáját.* A társadalom információs technológiáinak magabiztos és kritikus használatát a munka, a kommunikáció és a szabadidő terén. Ez a következő készségeken, tevékenységeken alapul: az információ felismerése, keresése, értékelése, tárolása, előállítása, bemutatása és cseréje, továbbá kommunikáció és hálózati együttműködés az interneten.

A digitális kompetencia magában foglalja az információs technológiák lehetőségeinek értését és használatukhoz szükséges képességet, készséget a szövegszerkesztés, táblázatkezelés, képszerkesztés, prezentáció, adatbázisok, adattárolás, Internet-szolgáltatások, elektronikus kommunikáció terén, a személyes és társadalmi életben a tanulásban, a munkában, a kutatásban és a szabadidőben. Az egyénnek ismernie kell az információ hitelességével, megbízhatóságával és kritikus értékelésével kapcsolatos kérdéseket, az etikai és jogi vonatkozások alapjait.

A digitális kommunikáció az *anyanyelvi és idegen nyelvi* (szóban és írásban történő) kommunikáció kiterjesztésének tekinthető, – gyakran „digitális írástudásnak" is nevezik – amennyiben magában foglalja a multimédiás, hipermédiás kommunikációt és azt az „alkalmazói vizuális-manuális nyelvtudást", amellyel a számítógéppel kommunikálunk. Az anyanyelvi kommunikáció kompetenciaelemeit ki kell egészíteni a digitális médiumok rutinos használatának kompetenciáival: adatok, szövegek, táblázatok, diagramok, hangok és mozgóképek szerkesztése, értelmezése, prezentálása, különféle alkalmazásokban és az interneten.

A számítógépeket eredetileg nagy mennyiségű matematikai számítás gyors elvégzésére fejlesztették ki, ezért nem meglepő a matematikai és az informatikai kompetenciák rokonsága. Az informatikában fontos szerepet kap a *matematikai kompetencia fejlesztése*, azaz a matematikai gondolkodás és problémamegoldás fejlesztése, az algoritmusok alkalmazásának képessége, mindennapi problémák megoldása és a világ rendszereinek, folyamatainak informatikai (számítástechnikai) modellezése során. Mindezeken túlmenően a tevékenység-algoritmusok nagy szerepet játszanak a számítógépes kommunikációban, az alkalmazások és az információk kezelésében is.

A *természettudományos kompetencia* készséget és képességet jelent arra, hogy ismeretek és módszerek sokaságának felhasználásával magyarázzuk és előre jelezzük a természeti folyamatokat, illetve a rendszerek mozgását, tulajdonságait. A matematika köztudottan a természetleírás, különösen a fizikai leírás átütő erejű eszköze, nyelve. A természeti rendszerekre vonatkozó számítások azonban gyakran nagy nehézségekbe ütköznek, továbbá jelentős probléma bizonyos mérések során nyert nagy mennyiségű adat informatikai kezelése, feldolgozása is. A korszerű számítógépek és modellek alkalmazásával azonban korábban elképzelhetetlen mennyiségű számítást lehet rövid idő alatt elvégezni. Ezzel a természettudományos és műszaki modellezés – praktikus szempontból – magasabb szintre lépett. Az informatikai-számítástechnikai kompetencia itt kapcsolódik szorosan a matematikai és a természettudományos kompetenciához. A természettudományos és műszaki-technikai kompetencia magában foglalja a kételkedő, kritikus és kíváncsi attitűdöt, a megismerés és konstruálás iránti vágyat, valamint a biztonsággal és fenntarthatósággal kapcsolatos etikai kérdések iránti érdeklődést is. Ezen a ponton szintén kapcsolódik az informatikához.

A *hatékony és önálló tanulást* nagymértékben segítheti az informatika azzal, hogy új eszközöket ad a kezünkbe: általános és speciális alkalmazások, elektronikus tananyagok, e-könyvek, internetes adatbázisok, multimédia oktatóprogramok, valamint elektronikus oktatástechnikai eszközök (projekttor, interaktív tábla …). A hatékony és önálló tanulás fel is tételezi, hogy rendelkezünk megfelelő digitális kompetenciával, ismerjük és tudjuk használni a fenti eszközöket. Az informatikai eszközök segítik a motiváció és az összpontosított figyelem folyamatos fenntartását, ezért is alkalmasak a legtöbb tantárgy tanulására.

Az informatikai eszközök, a médiainformatika és az infokommunikáció lehetőségei új tanulási technikákat kínálnak minden tantárgyban a tanórákon és az órán kívüli felkészülésben. Az informatika tantárgy egyik célja, hogy a fenti eszközöket és módszereket megismertesse a tanulókkal.
Az informatika gyakorlatorientált tantárgy, ami nem csak azt jelenti, hogy jelentős a számítógépes gyakorlati tevékenység, hanem azt is, hogy a feladatok zöme a hétköznapi élettel, a közösségi, iskolai és családi életvitellel, a munkával, alkotással és tanulással kapcsolatos. Mindez kitűnő lehetőséget teremt *a szociális és állampolgári kompetenciák* fejlesztésére. Az IKT eszközök gyakori használata megköveteli, hogy az egyén rendelkezzen a biológiai és mentális egészség megőrzésének képességével, ugyanis a túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító és függőséget okozhat. Az internet soha nem látott mértékben lehetővé teszi más társadalmak és kultúrák megismerését és elismerését, ezzel hozzájárul az állampolgári kompetencia fejlesztéséhez. Az információ nyilvánossá válása lehetőséget ad a demokrácia erősítésére.

Az informatikaoktatás hozzájárul az állampolgári kompetencia fejlesztéséhez, amennyiben külön foglalkozik az informatika kultúrtörténetével és az információs társadalommal, kiemelve az informatika jogi és etikai vonatkozásait. Az informatikai kompetenciák szükségesek a munka világának szinte minden információkezelést és szellemi tevékenységet igénylő területén.

Az informatikaoktatás elősegíti a *kezdeményezőképesség és a vállalkozói kompetencia* tudatos fejlesztését is. A gyakorlati feladatok megoldása során olyan készségeket és képességeket fejleszt, mint a tervezés, szervezés, irányítás, elemzés, kommunikálás, a tapasztalatok értékelése, egyénileg és csapatban történő munkavégzés. Az informatikaoktatás tág lehetőségeket teremt az innovatív és kreatív problémamegoldásra.

Az információs termékek alkotása, tervezése és gyártása során fontos szempont a mű, illetve a dokumentum esztétikai megjelenése és kifejezőképessége. (Gondoljunk a könyvkiadásra, a multimédiára vagy a webhelyekre.) Rohamosan fejlődik a digitális vagy digitalizált műalkotások, illetve művészetek száma is. Az informatika-

oktatás az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* kompetenciafejlesztésének egyik korszerű eszköze.

Az iskolai számítógépes hálózat, az internet és a könyvtár forrásközpontként történő felhasználásával fejleszteni kell az önműveléshez szükséges attitűdöket, képességeket és tanulási technikákat. A könyvtári informatikának fel kell készítenie a tanulókat az információk elérésére, kritikus kiválasztására, feldolgozására és közlésére. Cél az iskolai és más típusú könyvtárakban a könyvtári eszközökkel végzett tevékenységek gyakoroltatása, tudatos és biztos használói magatartás kialakítása is. Mindehhez azonban nem elég az informatika tantárgy. A tanulóknak ismerniük és használniuk kell az informatikai eszközöket a különböző órákon és a felkészülésük során is.

A *Nemzeti alaptanterv kiemelt fejlesztési feladatai* a kulcskompetenciákra épülnek. Egyes kulcskompetenciák meghatározó szerepe különösen megfigyelhető az aktív állampolgárságra és demokráciára nevelés, a gazdasági nevelés, a környezettudatosságra nevelés, a tanulás tanítása, a felkészülés a felnőtt lét szerepeire, kiemelt fejlesztési feladataiban. Az informatikaoktatás és nevelés részben az ismeretek szintjén, nagyrészt azonban a feladatmegoldások, problémamegoldások, alkalmazások szintjén építi be a kiemelt fejlesztési feladatokat napi gyakorlatába.

Az informatikaoktatásban a *differenciálás* azt a célt szolgálja, hogy a tanulók érdeklődésüknek megfelelően, minél teljesebben bontakoztathassák ki személyiségüket. Ennek érdekében olyan differenciálást kell alkalmazni, amely optimálisan alkalmazkodik az egyének tudásához, kompetenciáihoz, olyan szervezési, irányítási és értékelési módokat kell alkalmazni, amelyek előmozdítják a tanulás belső motivációinak kialakulását és fejlesztését. Az egyéni és a kooperatív tanulási technikák, valamint az IKT alkalmazása erre különösen tág teret nyújt az informatikában.

A tantárgy célja hogy megismertesse az informatika eszközeit, módszereit és fogalmait, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását, tudásuknak, digitális kompetenciájuk fejlesztését, alkalmazását más tantárgyakban, későbbi tanulmányaikban, a mindennapi életben, a szórakozásban és a munkában. Fontos, hogy a tanulóknak sikerélményük legyen az informatikaórákon, és megfelelő motiváltsággal törekedjenek ismereteik folyamatos megújítására. Cél olyan attitűd kialakítása, hogy az egyén érezze, képes tevékenyen bekapcsolódni az egész világra kiterjedő információs társadalomba.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes és az oktatásban előforduló más intelligens informatikai eszközökkel végzendő munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Legyen képes a számítógéppel és más intelligens informatikai eszközökkel való kommunikációra (interaktív kapcsolat tartására). Tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait. Szerezzen jártasságot az informatikai eszközök és információhordozók használatában. Ismerje a használt informatikai eszközök működési elveit.

Legyen képes a különböző formákban megjelenő adatokat felismerni; tudjon adatot különféle formákban megjeleníteni, szemléltetni, vizsgálni. Ismerje az alapvető dokumentumformákat, ezeket legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére. Tudjon kezelni és szerkeszteni multimédiás dokumentumokat. Szerezzen tapasztalatokat az adatok különféle formáinak (szöveges, hangzó, képi) együttes kezelésében, tudjon adatokat megkeresni, elérni adatbázisból, számítógépes hálózatból. Tudjon oktatóprogramokat használni.

Legyen képes egy probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert eszközök, programok, alkalmazások és módszerek közül a megfelelőt. Legyen tudomása az intelligens eszközökről és növekvő jelentőségükről.
Legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében, az iskolában előforduló tevékenységek algoritmizálható részeit. Helyesen használja a logika bizonyos elemeit (és, vagy, nem, ha … akkor …). A problémamegoldás során ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket. Ismerje fel az adatok és az eredmények kapcsolatát. Egyszerű feladat megoldásához legyen képes algoritmust készíteni, és az algoritmust megvalósítani számítógépen (a használt fejlesztő rendszerrel). Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat.

Kísérletezzen egyszerű folyamatok számítógépes modelljeivel, figyelje meg a paraméterek módosításának hatását.
A tanuló ismerje a közvetett (technikai) kommunikáció modelljét és néhány eszközét. Legyen jártas a hálózat alapszolgáltatásainak önálló használatában. Tudjon adatokat megkeresni, letölteni és elhelyezni az interneten. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén: csoportos kommunikációs formák, elektronikus levelezés. Tudja használni a mobilkommunikáció lehetőségeit.

Legyen tájékozott a média (internet, televízió, rádió) szerepéről. Ismerje a hagyományos médiumok elektronikus megfelelőit (például elektronikus könyv, folyóirat, zene). Ismerje és használja az internetes portálokat, digitális fényképezést, a multimédiát. Ismerkedjen az új médiumokkal (virtuális valóság, interaktív média). Tudjon használni médiainformatikai eszközöket a tanulási folyamatban és a szabadidős tevékenységben.
A tanuló ismerkedjen meg a számítástechnika történetével, a mai informatika alkalmazásaival és fejlődési irányaival. Ismerje meg és értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Tanulmányozza az informatika társadalmi szerepét, az információs társadalom főbb jellemzőit, az újonnan felmerülő pszichológiai és szociális kérdéseket. Ismerje a programok és adatok használatának jogi és etikai alapjait (szerzői jog, személyes adatok, hitelesség). Legyen tudatában a túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító és a személyiségre káros hatásainak (pl. játék-függőség, gerinc vagy a szem károsodása). Legyen tájékozott az e-kereskedelemről. Tudjon terméket és szolgáltatást interneten rendelni, illetve vásárolni.

A tanuló rendszeresen használja az iskolai könyvtárat, mint információs-tanulási forrásközpontot, vegye igénybe szolgáltatásait. Alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait, informatikai eszköztudását, és a megfelelő viselkedés normáit. Ismeretei bővítéséhez, tanulási feladataihoz szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár, az internet és az elektronikus könyvtár használatában. Feladatai megoldásához rendszeresen használja a folyóiratokat, lexikonokat, szótárakat, kézikönyveket, az ismeretterjesztő irodalmat, a különböző médiumokat, valamint az interaktív multimédiát. A dokumentumtípusok ismeretében legyen képes azok önálló használatára. Ismerje a könyvtártípusokat, a kézikönyvtár informálódásban betöltött szerepét. Tudjon különböző szempontok szerint dokumentumokat keresni nyilvántartásokban, a könyvtár adatbázisaiban, katalógusaiban. Tudjon forrást és információt keresni a tájékoztató eszköznek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával. Tudjon a dokumentumokból idézni, és a forrásokra szabályosan, etikusan hivatkozni. Tudjon feladata megoldásáról beszámolni a különböző forrásokból szerzett információk elemzése és feldolgozása alapján.

9. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Az informatikai eszközök használata	
Hardver- és szoftverkörnyezet	Ergonómiailag megfelelő számítógépes munkakörnyezet. A Neumann-elvű és más számítógépek felépítése. A számítógép és különféle perifériái. Informatikai eszközök kezelése. Egyes informatikai eszközök működésének fizikai, elektronikai alapjai.	A számítógépterem rendjének, a gépek balesetmentes használatának megismerése. A perifériák helyes használata. Adott informatikai eszközök kezelésének gyakorlása. Az informatikai környezet tudatos alakítása. Az eszközök működési elvének megértése. Például gyűjtsünk információkat korszerű IKT eszközökről kiscsoportokban.
Az operációs rendszer és környezete	Az operációs rendszer és a segédprogramok kezelése, szolgáltatásai. A hálózatok felépítése. A helyi számítógépes hálózat kezelése és szolgáltatásai. Adatbiztonság és a kártékony programok.	Be- és kilépés az iskolai hálózatba. A helyi rendszer, illetve a számítógépes hálózat szolgáltatásainak használata. Szoftverek, adatok etikus használata. Például rendezzünk „vadászatot” kártékony programok és kéretlen levelek ellen. Rendezzünk „nagytakarítást”: törlés,

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Szervizműveletek.	tömörítés, biztonsági másolat, töredezettség-mentesítés … Problémamegoldáshoz a hardver- és a szoftvereszköz tudatos választása.
	Infokommunikáció	
Az információ és a kód	A jelek sokfélesége. Az információ és az adat fogalma. Titkosírás és a kód. Kettes számrendszer. Számok és karakterek kódolása. Kép- és hangkódolás. Logikai műveletek. Információátvitel (telefon).	Az analóg és a digitális jel különbözőségének és átalakíthatóságának megértése. Az információ, az adat, az adatmennyiség fogalmainak helyes használata. Például keressünk, gyűjtsünk szép vagy egzotikus jeleket. Keressünk titkosírásokat. Titkosírások készítése, megfejtése, kódolás. Számok átváltása a kettes, tízes és tizenhatos számrendszerek között. Kalkulátor használata átváltásra. Karakterek kódolása. Logikai műveletek végzése. Logikai feladatok megoldása. Például oldjunk meg érdekes rejtvényeket. A mobiltelefon korszerű szolgáltatásainak használata.
Kommunikáció az interneten	Az elektronikus levelezés fejlett szolgáltatásai. Levelezőlisták. Közhasznú adatbázisok az interneten. Hasznos webhelyek. Céltudatos információkeresés az interneten, részletes keresés logikai kapcsolatokkal, kereső kifejezések, szűrők. Térképek az interneten. Multimédiás anyagok keresése és alkalmazása. Csoportos kommunikációs formák az interneten (fórum, csevegés, telefonálás…).	Levelező program speciális beállításainak alkalmazása. Levelezőlisták használata. Keresés az adatbázisokban. Böngészés és összetett keresés az interneten. Képek és multimédiás anyagok keresése és felhasználása. Térképek használata a világhálón. Fórumok használata. Csevegés, telefonálás az interneten.
Tranzakciók az interneten	Vásárlás, rendelés, ügyintézés az interneten és/vagy mobilon, telefonon. Banki ügyintézés. Hivatalos ügyek intézése (önkormányzati …).	Termékek és szolgáltatások rendelése és vásárlása. E-kereskedelemben történő vásárlás. Tudatos vásárlóvá nevelés.
	Médiainformatika	
	Digitális média(eszközök) az interneten. E-könyvek, portálok. Virtuális valóság alkalmazások.	Elektronikus könyv kezelése, olvasása. Internetes portálok látogatása: tévé, rádió, újság. Virtuális valóság megtekintése, és lehetőség szerint alkalmazása.
	Informatika-alkalmazói ismeretek	
Képszerkesztés és grafika	Képszerkesztők fontosabb szolgáltatásai. A digitális színes képek felépítése és formátumai, típusai.	Rajzoló és képszerkesztő alkalmazások használata. Konvertálás a különböző képformátumok között. A megfelelő

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	A rajzolás eszközei. Képek vágása és retusálása. Fények és színek módosítása. Rétegek használata. Transzformálás. Feliratok. Képek nyomtatása.	rajzeszköz kiválasztása. A rajzeszközök és a színek kezelése. Rajzok, ábrák készítése. Digitális fényképek alakítása retusálása, nyomtatása. Rajzos-szöveges dokumentumok tervezése, az elkészítés szokásos menete. Például képgaléria készítése iskolai eseményekről, rendezvényekről vagy szép épületekről vagy híres és elismert emberekről.
Szövegszerkesztés	Egy szövegszerkesztő szolgáltatásai. Szövegbevitel, javítás, módosítás. Mentés és nyomtatás. Dokumentumok formátumai. Karakterformázás. Bekezdésformázás, oldalformázás. Képek, objektumok beillesztése és formázásuk. Tabulátorok, hasábok. Táblázatok formázása. Stílusok, sablonok használata. Körlevél. Dokumentumtípusok.	Szövegbevitel, gépelés, javítás, korrektúra. Kész dokumentum mentése, nyomtatása. Konvertálás formátumok között. A szöveg karakter szintű formázása. Bekezdések formázása, igazítása, behúzása, listák. Esztétikus oldalak készítése. Képek beillesztése, másolása, formázása. Tabulátorok alkalmazása a dokumentumban. Többhasábos szöveg készítése. Táblázatok bevitele, formázása. Bekezdésstílus készítése. Körlevél szerkesztése. Meghívó, levél, kérvény, meghatalmazás, szerződés, névjegy készítése. Összetett dokumentumok alkotása leírás és minta után vagy szabadon. Például készítsük el kiscsoportban egy osztálykirándulás szépen formázott beszámolóját. A látott nevezetességeket bemutató, az átélt eseményeket leíró formázott szövegeket, képeket és rajzokat.
Multimédiás elemek szerkesztése	A multimédia elemei: szöveg, rajz, fénykép, videó, hang, animáció.	Multimédia dokumentumok készítése, szerkesztése. Hanganyagok és mozgóképek lejátszása multimédia számítógéppel. Például szerkesszük a kiránduláson felvett videókat és mutassuk be az osztálynak.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon alapvető könyvtár- és állományműveleteket végezni a számítógépen. Ismerje a számítógép gyakori perifériáinak funkcióit, tudja használni azokat. Ismerje az adat, információ és kód fogalmát. Képes legyen egyszerű logikai feladatokat megoldani. Használja a leggyakoribb helyi és távhálózati kommunikációs lehetőségeket: e-mail, böngészés, keresés. Tudjon adatbázisban keresni az interneten. Ismerjen szövegszerkesztőt, rajzoló-képszerkesztő alkalmazást. Használjon és ismerjen különféle formátumú dokumentumokat. Önállóan tudjon minta és leírás alapján szöveges dokumentumot szerkeszteni. Tudjon rajzolni, képet módosítani, dokumentumban felhasználni. Tudjon multimédia hanganyagot, mozgóképet lejátszani.

10. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Informatika-alkalmazói ismeretek	
Weblapok szerkesztése	A web mint hipermédia rendszer. Egy weblapszerkesztő szolgáltatásai. Célszerű és esztétikus webhelyek (web-design). Weblapok tulajdonságai. Szövegformázás. Képek tulajdonságai és formázásuk. Abszolút és relatív hivatkozások létrehozása. Táblázatok tulajdonságai. Táblázatok készítése, formázása. Rétegek tulajdonságai és szerkesztése. Adatbevitel. Dinamikus információk.	Hipertext dokumentumok létrehozása és használata. Szöveget, képet tartalmazó esztétikus weblapok készítése, formázása. Hivatkozások rendszerének létrehozása. Táblázatok készítése weblapon. Rétegek létrehozása. Dinamikus objektumok elhelyezése a weboldalon (animációk, hangok, mozgóképek). Például készítsünk saját vagy osztály honlapot. Készítsünk honlapot egy tetszőleges (képzeletbeli) vállalkozásnak, alapítványnak, intézménynek …
	Infokommunikáció	
Publikáció az interneten	Adatok, dokumentumok elhelyezése megfelelő formátumban az interneten. Platformfüggetlen formátumok.	Weboldalak, kisebb webhelyek publikálása az interneten, webfejlesztő vagy ftp program alkalmazásával. Publikáljuk a honlapunkat.
	Informatika-alkalmazói ismeretek	
Prezentációkészítés	Prezentációs dokumentumok felépítése, sablonok. Szövegbevitel. Képek, mozgóképek. Rajzok. Animációk. Táblázatok, diagramok. Vetítés, interaktivitás.	Esztétikus, dinamikus és interaktív bemutató tervezése a tartalom, forma és működés szempontjából. Bemutatók, elektronikus faliújságok létrehozása. Bemutatók szerkesztése. Bemutatók vetítése és kiselőadások megtartása. Például készítsünk reklámot, kirakati bemutatót egy vagy több termék részletes bemutatásához. Készítsünk interaktív bemutatót egy utazásról.
Táblázatkezelés	A táblázatkezelők szolgáltatásai. A táblázatok felépítése, alapfogalmak. Adattípusok és formátumok. Hivatkozások, műveletek, képletek. Képletek és adatok másolása. Hivatkozás más munkalapra. Rendezés. Táblázatformázás. Különféle függvények használata. Diagramkészítés, grafikonkészítés. Logikai műveletek és függvények. Keresőfüggvények.	Táblázatkezelővel megoldható feladatok áttekintése. Adatok csoportosítása, értelmezése. A feladatmegoldáshoz szükséges táblázatok, adattípusok tervezése. Adatok bevitele a táblázatba. Műveletek, képletek, függvények alkalmazása. Táblázatok formázása, diagramok készítése. Tantárgyi feladatok megoldása. Például oldjunk meg fizika feladatokat, modellezzünk fizikai rendszereket táblázatkezelővel. Végezzünk gazdaságossági számításokat, az egyéni életvitelt érintő problémák kapcsán (biztosítás, mobil tarifák …) Függvények ábrázolása. Adatok grafikus ábrázolása, statisztikai jellemzők kiszámolása, következtetések levonása.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Könyvtári informatika	
	Könyvtárak története. Könyvtárak típusai és szolgáltatásaik. A könyvtári médiumok, dokumentumok csoportosítása. Katalógusok és tájékoztató eszközök. Forrás- és információkeresés. Könyvtári médiumok használata a tanulásban.	Kutatások és kiselőadások, bemutatók a könyvtárak kultúrtörténetéből. A könyvtári szolgáltatások megismerése. Megadott művek keresése és tematikus gyűjtőmunka a könyvtár állományában. Forrás- és információkeresés. Például keressünk szövegeket és oktatási anyagokat a „hatékony és önálló tanulás” témakörben, a könyvtárban és az interneten. Elemezzük a talált anyagokat és állítsunk össze 1 – 3 oldalas ajánlást, különféle hivatkozásokkal „Hogyan tanuljunk?” címmel. A médiumok megkülönböztetése formai és használati jellemzőik, információs értékük alapján. Különféle könyvtári médiumok használata.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon egyszerű weboldalt szerkeszteni alkalmazással, hiperhivatkozást elhelyezni. Tudjon néhány diából álló esztétikus és tartalmas bemutatót készíteni és levetíteni. Ismerje a táblázatkezelés alapfogalmait, és feladatmegoldáshoz tudjon táblázatokat tervezni, szerkeszteni, benne képletekkel, függvényekkel számításokat végezni. Tudjon műveleteket táblázatban végezni, és összefüggéseket diagramon megjeleníteni.
Ismerje a könyvtártípusokat. Ismerje a könyvtári médiumokat, dokumentumokat, és használja az iskolai könyvtár alapvető szolgáltatásait. Legyen képes tájékozódni a könyvtár tér- és állományszerkezetében. Tudjon forrásokat keresni a könyvtár katalógusaiban.

11. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Informatika-alkalmazói ismeretek	
Adatbázis-kezelés	Adatbázismodellek, alapfogalmak. Az adatbázis-kezelő főbb szolgáltatásai. Adatbázis tervezése. Adattáblák közötti kapcsolatok. Adattípusok, táblák létrehozása. Űrlapok, interaktív adatkezelés. Egyszerű lekérdezések. Jelentés készítése, nyomtatása. Többtáblás lekérdezések. Szűrés, keresés, rendezés, összesítés. Az SQL használata.	Adattábla, mező, rekord, kulcs, állomány fogalmak értése, helyes használata. Adatok tárolásához egyszerű adatbázis tervezése és kialakítása. Például készítsünk adatbázist a könyveinkről, lemezeinkről. Adattáblák létrehozása. Űrlapok használata. Kapcsolatok kialakítása. Lekérdezések. Jelentés készítése. Kész relációs adatbázis alapszintű kezelése. SQL programozás. Használjunk adatbázisokat hétköznapi problémák (kérdések) megoldására! Például: hány kalóriát tartalmaz egy étel, hol és mikor játszanak egy filmet,

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
		színdarabot, milyen tömegközlekedési eszközzel és mikor juthatunk el A városból B-be?
	Térinformatikai adatbázisok	Térinformatikai adatbázisok: térképek, térképi keresők, útvonalkeresők használata a gyakorlatban. Például ismerjük meg és használjuk a Google Earth rendszert.
	Infotechnológia	
Algoritmizálás, adatmodellezés	Algoritmusok a gyakorlatban. Algoritmusok leírása általános eszközökkel. Programozási nyelvek és a programok. Egy fejlesztő rendszer használata. Elemi adattípusok. Konstansok és változók. Adatok bevitele, tárolása és megjelenítése, közlése. Képletek és függvények használata. Feltételes elágazások. Ciklusok típusai. Összetett adattípusok, tömbök. Típusalgoritmusok. Rekurzió. A programkészítés lépései. Problémák megoldása számítógépes modellekkel.	Hétköznapi tevékenységsorok, algoritmusok leírása. Adott feladat megoldásához algoritmus tervezése. A szükséges adatok és eredmények megtervezése. Elemi és összetett adatok, képletek és függvények használata. Elágazások és ciklusok alkalmazása. Fejlesztő rendszer használata. A kész program tesztelése és alkalmazása. Típusalgoritmusok alkalmazása életszerű, gyakorlati feladatok megoldása során. (Összegzés, keresés, megszámlálás, rendezés.) Egyszerű modellek megismerése, „kísérletezés” a modellekkel. Például oldjunk meg, algoritmizáljunk matematikai feladatokat, modellezzünk egyszerű fizikai rendszereket.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon információt keresni, megjeleníteni adatbázisban. Tudjon adattáblát feltölteni megfelelő adatokkal. Képes legyen adatbázisban egyszerű lekérdezést végrehajtani.
Tudjon értelmezni alapvető algoritmusokat. Képes legyen egyszerű elágazást és ciklust tartalmazó algoritmust leírni és értelmezni. Képes legyen egyszerű feladat megoldásához algoritmust tervezni, leírni, kódolni, számítógépen futtatni és az eredményt értelmezni.

12. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Infotechnológia	
Folyamatok és rendszerek modellezése	Problémák megoldása számítógépes modellekkel.	Egyszerű modellek megismerése vagy fejlesztése, „kísérletezés” a modellekkel. Szimulációk számítógéppel, a paraméter-módosítás hatásai. Irányítsunk, szabályozzunk valós vagy virtuális eszközöket. Kísérletezzünk a modellekkel. A szimulációk eredményeinek megfogalmazása.
Problémamegoldás	Informatikai eszközök és módszerek kiválasztása és komplex alkalmazása. Tantárgyi és iskolai problémák, feladatok megoldása. Számítógéppel irányított és/vagy intelligens rendszerek.	Problémamegoldó tevékenység tervezése. Problémák megoldása egyénileg vagy csoportban. Kooperatív munkák, projektek. Számítógépes mérés. Robotok és/vagy virtuális eszközök szabályozása, tanítása, irányítása.
	Információs társadalom	
Az informatika fejlődéstörténete	Információs korszakok a történelemben. A számítástechnika története. Az internet és az IKT forradalma. Fejlődési trendek, a robotok. Az IKT veszélyei a személyiségre, illetve az egészségre.	Kutatómunkák és dolgozatok, prezentációk, weblapok írása és/vagy bemutatása, előadása az informatika történetének egy-egy érdekes eszközéről vagy technológiájáról.
Az információs társadalomról	Az információs vagy tudástársadalom fő jellemzői. A gazdaság, a környezet, a kultúra és a személyiség az információs társadalomban. A környezetvédelem lehetőségei. Az élethosszig tartó tanulás. Az információ (adat, tudás, felfedezés, szabadalom, találmány, szerzői mű …) mint termék, szolgáltatás és .	Kutatómunkák az információs társadalomról. A jellemzők megvitatása, összevetése a legújabb szociológiai, gazdasági adatokkal. Az *elektronikus demokrácia* osztály- vagy iskolaszintű „kipróbálása”, és/vagy társadalmi méretű esélyeinek megvitatása. Az információ és a tudás mint érték: a társadalmi lét különböző szféráiból vett példák megbeszélése.
Etika és jog	A szoftverek csoportosítása a felhasználói jog szerint. A szellemi termékek védelme, felhasználása és a szerzői jog. Alapvető viselkedési, publikálási szabályok. A szabad felhasználás köre.	Konkrét szoftverek csoportosítása. Licencszerződések tanulmányozása, szövegértése. A szerzői és a szabadalmi jogból idézett szövegek tanulmányozása, megértése.
Adatvédelem. Az információ megbízhatósága.	Adataink védelme. Az adatok hitelessége. Az információ és a tudás megbízhatósága. Az internetes források megbízhatósága.	Adatok (adataink) csoportosítása az értékük és a szükséges védelem (titkosság) szerint. Hagyományos és elektronikus hitelesítés. Példák felkutatása a média információinak megbízhatóságával kapcsolatban,

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
		az „elhallgatott” információ szerepe. A tudományos és az általtudományos ismeretek felismerése, megkülönböztetése.
	Könyvtári informatika Médiainformatika	
	Az iskolai könyvtár információs rendszere. Elektronikus könyvtár, internetes adatbázisok használata. Digitális könyvtári médiumok. Katalógusok és tájékoztató eszközök. Forrás- és információkeresés. Az információkeresés stratégiája, műveletei és algoritmusai. Forrásfelhasználás.	A könyvtári információs rendszer felhasználása a tanulásban. Információs szükségletek felismerése és kifejezése. Forrás- és információkeresés. A problémahelyzetnek megfelelő tájékoztató eszközök kiválasztása és komplex használata. A médiumok tartalmi hitelességének, formai esztétikai értékének megítélése. Könyvtári médiumok alkotó felhasználása az etikai normák követésével.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes számítógépes modellel dolgozni, az eredményeket értelmezni. A tanuló ismerje az információs társadalom legfontosabb jellemzőit. Tudja, hogy a szellemi termékeket a jog védi. Tudja, hogy a szoftvereket csak a licencben meghatározott feltételekkel szabad használni (a copyleft kivételével). Legyen tudatában az adatvédelem fontosságának.

A tanuló tudjon jegyzéket készíteni a megtalált forrásokról. Ismerje és kövesse a forrásfelhasználás szabályait és etikai normáit. Tudjon tájékozódni a közhasznú információs forrásokról. Legyen képes a problémahelyzetnek megfelelő tájékoztató eszközök kiválasztására és használatára.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók számonkérése során a hagyományos osztályozás mellett használjuk a rövidebb-hosszabb szóbeli értékelést is. A tanulást segítő diagnosztikus értékelés úgy hatékony, ha megadjuk a javítás lehetőségét, hiszen legfőbb feladatunk a tanuló informatikai kompetenciáinak fejlesztése. Ez az értékelés a tanulási folyamat irányításának eszköze, nem a tanulók rangsorolása. Ezzel szemben a végső jegynek az informatika tudásszintet kell tükröznie, nem más szaktárgyi tudást, nem a magatartást vagy egyéb szempontot.

A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli beszámoló
- Írásbeli beszámoló egy-egy résztémából. Törekedni kell arra, hogy a feladat megoldásához más szaktárgyi tudást és készséget, vagy egyéb ismeretet csak minimális mértékben használjunk. A feladatok ne legyenek sem túl szokatlanok, sem túl bonyolultak, az órai gyakorlathoz igazodjanak, emellett adjunk olyan feladatot is, amely a tehetségesebb és gyakorlottabb tanulóknak szól. Csak azt szabad értékelni, amit a feladat egyértelműen kér (előír). A tanulónak ne kelljen kitalálnia, hogy a kérdéseken túlmenően mire vagyunk még kíváncsiak. Írásbeli munka lehet fogalmakat, ismereteket vagy a problémamegoldást ellenőrző dolgozat, nagyobb otthoni vagy könyvtári munkára építő házi dolgozat, vagy témazáró elméleti feladatlap. A tanulóknak legtöbbször gyakorlati feladatokat kell megoldaniuk az operációs rendszert és a különböző alkalmazásokat vagy a könyvtárat használva.
- Szóbeli felelet lehet egy-egy kérdésre adott válasz, hozzászólás, kiselőadás például az informatika történetéből, beszámoló valamely összetett feladat megoldásáról.
- Kiselőadás (például az informatika történetéből), írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.

Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

BEVEZETÉS A FILOZÓFIÁBA

Célok és feladatok

A bölcsesség a mindennapi élet része, természetesen nem a nagy filozófusok tanításainak ismerete, hanem a bölcsesség életirányító funkciója értelmében. Ezért fontos, hogy a felnövekvő ifjúság ismerje meg a bölcselet és az élet kapcsolatát.
A filozófia a hagyományos filozófiai felfogás szerint a valóság egyetemes és mindent átfogó horizontjában „gondolkodik" a létről. A teljesség felől és a teljesség megértésének igényével közelít a létezőhöz.
Globalizálódó korunkban a filozófia jelentősége nő, mert segíthet a tájékozódásban, világképünk megteremtésében, az információözön célszerű szelektálásában és felhasználásában.
A tantárgy tanítási anyagának megjelölése a filozófia meghatározásának nehézségéből adódik. Nem létezik egy igaz filozófia, hanem csak kérdések vannak, melyek nagy része állandó; és válaszok, melyek az emberi gondolkodás történetében igen különbözők. Jaspers szerint a filozófia úton-levést jelent. Létjogosultságát ma is az ember azon értelmi-érzelmi igénye adja, mely a világmindenség egészének megértésére irányul. (Ez igaz lehet akkor is, ha éppen a megértés lehetetlenségével szembesülünk.) Ennek az igénynek a felkeltésére, illetve megerősítésére már a középiskolában lehetőség és szükség van.
A középiskola záró évfolyamán, az érettségi évében, heti egy órában a tantárgy célja természetesen nem lehet az, hogy a tanulók részletes és alapos ismereteket és tájékozottságot szerezzenek akár csak az európai filozófiai gondolkodás két és fél évezredes fejlődéséről, problémáinak mérhetetlen gazdagságáról, az utóbbiak megoldására tett megújuló erőfeszítések során felhalmozódott páratlan szellemi tőkéről.
A megvalósítható célnak ennél sokkal szerényebbnek kell lennie.
A tanulók szerezzenek tapasztalatokat a filozófia sajátos, az emberi szellem minden más tevékenységi formájától különböző gondolkodásmódjáról.
Alakuljon ki bennük az emberi léttel kapcsolatos kérdések feltevésének és az önálló válaszkeresésnek a képessége; ébredjen fel bennük az igény, hogy felismerjék saját koruk lényegi problémáit és reflektáljanak a felvetődő kérdésekre.
Ismerjék fel a filozófiának más emberi szellemi területeket integráló és szintetizáló szerepét, értékhordozó voltát.
Ismerjék fel azt, hogy a filozófia a közös európai kultúra egyik pillére.
Alakuljon ki a tanulókban az egészséges kritikai szemlélet s a tárgyszerű, indulatmentes vitakultúra. Sajátítsák el a logikus érvelés, a vitatkozás szabályait. Szerezzenek tapasztalatokat arról, mit jelent a különböző nézetek és vitapozíciók tisztelete, a tolerancia. Tudatosuljon bennük, hogy a vita alapja az alternatívák számbavétele és a választás szabadságának, a szabadság korlátainak tudomásulvétele.
Ismerjék fel a tanulók, hogyan segítheti mindennapi életüket a filozófia és a tudomány.
Jussanak el annak felismerésére, hogy a filozófia nagy problémái örök emberi kérdésekből fakadnak, s így a régi korok filozófiái nem poros bölcseletek, hanem általános emberi problémáink.
Lássák be, hogy a filozófiai kérdések és a rájuk adott válaszok morális tartalmakat is hordoznak, s hogy minden embernek állást kell foglalnia az erkölcs kérdéseiben.
Tudatosuljon bennük, hogy az a hiteles személyiség, akinek a gondolkodása, a szavai és a tettei szinkrónban vannak.
A tantárgy számára adott szűk lehetőségek arra elegendőek, hogy a tanulókban felébredjen az érdeklődés a filozófia iránt. A fent leírtak megvalósulása jelentős mértékben hozzájárulhat ahhoz, hogy az éretté nyilvánított tanulók erkölcsileg felelősen gondolkodó, kiegyensúlyozott, harmonikus személyiségekké váljanak.
A tanár a tanulói igényeknek és az iskola sajátosságainak megfelelően dönthet arról, hogy a kultúrtörténeti súlypontú, az interdiszciplinaritást hangsúlyozó, kronologikus, problémacentrikus felépítésű (1) tantervet választja, vagy a hagyományos filozófiai diszciplínák felől közelítő, tematikus felépítésű (2) koncepcióját követi.

Fejlesztési követelmények

A filozófiai gondolkodás egyrészt olyan kognitív készségeket tételez fel, mint a problémamegoldó gondolkodás, az érvelési technikák ismerete, a logikus gondolkodás eljárásainak alkalmazása (analízis, szintézis, dedukció, indukció), másrészt olyan integratív képességeket, melyek végül a legmagasabb rendű műveletben, az önálló ítéletalkotásban nyilvánulnak meg. A logikus gondolkodás tizenkét év alatt kialakult igénye és képessége és az elsajátított ismeretek a filozófiaórákon teljességükben megmutatkozhatnak.

Egy-egy filozófiai probléma felvetése és annak kifejtése történhet beszélgetés, vita, szövegértelmezés formájában, az esszé vagy az értekezés műfajában, szóban és írásban. A kifejtés feltétele tehát a nyelvi kultúra megléte, az argumentációs készség, az összefüggések meglátása a különböző felvetésekben, valamint a

személyes állásfoglalás megfogalmazásának igénye. Ha egy filozófiai szövegrészlet a filozófiai probléma felvetésének és kifejtésének a kiindulópontja, akkor előtérbe kerül a szövegelemzésnek, a különböző lehetséges szöveginterpretációk kifejtésének, a gondolatok logikájára való utalásnak, az időbeli tájékozódásnak, az értékelésnek a képessége.

A tanulói megnyilatkozásnak bizonyítania kell a nyitottságot a különböző gondolatrendszerek befogadására, az önálló kérdésfeltevés képességét és a személyes állásfoglalás kialakításának igényét. Filozófiai szövegek értelmezése esetén a problémafelvetés, a kérdések megfogalmazása és a különböző megközelítési módok nyújtanak lehetőséget a készségek értékelésére.

Belépő tevékenységformák

A tantárgy specifikumának megfelelően egyaránt szükséges a kognitív (analízis, szintézis, dedukció, indukció) és az integráló képességek fejlesztése.
Egy adott probléma mindennapi, művészi, tudományos, filozófiai és vallási felvetési módjának a megismerése.
Az egyszerűbb erkölcsi kérdések, életproblémák filozófiai kérdésként való megfogalmazása, filozófiai szempontú értelmezése.
Egyszerűbb filozófiai szövegek olvasása.
Ennek során ismerkedés a filozófia szaknyelvével, alapvető fogalmaival, az értelmezés lehetőségeivel.
Korábban ismeretlen fogalmak megértésének, meghatározásának a gyakorlása a szöveg kontextusából.
Önállóan vagy tanári irányítással a filozófiai probléma felismerése az elemzett műrészletben.
Az olvasott szövegekben ismerje fel a különböző érvelési technikákat.
Fejlessze argumentációs készségét, tanuljon meg különbséget tenni helyes és inkorrekt érvelés között.
Minden tanuló kapjon lehetőséget arra, hogy kialakítsa egyéni álláspontját és véleménye mellett érveljen.
Használatuk révén tanulja meg kezelni a legfontosabb korszerű, magyar nyelven is forgalomban lévő, ismeretterjesztő célú filozófiai kézikönyveket.

A filozófia sajátosságából adódóan a két tantervvariáció eltérő megközelítési módok választását teszi lehetővé. Mindkét változatra érvényes közös követelmény 5-6 filozófus gondolatrendszerének megismertetése és 4–5 probléma megvitatása.

Problémaközpontú filozófia- és művelődéstörténeti megközelítésmód

Témakörök	Tartalmak
Bevezető beszélgetés	Egy választott téma (kérdés, probléma) különböző megközelítésekben (hétköznapi, művészeti, szaktudományos, filozófiai) való bemutatása; a filozófia tárgya, a filozófiai gondolkodás sajátosságai.
Antik filozófia	Az arkhé és a logosz, a létező és a lét, vélekedés és igazi tudás, a világról való beszéd és gondolkodás, az erkölcsi jó, a szókratészi érvelési módszer (preszókratikusok és Szókratész). Az állandó megragadása a változó dolgokban, az igazi megismerés lehetősége, a jó ideája, az ideális állam, a dialógus mint módszer (Platón) a létező és a lényeg szétválasztásának kritikája, anyag-forma kettőssége, a szubsztancia keletkezése és létezése, ideális államformák, az erkölcsi jó, erények, „két szélsőség közötti közép” (Arisztotelész), az erkölcsi jó, erények, boldogság, biztos ismeret a külvilágról, igazságkritérium, szellemi és anyagi világ (epikureusok, sztoikusok, szkeptikusok, újplatonizmus). *Fogalmak* Kozmosz, arkhé, logosz, vélekedés (doxa) és a valódi ismeret (episztémé), szophisztész, dialektika, bábáskodás, idea, részesedés, visszaemlékezés, metafizika, szubsztancia, erény (areté), boldogság (eudaimónia), sztoa, szkepszis.

Témakörök	Tartalmak
	Ajánlott műrészletek Hérakleitosz: Töredékek B 1; Parmenidész: Tanköltemény B 8 1–61; Platón: Állam VII. 514 a–518 b (Barlanghasonlat); Szókratész védőbeszéde, Lakoma (részletek); Arisztotelész: Politika, Poétika (részletek), Nikomakhoszi Etika II. 5–6. 1106b–1107 a; Epiktétosz: Kézikönyvecske 1. fejezet; Epikurosz levele Menoikeuszhoz (részlet); Seneca: Az élet rövidségéről.
Középkori filozófia	A keresztény teológia és az antik filozófia, a kereszténység világ- és istenfelfogása (patrisztika), hit és tudás, test és lélek dualizmusa. A boldogság mibenlétének keresése, Isten felé irányuló szeretet, az igazságot kereső ember, a rossz mint léthiány, a szabad akarat (Szent Ágoston). Az általános fogalmak és az egyedi létezők viszonya, értelmi és hitigazság, Isten létének öt úton történő bizonyítása, skolasztikus érvelési módszer (skolasztika, Aquinói Szent Tamás). *Fogalmak* Patrisztika, semmiből való teremtés, teológia, logosz, immanens és transzcendens világ, boldogság, erkölcsi rossz, szabad akarat, skolasztika, univerzália-vita, realizmus, nominalizmus, ontológiai istenérv, skolasztikus érvelési módszer, tomizmus. *Ajánlott műrészletek* Szent Ágoston: Vallomások VII. könyv III–V., VII., XI–XVI. (a szabad akarat és a rossz kérdései). Aquinói Szent Tamás: Summa Theologiae, Pars.I, Questio I., Art. 1–2.
Újkori filozófia	Biztos ismeretelméleti kiindulópont keresése, tapasztalat és értelem, kételkedés, a „velünk született eszmék” tana és kritikája (Bacon, Descartes, Locke), (magyar filozófiai vonatkozás: Apáczai Csere János). Társadalmi szerződés elméletek, a hatalom legitimitásának kérdése, a közjó és az egyéni érdek, radikális szakítás a klasszikus természetjogi tradícióval (Locke, Rousseau). A felvilágosodás, az ész és az értelem lehetőségei és korlátai, a tudományos haladásba vetett hit (enciklopédisták, Kant). Túllépés az empirizmus és a racionalizmus egyoldalúságán, „kopernikuszi fordulat”, a jelenségvilág és a magukban lévő dolgok világa, a morális jó (Kant). Átfogó metafizikai rendszer, a gondolkodás és a lét, a szabadság és a szellem kibontakozási folyamata a világtörténelemben (Hegel). *Fogalmak* Racionalizmus és empirizmus, módszeres kétely, szubsztanciák: Isten, a gondolkodó és a kiterjedt dolog, velünk született eszmék, idea, tabula rasa, társadalmi szerződés elmélet, természetjog, természeti törvény, liberalizmus, Sapere aude!, ráció, deizmus, tapasztalati és nem tapasztalati ismeretek, analitikus és szintetikus ítéletek, kopernikuszi fordulat, kategorikus imperativusz, abszolút eszme, triád-forma: tézis, antitézis, szintézis, dialektika. *Ajánlott műrészletek* Descartes: Elmélkedések a metafizikáról 1–3. Locke: Értekezés az emberi értelemről II. könyv, I. fejezet, 1–5. §, (Második) Értekezés a kormányzatról II., VII., XI–XII. fejezet. Rousseau: A társadalmi szerződésről, I–II. könyv. Kant: Válasz a kérdésre: Mi a felvilágosodás ? A tiszta ész kritikája. Bevezetés. Hegel: Előadások a világtörténet filozófiájáról (részletek).
19–20. századi filozófiák	Az individuum és a világ viszonya, az individuum létezése, választási lehetősége, a hit és a létezés, a dionüszoszi, az apollóni és a szókratészi ideál, „minden érték átértékelése”, Isten halott, az értékteremtő ember, „ugyanannak örök visszatérése”, a hatalom akarása (Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche, magyar filozófiai vonatkozások: Hamvas Béla).

Témakörök	Tartalmak
	A fenomenológia mint leíró módszer és a priori tudomány, az emberi létezés és lényeg, szabadság, választás, felelősség, szorongás, Semmi, a létre vonatkozó kérdés újbóli feltevése, a lét és a létező, (Sartre, Heidegger). A világ értelmezésére, illetve megváltoztatására törekvés, a világ anyagi egysége, a praxis és a teória viszonya (Marx, magyar filozófia: Lukács). A megismerés, az elméletalkotás stádiumai, értelem és jelentés, a kijelentések logikai elemzése és igazolhatósága, nyelv és valóság, tudományfejlődés (Comte, Bécsi Kör, Wittgenstein, Kuhn, magyar filozófiai vonatkozások: Pauler Ákos, Polányi Mihály, Lakatos Imre). Az emberi tér átalakulása a posztindusztriális társadalomban, manipulált fogyasztás, a tudás hatalmi kérdéssé válása, metafizikai centrum megszűnése, metanarratívák megkérdőjeleződése, diszkurzusok integráló szerepe (posztmodern, pl. Lyotard, Habermas). *Fogalmak* Individuum, egzisztencia, esztétikai, etikai, vallási stádium, dionüszoszi, apollóni művészet, Übermensch, fenomenológia, egzisztencializmus, materializmus, pozitivizmus, analitikus filozófia, logikai pozitivizmus, verifikáció, falszifikáció, nyelvjátékok, kijelentés, paradigma, posztmodern, manipuláció. *Ajánlott műrészletek* Schopenhauer: A világ mint akarat és képzet III. 31–33. §, IV. rész (részletek); Kierkegaard: Félelem és rettegés. Előszó (Ábrahám); Nietzsche: Imígyen szóla Zarathusztra. Előljáró beszéd, A három átváltozásról, A felsőbbrendű emberről. Sartre: Mi az egzisztencializmus? Marx: Tézisek Feuerbachról. Comte: A pozitív szellem (részletek). Schlick: A filozófia fordulata (részletek). Carnap: A metafizika kiküszöbölése (részletek). Kuhn: A tudományos forradalmak szerkezete (részletek). Lyotard: A posztmodern állapot (részletek).

Szisztematikus megközelítésmód

Témakörök	Tartalmak
Mi a filozófia?	A filozófia fogalma és tárgya, eredete, viszonya a szaktudományokhoz, a valláshoz, a művészethez és a mindennapi élethez. *Fogalmak* Csodálkozás, tapasztalat (empíria), kételkedés (szkepszis), logosz *Ajánlott műrészletek* Platón: Hetedik levél. Karl Jaspers: Bevezetés a filozófiába.
Metafizika, ontológia	A létről való gondolkodás születése, monizmus, dualizmus, pluralizmus, immanencia és transzcendencia. *Fogalmak* Arkhé, logosz, metafizika, jelenség és valóság, idea, részesedés (methexisz), visszaemlékezés (anamnézisz), szubsztancia, lényeg, kauzalitás, teleológia, lét. *Ajánlott műrészletek* Parmenidész: 8. Töredék. Hérakleitosz: Töredékek. Platón: Barlanghasonlat. Arisztotelész: Metafizika. Immanuel Kant: Prolegomena. Martin Heidegger: Mi a metafizika?

Témakörök	Tartalmak
Ismeretelmélet	Szkepszis, racionalizmus és empirizmus, transzcendentalizmus, esszencializmus és fenomenalizmus. *Fogalmak* Idolumok, empíria, racionalizmus, empirizmus, szkepszis, indukció, kriticizmus, a priori szintetikus ítélet, igazság. *Ajánlott műrészletek* Francis Bacon: Novum Organum. René Descartes: Értekezés a módszerről. Immanuel Kant: A tiszta ész kritikája, Előszó. Friedrich Nietzsche: A nem morálisan felfogott igazságról és hazugságról.
Tudományfilozófia	A tudomány fejlődése és a különböző korok tudományosságának összemérhetetlensége. *Fogalmak* Verifikáció, falszifikáció, paradigmaváltás. *Ajánlott műrészletek* Karl Popper: A tudományos kutatás logikája. Thomas S. Kuhn: A tudományos forradalmak szerkezete. + egy választható magyar szerző (pl. Polányi, Lakatos).
Etika	Eudaimonisztikus és erényetikák, deontikus etika, etikai racionalizmus, emotivizmus, materiális és formális etikák, optimizmus és félelem a globalizáció világában. *Fogalmak* Erény, mezotész, igazságosság, szabadság, boldogság, eudaimónisztikus etika, bűn, szabad akarat, Hume villája, maxima, autonómia, kategorikus imperativusz, szabadság és felelősség. *Ajánlott műrészletek* Arisztotelész: Nikomakhoszi ethika. Epiktétosz: Kézikönyvecske. Aurelius Augustinus: Vallomások, A szabad akaratról. David Hume: Értekezés az emberi természetről. Immanuel Kant: A gyakorlati ész kritikája. Jean-Paul Sartre: Egzisztencializmus. Martin- Schumann. A globalizáció csapdája
Vallásfilozófia	A hagyományos, metafizikus filozófiai istenkép és problémái, felbomlása, a modern filozófiai istenkép, világvallások *Fogalmak* Hit és tudás, istenérv, racionalista valláskritika, természetes észvallás, személyes Isten, előítéletek és tolerancia. *Ajánlott műrészletek* Aurelius Augustinus: A rendről. Aquinói Szent Tamás: Summa theologiae. Voltaire: Filozófiai ábécé. Sören Kierkegaard: Félelem és reszketés + egy választható 20. századi szerző (pl. Hamvas Béla). Huston Smith: A világ nagy vallásai
Politikai filozófia	A politika filozófiai tematizálása, szerződéselméletek, a modern polgári szabadságfelfogás, az egyén és a közösség felelőssége, az egyén viszonya a politikához, az állampolgári lét aspektusai, eltérő kulturális és társadalmi csoportok együttélése. *Fogalmak* Politika, az ember, mint társadalmi lény, állampolgári lét, tolerancia, népszuverenitás, közakarat, közjó, szabadság, (pozitív) diszkrimináció. *Ajánlott műrészletek* Niccolo Machiavelli: A fejedelem. Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről. John Stuart Mill: A szabadságról + egy választható 20. századi szerző (pl. Bibó István).

Témakörök	Tartalmak
	Hobbes: Leviatán, Marx: Tézisek Feuerbachról vagy a Gazdasági-filozófiai kéziratok, Fukuyama: A történelem vége, Huntington: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása – művekből vett részletek

A továbbhaladás feltételei

Tudatosuljon a tanulókban, hogy a filozófiai gondolkodásmód az emberi szellem minden más tevékenységi formájától különbözik, ugyanakkor ötvözi azokat. A tanulók ismerjék fel a filozófia integráló, szintetizáló és értékhordozó szerepét az emberi kultúrában.
Legyenek képesek egy-egy szerző jellemző szövegeinek értelmezésére, filozófiai fogalmak jellemző kontextusának felismerésére.
Próbáljanak hétköznapi problémákat filozófiai kérdésekként is megfogalmazni.
Elvárható a tárgyszerű, indulatmentes vitakultúra, a logikus érvelés, a tolerancia, a gondolati alternatívák számbavétele, a választás szabadságának és a szabadság korlátainak tudomásulvétele.

Szempontok a tanulói tevékenység értékeléséhez

Az értékelés és ellenőrzés az elsajátítási folyamat egészét magába foglalja. Ennek értelmében az értékelés kiterjed a tanuló tudására (ismereteire és képességeire), valamint a tanári képességre (didaktikai, metodikai eljárások és módok) egyaránt.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és a szaknyelv alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása,
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, különböző szövegek megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (szöveg-szöveg, ábra-szöveg).
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról, erkölcsi dilemmákról és konfliktusokról, az önálló ítéletalkotás képességének megléte és szintje, a felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis (a problémamegoldó, a logikus gondolkodás, az ismeretek integrációjának színvonala).

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Témazáró dolgozatok írása, értékelése
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

FIZIKA

9–11. évfolyam

A fizika kerettanterv és a Nemzeti alaptanterv viszonya

A fizika kerettanterv összhangban van a Nat-ban megfogalmazott általános értékrenddel, lehetőséget teremt, ajánlásokat fogalmaz meg a Nat által meghatározott kiemelt kompetenciák fejlesztésére. A tanterv alkalmazása során olyan oktatási struktúrák alakíthatók ki, melyek tevékenységközpontú képzést tesznek lehetővé. A kerettanterv tudatosan épít azokra a tanári megoldásokra, melyek a tanulók együttműködését helyezik előtérbe, miközben az egyén felelősségét hangsúlyozzák a közösség munkájában.
A kerettanterv rámutat az emberiség globális problémáinak forrásaira, azok kezelésének, megelőzésének lehetőségeire, a környezettudatos magatartás jelentőségére. A környezetei problémák, értelmezésének és kezelésének gazdasági vonatkozásaira, a gazdasági érdekből fakadó manipuláció veszélyeire, a természettudományok társadalomba való beágyazottságának sajátosságaira.
A természettudományok, ezen belül a fizika felépítését, eszköztárát, a megismerésre, megértésre irányuló alapvető emberi törekvés szemszögéből értelmezve a tanterv logikus és alapos helyzetértékelésre, tudatos, racionális, és felelős döntésekre nevel. A tudományterület fejlődésének történeti bemutatása révén segít annak felismerésében, hogy a természet leírása a valóságról alkotott modellek révén történik, melyek önmagukban nem képviselnek abszolút igazságot, s együtt változnak a világról szerzett tapasztalatainkkal. Mindez ráirányítja a figyelmet az élethosszig való tanulás jelentőségére, valamint a döntésekben megvalósuló kritikus, kétkedő-elemző szemléletmód fontosságára.

A fizika kerettanterv és a kulcskompetenciák fejlesztése

A fizika kerettanterv alapvető céljának tekinti a tanulók felnőtt életének sikeressége szempontjából kiemelt fontosságú kulcskompetenciák fejlesztését, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítést, a személyiségközpontú, interaktív, tevékenykedtető, önálló tapasztalatszerzést lehetővé tevő tanulásra alapozó tanulási eljárások és módszerek terjedésének elősegítését. Mindezek segítséget nyújthatnak a tanulóknak személyes boldogulásukhoz és fejlődésükhöz, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.
A fizika oktatásának központi eleme a természettudományos kompetencia fejlesztése. A természettudományos kompetencia fejlesztése révén a tanuló képessé válik arra, hogy a rajtunk kívül objektíven létezőnek tekintett világ leírásának eszköztárát megismerve értelmezze, s bizonyos mértékig előre jelezze a környezetében lezajló kölcsönhatásokat, tudatosan irányítsa mindennapi cselekedeteit, elemző, objektív módon hozza meg döntéseit.
A természettudományos kompetencia fejlesztése révén a tanuló megismeri a természettudományos leírás, mint módszer hatókörét, lehetőségeit, s azokat a „játékszabályokat”, melyek a természettudományos leírásmód elidegeníthetetlen elemei. Ezáltal a tanuló védetté válik az áltudományokkal szemben, de a megfelelően kialakított természettudományos kompetencia megóvhatja a természettudományos módszerek abszolutizálásának veszélyétől is. E kompetencia birtoklása révén a tanuló felnőttként eredményesebben artikulálhatja nézeteit képviseleti demokráciánk intézményrendszereiben.
A fizika kerettanterv lehetőséget teremt a környezettudatos nevelés megvalósítására. Megmutatja azokat a folyamatokat, melyek során az ember megismerő tevékenysége a természeti környezet megváltoztatására vezet, illetve vezetett, láttatja a változások okait, hatásait, bemutatja a szükséges cselekvés módozatait, annak társadalmi formáit, s ezeken belül az egyén lehetőségeit.
Az anyanyelvi kompetencia fejlesztése (szövegképzés, szövegértés) minden tantárgy (műveltségterület) esetében alapvető törekvés kell hogy legyen. A hétköznapokban illetve a munka világában való boldoguláshoz elengedhetetlen, hogy a tanuló képes legyen különféle tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, összegyűjteni és feldolgozni, belőlük a releváns információkat kiemelni, s az ezekkel kapcsolatos saját gondolatait a helyzetnek megfelelő módon meggyőzően megfogalmazni és kifejezni.
A matematikai kompetencia fejlesztésére a fizika elsődlegesen a számítási feladatok révén alkalmas. A feladatok elsősorban hétköznapi jelenségekhez kapcsolódó számítások lehetnek, melyek a matematikai eljárások alkalmazásának elsajátítására irányulnak gyakorlati ismeretek, adatok, mennyiségek megszerzése, egyes fontos mennyiségi jellemzők nagyságrendjének tudatosítása érdekében. A matematikai kompetencia mentén értelmezhető a becslés, mérési hiba fogalomköre, mely a természettudományos leírásmód alapvető eleme. A matematikai kompetencia körébe tartozik a deduktív és induktív gondolkodási struktúrák fejlesztése, a fejlett logikai képességre épített vita. Ugyanakkor kerülni kell a matematikai kompetencia egysíkú fejlesztését, a fizika

nem alkalmazott matematika, hanem a megismerés egy, filozófiai síkon a matematikától alapvetően eltérő rendszere.
A digitális kompetencia fejlesztését a fizikán belül szintén elengedhetetlen. A világhálón fellehető információk, virtuális kísérletek nagymértékben tágíthatják a tanulók ismeretinek horizontját, s bázisát képezhetik az önálló tanulásnak, s csoportos munkavégzésnek egyaránt. A digitális kompetencia fejlesztése révén a tanulók elsajátítják az információs technikák használatát az információk megszerzése, feldolgozása és átadása vonatkozásában is. Képessé lesznek adatbázisok, táblázatkezelők, szövegszerkesztők használatára, prezentációk készítésére.
A fizika mélyebb megértése elképzelhetetlen önálló tanulás, ismeretszerzés, ismeretfeldolgozás nélkül. Amennyiben a természettudományos kompetenciát megfelelően fejlesztetjük, olyan módszerhez és szemlélethez juttathatjuk tanítványainkat, mely a konkrét tananyagtartalmaktól függetlenül alkalmazható.
A természettudományok, ezen belül a fizika alapvető sajátsága a társadalmi beágyazottság. Mindez azt jelenti, hogy, hogy a kutatások iránya, a motivációk és mozgatók értelmezhetetlenek a társadalmi környezet, á társadalom elvárásinak ismerete nélkül. A természettudományok fejlesztési irányait is nagymértékben befolyásolhatják a társadalom belső folyamatai, s az ebből fakadó döntések. A kutatók munkája is társadalmi jelenségként értelmezhető, – ahogy ezt a tudománytörténet bizonyítja -, a motivációt, a kutatási irányt, de olykor még az „objektív” mérési eredményeket is befolyásolhatják a társadalmi környezet elvárásai. Mindezek alapján a természettudományok, ezen belül a fizika – napjaink problémáinak és a tudománytörténeti ismeretek célirányos feldolgozása révén – alkalmas lehet a szociális és társadalmi kompetenciák fejlesztésére, elmélyítésére. A sikeresen fejleszthető társadalmi kompetenciákon túl, a fizika történetének tanulmányozása révén az egyetemes és nemzeti kultúra bemutatására nyílik lehetőség (az adott terület vonatkozásában). Mindez fejleszti a tanulók énképét, önismeretre nevel, segít értelmezni saját helyüket a közösségben.

Célok és feladatok

A fizikatanítás elsődleges célja a gimnáziumban az általános műveltséghez tartozó korszerű fizikai világkép kialakítása.
A gimnáziumban a fizikai jelenségek közös megfigyeléséből, kísérleti tapasztalatokból kiindulva juttatjuk el a tanulókat az átfogó összefüggések, törvényszerűségek felismeréséhez. Mindehhez a tanári előadás és bemutató mellett a gyerekek aktivitására és motivációjára építő egyéni és csoportos ismeretszerzés módszerei alkalmasak.
A diákokkal láttatjuk a természet szépségét és a fizikai ismeretek hasznosságát. Tudatosuljon bennük, hogy a korszerű természettudományos műveltség a sokszínű egyetemes emberi kultúra kiemelkedően fontos része. Diákjainkban tudatosítani kell, hogy a fizikai ismeretek alapozzák meg a műszaki tudományokat és teszik lehetővé a technikai fejlődést, közvetlenül szolgálva ezzel az emberiség életminőségének javítását. A tudás azonban nemcsak lehetőségeket kínál, felelősséggel is jár. Az emberiség jövője döntően függ attól, hogy a természeti törvényeket megismerve beilleszkedünk-e a természet rendjébe. A fizikai ismereteket természeti környezetünk megóvásában is hasznosítani lehet és kell, ez nemcsak a tudósok, hanem minden iskolázott ember közös felelőssége és kötelessége.
A középiskolában a ismeretszerzés döntően induktív módon történik. A tanulók tudásának és absztrakciós képességének fejlődésével azonban mód nyílik a természettudományos ismeretszerzés másik módszerének, a dedukciónak a megismertetésére is. Az ismert törvényekből kiindulva, következtetésekkel (a fizikában általában matematikai, gyakran számítógépes módszerekkel) jutunk új ismeretekhez, amelyeket azután, ha szükséges, kísérletileg is igazolunk.
A diákok többségében 15–18 éves korban felébred az igény, hogy összefüggéseiben lássák és értsék a természeti környezet jelenségeit, törvényeit. Ezt az érdeklődést felhasználva ismertetjük meg diákjainkkal a modellszerű gondolkodást. A modellalkotással a természet megismerésében döntő lényeglátás képességét fejlesztjük. A modellalkotást a humán és gazdasági tudományok is egyre elterjedtebben alkalmazzák, a módszer lényege a fizika tanítása során hatékonyan bemutatható. A tanulók spontán motivációját felhasználva sikeresen bízhatjuk meg őket önálló vagy csoportos munkával, alkalmazhatjuk a projektmódszert, a szabad témaválasztásban rejlő lehetőségeket.
A diákok érdeklődése a természeti jelenségek megértése iránt nem öncélú, igénylik és elvárják a fizikatanártól, hogy az „elméleti” ismeretek gyakorlati alkalmazását is megmutassa, eligazítson a modern technika világában.
A fizika tanítása során kiemelt figyelmet kell szentelni a többi természettudományos tantárggyal, a matematikával és a technikai ismeretekkel való kapcsolatra.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek
A tanuló tanúsítson érdeklődést a természet jelenségei iránt. Törekedjen azok megértésére. → természettudományos-, esztétikai kompetencia.

Legyen jártas a vizsgálódás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők megkülönböztetésében. → természettudományos kompetencia.

Tudja a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert tapasztalatokat rendezni, áttekinteni. Legyen gyakorlott a jelenségek, adatok osztályozásában, csoportosításában, összehasonlításában, ismerje fel az összefüggéseket. → matematikai és természettudományos kompetencia.

Legyen képes a kísérletek eredményeit értelmezni, azokból következtetéseket levonni és általánosítani. Megszerzett ismereteit tudja a legfontosabb szakkifejezések, jelölések megfelelő használatával megfogalmazni, leírni. → anyanyelvi-, természettudományos kompetencia.

Tudja a kísérletek, mérések során nyert adatokat grafikonon ábrázolni, kész grafikonok adatait leolvasni, értelmezni, egyszerűbb matematikai összefüggéseket megállapítani. Legyen gyakorlott egyszerűbb vázlatrajzok, sematikus ábrák készítésében és kész ábrák, rajzok értelmezésében. → matematikai-, természettudományos kompetencia.

Legyen jártas az SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek, azok tört részeinek és többszöröseinek használatában. → természettudományos kompetencia.

Legyen képes a tananyaghoz kapcsolódó, de nem feldolgozott jelenségeket értelmezni. → természettudományos kompetencia.

A környezet- és természetvédelmi problémák kapcsán tudja alkalmazni fizikai ismereteit, lehetőségeihez képest törekedjék a problémák enyhítésére, megoldására. → természettudományos, szociális és állampolgári kompetencia.

Tudja, hogy a technika eredményei mögött a természet törvényeinek alkalmazása áll. Ismerje fel a mindennapi technikai környezetben a tanult fizikai alapokat. → természettudományos kompetencia.

Ismerje a számítógép által kínált lehetőségeket a fizika tudományában és a fizika tanulásában. Tudja, hogy a számítógépek hatékonyan segítik a fizikai méréseket, nagymértékben növelik a mért adatok mennyiségét és pontosságát, segítik az adatok gyors feldolgozását. Számítógépes szimulációs programok, gépi matematikai módszerek segítséget kínálnak a bonyolult fizikai folyamatok értelmezéséhez, szemléltetéséhez. A számítógépek oktatóprogramokkal, animációs és szemléltető programokkal, multimédiás szakanyagokkal segítik a fizika tanulását. A tanuló szerezzen alapvető jártasságot számítógépes oktatóprogramok, multimédiás oktatóanyagok használatában, képes legyen önálló prezentáció készítésére. → digitális kompetencia.

Váljon a tanuló igényévé az önálló és folyamatos ismeretszerzés. → hatékony, önálló tanulás

Legyen képes önállóan használni könyvtári segédkönyveket, különböző lexikonokat, képlet- és táblázat-gyűjteményeket fizikai ismereteinek bővítésére. Értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű természet-tudományi ismeretterjesztő kiadványok, műsorok információit, tudja összevetni azokat a tanultakkal. Tudja megkülönböztetni a médiában előforduló szenzációhajhász, megalapozatlan „híradásokat” a tudományos értékű információktól. Tudja, hogy tudományos eredmények elfogadásának a természettudományok terén szigorú követelményei vannak. Csak olyan tapasztalati megfigyelések tekinthetők tudományos értékűnek, amelyeket független források sokszorosan igazoltak, a világ különböző laboratóriumaiban kísérletileg megismételtek, továbbá olyan elméletek, modellek felelnek meg a tudományos igényességnek, amelyek jól illeszkednek a megfigyelésekhez, kísérleti tapasztalatokhoz. → hatékony, önálló tanulás, természettudományos kompetencia

A fizikai információk megszerzésére, az ismeretek önálló bővítésre gazdag lehetőséget kínál a számítógépes világháló. Az interneten tudományos információk, adatok, fizikai ismeretterjesztő anyagok, érdekességek éppúgy megtalálhatók mint a fizika tanulását segítő segédanyagok. A gimnáziumi tanulmányok során a tanulóknak meg kell ismerniük az interneten történő információkeresés lehetőségét és technikáját. → digitális kompetencia.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben
A gimnáziumi tanulmányok során tudatosulnia kell a tanulókban, hogy a természettudományok a világ objektív anyagi sajátosságait vizsgálják. Tudja, hogy az anyagnak különböző megjelenési formái vannak. Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetben előforduló anyagfajtákat, tulajdonságaikat, hasznosíthatóságukat. Legyen elemi szintű tájékozottsága az anyag részecsketermészetéről. Tudja, hogy a természet fizikai jelenségeit különböző érvényességi és hatókörű törvények, elméletek írják le, legyen szemléletes képe ezekről. → természettudományos kompetencia.

Tudjon egyszerű kísérleteket önállóan megtervezni és végrehajtani. Legyen tapasztalata az egyszerűbb kísérleti és mérőeszközök balesetmentes használatában. → természettudományos kompetencia.

Tudja, hogy a fizikai folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magában foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait. → természettudományos kompetencia.

Ismerje fel a természeti folyamatokban a visszafordíthatatlanságot.
Tudja, hogy a jelenségek vizsgálatakor általában a Földhöz viszonyítjuk a testek helyét és mozgását, de más vonatkoztatási rendszer is választható. → természettudományos kompetencia.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről
Értse meg, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, közelítés a valóság felé, a tudományok fejlődése nem pusztán ismereteink mennyiségi bővülését jelenti, hanem az elméletek, a megállapított törvényszerűségek módosítását is, gyakran teljesen új elméletek születését. → szociális és állampolgári-, természettudományos kompetencia.

A tanulóknak a megismert egyszerű példákon keresztül világosan kell látniuk a matematika szerepét a fizikában. A fizikai jelenségek alapvető ok-okozati viszonyait matematikai formulákkal írjuk le. A fizikai törvényeket leíró matematikai kifejezésekkel számolva új következtetésekre juthatunk, új ismereteket szerezhetünk. Ezeket a számítással kapott eredményeket azonban csak akkor fogadjuk el, ha kísérletileg is igazolhatók. → matematikai és természettudományos kompetencia.

Tudja az egyetemes kultúrtörténetbe ágyazva elhelyezni a nagyobb jelentőségű fizikai felfedezéseket, eredményeket, ismerje a legjelentősebb fizikusok, feltalálók munkásságát, különös tekintettel a magyarokra. Tudja néhány konkrét példával alátámasztani a fizikának a gondolkodás más területeire, a technikai fejlődésre gyakorolt hatását. → szociális és állampolgári-, természettudományos kompetencia.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Mechanikai kísérletek elemezése: a lényeges és lényegtelen körülmények megkülönböztetése, ok-okozati kapcsolat felismerése, a tapasztalatok önálló összefoglalása. Egyszerű mechanikai mérőeszközök használata, a mérési hiba fogalmának ismerete, a hiba becslése. → természettudományos kompetencia fejlesztése.
A mérési eredmények grafikus ábrázolása, a fizikai összefüggések megjelenítése sematikus grafikonon, grafikus módszerek alkalmazása problémamegoldásban. → matematikai- és természettudományos kompetencia fejlesztése.
Mozgások kvantitatív elemzése a modern technika kínálta korszerű módszerekkel (saját készítésű videofelvételek értékelése, fénykapus érzékelővel felszerelt személyi számítógép alkalmazása mérőeszközként stb.). → önálló tanulás, matematikai-, digitális és természettudományos kompetencia fejlesztése.

Egyszerű mechanikai feladatok számított eredményének kísérleti ellenőrzése. A tanult fizikai törvények szabatos szóbeli kifejtése, kísérleti tapasztalatokkal történő alátámasztása. A tanult általános fizikai törvények alkalmazása hétköznapi jelenségek magyarázatára (pl. közlekedésben, sportban stb.). → matematikai- és természettudományos kompetencia fejlesztése.

Tájékozódás az iskolai könyvtárban a fizikával kapcsolatos ismerethordozókról (kézikönyvek, lexikonok, segédkönyvek, kísérletgyűjtemények, ismeretterjesztő folyóiratok, tehetséggondozó szakanyagok, folyóiratok).

Ezek célirányos használata tanári útmutatás szerint. A tananyaghoz kapcsolódó kiegészítő anyagok keresése a számítógépes világhálón tanári útmutatás alapján. → önálló tanulás, anyanyelvi- és digitális kompetencia fejlesztése.

Témakörök	Tartalmak
A testek haladó mozgása	
Az egyenes vonalú egyenletes mozgás	Az egyenes vonalú egyenletes mozgás kísérleti vizsgálata és jellemzése. A sebesség mint vektormennyiség.
Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás	A egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata**.** A sebesség változásának értelmezése, átlagsebesség, a pillanatnyi sebesség kvalitatív értelmezése. A gyorsulás fogalma. A négyzetes úttörvény. Szabadesés.
Egyenletes körmozgás	Az anyagi pont egyenletes körmozgásának kísérleti vizsgálata. A körmozgás kinematikai leírása. A gyorsulás mint vektormennyiség.
Mozgások szuperpozíciója	Függőleges és vízszintes hajítás.
Dinamika	
A tehetetlenség törvénye	A mozgásállapot fogalma, a testek tehetetlenségére utaló kísérletek. A tehetetlenség törvényének alapvető szerepe a dinamikában.
Newton II. törvénye	A mozgásállapot-változás és a kölcsönhatás vizsgálata. Az erő és a tömeg értelmezése, mértékegysége.
Hatás-ellenhatás törvénye	A kölcsönhatásban fellépő erők vizsgálata.
Erőtörvények	Nehézségi erő. Kényszererők. Súrlódás, közegellenállás. Rugóerő.
Erők együttes hatása	Az erőhatások függetlensége. Az erők vektoriális összegzése, erők egyensúlya. Forgatónyomatékok egyensúlya.
A lendület-megmaradás	A lendület-megmaradás törvénye és alkalmazása kísérleti példák, mindennapi jelenségek (pl. ütközések, rakéta).
Körmozgás dinamikai vizsgálata	Newton II. törvényének alkalmazása a körmozgásra. A centripetális gyorsulást okozó erő felismerése mindennapi jelenségekben.
Munka, energia	
A munka értelmezése	A munka kiszámítása különböző esetekben: állandó erő és irányába mutató elmozdulás, állandó erő és szöget bezáró elmozdulás, lineárisan változó erő (rugóerő) munkája.
Mechanikai energia-fajták	Mozgási energia, magassági energia, rugalmas energia. Munkatétel és alkalmazása egyszerű feladatokban.
A mechanikai energia-megmaradás törvénye	A mechanikai energia megmaradásának törvénye és érvényességi köre. A mechanikai energia-megmaradás alkalmazása egyszerű feladatokban.
A teljesítmény és hatásfok	A teljesítmény és hatásfok fogalma, kiszámítása hétköznapi példákon.

A továbbhaladás feltételei

Legyen képes fizikai jelenségek megfigyelésére, az ennek során szerzett tapasztalatok elmondására.
Tudja helyesen használni a tanult legfontosabb mechanikai alapfogalmakat (tehetetlenség, tömeg, erő, súly, sebesség, gyorsulás, energia, munka, teljesítmény, hatásfok).
Legyen képes egyszerű mechanikai feladatok megoldására a tanult alapvető összefüggések segítségével. Ismerje és használja a tanult fizikai mennyiségek mértékegységeit.
Tudjon példákat mondani a tanult jelenségekre, a tanult legfontosabb törvényszerűségek érvényesülésére a természetben, a technikai eszközök esetében. Tudja a tanult mértékegységeket a mindennapi életben is használt mennyiségek esetében használni.
Legyen képes a tanult összefüggéseket, fizikai állandókat a képlet- és táblázatgyűjteményből kiválasztani, a formulákat értelmezni.
Tudja, hogy a számítógépes világhálón számos érdekes és hasznos adat, információ elérhető.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az „ideális” gáz absztrakt fogalmának megértése a konkrét gázokon végzett kísérletek tapasztalatainak általánosításaként. A általános érvényű fizikai fogalmak kialakítására, a törvények lehető legegyszerűbb matematikai megfogalmazására való törekvés bemutatása az gázhőmérsékleti skála bevezetése kapcsán. Az állapotjelzők, állapotváltozások megértése, szemléltetése p-V diagramon. → matematikai és természettudományos kompetencia fejlesztése.

Következtetések az anyag láthatatlan mikroszerkezetére makroszkopikus mérések, összetett fizikai kísérletek alapján. Makroszkopikus termodinamikai mennyiségek, jelenségek értelmezése részecskemodell segítségével. →
→ matematikai és természettudományos kompetencia fejlesztése.

Szimulációs PC-programok alkalmazása a kinetikus gázelmélet illusztrálására. → digitális kompetencia fejlesztése.

Érzékeinkkel közvetlenül nem megtapasztalható erőtér (elektromos, mágneses) fizikai fogalmának kialakítása, az erőtér jellemzése fizikai mennyiségekkel. Az anyagok csoportosítása elektromos vezetőképességük alapján (vezetők, félvezetők, szigetelők). → természettudományos kompetencia fejlesztése.

Az elektromosságtani fizikai ismeretek alkalmazása a gyakorlati életben (érintésvédelem, baleset-megelőzés, energiatakarékosság). Elektromos technikai eszközök működésének fizikai magyarázata modellek, sematikus szerkezeti rajzok alapján. Az elektromos energiaellátás összetett technikai rendszerének elemzése fizikai szempontok szerint. → természettudományos és gazdasági (vállalkozói) kompetencia fejlesztése.

Kiegészítő anyagok gyűjtése könyvtári és a számítógépes hálózati források felhasználásával. → digitális kompetencia fejlesztése.

Témakörök	Tartalmak
Hőtan	
Gázok állapotváltozásai	Állapotjelzők (hőmérséklet, térfogat, nyomás, anyagmennyiség). Boyle–Mariotte és Gay–Lussac törvények, Kelvin-féle hőmérsékleti skála. Az egyesített gáztörvény, a gázok állapotegyenlete. Állapotváltozások értelmezése és ábrázolás p-V diagramon.
Az anyag atomos szerkezete	Korábbi ismeretek (súlyviszonytörvények, Avogadro-törvény) új szempontú rendszerezése. Az atomok, molekulák mérete.
Molekuláris hőelmélet	Az „ideális gáz’’ és modellje. Makroszkopikus termodinamikai mennyiségek, jelenségek értelmezése a részecskemodell alapján a gáz belső energiája.

Témakörök	Tartalmak
A hőtan I. főtétele	A belső energia fogalmának általánosítása. A belső energia megváltoztatása munkavégzéssel, melegítéssel. Az energiamegmaradás törvényének általános megfogalmazása – I. főtétel. Termikus kölcsönhatások vizsgálata, szilárd anyagok és folyadékok fajhője. Gázok állapotváltozásainak (izobár, izoterm, izochor és adiabatikus folyamat) kvalitatív vizsgálata az I. főtétel alapján, a gázok fajhője.
A hőtan II. főtétele	A folyamatok iránya. (Hőmérséklet-változások vizsgálata spontán hőtani folyamatok során.)
Halmazállapot-változások	Olvadás–fagyás, forrás/párolgás–lecsapódás jellemzése. A nyomás szerepe a halmazállapot-változásokban. halmazállapot-változások energetikai vizsgálata, olvadáshő, párolgáshő.
Elektrosztatika	
Elektromos alapjelenségek	A elektromos állapot, a töltés fogalma, töltött testek, megosztás, vezetők, szigetelők. Töltések közti kölcsönhatás, Coulomb-törvény.
Az elektromos tér	A térerősség fogalma, homogén tér, ponttöltés tere, erővonalak. A feszültség és potenciál fogalma.
Kondenzátorok	A kapacitás fogalma. A kondenzátor (az elektromos mező) energiája.
Egyenáramok	
Az egyenáram	Ohm-törvény. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás.
Az elemi töltés	Az elemi töltés. Áramvezetés mechanizmusa fémekben, félvezetőkben.
Egyenáramú hálózatok	Ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása. Áramerősség és feszültség mérése, műszerek kapcsolása, méréshatárok. Egyenáramú áramforrás – galvánelem.
Elektromos teljesítmény	Az elektromos teljesítmény fogalma, fogyasztók teljesítménye.

A továbbhaladáshoz szükséges feltételek

Ismerje fel, hogy a termodinamika általános törvényeit – az energiamegmaradás általánosítása (I. főtétel), a spontán természeti folyamatok irreverzibilitása (II. főtétel) – a többi természettudomány is alkalmazza, tudja ezt egyszerű példákkal illusztrálni.
A kinetikus gázmodell segítségével tudja értelmezni a gázok fizikai tulajdonságait, értse a makroszkopikus rendszer és a mikroszkopikus modell kapcsolatát.
Ismerje fel és tudja magyarázni a mindennapi életben a tanult hőtani jelenségeket.
Ismerjen olyan kísérleti eredményeket, tapasztalati tényeket, amelyekből arra kell következtetnünk, hogy az anyag atomos szerkezetű.
Ismerje fel a környezet anyagai közül az elektromos vezetőket, szigetelőket.
Tudjon biztonságosan áramerősséget és feszültséget mérni, rajz alapján egyszerű áramkört összeállítani. Tudja, mi a rövidzárlat és mik a hatásai, különös tekintettel a háztartásban előforduló esetekre.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az általánosított hullámtulajdonságok megfogalmazása, az absztrakt hullámfogalom kialakítása kísérleti tapasztalatokból kiindulva (kísérletek kötélhullámokkal, vízhullámokkal). → természettudományos kompetencia fejlesztése.

Az általános fogalmak alkalmazása egyszerű, konkrét esetekre. Kapcsolatteremtés a hullámjelenségek – hang, fény – érzékileg tapasztalható tulajdonságai és fizikai jellemzői között. A fizikai tapasztalatok, kísérleti tények értelmezése modellek segítségével, a modell és a valóság kapcsolatának megértése. A fizikai valóság különböző szempontú megközelítése – az anyag részecske- és hullámtulajdonsága. Fizikatörténeti kísérletek szerepének elemzése az atommodellek fejlődésében. → természettudományos kompetencia fejlesztése.
Számítógépes szimulációs és szemléltető programok felhasználása a modern fizika közvetlenül nem demonstrálható jelenségeinek megértetéséhez. → digitális kompetencia fejlesztése.
Hipotézis, tudományos elmélet és a kísérletileg, tapasztalatilag igazolt állítások megkülönböztetése. Érvek és ellenérvek összevetése egy-egy problémával kapcsolatban (pl. a nukleáris energia hasznosítása kapcsán). A tudomány és áltudomány közti különbségtétel. A sajtóban megjelenő fizikai témájú aktuális kérdések kritikai vizsgálata, elemzése. → természettudományos, szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése.
Kapcsolatteremtés az atomfizikai ismeretek és korábban a kémia tantárgy keretében tanult atomszerkezeti ismeretek között. → természettudományos kompetencia fejlesztése.

Kapcsolatteremtés, szintéziskeresés a gimnáziumi fizika tananyag különböző jelenségei, fogalmai, törvényszerűségei között. Kitekintés az aktuális kutatások irányába az űrkutatás témaköréhez kapcsolódóan (ismeretterjesztő internetanyagok felhasználásával). → természettudományos-, digitális-, és esztétikai kompetencia fejlesztése.

Témakörök	Tartalmak
Rezgések, hullámok	
Mechanikai rezgés	A harmonikus rezgőmozgás kísérleti vizsgálata. A rezgést jellemző mennyiségek. Newton II. törvényének alkalmazása a rugón lévő testre. A rezgésidő kiszámítása. A rezgés energiája, energiamegmaradás. A rezgést befolyásoló külső hatások következményei (csillapodás, rezonancia kísérleti vizsgálata).
Mechanikai hullámok	A hullám mint a közegben terjedő rezgésállapot, longitudinális és transzverzális hullám, a hullámot jellemző mennyiségek: hullámhossz, periódusidő, terjedési sebesség. Hullámjelenségek kísérleti vizsgálata gumikötélen és hullámkádban. Hullámok visszaverődése és törése, elhajlás, interferencia. Állóhullámok kialakulása kötélen (a hullámhossz és kötélhossz kapcsolata).
A hang hullámtulajdonságai	A hang terjedése közegben. A hétköznapi hangtani fogalmak fizikai értelmezése (hang magassága, hangerősség, alaphang, felhangok, hangszín, hangsor, hangköz). Doppler-jelenség.
Elektromágneses indukció	
A mágneses tér	A mágneses tér kísérleti vizsgálata – magnetométer. A mágneses tér jellemzése. A mágneses indukció vektorfogalma, erővonalak. Áramok mágneses tere (hosszú egyenes vezető, tekercs). A Föld mágnessége.
Lorentz-erő	Árammal átjárt vezetők mágneses térben. Vezetők kölcsönhatása. Az egyenáramú motor működésének elve. Mozgó töltések mágneses térben a Lorentz-erő fogalma. Kísérletek katódsugarakkal – a fajlagos töltés fogalma.
Mozgási indukció	A mozgási indukció kísérleti vizsgálata, a jelenség magyarázata, az indukált feszültség és kiszámítása. Lenz-törvény. Váltakozó feszültség kísérleti előállítása, váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése – effektív teljesítmény, effektív feszültség, effektív áramerősség fogalma és mérése. A hálózati elektromos energia előállítása.
Nyugalmi indukció	A nyugalmi indukció kísérleti vizsgálata, Lenz-törvény általánosítása. Önindukció. Önindukciós jelenségek a mindennapi életben. Az áramjárta tekercs (mágneses tér) energiája. A transzformátor működésének alapelve. A transzformátor gyakorlati alkalmazásai.

Témakörök	Tartalmak
Elektromágneses hullámok	Változó elektromos tér mágneses tere. Elektromágneses rezgések egyszerű rezgőkörben. Az elektromágneses hullám fogalma, jellemzése. Az elektromágneses hullámok spektruma, elektromágneses hullámok a mindennapi életben. A fény, mint elektromágneses hullám.
Hullámoptika	A fény tulajdonságainak vizsgálata. A fény terjedése vákuumban és anyagban (terjedési sebesség). Visszaverődés, törés (Snellius–Descartes–törvény, teljes visszaverődés, optikai eszközök képalkotása, leképezési törvény). A fehér fény színekre bontása, színkeverés. Interferencia, fénypolarizáció. A fénysebesség mint határsebesség.
Modern fizika	
A fény kettős természete	A fényelektromos jelenség – a fény részecsketermészete. Fotocella, napelem, gyakorlati alkalmazások.
Az elektron kettős természete	Az elektron mint részecske. Elektroninterferencia, elektronhullám.
Atommodellek	A modellek kísérleti alapjai, előremutató sajátságai és hibái. Thomson féle atommodell. Rutherford-modell (az atommag). Bohr-modell: diszkrét energiaszintek. Vonalas színkép, fény kisugárzása és elnyelése. Kvantummechanikai atommodell.
Magfizika	
Az atommag szerkezete	A nukleonok (proton, neutron), a nukleáris kölcsönhatás jellemzése. Tömegdefektus.
A radioaktivitás	Alfa-, béta- és gammabomlás jellemzése. Aktivitás fogalma, időbeli változása. Radioaktív sugárzás környezetünkben, a sugárvédelem alapjai. A természetes és mesterséges radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai.
Maghasadás	A maghasadás jelensége, láncreakció, sokszorozási tényező. Atombomba, atomerőmű, az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata.
Magfúzió	A magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése, a hidrogénbomba.
Csillagászat	
Egyetemes tömegvonzás	A Newton-féle gravitációs törvény; a gravitációs állandó. A heliocentrikus világkép. Bolygómozgás: Kepler-törvények. A mesterséges égitestek mozgása. A földi gravitáció és a súly.
Csillagfejlődés	A csillagok születése, fejlődése és pusztulása.
Kozmológia alapjai	Az Univerzum tágulása. Hubble-törvény. Ősrobbanás-elmélet.
Űrkutatás	A világűr megismerése, a kutatás irányai.

A továbbhaladás feltételei

Ismerje a hullám fizikai jellemzőit. Ismerje az elektromágneses spektrum jellemző sugárzásait.
Ismerje az atomelmélet fejlődésében fontos szerepet játszó fizikatörténeti kísérleteket.
Ismerje az atommag összetételét.
Ismerje a radioaktivitás sugárzások fajtáit és ezek jellemzőit, a természetes és mesterséges radioaktivitás szerepét életünkben (veszélyek és hasznosítás).
Ismerje a magátalakulások főbb típusait (hasadás, fúzió). Legyen tisztában ezek felhasználási lehetőségeivel.
Tudja összehasonlítani az atomenergia felhasználásának előnyeit és hátrányait a többi energiatermelési móddal, különös tekintettel a környezeti hatásokra.
Legyenek ismeretei a csillagászat elméleti és gyakorlati jelentőségéről.

A gimnázium utolsó osztályában a korábbi évek tananyagának és a modern fizika elemeinek szintetizálásával körvonalazódnia kell a diákokban egy korszerű természettudományos világképnek. Tudatosodnia kell a tanulókban, hogy a természet egységes egész, szétválasztását résztudományokra csak a jobb kezelhetőség, áttekinthetőség indokolja. A fizika legáltalánosabb törvényei a kémia, biológia, földtudományok és az alkalmazott műszaki tudományok területén is érvényesek.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:
- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése. Önálló kísérlet, projekt bemutatása, témához csatlakozó újságcikk értelmezése, önálló kutatómunka eredményének bemutatása
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

BIOLÓGIA, EGÉSZSÉGTAN

A gimnáziumi biológia kerettanterv és a Nemzeti Alaptanterv viszonya

A gimnáziumi biológia kerettantervben kifejeződő értékrendszer tükrözi a Nat-ban meghatározott közös értékeket, azonosíthatók benne a Nat-ban kiemelt kompetenciák.
A gimnáziumi biológia kerettantervben foglaltak alkalmasak a kompetenciák fejlesztésére, meghatároznak egy koherens szaktudományi műveltségképet, segítik a differenciált tanulást és útmutatásokkal szolgálnak mind a kiemelt, mind a műveltségi területhez rendelt fejlesztési feladatok teljesítéséhez.
A gimnáziumi biológia kerettanterv oly módon igyekszik meghatározni a tantárgy tartalmi követelményeit és fejlesztési feladatait, hogy ezzel elősegítse az iskolai nevelés és oktatás hozzájárulását a környezeti és gazdasági fenntarthatóság kialakulásához és a társadalom felelősségtudatának erősödéséhez. Figyelmet fordít az emberiség előtt álló közös, globális természeti-környezeti problémákra, hangsúlyozva az egyén és a kisebb és nagyobb közösségek felelősségét a veszélyek csökkentésében, elhárításában.
A gimnáziumi biológia kerettanterv alapvető céljának tekinti tanulók a felnőtt életének sikeressége szempontjából kiemelt fontosságú kulcskompetenciák fejlesztését, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítést, a személyközpontú, interaktív, tapasztalati tanulásra alapozó tanulási eljárások és módszerek terjedésének elősegítését.

A gimnáziumi biológia kerettanterv és a kulcskompetenciák fejlesztése

A biológia gimnáziumi oktatásának – az oktatási rendszer egyik elemeként – szerepe van abban, hogy a tanulók megszerezzék azokat a kulcskompetenciákat, amelyek elengedhetetlenek a személyes boldogulásukhoz és fejlődésükhöz, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.
Természetesen a gimnáziumi biológia kerettanterv a tantárgy jellegéből adódóan nem egyformán kínál lehetőséget minden kulcskompetencia fejlesztésére – de ha eltérő mértékben is, mindegyik kulcskompetencia fejlesztése lehetséges a tantárgy segítségével.

A biológia oktatásának központi eleme a természettudományos kompetencia fejlesztése. A természettudományos kompetencia fejlesztésével a tanuló készséget és képességet szerez arra, hogy az ismeretek és módszerek felhasználásával, az ember és a rajta kívüli természeti világ közt lezajló kölcsönhatásban lejátszódó folyamatokkal kapcsolatban magyarázatokat adjon, előrejelzéseket tegyen, s irányítsa cselekvéseit a hétköznapokban.
Ugyancsak magában foglalja a természettudományos kompetencia az emberi tevékenység okozta változások megértését és az ezzel kapcsolatos, a fenntartható fejlődés formálásáért viselt egyéni és közösségi felelősség kialakítását.
A természettudományos kompetencia birtokában a tanuló képes lesz mozgósítani természettudományos műveltségét, a munkájában és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során. Képes lesz kritikusan szemlélni az áltudományos, az egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulásokat, és képes lesz cselekedni a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosítása érdekében lokálisan, és globális vonatkozásokban egyaránt.
A természettudományos kompetencia egyik speciális területe, fejlesztési iránya, a környezettudatosságra nevelés. Ennek célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének átalakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését.
Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, akkor képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartásnak a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelvnek kell lennie egyéni és közösségi szinten egyaránt.
A környezeti nevelés során a tanulók megismerik azokat a folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Megismerik a társadalmi-gazdasági modernizáció egyénre gyakorolt pozitív és negatív hatásait a környezeti következmények tükrében. Bekapcsolódhatnak közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe és lehetővé válik, hogy életmódjukban a természet tisztelete, a környezeti károk megelőzése váljék meghatározóvá.

A biológia oktatásában a természettudományos kompetencia fejlesztése mellett kiemelt szerepet kap a nyelvi, elsősorban anyanyelvi kommunikáció fejlesztése. Ennek birtokában a tanuló képes lesz a tantárgyi témákban szóban és írásban kommunikálni.

Képes lesz felhasználni a különféle tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, összegyűjteni és feldolgozni belőlük a releváns információkat, és képes lesz saját gondolatait a helyzetnek megfelelő módon meggyőzően megfogalmazni és kifejezni.

A gimnáziumi biológiaoktatás számos területe alkalmas a matematikai kompetencia fejlesztésére is, hiszen ez a kompetencia lényegében egyfajta matematikai gondolkodás alkalmazásának képessége, akár a mindennapok problémáinak megoldására is. A biológiában elsősorban a matematikai kompetenciának azon területeit fejleszthetjük, amelyek a modellalkotással és a modellek alkalmazásával kapcsolatosak.
Ennek értelmében a tanuló képes lesz alkalmazni az alapvető matematikai elveket és az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában. Követni és értékelni tudja az érvek láncolatát, matematikai úton képes lesz indokolni bizonyos biológiai kísérleti eredményeket. Törekedni fog arra, hogy a magyarázatok, bizonyítások esetében a dolgok logikus okát és érvényességét keresse.

A modern biológiatanítás nem nélkülözheti a digitális kompetencia meglétét sem. Ez magában foglalja az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatát az ismeretek megszerzésének és továbbadásának folyamatában egyaránt.
Ennek értelmében a tanuló a gimnáziumban képes lesz a biológia tudományának megfelelő formában és módon használni az olyan főbb számítógépes alkalmazásokat, mint a szövegszerkesztés, adattáblázatok, adatbázisok, információtárolás-kezelés, az internet által kínált lehetőségek és az elektronikus média útján történő prezentáció-kommunikáció.

A gimnáziumi oktatás részeként, a biológia tanulása során az ismeretszerzés folyamata nem nélkülözheti a hatékony, önálló tanulást. A tanuló tehát legyen képes kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is.
Ennek feltétele, hogy a tanuló ismerje és értse saját tanulási stratégiáit, készségeinek és tudásának erős és gyenge pontjait, valamint legyen képes a saját tanulási stratégiájának kialakítására, a motivációjának folyamatos fenntartására. Ugyancsak képesnek kell lennie a közös munkára és tudásának másokkal való megosztására, munkájának értékelésére és szükség esetén információ és támogatás kérésére.

A gimnáziumi biológia tananyagnak több olyan témaköre is van, amely alkalmas a szociális és társadalmi kompetencia elmélyítésére. Ezekben megismertethetjük a tanulókkal a harmonikus életvitel és a közösségi beilleszkedés feltételeit, bemutathatjuk a magatartás olyan formáit, amely révén az egyén hatékony és építő módon vehet részt az egyre sokszínűbb társadalomban.
A tanuló rendelkezni fog saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel és megérti az egészséges életvitelnek ebben játszott meghatározó szerepét. Ismerni fogja az egyénnel, a csoporttal, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és az emberi kultúrával kapcsolatos biológiai-pszichológiai tényeket. Törekedjünk arra, hogy a tanulóban kialakuljon az a képesség, hogy figyelembe vegyen és megértsen különböző nézőpontokat és leküzdje előítéleteit.
Ez a terület alkalmas az énkép és önismeret fejlesztésére. Segítséget ad az egyén önmagához való viszonyának alakításában, az önmegismerés, az önkontroll és az önfejlesztés igényének kialakításában.
A tanulók a gimnáziumban folytatják népünk kulturális örökségének a biológia tudományát jellemző részének megismerését. Tanulmányozzák a kiemelkedő magyar tudósok tevékenységét, munkásságát, megismerik a haza természeti kincseit. Megismerik az egyetemes emberi civilizáció legnagyobb hatású tudományos eredményeit. Megismerik az emberiség közös, globális problémáit, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködéseket.
A természettudományos és szociális kompetencia sajátos szinergiája a testi és lelki egészség megőrzésének területe. Az iskolai oktatás során kiemelt feladat a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelése. Az egészséges életmódra nevelés nemcsak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. Fel kell készíteni a tanulókat arra, hogy önálló, életükben életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, egészséges életvitelt alakítsanak ki, és a konfliktusokat képesek legyenek megoldani. Elő kell segíteni, hogy a tanulókban kialakuljon a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartás. Figyelmet kell fordítani a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, helytelen táplálkozás) kialakulásának megelőzésére, a szexuális kultúra és magatartás kérdéseire, a családi életre és a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre.

Célok és feladatok

A gimnáziumi biológiatanítás célja, hogy az általános iskolában megszerzett ismeretekre, készségekre és képességekre építve megismertesse a tanulókkal az élő természet működésének legfontosabb törvényszerűségeit, tudatosítsa az ember ép környezetének és egészségének elválaszthatatlan kapcsolatát, valamint – a többi tantárggyal együtt – kialakítsa az új ismeretek önálló megszerzésének igényét.

A fenti célokból a biológiát tanító pedagógusnak a következő feladatai adódnak:

Mutassa be, hogy a különböző szerveződésű élőlényekben az egyes életműködések miféle módon valósulhatnak meg. Olyan természetszemléletet és biológiai műveltséget alakítson ki, melyben alapvető az élőlények és az életközösségek változatossága, a biológiai sokféleség jelentősége. Mutasson rá ökológiai rendszerek működésében felismerhető lényeges összefüggésekre. Nyújtson áttekintő képet a tulajdonságok kialakulásához szükséges információk öröklődéséről és értesse meg, hogy az élővilág állandóságának és változékonyságának anyagi alapjai vannak. Támassza alá természettudományos bizonyítékokkal az élővilág egységét, és helyezze el az embert a földi élővilág evolúciójában és rendszerében. Ismertesse meg a tanulókkal az emberi szervezet önfenntartó és szabályozó folyamatait, amelyek lehetővé teszik a változó környezetben a test belső egyensúlyának fenntartását. Biztosítsa az egészséges életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot, és segítse elő az emberek egymás közti, valamint az emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését. Tegye nyilvánvalóvá, hogy Földünk globális problémáinak megoldásáért a biológiai ismeretek birtokában minden embernek tennie kell.
Tegye képessé a tanulókat arra, hogy az ismeretek elsajátítása folyamán logikus összefüggésekben gondolkodjanak és tudják használni a biológiai objektumokkal kapcsolatosan a természettudományos megismerési módszereket.
Az életkori sajátságoknak megfelelő tanulói vizsgálatok és természettudományos kísérletek szervezésével, ismeretterjesztő művek feldolgozásával alakítsa ki az önálló ismeretszerzés igényét. Tegye nyilvánvalóvá, hogy változó világunkban a biológiai ismeretek is állandóan bővülnek, ezek nyomon követése szükséges ahhoz, hogy a világ jelenségeit megértse. Ezáltal lesz képes a természeti és társadalmi folyamatokat a harmonikus fejlődés irányában befolyásolni.
Mutasson rá a biológia etikai és társadalmi kérdésekkel való kapcsolatára.
A többi pedagógussal együttműködve készítse fel diákjait az áltudományos gondolkodás felismerésére, kritikus fogadására és cáfolására.
Csoportos tevékenységekkel fejlessze az együttműködésre vonatkozó készségeket, és olyan magatartásmintát adjon, mely segíti az emberek sokféleségének elfogadását.

Fejlesztési követelmények

Keltsük fel a tanuló érdeklődését a biológiai jelenségek, folyamatok iránt. Tegyük képessé a tanulót a biológiai jelenségek megfigyelésére, egyszerűbb vizsgálatok, kísérletek önállóan elvégzésére. Ehhez legyen gyakorlata a taneszközök, vizsgálati és kísérleti eszközök, anyagok balesetmentes használatában.
Segítsük elő a tanulóban az önálló ismeretszerzés igényének kialakulását. Tegyük képessé a tanulót a természeti jelenségekkel kapcsolatos saját elképzelések és a tanult tudományos elméletek megfogalmazására, a tanultaknak magyarázatokban, előrejelzésekben és cselekvésben való alkalmazására, az ismeretszerzés folyamatának és eredményének kritikus értékelésére.
Tegyük képessé a tanulót a kísérleti eszközök megismerésére, használatára, egyszerűbb kísérleti eszközök készítése. A vizsgálatok, kísérletek eredményeinek értelmezésére a tanult összefüggések, elméletek fényében.
Tegyük képessé a tanulót, hogy ismeretszerzési tevékenységében használni tudja a nyomtatott, illetve az elektronikus információhordozókat és értse az életkorának, szellemi fejlettségének megfelelő szintű biológiai ismeretterjesztő könyvek, cikkek, elektronikus médiumok biológiával kapcsolatos információit. A különböző forrásokból szerzett ismereteit legyen képes összevetni, kritikusan értelmezni.
Tegyük képessé a biológiai ismeretszerzés szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésére, és segítsük hozzá a tanulót, hogy képes legyen a különböző jellemzők alapján a biológiai objektumokat, jelenségeket, folyamatokat csoportosítani, rendszerezni. A biológiai kísérletek kapcsán legyen képes megállapítani, hogy mely tényezők miként változnak meg, tanári segítséggel rendezze a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat és értelmezze a vizsgálatok, kísérletek eredményeit. Mindehhez szerezzen jártasságot a biológia tananyagában szereplő mérhető mennyiségek mértékegységeinek és azok többszöröseinek használatában.

Segítsük a tanulót, hogy vizsgálati eredményeit, ismereteit tudja megfogalmazni, és rögzíteni. El kell érni, hogy képes legyen a biológiai jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos legfontosabb diagramok, grafikonok, ábrák információtartalmát leolvasni, értelmezni.
Tegyük képessé a tanulót ismereteinek, a vizsgálatai eredményeinek átfogó, különböző médiaeszközöket használó, informatív és esztétikus bemutatására.
Tegyük képessé a tanulót arra, hogy a tanulás során szerzett jártasságait, képességeit, készségeit alkalmazza a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában.
Tegyük képessé a tanulót a tudomány-technika-társadalom komplex összefüggésrendszer elemzésére, a problémák megfogalmazására, az ember természeti folyamatokban betöltött szerepének kritikus vizsgálatára.
Segítsük a tanulót a természeti-társadalmi problémák megoldását célzó cselekvési lehetőségek felismerésében, a tudományos-technikai fejlődés erkölcsi-etikai vonatkozásainak helyes értelmezésében.
Törekedjünk arra, hogy a tanuló tekintse értéknek fizikai és pszichés egészségének megőrzését.
Ismertessük meg a tanulóval a szűkebb, illetve a tágabb környezetében előforduló és a biológiai művelődési anyagban szereplő – különböző szerveződési szintű – anyagok, élőlények alapvető tulajdonságait, az élő anyag jellemzőit. Ennek kapcsán mutassuk be az anyagi világ egészéről alkotott komplex elképzelést, mutassuk be a világ egységes felépítését az elemi részecskéktől a galaxisokig. Mutassuk be a különböző anyagcsoportok szerepét az élettel kapcsolatos folyamatokban.
Törekedjünk arra, hogy a tanuló értse és a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, valamint tegyük képessé a tanulót arra, hogy mikrokörnyezetében aktív szerepet vállaljon a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében.

Ismertessük meg, vétessük észre a természet szépségeit és tegyünk kísérletet a természeti szépségeknek a tanulók értékrendjébe megfelelő módon történő beillesztésére.
Tudatosítsuk a tanulóban, hogy a biológiai jelenségek, folyamatok egyik alapvető jellemzője az idő, az idő múlásával az élő rendszerek is változnak. Adjunk áttekintést a földi élet fejlődéséről, az emberi élet szakaszainak főbb jellemzőiről, életfolyamatok visszafordíthatatlanságáról.
Érjük el annak magától értetődő elfogadását, hogy az emberi faj rasszai értelmi és érzelmi fejlődésre való képességükben nem különböznek egymástól.
Mutassuk meg, hogy a biológiai objektumok, jelenségek megismerése is folyamat, közelítés a valóság felé.
Tudatosítsuk, hogy a biológiai ismeretek fejlődése a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának eredménye, s ebben a munkában jelentős szerepet töltöttek be a magyar tudósok, kutatók is.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A legjellegzetesebb élőlénycsoportok általános jellemzése.
Az állatok és növények legfontosabb életfolyamatainak megnevezése és rövid ismertetése.
A legismertebb élőlénycsoportok testfelépítési és életműködési jellemzőinek ismertetése ábrák, makettek segítségével.
A különböző életfolyamatok lényegének kiemelése.
Az élőlények testének fölépítése és életműködése közötti összefüggések felismerése, megfogalmazása.
A legismertebb élőlénycsoportok tipikus képviselői testének, életműködéseinek összehasonlítása, a hasonlóságok és különbségek felismerése, megfogalmazása.
A növények, a gombák és az állatok rendszertani elkülönítésének értelmezése az anyagcsere-folyamatok alapján.
Tanulói kiselőadás készítése önálló témakutatással az élőlények szervezeti felépítésének és működésének összefüggéseiről.
Fénymikroszkóp használata, a látómezőben lévő kép leírása, értelmezése tanári segítséggel.
Egyszerű kísérletek önálló elvégzése, a tapasztalatok dokumentálása és értékelése.
A többi természettudományos tantárgyban tanult ismeretek alkalmazása a biológiai jelenségek értelmezésében.

Témakör	Tartalom
Bevezetés a biológiába	
A biológia tudománya	A biológiai rendszer. A mesterséges és természetes rendszer.
Az élet jellemzői	Az élő rendszerek tulajdonságai. A szerveződési szintek.

Témakör	Tartalom
Az élőlények testfelépítésének és életműködéseinek változatossága	
A vírusok, a prokarióták és az eukarióta egysejtűek	A vírusok felépítése, a vírusfertőzés folyamata és a vírusok egészségügyi jelentősége. A baktériumsejt (prokarióta sejt) felépítése, a baktériumok egészségügyi jelentősége és szerepe a bioszférában. Az eukarióta egysejtűek néhány képviselőjének testszerveződése, jellemzői, jelentősége.
Az állatok teste és életműködései	Az állatok testszerveződésének és életműködéseinek kapcsolata és általános jellemzői. Az állati sejt és a főbb szövettípusok jellemzői. Az állatok mint heterotróf élőlények. Az önfenntartó és fajfenntartó életműködés fogalma. Az önfenntartó és fajfenntartó életműködések, valamint a környezet, az életmód és a testszerveződés kapcsolatának összehasonlítása a felsorolt állatcsoportoknál. Gerinctelen állatok: szivacsok, laposférgek, gyűrűsférgek, rovarok, fejlábúak. Gerinces állatok: halak, kétéltűek, hüllők, madarak és emlősök. Az állatok öröklött és tanult magatartása. Az állatok társas viselkedése, kommunikációja.
A növények teste és életműködései	A növényi test szerveződésének és anyagcseréjének általános jellemzői. A növényi és állati sejt felépítésének összehasonlítása. Az autotróf anyagcsere lényege, a növények szerepe a bioszférában. Az autotróf és heterotróf anyagcsere összehasonlítása. Telepes növények. A telepes moszatok. A mohák teste és anyagforgalma. A növényi szövetek és szervek megjelenése a harasztoknál, nyitvatermőknél és zárvatermőknél. A szövetes növények testfelépítése, anyagforgalma. A növényi szövetek típusai, jellemzői, funkciói. A növények szervei. A növények anyagfelvétele és leadása. Gázcsere és párologtatás. A szállítónyalábok felépítése és működése. A növények tápanyag-raktározása. A szövetes növények mozgásai, a növényi hormonok. A szövetes növények szaporodása. Az ivaros és ivartalan szaporodási módok jellemzői. A zárvatermők szaporodása és egyedfejlődése. A szaporodás, az egyedfejlődés és a környezet kapcsolata.
A gombák teste és életműködései	A gombák testfelépítésének sajátosságai. A gombák életmódja, gyakorlati és egészségügyi jelentősége, kölcsönhatásaik növényekkel és állatokkal. A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése.

A továbbhaladás feltételei

Ismerjék az élőlények legfontosabb csoportjaira jellemző testszerveződési formákat.
Legyenek képesek a különféle élőlények életműködéseinek lényegét kiemelni és röviden megfogalmazni.
Ismerjék fel, hogy többféle testfelépítés is eredményezhet hasonló működést.
Legyenek képesek az élőlényeket testszerveződésük és életműködéseik alapján összehasonlítani, csoportosítani.
Legyenek képesek elkülöníteni az élőlények önfenntartó és fajfenntartó működését.
Az ember és a különféle állatok testének, életműködéseinek összehasonlítása során lássák be, hogy – biológiai nézőpontból – az ember csak egy az élőlények közül.
A testszerveződés és az anyagcsere-folyamatok alapján értsék, hogy a növények, a gombák és az állatok miért alkotnak külön országot az élőlények természetes rendszerében.
Értsék az autotróf és heterotróf anyagcsere lényegét.
Értsék meg, hogy a fotoszintézis folyamata miért alapvető a földi élővilág számára.
Ismerjék a növényi sejtek és szövetek legfontosabb jellemzőit.
Tudjanak példákat mondani arra, hogy a szövetes növények a különféle életműködéseiket milyen testszerveződési formákkal valósítják meg.
Ismerjék a zárvatermők szaporodásának, mag- és terméképzésének főbb szakaszait.

Ismerjék az állati sejtek és szövetek legfontosabb jellemzőit.
Tudjanak példákat mondani arra, hogy az állatoknál az egyes életműködéseket milyen testszerveződés biztosítja.
Ismerjenek néhány példát az ivadékgondozás különféle formáira.
Ismerjék a gombák legfontosabb jellemzőit, biztosan ismerjék fel a gyilkos galócát.
Legyenek képesek egyszerű vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni, a változásokat észlelni és értelmezni.
Szerezzenek gyakorlatot a fénymikroszkóp kezelésében és a látómezőben észlelt kép értelmezésében.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A sejtek összetevőinek ismertetése és a sejtekben lejátszódó folyamatok értelmezése ábrák és mikroszkópos felvételek segítségével.
A sejtalkotók felépítése és működése közötti szoros összefüggés felismerése, a sejtszintű és a szervezetszintű életfolyamatok között kapcsolat belátása.
Egyszerű sejtbiológiai vizsgálatok, kísérletek elvégzése, rendezett dokumentálása, értékelése.
A kémia és biológia tantárgyban tanult ismeretek összekapcsolása.
A sejtosztódás folyamatának bemutatása ábrák segítségével.
Az ember legfontosabb életműködéseinek ismerete és az életműködések közti kapcsolatok felfedezése.
Az emberi szervezet működésével kapcsolatos egyszerű megfigyelések, vizsgálatok elvégzése, dokumentálása, értékelése.
A legfontosabb életműködések szabályozásának illusztrálása egy-egy példával.
Az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás fontosságának megértése.
Az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányainak belátása.
A rendszeres testmozgás szükségességének felismerése.
Az egészséges életmódot erősítő értékek felismerése és az egészséget fenntartó magatartás szokásrendszerének tudatosítása.
A betegség-megelőzés, a szűrővizsgálatok, a védőoltások egyéni és közösségi-társadalmi szükségességének belátása.
A testi és mentális egészségre káros anyagoktól való tartózkodás elfogadása.
Önálló anyaggyűjtés és előadások, vitafórumok tartása az egészséges életmód témakörében.
Az emberi szexualitás biológiai és társadalmi-etikai megismerése.
A felelősségteljes nemi magatartásra való törekvés kialakítása.
A lakosság egészségügyi mutatóinak megismerése, a veszélyeztető tényezők felismerése és tájékozottság a megelőzés gyakorlatában.
Áltudományos és kereskedelmi célú sajtóanyagok kritikai elemzése.

Témakör	Tartalom
A sejtek felépítése és anyagcseréje	
A sejtek felépítése	A biogén elemek és szerepük az élő szervezetben. A víz biológiai szempontból fontos tulajdonságai. A szénhidrátok, a lipidek, a fehérjék és a nukleinsavak legfontosabb tulajdonságai, biológiai szerepük. Az eukarióta sejt legfontosabb sejtalkotói. A membránok, a színtestek, a mitokondrium és a sejtmag felépítése, funkciója.
A sejtek anyagcsere-folyamatai	A diffúzió és az ozmózis. A sejtek anyagfelvétele és leadása. A passzív és aktív transzport jellemzői. A katalízis fogalma és az enzimek szerepe a biológiai folyamatokban. A felépítő és lebontó anyagcsere-folyamatok összefüggése. A fotoszintézis, az erjedés és a biológiai oxidáció folyamatának lényege. A sejtek anyag- és energiaforgalma
A szaporodás és öröklődés sejttani alapjai	Az információ kódja és átírása, a nukleinsavak és a fehérjék szintézise. A gén és az allél fogalma. A génműködés. Az öröklődő információ megnyilvánulása: DNS → RNS → fehérje → tulajdonság. A kromoszómák, a kromoszómaszám, haploid és diploid sejtek. A sejtosztódás, a mitózis és meiózis folyamata és biológiai jelentősége.

Témakör	Tartalom
	A genetikai információ variálódása a meiózis és a megtermékenyítés során. A mutációk típusai és következményei. Az embert érő mutagén hatások és ezek következményei.
Az ember önfenntartó életműködései és ezek szabályozása	
Az önfenntartó működések áttekintése	A szervezet belső környezete. Az egyes életműködések funkciója a belső környezet állandóságának fenntartásában.
Az idegi és hormonális szabályozás	A szabályozás és a vezérlés fogalma. Az idegsejtek felépítése, az idegszövet. Az ingerlékeny sejtek nyugalmi és ingerületi állapota, az ingerület átadása, a szinapszis, a reflexív. Az idegrendszer tagolódása. A központi idegrendszer felépítése, az agyvelő részei. Az idegrendszer szomatikus és vegetatív működése. Az emberi magatartás biológiai-pszichológiai alapjai. Az idegrendszer működésével kapcsolatos egészségügyi ismeretek. Az érzékszervek működésének általános elvei. A szem felépítése és működése. A hallószerv felépítése és működése. Az egyensúly érzékelése. A kémiai érzékelés fogalma. Az íz- és szagérzékelés. A bőr érző működése. Az érzékszervek védelme és betegségei. A hormonális szabályozás alapelvei. A hipotalamusz – agyalapi-mirigy rendszer. A pajzsmirigy, a mellékvese, a hasnyálmirigy legfontosabb hormonjai és ezek hatása. A hormonrendszer egészségtana.
A keringési rendszer	A testfolyadékok összetétele, keletkezése, kapcsolatuk. A vörösvérsejtek, fehérvérsejtek és vérlemezkék funkciója. Az értípusok összehasonlítása, a hajszálerek működése. A nyirokkeringés. A szív szerkezete és működése, a nagy és a kis vérkör funkciója. A pulzuszsám és a vérnyomás szabályozása. A szív- és érrendszeri betegségek veszélyeztető tényezői és ezek megelőzése. A kisebb vérzéssel járó sérülések ellátásának módjai.
Az immunitás	Az immunrendszer funkciója. Az immunrendszer jellemző sejtjei. A sejtes és az antitestes immunitás lényege. A védőoltások. A vércsoportok. Az immunrendszerrel kapcsolatos alapvető egészségügyi ismeretek.
A táplálkozás	A táplálkozás jelentősége és folyamatai. Az emésztés lényege, a nyál, a gyomornedv, a hasnyál, az epe és a bélnedv funkciója az emésztésben. Az előbél szakaszai és ezek funkciói. A középbél funkciója, a szerves és szervetlen anyagok felszívódása. Az utóbél funkciói. A táplálkozás szabályozása, éhség- és szomjúságérzet. A táplálkozással kapcsolatos mindennapi egészségügyi ismeretek. Táplálék és tápanyag. Helyes és helytelen táplálkozás, túltápláltság.
A légzés	A légutak szakaszai és funkciói. A hangképzés. A tüdő felépítése. A légcsere, a gázcsere és a sejtlégzés. A légzőmozgások. A légzés szabályozása. A légzőszervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A bőr és a mozgás	A bőr felépítése és funkciói, az egészséges bőr. A bőr részvétele a szervezet hőháztartásában. A bőr gondozása és védelme.

Témakör	Tartalom
	A csontok kémiai összetétele, szerkezete és kapcsolódása. A csontváz fontosabb részei és azok szerepe. Az izmok funkciója és kapcsolódása a vázrendszerhez. A vázizom felépítése. A mozgási szervrendszer akaratlagos és akaratunktól független szabályozása. Mozgásszervi betegségekkel és sérülésekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek, a mindennapos testmozgás jelentősége.
A kiválasztás	A vese szerepe, felépítése és működése. A húgyutak. A vizelet összetételének és mennyiségének szabályozása. A kiválasztószervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
Az ember szaporodása és egyedfejlődése	
Az ember szaporodása	Az ivarsejtek. A hím ivarszervek: a here felépítése és működése, a járulékos ivarmirigyek és az ivarutak. A hím ivari működések hormonális szabályozása. A női ivarszervek: a petefészek és az ivarutak felépítése és működése, a ciklus. A ciklus hormonális szabályozása. Az emberi szexualitás. A fogamzásgátlás módjai. A nemi úton terjedő betegségek és megelőzésük. A rendszeres nőgyógyászati szűrővizsgálatok jelentősége.
Az ember egyedfejlődése	A terhesség kialakulása, lezajlása, hormonális szabályozása, a szülés. Az embrionális és posztembrionális fejlődés szakaszai, testi és pszichés jellemzői.
Általános egészségtan	
Egészségügyi ismeretek	A mindennapok egészségügyi ismeretei, elsősegélynyújtás, az orvosi ellátás igénybevétele. Veszélyeztető tényezők, civilizációs ártalmak. Szenvedélybetegségek. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás és terhesgondozás. Környezet-egészségtan, környezethigiéné. A lelki egészség.

A továbbhaladás feltételei

Ismerjék a sejtalkotók felépítése és működése közötti összefüggést, tudjanak a sejtszintű és a szervezetszintű életfolyamatok között kapcsolatot teremteni.
Legyenek képesek egyszerű sejtbiológiai és élettani vizsgálatokat, kísérleteket elvégezni és ezek eredményeit a célnak megfelelő módon rögzíteni és értelmezni.
A biológiai jelenségek magyarázatakor helyesen használják a kémia tananyagában megismert fogalmakat.
Ismerjék az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti kapcsolatot, az ember egészséges életműködését veszélyeztető anyagoknak a szervezetre gyakorolt hatásait.
Alakuljon ki az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye. Lássák be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.
Ismerjék fel az egészséget erősítő értékeket.
Értsék meg, hogy a rendszeres testmozgás minden embernek alapvető szükséglete.
Lássák be, hogy a betegség-megelőzés, a szűrővizsgálatok, a védőoltások az egyéni és a közösségi-társadalmi érdekeket is szolgálják.
Tudatosan tartsák távol magukat mind a testi, mind a mentális egészségre káros anyagoktól.
Ismerjék az önfenntartó szervek helyét, funkcióját és működésük összefüggését.
Legyenek képesek részekre felosztani az idegrendszert morfológiai és működési szempontból, tudják kiemelni az egyes részek működésének lényegét.
Sorolják fel a legfontosabb hormontermelő mirigyeket, tudják ezek hormonjainak legfőbb hatásait.
Sorolják fel a férfi és női ivarszerveket, ismerjék az ivarszervek felépítésének és működésének alapjait.

Értsék meg és fogadják el, hogy az ember szexualitása nem pusztán biológiai folyamat. Legyenek képesek felelősségteljes nemi magatartásra.
Ismerjék a nem kívánt terhesség megelőzésének legfontosabb módjait.
Ismerjék az emberi életszakaszok főbb testi, lelki és viselkedésbeli jellemzőit.
Értelmezzék az egészség megőrzését az élettelen és élő környezettel való harmonikus együttélés eredményeként, a betegséget ennek a harmóniának megbomlásaként.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az öröklődés lényegének kiemelése, önálló megfogalmazása.
Annak belátása, hogy az élőlények és az élővilág állandó változása szükségszerű és természetes folyamat.
Annak felismerése, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése veszélyes a földi élet számára.
A természet- és környezetvédelem fontosságát bizonyító önálló kiselőadások tartása.
Érvelés a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító tevékenységek ellen.
Egyszerű ökológiai grafikonok, ábrázolások elemzése és készítése.
A táplálkozási hálózatok mennyiségi jellemzőinek vázlatos ábrázolása, az ilyen ábrák értelmezése.
Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának önálló ismertetése vázlatrajzok, folyamatábrák segítségével.
Élőlények és élőhelyük megfigyelése, a tapasztalatok dokumentálása.
A rendelkezésre álló nyomtatott és elektronikus információhordozók önálló használata a biológiai környezet minél több oldalról való és minél részletesebb megismeréséhez.
Önálló tájékozódás az élővilág természetes rendszerében, annak elfogadása, hogy a fejlődéstörténeti rendszer a természetes rendszer.
Az ember elhelyezése a földi élővilág rendszerében.
A bioszférát, a földi környezetet veszélyeztető jelenségek felismerése, környezetkímélő társadalmi-gazdasági stratégiák, alternatívák megnevezése.
Annak belátása, hogy csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása akadályozhatja meg az olyan emberi tevékenységeket, amelyek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.
A legfontosabb evolúciós események időrendjének áttekintése.
Annak tudatosulása, hogy az ember evolúciója során kialakult eltérések nem értékükben különböznek; a biológiai és kulturális örökség az emberiség közös kincse, amelyhez minden embercsoport hozzájárult.

Témakör	Tartalom
Az öröklődés	
Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése	A fenotípus és a genotípus, a homozigóta és a heterozigóta kifejezések jelentése. Az intermedier és a domináns–recesszív öröklésmenet, valamint a kodominancia lényege. Néhány emberi tulajdonság, betegség öröklődése.
Több tulajdonság egyidejű öröklődése	A nem és a nemhez kapcsolt tulajdonságok öröklődése. Az emberi ivar kialakulása.
A gének és a környezet hatása a tulajdonságok kialakításában	A környezet hatása, a genetikai információ megnyilvánulásának korlátai. A gének kölcsönhatásának jelentősége, a mennyiségi jellegek kialakulása.
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai	A genetikai kutatások jelentősége. A genetikai eredmények és kutatások etikai kérdései.
A populációk és az életközösségek	
A populációk tulajdonságai és változásai	A populáció fogalma. Egyedszám, egyedsűrűség és ezek változása, koreloszlás. Túlélési stratégiák.

Témakör	Tartalom
Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai	A környezet fogalma. Az élő- és élettelen környezet. A legfontosabb élettelen környezeti tényezők jellemzői és hatásaik az élőlényekre. A víz, a levegő és a talaj szennyezése és védelme. Az élettelen környezeti tényezők élővilágra gyakorolt hatása.
Ökológiai rendszerek	Populációk közötti kölcsönhatások. Táplálkozási hálózatok. Termelők, fogyasztók, lebontók. Az ökoszisztéma fogalma. A létfontosságú anyagok körforgása a természetben. Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban. Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának összefüggése, mennyiségi viszonyai.
Természetes és mesterséges életközösségek	Az életközösségek fogalma és jellemzői. A természetes életközösségek mint önszabályozó rendszerek. A legfontosabb hazai életközösségek. Az élővilág sokféleségének fontossága. A környezet- és természetvédelem.
Az élővilág evolúciója és a jelenkori bioszféra	
Az evolúció alapjai és bizonyítékai	Az evolúció lényege. A populációk genetikai változatossága. Ideális és reális populációk. A természetes szelekció darwini modellje. Adaptív és nem adaptív evolúciós folyamatok; a fajok kialakulása. Az evolúció bizonyítékai.
Az evolúció folyamata	Az élet keletkezésére vonatkozó elképzelések. A prebiológiai evolúció. A földi környezet lényeges változásainak összefüggése az élővilág evolúciójával. A prokarióta és eukarióta sejtek kialakulása. A többsejtűek evolúciójának legfontosabb lépései a tengerekben. A szárazföldi növények törzseinek kialakulása. Az állatok alkalmazkodása a szárazföldhöz. A jelenkori élővilág kialakulása.
Az ember evolúciója	A korai emberfélék evolúciója. A Homo nemzetség evolúciója. A nagyrasszok kialakulása és a kulturális evolúció.
A bioszféra jelene és jövője	A főtermék-központú, rövidtávra tekintő gazdálkodás. A talajt, a vizeket és a légkört károsító hatások és ezek következményei. A Föld globális folyamatai és az emberiség globális problémái. A humánökológia. Civilizációs hatások és ártalmak. Az ember tevékenységének hatása a saját és a többi élőlény evolúciójára. Az ember tevékenységének hatása saját és környezete egészségére. A fejlődés alternatív lehetőségei. A bioszféra jövője.

A továbbhaladás feltételei

Tudjon érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.
Legyen képes táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőit vázlatosan ábrázolni, az ilyen ábrákat értelmezni.
Igényelje, hogy biológiai környezetét minél több oldalról, és minél részletesebben megismerje, használjon ehhez ismeretterjesztő folyóiratokat, könyveket, határozókat és egyéb információhordozókat.
Alakuljon ki az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye. Lássa be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.
Értse meg, hogy a rendszeres testmozgás az ún. civilizált embernek is alapvető szükséglete.
Lássa be, hogy a védőoltások az egyéni és a közösségi-társadalmi érdekeket is szolgálják.
Legyen képes az egészséget erősítő értékek felismerésére és az egészséget elősegítő magatartás elsajátítására.
Értse meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.

Jusson el annak az elfogadásához, hogy az élőlények és az élővilág állandóan változnak.
Lássa világosan, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes, ez legyen természetvédő tevékenységének egyik mozgatója.
Lássa be, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni.
Legyenek képesek nyomtatott és elektronikus forrásokból a témákhoz kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére. Legyenek képesek ábrákról, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére.
Tudják az egyes témákhoz kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismereteiket röviden összefoglalni szóban, illetve írásban, legyenek képesek egyszerű prezentációkat készíteni elektronikus információtechnológiai eszközök segítségével.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. (Szemléletformálás, a jó gyakorlatok kialakítására, a biológiai műveltségkép.) Rendszerező tevékenység és az összehasonlító képesség.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése. Évfolyamokra bontva:
  10. évfolyamon növény- és állatszervezettani és élettani jellemzők összehasonlítása.
  11. évfolyam az ember életműködései, biokémiai ismeretek, sejtbiológia.
  12. évfolyamon genetika, evolúcióbiológia
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban.
- Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán. (Amelyek megválaszolásakor az is kiderül, hogy a tanulóknak helyes képzetei alakultak-e ki, jól használják-e a biológiai szakkifejezéseket, értik-e az összefüggéseket.)
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából. Sztenderdizált feladatsorokból összeállított feladatlapok, ismeretek megállapításához készített tesztek.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése. Vizsgálómódszerek gyakorlati alkalmazásában való jártasságot bizonyító tevékenységek.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

KÉMIA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A gimnázium 9–10. évfolyamán az általános iskolában megszerzett ismeretek alapján tovább építjük a diákok kémiai ismeretrendszerét. A többi természettudományban szerzett tudással egyre több ponton érintkezve továbbfejlesztjük a tanulók képességeit, munkaszeretetét és világképét.

A diákok tanulásában ebben a korban már a megértés dominál. Fizikai ismereteik és az általános kémia megértésen alapuló tárgyalása az általános iskolában tanultakat értelmezi, rendszerezi, és megalapozza a szerves kémiai ismereteket. A hétköznapi életből vett példák ezt a megismerési folyamatot életközelivé teszik.

A diákok anyagismerete gimnáziumi tanulmányaik során a szervetlen vegyületeken túl kiegészül a háztartás, a közvetlen környezet (környezettudatosságranevelés), a gazdaság (gazdasági nevelés) és a természet, az élő anyag szempontjából kiemelkedő szerves anyagok tulajdonságaival. Megismerik az egészségkárosító szenvedélybetegségek kulcsvegyületeit (alkohol, nikotin, koffein, drogok) és ezek biológiai, társadalmi hatását (testi-lelki egészségre nevelés).

A kísérletezésben már gyakorlattal rendelkező gyerekek közül sokan tanári felügyelet mellett, leírás alapján, önállóan készítenek elő és hajtanak végre, estenként értelmeznek is kísérleteket, méréseket.
Alkalmazzuk és alkalmaztatjuk a 2000. évi XXV. törvény a „kémiai biztonságról” előírásait. Mutassunk példát! A környezetkárosító anyagokat pl. ne öntsük a lefolyóba!

A molekulamodellek használata elengedhetetlen a kovalens és a másodrendű kémiai kötések, valamint a szerves kémia feldolgozása során. A modellek készítése segít megérteni a térbeli viszonyokat, fejleszti a térszemléletet
Az üzemlátogatások is szerepet játszhatnak a kémiai ipar és a mindennapi élet eddig ismeretlen vetületének bemutatásában, a pályaorientációban, a gyártási folyamatok során a felmerülő problémák, a környezeti gondok felismerésében.

A kooperatív csoportmunka, a tananyag projektekkel történő feldolgozása, a drámapedagógiai módszerek alkalmazása, valamint a tantárgyi koncentráció egymást erősítő hatásának eredményeként a 10. évfolyam végére már színvonalas, tudományos értékű szóbeli és írásbeli szövegalkotásra lehetnek képesek a tanulók.
14–16 éves korban a diákok szellemileg és érzelmileg is nagyon fogékonyak a környezeti gondokra. Már kezdik átlátni a világot, érzékelik és értik a fonák helyzeteket, erős a kritikai érzékük és érzelmileg, értelmileg is nagyon nyitottak. Fontos cél és egyben lehetőség a környezeti nevelés érdekében a szaktanárok együttműködésével, a tantárgyak közti koncentráció eredményeként, a gimnáziumi biológia, a földrajz és a fizika tárgyak integrálása. Komoly eredményeket lehet így elérni a környezeti nevelés terén a diákok világképe, környezetszemlélete, értékrendje és mindennapi szokásai tekintetében is. Ennek érdekében lényeges, (ha eddig ez még nem történt meg), hogy a helyi tanterv felülvizsgálatakor a természettudományos tanárok kooperáljanak.

A kémiatanulás során olyan ismeretrendszert és képességkészletet sajátítanak el a tanulók, amely továbbépíthető alapot ad a mindennapi élet szintjén az anyagok és a velük kapcsolatos információk kezeléséhez, amely differenciált módszereket, tehetséggondozó foglalkozásokat alkalmazva sikeres (akár előrehozott) középszintű kémia érettségi vizsgára készíthet fel, és amely kiegészítéssel lehetővé teszi az emeltszintű érettségi vizsgát, valamint az alaptudományok vagy az alkalmazott tudományok területén eredményes felsőfokú tanulmányok folytatását.

A kémia tantárgy a kulcskompetenciák közül első sorban a természettudományos kulcskompetenciák kialakításában vesz részt, de fontos szerepet játszik a matematikai kulcskompetencia (pl. hétköznapi életből vett számolási feladatok révén), az anyanyelvi kommunikáció (pl. kooperatív feladatok, projektek, drámapedagógiát alkalmazó feladatok), a digitális kompetencia (pl. anyaggyűjtés, a digitális tananyagbázis használata, a korosztályi adottságoknak megfelelő poszter-, prezentációkészítés), hatékony, önálló tanulás kialakításában is. A tantárgy lehetőségeket ad az idegennyelvi kompetencia (pl. a szakkifejezések értő használata), a szociális és állampolgári kompetencia (pl. a tudomány és technika fejlődése, vagy drámapedagógiai módszerekkel feldolgozott közösséget érintő problémák kapcsán), a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia (kooperatív csoportmunkában, projektmunkában végzett feladatok), az esztétikai-művészeti tudatosság és

kifejezőkészség (kooperatív csoportmunkában, projektmunkában végzett feladatok produktumai: tablók, poszterek stb.) fejlesztésére is.

Kiemelendő: a tanítás során differenciáltan kell elvárni a tananyagot. A legjobbak rendelkezzenek az érettségihez nélkülözhetetlen biztos ismeretekkel, viszont a gyengébbektől ne várjuk el a számukra nehezen elsajátítható, elvont ismereteket. Ez utóbbiak esetében első sorban a természettudományos nevelésre kell koncentrálni. Mindezt a tanítás alaposan átgondolt szervezésével, ha erre mód van (akár néhány tanuló számára szervezett) tehetséggondozó szakkörrel lehet elérni. Alapvető, hogy nem a kisszámú jó képességű, hanem a nagyszámú átlagos, vagy gyengébb képességű tanulót tanítjuk az órákon. A kiemelkedő képességűek tehetséggondozását átgondolt szervezőmunkával a tanórákon (pl. külön feladatokkal, megbízatásokkal stb.), vagy azokon kívül végezzük. A kollégák ismerjék és használják a kémia érettségi részletes követelményrendszerét. A gyengébbek számára készüljön minimális követelményrendszer. Ez tartalmazza azokat az elvárásokat, amelyeket minden tanuló teljesíteni tud, és amit minden tanulónak teljesítenie kell.

Az eredményes kémiatanulásnak speciális módszerei vannak. Ezeket meg kell tanítani. El kell mondani, mely ismeretek azok, amelyeket a tanulónak az eredményes továbbhaladás érdekében memorizálni kell és melyek azok az ismeretek, amelyeket a szabályok ismeretében a tanultakból levezethetünk. A megértés, a gyakorlás jelentős az eredményességben. A képleteket, egyenleteket a tanulás során (akár többször is) célszerű leírni. A lényeg gyakoroltatásának a tanórán is meg kell történnie. A számítások begyakoroltatását a tanórákon pl. célszerű heterogén összetételű kooperációs csoport által segítetten végezni, de a korábban bevált módszerek is alkalmazhatók (pl. tanulópár) a tanórákon és a tanórákon kívül is. Az ilyen típusú munkaszervezés hatékonyabb, mint a frontálisan vezetett óra, mert lehetőséget ad arra, hogy a problémát már értő tanulók, további diákok számára segítsenek érthetővé tenni az adott problémát.

Fejlesztési követelmények

A kémia tantárgynak meghatározó szerepe van a kiemelt fejlesztési feladatok közül a környezettudatosságra és a testi és lelki egészségre nevelésben. Erre a tananyag számtalan ponton ad lehetőséget (pl. üvegházhatást okozó anyagok, fenol, etil-alkohol, tápanyagok stb.)
A környezettudatosságra neveléshez kapcsolódjon a környezettudatos fogyasztásra nevelés. Fejlesszük a tanulók kritikus fogyasztói magatartását, hívjuk fel a figyelmet a fogyasztóvédelem kérdéseire.
A kémia további kiemelt fejlesztési feladatok kialakításában is szerepet játszik. Így pl. a kooperatív csoportmunkában, a drámapedagógia segítségével feldolgozott feladatok az énkép és önismeret, valamint az aktív állampolgárságra, demokráciára, egyéni és csoportos felelősségvállalásra és a felnőttlét szerepeire történő nevelés folytatódhat. A diákok átélik az együtt végzett munka örömét. Gyakorlatot szereznek a konfliktusok, sikerek, kudarcok kezelésében.
A fenntartható fejlődés egyéni és közösségi érdek. Fejlesszük felelősségtudatukat ebben a kérdésben is.
A hazai, európai, európán kívüli tudósok kiemelkedő eredményeinek bemutatásával a hon- és népismerettel, az európai azonosságtudattal és egyetemes kultúrával kapcsolatos ismeretek bővülnek. A látványos, szép kísérletekkel, színes modellekkel esztétikai érzékük fejleszthető. Megfelelő, a mindennapi élethez kapcsolódó problémafeladatokkal (pl. hogyan csökkenthető a gázszámla?) gazdasági nevelést végezhetünk.

Ismeretszerzés és alkalmazás
Mutassuk be és értelmezzük a tudomány szerepét a technikai és társadalmi folyamatokban!
Szerezzenek alapos jártasságot a diákok a nyomtatott, sugárzott és digitális média kritikus használatában. Nyelvi, kommunikációs, számítástechnikai ismereteiket és a helyi audiovizuális lehetőségeket, és a további rendelkezésre álló ismerethordozókat (pl. könyvtár, tudományos népszerűsítő hetilapok, folyóiratok stb.) használva, együttműködve, legyenek képesek tudományos igényű előadás tartására, tanulmány megírására, poszter, tabló stb. készítésére. Alakuljon ki igényük a tudományos ismeretterjesztő irodalom olvasására.
A kísérletek megismétlése és leírás után történő elvégzése után olyan problémákkal kell szembesíteni a tanulókat, melyeket kísérletek önálló tervezésével és végrehajtásával oldhatnak meg. A vizsgálatok eredményeinek értelmezésében alkalmazzák a tanult összefüggéseket, elméleteket. Vessék össze a kísérlet várható eredményét a tapasztalattal és eltérés esetén próbálkozzanak meg, a tanterv által feldolgozott körben, az okok felderítésével. Legyenek képesek új kísérleti eszközök kreatív használatára, egyszerűbb kísérleti eszközök készítésére.
A molekulamodellek elkészítésében szerezzenek a diákok rutinszintű gyakorlatot. Az elkészített modellek segítségével legyenek képesek értelmezni a molekulák szerkezetét, fizikai és kémiai sajátságait. Legyenek tisztában a modell és a valóság viszonyával.

A jelenségek értelmezése során is lehetőség nyílik a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére, kialakítható a tanulókban a jelenségek magyarázatának igénye. Kreativitásukat, együttműködő készségüket, önismeretük fejlődését változatos módszerek alkalmazásával segítsük (kooperatív módszerek, csoportmunka, projektek, könyvtár- és internet-használat)! Neveljük tanítványainkat a kémia ismeretanyagán keresztül aktív, viszonyaikat megváltoztatni képes, kritikus emberekké. Fejlesszük együttműködőkészségüket. Adjunk lehetőséget arra, hogy átéljék az együtt végzett munka örömét és azt az örömet, amely a sikeres produktum elismerésével jár.
Legyenek képesek természettudományi ismeretterjesztő szövegek, multimédia-anyagok önálló keresésére, feldolgozására, értelmezésére, szabad fogalmazásban történő elmondására. Az elvégzett vizsgálatok eredményeinek különböző médiaeszközöket használó informatív és esztétikus bemutatására.
Látniuk kell, hogy a környezeti problémák hátterében a tudományos-technikai fejlődés, az ipari, gazdasági, társadalmi folyamatok állnak. A tudomány, a technika, a társadalom komplex összefüggésrendszer. A folyamatok kritikus elemzése, a problémák felvetése, alternatív megoldások keresése, egyéni álláspontok kialakítása a fejlődés feltétele. Tudatosítsuk a tanulókban, hogy a természet egységes egész. Az ember beavatkozását a természet érzékeny egyensúlyába kritikusan kell vizsgálni. Ismerjék fel a tanulók a saját mindennapi életükben a környezeti, az egészségügyi kockázati tényezőket jelentő problémákat, és tanárok, valamint szülők segítségével közösen keressenek megoldást az egyszerűbb gondokra. Vállalják fel mindennapi életükben az egészséges, környezettudatos, takarékos életvitel minél több elemét.
Családjukban, iskolájukban, tágabb környezetükben szerzett személyes tapasztalataik és tanulmányaik nyomán a diákoknak meg kell érteniük, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel nem pótolható érték az egyén és a kisebb-nagyobb közösségek számára. Ennek megőrzése érdekében egyéni és közös cselekedeteket vállaljanak. Ismerniük kell azokat a környezeti tényezőket és életmódunk azon összetevőit, amelyek veszélyeztetik ezeket az értékeket. Legyen ezekről a kérdésekről saját véleményük.
Ki kell alakítanunk tanulóinkban az önálló ismeretszerzés egyéni módszereit. Legyen igényük a tudomány és technika újdonságainak megismerésére. Alakítsák ki ezekről saját elképzeléseiket a tanult tudományos elméletek segítségével. Alkalmazzák ezeket kritikusan saját mindennapi életükben.

Tájékozottság az anyagról
A világ egységes anyagi természetű az elemi részecskéktől a galaxisokig. Az anyag részecsketermészetéről rendelkezzenek a tanulók a koruknak, elvonatkoztatási készségüknek megfelelő ismeretekkel. Vizsgálataik és tanulmányaik eredményeként ismerjék a környezetükben előforduló fontosabb szervetlen és szerves anyagok részecskeszintű szerkezetét, a szerkezetből következő és egyéb fontos tulajdonságait, és ezek összefüggését a természeti, technikai, társadalmi folyamatokban egyaránt. Ismerjék és használják a periódusos rendszert. Legyenek képesek a legfontosabb vegyületcsoportok jellemzésére, a kémiai folyamatok energiaváltozásainak kiszámítására a táblázatokból kikereshető adatok segítségével. Segítsük egyéni véleményük kialakítását az energiagondokkal kapcsolatban. Ismerjék meg az anyagok használatának esetleges veszélyeit és biztonságos, szakszerű használatukat. (2000. évi XXV. törvény „a kémiai biztonságról").

Ismerjék a diákok az anyag különböző szerveződési szintjeinek jellegzetességeit, tudják mi az azonos és mi az eltérő ezek között.
Ismerjék a tanulók azokat az atommodelleket, amelyeket felhasználhatunk a radioaktivitással, magfúzióval és maghasadással kapcsolatos jelenségek magyarázatára. A nukleáris energia felhasználásának kérdései kapcsán formálódjon a diákok egyéni véleménye. (Energia, nukleáris hulladék, gyógyászat, az energiatermelés szerepe a szegénység felszámolásában.)
Alkalmazzák az atomok és molekulák fogalmát a kémiai kötések (elsődleges és másodlagos), a kristályok szerkezete és a kémiai folyamatok értelmezésében. Legyenek képesek az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazásával a kémiailag tiszta anyagokat és keverékeket elkülöníteni, az oldódást, a halmazállapotváltozásokat, a kémiai folyamatokat a tanult összefüggésekkel leírni. Tudják az alkalmazott kémiai fogalmakat megfelelően használni. Legyenek tisztában azzal, hogy a rendszer és környezete kölcsönhatásban vannak egymással. Ismerjék a különböző anyagcsoportok szerepét az élettel kapcsolatos folyamatokban.
Környezetünk anyagai közül az elfogyasztott tápanyagokkal kerülünk a legközvetlenebb, hosszú ideig tartó kapcsolatba. Legyenek tájékozottak a diákok a szervezetükbe kerülő természetes és mesterséges anyagokról. Legyen áttekintésük ezen anyagok szerepéről, értékéről, veszélyeiről. Tudatosodjon bennük a táplálkozás egészségmegőrző szerepe. Ismerjék az egészséges étkezési szokásokat.
Az egészségkárosító anyagok közül a nikotin, az alkohol és a tudatállapotot befolyásoló drogok jelentenek közvetlen veszélyt erre a korosztályra. Olyan formát kell találnunk ezen anyagok veszélyeinek, élvezetük személyes és a társadalmat érintő hosszú távú következményeinek bemutatására, hogy ennek hatására elhatárolják magukat ezen anyagok használatától. A diákok ismerjék az őket veszélyeztető anyagok hatásait, utasítsák el ezek fogyasztását. Alakítsuk ki a helyes gyógyszerszedés kultúráját, törekvésüket az aktív és tudatos egészségvédelemre.

Tanulják meg a diákokat arra, hogy saját környezetükben felismerjék a káros anyagokat. Önállóan vagy megfelelő segítséggel előzzék meg és csökkentsék felhalmozódásukat.
Legyenek képesek a diákok a vegyületek képződésével és bomlásával kapcsolatos egyszerű számítások végzésére, a tömegmegmaradás törvényének tudatos alkalmazására, egyszerű kémiai egyenletek felírására, elemzésére és alkalmazására, valamint a szerves vegyületek összetétele és tulajdonságai közötti összefüggések tanulmányozására.

Tájékozódás az időben. Az idő és a természeti jelenségek
Tudniuk kell a diákoknak, hogy az idő alapmennyiség, amelynek segítségével meghatározhatók más mennyiségek is. Lássák, hogy a kémiai folyamatok időbeli lefolyása különböző lehet (a rozsdásodástól a robbanásokig).
Legyenek tudatában egyes kémiai folyamatok megfordítható jellegének. Példákon keresztül értelmezzék az egyensúlyi helyzet megváltoztatásának lehetőségeit. Használják az egyensúlyi folyamatok leírásában az alapfogalmakat. Tudják az egyensúllyal kapcsolatos grafikonokat elemezni. Legyenek tisztában a katalizátorok, biokatalizátorok szerepével. Ismerjék a diákok a dinamikus egyensúly előfordulását élettelen rendszerekben, és alakuljon elképzelésük az élő rendszereket jellemző bonyolultabb egyensúlyokról.

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek
Legyen a diákoknak elképzelésük az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a közvetlenül érzékelhető méretű testek méretének nagyságrendi eltéréséről. Legyenek képesek megbecsülni az egyszerű számításos feladatok eredményeit.
Rendelkezzenek az élő szervezet működése szempontjából leglényegesebb ismeretekkel a molekulák térbeli alakjával kapcsolatban (metán, ammónia, víz molekulaalakja, izoméria). Ismerjék a részecskékből felépülő halmazok alapvető térbeli viszonyait.

Tájékozódás a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről
A diákoknak tudniuk kell, hogy a sokszínű anyagi világ egységes a felépítő részecskék és a kapcsolatukban érvényesülő törvények, szabályszerűségek tekintetében. Érteniük kell, hogy a természet egységes rendszer, melyet csupán az emberi megismerés vizsgál különböző szempontok és módszerek, tudományágak alapján. Tudatában kell lenniük annak, hogy a tudományos megismerés kanyargós utakat bejárva fejlődik. A felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye, melyben testet ölt a letűnt generációk minden tapasztalata, az életüket a tudományos problémák megoldásának szentelő tudósok munkája, tehetsége. A tudomány eredményeinek érvényesülése a társadalmi közeg függvénye. A tudományos és nem tudományos elképzelések megkülönböztetésével formálni kell a tanulók egyéni álláspontját. A tudományos eredmények alkalmazása technikai problémákat vet fel. Ezek alkalmazása tudatos és felelős magatartást igényel (fenntartható fejlődés).
Ismerjék a tanulók a kémiai ismereteikhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az általános iskolában tanult szervetlen kémiai ismeretek átismétlésére a tanév során. (Az általános iskolában tanult szervetlen kémiai ismeretek részei a középszintű érettségineknek, másfelől a lényeges vegyületek átismétlése konkrétabbá teszi a gyengébb képességű tanulók számára is az általános kémiai ismereteket.)
A középszintű érettségi (a továbbiakban KÉ) letételére alkalmas tanulók, differenciáltan a középszintű érettségi részletes követelményrendszere szerinti elvárásokat is gyakorolják.
Kísérletek, megfigyelések végzése a tanár szóbeli vagy írásbeli útmutatása alapján.
A kísérletben felhasznált és keletkezett anyagok egészségügyi, környezeti hatásainak megfelelő kezelése.
Az ismeretterjesztő irodalom, a tudományos és a napi sajtó, a lexikonok, kézikönyvek, a könyv- és médiatár, a sugárzott és a digitális média kritikus, igényes használata.
A megfigyeléssel, méréssel szerzett és a médiából összegyűjtött információk összehasonlítása, szelektálása, csoportosítása.
Rendszerezést igénylő feladatok önálló elvégzése.
A világ kémiai hátterű aktuális eseményeinek, híreinek, új felfedezéseinek (pl. balesetek, katasztrófák, tudományos és technikai sikerek) feldolgozása csoportmunkában, projektekkel, vagy a drámapedagógia módszereivel. A csoportok véleményének összevetése. A tablók, poszterek, prezentációk készítése során az esztétikai-művészi tudatosság és kifejezőkészség fejlesztése.

Információk megjelenítése vonalas felosztások, táblázatok, diagramok, grafikonok, ábrák, rajzok formájában és ezek értelmezése, használata csoportmunkában. A szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményező-készség vállalkozói kompetencia fejlesztése.
A verbális és a képi információk egymásba alakítása. A szakkifejezések tudományos nevének tanulása kapcsán az idegennyelvi kompetencia fejlesztése.
A számítástechnikai készségek és az elérhető programok adta lehetőségek alkalmazása a fenti tevékenységekben. Ezeken keresztül az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség fejlesztése.
A tanulók együttműködésével, a szaktanár irányításával szerkesztett, szemléltetőeszközöket is alkalmazó előadás tartása. A hatékony, önálló tanulás alakítása, fejlesztése.
A megismert kémiai fogalmak szabatos használata írásban és szóban.
A magyarázatra szoruló egyszerű vagy összetettebb természeti jelenségek és folyamatok, technikai alkalmazások felismerése, és ezek egy részének önálló magyarázata.
Az anyagot összetartó erők okozta energiaviszonyok megállapítása és ezekből következtetés a lejátszódó folyamatokat kísérő energiaváltozásokra.
Ismert anyagok tulajdonságainak magyarázata a bennük lévő elsőrendű és másodrendű kötések alapján.
Egyszerű esetekben következtetés az anyag szerkezetéből tulajdonságára, tulajdonságából a szerkezetére.
A reakcióban szereplő anyagok szerkezetváltozásainak megállapítása.
A megismert kémiai reakciók osztályozása típusuk szerint; a besoroláshoz szükséges lényeges tulajdonságok felismerése.
Az oxidációs szám fogalma, kiszámításának szabályai molekulákban, ionokban. A redoxifolyamatok és a protonátmenettel járó folyamatok értelmezése. Kémhatás, pH. Ionegyenlet írása egyszerű esetekben.
Elektrokémiai alapismeretek (galvánelem, elektrolízis). A kémiai jelek és a kémiai egyenlet mennyiségi értelmezésére vonatkozó ismeretek alkalmazása.
Egyszerű számítási feladatok megoldása (egyszerű sztöchiometria, oldatok összetétele); a megoldás során a kémiai jelek mennyiségi értelmezésére és az SI mértékegységek használatára vonatkozó ismeretek alkalmazása.
Az eredmények nagyságrendjének ellenőrzése fejben.

Témakörök	Tartalmak
Tudománytörténet	A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események. A kooperatív csoportmunka, a tananyag projektekkel történő feldolgozása, a drámapedagógiai módszerek alkalmazása.
Tájékozódás a részecskék világában	*Atomszerkezet:* Atommodellek a tudománytörténetben. Könyvtárpedagógiai módszerek alkalmazása, animációs filmek vetítése pl. az internetről. Az alapállapotú atom és gerjesztése. Az elektronfelhő szerkezete: elektronhéjak, (KÉ: alhéjak, atompályák), elektronpár, párosítatlan elektron. A középszintű érettségire nem készülő tanulók számára elegendő a korábban általános iskolában tanított atomszerkezet tanítása. A hatékony önálló tanulás fejlesztése, kialakítása. Vegyértékelektronok, atomtörzs. (KÉ: Ionizációs energia.) Elektronegativitás. A radioaktivitás alkalmazása és veszélyei. *Molekulaszerkezet* Kovalens kötés: egyszeres, többszörös, (KÉ: szigma- és pi-kötés), delokalizált kötés, (KÉ: datív kötés), poláris és apoláris kötés. (Kötési energia.) Az alapvető molekulák (pl. víz, ammónia, metán) téralkata. Apoláris molekula, dipólusmolekula, a dipólusosság feltételei. Esztétikus modellek segítségével az esztétikai-művészeti tudatosság fejlesztése. *Anyagi halmazok* Állapotjelzők, Avogadro-törvénye. A gázok moláris térfogata, gázok sűrűsége. Első- és másodrendű kötések, fajtái, jellemzői és kialakulásuk feltételei. Térfogatszázalékos összetétel, koncentráció (mol/dm^3), a matematikai kulcskompetencia fejlesztése. Oldatok hígítása. Kristályrácstípusok, amorf anyagok.

Témakörök	Tartalmak
A kémiai reakciók változatossága	*Termokémia* Reakcióhő (exoterm és endoterm reakciók), képződéshő, Hess-tétele. *Reakciósebesség és egyensúly:* A reakciósebességet befolyásoló tényezők (koncentráció, hőmérséklet, katalizátorok) aktiválási energia. Egyensúlyra vezető kémiai reakciók, az egyensúly törvénye, egyensúlyi állandó, Le Chatelier-elv. Az élő szervezetekben végbemenő egyensúlyok. Egészségnevelés. *Redoxireakciók* Oxidáció és redukció (elektronátadással), oxidáló- és redukálószer, a két fogalom viszonylagossága. Esztétikus kisérletek segítségével az esztétikai-művészeti tudatosság fejlesztése. Az oxidációs szám, a matematikai kulcskompetencia fejlesztése. *Galvánelemek* A galvánelem működési elve. Elektród, katód és anód. Esztétikus kísérletek segítségével az esztétikai-művészeti tudatosság fejlesztése. (KÉ: Katód- és anódfolyamatok a galváncellában, elektromotoros erő, standardpotenciál, a matematikai kulcskompetencia fejlesztése.) A galvánelemek gyakorlati jelentősége (pl. zsebtelepek, ólomakkumulátor) és környezetvédelmi vonatkozásai. Szakkönyvek használata, számítógépes animációk keresése az interneten, a digitális kompetencia fejlesztése. *Elektrolízis* Katód- és anódfolyamatok elektrolíziskor (a tanult folyamatok esetében). (KÉ: Faraday-törvények.) Az elektrolízis gyakorlati jelentősége (pl. alumíniumgyártás, kősó elektrolízise). Az elektrokémiai ismeretek kapcsán kooperatív csoportmunkában végzett feladatok végzése. Ezek segítségével a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményező-készség és a vállalkozói kompetencia fejlesztése. *Sav-bázis reakciók* Sav és bázis fogalma Brönsted szerint, (KÉ: sav-bázis párok). Esztétikus kisérletek segítségével az esztétikai-művészeti tudatosság fejlesztése. Erős és gyenge savak és bázisok. A víz autoprotolízise, [KÉ: vízionszorzat (25 ^{o}C-on)], kémhatás, pH. A szakkifejezések használata során az idegennyelvi kompetencia fejlesztése.

A továbbhaladás feltételei

Az anyagok atomos szerkezetének ismerete. Alkalmazza a tömeg-darabszám-anyagmennyiség kapcsolatát. Számolja ki adott összegképletű anyag moláris tömegét. Állapítsa meg a tanult atomok elektronszerkezetét a periódusos rendszer használata segítségével. Olvassa le a periódusos rendszerből az atom külső elektronhéján található elektronok számát és következtessen ionképződésükre. Említsen példákat a radioaktív folyamatok alkalmazására és ezek veszélyeit, kockázatait is ismerje. Értelmezze egyszerűbb vegyületek képletét. Értelmezze a tanult molekulák modelljének segítségével a molekulák alakját. Leírás alapján mutassa be a tanult tanulókísérleteket, ezek során használja szakszerűen a laboratóriumi eszközöket. Értelmezze az elvégzett vagy bemutatott kémiai reakciókat. Ismerje a fontosabb, részletesen tanult elemek és szervetlen vegyületek nevét, jelét, tulajdonságait. Értelmezze a kémiai reakció és a fizikai változás közti különbséget. Ismerje fel egyszerű esetekben a hétköznapi életben előforduló redoxireakciókat és sav-bázis reakciókat. Mondjon példát az elektrolízis és a galvánelem gyakorlati felhasználására, ismerje ezek veszélyeit, környezetbarát alkalmazásukat. A hétköznapokban előforduló oldatok összetételét értelmezze. Értelmezzen egyszerű, kémiai ismereteket tartalmazó ábrákat, grafikonokat, táblázatokat.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az egyes témakörökben szereplő vegyületek megismerése közben használják, rögzítsék, gyakorolják a tanulók a 9. évfolyam kerettantervében szereplő ismereteket, tevékenységeket, képességeket.
Új jelenségek önálló értelmezése a korábban észlelt és értelmezett jelenségek ismeretében.
A szerves vegyületek fizikai és kémiai sajátosságainak igazolása a megfelelő kísérletekkel.
Egyszerűbb, majd összetettebb kérdések megválaszolására kísérletek tervezése és végzése segítséggel, csoportmunkában, majd önállóan.
A tanult egyszerűbb felépítésű (12-es szénatomszám alatti) szerves anyagok molekulamodelljének elkészítse és jellemzése; annak megítélése, milyen erők hatnak a vegyület halmazában és milyen fizikai tulajdonságok következnek ebből.
A számítástechnikában elsajátított ismeretek (pl. internet, levelező, szövegszerkesztő, függvény- és diagram-szerkesztő, táblázatkezelő vagy grafikai programok használata) alkalmazása az információszerzés, -feldolgozás és -átadás folyamán.
Távolsági kommunikációs technikák (elektronikus levelezés, telefon, fax) szakszerű használata.
Előadás tartása a projektmunkában összegyűjtött és megszerkesztett információk alapján a kémiai szaknyelv szabatos használatával és az iskolában rendelkezésre álló audiovizuális eszközök alkalmazásával.
A mindennapi életben előforduló ártalmas szerves anyagok felsorolása; az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásaik kifejtése; tájékozódás szakszerű használatukról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.
A globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.
A helyzet elemzése (pl. a drámapedagógia felhasználásával) és a lehetséges megoldási módok keresése során a különböző (nem csak természettudományi) tantárgyakban tanult ismeretek alkalmazása.
Információk szerzése (csoportmunka, projektmunka) és önálló vélemény kialakítása (drámapedagógia) a szenvedélybetegségek kémiai vetületeiről, az oxigén- és nitrogéntartalmú vegyületek narkotikus és egészség-károsító hatásairól, a személyiségre és a társadalomra irányuló veszélyeiről, az embert és a természetet veszélyeztető anyagokról.
Kolloid rendszerek említése a hétköznapi életből, összetevőik elemzése.
Az anyagszerkezeti ismeretek alkalmazása a szerves vegyületek fizikai tulajdonságainak magyarázatára: összefüggés keresése a funkciós csoport, a moláris tömeg és a molekula térszerkezete, polaritása, valamint az olvadás- és a forráspont, illetőleg az oldhatóság között.
Egy konkrét vegyületben az előforduló funkciós csoport felismerése az anyag fizikai sajátságai, kémiai viselkedése alapján.
Szerkezeti képlet alapján az izoméria fajtájának felismerése.
Egyszerű szerves kémiai egyenletek szerkesztése az egyenletírás megismert szabályai szerint.
A tökéletes égés egyenletének felírása egyszerűbb, adott összegképletű C, H és O atomokból álló vegyületre.
A környezetünkben előforduló műanyagok tulajdonságainak vizsgálata, felhasználási lehetőségeik, esetleges környezetkárosító hatásuk magyarázata felépítésük alapján.
Információk szerzése (csoportmunkában) arról, hol adhatunk le, dobhatunk ki a tanuló lakóhelyéhez legközelebb háztartási veszélyes hulladékokat és újrahasznosítható anyagokat.
Vizsgálat tervezése (projektmunka) a háztartások hulladéktermelésének mennyiségi, minőségi viszonyainak felmérése érdekében, a kapott adatok elemzése.
Megoldások keresése (csoportmunka, projektmunka) a háztartási csomagolóanyagok mennyiségének háztartáson belüli és országos szintű csökkentésére.

Témakörök	Tartalmak
Tudománytörténet	A tárgyalt ismeretekhez kapcsolódó kiemelkedő tudósok munkássága, kísérleteik, felfedezéseik, fontos tudománytörténeti események. A feldolgozáshoz használjuk a számítógépet és fejlesszük a tanulók akivitását modern pedagógiai módszerekkel.
Szénhidrogénkincsünk mint energiahordozó	Szerves kémia, a szén központi szerepe. A földgáz és a kőolaj. Keletkezésük. A metán, égése, halogén-szubsztitúciója, PB-gáz, környezetkímélő autógáz. Tűzvédelem. Kőolaj-feldolgozás, kőolajpárlatok és felhasználásuk, telített szénhidrogének, alkánok, összegképlet és szerkezeti képlet, homológ sor, általános összegképlet. A matematikai kulcskompetencia fejlesztése. Konstitúciós izomerek, a szabályos nevezéktan alapjai, alkilcsoport. Az alkánok égése, tűzoltási lehetőségek. Halogén-szubsztitúció. A tananyagrész feldolgozása során is kiemelhető az anyanyelvi kommunikáció (pl. kooperatív feladatok, projektek, drámapedagógiát alkalmazó

Témakörök	Tartalmak
	feladatok), a digitális kompetencia (pl. anyaggyűjtés, a digitális tananyagbázis használata, a korosztályi adottságoknak megfelelő poszter-, prezentációkészítés), hatékony, önálló tanulás, az idegennyelvi kompetencia (pl. a szakkifejezések értő használata) fejlesztése. A kooperatív csoportmunkában, projektmunkában végzett feladatok során a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia fejlesztése. Aromás szénhidrogének, a benzol, szubsztitúciós reakciókészsége, jelentősége, mérgező hatása, kémiai biztonság. A kőolajipar és -felhasználás környezeti problémái.
Legfontosabb műanyagaink	*Telítetlen szénhidrogének* Alkének. Az etén, addíciós reakciói (halogén-, hidrogén-halogenid-, víz-, hidrogénaddíció), polimerizáció, polietilén (PE). Konformáció, sztirol, polisztirol (PS). Az alkének ipari jelentősége, geometriai (cisz-transz) izomerek. Diének (butadién, izoprén), kaucsuk, gumi, műgumi. Alkinek, etin, addíciós reakciói, reakciója nátriummal, ipari jelentősége. A matematikai kulcskompetencia fejlesztése. Halogénezett szénhidrogének: A fontosabb halogénezett szénhidrogének (freon, vinil-klorid, PVC, teflon) tulajdonságai, jelentőségük, környezeti hatásuk (freon és PVC). Szubsztitúció és elimináció.
Szerves vegyületek a kamrától a laboratóriumig	*Alkohol – alkoholok* Funkciós csoport. Az alkoholok általános szerkezete. Az etanol, halmazszerkezete (hidrogénkötés), főbb fizikai sajátságai, jelentősége, éghetősége, reakciója nátriummal. Internetes szemléltető anyagok használata. Éterszintézis, dietil-éter, gyúlékonysága, jelentősége. Az alkoholizmus, a metanol, a glicerin, a fenol (egészség és környezetvédelemmel kapcsolatos kooperatív, drámapedagógiai feladatok, projektek alkalmazása). Az alkoholok lebomlásának első terméke a szervezetben: az aldehidek. A formaldehid, formalin, redukciója és oxidációja, előállítása és jelentősége. *Aceton – ketonok* Az aceton (részletesen), negatív ezüsttükörpróba, jelentősége. *Ecet – karbonsavak* Hidrogénkötésre való hajlam. A hangyasav és az ecetsav, sav-bázis tulajdonságok, jelentőség. A biológiai és kémiai szempontból fontos karbonsavak (zsírsavak, tejsav, benzoesav, szalicilsav). Az elvégzett kisérletek kapcsán az esztétikai tudatosság fejlesztése. Az alkohol-oxovegyület-karbonsav redoxi átalakulások. *Illatok, ízek, fűszerek – karbonsavészterek* Előállításuk karbonsavból és alkoholból, főbb fizikai sajátságaik, előfordulásuk, felhasználásuk. *Zsírok, olajok – gliceridek* Zsírok és olajok, főbb sajátságaik, margaringyártás. A használt sütőzsiradékok környezeti problémája, újrahasznosítása. A foszfatidok és a nitroglicerin. Kolloid rendszerek. (Egészség és környezetvédelemmel kapcsolatos kooperatív, drámapedagógiai feladatok, projektek alkalmazása) *Szappanok, mosószerek* Szappangyártás, szappanok, a tisztító hatás mechanizmusa, szennyvíz, eutrofizáció. *Cukor és liszt papírzacskóban – szénhidrátok* Egyszerű cukrok. Funkciós csoportjaik, a glükóz szerkezete és tulajdonságai, erjedés, a fruktóz, biológiai jelentőségük. Az elvégzett kisérletek, a használt modellek kapcsán az esztétikai tudatosság fejlesztése. Konfiguráció, optikai izoméria (léte).

Témakörök	Tartalmak
	Kettőscukrok. A malátacukor, a sörgyártás, a kristálycukor (répacukor), biológiai jelentőségük. Redukáló hatású cukrok (ezüsttükörpróba, Fehling-reakció). Poliszacharidok. A cellulóz, papír, újrahasznosítási lehetőségek, a keményítő, a glikogén, a redukciós készség hiánya. *Tej, tojás, hús – fehérjék* Az aminok, aminocsoport, bázikusság. Amidok, az amidcsoport szerkezete. A természetes eredetű aminosavak általános szerkezete, amfotéria, az aminosavak kapcsolódása, polipeptidek, fehérjék. A fehérjék elsődleges, másodlagos, harmadlagos és negyedleges szerkezete. Denaturáció és koaguláció. (Egészség és környezetvédelemmel kapcsolatos kooperatív, drámapedagógiai feladatok, projektek alkalmazása)
A biológia határán	Nukleinsavak: a ribóz, a 2-dezoxi-ribóz, nukleotidok, a nukleotidok kapcsolódása, az RNS, bázissorrend, a DNS kettős hélix. A nukleinsavak jelentősége, a fehérjeszintézis vázlata. Az örökítőanyag módosulása, mutációk, mutagén anyagok. Nukleinsavrombolás sugarakkal (atombomba, ózonlyuk, csíramentesítés). Reakcióláncok: biokémia és vegyipar, hasonlóságok, eltérések.
A teától a heroinig	A szenvedélybetegségekkel kapcsolatos nitrogéntartalmú szerves vegyületek, drog (alkohol, nikotin, tein, koffein, kábítószerek), hatásmechanizmus, hozzászokás, függőség, hatásuk az egyén és a társadalom szintjén. Gyógyszerek. A gyógyszerek helyes használata. (Egészség és környezetvédelemmel kapcsolatos kooperatív, drámapedagógiai feladatok, projektek alkalmazása)
Környezeti szerves kémia	Energiagazdálkodás: fosszilis, hasadó és megújuló energiaforrások, előnyeik, hátrányaik. Műanyagok: le nem bomlás, hulladékégetés, dioxin. Táplálékaink: növénytermesztés, peszticidek, állattenyésztés, antibiotikumok, hormonok, tartósítószerek, E-számok, biogazdálkodás. Fogyasztói társadalom, a fenntartható fejlődés és a környezet. (Egészség és környezetvédelemmel kapcsolatos kooperatív, drámapedagógiai feladatok, projektek alkalmazása)

A továbbhaladás feltételei

A tanuló sorolja fel a szerves vegyületeket felépítő elemeket. Tudja a szerves vegyületek főbb alaptípusait (telített, telítetlen, aromás, nyílt láncú, gyűrűs, szénhidrogén stb.). Ismerje fel a kémia jelentőségét a köznapi életben. Ismerje a mindennapokban is előforduló, tanult szerves vegyületeket, adja meg köznapi nevüket, molekulamodellen mutassa be térbeli szerkezetüket, ismertesse környezeti és élettani hatásukat. Használja szakszerűen, balesetmentesen, környezet- és egészségvédő módon a szerves vegyipari termékeket. Ismerje fel a hétköznapi életben gyakran előforduló kolloid rendszereket. Ismerje a szerves vegyületek jelentőségét az elő anyag felépítésében, a táplálkozásban, az öröklődésben. A szenvedélybetegségekhez kapcsolódó anyagokat sorolja fel, és ismerje hatásukat az emberi szervezetre. Az elvégzett tanulókísérleteket mutassa be; eközben használja szakszerűen a vegyszereket és a kísérleti eszközöket. Értelmezze az elvégzett vagy bemutatott kémiai reakciókat. Értelmezze az egyszerű szerves kémiai egyenleteket. Soroljon fel szerves vegyületekkel kapcsolatos környezeti problémákat, és említsen megoldási lehetőségeket ezekre. Ismerje a gazdasági fejlődés árnyoldalait, környezeti hatásait és a fenntartható fejlődés fogalmát és a személyes felelősséget a fenntarthatóság elérésében.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban.
- Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:
- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Kiselőadás, kísérlet bemutatás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

FÖLDRAJZ

9–10. évfolyam

A földünk és környezetünk tantárgy kerettanterve és a Nemzeti alaptanterv viszonya

A gimnáziumi földrajz kerettanterv szemlélete és értékrendje tükrözi a Nat szellemiségét. Összhangban van az abban meghatározott fejlesztési feladatokkal és nevelési-oktatási célokkal. Megfogalmazása során mindvégig szem előtt tartotta a kiemelt fejlesztési feladatok, illetve a kulcskompetenciák fejlesztése terén megfogalmazott célok teljesítését.

A gimnáziumi földrajz kerettanterv szerepe a kulcskompetenciák fejlesztésében és a kiemelt fejlesztési célok teljesítésében.

A földrajzoktatás a műveltségi terület tartalmi elemeinek feldolgozása, a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett nagymértékben hozzájárul a tanulók képességeinek fejlődéséhez. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a távoli tájak és országok természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatásával hozzájárul az eltérő kultúrák megismerése iránti igény, a nyitott és befogadó magatartás, illetve szemléletmód kialakulásához. Mindezt úgy valósítja meg, hogy közben elősegíti a természeti és a kulturális értékek iránti tisztelet, illetve a következő nemzedékek számára történő megőrzésük iránti igény kialakulását. Ezzel hozzájárul a felelős és tudatos környezeti magatartás fejlődéséhez. A más anyanyelvű országok és kultúrák megismerése elősegítheti a tanulókban az adott célnyelven történő kommunikáció igényének kialakulását, ez pedig megkönnyítheti az idegen nyelvi kommunikáció fejlődését.
A természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatokban megfigyelhető kölcsönhatások feltárásával a földrajzoktatás hozzájárul a természettudományos szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. Szüntelenül változó és globalizálódó világunk természeti, környezeti és társadalmi-gazdasági folyamatainak megismeréséhez és megértéséhez elengedhetetlen a folyamatos tájékozódás és információszerzés, valamint a nyitott gondolkodás. Ezért a megnevezett tartalmi elemek elsajátítása elképzelhetetlen a tanulók egyre önállóbbá váló információszerző tevékenysége nélkül. Így a tanítási-tanulási folyamatban nagy hangsúlyt kap az információszerzés és -feldolgozás képességének fejlesztése, különös tekintettel a digitális világ nyújtotta lehetőségek hasznosítására.
A tanítási-tanulási folyamat kiemelt célja a folyamatos önképzés iránti igény, valamint az élethosszig tartó tanulás képességének kialakítása. Hazánk és a világ társadalomföldrajzi jellemzőinek bemutatásával a tantárgy oktatása elősegíti a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését. Napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak megismertetése nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók a gazdasági élet eseményeiben eligazodó aktív, kreatív, rugalmas és vállalkozóképes állampolgárrá válhassanak.

A gimnáziumi földrajzoktatás céljai és feladatai

A földrajz tantárgy megismerteti a tanulókat a földrajzi környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel. Az alapozó szakasz tantervi előzményeire építve elősegíti, hogy megismerjék az ember életteréül szolgáló Földet, a természet és a társadalom főbb sajátosságait, jelenségeit, folyamatait, valamint azok kölcsönhatásait.
A földrajz tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, hiszen a földrajzi-környezeti jelenségeket, folyamatokat összefüggéseikben vizsgálja, részben a természettudományok, részben a társadalomtudományok, valamint az egyéb környezettudományok szempontjai szerint. Az életkori sajátosságoknak megfelelően a tananyag az általános természeti és társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli és időbeli változásainak vizsgálatával, az összefüggések és kölcsönhatások feltárásával valósítja meg szemléletformáló szerepét.
A földrajztanítás célja, hogy a tanulók megértsék az élettelen és az élő természet folyamatainak társadalomra gyakorolt hatásait, azok időbeli változásait. Lássák, hogy a társadalom működése hogyan hat vissza a környezetre. Legyenek képesek általánosítani és szintetizálni, tudják a jelenségeket, folyamatokat átfogó rendszerként értelmezni. A természet és a társadalom kölcsönhatásainak, összefüggéseinek megismerése nyomán alakuljon ki a tanulókban a környezettudatos gondolkodás.
Célja, hogy a tanulók el tudják helyezni Magyarországot és Európát a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, kialakuljon bennük a nemzeti és az európai identitástudat, a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti tisztelet. A földrajzoktatás célja továbbá, hogy a történeti-földrajzi

szemlélet kialakításával felismertesse a földrajzi helyzet időben változó megítélését. Ismertesse meg az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelőtevékenységet és annak eltérő vonásait, teljesítményeit a Föld különböző térségeiben. Ismertesse fel a társadalmi-gazdasági életben jelenlévő, sokféle és kölcsönös függőséget. Értesse meg a termelés és a fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátait és következményeit, ezzel együtt a Föld globális problémáit. Fejlődjön ki a tanulókban az aktív részvétel készsége közösségük, országuk, régiójuk és a világ problémáinak megoldásában.
A tantárgy tudatosítja a tanulókban, hogy a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. Megmutatja, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította, és ma is alakítja környezetét. Ennek ésszerű korlátozása, a környezet és az ember érdekeit egyaránt figyelembe vevő, tudatos környezeti magatartást, az erőforrások tervszerű felhasználását, sőt a nemzetek közötti összefogást kívánja.
A gimnáziumi földrajzoktatás az életkori sajátosságoknak megfelelően magasabb szinten továbbfejleszti, elmélyíti és differenciálja a tanulók alapozó szakaszban megszerzett tudását és képességeit. A tanulásnak olyan fejlesztési, illetve a tanulás tanulását segítő stratégiákra kell épülnie, amelyek figyelembe veszik a tanulók eltérő ismeret- és képességszintjéből adódó sajátosságait és a differenciált oktatás elveinek alkalmazásával azt fejlesztik tovább az egyén képességeinek, adottságainak megfelelői ütemben.
A gimnáziumi földrajzoktatás felkészíti a tanulókat a tantárgyi érettségi vizsga sikeres teljesítésére is. Ennek megfelelően az oktatási-fejlesztési feladatokat a gimnáziumokban az érettségi követelményekkel összhangban, a sajátosságok figyelembe vételével kell teljesíteni. A földrajz komplex ismeretanyaga révén emellett segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában, felkészíti őket a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok eligazodjanak a globálizálódó világ társadalmi-gazdasági és környezeti folyamataiban, képesek legyenek felelős döntéshozatalra az állampolgári szerepek gyakorlása során.

Fejlesztési követelmények

A tananyag feldolgozása során el kell érni, hogy a tanulók ismerjék a földi képződményeket, a természeti és a társadalmi jelenségeket, folyamatokat és ezek főbb összefüggéseit, a megismerés során legyenek képesek a természettudományos gondolkodás alkalmazására. Az általános természetföldrajzi és az általános társadalomföldrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket, legyenek képesek a földrajzi térben és időben való tájékozódásra. Értelmezzék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat a földrajzi térben, legyenek képesek a természet- és társadalomföldrajzi algoritmusok önálló alkalmazására. Ismerjék fel a helyi, a regionális és a globális történések összefüggéseit, különböző szintű következményeit.

A földrajzi tanulmányok befejezésekor a tanulók biztonsággal tudjanak eligazodni a természeti és a társadalmi-gazdasági környezetben. Használják fel földrajzi ismereteiket a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalakor. Legyenek képesek gazdasági-pénzügyi ismereteik birtokában a kezdeményező, kreatív, vállalkozó állampolgár szerepének betöltésére.
Legyen képesek földrajzi kompetenciáik szintjének reális értékelésére. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi-környezeti ismereteiket és képességeiket. Legyenek birtokában a földrajzi ismeretek elsajátítást segítő hatékony tanulási módszereknek. Váljanak alkalmassá a nemzeti, az európai és az egyetemes természeti és kulturális értékek befogadására, legyenek képesek felismerni az azokban rejlő esztétikai értéket.
A gimnáziumi földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók önállóan tudják elemezni, értelmezni a természetföldrajzi és a társadalmi-gazdasági történéseket. Elsősorban arra kell törekedni, hogy a tanulók rendszerben gondolkodjanak, szintetizálják korábbi ismereteiket, valamint biztonsággal tájékozódjanak a Földön lezajló folyamatokban, térben és időben egyaránt. Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről. El kell érni, hogy képesek legyenek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a tendenciák megfogalmazására. Alkalmazzák a kommunikációs, a kooperatív, a matematikai és a gondolkodási képességeket, pl. az adatok értelmezése és feldolgozása, a problémák felismerése és megoldása, az általános törvényszerűségek felismerése és az ítéletalkotás során. Legyenek képesek együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor. Legyenek képesek információszerzésre a speciális információhordozókból (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, almanachok, CD-ROM, internet, kiállítások, filmek). Legyenek képesek a digitális kompetenciák alkalmazására a földrajzi tartalmú információk megszerzésében és feldolgozásában. Tapasztalataikat szabatosan fogalmazzák meg, véleményüket támasszák alá érvekkel a vitákban. A földrajzórák is járuljanak hozzá ahhoz, hogy a tanulók jártasságot szerezzenek az emberiség és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban.

9. évfolyam

Belépő tevékenységek

Különféle természetföldrajzi, környezeti és társadalmi-gazdasági témákat feldolgozó tematikus térképek logikai és összehasonlító elemzése összefüggések bemutatása.
A témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmak, jelenségek felismerése kontúrtérképen.
Egyszerű térképi ábrázolások készítése.
Tájékozódás a Naprendszert ábrázoló térképeken, a csillagtérképeken és az égbolton.
Különböző típusú műholdfelvételek elemzése tanári útmutatással, következtetések megfogalmazása.
Légköri jelenségek felismerése, összehasonlítása időjárási térképeken és műholdfelvételeken.
Digitális térképeken közölt információk leolvasása, értelmezése. Digitális útvonaltervező használata.

A Föld fő mozgástípusainak és azok következményeinek magyarázata különböző típusú ábrák és modellek segítségével.
Az egyes geoszférák szerkezeti felépítésének, természetföldrajzi jelenségeinek és folyamatainak bemutatása, értelmezése különböző típusú ábrák, képek és modellek alapján. Összefüggések bemutatása folyamatábrák, logikai sorok, modellek segítségével.
Felszínfejlődési folyamatok és felszínformák felismerése képek és ábrák (pl. keresztszelvények, tömbszelvények és folyamatábrák) alapján.
Földtörténeti események elhelyezése az időoszlopon. Földtörténeti események és azok következményeinek, más geoszférákra gyakorolt hatásainak bemutatása példák alapján. Éghajlati diagramok felismerése, elemzése, kapcsolása a földrajzi övezetességhez, a tájakhoz.
Népesség- és településföldrajzi jellemzők bemutatása képek, térképek, diagramok, statisztikai adatok, alaprajzok, leírások alapján. A demográfiai folyamatok időbeli egymásutániságának bemutatása példák alapján.

A nap- és holdfogyatkozások kialakulásának, valamint a Hold fényváltozásának bemutatása önállóan készített vázlatrajz alapján.
A Naprendszerben érvényesülő törtvényszerűségek bemutatása önállóan készítet vázlatábra segytségével.
Földtörténeti időoszlop, kortáblázat készítése a földtörténet fő eseményeivel kapcsolatban.
Magyarázó rajz készítése ciklonról, anticiklonról és időjárási frontokról.
Időjárási elemekkel kapcsolatos adatok grafikus ábrázolása.

Adatok gyűjtése különféle nyomtatott forrásokból az adott témához kapcsolódóan. Adatok gyűjtése szakirányú honlapok felhasználásával.
Példák gyűjtése a Nap és a Hold földi életre gyakorolt hatására.
Helymeghatározási és időszámítási feladatok önálló megoldása.
Számítási feladatok megoldása a középhőmérséklettel, a hőingadozással, a vízrajzi jellemzőkkel és a népesedéssel kapcsolatban.
Ásvány- és kőzetvizsgálati gyakorlatok.
Természet- és társadalomföldrajzi jelenségeket bemutató képek, rövid filmek (video, DVD) értelmezése.
Időjárás- és vízállásjelentés értelmezése, egyszerű időjárási prognózis készítése adatok alapján.
Szemléletes diagramok készítése természet- és társadalomföldrajzi adatsorok alapján.

Aktuális cikkek, adatok csoportmunkában történő feldolgozása, véleményalkotás az adott témakörökhöz kapcsolódóan.
Leírások gyűjtése és elemzése a természeti katasztrófákról, az elhárítás és a károk mérséklésének lehetőségeiről, a környezet fokozatos átalakításáról, a természeti feltételek szerepének átértékelődéséről.
Szituációs játék, helyzetgyakorlat egy esetleges természeti vagy környezeti katasztrófa idején történő helyes magatartásforma bemutatására.
Tanulói kiselőadás, illetve egyszerű prezentáció készítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan ismeretterjesztő és szakirodalom, illetve digitális információforrások felhasználásával.
Az egyes települések fejlődését befolyásoló tényezők bemutatása esetelemzés alapján.
Vita és véleményalkotás az éghajlatváltozások okairól és lehetséges következményeiről cikkek alapján.
Vita és véleményalkotás a nagyvárosi illetve a falusi élet előnyeiről és hátrányairól.
Riport készítése környezetvédelmi szakemberrel egy adott környezeti probléma megítéléséről várható következményeiről.
Döntéshozói szerep gyakorlása a környezeti problémák kialakulásával és mérséklési lehetőségeivel kapcsolatos szituációs játékokban, helyzetgyakorlatokban.

Projekt feladat: Természetföldrajzi megfigyelések (időjárás, vízrajz, talaj stb.) tervezése és kivitelezése. Az adatok feldolgozása. Következtetések megfogalmazása a mérések alapján.
Projekt feladat: A Föld jellemző demográfiai és urbanizációs folyamatainak vizsgálata csoportmunkában történő információgyűjtés alapján.
Projekt feladat: Egy geoszféra környezeti problémáinak bemutatása. Megoldási lehetőségek megfogalmazása és érvekkel történő alátámasztása.
Fotókiállítás szervezése természeti értékeink bemutatására.

Témakörök	Tartalmak
Térképi ismeretek	A térkép és a valóság kapcsolata. A térképi ábrázolás módszerei. A térkép mint információforrás. Helymeghatározások, mérések, számítások térkép segítségével.
Kozmikus környezetünk	*A Naprendszer* A Naprendszer kialakulása, felépítése, elhelyezkedése a világegyetemben. A Naprendszerben megnyilvánuló törvényszerűségek. *A Föld mint égitest* A Föld mozgásai és azok következményei. A napi és az évi időszámítás. A helyi- és a zónaidő számítása. *Az űrkutatás a Föld szolgálatában* Az űrkutatás eredményeinek felhasználása a mindennapi életben és a gazdaságban.
A geoszférák földrajza	*Tájékozódás a földtörténeti időben* *A kőzetburok földrajza* Földünk gömbhéjas szerkezete, a belső gömbhéjak jellemzői. A kőzetburok felépítése. A lemeztektonika alapjai. A Föld nagyszerkezeti egységei és kapcsolatuk az ásványkincsekkel. A kőzetburokban lejátszódó folyamatok kísérőjelenségei és részfolyamatai: a gyűrődés, a vetődés, a vulkánosság és a földrengés. Az ásványok és a kőzetek keletkezése, tulajdonságaik, csoportosításuk, felhasználásuk lehetőségei. *A légkör földrajza* A légkör anyagi összetétele, szerkezete. Az időjárási-éghajlati elemek és változásaik. A légkör alapfolyamatai: felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások. Ciklonok, anticiklonok, időjárási frontok. Az időjárás-változások hatása a mindennapi életre. Az általános légkörzés. *A vízburok földrajza* A vízburok tagolódása, elhelyezkedése, víztípusai. A tengervíz tulajdonságai és mozgásai. A világtenger természeti erőforrásai. A szárazföld vizeinek típusai, kapcsolataik, gazdasági jelentőségük. A vízgazdálkodás, a víz mint erőforrás. A szárazföldi jég. *A talaj földrajza* A talaj kialakulása, összetétele, szerkezete, a Föld jellemző talajfajtái. A talajok ökológiai szerepe, hasznosítása. *A Föld felszínformái* A belső és a külső erők szerepe a felszín fejlődésében. Kölcsönhatásaik bemutatása. A jellegzetes felszínformák, kialakulásuk és átalakulásuk.

Témakörök	Tartalmak
	A földi szférák környezeti problémái Az éghajlatváltozás, a levegő, a talajok és a vizek szennyeződése, a gazdasági tevékenységek környezetkárosító hatása.
A földrajzi övezetesség	*Éghajlati övezetesség* A szoláris és a valódi éghajlati övezetek, övek kialakulása, az éghajlatok jellemzői.
	A földrajzi övezetesség A vízszintes földrajzi övezetesség rendszere. Az élővilág, a talaj, a vízrajzi jellemzők, a felszínformálódás éghajlattól függő övezetessége. Kölcsönhatások, összefüggések bemutatása. A természetföldrajzi övezetesség hatása a gazdasági életre. A függőleges és a vízszintes természetföldrajzi övezetesség kapcsolata.
Népesség- és településföldrajz	*A Föld népessége* A népességszám időbeli és térbeli változásai. A népesség összetétele, eloszlásának területi különbségei. A népesség térbeli mozgásai.
	Települések a Földön A települések területi elhelyezkedését meghatározó tényezők. A településtípusok és jellemzőik. A települések szerepkörének, szerkezetének és hálózatának átalakulási folyamatai. A városodás és a városiasodás. A nagyvárosi élet jellemzői.

A tananyag feldolgozásához szükséges új topográfiai fogalmak

A középfokú földrajzoktatás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi.

Új topográfiai fogalmak
Afrikai-lemez, Antarktiszi-lemez, Atacama-sivatag, Ausztrál–Indiai-lemez, Azori-szigetek, Csendes-óceáni-lemez, Dél-amerikai-lemez, Észak-amerikai-lemez, Eurázsiai-hegységrendszer, Eurázsiai-lemez, Fülöp-lemez, Gondwana, Grossglockner, Japán-árok, Kaledóniai-hegységrendszer, Krakatau, Laurázsia, Lengyel-tóhátság, Líbiai-sivatag, Mariana-árok, Mount St. Helens, Mt. Pelée, Namib-sivatag, Nasca-lemez, Pacifikus-hegységrendszer, Pangea, Popocatépetl, Szent Gotthárd-hágó, Takla-Makán, Teleki-vulkán, Turáni-alföld, Variszkuszi-hegységrendszer;
Boden-tó, Brahmaputra, Csád-tó, Duna-delta, Erie-tó, Eufrátesz, Felső-tó, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Hévízi-tó, Huron-tó, Holt-tenger, IJssel-tó, Ladoga-tó, La Plata, Mekong, Michigan-tó, Niagara-vízesés, Ontario-tó, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Szent Anna-tó, Watt-tenger.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon helymeghatározási és egyszerű térképészeti számításokat végezni. Legyen képes egyszerű időszámítási feladatokat megoldani. Tudjon tájékozódni a földrajzi térben és időben. Tudja bemutatni a földi szférák szerkezetét, felépítését, legfontosabb folyamatait ábrák és modellek segítségével, ismerje fel a folyamatok közötti kölcsönhatásokat. Mutassa be az egyes szférák jellemző folyamatainak hatását a mindennapi életre. Ismerje a földi szférákat veszélyeztető, környezetkárosító folyamatokat, tudjon azokra példákat mondani. Nevezzen meg a környezetkárosítás mérséklését elősegítő megoldásokat, lehetőségeket. Magyarázza meg példák alapján a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket. Legyen képes nyomtatott és elektronikus forrásokból a témákhoz kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére. Legyen képes ábrákról, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére. Tudja az egyes témákhoz kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismereteit röviden összefoglalni szóban, illetve írásban.

10. évfolyam

Belépő tevékenységek

Különféle társadalmi-gazdasági folyamatokat és környezeti problémákat bemutató tematikus térképek logikai és összehasonlító elemzése.
A gazdasági ágazatok szerepét, jelentőségét bemutató statisztikai adatok, diagramok összehasonlító elemzése.
Az egyes térségek, régiók világgazdasági szerepének összehasonlítása különböző statisztikai mutatók, tematikus térképek alapján.
Egyszerű számítási feladatok megoldása, pl. árfolyamváltozással, tőzsdei folyamatokkal, gazdasági növekedés ütemével kapcsolatban.
Különböző nyomtatott és elektronikus forrásokból gyűjtött gazdasági-pénzügyi adatok alapján táblázatok, grafikonok, rangsorok, tematikus térképek készítése. Az ábrázolt adatok, értelmezése.
A témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmak, jelenségek felismerése kontúrtérképen.

Adatok gyűjtése az egyes termékek, termékcsoportok világpiaci szerepének változásáról, az információs szolgáltatás fejlődéséről.
Információk gyűjtése az egyes kontinenseken, vagy a régiókban lezajlott gazdasági fejlődés jellemző vonásairól gazdaságtörténeti térképek felhasználásával. Az időbeli változások területi összefüggéseinek bemutatása.
Sajtó-, tv-, és internet-figyelő: aktualitások gyűjtése a regionális és a globális környezeti problémákról, a környezet állapotát veszélyeztető folyamatokról, az emberi tevékenység következtében károsodott tájak, térségek helyreállításáról. Az információk rendszerezése és bemutatása tanulói kiselőadás, illetve prezentáció formájában.
Információk gyűjtése sajtóból, hírműsorokból a nemzetközi pénzügyi szervezetek szerepéről, a globalizálódó világ jellemző vonásairól.
A hazai gazdasági-pénzügyi, tőzsdei folyamatok nyomon követése internetes források felhasználásával. A folyamatok jellemzőinek összefoglalása rövid lényegkiemelő beszámoló formájában.
Példák gyűjtése különféle kommunikációs forrásokból különböző térségek integrációs törekvéseire, azok okainak elemzése, összehasonlításuk tanári irányítással.

Terméklisták összeállítása poszter kiállítás szervezése a különböző multinacionális cégek termékeiből.
Projekt-feladatok megoldása egyéni vagy csoport munkában az egyes témakörökhöz kapcsolódóan: pl. a lakókörnyezet közelébe települt trasznacionális vállaltok tevékenységének bemutatása, a legközelebbi ipari park tevékenységének bemutatása, a szolgáltatások jellemzőinek változása, környezetszennyezés és mérséklésének lehetőségei a lakókörnyezetben stb.
Összefoglaló készítése az elmúlt időszak környezetvédelemmel kapcsolatos állásfoglalásairól.
A mindennapi környezetvédelem lehetőségeinek bemutatása prezentáció összeállításával.
Véleményütköztetés és érvelés a globalizálódó világ és a nemzeti gazdaságok érdekellentéteiről. Önálló vélemény megfogalmazása a témához kapcsolódóan.
Szituációs játék például a tőzsde működéséről, ipari park létesítéséről, multinacionális vállalatok terjeszkedéséről, vállalkozás alapításáról.
Projekt feladat: Az Európai Unió bővítésének és az együttműködés különböző területeinek bemutatása poszter bemutató formájában.
Projekt feladat: Tőzsdefigyelő – egy adott időszak vagy egy tevékenységi körhöz tartozó vállalatokra jellemző tőzsdei folyamatok vizsgálata.
Projekt feladat: Alapíts vállalkozást! Mire, miért, hogyan?
Projekt feladat: Szolgáltatások: régen és ma, faluban és nagyvárosban, a fejlődő és a fejlett világban.
A tőzsde működésének modellezése, pl. csokoládé tőzsde.

Látogatás a Budapesti Értéktőzsdén.
Látogatás termelő üzemben (Audi, Suzuki, élelmiszeripari üzem stb.) vagy szolgáltató intézményben (pl. elektromos művek, távfűtő művek, szennyvíztisztító).
Látogatás egy ipari parkban.

Témakörök	Tartalmak
A világ változó társadalmi-gazdasági képe	*A gazdasági élet szerkezetének átalakulása* A gazdasági ágazatok fő telepítő tényezői és azok jelentőségének változásai. A gazdasági szektorok jellemzői, szerepük változásai. *A világgazdaság jellemző folyamatai* A globalizáció, az integrálódás, a regionális folyamatok és a nemzetgazdaság kapcsolata. A világgazdasági szerepkörök történeti és területi változása. A nemzetközi együttműködés lehetőségei, a nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában. A piacgazdaság. A multinacionális vállalatok szerepe. A termelés, a fogyasztás és a kereskedelem kapcsolatai. *A működő tőke és a pénz világa* A nemzetközi tőkeáramlás. Az adósságválság. A pénz szerepe napjaink világgazdaságában. A pénz szerepe a hétköznapi életben: banki, tőzsdei folyamatok, vállalkozások.
A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, országcsoportok és országok	*A gazdasági pólusok* Kialakulásuk és változó szerepük a világgazdaságban: Kelet- és Délkelet-Ázsia, Észak-Amerika, Európai Unió. *A fejlődő országok* Általános problémáik és eltérő fejlettségű csoportjaik, helyük és szerepük a világgazdaságban. A felzárkózás lehetőségei. *Egyéb egyedi szerepkörök konkrét példákon* Benelux-államok, Svájc, Izrael, Egyiptom, Kína, Törökország, „olajországok” „banánköztársaságok”, „adóparadicsomok”, trópusi üdülőszigetek. A szerepkörökből adódó társadalmi-gazdasági sajátosságok. *Magyarország* Helye és szerepe a nemzetközi, kiemelten az európai társadalmi-gazdasági folyamatokban. A gazdasági rendszerváltásból adódó sajátosságok, gazdaságunk jellemző vonásai. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás hatása a társadalmi-gazdasági fejlődésre.
A globális problémák földrajzi vonatkozásai	*A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei* A demográfiai robbanás, az élelmezési válság, a nyersanyag- és energiaválság, az urbanizáció környezeti következményei, hatása az élet minőségére. A problémák mérséklésének lehetséges módjai. *A környezeti válság kialakulása* A különböző geoszférákat ért, regionális és a globális környezeti veszélyek összefüggései. A környezeti válság elleni összefogás többszintű lehetőségei. Az egyén felelőssége és szerepe a környezeti problémák kialakulásában, illetve mérséklésében. A harmonikus és fenntartható fejlesztés elve, a megvalósítás korlátai.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A középfokú földrajzoktatás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi.

Új topográfiai fogalmak
Asszuáni Nagy-gát; Kuznyecki-medence, Száhel-öv; Szilícium-völgy, Gibraltár;

Arab Emírségek, Bolívia, Chile, Csád, Guinea, Irán, Kenya, Kuvait, Líbia, Libéria, Málta, Marokkó, Monaco, Nicaragua, Tunézia;
Bahama-szigetek, Bali, Dominika, Kanári-szigetek, Panama, Seychelle-szigetek;
Alexandria, Antwerpen, Atlanta, Cseljabinszk, Csernobil, Dallas, Dnyepropetrovszk, Donyeck, Dortmund, Duisburg, Europoort, Fokváros, Galaţi, Hannover, Haifa, Houston, Jeruzsálem, Kobe, Krasznojarszk, Kyoto, Manila, Mekka, Ostrava, Perth, Randstad, Rijád, Szczecin, Seattle, Teherán, Tel Aviv-Jaffa, Theszaloniki, Trieszt, Uszty-Ilimszk, Várna, Zürich.

A továbbhaladás feltételei

Tudjon gazdasági, pénzügyi információkat leolvasni diagramokról, tematikus térképekről. Legyen képes egyszerű számítási feladatok megoldására. A tanuló tudja jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, mutassa be szerepük, jelentőségük változását. Tudja értelmezni a világ különböző térségeiben megfigyelhető integrációs folyamatokat, azok világgazdasági jelentőségét. Legyen képes bemutatni a világgazdasági pólusok helyét, szerepét a világ társadalmi-gazdasági rendszerében. Tudja bemutatni a fejlődő világ jellemző társadalmi-gazdasági folyamatait. Ismerje a piacgazdaság működésének az egyén életvitelét is befolyásoló sajátosságait, Tematikus térképek segítségével tudja bemutatni a környezetkárosító tényezők földrajzi megjelenését. Következtessen ezekből a globális veszélyek kialakulására. Tudja példákkal alátámasztani a növekvő termelési és fogyasztási igények környezeti hatásait. Legyen képes a témákhoz kapcsolódóan érveken alapuló önálló vélemény megfogalmazására.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban. Az információszerzés különféle módszereinek alkalmazása (pl. keresés forrásanyagban).
- Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:
- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Gyakorlati tevékenységek (pl. egy természeti vagy társadalmi-gazdasági folyamat modellezése, diagramszerkesztés stb.). Terepi munka.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése, prezentáció.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

ÉNEK-ZENE

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A gimnáziumi ének-zene oktatás legfontosabb célja, hogy megszilárdítsa a zenei alapműveltséget, segítse kialakítani az igényt a tanulókban, hogy egyéni képességeik, lehetőségeik figyelembevételével egész életük során képezzék magukat, bővítsék műveltségterületi ismereteiket, a zene az életük szerves részévé váljon.

Az ének-zene órákon a megszerezhető tapasztalatok az arány- és formaérzék kialakításához, az önkifejezés megfelelő módjainak elsajátításához, valamint a kommunikációs képesség fejlesztéséhez nyújtanak nélkülözhetetlen segítséget.

Cél, hogy az ének-zenei nevelés járuljon hozzá a zenei világkép kialakításához, érvényesüljön érzelmi és értelmi vonatkozású hatása, a zenei ízlés formálása, a kritikai képesség fejlesztése, a nemzeti identitástudat formálása, a magyar népzene, a nemzeti hagyományok megismerése, a zenetörténeti korszakok legfontosabb jellemzőinek megismertetése, a nyitottság kialakítása az új befogadására. Az érzelmi-értelmi képességek fejlesztése mellett kiemelt fontosságúként kell kezelni a tanulói személyiség egészének fejlődését szolgáló tevékenységterületeket, a különféle műveltségi területekkel történő kapcsolódások keresését. Fejleszteni kell a képességterületi és nevelési integrációs alkalmakat is. Lehetőséget kell teremteni arra, hogy a tanulók megfogalmazzák egyénileg és csoportosan is kialakított véleményeiket, azokat meg tudják vitatni és védeni, érvekkel alátámasztani.

Ebben az érzelmi szempontból is rendkívül érzékeny korban szükséges, hogy az eddigi tanulmányok során megszerzett ismereteik egységes világképpé formálódjanak, használható műveltséggé szintetizálódjanak.

A differenciált tanulásszervezési módszerek alkalmazása lehetővé teszi az egyes tanulók tudásának, képességeinek, érdeklődésének és érdekeltségének a megfelelő fejlesztését.

A közös zenei tevékenység, a csoportos muzsikálás élménye, az aktív zenei cselekvés öröme arra ösztönzi a tanulót, hogy a közösség tevékeny és felelős tagja legyen.

Kulcskompetenciák

Anyanyelvi kommunikáció
A zenei kommunikációs kompetencia a hangzó és a zenei jelrendszerbe írott jelentések, azok hangnemi, formai vonatkozásainak ismeretét és megfelelő önismeret alapján a saját mondanivaló közvetítésére az azokkal való bánni tudást jelenti.
A zenei írás lényegét tekintve természetes kommunikáción, nem csupán a technikai gyakorlást szolgálhatja, hanem a zenei anyag iránti érdeklődésre alapozva annak megszólaltatásában is képes belsőleg motiválni a tanulókat.
A zenehallgatás bármely formájának természetes tulajdonsága a kommunikációs képesség megléte és fejlesztése is.
Idegen nyelvi kommunikáció
Meg kell ismerni a tanulókkal az idegen eredetű zenei szakkifejezéseket. Az idegen szakkifejezések használata, értelmezése kapjon megkülönböztetett figyelmet. A műdalok, európai és más földrészek dalainak eredeti nyelven történő megszólaltatására igény szerint lehetőséget kell adni.
A *műdalok és más népek dalainak* – alkalmasint eredeti nyelven történő – éneklésével, hallgatásával egyrészt kitágul a tanuló látóköre, másrészt elősegíti más nemzetek értékeinek (nép- és műzenéjének) élményszerű befogadását.
Digitális kompetencia
Az információs és kommunikációs technikák alkalmazása igen fontos az énektanítási folyamatban. Fontos feladat lehet az eredményes fejlesztő munkához az internet használat, internetes információgyűjtés, a tanár által javasolt honlapok megkeresése. Elsősorban az oktató célú tematikus, műfaj-, hangszer-, videó vagy zenetörténeti CD-ROM használata kiemelkedően fontos feladat.
A hatékony, önálló tanulás
A tanulók erre vonatkozó, családból hozott zenei tapasztalatai – a hallás utáni daltanítás esetében legalábbis – adekvátak lehetnek az iskolai éneklés, daltanulás módszerének alkalmazásával.

Szociális és állampolgári kompetencia
Az énektanítás különösen sokat tehet abban, hogy érzelmi motiváló hatásával hozzájáruljon az önkifejezést mindenki számára egyaránt lehetővé tevő *saját énekhang* és az ún. *zenei anyanyelv* használatához.
Az éneklés révén, a saját kultúra megtapasztalásán túl más országok kultúrájának jellemzőit is megélhetik a tanulók, megtalálva az összekötő általános emberi érzéseket. Ezzel megtanulják becsülni a hazai értékeket, de tisztelni és szeretni más kultúrák értékeit is.
Az európai kultúra kimagasló szellemi értékeivel való aktív énekes tevékenység, kiemelten a kórusmuzsikálás az európai azonosságtudat természetes, érzelmileg motivált alakulását vonja maga után. Mindez sokat segíthet a formálisan is teljesíthető nevelési feladat megvalósításában.
Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
Az ének-zene tantárgy egyik legfontosabb feladata, a felnőtt élet egészére kiható önálló esztétikai értékítélet kialakítása.
A népdalanyag szövegtartalmával, a benne kifejezett erkölcsi, érzelmi tartalmakkal, más népek dalaira vonatkozó ismeretekkel, a meghallgatott zeneművekkel lehetőséget ad a megalapozott véleményformálásra a feldolgozás során.

Kiemelt fejlesztési feladatok

Énkép és önismeret
Az iskolai nevelőmunkának a személyiségfejlesztés kiemelt feladata, melyet az énkép, az önismeret alakításával a dalanyag, a tevékenység, a tanítás segítségével célként szem előtt kell tartania.
A szép, a kifejező egyéni és csoportos éneklés az önálló megszólalás természetes velejárójaként az önkontroll lehetőségét biztosítja.
A jellegzetes életkori sajátosságokból adódóan a mutáló hanggal nem szívesen énekelőket segíteni kell abban, hogy saját énképüket megerősítsék. Fel kell ismertetni velük, hogy életkorukból adódó problémájuk természetes.
Hon- és népismeret
Az azonosságtudat pedagógiai jelentősége az uniós csatlakozás során különösen megnőtt. El kell érni annak a képességnek a kifejlesztését a tanulókban, amellyel a kulturális különbségekből is tudjanak közös nemzeti értéket kovácsolni.
Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
Az audiovizuális eszközök segítségével lehetőség adódik a kontinensek zenékhez kapcsolódó zenei anyagok, népszokások eredeti környezetükben történő bemutatására. Ezzel lehetővé válik az ismert hazai szokásoknak és távoli népek szokásainak egybevetése, a kulturális azonosságtudat alakítása a zene segítségével.
Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
Fontos kialakítandó feladat az aktív állampolgári magatartáshoz szükséges részképességek elsajátítása.
A csoportos többszólamú éneklés, valamint a kórushangzás lehetőségének megismerésével – osztályközösségben, tanári és hangszeres segítséggel – kifejlődik az együttműködés, a másikra való odafigyelés, az alkalmazkodás készsége.
Környezettudatosságra nevelés
Az ének, a zeneművek, dalok segítségével a természet szeretete, értékként tisztelete és védelme kiváltható illetve feldolgozásuk közben az erre való tudatos odafigyeltetéssel megvalósítható
A tanulás tanítása
A szép, a kifejező *egyéni és csoportos éneklési készség* fejlesztésével, a stílushű előadásmód gyakorlásával és a zenehallgatás során átélt élményeken keresztül meggyőződhet a tanuló arról, hogy személyisége formálásának egyik legörömtelibb eszköze a művészetekkel való aktív, befogadói találkozás.
Testi és lelki egészség
A művészi értékre alapozott pedagógia segítséget ad ahhoz, hogy gyönyörűség legyen a tanuló számára az ének, a zene, és hozzájáruljon a mentális egészség alakításához.
Felkészülés a felnőtt lét szerepeire
Fejlesztéséhez az érdeklődés felkeltésére, természetes kíváncsiság mozgósító fenntartására, sikerélményre, egyéni és közösségi zenei, művészeti élmények biztosítására van szükség.
A tanulás-tanítás tervezésének és szervezésének fenti rendszerekben való átgondolása garanciát jelenthet nem csupán az ének-zene, hanem a többi, különböző területen folyó iskolai munka azonos irányba, a kompetenciák fejlesztésének irányába történő végzésére.

Fejlesztési követelmények

1. Zenei alkotóképesség

1. 1. Interpretáció

Az éneklés sok diák számára az egyetlen aktív zenélési lehetőség. Középiskolában a megfelelő érzelmi és értelmi háttérrel a művészi önkifejezés szintjére emelhető. Az énekhang jelentse a tanuló számára a legtökéletesebb, bármikor igénybe vehető hangszert. Cél a kifejező énekhang mint eszköz továbbfejlesztése ahhoz, hogy a tanulók közelebb kerüljenek a magyar és egyetemes zeneirodalom remekeihez.

A csoportos és egyéni éneklés – tiszta intonációval, pontos ritmussal, érthető, kifejező szövegkiejtéssel, az előadásmód helyes megválasztásával – a zenei hallás fejlesztője is. A közös éneklésből a többszólamú éneklésbe fejlődve a többszólamú hallás, hangközök tiszta intonálása, a tonalitás iránti érzék erősödése következik.

1.2. Improvizáció

A zenei alkotás, az improvizáció feltételezi a személyiség nyitottságát, fejleszti a zenei fantáziát. Alapját a már eddig megismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek képezik Az éneklés során elsajátított dallami, ritmikai elemek összefüggések belsővé válása segíti elő a zenei, művészi tevékenységben az alkotás mozzanatát.

A *rögtönzési készség fejlesztésére* a már megismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználása ad lehetőséget az életre szóló tanulást is befolyásoló adalék lehet az önismerethez. A megtapasztalt saját, sikeres alkotás pedig az önbizalmat erősíti, elősegíti a *problémamegoldó gondolkodás* (a helyzet felismeréséhez, a megoldás kereséséhez és alternatív megoldásokhoz, az ismeretek alkotó alkalmazásához) szükséges képességek fejlesztését is.

A saját és mások rögtönzéseire való önreflexió, illetve reflektálás, a jó és rossz miértjeinek megítélése a kritikai gondolkodás fejlődéséhez járul hozzá zenei eszközökkel.

2. Megismerő és befogadóképesség

2. 1. Zenehallgatás

A zenei hallás fejlesztését szolgálja a hangzó zene megfigyeltetése, a zenehallgatás. Lehetővé teszi a zenei folyamat befogadását, megfigyelését, formai összefüggéseinek észrevételét, a zene valamennyi összetevőjének tudatosítását. Jól kiegészíti az éneklési készség formálását. A közös zenehallgatás egyre inkább a meglévő ismeretek alkalmazása, az ismeretlen zene megfigyelése felé irányuljon.

A zenei befogadóképesség fejlesztése a zenehallgatás segítségével történik. 9–10. évfolyamon a hosszabb szemelvények hallgatása lehetővé teszi átfogóbb összefüggések, formák, szerkesztési elvek, zenei megoldások megfigyelését. Mindezek tudatosítása a zenetörténeti korok általános művészeti jellemzőit, azok elhatárolódását és összefüggéseit érzékelteti. Mindezekkel párhuzamosan fejlődik a tanuló ízlésrendszere, véleménynyilvánítási készsége.

A *zenehallgatás* területén a zene összetevőinek felismerése és értelmezése az elérendő cél, mely egyrészt *önálló munkára alapozva*, dokumentumok gyűjtésével, másrészt kisebb műhelymunkát igénylő elemzésekkel érhető el. Lehetőséget kell adni a nagyobb formák, a hangzás után jól követhető stílusjegyek felismerésére, a *társművészetekkel,* a felfedezhető hasonlóságokkal való összevetésre, a többször meghallgatott zeneművek műfaji jellegzetességeinek megfigyelésére.

2.2. Zenei hallás és kottaismeret

A gimnáziumban a zenei olvasás-írás jelrendszerének további fejlesztése a cél. A gyakorlás eljuttatja a tanulót a reprodukálás készségéhez. A szolmizációs és ABC-s hangnevek, illetve segítségükkel a kottaolvasás, a dallam/ritmus lejegyzése, a kottakép értelmezése a zenei reprodukció fontos elemei.

Erre a tevékenységi területre az énekléshez, a zenehallgatáshoz, a zenei improvizációhoz, a zenei élményszerzéshez *eszközként* szüksége van a tanulóknak. Rendkívül fontos, hogy ezek a tevékenységek is mindenkor az énekelt vagy meghallgatott zenéhez kapcsolódjanak, levezetésük abból történjen.

Önművelés

Fontos feladat az életkori sajátosságoknak megfelelő tanulási módszerek tudatosítása. A tanulók legyenek képesek korszerű könyvtár- és informatikai ismeretek birtokában – kotta, szakkönyv, szótár, lexikon, hangzó anyag, CD (CD-ROM) felhasználásával – részfeladatok önálló feldolgozására.

A zeneirodalmi alkotások megismerése hozzájárul más művészeti ágak formanyelvének megértéséhez.

A tömegkommunikáció zenei műsorkínálatának figyelemmel kísérése, a szelektálás képessége, a rendszeres hangverseny-látogatás, az iskola zenei életének megszervezése és működtetése fontos eszköz ahhoz, hogy az értékes zene a fiatalok életének szerves részévé váljon.

Kollektív művészi tevékenység
A kollektív művészi munka valamennyi színtere: énekkar, zenekar, néptánc-együttes fejleszti az előadói készséget, bővíti az önkifejezés eszköztárát. Jelenti továbbá az önazonosság, a nemzeti és az európai kultúrával való azonosság képességét, amelyhez a közös zenei tevékenységben megélt, létrehozott érzelmi, motiváló hatásával mindegyik zenei tevékenység jelentősen hozzájárulhat.
Az ének-zene megmaradt tantárgyi struktúrája miatt különösen fontos a többi területre való rátalálás képességének fejlesztése, hogy legalább a saját műveltségterületen belüli megújulás a „Művészetek" műveltségi terület többi részterületével összehangoltan és egyirányú hatásban történjen. Ez lehetőséget teremt arra, hogy a tanulók az iskolai kereteken kívül is motiváltak legyenek az önművelődésre, az ismeretbővítésre, esetleg bekapcsolódjanak a muzsikáló közösségekbe.

9. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tananyag
1. Zenei alkotóképesség	
1.1. Interpretáció	
Önálló népdaltanulás kottakép alapján. Népdalelemzés általános szempont szerint (szerkezet, dallamvonal, hangkészlet, hangnem, ambitus, ritmika, stílusréteg. Autentikus előadásra törekvés (különösen a magyar népdal világában).	Népdalok a magyar népdal műfajaiból (népballada, sirató, katonadal, betyárnóta, ivónóta, párosító, lakodalmi dal, táncnóta).
Hallás utáni népdaltanulás (eredeti népzenei felvételről is.) Pontos szövegejtés és ritmus. Szép, kifejező, prozódiailag helyesen értelmezett előadás, önálló szöveges éneklés emlékezetből. Intonációs biztonságra való törekvés. A stílushoz közelítő, kifejező előadásmód.	A magyar népdalok funkcionális tartalma, közlése, jelképrendszere.
A históriás ének zenei jellemzőinek meghatározása. Ungaresca dallam éneklése szolmizálva a tanult előjegyzési körökben (2#–2b).	Énekes anyag a magyar zene történetéből a 18. század végéig (történeti énekek, virágénekek). Középkori dallamok (gregorián ének, trubadúr dal). Históriás ének. Ungaresca dallam.
Korál dallamok éneklése, szerepük meghatározása a barokk passió, oratórium és kantátákban	Korál dallam.
A magyar verbunkos dallam jellegzetességei	Verbunkos dallam.
Reneszánsz, barokk és klasszikus témák, énekelhető zenei szemelvények, áriák, dalok a zeneirodalom legjelentősebb alkotásaiból. A barokk áriák és dalok formatani, hangnemi elemzése.	Reneszánsz/barokk/klasszikus témák, énekes szemelvények.
Énekes (esetleg hangszeres) közreműködés csoportos zenei előadásban. Többszólamú művek (vegyeskari is) csoportos éneklése. Többszólamú hallás fejlesztése. Csoportos és egyéni éneklés hangszerkísérettel a tanult zenetörténeti korból. Zenei karakterek, stílusjegyek kifejezése, tanári vezénylés alapján.	
1.2. Improvizáció	
Dallamrögtönzés megadott és választott hangkészlettel. Dallamrögtönzés adott és kitalált verssorokhoz, szövegekhez. Dallamalkotás népdalaink mintája szerint.	Rögtönzés: ismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználása.

Fejlesztési feladatok	Tananyag
Kitalált dallam éneklése ritmusváltoztatással, tempóváltoztatással. Ritmusrögtönzés ismert dallamhoz, olvasógyakorlathoz.	Modellként: tanult népzenékben és műzenékben előforduló ritmus-, dallam-, forma- és szöveg-modellek. Az énekes anyag és a zenehallgatás anyagának ritmikai és metrikai struktúrája, dallamszerkezete, hangneme, formája, kottaképi és hangzásbeli sajátosságai.
2. Megismerő és befogadó képesség	
2.1. Zenehallgatás	
A zene összetevőinek (pl. ütemformák, dallamívek) felismerése, önálló értelmezése hangzó zenei anyagok alapján.	Népzenei felvételek. Népdalfeldolgozások a XX. század zenéjében.
A népdalgyűjtő munka szerepe, jelentősége és megjelenése a XX. század magyar műzenei alkotásaiban.	Népi hangszerek hallási felismerése. Népdalfeldolgozások felismerése, előadói apparátus.
Korszak, zeneszerző, mű és műfajának meghatározása a megadott zeneszerzők műveinek alapján. Népzenei és műzenei alkotások ismertetése, hangzó vagy írott zenei forrásanyagok alapján (korszak és stílus jellemzése).	
A magyar történet zenei műfajainak felismerése. (virágének, históriás ének, ungaresca) Virágének előadása szöveggel emlékezetből.	Magyar és európai zeneirodalmi alkotások a XVIII. század végéig. Tinódi Lantos Sebestyén, Bakfark Bálint művészete.
A magyar verbunkos zene jellemzése, kiemelkedő mestereinek ismerete.	Az európai zenetörténet műfajai a XVIII. századig
Az európai zenetörténet műfajai felismerése a XVIII. századig hangzási élményhez kötve:	Zenei szerkezetek, formák: Homofón és polifón szerkesztés, szekvencia, periódus; triós forma, szonáta-forma.
A megismert magyar és európai zeneirodalmi alkotások szemelvényeinek, témáinak ismerete a XVIII. század végéig. Zenetörténeti korszakok, stílusok jellemzése hangzó vagy írott dokumentumok felhasználásával.	Egyházi: gregorián, organum, mise, motetta, korál, kantáta, oratórium, passio, requiem Világi: kánon, trubadúr dal, madrigál, opera; concerto grosso, szvit, nyitány, preludium, fuga, rondo, variáció, menüett, szonáta, szimfónia, versenymű, vonósnégyes, trio.
Trubadúr és Minnesang dallam előadása szöveggel emlékezetből. Egyéni munka: esszé írása hangzásélményhez kapcsolódó témában.	
Hangszerek felismerése zenemű részletekből. Megadott téma alapján esszé írása. Kiválasztott barokk zenei műfaj meghallgatás utáni elemzése.	A tanult zenetörténeti korok jellemzői, műfajai, stílusjegyei*, hangszerei*.
Öntevékeny tanulói munka: könyvtárhasználat adatgyűjtés, képanyaggyűjtés, videó, internet, CD, egyéb oktatóanyagok használata.	A reneszánsz, barokk, klasszikus kor zeneszerzői: Josquin, des Pres, G. P. Palestrina, O. Lassus; H. Purcell, J. B. Lully, C. Monteverdi, A. Corelli, A. Vivaldi, D. Scarlatti, J. S. Bach, G. F. Händel, W. A. Mozart, L. van Beethoven
2.2. Zenei hallás és kottaismeret	
Hangnem megállapítása kottakép elemzése alapján. Dalok, zeneművek témáinak éneklése szolmizálva violinkulcsban kottáról, a tanult hangnemekben, 2#–2b-ig.	Az énekes anyag és a zenehallgatás anyagának ritmikai és metrikai struktúrája, dallamszerkezete, hangneme, formája, kottaképi és hangzásbeli sajátosságai.

Fejlesztési feladatok	Tananyag
Abc-s hangok azonosítása F-kulcsban (a basszuskulcs szerepe a partitúrában).	
Ismert dallamok írása (betűkottával és/ vagy ABC-s nevekkel) emlékezetből a tanult hangnemekben.	Hangközök, hangsorok (2#–2b) szolmizációs szótagok és abc-s nevek módosításai, pentatónia, diatónia, dúr és moll hangsor, modális hangsorok; moduláció (a tanult hangnemi keretben).
Hangnem megállapítása kottakép elemzése alapján	
Alaphelyzetű hármashangzatok felismerése kottáról.	
Oktávig terjedő hangközök (csak tiszta, kis és nagy), alaphelyzetű hármashangzatok.	
Hangsorismeret (pentatónia, diatónia, dúr és moll hangsorok (2#–2b), modális hangsorok, moduláció).	Hangzatismeret (hármashangzat elve, funkciók elve (T-S-D); alaphelyzetű hármashangzatok).
Hangsorok felismerése, hallási azonosítása	
Elemzési feladatok megadott szempontok szerinti önálló megoldása.	
Ismert dallamok írása emlékezetből a tanult hangnemekben.	Ütemfajták: 3/8, 6/8, 2/2-es ütem.
Ütemfajták rendszerezése.	

A továbbhaladás feltételei

Interpretáció
Népdalok, népdalfeldolgozások, a tanult zenetörténeti korok műdalai, könnyű oratórium- és operarészletek – éneklése emlékezetből.
Közreműködés az osztály vagy csoport énekes előadásában.
Improvizáció
Ritmus improvizálása megadott ritmusképletekkel, megadott terjedelemben.
Kvintváltó dallamok rögtönzése.
Könnyebb osztinato-ritmus rögtönzése adott dallamokhoz
Zenehallgatás
A középkori, a reneszánsz, a barokk és a klasszikus zenetörténeti korok stílusjegyeinek ismertetése, továbbá felismerése többször hallott zeneművekben, zeneműrészletekben.
Egyes zeneirodalmi alkotások megnevezése témáik, hallott részleteik alapján.
Zenei hallás és kottaismeret.
Ismert dallamok utószolmizálása.
2 #–2b ismerete.
Hangnemek megállapítása előjegyzés alapján.
Ismert dallamok írása violinkulcsban a tanult hangnemekben.
Elemzési feladat (hangnem, forma, szerkesztésmód stb.) önálló megoldása tanult zenemű kottaképe alapján.
Énekes- és zenekari partitúrák értelmezése.
Dúr és moll karakter felismerése.

10. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalmak
1. Zenei alkotóképesség	
1.1. Interpretáció	
Egyéni éneklés a magyar népzene hajlításokban gazdag anyagából.	Népzenei (magyar és európai) ismeretek.
Népzenei stílusok jellemzése hangzó vagy írott népzenei forrásanyag alapján.	Régi és új stílusú magyar népdalok.
	Hazai nemzetiségi és etnikai kisebbségek újabb dalai.
	Más népek újabb dalai.
Intonációs biztonságra törekvés, előadói készség fejlesztése.	Népzenei felvételek – világzenék.
	Népdalok a magyar népdal műfajaiból.
A stílusnak megfelelő, kifejező előadásmód.	Népdalfeldolgozások.
A népzenei anyag ismétlése és folyamatos kiegészítése (intonációs biztonság, legalább két versszakkal történő éneklés emlékezetből, pontos szövegejtés és ritmus, stílushoz közelítő kifejező előadásmód).	Népies műdal, magyar nóta, cigányzene.

Fejlesztési feladatok	Tartalmak
Más népek dalainak eredeti nyelven történő csoportos éneklése. Többszólamú művek csoportos éneklése. Csoportos éneklés hangszerkísérettel. Zenei karakterek kifejezése önállóan is.	XIX. századi magyar dalok. XX. századi zenei szemelvények. Énekelhető szemelvények Bartók Béla, Kodály Zoltán és tanítványaik vokális zenéjéből. Ismertebb zeneművek énekhangon könnyen megszólaltatható témáinak éneklése.
1.2. Improvizáció	
Ritmus rögtönzése a tanult ütemformákban. Rögtönzés: ismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználása.	Dallammodellként XX. századi zenei (ritmus és dallam) modellek. Dallamrögtönzés megadott és választott hangkészlettel. Dallamrögtönzés adott és kitalált verssorokhoz, szövegekhez. Kitalált dallam éneklése. ritmusváltoztatással, tempóváltoztatással.
2. Megismerő és befogadó képesség	
2.1. Zenehallgatás	
Vikár Béla, Kodály Zoltán, Bartók Béla népdalgyűjtő munkájának átfogó bemutatása.	Népzenei felvételek. A népdalgyűjtő munka szerepe, jelentősége és megjelenése a XX. század magyar műzenei alkotásaiban.
Népdalfeldolgozások jellegzetességének megfigyelése a XX. század zenéjében.	A népdalgyűjtő munka szerepe, jelentősége és megjelenése a XX. század magyar műzenei alkotásaiban.
Korszak, zeneszerző, mű és műfajának jellemzése a megadott zeneszerzők művei alapján.	Népdalfeldolgozások. Világzenék.
A XIX–XX. század jellegzetes, meghatározó stílusjegyeinek megismerése a zeneművek hallgatása során. Zenei jelenségek önálló elemzéséhez szükséges szempontok rögzítése és egyéni ismerete. A romantika és a XX. század új zenei műfajainak, formáinak, egyéb jellegzetességeinek megállapítása, stílusjegyek hallás utáni elemzése. Zenei jelenségek önálló elemzéséhez szükséges szempontok rögzítése és egyéni ismerete.	Magyar és európai zeneirodalmi alkotások a romantika korában. Művek, műrészletek a XIX–XX. század kiemelkedő zenei alkotásaiból.
Zenetörténeti korok általános jellemzői, stílusjegyek megfigyelése, megnevezése. Az oratórium, a kantáta, gyászmise, mise műfaja és dramaturgiai alkotóelemei fejlődésének megfigyelése, a különböző korokban megjelenő formák összehasonlítása.	A zene szórakoztató funkciói a zenetörténetben (különös tekintettel a XIX–XX. század zenéjére).
XX. századi zenei irányzatainak megnevezése. A XX. század legfontosabb zenei irányzatai, és zeneszerzői munkásságának ismerete.	XX. századi legjelentősebb zenei irányzatai Impresszionizmus. A XX. században megújuló műfajok, oratórium, opera, kantáta, gyászmise mise. Neobarokk, folklórizmus, expresszionizmus, neoklasszicizmus. szerializmus, elektronikus zene.
	XX. század zeneszerzői: C. Debussy, M. Ravel, G. Gershwin, R. és J. Strauss, I. Stravinsky, A. Honegger, A. Hacsaturján, B. Britten, A. Schönberg, W. Lutosławski.
Komponálási technikák felsorolása, és lényegének ismerete: atonalitás, bitonalitás, politonalitás, poliritmika, polimetria, dodekafónia, reihe, szerializmus, egészhangú skála, elektronikus zene, aleatória, hangfürt (cluster), disszonancia átértékelődése.	XX. század – magyar zeneszerzői: Bartók Béla Bárdos Lajos, Kodály Zoltán, Lajtha László, Weiner Leó és más ma élő szerzők. Komponálási technikák a XX. században.

Fejlesztési feladatok	Tartalmak
Különböző korokban lévő zenei formák összehasonlítása A szórakoztató zene hangzásvilágának elemzése.	Szórakoztató zene napjainkban. A szórakoztató zene megjelenése a XIX. századtól napjainkig (operett, musical, sanzon, spirituálé, blues, ragtime, dixiland, swing, rock, elektronikus zene filmzene, rock-opera stb.)
Összefüggések, kapcsolatok megállapítása és értelmezése a zene és társművészetek között. Önálló könyvtárhasználat adatgyűjtés, képanyaggyűjtés; videó, CD, internet, egyéb oktatóanyagok és multimédiás anyagok használata. Szórakoztató zenei aktualitások rendszerezése.	Lehár, Joplin, Rota, Bernstein, Presley, a Beatles együttes, Webber; aktualitások. Új jelenségek.
Ezer év zeneszerzőinek alkotó munkássága – stiláris ismeretek ismétlése, rendszerezése.	Ezer év zeneszerzőinek alkotó munkássága.
2.2. Zenei hallás és kottaismeret	
Aszimmetrikus ütemű ritmus és dallampéldák megszólaltatása kottaképről. Könnyebb aszimmetrikus ritmusok és egyszerű dallamok lejegyzése emlékezetből 2#–2b-ig.	A XIX–XX. századi zene énekelt és meghallgatott zenei példáinak anyaga.

A továbbhaladás feltételei

Interpretáció
Népdalok, népdalfeldolgozások, a tanult zenetörténeti korok műdalai, könnyű oratórium- és operarészletek – éneklése emlékezetből.
Közreműködés az osztály vagy csoport énekes előadásában.
Improvizáció
Ritmusok rögtönzése megadott ritmus- és dallamkészlettel a tanult ütemformákban.
Zenehallgatás
A 19. és a 20. század zenei stílusainak felismerése a zeneművek hallgatása során.
A zene és a társművészetek kapcsolataira utaló példák felsorolása.
Zenehallás és kottaismeret
Egyszerű aszimmetrikus ütemű ritmusok és dallampéldák megszólaltatása kottaképről, valamint lejegyzése emlékezetből 2#–2b-ig.

Ajánlott szempontok a tanulók értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük. A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése (dallamok felidézése, műfajok, stílusok), fogalmak felismerése, alkalmazása, a kommunikáció fontosabb szabályainak ismerete és reprodukálása.
- Összefüggések megértése, szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kotta-ének).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása (fölhangzó művek stíluskorszakokba sorolása, a hallott hangszínek hangszerekhez, hangszer együttesekhez társítása), gondolatok és érzések kifejezésének képessége, a tanuló saját munkájának fokozatos önkontrollja.
- Véleményalkotás zeneművekről, jelenségekről, egyéniségekről, kritikai érzék kialakítása.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Témazáró dolgozatok írása, értékelése.

- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- Munkák közös értékelésére, amelynek során a tanulók elmondhatják kritikai észrevételeiket.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.
- Kórusban, kamaraegyüttesben nyújtott teljesítmény értékelése.

Javasolt zenei anyag (válogatva)

Népdalok
A bolhási kertek alatt
A nagy bécsi kaszárnya
Annyi bánat a szívemen
Béres legény
Beteg asszony
Duna parton vagy egy malom
Elindultam szép hazámból
Erdő mellett estvéledtem
Este, este, de szerelmes
Hej, rozmaring
Istenem, istenem áraszd meg a …
Katona vagyok én
Körösfői kertek alatt
Megkötöm lovamat
Megrakják a tüzet
Röpülj, páva
Szép a gyöngyvirág
Szivárvány havasán
Tavaszi szél
Tiszán innen, Dunán túl
Énekes anyag a magyar zenetörténetből
Bocsásd meg Úristen – Balassi ének a Kájoni-kódexből
Hej Rákóczi, Bercsényi
Áll előttem egy virágszál – virágének a XVIII. századból
Ej, haj, gyöngyvirág – Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteményéből
Aranyideim folyása – Kovács Ferenc énekeskönyvéből
Simonffy: Három a tánc
Szentirmai: Csak egy kislány van a világon
Énekes műzenei szemelvények
Alleluja dallamok
Händel: Csordul a könnyem (a Xerxes c. operából)
Beethoven: Örömóda (IX. szimfónia – IV. tétel)
Schubert: A pusztai rózsa (dal)
Schumann: A két gránátos (dal)
Gaudeamus igitur (Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány)
Kodály–Berzsenyi: A magyarokhoz
Kodály: Mikoron Dávid (Psalmus Hungaricus)
Gershswin: Porgy dala (Porgy és Bess)
Zenehallgatási anyag
Lassus: Zsoldos szerenád
Bach: h-moll szvit
Bach: egy *preludium és fúga* (a Wohltemperiertes Klavier egyik kötetéből)
Händel: F-dúr szvit (Vízizene)
Haydn*:* C-dúr („*Kaiser*”) vonósnégyes – *II. tétel* (Op. 76. No. 3)
Mozart: A-dúr zongoraszonáta (K. 331)
Mozart: Figaro házassága
Beethoven: V. (Sors) Szimfónia

Beethoven: IX. szimfónia – *IV. tétel*
Beethoven – valamely *versenymű*
Schubert: h-moll (Befejezetlen) szimfónia
Schumann: A két gránátos
Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
Mendelssohn: Szentiványéji álom – szvit
Liszt: Les Preludes
Wagner: Nyitány és Walther versenydala a Nürnbergi mesterdalnokok c. operából
Ravel: Bolero
Kodály: Háry János (szvit)
Kodály. Székelyfonó
Kodály: Psalmus Hungaricus
Gershwin: Rhapsody in Blue
Bartók: 15 magyar parasztdal (zongorára) és Nyolc magyar népdal (ének-zongora)
Bartók: Cantata Profana
Bartók: Concerto
Orff: Carmina Burana
Bernstein: West Side Story

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A középiskola első két évében a rajz és vizuális kultúra tantárgy tanításában a hangsúly a kritikai gondolkodás, a problémamegoldó képesség fejlesztésére kerül. Különösen fontossá válnak a személyiség fejlődését, az önismeret kialakulását segítő személyre szabott feladatok, valamint a csoportos feladatok, amelyek segítik a kooperációt, a kommunikációs képesség fejlődését. A korszerű tanítási és tanulási módszerekkel pedig (pl. projektfeladatok) az önállóság, a problémamegoldó képesség nagymértékben fejleszthető. Az önálló vagy csoportos tananyag-feldolgozás, a vázlatkészítés, jegyzetelés, elvont, verbális ismeretek vizuális megjelenítése segíti az önálló tanulási módszerek elsajátítását.

Ennél a korosztálynál a vizuális kreativitás nem annyira a közlő, kifejező rajzi, festészeti alkotásokban nyilvánul meg, sokkal inkább a konstruáló, tárgyalkotó vagy technikai médiumokat alkalmazó tevékenységekben jut kifejezésre. A feladatokban helyet kell biztosítani az elvont gondolkodásnak, felkínálni a lehetőségét a más helyekről szerzett (pl. más tanórákon tanult vagy média által közvetített) ismeretek, tapasztalatok integrálásának.

A tanulás tervezésénél tudatosan is törekedni kell az integrációra, amire a vizuális nevelés egyébként is sok lehetőséget nyújt. Erre a kerettanterv csak utalásokat tehet, a tanítási programot megtervező tanárnak kell felmérni, hogy diákjai más tanórákon mivel foglalkoznak, mely tantárgyakkal lehet esetleg közös projekt feladatokat is kidolgozni. *(Tanulni tanulás kompetenciája, kulturális és vizuális kifejezőkészség, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, európai azonosságtudat-egyetemes kultúra összefüggéseit felismerő kompetenciák.)*

Ennél a korosztálynál kezd különösen hangsúlyossá válni (az állampolgári neveléssel, a felnőtt életre való felkészítéssel összefüggésben is) az egyéni érdeklődések figyelembevétele; fontos, hogy a tantárgy nevelési céljainak megvalósítása mához kapcsolódó – valós igényeket kielégítő és hasznosítható képességeket, ***kezdeményezőképességet és vállalkozói kompetenciát*** fejlesztő –, a fiatalokat érintő, érdeklő órai feladatokon keresztül valósuljon meg.

Kiemelten kell foglalkozni a mai vizuális környezettel, a vizuális kommunikáció mai formáival, amelyekkel a tanulók nap mint nap szembesülnek. Ennek megértéséhez, értő és igényes használatához kell a tantárgynak segítséget nyújtania. Ezeken az évfolyamokon művészettörténeti ismereteik szintézise ajánlott: az eddig tanult kronologikus ismereteket most más aspektusból, a vizuális művészetek problematikái köré csoportosítva érdemes vizsgálni. Törekedni kell arra, hogy legyenek képesek hasznosítani művészettörténeti ismereteiket a mai vizuális kultúra, a mai művészet jelenségeinek megértése, feldolgozása során. *(Az alkotóképesség fejlesztésével kapcsolatos természettudományos, tanulási, szociális, és kommunikációs kompetenciák, környezettudatos magatartás)*

A 9–10. évfolyamon a rajz és vizuális kultúra tanításának feladata, hogy összefoglalja, tudatosabb szintre emelje az eddig szerzett vizuális ismereteket, megalapozza a 11–12. évfolyamon folytatható művészettörténeti, rajzi, ábrázoló geometriai tanulmányokat, illetve az érettségi vizsgát. Készítsen fel a továbbtanulásra, illetve a mindennapi életre: a természeti és mesterséges környezet felelős használatára, az információk kritikus kezelésére, a művészi, esztétikai értékek iránti fogékonyságra.

Bár hangsúlyoznunk kell a képességfejlesztés elsőbbségét az egyszerű ismeretátadással szemben, a táblázatokban a könnyebb áttekinthetőség érdekében megmarad a korábbi tematikus csoportosítás, mivel egy-egy témakörhöz tartozó feladat egyidejűleg több, különböző képességet is fejleszt.

9. évfolyam

Fejlesztési prioritások:
1. *Megismerő- és befogadóképesség* fejlesztése
2. *Kreativitás* fejlesztése
3. *Önismeret, önértékelés, önszabályozás* fejlesztése

Fő témakörök:
1. Alkotás, művészet *(az alkotóképesség fejlesztésével kapcsolatos természettudományos, tanulási, szociális, és kommunikációs kompetenciák,* esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség*)*
2. Tárgy- és környezetkultúra *(környezettudatos magatartás)*
3. Vizuális kommunikáció (*kulturális és vizuális kifejezőkészség)*

1. témakör: Alkotás, művészet

Fejlesztési területek	**Tananyag**	**Ajánlott tevékenységformák Módszertani javaslatok**
Tanulási kompetenciák		
Az érzékelés érzékenységének fejlesztése	Érzelmek, lelkiállapotok kifejezése a vizuális művészetek eszközeivel	Érzelem, lelkiállapot, hangulat megjelenítése síkon és térben egyéni eszközhasználattal
A megfigyelőképesség fejlesztése	Szubjektív színhasználat	Látványélmények színbeli-formai átírása, szintézisre épülő egyéni kifejezése
Alkotói kompetenciák	A forma kifejezésnek megfelelő torzítása a képi ábrázolásban	
A kifejezőképesség fejlesztése	Művészeti (pl. irodalmi, zenei) élmények asszociációkra épülő feldolgozása.	A képi kifejezőeszközök számbavétele, képek formai elemzése – egyénileg végzett feladatok (esszé, kiselőadás)
Alkotóképesség fejlesztése	A formai elemzés	
A fantázia fejlesztése	A műfajnak, témának megfelelő műelemzés (ikonográfiai, stílustörténeti) és ítéletalkotás.	Egy-egy művészettörténetben gyakori téma egyéni, csoportos feldolgozása, a kutatás eredményeinek tervezett kiadványba szerkesztése
Motiváció	*Festészet* fogalma, funkciója, a festészet kifejezőeszközei, hatásrendszere.	
Ismeretszerzés	Festészeti stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).	Ismert műalkotások parafrázisának elkészítése
Megismerő képesség – tanulási képességek fejlesztése	Témák (pl. arckép), megjelenési típusok (pl. táblakép), technikák (pl. olaj, freskó).	Tanár által vezetett elemző beszélgetések a festészeti stílusokról
A logikus gondolkodás fejlesztése	A *képgrafika* fogalma, funkciója, stílusa, témái, formanyelve, technikái.	Az iskolához közeli, könnyen elérhető művészeti gyűjtemény anyagának megismerése, csoportos feldolgozása.
Önismeret, önértékelés, önszabályozás fejlesztése	A *szobrászat* fogalma, rendeltetése és hatásrendszere.	Műalkotások, építészeti és természeti térélmények megfogalmazása szóban és ábrázolásban.
A személyes preferenciák elemzése, tudatos vállalása	Szobrászati formanyelv, stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).	Műalkotások kompozíciójának elemzése. Festményekről színvázlatok készítése
Döntési képesség fejlesztése.	A szobrászat műfajai (körplasztika, szoborcsoport, dombormű), témái, technikái.	Kompozíciós vázlatok készítése különböző eszközökkel (pl. pác rajz, kréta, papír kollázs)
Kooperációs képesség fejlesztése	Kortárs műfajok a képzőművészetben.	Önálló témakutatás.
Kommunikációs képesség fejlesztése	Európán kívüli kultúrák művészete	A vizuális művészeti alkotások csoportosítása, műfaji besorolása
Művészeti-esztétikai kompetenciák		Legkiemelkedőbb műalkotások, művészek jellemző kifejezőeszközeinek elemzése.
Művészeti-esztétikai értékítélet képessége		Valamely Európán kívüli kultúra művészetének feldolgozása a történelmi, kultúrtörténeti összefüggések figyelembevételével

Fejlesztési területek	Tananyag	Ajánlott tevékenységformák Módszertani javaslatok
Nemzeti és európai azonosságtudat és tolerancia		csoportmunkában, kooperatív tanulási módszerekkel Kortárs művészeti alkotások elemző feldolgozása. Műalkotások elemzése során saját vélemény árnyalt megfogalmazása. Saját és mások munkájának elemzése, értékelése.

2. témakör: Tárgy- és környezetkultúra

Fejlesztési területek	Tananyag	Ajánlott tevékenységformák Módszertani javaslatok
Problémamegoldó képesség fejlesztése Térbeli tájékozódás, tér-alakítási képesség fejlesztése Környezettudatos gondolkodásmód kialakítása Alkotóképesség fejlesztése Empátia, tolerancia fejlesztése Önismeret, önértékelés, önszabályozás fejlesztése A személyes preferenciák elemzése, tudatos vállalása Döntési képesség fejlesztése.	A tárgyi világ formanyelvi elemei, a tartalom és forma összefüggése. Az alkotófolyamat (feladat-meghatározás, tervezés, kivitelezés, kipróbálás, értékelés) ismerete. A tárgyak megítélése (a funkció, forma, jelentés, lépték, anyag, szerkezet, technológia) ismerete. Összehasonlító tárgyelemzés	Közismert rendeltetésű, valós szükségleten alapuló tárgy tervezése (pl. ékszer, öltözködés-kiegészítő, hangszer, gépezet). A problémamegoldás, a tervezői folyamat dokumentálása: A kapott feladat újrafogalmazása. A problémamegoldás menetének megtervezése. A megoldási lehetőségek, feltételek felmérése. A választás indoklása. Munkafolyamatok ésszerű, gazdaságos sorrendjének kialakítása. A folyamat elemzése, értékelése. A tárgynak vagy térbeli makettjének elkészítése, az alkotófolyamat dokumentálása (feladatmeghatározás, tájékozódás gyűjtéssel, vázlatok, látszati és műszaki jellegű rajzok, szín- és anyagminta). Tárgyak összehasonlító elemzése (pl. különböző kultúrák azonos tevékenységhez kapcsolódó tárgyainak összehasonlítása).

3. témakör: Vizuális kommunikáció

Fejlesztési területek	Tananyag	Ajánlott tevékenységformák Módszertani javaslatok
Térbeli tájékozódás, tér-alakítási képesség fejlesztése Problémamegoldó képesség fejlesztése Környezettudatos gondolkodásmód	A vizuális kommunikáció, a képi ábrázolás Tárgyak, terek ábrázolása szabadkézi rajzzal, grafikai eszközökkel Rekonstrukció, modellezés	Természettanulmányok, látvány- és modellértelmezések: forma, szerkezet, anyag és funkció szerinti tanulmány és analízis. Keletkezést, működést, változást kifejező, magyarázó képsorok, folyamatábrák készítése.

Alkotóképesség fejlesztése A kommunikációs képesség fejlesztése A szociális érzékenység fejlesztése A kritikai gondolkodás fejlesztése ***(Környezettudatos magatartás és szociális kompetencia)***	Ábrázoló geometriai rendszerek: Monge-vetület, egyméretű, kétméretű és kavalieri axonometria Ábrázolási konvenciók megjelenési formái a köznapi és tudományos közleményekben. A köznapi és tudományos közlések műfaji sajátosságai. *Alkalmazott grafikai tervezés* A tervező grafika üzenethordozó és tájékoztató funkciója, közlő és felhívó jellege. A technikai médiumok képalkotó módszerei Tömegkommunikáció – vizuális reklámok	Összetett térformák, tárgyak térbeli helyzetének szabadkézi rajza és szerkesztése az ábrázoló geometria rendszerében (Monge-vetület, egyméretű, kétméretű és kavalieri axonometria) alkotó feladatokhoz kapcsolódóan. Rekonstrukció, modellezés alkotó feladatokhoz kapcsolódóan. *Alkalmazott grafikai tervezés* kép és szöveg felhasználásával. Néhány betűtípus alkalmazása (pl. tudományos illusztráció, bélyegterv, ex libris, meghívó). Egyszerű feliratok készítése alkotó feladatokhoz kapcsolódóan. A tömegkommunikáció formáinak csoportosítása. Vizuális reklámok elemzése A technikai médiumok képalkotó módszereinek megismerése.

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás feltétele a térábrázolási konvenciók elemi szintű elsajátítása, a színek kifejező, kommunikációs és téralakító szerepének ismerete, adott helyzetnek megfelelő alkalmazása, alapszintű komponálási, képszerkesztési, konstruálási készség, vagyis ***alkotói kompetenciák*** elsajátítása.
Az alkotás, konstruálás, problémamegoldás lépéseinek ismerete, gyakorlati alkalmazása alkotó feladatok során. Elvont gondolatok, folyamatok, nem vizuális természetű információk értelmezhető vizuális megjelenítése. A tanult vizuális művészeti ágak, műfajok leglényegesebb vonásainak megfogalmazása. Legkiemelkedőbb alkotók és műveik ismerete, a kor és műalkotás közötti összefüggés megértése. ***(Művészeti-esztétikai, képi és anyanyelvi kommunikációs kompetenciák fejlettsége illetve kialakulása)***

10. évfolyam

Fejlesztési prioritások:
1. Megismerő- és befogadóképesség fejlesztése
2. Kreativitás fejlesztése
3. Önismeret, önértékelés, önszabályozás fejlesztése

Belépő tevékenységformák

Az alkotómunka folyamatát, logikai lépéseit felölelő tudatos, tervszerű (projekt jellegű), önálló tevékenység a képzőművészet, a vizuális kommunikáció és a környezetkultúra területén.
Problémaközpontú, verbális és vizuális műelemző módok (kultúrtörténeti, építészeti elemzés, képolvasás) tudatosítása, használata az építészet, az alkalmazott művészetek és a népművészet területén. ***(A tanulási, alkotói kompetenciák)***
Összefoglaló művészettörténeti áttekintés.
(Művészeti-esztétikai, képi és anyanyelvi kommunikációs kompetenciák fejlesztése illetve kialakítása)

Fő témakörök:
1. Alkotás, művészet
(az alkotóképesség fejlesztésével kapcsolatos természettudományos, tanulási, szociális és kommunikációs kompetenciák, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség*)*
2. Tárgy- és környezetkultúra
(környezettudatos magatartás)
3. Vizuális kommunikáció
(*kulturális és vizuális kifejezőkészség)*

1. témakör: Alkotás, művészet

Fejlesztési területek	**Tananyag**	**Ajánlott tevékenységformák Módszertani javaslatok**
Alkotói, művészeti-esztétikai kompetenciák A kifejezőképesség fejlesztése Alkotóképesség fejlesztése A fantázia fejlesztése Ismeretszerzés Megismerő képesség A tanulási képességek fejlesztése A logikus gondolkodás fejlesztése Önismeret, önértékelés, önszabályozás fejlesztése A kommunikációs képesség fejlesztése A konstruáló képesség fejlesztése Motiváció Kreativitás Műelemző képesség (művészeti-esztétikai érzékenység)	Az európai művészettörténet áttekintése a műfajok, a kor és a stílus összefüggésében Összehasonlító műelemzés. Az építészet fogalma, funkciója, társadalmi és természeti meghatározottsága. Az építészeti szerkezetek, fejlődésük fordulópontjai. Az építészeti stílusok (térszervezés, tömegalakítás, alaktan). Az építészet hatásrendszere. Művészettörténeti összefoglalás Kortárs művészeti tendenciák Kapcsolatok a különböző művészeti ágak között	Aktuális, egyéni vagy közösségi problémák, gondolatok, témák személyes hangú megjelenítése ábrázolási újításokat is megengedő, asszociációkra épülő alkotásokban. Műalkotások összehasonlító elemzése Kép és szöveg anyaggyűjtés a stíluskorszakokat áttekintő tablók készítéséhez Különböző esztétikai minőségek alkalmazása képi, plasztikai megjelenítésben. Művészeti ágak szerinti problémaközpontú műelemzés korba, kultúrába ágyazva. A műfajnak és a témának megfelelő értelmezési szempontok (stílustörténeti, kultúrtörténeti, ikonográfiai). A környezetében található műemlék vagy más értékes épületek elemző feldolgozása egyéni vagy csoport munkával Gyűjtött információ- és képanyagból írásos összefoglaló készítése, következtetések levonása. Makettek, modellek konstruálása. Információgyűjtés kortárs művészeti jelenségekről – ezek csoportosítása Kísérletezés új anyagokkal, technikákkal. Új technikák kipróbálása, a technika nyújtotta lehetőségek számbavétele. Saját munkák, gyűjtések felhasználása az elektronikus képalakítás során. Párhuzamok keresése az irodalom, a zene, a dráma, a film és a vizuális művészetek egyes alkotásai

2. témakör: Tárgy- és környezetkultúra

Fejlesztési területek	Tananyag	Ajánlott tevékenységformák Módszertani javaslatok
Környezettudatos magatartás, szociális kompetenciák A megfigyelőképesség fejlesztése Alkotóképesség fejlesztése A fantázia fejlesztése Motiváció Ismeretszerzés Megismerő képesség – tanulási képességek fejlesztése A logikus gondolkodás fejlesztése A személyes preferenciák elemzése, tudatos vállalása Kooperációs képesség fejlesztése Kommunikációs képesség fejlesztése Nemzeti azonosságtudat kialakítása, fejlesztése	A formanyelv, a formaadás, a funkció és a jelentés összefüggései a téralakításban. *A tárgykultúra* fogalma, a tárgyak funkciója, fajtái (használati, dísz-, kegy- és műtárgy). A tárgyak stílusa és a korstílus. A tárgyak kulturális és társadalmi meghatározottsága. A tárgyak jelentése (társadalmi, történeti, műszaki, ergonómiai, esztétikai, gazdasági). Népművészet A tárgyi néprajz és a népművészet fogalma. A hagyományos magyar népművészet és napjaink népművészete, a folklorizmus. A népi építészet, eszközök, bútorkészítés, fafaragás, fazekasság, szőttes, hímzés, népviselet.	Tértervezési, berendezési probléma (pl. tér, térrészlet, illetve berendezési tárgy) felvetése, meghatározása, tájékozódás, ötletek. Tervezés alap- és nézetrajzban, axonometrikus rendszerben vagy perspektív képpel, a terv makettezése. Belső terek különböző funkciókra történő önálló átrendezése. Egy-egy tájegység népművészetének feldolgozása A magyar és más népek népművészeti stílusainak összehasonlító elemzései Az iskolához közeli, elérhető helytörténeti, néprajzi gyűjtemény feldolgozása csoportmunkával

3. témakör: Vizuális kommunikáció

Fejlesztési területek	Tananyag	Ajánlott tevékenységformák Módszertani javaslatok
Kommunikációs kompetenciák A problémamegoldó képesség fejlesztése A térérzék fejlesztése Megismerő képesség – tanulási képességek fejlesztése A logikus gondolkodás fejlesztése Az érzékelés érzékenységének fokozása Ismeretszerzés Kooperációs képesség fejlesztése Kommunikációs képesség fejlesztése	A formaadás módjai a tanulást szolgáló, a tudományos, a köznapi információkban, a tájékoztatásban, a reklámban A Monge-vetület, az axonometria, a perspektíva olvasása, megértése. A vizuális kommunikáció fogalma A közvetlen és közvetett emberi kommunikáció, a tömegkommunikáció. A kép, az írás szerepének fordulópontjai a kommunikáció fejlődésében. A térábrázolási konvenciók történeti áttekintése. A vizuális kommunikáció műfajai (tipográfia, fotó, tervező grafika).	Összetettebb térviszonyok tapasztalati távlattani és szerkesztett perspektivikus ábrázolása. Térábrázolási módszerek túlhaladása, transzformálási kísérletei a látáskonvenciók átalakítására, az optikai csalódások, a fordított perspektíva vagy fotó felhasználásával. Választott témájú grafikai terv (pl. naptár, könyvborító, CD-borító, iskolaújság) készítése. Az alkotófolyamat lépéseinek összegyűjtése munkanaplóban. A stíluskorszakokat áttekintő, képet és szöveget is alkalmazó tablók tervezése, készítése

Fejlesztési területek	Tananyag	Ajánlott tevékenységformák Módszertani javaslatok
	Hatásrendszere: információ (objektív), reklám (felhívó), műalkotás (esztétikai) jellegű.	

Ajánlott művek

A műfaj tipikus alkotásait a tanár választja ki a témának megfelelően. A válogatás további szempontja, hogy a bemutatott művek lehetőleg terjedjenek ki az egyetemes és a magyar művészettörténet kiemelkedő műveire és alkotóira (ajánlott az érettségi vizsgaleírásban megadott képanyag használata!), illetve tartalmazzák a magas művészet mellett a populáris kultúra megnyilvánulásait. Ajánlatos minél nagyobb teret biztosítani a kortárs művek bemutatásának a művészettörténetnek a tárgyalt műfaj szempontjából fontos alkotásai között. A mindennapi környezet, a helyi, a regionális értékek megismerése és elemzése kiemelt fontosságú.
A vizuális kommunikáció, valamint a tárgy- és környezetkultúra befogadásához nem készül külön műlista. A műfaji sajátosság tanítását az aktuális kommunikációs eszközök és helyi tárgyak, épületek elemzésével ajánlatos megoldani. A képi megjelenítés tanításához és a tárgyi, környezeti emlékek tárgyalásához is az érettségi vizsgaleírásban szereplő műtárgylista nyújt segítséget.

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás feltétele a térábrázolási konvenciók elemi szintű elsajátítása, a színek kifejező, kommunikációs és téralakító szerepének ismerete, adott helyzetnek megfelelő alkalmazása, alapszintű komponálási, képszerkesztési, konstruálási készség elsajátítása. *(Megismerési-tanulási és alkotói kompetenciák)*
Az alkotás, konstruálás, problémamegoldás lépéseinek ismerete, gyakorlati alkalmazása alkotó feladatok során. Elvont gondolatok, folyamatok, nem vizuális természetű információk értelmezhető vizuális megjelenítése. A tanult vizuális művészeti ágak, műfajok leglényegesebb vonásainak megfogalmazása. Legkiemelkedőbb alkotók és műveik ismerete, a kor és műalkotás közötti összefüggés megértése. Tárlatlátogatások, építészeti együttesek megtekintése során szerzett élmények, ismeretek értelmezése. Két-három szempont alkalmazása a mindennapi környezet, a fogyasztási cikkek és a média kritikus megítéléséhez.
Elvárható a művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának magasabb szinten való megnyilvánulása.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk (kifejező eszközök, műfajok, stílusok, technikák) megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-kép) a műelemzés képessége.
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása, lényegkiemelő képesség fejlesztése, a tanuló saját munkájának fokozatos önkontrollja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés vizuális művekről, jelenségekről, funkciókról, egyéniségekről, kritikai érzék kialakítása.
- Művészi kreativitás képességének szóbeli, írásbeli értékelése.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:
Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
Órai gyakorlati tevékenységeket kísérő (segítő) kritikai megjegyzések (a „korrektúra”).

- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása formájában (képi, írásbeli, szóbeli).
- Munkák közös értékelésére, amelynek során a tanulók elmondhatják kritikai észrevételeiket.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.

A tanuláshoz szükséges taneszközök, anyagok, és egyéb feltételek:
rajztábla, rajzlap, grafit ceruzák, akvarellfesték, tempera (vagy akril) festék, ecsetek, tus, rajztoll, filctoll, pitt-kréta, rajzszén, fixatív, agyag, mintázófa, olló, papírvágó kés, papír ragasztó, triplex karton, hullámkarton lemez, pausz papír

Feltétlenül szükséges:
Jól (lehetőleg természetes fénnyel) megvilágított tanterem, vízvétel lehetősége, elsötétítés lehetősége.
Az eszközök, anyagok tárolásához zárható szekrény.
Diavetítő vagy projektor.
Az rajz és vizuális kultúra érettségi műtárgylistájának teljes képanyaga; művészeti könyvek, diasorozatok.

A lehetőségek függvényében:
Videó lejátszó, monitor; videokamera, digitális fényképezőgép, fényképezőgép állvány, számítógép, printer, scanner.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

9–12. évfolyam

Az általános műveltséget megszilárdító szakasz a kilencedik évfolyamon kezdődik, és a tizedik vagy a nyelvi előkészítő évfolyamokat működtető iskolákban tizenegyedik évfolyam végéig tart. Funkciója az iskolai műveltség differenciált megszilárdítása, amelyben már megjelenhetnek a szakképzés előkészítéséhez, a pályaválasztáshoz, a munkavállalói szerepekhez szükséges kompetenciák. Ez a szakasz a tudás alapvető tényezőit és összetevőit a tartalomba ágyazott képességfejlesztés elvének a szem előtt tartásával szilárdítja meg. Ebben a korban jelenhet meg a testnevelés és sport oktatásában először a kognitív fejlesztési oldal figyelembevételével az alapvető az egészséggel és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása.

Egészségvédelem és anyanyelvi kommunikáció:
Az egészségnevelés és anyanyelvi kommunikáció célja, hogy a tanulók képesek legyenek objektív módon felmérni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatását, elkerülésük módját. Mindezek mellet tudatosan és minden tekintetben kielégítő módon tudjanak kommunikálni és saját véleményüket artikuláltan, határozottan kifejteni az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban. El kell érni, hogy értsék meg, tegyenek saját egészségük érdekében. Ismerjék

- az életkorral járó biológiai, pszichohigiénés, életmódi tennivalókat;
- a társkapcsolatok egészségi, etikai kérdéseit;
- az egészségre káros szokásokat (helytelen táplálkozás, inaktív életmód);
- az egészséges életvitelhez szükséges képességek, a személyiség fejlesztésnek kérdéseit;
- az egészségérték tudatosítását.

Továbbiakban őrizzék meg a pubertáskor során a korábban kialakított egészségvédő szokásokat, helyezzék előtérbe az egészséges sportprogramokat a káros szenvedélyekkel szemben. Értsék az eltérő klimatikus viszonyok között történő sporttevékenység előnyös hatásait. Ismerjenek több relaxációs eljárást. Ismerjék a növekvő szervezet igénye és a mozgásszegény életmód általánossá válása miatt a biomechanikailag helyes testtartás jelentőségét, annak automatizálását és fenntartását, az ön- és másokra veszélyes viselkedésekkel szembeni helyes értékítéletek elfogadását. Értsék az optimális folyadékszükséglet, a táplálkozás és a pihenés egy-egy lényeges információját és a saját nem higiéniáját.

Edzettség, teherbírás fejlesztése és a tanulás megtanulása kompetencia:
Kövessék az objektív adatok alapján a saját edzettségi állapotukat, hozzanak egyéni döntéseket a saját mutatók önálló javításában, fejlesztésében. Tartsák egyensúlyban a testi és szellemi terhelést. Fejlesszék a keringési és légzőrendszert a kontrolált mérések segítségével; az erő és gyorserő mérhetőségének megismerésével egy-két motoros gyakorlat által. Fogadják be a tudományos ismeretterjesztés testkultúrával kapcsolatos produktumait. Képviseljék a fittséget, az ép lelkületű edzett fizikumot, mint értéket a társas korosztályos kapcsolatokban. A tanulók önmagukkal szemben megfogalmazható lényeges fejlesztendő célja a „tanulás megtanulása” kompetencia fejlesztése. A tanulók törekedjenek azon képességeik fejlesztésére, melynek segítségével egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni saját edzettségük eléréséhez szükséges tanulásukat, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és asszimilálását, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását jelenti. Fejlesszék a tanulók azon képességeiket, ami rávezeti saját magukat arra, hogy a feladatok végrehajtásában az előzetesen tanultakra és élettapasztalatára építsen annak érdekében, hogy a tudást és készségeket helyzetek sokaságában tudják használni és alkalmazni.

Sport- és mozgáskulturális tanulás és vállalkozói kompetencia:
Állítsák a koordinációs mozgáskészletüket a sportági célok szolgálatába. Értsék meg a sportágak belső logikáját, fogadják el a törvényszerűségeket. Alkalmazkodjanak a nemenként más tananyagban a fejlesztési sajátosságokhoz; a tanult koordinációs mozgáskészlet célszerű használatával. Ismerjenek a helyzetekre történő mozgásos és pszichés reakciókban absztrakciós eljárásokat, kreatív megoldások előhívásával. Jelenjen meg a kulturált mozgás (elsősorban lányoknál) a hétköznapi mozgáskészletben. Valósítsák meg legalább két sportági rendszer technikai-taktikai alapelemei mozgástanulásának többnyire automatizációs szakaszát. A sport- és mozgáskulturális tanulás összekapcsolása a vállalkozói kompetenciával motiválja a tanulókat a készségek elsajátításának igényét, hogy egyénileg s csapatban is képesek legyenek dolgozni. Elengedhetetlen az egyén erős és gyenge pontjai megítélésének képessége, valamint az a képesség, hogy az egyén a kockázatokat értékelni és adott esetben vállalni tudja. A vállalkozói hozzáállást a kezdeményezőkészség, a függetlenség és az innováció

jellemzi a személyes és társadalmi életben, valamint a munkában egyaránt a sport- és mozgáskultúra bázisára építve.

Pozitív személyiségfejlődés és interperszonális és szociális kompetencia:
Őrizzék meg a saját én keresése közben az eddig kialakult önértékelő szokásokat. Alakuljon ki a reális énképük. Fogadják el a szabályokat értelemszerűen, keressenek konstruktív megoldásokat a konfliktusokban. Továbbiakban fontos az egyén értelmi és érzelmi viszonyának meghatározása a sportértékekkel kapcsolatban; a jellem fejlesztése a sport által. A párkapcsolatok kultúrájának megalapozása, a tanár-diák és a diák-diák összeütközések konstruktív mintáinak megbeszélése. A másik ember tiszteletben tartása, odafigyelés a társakra. A tanulók legyenek képesek az interperszonális és szociális kompetenciához kapcsolódó elengedhetetlen tudás, készségek és hozzáállás kialakítására, mert a személyi és szociális jólét megköveteli annak megértését, ahogyan az egyén saját ideális fizikai és mentális egészségét biztosítani tudja, ideértve annak ismeretét, ahogyan az egészséges életvitel mindehhez hozzá tud járulni. A sikeres interperszonális részvétel érdekében elengedhetetlen a viselkedési szabályok általánosan elfogadott magatartás megértése. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak a tanulók kommunikálni, nézőpontokat tudjanak kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tudjanak tárgyalni és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni a stresszt és a frusztrációt, és építő módon kell ezeket kifejezésre juttatnia, továbbá különbséget kell tudnia tenni a személyes és a szakmai szféra között.
A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika
9–10. évfolyam

A 9–10. évfolyam kritikus állomásnak tekinthető az általános műveltségi képzésben. Ebben a szakaszban nyílik lehetőség a testnevelés és sport műveltségi terület mozgásos tartalmaival az absztrakt, kognitív attitűdök és nézet rendszerek hatékony alakítására, melynek jelentősége a kreatív, innovatív, környezet-tudatos, önreflexióra és saját nézeteinek felülvizsgálatára, bővítésére képes, testileg és lelkileg is egészséges, kooperatív tevékenységre interiorizálódott tudást jelenti az önálló felelősségvállalás az optimális fizikai és lelki állapotának a fenntartásáért. Tehát a testnevelés mozgásanyaga, illetve annak elsajátítása az eddigiektől eltérően nem célként, hanem eszközként és elsődleges örömforrásként jelenjen meg a stabil értékrendszer és kognitív funkciók fejlesztésében, az egyéni alkalmazkodóképesség egyidejű fejlesztésével. A kidolgozás során figyelembe vettük a testnevelési óra által biztosított lehetőségeket, amellyel még hatékonyabban tudjuk fejleszteni a tanulók kulcskompetenciáit, mely így magával hozza a közismereti tantárgyakhoz köthető kognitív funkciók mozgáson keresztüli fejlesztését is, figyelembe véve a különböző korcsoportok mozgásigényét, eltérő terhelhetőségét és a mozgás örömszerző funkcióját. A tanterv megvalósításában közreműködő pedagógusnak folyamatosan figyelemmel kell kísérnie tanulóinak testi, fizikai, és pszichikus fejlődését, s az iskolai életre ható életvitelét. Munkájában az eddiginél nagyobb szerepet kell biztosítania a demokratikus szellemű nyitott téma- és eszközválasztásnak, a nagyobb kínálatnak a testgyakorlási formák területén, és a párbeszéden alapuló interaktív oktatási módszereknek. Ugyancsak kiemelt figyelemmel kell kezelnie a testgyakorlásban rejlő értékeket, amelyek hozzájárulnak a civilizációs ártalmak ellensúlyozásához, a tanulók optimalizált biológiai fejlődéséhez, és az aktív életre való felkészüléshez. A tanár törekedjen arra, hogy a lehető legváltozatosabb és legtöbb kombinációs lehetőséget hozza létre. A kombinációk számát emelje magasra, és ne ismételje meg a feladatokat 2-3 alkalomnál többször. Az így kialakított feladatok és kombinációk haszna akkor jelentkezik, ha magas variabilitással és alacsony ismétlésszámmal alkalmaz-kodásra késztetjük az idegrendszert. Engedjük, hogy a tanulók is kitalálhassanak különböző kombinációkat, amit utánzással akár az egész osztály is együtt hajthat végre. Engedjük szabadjára a saját és a tanulók fantáziáját a testnevelés eszközrendszerének szigorú figyelembevételével. A tanulás legmagasabb fokán próbálkozhatunk a mozgás és a mozgásban résztvevő végtagok téri, idői, sebességi komponenseinek együttes változtatásával. Elsődleges célunk ebben az általános műveltséget megszilárdító fázisban az, hogy a tanulók intra- és intermuszkuláris koordinációját fejlesszük, ami elsősorban az idegrendszer alkalmazkodó-képességének a fejlesztésében jelentkezik. Az anyanyelvi kommunikáció fejlesztésének érdekében meg kell próbálnunk csökkenteni a klasszikus a „tanár bemutatja”, vagy a „diák bemutatja” feladat ismertetések számát. Végeredményben próbáljuk egyéb az eddigi gyakorlatban ritkán, éppen ezért újszerűen ható instrukciós formát alkalmazni adott esetben kitalálni. Ezzel elérhetjük azt, hogy a tanulók ne csak passzív elszenvedői, hanem aktív, tudatos résztvevői legyenek már a feladatok végrehajtása előtt.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Módszertani és értékelési kiegészítések**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Rendgyakorlatok: Az általános iskolában tanult alaki formák ismétlése, gyakorlása, továbbfejlesztése. A testnevelésben alkalmazott rendgyakorlatok teljes köre.	Az alakiság célszerűségének elfogadtatása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás elvárása. Nyelvi kommunikáció a torna témaköréhez kapcsolódva	Értsék a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudják követni az utasításokat. A blokk végére a diákok legyenek képesek az adott instrukció elhangzása után a bemutatandó feladat végrehajtására. Ne legyenek megértési problémák. A hallgatók legyenek képesek szóban, összefüggő mondatokban kifejezni magukat és gondolataikat. Az anyanyelven folytatott kommunikációban követeljük meg az egyéntől, hogy rendelkezzen az alapvető szókincs jelen esetben a testnevelés (torna) szakkifejezéseinek ismeretével. Az egyénnek rendelkeznie kell azzal a készséggel, hogy kommunikációt folytasson különféle helyzetekben, és hogy és a helyzet követelményeihez igazítsa kommunikációját. Értékeljük, hogy egy diák miként kommunikál, szervez, old meg feladatot egyes a tanári szerepkörhöz tartozó szituációkban (hibajavítás, bemutatás, értékelés stb).
Gimnasztika és prevenció: Gimnasztikai formájú előkészítő és célgyakorlatok. Az általános iskolában tanult elemek ismétlése, gyakorlása. A lábboltozat süllyedését ellensúlyozó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző- és relaxáló gyakorlatok. Az állandó erősítő hatású mozgássorok rendszeres alkalmazása. Elsősorban a mély hát- és hasizmok, illetve a lábboltozat megfelelő karbantartása. Az ezzel együtt járó tudatos izomtevékenység elsajátítása. A mozdulat megértése, még mielőtt kivitelezné a hallgató. A precíz izomműködés a testformálás és erősítő hatást érvényesítésére. Az erő fejlesztése, a diák izomzatának, izomerejének és fejlettségi fokának megfelelően.	Az állandó testtartást fejlesztő feladatokat a rendszeres gyakoroltatás jellemezze. A fizikális képesség fejlődésének értékelés mellett vegyük figyelembe az osztályzatnál, hogy mennyire épült be a tanulók életfelfogásába, életvitelébe a későbbi életvitelüket jelentős mértékben meghatározó képességek értéke. A számszerű adatok felsorolása helyett (követelmény) a fejlődés tendenciáját értékeljük. A tanulók tudjanak önállóan összeállítani rövid bemelegítő jellegű gyakorlatsorokat és azokat hajtsák is végre.	Tudjanak 8-10, szabadgyakorlatot, kéziszergyakorlatot tervezni és bemutatni. Differenciáltan – erősségeik, gyengeségeik ismeretében – hajtsák végre a képességfejlesztő gyakorlatokat. Legyenek képesek szóban, összefüggő mondatokban kifejezni maguk és gondolataik. Az anyanyelven folytatott kommunikációban rendelkezzenek az alapvető szókincs, jelen esetben a torna szakkifejezéseinek ismeretével. Kommunikáljanak, szervezzenek, oldjanak meg feladatot egyes, a tanári szerepkörhöz tartozó szituációkban. Tudjanak egy 5-6 gyakorlatból álló gerinctorna gyakorlatsort optimális izomtevékenységgel hatásfokkal bemutatni, melyet vagy betanultak, vagy önállóan állítottak össze.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Módszertani és értékelési kiegészítések**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
A különböző erőadagolás változatos gyakorlatai, az erőskálának testet, a test részeit izoláltan formáló változatai.	(Tanulás tanulása kompetencia)	
Atlétika: Futásokat, ugrásokat, dobásokat speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. Futások: A korábban tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások. Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás. Futás feladatokkal, akadályokkal. Átfutások akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás átlépő és flopp technikával. Távolugrás guggoló, homorító technikával. Helyből ötös ugrás. Dobások: Kislabdahajítás ötös lépésritmussal. Súlylökés helyből lábemeléssel és oldalt felállásos lépő vagy beugrásos technikával.	Rendelkezzenek megfelelő aerob állóképességgel. Válasszák ki a hozzájuk legközelebb álló mozgásformákat, technikákat. Érzékelhetően javuljon futó-, ugró-, dobóteljesítményük az előző évfolyamhoz képest. Váltófutásban fejlődjön a tempóérzék, csapatszellem, és odafigyelési képességük a társakra. (interperszonális kompetencia)	Egyéni teljesítményében a diák: Képességeit a cél érdekében mozgósítva hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket. Legyen képes kitartóan futni fiú: 12 percig, a lány: 10 percig. Önmagához mérten fejlődjön ugróügyessége. Helyből távolugrásban a fiú legalább 190 cm-es, a lány 170 cm eredményt érjen el. A tematikus blokk végére a tanulók legyenek képesek az adott a tanár által elhangzott szóbeli instrukció után a bemutatandó feladat végrehajtására. Ne legyenek megértési problémák a végrehajtás során. Legyenek képesek egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség becslésére, illetve a becsült értékek alapján a feladat pontos végrehajtására. Ebben a kérdésben mutassanak fel javulást. Legyenek képesek a kinesztetikus képességeik segítségével 9. évfolyamban a magas térdemelés, a sarokemeléses futás, 10. évfolyamban a páros karú indiánszökdelés, a magas térdemelés, a sarokemeléses futás, dzsoggolás hibátlan és változó dinamikájú végrehajtására. A versenyeken és értékeléskor a legjobb képességeik szerint vegyenek részt, mutassanak fel mérhető javulást eredményeikben.
Torna: A szertorna mozgásanyagát tekintve változatos gyakorlatsorok kialakítására ad lehetőséget. Sajnálatos módon ehhez a legtöbb esetben olyan fizikális képességekre van szükség a sikeres és kreatív feladat sorok kialakításakor, amivel a tanulók általában nem rendelkeznek. Ebből kifolyólag ezen blokk alkalmával a tanulók fizikai	Fejlődjön erejük, gyorsaságuk és erőállóképességük a feladatoknak megfelelő szintre. Talajtornában tudjanak bemutatni 3-4 elemből	Legyen képes egy-egy elem bemutatására, szükség szerint segítségadással. Majd 3-4 elem összekapcsolása, kartartásokkal, érintőjárás, hármaslépés. Lendület előre-hátra, függésben. A 9. és 10. évfolvamon értékeljük a

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Módszertani és értékelési kiegészítések	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
képességfejlesztését is hangsúlyozottan az előtérbe kell állítani. Ezzel párhuzamosan azonban lehetőség van egyes gimnasztikai gyakorlatsorok, ugrások, és egyéb egyensúlyozó feladatok kreatív összeállítására a fizikai képességek meglétének szigorú figyelembevételével, kihasználásával. Továbbiakban a torna mozgásanyagával az egészség megőrzése mellett a cselekvési kultúra fejlesztése is célként jelenik meg. A különböző gurulások, átfordulások, fejállások, és kézállások, illetve azok a mozgások, melyek a szokatlan testhelyzetből természetes testhelyzetbe állítják vissza a tanulót, jelentősen fejlesztik a központi idegrendszer elemző, kontroláló, korrigáló tehát szabályozó tevékenységét. Az oktatás során törekedni kell arra, hogy a tanulók, tanulják meg a segítségnyújtást, ami nemcsak a balesetveszélyt csökkenti és az óra időkihasználhatóságát, javítja, hanem a sérülések megelőzésére kialakul az egymás iránti segítőkészség, illetve a segítő tanuló társa mozgásából, ezáltal fejlődik a közös felelősségérzetük. További célként jelenik meg a sportág megszerettetése, sokoldalú képzés, előkészítő mozgások megismertetése (rendgyakorlatok, szabadgyakorlatok, szabadgyakorlat lánc). A sportágra jellemző viselkedésnormák megtanítása, motorikus képességek színvonalának növelése: a kondicionális (erő, gyorsaság, állóképesség) és koordinációs (mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló) képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése, alapelemek, elemkapcsolatok tanulásának megkezdése valamint a játékigény kielégítése. További részcélnak tekinthető a helyes testtartás megalapozása, kialakítása, a rossz testtartás javítása, a teljesítményre törekvés erősítése, értékes személyiségvonások fejlesztése: a kudarctűrés, a nehézségek leküzdése, és a kitartás, valamint a monotónia tűrésének kialakítása.	álló gyakorlat. Segítségadás mellett hajtsanak végre alaplendületet gyűrűn vagy nyújtón. A tanulók végezzék gyorsan és esztétikusan a megtanult elemek összekapcsolását. Tartsák meg ízületi lazaságukat. Tudják követni RG gyakorlatok közben a zene ritmusát.	már elsajátított talaj elemek helyes technikai végrehajtását. Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival.
Testnevelés és sportjátékok: Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A kosárlabda, röplabda, kézilabda, labdarúgás sportági alapjainak átadása. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek oktatása, tökéletesítése.	A diákok legyenek képesek a tanár által mutatott táblán lévő ábra, illetve a tanulók által felolvasott szöveg illetve a tanuló saját maga által olvasott szöveg alapján a bemutatandó feladat	A gyakorlati feladatok tekintetében a diákok minimálisan legyenek képesek a labdát a társnak eljuttatni. 9–10. évfolyamon legalább 5-ból ötször sikeresen különböző távolságokból védő jelenlétében.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Módszertani és értékelési kiegészítések**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Támadás és védekezés alapvető megoldásai az adott sportjátékokban. Az adott sportjátékot és az ahhoz elengedhetetlen motorikus képességek fejlesztését szolgáló, a tanulók játékigényét kielégítő előkészítő és rávezető testnevelési játékok. Az adott labdajátékokban a tartalmak – az alapmozgások – a labda fogadása – továbbítása – cselek labdával és labda nélkül – labdavezetés, haladást a labdával – a támadás eredményes befejezéséhez szükséges 2-3 technikai megoldások (dobást, rúgást, ütést) – védekezési alapmozgások – egyszerű támadó és védő technikák – játékszabályok szabályok	végrehajtására. Ne legyenek megértési problémák, kisebb-nagyobb koordinációs problémák a végrehajtás során elfogadhatók. A feladatok végrehajtása mellett értékeljük azt is, hogy a hallgatók képesek-e lerajzolni az adott egyszerű feladatot. Bonyolultabb feladatokat ne rajzoltassunk le, hanem írassuk le a végrehajtás folyamatát. Lehet ez inkább otthoni feladat, de adott esetben órai munka keretében is feldolgozható a feladat. Az ellenőrzésnél elsősorban a hozzáállást értékeljük és ne a végrehajtás minőségét. labda fogadását csukott szemmel.	Ismerjék és hajtsák végre helyes technikával az adott iskolában a tanár által tanított és általuk megértett, gyakorolt technikai és taktikai feladatokat. Legyenek képesek aktívan részt venni egy sportjátékban. Ismerjék az adott sportjáték játékszabályait, és azokat alkalmazzák a különböző taktikai megoldásoknál. Alkalmazzák a technikai elemeket kombinatív, taktikai, a tanulók csapaton belüli helyük és helyzetük felismerésére. Viselkedjenek sportszerűen, és alkalmazzák a jártasság szintjén a játékszabályokat. Játsszanak legalább két, eddig tanult labdajátékból, az iskolai lehetőségektől függően alkalmazott lényeges versenyszabályokkal.
Grundbirkózás **Önvédelem** – A küzdősportokról általában. – Előkészítő gyakorlatok. – Küzdőjátékok, guggolások, esések, zuhanások. – A kéz ütőfelületének és a hasizomnak az edzése. – Gurulások, esések. **Cselgáncs** Előreesések: – térdelés, guggolás, tompítás – oroszlánfogó – talicska előre hátra, oldalra Hátraesések: – ülésből, guggolásból – tompítás – oroszlánfogó Oldalra esések – térdelés, guggolás – tompítás – lábkihúzás oldalra küzdő feladatként – páros gyakorlatok 5 kg medicinlabdával.	Törekedjünk minden hallgatót bevonni a kreatív munkába. Az legyen a célunk, hogy mindenki legalább egyszer vegyen részt valamilyen alkotó feladatban a végrehajtás minőségétől eltekintve. Abban az esetben, ha minden hallgatót sikerült gondolkodásra késztetnünk, nyugodtan mehetünk a tananyaggal tovább. A kognitív képességek terén elégedjünk meg most még a próbálkozással a minőségi megoldásra, később törekedjünk. A grundbirkózás, önvédelem, és cselgáncs tekintetében, minden esetben értékeljük és követeljük meg. Grundbirkózásnál és önvédelemnél a hallgatók aktivitását és „vállalkozói kedvét” értékeljük.	Az adott tananyag helyes technikai végrehajtását illetve annak 3-ból 3-szor sikeres bemutatását. A szimmetrikus gyakorlatokat mindkét oldalra gyakorolják és mutassák be. Alkalmazzák a grundbirkózás szabályait és technikáját. Vegyenek részt birkózóversenyen térdelésből. Tudjanak szabadulni a fogásból.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Módszertani és értékelési kiegészítések	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Foglalkozások a szabadban: Az iskola környezete és az időjárás figyelembevételével a tanórák a szabadtéren. Túrák, kirándulások. Szabadban űzhető sportok. Téli sportok, sportjátékok. Környezettudatos viselkedés (szemetelés elkerülése, a környezet óvása, az élővilág kímélete, természetes anyagok használata stb.).	Szívesen vállalják és edződjenek hozzá a rendszeres számukra megszokott szabadban végzett testedzéshez, játékhoz. A szabadban végzett rendszeres futás váljék számukra tudatos, örömöt adó tevékenységgé. Ismerjék a szabadtéri testedzés legfontosabb egészségügyi és balesetvédelmi rendszabályait	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet. Alkalmazza a szabadban történő feladatoknál a környezettudatos magatartást. Legyen rutinja a tanulóknak a változó időjárási körülményekhez való alkalmazkodásban: esőben, hűvösben, hóban is mozogjon, tudja, hogy nem baj, ha fázik a mozgás megkezdése előtt. Tudja, hogy a mozgás után azonban nem hűlhet rá az izzadtság, törölje le, váltson trikót, vegyen száraz zoknit, dörzsölje magát stb.
Úszás: Két választott úszásnem után egy harmadik technika alapjainak elsajátítása. Magasabb szintű kondícionális képzés. Vízbeugrások, rajttechnikák, fordulások. Merjen beugrani a vízbe legalább 1 m magasról guggolásból.	Jelentős fejlődés mutatkozzon az úszóerő és állóképesség területén. Tudjanak alkalmazkodni az úszás adta monotóniához. Tudjanak tájékozódni a vízben. Rendszeresen ússzanak szabadidejükben is. Legyenek képesek folyamatosan úszni 800-1000-1200 m-t.	Tudjon folyamatosan leúszni 300-400 m-t legalább egy úszásnemben. Fejlődjön állóképessége a másik úszásnemben is (200-300 m).

A rendelkezésre álló időkeret elosztása

9. évfolyam

Rendgyakorlatok	3
Gimnasztika és prevenció (úszás függvénye)	15–20
Atlétika	17
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok (úszás függvénye)	20–25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	15
Úszás (létesítményfüggő)	0–10
	100%

A 10. évfolyamba lépéshez szükséges minimum: A sportági alapképzés alapvető fogalmainak ismerete és képi, fogalmi összekötése. A képességfejlesztés két-három eljárásainak megértése. Kialakuló önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus megjelenítése még hibákkal, de javuló színvonalon. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak megismerése, megértése és sajáttapasztalatra épülő megfogalmazása is. Úszni tudás (ha az iskola biztosította az oktatást).

10. évfolyam

Rendgyakorlatok	3
Gimnasztika és prevenció	15–20
Atlétika	17
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok	20–25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	15
Úszás (létesítményfüggő)	0–10
	100%
A 11. évfolyamba lépéshez szükséges minimum: A diák által értelmezett és használt terminológia jelentős bővülése különösen a sportági alapképzés és a képességfejlesztés területén. Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak elfogadása a műveltségterület alapvető értékeiként.	

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az anyanyelven folyatott kommunikáció kulcskompetencia esetében, ha a tanulók különböző kreatív, koreografált mozgássorokat találnak ki az adott atlétikus mozgássorokra alapozva és azt szóban el tudják mondani, majd azt helyesen be is tudják mutatni, plusz érdemjeggyel jutalmazandó. A legmagasabb osztályzat akkor javasolt, ha a hallgató teljes biztonsággal képes az adott mozgáskombinációk végrehajtására azok előzetes gyakorlása nélkül. Abban az esetben végeztük jól a dolgunk, ha a tanulók a feladatsorok végrehajtása során nem passzív elszenvedők, hanem aktív alakítói, résztvevői a feladatoknak.
A fizikális és technikai képesség fejlődésének értékelés mellett vegyük figyelembe az osztályzatnál, hogy mennyire épült be a tanulók életfelfogásába, életvitelébe a későbbi életvitelüket jelentős mértékben meghatározó képességek értéke.
A feladatok végrehajtása mellett értékeljük azt is, ha a hallgatók képesek lerajzolni az adott egyszerű feladatot.
Az ellenőrzésnél elsősorban a hozzáállást értékeljük és ne a végrehajtás minőségét.
A gyakorlati feladatok tekintetében a hallgatók legyenek képesek a labdát a társnak mind két kézzel a kezébe dobni vagy pattintani, vagy mind két lábbal eljuttatni. 9–10. évfolyamon sikeresen különböző távolságokból.
Legyenek képesek a saját maguk által eldobott és felpattanó labda magasságát sikeresen megbecsülni, a társuk által megcsavart labda haladási irányát sikeresen eltalálni minden évfolyamon. Tudjanak egy labdát csavarással a célba juttatni.

A „tanulás megtanulása” kompetencia leginkább a hallgatók problémamegoldásával mérhető le, mutatkozik meg.
Éppen ezért ha egy tanuló:
9–10. évfolyamon képes hiányos információk alapján egy játék megszervezésére az a legmagasabb osztályzattal értékelendő.
A tanár lehetőség szerint készítsen olyan szabályjátékokat, amelyek valami oknál fogva nem játszhatók, csak abban az esetben, ha a hallgatók a játék szabályait megváltoztatják, esetleg ahhoz hozzátesznek, vagy esetleg elvesznek. Hangsúlyozottan figyeljünk inkább az aktivitásra a módosításokban való részvétel mennyiségére.
A tematikus blokk végére adjunk minden hallgatónak egy egyszerűbb labdás koordinációs feladatot, amit 3 lépésen keresztül kell megtanítania saját osztálytársainak.

Értékeljük a tervezés színvonalát, ötletességét, szórakoztató voltát. Ehhez kapcsolódóan törekedjünk minden hallgató játékszervezésbe való bevonására, alkalmanként adjunk egy játék instrukciókat tartalmazó jegyzetet a tanulóknak, mely instrukciók elolvasása után a legrövidebb és leghatékonyabb módon meg kell szervezni az adott játékot.

11–12. évfolyam

Az általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasz a tizenegyedik vagy a tizenkettedik évfolyamon kezdődik, és a tizenkettedik, illetve a tizenharmadik évfolyam végéig tart. Alapvető feladata – a tanulók érdeklődésének, adottságának megfelelően – a Nemzeti alaptanterv fejlesztési feladatainak és az érettségi követelményeinek az összehangolása. Ebben a szakaszban a munkaerőpiac kompetenciaelvárásainak és a Nemzeti alaptanterv kulcskompetenciáinak a tudatosítására kell elsősorban törekedni. További cél az önálló felelősségvállalás, az alkalmazhatóság, a munkabírás, a tanulás és mozgás aránya, a választás a saját priorizált rekreációs terület irányába és az azzal kapcsolatos tudás összefoglalása, továbbfejlesztése. A Nat-nak megfelelő sportműveltségi minimum, sportágismeret elsajátítása. A civilizációs betegségek ismerete, felismerési módjai, ezek elleni küzdelem (pl. terhes torna, mellvizsgálat, munkahelyi torna, gerinctorna, helyes diéta mozgással stb.)

Egészségvédelem és anyanyelvi kommunikáció:
Ebben az életszakaszban az egészségnevelés és anyanyelvi kommunikáció célja és tartalma a 9–10. évfolyamhoz képest jelentős mértékben nem változik, hiszen ebben az esetben is a hallgatók kognitív képességei felől közelítünk a testnevelés és sport helyesen értelmezendő funkcióinak elsajátíttatásához. A tanulók továbbra is legyenek lépesek objektív módon felmérni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatását, elkerülésük módját. Mindezek mellett tudatosan és minden tekintetben kielégítő módon tudjanak kommunikálni és saját véleményüket artikuláltan, határozottan kifejteni az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban. Az utolsó két képzési év további célja a sportági szabályismeretek, valamint a csoportos és egyéni szabadidős programokhoz kötődő tevékenységek elsajátítása, rendezvények szervezése. El kell érni, hogy alkalmazzák a tanultakat, tegyenek saját egészségük érdekében. Továbbiakban őrizzék meg és adják át fiatalabb társaik részére a pubertáskor során a korábban kialakított egészségvédő szokásokat, helyezzék előtérbe az egészséges sportprogramokat a káros szenvedélyekkel szemben. Értsék és terjesszék az eltérő klimatikus viszonyok között történő sporttevékenység előnyös hatásait adott esetben saját maguk innovatív módon fejlesszenek saját sportági technikákat, játékokat.

Edzettség, teherbírás fejlesztése és a tanulás megtanulása kompetencia:
Az edzettség, teherbírás fejlesztési tartalma mennyiségében változik az előző évekhez képest a tanulás megtanulása kompetencia ismereteinek bővítése az elsődleges szempont. A tanulók kövessék az objektív adatok alapján a saját edzettségi állapotukat, hozzanak egyéni döntéseket a saját mutatók önálló javításában, fejlesztésében. Tartsák egyensúlyban a testi és szellemi terhelést. A tudományos ismeretterjesztés testkultúrával kapcsolatos produktumainak érdeklődő befogadása mellett jelenjen meg a fittség, mint érték képviselete a társas korosztályos kapcsolatokban. A „tanulás megtanulása” kompetencia tartalma kibővítendő a tanulók innovatív képességeinek fejlesztésével illetve a hiányos ismereteken nyugvó helyes döntések meghozatalával. A tanulók továbbra is törekedjenek azon képességeik fejlesztésére, melynek segítségével egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni saját edzettségük eléréséhez szükséges tanulásukat, ismereteiket, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és asszimilálását, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását jelenti.

Sport- és mozgáskulturális tanulás és vállalkozói kompetencia:
Ebben a szakaszban a jelen blokk tartalma és célja nem változik. Ennek oka, hogy a hallgatók sport- és mozgáskulturális attitűdjének változtatása meglehetősen nehézkes és lassú folyamat. Éppen ezért a hallgatók állítsák a koordinációs mozgáskészletüket a sportági célok szolgálatába. Értsék meg a sportágak belső logikáját, fogadják el a törvényszerűségeket, vonjanak le önálló következtetéseket. A nemenként más tananyag kiválasztása a tanult koordinációs mozgáskészlet célszerű használatával történjen meg. A helyzetekre történő mozgásos és lelki reakciókban az elvonatkoztatás, kreatív megoldások előhívása legyen az elsajátítandó, tudatos feladat. A kulturált mozgás megjelenése legyen napi rutin. A sport- és mozgáskulturális tanulás bizonyítsa a foglalkoztathatóság lényegét: a tanuló képes egyénileg és csapatban is dolgozni. Az egyéni erősségeire építsen, gyengeségeit fejlessze és fogadja el, hogy mások más erősséggel és gyengeséggel rendelkeznek. A vállalkozói hozzáállást a kezdeményezőkészség, az alkalmazkodásra is képes függetlenség és az innováció jellemzi a

személyes és társadalmi életben és a munkában egyaránt. Mindez a sport- és mozgáskultúra bázisára is építhető, annak keretében jól gyakorolható.

Pozitív személyiségfejlődés és interperszonális és szociális kompetencia:
Ebben a szakaszban a pubertáskori krízis vége felé törekedjenek a hallgatók stabil személyiség és jövőorientációs attitűdjük kialakítására a testnevelés és sport mozgásanyagának és elméleti tartalmának segítségével. Továbbra is őrizzék meg a saját én keresése közben az eddig kialakult önértékelő szokásokat. Fogadják el a szabályokat értelemszerűen, keressenek konstruktív megoldásokat a konfliktusokban. Az egyén értelmi és érzelmi viszonyának meghatározása a sportértékekkel kapcsolatban; a jellem fejlesztése a sport által még hangsúlyozottabban jelenjen meg. A tanár-diák és a diák-diák összeütközések konstruktív mintáit láttatni kell. A tanulók legyenek képesek az interperszonális és szociális kompetenciához kapcsolódó elengedhetetlen tudás, készségek és hozzáállás kialakítására, mert a személyi és szociális jólét megköveteli annak megértését, ahogyan az egyén saját ideális fizikai és mentális egészségét biztosítani tudja, ideértve annak ismeretét, ahogyan az egészséges életvitel mindehhez hozzá tud járulni. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak tanulók kommunikálni, nézőpontokat tudjanak kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tudjanak tárgyalni és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni a stresszt és a frusztrációt, és építő módon kell ezeket kifejezésre juttatnia, továbbá különbséget kell tudnia tenni a személyes és a szakmai szféra között.
A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika

A 11–12. évfolyam az általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasznak tekinthető. A 9–10. évfolyamon végzett céltudatosan absztrakt, formális gondolkodást előkészítő szakasza után az érett diák alapvetően képessé válik az eddig megszerzett tudás, kompetenciák birtokában a tárgyi és eszköztudását fejleszteni, valamint felelősen végig tudja gondolni a jövőjét sarkalatosan befolyásoló események fontosságát, azok szerepét. Az órák anyagát a dinamikus komplex rendszerek önszervező tulajdonságának és annak pedagógiai következményeinek figyelembevételével került kidolgozásra. Vagyis az órák mozgásos tartalmakhoz köthető elsődleges prioritása a hallgatók folyamatos alkalmazkodásra késztetése, a sikeres végrehajtás és eredményesség érdekében. Ennek értelmében, megjelenő alapelv nem a feladatok sokszori végrehajtása a modell technika kialakításának érdekében, hanem a végrehajtások során felfedezett apró a mozgássorok változatosságából következő fluktuációkhoz történő alkalmazkodás. Röviden összefoglalva a tanuló alkalmazkodó képességét és nem a mozgásreprodukáló képességét fejlesztjük a kerettantervben megjelenő mozgásos és kognitív tartalmak sikeres akkomodációjának érdekében. A kerettanterv tananyagának és struktúrájának kialakításánál összefoglalóan a következő szempontokat lettek figyelembe véve. A különböző testgyakorlási formáknál, hogy azok járuljanak hozzá az általános értékrendeken túl a közös és egyéni érdekekhez, valamint erősítsék a tantárgy alapvető motivációs tényezőit, pl.: ötletszerzés, élményszerzés, jókedv, dramatika, kaland, testformálás, fogyókúra, kikapcsolódás, feszültség-levezetés, örömszerzés, baráti kör, önmegvalósítás, teljesítménykontroll, sportolási igény. A kerettanterv nem mozgásos tartalmakhoz, vagyis a kulcskompetenciákhoz köthető elsődleges prioritása, hogy járuljon hozzá a tanulók egészséges testi fejlődéséhez, csökkentsék a környezetből származó káros ingerek személyiség befolyásoló szerepét. Éppen ezért került előtérbe az általános mozgáskészség és fizikai teljesítőképesség fejlesztése mellett a játékos mozgásfeldolgozás, amely nagymértékben erősíti a tanulók egészséges személyiségfejlődését a mozgás örömén keresztül. A tanterv egy korszerű szemléletet tükröz, amelyben kiemelt szerep jut az emberi testmozgás esztétikájának, életmód vonzatainak, és a képességfejlesztésnek.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Módszertani, értékelési kiegészítések**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Rendgyakorlatok: Az általános iskolában tanult alaki formák ismétlése, gyakorlása, továbbfejlesztése. A testnevelésben célszerűen alkalmazott rendgyakorlatok teljes köre.	Az alakiság célszerűségének elfogadtatása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás elvárása.	Értse a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudja követni az utasításokat. Másokat is eredményesen figyelmeztessen, győzzön meg a rend szükségességéről, legyen a tanár partnere a munkához szükséges rend megteremtésében.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Módszertani, értékelési kiegészítések**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
	Elvárható a belső kontroll: rend az öltözőben, a higiéniában, a mozgásban, a fejben és az életében a feladatok és instrukciók természetes elfogadása, mely a belső kontrollból fakad.	Legyen mindez természetes számára. Kultúráltan kérdezzen, kommunikáljon a másik ember méltóságának tiszteletben tartásával, amennyiben az óra szervezésével, a gyakorlás tartalmával kapcsolatosan önálló véleménye van.
Gimnasztika és prevenció: Az előző évfolyamok gimnasztikai és célgimnasztikai gyakorlatinak magasabb szintű ismétlése, szükség szerinti kiegészítése. A kiinduló helyzeten kívül legfeljebb 4-6 alapformát tartalmazó 2-4-8-16 ütemű játékos és határozott alapformájú szabad- és kéziszergyakorlatok, valamint páros és társas, illetve egyszerű padzsámoly- és bordásfalgyakorlatok teljes köre. Kötélmászás mászókulcsolással, teljes magasságon, függeszkedési kísérlettel (leányok) és függeszkedéssel (fiúk). A lábboltozat süllyedését ellensúlyozó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző- és relaxációs gyakorlatok. Ismerje a saját testalkatára vonatkozó optimális testtömeg értéket. A köredzés kialakításának mennyiségi és intenzitásbeli vonatkozásainak megértése. Terhelésnél a pulzusértékek vizsgálta.	Az önállóság szintjén tudják és hajtsák végre a legfontosabb helyzeteket és alapformákat, ismerjék a gimnasztika alapvető szakkifejezéseit és vezényszavait. Tekintettel a mai fiatalok gyenge fizikai képességeire a közoktatásban még fokozottabban kell az állandó erősítő hatású mozgássorok rendszeres alkalmazása. Elsősorban a mély hát- és hasizmok, illetve a lábboltozat megfelelő karbantartása tekinthető az elsődleges célnak. A precíz, tudatos, a megértésen alapuló izomműködés a testformálás és erősítő hatást tekintve a legcélravezetőbb.	Tudjon 8-10 szabadgyakorlatot, kéziszergyakorlatot tervezni és bemutatni. Melegítsen be önállóan 8-12 gimnasztikai gyakorlattal az adott sportágnak megfelelően. Vezessen le – tanári felügyelettel és visszacsatolással – társainak bemelegítést. Kötélen mászni v. függeszkedni. Ismerje a gerinc, lábboltozat, légzőrendszeri ártalmak, deformitások főbb okait, azok megelőzésére gyakorlatokat. Tudjon relaxálni, tudjon tudatosan védekezni a stresszes állapot ellen. Tudjon testtömeg indexet számolni. Tudja az alap, nyugalmi és a terheléses pulzus értékét, fontosságát. Tudjon munkapulzust számolni.
Atlétika: Futásokat, ugrásokat, dobásokat speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. Az előző évfolyamokban tanultak magasabb szintű ismétlése és szükség szerinti gyakorlása. Futások: A tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások. Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás.	Tudják és használják, hogyan lehet a futásokat, ugrásokat és dobásokat képességeik fejlesztésére felhasználni. Ismerkedjenek tapasztalati és elméleti alapon az atlétikai versenyszámok biomechanikai alapjaival, a lendületszerzés célszerű felhasználásával az izom-előfeszítések	Javuljon futó-, ugró- és dobóteljesítménye és technikája az előző évfolyamokhoz képest. Ismerjék alapfokon a versenyszabályokat (pl. mikor van térdelőrajt, állórajt, hány kiugrási lehetősége van egy versenyzőnek). Alkalmazzák a magasugrás, távolugrás és súlylökés alapvető szabályait.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Módszertani, értékelési kiegészítések**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Futás feladatokkal, akadályokkal. Átfutások akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás flop technikával. Távolugrás ollózó technikával. Ötösugrás. Dobások, lökések: Járásból végrehajtott súlylökés. Súlylökés becsúszással. Súlylökés háttal felállásból után lépéssel, majd becsúszással.	fontosságával a teljesítmények növelésében. Törekedjenek arra, hogy egyéni technikát alakítsanak ki.	
Torna: Gimnasztikai formájú előkészítő és a gyakorlatok. Talajgyakorlat: Alapállásból nyújtott ülésen keresztül gurulóátfordulás hátra húzóállásba, Kísérletek a kiszúró mozdulatra. Fellendülés kézállásba (3 mp). Kézenátfordulás, szabadátfordulások előre, segítségadással. Szabadgyakorlat összeállítása a tanult elemekből, folyamatosan. További egy szer választása a diák testalkatához és képességeihez alkalmazkodó differenciálással. Szekrényugrás: 3-5 részes szekrényen az előző évfolyamokban tanultak ismétlése és gyakorlása az elugrás távolságának és az ugrás hosszának és magasságának növelésével. Szabadon választott ugrások. Gerenda (lányok): Az eddig tanult elemek ismétlése, gyakorlása. 5-6 elemből álló gyakorlatsor bemutatása Gyűrű (fiúk): Az eddig tanult elemek ismétlése, gyakorlása. 3-4 elemből álló gyakorlatsor bemutatása. Ritmikus sportgimnasztika, aerobic (csak lányoknak). Legalább egy kéziszer alapvető technikai elemeinek gyakorlása. Sportgimnasztikában tanult elemek és kombinációk. Az izmok mozgáshatárának fejlesztése a tornafeladatok céljainak elérése érdekében.	Ismerjék a tornamozgások szerkezeti hasonlóságának tanulást segítő hatását. Legyenek képesek a tanult elemmel önállóan összeállított összefüggő gyakorlatok végrehajtására a választott szereken. Érjék el a térbeli tájékozódás és a mozgáspontosság fejlesztésében, hogy összetett nehéz gyakorlatelem végrehajtása közben is koordináltan tudják irányítani mozgásukat. Tudjanak tájékozódni a különböző átfordulások közben és statikus fejjel lefelé helyzetben. Legyenek képesek a lendületet az elemek végrehajtásánál felhasználni. Tudjanak lendületi és erőelemeket összekapcsolni, jellemezze a gyakorlataikat a könnyed végrehajtás.	Mutasson be a helyi felszereltséghez igazodó, elvárásokat támasztó tanár segítségével összeállított – önálló elemeket is tartalmazó – elemkapcsolatokat. Ismerje az alapfokú versenyszabályokat. Legyen képes egy választott szeren a gyakorlat tökéletes bemutatására, hibajavításra, valamint a segítségadásra. Hajtson végre esztétikusan és folyamatosan RG elemkombinációkat. Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival. Ismerjen az izmok mozgáshatárát bővítő aktív és passzív eljárásokat.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Módszertani, értékelési kiegészítések**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Testnevelés és sportjátékok: Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek tökéletesítése. Ismerjék meg a csapatmunka értékeinek felhasználását a sportjátékok versenyszerű alkalmazásával. A technikai és taktikai elemek bővítése, a kezdeményező készség kialakítása, a változó helyzetek gyors felismerése és célszerű megoldása a sportjátékok iránti érdeklődés továbbfejlesztése érdekében.	Alkalmazzák a tanult technikai elemeket a kombinatív, taktikai, a tanulók csapaton belüli helyük és helyzetük felismerésére. Viselkedjenek sportszerűen, és alkalmazzák a készség szintjén a játékszabályokat. Játék két, eddig tanult labdajátékból, a lényeges versenyszabályok betartásával. Vezessenek mérkőzést.	Mutassanak be a tanár által előírt és/vagy a tanulók által kiválasztott technikai kombinációt, taktikai megoldást. Legyen képes aktívan részt venni egy sportjátékban. Tudják alkalmazni az alapvető technikai elemeket, és azok taktikai alkalmazásában rejlő fontosabb kombinációkat. Ismerjék a kosárlabda, kézilabda, labdarúgás, röplabda alapvető szabályait, kialakulásuk történetét. Vállalkozzanak mérkőzés részének-egészének vezetésére, vezessenek jegyzőkönyvet, vállaljanak csapatkapitányi szerepet stb.
Grundbirkózás **Önvédelem** A küzdősportokról általában. Előkészítő gyakorlatok. Küzdőjátékok, guggolások, esések, zuhanások. A kéz ütőfelületének és a hasizomnak az edzése. Gurulások, esések. Cselgáncs Előreesések: Térdelés, guggolás, tompítás Oroszlánfogó Talicska előre hátra, oldalra Hátraesések: Ülésből, guggolásból tompítás Oroszlánfogó Oldalra esések Térdelés, guggolás tompítás lábkihúzás oldalra küzdő feladatként. Páros gyakorlatok 5 kg medicinlabdával.	Grundbirkózás szabályai és technikája. Szituációk önálló, kreatív tervezéssel, életszerűen átélve, balesetmentesen.	Ismerjenek önvédelmi fogásokat. Tudjanak birkózni versenyszerűen térdelésből. Tudjanak szabadulni fogásból. Az adott tananyag helyes technikai végrehajtását alkalmazzák imitált utcai harcban. Képesek legyenek váratlan helyzetben is alkalmazni egy-két fogást. A szimmetrikus gyakorlatokat mindkét oldalon tudják alkalmazni. Ismerjék a birkózás és a cselgáncs alapvető szabályait, súlycsoportjait.
Foglalkozások a szabadban: Az iskola környezete és az időjárás figyelembevételével a tanórák lehetőleg a szabadtéren valósuljanak meg. Túrák, kirándulások annak szervezési ismereteivel. Szabadban űzhető egyszerű sportok (pl. nordic walking)	Épüljön be a tanulók mindennapi életébe a rendszeres szabadtéri önálló, balesetmentes testedzés. Legyenek időszakok – hetek, amikor tekintet nélkül az időiárásra – a szabadban	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet. Szívesen vállalja a megszokott szabadban végzett testedzést, játékot. Rutinosan készüljön hozzá. A szabadban végzett rendszeres futás váljék számukra tudatos, örömöt adó tevékenységgé.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Módszertani, értékelési kiegészítések**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Téli sportok, sportjátékok. Környezettudatos viselkedés (szemetelés elkerülése, a környezet óvása, az élővilág kímélete, természetes anyagok használata stb.)	zajlik az óra vagy annak egy része. Átszervezéssel kerüljön sorra egy-egy téli sportág megismerése (pl. korcsolya, sífutás).	Ismerjék, és tudatosan alkalmazzák a szabadban űzött sportok csoportos, ruházkodási, táplálkozási szokásait. Ismerjék a szabadtéri testedzés legfontosabb egészségügyi és balesetvédelmi rendszabályait.
Úszás: Két választott úszásnem után egy harmadik technika alapjainak elsajátítása. Magasabb szintű kondícionális képzés. Vízbeugrások, rajttechnikák, fordulások, vízből mentés.	A tanulók úszását jellemezze a finomkoordináció, megfelelő mozgásritmus, gazdaságos erőközlés képessége. Legyenek képesek 1000-1500 m biztonságos úszására két-három úszásnemben.	Tudjon folyamatosan leúszni 400-500 m-t legalább egy úszásnemben. Fejlődjön állóképessége a másik két úszásnemben is (200-300 m).

11. osztály

Rendgyakorlatok	3
Gimnasztika és prevenció	15–20
Atlétika	17
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok	20–25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	15
Úszás	5–10
	100%

A 12. évfolyamba lépéshez szükséges minimum:

A diák által értelmezett és használt terminológia jelentős bővülése különösen a sportági alapképzés és a képességfejlesztés területén. Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak elfogadása a műveltségterület alapvető értékeiként. Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások maradéktalan végrehajtása. Az önállósság, a belső kontroll megjelenése a tanár által kiszabott ill. az egyéb iskolán kívüli rendszeres testmozgásban. A céltudatos egészségmegőrzés kialakulása. A technikai hibák, egyéni sikertelenségekkel való szembesülés, annak teljesítményt rontó tulajdonságának elfogadása, megértése. Tehetség szerinti alkalmi versenyzés az osztályban, iskolában és iskolán kívül egyesületi és tömegsportrendezvényeken. A sportági szabályok jellegformáló és szocializáló szerepének megértése, az együtt játszás konfliktusainak csökkentése. Alapfokú tájékozottság a rendszeres edzés és a fizikai teljesítmények összefüggéseinek rendszerben.

12. osztály

Gimnasztika és prevenció	15–20
Atlétika	15
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok	20–25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	20
Úszás (létesítményfüggő)	0–10
	100%

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés a megismerési folyamat zárása, ám egyben magában foglalja az elsajátítási időszak egészét. Ezáltal együttesen irányul a megszerzett tanulói tudás (képességek, tantárgyi tartalmak) és a tanári tevékenység (módszertani, didaktikai alapelvek, eljárások) értékelésére. Az értékelés során cél a tanulói előrehaladás mérése, a tanár által alkalmazott módszerek, eljárások eredményességének vizsgálata. A tanuló teljesítményének értékelése során együttesen vesszük vizsgálat alá az elsajátított ismeretet és a kézségeket. Az ellenőrzés, értékelés típusa függ az értékelni kívánt tanegység tartalmától, nagyságától. Célja a tanulói előrehaladás ellenőrzése, minősítése. Az értékelés tekintetében vegyük szigorúan figyelembe, hogy a 9−10. évfolyamok az általános műveltséget megszilárdító szakaszát, míg a 11−12. évfolyamok az általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakaszt reprezentálják, aminek az értékelés szempontjainál is meg kell jelennie annak érdekében, hogy követhető legyen a folyamat, melynek során átalakul teljesen önértékelővé az érett ember, vagyis a külső kontroll belsővé alakul, javasoljuk a folyamatos tanári értékelés csökkentését a tanulói értékelés mértékének a párhuzamos emelkedésével, természetesen tanári (háttér-) felügyelet mellett. A tanár minden esetben értékelje a tanulók fizikai és technikai képességeit a teljes képzés folyamán, szövegesen, adatok, osztályzat segítségével a tematikus blokkokban leírt módon vagy adott esetben a helyi körülmények figyelembevételével. A kulcskompetenciák tekintetében azonban a tanári értékelést egyre inkább szorítsuk a háttérbe a hallgatók (osztály) műveltségi színvonalának függvényében. Az ilyen típusú értékelés a fizikális és technikai képességeknél megismert módon történhet szövegesen, adatok, osztályzat segítségével a tematikus blokkokban leírt módon vagy adott esetben a helyi körülmények figyelembevételével.

Szóbeli ellenőrzés:

- kiselőadás: egy témában való elmélyülés, önálló kutatómunka minősítése,
- vita: vélemények ütköztetése, az érvelés képességének ellenőrzése,
- forráselemzés: kritikai gondolkodás minősítése.

Tartsuk szem előtt, hogy a szóbeli ellenőrzés fejleszti a kifejezőkészséget, a reprodukálási képességet.

Írásbeli ellenőrzés:

Az írásbeli ellenőrzés feladatainak összeállítása során tekintettel kell lenni a követelményekre, amelyeket a témakörökben megfogalmazottak:

- teszt-feladatlap (feleletválasztás, kiegészítés, fogalom, adat, esemény, évszám társítása),
- esszé: adott témában összefüggő gondolatsor kifejtése (otthoni munka),
- vázlatkészítés a lényeglátás fejlesztésére, mérésére.

A vizsgálati eredményt számszerűsítve tudja mind a tanuló, mind a tanár, mind a szülő értelmezni, amely lehet százalékérték, pontszám, érdemjegy. Az értékelési események egyben a tanulási-tanítási folyamat kontrolljai, az eredményesség mutatói.

Követelmény

Az egészséges testi fejlődés terén:

A közoktatásban résztvevő tanulók ismerjék föl az alkalmazás szintjén a mozgástevékenységeknek és sportolásnak az egészséges életmódban betöltött szerepét a 9−10. évfolyamok általános műveltséget megszilárdító, míg a 11−12. évfolyamok általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakaszában.

A mozgásműveltség fejlesztése terén:
A tanulók legyenek képesek az adott sportági szabályok és szerek környezetében az alap technikai elemek jártasság szintű kivitelezésére az adott mozgássorok hétköznapi életvitelbe beépíthető kialakítására.

A motorikus képességek fejlesztése terén:
- Érjenek el jelentős fejlődést maximális gyorsasági erőben, alap-állóképességben.
- Ismerjék és alkalmazzák a képességeik fejlesztésére szolgáló eljárásokat.
- Fejlődjön izomérzékelésük, ritmus- és reakcióképességük, térbeli tájékozódási képességük, labilis egyensúlyi helyzetben is növekvő biztonsággal uralják testhelyzetüket.
- Jellemezze a tanulókat a motorikus cselekvési biztonság, életvitelükben a rendszeres fizikai aktivitás.
- Felelősségük teljes tudatában gyakoroljanak megfelelően tudatos motiváltsággal.

Elméleti felkészültségben:
- Tudják kifejezni szóban azt, amit a gyakorlatban végre tudnak hajtani.
- Szélesítsék az adott kulcskompetenciákhoz kapcsolódó szervezési, vállalkozói, adott esetben nyelvi és digitális eszközök használatához kapcsolódó tudásukat, ismereteiket.

Értékelendő készségek és attitűdök a kulcskompetenciákkal kapcsolatban

- Írásban és szóban történő kommunikáció, megértés, és a közlés másokkal való megértetése; különféle célú közlések különböző helyzetekben;
- írott információk, adatok és fogalmak fellelése, gyűjtése és feldolgozása tanulás és a tudás szisztematikus rendezése céljából;
- tömör és világos kifejezésmód a beszédben, a mondottak mások általi megértésének ellenőrzése;
- érvek meggyőző módon történő megfogalmazása írásban és szóban, mások érvelésének meghallgatása vagy olvasása;
- az oda illő és nem oda illő információk közötti különbségtétel írásban és szóban;
- huzamosabb és rövidebb ideig tartó figyelemösszpontosítás és reflektálás az adott anyagra;
- magabiztos fellépés, ha nyilvánosan kell beszélni;
- szavak/kifejezések gyakorlati helyességén túl az esztétikai minőségre való törekvés a megnyilvánulásokban;
- mások véleményének és érvelésének elfogulatlan és konstruktív megközelítése, kritikus párbeszéd kialakítása.

TÁRSADALOMISMERET

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

Az önálló tematikával megjelenő, de más tantárgyak keretei között is oktatható új tárgy olyan tudásterületeken nyújt rendszeres ismereteket, amelyek közvetlenül segítik a diákok társadalmi beilleszkedését, és hozzájárulnak a tudatos életvezetés kialakításához.
A tárgy segíti a felkészülést a felelős társadalmi szerepvállalásra, a demokratikus közéletben való aktív részvételre, helytállásra a munka és az üzleti élet területén. Megismertet a jog alapelveivel, az állam intézményeivel, a társadalom életének legfőbb vonásaival, valamint a gazdaság működésével.
A lelki jelenségek és a társas viselkedés tudományos igényű megközelítése igen érzékeny életkorban nyújt támpontokat a tanulóknak a mindennapos élethelyzetekben való eligazodáshoz, személyiségük és kapcsolataik tudatos formálásához, s egyúttal a humán műveltség valamennyi területén jól hasznosítható elméleti alapokkal szolgál.
A tárgy bemutatja az ezredforduló nagy civilizációs változásait, a kultúra, a társadalom, a gazdaság és a természet világában zajló folyamatok rendszerösszefüggéseit. Korunk legégetőbb kérdéseiben segít eligazodni egy olyan nemzedéknek, melynek egyéni és nemzeti identitását már a globális integrációs fejlemények által meghatározott szellemi környezetben kell felépítenie.

Fejlesztési követelmények

Állampolgári és társadalmi ismeretek
A társadalmi együttélés szabályainak tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása.
A jogérzék és a felelősségtudat együttes fejlesztése.
Az önálló életvezetés és meggyőződés kialakításához, a mások véleményének megértéséhez és tiszteletéhez szükséges kognitív és kommunikatív képességek kibontakoztatása.
Olyan közösségi magatartás kialakítása, melyben az autonómia és a szolidaritás igénye között összhangot teremt a felismerés, hogy a közjó előmozdítása, a mások iránti türelem és segítőkészség az egyén önmegvalósításának nem korlátja, hanem elengedhetetlen feltétele.
A demokratikus gondolkodásmód jellegzetességeinek ismerete.
Az önálló értelmezés, vizsgálódás és következtetés képességének elmélyítése a személyes tapasztalatok, valamint a hagyományos és modern információforrásokból származó ismeretek feldolgozásakor.

Gazdasági ismeretek
A vállalkozói szemléletű, az egyéni és társadalmi előnyök és kockázatok mérlegelésére képes gazdálkodói magatartás kibontakoztatása.
Az alkotó munka megbecsülésén, a hivatástudat fejlesztésén alapuló pályaorientáció elősegítése.
Gazdasági folyamatok és döntési helyzetek elemzéséhez szükséges ismeretek elsajátítása.
A gyártó a kereskedő és a fogyasztó különböző szemléletének megismerése.
A fogyasztói érdek érvényesítés szerepe és lehetőségei.

Pszichológia
A lelki jelenségek vizsgálatának módszereiben s szempontjaiban szerzett jártasság az önreflexió képességének elmélyítését szolgálja. Fejleszti a kooperatív, kommunikatív, konfliktusok kezelésére képes magatartást. A képzés során különös figyelmet érdemelnek az egyes életkorok, így a serdülő- és ifjúkor pszichológiai jellegzetességei.
E tanulmányok segítséget nyújtanak a nemi identitással kapcsolatos kérdések megértéséhez. Hozzájárulnak az öröm és szenvedés elviselésére érett, az alkalmazkodás és az önérvényesítés egyensúlyának kialakítására képes, reális önértékelésre és mások megértésére törekvő, felnőtt személyiség kialakításához.

Jelenismeret
A fejlesztési törekvések középpontjában itt a globalizáció kihívásaira válaszolni képes egyéni és kollektív magatartás alapjainak megteremtése áll. Ennek előfeltétele az új kommunikációs és kulturális környezetben való önálló tájékozódás képessége. A diákoknak meg kell ismerkedniük a modernizáció főbb trendjeivel és ellentmondásaival.

A nemzeti és európai identitás értelmének és jelentőségének felfogása. A természeti környezetben az emberi beavatkozás hatására végbemenő változások társadalmi és gazdasági meghatározottságának sokoldalú értelmezése.

9. évfolyam

ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

Belépő tevékenységformák

Kérdések önálló megfogalmazása a témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint.
Beszélgetés és vita egy-egy témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének meghallgatása, érvelésük összefoglalása és figyelembevétele.
Döntési, vita- és konszenzus-teremtési helyzetek tanórai gyakoroltatása.
Egyéni és közös anyaggyűjtés, történelmi, jogi és irodalmi példák feldolgozása.
Az elemzésből levont következtetések, illetve különféle társadalmi összefüggések szóbeli kifejtése.

Témakörök	Tartalmak
A társadalmi szabályok	A társadalmi együttélés szabályainak eredete és rendeltetése. Szokás, hagyomány, erkölcs, jog, illem.
Jogi alapismeretek	Az emberi alapjogok. A jogegyenlőség elve. A gyermekek jogai. Diákjogok. Jogok és kötelességek a családban és az iskolában. Jogsérelem, jogorvoslat, büntetés. A büntetőeljárás szereplői és főbb szakaszai. Fogyasztói jogok. Kihez forduljunk?
Állampolgári ismeretek	Államformák, politikai rendszerek. Az alkotmányosság alapelvei és védelme. A hatalmi ágak megkülönböztetése. Az állam és polgárai. A demokrácia működése. A nyilvánosság. Választás, döntés, konfliktuskezelés. A politika intézményrendszere a mai Magyarországon és az Európai Unió országaiban. Nemzetközi konfliktusok, szövetségi rendszerek. Háború és béke. Magánérdek, közakarat. Társadalmi és politikai konfliktusok. Autonómia és szolidaritás. A társadalmi igazságosság kérdése. Politikai és szociális jogok. A kisebbségek helyzete és jogai. Az állam feladatai. Közpolitikák. A közigazgatás szintjei és ágazatai. Az önkormányzatiság. A szubszidiaritás elve. Civil szervezetek szerepe. A fogyasztói szokások (öltözködés, zenei ízlés, táplálkozási szokások) szerepe a társadalmi szerepekben. Márkaválasztás jelentősége.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait, legyen tisztában alapvető jogaival és kötelességeivel. Ismerje a Magyar Köztársaság állam- és közigazgatási intézményrendszerét.

10. évfolyam

TÁRSADALMI ISMERETEK

Belépő tevékenységformák

Információk gyűjtése könyvtárban, médiatárban, interneten.
A gyűjtött információk önálló rendszerezése, értelmezése.
Különféle társadalalmi jelenségek összehasonlítása.

Feltevések megfogalmazása az egyének, csoportok, intézmények viselkedésének mozgatórugóiról.
Kérdések önálló megfogalmazása a témával kapcsolatban. A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint.
Beszélgetés és vita egy-egy témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése. Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének meghallgatása, érvelésük összefoglalása és figyelembevétele.

Témakörök	Tartalmak
A család és a felnőttéválás	Nemzedékek együttélése. A család funkciói és történelmi változásai. Nemi szerepek a családban és a társadalomban. A nemek kapcsolatának átalakulása. A házasság. Változások a gyermek- és ifjúkor tartamában, illetve társadalmi megítélésében. A szocializáció kérdései. Konfliktushelyzetek a családban. A népességszám és a várható életkor alakulásának kérdései Magyarországon.
Kultúra, közösség	Egyén, közösség, társadalom. Tanulás és szocializáció. Az élő hagyomány. Kultúrák párbeszéde: önismeret és nyitottság. Önazonosság és társadalmi hovatartozás. A nemzet. A magyar nemzettudat sajátosságai és dilemmái.
A társadalmi viszonyok	A társadalom rétegződése életkor, nemek, műveltség, vagyoni helyzet, foglalkozás, településformák, vallás és etnikum szerint. Életmód és társadalmi helyzet összefüggései. Kisebbségi élethelyzetek. Előítélet, tolerancia, szolidaritás. Az életmód elemei. Munkaidő, szabadidő. A társadalmi helyzet változásai: egyéni és csoportos mobilitás. Társadalmi konfliktusok keletkezése és kezelése. A helyi társadalom fogalma. Konfliktusok a helyi társadalomban (pl. környezeti kockázatok, biztonság, szegénység, munkanélküliség). A településszerkezet változásai a mai Magyarországon. Az oktatás, az egészségügy, az önkormányzat működésének fogyasztóvédelmi aspektusainak megértése.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes társadalmi problémák azonosítására, összetevőik felismerésére, ezek megvitatására, önálló véleményalkotásra.

11. évfolyam

A 11. évfolyamon a helyi tanterv készítése során az „A” vagy a „B” változat között választhatnak az iskolák.

„A” változat
GAZDASÁGI ISMERETEK

Belépő tevékenységformák

Gazdasági szövegek olvasása.
Grafikonok, táblák elemzése.
Vita gazdasági problémák megoldási lehetőségeiről.
Önálló forrásgyűjtés gazdasági témákban.

Gazdasági tevékenységek tervezése.
Szituációs játékok (pl. felvételi elbeszélgetés, értékesítés).
Rövidfilmek elemzése.
Különféle információk gyűjtése az internetről, ezek elemzése, az elemzésből levont következtetések kifejtése.

Témakörök	Tartalmak
Vállalkozások szerepe, a vállalkozó	A vállalkozások csoportosítása méret, tevékenységi kör, vállalkozási forma, tulajdonforma szerint. A tulajdonformák. Egy kisvállalkozás alapítása (ötlet, terv, piac, források). Profit, árbevétel, költségek. A vállalkozás sikerességének és kudarcának főbb okai. Marketingszemlélet, marketingeszközök. A nonprofit szféra főbb területei és sajátosságai. Vállalkozói tulajdonságok. A vállalkozás működésének fogyasztóvédelmi szempontjai ˙(a korrekt partneri viszony kialakítását a szolgáltató és a fogyasztó között).
A munka világa	Munkaviszony, munkaszerződés, kollektív szerződés. A munkáltató és a munkavállaló kapcsolata. Egyéni és kollektív érdekek, érdekképviselet, érdekvédelmi szervezetek. Munkaerőpiac. Álláskeresés. A pénz szerepe. Az alapvető gazdasági törvényszerűségek.
Nemzetgazdaság	A költségvetés. Termelés, szolgáltatások, infrastruktúra. A gazdaság főbb sarokpontjai – gazdasági növekedés, foglalkoztatottság, infláció, belső egyensúly (költségvetés), külső egyensúly (fizetési mérleg), adósságállomány. A költségvetési hiány okai, veszélyei. Adók (személyi jövedelemadó, ÁFA, társasági adó, helyi adók). Konjunktúra és válság. A főbb nemzetgazdasági teljesítménymutatók (GDP, GNP).
Világgazdaság	Külkereskedelem, export, import. A külgazdasági kapcsolatok főbb fajtái, a külkereskedelem. Export, import hazai jellemzői. Valuták, árfolyamok. A kereskedelem korlátai. Vámok, protekcionizmus. Hazánk és a nemzetközi gazdasági szervezetek (IMF, Világbank, WTO – volt GATT). EU-tagság gazdasági nézőpontból. EU-tagság előnyei és hátrányai gazdasági szempontok alapján (pl. a munkaerő, a tőke mobilitása milyen hatással lesz a diákok mint leendő munkavállalók, vállalkozók életére).

A továbbhaladás feltételei

Tudjanak példát mondani arra, hogy mivel foglalkozik egy vállalkozás. Legyenek képesek önálló véleményt formálni egy-egy gazdasági probléma okairól és megoldási lehetőségeiről.

„B” változat
PSZICHOLÓGIA

Belépő tevékenységformák

Esettanulmányok, irodalmi művek és dokumentumok kultúrtörténeti feldolgozása, felnőttek, gyerekek tevékenységének vagy csoportjainak megfigyelése.
Önképzőkör jellegű munka, csoportviták, kommunikációs és együttműködési gyakorlatok.

Témakörök	Tartalmak
A test és a lélek, az emberi én és a tudat	A szervezet, a személyiség és a lelki jelenségek. Veleszületett és szerzett tulajdonságok. Az emberi én és tudat. A tudat szintjei és működése: éntudat, öntudat, tudattalan. Módosult tudatállapotok.
A kognitív funkciók	Az érzékelés, észlelés és a „feldolgozás”: figyelem, emlékezet, gondolkodás, tanulás. Állati és emberi tanulás, kondicionálás, belátásos tanulás; a nyelvi és az élettörténeti emlékezet. Kreativitás, problémamegoldó gondolkodás, intelligencia.
A beszéd és a kommunikáció	A nyelv szerepe az emberré válásban és a társadalomban. A beszédtanulás folyamata. A verbális és nem verbális kommunikáció. A kommunikáció sajátosságai az emberi csoportokban. Reklám és marketinghatások elemzése.

Témakörök	Tartalmak
A motiváció, az érzelmek és az akarat	Ösztön, késztetés. Értelem és érzelem. A motívumok „harca”. Az érzelmek eredete, motivációs szerepe. A szándékosság és az akarat. Az emberi szexualitás.
A szocializáció folyamata, a személyiség és a társas jelenségek	Az emberi fejlődés társas környezete: az elsődleges kötődés. Szülők és gyerekek; a család mint mikrokörnyezet; az intim érzelmi kapcsolatok. A személyiség fejlődése, változása és változatlansága. Szociális tanulás: utánzás és azonosulás. A szerepek és az egyén.
Lelki egészség és betegség	A testi és lelki egészség. Megküzdés a nehézségekkel. A normalitás és abnormalitás kulturális meghatározottsága. Önismeret, kiegyensúlyozottság. Ellenálló képesség, krízishelyzetek. Lelki betegségek, devianciák. A serdülőkor és az ifjúkor különleges problémái.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon tájékozódni az egyéni és társas pszichológia jelenségvilágában. Alakuljon ki benne a pszichológiai műveltség bővítésének igénye.

12. évfolyam

JELENISMERET

Belépő tevékenységek

Esetfeldolgozás, esetelemzés, értelmezés.
Egyéni és csoportos anyaggyűjtés, az információforrások kritikus kezelése.
Kurrens irodalom, sajtó, dokumentumok önálló feldolgozása.
Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása, a jelenségek összehasonlítása.
Társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából.

Témakörök	Tartalmak
Az új gazdasági és társadalmi világrend	A technológiai-gazdasági fejlődés sajátosságai és világnézeti előfeltevései. A növekedés dilemmái. A racionális gazdasági magatartás összetevői a piacgazdaságban. A mikro- és makroökonómia konfliktusai. A „láthatatlan kéz” és a „közlegelők tragédiája”. Állam és piac. Ökonómia és ökológia. Magyarország és a globalizáció kihívása. Az európai integráció kérdései. Civilizációs konfliktusok (etnikai, környezeti, vallási, gazdasági).
Kultúra és globalizáció	A tanulás és a tapasztalatszerzés, a személyközi érintkezés átalakulása az informatikai és távközlési rendszerek hatására. A tömegkultúra jelenségeinek értelmezése. A kulturális sokféleség jelentősége és a fennmaradását fenyegető tendenciák. Szellemi és vallási körkép az ezredfordulón.
Az életmód átalakulása	A munka világának átalakulása. Munkába lépés, pályaválasztás, munkavállalói stratégiák a mai gazdaságban. A fogyasztó „szabadsága” és kiszolgáltatottsága. A család kulturális, gazdasági és társadalmi funkcióinak átalakulása. A feminizmus törekvései. Civilizációs és környezeti ártalmak. Biztonságkultúra. Mentálhigiénés problémák és beilleszkedési zavarok a felnőtté válás életszakaszában. A fogyasztói társadalom, valamint a fogyasztókat védő jogok ismerete. (A fogyasztó kultúra, a fogyasztói szokások)
A növekedés határai	A technikai civilizáció és a gazdasági növekedés hatása a természeti környezetre. A fenntartható fejlődés elvei. A demográfiai robbanás társadalmi és gazdasági okai a „harmadik világban”. A népesség csökkenése és elöregedése, ennek problémái hazánkban és más európai országokban.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje korunk modernizációs és globális folyamatait, legyen képes az önálló tájékozódásra és véleményformálásra a felmerülő világjelenségekkel és hazai problémákkal kapcsolatban.

Szempontok a tanulói teljesítmény értékeléséhez

Az értékelés és ellenőrzés az elsajátítási folyamat egészét magába foglalja. Ennek értelmében az értékelés kiterjed a tanuló tudására (ismereteire és képességeire), valamint a tanári képességre (didaktikai, metodikai eljárások és módok) egyaránt.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk, fogalmak, törvények, konvenciók, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, értekezés, átkódolás, transzformációs képességek.
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban.
- Önálló véleményalkotás, értékelés: magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis, értékelés-kreativitás.

A tanuló előrehaladása szempontjából a következő értékelési események tervezhetők:

- Folyamatos számonkérés szóban, írásban és önálló feladatok alapján a tanítási órákon ellenőrzés céljából
- Évközi dolgozatok megírása meghatározott szempontok alapján (például a források használatának és értékelésének képessége) minősítés céljából
- Tematikus, témazáró feladatsorok, amelyek átfogó ismeretekre és képességekre irányulnak, a minősítés és a tanári folyamat kontrollja céljából
- Belső és külső vizsgák, amelyek a művelődési anyag súlyponti szempontjait és követelményrendszerét mérik, az ellenőrzés, a minősítés és a tanítási kontroll céljából

TÁNC ÉS DRÁMA

Célok és feladatok

A tánc és dráma tantervi modul nem elméleti ismeretek tanítását helyezi a középpontba, hanem a drámajáték eszköztárának és a különböző színházi nyelvek elemeinek megtapasztalását a tanulók tevékenységén keresztül. Ez természetesen nem az elméleti ismeretek figyelmen kívül hagyását jelenti; mindössze arról van szó, hogy az elmélet a gyakorlati tevékenység eredményeképpen, az így szerzett tapasztalatokból leszűrve jelenik meg.
A tánc és dráma tevékenységközpontú. A tevékenységet követő elemző beszélgetések a fogalmi ismeretek bővítésével járnak, de nem valósulhatnak meg anélkül, hogy a tanulók megszerzett tudásukat, alakulóban lévő véleményüket, felvetődő kérdéseiket cselekvésbe ne emelnék. Az egyes drámai és színházi konvenciók megismerése és használata ezért tanár és tanuló számára egyaránt azzal a haszonnal is jár, hogy a nehezen megfogalmazható (vagy épp formálódó) gondolatok és érzelmek kifejezésére, illetve a meglévő ismeretek gyakorlati ellenőrzésére teremt lehetőséget.
Ezt a tevékenységközpontú szemléletet tükrözi a tantervben követett szóhasználat is: gyakran szerepel együtt a *játék* és a *munka* szó. Ezek együttes szerepeltetése reményeink szerint megerősíti azt a törekvésünket, hogy bár a különböző területeken folyó művészeti tevékenységet szigorú szakmai folyamatok vezérlik, az órákon való részvétel a tanulók számára minden esetben örömöt és szellemi izgalmat jelentsen.

A tánc és dráma lehetőséget nyújt:

- a tanulók képesség és adottság szerinti differenciált foglalkoztatására;
- a drámajátékban, a táncban és a bábjátékban fellelhető öröm és szabadságélmény megtapasztalására;
- a dráma, a tánc és a bábjáték mint művészi kommunikációs forma megtapasztalására;
- valós emberi szituációk, illetve fiktív történések különböző színházi formákban való megjelenítésére;
- arra, hogy a tanulók a tanterv más területein elsajátított ismereteiket, készségeiket a drámában, a táncban, a bábjátékban is alkalmazni tudják;
- arra, hogy a tanulók egyénileg és csoportosan előadást tervezhessenek, létrehozhassanak, illetve a létrejött előadást bemutathassák;
- minél több élő és felvett színházi, tánc- és mozgásszínházi, bábszínházi előadás – köztük társaik által készített produkciók – megtekintésére.

Fejlesztési követelmények

Változatos dramatikus, táncos, bábos tevékenységformákban való részvétel; differenciált feladatokon keresztül a dramatikus, illetve bábos technikák és konvenciók alkalmazása. A táncot felépítő technikai elemek és formák elsajátítása és alkalmazása. A drámai formával, a bábjátékos technikákkal, a táncot felépítő technikai elemekkel való improvizáció. A tanulók váljanak képessé saját eredményeik felismerésére és tapasztalataik beépítésére művészeti tevékenységükbe, a különböző színházi formák kulturális tradícióinak tanulmányozására, az alapvető színpadtechnikai eljárások megismerésére. A tanulók drámával és a különböző színházi formákkal kapcsolatos fogalmi készletének, aktív szókincsének bővítése.

Belépő tevékenységek

Különböző technikákat tartalmazó összetett improvizációk mozgásban, táncban.
Epikus alapanyag drámává szerkesztése a tanulói csoportok önálló munkájával.
Drámai, színházi alkotások szerkezetének felismerése, a szereplők szándékainak, tetteinek és kapcsolatainak elemzése.
A drámai konvenciók gyakorlati alkalmazása.
Az újonnan megismert színházi műfajok és a színházi stílusok felismerése, megkülönböztetése.
A megismert fogalmi készlet alkalmazása a látott előadás vagy improvizáció elemzésében.
A maszk hagyományának, jellegének megfelelő maszkos játékok létrehozása.
Mozgásmotívumok átvétele és továbbfejlesztése.
Mozgásmotívum-sorok kialakítása önállóan, egyéni tervezés alapján.

Témakörök	Tartalmak
Improvizáció	Improvizáció a tanár által megadott témára, a tanulók által közösen kidolgozott történetváz alapján, a megismert drámai konvenciók összefűzésével, a színházi stílusok elemeinek alkalmazásával.
Maszkos játék	Dramatikus alakoskodó játékokban, színházi munkában.
Színházi, dramaturgiai alapfogalmak	A fókusz, kontraszt, szimbólum, drámaszerkezet fogalmának ismerete.
Drámai konvenciók csoportosítása, egymásra építése	Történetszerkesztés és -megjelenítés a különböző színházi és drámai konvenciók alkalmazásával.
A színházi műfajok és stílusok tanulmányozása	A történeti műfajok és napjaink színházi műfajai. Az egyes színházi stílusok jellemző jegyeinek felismerése. Különböző színházi irányzatokhoz tartozó színházi előadások megtekintése, megvitatása.
Mozgásmotívumok kialakítása megadott szituáció, zene vagy téma alapján	Egy adott szituáció megfogalmazása tartásképben, majd mozdulatsorral. Improvizáció adott zene vagy téma alapján.

A továbbhaladás feltételei

Az összetett drámai konvenciók alkalmazása a csoportos improvizációkban. A testbeszéd, a kommunikáció nem nyelvi elemeinek összehangolása a verbális elemekkel, a jelentés pragmatikai elemeinek kidomborítása. A legfontosabb színházi műfajok, stílusok, kifejező eszközök ismerete, felismerése és alkalmazása. A legfontosabb színházi és drámai fogalmak ismerete, alkalmazása. Részvétel maszkos improvizációban. Részvétel legalább egy, a tanult mozgáselemekre épülő mozgásetűd létrehozásában.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk (kifejező eszközök, műfajok, stílusok) megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, szöveg-mozgás, mimika, testbeszéd, élőbeszéd).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek kialakítása, lényegkiemelő képesség fejlesztése.
- Önálló véleményalkotás, értékelés helyzetekről, jelenségekről, személyekről, konfliktusokról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:
- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Szóbeli, írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli).
- Szituációs játékokban (improvizációk, történetek, konfliktusok eljátszása), jelenetekben való részvétel és az együttműködés írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

11–12. évfolyam

Célok és feladatok

A mozgóképkultúra és médiaismeret a gimnáziumi oktatás során is elsősorban a mozgóképi (film, televízió, videó, komputerjáték, web) szövegértés képességének fejlesztését, az önálló és kritikus attitűd kialakítását és az audiovizuális média társadalmi szerepének, működési módjának tisztázását szolgálja, egyben a személyiségfejlesztés alapvető eszköze.
A 8. évfolyamon megszerzett alapszintű mozgóképnyelvi és művelődéstörténeti tájékozottság felidézését követően a cél a filmnyelvi tájékozottság és kifejezőkészség fejlesztése mellett elsősorban a stílustörténet néhány fontos mozzanatának ismerete, a műismeret és az elemzési készség fejlesztése. Fontos eleme a tárgy gimnáziumi oktatásának a mozgókép magaskultúrájának és tömegkultúrájának viszonya, az eltérő alkotói és nézői szerepek felismertetése. A médiaismereti stúdiumok elsősorban a médiaintézményekre ható alapvető gazdasági, politikai és jogi, illetve a médiaszövegek befogadására, a közönségre hatással lévő tényezők tanulmányozását célozzák. Tárgyalni kell a tapasztalati valóság és a média által reprezentált, filmvásznon, képernyőn megjelenő virtuális világ viszonyát, az eltérés tényén túl annak okait, például az etnikumok és a különböző kultúrák tekintetében. A 11. és a 12. évfolyamokon a művek feldolgozása során fokozatosan erősödik a fogalmi gondolkodás, az absztraháló készség fejlesztése, a mozgóképi szövegek értelmezésekor pedig az ismeretek alkalmazása. Ugyanakkor továbbra is meghatározó a kreatív gyakorlatok, az önálló tevékenységi formák, a projektmunka szerepe.

Belépő tevékenységformák

A mozgóképkultúra és médiaismeret oktatásában az általános iskola végén alkalmazott – többnyire élményközpontú, kreatív helyzetekre épülő – tevékenységformák többsége érvényesen adaptálható a gimnáziumi környezetben is.

Művek, műsorok, illetve azok részleteinek csoportos vagy kiscsoportos megtekintése [a mozgóképi szövegek (film, televízió, videó, komputerjáték, web) terjedelméből adódóan a kötött órai kereteken belül többnyire csak a szövegek részleteken keresztüli felidézése, elemzése tervezhető, a műveket a kötött időkereteken kívül kell megtekinteni].

Mozgóképi szövegek feldolgozása egyéni, kiscsoportos vagy csoportos formában:
- kreatív gyakorlati feladatokkal (pl. felidézés, asszociáció, jelenetek, képsorok kiválasztása, csoportosítása, átszerkesztése);
- megbeszélés útján (pl. állítások megfogalmazása, feltevések ütköztetése, értelmezés).

Az ábrázolás eszközeinek tanulmányozása: önálló vagy kiscsoportos feladatok (pl. képsorterv, story-board [rajzos skiccekkel illusztrált beállítás-terv], illetve jelenetterv készítése, élőkép [pillanatra megdermedő szituáció], kialakítása, megvilágítási kísérletek, főcímkészítés [pl. egy tévéműsor bejelentkező képsora], kommentár, illetve hangalámondás-készítés).

Rövid tanulói beszámoló, kiselőadás, demonstráció (pl. alkotók pályaképe, filmstílusok, filmműfajok bemutatása, nézettségi adatok feldolgozása, fogyasztói szokások, trendek értelmezése, művelődéstörténeti háttér ismertetése szakirodalom vagy önálló informálódás alapján).
Az életkori sajátosságoknak megfelelő és a fogalmi gondolkodás és kifejezőkészség fejlesztését szolgáló tevékenységek, így az esszéformában feldolgozott problémák, pl. összehasonlító elemzés, kritikaírás. Szakfolyóiratok tanulmányozása, idegen nyelvű szakirodalom gyűjtése, szakirodalmi szövegek kivonatos összefoglalása, absztraktok készítése. Szerkesztési feladatok, headline és filmelőzetes készítés.

Projektmunka: az órakeretet meghaladó és hosszabb időszakra (3-6 hét) kiadott, gyakran több lehetőség alapján választható egyéni vagy kiscsoportos feladatok, tevékenységi formák (pl. kutatás, adatok, tények, információk összegyűjtése, rendszerezése és feldolgozása – sajtóanyagokra, moziműsorokra, rádió- és televízióműsorokra, weblapokra, reklámkampányokra vonatkozóan, esettanulmány készítése, forgatókönyv készítése, fotó, illetve

videoetűd készítése, interjú és riport készítése, filmelőzetes megtervezése, illetve elkészítése, logó-, illetve címlaptervezés, munkanapló készítése).

11. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
Mozgóképnyelv	A látvány mozgóképi megszervezésének alapjai. Kép és valóság elhatárolása: a keretezés. A kamera és a kép tárgyának viszonya (képkivágás, nézet, kameramozgás). Az elbeszélő helyzete a mozgóképi szövegben (a leíró és a szubjektív kép). A megvilágítás. A montázs szerepe a mozgóképi szöveg megformálásában. A montázs szerepe a jelentésalkotásban. Jellegzetes montázstípusok. Belső montázs. A szerepjáték. Szereplőválasztás, metakommunikáció és státuszjáték. A valóság és a mozgókép viszonya (valóságos, valószerű, hiteles; valóság és dokumentumfilm, valóság és televízió).
A mozgóképi szövegek rendszerezése	Filmműfajok, a műfajfilmek jellemzői. Rendszerezés kultúrtörténeti összefüggésben, a magas- és a tömegkultúra. A stílus és az archetípus. Rendszerezés néhány jellemző műfaj szerint, pl. western, melodráma, thriller. A sztár szerepe a tömegkultúrában (filmsztár és médiasztár).
A média társadalmi szerepe	A mediatizált közlésmód néhány további jellemző tulajdonsága. A média szerepe az állampolgárok számára érvényes témák megfogalmazásában (napirend-kijelölés, sorozatelv, intertextualitás). A kultiváció elve. Globális és lokális: kulturális sokszínűség és egyenkultúra.
Jellegzetes médiaszövegek, műsortípusok	A szappanopera. A szappanopera ábrázolási módja. Jellegzetes tematika, hőstípus és narráció a szappanoperákban.

12. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
A mozgóképi szövegek rendszerezése	Szerzői film és tömegfilm. Rendszerezés az alkotói szándék és a nézői elvárás szerint: szerzői film, tömegfilm. A szerzői film néhány stíluskorszaka. A szovjet avantgárd, a német expresszionizmus. Az olasz neorealizmus, európai új hullámok. Epizódok a magyar film történetéből. A 60-as évek, a 70-es évek, a kortárs magyar film.
A média társadalmi szerepe	Hatás és olvasat, a közönség állampolgári, fogyasztói és társadalmi nemi szerepei. A média mint a morális diskurzusok megjelenítője. A médiabotrány. A médiatizált nyilvánosság jogi/etikai környezete. A média szabadságának határai (politikai, gazdasági és jogi kontroll, törvények, kvóták) morális határok; az ábrázolás normái: a személyiség védelme, az erőszak ábrázolása.
Jellegzetes médiaszövegek, műsortípusok	A hírműsorok. A hiteles médiaszemélyiség és a néző megszólítása. A talk-showk és a valóság showk. Az új médiumok. Szövegformálás, -választás és -befogadás a linearitás és a szövegek hierarchiájának eltűnésével (interaktivitás, multimédia, hálózati kommunikáció, virtuális valóság).

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen tisztában a mozgóképi közlésmód formanyelvi alapjaival. Az ábrázolás megismert eszközeit a mozgóképi szövegek értelmezése során tudja alkalmazni is. Tudjon különbséget tenni a művészfilm és a tömegkultúra jellemző alkotásai között a témaválasztás, a formanyelv és a feldolgozási mód szempontjából. Ismerje a filmtörténet nagy korszakainak egy-egy jellegzetes alkotását és a magyar filmtörténet néhány

meghatározó alkotóját, filmjét. Vegyen részt riportok, videoetűdök, iskolai eseményekről készült képes beszámolók készítésében. Legyen tisztában a média befolyásolási technikáival, tudatosítsa és alakítsa saját befogadási szokásait.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk (kifejező eszközök, műfajok, stílusok) megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, szöveg-mozgás, mimika, testbeszéd, élőbeszéd, szöveg-kép).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása, lényegkiemelő képesség fejlesztése.
- Önálló véleményalkotás, értékelés helyzetekről, jelenségekről, személyekről, konfliktusokról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal, vagy szöveges formában történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása munkanapló formájában (képi, írásbeli, szóbeli).
- Szituációs játékokban (improvizációk, történetek, konfliktusok eljátszása), jelenetekben való részvétel és az együttműködés írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.

ÉLETVITEL – ÉLETMÓD
A MINDENNAPI ÉLET KULTÚRÁJA

9–10. évfolyam

A 9–10. évfolyamon tanító osztályfőnököknek szóló segédanyag, mind célkitűzéseiben, mind műfajában más, mint a kerettanterv.
Az összeállítás választ keres a valóság időszerű kihívásaira, amely a nevelést az oktatás szerves részeként értelmezi, és az **embernevelést** helyezi a pedagógiai tevékenység fókuszába.
Az iskolában folyó pedagógiai tevékenység, a tanítás hagyományos funkciója a kultúra tudományokban, művészetekben, szakmában felhalmozott tartalmának az áthagyományozása. Emellett, ezzel együtt részt vállal a mindennapok gyakorlatában felhalmozott kultúra-elemek, a **mindennapi élet kultúrája** körébe tartozó tudnivalók, képességek, attitűdök átadásából is.
Ehhez kíván segítséget nyújtani ez az összeállítás is.

Az oktatásnak mind társadalmi, mind gazdasági funkciója miatt – alapvető szerepe van abban, hogy az európai polgárok megszerezzék azokat a kulcskompetenciákat és az **erre épülő kiemelt fejlesztési feladatokat,** amelyek elengedhetetlenek a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodáshoz, a változások befolyásolásához, a saját sorsunk alakításához.
Alapvető célként tűzhető ki az önmegismerés és önkontroll: a felelősség önmagunkért, az önállóság, az önfejlesztés igényének kialakítása.
Az egészséges életmódra nevelésnek minden tevékenységével szolgálnia kell a tanulók egészséges, testi, lelki és szociális fejlődését. Az egészséges életmódra nevelés az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékeként való tiszteletére is nevel.
Készítsük fel a diákokat a pozitív beállítódások, magatartások kialakítására, amelyek az egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását fejlesztik.
Fejlesszük a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartást.
Készítsük fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére, hogy a káros függőségekhez vezető szokások kialakulását megelőzhessék.
Foglalkozzon az iskola a családi életre, a felelős örömteli párkapcsolatra történő felkészítéssel.
Célként fogalmazzuk meg a konfliktusok kezelését, az életminőség javítását, az életvitel arányainak megtartását, az értelmi, érzelmi egyensúly megteremtését, a teljesebb élet megszervezését.
Váljanak nyitottá és megértővé a különböző szokások, életmódok, kultúrák iránt.
Alakuljon ki bennünk a konfliktuskezelés, a humanitárius segítségnyújtás, az együttműködés képessége, a társadalmilag elfogadott viselkedési normák ismerete. A tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelveknek kell lennie egyéni és közös szinten egyaránt.
Készítsen fel az iskola a gazdálkodással és pénzügyekkel kapcsolatos képességek fejlesztésére, az okos gazdálkodás képességének a kialakítására, továbbá arra, hogy tudjanak eligazodni a fogyasztási javak, szolgáltatások és viselkedésmódok között.
Értsék a fogyasztás a gazdaságot mozgató szerepét, saját fogyasztói magatartásuk jelentőségét, felelősségét.
A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakítását.
Felelősséget vállaljanak egyéni vagy közös tetteikért.
Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzése váljék meghatározóvá.
Alakuljon ki bennünk az önművelés igényének és szokásoknak a kibontakoztatása, az egész életen át tartó tanulás eszközeinek megismerése, módszereinek elsajátítása.

Az emberek mindennapi élete az egyed, a személy nívóján ad képet az ország, a társadalom színvonaláról.
A mindennapi élet olyan, mindenki által végzett közös tevékenységek és állapotok sorát jelenti, azaz az ember fenntartását szolgálják.
Ilyen tipikus mindennapi tevékenységek és állapotok: a pihenés, az alvás, a táplálkozás, az utódok nemzése, felnevelése, a kommunikálás, a tájékozódás és cselekvés a mindennapi térben és időben.
Ugyan a tanuló mindennapi létét leginkább a családban éli meg, ott „reprodukálja magát”, azonban a gyermekek, a diákok mindennapi élete átnyúlik az iskolába is.
Az egyik legnagyobb konfliktusforrás az iskolában, hogy minden diák úgy kommunikál, étkezik, játszik, érintkezik, veszekszik, ahogyan odahaza megszokta, ahogyan kortársaitól elleste.

Ezért, ha az iskolában a mindennapi élet színvonalát – a személyhez történő odafordulással, beavatással, tudatosítással, gyakorlással – megemeljük, esély lehet arra, hogy a diákok jól érzik magukat otthon, az iskolában és a társadalom különböző helyein, komfortélményük nem kerül veszélybe.
Az életmóddal kapcsolatos felkészültség önmagunk és családunk egészséges, kultúrált életmódjának megteremtését, fenntartását, önmagunk fejlesztését szolgálja.
Az életmóddal kapcsolatos képességek a személyiség nyitottságát, önfejlődését, az önkiszolgálási és gondolkodási szokások, készségek és ismeretek az önmagunkról és másokról való gondoskodást szolgálják.
Az értelmes életvezetés, a mindennapi élet kultúrájának fejlesztése az alábbi területeket fogja át:

- a családi nevelés kultúrája;
- egészségkultúra;
- kommunikációs kultúra;
- viselkedéskultúra;
- gazdálkodáskultúra;
- fogyasztói kultúra;
- közlekedési kultúra.

A családi nevelés kultúrája

Célok, feladatok
A családi nevelés kultúrájának célja, hogy megtanítson arra, hogy miként célszerű családban élni, milyennek kell lennie annak a közösségnek, amelyben életük nagy részét töltik, mi a felelősségük és kötelességük benne.
Az emberi tevékenység mindennapi színtere a család, amelyben a gyermek első, közvetlen tapasztalatait szerzi. Ennek vizsgálata adja az elsődleges ismereteket a megfelelő életvitel kialakításához.

Fejlesztési követelmények
Tudja, hogy az okos szeretet, a türelem és a felelősség az alapja a helyes gyermeknevelésnek.
Legyen felelőssége önmagával és másokkal szemben.
A családi élet értéke, családi célkitűzések ismerete.
A generációk kapcsolata, egymás segítése.
Családi hagyományok, ünnepek.
Legyen fegyelmezett életvitele, alkalmazkodó és segítőkész kapcsolatteremtő képessége, magatartása.
Tudja szabadidejét kultúráltan, egészségesen eltölteni.
Ismerje és alkalmazza az elvárt viselkedési szabályokat.
Szervezett, tervszerű munkavégzés, szakszerű eszközhasználat.
Megfelelően kifejlődjön az önellátás képessége.

Témakörök	Tartalmak
A család mint az egyén legfontosabb mikrokörnyezete	A család **történelmi kialakulása,** szerepe koronként és társadalmanként. Jelenlegi helyzete, jelenősége, funkciója: elsősorban a gyermeknevelésben, az érzelmi biztonság nyújtásában. A családi hagyományok, a családtörténet ismerete, vállalása, mint a családi identitás része. Kapcsolatok a családtagok között (a szülőkkel, nagyszülőkkel, testvérekkel, rokonokkal).
A családi szerepek bemutatása	Szerepek, minták, eltérő természetű és mélységű kötelékek a családban. Az apa és anya sajátos szerepe a családban és a gyermeknevelésben. A szülők mint viselkedési szerepminták: nemi szerep, életvitel, viselkedés, szemlélet. Az anya-gyermek kapcsolat alapvető jelentősége a gyermek fejlődésében. A hiányzó szülő szerepének helyettesítése (egyedülálló anya, apa, nagyszülő, nevelőszülő). Örömök és konfliktusok a családi közösségekben. Nemzedéki konfliktusok, a konfliktusok feloldásának lehetősei. A család mint az elsődleges szocializáció tényezője és megvalósítója.

Témakörök	Tartalmak
Nevelési stílusok a családban	A különböző nevelési stílusok a családban, hatások a gyermek személyiségének alakulására. A kényeztetés, a túlzott gondoskodás, a közömbösség, a merevség, a ridegség, az elhanyagoló nevelés, a következetlenség káros következményei. Csecsemők és kisgyermekek gondozása. A különböző életkorú gyermekekkel és fiatalokkal adódó jellegzetes nevelési problémák, tipikus konfliktusok.
A család szerepe az érzelmi biztonság nyújtásában	A család szerepe az **érzelmi biztonság** nyújtásában, az érzelmi kultúra kialakításában. A család képe a tömegkommunikációban, a művészetekben, irodalomban – a közvéleményben. A gyermekek és fiatalok szorongásának lehetséges okai – ezek feloldásának lehetősége a családban. A megbeszélés, a kibeszélés, az élmények feldolgozása. Az évszaknak „tanulása” a családi kapcsolatok által: szeretet, tapintat, empátia, együttérzés, figyelmesség, tolerancia, tisztelet, stb. A szülők kapcsolata az iskolával, gyermekek baráti körével, partnerével.
A családi élet szervezése	Tervszerűen végzett háztartási munkák. A háztartási munkák megszervezésének és elvégzésének célszerű módjai.
Munkamegosztás	A munkamegosztás, az arányos és személyre szabott teherviselés. Felelősség a rendszeres napi feladatok ellátásában. Legyen képes életvitele tudatos alakítására. Önkiszolgálás és a család „szolgálata”.
Szabadidő-kultúra	A szabadidő értéke és fontossága. Családi szabadidős tevékenység tervezése, szervezése. A játék szerepe a szülők és a gyermek kapcsolatában. Sokoldalú aktív-passzív szabadidő-tevékenység. A káros szabadidő-tevékenységek elkerülése. Egyéni és társas szabadidő-tevékenységek megszervezése a családban, az iskolában. Az ünnepek jelentősége a család életében. Családi beszélgetések, illetve azok elmaradásának káros következményei.

Egészségkultúra

Célok, feladatok

Az egyén rendelkezzék saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel, megértse az egészséges életvitelnek ebben játszott meghatározó szerepét.

Az egészséges életmódra nevelésben szolgálni kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését, az egészséges életvitel megalapozását. Pozitív beállítódások, magatartások és szokások kialakulása, amelyek a fiatalok egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását fejlesztik.

Fejlesztési követelmények

Az egészségvédő képesség a testi és lelki egészség fenntartását, a betegség megelőzését szolgálja.

Következetes testápolás, tudatos higiénés magatartás.

Legyen igényük testük, ruházatuk és közvetlen környezete tisztán tartására, gondozására.

Az egészségmegőrzés alapvető szabályainak alkalmazása.

Alkalmazzák a helyes táplálkozás szabályait, váljon szokásukká az igényes, kultúrált étkezés.

Az egészségre hátrányos, káros függőségekhez vezető szokások emberi szervezetet károsító anyagok, például: alkohol, cigaretta, legális és illegális drogok egészséget károsító hatásai.

Készítsenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére.

Témakörök	Tartalmak
A személyes higiénia iránti igény	Következetes testápolás, tudatos higiénés magatartás. Felelősség önmagával és másokkal szemben. Az egészség és a természetes környezet közötti kapcsolat. Környezeti tisztaság.
Az egészségmegőrzés alapvető szabályainak alkalmazása	Betegségmegelőző beállítódás erősödése. Az egészségmegőrzés jelenőségének felismerése. A károsító hatások elutasítása (cigaretta, alkohol, drogok), egészséget károsító hatásai. Balesetvédelmi szokások, minták, készségek és ismeretek elsajátítása.
Egészséges táplálkozás	Az egészséges táplálkozás jelentősége az egészség megőrzésében. Korszerű étkezési eljárások ismerete. Hibás táplálkozási szokások, divatok elutasítása. Egészséges heti étrend összeállítása, ételsor tervezése. Táplálkozástörténet.
Betegápolás, gondozás	Az egészségmegőrzés, az ápolás egyéni és társadalmi jelentősége. Türelem és önzetlenség a gondozásban, ápolásban. Életmentés, elsősegély, házi patika. Fejlődjön a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó, segítőkész magatartást.

Kommunikációs kultúra

Célok, feladatok

A kommunikációs nevelés célja, hogy a tanulókban kialakuljon a különféle beszédműfajok felfogásának és alkalmazásának, a konfliktusok fölismerésének és megítélésének képessége. Alakuljon ki a helyes és kreatív nyelvhasználat a társadalmi és kulturális tevékenységek során, a munkában, a családi életben és a szabadidős tevékenységekben.

Az egyén rendelkezzen azzal a képességgel, hogy különféle kommunikációs helyzetekben kommunikálni tudjon.

Fejlesztési követelmények

A társas, társadalmi együttműködéshez szükséges kommunikációs képességek fejlesztése.

Mások személyiségének tisztelete, véleményének megtartására nevelés.

Kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés.

Témakörök	Tartalmak
A kapcsolatteremtés	A köszönések, megszólítások zűrzavara (a probléma tudatosítása). A kapcsolat kezdeményezése: például új osztálytársakkal, más osztálybeliekkel, más nembeliekkel, felnőttekkel, idegenekkel stb. reagálás a kapcsolatteremtő szándékára. Jellegzetes hibák: ügyetlenség a kapcsolat kezdeményezésében; A kapcsolatot kezdeményező szándékánál indokolatlan elutasítása; Tolakodás, túlzott bizalmaskodás stb.
A beszélgetés	A testtartás, a testhelyzet, a gesztus, a mimika és más **nonverbális jelzések** jelentősége a kommunikációs készség, a partner iránti tisztelet, figyelem kimutatásában. Jellegzetes hibák: túl közel megyünk a beszédpartnerhez, vagy messziről kiabálunk, nem nézünk a másik szemébe, nem figyelünk mondandójára stb.
A beszélő és a hallgató szerepváltása	A **beszélő** és a **hallgató szerepváltásával** kapcsolatos helyes szokások: a szerepváltásra – a szó átvételére és átadására – alkalmas pillanatok megérzése. Mondanivalónk „tárolásának” képessége, viselkedésünk, másokra való odafigyelésünk, amíg szóhoz nem jutunk.

Témakörök	Tartalmak
A társalgás „szabályai”	A társalgás „szabályai” nagyobb társaságban, kezdeményezők, hangadók, passzívak, visszavonulók. A társaság központjába kerülők pozitív és negatív szerepe: például: hangulatteremtés, érdeklődés felkeltése, változatosság biztosítása – mások elnyomása, a helyzet önközpontú uralása. Törekvés a visszahúzódók bevonására a társalgásba (a tapintat, az egyéni szuverenitás tiszteletben tartása). A mások meghallgatásának, oda nem illő mondandónk magunkban tartásának képessége.
Nyelvi igényesség	Nyelvhelyesség, adekváltság, világosság, tömörség, érdekesség, színesség, árnyaltság, közhelymentesség, töltelékszavak „divatszavak” kerülése, humor stb.
Nyelvi viselkedés	Jellegzetes helyzetekben: ismeretlenek, barátok és „ellenségek” között, nyilvánosság előtt vitában, ünnepélyes alkalmakkor, telefonáláskor, hivatalos helyen, étteremben, szórakozóhelyen stb.

Viselkedéskultúra

Célok, feladatok
A mindennapi együttéléshez nélkülözhetetlen civilizációs szokások kialakítása.

Fejlesztési követelmények
A viselkedéskultúra, etikett szerepének megismerése a mindennapi életben.
A különböző generációk között konszenzus létrehozásának lehetősége és fontossága.
Hagyomány és személyesség az udvariassági formákban.

Témakörök	Tartalmak
A mindennapi együttéléshez nélkülözhetetlen civilizációs szokások	Az ígéret, a megállapodás, a határidők betartása. Mások idejének, tulajdonának, nyugalmának tiszteletben tartása: például pontosság, tapintat, a „hangerő” helyzetének, a környezet igényeinek megfelelő szabályozása stb. A kölcsön kapott tárgyak, értékek (pénz, könyv, lemez, kazetta stb.) időben és sértetlenül történő visszaadása. Kimentés, kiengesztelés, bocsánatkérés. Sorban állásnál az érkezési sorrend betartása (például jegypénztárnál, üzletben stb.). Az arra rászorulókkal: idősekkel, betegekkel, kisgyermekekkel, nagy megrázkódtatást átélőkkel – fokozatosan figyelmes, illemtudó magatartás, előzékeny, akár kérés nélküli segítésük. A velünk egyformán erősekkel az adódó terhek egyenlő megosztása. A testi és lelki erőszak kerülése és elutasítása. Korrekt panaszkezelés kommunikálása az élet számos területén.
Udvariassági formák	Különbségek a felnőttek és fiatalok viselkedési kultúrájában. A különböző generációk közötti konszenzus létrehozásának lehetősége és fontossága. Az idősek szokásainak megértése, türelem, alkalmazkodás. A tartalmas, életképes hagyományok megőrzése, illetve újraélesztése. Hagyomány és személyesség az udvariassági formulákban: például kérés, megköszönés, üdvözlés, gratuláció, részvétnyilvánítás, meghívás – az ezekre való reagálás helyes módjai.

Témakörök	Tartalmak
	Illemszabályok jellegzetes helyzetben: pl. vendégfogadásnál, vendégségben, étteremben, moziban, színházban, diszkóban, koncerten, futballmeccsen, az iskolában, otthon, utcán, közlekedési eszközön, a természetben.

Gazdálkodáskultúra

Célok, feladatok

Minden olyan országnak, amely anyagi biztonságra törekszik és szeretne helytállni, elemi érdeke, hogy állampolgárai nyitottak legyenek a gazdaság világa felé.

Valamilyen módon, formában és mértékben minden ember a gazdaság szereplője. Ahhoz, hogy a gazdaság életében eredményesen vehessünk részt, sajátos általános gazdasági felkészültséggel is rendelkeznünk kell.

Az iskolának ma már az is feladata, hogy a felnövekvő nemzedékek minden tagjában kialakítsa a gazdasági felkészültség alapjait.

Fejlesztési követelmények

A gazdálkodással kapcsolatos elemi összefüggések felismerése.

A gazdálkodással és pénzügyekkel kapcsolatos képességek fejlesztése.

Képessé váljanak a rendelkezése álló erőforrásokkal való gazdálkodásra, beleértve a pénzzel való bánni tudást is.

Okos gazdálkodás képességének a birtoklása.

A pénz szerepe a háztartás – gazdálkodásban.

A háztartási jövedelmek összetétele, eredete.

A piaci árak elemzése, az árak és a minőség összehasonlítása és ésszerű döntés.

A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeit a gyakorlatban érvényesítse, tudatos fogyasztókká váljanak.

A rendelkezésre álló erőforrásokkal való gazdálkodás.

Az energiatakarékosság lehetőségeinek kihasználása.

Témakörök	Tartalmak
A gazdálkodással kapcsolatos összefüggések	A háztartási jövedelmek összetétele (a családi pénzjövedelem forrásai). A háztartás kiadása. A költségvetés készítésének lépései. Háztartási könyv vezetése. A bevétel – kiadás tervezése (havi, heti terv készítése). A takarékossági lehetőségek kihasználása. Az árak elemzése, az árak és a minőség összehasonlítása, ésszerű döntés.
Fogyasztóvédelem	A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeit a gyakorlatban érvényesíteni tudja. Tudatos vásárlóvá nevelés. Termék, termékszerkezet, termékelemzés.
Energiamegtakarítás	Környezetkímélő és gazdaságos energiahasznosítás, gépesítés (fűtés, világítás, vízellátás, főzés, takarítás, tárolás). A háztartási energiafogyasztás rendszeres nyilvántartása.

Közlekedési kultúra

Célok, feladatok

A közúti közeledés rohamos fejlődésének vagyunk tanúi, melynek fő hajtóereje a motorizáció. A hazánkban is egyre bővülő járműpark az állandó növekvő forgalomsűrűség tanulóink számára is nap mint nap fokozott veszélyforrásként jelentkezik.

A közlekedő ember védelme, a biztonságos közlekedés problémaköre világnézete az érdeklődés homlokterébe került.

Rendkívül nagy szükség van arra, hogy közlekedésben résztvevők magatartásukkal, egymással való viszonyukkal a közlekedést megfogalmazó jogi szabályok (KRESZ) maradéktalan elsajátításával növeljék a közúti közlekedés biztonságát, az emberi élet megvédését. Mindezek megkövetelik, hogy tanulóinkat felkészítsük az emberek egyik legmindennapibb tevékenységére: a közlekedésre.

Fejlesztési követelmények
A közlekedésben való biztonságos és felelősségteljes részvétel.
Szabályismeretet, szabályalkalmazás a biztonságos közlekedéshez.
A gyalogos közlekedés, a tömegközlekedés (városi, vasúti, országúti, vízi, légi), valamint a kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlati alkalmazása.
A közlekedési helyzetek helyes megítélése.
A defenzív vezetéstechnika alkalmazása.
A közlekedési helyzetek helyes és gyors megítélése, a közlekedési jelzések biztonságos értelmezése.
A közlekedéssel kapcsolatos helyes magatartási szokások és elvárt udvariassági szabályok alkalmazása.
Legyenek tisztában a közlekedés pozitív magatartásformáival.
A kultúrált közlekedési magatartás tudatos alkalmazása.

Témakörök	Tartalmak
Tájékozódás	Szűkebb és tágabb lakóhelyünk megközelítési módjainak ismerete. Tájékozódás ismeretlen városokban, országokban (menetrendek, térképek, útikalauzok, stb. használata).
Közlekedési szabályok	Szabályismeret, szabályalkalmazás a biztonságos közlekedéshez. A gyalogos közlekedés, a tömegközlekedés (városi, vasúti, országúti, vízi, légi), valamint a kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlati alkalmazása.
Közlekedési helyzetek	A közlekedési helyzetek helyes és gyors megítélése. A közlekedés lélektana: a túlzott gyorsaság és túlzott lassúság veszélyei. Az agresszivitás, a gyors helyzetfelismerés és döntési tudás. A határozottság jelentősége a közlekedésben. A veszélyhelyzetek gyors felismerése, felmérése és elhárítása. A városi és vidéki közlekedés különbségeinek felismerése. A defenzív vezetéstechnika alkalmazása.
Magatartási követelmények	A közlekedéssel kapcsolatos helyes magatartási szokások és elvárt udvariassági szabályok alkalmazása. A kultúrált közlekedési magatartás tudatos alkalmazása. Méltányossági szempontok érvényesítése a forgalomban, az érdekek rangsorolása járműveken és a közutakon, mások szempontjainak, igényeinek szem előtt tartása, udvariasság, előzékenység, a rászorulók – főként az öregek, kisgyermekesek, vakok, mozgássérültek – segítése.
Veszélyforrások a közlekedésben	Veszélyforrások: a szabályok ismeretének hiánya, illetve figyelmen kívül hagyása, agresszivitás, „vagánykodás” a veszélyérzet kialakulatlansága, alkoholfogyasztás, túlzott gyógyszerfogyasztás, legális és illegális drogok használata. Az autóstop és az azzal járó veszélyek.
Az aktív közvélemény szerepe	Az aktív közvélemény szerepe a tömegjárművek, gépkocsik, közutak, közterek, épségének, tisztaságának megvalósításában. A közvélemény hatása a szabálytalanul, maguk és az embertársaik testi épségét veszélyeztető módon közlekedőkkel szemben. A közeledési szabályok megszegésének, a balesetokozásnak **hatósági és jogi következményei.** Baleseti hírek, tanulságainak elemzése, hasznosítása közlekedési gyakorlatokban.

Ajánlás az iskolai egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett Nemzeti alaptantervet (Nat) a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelet módosította. A módosított Nat alapján kerül sor a kerettantervek, az iskolai pedagógiai programok és azon belül a helyi tantervek felülvizsgálatára. A Nat értelmében az egészségnevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként meg kell fogalmazniuk az egészségneveléssel és egészségfejlesztéssel kapcsolatos nevelési feladataikat.

További fontos feladatokról rendelkezik a 96/2000. (XII. 11.) OGY határozat, a „Nemzeti stratégia a kábítószer-fogyasztás visszaszorítására", a 46/2003. (IV. 16.) OGY határozat, az Egészség Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programjáról, továbbá az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 38. § (1) bek.

Ezek a jogszabályok körvonalazzák a célrendszert, valamint az ahhoz rendelt jogi feltételrendszert. Ezeknek megfelelve fontos feladat, hogy az iskolák átgondolják az egészségnevelési tevékenységüket.

Az egészségnevelés célja
Az egészségnevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók egészségfejlesztési attitűdjének, magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék minden tagja képes legyen arra, hogy folyamatosan nyomon kövesse saját egészségi állapotát, érzékelje a belső és külső környezeti tényezők megváltozásából fakadó, az egészségi állapotot érintő hatásokat, és ez által képessé váljon az egészség megőrzésére, illetve a veszélyeztető hatások csökkentésére. A teljes fizikai, szellemi és szociális jóllét állapotának elérése érdekében az egyénnek vagy csoportnak képesnek kell lennie arra, hogy meg tudja fogalmazni, és meg tudja valósítani vágyait, hogy megtalálja a megfogalmazódott szükségleteihez vezető, egészségét védő, és a környezet védelmére is figyelő optimális megoldásokat, továbbá környezetével változzék vagy alkalmazkodjék ahhoz. Az egészséget tehát alapvetően, mint a mindennapi élet erőforrását, nem pedig, mint életcélt kell értelmezni. Az egészség pozitív fogalom, amely a társadalmi és egyéni erőforrásokat, valamint a testi képességeket hangsúlyozza. Az egészségfejlesztés következésképpen nem csupán az egészségügyi ágazat kötelezettsége, hanem az egészséges életmódon túl a jóllétig terjed.

Ebből adódóan:
Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében. Minden tevékenységével a holisztikus egészségfejlesztési modell szerint szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. Személyi és tárgyi környezetével az iskola segítse azoknak a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak a kialakulását, amelyek a gyerekek, a fiatalok egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását fejlesztik.
Az egészséges életmódra nevelés nem csak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, a fiatalokat arra, hogy önálló, felnőtt életükben legyenek képesek életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani, tisztában legyenek a fogyasztóvédelmi és bűnmegelőzési ismeretekkel. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékkal élő embertársak iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés, veszélyes anyagok – leggyakoribb, egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezőit. Készüljenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére. Az iskola feladata az is, hogy felkészítsen az önálló gyalogos közlekedésre, a tömegközlekedési eszközök használatára, az utasbalesetek elkerülésének módjaira. Figyelmet kell fordítani, továbbá a veszélyes anyagok, illetve készítmények helyes kezelésére, legfontosabb szabályaira (felismerésére, tárolására). Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek – különösen a serdülőknek – a káros szenvedélyek (pl. a dohányzás, alkohol- és kábítószer-fogyasztás stb.), helytelen táplálkozás kialakulásának megelőzésében. Az iskola megkerülhetetlen feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, és figyelmet fordítson a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre. Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az iskolai környezet is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést. Ebben a pedagógusok életvitelének is jelentős példaértékű szerepe van. (Nat 2003)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az iskolai pedagógiai munkában.
Olyan egészségfejlesztő programot dolgozzon ki az iskola, amely megfelel a holisztikus egészségfejlesztés modelljének, és amelynek eredményeként erősödjenek a személyiségfejlesztő hatások, csökkenjenek az ártótényezők, és az iskola bejezésekor a diákok saját életükre alkalmazni tudják az elsajátítottakat.
Képesek legyenek figyelemmel kísérni:

- viselkedésüket, az életvezetésük, fogyasztási szokásaik helyes alakítását,
- az egészségkárosító magatartásformák elkerülését,
- a betegségek megelőzését a korai szűrésekben való részvétel révén,
- sajátos étrend, mozgásprogram kialakítását egészségük megőrzése érdekében,
- váljon képessé személyi és vagyonbiztonságának megteremtésére,
- a társas-kommunikációs készségeik és a konfliktuskezelési magatartásformák fejlesztését.

Módszertani elemek
Az egészségnevelés módszereiben jelen kell lennie az egészség állapotáról, a társadalom és az egészség viszonyáról szóló információgyűjtésnek. Biztosítani kell az információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatal, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtása módszereinek a bemutatását. Az egészségnevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.
Ajánlott módszerek az egészségnevelés számára:

- interjúk, felmérések készítése az iskola közvetlen partnerei és az egészség viszonyáról,
- serdülőkori önismereti csoportfoglalkozások,
- kortárssegítők képzése,
- problémamegoldó gyakorlatok, értékeléssel,
- interaktív, sajátélményen alapuló szituációs játékok,
- részvétel a helyi egészségvédelmi programokon,
- sport, kirándulás, egészségnap(ok) rendszeres szervezése,
- az iskolai egészségügyi szolgálat tevékenységének elősegítése,
- érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása),
- környezetvédelmi tevékenységek kialakítása (madárvédelem, faültetés),
- a szabadidő hasznos, értelmes eltöltésére irányuló programok szervezése,
- az egészséges életmódra nevelés tantárgyakban történő megjelenítése.

A helyi egészségnevelési program
A helyi egészségnevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja egészségnevelési tevékenységét. Az egészségnevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt az egészségnevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban és a szűkebb környezetében bekövetkező változásokra. Ezért az egészségnevelési programot kellően rugalmasan kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét. Az iskolai egészségnevelési program elkészítéséhez be kell szerezni az iskola-egészségügyi szolgálat véleményét.

Az iskolai egészségnevelési program része a mindennapi testedzés feladatainak programja is. A 2003. évi törvénymódosítás e feladatot beilleszti a meglévő időkeretbe. Tudnunk kell, hogy az új rendelkezés szerint a helyi tantervbe évfolyamonként az iskola első-negyedik évfolyamán legalább heti három, a többi évfolyamán heti átlagban két és fél testnevelési órát be kell építeni. A helyi tantervbe – a nem kötelező tanórai foglalkozások időkeretének terhére – további egy vagy több testnevelési óra is beépíthető, s e többlet testnevelési órákkal a tanulói kötelező tanórai foglalkozások száma megnövelhető.

Az általános iskola első-negyedik évfolyamán biztosítani kell a mindennapos testmozgást. A mindennapos testmozgás a helyi tantervben meghatározott legalább három testnevelési óra és a játékos testmozgás keretében valósul meg. A játékos testmozgást minden olyan tanítási napon meg kell szervezni, amikor nincs testnevelési óra. A játékos, egészségfejlesztő testmozgás ideje naponként legalább harminc perc, amelyet több, legalább tizenöt perces foglalkozás keretében is meg lehet tartani.

A játékos, egészségfejlesztő testmozgást a tanítási órák részeként és szükség szerint legfeljebb egy óraközi szünet ideje legfeljebb ötven százalékának felhasználásával lehet megszervezni.
A helyi egészségnevelési, egészségfejlesztési feladatok megírásához, megfogalmazásához a következő helyről kaphat segítséget: www.okm.gov.hu;

Ajánlás az iskolai környezetvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett, és a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelettel módosított Nemzeti alaptanterv (Nat) értelmében a környezettudatosságra nevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról rendelkező 2003. évi LXV. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként el kell készíteniük környezeti nevelési programjukat is. Ezek a jogszabályok lehetőséget kínálnak arra, hogy az iskolák megtervezzék környezeti nevelési tevékenységüket.

A környezettudatosságra nevelés célja
A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését (Nat), valamint óvja, védje a természetes és épített környezetét és olyan életvitelt alakítson ki, amely mentes a számára káros ártalmaktól.

A környezettudatosságra nevelés színterei az iskolában:
Az összes tantárgy tanórai foglalkozásai
A nem hagyományos tanórai foglalkozások (pl. erdei iskola, témanapok, projekt-tanítás és más komplex, tantárgyközi foglalkozások)
Tanórán kívüli foglalkozások (pl. szakkörök, tábor, rendezvények, versenyek)
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel)
Az iskola környezettudatos működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások

A környezettudatosságra nevelés tartalmi elemei:
A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció pozitív és negatív környezeti következményeit.

A tanulók kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat az együttműködés, a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén. (Nat)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az általános iskolai pedagógiai munkában. A tartalmi elemek megjelenítéséhez részletes segítséget nyújt a Kerettantervi segédlet a környezeti neveléshez, melyet 2001-ben minden iskola megkapott, és olvasható a www.om.hu közoktatás rovatának tanterv alrovatában, valamint www.konkomp.hu weboldal a kiadványok rovatban.

A környezettudatosságra nevelés céljaként megfogalmazott fenntartható fejlődés, környezettudatos magatartás előmozdításához elengedhetetlen, hogy az általános iskola befejezésekor a diákok megértsék, saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:

- Fenntartható fejlődés: A jelenlegi generációk szükségleteinek kielégítése olyan módon, amely nem veszélyezteti a jövő nemzedékek szükségleteinek kielégítését.
- A növekedés korlátai: A Föld, és a földi erőforrások végességéből adódó korlátok, melyek lehetetlenné teszik az emberiség lélekszámának, és anyagi javainak folyamatos gyarapodását.
- Alapvető emberi szükségletek: Minden ember és társadalom igénye és joga a túléléshez szükséges energiához és anyagokhoz való igazságos és egyenlő hozzáférésre, és a Föld lehetőségeihez mért kielégítő életminőség megvalósítására.
- Az elővigyázatosság elve: A megfontolt, a nem kívánt következményekre is figyelemmel lévő, az ökológiai folyamatokba a lehető legkevésbé beavatkozó döntéshozatal szükségessége olyan esetekben, amikor nem ismerünk minden körülményt, és/vagy amikor az adott kérdésre vonatkozó tudományos álláspont megosztott.
- Kölcsönös függőség: A minden elem és életforma (beleértve az embereket is) között fennálló kölcsönös és egyenrangú függőségi kapcsolatok a természeti rendszerekben.

Módszertani elemek
A fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével olyan tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal rendelkeznek, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikben.

Mindez úgy valósítható meg, ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, és így képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv. (Nat)

A környezettudatosságra nevelés módszereiben tehát egyaránt jelen kell lennie a környezet állapotáról, a társadalom és a környezet viszonyáról szóló információgyűjtésnek, információfeldolgozásnak, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatalnak, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtási módszereinek. A környezettudatosságra nevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.

Ajánlott módszerek a környezettudatosságra nevelés számára:
Természettudományos megfigyelések
Interjúk, felmérések készítése az emberek és a környezet viszonyáról
Helyi, országos és globális döntéshozatali rendszerek tanulmányozása
„Öröm- és bánattérkép” készítés
Jegyzetek, feladatmegoldások összehasonlítása, elemzése
Új ismerethez kapcsolódó kérdések megfogalmazása csoportosan
Adatgyűjtés, -feldolgozás, információrögzítés együttműködéssel
Esszé kidolgozása csoportosan (ötletgyűjtő, kidolgozó, véleményező feladatok munkamegosztással)
Problémamegoldó gyakorlat ötletrohammal, értékeléssel
Fogalmak, jelenségek, összefüggések, törvényszerűségek kollektív definiálása, pontosítása, tisztázása
Adott témának analitikus, analógiás és holisztikus körüljárása
Írásbeli értekezések, vitairatok készítése, vélemények, beadványok, javaslatok megfogalmazása és értelmezése csoportos munkában
Viták, szituációs játékok
Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása)
Természetvédelmi tevékenységek (őrjáratok, madárvédelem, faültetés)
Részvétel a helyi környezetvédelmi tevékenységben (helyi környezetvédelmi program megismerése, véleményezése, a megvalósítás segítése)

A helyi környezeti nevelési program
A helyi környezeti nevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja nevelési tevékenyégét. A környezettudatosságra nevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt a nevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetben bekövetkező változásokra. Ezért a környezeti nevelési programot kellő rugalmassággal kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét.
A helyi környezeti nevelési program megírásához, megújításához a következő szervezetektől kapható segítség:
Magyar Környezeti Nevelési Egyesület www.mkne.hu (1) 321-4796
Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete www.ttk.pte.hu/TKTE/ (1) 24-08-495
Ökoiskola Hálózat, www.okoiskola.hu (1) 318-5074
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) www.oki.hu (1) 318-6531
Körlánc Országos Egyesület a Környezeti Nevelésért www.korlanc.ngo.hu (1) 318-6531

Ajánlás az iskolai fogyasztóvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér:
A parlament 1997. december 15-én fogadta el a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt, melynek első része V. fejezet 17. §-a rendelkezik a fogyasztók oktatásáról.

E törvény írja elő a fogyasztók oktatásának szükségességét a fogyasztóvédelmi jogszabályok megismerése céljából. E törvény szerint a fogyasztók oktatása alapvetően állami feladat, amelyet az oktatási intézmények, a Fogyasztóvédelmi Felügyelőség és az érdekvédelmi szervezetek együttműködve teljesítenek.

A III. középtávú fogyasztóvédelmi politika megvalósítására irányuló 1033/2007. (V. 23.) Korm. határozat 2007–2010. közötti időszakra szóló cselekvési programja is megerősíti a tudatos fogyasztóvá válást támogató ismeretek elsajátításában a közoktatás szerepét.

A fogyasztóvédelmi törvény, valamint az EU jogharmonizáció alapján a közoktatási törvény 2003. évi módosításában is megjelenik a fogyasztóvédelem oktatása.

A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével a Nat értelmében a *helyi tanterveknek biztosítania kell, hogy az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a fogyasztóvédelemmel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására.*
Kiemelt fejlesztési feladat a Nat-ban a **felkészülés a felnőtt életre**, amelyben a fogyasztói kultúra kialakítása is szerepel.

A fogyasztóvédelmi oktatás célja:
*A fogyasztóvédelmi oktatás célja a **fogyasztói kultúra fejlesztése**, és a **tudatos kritikus fogyasztói magatartás** kialakítása és fejlesztése a tanulókban.*
A fogyasztó önvédelmi ismereteire és a jogorvoslat módjára alaposan fel kell készíteni a leendő fogyasztókat.

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei:
A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttműködéshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a szociális és társadalmi kompetenciák tudatos pedagógiailag megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszerek kialakításáról és erősítéséről van szó, amely gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoz magában.
*Szükséges a társadalmi és **állampolgári kompetenciák** kialakítása, a jogaikat érvényesíteni tudó a közéletben részt vevő és közreműködő tanulók képzése. A szociális és **társadalmi kompetenciák** fejlesztése a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási a gazdálkodási és a munkaképesség szoros összefüggése az ún. **cselekvési kompetenciák** fejlesztése.*
Fontos továbbá a fogyasztás során a tájékozódás képessége, a döntési helyzet felismerése, és a döntésre való felkészülés. Meg kell ismertetni a tanulókkal a piac, a marketing és a reklám szerepét, alkalmassá téve őket az eligazodásra. Hangsúlyozni kell a minőség és a biztonság szerepét a fogyasztás során, valamint a gazdaságosságot és a takarékosságot.
A fogyasztóvédelmi oktatás céljaként megfogalmazott fogyasztói kultúra, valamint a kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése érdekében szükséges, hogy a diákok értsék, és a saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:
Környezettudatos fogyasztás: Egyfajta középút az öncélú, bolygónk erőforrásait gyorsulva felélő fogyasztás és fogyasztásmentesség között.

Kritikus fogyasztói magatartás: A fogyasztói jogok érvényesítése.
A fogyasztónak joga van:
a) az alapvető szükségleteinek kielégítéséhez
b) a veszélyes termékek és eljárások ellen való tiltakozáshoz
c) a választáshoz különböző termékek és szolgáltatások között
d) a megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretéhez
e) a jogos panaszok tisztességes rendezéséhez
f) az egészséges és elviselhető környezetben való élethez
g) a kormány irányelveinek meghatározásába és végrehajtásába való beleszóláshoz.

Preventív, vagyis megelőző fogyasztóvédelem: Amikor a vevő már a kezdet kezdetén érvényesíteni tudja jogait és nincs szükség panaszbejelentésre, bírósági perekre.

A fogyasztóvédelmi oktatás színterei az oktatásban:
Az egyes tantárgyak tanórai foglalkozásai.
Tanórán kívüli elemek (vetélkedők, versenyek, rendezvények).
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel).
Az iskola fogyasztóvédelmi működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások.

Alapfokú oktatás: a Nat-ban megnevezett műveltségi területeken az élelmiszerbiztonsággal, a helyes táplálkozással, a vásárlási szokásokkal kapcsolatos ismeretek oktatását meg kell szervezni.

Középfokú oktatásban a fogyasztóvédelmi ismeretek oktatását ki kell terjeszteni az energiaszolgáltatás és a pénzügyi (banki, biztosítási, pénztári) szolgáltatás területére is.

Módszertani elemek:
A módszereknek tartalmaznia kell az egyén és társadalom viszonyáról szóló információgyűjtés, információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján való döntés és a döntés alapján eltervezett cselekvés végrehajtásának módszereit.
Fontos hogy a diákok e módszereket minél többször valós helyi és globális problémákon és értékeken keresztül maguk alkalmazzák.

- Interjúk, felmérések készítése az emberek vásárlási szokásairól
- Helyi, országos és EU-s szabályozások tanulmányozása
- Adatgyűjtés, -feldolgozás, információrögzítés együttműködéssel (pl. séta a piacon, vagy vásárcsarnokban, számlaadási kötelezettség tapasztalatai, mit tartalmazzon a számla)
- Egy pénzintézet és egy energiaszolgáltató tevékenységének megismertetése, a tapasztaltak kiértékelése
- Problémamegoldó gyakorlat ötletbörzével, értékeléssel
- Viták, szituációs játékok (eladói és vásárlói érdekek összehangolása, fogyasztói kosár készítése)
- Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony érdekérvényesítés)

A vásárlás során az alábbiakra kiemelt figyelmet kell fordítani:

- az alkalmazott reklám, annak hatékonysága,
- az élelmiszerek fogyaszthatóságának, eltarthatóságának kérdése, lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek esetén mi a teendő?
- a lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek egészségre gyakorolt hatása,
- a Vásárlók Könyve, az abban szereplő bejegyzések sorsa,
- a biztonsági őrök feladata, hatásköre a kereskedelmi egységekben.

A fogyasztóvédelmi oktatáshoz a következő szervezetektől kapható segítség és segédanyag:
Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság www.nfh.hu T: 06 (1) 459 4917
Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület (OFE) www.ofe.hu T: 06 (1) 311-7030
Magyarországi Biztosítottak és Fogyasztóvédők Egyesülete (MoBFE) www.mobfe@panaszok.hu
Tel./fax: (82) 412 070.

IV.

KERETTANTERV A SZAKKÖZÉPISKOLÁK 9–12. ÉVFOLYAMA SZÁMÁRA

Célok és feladatok

A szakközépiskolában folyó nevelés-oktatás továbbépíti, kiszélesíti és elmélyíti az általános iskolai tantárgyi követelményeket. A szakközépiskolában érettségire felkészítő, az általános műveltséget megalapozó, azt kiterjesztő, megerősítő és a további műveltség megszerzését elősegítő nevelő-oktató tevékenység folyik. A szakközépiskolában a kilencedik évfolyamtól kezdődően a Nemzeti alaptantervben meghatározott szakmai orientáció, a tizenegyedik évfolyamtól kezdődően – az Országos Képzési Jegyzék szerinti – elméleti és gyakorlati szakmacsoportos alapozás (együtt: szakmai előkészítő, szakmai alapozó oktatás) is folyhat. A szakközépiskolai kerettantervekben meghatározott fejlesztési követelmények, tevékenységek és tartalmak biztosítják az általános műveltség továbbépítését, valamint a szakmai képzés megalapozását, az érettségi vizsgára és a felsőfokú tanulmányokra vagy a munkába állásra való felkészülést és emellett elősegítik a felkészülést az élethosszig tartó tanulásra is.

A szakközépiskola általános célja, hogy érvényesítse a humánus értékeket, közvetítse az egyetemes és nemzeti kultúra alapértékeit, testileg és lelkileg egészséges, az emberi kapcsolatokban igényes felnőtteket, demokratikus elveket követő állampolgárokat neveljen, akik képesek a társadalmi, gazdasági, technikai változások követésére és az ezekhez alkalmazkodó cselekvésre. Folyamatosan nevel az anyanyelv igényes használatára, fejleszti az idegen nyelven történő kommunikáció iránti igényt, illetve az ehhez szükséges képességeket. Feladatának tartja a természeti és az épített környezet védelmét, az egészséges életmód értékeinek elfogadását, valamint a fenntartható fejlődés és fogyasztás egyensúlyát célzó szemlélet kialakítását. A matematikai és a természettudományos kompetenciák fejlesztésével hozzájárul az élő és az élettelen környezet jelenségeinek és folyamatainak megismeréséhez, az összefüggések, kölcsönhatások feltárásához, a természettudományos gondolkodás fejlődéséhez. A digitális kompetenciák fejlesztésével hozzájárul az önálló információszerzés és –feldolgozás, a digitális kommunikáció képességének kialakulásához, a digitális eszközhasználat színvonalának fejlődéséhez. Nevelő-oktató tevékenységével elősegíti a diákok további boldogulását biztosító, hatékony tanulási módok kialakítását. A társadalmi-gazdasági fejlődés támasztotta igényeknek megfelelően felkészíti a tanulókat a felelős és aktív állampolgári szerepre. Hozzájárul a közösségi életbe történő aktív bekapcsolódást segítő szociális kompetenciák fejlődéséhez, a kezdeményező, kreatív és vállalkozó állampolgárrá váláshoz. Nevelő-oktató tevékenységével elősegíti az esztétikai-művészeti élmények iránt fogékony és befogadásukra képes személyiség kifejlődését.

A szakközépiskolában folyó nevelés, a képességek fejlesztése, a közismereti oktatás és a szakmai előkészítő oktatás szerves egységet alkot. Az adott korosztályok egyre növekvő hányadát befogadó szakközépiskola nevelési és oktatási rendszere akkor képes a kulturálisan és szociálisan heterogén diákság hatékony képzésére, ha követelményeiben igazodik a tanulók adottságaihoz, fejlettségéhez. A szakközépiskolai nevelés és oktatás rendszerébe beépülnek azok az egyén kompetenciaszintjéhez igazodó differenciált nevelési-oktatási eszközök, illetve a fejlesztő célú problémakezelési módok és képzési tartalmak, amelyek a magyar társadalom demokratikus létformájából, Magyarország európai integrációs folyamatából, a közép- és felsőfokú iskolázás kiterjedéséből, az egész életen át tartó tanulás igényéből adódnak. Nevelőmunkájában számolnia kell a kultúraváltás jelenségeiből, a globalizációból, az egyenlőtlenségek világméretű növekedéséből, az értékrend zavaraiból fakadó feszültségekkel.

A helyi pedagógiai programokban a kerettanterven belüli tananyagtartalmak ütemezését, a tanítási-tanulási folyamat tagolását, eszközeit, módszereit úgy határozzák meg, hogy az eltérő adottságú és motivációjú tanulók számára adott legyen az ismeretek bővülésének, a képességek és készségek fejlődésének a lehetősége. Az iskolarendszer átjárhatóságát is figyelembe véve meghatározzák a szakközépiskola egyes szakaszaihoz, tantárgyaihoz tartozó, a tanulók többsége számára ösztönző, egyénhez igazodó, differenciált módszerek alkalmazása és a megfelelő tanulói aktivitás mellett teljesíthető követelményeket. Ez csökkenti a tanulási kudarcok mértékét és elvezet az iskola eredményes befejezéséhez.

Iskolai tevékenységeik során kialakul a tanulókban az egészségre, az emberi környezetre és a természet megóvására irányuló felelősségérzet, fejlődik az igény a társakkal való együttműködő, egyenrangú és szolidáris viszony kialakítására, a közösségi és az egyéni érdekek egyensúlyának megteremtésére. Sajátjuknak tekintik a

nemzeti és az egyetemes emberi értékeket és követendő magatartásmintákat, nyitottá válnak a különböző kultúrák iránt.

A szakközépiskolában folyó nevelés-oktatás célja, hogy a tanulók alkalmassá váljanak az önálló, felelős döntéseken alapuló, elsősorban a szakmai területeken folyamatosan fejlődő, megújuló alkotómunkára, a termelési, szolgáltatási és más társadalmi értékteremtési folyamatok alakítására, a munkaerőpiac elvárásainak teljesítésére, valamint felsőfokú tanulmányok megkezdésére.

A szakközépiskolai tanítási-tanulási folyamat során kialakul a tanulókban az igény és a képesség az ismeretek önálló megszerzésére, azok összefüggéseinek felismerésére, értelmezésére, hasznosítására. Fejlődik fogalmi gondolkodásuk, problémamegoldó képességük, anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikációs, valamint informatikai tudásuk. A tanulókban kifejlődik a tanulásuk, munkájuk eredményessége, minősége iránti igényesség, kialakul a tevékenységeikkel kapcsolatos felelősségérzet, és a reális önértékelés képessége.

Az általános műveltséggel összefüggésben a szakközépiskolai nevelés és oktatás a tanulókat logikus összefüggésekben, rendszerben való gondolkodásra neveli, képessé teszi őket arra, hogy a különböző információk között eligazodjanak, a gyakorlati életben felmerülő kérdésekre is találjanak válaszokat, és a különböző élethelyzetekben törekedjenek a tudásra épülő önálló vélemény kialakítására, majd az ezen alapuló felelős döntésekre. A piacgazdaság keretei között működő társadalomban elengedhetetlen feladatnak tekinti a mindennapi életben fontos és alkalmazható gazdasági-pénzügyi és vállalkozói ismeretek és technikák elsajátíttatását.

A személyiségfejlesztésben kiemelt szerepet kap az önismeret fejlesztése, a kezdeményező- és vállalkozókészségek, illetve a felelős társadalmi magatartás kialakítása, egy koherens értékrendszerre épülő világkép formálása, valamint az állampolgári szerepre történő felkészítés. Ez utóbbi nevelési feladat magában foglalja a demokrácia gyakorlásához szükséges képességek fejlesztését, a jogok és a kötelességek tudatosítását. A személyiségfejlesztés minden vonatkozásában meghatározó az iskola arculata, hagyományai, belső környezete és légköre.
A kerettantervek alapján megvalósuló pedagógiai folyamat köti össze a tanulók teljesítményében tükröződő általános iskolai nevelést és oktatást, illetve az érettségi és felvételi követelményekben, továbbá az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott igényeket. A kerettanterv rendszerbe foglalja mindazon készségek, képességek fejlesztését biztosító további tantárgyi lehetőségeket, amelyek megalapozzák a szakképzésben, illetve a felsőoktatásban való eredményes részvétel mellett a későbbi munkába állást és a munkában való tartós megfelelés komplex követelményeinek teljesítését.

Kerettantervi ajánlás a tantárgyak követelményének teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A szakközépiskolák 9–12. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

<table>
<tr><th rowspan="2">Tantárgy</th><th colspan="4">Éves óraszámok évfolyamonként</th></tr>
<tr><th>9.</th><th>10.</th><th>11.</th><th>12.</th></tr>
<tr><td>Magyar nyelv és irodalom</td><td>148</td><td>148</td><td>148</td><td>128</td></tr>
<tr><td>Történelem és társadalmi ismeretek</td><td>74</td><td>74</td><td>74</td><td>96</td></tr>
<tr><td>Társadalomismeret és etika</td><td></td><td></td><td>37</td><td></td></tr>
<tr><td>Idegen nyelv</td><td>111</td><td>111</td><td>111</td><td>96</td></tr>
<tr><td>Matematika</td><td>111</td><td>111</td><td>111</td><td>96</td></tr>
<tr><td>Ének-zene</td><td>37</td><td>37</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Rajz és vizuális kultúra</td><td></td><td></td><td>37</td><td>32</td></tr>
<tr><td>Osztályfőnöki</td><td>37</td><td>37</td><td>37</td><td>32</td></tr>
<tr><td>Testnevelés és sport</td><td>92,5</td><td>92,5</td><td>92,5</td><td>80</td></tr>
<tr><td>Fizika</td><td rowspan="4">185</td><td rowspan="4">185</td><td rowspan="4">74</td><td rowspan="4">64</td></tr>
<tr><td>Földrajz</td></tr>
<tr><td>Biológia</td></tr>
<tr><td>Kémia</td></tr>
<tr><td>Informatika</td><td>37</td><td>37</td><td>74</td><td>64</td></tr>
<tr><td>Szakmai orientáció</td><td>185</td><td>185</td><td>–</td><td>–</td></tr>
</table>

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként			
	9.	10.	11.	12.
Szakmacsoportos alapozó oktatás	–	–	296	256
Szabadon tervezhető	–	–	18,5	16
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**	**1017,5**	**1110**	**960**

Megjegyzések:
A fizika, a kémia, a biológia és a földrajz óraszámait az iskola helyi tanterve határozza meg úgy, hogy ezek oktatására a két évfolyamon összesen legalább fizikából heti négy órát; biológiából heti négy órát; kémiából heti három órát; földünk és környezetünkre heti három órát kell fordítani.

A Nat műveltségterületeinek megjelenése a gimnázium 9–10. évfolyam tantárgyi rendszerében

A Nat műveltségi területei	Tantárgyak
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom (dráma)
Élő idegen nyelv	Idegen nyelv
Matematika	Matematika
Ember és társadalom	Történelem Társadalomismeret és etika
Ember a természetben	Fizika Biológia és egészségtan Kémia
Földünk – környezetünk	Földrajz
Művészetek	Magyar nyelv és irodalom (dráma) Ének-zene Rajz és vizuális kultúra Testnevelés és sport (tánc)
Informatika	Informatika
Életvitel és gyakorlati ismeretek	Fizika Kémia Biológia és egészségtan Osztályfőnöki Testnevelés és sport
Testnevelés és sport	Testnevelés és sport (tánc)

Szakmai orientáció és szakmacsoportos alapozó oktatás
A szakmai előkészítő, szakmai alapozó oktatás lehetőséget nyújt a kiválasztott szakmacsoport közös szakmai elméleti és gyakorlati ismereteinek elsajátítására, készségek, képességek fejlesztésére, az érettségire való felkészülésre, a pályaválasztási döntés, illetve a szakirányú felsőfokú továbbtanulás előkészítésére és az érettségi utáni szakképzés megalapozására. A helyi pedagógiai programokban a szakközépiskolák meghatározhatják, hogy kívánnak-e szakmai orientációt, és szakmacsoportos alapozó oktatást folytatni. Ha pedagógiai programjukba nem építenek be szakmai előkészítő, szakmai alapozó oktatást, akkor megnövelhető a szabadon tervezhető tanulói foglalkozások helyi óraszáma. Ha ilyen oktatást folytatnak, akkor a kerettantervi időkeret, illetve arányok szerint kell elkészíteniük helyi pedagógiai programjukat.
A szakmai előkészítő, szakmacsoportos alapozó oktatás tartalmát, követelményeit a szakképző iskolák helyi tanterveikben határozzák meg az alábbiak együttes figyelembevételével:

a) az érettségi vizsgakövetelmények,
b) az OKJ szakképesítések központi programjai,
c) a szakmai orientáció és a szakmacsoportos alapozó oktatás kerettantervi programjai, illetve ezek követelményei.

Szakmai orientáció	9. évfolyam összóraszáma: 185
	10. évfolyam összóraszáma: 185
Szakmacsoportos alapozó oktatás	11. évfolyam összóraszáma: 296
	12. évfolyam összóraszáma: 256

Szakmai orientáció	Éves óraszámok évfolyamonként	
	9.	10.
Elmélet	37–111	0–111
Gyakorlat	74–148	74–185
Összesen	185	185

Szakmacsoportos alapozó oktatás	Éves óraszámok évfolyamonként	
	11.	12.
Elmélet	111–296	64–256
Gyakorlat	0–185	0–192
Összesen	296	256

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A magyar nyelv és irodalom tantárgy biztos és állandó értékeket és a jelenben alakuló, változó kultúrát közvetít. Tartalommal tölti meg és erősíti a nemzeti nyelvi és kulturális identitást, felkelti a minőségi megnyilatkozás iránti igényt, erősíti az etikai, erkölcsi ítélőképességet és elősegíti a jelen és a jövő egységesülő világában más kultúrák megismerését. A tanításnak *hiteles kérdések és válaszok* megfogalmazásával kell reagálnia a diákok mindennapi életvilágára. Így például azzal is számolnia kell, hogy az elektronikus információhordozók, a műholdas televíziózás, a videokultúra térhódításának közegében működik. E kihívás még előre nem látható erővel hat a könyv kulturális, információhordozó és szellemi jelentőségére. Tudnia kell azt is, hogy az ifjúsági szubkultúrán belül a zenének és a mozgóképi művészeteknek nagy szerepük van; de azt is figyelembe kell vennie, hogy a kulturális hátrány, a szegénység és az élményhiány mint nyelvi deficit jelentkezik az iskolában, valamint hogy a nyelvi manipulációt és az információ szabadságát egyaránt megtapasztalja az érintett korosztály.

Tantárgyunk feladata, hogy az iskola mindennapjaiban hatékony és meggyőző legyen egyrészt mint a tanuláshoz elengedhetetlenül szükséges önkifejezési, szövegértési, gondolkodási képességeket fejlesztő tartalmak és tevékenységek rendszere, másrészt mint az érzelmi élet gazdagítása, a személyiségfejlesztés, az értékátadás meghatározó terepe.

A magyar nyelv tantárgy feladata, hogy fejlessze a nyelvi megértés és kifejezés képességét, tudatosítsa és rendszerezze a korábban megszerzett tudást a nyelv társas, társadalmi szerepéről, a nyelv és gondolkodás viszonyáról, az anyanyelv jelenbeli és múltbeli változásairól. A középiskolát végzettektől elvárt nyelvi kultúra magában foglalja a beszédértés, a beszéd, a szövegértés és a szövegalkotás képességét és mindezek minőségi alkalmazását a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások különféle élethelyzeteiben. (Ideértve a hangzó és írott szövegek mellett az audiovizuális közlés és az IST különféle jelenségeinek ismeretét, megértését, készség szintű gyakorlati alkalmazását.) Az igényes és a kellő mértékben tudatos anyanyelvhasználat előmozdítja más élő nyelvek tanulását.

Az irodalmi műveltség elsajátítása által a diákok mindenfajta szövegnek pontosabb értőivé válhatnak. Megismerhetnek olyan élethelyzeteket, döntési szituációkat, erkölcsi dilemmákat, megoldási mintákat, magatartásformákat, értékeket, eszméket és gondolatokat, amelyek a saját életükben is érvényesíthetők. Együttérzővé válhatnak más magatartások, életformák, szociális helyzetek, meggyőződések iránt. Megismerhetik a nyelv kifejező lehetőségeit, ezáltal az anyanyelv szépségének átélt élményével gazdagodhatnak. Megszerezhetik azt a műveltségi anyagot, amely a magyar és az európai kultúra hivatkozási alapja. Megismerhetnek más alternatívát a tömegkultúra mellett, modellt az igényes önművelésre. Igényesebbé válhatnak abban, hogyan tegyenek föl kérdéseket, mennyire mélyen és pontosan fogalmazzanak meg problémákat. Az irodalmi recepció tényezőinek tudatosítása, az irodalom megítélésében, befogadásában megjelenő többféle nézőpont megismerése révén az irodalmat, mint a mindennapokban, a különféle személyiségek látókörének, attitűdjének stb. megfelelően változó jelenséget érthetik és fogadhatják be. Képessé válhatnak ezáltal az önálló véleményformálásra, kánonok, értékek személyes megítélésére, a tudatos olvasmányválasztásra.
Tantárgyaink céljai és feladatai között – egy olyan világban, ahol a „szót értés” jelentősége ugrásszerűen megnőtt a személyes kapcsolatokban, a munkavállalásban, az érvényesülésben – kiemelten szerepel, hogy az iskola esélyt nyújtson a diákoknak arra, hogy sikeressé váljanak további tanulmányaikban és a munka világában. A demokráciában a politikai, közéleti, helyi önkormányzati és a civil szféra egyaránt felelős döntéseket hozó polgárokat kíván, akik artikulálni és érvényesíteni tudják érdekeiket és értékeiket, akik szellemileg-lelkileg felnőtt emberek. Tantárgyunk hatékonyan tud hozzájárulni ehhez. Célunk továbbá, hogy a diákok a 21. század információs társadalmában is megőrizzék az anyanyelv és a személyes érintkezés, a személyes gondolat semmivel sem pótolható értékét.

Megjegyzés:
A magyar nyelv és irodalom kerettanterve magyar nyelvből a 11–12. évfolyamra, irodalomból pedig a 9–12. évfolyamra kétféle tematikai-tartalmi felépítést közöl.

Fejlesztési követelmények

A beszédkészség fejlesztése, a szóbeli szövegek megértésére, értelmezésére és alkotására, a kulturált nyelvi magatartásra való fölkészítés középiskolai fokon is alapkövetelmény a magyar nyelvi és irodalmi nevelésben. Az életkornak megfelelően fejlett kommunikáció minden beszédhelyzetben a beszédpartnerekkel való együttműködés képességét jelenti, a másként vélekedők álláspontjának felfogását, tiszteletét, a saját vélemény megvédését, illetve korrigálását. Feltételezi a kommunikációs zavarok fölismerését és képességet feloldásukra, kritikus magatartást a téves ítéletek, a manipulációs szándékok fölismerésében. A hatásos kommunikáció megkívánja a verbális eszközök, a szöveg- és mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezés (testbeszéd) sikeres összehangolását, a megfelelő stílust és magatartást a magán- és a nyilvános kommunikáció ismeretlen helyzeteiben is. A kommunikációban való részvételhez a befogadó oldaláról elengedhetetlenül szükséges a kommunikáció pragmatikai szintű jelzéseinek megértése, értelmezése, illetve alkalmazása. A fejlesztés fontos területe a tömegkommunikációra és az audiovizuális, informatikai alapú (IST) közlésekre vonatkozó tudásanyag bővítése: az általános iskolában tanult műfajok körének kiterjesztése, az értő, kritikus befogadáson kívül önálló szövegalkotás néhány publicisztikai, audiovizuális és informatikai hátterű műfajban, a képi elemek, lehetőségek és a szöveg összekapcsolásában rejlő közlési lehetőségek kihasználásával.

A középiskola szintjének megfelelő szövegértés fejlesztésében követelmény az elemzési, szövegértelmezési jártasság színvonalának emelése a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani, pragmatikai ismeretek alkalmazásával és az elemzés kiterjesztése a szépirodalmi szövegek mellett a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti (audiovizuális, informatikai alapú) szövegek feldolgozására, értelmezésére is. Ez a tevékenység magában foglalja a szövegek nyelvi-stilisztikai, retorikai sajátosságainak értelmezését, jelentés-szerkezetük, gondolatmenetük feltárását, a szöveg szó szerinti és mögöttes jelentésének értelmezését, a szöveg vizuális megjelenítéséből, a szöveges és vizuális, audiovizuális elemek kapcsolatából adódó jelentésrétegeinek, többletjelentéseinek feltárását. A szövegértésnek ki kell terjednie a szövegek közti kapcsolatok vizsgálatára, az azonos problémák különböző megközelítéseinek, a különféle műértelmezéseknek az összehasonlítására és a velük kapcsolatos önálló állásfoglalásra.

A szövegalkotás folyamatos fejlesztése a szabatos fogalmazás követelményén kívül a személyiséget kifejező, egyéni stílus bátorítását is jelenti. A szövegértés és -alkotás képessége ezen a fokon kiterjed az egyén magánéletének és társas-társadalmi életének minden szóbeli és írásbeli megnyilatkozására valamennyi kommunikációs funkcióban (tájékoztató-ábrázoló, kifejező, meggyőző, felhívó, kapcsolatteremtő és -tartó). A korábban is gyakorolt közlésformák (elbeszélés, leírás, jellemzés) folyamatos fejlesztésén túl kiemelkedően fontos, hogy kellő gyakorlatot szerezzenek a diákok az érvelés technikájában szóban és írásban egyaránt. Továbbra is fontos sokféle lehetőség biztosítása a kreatív szövegalkotó tevékenységre, például személyes élmények, belső képek fölidézésére, a szöveg játékos átalakítására, újságműfajok művelésére, valamint hosszabb fölkészülést igénylő (pl. digitális elemeket, multimédiás eszközöket is használó) tanulmány, pályázat alkotására. A változatos szövegelemző eljárások önálló használata biztosítja a művek gondolati, erkölcsi, esztétikai jellemzőinek egyre teljesebb megértését, a fejlett kifejezőképesség pedig a következtetések szabatos, az egyéni véleményt, élményt is kifejező bemutatását.

A tanulási képesség fejlesztésének fontos területe a kapcsolatteremtés és az együttműködés képességének alakítása a társakkal, a szöveggel; a nyelvhasználat, a gondolkodás, a viselkedés és érzelemkifejezés összefüggéseinek megértése. Feladata másrészt a kognitív képességek tevékenységekben való alakítása: a történeti gondolkodás, a problémamegoldó gondolkodás, a jelentésszintekre vonatkozó szövegelemzési eljárások, az indukció és dedukció, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásainak alkalmazása. Szorosan összefügg ezzel a rendszeres könyvtári munka, a különféle (pl. informatikai technológiákra épülő) információhordozók használata, annak a képességnek elsajátítása, hogy kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal igazodjanak el az információk világában; értelmesen és értékteremtően tudjanak élni az önképzés lehetőségeivel.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete középiskolai fokon alapkövetelményként a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló fölismerését, a tanultak tudatos alkalmazását jelenti. Ezt kiegészíti a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról szerzett tudás. Ezek az ismeretek alapozzák meg a nyelvi normákhoz való tudatos alkalmazkodást, a nyelvhelyességi kérdések felelős megítélését, az aktív nyelvművelésben való részvételt, a saját nyelvi teljesítmény tökéletesítését. Az anyanyelvi műveltség fontos összetevője a tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól; a magyar nyelv és a magyar művelődés elválaszthatatlan kapcsolatának tudatosodása és élményi átélése. A tanulmányoknak ezen a fokán valódi lehetőség nyílik az anyanyelvi ismeretek tudatos fölhasználására az idegen nyelvek tanulásában.

Az irodalom és az olvasó kapcsolatában változatlan követelmény annak magasabb szinten való megértése, hogy milyen élményeket, érzelmeket, jelentéseket közvetít az irodalom az egyének és a közösség számára. Változatlanul igény az irodalomtanítás élményszerűsége, a kapcsolatteremtés a tananyag és a tanulók személyes életproblémái között, az irodalmi élményeknek nemcsak tárgyszerű, hanem kreatív, játékos feldolgozása is. Középiskolai fokon elvárható a művek tágabb kontextusban látása, például egy-egy téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása. Annak vizsgálata, milyen hatása és olvasatai voltak a műnek a maga korában, mik az érintkezési pontjai a kortársak műveivel, milyen a megítélése az utókorban. Hozzátartozik ehhez a teljesebb irodalomtudáshoz a magyar irodalom néhány jelentős témájának, kapcsolódási pontjának fölismerése eltérő világlátású, szemléletű művekben, például élet és halál, szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezet, barátság, szerelem, nemzeti hagyományok, érzelmi-szellemi kötődések, magyarság és európaiság témakörében.

Az irodalmi műveltség elsajátítása több összetevőből áll. Mindenekelőtt képesség a művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai elemeinek megértésére, megfogalmazására a tanult fogalmak használatával szóban és írásban. E tudás része az irodalom folytonosságának és változó jellegének fölismerése, tájékozottság a magyar irodalom történetében, a magyar és az európai irodalom néhány kapcsolódási pontjában. De idetartozik az alapvető korstílusok és műfajok ismerete, néhány klasszikus magyar író, költő pályaképének, életútja fontosabb állomásainak, illetve más alkotók írói portréjának önálló bemutatása. Az irodalmi tanulmányok fontos kiegészítője a folyamatos tájékozódás a nevezetes emlékhelyekről, különösen a régió, a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.

Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai érzékenység a felnőttkor küszöbére ért ember meghatározó tulajdonsága. E téren a magyar nyelvi és irodalmi tanulmányokra jelentős szerep hárul a logikus gondolkodás képességének növelésében és az önismeret, az önkritikai érzék folyamatos fejlesztésében. Az irodalmi művek feldolgozásában a véleményeknek teret adó megbeszélés növeli a fogékonyságot az igazságra, a megértésre, az együttérzésre mint értékre, segítheti az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogását, ráhangolhat a pozitív érzelmekre, a derűre, a szépségre.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömegkommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában.

Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben.

Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs és audiovizuális műfajok alkotására szóban és írásban, a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével (diákújság vagy más szerkesztése).

Az irodalmi művekben, illetve az órai megbeszélésben észlelt kommunikációs zavaroknak, majd ezek okainak felismerése és törekvés a feloldásukra.

Az irodalmi művek szereplőinek magatartásában érzékelhető manipulációs szándékok felismerése.

A szereplők testbeszédének (nem nyelvi kifejezőeszközeinek) értelmezése a színpad és a film világában.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A szöveg makro- és mikroszerkezetének, az egész és rész viszonyának vizsgálata szakmai-tudományos, publicisztikai és szépirodalmi művekben, az audiovizuális és informatikai alapú média különböző műfajaiban.

Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és a kommunikációs helyzetből, illetve a szöveg sajátos szervezettségéből adódó többletjelentéseinek tudatos megkülönböztetése.

Legalább egy mű elemző bemutatása során különböző műértelmezések összevetése egymással és az értelmezett művel.

Gyakorlatok a köznyelvitől elütő (például régies, elliptikus, bonyolult mondatszerkezetű) szövegek megértésére.

3. Írás, szövegalkotás

Szövegátalakítás hangnem- és szempontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.

A kommunikációs helyzetnek (ki, kinek, milyen céllal, milyen formában) megfelelő szabatos szövegalkotás a felépítés, tagoltság, kifejtettség, tartalmasság, koherencia, kifejezésmód és a műfaj figyelembevételével különféle témákban.

A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli megnyilatkozás a személyes érintettség kifejezésével.

Különböző nézőpontú értékelések érveinek összevetése alapján önálló állásfoglalás különféle műfajokban, például glossza, recenzió, könyvajánlás, kiselőadás formájában.

Kreatív gyakorlatok az „alkotótárs" helyzetéből, művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, jelenetek előadása hangnemváltással, egy-egy versszak írása kötött formában, befejezésváltozatok alkotása, történetátírás új nézőpontból, hiányzó szövegrészek beírása, szakaszok, illetve sorok rendjének újraalkotása.

Szereplők – drámai szituációhoz kötődő – feltételezhető gondolatainak megfogalmazása.

Rendezői utasítás írása egy-egy jelenethez: színpadkép, színpadi mozgás, díszlet, jelmez.

Vizuális elemek (kiemelések, betűtípusok, színek, illusztrációk) tudatos alkalmazása az írott nyelvben (pl. beszámoló, portfólió, informatikai hátterű szövegek, különféle publicisztikai műfajok stb.).

4. A tanulási képesség fejlesztése

Gyakorlottság a jegyzet- és vázlatkészítésben írott szövegről, előadásról.

Irodalmi és köznapi témákban ismeretterjesztő, értekező szövegek feldolgozása, az adatok rendszerezése önállóan vagy csoportmunkával.

Az iskolában tanult anyag kibővítése önálló könyvtári kutatással, különböző típusú dokumentumok (könyv, folyóirat, video, multimédia, CD) kiválasztása, értékelése és felhasználása megadott vagy választott témában.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi szintek szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi szintű megnevezése, az ismeretek önálló felhasználása értelmezési és fogalmazási feladatokban. Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése.

Különféle tartalmú publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati (pl. digitális) szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak, vizuális megjelenítésének bemutatásával.

A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele.

A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.

A helyesírás értelemtükröztető lehetőségeinek ismerete és felhasználása.

A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése és igényes alkalmazásuk különféle szövegek értelmezésében, felolvasásában, memoriterek előadásában.

6. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról

Az irodalom mint valóságmodell és teremtett világ.

Néhány példa ismerete a jelentés és a hatás történeti feltételezettségéről és változásairól, a befogadás és a jelentésadás történetiségéből.

Tapasztalatszerzés az európai és a magyar irodalom két nagy forrása, a görög-római antikvitás és a Biblia utóéletéről, hatásáról, a közös hagyományban utalási rendszerként való továbbéléséről.

Bizonyos toposzok, archetípusok, vándormotívumok fölismerése, a tanult művek elhelyezése motivikus kontextusban (például évszakok, sziget, hegy, kert, tűz, utazás).

Epikai művekben az idő- és eseményszerkezet fölismerése; a cselekményszálak szétválasztása több szálon futó cselekmény esetében; eseményszerkezet és szövegszerkezet (fabula és szüzsé) viszonyának vizsgálata.

A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, a nézőpontok érzékelése, az elbeszélő nézőpont, a beszédhelyzet (látókör) azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben.

Az előreutalások és késleltetések fölismerése, szerepük megfogalmazása.

A leírások funkciójának értelmezése, a jellemzés eszközeinek azonosítása.

Lírai művekben a költő életrajzi alakja és a versben megszólaló „én" megkülönböztetése.

A vers beszédhelyzetének, a megszólító és megszólított viszonyának bemutatása.

A lírai kompozícó néhány meghatározó elemének (például beszédhelyzet, időszerkezet, logikai szerkezet, refrén) azonosítása.
A lírai költemény hangnemének, műfajának, verstípusának megnevezése.
A versritmus és a rímelés jellegének és hangulati hatásának, valamint néhány alapvető versformának az ismerete; a tanult művekben a szöveghangzás szerepének fölismerése.
A dráma műnemének, sajátosságainak meghatározása; a cselekmény elemeinek és szerkezetének bemutatása; szövegtípusok azonosítása a drámában.
Idő-, tér- és cselekménykezelés fölismerése a tanult drámákban; párhuzamos jelenetek, az epikai és drámai cselekményszervezés és az időkezelés összevetése.
A tragédia, a tragikus hős meghatározása, jellemzése.
A drámai konfliktus, az akció és dikció, az írott mű és az előadás viszonyának bemutatása.
A dráma és a színház kapcsolatának, kölcsönhatásának jellemzése az európai színház- és színjátszástörténet néhány nagy korszakában.
Irodalmi és művelődéstörténeti ismeretek alapján tájékozódás az irodalom kronológiájában és földrajzában.
Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölidézése az alkotók életrajzából.
Korokhoz kötődő témák, problémák meglátása a tanult irodalmi művekben és értekező prózai alkotásokban.
Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében.
Kapcsolatok fölismerése az európai irodalom kezdetei és későbbi magyar irodalmi alkotások között.
Kortársi kapcsolatok, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggések fölfedezése a tárgyalt művekben.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Az irodalom önmegértést, önértelmezést elősegítő funkciójáról való tapasztalat felhasználása.
A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása.
Az eltérő és egymással szembesülő igazságok, egyazon kérdésre adott különböző magatartásválaszok jellemzése.
Állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendjéről.
Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
A tömegkommunikáció	A kommunikációs folyamat tényezőinek és funkcióinak áttekintése. Az újságbeli, a rádiós és televíziós, digitális (IST alapú) információközvetítés meghatározó műfajai, ezek nyelvi kifejezési formáinak, hatáskeltő eszközeinek, képi eszközeinek azonos és különböző jellemvonásai.
A nyelvtani szintek grammatikája	Hangtani ismeretek: magyar hangállomány, hangtörvények; alaktan: szóelemek, szótő, képző, jel, rag – kapcsolódásuk és változataik; szófajtan: a szófaj fogalma és a szófaji rendszer; mondattan: a mondatok osztályozása, a szintagmák, egyszerű és összetett mondat; jelentéstan: hangalak és jelentés viszonya a nyelvi szinteken.
A szöveg szerkezete és szintaktikai szintje	A szöveg és a mondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe. A mondat szórendjének összefüggése a szövegbe ágyazottsággal, aktuális tagolása.
A szöveg jelentése	A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai eszközök szerepe a szöveg jelentésében.

Témakörök	Tartalmak
Helyesírás	A szöveg központozása. A magyar helyesírás alapelvei.
Könyv- és könyvtárhasználat	Témafeldolgozás különböző – verbális és audiovizuális elektronikus és digitális – információhordozók felhasználásával.

Fogalmak
A tömegkommunikáció tájékoztató, véleményformáló, ismeretterjesztő műfajai: cikk, glossza, recenzió, kritika, kommentár, interjú, riport.
Szöveg, szövegegységek: bekezdés, tömb, szakasz; szövegkohézió (lineáris, globális); szövegkapcsoló elemek: kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautaló kapcsolatok, egyeztetés a szövegben; a hiány összetartó szerepe; jelentésrétegek, témahálózat, tételmondat, kulcsszó; kötött és kommunikatív (szabad) szórend, aktuális tagolás: ismert és újságoló rész (téma, réma); szövegfonetikai, vizuális eszközök.
Központozás: gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző, idézőjel szerepe.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Szerző – mű – befogadó	Műelemzés és műértelmezés verses és prózai művek kreatív feldolgozásával.
Mítosz és irodalom	Mitológiai történetek. Jellemző részletek az Iliászból vagy az Odüsszeiából.
Az antikvitás irodalma	Szemelvények a görög és a római lírából (legalább négy mű). A görög dráma: Szophoklész egy drámája. Antik témák, alakok továbbélése az irodalomban, filmen és a képzőművészetekben (archetípusok, archetipikus helyzetek, mitológiai és irodalmi adaptációk, átiratok, intertextualitás, reflexív megnyilatkozások ismerete, felfedezése).
A Biblia és hatása az irodalomra	Részletek az Ó- és Újszövetségből. Bibliai témák és műfajok továbbélése az európai és a magyar irodalomban, képzőművészetekben, filmen (pl. bibliai archetípusok, a kétszintes világkép megjelenései, az apokalipszis motívuma, bibliai parafrázisok, adaptációk stb.).
A középkor irodalma	Legalább öt szemelvény tematikai és műfaji változatosságban az európai és a magyar középkor irodalmából (himnuszok, legendák).
Portrék, verses és prózai alkotások az európai és a magyar reneszánsz irodalomból	Balassi Bálint költői portréja. Néhány mű, részlet a magyarországi udvari reneszánsz és a reformáció irodalmából.
Portrék a magyar barokk irodalomból	Zrínyi Miklós és a barokk eposz látásmódja.
Az európai színház történetéből	Shakespeare drámái, legalább egy mű feldolgozásával. A francia klasszicista dráma jellemző vonásai (pl. Molière).

Fogalmak
Művelődéstörténeti korszak, korstílus, antikvitás, középkor, humanizmus, reneszánsz, reformáció, barokk; mítosz; testamentum, evangélium, prófécia, példázat, zsoltár, eposz, eposzi kellék, legenda, trubadúrköltészet, novella, históriás ének, széphistória, fikció, fiktív levél; ciklus; drámai műnem, késleltetés, katarzis, kardal, hármas egység; allegorikus ábrázolás, alakzat, gondolatritmus, körmondat, ütemhangsúlyos verselés, Balassi-strófa, időmértékes verselés, jambus, trocheus, daktilus, anapesztus, spondeus; értelmezés.

Memoriter
Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább három vers, egy 10–15 soros prózarészlet vagy egy drámarészlet); az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek
Néhány történet az antik mitológiából és a Bibliából; jellemző részletek az Iliászból vagy az Odüsszeiából; Janus Pannonius egy-két verse; Balassi Bálint: Egy katonaének és még két vers; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem – néhány részlet; Szophoklész, Shakespeare, Molière egy-egy drámája vagy drámarészlete.

A továbbhaladás feltételei

Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat. A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő fogalmazás. A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeikről és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás, kritikus magatartás befogadásukban. Az irodalom és az olvasó kapcsolatában a sajátos kommunikációs viszony fölismerése.

Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján. A szöveg szerkezetének, témahálózatának fölismerése. Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és többletjelentésének megkülönböztetése. A szövegfonetikai eszközök és pragmatikai szintű jelzések szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében. Szabatos, világos fogalmazás: a kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegfelépítés. Vizuális kifejező elemek alkalmazása írott és digitális szövegekben. A művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából.

A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség. Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról. Könyvtárhasználati tájékozottság.
Epikai, drámai, lírai formák és a tanult műfajok azonosítása. Az epikai művekben a szereplők és a köztük levő viszony jellemzése, a drámai művekben az idő-, tér- és cselekményszerkezet bemutatása. A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, az elbeszélői nézőpont, a beszédhelyzet értelmezése. A lírai kompozíció néhány meghatározó elemének (beszédhelyzet, verselés, ismétlődés) megnevezése. Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete. Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet fölidézése az alkotók életrajzából. Kapcsolatok fölidézése az európai irodalom kezdetei és a későbbi magyar irodalmi alkotások között.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata.

A stílusváltás képességének bizonyítása változatos témájú és műfajú szóbeli megnyilatkozással különböző kommunikációs helyzetekben.

Saját szöveg előadása a tanult beszédtechnikai, kommunikációs és retorikai ismeretek fölhasználásával iskolai, órai kommunikációs helyzetekben.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, a megértés visszaigazolása, a saját és az eltérő vélemény összevetése.

Közéleti írásbeli és szóbeli kommunikáció irodalmi értékű mintáinak tanulmányozása, értékelése.

2. Olvasás, írott szöveg megértés

A szövegelemzés módszereinek gazdagítása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával.

Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése.

Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése.

Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve mai olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és e különbség megfogalmazása néhány könnyebben átlátható példában.

A kifejezésmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása néhány tanult irodalmi mű szövegének részleteiben.

3. Írás, szövegalkotás

Az érvelés technikájának tudatos alkalmazása irodalmi beszámolókban, mindennapi kérdések megválaszolásában szóban és írásban.

Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás (kézi és digitális) e műfajokban.

Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).

Egyszerűbb értekezés készítése valamilyen eszmetörténeti, stílustörténeti vagy egy-egy korszak művészeti-irodalmi életére vonatkozó kérdésről.
Önálló műelemzés készítése előre megadott szempont szerint.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Különféle tantárgyak feladatainak megoldása változatos közlésformákban és szövegfajtákkal: definíció, magyarázat, kifejtés, osztályozás, összefoglalás.
Az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az Internet (audiovizuális csatornák, IST) kínálta lehetőségekkel.
A megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása.
Az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközkészletének használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja.
Közéleti és hivatalos írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése és értékelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezésmód, retorikai eszközök használata).
Az érvelés technikájának ismerete és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei.
A retorikai hatásának értelmezése, értékelése szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban. A szöveg vizuális összetevőinek értelmezése különféle digitális, informatikai alapú műfajokban. A helyesírási ismeretek kibővítése: a tanulmányokban előforduló nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak helyesírása.

6. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról

Ismeretek szerzése és megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról, a szerző, a mű, az olvasó történetileg változó kapcsolatáról, az irodalom és az olvasóközönség történeti alakulásáról.
Néhány alapmű kortársi és utókori hatásának, olvasatainak önálló ismertetése.
A korabeli társművészetekkel való kapcsolatok, párhuzamok néhány alapvető példájának bemutatása.
Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben.
A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok szemléleti és stiláris sajátosságainak bemutatása az elsajátított fogalmak alkalmazásával.
Az olvasott művek elhelyezése különféle kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában.
A tanult epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása különböző szövegelemző eljárásokkal, műfajelméleti ismeretek alkalmazásával.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

A tanult epikus és drámai művekben a szereplők rendszerének, társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása.
A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták azonosítása.
Az értékrend és a beszédmód összefüggéseinek vizsgálata.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Nyelvváltozatok	Rétegzettség és norma a nyelvhasználatban. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái, tartalmi és magatartásbeli követelményei. A stílusrétegek. A magán- és a nyilvános élőszóbeli és írott kommunikáció, a dialogikus és a monologikus forma különbsége. A digitális, informatikai alapú szövegek stílusrétegei.

Témakörök	Tartalmak
Alapvető retorikai ismeretek	Az érvelés technikája; érvek, ellenérvek felsorakoztatása, a cáfolat módszerei. A hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegműfajokban, az audiovizuális és multimédiás közlés különböző formáiban.
Szövegtípusok	Elbeszélés, leírás, levél műfaji jellemzőinek összefoglalása és rendszerezése. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban. Az értekezés, tanulmány, pályázat kidolgozásának állomásai, stiláris követelményei. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.
Helyesírás	A nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak írásmódja.
Könyv- és könyvtárhasználat	A könyvtári katalógusok, számítógépes adatbázisok, az internet szerepe az információszerzésben, témák feldolgozásában. A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.

Fogalmak
Nyelvi norma, nyelvváltozatok, a nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: standard, köznyelv, nyelvjárás, regionális köznyelv.
Csoportnyelvek, hobbinyelvek.
Retorika: szónoklat, alkalmi beszéd, meggyőző szövegműfajok; érvelés: tétel (állítás), érv, ellenérv, cáfolat.
Szövegtípus, szövegfajta; definíció, magyarázat, kisértekezés, értekezés, tanulmány, pályázat, referátum, előadás; hivatalos levél, meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.

IRODALOM

Témakörök	Tartalom
Írók, költők, irányzatok	Néhány szerző és irányzat az európai és a magyar felvilágosodás korából. Csokonai Vitéz Mihály és Berzsenyi Dániel alkotói portréja.
Katona József	Bánk bán – műelemzés és értelmezés. A mű utóélete.
Romantika a világirodalomban	Néhány epikai mű vagy műrészlet, két-három vers a 19. század világirodalmából.
A magyar romantika irodalma	Kölcsey Ferenc alkotói portréja, Hymnus és három verse, részletek értekező prózájából.
Három portré	Vörösmarty Mihály alkotói portréja: Csongor és Tünde, Szózat és négy vers. Jókai Mór egy regényének vagy három-négy novellájának részletes feldolgozása.
Petőfi Sándor	Jellemző műfajok, témák Petőfi életművében, teljes művek és részletek feldolgozásával, legalább tíz mű a korábban tanultakkal együtt.
Arany János	Jellemző műfajok, korszakok az életműben, legalább tíz műve a korábban tanultakkal együtt.

Fogalmak
Klasszicizmus, felvilágosodás, rokokó, szentimentalizmus, romantika; nyelvújítás; komikus eposz, rapszódia, románc, regénytípusok: kaland-, levél-, utazó-, tézis- és történelmi regény, verses regény; idő- és értékszembesítő verstípus; irónia, groteszk, pátosz, retorizáltság, műfajkeveredés; klasszikus strófaszerkezetek: aszklepiadeszi, alkaioszi, szapphói; szimultán verselés.

Memoriter
Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább három vers, egy 10–15 soros prózarészlet vagy egy drámarészlet); az idézet célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek
Berzsenyi Dániel: A közelítő tél és még két műve; Csokonai Vitéz Mihály legalább három műve; Katona József: Bánk bán; Kölcsey Ferenc: Hymnus és egy verse, részletek értekező prózájából; Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Szózat, A vén cigány és további két verse; Petőfi Sándor: Az apostol, A helység kalapácsa és öt lírai verse. Arany János: Toldi estéje és még hat verse, köztük legalább két ballada; Jókai Mór: Az arany ember vagy más regény, vagy három-négy novella; legalább két epikai mű vagy műrészlet a 19. század első felének világirodalmából, például Hugo, Balzac, Stendhal, Dickens, Hoffmann, Puskin műveiből.

A továbbhaladás feltételei

A szöveg megértését biztosító néma olvasás, szöveghű felolvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása. A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete.
Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolókban, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában. Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértekezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan. Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban. Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete. Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése. A helyesírási ismeretek kiegészítése a tanult idegen tulajdonnevek, a gyakori új idegen szavak írásmódjára vonatkozó szabályokkal.
Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása. A kifejezésmódok, stíluseszközök megfigyelése, értelmezése: a megbeszélt művek értelmezésének világos összefoglalása.
A tudásanyag megfogalmazása írásban a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról. A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása. A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyszerű ismertetése.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is. Kommunikációs zavarok felfedezése, elhárítása.
A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezésmód, a teljes értékű szóbeli és írásbeli kommunikáció érdekében megalapozott döntés nyelvhelyességi, stilisztikai, retorikai kérdésekben.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai – írott, audiovizuális, digitális környezetben megjelenő – szövegek, metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése. Manipulációs szándékok, technikák felfedezése.
Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a vizuális megformáltság, a kifejtettség és információs gazdagság fölismerése, értékelése.
20. századi művek olvasásában, megbeszélésében újfajta befogadói magatartás kialakítása, saját olvasatok indoklása.
Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempont követésével szóban és írásban.
Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között; az ilyen alkotások értelmezési szintjeinek kibontása.

3. Írás, szövegalkotás

Képesség a fogalomhasználat szempontjából is szabatos, igényes kifejezésmód és a szemléletes, egyéni stílus ötvözésére.

A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, kisértekezés, audiovizuális, multimédiás műfajok.

Lényegre törő, világos fölépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében (pl. digitális formában, multimédiás kiegészítésekkel).

Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stiláris lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stiláris különbségének figyelembevételével.

Önálló műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról többféle elemzési szempont alkalmazásával.

Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli (pl. prezentáció) bemutatása különböző nézőpontból, illetve különféle címzetteknek.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között a szöveg értelmezési szintjeinek kibontásával.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az analizáló, jelentésfeltáró és a szöveget egybelátó (holisztikus) szövegelemzési eljárások alkalmazása szakmai-tudományos, ismeretterjesztő, publicisztikai, közéleti (pl. audiovizuális, digitális) szövegek jelentésének értelmezésében.

Szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezése, a hibák önálló javítása.

A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése.

Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom – audiovizuális, digitális források – alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás, prezentáció formájában.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A tanult jelentéstani, stilisztikai, a szöveg vizuális megjelenésével kapcsolatos jelenségek önálló alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében.

Szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek földolgozása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.).

A konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértése.

Jelentéstani és stilisztikai tanulmányok hasznosítása az egyéni szókincs gazdagításában, a témának, a címzettnek, a műfajnak megfelelő árnyalt kifejezésmód továbbfejlesztésében.

A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.

6. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról

A hagyományos műnemi és műfaji keretek átalakulásának, megszűnésének megfigyelése, megnevezése és értelmezése: új regénytípusok és regényszerkezetek, a tárgyias líra, az összetett hangneműség, a groteszk és az irónia szerepe.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.

A magyar és az európai hagyományok és a modernség együtthatásának, egyedi megjelenési formáinak észrevétele, megnevezése az életművekben, az egyes alkotásokban.

Stílusirányzatok jellemző, esetleg mozgalomszerű vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).

Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.

Az irodalom határterületeihez tartozó alkotások (lektűr, ponyva) jellegzetességeinek megismerése. A szórakoztató film és művészfilm elkülönítése.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Jellemző hőstípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (szerelem, megbocsátás, felnőtté válás, bűn, bűnhődés, hazugság, kiszolgáltatottság stb.), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.

Az emberi kapcsolatok mikrotörténéseinek, a kapcsolatok szociális tartalmainak érzékelése, felfogása, értékelése.

Annak megvitatása, indoklása, hogy a különféle alkatoknak, magatartásformáknak, világlátásnak milyen szerepe van az életművek alakításában.
Világlátási, társadalomkritikai, filozófiai hatások megfigyelése az életművekben, egyes alkotásokban, a lehetséges értelmezések mérlegelése, összevetése, a különbségek megfogalmazása.
Az értékek átrendeződésének, az értékkeresés és értékválság folyamatának megfigyelése, értelmezése és egy vagy több mű alapján következtetések megfogalmazása.
A tárgyalt korszak stílusirányzati sokszínűségének bizonyítása; az egyes irányzatok egymás mellett éléséből néhány következtetés megfogalmazása.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban	A jelentéstan mint a stilisztika alapja: a szavak jelentésének szerkezete, jelentéselemek; a hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező. Motivált és motiválatlan szavak. Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték. Nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok a mindennapi nyelvhasználatban. Az egyéni kifejezés formái a különféle szakmai-tudományos, közéleti, publicisztikai, társalgási stílusrétegekben. A szöveg vizuális megformálása mint stíluselem. Az illusztrációk stílushatása, stílusértéke.
Szépirodalmi stílus	Hangszimbolika, ritmusjelenségek. A szóképek (trópusok) nyelvi szempontból. Alakzatok (figurák), az ismétlődés különféle formái a hangzás, a szóhasználat, a mondat és a szöveg szintjén. Egyéb stíluseszközök a szóhasználatban, a mondat- és a szövegalkotásban.
Helyesírás	A helyesírás értelemtükröztető és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban és egyéb szövegekben.

Fogalmak
Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály; denotatív, konnotatív jelentés; motiváltság, motiválatlanság; stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték; metaforizáció.
Szóképek: metafora, hasonlat, metonímia, összetett költői kép; alakzatok: kötőszóhiány, ismétlődés; mondatstilisztikai eszközök: verbális stílus, nominális stílus, hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, áthajlás, figura etimologica, eufemizmus, evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Madách Imre	Az ember tragédiája – műelemzés, értelmezés, a mű utóélete (recepciója).
Világirodalom – szépprózа, líra, dráma	Művek, műrészletek a 19. század második felének európai próza- és drámairodalmából és lírájából. Stendhal, Balzac, Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete. Csehov vagy Ibsen egy drámája; egy-egy szimbolista és/vagy impresszionista lírai alkotás. A lektűr- és ponyva-irodalom megjelenési formái.
Portrék a magyar szépprózából	Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye, legalább két novellája; egy novella a századforduló novellairodalmából (pl. Krúdy, Gyula, Bródy Sándor, Petelei István stb.); Móricz Zsigmond egy regénye vagy két novellája.
Ady Endre	Jellemző témák, korszakok az életműben, legalább nyolc mű tematikai változatosságban, egy ciklus mélyebb ismerete és egy publicisztikai mű.
Portrék a Nyugat első nemzedékéből	Karinthy Frigyes három műve, köztük legalább két szépprózai alkotás; Juhász Gyula, Tóth Árpád két-két műve; egy-két mű a Nyugat szerzőitől (pl. Kaffka Margit, Csáth Géza, Füst Milán stb.).

Témakörök	Tartalmak
Babits Mihály	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább hat mű, köztük a Jónás könyve, továbbá egy esszé vagy tanulmányrészlet.
Kosztolányi Dezső	Jellemző témák, korszakok, műfajok az életműben, legalább két novella, egy regény vagy regényrészlet, öt vers és egy esszé vagy esszérészlet.
Stílusirányzatok, képek, formák	Néhány mű az európai és magyar avantgárd irányzataiból (pl. Apollinaire, Kassák Lajos).

Fogalmak
Pozitivizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, aktivizmus; hangulatlíra, szerepvers, önmegszólító verstípus, képvers; fejlődésregény, karrierregény, regényciklus, novellaciklus; drámai költemény, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, tragikomédia; esszé, karcolat; paródia, látvány, látomás, parafrázis; kevert ritmusú vers, szabad vers.

Memoriter
Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (három vers a tanultakból, egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet); az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek
Madách Imre: Az ember tragédiája; Mikszáth Kálmán egy regénye vagy kisregénye; egy novella a századforduló novellairodalmából (pl. Krúdy, Gyula, Bródy Sándor, Petelei István stb.) Móricz Zsigmond egy regénye vagy regényrészlete vagy két novellája; Ady Endre egy versciklusa és egy publicisztikai műve, valamint legalább nyolc vers az életmű többi részéből; Karinthy Frigyes két műve; Juhász Gyula, Tóth Árpád legalább két-két verse; egy-két mű a Nyugat szerzőitől, például Kaffka Margit, Csáth Géza, Füst Milán; Babits Mihály: Jónás könyve és még legalább hat mű, köztük az Esti kérdés, Balázsolás, továbbá egy esszé- vagy tanulmányrészlet; Kosztolányi Dezső legalább két novellája, egy regénye vagy regényrészlete, néhány verse, egy esszéje vagy esszérészlete; Stendhal, Balzac, Gogol, Tolsztoj vagy Dosztojevszkij egy műve vagy műrészlete; Ibsen vagy Csehov egy drámája; szerzők és művek az avantgárd magyar és világirodalmából, például Kassák Lajos, Apollinaire egy-két műve; legalább egy, a lektűr körébe sorolható mű (irodalmi alkotás vagy film).

A továbbhaladás feltételei

Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.
A 20. századi szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, indoklása.
Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kisértekezés. Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása.
A hosszabb fölkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információfeldolgozás szabályainak megtartásával.
A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek megnevezése, alkalmazása a szakmai-tudományos, szépirodalmi szövegek értelmezésében. A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben. Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról. Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása. Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével. Jellemző hőstípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).

12. évfolyam

Belépő tevékenységek

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Az egyéni, a kisközösségi, a nyilvános, a közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben és a szépirodalmi nyelvi jelenségek megítélésében, a saját nyelvi teljesítmény csiszolásában, az önkorrekcióban.

Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében: a kommunikációs funkció, előfeltevések, tudáskeret, pragmatikai jelentés stb. megítélésében.

Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyszerű megfogalmazása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Kritikai érzék különféle műfajú és témájú és megjelenésű (pl. multimédiás-digitális, audiovizuális) szövegek magvasságának, koherenciájának, szerkezeti és stiláris minőségének mérlegelő értékelésében, a szerzői előfeltevés, vélemény fölismerése, rekonstruálása.

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok alapján az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének önálló feltárása, megvitatása.

Egyszerűbb irodalomelméleti, nyelvészeti szakszövegek olvasása, földolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.

Annak alkalmazása, hogyan hat egymásra a szöveg és az olvasó világismerete (előzetes tudása, élettapasztalata, érzelmei, képzetei).

Nyitottság a jelenkori irodalmi szövegek befogadásában, megértésében a szokatlan szerkezetű, nyelvhasználatú művek, a magyar és az európai szöveghagyományt újraíró, újraértelmező művek befogadása iránt.

3. Írás, szövegalkotás

Adott vagy önállóan megnevezett probléma többoldalú megközelítése, földolgozása a tárgyalási szempontok sokfélesége közötti mérlegelés, a döntés indoklása.

Gyakorlottság az értekezés és esszé írásában, prezentáció, multimédiás szöveg alkotásában megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban és a vizuális elemek tudatos alkalmazásával.

A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismertetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés, prezentáció).

Az irodalmi és más olvasmányok széles választékát magában foglaló tájékozottság és személyes érintettség kifejezése a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelően szóban és írásban.

4. A tanulási képesség fejlesztése

A továbbtanulásra való fölkészülésként egyéni kutatómunka alapján nagyobb lélegzetű dolgozat megírása, prezentáció készítése a könyvtárhasználat, digitális források alkalmazása, szakszerű anyaggyűjtés, rendezés, kidolgozás, forrásjelölés tudásanyagának hasznosításával.

Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.

Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információforrásokban (például irodalmi adatbázisok, CD-ROM, magyar elektronikus könyvtár), irodalmi és más kérdések megvitatásához információk kiválasztása és újrarendezése.

Erkölcsi dilemma, irodalmi élmény értelmezéséhez, megvitatásához érvek felkutatása, válogatása, értékelése.

5. Ismeretek az anyanyelvről

Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, a konkrét nyelvi jelenségek helyes megítélésében.

Nyelvművelő kérdések szakszerű megválaszolása annak tudatában, hogy a nyelv jelen állapota nyelvtörténeti fejlődés eredménye, hogy a szinkrónia és diakrónia, valamint a nyelvi rétegzettség és a társadalom rétegzettsége elválaszthatatlan egymástól.

Kellő tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között. A legfontosabb nyelvemlékeink (a tihanyi alapítólevél, Halotti beszéd, Ómagyar Mária-siralom)

megismerése. Nyelvtörténeti-nyelvtudományi kézikönyvek (pl. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára – TESZ) megismerése, használata.
A magyar nyelv történeti korszakairól szerezett tudás összekapcsolása az irodalomtörténeti tanulmányokkal.
Ismeret és véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről (nyelvvédelem és nyelvművelés).
A magyar nyelv eredetéről kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányában.
A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában felelős magatartás a magyar nyelv értékeinek őrzésében, aktív védelmében.
A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra.

6. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról

Az olvasott művekben a téma, a kompozíció, a nyelvhasználat, a motívumok összefüggései; a szépirodalom nyelvének megváltozását jelző jelenségek megfigyelése.
Az elemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel.
Következtetések megfogalmazása az újonnan olvasott művek műnemi, műfaji sajátosságaiból, irányzati, egyedi stílusbeli jellemzőkből, előadásmódból, versformákból, szakszerű fogalomhasználattal.
Műnemi, poétikai stb. fogalmak változó jelentésének megfigyelése, bizonyítása a műnek, témának és a kontextusnak megfelelő alkalmazással. Az intertextualitás, reflexív önkifejezés mint a posztmodern irodalom egyik jellemzőjének felismerése, az ilyen típusú művek jelentéseinek, jelentésrétegeinek kibontása.
Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése, történeti változásainak vizsgálata. Az átirat mint jellegzetesen posztmodern irodalmi forma értékelése, értelmezése.
A művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képzőművészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.
Világszemlélet, filozófia, magatartásforma koronkénti meghatározottságai és művészi megjelenései: legalább egy korszak két művészeti ágának, tematikus és kifejezésmódbeli sajátosságainak összehasonlítása.
Az olvasott-látott művekhez kapcsolódó színházi, vizuális konvenciók alapján korok színházának és/vagy filmművészetének bemutatása.
Az irodalom határterületeihez tartozó modern kori (1945 utáni) alkotások feldolgozása, egy-két tipikus írott, digitális és filmes-audiovizuális műfaj megismerése (pl. útirajz, detektívtörténet, ellenutópia, kalandregény és -film, akciófilm, képregény, sci-fi, humoros és erotikus alkotások, dal és dalszöveg, sanzon, vicc, reklámvers, parafrázis, fantasy, szerepjáték stb.)
Az irodalom megjelenéseinek kutatása, felismerése más közegekben (pl. filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – pl. versmondás, hangoskönyv, rádiójáték, dal, megzenésített vers, daljáték –, digitális közegben – pl. internetes költészet, digitális, multimédiás kiadás, animáció); az adaptáció, a műfajcsere jelensége, jellegzetes megoldásai a posztmodern, kortárs magas művészeti és szórakoztató művekben.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Életművek, szerzői portrék ismeretének bizonyítása.
Néhány szerző (például József Attila, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály) utóéletének, hatásának megfigyelése az irodalmi hagyományban, a kortárs irodalomban, művészetben.
Jellegzetes tendenciák, magatartásformák megfigyelése, megvitatása a közelmúlt és a jelenkor problémáinak megjelenítésében.
Az irodalmi szövegek egymásrautaltságát és összekapcsolódását bizonyító kortárs irodalmi szövegek gyűjtése, megfigyelése, a rájátszás, az evokáció, intertextualitás, reflexió bizonyítása.
Annak néhány példával bizonyítása, hogy az irodalom egyrészt folyamatos, másrészt történetileg változó hagyomány.
A magyar irodalom korszakainak főbb jellemzői: tények és példák az olvasott művekből.
Alapvető kronológiai és irodalmi topográfiai tájékozottság.
Életművek és műalkotások gondolati, tematikus, motivikus összevetése.
Önálló tájékozódásra törekvés a kortárs kultúrában, a kortárs (1980 utáni) irodalomban.
Tájékozódás a régió, a település kulturális, irodalmi hagyományaiban a helyi kultúraközvetítő intézmények körében.

Az irodalom határterületeinek bemutatása néhány példával: művek és műfajok, amelyeknek érintkezési pontjai vannak más művészetekkel, továbbá azok a kialakult vagy formálódó, „műfajok”, amelyek kívül esnek az esztétikai értékítélet határán, de befolyásolják az ízlést és a világképet (pl. folklór, tömegkultúra, zene).
A szórakoztató irodalom és film, illetve digitális alkotások vonzerejének és csapdáinak megfigyelése, értelmezése, tipikus műfajainak, helyzeteinek, motívumainak bemutatása. Divatjelenségek, kultusz-alkotások (könyvek, film) megismerése, hatástörténeti hátterének feltárása korunk kultúrájában.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Általános nyelvi ismeretek	A nyelv mint jelrendszer. A beszéd mint cselekvés. Nyelv és gondolkodás, a magyar nyelv és kultúra viszonya. Az európai nyelvcsaládok, nyelvtípusok.
A magyar nyelv története	Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, érintkezése más nyelvekkel. Az összehasonlító nyelvtudomány módszerei. A magyar nyelv fő nyelvtörténeti korszakai. A jelentésváltozások. A magyar helyesírás történetének főbb állomásai.
Nyelv és társadalom	Fejlődési irányok, változások a mai magyar nyelvben. Nyelvünk helyzete a határon túl. A nyelvtervezés elvei és feladatai.
Az anyanyelvi ismeretek összefoglalása és rendszerezése	A kommunikáció tényezői és funkció. Az igényes egyéni és közösségi kommunikációs magatartás követelményei. A nyelvi szintek grammatikája (hangtan, szó- és alaktan, mondattan). A szöveg fogalma. A különféle szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal. A kommunikáció pragmatikai szintje, jelenségei. Esszé, érvelés, vita és a multimédiás, audiovizuális megjelenítés formái, eszközei (pl. prezentáció). A gyakorlati írásbeliség jellemző műfajai, azok sajátos formai és tartalmi elemei.

Fogalmak
Jel, jelrendszer, beszédtett; indoeurópai nyelvek, finnugor nyelvcsalád, a főbb nyelvtípusok; összehasonlító nyelvtudomány, diakrónia, szinkrónia; nyelvemlék, szórványemlék, vendégszöveg, kódex, ősnyomtatvány; ősi szavak, jövevény- és idegen szavak, belső keletkezésű szavak; a magyar nyelv történeti korszakai: nyelvemléktelen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, nyelvújítás, újmagyar kor, mai nyelvhasználat, kevert nyelvűség, kettős nyelvűség, kétnyelvűség.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
József Attila	Jellemző témák és korszakok az életműben, legalább nyolc-tíz mű tematikai változatosságban.
Portrék a 20. századi magyar irodalomból	Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Márai Sándor, Pilinszky János két-három műve, Ottlik Géza egy regénye vagy részlete vagy egy kisprózája. A választott művek elhelyezése, feldolgozása az életmű és a kortársi, illetve jelenkori recepció értelmező keretében.
Látásmódok a 20. századi magyar irodalomban	Németh László egy műve vagy műrészlete; Örkény István két-három műve, köztük egypercesek és egy dráma vagy drámarészlet; Illyés Gyula egy prózája vagy prózarészlete, egy-két verse; Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos egy-egy verse. A választott művek elhelyezése, feldolgozása az életmű és a kortársi, illetve jelenkori recepció értelmező keretében, a világlátás és a kifejezésmód sajátosságainak bemutatásával.

Témakörök	Tartalmak
Világirodalom a 20. században	Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete, pl. Franz Kafka, Thomas Mann, Hemingway, Garcia Lorca, Brecht, Bulgakov. Szépprózai művek, műrészletek, legalább három szerző egy-egy alkotása vagy részletek, legalább egy dráma vagy drámarészlet, átdolgozás: pl. Camus, Golding, Garcia Marquez, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal.
Kortárs magyar irodalom	Művek, műrészletek a kortárs (1980 utáni) hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől. (Két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet.) Legalább egy regény vagy regényrészlet a 20. század második felének magyar irodalmából.
Az irodalom határterületei	Az irodalom létmódja filmen, televízióban, dalszövegben, a virtuális valóságban. Tömegkultúra és elitkultúra viszonyai, jellemzői a 20. századi művészetekben, irodalomban.
Regionális kultúra	A régió, település kulturális, irodalmi hagyományaira, jellegzetességeire vonatkozó ismeretek összefoglalása, összegzése.

Fogalmak
Egzisztencializmus, posztmodern, tömegkultúra, virtualitás; négysoros, egysoros, hosszú vers; esszéregény; abszurd dráma, epikus dráma és színház; szociográfia; utópia, ellenutópia, napló; komplex kép, síkváltás, archetípus, toposz, mítosz, intertextualitás, reflexió, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

Memoriter
Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet).
Az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása.

Szerzők és művek
József Attila: Óda és további hat-nyolc mű, legalább egy vers választhatóan: Külvárosi éj, A város peremén, Téli éjszaka, Karóval jöttél..., Tudod, hogy nincs bocsánat, Bukj föl az árból, Talán eltűnök hirtelen..., Íme, hát megleltem hazámat című versek közül; Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Márai Sándor, Pilinszky János két-három műve, Ottlik Géza egy regénye vagy részlete vagy egy kisprózája; Németh László egy műve vagy műrészlete; Örkény István két-három műve, köztük egypercesek és egy dráma vagy drámarészlet; Illyés Gyula egy prózája vagy prózarészlete, egy-két verse; Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos egy-egy verse.
Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete a 20. századi világirodalomból. (Pl. Franz Kafka néhány novellája vagy regényrészlete; Thomas Mann egy-két novellája vagy regényrészlete, Hemingway novellája vagy regényrészlete, Garcia Lorca néhány lírai alkotása vagy drámája vagy drámarészlete, Brecht egy színműve vagy részlete, Bulgakov egy műve vagy részlete, pl. Mester és Margarita; művek, műrészletek és legalább egy dráma vagy drámarészlet, átdolgozás, pl. Camus, Garcia Marquez, Golding, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal műveiből.)
Művek, műrészletek a kortárs (1980 utáni) hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől (két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet).
Legalább két alkotás az irodalom határterületeihez tartozó, írott, filmes, audiovizuális, hangzó, digitális megjelenítésű műfajok közül (pl. útirajz, detektívtörténet, ellenutópia, kalandregény, és -film, televíziós sorozat, rádiójáték, akciófilm, képregény, sci-fi, humoros és erotikus alkotások, dal és dalszöveg, sanzon, vicc, reklámvers, parafrázis, fantasy, szerepjáték stb.)
Legalább egy mű az irodalom megjelenésének bemutatására más közegekben (pl. filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – pl. versmondás, hangoskönyv, rádiójáték, dal, megzenésített vers, daljáték –, digitális közegben – pl. internetes költészet, digitális, multimédiás kiadás, animáció). Legalább egy irodalmi átirat, adaptáció a posztmodern, kortárs magas művészeti és/vagy szórakoztató művek közül.

A továbbhaladás feltételei

A megértést biztosító olvasni tudás; törekvés a rendezett, olvasható írásképre, megfelelő helyesírásra minden írásbeli munkában. A páros, a kisközösségi, a magán- és közéleti kommunikációról, a tömegkommunikációról tanultak alkalmazása az egyéni nyelvhasználatban, a különféle szövegműfajok értelmezésében.
Új szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése. Világos felépítésű, szabatos szöveg alkotása a mindennapi élet problémáiról, irodalmi élményekről szóban és írásban. A könyvtár lehetőségeinek felhasználása önálló feladatok megoldásához: szakszerű anyaggyűjtés, -feldolgozás, idézés.
Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között, a magyar nyelv legfőbb történeti korszakairól, példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról.
Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének értelmezése. Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban, a szövegalkotás vizuális kifejező lehetőségeinek tudatos alkalmazásával. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés. Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése.
Életművek ismeretének bizonyítása: az alkotói pálya jelentős irodalomtörténeti tényeinek, tematikai, formabeli változatosságának bemutatásával. Művek közötti kapcsolatok, témák, fölismerése és értékelése. A pályakép néhány tematikus, műfajbeli, tartalmi változásának bemutatása, összhangban az egyes életművek sajátosságaival. Néhány korábban tanult szerző 20. századi utóélete, hatása az irodalmi hagyományban. Portré: a szerző és műve, az életmű jellemző témáinak, műfajainak bemutatásával.

Megjegyzés:
A 9–10. évfolyam anyagára épülő másik magyar nyelvi kerettantervi megközelítés.

MAGYAR NYELV

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

A kommunikációs helyzet és a nyelvhasználat összefüggésére vonatkozó szabályok rendszerezése és változatos alkalmazása.

Példák gyűjtése a nyelvhasználati normák változására és kultúrához kötöttségére.

Nyelvhasználati normák és grammatikai szabályok nem szándékos és szándékos megsértésének értelmezése és értékelése (például a stilisztikai hatás forrásaként, illetőleg a nyelvi nehézség, nyelvi hátrány jeleként).

Aktuális nyelvhelyességi problémák megvitatása a grammatikai szabályok és a nyelvhasználati normák szempontjából kiselőadás, korreferátum, vita formájában.

Példák gyűjtése a nyelvhasználati normákra a tanult idegen nyelvben, összevetésük a magyarral (például a tegezésnek-magázásnak megfelelő alakulatok).

A hangszimbolika értékelése és alkalmazása a nyelvi expresszivitás szolgálatában.

2. Szövegértés és szövegalkotás

A nyelvváltozatok és a nyelvi regiszterek fölismerése írott és beszélt nyelvi szövegekben.

Szövegalkotási gyakorlatok szóban és írásban a nyelvváltozatok és a nyelvi regiszterek szabályainak, normáinak felhasználásával.

Nem természetes nyelvi szövegek (természettudományos formalizmusok vagy programnyelvek) és természetes nyelvi megfelelőik összehasonlítása.

Tipikus fordítási problémák/hibák megoldása, illetőleg javítása.

Szövegértési gyakorlatok a jelentés és a kontextus összefüggése alapján (szótári és nem szótári, grammatikai és szituatív jelentés felismerése, alkalmazása, kapcsolatuk értelmezése).

3. A tanulási képesség fejlesztése

Multimediális szövegek értelmezése.

Gyakorlatok a nyelvészeti és egyéb tudományos formalizmusok (ágrajzok, formalizált szabályok, szerkezeti ábrák) rutinos használatára.

Szabályok, normák, tendenciák, összefüggések fölfedezése és megfogalmazása.

A szabálytól, a normától való eltérésekből információk szerzése.

Nyelvi és nem nyelvi struktúrák összevetése (például alak és jelentés kapcsolata, általános szabályok konkrét megjelenése, egységek egyenértékűsége).

4. Ismeretek az anyanyelvről

Nyelv, nyelvtan (grammatika) és nyelvhasználat kapcsolatának értelmezése példákkal.

Az anyanyelvtudás tartalmának föltárása gyűjtő és rendszerező munkával.

Példák gyűjtése a magyar nyelvre, illetőleg a tanult idegen nyelvre specifikusan jellemző és a mindkettőben megjelenő jelenségekre (például egyeztetés, illetőleg határozott és határozatlan igeragozás).

A nyelv különböző szintjei közötti kapcsolat értelmezése szóalakok és mondatok alkotásával.

Gyakorlatok az elemek (szóelemek, szavak), valamint a szerkesztési módok szerepének megfigyelésére a jelentésben szó-, illetőleg mondatalkotással.

A homonímia és szinonímia forrásának fölismerése és rendszerezése a nyelv különböző szintjein.

A magyar nyelv fonémarendszerének fölismerése a szavak és szóalakok fölépítésében.

Példák keresése hangtani szabályokra más nyelvben.

Témakörök	Tartalmak
Nyelv, nyelvtan, nyelvhasználat	A nyelv mint elemek és szabályok rendszere. Természetes és mesterséges nyelvek. A nyelvtan mint az anyanyelvtudás modellje. A nyelvhasználat mint az (anya)nyelvtudás alapján megvalósuló, nem nyelvi normatívák által is befolyásolt gyakorlat.

Témakörök	Tartalmak
Hangalak és jelentés kapcsolata a magyarban és más nyelvekben	A fonémák szerepe a jelentés megkülönböztetésében. Rokonértelműség, többjelentés a szavak, a szóelemek és a mondatok szintjén. Grammatikai és szituatív jelentés. A szójelentés motiváltsága. Hangsúly, hanglejtés és jelentés. A mindennapi nyelvhasználat és a szépirodalmi nyelv stilisztikája.
Hangtani elemzések	A magyar nyelv fonémarendszere. Hangtani szabályok. A magyar szavak fonológiai felépítésének néhány jellemzője. A hangok egymásra hatásának okai. Fonémák a nyelvjárásokban. A nyelvjárások és a kontaktusváltozatok legfőbb hangtani sajátosságai.

Fogalmak
Jel, jelrendszer; modell, szabály, norma; nyelvtípus; kevert nyelvűség, kettős nyelvűség, nyelvjárás; szóképek: metafora, metonímia, szinekdoché; jelentéselem, motiváltság, denotatív és konnotatív jelentés; hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés; poétizáció, expresszivitás.

A továbbhaladás feltételei

Nyelv és nyelvhasználat kapcsolatának értelmezése. A nyelvhasználati normákhoz való tudatos alkalmazkodás. A szépirodalmi stílus fölismerése, jellemzése, legfőbb eszközeinek megnevezése. A beszédhang és a fonéma kapcsolatának értelmezése, a legfőbb hangtani szabályok ismerete, alkalmazkodás azokhoz (szükség szerint) szóban és írásban.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás

Nominalizációval, jelzősítéssel, mondatbeágyazással és a mellérendeléssel kifejezett állítások egymásba alakítása, szituációba illesztése.

Személynévadás, becézés, elnevezések alkotása a megfelelő hangzás, az alaktani lehetőségek és a konnotatív jelentés tudatos felhasználásával.

Magyar nyelvű szövegben szereplő idegen szavak kiejtése és írása.

A vonzatok használatával és az igeragozással kapcsolatos nyelvhelyességi hibák gyűjtése, magyarázata és javítása.

Gyakorlatok a magyar ige alakrendszerének (például az ikes ragozás kiveszőben levő alakjai) és a szórend adta lehetőségeknek a minél teljesebb felhasználására a beszédben.

Nyelvjárási szövegek hallgatása, olvasása, értelmezése, értékelése.

2. Szövegértés és szövegalkotás

Gyakorlatok a háttérmondatok szerepének figyelembevételére szövegek megértésében és alkotásában.

Különböző kifejtettségű szövegek értelmezése és alkotása.

Nem megfelelő kifejtettségű szövegek javítása.

A koherencia szempontjából hibás szövegek javítása előre- és visszautalással, kihagyással.

A mondathangsúllyal és hanglejtéssel kifejezett logikai-retorikai információ megjelenítése az írott szövegben.

Az archaizálás fölismerése.

Stílusgyakorlatok az archaizálás alkalmazására (például archaikus igealakok, korhoz kötött megszólítási formák, társalgási formulák használata).

3. A tanulási képesség fejlesztése

Gyakorlatok a szórend, a hangsúly, a hanglejtés és a mondatok logikai-retorikai szerkezete közötti összefüggés fölismerésére és alkalmazására.

Ismeret és új közlés elkülönítése a mondatban.

A tartalmazott információmennyiség szempontjából hibás (például redundáns, elkalandozó, semmitmondó, hiányos) szövegek értelmezése, javítása.

A formalizmusokban rejlő általánosítások fölismerése és alkalmazása.

Formalizált és természetes nyelvi szövegek egymásba alakítása.

Az egyértelműség és többértelműség szerepének értelmezése és alkalmazása különböző szövegekben.

4. Ismeretek az anyanyelvről

Vonzattal rendelkező szavak vonzatkeretének összehasonlítása.

A szóelemek és a szófajok osztályozási szempontjainak áttekintése, rendszerezése, a határesetek értelmezése.

Elemi és nem elemi szerkesztettségű mondatok ábrázolása, jelentésük megadása.

A magyar nyelv mondatainak és szintagmáinak szórendjét kialakító szabályok fölfedezése és alkalmazása.

A mondatszerkezet megjelenítése ágrajzzal.

Szórendi változatok jelentésének összehasonlítása.

Szórendi homonímiák elemzése.

Ismeretek a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, nyelvtörténeti korszakairól, a mai magyar nyelvállapot legfőbb kérdéseiről.

Témakörök	Tartalmak
Szófaji és alaktani elemzések	A magyar nyelv alaktani típusa. Általános grammatikai viszonyok alaktani megjelenése a magyarban: esetek, egyeztetés, cselekvő és szenvedő alakok. Idő-, mód-, szám- és személyjelölés. A vonzatviszony.
Mondattani elemzések	A magyar mondatszerkezet és a bővítmények szerkezetét kialakító szabályok. A mondattani funkciók szerkezeti helye és szemantikája. Az igekötő helye, aspektusjelölő funkciója. Az összetett mondatok főbb típusainak szerkezeti felépítése és szemantikai tartalma.
A magyar nyelv szórendi és alaktani típusa	A magyar nyelv szórendi típusa. A magyar szórend logikai-retorikai szerepe.
Állapot és változás a nyelvben	A magyar nyelv eredete, rokonsága, történetének korszakai. A nyelv természetes változása és beavatkozás a nyelvbe. A nyelvújítás és a nyelvművelés szerepe. Nyelvészeti problémák/témák bemutatása szóbeli és írásbeli műfajokban.

Fogalmak

Topik; fókusz; hogy kötőszós mellékmondat; aktív és passzív szerkezet; aspektus; ellipszis, kötőszóhiány, ismétlődés, gondolatpárhuzam; finnugor nyelvcsalád; nyelvemléktelen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, nyelvújítás, újmagyar korszak; szórványemlék, kódex, ősnyomtatvány; ősi szók, jövevény- és idegen szavak.

A továbbhaladás feltételei

Szóelemek fölismerése, a szófaji rendszerről szerzett ismeretek biztonságos használata az elemzésben. Az egyszeresen beágyazott mondatok elemzése. Az érvelő műfajok használata ismert téma területén. A magyar nyelvtörténet korszakainak jellemzése néhány példával.

Megjegyzés:

Irodalomból a 9–12. évfolyamra alkalmazható másik tematikai-tartalmi fölépítés. (A 10. évfolyamtól a „Belépő tevékenységformák”-at és „A továbbhaladás feltételei”-t nem ismételjük, mert értelemszerűen megegyeznek az eddig közölt változatéval.)

IRODALOM

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról
Tapasztalat szerzése az irodalmi (például műfaji, képi vagy tematikus) konvenciók szerepéről, ennek megfogalmazása néhány tanult példa bemutatásával.
Az epikai konvenciók ironikus kezelése, a hagyományos elbeszéléstől a síkváltások, a leírás, a reflexivitás és metaforikusság megnövekedett szerepével jellemezhető próza felé tett lépések fölismerése.
Az elemzés során a nyelvi nézőpont, a látókör és az értékelési pozíció vagy ideológiai nézőpont megkülönböztetése.
A szerzői névadás jelentőségének értelmezése.
Különböző nyelvi eszközök (igétlenség és a mondattani párhuzamok, a főnévi igenév, a versmondat hosszúsága) funkciójának fölismerése a versben – egy-egy nyelvtani eszköz mint versszervező elv, mint domináns jegy jelentésteremtő szerepének megragadása.
A metaforizálódás fölismerése.
Annak megfogalmazása, hogy a szöveg jeleiből az olvasás során hogyan jön létre a mű „lehetséges", illetve „teremtett" világa.
„Kísértetfejezetek" (a műben le nem írt, de kikövetkeztethető cselekményrészek) írása.
Megszakításos felolvasás mellett kifejleti jóslatok alkotása.
Szövegközi (intertextuális) utalások, jelképes tárgyak és visszatérő motívumok fölismerésével az elbeszélő mű metaforikus szintjének bemutatása.
Értékelést kifejező eszközök (szinonimák) beiktatása, illetve semleges eszközökkel való fölcserélése: gyakorlati tapasztalatszerzés arról, hogy a stílus mindig értékelő gesztus.
A vers esetleges jelenetkeretének, epikus magjának fölismerése a tanult művekben.
A versszervező elvnek, a költemény domináns elemének, uralkodó mondatfajtájának, jellemző modalitásának, grammatikai és retorikai eszközeinek, képrendszerének fölismerése.
A vers írásképének átrendezése.
Minta alapján önálló mű, például szatirikus természetrajzi szócikk, paródia, szatirikus portré, egyperces novella, epigramma alkotása.
Metaforaalkotás, halott metafora életre keltése.

Témakörök	Tartalmak
Hétköznapi és irodalmi kommunikáció	A közlésfolyamat tényezőinek megkettőződése az irodalmi kommunikációban. A fikció, a közvetlen valóságvonatkozás felfüggesztése, a többértelműség.
Epikai művek olvasása	Az előreutalás és a késleltetés. Eseményszerkezet és szövegszerkezet. Elbeszélői nézőpont és beszédhelyzet (látókör). Novellaelemzési módszerek. Elbeszélés, novella és regény. Leírás és jellemzés a regényben. Legalább két nagyepikai és öt-hat kisepikai, a korosztály érdeklődésének megfelelő mű olvasása, feldolgozása.
Lírai művek olvasása – kreatív-produktív gyakorlatok	A költő és a költemény beszélője. A megszólító-megszólított viszony. A jelenetkeret és elmaradása. Időszerkezet és logikai szerkezet. Szófaji és versmondattani sajátosságok. A vers hangzásvilága. A szóképek szerepe. Szervezőelvek a versben. Legalább 12 vers olvasása és feldolgozása a klasszikus, illetve a kortárs magyar költészetből. Kreatív-produktív gyakorlatok.
Drámai művek olvasása	Legalább két dráma olvasása vagy megtekintése és feldolgozása. A tragédia és a komédia. Műfaji konvenciók. A tragikus és a komikus hős. A szereplők értékrendje és a konfliktus jellege. Az antik és az Erzsébet-kori dráma és színház. A dráma szövegének és cselekményének tagolása. A jelenetek helye a mű egészében. Párhuzamos jelenetek és szereplők közti párhuzamok. Hasonlóságok és különbségek az epika (regény) és a dráma történetbemutatása között.

Témakörök	Tartalmak
Ismétlődés és hiány	A szóismétlés ritmikai és jelentéstani szerepe. A vers kohéziója és a mondattani párhuzamosság fajtái. Az ismétlődés és a hiány szerepe a vers hatásában. Ismétlődés és hiány az epikában és a drámában: ismétlődő kulcsszavak, motívumok, helyzetek, jelenetek. A ballada példája. A hiány és a kulturális előismeret vagy kód szükségessége az értelmezésben.
Az irodalom nagy kódjai 1. A görög-római antikvitás és a magyar irodalom	A mítosz és az irodalom kezdetei. Történetek a görög mitológiából. A homéroszi eposzok és hatásuk. Néhány antik költő egy-két verse (pl. Szapphó, Anakreón, Catullus, Horatius, Vergilius) és utóéletük példái a magyar lírában.
Az irodalom nagy kódjai 2. A Biblia és a magyar irodalom	A könyvek könyvének kultúrtörténeti jelentősége és felépítése. Néhány bibliai történet és közös utalásrendszerként való jelenlétük a magyar irodalom múltjában és jelenében.

Fogalmak

Fikció, az irodalmi kommunikáció konvenciói (a közvetlen valóságvonatkoztatás felfüggesztése, a többféle értelmezés lehetősége, a jelentés lezáratlansága), érték, értékrend, műfaji és tematikus konvenciók, líra, epika, dráma, mítosz, novella, történet (eseménysor) és szövegszerkezet viszonya, nézőpont és látókör (elbeszélői beszédhelyzet), előreutalás és késleltetés, in medias res, jelenetkeret, megszólító-megszólított viszony, versszervező elv, metaforizálódás, időszerkezet és logikai szerkezet, hiány, tragédia, katarzis, párhuzamos jelenetek, deus ex machina, komikum, irónia, szatíra, groteszk, eposz, eposzi kellékek, kardal, antik időmértékes strófaszerkezetek: szapphói alkaioszi, strófa, anakreóni sor, testamentum, evangélium, példázat, zsoltár, gondolatritmus.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (4 vers, egy 15–20 soros próza vagy drámarészlet); idézetek alkalmazása a célnak és a szövegkörnyezetnek megfelelően szóban és írásban.

Szerzők és művek

Néhány történet az antik mitológiából és a Bibliából; néhány jellemző részlet az Iliászból vagy az Odüsszeiából; Szophoklész, Shakespeare, Molière egy-egy drámája; öt novella (legalább négy magyar szerzőtől), két regény (legalább az egyik magyar szerző műve), tizennégy-tizenöt vers döntően a 19. és 20. század magyar költészetéből; hat-nyolc antik és bibliai ihletésű, illetve antik műfaji mintát követő vagy parodizáló magyar irodalmi alkotás.

Megjegyzés a művek kiválasztásáról. A novellák és a regények kiválasztása során az életkori-befogadói szempontok, valamint a megjelölt fejlesztendő képességek és az ezekből adódó tevékenységek játsszák a meghatározó szerepet. A harmadik és az ötödik témakörben szereplő lírai költemények kiválasztásában és csoportosításában szintén a megismerendő, megfigyeltetendő poétikai-retorika (vagy akár műfajelméleti vagy verstani) sajátosságokat érdemes szem előtt tartani. Célszerű sokféle témájú, formájú és hangulatú költeménnyel dolgozni, de a közös formaképző elvek mentén érdemes ezeket kisebb, a közös jellegzetességek megfigyeltetésére alkalmasabb verscsoportokba rendezni.

10. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
Az európai középkor irodalmának hatása a magyar irodalomra	Ókeresztény előzmények. A középkor világképe és műveltsége. Legendák. A középkor európai lírikusainak hatása a magyar irodalomra (pl. Vogelweide és Radnóti, Villon és József Attila). Babits Dante-fordításai és himnuszfordításai. Az Ómagyar Mária-siralom, a himnuszköltészet.
Az európai és a magyar reneszánsz irodalmából	A reneszánsz és a humanizmus (irodalom és más művészetek). Janus Pannonius költészete. Balassi Bálint költészete (reneszánsz és reformáció, ciklusszerkezet, jellemző témák, a trubadúrok és Petrarca hatása, imitáció és eredetiség, életrajz és inventio poetica). A magyar reformáció irodalmából.
A barokk művészet kora	A barokk művészet eszmei háttere; képzőművészet és zene. Pázmány Péter és Zrínyi Miklós. A Szigeti veszedelem mint barokk eposz. Mikes Kelemen levelei.
A felvilágosodás korának irodalmából	Európai előzmények a felvilágosodás gondolatvilágából (ismertető és részletek). Írók, költők, irányzatok a magyar felvilágosodás korában (Bessenyei, Batsányi, Kármán, Kazinczy). Csokonai Vitéz Mihály költészete: Csokonai stílusszintézise, verstípusai. Óda, elégia és episztola Berzsenyi Dániel költészetében. Katona József: Bánk bán.
A romantika irodalmából	A romantikus korstílus (képzőművészet, zene). Szemelvények az európai romantika (és realizmus) irodalmából: két-három vers, két (verses vagy próza) epikai alkotás (pl. Hoffmann, Kleist, Puskin, Balzac, Stendhal vagy Dickens). Politika és irodalmi élet a reformkorban. Kölcsey Ferenc költészete és értekező prózája. Vörösmarty Mihály (a verses epikától a Csongor és Tündéig, ódák és epigrammák, kései költészete). Petőfi Sándor (a korábban tanultak rendszerező ismétlése és kiegészítése, Az apostol). Jókai Mór (a korábban tanultak rendszerező ismétlése és egy újabb regény, pl. Az arany ember).

Fogalmak

Reneszánsz, barokk, rokokó, klasszicizmus, felvilágosodás, racionalizmus, empirizmus, szentimentalizmus, népiesség, romantika, realizmus, vallomás, legenda, trubadúrköltészet, Balassi-strófa, tercina, szonett, versciklus, aszklepiadészi strófa, akrosztikon, figura etimologica, leíró-elmélkedő költemény, tájleíró költemény, látomás, elégia, elégiko-óda, idő- és értékszembesítő költemény, episztola, rapszódia, röpirat, értekezés, utópia, utaztató regény, tézisregény, levélregény, verses regény, nevelődési regény, drámai költemény.

Memoriter

Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (3vers, egy 15–20 soros próza- vagy drámarészlet), az idézetek célnak és a szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

Szerzők és művek

Janus Pannonius egy műve; Balassi Bálint: Egy katonaének és további két vers; Zrínyi Miklós Szigeti veszedelem című művének egy-két részlete; Katona József: Bánk bán; Berzseny Dániel: A közelítő tél és további két vers; Csokonai Vitéz Mihály legalább három műve; Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, A vén cigány és további három vers; Petőfi Sándor: Az apostol és még öt lírai vers, például Befordultam a konyhára, A négyökrös szekér, Egy gondolat bánt engemet, A puszta, télen, Minek nevezzelek?, Pacsirtaszót hallok megint; Jókai Mór egy regénye; egy-két epikai mű vagy műrészlet a 19. századi első felének világirodalmából: Balzac, Stendhal, Puskin vagy mások műveiből.

11. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
Arany János	Jellemző műfajok, korszakok Arany János életművében, a korábban tanultak rendszerező ismétlése újabb teljes művek (6–8 vers) és részletek feldolgozásával.
Madách Imre	Az ember tragédiája – műelemzés és értelmezés. Kitekintés az emberiségköltemény műfajára, főképp Goethe Faustjára és/vagy (a Falanszter szín kapcsán) a negatív utópia műfajára (pl. Swift, Orwell).
A 19. század második felének világirodalmából (epika és líra)	Legalább két elbeszélő mű (az egyik lehet regényrészlet is), pl. Gogol, Tolsztoj, Dosztojevszkij vagy Flaubert munkásságából. Ízelítő a félszázad lírájából (választhatóan pl. Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Whitman vagy Rilke költészetéből) – összesen három-négy vers.
Fejezetek a magyar széppróza történetéből	Eötvös és Kemény fejlődéstörténeti helye. Portrék: Mikszáth Kálmán (legalább egy regény és két novella); Krúdy Gyula (legalább két novella); Móricz Zsigmond (legalább egy regény és két novella).
Ady Endre	A Nyugat és előfutárai (pl. Vajda János, Bródy Sándor). Jellemző témák, korszakok és verstípusok Ady életművében (legalább nyolc mű), néhány alapismeret a kötet- és cikluskompozíciókról; ízelítő a költő publicisztikájából.
Fejezetek a dráma történetéből	Például az analitikus dráma (Oidipusz király, Vadkacsa, Az ügynök halála) vagy a várakozás drámái (Három nővér, Az éjjeli menedékhely, Godot-ra várva).
A magyar századelő irodalmából	Juhász Gyula, Tóth Árpád portréja. Ízelítő más kortársak műveiből (választhatóan pl. Csáth Géza, Karinthy Frigyes, Molnár Ferenc).
Kassák Lajos, Füst Milán és az európai avantgárd	Apollinaire, Majakovszkij és/vagy egy német expresszionista egy-egy verse; Kassák és Füst legalább egy-egy verse; a legfontosabb irányzatok (expresszionizmus, futurizmus, dada, szürrealizmus) néhány jellemzője.

Fogalmak
Pozitivizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, aktivizmus; hangulatlíra, szerepvers, önmegszólító verstípus, képvers; fejlődésregény, karrier-regény, regényciklus, novellaciklus; drámai költemény, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, tragikomédia; esszé, karcolat; paródia, látvány, látomás, parafrázis; kevert ritmusú vers, szabad vers.

Memoriter
Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (három vers a tanultakból, egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet); az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása szóban és írásban.

12. évfolyam

Témakörök	Tartalmak
Babits Mihály	Jellemző témák, verstípusok, korszakok az életműből (legalább hat mű), egy tanulmány (esszé) vagy néhány esszérészlet.
Kosztolányi Dezső	Jellemző műfajok és témák az életműből (öt vers, legalább két novella, egy regény és egy esszé vagy néhány esszérészlet).
A 20. század világirodalmából (epika és líra)	Két epikai mű a 20. század világirodalmának egy-két jelentős szerzőjétől (pl. Proust, Kafka, Thomas Mann, Babel, Bulgakov, Hemingway, Camus, Garcia Marquez, Borges vagy Hrabal műveiből). Ízelítő a század lírájából, pl. Garcia Lorca, Eliot, Paszternak, Kavafisz vagy Benn költészetéből (összesen két-három vers).

Témakörök	Tartalmak
József Attila	Jellemző témák és korszakok az életműben, legalább nyolc-tíz mű tematikai változatosságban.
Portrék a 20. századi magyar irodalomból	Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Márai Sándor, Pilinszky János két-három műve, Ottlik Géza egy regénye vagy részlete vagy egy kisprózája. A választott művek elhelyezése, feldolgozása az életmű és a kortársi, illetve jelenkori recepció értelmező keretében.
Látásmódok a 20. századi magyar irodalomban	Németh László egy műve vagy műrészlete; Örkény István két-három műve, köztük egypercesek és egy dráma vagy drámarészlet; Illyés Gyula egy prózája vagy prózarészlete, egy-két verse; Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos egy-egy verse. A választott művek elhelyezése, feldolgozása az életmű és a kortársi, illetve jelenkori recepció értelmező keretében, a világlátás és a kifejezésmód sajátosságainak bemutatásával.
Fejezetek a modern dráma történetéből	Pl. Az analitikus dráma (Oidipusz király, Vadkacsa, Az ügynök halála) vagy a várakozás drámái (Három nővér, Az éjjeli menedékhely, Godot-ra várva). Vagy pl. Brecht, Beckett vagy Dürrenmatt egy-egy műve.
Kortárs magyar irodalom	Művek, műrészletek a kortárs (1980 utáni) hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől. (Két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet.) Legalább egy regény vagy regényrészlet a 20. század második felének magyar irodalmából.
Az irodalom határterületei	Az irodalom létmódja filmen, televízióban, dalszövegben, a virtuális valóságban. Tömegkultúra és elitkultúra viszonyai, jellemzői a 20. századi művészetekben, irodalomban.
Regionális kultúra	A régió, település kulturális, irodalmi hagyományaira, jellegzetességeire vonatkozó ismeretek összefoglalása, összegzése.

Fogalmak
Egzisztencializmus, posztmodern, tömegkultúra, virtualitás; ekloga, idill, bukolika, tárgyias költészet, négysoros, egysoros, hosszú vers; szonettciklus; esszéregény; abszurd dráma, epikus dráma és színház; szociográfia; utópia, ellenutópia, napló; komplex kép, síkváltás, archetípus, toposz, mítosz, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

Memoriter
Teljes művek és részletek szöveghű felidézése (legalább 3 vers és egy 15–20 soros epikai vagy drámarészlet), az idézetek célnak és szövegkörnyezetnek megfelelő alkalmazása.

Szerzők és művek
József Attila: Óda és további hat-nyolc mű, legalább egy vers választhatóan: Külvárosi éj, A város peremén, Téli éjszaka, Karóval jöttél..., Tudod, hogy nincs bocsánat, Bukj föl az árból, Talán eltűnök hirtelen..., Íme, hát megleltem hazámat című versek közül; Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Márai Sándor, Pilinszky János két-három műve, Ottlik Géza egy regénye vagy részlete vagy egy kisprózája; Németh László egy műve vagy műrészlete; Örkény István két-három műve, köztük egypercesek és egy dráma vagy drámarészlet; Illyés Gyula egy prózája vagy prózarészlete, egy-két verse; Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Domokos egy-egy verse.
Legalább két szerző egy-egy műve, műrészlete a 20. századi világirodalomból. (Pl. Franz Kafka néhány novellája vagy regényrészlete; Thomas Mann egy-két novellája vagy regényrészlete, Hemingway novellája vagy regényrészlete, Garcia Lorca néhány lírai alkotása vagy drámája vagy drámarészlete, Brecht egy színműve vagy részlete, Bulgakov egy műve vagy részlete, pl. Mester és Margarita; művek, műrészletek és legalább egy dráma vagy drámarészlet, átdolgozás, pl. Camus, Garcia Marquez, Golding, Hesse, Orwell, Szolzsenyicin, Dürrenmatt, Beckett, Hrabal műveiből.)
Művek, műrészletek a kortárs (1980 utáni) hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább három szerzőtől (két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet).

Legalább két alkotás az irodalom határterületeihez tartozó, írott, filmes, audiovizuális, hangzó, digitális megjelenítésű műfajok közül (pl. útirajz, detektívtörténet, ellenutópia, kalandregény, és -film, televíziós sorozat, rádiójáték, akciófilm, képregény, sci-fi, humoros és erotikus alkotások, dal és dalszöveg, sanzon, vicc, reklámvers, parafrázis, fantasy, szerepjáték stb.).
Legalább egy mű az irodalom megjelenésének bemutatására más közegekben (pl. filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – pl. versmondás, hangoskönyv, rádiójáték, dal, megzenésített vers, dalját ék –, digitális közegben – pl. internetes költészet, digitális, multimédiás kiadás, animáció). Legalább egy irodalmi átirat, adaptáció a posztmodern, kortárs magas művészeti és/vagy szórakoztató művek közül.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, megnevezése és használata, a szaknyelv alkalmazása, a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek sajátosságainak felismerése, értelmezése, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, különféle szövegek megalkotása, átírása sokféle műfajban, a nyelvhelyességi és helyesírási biztonság fejlesztése, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, egyszerűbb ábra – szöveg, szöveg-mozgás, mimika, testbeszéd, élőbeszéd).
- Ismeretek és képességek önálló alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, valamely téma önálló feldolgozása a felkészüléstől az előadásig.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról, erkölcsi dilemmákról és konfliktusokról, aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége (kooperáció), az önálló ítéletalkotás képességének megléte, a felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis (a problémamegoldó, a logikus gondolkodás, az ismeretek integrációjának színvonala).
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.
- Nyelvi kreativitás és az alternatívák önálló megrajzolása képességének szóbeli, írásbeli értékelése.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló (olvasónapló, műsorrészlet) egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Szituációs játékok (történetek, jelenetek, improvizációk) eljátszása, vitaszituációkban való részvétel, művek, műrészletek (memoriterek) előadása, ennek írásbeli, szóbeli értékelése.
- Folyamatos számonkérés szóban, írásban és önálló feladatok alapján a tanítási órákon ellenőrzés céljából.
- Évközi dolgozatok megírása meghatározott szempontok alapján (például az olvasott művek többféle értelmezési kontextusban való elhelyezésének képessége) minősítés céljából.
- Tematikus, témazáró feladatsorok, amelyek átfogó ismeretekre és képességekre irányulnak, a minősítés és a tanári folyamat kontrollja céljából.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- Belső és külső vizsgák, amelyek a művelődési anyag súlyponti szempontjait és követelményrendszerét mérik, az ellenőrzés, a minősítés és a tanítási kontroll céljából.

TÖRTÉNELEM

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A szakközépiskolai történelemtanítás céljai és feladatai az általános iskolában tanult ismeretekre épülnek.
A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van számos pozitív személyiségvonás kifejlesztésében, tudatosításában. A történelmi eseményekben részt vevők tetteinek ismerete, viselkedésük, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megértése olyan kulcskompetenciák kialakulását teszik lehetővé (elsősorban az anyanyelvi kommunikáció, illetve a szociális és állampolgári kompetencia), amelyek által az egyén mint társas lény és állampolgár megtalálhatja helyét a társadalomban. A múltból a jelenbe vezető utak feltárása pedig segít a jelenkor politikai, gazdasági, társadalmi jelenségeinek megértésében. A történelem és a hozzá kapcsolódó műveltségterületek moduljainak feladata, hogy közvetítsék e célok eléréséhez a szükséges tartalmat.

Ehhez a történelem és a társadalmi ismeretek elsajátításának olyan körülményeit kell megteremtenünk, ahol a tudás megszerzésének módja örömöt jelent a diákok számára. A történelem, a társadalom megismerésében növekvő szerepet kell kapnia a média modern eszközeinek. Ezek segítségével az általános műveltséget megszilárdító és elmélyítő szakasz folyamán alakuljon ki és szilárduljon meg a tanulók digitális kompetenciája. A tanulók tudása ne szűköljön le pusztán a tények ismeretére, hanem mindez problémaérzékenységgel, a tudás bővítésének igényével, az önálló tanulási, tájékozódási módszerek ismeretével is járjon együtt. Csak így alakulhat ki az iskolai tanulmányokon túlmutató pozitív viszony a társadalomtudományokhoz. A történelem eseményei és a személyiségek tettei, a művelődéstörténet megismertetése közben mód nyílik az egyes korokban érvényesülő értékrendek vizsgálatára, az erkölcsi kategóriák változásának, érvényre jutásának vagy kiüresedésének bemutatására.

A múlt sorskérdéseiben mai életünk problémái is megjelenhetnek. Elemzésük, megértésük megerősítheti az egyént a társadalomért, a kisebb közösségekért, önmagáért vállalt felelős magatartásban. Mindennek feltétele olyan kritikai szemléletmód fejlesztése, amelynek segítségével a jelenben és a múltban is képes a lehetséges alternatívák meglátására és értékelésére.

Fejlesztési követelmények

A szakközépiskolai történelemtanítás a forráskezelés készségeinek fejlesztésében jelentősen túllép az általános iskolai szinten. A szakközépiskolai tanulmányok végére a tanulóknak ismerniük kell a különböző fajtájú elsődleges és másodlagos források kezelésének, elemzésének alapszabályait, a tudományos anyaggyűjtés elemeit. Alapkövetelmény a tájékozódás készsége könyvtárakban, kézikönyvekben, lexikonokban, atlaszokban, ismeretterjesztő folyóiratokban. Járatosnak kell lenniük az internetes keresőprogramok és a történelem, továbbá társtudományai anyagát hordozó CD-ROM-ok kezelésében.

A történelmi-társadalmi jelenségek ok-okozati viszonyai mindig összetettek. Miközben az oksági viszonyok felismertetésével igényt ébresztünk a történelmi jelenségek elrendezésére, a diákoknak tudniuk kell, hogy a történelemben nagyon ritkák az egyértelmű összefüggések. Okok és következmények bonyolult hálójában kell bemutatniuk és értelmezniük az egyének és csoportok indítékait, választási lehetőségeit és kényszereit is. Mindennek feltétele az adott történelmi-társadalmi helyzet lényeges és lényegtelen jelenségeinek elhatárolása. Kívánatos, hogy az egyén felelősséggel viszonyuljon a köz ügyeihez. Ezt a beállítódást erősítheti a történelemtanítás azzal, ha a reális képet alakít ki a fiatalokban az egyének és csoportok szerepéről az események alakulásában.

Az ismeretszerzési és -feldolgozási képességek formálása elválaszthatatlan a kifejezőképességek fejlesztésétől. Történelmi tanulmányaik során a diákoknak el kell jutniuk az események elbeszélésétől, az elsődleges és másodlagos források pontos tartalmi ismertetésétől, gondolatmenetük adatokkal és nevekkel együtt történő felidézésétől a beszámolók és kiselőadások élvezhető, követhető megtartásáig, a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés, érvelés szóbeli formáinak gyakorlati alkalmazásáig, megfelelően alkalmazva a történelem és a társtudományok legfontosabb fogalmait és szakkifejezéseit.

Szóbeli vagy írásbeli feladatok elvégzésekor törekedjenek a téma, probléma tömör, egyértelmű megfogalmazására, megoldására. A diákok ismerjék a vázlat- és a feleletterv-készítés, a kivonatolás és jegyzetelés (élőszóban vagy hangfelvételről elhangzó előadásról, magyarázatról, fejtegetésről), az esszé írás, a táblázatkészítés technikáit, illetve a szövegszerkesztő programok, vizuális rendezők alkalmazását. Legyenek képesek saját véleményük önálló megfogalmazására, mások véleményének türelmes meghallgatására, érvelések összefoglalására és figyelembe vételükre.

A képi kifejezés módszerei közül a középiskolában lehetőséget kell adnunk diagramok, grafikonok elkészítésére, elemzésére, képi ismerethordozók gyűjtésére, válogatására, esetleg készítésére (fénykép, videofelvétel).
Az ismeretszerzési, feldolgozási, és kifejezési képesség hatékony fejlesztése, az önálló tanulásának képességének megszilárdulását eredményezi.

Fontos feladat az időben való tájékozódás képességének és készségének fejlesztése. Bármelyik történelmi esemény megismeréséről is van szó, a megértés alapvető feltétele, hogy a tanulók lássák egységben a topográfiai és a kronológiai adatokat. A diákoknak tudniuk kell az események sorrendjét, fel kell ismerniük az egy időben zajló eseményeket. Tudniuk kell a legfontosabb évszámokat. Nem okozhat nehézséget számukra az egyszerű kronológiai táblázatok elkészítése, kronológiai munkák használata.

Fontos a történelmi térben való tájékozódás képességeinek továbbfejlesztése is. A történelmi térképek olvasása, a terület és távolság kiszámítása és becslése, egyszerűbb térképvázlat önálló megrajzolása váljon készségszintű tudássá. A diákoknak fel kell ismerniük a történelmi tér változásait. A legfontosabb történelmi helyeket el kell helyezniük vaktérképen is. Képessé kell válniuk a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolására, a történelem eseményeinek és a természeti feltételek viszonyának érzékeltetésére. Mindezek gyakorlása során alkalmat kell teremteni a történelmi jelenségek értelmezésében az ökológiai szemléletmód kialakítására is.

A képességek hatékony fejlesztésének fontos eszköze a differenciált tanulás szervezés, a kooperatív tanulási technikák alkalmazása (egyéni-, pár-, csoport- és projektmunka).

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek
Lényegkiemelés megadott szempontok szerint.
Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása.
Tudományos-ismeretterjesztő szöveg lényegének kiemelése, tartalmi összehasonlítása egyéb ismeretforrásokkal.
Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratok repertóriumaiban és az internet valamely magyar nyelvű keresőprogramjában.
Tematikus bibliográfiák készítése az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával.
Eltérő álláspontok felismerése megadott történelmi források és tudományos feldolgozások szövegében; az eltérések okainak vizsgálata.
A változás történeti jellegének értelmezése meghatározott ős-, ó- és kora középkori jelenségekben, folyamatokban.
Kiemelkedő történelmi személyiségeik döntéseinek értékelése.
Másodlagos forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése tanári rávezetéssel.
Szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint.

Kifejezőképességek
Vitaindítók tartása adott témáról tanári útmutatás alapján.
A vita során a véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése, a mások véleményének figyelembevételével.
Szóbeli ismertető (felelet, kiselőadás) tartása előzetes vázlatkészítéssel.
Előre megadott álláspontok képviselete egyes történelmi kérdések megvitatása során.
Jegyzetkészítés kb. 5-6 percnyi normál beszédtempójú előadásrészletről.
Kivonat készítése rövidebb (4-5 oldal) tudományos-ismeretterjesztő szövegrészletről, feleletterv készítése megadott témáról.
Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági- és társadalomtörténeti adatok bemutatásához.

Ellentétes nézetek összehasonlítása és megvitatása az őstörténet, az ókor és a középkor kutatásával kapcsolatban.
Híres ókori és középkori tárgyi emlékek felismerése, azok bemutatása élőszóban.

Tájékozódás az időben
A keresztény időszámítás összehasonlítása az egyiptomi, a görög, a római és az iszlám időszámítással.
A magyar őstörténet, a vándorlás és a honfoglalás eseményeinek hozzárendelése az egyetemes vagy az európai történelem nagy korszakaihoz.
Időrendi táblázat készítése.

Tájékozódás térben
Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása történelmi és földrajzi térképlapok egymás mellé illesztésével, a szaktanár útmutatása alapján.
Történelmi helyek megkeresése mai helyzetet tükröző térképeken.
Sematikus rajz készítése egy-egy történeti táj egységeiről.

Témakörök	Tartalmak
Az őskor és az ókori Kelet	Az emberré válás folyamata. Az élelemtermelés kialakulása. Az ősi hiedelemvilág. A folyamvölgyi kultúrák (Mezopotámia, Egyiptom, India, Kína). Városállamok és birodalmak. Vallás és kultúra az ókori Keleten. *Kronológia*: Kr. e. 8000, Kr. e. 3000 körül, Kr. e. XVIII. sz., Kr. e. X. sz., Kr. e. 525. *Személyek*: Kheopsz, Hammurapi, II. Ramszesz, Dávid, I. Dareiosz, Xerxész, Buddha, Si Huang-ti. *Fogalmak*: homo sapiens, őskőkor, újkőkor, mágia, bronzkor, vaskor, despotizmus, politeizmus, monoteizmus, állam, buddhizmus, brahmanizmus. *Topográfia:* Rudabánya, Vértesszőlős, Mezopotámia, Egyiptom, Fönícia, Palesztina, Sumer, Asszíria, Perzsia, India, Kína, Babilon, Judea, Izrael, Jeruzsálem.
Az ókori Görögország	A polisz. A demokrácia kialakulása Athénban. A spártai állam. A görög–perzsa háborúk. Athén és Spárta párharca. A görög hitvilág, művészet, tudomány és mindennapok. Nagy Sándor birodalma. *Kronológia*: Kr. e. XIII. sz., Kr. e. 776., Kr. e. 594., Kr. e. 508., Kr. e. 490., Kr. e. 480., Kr. e. 431–404., Kr. e. 336–323. *Személyek*: Szolón, Peiszisztratosz, Kleiszthenész, Miltiadész, Leonidasz, Themisztoklész, Periklész, Pheidiász, Hérodotosz, Thuküdidész, Szókratész, Platón, Arisztotelész, Nagy Sándor. *Fogalmak*: polisz, arisztokrácia, démosz, türannisz, eklészia, esküdtbíróság, demokrácia, sztratégosz, cserépszavazás, filozófia, hellenizmus. *Topográfia*: Athén, Spárta, Olümpia, Marathón, Thermopülai-szoros, Szalamisz, Spárta, Peloponnészosz, Makedónia, Alexandria.

Témakörök	Tartalmak
Az ókori Róma	A Római Birodalom kialakulása. A köztársaság virágkora és válsága. Az egyeduralom kialakulása. A császárkor. Társadalom, államszervezet, hadsereg. A római hitvilág, művészet, tudomány és a jog. A mindennapi élet. A kereszténység kialakulása és elterjedése. A népvándorlás, az antik civilizáció felbomlása. *Kronológia*: Kr. e. 753., Kr. e. 510., Kr. e. 367., Kr. e. 264–241., Kr. e. 218–201., Kr. e. 168., Kr. e. 48., Kr. e. 31., 313., 395., 476. *Személyek*: Hannibal, Marius, Sulla, Spartacus, Pompeius, Caesar, Antonius, Augustus, Traianus, Hadrianus, Diocletianus, Názáreti Jézus, Pál, Constantinus, Attila. *Fogalmak*: patrícius, plebejus, consul, senatus, dictator, néptribunus, provincia, senatori rend, lovagrend, triumvirátus, principatus, limes, legio, colonus, dominatus, zsinagóga, diaszpóra, apostol, egyház, püspök, zsinat. *Topográfia*: Róma, Karthágó, Cannae, Actium, Pannónia, Jeruzsálem, Konstantinápoly, Aquincum, Sopianae, Savaria.
A korai feudalizmus története Európában	A Frank Birodalom. A feudális gazdasági-társadalmi rend kialakulása. A Bizánci Birodalom fejlődése. Az iszlám és az arab világ. Az államalapítások kora Közép- és Kelet-Európában. *Évszámok*: 622., 732., 800., 843., 962., 1054. *Személyek*: Karolingok, Nagy Károly, Szent Benedek, I. (Nagy) Ottó, Mohamed. *Topográfia:* Poitiers, Aachen, Konstantinápoly, Egyházi (Pápai) Állam, Kijev, Mekka. *Fogalmak*: grófság, ortodox egyház, római katolikus egyház, pápa, szerzetes, kolostor, bencés rend, hűbérbirtok, jobbágy, robot, iszlám.
A magyar nép története az államalapításig	A magyar nép őstörténete és vándorlása. A honfoglalástól az államalapításig. Géza fejedelem és István király életműve. *Évszámok*: 896., 955., 973., 997–1000–1038. *Személyek*: Álmos, Árpád, I. István király, Géza fejedelem, Koppány, Imre herceg, Szent Gellért püspök. *Topográfia*: Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Augsburg, Pannonhalma, Esztergom. *Fogalmak*: nomadizmus, kettős fejedelemség, nemzetség törzs, székely, kalandozások, vármegye, ispán, tized.
Mindennapi élet, életmódtörténet	*A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni.* Az ember és a természet kapcsolata a mítoszokban. Eltérő elméletek, mítoszok a magyarság őstörténetéről.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek egyszerűbb tárgymásolatokat, íratlan forrásokról készült fényképeket, vázlatrajzokat (pl. régészeti lelőhelyről) forrásként értelmezni; rövid (kb. 10–15 sornyi) ókori forrásrészleteket feldolgozni. Tudjanak anyagot gyűjteni az iskolai könyvtárban és kisebb közkönyvtárakban tanári és könyvtárosi segítséggel megadott egyszerű témákhoz. Legyenek képesek egyszerű elbeszélő források kritikai elemzésére tanári irányítással, valós tartalmuk és belső ellentmondásaik felismerésére. Legyenek képesek felépített tanórai feleletekre, összefoglaló beszámolók előadására. Legyenek képesek alkalmazni a történetiségben a keresztény időszámítást. Tudjanak történelmi eseményeket, folyamatokat leolvasni a középiskolában használatos történelmi atlasz megfelelő lapjáról. Képesek legyenek történelmi jelenségek számszerűségének felbecsülésére vagy megmérésére történelmi térképen.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek
Írott források elemzése: az egyes szövegek forrásértékének megállapítása ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása.
Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása.
A középkor és a kora újkor jelentős személyiségei életútjának bemutatása.
Az élethelyzetek értékelése történeti válaszutaknál és nehéz döntéseknél.
Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.).
A változás felismerése a történelemben, elemzése konkrét történelmi példákon.

Kifejezőképességek
Az induktív és deduktív érvelési technikák ismerete és alkalmazása szóban és írásban.
A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata.
Írásművek készítése történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával, a középkor és a kora újkor témáiból, meghatározott terjedelemben (15–20 sor).
Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján.
A jegyzetek felhasználásával egy-kétoldalas kiselőadások készítése.
Tanári útmutatással szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb (3–6 oldalas) tanulmány készítése.
Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvözésével.

Tájékozódás az időben
Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása.
A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása.

Tájékozódás a térben
Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján, szaktanári segítséggel (pl. ásványkincsek – bányavárosok).
Az év során tanult topográfiai adatok, folyamatok, jelenségek megmutatása a mai viszonyokat tükröző térképeken.

Témakörök	Tartalmak
Az érett középkor	A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában. A lovagkor. A szabad költözésű jobbágyság és a vándormozgalmak. A középkori városok. A középkor művelődése. Mindennapok a középkorban.

Témakörök	Tartalmak
	Kronológia: 1066., 1095., 1122., 1215., 1278. *Személyek*: I. (Hódító) Vilmos, VII. Gergely, IV. Henrik, III. Ince, Habsburg Rudolf, Szent Ferenc, Szent Domonkos, Aquinói Szent Tamás. *Fogalmak*: királyi udvar, kiközösítés, keresztes hadjáratok, eretnekség, kolduló rendek, városi önkormányzat, hospes, céh, skolasztika, egyetem, lovagi kultúra, romanika, gótika. *Topográfia*: Szentföld, Velence, Flandria, Champagne, Párizs, Oxford, Hanza-városok, a levantei kereskedelem útvonala.
Az Árpád-házi királyok kora	Az új rend megszilárdítása – Szent László és Könyves Kálmán. Az Aranybulla és a tatárjárás. Gazdasági és társadalmi változások a XIII. században. Az Árpád-kori kultúra. *Kronológia*: 1077–95., 1095–1116., 1205–1235., 1222., 1235–70., 1241–42., 1301. *Személyek*: I. László, Könyves Kálmán, Anonymus, II. András, IV. Béla. *Fogalmak*: bán, vajda, nádor, regálé, báró, nemes, Aranybulla, székelyek, szászok, kunok. *Topográfia*: Fehérvár, Pozsony, Horvátország, Erdély, Dalmácia, Szerémség, Muhi, Buda.
A késő középkor	Nyugat-Európa válsága (éhínség, járványok, háborúk). Itália, a humanizmus és a reneszánsz. Az angol és a francia rendi monarchia felemelkedése. A német császárság és a pápaság hanyatlása. A közép- és kelet-európai régió. Az Oszmán Birodalom terjeszkedése. *Kronológia:* 1410., 1415., 1453. *Személyek*: Jeanne d'Arc, Tudor-ház, Husz János, Gutenberg, III. Iván, II. Mohamed. *Fogalmak*: rendiség, reneszánsz, humanizmus, husziták, szultán, szpáhi, janicsár. *Topográfia*: Firenze, Prága, Rigómező.
Magyarország a XIV–XV. században	Károly Róbert és Nagy Lajos. Társadalmi változások. Luxemburgi Zsigmond kora. Védekezés az oszmán-török terjeszkedés ellen. Hunyadi János. Hunyadi Mátyás uralkodása. Kultúra és művelődés. *Kronológia*: 1308–42., 1342–82., 1351., 1387–1437., 1396., 1456., 1458–90. *Személyek*: Csák Máté, Károly Róbert, Nagy Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, V. László. *Fogalmak*: harmincad, kapuadó, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, főnemes, köznemes, kilenced, ősiség, végvári rendszer, rendkívüli hadiadó, fekete sereg, Corvina.

Témakörök	Tartalmak
	Topográfia: Visegrád, Havasalföld, Moldva, Kassa, Nikápoly, Nándorfehérvár, Bécs.
Kora újkor (1490–1721.)	A nagy földrajzi felfedezések és következményei. Az atlanti hatalmak felemelkedése. A modern világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei. Reformáció és katolikus megújulás. Az abszolutizmus. A modern állam kialakulása. A hatalmi viszonyok átrendeződése Európában. Az angol forradalom. A parlamentáris monarchia kialakulása. A tudományos világkép átalakulása. *Kronológia*: 1492., 1517., 1588., 1618–48., 1640–49., 1689., 1701–1714. *Személyek*: Kolumbusz, Magellán, V. Károly, Luther, Kálvin, Kopernikusz, Galilei, I. Erzsébet, II. Fülöp, Cromwell, Richelieu, XIV. Lajos, Nagy Péter. *Fogalmak*: gyarmatosítás, konkvisztádor, ültetvény, világkereskedelem, abszolutizmus, reformáció, protestáns, evangélikus, református, ellenreformáció, jezsuiták, barokk, manufaktúra, anglikán, puritán, jogállam, merkantilizmus. *Topográfia*: Németalföld, Antwerpen, London, Versailles, portugál és spanyol gyarmatok.
Magyarország története a kora újkorban (1490–1711.)	A Jagelló-kor. A török hódoltság. A Habsburgok és a magyar rendek. Az Erdélyi Fejedelemség. Függetlenségi harcok és országegyesítő kísérletek: Bocskai István, Bethlen Gábor és Zrínyi Miklós. A reformáció és a katolikus megújulás Magyarországon. Gazdasági és társadalmi változások. Népesség és környezet. A török kiűzése. A Rákóczi-szabadságharc. *Kronológia*: 1514., 1526., 1541., 1552., 1566., 1591–1606., 1664., 1686., 1699., 1703–11. *Személyek*: Dózsa György, II. Lajos, Szapolyai János, II. Szulejmán, Zrínyi Miklós, Báthory István, Károli Gáspár, Bocskai István, Bethlen Gábor, Pázmány Péter, Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér), I. Lipót, Savoyai Jenő, II. Rákóczi Ferenc. *Fogalmak*: örökös jobbágyság, hajdú, hódoltság, kuruc, labanc, rendi konföderáció, trónfosztás. *Topográfia*: Mohács, Eger, Szigetvár, Sárospatak, Győr, Várad, Nagyszombat.
Mindennapi élet, életmódtörténet	*A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni.* Érdekérvényesítés és érdekvédelem a középkorban (kommunák, céhek, egyetemek). Éghajlat és történelem (pl. az ún. kis jégkorszak hatása). Bűn és bűnüldözés a középkorban.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók ismerjék fel a tananyagban szereplő fontosabb középkori és kora újkori tárgyi emlékeket, legyenek képesek azokat értelmezni élőszóban vagy írásban. Képesek legyenek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére, az eltérések okainak feltárására. Tudjanak néhány címből álló bibliográfiákat készíteni az iskolai

és a közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók számára, tanári útmutatás alapján. Képesek legyenek történelmi folyamatokat, korszakokat felismerni, megkülönböztetni. Tudjanak felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani történelmi témákról (lecke, fejezetrész, leckéken átívelő folyamatok, összehasonlítások stb.). Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb már tanult ismerethordozókat értelmezni élőszóban rövid felkészülés után. Legyenek képesek a világ-, az európai és a magyar történelem nagy korszakainak és fontosabb eseményeinek szinkrónban látására. Használják a tankönyvek, munkafüzetek kronológiáit. Képesek legyenek történelmi események, folyamatok részleteinek leolvasására a középiskolában használatos történelmi atlasz és a falitérkép megfelelő lapjáról. Tudják a tematikus történelmi térképek adatait összehasonlítani tanári segítséggel, s ebből következtetéseket levonni.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Az újkor tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban.
Írott források értelmezése, feldolgozása, különböző szemléletű források gyűjtése szöveggyűjteményekből.
A forrásokban és feldolgozásokban fellelhető leegyszerűsítések, a jelenségek feltárása.
Az élethelyzetek értékelése történeti választutaknál és nehéz döntések idején.
Az egyes személyek döntéseinek értékelése, a lehetséges alternatívák számbavétele.
A régi és az új világ folyamatos együttélésének felismerése.
Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.).
Eltérő kortársi válaszok vizsgálata.
A változás felismerése a történelemben: konkrét történelmi példák elemzése (ipari forradalom, városiasodás stb.), okok, összefüggések keresése.
Eltérő jellegű források (a vizsgált korszak írott és tárgyi emlékei, műalkotások, irodalmi művek, sajtó, film, kép stb.) elemzése, az egyes forráscsoportok forrásértékének összehasonlítása.
Történelmi folyamatok, korszakok felismerése, s az európai régiók (Nyugat-Európa, Közép-Európa, Kelet-Európa – centrum és periféria) megkülönböztetése, egymáshoz való viszonyuk átlátása, összehasonlítások megtétele.
Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, a szakirodalom felhasználásával, az összefüggések és a lexikai adatok kapcsolatának bemutatásával.
Adatsorok számítógépes rendezése és bemutatása grafikonokon, diagramokon és táblázatokon (pl. népességi adatok, termelési mutatók, fegyverkezés stb.).

Kifejezőképességek

A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata.
Történelmi fogalmak egyszerű meghatározása.
Előadás készítése (meghatározott terjedelemben) történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával az újkor témáiból.
Jártasság a feladatlapok kitöltésében; tájékozottság javítási elveiben és módszereiben.
Történelmi kérdések megvitatása élőszóban, előre megadott kérdések képviselete a vitapartner érveinek fokozott figyelembevételével.
Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján, kiselőadások készítése. Szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb előadás készítése.
Egy téma bemutatása többféle módszer (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak, számítógép stb.) ötvözésével.
Kiállításterv összeállítása az évfolyam tananyagának egy-egy körülhatárolt egységéről a reprodukciós anyag megjelölésével.

Tájékozódás az időben
Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendi viszonyainak felállítása.
A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása alapján rajzok és térképek készítése.
Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen.
Az egyetemes és a magyar kronológiák használata, ezek alapján megadott témakörök kronológiáinak elkészítése.

Tájékozódás a térben
Tematikus történelmi térképek adatainak összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása) önállóan, következtetések levonása.
Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján önállóan (pl. ásványkincsek, iparvidékek az ipari forradalom idején).
Az év során tanultak topográfiai adatainak, folyamatainak, jelenségeinek megjelölése a mai viszonyokat tükröző térképeken.
Vaktérképek készítése tanári útmutatás alapján, s ezen az év folyamán tanultak névanyagának, valamint a térképen ábrázolható folyamatok, jelenségek bemutatása.

Témakörök	Tartalmak
A felvilágosodás és a polgári átalakulás kora (1721–1849.)	A felvilágosodás. A felvilágosult abszolutizmus Ausztriában és Poroszországban. Az orosz nagyhatalom. Az USA létrejötte. A polgári forradalom Franciaországban. A napóleoni háborúk Európája. Az ipari forradalom és társadalmi hatásai. Forradalmi hullámok 1848–49-ben. XIX. század eszméi. Az ipari forradalom hatásai az életkörülményekre és a környezetre. *Kronológia*: 1740–48., 1756–63., 1776., 1783., 1789., 1794., 1804–15., 1848. *Személyek*: Nagy Frigyes, Nagy Katalin, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Washington, Jefferson, XVI. Lajos, Danton, Robespierre, Metternich, Napóleon, Watt, Stephenson, Marx. *Fogalmak*: enciklopédia, a hatalmi ágak megosztása, felvilágosodott abszolutizmus, nacionalizmus, liberalizmus, szocializmus, konzervativizmus, alkotmány, polgári szabadságjogok, parlamenti rendszer, emigráció, reakció, terror, kapitalizmus, tőkés, proletár. *Topográfia*: Poroszország, Lengyelország, Washington, Waterloo.
Magyarország újjászerveződése a Habsburg Birodalom keretei között (1711–1790.)	A magyar királyság a Habsburg Birodalomban. Demográfiai változások, az etnikai arányok átalakulása. A társadalom képe. A felvilágosult abszolutizmus és a rendek összeütközése. *Kronológia*: 1740–80., 1767., 1777., 1780–1790. *Személyek:* III. Károly, Mária Terézia, II. József. *Fogalmak:* helytartótanács, betelepítés, kettős vámrendszer, vallási türelem, állandó hadsereg. *Topográfia:* Határőrvidék, Bánát.

Témakörök	Tartalmak
A polgárosodás kezdetei Magyarországon (1790–1847.)	A napóleoni háborúk hatása Magyarországon. Az átalakuló társadalom – nemesi, paraszti és városi életformák. Új elemek és elmaradottság a gazdaságban. A reformmozgalom kibontakozása, a polgárosodás fő kérdései. A nemzetiségi kérdés. A reformkori művelődés, kultúra. *Kronológia:* 1795., 1825., 1830., 1832–36., 1844. *Személyek:* Martinovics, Kölcsey, Deák, Eötvös, Kossuth, Batthyányi Lajos, Széchenyi István, Wesselényi. *Fogalmak:* reform, polgári átalakulás, cenzúra, államnyelv, örökváltság, közteherviselés, érdekegyesítés, védővám. *Topográfia:* Pest-Buda, Fiume, Vaskapu.
Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–1849.)	A pozsonyi országgyűlés. A pesti forradalom. Az áprilisi törvények. A forradalom első nehézségei: a nemzetiségek mozgalmai. A nemzeti önvédelem megszervezése és a tavaszi hadjárat. A Függetlenségi Nyilatkozat és a nemzetközi viszonyok. A szabadságharc bukása. *Kronológia:* 1848. III. l5., IV. 11., IX. 29., 1849. IV. 6., IV. l4., V. 21., VIII. 13., X. 6. *Személyek:* Jókai, Petőfi, Görgey, Klapka, Bem, Damjanich, Jelacic, Windischgraetz, Haynau. *Fogalmak:* nemzetőrség, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, választójog, függetlenség, nemzetiségi törvény. *Topográfia:* Pákozd, Isaszeg, Komárom, Arad.
A nemzetállamok és az imperializmus kora (1849–1914.)	Gazdasági és társadalmi változások a fejlett országokban, a második ipari forradalom. Az egységes Olaszország és Németország kialakulása. Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban. Gyarmatosítás: a brit gyarmatbirodalom. Kína és Japán. A munkásság politikai erővé szerveződése. Hatalmi viszonyok, katonai-politikai szövetségek a századfordulón. *Évszámok:* 1853–56., 1861., 1861–65., 1866., 1870., 1871., 1882., 1907. *Személyek:* III. Napóleon, I. Miklós, Cavour, Garibaldi, Bismarck, Viktória királynő, Lenin, Lincoln. *Topográfia:* Krím-félsziget, Piemont, Német Császárság, Szuezi-csatorna, Panama-csatorna, Elzász-Lotaringia. *Fogalmak:* internacionálé, kereszténységszocializmus, szociáldemokrácia, centrum, periféria, részvénytársaság, monopólium, középosztály, civil társadalom, bolsevik, anarchizmus, szakszervezetek.

Témakörök	Tartalmak
A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914.)	A megtorlás, a Bach-rendszer kiépítése. A kiegyezés. Gazdasági és társadalmi fejlődés a dualizmus korában. Népességnövekedés. A nemzetiségi kérdés. A zsidóság emancipációja. Asszimiláció és kivándorlás. A városiasodás. A tudományos és művészeti élet fejlődése. Politikai viszonyok. A kiegyezés rendszerének belső ellentmondásai. *Évszámok:* 1867., 1868., 1875–90., 1896. *Személyek:* Ferenc József, Deák Ferenc, Tisza Kálmán, Baross Gábor, Tisza István. *Topográfia:* Bosznia-Hercegovina, Budapest, Osztrák–Magyar Monarchia. *Fogalmak:* passzív ellenállás, kiegyezés, dualista monarchia, közös ügyek, úri középosztály, népoktatás, kispolgár, nagypolgárság, kivándorlás, asszimiláció, állami anyakönyvezés.
Mindennapi élet, életmódtörténet	*Egy, a szakirányú képzés jellegének megfelelő történelmi téma feldolgozása.*

A továbbhaladás feltételei

Legyenek képesek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak felépített, szabadon előadott feleletet adni a tanult témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni élőszóban, rövid felkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek
Írott források értelmezése, feldolgozása.
Különböző típusú források összevetése.
A filmek, filmhíradók értékelése, elemzése.
A média forrásértékének és manipulációs jellegének felismerése, elemzése.
Nemzetközi szerződések, békekötések, szövetségi megállapodások, nemzetközi szervezetek alapokmányainak elemzése.

Tájékozódás a szakirodalomban.
A források, a tankönyvi szöveg és a szakirodalom összevetése, az eltérések feltárása.
Pályamunkák, tanulmányok bibliográfiájának összeállítása, anyaggyűjtés, az írásmű elkészítése.
Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján.
A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése, összehasonlítása.

Kifejezőképességek
Valamilyen történelmi kérdés átfogó, esszéjellegű szabatos kifejtése.
A történelmi fogalmak szakszerű magyarázata és használata.
Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán tudásra épülő, saját vélemény megfogalmazása, kifejtése és megvédése esetleges vita esetén.

Az információforrások kritikus kezelése. Kérdések feltétele a forrás megbízhatóságára, a szerző esetleges elfogultságára, tájékozottságára, rejtett szándékaira vonatkozólag.
Esszé írása társadalmi témákról, ennek kapcsán a kérdés világos megfogalmazása, a bizonyítékok és a cáfolatok kifejtése, a következtetések levonása.
Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások felismerése és bemutatása.
A huszadik század meghatározó jelentőségű történelmi személyiségei szerepének értékelése.
A források értékelésével saját szóbeli vélemény kialakítása az adott eseményről, intézményről, szervezetről.
Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció egyéb területein (pl. az EU-csatlakozás folyamatának figyelemmel kísérése).
Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról.

Témakörök	Tartalmak
Az első világháborútól a nagy gazdasági válságig (1914–1929.)	Az első világháború kirobbanása, jellege, története. A Párizs környéki békék. Az orosz forradalmak. Az olasz fasizmus. A parlamentáris rendszerek. A gazdaság és a társadalom új jelenségei a fejlett világban. *Évszámok:* 1914–18., 1917., 1919. *Személyek:* Sztálin, Trockij, Wilson, Clemenceau, Mussolini. *Topográfia:* Szarajevó, Marne, Somme, Pétervár, Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Csehszlovákia, Lengyelország, balti államok. *Fogalmak:* villámháború – állóháború, központi hatalmak, szovjet, kommunizmus, fasizmus, korporatív állam, egypártrendszer, kollektivizálás, GULAG, kisantant, kisebbségvédelem.
Az első világháború és következményei Magyarországon. A Trianon utáni ország élete (1914–1931.)	Magyarország részvétele a világháborúban. A forradalmak és az ellenforradalom. A trianoni béke. Hatása a gazdaságra, a társadalomra, az etnikai viszonyokra. A határon túli magyarság sorsa. A Horthy-rendszer kialakulása és konszolidációja. Az életmód változásai és a művelődési viszonyok. *Évszámok:* 1914. július 2., 1918. október 31., 1918. november 3., 1919. március 21., 1920. június 4., 1921–31., 1927. *Személyek:* Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, Bethlen István, Klebelsberg Kunó. *Topográfia:* Doberdó, trianoni Magyarország. *Fogalmak:* proletárdiktatúra, vörös- és fehérterror, numerus clausus, antiszemitizmus, irredentizmus, revízió, társadalombiztosítás, konszolidáció.
A nagy gazdasági válságtól a második világháború végéig (1929–1945.)	Az 1929–33-as világgazdasági válság. Válságkezelés az Egyesült Államokban. A nemzetiszocializmus hatalomra jutása és működési mechanizmusa. A sztálini diktatúra a 30-as években. A második világháború története. A szövetségesek győzelme, a háború jellege. *Évszámok:* 1929., 1933., 1936., 1938., 1939. szeptember 1., 1941. június 22., 1944. június 6., 1945. május 8., augusztus 6., szeptember 2. *Személyek:* Roosevelt, Hitler, Churchill, Rommel, Montgomery, Zsukov, Eisenhower, De Gaulle.

Témakörök	Tartalmak
	Topográfia: Brit Nemzetközösség, Leningrád, Pearl Harbor, Midway, Sztálingrád, Auschwitz, Hirosima, El-Alamein, Kurszk, Normandia. *Fogalmak:* tőzsde, túltermelési válság, tervgazdálkodás, totális diktatúra, nemzetiszocializmus, koncentrációs tábor, népirtás, holocaust, partizán, totális háború, antifasiszta koalíció.
Magyarország a gazdasági válságtól a második világháborús összeomlásig (1931–1945.)	Gazdasági válság és jobbratolódás a belpolitikában. Magyarország háborús részvétele. A német megszállás, a holocaust Magyarországon, a nyilas hatalomátvétel. Magyarország szovjet felszabadítása és megszállása. *Évszámok:* 1938., 1939., 1940., 1941. június 26., 1943. január, 1944. március 19., 1944. október 15., 1944. december 21., 1945. április. *Személyek:* Bajcsy-Zsilinszky Endre, Gömbös Gyula, Teleki Pál, Bárdossy László, Kállay Miklós, Szálasi Ferenc. *Topográfia:* Felvidék, Újvidék, Kárpátalja, Voronyezs, Don-kanyar. *Fogalmak:* nyilasmozgalom, zsidótörvények, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, hadifogság.
A jelenkor (1945–napjainkig)	Hidegháborús szembenállás a II. világháború után. A fejlett piacgazdaság, a demokratikus berendezkedés országai. Az európai integráció története és az Európai Unió. A „harmadik világ”. A szocialista rendszerek kialakulása, fejlődése és kudarca. A közel-keleti konfliktusok. Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái. *Évszámok:* 1947., 1948., 1949., 1956., 1957., 1961., 1968., 1975., 1991. *Személyek:* Gandhi, Mao Ce-tung, Truman, Adenauer, Hruscsov, Kennedy, Reagan, Gorbacsov. *Fogalmak:* vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, szociális piacgazdaság, európai integráció, harmadik világ, globális világ, enyhülési politika. *Topográfia:* NSZK, NDK, Kuba, Korea.
Magyarország a második világháború után (1945–napjainkig)	A háborús károk felszámolása. A demokratikus közélet kiépítésének kísérlete. A párizsi békeszerződés. A határon túli magyarság sorsa. A kommunista diktatúra kiépítése. A forradalomhoz vezető út. Az 1956-os forradalom és szabadságharc. A Kádár-rendszer kiépülése: megtorlás és diktatúra. Az életmód átalakulása. Demográfiai változások. A rendszerváltozás. *Évszámok:* 1947. február 10., 1948., 1949., 1953., 1956. október 23., november 4., 1963., 1968., 1989. október 23., 1990., 1991. *Személyek:* Mindszenty József, Nagy Ferenc, Rákosi Mátyás, Kádár János, Nagy Imre, Antall József, Göncz Árpád.

Témakörök	Tartalmak
	Fogalmak: népbíróság, jóvátétel, kitelepítés, lakosságcsere, beszolgáltatás pártállam, földosztás, internálás, munkástanács, reformszocializmus.
Állampolgári ismeretek	A társadalmi szabályok. Emberi jogok. A gyermekek jogai. Diákjogok. Államformák, politikai rendszerek. Magyarország Alkotmánya. A demokrácia alapelvei és működése. Bírói hatalom és igazságszolgáltatás. Politikai és szociális jogok. Önkormányzatok, civil szervezetek.
Mindennapi élet, életmódtörténet	*Egy, a szakirányú képzés jellegének megfelelő történelmi téma feldolgozása.*

Szempontok a tanulói teljesítmény értékeléséhez

Az értékelés és ellenőrzés az elsajátítási folyamat egészét magába foglalja. Ennek értelmében az értékelés kiterjed a tanuló tudására (ismereteire és képességeire), valamint a tanári képességre (didaktikai, metodikai eljárások és módok) egyaránt.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és a szaknyelv alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása, események, jelenségek időben és térben való elhelyezése.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, különböző szövegek megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, ábra-szöveg, diagram, adatsor-szöveg) időbeli és térbeli szinkronitások, kölcsönhatások megértése.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról (helyi, regionális, nemzeti és globális) és konfliktusokról, a felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek
- analízis, szintézis.

A tanuló előrehaladása szempontjából a következő értékelési események tervezhetők:

- Folyamatos számonkérés szóban, írásban és önálló feladatok alapján a tanítási órákon ellenőrzés céljából.
- Évközi dolgozatok megírása meghatározott szempontok alapján (például a források használatának és értékelésének képessége) minősítés céljából.
- Tematikus, témazáró feladatsorok, amelyek átfogó ismeretekre és képességekre irányulnak, a minősítés és a tanári folyamat kontrollja céljából.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- Belső és külső vizsgák, amelyek a művelődési anyag súlyponti szempontjait és követelményrendszerét mérik, az ellenőrzés, a minősítés és a tanítási kontroll céljából.

TÁRSADALOMISMERET ÉS ETIKA

Célok és feladatok

Az Európai Unióhoz csatlakozásunk óta felértékelődtek azok a készségek, képességek, amelyek az államszövetségben való eligazodáshoz, a tudatos, aktív állampolgári létezéshez szükségesek.
A világnézeti tartalmakat hordozó tantárgyaknak fontos szerepük van ezen kompetenciák kialakításában.
A társadalomismeret és etika tantárgy az Ember és társadalom műveltségi terület céljaival azonosulva fejleszti – sajátos eszközeinek használatával – a felelősségtudatot, az etikus gazdasági és társadalmi viselkedés normáinak kialakítását.
A tantárgy célkitűzései a Nemzeti Alaptanterv elvárásainak megfelelően a demokratizmus, a humanizmus, az egyén tisztelete, a lelkiismereti szabadság, a szolidaritás és tolerancia értékeinek alapján szervezett tanítási-tanulási folyamatok révén valósulnak meg.

A tantárgy áttekinti az emberi együttélés alapelveit, a társadalom intézményeit, a politika, a jog és a gazdaság rendszerének működését. Bevezet az etika fogalomkörébe, az ember kilétéről, a jó és a rossz mibenlétéről, az erényekről és a helyes cselekedetek alapelveiről folyó diskurzus évezredes történetébe.

Fejlesztési követelmények

A követelmények teljesüléséhez a kulcskompetenciák alakítása vezet el. Különösen hangsúlyos a tárgy tartalmi sajátosságainak megfelelően a szociális és állampolgári kompetencia fejlesztése, a kezdeményezőképesség, a tudatosság és a kifejezőképesség, az európai azonosságtudat színvonalának emelése.
Kiemelt fejlesztési feladat az énkép és önismeret, a hon és népismeret, az aktív állampolgárságra nevelés, a demokráciára, a felnőtt élet szerepeire való felkészítés.
A társadalmi együttélés szabályainak ismerete, tudatos belátáson alapuló kritikai elsajátítása. A jogérzék, a társadalmi felelősségtudat elmélyítése, a társadalomelmélet és az etika alapfogalmainak ismerete. Az önálló tájékozódáshoz és a tudatos életvezetéshez szükséges jellemvonások, készségek és ismeretek fejlesztése. Az erkölcsi érzék kiművelése, az etikai álláspontok megvitatásának képessége, a saját meggyőződés kifejezéséhez és a mások meggyőződésének megértéséhez és tiszteletéhez szükséges morális és intellektuális képességek fejlesztése.

Belépő tevékenységformák

A tantárgyi tartalmak igazodnak a Nemzeti Alaptantervben megfogalmazott célokhoz, feladatokhoz. A tanórákon az interdiszciplinaritás biztosítása teremti meg annak lehetőségét, hogy a nagykorúságához közeledő diák mozgósítsa, aktivizálja tudását, integrálja ismereteit.
A pedagógus ennek megfelelően szervezi a tanulók tevékenységét:

Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése.
Egyéni és csoportos anyaggyűjtés; dokumentum- és irodalomelemzés.
Irányított viták, szerepjátékok; feladatok, példák a társadalmi konfliktusok és erkölcsi dilemmák felismerésének és értelmezésének gyakoroltatására.

Témakörök	Tartalmak
Együttéléstan	Egyén, csoport, közösség, társadalom, állam. Az együttélési szabályok kialakulása és rendeltetése. Szokás, hagyomány, erkölcs, jog. Jogok és kötelességek a társadalomban. Az emberi alapjogok értelmezése. A társadalmi igazságosság kérdései.
Az állam	
A politikai közösség és intézményei **Hatalom, legitimáció**	Államformák és politikai rendszerek. A demokrácia alapelvei és működése. A hatalmi ágak. A politika és a jog intézményrendszere a mai Magyarországon és az Európai Unióban.

Témakörök	Tartalmak
Gazdasági alapfogalmak	Munka és munkamegosztás, szükségletek és érdekek, tulajdon, verseny, érték, haszon, pénz, munkavállalás, vállalkozás. Termelés és fogyasztás. Jólét és életminőség.
A társadalom élete	Társas kapcsolatok és társadalmi viszonyok. A kultúra fogalma. A szocializáció folyamata. A társadalmi csoportok és rétegek. Szegények és gazdagok. A társadalmi helyzet változásai Életmód, életszínvonal.
Egység és sokféleség a modern társadalmakban	Társadalmi önazonosságunk összetevői. A helyi társadalom. Nemzet, állam, etnikum. Európa és a nemzetek feletti integráció kérdései. Kisebbségek, diszkriminált csoportok, előítéletek.
A technológiai-gazdasági haladás és a bioszféra válsága	Növekedés és fejlődés. A „jólét” ára. A földi élővilág eltartóképességének korlátai. Pazarló használat, környezetszennyezés, népességrobbanás. A technikai civilizáció hatása a földi ökoszisztémára. A globalizáció politikai, kulturális, gazdasági és természeti következményei.
Etika	
Az emberi természet	Az ember fogalma: az eszes lény, a társas lény, az univerzális lény. Autonómia és meghatározottság. Az ember környezete és a nyelv világa. A kultúra normativitása. A hagyomány értelme. A „másik” szerepe az öntudatos én kialakításában. Önazonosság és önmegvalósítás a társas viszonyban.
Etikai alapfogalmak	A jó és a rossz megkülönböztetése. A szenvedés tapasztalata. A választás szabadsága és az ember felelőssége. Szándék és következmény. Törvény és lelkiismeret.
Az etika megalapozása	Az ember léthelyzete és felelőssége a keresztény hagyományban. Az etika transzcendens megalapozásának igénye. A világi etika kialakulása. A természetjogi, kötelesség-, haszon-, felelősség- és konszenzusetikák érvelési módjának alapjai és összefüggése, az erkölcsi gondolkodás történetéből vett klasszikus példák nyomán.
Az erkölcsi cselekedet dimenziói	Életcélok, önmegvalósítás. Önbecsülés és mások iránti tisztelet. Az élet tisztelete. Segítség, áldozat, szolidaritás: a személyes kapcsolatok erkölcsi dilemmái. A nemiség és a családi élet erkölcstana. Munkaerkölcs. Etikus fogyasztás. Elkötelezettség, tolerancia, szolidaritás. Hazaszeretet. Törvénytisztelet és polgári engedetlenség. Erkölcs és politika. Gazdaságetikai alapelvek.
A jellem és az erények	Erkölcsi érzék. Önnevelés. A szeretet forrásai, nemei, erkölcsi jelentősége. Etikai alapértékek. Az alapvető erények klasszikus és modern értelmezései.
Korunk erkölcsi kérdései	A tudományos-technológiai haladás etikai dilemmái. Globális felelősségünk. Kötelességek a jövő nemzedékekkel szemben, az élővilág rendjének és sokféleségének megőrzésével kapcsolatban.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait a Magyar Köztársaság és az Európai Unió intézményrendszerét.
Legyen képes a társadalmi konfliktusok és erkölcsi dilemmák felismerésére, értelmezésére és megvitatására. Ismerje az etikai alapfogalmak jelentését. Értse és értelmezze felelősségét maga és mások sorsáért, a földi élővilág jövőjéért.

Szempontok a tanulói tevékenység értékeléséhez

Az értékelés és ellenőrzés az elsajátítási folyamat egészét magába foglalja. Ennek értelmében az értékelés kiterjed a tanuló tudására (ismereteire és képességeire), valamint a tanári képességre (didaktikai, metodikai eljárások és módok) egyaránt.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és a szaknyelv alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, különböző szövegek megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, ábra-szöveg, diagram, grafikon-szöveg).
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról (helyi, regionális, nemzeti és globális) erkölcsi dilemmákról és konfliktusokról, a felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis (a problémamegoldó, a logikus gondolkodás, az ismeretek integrációjának színvonala).

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Témazáró dolgozatok írása, értékelése.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

IDEGEN NYELV

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A 9. évfolyamra a diákok öt éve tanulják a célnyelvet. Ez idő alatt megismerkedtek az idegen nyelvi foglalkozások feladat- és szövegtípusaival, szókincsük bővült, megértik a tanár célnyelvi óravezetését, önbizalmuk lehetővé teszi számukra, hogy az órai munkában egyénileg, párban vagy csoportban eredményesen vegyenek részt, órán kívüli feladataikat önállóan megoldják. Önértékelésük fejlett és reális: ismerik saját erős és gyenge pontjaikat. Továbbra is fontos motivációjuk fenntartása és további fejlesztése.

Cél, hogy a 10. évfolyam végére a diákok eljussanak az A2–B1 közötti szintre, melyen számukra ismert témakörökben, életszerű helyzetekben képesek információt kérni és kapni. Megértik hosszabb terjedelmű, autentikus hallott vagy olvasott szöveg lényegét, abból ki tudják szűrni a lényeges információt. Képesek több mondatból álló szöveget szóban és írásban létrehozni. Szókincsük elég fejlett ahhoz, hogy az ismert témakörökhöz kapcsolódó témákról szóban és írásban információt tudjanak cserélni.

A 12. évfolyam végére a diákoknak B1–B2 közötti szintre nyelvtudást kell szerezniük, az előző szintnél fejlettebb szókinccsel, szélesebb skálán mozgó, de ismert témákról kell képesnek lenniük szóban és írásban információt cserélni, hosszabb szövegeket megérteni és létrehozni.

Továbbra is lényeges, hogy az idegen nyelvű tananyag felölelje a más tantárgyakban tanult tartalmakat, de ezeken az évfolyamokon már új tananyag feldolgozását is lehetővé teszi a diákok nyelvi szintje. Fontos, hogy az előző évekhez hasonlóan segítsék a nyelvtanulást az önálló olvasás és az osztálytermen kívüli nyelvi hatások.

Ebben az életkorban a diákokat segítheti a szabályszerűségek felismerése és azok alkalmazása, de a hangsúly továbbra is a jelentésen, kontextuson és kommunikáción van. Ezeken az évfolyamokon kell egyensúlyt teremteni a folyamatos beszéd és a nyelvhelyesség között.

A 12. év végére a diákoknak el kell sajátítaniuk az önálló nyelvfejlesztéshez elengedhetetlen nyelvtanulási stratégiákat.

Amennyiben az iskolában működik nyelvi előkészítő évfolyam, akkor az első idegen nyelvnél a nyelvi előkészítő évfolyam végén elért tudásszint magasabb, mint az általános iskola végére kívánatos A2 európai szint. Ennek megfelelően a 9. évfolyamra tervezhető tanterv a nyelvi előkészítő évfolyam végére elért tanulói tudásszintre épül.

Abban az esetben, ha a tanulók a nyelvi előkészítő évfolyam végére az A2+ szinten állnak, akkor a 10., ha B1 szintre jutottak, akkor a 11., ha B1+-t értek el, akkor a 12. évfolyam kerettanterve javasolt a 9. évfolyamon. A következő évfolyamok kerettantervei a 10. évfolyamtól logikusan építkeznek tovább.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismert témakörben szóban és írásban tud információt cserélni, szöveget megérteni és létrehozni. Nyelvtudását önállóan szinten tartja, illetve szakmai érdeklődésének megfelelően továbbfejleszti. Nyelvtudása segítségével képes képet alkotni más országok népeiről és kultúrájáról.

Témalista (ajánlás)
Ember és társadalom: hátrányos helyzetű és elesett emberek segítése; diszkrimináció.
Tágabb környezetünk: idegenvezetés a lakóhelyen; a nagyvárosi élet jellemzői.
Természeti környezetünk: környezetszennyezés és környezetvédelem.
Az iskola világa: egy célnyelvi iskola összehasonlítása az itthonival.
Egészség és betegség: hagyományos gyógykezelés és természetgyógyászat; egészséges életmód.
Étkezés: a helyes és helytelen táplálkozás; éttermek és gyorséttermek, hazai specialitások, nemzetközi konyhaművészet.

Utazás: nyaralás itthon és külföldön; egy körutazás megtervezése.
Szabadidő, szórakozás: veszélyes sportok; kulturális események; a színházi és filmélmények; a számítógép és az Internet; a modern és a klasszikus zene.
A munka világa: munkavállalás nyáron; munkakörülmények hazánkban és külföldön; pályaválasztás.
Országismeret: más országok, ezen belül a célország(ok) kultúrája, politikai, gazdasági és társadalmi élete.
Tudományos és technikai műveltség: a tudomány és technikai eszközök szerepe mindennapjainkban; más országok, ezen belül a célország(ok) közismert technikai és tudományos csúcsteljesítményei.
Aktuális témák.

9. évfolyam

Tartalom
A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
(lásd a 10. évfolyam kerettantervében)
Fogalomkörök
(lásd a 10. évfolyam kerettantervében)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 100 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényegét megérteni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
- köznyelven megfogalmazott kérdésekre egyszerű struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- egyszerű mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgást követni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kb. 150 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas köznyelven megírt szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 150 szavas köznyelven megírt szöveg lényegét megérteni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai illetve irodalmi szöveget követni.

Íráskészség

A tanuló legyen képes

- kb. 100 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján szöveggé rendezni, egyszerű közléseket írásban megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat (leírás, elbeszélés, jellemzés) használni.

10. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés;
- személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció**,** jókívánságok és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás;
- öröm;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése;
- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nem tetszés;
- dicséret, kritika;
- ellenvetés;
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség;
- ígéret; szándék,
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:
- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:
- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése;
- megerősítés;
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök
- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli és időbeli viszonyok,
- függő beszéd,
- mennyiségi és minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 150 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetés vagy monologikus szöveg lényeges pontjait megérteni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásba bekapcsolódni, álláspontot, véleményt kifejteni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kb. 200 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben lényeges információt a lényegtelentől megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;

- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 200 szavas köznyelven megírt szöveg felépítését megérteni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveg lényeges pontjait megérteni.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
- kb. 150 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
- gondolatait változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat használni.

11. évfolyam

Tartalom
A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
(lásd a 12. évfolyam kerettantervében)
Fogalomkörök
(lásd a 12. évfolyam kerettantervében)

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 200 szavas köznyelvi szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetést vagy monologikus szöveget különösebb nehézség nélkül megérteni.

Beszédkészség
A tanuló legyen képes
- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásban véleményt kikérni, álláspontot megvédeni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- kb. 250 szavas, köznyelven megírt szöveget elolvasni;
- kb. 250 szavas szövegben lényeges információt a lényegtől megkülönböztetni;
- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 250 szavas köznyelvi szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 250 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 250 szavas köznyelven megírt szöveget anyanyelven és/vagy célnyelven összefoglalni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveg különösebb nehézség nélkül megérteni.

Íráskészség

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló, szöveget írni;
- gondolatait és érzelmeit változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával, logikai összefüggések alapján bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegfajtákat létrehozni;
- változatos közlésformákat használni.

12. évfolyam

Tartalom

A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó, nyelvenként kidolgozott kimeneti követelményeket hat nyelvre, kétéves bontásban a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok

Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:

- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatás, bemutatkozás;
- telefonálásnál bemutatkozás és elköszönés;
- személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánságok és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- sajnálkozás;
- öröm;
- elégedettség, elégedetlenség;
- csodálkozás;
- remény;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:

- véleménynyilvánítás, véleménykérés és arra reagálás;
- valaki igazának az elismerése és el nem ismerése;
- egyetértés, egyet nem értés;
- érdeklődés, érdektelenség;
- tetszés, nem tetszés;
- dicséret, kritika;
- ellenvetés;
- akarat, kívánság, képesség, kötelezettség, szükségesség, lehetőség;
- ígéret; szándék,
- érdeklődés értékítélet, kívánság, preferencia és érdeklődési kör iránt.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:

- dolgok, személyek megnevezése, leírása;
- események leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- válaszadás elutasítása,

- tudás, nem tudás;
- bizonyosság, bizonytalanság;
- ismerés, nem ismerés.

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:

- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:

- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- betűzés kérése, betűzés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;
- beszélési szándék jelzése, téma bevezetése;
- megerősítés;
- témaváltás, beszélgetés lezárása.

Fogalomkörök

- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli és időbeli viszonyok,
- függő beszéd,
- mennyiségi és minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas szövegben a lényeges információt a lényegtelentől elkülöníteni;
- kb. 200 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elem jelentését a szövegösszefüggésből kikövetkeztetni;
- kb. 200 szavas szövegben fontos információt megérteni;
- kb. 200 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
- köznyelvi beszélgetést vagy monologikus szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

Beszédkészség

A tanuló legyen képes

- árnyaltabban megfogalmazott kérdésekre összetettebb struktúrákban rendezett válaszokat adni;
- választékos mondatokban közléseket megfogalmazni, kérdéseket feltenni, eseményeket elmesélni, érzelmeket kifejezni;
- gondolatait megfelelő logikai sorrendben, választékos mondatokban előadni;
- megértési, illetve kifejezési problémák esetén segítséget kérni;
- beszélgetésben részt venni;
- társalgásban részt venni.

Olvasott szöveg értése

A tanuló legyen képes

- kb. 250 szavas szöveget elolvasni;
- kb. 250 szavas szövegben lényeges információt a lényegtelentől megkülönböztetni;

- ismert nyelvi elemek segítségével kb. 250 szavas szövegben ismeretlen nyelvi elemek jelentését kikövetkeztetni;
- kb. 250 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
- kb. 250 szavas szövegben specifikus információt azonosítani;
- kb. 250 szavas köznyelven megírt szöveget anyanyelvén összefoglalni;
- egyszerű vagy egyszerűsített publicisztikai vagy irodalmi szöveget anyanyelvén és/vagy célnyelven összefoglalni.

Íráskészség

A tanuló legyen képes

- kb. 200 szavas, tényszerű információt közvetítő néhány bekezdésből álló szöveget írni;
- gondolatait, érzelmeit, érvekkel alátámasztott véleményét változatos kifejezésekkel és mondatszerkezetekkel, a megfelelő nyelvi eszközök használatával logikai összefüggések alapján, bekezdésbe rendezett szövegben megfogalmazni;
- különböző szövegtípusokat létrehozni;
- változatos közlésformákat használni.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

A tanulói teljesítmények értékelésének a középiskolai szakaszban továbbra is három fő célja van: visszajelzést nyújtani az előírt tananyagban elért előrehaladásról és a diákok erős és gyenge pontjairól, hozzájárulni a nyelvtanulási motiváció fenntartásához és további erősítéséhez; valamint erősíteni a tanulók reális önértékelését. Negyedik értékelési szempontként ebben az oktatási szakaszban belép az egyre önállóbb, öntevékenyebb nyelvtanulás és nyelvhasználat, amelyet a teljesítmény értékelésével bátorítani kell.

A kerettantervi célok között a korábban elsőbbséget élvező beszédértés- és beszédkészség-fejlesztés helyett a 9–12. évfolyamokon a nyelvtudás fejlesztése a mind a négy készségterületen komplexen történik. Az értékelés ebben a szakaszban mind a négy alapkészségre egységesen kitér. Alapelv, hogy értékeléskor a tanár mind a tanórai, mind a tanórán kívüli tanulói teljesítményeket értékelje. Az értékelés elsődleges célja ne a negatívumok kiemelésére, hanem a teljesítmény, hozzáállás, motiváltság, öntevékenység javulására koncentráljon.

A tanulói teljesítmény értékelésének nem elsődleges formája a célirányos számonkérés, sokkal inkább az egyes idegen nyelven végzett egyéni, páros vagy csoportos tevékenységek minősítése. A gyengébben teljesítő diákoknak több alkalmat kell biztosítani arra, hogy fejlődésükről számot adjanak.

Feltétlenül kerülni kell a hagyományos „felelés” jellegű számonkérést, mivel ez egyértelműen hozzájárul a gátlások erősödéséhez.

Ebben a korban a tanulók önértékelése már igen fejlett, tisztában vannak saját erős és gyenge pontjaikkal, így egyre inkább felelőssé válnak saját nyelvtudásuk fejlesztéséért.

A teljesítmények értékelésekor továbbra is *fontos alapelv:* a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást fejlesszük és értékeljük, szemben a nyelvről való ismeretekkel.

A teljesítmények értékelésének és a folyamatos önfejlesztésnek elengedhetetlen feltétele, hogy a *diákokat ne csak megtanítsuk nyelvet tanulni, hanem fokozatosan kialakítsuk bennük az igényt arra, hogy az idegen nyelvet önállóan és természetesen használják.* Váljon az idegen nyelvi kommunikáció életük részévé a nyelvhasználat minden területén. Alakuljon ki bennük az az igény, hogy egyes idegen nyelvi kudarcaikat ki tudják elemezni, és a tanár segítségével kezelni tudják. Tudjanak önállóan fejlődni. Egyértelműen tudatosuljon bennük, melyik nyelvtanulási stratégiának, tevékenységnek mi a célja, mi a várható kimenete, és ők maguk mit tehetnek esetleges problémáik megoldásáért. Mivel a nyelvtanulás során gyakori az egyéni különbségekből fakadó változatos teljesítmény, a diákoknak egyénre szabott stratégiákat kell alkalmazniuk, és ez külön törődést kíván a nyelvtanár részéről. Idegen nyelven kommunikálni öröm, ezt kell erősítenie a tanulói értékelésnek.

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait:

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegen nyelv oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejteni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
*	Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996). Strasbourg, Council of Europe, 131. p.

Az angol, német, francia, spanyol, olasz, orosz nyelv tartalmi elemei a gimnáziumi kerettantervi részben találhatók.

MATEMATIKA

9–12. évfolyam

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja, feladata a tanulók önálló, rendszerezett, logikus gondolkodásának kialakítása, fejlesztése. Mindezt az a folyamat biztosítja, amelynek során fokozatosan kiépítjük a matematika belső struktúráját (fogalmak, axiómák, tételek, bizonyítások elsajátítása), és a tanultakat változatos területeken alkalmazzuk. A problémák felvetése tegye indokolttá a tanulók számára a pontos fogalomalkotást. Ezek a folyamatok váljanak a tanulók belső, felfedező tanulási tevékenységének részévé.

Mindez fejleszti a tanulók absztrakciós és szintetizáló képességét. A célszerű, új fogalmak alkotása, az összefüggések felfedezése és az ismeretek feladatokban való alkalmazása fejleszti a kombinatív készséget, a kreativitást, a problémahelyzetek önálló, megfelelő önbizalommal történő megközelítését, megoldását.

A matematikai nevelés sokoldalú eszközökkel fejleszti a tanulók matematizáló, modellalkotó tevékenységét, kialakítja a megfogalmazott összefüggések, hipotézisek bizonyításának igényét, megmutatja a matematika hasznosságát, belső szépségét, az emberi kultúrában betöltött szerepét. Fejleszti a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét.

A matematika a maga hagyományos és modern eszközeivel segítséget ad a természettudományok, az informatika, a technikai, a humán műveltségterületek, szakközépiskolákban a választott szakma ismeretanyagának tanulmányozásához, a mindennapi problémák értelmezéséhez, leírásához és kezeléséhez, gazdasági, pénzügyi kérdések áttekintéséhez, helyes döntések meghozatalához. A lehetőségekhez igazodva támogassa az elektronikus eszközök (zsebszámológép, számítógép, grafikus kalkulátor, Internet stb.) célszerű felhasználásának megismerését, alkalmazásukat, ezzel hozzájárul a digitális kompetencia kifejlődéséhez.

Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek az önellenőrzésre, legyenek képesek várható eredmények becslésére. Törekedni kell a tanulók pozitív motiváltságának biztosítására, önállóságuk fejlesztésére. Ebben a törekvésben fontos terület a matematika alkalmazásának, eszköz jellegének sokoldalú bemutatása, és a tanításban való érvényesítése. A tananyag egyes részleteinek csoport-munkában való feldolgozása, a feladatmegoldások megbeszélése az együttműködési képesség, a kommunikációs képesség fejlesztésének, a reális önértékelés kialakulásának fontos területei.

Az általános iskolai tanításhoz képest egyre inkább hangsúlyt kap a tárgy deduktív jellege, de továbbra sem nélkülözhető a szemléletre és tevékenységre épülő feldolgozás sem.
A tanulók váljanak képessé a középszintű érettségi vizsga sikeres letételére. A matematika tanulása járuljon hozzá helyes pályaválasztási irány megtalálásához és megalapozásához.

A matematika kerettantervének új vonásai:

a) a modellalkotás , matematizálás jelentőségének növekedése;
b) a matematika alkalmazási terének növekedése;
c) egyensúly a matematika belső struktúrájának kiépítése és a tanultaknak a mindennapi életben, más tárgyakban való felhasználása, eszközként való alkalmazása között;
d) a modern oktatási, tanulási technológiák beépítése a mindennapi iskolai oktatási, nevelési tevékenységbe.

Az egyes témákban szerepeltetett különböző nehézségű problémák természetesen nyújtják a differenciálás lehetőségét.
A fokozott szaktanári figyelem, az iskolai könyvtár és az elektronikus eszközök használatának lehetősége biztosítsák az esélyegyenlőséget.

Fejlesztési követelmények

A matematikai kompetencia kialakítása

Az elsajátított matematikai fogalmak alkalmazása

A matematikai szemlélet fejlesztése

A középiskolai tanulmányok során a korábban szemléletesen, tevékenységek segítségével kialakított fogalmak megerősítésére, bizonyos fogalmak definiálására, általánosítására kerül sor. A különböző témakörökben megismert összefüggések feladatokban, gyakorlati problémákban való alkalmazása, más témakörökben való felhasználhatóságának felismerése, alkalmazásképes tudása fejleszti a tanulók matematizáló tevékenységét.

Az időszak végére szükség van a valós számkör biztos ismeretére, e számkörben megismert műveletek gyakorlati és elvontabb feladatokban való alkalmazására is. A tananyag különböző fejezeteiben a számításoknál fontos a zsebszámológép, a számítógép biztos használata, a számítógép alkalmazása. Műveleteket az algebrai kifejezések és a vektorok körében is értelmezünk és használunk.

Elengedhetetlen az elemi függvények ábrázolása koordináta-rendszerben és a legfontosabb függvénytulajdonságok meghatározása nemcsak a matematika, hanem a természettudományos ismeretek megértése miatt, különböző gyakorlati helyzetek leírásának érdekében is.

A geometriai ismeretek bővülése, a megismert geometriai transzformációk rendszerezettebb tárgyalása fejleszti a dinamikus geometriai szemléletet. A trigonometriai számítások a gyakorlat szempontjából fontosak (távolságok, szögek meghatározása számítás útján). A sík- és térgeometriai fogalmak és tételek mind a térszemlélet, mind az analógiás gondolkodás fejlesztése szempontjából lényegesek. A terület-, felszín-, térfogatszámítás más tantárgyakban is elengedhetetlen. A koordináta-geometria elemeinek tanításával a matematika különböző területeinek összefüggéseit, s így a matematika komplexitását mutatjuk meg. A következtetési, a bizonyítási készség fejlesztése hangsúlyos ennél a korosztálynál. A „ha ..., akkor ...” az „akkor és csak akkor” helyes használata az élet számos területén (nem csak a matematikában) fontos.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A problémaérzékenységre, a problémamegoldásra nevelés fontos feladatunk. Ehhez elengedhetetlen egyszerű matematikai szövegek értelmezése, elemzése, s az hogy a tanulók minél többször önállóan oldjanak meg feladatokat. Aktívan vegyenek részt a tanítási, tanulási folyamatban.

A diszkussziós képesség fejlesztése, a többféle megoldás keresése, megtalálása és megbeszélése a többféle nézőpont érvényesítésének, a komplex problémakezelésnek a képességét is fejleszti.

Hasznos az élet és a különböző tudományok megértéséhez (a társadalomtudományokéhoz is) a gyakorlatban fontos témák megismerése, pl. a geometriai számítások, a leíró statisztika és valószínűség-számítás elemeinek alkalmazása. Ez megmutatja a tanulók számára a matematika használhatóságát. El kell érnünk, hogy az érettségi előtt állók e területeken bizonyos gyakorlottságra tegyenek szert.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása

A 9–12. évfolyam matematikatanításában az induktív módszer mellett nagyobb szerepet kapnak a deduktív következtetések is. A tanítandó anyagban sejtéseket fogalmazunk (fogalmaztatunk) meg, melyek néhány lépésben bizonyíthatók vagy megcáfolhatók. Tanításunkban fontos a bizonyítás iránti igény felkeltése. Sor kerül néhány egyszerű tétel bizonyítására, bizonyítási módszerek megismerésére, valamint a fogalmak, szabályok pontos megfogalmazására. A matematikatanításban alapvetően fontos az absztrakciós képesség fejlesztése.

Az érettségi előtti rendszerező összefoglaláskor a matematika komplexitását mutatja meg az elemi halmazelméleti és logikai ismeretek alkalmazása különböző témakörökben, valamint egyszerű modellek (pl. gráfok) szerepeltetése.

A logikus gondolkodás a problémamegoldásban, az algoritmikus eljárások során és az alkalmazásokban egyaránt lényeges. A matematika különböző területein néhány lépéses algoritmus készítése az informatika tanulmányozásához is fontos.

Természetesen ezen időszakban is elengedhetetlen a szemléltető ábrák és egyéb eszközök alkalmazása nemcsak a geometriában (trigonometriában), hanem a kombinatorikában és a statisztikában is. Az adatsokaságok különböző jellemzési lehetőségeinek megismertetésével ezen a téren is fejlesztjük az alkalmazásképes tudást. Ezek az eljárások biztosítják sokoldalú kommunikációs formák közül a megfelelő kiválasztásának és alkalmazásának képességét.

Helyes tanulási szokások fejlesztése

A gyakorlati számítások során alkalmazott újabb ismeretek egyre fontosabbá teszik az elektronikus eszközök célszerű használatát.

A közelítő értékekkel való számoláshoz különösen elengedhetetlen a becslés, a kerekítés, az ellenőrzés különböző módjainak alkalmazása, az eredmény realitásának eldöntése.

A tanulóktól megkívánjuk a szaknyelv pontos használatát, a jelölésrendszer helyes alkalmazását írásban és szóban egyaránt.

A helyes érvelésre szoktatással sokat tehet (és tesz is) a matematikatanítás a kommunikációs készség fejlesztéséért.
A matematikai szöveg értő olvasása, tankönyvek, lexikonok használata, szövegekből a lényeg kiemelése, a helyes jegyzeteléshez szoktatás a felsőfokú tanulást is segíti.
Fontos elérnünk, hogy a tanulók meg tudják különböztetni a definíciót, a sejtést és a tételt. Matematikatudásról akkor beszélhetünk, ha a definíciókat, tételeket alkalmazni is tudja a tanuló.
Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a matematika a kultúrtörténet része. Komoly motiváció lehet tanításunkban a matematikatörténet egy-egy mozzanatának megismertetése, a máig meg nem oldott egyszerűnek tűnő matematikai sejtések megfogalmazása, nagy matematikusok élete, munkássága. Ehhez segítséget ad a könyvtár és az internet használata is.

A kerettantervben feltüntetett óraszámok tájékoztató jellegűek. Az éves órakeretből fennmaradó időt a tanterv felhasználója a témazáró dolgozatokra, valamint a csoport szükségletének megfelelően egy-egy téma gyakorlására fordíthatja.

9. évfolyam

Gondolkodási módszerek (7 óra + folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A szemléletes fogalmak *definiálása*, tudatosítása.	A megismert számhalmazok, ponthalmazok áttekintése, véges és végtelen halmazok, az intervallum fogalma.	Tájékozottság a racionális számkörben.
	Halmazműveletek: unió, metszet, részhalmaz képzés, két halmaz különbsége.	Részhalmaz, unió, metszet, két halmaz különbsége.
Módszer keresése az összes eset áttekintéséhez.	Egyszerű kombinatorikai feladatok, az összes eset áttekintése.	
A szükséges és elégséges feltétel megkülönböztetése.	Az „akkor és csak akkor” használata – (folyamatos) Tétel és megfordítása (folyamatos).	

Számtan, algebra (34 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A fogalom célszerű kiterjesztése, a számok nagyságrendjének tudása.	A hatványozás értelmezése 0 és negatív egész kitevőre, a hatványozás azonosságai (legalább egy azonosság bizonyítása); számok abszolút értéke, normál alakja.	Az azonosságok ismerete és alkalmazásuk.
	Nevezetes azonosságok: kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás; $(a \pm b)^2$, $a^2 - b^2$ szorzat alakja, $(a \pm b)^3$, $a^3 - b^3$ szorzat alakja.	Számok abszolútértéke, normál alakja. A másodfokú azonosságok alkalmazása.
Műveletek végzése számokkal és algebrai kifejezésekkel, a szaknyelv használata.	Ezen azonosságok alkalmazása egyszerű algebrai egészekkel és törtekkel végzett műveleteknél.	A négy alapművelet egyszerű algebrai kifejezésekkel.
	Egyes változók kifejezése fizikai, kémiai képletekben.	

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Algoritmikus gondolkodás és a gyakorlati problémák modellezése, értő szövegolvasás.	Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszer megoldása. Egyenletrendszerre vezető szöveges feladatok, százalékszámítás, kamatszámítás. Gazdaságosság, veszteség, nyereség elemzése a feladatok kapcsán.	Egyszerű egyenletrendszerek biztos megoldása. A százalékszámítás alkalmazása a gyakorlatban.
A rendszerező-képesség fejlesztése.	Egy abszolútértéket tartalmazó egyenletek.	
A matematika iránti érdeklődés erősítése *az elemi számelmélet alapvető problémáival és matematikatörténeti vonatkozásaival.*	Relatív prímek, oszthatósági feladatok. Példa számrendszerekre.	3-mal, 9-cel való oszthatóság ismerete. Számok prímtényezőkre való bontása. 2-es alapú számrendszer kapcsolata a 10-es alapú számrendszerrel.

Függvények, sorozatok (18 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A függvényszemlélet fejlesztése: a hozzárendelések szabályként való értelmezése. A távolság és az abszolútérték kapcsolata *A megfelelő modell megkeresése.*	A függvény fogalma, elemi tulajdonságai; a lineáris függvény, abszolútérték függvény, másodfokú függvény, gyakorlati példák további függvényekre, a fordított arány, $x \mapsto \frac{a}{x}$. A vizsgált függvények elemi tulajdonságai.	Az alapfüggvények tulajdonságainak ismerete. Képlettel megadott függvény ábrázolása értéktáblázat segítségével.

Geometria (27 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Tájékozottság a megismert síkidomok tulajdonságaiban.	Geometriai alapfogalmak, háromszögekkel, négyszögekkel, sokszögekkel kapcsolatos ismeretek kiegészítése, rendszerezése.	Speciális háromszögek, négyszögek és szabályos sokszögek tulajdonságainak ismerete.
Sejtések megfogalmazása, új összefüggések felfedezése, bizonyítási igény kialakítása.	A háromszög nevezetes vonalai, beírt köre, körülírt köre. (Legalább egy tétel bizonyítása.)	A nevezetes vonalak és a háromszög beírt és köré írt körének ismerete.
	Thalész tétele, a kör és érintői.	A körrel kapcsolatos fogalmak és az érintő tulajdonságának ismerete.
A transzformációk, mint függvények értelmezése, megmaradó és változó tulajdonságok a transzformációkban.	A tengelyes és középpontos tükrözés, az eltolás áttekintése, rendszerezése, pont körüli elforgatás és tulajdonságai.	Az eltolás és tükrözések tulajdonságainak felhasználása egyszerű feladatokban.
Síkbeli tájékozódás, tervezés, a konstrukciós, analizáló képesség és a diszkussziós igény kialakítása, *sokoldalú szemléltetés, szerkesztőprogramok megismerése.*	A forgásszög fogalma, ívmérték, a kör középponti szöge. A körív hossza, körcikk kerülete, területe (képletek használata). Egyszerű szerkesztési feladatok.	

Valószínűség, statisztika (6 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A statisztikai adatok helyes értelmezése. Képi információ és a matematikai tartalom kapcsolata.	Statisztikai adatok és ábrázolásuk (kördiagram, oszlopdiagram stb.), számtani közép, medián, módusz; szórás. Környezetvédelmi, népesedési, fogyasztásról szóló adatok szerepeltetése.	Számsokaság számtani közepének kiszámítása, a középső érték (medián) és a leggyakoribb érték (módusz) ismerete. Kördiagram, oszlopdiagram adatainak értelmezése.

10. évfolyam

Gondolkodási módszerek (6 óra+ folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A köznapi gondolkodás és a matematikai gondolkodás megkülönböztetése. A bizonyítási igény további fejlesztése. A követő képzelet fejlesztése a tanult bizonyítások felidézésével.	Tétel és megfordítása. Bizonyítási módszerek, jellegzetes gondolatmenetek (indirekt módszer, skatulya-elv).	A csak kimondott, illetve be is bizonyított összefüggések megkülönböztetése.
	Változatos kombinatorikai feladatok.	Egyszerű sorbarendezési és kiválasztási feladatok konkrét elemszám esetén.

Számtan algebra (35 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A permanencia elve a számfogalom bővítésében.	A valós szám szemléletes fogalma, kapcsolata a számegyenessel, a valós számok tizedes tört alakja, példák irracionális számokra.	Tájékozottság a valós számok halmazán, a racionális és irracionális számok tizedes tört alakja, nevezetes irracionális számok ismerete.
	A négyzetgyök azonosságainak használata egyszerű esetekben, az n-edik gyök.	A négyzetgyök azonosságainak alkalmazása egyszerű esetekben.
A megoldás keresése többféle úton, tanulói felfedezések, önálló eljárások keresése. Az algoritmikus gondolkodás fejlesztése.	A másodfokú egyenlet megoldása, a megoldóképlet, gyöktényezős alak, összefüggés két pozitív szám számtani és mértani közepe között.	A megoldóképlet biztos ismerete és alkalmazása. Két pozitív szám számtani és mértani közepének fogalma.
A matematika eszközként való felhasználása gyakorlati és természettudományos problémák megoldásában. *A szöveg felidézése, vázlat, rajz készítése a problémához.* A megfelelő rögzítési mód megtalálása.	Másodfokú egyenletre vezető szöveges feladatok. (Egyszerű gazdaságossági számítások, mozgási feladatok, a szakmai profilnak megfelelő alkalmazások, tréfás feladatok stb.)	Különböző típusú egyszerű szöveges feladatok megoldása.
Diszkussziós igény az algebrai feladatoknál.	Ekvivalens és nem ekvivalens lépések egyenletek átalakításánál, egyszerű négyzetgyökös egyenletek.	Egyszerű négyzetgyökös egyenlet megoldása. A megoldások ellenőrzése.

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Célszerű módszerek megválasztása: *algebrai és grafikus módszerek együttes alkalmazása a problémamegoldásban.*	Egyszerű másodfokú egyenlőtlenség megoldása.	

Függvények, sorozatok (13 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Új függvénytulajdonságok megismerése, a periodicitás mint időbeli és térbeli jelenség. *Függvénytranszformációk alkalmazása.* A négyjegyű függvénytáblázatok és matematikai összefüggések célszerű használata.	A négyzetgyök függvény. A tanult függvények néhány egyszerű transzformációja. A forgásszög szögfüggvényeinek értelmezése, összefüggés a szög szögfüggvényei között. A szögfüggvények tulajdonságai (értelmezési tartomány, monotonitás, zérushelyek, szélsőértékek, periodicitás, értékkészlet), a függvények ábrázolása.	A szögfüggvények definíciójának ismerete, az $x \mapsto \sin x$ és $x \mapsto \cos x$ függvények ábrázolása és tulajdonságai.

Geometria (33 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A transzformációs szemlélet fejlesztése. *Hasonlósági kapcsolatok keresése a mindennapi életben.*	A hasonlósági transzformáció fogalma.	A hasonlóság szemléletes tartalmának ismerete, a középpontos nagyítás és kicsinyítés alkalmazása egyszerű gyakorlati feladatokban.
Kreatív problémamegoldás. Geometriai ismeretek alkalmazása, biztos számolási készség, *zsebszámológép célszerű használata*.	A háromszögek hasonlósága, alapeseteinek ismerete és alkalmazása egyszerű esetekben. A hasonlóság alkalmazásai: háromszög súlyvonalai, súlypontja, arányossági tételek a derékszögű háromszögben. (Legalább egy tétel bizonyítása.) Hasonló síkidomok területének aránya, hasonló testek térfogatának aránya. Pitagorasz tételének, illetve a szögfüggvényeknek alkalmazása derékszögű háromszög hiányzó adatainak kiszámítására, gyakorlati feladatok. (A szakmai profilnak megfelelőek is.) Nevezetes szögek szögfüggvény-értékeinek kiszámítása.	Az alapesetek ismerete. A felsorolt tételek ismerete és alkalmazása egy vagy két lépéssel megoldható számítási feladatoknál.
A vektorok további alkalmazása.	A vektor szorzása számmal, vektor felbontása síkban.	

Valószínűség, statisztika (7 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A valós helyzetek értelmezése, megértése és értékelése. *Kísérletek elvégzése és számítógépes modellezése.*	Valószínűségi kísérletek – A valószínűség szemléletes fogalma, kiszámítása egyszerű esetekben.	Egyszerű problémák megoldása a klasszikus valószínűségi modell alapján.

11. évfolyam

Gondolkodási módszerek (10 óra + folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A kombinatív készség fejlesztése. A többféle megoldási mód lehetőségének keresése. Becslés, a becslés összevetése a számításokkal.	Vegyes kombinatorikai feladatok. Binomiális együtthatók.	Egyszerű kombinatorikai feladatok megoldása.
A gráf modellként való felhasználása.	Gráfelméleti alapfogalmak, alkalmazásuk. Feladatok megoldása gráfokkal.	A gráf szemléletes fogalma, egyszerű alkalmazásai.

Számtan, algebra (24 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Modell megtalálása a matematikán belüli problémánál.	Másodfokúra visszavezethető egyszerű egyenletek.	
A matematikai fogalom célszerű kiterjesztése, *a fogalmak általánosításánál a permanencia elv felhasználása.*	A hatványozás kiterjesztése pozitív alap esetén racionális kitevőkre. A hatványozás azonosságai és alkalmazásuk.	A hatványozás definíciója, műveletek, azonosságok ismerete egész kitevő esetén.
Bizonyítás iránti igény mélyítése. *Matematikatörténeti vonatkozások megismerése (könyvtár- és internethasználat).*	A logaritmus értelmezése. A logaritmus azonosságai.	A logaritmus fogalmának ismerete, azonosságainak alkalmazása egyszerűbb esetekben.
Az absztrakciós és szintetizáló képesség fejlesztése. Az önellenőrzés igényének fejlesztése.	A definíciókon és a megismert azonosságokon alapuló exponenciális, logaritmikus és trigonometrikus egyenletek.	Exponenciális, logaritmusos és trigonometrikus egyenlet egyszerű konkrét feladatokban.

Függvények, sorozatok (12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A függvényfogalom fejlesztése. Összefüggések felismerése a matematika különböző területei között. A bizonyításra való törekvés fejlesztése.	A 2^x, a 10^x függvény, az exponenciális függvény vizsgálata, exponenciális folyamatok a természetben. A logaritmus függvény, mint az exponenciális függvény inverze.	
Számítógép használata a függvényvizsgálatokban és a transzformációkban.	A tanult függvények tulajdonságai (értelmezési-tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték, monotonitás, periodicitás, paritás). Függvény-transzformációk: $f(x) + c$; $f(x + c)$; $c\,f(x)$; $f(c\,x)$.	Az alapfüggvények ábrái és legfontosabb tulajdonságainak vizsgálata (értelmezési-tartomány, értékkészlet, zérushely, szélsőérték).

Geometria, mérés (35 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A térszemlélet fejlesztése. Pontos fogalomalkotásra törekvés. Bizonyítás iránti igény továbbfejlesztése. A fizika és a matematika termékeny kapcsolatának megmutatása.	A vektorokról tanultak áttekintése. A vektorműveletek tulajdonságai. Két vektor skaláris szorzata. A skaláris szorzat tulajdonságainak felsorolása.	Vektorműveletek és tulajdonságaik (összeadás, kivonás, skalárral való szorzás). Vektorok alkalmazásai.
.	Szinusztétel, koszinusztétel. Az alkalmazásukhoz szükséges egyszerű trigonometrikus egyenletek.	A szinusztétel és a koszinusztétel alkalmazása alapfeladatok megoldásában (a háromszög hiányzó adatainak meghatározása).
A matematika gyakorlati felhasználása. Tervszerű munkára nevelés. Gazdaságossági kérdések. Az esztétikai érzék fejlesztése. *A zsebszámológép és a számítógép alkalmazása*. Az eredmények realitásának és pontosságának eldöntése.	Távolság, szög, terület meghatározása gyakorlati feladatokban (fizikában). Számítások terep-mérési adatokkal, úthálózatokkal.	
Geometriai feladatok megoldása algebrai eszközökkel.	Helyvektor. Műveletek koordinátákkal adott vektorokkal.	Vektorok koordinátáinak biztos használata.
A bizonyítási készség fejlesztése.	Szakasz felezőpontja, harmadolópontja. A háromszög súlypontja.	Szakasz felezőpontja koordinátáinak kiszámítása.
	Két pont távolsága, szakasz hossza. A kör egyenletei.	A kör középponti egyenletének ismerete.
Adott probléma többféle megközelítése.	Az irányvektor, a normálvektor, az iránytangens fogalma, ezek kapcsolata. Az egyenes egyik egyenlete. Két egyenes párhuzamosságának, merőlegességének feltétele, két egyenes metszéspontja. Kör és egyenes kölcsönös helyzete. A kör adott pontjához tartozó érintője.	Az egyenes egy szabadon választott egyenletének tudása. Két egyenes metszéspontjának meghatározása. Kör és egyenes kölcsönös helyzetének vizsgálata.

Valószínűség, statisztika (12 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A körülmények kellő figyelembe vétele. *Közvéleménykutatási, egészségügyi, vásárlással kapcsolatos események valószínűsége.* Előzetes becslés összevetése a számításokkal.	Egyszerű valószínűség-számítási problémák. A binomiális eloszlás (visszatevéses mintavétel). Eseményekkel végzett műveletek egyszerű, konkrét feladatokban.	
Modellalkotásra nevelés.	Relatív gyakoriság. A valószínűség klasszikus modellje.	A relatív gyakoriság és a valószínűség közötti szemléletes kapcsolat ismerete, egyszerű valószínűségi feladatok megoldása.

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A számítógép alkalmazása statisztikai adatok, illetve véletlen jelenségek vizsgálatára. A mindennapi problémák értelmezése, *a statisztikai zsebkönyvek, a napi sajtó adatainak elemzése.*	Statisztikai mintavétel a gyakorlati életben.	

12. évfolyam

Gondolkodási módszerek (11 óra + folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	Tartalom	A továbbhaladás feltételei
Az ismeretek rendszerezése: A matematika különböző területei közti összefüggéseinek tudatosítása. A döntési képesség fejlesztése, *állítások igazságértékének megállapítása.*	Ekvivalencia, implikáció. A halmazelméleti és logikai ismeretek kapcsolata, rendszerezése.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
A deduktív gondolkodás további fejlesztése.	A megismert bizonyítási módszerek összefoglalása. A kombinatorikai és gráfokkal kapcsolatos ismeretek áttekintése.	

Számtan, algebra (18 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
	Rendszerező összefoglalás Számhalmazok	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
Matematikatörténeti ismeretek (könyvtár- és internet-használat).	Számelméleti összefoglalás. A valós számok és részhalmazai.	
Szám- és műveletfogalom biztos alkalmazása.	A műveletek értelmezése, műveleti tulajdonságok. Közelítő értékek.	
	Egyenletek	
Tervszerű, pontos és fegyelmezett munkára nevelés. Az önellenőrzés fontossága.	Nevezetes másod- és harmadfokú algebrai azonosságok. Első- és másodfokú egyenlet és egyenlőtlenség.	
A problémamegoldó gondolkodás, a szövegértés, a szövegelemzés fejlesztése.	Szöveges feladatok.	

Függvények, sorozatok (16 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A matematika alkalmazása a gyakorlati életben. Matematikatörténeti feladatok. Egyszerű gazdaságossági problémák áttekintése.	A sorozat fogalma. Számtani és mértani sorozat, az *n*. tag, az első *n* elem összege. Kamatoskamat-számítás.	Számtani és mértani sorozat esetén az *n*-dik tag, és az első *n* elem összegének kiszámítása feladatokban. Kamatoskamat-számítás alkalmazása egyszerű gyakorlati feladatokban.
	Rendszerező összefoglalás	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
Az absztrakciós készség fejlesztése. A függvényszemlélet fejlesztése. A függvények alkalmazása a gyakorlatban és a természettudományokban.	A függvényekről tanultak áttekintése, rendszerezése. Az alapfüggvények ábrázolása. Függvénytranszformációk. Függvényvizsgálat függvényábrák segítségével.	

Geometria, mérés (33 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A térszemlélet fejlesztése. Az esztétikai érzék fejlesztése.	Térelemek kölcsönös helyzete, távolsága, szöge.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételeken kívül: térelemek kölcsönös helyzetének, távolságuk, hajlásszögük definíciójának ismerete.
A matematika gyakorlati alkalmazásai a térgeometriában. Sík- és térgeometriai ismeretek összekapcsolása, analógiák felismerése.	A terület- és kerületszámítással kapcsolatos ismeretek összefoglalása. A tanult poliéderek felszíne, térfogata. A forgáshenger és a forgáskúp felszíne és térfogata. A csonkagúla, a csonkakúp, a gömb térfogata, felszíne.	A megismert felszín- és térfogat számítási képletek alkalmazása egyszerű feladatokban.
	Rendszerező összefoglalás Geometriai alapfogalmak, ponthalmazok.	
A függvényszemlélet fejlesztése. A deduktív gondolkodás fejlesztése.	Egybevágósági és hasonlósági transzformációk áttekintése. Háromszögekre, négyszögekre és a körre vonatkozó tanult tételek és alkalmazásaik.	
A matematika különböző területei közötti összefüggések felhasználása.	Vektorok, vektorok koordinátái. Vektorműveletek, műveleti tulajdonságok, alkalmazások. Derékszögű koordináta-rendszer. Egyenes és kör egyenlete. Trigonometrikus összefüggések és alkalmazásaik.	

Valószínűség, statisztika (9 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A leíró statisztika és a valószínűség számítás gyakorlati szerepe, alkalmazása. *A számítógép felhasználása statisztikai adatok kezelésére, véletlen jelenségek vizsgálatára*.	Adatkezelésnél osztálybasorolás. Terjedelem.	Az előző években felsorolt továbbhaladási feltételek.
	Összefoglalás: Adathalmazok jellemzői: számtani közép, mértani közép, súlyozott közép, medián, módusz, szórás. Gyakoriság, relatív gyakoriság. A klasszikus valószínűségi modell.	Egyszerű klasszikus valószínűség-számítási feladatok megoldása.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie.
A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:
- Diagnosztikus mérések (a mérések olyan információt szolgáltatnak, amelyek elemzése segítséget nyújthat a tanárnak a hiányosságok feltárásához, a hibák korrigálásához, a problémák jó megoldásának megtalálásához).
- T*émazáró dolgozatok,* felmérések (Az összeállításánál egyik fontos szempont legyen, hogy a kitűzött feladatok megoldása beleférjen a tervezett időkeretbe. A felmérést különböző nehézségű feladatokból célszerű összeállítani. Legyen köztük az adott téma alapvető ismereteire közvetlenül épülő, valamint begyakorolt típusfeladat és olyan feladat is, amelyik megoldása megfelelő nehézségű akadály elé állítja a matematikából tehetségesebb, jól felkészült tanulókat is. A két utolsó évfolyamon fontos a kitűzött feladatok között választhatót is szerepeltetni, ez az érettségi előkészítését is segíti. A tizenkettedik évfolyamon célszerű dupla órás témazárót, valamint egy próba-érettségi feladatsort is íratni.)
- Az *írásbeli* beszámolók más formái lehetnek a 10-20 perces röpdolgozatok, valamint az otthoni munkára építő házi dolgozat (kutatómunka összegezése, projekt feladat beszámolója).
- A *szóbeli* felelet lehet egy-egy probléma megoldása, kiselőadás tartása pl. matematikatöténeti érdekességekről, feladatok ismertetése matematikai lapok tartalmából. (pl. ABACUS, KöMaL)

Az értékelés alapelvei a következetesség, a humánum, a kölcsönös bizalom legyenek. Ezzel az értékelés is megerősítheti a pozitív motivációt.
Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:
- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

ÉNEK-ZENE

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakközépiskolai ének-zeneoktatás legfontosabb célja, hogy a zene az életmód szerves részévé váljék. Hatása érzelmi és értelmi vonatkozású, jellemformáló ereje és szerepe van.
A szakközépiskolai énekoktatás a korábban megszerzett ismereteket, készségeket aktív zenélési módokat összegzi és az életkori sajátosságokból adódóan, fejlettebb szintre emeli. Hozzájárul a zenei világkép kialakításához.
Célja, hogy a zenei élményeket, ismereteket a sokrétű, különböző előjelű zenei hatásokat zenei tudattá rendezze a tanulókban.
Két év alatt heti egy órában alkalma van a tanulónak arra, hogy szervezett oktatási keretek között lehetőséget kapjon az egyéni életminőséget meghatározó érzelmi intelligencia, a helyes értékítélet fejlesztésére.
Fontos a sikerélmény biztosítása, az oldott légkörű tanítási órák szervezése. Csökkenteni kell az elméleti feladatok számát, előtérbe kell helyezni a feltáró módszerek alkalmazását, a differenciált tanulásszervezési módszereket.
Segítséget kell nyújtani az eddig megszerzett ismeretek egységes világképpé formálásához, értékálló ismeretek kialakításához, amely segítséget nyújt megkülönböztetni a művészi értéket és a giccset.
Fontos feladat, hogy a zenei élményeket, ismereteket, a sokrétű, különböző előjelű zenei hatásokat *zenei tudattá* rendezze a tanulókban. Lehetőséget kell teremteni arra, hogy a tanulók megfogalmazzák *egyéni és csoportosan is kialakított véleményüket* a megismert zeneművekről, zenei alkotásokról, azokat meg tudják vitatni, érvekkel és ellenérvekkel alátámasztani.
Az ének-zene tantárgy tanításának kiemelt célja, hogy alkalmat adjon más művészeti ágakkal a kapcsolatteremtésre (színház, tánc, film stb.). Ez is esélyt teremt arra, hogy a tanulók az iskolai kereteken belül és azon kívül is motiváltak legyenek az önművelésre, az ismeretbővítésre, valamint arra, hogy valóban éljenek a zene kivételes személyiségformáló, a lelki energiákat kiegyensúlyozó lehetőségeivel, fejleszteni kell a képességterületi és nevelési integrációs lehetőségeket is.
A közös zenei tevékenység, a csoportos muzsikálás biztosításával lehetőséget kell teremteni az aktív zenei cselekvésre. A zene nyújtotta örömforrás arra ösztönzi a tanulót, hogy a közösség tevékeny és felelős tagja legyen.
A differenciált tanulásszervezési módszerek alkalmazása lehetővé teszi az egyes tanulók személyi szükségleteinek, tudásának, képességeinek, érdeklődésének megfelelő fejlesztését.

Kulcskompetenciák

Anyanyelvi kommunikáció
A zenei kommunikációs kompetencia a hangzó és a zenei jelrendszerbe írott jelentések ismeretét, és megfelelő önismeret alapján az azokkal való bánni tudást jelenti. A zenehallgatás bármely formájának természetes tulajdonsága a kommunikációs képesség megléte és fejlesztése.
Idegen nyelvi kommunikáció
A tanulóknak meg kell ismerni az idegen eredetű zenei szakkifejezéseket, használatuk, értelmezésük kapjon megkülönböztetett figyelmet. A műdalok, európai és más földrészek dalainak eredeti nyelven történő megszólaltatására is igény szerint lehetőséget kell adni, mivel elősegíti más nemzetek értékeinek (nép- és műzenéjének) élményszerű befogadását.
Digitális kompetencia
Az információs és kommunikációs technikák alkalmazása igen fontos az énektanítási folyamatban (adott témához internet használat, internetes információgyűjtés, a tanár által javasolt honlapok megkeresése). Kiemelkedően fontos feladat az oktató célú tematikus, műfaj-, hangszer- videó vagy zenetörténeti CD-ROM használata is.
A hatékony, önálló tanulás
A tanulók otthoni erre vonatkozó zenei tapasztalatai meghatározóak lehetnek az iskolai éneklés, daltanulás módszerének alkalmazásánál.
Szociális és állampolgári kompetencia
Az énektanítás különösen sokat tehet abban, hogy érzelmi motiváló hatásával hozzájáruljon az ún. *zenei anyanyelv* használatához. Az éneklés révén, a zene segítségével, a saját kultúra megtapasztalásán túl más

országok kultúrájának jellemzőit is megélhetik a tanulók, ráismerve bennük az általános emberi érzésekre. Így egyrészt megtanulják becsülni a hazai értékeket, másrészt tisztelni és szeretni más kultúrák értékeit is.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

A tantárgy egyik legfontosabb társadalmi haszna a felnőtt élet egészére kiható önálló esztétikai értékítélet kialakítása.

Ezen képességek kiemelt fejlesztése megkülönböztetett figyelmet kell hogy kapjon a tantervi koncepció során.

Kiemelt fejlesztési feladatok

Énkép és önismeret

Az iskolai nevelőmunkának a személyiségfejlesztés során az egyén *társadalmi környezetben* történő formálására kell irányulnia. A szociális kompetenciák fejlesztése, az énkép, az önismeret alakítása is e folyamat részeként valósul meg.

Az egyéni éneklés az önkontroll lehetőségét biztosítja. A kifejező egyéni és csoportos éneklés a belső érzelemvilág megjelenítésének fejlesztő eszközét adja a tanulók kezébe.

A jellegzetes életkori sajátosságokból adódóan a mutáló hanggal nem szívesen énekelőkkel fel kell ismertetni, segítséget kell nyújtani annak megértéséhez, elfogadásához, hogy életkorukból adódó problémájuk természetes. Mindez hozzájárul ahhoz, hogy saját énképüket megerősítsék.

Hon- és népismeret

A hon- és népismeret a hazára és népeire vonatkozó ismeretek közvetítését jelenti az ének-zene vonatkozásában

El kell érni azon képességnek a kifejlesztését a tanulókban, amellyel a kulturális különbségekből is képesekké válhatnak a közös nemzeti érték kovácsolására.

Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra

A technikai feltételek, az audiovizuális eszközök segítségével lehetőség adódik Európa egy-egy országa népdalainak, műzenéjének megismerése mellett más kontinensek zenékhez kapcsolódó zenei anyagának, népszokásának eredeti környezetükben történő bemutatására.

Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés

Fontos kialakítandó feladat az aktív állampolgári magatartáshoz szükséges részképességek elsajátítását döntően elősegítő tanulásszervezési eljárások alkalmazása, a művészeti tantárgy nyújtotta lehetőségek felhasználására törekvés.

Környezettudatosságra nevelés

A természet szeretete, a problémákkal való azonosulás, a természet értékként tisztelete és védelme kialakítható a zeneművek, dalok illetve feldolgozásuk közben az erre való tudatos odafigyeltetéssel.

A tanulás tanítása

A szép, a kifejező *egyéni és csoportos éneklési készség* fejlesztésével a belső érzelemvilág megjelenítésének eszközét adjuk a tanulók kezébe. A stílushű előadásmód gyakorlásával és a zenehallgatás során átélt élményeken keresztül a személyiségformálás egyik legsikeresebb, legörömtelibb eszközére, a művészetekkel való aktív, befogadói találkozásra nyílik lehetőség.

Testi és lelki egészség

Az ének-zene tanítás a zene természetéből adódóan nagyfokú érzékenységet vár el és fejleszt ki. A művészi értékre alapozott pedagógia hozzájárul a mentális egészség alakításához.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire

Fejlesztéséhez az érdeklődés felkeltésére, természetes kíváncsiság mozgósító fenntartására, sikerélményre, egyéni és közösségi zenei, művészeti élmények biztosítására van szükség.

Fejlesztési feladatok

Interpretáció

Az éneklés sok diák számára az egyetlen aktív zenélési lehetőség. Középiskolában a megfelelő érzelmi és értelmi háttérrel a művészi önkifejezés szintjére emelhető. Az énekhang jelentse a tanuló számára a legtökéletesebb, bármikor igénybe vehető hangszert.

A csoportos és egyéni éneklés tiszta intonációval, pontos ritmussal, érthető, kifejező szövegkiejtéssel, az előadásmód helyes megválasztásával a zenei hallás fejlesztője is. A közös éneklésből a többszólamú éneklésbe fejlődve a többszólamú hallás, hangközök tiszta intonálása, a tonalitás iránti érzék erősödése következik.

Fontos, hogy az egyén a tőle telhető igényességgel és aktivitással részt vegyen ebben a tevékenységben.

Cél az éneklési kultúra kialakítása, az énektechnika, a kifejező énekhang, mint eszköz továbbfejlesztése ahhoz, hogy a tanulók közelebb kerüljenek a magyar és az egyetemes zeneirodalom remekeihez.

Improvizáció
A rögtönzési készség fejlesztésére a már megismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználására ad lehetőséget. A saját és mások rögtönzéseire való önreflexió, illetve reflektálás, a jó és rossz miértjének megítélése a kritikai gondolkodás fejlődéséhez járul hozzá zenei eszközökkel.

Zenehallgatás
A zenei hallás fejlesztését szolgálja a hangzó zene megfigyeltetése, a zenehallgatás. Lehetővé teszi a zenei folyamat befogadását, megfigyelését, formai összefüggéseinek észrevételét, a zene valamennyi összetevőjének tudatosítását. Jól kiegészíti az éneklési készség formálását. A közös zenehallgatás egyre inkább a meglévő ismeretek alkalmazása, az ismeretlen zene megfigyelése felé irányuljon.
A zenei befogadóképesség fejlesztése a zenehallgatás segítségével történik. 9–10. évfolyamon a hosszabb szemelvények hallgatása lehetővé teszi átfogóbb összefüggések, formák, szerkesztési elvek, zenei megoldások megfigyelését. Mindezek tudatosítása a zenetörténeti korok általános művészeti jellemzőit, azok elhatárolódását és összefüggéseit érzékelteti. Mindezekkel párhuzamosan fejlődik a tanuló ízlésrendszere, véleménynyilvánítási készsége.

Zenei hallás és kottaismeret
A középiskolában a zenei olvasás-írás jelrendszerének további fejlesztése a cél. A gyakorlás eljuttatja a tanulót a reprodukálás készségéhez. A szolmizációs nevek, illetve segítségükkel a kottaolvasás, a ritmus lejegyzése, a kottakép értelmezése a zenei reprodukció fontos elemei.
A fejlesztő hatás azonban nem magától, csak e folyamat elméleti alapjainak ismeretében, annak tudatos tanári irányításával teremtődhet meg. Erre a tevékenységi területre az énekléshez, a zenehallgatáshoz, a zenei improvizációhoz, zenei élményszerzéshez *eszközként* szüksége van a tanulóknak. Rendkívül fontos, hogy ezek a tevékenységek is mindenkor az énekelt vagy meghallgatott zenéhez kapcsolódjanak, levezetésük abból történjen.

Önművelés
Fontos feladat az életkori sajátosságoknak megfelelő tanulási módszerek tudatosítása. A tanulók legyenek képesek korszerű könyvtári és informatikai ismeretek birtokában kotta, szakkönyv, szótár, lexikon, hangzó anyag, CD (CD-ROM) felhasználásával részfeladatok önálló feldolgozására.
A zeneirodalmi alkotások megismerése hozzájárul más művészeti ágak formanyelvének megértéséhez.
A tömegkommunikáció zenei műsorkínálatának figyelemmel kísérése, a szelektálás képessége, a rendszeres hangverseny-látogatás, az iskola zenei életének megszervezése és működtetése fontos eszköz ahhoz, hogy az értékes zene a fiatalok életének szerves részévé váljon.

Kollektív művészi tevékenység
Az ének-zene megmaradt tantárgyi struktúrája miatt különösen fontos a több területre való rálátás képességének fejlesztése, hogy legalább a saját területen belüli megújulás a „Művészetek” több részterületével összehangoltan és egyirányú hatást érjen el.
A kollektív művészi munka valamennyi színtere: énekkar, zenekar, néptánc együttes fejleszti az előadói készséget, bővíti az önkifejezés eszköztárát.

9. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tananyag
1. Zenei alkotóképesség	
1.1. Interpretáció	
Önálló népdaltanulás kottakép alapján. Népdalelemzés általános szempont szerint (szerkezet, dallamvonal, hangkészlet, hangnem, ambitus, ritmika, stílusréteg). Népzenei felvételek hallgatása, előadó stílus megfigyelése, elemzése.	Népdalok a magyar népdal minden műfajából (népballada, sirató, katonadal, betyárnóta, ivónóta, párosító, lakodalmi dal, tánc, nóta).

Fejlesztési feladatok	Tananyag
Népi hangszerek (duda, citera, cimbalom, tekerő) népi zenekar hangszínének felismerése.	Népi hangszerek (duda, citera, cimbalom, tekerő) népi zenekar.
Egyéni éneklés a magyar népzene hajlításokban, díszítésekben gazdag anyagából. Autentikus előadásra törekvés (különösen a magyar népdal világában). Énekes (esetleg hangszeres) közreműködés csoportos zenei előadásban.	Énekes anyag a magyar zene történetéből a 18. század végéig (történeti énekek, virágénekek, ungaresca).
Reneszánsz, barokk és klasszikus témák megszólaltatása az énekelhető zenei szemelvények és a zeneirodalom legjelentősebb alkotásaiból. Klasszikus dalok, zeneművek témáinak éneklése.	Középkori dallamok (gregorián ének, trubadúr dal). Reneszánsz énekes művek. Korál. Históriás ének. Barokk zeneművek, énekes szemelvények. Reneszánsz, barokk és klasszikus témák, énekelhető zenei szemelvények a zeneirodalom legjelentősebb alkotásaiból. Klasszikus dalok, zeneművek témái.
Többszólamú művek (vegyeskari is) csoportos éneklése. Csoportos és egyéni éneklés hangszerkísérettel a tanult zenetörténeti korból. Zenei karakterek, stílusjegyek kifejezése, tanári vezénylés alapján.	
1.2. Improvizáció Népdalperiódus rögtönzése megadott dallamsorral. Kvintváltó és szekvencia dallamok alkotása.	Dallammodellként*:* az énekelt és meghallgatott zenei anyag tartalmai (dallammotívumok: műzenei és népzenei periódusdallamok).
2. Megismerő és befogadó képesség **2.1. Zenehallgatás** Népzenei és műzenei alkotások ismertetése, korszak és stílus jellemzése hangzó vagy írott népzenei forrásanyagok alapján. Magyar autentikus és feldolgozott népzenei felvételek ismerete (magyar táncház mozgalom remekei).	Népzenei és műzenei alkotások hangzó vagy írott zenei forrásanyagok alapján.
A zene összetevőinek (pl. ütemformák, dallamívek) felismerése, önálló értelmezése hangzó zenei anyagok alapján. Zenetörténeti korszakok, stílusok jellemzése hangzó vagy írott dokumentumok felhasználásával.	Magyar és európai zeneirodalmi alkotások a 18. század végéig. A tanult zenetörténeti korok (középkor, reneszánsz, barokk, bécsi klasszicizmus) jellemzői, műfajai, stílusjegyei.
Tanult zenei szemelvények hallási felismerése, megnevezése (korszak, zeneszerző, mű és műfaj meghatározása).	Egyházi: gregorián, mise, motetta, korál, kantáta, oratórium, passio, requiem. Világi: kánon, trubadúr dal, madrigál, opera; concerto grosso, szvit, nyitány, preludium, fuga, rondo, variácio, menüett, szonáta, szimfónia. Zenei szerkezetek, formák: homofon, polifon szerkesztés, szekvencia, periódus; triós forma, szonáta –forma. Zeneszerzők: Josquin des Prés, G. P. da Palestrina, O. Lassus; H. Purcell, A.Vivaldi, J.S. Bach, G. F. Händel, J. Haydn, W. A. Mozart, L. van Beethoven

Fejlesztési feladatok	Tananyag
Zenei műszavak, előadási jelek ismerete, alkalmazása Hangszerek hangszínének felismerése.	Hangszerek: Hegedű, brácsa, gordonka, nagybőgő; fuvola, oboa, klarinét, fagott; trombita, harsona, kürt, tuba; üstdob, nagydob, cintányér, triangulum; orgona, zongora, lant, hárfa.
Öntevékeny tanulói munka: könyvtárhasználat, adatgyűjtés, képanyaggyűjtés, videó, internet, CD, egyéb oktatóanyagok használata.	
2.2. Zenei hallás és kottaismeret	
Dalok, zeneművek témáinak éneklése szolmizálva violinkulcsban kottáról, a tanult hangnemekben, 2#–2b-ig. ABC-s hangok azonosítása, ABC-s nevek módosításainak felismerése a tanult hangnemi keretben. Hangközök ismerete oktáv hangterjedelemig (tiszta, kis és nagy). Alaphelyzetű hármashangzatok felismerése kottaképről. Hangsorok ismerete (pentatónia, diatónia, dúr, moll). Elemzési feladatok megadott szempontok szerinti önálló megoldása. Ütemfajták, alap ritmusértékek, ritmusképletek áttekintése.	Az énekes anyag és a zenehallgatás anyagának ritmikai és metrikai struktúrája, dallamszerkezete, hangneme, formája, kottaképi és hangzásbeli sajátosságai. Hangközök oktáv terjedelemig (tiszta, kis és nagy), hangsorok (penteton, dúr, moll), alaphelyzetű hármashangzatok elve; a funkciók elve (T-S-D). Ütemfajták, alap ritmusértékek, ritmusképletek. Zenei műszavak, előadási jelek.

A továbbhaladás feltételei

Interpretáció
Népdalok, a tanult zenetörténeti korok műdalai, oratórium- és operarészletek – éneklése emlékezetből.
Közreműködés az osztály vagy csoport, egyéni énekes előadásában.
Improvizáció
Ritmus improvizálása megadott ritmusképletekkel megadott terjedelemben.
Kvintváltó dallamok szerkesztése.
Könnyebb osztinato-ritmus rögtönzése adott dallamokhoz.
Szekvencia készítése adott alapmotívumra.
Zenehallgatás
A középkori, a reneszánsz, barokk és klasszikus zenetörténeti korok stílusjegyeinek ismertetése, továbbá felismerése többször hallott zeneművekben, zeneműrészletekben.
Egyes zeneirodalmi alkotások megnevezése témáik, hallott részleteik alapján.
Zenei hallás és kottaismeret
Ismert dallamok utószolmizálása.
2 #–2b ismerete.
Hangnemek megállapítása előjegyzés alapján.2 #–2 b)
Elemzési feladat (hangnem, forma, szerkesztésmód stb.) *tanári irányítással* történő megoldása, tanult zenemű kottaképe alapján.
Egyszerű énekes és zenekari partitúrák értelmezése.
Dúr és moll karakter felismerése.
Írásos munka felolvasása, egy témához kapcsolódó beszámoló stb.

10. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tananyag
1. Zenei alkotóképesség	
1.1. Interpretáció	
Egyéni éneklés a magyar népzene hajlításokban gazdag anyagából.	A magyar népzene hajlításokban, díszítésekben gazdag dalanyaga.
Más népek dalainak csoportos éneklése eredeti nyelven.	Régi és új stílusú magyar népdalok. Hazai nemzetiségi és etnikai kisebbségek újabb dalai. Más népek újabb dalai.
Magyar és európai zeneirodalmi alkotások a romantika korában, XIX. és XX. sz. zene jellegzetességeinek megfigyelése.	Művek, műrészletek (egy és többszólamú) a XIX. és a XX. század kiemelkedő alkotásaiból. XIX. századi magyar dalok. XX. századi zenei szemelvények.
Többszólamú művek csoportos éneklése. Csoportos éneklés hangszerkísérettel. Zenei karakterek kifejezése önállóan is. Ismertebb zeneművek énekhangon könnyen megszólaltatható témáinak éneklése. Zenei karakterek, stílusjegyek kifejezése tanári vezénylés alapján.	Énekelhető szemelvények Bartók Béla, Kodály Zoltán és tanítványaik vokális zenéjéből.
1.2. Improvizáció	
Ismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználása, bővítése. Téma improvizálása. Tonika, domináns rögtönzése ismert dallamhoz. Szekvencia készítése adott alapmotívumra. Népdalperiódus rögtönzése megadott dallamsorral.	Dallammodell: XX. századi zenei szemelvények (ritmus- és dallam). Rögtönzés: ismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználása.
2. Megismerő- és befogadó képesség	
2.2. Zenehallgatás	
Népzenei felvételek gyűjtése, autentikus előadásmód megfigyelése. Népdalfeldolgozások éneklése.	Népzenei felvételek.
Népzenei alkotások ismertetése korszak és stílus jellemzése hangzó vagy írott népzenei forrásanyag alapján. Saját énkép erősítése a népzenei anyagok erkölcsi tartalmának felismerése által.	Népdalfeldolgozások. Magyar táncház mozgalom.
A 19. és a 20. század jellegzetes, meghatározó stílusjegyeinek megismerése a zeneművek hallgatása során.	Művek, műrészletek a 19. és a 20. század kiemelkedő zenei alkotásaiból.
A romantika és a 20. század új zenei műfajainak, formáinak, egyéb jellegzetességeinek megállapítása, stílusjegyek hallás utáni összehasonlítása, elemzése (dal, mazurka, keringő, polonéz. etűd, fantázia, nocturne, rapszódia, szimfonikus költemény). Operafilmek (részletek) megtekintése.	Magyar és európai zeneirodalmi alkotások a romantika korában.
Kiselőadás késztése a választott operákról, balettekről könyvtárhasználat, internet segítségével. A nemzeti romantika operaszerzőinek bemutatása, főbb alkotásaiknak megismerése.	A nemzeti opera.
Zenei életutak jellemzése, kritikai szemléletmóddal történő feldolgozása (Erkel Ferenc és Liszt Ferenc munkássága). Korszak, zeneszerző, mű és műfajának jellemzése a megadott zeneszerzők művei alapján.	A szimfonikus zenekar fejlődése a barokk kortól a romantikus nagyzenekar kialakulásáig.

Fejlesztési feladatok	Tananyag
Egyes zenei műfajok fejlődéstörténetének leírása példákkal.	F. Schubert, R. Schumann, F. B. Mendelssohn, J. Brahms, F. Chopin, A. Dvořak, P. I. Csajkovszkij, M. Muszorgszkij, Liszt Ferenc, Erkel Ferenc, G. Verdi, R. Wagner
Tájékozódás a XX. századi zene legújabb megjelenési, kifejezési formáiban. Komponálási technikák: XX. századi jelenségek: atonalitás, bitonalitás, politonalitás, dodekafónia, elektronikus zene.	A XX. századi zenei irányzatok: impresszionizmus, expresszionizmus, neobarokk, neoklasszicizmus, folklórizmus, dodekafónia.
A XX. század legfontosabb zenei irányzatai, és zeneszerzői munkásságának ismerete.	XX. század zeneszerzői: C. Debussy, M. Ravel, G. Gershwin, R. és J. Strauss, I..Stravinsky, A.Honegger, A. Hacsaturján, B. Britten,
Összefüggések, kapcsolatok megállapítása és értelmezése a zene és társművészetek között. Önálló könyvtárhasználat, adatgyűjtés, képanyaggyűjtés; videó, internet, CD, egyéb oktatóanyagok használata.	A. Schönberg, W. Lutosławski XX.század – magyar zeneszerzői: Bartók Béla, Bárdos Lajos, Kodály Zoltán, Lajtha László, Weiner Leó és más ma élő szerzők. A zene szórakoztató funkciói a zenetörténetben (különös tekintettel a XIX. és XX. század zenéjére). A szórakoztató zene megjelenése a XIX. századtól napjainkig
Gyűjtőmunka: A dzsessz műfaji sokféleségét bemutató szemelvények, zeneműrészletek felhasználásával.	(operett, musical, sanzon, spirituálé, blues, ragtime, dixiland, swing, rock, elektronikus zene filmzene, rock-opera stb.).
Szórakoztató zenei aktualitások rendszerezése.	Lehár, Joplin, Rota, Bernstein, Presley, a Beatlesek, Webber; aktualitások.
Zenei hallás és kottaismeret	
Aszimmetrikus ütemű ritmus- és dallampéldák megszólaltatása kottaképről. Könnyű, modulálást nem tartalmazó dallamok lapról éneklése. Az évfolyam éneklési és zenehallgatási anyagából lapról olvasás.	Aszimmetrikus ütemek: 3/8, 5/8, 7/8. Kromatika, egészhangúság, bitonalitás; dodekafónia, atonalitás.

A továbbhaladás feltételei

Interpretáció

Népdal, műdal, műzenei részlet, könnyebb kórusműrészlet énekes reprodukálása emlékezetből.

Improvizáció

Ritmusok rögtönzése megadott ritmus- és dallamkészlettel a tanult ütemformákban. Kvintváltó és szekvenciás dallamok alkotása. Téma improvizálása dinamikai különbségekkel, motívumrészlet gyorsítással.
Szekvencia készítése adott alapmotívum.

Zenehallgatás

Zenei korszakokhoz kapcsolódó alapvető stílusok, műfajok, formák, szerkezetek felismerése többször hallott zeneművekben, zeneműrészletekben. Egyes zeneirodalmi alkotások megnevezése témáik, hallott részleteik alapján. (lásd. kétszintű érettségi műjegyzék / Zenefelismerés).
A XIX. és a XX. század zenei stílusainak felismerése a zeneművek hallgatása során a zene és a társművészetek kapcsolataira utaló példák felsorolása.

Zenei hallás és kottaismeret
Egyszerű aszimmetrikus ütemű ritmusok és dallampéldák megszólaltatása kottaképről. Ismert dallamok utószolmizálása.
Ismert dallamok utószolmizálása. Hangnemek megállapítása előjegyzés alapján (2 #– 2b).
Ismert dallamok írása violinkulcsban a tanult hangnemekben. Elemzési feladat (hangnem, forma, szerkesztésmód stb.) önálló megoldása a tanult zenemű kottaképe alapján. Egyszerű énekes- és zenekari partitúrák értelmezése.
Könnyű, modulálást nem tartalmazó dallamok lapról éneklése.
Az évfolyam éneklési és zenehallgatási anyagából lapról olvasás.

Ajánlott szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük. A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése (dallamok felidézése, műfajok, stílusok), fogalmak felismerése, alkalmazása, a kommunikáció fontosabb szabályainak ismerete és reprodukálása.
- Összefüggések megértése, szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kotta-ének).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása (fölhangzó művek stíluskorszakokba sorolása, a hallott hangszínek hangszerekhez, hangszer együttesekhez társítása), gondolatok és érzések kifejezésének képessége, a tanuló saját munkájának fokozatos önkontrollja.
- Véleményalkotás zenei művekről, jelenségekről, egyéniségekről, kritikai érzék kialakítása.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.
- Kórusban, kamaraegyüttesben nyújtott teljesítmény értékelése.

Javasolt zenei anyag (válogatva)

Népdalok
A bolhási kertek alatt
A nagy bécsi kaszárnya
Annyi bánat a szívemen
Béres legény
Beteg asszony
Duna parton vagy egy malom
Elindultam szép hazámból
Erdő mellett estvéledtem
Este, este, de szerelmes
Hej, rozmaring
Istenem, istenem áraszd meg a …
Katona vagyok én
Körösfői kertek alatt
Megkötöm lovamat

Megrakják a tüzet
Röpülj, páva
Szép a gyöngyvirág
Szivárvány havasán
Tavaszi szél
Tiszán innen, Dunán túl

Énekes anyag a magyar zenetörténetből
Bocsásd meg Úristen – Balassi ének a Kájoni-kódexből
Hej Rákóczi, Bercsényi
Áll előttem egy virágszál – virágének a XVIII. századból
Ej, haj, gyöngyvirág – Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteményéből
Aranyideim folyása – Kovács Ferenc énekeskönyvéből
Simonffy: Három a tánc
Szentirmai: Csak egy kislány van a világon

Énekes műzenei szemelvények
Alleluja dallamok
Händel: Csordul a könnyem (a Xerxes c. operából)
Beethoven: Örömóda (IX. szimfónia – IV. tétel)
Gaudeamus igitur (Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány)
Kodály–Berzsenyi: A magyarokhoz
Kodály: Mikoron Dávid (Psalmus Hungaricus)
Gershswin: Porgy dala (Porgy és Bess)
Zenehallgatási anyag
Lassus: Zsoldos szerenád
Bach: h-moll szvit
Bach: *c-moll preludium és fúga* (Wohltemperiertes Klavier I. kötetéből)
Händel: F-dúr szvit (Vízizene)
Haydn*:* C-dúr („*Kaiser*") vonósnégyes – *II. tétel* (Op. 76. No. 3)
Mozart: A-dúr zongoraszonáta (K. 331)
Mozart: Figaro házassága
Beethoven: V. (Sors) Szimfónia
Beethoven: IX. szimfónia – *IV. tétel*
Schubert: h-moll (Befejezetlen) szimfónia
Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
Mendelssohn: Szentiványéji álom – szvit (*részlet*)
Liszt: Les Preludes
Wagner: Nyitány és Walther versenydala a Nürnbergi mesterdalnokok c. operából
Ravel: Bolero
Kodály: Háry János (szvit)
Kodály. Székelyfonó
Kodály: Psalmus Hungaricus
Gershwin: Rhapsody in Blue
Bartók: 15 magyar parasztdal (zongorára) és Nyolc magyar népdal (ének-zongora)
Bartók: Cantata Profana
Bartók: Concerto
Orff: Carmina Burana
Bernstein: West Side Story

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

11–12. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy a köznapi, a művészi, a tudományos és a műszaki megismerés, valamint közlés és kifejezés alapvető képi módszereivel ismerteti meg a tanulókat. Az általános nevelési célok közül különösen a kreativitás, a problémafelismerő- és -megoldóképesség, az értelmi képességek, a képi és képzetekben gazdag gondolkodás, az ízlés, az empátia, a kommunikációs készség, az érzékenység, a nyitottság fejlesztéséhez járul hozzá. Művészeti jellege miatt értékközvetítő, egyben értékteremtő, jellemformáló tevékenység. Nagy szerepe van a kultúra értékeit megbecsülő, a természeti környezetet védő – „környezettudatos" – magatartás kialakításában és az értelmi és érzelmi intelligencia kiművelésében.
A vizuális nevelés a világ látható minőségein keresztül tanít meg látni és láttatni, vagyis célja a vizuális alkotó- és befogadóképesség fejlesztése. A világ érzéki-tapasztalati birtokbavételével az érzékszervek, kiemelten a látás kiművelésével és a kéz intelligenciájának fejlesztésével foglalkozik. A térszemlélet, a forma-, a szín-, az anyag-, a szerkezetismeret és érzék a vizuális nevelés hatására emelkedik képesség szintre. A tantárgy újszerű célja az információk közti szelekció, a kritikus befogadás a kialakítása ***(művészeti-esztétikai és kulturális kompetenciák).***

A 11–12. évfolyamon a művészettörténeti, képzőművészeti és ábrázoló geometriai képességek fejlesztésével, művészeti és esztétikai kompetencia kialakításával az a célunk, hogy a felkészítse a középiskolás diákokat a továbbtanulásra, illetve a mindennapi életre; a vizuálisan jelentkező problémák önálló felismerésére és megoldására, azaz a munkára, valamint a természeti és mesterséges környezet felelős használatára, az információk kritikus kezelésére, az árucikkek tudatos kiválasztására, a művészi, esztétikai értékek iránti fogékonyságra. A tantárgy célja emellett a vizuális információkezelés megtanításával a többi tantárgy szemléletes tanulásának megkönnyítése. ***(Tanulás tanulása, befogadói és alkotói kompetenciák)***
A középiskolás korosztályban megnő a személyes útkeresés szerepe. A tantárgy feladata az énkép és önismeret kialakulásának, ezen keresztül a nemzeti és európai azonosságtudat kialakulásának. Az azonosulás az alkotó munka elmélyült állapotában megy végbe a legkönnyebben, ezért a vizuális önkifejezés tág és minél önállóbb választási lehetőségeit kell felkínálni. A rajzi, a festői, a szobrászi munka mellett teret kell adnunk a korosztály érdeklődésének homlokterében álló alkalmazott grafikai tervezési és tárgytervezési-konstruálási feladatoknak is.

A két évfolyamon az alkotó és befogadó tevékenység aránya azonos, illetve az az alkotómunka javára növelhető, ugyanis a vizuális kultúra tananyag képességfejlesztő rendszere a tantárgy jellegének megfelelően a gyakorlati tevékenységre fűződik fel.

Általános fejlesztési követelmények

Egy középiskolai végzettséggel rendelkező ifjútól elvárható, hogy rendeltetésszerűen használja tárgyi környezetét, fejlett térszemlélettel rendelkezzen, megértse a mindennapi élet vizuális információit, tudatos fogyasztói döntésekre legyen képes, ismerje a művészettörténet kiemelkedő alkotásait és legyen véleménye róluk. Ugyanakkor rendelkeznie kell a mindennapi élethez szükséges ábrázolóképességgel és a hétköznapi esztétikai ítéleteket megalapozó tapasztalattal és ízléssel.
Általános követelmény a kulturális, a művészeti értékek iránti nyitottság fejlesztése, az értékes műalkotásokat, tárgyakat, információkat megbecsülő, környezettudatos magatartás kialakítása, a kritikai érzék fejlesztése. A középiskolai tanulmányok biztosítsanak kellő alapot a továbbtanuláshoz és a munkába álláshoz.

Alkotóképességek területe
Elképzelt vagy létező tárgy vagy tér egyértelmű ábrázolásának képessége látszati rajzban, illetve geometriai ábrázolás segítségével (kavalieri axonometria, egyméretű, kétméretű és Monge-vetületek, két iránypontos perspektíva). Adatok, összefüggések vizuális megjelenítésének képessége a tanult szinten. Történet, eseménysor, változás és mozgás közérthető megjelenítésének képessége.
Érzések és gondolatok önálló és tudatos vizuális megjelenítésének képessége, a témának megfelelő szabadon választott kifejezőeszközzel és technikával, síkban, illetve térben. Önállóság a problémamegoldás lépéseiben: helyzetfelismerés, tájékozódás, vázlatkészítés-tervezés, alkotás-konstruálás és a munka értékelése. A megfelelő művészeti ág (pl. képzőművészet, alkalmazott művészet) kiválasztásának képessége. Az alkotás során a problémának megfelelő arányú esztétikai kifejezés, kommunikációs jelentésadás, valamint a fizikai funkciónak megfelelő formálás jusson érvényre.

Befogadóképességek területe
A tanult művészeti ágak és a mindennapi környezet, a tömegkommunikáció átfogó műfajainak (pl. szobrászat, alkalmazott grafika, tárgytervezés), sajátosságainak, összefüggéseinek és történetük fordulópontjainak, valamint kiemelkedő művek és alkotóik ismerete. A tárgyhoz illő műelemző módszer (pl. stíluskritikai, ikonográfiai, tárgyelemzés) alkalmazása. A leíró elemzéstől az ítéletalkotásig terjedő műelemző-képesség. Nyitottság az idegen (pl. Európán kívüli) művek és műfajok iránt, tolerancia az új művek, tárgyak megítélésében. A hétköznapi élet jelenségeinél a vizuális formában megjelenő információk kritikus befogadása, az árucikkek tudatos megítélése a tanult szempontok alapján.
(Tanulni tanulás kompetenciája, kulturális és vizuális kifejezőkészség, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, európai azonosságtudat-egyetemes kultúra összefüggéseit felismerő kompetenciák, környezettudatos magatartás)

A tanulást, munkát segítő képességfejlesztés
Gondolatok áttekinthetővé, szemléletessé tétele, valamint a vizuális információk megértése a tanulásban, a munkában és a mindennapi életben. A vizuális kultúra tantárgy feladata e módszerek átadása, továbbá a vizuális információforrások (pl. könyvtár, képtár, internet; a média) célszerű használatának megtanítása.
(A befogadó- és alkotóképesség fejlesztésével kapcsolatos természettudományos, tanulási, szociális, és kommunikációs kompetenciák)

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A vizuális alkotóképesség alapelemeinek, „nyelvének” ismerete, az ismeretek összegzése, alkalmazása. Adott problémát, témát, élményt feldolgozó alkotó tevékenység egy-egy feladatkörben. A szobrászat, a festészet, a képgrafika műfajának megfelelő történelmi korba és kultúrába ágyazott műelemzés. Látvány vizuális tartalmainak, törvényszerűségeinek feltárása, képi-plasztikai formai, téri analízisek, elemzések. Téri ábrázolásmódok a perspektíva és a műszaki távlat (axonometria) módszereivel. A vizuális kommunikáció köznapi megjelenési formáinak értelmezése. Alkalmazott grafikai és tárgytervezési feladat megoldása az alkotófolyamat végig vitelével. A témának megfelelő kifejezésmód és technika kiválasztása, alkalmazása, indoklása.
(Az alkotóképesség fejlesztésével kapcsolatos természettudományos, tanulási, szociális, és kommunikációs kompetenciák, kulturális- és vizuális kifejezőképesség, esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség, környezettudatos magatartás)

Témakörök, tartalmak, tevékenységek

Kreativitás (Alkotóképesség; Problémamegoldó képesség)
A vizuális kifejezés formanyelvi elemei, összefüggései, a formaadás módjai tanulói munkákban, műalkotásokban, tárgyakban, vizuális információkban.
Az alkotó folyamat tervezése a problémafelvetéstől a megoldásig.
Érzelem, lelkiállapot, hangulat megjelenítése síkon és térben egyéni eszközhasználattal.
Művészeti (*pl. irodalmi, zenei*) élmények asszociációkra épülő feldolgozása.
Látványélmények színbeli-formai átírása, szintézisre épülő egyéni kifejezése.

Megismerő- és befogadóképesség (tanulási kompetenciák***)***
A műfajnak, témának megfelelő műelemezés (ikonográfiai, stílustörténeti) és ítéletalkotás.
Festészet fogalma, funkciója, a festészet kifejezőeszközei, hatásrendszere.
Festészeti stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).
Témák (*pl. arckép*), megjelenési típusok (*pl. táblakép*), technikák (*pl. olaj, freskó*).
Képgrafika fogalma, funkciója, stílusa, témái, formanyelve, technikái.
A *szobrászat* fogalma, rendeltetése és hatásrendszere.
Szobrászati formanyelv, stílusok (kulturális, társadalmi, történeti meghatározottság).
A szobrászat műfajai (körszobor, szoborcsoport, dombormű), témái, technikái.

Kortárs műfajok a képzőművészetben.
Az iskolához közeli, könnyen elérhető művészeti gyűjtemény anyagának megismerése.
(Művészeti-esztétikai és kulturális-kommunikációs kompetenciák)

Vizuális kommunikáció
Az ábrázolás és a tervezőgrafika formanyelvi elemei és összefüggései.
Természettanulmányok, látvány- és modellértelmezések: forma, szerkezet, anyag és funkció szerinti tanulmány és analízis.
Keletkezést, működést, változást kifejező, magyarázó képsorok, folyamatábrák készítése.
Összetett térformák, tárgyak térbeli helyzetének szabadkézi rajza és szerkesztése az ábrázoló geometria rendszerében (Monge-vetület, egyméretű, kétméretű és kavalieri axonometria).
Rekonstrukció vetületi ábra alapján; modellezés.
Alkalmazott grafikai tervezés kép és szöveg felhasználásával. Néhány betűtípus alkalmazása. (*pl. tudományos illusztráció, bélyegterv, ex libris, meghívó*).
Ábrázolási konvenciók megjelenési formáinak megismerése és alkalmazása a köznapi és tudományos közlésekben.
A köznapi és tudományos közlések vizuális eszközeinek alkalmazása.
A tervező grafika üzenethordozó és tájékoztató funkciójának, közlő és felhívó jellegének megismerése és gyakorlati alkalmazása.
(Anyanyelvi- és képi kommunikáció kompetenciája)

Tárgy- és környezetkultúra (környezettudatos magatartás és szociális kompetencia)
A tárgyi világ formanyelvi elemei, a tartalom és forma összefüggései.
Közismert rendeltetésű, valós szükségleten alapuló tárgy tervezése (pl. *ékszer, öltözködés kiegészítő, hangszer, gépezet*). A tárgynak vagy térbeli makettjének elkészítése, az alkotófolyamat dokumentálása (feladat-meghatározás, tájékozódás gyűjtéssel, vázlatok, látszati és műszaki jellegű rajzok, szín- és anyagminta).
Az alkotófolyamat (feladat-meghatározás, tervezés, kivitelezés, kipróbálás, értékelés) ismerete.
A tárgyak megítélése a (funkció, forma, jelentés, lépték, anyag, szerkezet, technológia) ismerete.

A továbbhaladás feltételei (Az értékelés szempontjai)

A továbbhaladás feltétele a térábrázolási konvenciók elemi szintű elsajátítása, a színek megfelelő alkalmazása, alapszintű komponálási, képszerkesztési, konstruálási készség elsajátítása. A művészettörténet tanult műfajainak, kiemelkedő alkotóinak és műveinek, valamint legalább egy műelemző módszernek az ismerete.
Elvárható a művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának a korábbinál magasabb szinten való megnyilvánulása.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az alkotómunka folyamatát, logikai lépéseit felölelő tudatos, tervszerű (projekt jellegű) önálló tevékenység a képzőművészet, a vizuális kommunikáció és a környezetkultúra területén. Problémaközpontú, verbális és vizuális műelemző módok (kultúrtörténeti, építészeti elemzés, képolvasás) tudatosítása, használata az építészet, az alkalmazott művészetek és a népművészet területén. Összefoglaló művészettörténeti áttekintés.
(Tanulás tanulása, befogadói és alkotói kompetenciák; művészeti-esztétikai és kommunikációs kompetenciák))

Témakörök, tartalmak, tevékenységek
Kreativitás (Alkotóképesség; Problémamegoldó képesség)
A formanyelv, a formaadási módok felismerése és alkalmazása az alkotó és befogadó tevékenységekben.
Elemzésük a művészeti ágakban, műfajokban: népművészetben, építészetben, tárgyakban, a tudományos és a köznapi információkban.
Aktuális, egyéni vagy közösségi problémák, gondolatok, témák személyes hangú megjelenítése ábrázolási újításokat is megengedő, asszociációkra épülő alkotásokban.

Megismerő- és befogadóképesség
Művészeti ágak szerinti ***problémaközpontú*** műelemzés korba, kultúrába ágyazva. A műfajnak és a témának megfelelő értelmezési (stílustörténeti, kultúrtörténeti, ikonográfiai) szempontok alkalmazása.
Építészet
Az építészet fogalma, funkciója, társadalmi és természeti meghatározottsága.
Az építészeti szerkezetek, fejlődésük fordulópontjai.
Az építészeti stílusok (térszervezés, tömegalakítás, alaktan). Az építészet hatásrendszere.
Művészettörténeti összefoglalás
Az európai művészettörténet áttekintése a műfajok, a kor és a stílus összefüggésében.

Vizuális kommunikáció (Kommunikációs és szociális kompetenciák)
A formaadás vizuális nyelvi elemei, módjai a tanulást szolgáló, a tudományos, a köznapi információkban, a tájékoztatásban, a reklámban.
Összetettebb téri alakzatok ábrázolása a tapasztalati távlattan alapján, illetve perspektivikus szerkesztéssel.
Térábrázolási módszerek és látáskonvenciók átalakítása: transzformálási kísérletek, optikai csalódások, fordított perspektíva vagy fotó felhasználásával.
Választott témájú grafikai terv (*pl. naptár, könyvborító, CD-borító, iskolaújság*) készítése. Az alkotófolyamat lépéseinek összegyűjtése munkanaplóban.

A vizuális kommunikáció fogalma, gyakorlati alkalmazása
A vizuális kommunikáció műfajai (tipográfia, fotó, tervező grafika).
Hatásrendszere: információ (objektív), reklám (felhívó), műalkotás (esztétikai) jellegű.
A Monge-vetület, az axonometria, a perspektíva olvasása, megértése.
A térábrázolási konvenciók történeti áttekintése.
A közvetlen és közvetett emberi kommunikáció, a tömegkommunikáció.
A kép, az írás szerepének fordulópontjai a kommunikáció fejlődésében.

Tárgy- és környezetkultúra
A tárgyi világ formanyelvi elemei, a tartalom és forma összefüggései a téralakításban.
Tértervezési, berendezési probléma (*pl. tér, térrészlet, illetve berendezési tárgy*) felvetése, feladat meghatározása, tájékozódás, ötletek.
Tervezés alap- és nézetrajzban, axonometrikus rendszerben vagy perspektív képpel, a terv makettezése.
A tárgykultúra fogalma, a tárgyak funkciója, fajtái (használati-, dísz-, kegy- és műtárgy).
A tárgyak stílusa és a korstílus. A tárgyak kulturális és társadalmi meghatározottsága.
A tárgyak jelentése (társadalmi, történeti, műszaki, ergonómiai, esztétikai, gazdasági).
Népművészet
A tárgyi néprajz és a népművészet fogalma.
A hagyományos magyar népművészet és napjaink népművészete, a folklorizmus.
A népi építészet, eszközök, bútorkészítés, fafaragás, fazekasság, szőttes, hímzés, népviselet.
Az iskolához közeli, elérhető helytörténeti, néprajzi gyűjtemény.

(Művészeti-esztétikai véleményalkotás képességének, a környezettudatos magatartásnak, önértékelés képességének, nemzeti és európai azonosságtudatának a korábbinál magasabb szintű megnyilvánulása)

Technikák
Alkalmazás: Ceruza, vízfesték, tempera, s egy sokszorosító grafikai technika, valamint montázs, kollázs készítése. Egy technikai képalkotó eszköz (*pl. fotó, fénymásoló, számítógép*).
Ismeret: Egyedi grafikai (ceruza, szén, tus, kréta, gouache), sokszorosító grafikai (magas-, mély-, síknyomású), festészeti technikák, táblaképfestészet (tempera, olaj) és monumentális festészeti (freskó, pannó, mozaik, üvegablak), vegyes (kollázs, montázs) technikák, valamint szobrászati anyag és technika (agyag, gipsz, fa, kő, fém; mintázás, öntés, faragás) lényege.

Ajánlott művek

A műfaj tipikus alkotásait a tanár választja ki a témának megfelelően. A válogatás további szempontja, hogy a bemutatott művek lehetőleg arányosan terjedjenek ki az egyetemes és a magyar művészettörténet kiemelkedő műveire és alkotóira, illetve tartalmazzák a magas művészet mellett a populáris kultúra megnyilvánulásait.

Ajánlatos nagy teret biztosítani a kortárs művek bemutatásának, a művészettörténetnek a tárgyalt műfaj szempontjából fontos alkotásai között. A mindennapi környezet, a helyi, a regionális értékek tárgyalása kiemelt fontosságú.

Festészet, képgrafika

Bikák terme a lascaux-i barlangban, Zenélő lányok Thébából Exekias feketealakos amphorája, Pompei Misztérium villa falfestményének részlete, Vang Mien: Cseresznyeág, Utamaro: Tűnődés a szerelemről (fametszet), Ravennai San Apollinare in Classe apszismozaikja, Rubljov: Szentháromság ikon, Krisztus az apostolokkal (oltárelőlap Catalóniából), Giotto: Lázár feltámasztása, Kolozsvári Tamás: Keresztrefeszítés a garamszentbenedeki oltárról, Üvegablak a chartres-i katedrálisból, Raffaello: Athéni iskola, Leonardo da Vinci: Sziklás Madonna (londoni változat), Michelangelo: Ádám teremtése, Brueghel: Tél, Giorgione: Alvó Vénusz, Dürer: A lovag, halál és az ördög (fametszet), Leonardo da Vinci: Virágtanulmány a windsori gyűjteményből, Bosch: A pokol (Gyönyörök kertje oltár részlete), A. Pozzo: Loyolai Szent Ignác megdicsőülése (mennyezetfreskó), Caravaggio: Szent Máté elhivatása, Rembrandt: Éjjeli őrjárat, Önarckép feleségével (rézkarc), Goya: Ha az értelem szunnyad (rézkarc), E. Monet: A rouani-katedrális két képe, E. Degas: A közönséget köszöntő táncosnő, Van Gogh: Önarckép, G. Seurat: Fürdőzés, P. Cezanne: Csendélet hagymákkal, H. Toulouse-Lautrec: Aristide Bruant (plakát) Székely Bertalan: Egri nők, Szinyei Merse Pál: Majális, H. Matisse: Ikarosz (kollázs), P. Picasso: Női arckép Cranach után (linómetszet), G. Braque: Gitár és klarinét, V. Kandinszkíj: Sárga kíséret, P. Mondrian: Vörös, sárga, kék kompozíció, P. Klee: Szindbád a tengeren, R. Magritte: Kastély a Pireneusokban, A.Warhol: Marilyn, Csontváry Kosztka Tivadar: Baalbek, Gulácsy Lajos: A varázsló kertje, Vajda Lajos: Torony tányéros csendélettel, Vasarely Viktor: Vonal Ksz, Kondor Béla: A nagy madár (rézkarc).

Szobrászat

Willendorfi Vénusz, Antilopfej alaku maszk Nyugat-Afrikából, Mükerinosz szoborcsoportja, Nofretete portré, Sebesült nőstényoroszlán, Kocsihajtó bronzszobra, Szamothrakei Niké, Laokoón-csoport, Római patrícius ősei portréival, Marcus Aurelius lovas szobra, Táncoló Síva Indiából, Rakamazi hajkorong, Angyal dombormű Pécsről, Angyali üdvözlet a reimsi katedrális kapujáról, Tilman Riemenschneider oltára, Szent László-herma, Donatello: Gattamelata, Ghiberti: Jákob és Ézsau a Porta del Paradisoról, Pisanello: Cecilia Gonzaga érem elő- és hátoldala, Michelangelo: Medici síremlék, Bernini: Szent Teréz extázisa, Ferenczy István: Pásztorlányka, Izsó Miklós: Táncoló paraszt, A. Rodin: Calaisi polgárok, V. Tatlin: III. Internacionálé emlékműve, A. Maillol: Földközi-tenger, U. Boccioni: Lépő figura, A. Archipenko: Álló alak, Medgyessy Ferenc: Táncosnő bronzszobra, Ferenczy Béni: Babits síremlék, Borsos Miklós: Lyghea II., Schaár Erzsébet: Utca, H. Moore: Király és királynő, A. Calder: Mobil, D. Hanson: Nő bevásárlókocsival.

Építészet

Stonehenge, Kheopsz piramis, Luxori Amon-teplom, Parthenon, Epidauroszi színház, Görög oszloprendek, Nimes-i vízvezeték, Pantheon, Colosseum homlokzata, Vettiusok házának átriuma Pompeiből, Kyotói zen-kert, Edirnei Szelim dzsámi, San Apollinare Nuovo bazilika, Wormsi székesegyház, Bélapátfalvi apátsági templom, Vézelay-i La Madelaine templom boltozata, Esztergomi királyi palota kápolnájának főhomlokzata, Reimsi katedrális külső-belső, Diósgyőri vár, Firenzei Palazzo Vecchio, Brunelleschi: Tempietto, Alberti: Palazzo Rucellai külső, Firenzei Palazzo Medici udvara, Sárospataki Perényi-loggia, Versaillesi-palota franciakertje, Bernini: Szt. Péter tér kollonádja, Fertődi Esterházy-kastély, Magyar barokk városkép (Eger), Pollack Mihály: Nemzeti Múzeum, Eiffel: Nyugati-pályaudvar, Lechner Ödön: Postatakarékpénztár, W. Gropius: Bauhaus-épülete, Le Courbusier: Villa Savoye, F. L. Wright: Vízesés-ház, Lakótelep (Wekerle), Makovecz Imre: Paksi katolikus templom.

Magyar népművészet

A bemutatandó népművészeti alkotásokat a tanár választja ki. A népi építészet, a házbelső, a szerszámok, a használati eszközök, az étkezés, az öltözködés és a vallásnéprajzi tárgyakat ajánlatos a paraszti, tradicionális kultúrába ágyazva és összefüggéseiben, együttesekben bemutatni. (Például egy tájegységben szerepeltetni, egy család, egy falu élete köré szervezve.)

A ***vizuális kommunikáció, valamint a tárgy- és környezetkultúra*** befogadásához nem készül külön műlista. A műfaji sajátosság tanítását az aktuális kommunikációs eszközök, és helyi tárgyak, épületek elemzésével ajánlatos megoldani.

A felsorolt – kiemelten ajánlott – alkotások mellett a tanár támaszkodjon a rajz és vizuális kultúra érettségi vizsgaleírásában megadott műtárgylistájára!

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk (kifejező eszközök, műfajok, stílusok, technikák) megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, alkalmazása, a vizuális kommunikáció fontosabb szabályainak ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-kép), a műelemzés képessége.
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása (térábrázolási konvenciók elemi szintű elsajátítása, a színek szokásoknak megfelelő alkalmazása, alapszintű komponálási, képszerkesztési, konstruálási készség elsajátítása), lényegkiemelő képesség fejlesztése, a tanuló saját munkájának fokozatos önkontrollja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés vizuális művekről, jelenségekről (mindennapi környezet, fogyasztási cikkek, média), funkciókról, egyéniségekről, kritikai érzék kialakítása.
- Művészi kreativitás képességének szóbeli, írásbeli értékelése.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Órai gyakorlati tevékenységeket kísérő (segítő) kritikai megjegyzések (a „korrektúra”).
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása formájában (képi, írásbeli, szóbeli).
- Munkák közös értékelésére, amelynek során a tanulók elmondhatják kritikai észrevételeiket.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

9–12. évfolyam

Az általános műveltséget megszilárdító szakasz a kilencedik évfolyamon kezdődik, és a tizedik vagy a nyelvi előkészítő évfolyamokat működtető iskolákban tizenegyedik évfolyam végéig tart. Funkciója az iskolai műveltség differenciált megszilárdítása, amelyben már megjelenhetnek a szakképzés előkészítéséhez, a pályaválasztáshoz, a munkavállalói szerepekhez szükséges kompetenciák. Ez a szakasz a tudás alapvető tényezőit és összetevőit a tartalomba ágyazott képességfejlesztés elvének a szem előtt tartásával szilárdítja meg. Ebben a korban jelenhet meg a testnevelés és sport oktatásában először a kognitív fejlesztési oldal figyelembevételével az alapvető az egészséggel és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása.

Egészségvédelem és anyanyelvi kommunikáció:
Az egészségnevelés és anyanyelvi kommunikáció célja, hogy a tanulók képesek legyenek objektív módon felmérni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatását, elkerülésük módját. Mindezek mellet tudatosan és minden tekintetben kielégítő módon tudjanak kommunikálni és saját véleményüket artikuláltan, határozottan kifejteni az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban. El kell érni, hogy értsék meg, tegyenek saját egészségük érdekében. Ismerjék

- az életkorral járó biológiai-, pszichohigiénés-, életmódi tennivalókat;
- a társkapcsolatok egészségi, etikai kérdéseit;
- az egészségre káros szokásokat (helytelen táplálkozás, inaktív életmód);
- az egészséges életvitelhez szükséges képességek, a személyiség fejlesztésnek kérdéseit;
- az egészségérték tudatosítását.

Továbbiakban őrizzék meg a pubertáskor során a korábban kialakított egészségvédő szokásokat, helyezzék előtérbe az egészséges sportprogramokat a káros szenvedélyekkel szemben. Értsék az eltérő klimatikus viszonyok között történő sporttevékenység előnyös hatásait. Ismerjenek több relaxációs eljárást. Ismerjék a növekvő szervezet igénye és a mozgásszegény életmód általánossá válása miatt a biomechanikailag helyes testtartás jelentőségét, annak automatizálását és fenntartását, az ön- és másokra veszélyes viselkedésekkel szembeni helyes értékítéletek elfogadását. Értsék az optimális folyadékszükséglet, a táplálkozás és a pihenés egy-egy lényeges információját és a saját nem higiéniáját.

Edzettség, teherbírás fejlesztése és a tanulás megtanulása kompetencia:
Kövessék az objektív adatok alapján a saját edzettségi állapotukat, hozzanak egyéni döntéseket a saját mutatók önálló javításában, fejlesztésében. Tartsák egyensúlyban a testi és szellemi terhelést. Fejlesszék a keringési és légzőrendszert a kontrolált mérések segítségével; az erő és gyorserő mérhetőségének megismerésével egy-két motoros gyakorlat által. Fogadják be a tudományos ismeretterjesztés testkultúrával kapcsolatos produktumait. Képviseljék a fittséget, az ép lelkületű edzett fizikumot, mint értéket a társas korosztályos kapcsolatokban. A tanulók önmagukkal szemben megfogalmazható lényeges fejlesztendő célja a „tanulás megtanulása” kompetencia fejlesztése. A tanulók törekedjenek azon képességeik fejlesztésére, melynek segítségével egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni saját edzettségük eléréséhez szükséges tanulásukat, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és asszimilálását, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását jelenti. Fejlesszék a tanulók azon képességeiket, ami rávezeti saját magukat arra, hogy a feladatok végrehajtásában az előzetesen tanultakra és élettapasztalatára építsen annak érdekében, hogy a tudást és készségeket helyzetek sokaságában tudják használni és alkalmazni.

Sport- és mozgáskulturális tanulás és vállalkozói kompetencia:
Állítsák a koordinációs mozgáskészletüket a sportági célok szolgálatába. Értsék meg a sportágak belső logikáját, fogadják el a törvényszerűségeket. Alkalmazkodjanak a nemenként más tananyagban a fejlesztési sajátosságokhoz; a tanult koordinációs mozgáskészlet célszerű használatával. Ismerjenek a helyzetekre történő mozgásos és pszichés reakciókban absztrakciós eljárásokat, kreatív megoldások előhívásával. Jelenjen meg a kulturált mozgás (elsősorban lányoknál) a hétköznapi mozgáskészletben. Valósítsák meg legalább két sportági rendszer technikai-taktikai alapelemei mozgástanulásának többnyire automatizációs szakaszát. A sport- és mozgáskulturális tanulás összekapcsolása a vállalkozói kompetenciával motiválja a tanulókat a készségek elsajátításának igényét, hogy egyénileg s csapatban is képesek legyenek dolgozni. Elengedhetetlen az egyén erős

és gyenge pontjai megítélésének képessége, valamint az a képesség, hogy az egyén a kockázatokat értékelni és adott esetben vállalni tudja. A vállalkozói hozzáállást a kezdeményezőkészség, a függetlenség és az innováció jellemzi a személyes és társadalmi életben, valamint a munkában egyaránt a sport- és mozgáskultúra bázisára építve.

Pozitív személyiségfejlődés és interperszonális és szociális kompetencia:
Őrizzék meg a saját én keresése közben az eddig kialakult önértékelő szokásokat. Alakuljon ki a reális énképük. Fogadják el a szabályokat értelemszerűen, keressenek konstruktív megoldásokat a konfliktusokban. Továbbiakban fontos az egyén értelmi és érzelmi viszonyának meghatározása a sportértékekkel kapcsolatban; a jellem fejlesztése a sport által. A párkapcsolatok kultúrájának megalapozása, a tanár-diák és a diák-diák összeütközések konstruktív mintáinak megbeszélése. A másik ember tiszteletben tartása, odafigyelés a társakra. A tanulók legyenek képesek az interperszonális, és szociális kompetenciához kapcsolódó elengedhetetlen tudás, készségek és hozzáállás kialakítására, mert a személyi és szociális jólét megköveteli annak megértését, ahogyan az egyén saját ideális fizikai és mentális egészségét biztosítani tudja, ideértve annak ismeretét, ahogyan az egészséges életvitel mindehhez hozzá tud járulni. A sikeres interperszonális részvétel érdekében elengedhetetlen a viselkedési szabályok általánosan elfogadott magatartás megértése. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak tanulók kommunikálni nézőpontokat tudunk kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tudunk tárgyalni és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni a stresszt és a frusztrációt, és építő módon kell ezeket kifejezésre juttatnia, továbbá különbséget kell tudnia tenni a személyes és a szakmai szféra között.
A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika

9–10. évfolyam

A 9–10. évfolyam kritikus állomásnak tekinthető az általános műveltségi képzésben. Ebben a szakaszban nyílik lehetőség a testnevelés és sport műveltségi terület mozgásos tartalmaival az absztrakt, kognitív attitűdök és nézet rendszerek hatékony alakítására, melynek jelentősége a kreatív, innovatív, környezettudatos, önreflexióra és saját nézeteinek felülvizsgálatára, bővítésére képes, testileg és lelkileg is egészséges, kooperatív tevékenységre interiorizálódott tudást jelenti az önálló felelősségvállalás az optimális fizikai és lelki állapotának a fenntartásáért. Tehát a testnevelés mozgásanyaga, illetve annak elsajátítása az eddigiektől eltérően nem célként, hanem eszközként és elsődleges örömforrásként jelenjen meg a stabil értékrendszer és kognitív funkciók fejlesztésében, az egyéni alkalmazkodóképesség egyidejű fejlesztésével. A kidolgozás során figyelembe vettük a testnevelési óra által biztosított lehetőségeket, amellyel még hatékonyabban tudjuk fejleszteni a tanulók kulcskompetenciáit, mely így magával hozza a közismereti tantárgyakhoz köthető kognitív funkciók mozgáson keresztüli fejlesztését is, figyelembe véve a különböző korcsoportok mozgásigényét, eltérő terhelhetőségét és a mozgás örömszerző funkcióját. A tanterv megvalósításában közreműködő pedagógusnak folyamatosan figyelemmel kell kísérnie tanulóinak testi, fizikai, és pszichikus fejlődését, s az iskolai életre ható életvitelét. Munkájában az eddiginél nagyobb szerepet kell biztosítania a demokratikus szellemű nyitott téma- és eszközválasztásnak, a nagyobb kínálatnak a testgyakorlási formák területén, és a párbeszéden alapuló interaktív oktatási módszereknek. Ugyancsak kiemelt figyelemmel kell kezelnie a testgyakorlásban rejlő értékeket, amelyek hozzájárulnak a civilizációs ártalmak ellensúlyozásához, a tanulók optimalizált biológiai fejlődéséhez, és az aktív életre való felkészüléshez. A tanár törekedjen arra, hogy a lehető legváltozatosabb és legtöbb kombinációs lehetőséget hozza létre. A kombinációk számát emelje magasra, és ne ismételje meg a feladatokat 2-3 alkalomnál többször. Az így kialakított feladatok és kombinációk haszna akkor jelentkezik, ha magas variabilitással és alacsony ismétlésszámmal alkalmazkodásra késztetjük az idegrendszert. Engedjük, hogy a tanulók is kitalálhassanak különböző kombinációkat, amit utánzással akár az egész osztály is együtt hajthat végre. Engedjük szabadjára a saját és a tanulók fantáziáját a testnevelés eszközrendszerének szigorú figyelembevételével. A tanulás legmagasabb fokán próbálkozhatunk a mozgás és a mozgásban résztvevő végtagok téri, idői, sebességi komponenseinek együttes változtatásával. Elsődleges célunk ebben az általános műveltséget megszilárdító fázisban az, hogy a tanulók intra- és intermuszkuláris koordinációját fejlesszük, ami elsősorban az idegrendszer alkalmazkodóképességének a fejlesztésében jelentkezik. Az anyanyelvi kommunikáció fejlesztésének érdekében meg kell próbálnunk csökkenteni a klasszikus a „tanár bemutatja”, vagy a „diák bemutatja” feladat ismertetések számát. Végeredményben próbáljuk egyéb az eddigi gyakorlatban ritkán, éppen ezért újszerűen ható instrukciós formát alkalmazni adott esetben kitalálni. Ezzel elérhetjük azt, hogy a tanulók ne csak passzív elszenvedői, hanem aktív, tudatos résztvevői legyenek már a feladatok végrehajtása előtt.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Módszertani és értékelési kiegészítések	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Rendgyakorlatok: Az általános iskolában tanult alaki formák ismétlése, gyakorlása, továbbfejlesztése. A testnevelésben alkalmazott rendgyakorlatok teljes köre.	Az alakiság célszerűségének elfogadtatása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás elvárása. Nyelvi kommunikáció a torna témaköréhez kapcsolódva.	Értsék a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudják követni az utasításokat. A blokk végére a diákok legyenek képesek az adott instrukció elhangzása után a bemutatandó feladat végrehajtására. Ne legyenek megértési problémák. A hallgatók legyenek képesek szóban, összefüggő mondatokban kifejezni magukat és gondolataikat. Az anyanyelven folytatott kommunikációban követeljük meg az egyéntől, hogy rendelkezzen az alapvető szókincs jelen esetben a testnevelés (torna) szakkifejezéseinek ismeretével. Az egyénnek rendelkeznie kell azzal a készséggel, hogy kommunikációt folytasson különféle helyzetekben, és hogy és a helyzet követelményeihez igazítsa kommunikációját. Értékeljük, hogy egy diák miként kommunikál, szervez, old meg feladatot egyes a tanári szerepkörhöz tartozó szituációkban (hibajavítás, bemutatás, értékelés stb).
Gimnasztika és prevenció: Gimnasztikai formájú előkészítő és célgyakorlatok. Az általános iskolában tanult elemek ismétlése, gyakorlása. A lábboltozat süllyedését ellensúlyozó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző- és relaxáló gyakorlatok. Az állandó erősítő hatású mozgássorok rendszeres alkalmazása. Elsősorban a mély hát- és hasizmok, illetve a lábboltozat megfelelő karbantartása. Az ezzel együtt járó tudatos izomtevékenység elsajátítása. A mozdulat megértése, még mielőtt kivitelezné a hallgató. A precíz izomműködés a testformálás és erősítő hatást érvényesítésére. Az erő fejlesztése, a diák izomzatának, izomerejének és fejlettségi fokának megfelelően. A különböző erőadagolás változatos gyakorlatai, az erőskálának testet, a test részeit izoláltan formáló változatai.	Az állandó testtartást fejlesztő feladatokat a rendszeres gyakoroltatás jellemezze. A fizikális képesség fejlődésének értékelés mellett vegyük figyelembe az osztályzatnál, hogy mennyire épült be a tanulók életfelfogásába, életvitelébe a későbbi életvitelüket jelentős mértékben meghatározó képességek értéke. A számszerű adatok felsorolása helyett (követelmény) a fejlődés tendenciáját értékeljük. A tanulók tudjanak önállóan összeállítani rövid bemelegítő jellegű gyakorlatsorokat és azokat hajtsák is végre. (Tanulás tanulása kompetencia)	Tudjanak 8-10, szabadgyakorlatot, kéziszergyakorlatot tervezni és bemutatni. Differenciáltan – erősségeik, gyengeségeik ismeretében – hajtsák végre a képességfejlesztő gyakorlatokat. Legyenek képesek szóban, összefüggő mondatokban kifejezni maguk és gondolataik. Az anyanyelven folytatott kommunikációban rendelkezzenek az alapvető szókincs, jelen esetben a torna szakkifejezéseinek ismeretével. Kommunikáljanak, szervezzenek, oldjanak meg feladatot egyes, a tanári szerepkörhöz tartozó szituációkban. Tudjanak egy 5-6 gyakorlatból álló gerinctorna gyakorlatsort optimális izomtevékenységgel hatásfokkal bemutatni, melyet vagy betanultak, vagy önállóan állítottak össze.

Atlétika: Futásokat, ugrásokat, dobásokat speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. Futások: A korábban tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások. Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás. Futás feladatokkal, akadályokkal. Átfutások akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás átlépő és flopp technikával. Távolugrás guggoló, homorító technikával. Helyből ötös ugrás. Dobások: Kislabdahajítás ötös lépésritmussal. Súlylökés helyből lábemeléssel és oldalt felállásos lépő vagy beugrásos technikával.	Rendelkezzenek megfelelő aerob állóképességgel. Válasszák ki a hozzájuk legközelebb álló mozgásformákat, technikákat. Érzékelhetően javuljon futó-, ugró-, dobóteljesítményük az előző évfolyamhoz képest. Váltóhutásban fejlődjön a tempóérzék, csapatszellem, és odafigyelési képességük a társakra (interperszonális kompetencia).	Egyéni teljesítményében a diák: Képességeit a cél érdekében mozgósítva hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket. Legyen képes kitartóan futni fiú: 12 percig, a lány: 10 percig. Önmagához mérten fejlődjön ugróügyessége. Helyből távolugrásban a fiú legalább 190 cm-es, a lány 170 cm eredményt érjen el. A tematikus blokk végére a tanulók legyenek képesek az adott a tanár által elhangzott szóbeli instrukció után a bemutatandó feladat végrehajtására. Ne legyenek megértési problémák a végrehajtás során. Legyenek képesek egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség becslésére, illetve a becsült értékek alapján a feladat pontos végrehajtására. Ebben a kérdésben mutassanak fel javulást. Legyenek képesek a kinesztetikus képességeik segítségével 9. évfolyamban a magas térdemelés, a sarokemeléses futás, 10. évfolyamban a páros karú indiánszökdelés, a magas térdemelés, a sarokemeléses futás, dzsoggolás hibátlan és változó dinamikájú végrehajtására. A versenyeken és értékeléskor a legjobb képességeik szerint vegyenek részt, mutassanak fel mérhető javulást eredményeikben.
Torna: A szertorna mozgásanyagát tekintve változatos gyakorlatsorok kialakítására ad lehetőséget. Sajnálatos módon ehhez a legtöbb esetben olyan fizikális képességekre van szükség a sikeresés kreatív feladat sorok kialakításakor, amivel a tanulók általában nem rendelkeznek. Ebből kifolyólag ezen blokk alkalmával a tanulók fizikai képességfejlesztését is hangsúlyozottan az előtérbe kell állítani. Ezzel párhuzamosan azonban lehetőség van egyes gimnasztikai gyakorlatsorok, ugrások, és egyéb egyensúlyozó feladatok kreatív összeállítására a fizikai képességek meglétének szigorú figyelembevételével, kihasználásával. Továbbiakban a torna mozgásanyagával az egészség megőrzése mellett a cselekvési kultúra	Fejlődjön erejük, gyorsaságuk és erőállóképességük a feladatoknak megfelelő szintre. Talajtornában tudjanak bemutatni 3-4 elemből álló gyakorlat. Segítségadás mellett hajtsanak végre alaplendületet gyűrűn vagy nyújtón. A tanulók végezzék	Legyen képes egy-egy elem bemutatására, szükség szerint segítségadással. Majd 3-4 elem összekapcsolása, kartartásokkal, érintőjárás, hármaslépés. Lendület előre-hátra, függésben. A 9. és 10. évfolyamon értékeljük a már elsajátított talaj elemek helyes technikai végrehajtását. Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival.

fejlesztése is célként jelenik meg. A különböző gurulások, átfordulások, fejállások, és kézállások, illetve azok a mozgások, melyek a szokatlan testhelyzetből természetes testhelyzetbe állítják vissza a tanulót, jelentősen fejlesztik a központi idegrendszer elemző, kontroláló, korrigáló tehát szabályozó tevékenységét. Az oktatás során törekedni kell arra, hogy a tanulók, tanulják meg a segítségnyújtást, ami nemcsak a balesetveszélyt csökkenti és az óra időkihasználhatóságát javítja, hanem a sérülések megelőzésére kialakul az egymás iránti segítőkészség, illetve a segítő tanuló társa mozgásából, ezáltal fejlődik a közös felelősségérzetük. További célként jelenik meg a sportág megszerettetése, sokoldalú képzés, előkészítő mozgások megismertetése (rendgyakorlatok, szabadgyakorlatok, szabadgyakorlat lánc). A sportágra jellemző viselkedésnormák megtanítása, motorikus képességek színvonalának növelése: a kondicionális (erő, gyorsaság, állóképesség) és koordinációs (mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló) képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése, alapelemek, elemkapcsolatok tanulásának megkezdése valamint a játékigény kielégítése. További részcélnak tekinthető a helyes testtartás megalapozása, kialakítása, a rossz testtarás javítása, a teljesítményre törekvés erősítése, értékes személyiségvonások fejlesztése: a kudarctűrés, a nehézségek leküzdése, és a kitartás valamint a monotónia tűrésének kialakítása.	gyorsan és esztétikusan a megtanult elemek összekapcsolását. Tartsák meg ízületi lazaságukat. Tudják követni RG gyakorlatok közben a zene ritmusát.	
Testnevelés és sportjátékok: Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A kosárlabda, röplabda, kézilabda, labdarúgás sportági alapjainak átadása. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek oktatása, tökéletesítése. Támadás és védekezés alapvető megoldásai az adott sportjátékokban. Az adott sportjátékot és az ahhoz elengedhetetlen motorikus képességek fejlesztését szolgáló, a tanulók játékigényét kielégítő előkészítő és rávezető testnevelési játékok. Az adott labdajátékokban a tartalmak – az alapmozgások – a labda fogadása – továbbítása – cselek labdával és labda nélkül – labdavezetés, haladást a labdával	A diákok legyenek képesek a tanár által mutatott táblán lévő ábra, illetve a tanulók által felolvasott szöveg illetve a tanuló saját maga által olvasott szöveg alapján a bemutatandó feladat végrehajtására. Ne legyenek megértési problémák, kisebb-nagyobb koordinációs problémák a végrehajtás során elfogadhatók. A feladatok végrehajtása mellett értékeljük azt is, hogy a hallgatók képesek-e lerajzolni az adott egyszerű feladatot. Bonyolultabb feladatokat ne rajzoltassunk le, hanem írassuk le a végrehajtás	A gyakorlati feladatok tekintetében a diákok minimálisan legyenek képesek a labdát a társnak eljuttatni. 9–10. évfolyamon legalább 5-ből ötször sikeresen különböző távolságokból védő jelenlétében. Ismerjék és hajtsák végre helyes technikával az adott iskolában a tanár által tanított és általuk megértett, gyakorolt technikai és taktikai feladatokat. Legyenek képesek aktívan részt venni egy sportjátékban. Ismerjék az adott sportjáték játékszabályait, és azokat alkalmazzák a különböző taktikai megoldásoknál. Alkalmazzák a technikai elemeket kombinatív, taktikai, a tanulók csapaton belüli helyük és helyzetük felismerésére. Viselkedienek sportszerűen, és

– a támadás eredményes befejezéséhez szükséges 2-3 technikai megoldások (dobást, rúgást, ütést) – védekezési alapmozgások – egyszerű támadó és védő technikák – játékszabályok szabályok	folyamatát. Lehet ez inkább otthoni feladat, de adott esetben órai munka keretében is feldolgozható a feladat. Az ellenőrzésnél elsősorban a hozzáállást értékeljük és ne a végrehajtás minőségét. labda fogadását csukott szemmel.	alkalmazzák a jártasság szintjén a játékszabályokat. Játsszanak legalább két, eddig tanult labdajátékból, az iskolai lehetőségektől függően alkalmazott lényeges versenyszabályokkal.
Grundbirkózás **Önvédelem** – A küzdősportokról általában. – Előkészítő gyakorlatok. – Küzdőjátékok, guggolások, esések, zuhanások. – A kéz ütőfelületének és a hasizomnak az edzése. – Gurulások, esések. **Cselgáncs** Előreesések: – térdelés, guggolás, tompítás, – oroszlánfogó – talicska előre hátra, oldalra Hátraesések: – ülésből, guggolásból – tompítás – oroszlánfogó	Törekedjünk minden hallgatót bevonni a kreatív munkába. Az legyen a célunk, hogy mindenki legalább egyszer vegyen részt valamilyen alkotó feladatban a végrehajtás minőségétől eltekintve. Abban az esetben, ha minden hallgatót sikerült gondolkodásra késztetnünk, nyugodtan mehetünk a tananyaggal tovább. A kognitív képességek terén elégedjünk meg most még a próbálkozással a minőségi megoldásra, később törekedjünk. A grundbirkózás, önvédelem, és cselgáncs tekintetében, minden esetben értékeljük és követeljük meg. Grundbirkózásnál és önvédelemnél a hallgatók aktivitását és „vállalkozói kedvét” értékeljük.	Az adott tananyag helyes technikai végrehajtását illetve annak 3-ból 3-szor sikeres bemutatását. A szimmetrikus gyakorlatokat mindkét oldalra gyakorolják és mutassák be. Alkalmazzák a grundbirkózás szabályait és technikáját. Vegyenek részt birkózóversenyen térdelésből. Tudjanak szabadulni a fogásból.
Foglalkozások a szabadban: Az iskola környezete és az időjárás figyelembe vételével a tanórák a szabadtéren. Túrák, kirándulások. Szabadban űzhető sportok. Téli sportok, sportjátékok. Környezettudatos viselkedés (szemetelés elkerülése, a környezet óvása, az élővilág kímélete, természetes anyagok használata stb.).	Szívesen vállalják és edződjenek hozzá a rendszeres számukra megszokott szabadban végzett testedzéshez, játékhoz. A szabadban végzett rendszeres futás váljék számukra tudatos, örömöt adó tevékenységgé. Ismerjék a szabadtéri testedzés legfontosabb egészségügyi és balesetvédelmi rendszabályait.	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet. Alkalmazza a szabadban történő feladatoknál a környezettudatos magatartást. Legyen rutinja a tanulóknak a változó időjárási körülményekhez való alkalmazkodásban: esőben, hűvösben, hóban is mozogjon, tudja, hogy nem baj, ha fázik a mozgás megkezdése előtt. Tudja, hogy a mozgás után azonban nem hűlhet rá az izzadtság, törölje le, váltson trikót, vegyen száraz zoknit, dörzsölje magát stb.

Úszás: Két választott úszásnem után egy harmadik technika alapjainak elsajátítása. Magasabb szintű kondícionális képzés. Vízbeugrások, rajttechnikák, fordulások. Merjen beugrani a vízbe legalább 1 m magasról guggolásból.	Jelentős fejlődés mutatkozzon az úszóerő és állóképesség területén. Tudjanak alkalmazkodni az úszás adta monotóniához. Tudjanak tájékozódni a vízben. Rendszeresen ússzanak szabadidejükben is. Legyenek képesek folyamatosan úszni 800-1000-1200 m-t.	Tudjon folyamatosan leúszni 300-400 m-t legalább egy úszásnemben. Fejlődjön állóképessége a másik úszásnemben is (200-300m).

A rendelkezésre álló időkeret elosztása

9. évfolyam

Rendgyakorlatok	3
Gimnasztika és prevenció (úszás függvénye)	15-20
Atlétika	17
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok (úszás függvénye)	20-25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	15
Úszás (létesítményfüggő)	0-10
	100 %
A 10. évfolyamba lépéshez szükséges minimum: A sportági alapképzés alapvető fogalmainak ismerete és képi, fogalmi összekötése. A képességfejlesztés két-három eljárásainak megértése. Kialakuló önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus megjelenítése még hibákkal, de javuló színvonalon. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak megismerése, megértése és saját tapasztalatra épülő megfogalmazása is. Úszni tudás (ha az iskola biztosította az oktatást).	

10. évfolyam

Rendgyakorlatok	3
Gimnasztika és prevenció	15-20
Atlétika	17
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok	20-25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	15
Úszás (létesítményfüggő)	0-10
	100 %

A 11. évfolyamba lépéshez szükséges minimum: A diák által értelmezett és használt terminológia jelentős bővülése különösen a sportági alapképzés és a képességfejlesztés területén. Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak elfogadása a műveltségterület alapvető értékeiként.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az anyanyelven folyatott kommunikáció kulcskompetencia esetében, ha a tanulók különböző kreatív, koreografált mozgássorokat találnak ki az adott atlétikus mozgássorokra alapozva és azt szóban el tudják mondani, majd azt helyesen be is tudják mutatni, plusz érdemjeggyel jutalmazandó. A legmagasabb osztályzat akkor javasolt, ha a hallgató teljes biztonsággal képes az adott mozgáskombinációk végrehajtására azok előzetes gyakorlása nélkül. Abban az esetben végeztük jól a dolgunk, ha a tanulók a feladatsorok végrehajtása során nem passzív elszenvedők, hanem aktív alakítói, résztvevői a feladatoknak.

A fizikális és technikai képesség fejlődésének értékelés mellett vegyük figyelembe az osztályzatnál, hogy mennyire épült be a tanulók életfelfogásába, életvitelébe a későbbi életvitelüket jelentős mértékben meghatározó képességek értéke.

A feladatok végrehajtása mellett értékeljük azt is, ha a hallgatók képesek lerajzolni az adott egyszerű feladatot. Az ellenőrzésnél elsősorban a hozzáállást értékeljük és ne a végrehajtás minőségét.

A gyakorlati feladatok tekintetében a hallgatók legyenek képesek a labdát a társnak mind két kézzel a kezébe dobni vagy pattintani vagy, mind két lábbal eljuttatni. 9–10. évfolyamon sikeresen különböző távolságokból.

Legyenek képesek a saját maguk által eldobott és felpattanó labda magasságát sikeresen megbecsülni, a társuk által megcsavart labda haladási irányát sikeresen eltalálni minden évfolyamon. Tudjanak egy labdát csavarással a célba juttatni.

A „tanulás megtanulása” kompetencia leginkább a hallgatók problémamegoldásával mérhető le mutatkozik meg.

Éppen ezért ha egy tanuló:
9–10. évfolyamon képes hiányos információk alapján egy játék megszervezésére az a legmagasabb osztályzattal értékelendő.

A tanár lehetőség szerint készítsen olyan szabályjátékokat, amelyek valami oknál fogva nem játszhatók, csak abban az esetben, ha a hallgatók a játék szabályait megváltoztatják, esetleg ahhoz hozzátesznek, vagy esetleg elvesznek. Hangsúlyozottan figyeljünk inkább az aktivitásra a módosításokban való részvétel mennyiségére.

A tematikus blokk végére adjunk minden hallgatónak egy egyszerűbb labdás koordinációs feladatot, amit 3 lépésen keresztül kell megtanítania saját osztálytársainak.

Értékeljük a tervezés színvonalát, ötletességét, szórakoztató voltát. Ehhez kapcsolódóan törekedjünk minden hallgató játékszervezésbe való bevonására, alkalmanként adjunk egy játék instrukciókat tartalmazó jegyzetet a tanulóknak, mely instrukciók elolvasása után a legrövidebb és leghatékonyabb módon meg kell szervezni az adott játékot.

11–12. évfolyam

Az általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasz a tizenegyedik vagy a tizenkettedik évfolyamon kezdődik, és a tizenkettedik, illetve a tizenharmadik évfolyam végéig tart. Alapvető feladata – a tanulók érdeklődésének, adottságának megfelelően – a Nemzeti alaptanterv fejlesztési feladatainak és az érettségi követelményeinek az összehangolása. Ebben a szakaszban a munkaerőpiac kompetenciaelvárásainak és a Nemzeti alaptanterv kulcskompetenciáinak a tudatosítására kell elsősorban törekedni. További cél az önálló felelősségvállalás, az alkalmazhatóság, a munkabírás, a tanulás és mozgás aránya, a választás a saját priorizált

rekreációs terület irányába és az azzal kapcsolatos tudás összefoglalása, továbbfejlesztése. A Nat-nak megfelelő sportműveltségi minimum, sportágismeret elsajátítása. A civilizációs betegségek ismerete, felismerési módjai, ezek elleni küzdelem (pl. terhes torna, mellvizsgálat, munkahelyi torna, gerinctorna, helyes diéta mozgással stb.).

Egészségvédelem és anyanyelvi kommunikáció:
Ebben az életszakaszban az egészségnevelés és anyanyelvi kommunikáció célja és tartalma a 9–10. évfolyamhoz képest jelentős mértékben nem változik, hiszen ebben az esetben is a hallgatók kognitív képességei felől közelítünk a testnevelés és sport helyesen értelmezendő funkcióinak elsajátíttatásához. A tanulók továbbra is legyenek lépesek objektív módon felmérni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatását, elkerülésük módját. Mindezek mellet tudatosan és minden tekintetben kielégítő módon tudjanak kommunikálni és saját véleményüket artikuláltan, határozottan kifejteni az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban. Az utolsó két képzési év további célja a sportági szabályismeretek valamint a csoportos és egyéni szabadidős programokhoz kötődő tevékenységek elsajátítása, rendezvények szervezése. El kell érni, hogy alkalmazzák a tanultakat, tegyenek saját egészségük érdekében. Továbbiakban őrizzék meg és adják át fiatalabb társaik részére a pubertáskor során a korábban kialakított egészségvédő szokásokat, helyezzék előtérbe az egészséges sportprogramokat a káros szenvedélyekkel szemben. Értsék és terjesszék az eltérő klimatikus viszonyok között történő sporttevékenység előnyös hatásait adott esetben saját maguk innovatív módon fejlesszenek saját sportági technikákat, játékokat.

Edzettség, teherbírás fejlesztése és a tanulás megtanulása kompetencia:
Az edzettség, teherbírás fejlesztési tartalma mennyiségében változik az előző évekhez képest a tanulás megtanulása kompetencia ismereteinek bővítése az elsődleges szempont. A tanulók kövessék az objektív adatok alapján a saját edzettségi állapotukat, hozzanak egyéni döntéseket a saját mutatók önálló javításában, fejlesztésében. Tartsák egyensúlyban a testi és szellemi terhelést. A tudományos ismeretterjesztés testkultúrával kapcsolatos produktumainak érdeklődő befogadása mellett jelenjen meg a fittség, mint érték képviselete a társas korosztályos kapcsolatokban. A „tanulás megtanulása” kompetencia tartalma kibővítendő a tanulók innovatív képességeinek fejlesztésével illetve a hiányos ismereteken nyugvó helyes döntések meghozatalával. A tanulók továbbra is törekedjenek azon képességeik fejlesztésére, melynek segítségével egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni saját edzettségük eléréséhez szükséges tanulásukat, ismereteiket, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és asszimilálását, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását jelenti.

Sport- és mozgáskulturális tanulás és vállalkozói kompetencia:
Ebben a szakaszban a jelen blokk tartalma és célja nem változik. Ennek oka, hogy a hallgatók sport- és mozgáskulturális attitűdjének változtatása meglehetősen nehézkes és lassú folyamat. Éppen ezért a hallgatók állítsák a koordinációs mozgáskészletüket a sportági célok szolgálatába. Értsék meg a sportágak belső logikáját, fogadják el a törvényszerűségeket, vonjanak le önálló következtetéseket. A nemenként más tananyag kiválasztása a tanult koordinációs mozgáskészlet célszerű használatával történjen meg. A helyzetekre történő mozgásos és lelki reakciókban az elvonatkoztatás, kreatív megoldások előhívása legyen az elsajátítandó, tudatos feladat. A kulturált mozgás megjelenése legyen napi rutin. A sport- és mozgáskulturális tanulás bizonyítsa a foglakoztathatóság lényegé: a tanuló képes egyénileg és csapatban is dolgozni. Az egyéni erősségeire építsen, gyengeségeit fejlessze és fogadja el, hogy mások más erősséggel és gyengeséggel rendelkeznek. A vállalkozói hozzáállást a kezdeményezőkészség, az alkalmazkodásra is képes függetlenség és az innováció jellemzi a személyes és társadalmi életben és a munkában egyaránt. Mindez a sport- és mozgáskultúra bázisára is építhető, annak keretében jól gyakorolható.

Pozitív személyiségfejlődés és interperszonális és szociális kompetencia:
Ebben a szakaszban a pubertáskori krízis vége felé törekedjenek a hallgatók stabil személyiség és jövőorientációs attitűdjük kialakítására a testnevelés és sport mozgásanyagának és elméleti tartalmának segítségével. Továbbra is őrizzék meg a saját én keresése közben az eddig kialakult önértékelő szokásokat. Fogadják el a szabályokat értelemszerűen, keressenek konstruktív megoldásokat a konfliktusokban. Az egyén értelmi és érzelmi viszonyának meghatározása a sportértékekkel kapcsolatban; a jellem fejlesztése a sport által még hangsúlyozottabban jelenjen meg. A tanár-diák és a diák-diák összeütközések konstruktív mintáit láttatni kell. A tanulók legyenek képesek az interperszonális, és szociális kompetenciához kapcsolódó elengedhetetlen tudás, készségek és hozzáállás kialakítására, mert a személyi és szociális jólét megköveteli annak megértését,

ahogyan az egyén saját ideális fizikai és mentális egészségét biztosítani tudja, ideértve annak ismeretét, ahogyan az egészséges életvitel mindehhez hozzá tud járulni. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak tanulók kommunikálni nézőpontokat tudjanak kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tudjanak tárgyalni és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni a stresszt és a frusztrációt, és építő módon kell ezeket kifejezésre juttatnia, továbbá különbséget kell tudnia tenni a személyes és a szakmai szféra között.
A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika

A 11–12. évfolyam az általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasznak tekinthető. A 9–10. évfolyamon végzett céltudatosan absztrakt, formális gondolkodást előkészítő szakasza után az érett diák alapvetően képessé válik az eddig megszerzett tudás, kompetenciák birtokában a tárgyi és eszköztudását fejleszteni, valamint felelősen végig tudja gondolni a jövőjét sarkalatosan befolyásoló események fontosságát, azok szerepét. Az órák anyagát a dinamikus komplex rendszerek önszervező tulajdonságának és annak pedagógiai következményeinek figyelembevételével került kidolgozásra. Vagyis az órák mozgásos tartalmakhoz köthető elsődleges prioritása a hallgatók folyamatos alkalmazkodásra késztetése, a sikeres végrehajtás és eredményesség érdekében. Ennek értelmében, megjelenő alapelv nem a feladatok sokszori végrehajtása a modell technika kialakításának érdekében, hanem a végrehajtások során felfedezett apró a mozgássorok változatosságából következő fluktuációkhoz történő alkalmazkodás. Röviden összefoglalva a tanuló alkalmazkodó képességét és nem a mozgásreprodukáló képességét fejlesztjük a kerettantervben megjelenő mozgásos és kognitív tartalmak sikeres akkomodációjának érdekében. A kerettanterv tananyagának és struktúrájának kialakításánál összefoglalóan a következő szempontokat lettek figyelembe véve. A különböző testgyakorlási formáknál, hogy azok járuljanak hozzá az általános értékrendeken túl a közös és egyéni érdekekhez, valamint erősítsék a tantárgy alapvető motivációs tényezőit, pl.: ötletszerzés, élményszerzés, jókedv, dramatika, kaland, testformálás, fogyókúra, kikapcsolódás, feszültség-levezetés, örömszerzés, baráti kör, önmegvalósítás, teljesítménykontroll, sportolási igény. A kerettanterv nem mozgásos tartalmakhoz, vagyis a kulcskompetenciákhoz köthető elsődleges prioritása, hogy járuljon hozzá a tanulók egészséges testi fejlődéséhez, csökkentsék a környezetből származó káros ingerek személyiség befolyásoló szerepét. Éppen ezért került előtérbe az általános mozgáskészség és fizikai teljesítőképesség fejlesztése mellett a játékos mozgásfeldolgozás, amely nagymértékben erősíti a tanulók egészséges személyiségfejlődését a mozgás örömén keresztül. A tanterv egy korszerű szemléletet tükröz, amelyben kiemelt szerep jut az emberi testmozgás esztétikájának, életmód vonzatainak, és a képességfejlesztésnek.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	**Módszertani, értékelési kiegészítések**	**Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)**
Rendgyakorlatok: Az általános iskolában tanult alaki formák ismétlése, gyakorlása, továbbfejlesztése. A testnevelésben célszerűen alkalmazott rendgyakorlatok teljes köre.	Az alakiság célszerűségének elfogadtatása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás elvárása. Elvárható a belső kontroll: rend az öltözőben, a higiéniában, a mozgásban, a fejben és az életében a feladatok és instrukciók természetes elfogadása, mely a belső kontrollból fakad.	Értse a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudja követni az utasításokat. Másokat is eredményesen figyelmeztessen, győzzön meg a rend szükségességéről, legyen a tanár partnere a munkához szükséges rend megteremtésében. Legyen mindez természetes számára. Kultúráltan kérdezzen, kommunikáljon a másik ember méltóságának tiszteletben tartásával, amennyiben az óra szervezésével, a gyakorlás tartalmával kapcsolatosan önálló véleménye van.

Gimnasztika és prevenció: Az előző évfolyamok gimnasztikai és célgimnasztikai gyakorlatinak magasabb szintű ismétlése, szükség szerinti kiegészítése. A kiinduló helyzeten kívül legfeljebb 4-6 alapformát tartalmazó 2-4-8-16 ütemű játékos és határozott alapformájú szabad- és kéziszergyakorlatok, valamint páros és társas, illetve egyszerű padzsámoly- és bordásfalgyakorlatok teljes köre. Kötélmászás mászókulcsolással, teljes magasságon, függeszkedési kísérlettel (leányok) és függeszkedéssel (fiúk). A lábboltozat süllyedését ellensúlyozó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző- és relaxációs gyakorlatok. Ismerje a saját testalkatára vonatkozó optimális testtömeg értéket. A köredzés kialakításának mennyiségi és intenzitás-beli vonatkozásainak megértése. Terhelésnél a pulzusértékek vizsgálta.	Az önállóság szintjén tudják és hajtsák végre a legfontosabb helyzeteket és alapformákat, ismerjék a gimnasztika alapvető szakkifejezéseit és vezényszavait. Tekintettel a mai fiatalok gyenge fizikai képességeire a közoktatásban még fokozottabban kell az állandó erősítő hatású mozgássorok rendszeres alkalmazása. Elsősorban a mély hát- és hasizmok, illetve a lábboltozat megfelelő karbantartása tekinthető az elsődleges célnak. A precíz, tudatos, a megértésen alapuló izomműködés a testformálás és erősítő hatást tekintve a legcélravezetőbb.	Tudjon 8-10 szabadgyakorlatot, kéziszergyakorlatot tervezni és bemutatni. Melegítsen be önállóan 8-12 gimnasztikai gyakorlattal az adott sportágnak megfelelően. Vezessen le – tanári felügyelettel és visszacsatolással – társainak bemelegítést. Kötélen mászni v. függeszkedni. Ismerje a gerinc, lábboltozat, légzőrendszeri ártalmak, deformitások főbb okait, azok megelőzésére. Gyakorlatokat. Tudjon relaxálni, tudjon tudatosan védekezni a stresszes állapot ellen. Tudjon testtömeg indexet számolni. Tudja az alap, nyugalmi és a terheléses pulzus értékét, fontosságát. Tudjon munkapulzust számolni.
Atlétika: Futásokat, ugrásokat, dobásokat speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. Az előző évfolyamokban tanultak magasabb szintű ismétlése és szükség szerinti gyakorlása. Futások: A tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások. Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás. Futás feladatokkal, akadályokkal. Átfutások akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás flop technikával. Távolugrás ollózó technikával. Ötösugrás. Dobások, lökések: Járásból végrehajtott súlylökés. Súlylökés becsúszással. Súlylökés háttal felállásból után lépéssel, majd becsúszással.	Tudják és használják, hogyan lehet a futásokat, ugrásokat és dobásokat képességeik fejlesztésére felhasználni. Ismerkedjenek tapasztalati és elméleti alapon az atlétikai versenyszámok biomechanikai alapjaival, a lendületszerzés célszerű felhasználásával az izom-előfeszítések fontosságával a teljesítmények növelésében. Törekedjenek arra, hogy egyéni technikát alakítsanak ki.	Javuljon futó-, ugró- és dobóteljesítménye és technikája az előző évfolyamokhoz képest. Ismerjék alapfokon a versenyszabályokat. (pl. mikor van térdelőrajt, állórajt, hány kiugrási lehetősége van egy versenyzőnek. Alkalmazzák a magasugrás, távolugrás és súlylökés alapvető szabályait.

Torna: Gimnasztikai formájú előkészítő és a gyakorlatok. Talajgyakorlat: Alapállásból nyújtott ülésen keresztül gurulóátfordulás hátra húzóállásba. Kísérletek a kiszúró mozdulatra. Fellendülés kézállásba (3 mp). Kézenátfordulás, szabadátfordulások előre, segítségadással. Szabadgyakorlat összeállítása a tanult elemekből, folyamatosan. További egy szer választása a diák testalkatához és képességeihez alkalmazkodó differenciálással. Szekrényugrás: 3-5 részes szekrényen az előző évfolyamokban tanultak ismétlése és gyakorlása az elugrás távolságának és az ugrás hosszának és magasságának növelésével. Szabadon választott ugrások. Gerenda (lányok): Az eddig tanult elemek ismétlése, gyakorlása. 5-6 elemből álló gyakorlatsor bemutatása Gyűrű (fiúk): Az eddig tanult elemek ismétlése, gyakorlása. 3-4 elemből álló gyakorlatsor bemutatása. Ritmikus sportgimnasztika, aerobic (csak lányoknak). Legalább egy kéziszer alapvető technikai elemeinek gyakorlása. Sportgimnasztikában tanult elemek és kombinációk. Az izmok mozgáshatárának fejlesztése a tornafeladatok céljainak elérése érdekében.	Ismerjék a tornamozgások szerkezeti hasonlóságának tanulást segítő hatását. Legyenek képesek a tanult elemmel önállóan összeállított összefüggő gyakorlatok végrehajtására a választott szereken. Érjék el a térbeli tájékozódás és a mozgáspontosság fejlesztésében, hogy összetett nehéz gyakorlatelem végrehajtása közben is koordináltan tudják irányítani mozgásukat. Tudjanak tájékozódni a különböző átfordulások közben és statikus fejjel lefelé helyzetben. Legyenek képesek a lendületet az elemek végrehajtásánál felhasználni. Tudjanak lendületi és erőelemeket összekapcsolni, jellemezze a gyakorlataikat a könnyed végrehajtás.	Mutasson be a helyi felszereltséghez igazodó, elvárásokat támasztó tanár segítségével összeállított – önálló elemeket is tartalmazó – elemkapcsolatokat. Ismerje az alapfokú versenyszabályokat. Legyen képesek egy választott szeren a gyakorlat tökéletes bemutatására, hibajavításra valamint a segítségadásra. Hajtson végre esztétikusan és folyamatosan RG elemkombinációkat. Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival. Ismerjen az izmok mozgáshatárát bővítő aktív és passzív eljárásokat.
Testnevelés és sportjátékok: Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek tökéletesítése. Ismerjék meg a csapatmunka értékeinek felhasználását a sportjátékok versenyszerű alkalmazásával. A technikai és taktikai elemek bővítése, a kezdeményező készség kialakítása, a változó helyzetek gyors felismerése és célszerű megoldása a sportjátékok iránti érdeklődés továbbfejlesztése érdekében.	Alkalmazzák a tanult technikai elemeket a kombinatív, taktikai, a tanulók csapaton belüli helyük és helyzetük felismerésére. Viselkedjenek sportszerűen, és alkalmazzák a készség szintjén a játékszabályokat. Játék két, eddig tanult labdajátékból, a lényeges versenyszabályok betartásával.	Mutassanak be a tanár által előírt és /vagy a tanulók által kiválasztott technikai kombinációt, taktikai megoldást. Legyen képes aktívan részt venni egy sportjátékban. Tudják alkalmazni az alapvető technikai elemeket, és azok taktikai alkalmazásában rejlő fontosabb kombinációkat. Ismerjék a kosárlabda, kézilabda, labdarúgás, röplabda alapvető szabályait, kialakulásuk történetét. Vállalkozzanak mérkőzés részének-

	Vezessenek mérkőzést.	egészének vezetésére, vezessenek jegyzőkönyvet, vállaljanak csapatkapitányi szerepet stb.
Grundbirkózás **Önvédelem** A küzdősportokról általában. Előkészítő gyakorlatok. Küzdőjátékok, guggolások, esések, zuhanások. A kéz ütőfelületének és a hasizomnak az edzése. Gurulások, esések. Cselgáncs Előreesések: Térdelés, guggolás, tompítás, Oroszlánfogó Talicska előre hátra, oldalra Hátraesések: ülésből, guggolásból tompítás Oroszlánfogó Oldalra esések Térdelés, guggolás tompítás lábkihúzás oldalra küzdő feladatként. Páros gyakorlatok 5 kg medicinlabdával.	Grundbirkózás szabályai és technikája. Szituációk önálló, kreatív tervezéssel, életszerűen átélve, balesetmentesen.	Ismerjenek önvédelmi fogásokat. Tudjanak birkózni versenyszerűen térdelésből. Tudjanak szabadulni fogásból. Az adott tananyag helyes technikai végrehajtását alkalmazzák imitált utcai harcban. Képesek legyenek váratlan helyzetben is alkalmazni egy-két fogást. A szimmetrikus gyakorlatokat mindkét oldalon tudják alkalmazni. Ismerjék a birkózás és a cselgáncs alapvető szabályait, súlycsoportjait.
Foglalkozások a szabadban: Az iskola környezete és az időjárás figyelembe vételével a tanórák lehetőleg a szabadtéren valósuljanak meg. Túrák, kirándulások annak szervezési ismereteivel. Szabadban űzhető egyszerű sportok (pl. nordic walking) Téli sportok, sportjátékok. Környezettudatos viselkedés (szemetelés elkerülése, a környezet óvása, az élővilág kímélete, természetes anyagok használata stb.)	Épüljön be a tanulók mindennapi életébe a rendszeres szabadtéri önálló, balesetmentes testedzés. Legyenek időszakok – hetek, amikor tekintet nélkül az időjárásra – a szabadban zajlik az óra vagy annak egy része. Átszervezéssel kerüljön sorra egy-egy téli sportág megismerése (pl. korcsolya, sífutás).	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet. Szívesen vállalja a megszokott szabadban végzett testedzést, játékot. Rutinosan készüljön hozzá. A szabadban végzett rendszeres futás váljék számukra tudatos, örömöt adó tevékenységgé. Ismerjék, és tudatosan alkalmazzák a szabadban űzött sportok csoportos, ruházkodási, táplálkozási szokásait. Ismerjék a szabadtéri testedzés legfontosabb egészségügyi és balesetvédelmi rendszabályait.
Úszás: Két választott úszásnem után egy harmadik technika alapjainak elsajátítása. Magasabb szintű kondícionális képzés. Vízbeugrások, rajttechnikák, fordulások, vízből mentés.	A tanulók úszását jellemezze a finomkoordináció, megfelelő mozgásritmus, gazdaságos erőközlés képessége. Legyenek képesek 1000-1500 m biztonságos úszására két-három úszásnemben.	Tudjon folyamatosan leúszni 400-500 m-t legalább egy úszásnemben. Fejlődjön állóképessége a másik két úszásnemben is (200-300 m).

11. osztály

Rendgyakorlatok	3
Gimnasztika és prevenció	15-20
Atlétika	17
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok	20-25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	15
Úszás	5-10
	100 %

A 12. évfolyamba lépéshez szükséges minimum:

A diák által értelmezett és használt terminológia jelentős bővülése különösen a sportági alapképzés és a képességfejlesztés területén. Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak elfogadása a műveltségterület alapvető értékeiként. Az egyöntetű és egyéni képességek szerint differenciált tanári utasítások maradéktalan végrehajtása. Az önállósság, a belső kontroll megjelenése a tanár által kiszabott ill. az egyéb iskolán kívüli rendszeres testmozgásban. A céltudatos egészségmegőrzés kialakulása. A technikai hibák, egyéni sikertelenségekkel való szembesülés, annak teljesítményt rontó tulajdonságának elfogadása, megértése. Tehetség szerinti alkalmi versenyzés az osztályban, iskolában és iskolán kívül egyesületi és tömegsportrendezvényeken. A sportági szabályok jellegformáló és szocializáló szerepének megértése, az együtt játszás konfliktusainak csökkentése. Alapfokú tájékozottság a rendszeres edzés és a fizikai teljesítmények összefüggéseinek rendszerben.

12. osztály

Gimnasztika és prevenció	15-20
Atlétika	15
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok	20-25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	20
Úszás (létesítményfüggő)	0-10
	100 %

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés a megismerési folyamat zárása, ám egyben magában foglalja az elsajátítási időszak egészét. Ezáltal együttesen irányul a megszerzett tanulói tudás (képességek, tantárgyi tartalmak) és a tanári tevékenység (módszertani, didaktikai alapelvek, eljárások) értékelésére. Az értékelés során cél a tanulói előrehaladás mérése, a tanár által alkalmazott módszerek, eljárások eredményességének vizsgálata. A tanuló teljesítményének értékelése során együttesen vesszük vizsgálat alá az elsajátított ismeretet és a kézségeket. Az ellenőrzés, értékelés típusa függ az értékelni kívánt tanegység tartalmától, nagyságától. Célja a tanulói előrehaladás ellenőrzése, minősítése. Az értékelés tekintetében vegyük szigorúan figyelembe, hogy a 9−10. évfolyamok az általános műveltséget megszilárdító szakaszát, míg a 11−12. évfolyamok az általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakaszt reprezentálják, aminek az értékelés szempontjainál is meg kell jelennie annak érdekében, hogy követhető legyen a folyamat, melynek során átalakul teljesen önértékelővé az érett ember, vagyis a külső kontroll belsővé alakul, javasoljuk a folyamatos tanári értékelés csökkentését a tanulói értékelés mértékének a párhuzamos emelkedésével, természetesen tanári (háttér-) felügyelet mellett. A tanár minden esetben értékelje a tanulók fizikai és technikai képességeit a teljes képzés folyamán, szövegesen, adatok, osztályzat segítségével a tematikus blokkokban leírt módon vagy adott esetben a helyi körülmények

figyelembevételével. A kulcskompetenciák tekintetében azonban a tanári értékelést egyre inkább szorítsuk a háttérbe a hallgatók (osztály) műveltségi színvonalának függvényében. Az ilyen típusú értékelés a fizikális és technikai képességeknél megismert módon történhet szövegesen, adatok, osztályzat segítségével a tematikus blokkokban leírt módon vagy adott esetben a helyi körülmények figyelembevételével.

Szóbeli ellenőrzés:

- kiselőadás: egy témában való elmélyülés, önálló kutatómunka minősítése,
- vita: vélemények ütköztetése, az érvelés képességének ellenőrzése,
- forráselemzés: kritikai gondolkodás minősítése.

Tartsuk szem előtt, hogy a szóbeli ellenőrzés fejleszti a kifejezőkészséget, a reprodukálási képességet.

Írásbeli ellenőrzés:

Az írásbeli ellenőrzés feladatainak összeállítása során tekintettel kell lenni a követelményekre, amelyeke a témakörökben megfogalmazottak.

- teszt-feladatlap (feleletválasztás, kiegészítés, fogalom, adat, esemény, évszám társítása),
- esszé: adott témában összefüggő gondolatsor kifejtése (otthoni munka),
- vázlatkészítés a lényeglátás fejlesztésére, mérésére.

A vizsgálati eredményt számszerűsítve tudja mind a tanuló, mind a tanár, mind a szülő értelmezni, amely lehet százalékérték, pontszám, érdemjegy. Az értékelési események egyben a tanulási-tanítási folyamat kontrolljai, az eredményesség mutatói.

Követelmény

Az egészséges testi fejlődés terén:

A közoktatásban résztvevő tanulók ismerjék föl az alkalmazás szintjén a mozgástevékenységeknek és sportolásnak az egészséges életmódban betöltött szerepét a 9−10. évfolyamok általános műveltséget megszilárdító, míg a 11−12. évfolyamok általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakaszában.

A mozgásműveltség fejlesztése terén:

A tanulók legyenek képesek az adott sportági szabályok és szerek környezetében az alap technikai elemek jártasság szintű kivitelezésére az adott mozgássorok hétköznapi életvitelbe beépíthető kialakítására.

A motorikus képességek fejlesztése terén:

- Érjenek el jelentős fejlődést maximális gyorsasági erőben, alap-állóképességben.
- Ismerjék és alkalmazzák a képességeik fejlesztésére szolgáló eljárásokat.
- Fejlődjön izomérzékelésük, ritmus- és reakcióképességük, térbeli tájékozódási képességük, labilis egyensúlyi helyzetben is növekvő biztonsággal uralják testhelyzetüket.
- Jellemezze a tanulókat a motorikus cselekvési biztonság, életvitelükben a rendszeres fizikai aktivitás.
- Felelősségük teljes tudatában gyakoroljanak megfelelően tudatos motiváltsággal.

Elméleti felkészültségben:

- Tudják kifejezni szóban azt, amit a gyakorlatban végre tudnak hajtani.
- Szélesítsék az adott kulcskompetenciákhoz kapcsolódó szervezési, vállalkozói, adott esetben nyelvi és digitális eszközök használatához kapcsolódó tudásukat, ismereteiket.

Értékelendő készségek és attitűdök a kulcskompetenciákkal kapcsolatban

- írásban és szóban történő kommunikáció, megértés, és a közlés másokkal való megértetése; különféle célú közlések különböző helyzetekben;
- írott információk, adatok és fogalmak fellelése, gyűjtése és feldolgozása tanulás és a tudás szisztematikus rendezése céljából;
- tömör és világos kifejezésmód a beszédben, a mondottak mások általi megértésének ellenőrzése;
- érvek meggyőző módon történő megfogalmazása írásban és szóban, mások érvelésének meghallgatása vagy olvasása;
- az oda illő és nem oda illő információk közötti különbségtétel írásban és szóban;
- huzamosabb és rövidebb ideig tartó figyelemösszpontosítás és reflektálás az adott anyagra;
- magabiztos fellépés, ha nyilvánosan kell beszélni;
- szavak/kifejezések gyakorlati helyességén túl az esztétikai minőségre való törekvés a megnyilvánulásokban;
- mások véleményének és érvelésének elfogulatlan és konstruktív megközelítése, kritikus párbeszéd kialakítása.

FIZIKA

9–10. évfolyam

A fizika kerettanterv és a Nemzeti alaptanterv viszonya

A szakközépiskolai fizika kerettanterv összhangban van a Nat-ban megfogalmazott általános értékrenddel, lehetőséget teremt, ajánlásokat fogalmaz meg a Nat által meghatározott kiemelt kompetenciák fejlesztésére. A tanterv alkalmazása során olyan oktatási struktúrák alakíthatók ki, melyek tevékenységközpontú képzést tesznek lehetővé. A kerettanterv tudatosan épít azokra a tanári megoldásokra, melyek a tanulók együttműködését helyezik előtérbe, miközben az egyén felelősségét hangsúlyozzák a közösség munkájában.
A kerettanterv rámutat az emberiség globális problémáinak forrásaira, azok kezelésének, elhárításának lehetőségeire, a környezettudatos magatartás jelentőségére. A környezetei problémák, értelmezésének és kezelésének gazdasági vonatkozásaira, a gazdasági érdekből fakadó manipuláció veszélyeire, a természettudományok társadalomba való beágyazottságának sajátosságaira.
A természettudományok, ezen belül a fizika felépítését, eszköztárát, a megismerésre, megértésre irányuló alapvető emberi törekvés szemszögéből értelmezve a tanterv logikus és alapos helyzetértékelésre, tudatos, racionális, és felelős döntésekre nevel. A tudományterület fejlődésének történeti bemutatása révén segít annak felismerésében, hogy a természet leírása a valóságról alkotott modellek révén történik, melyek önmagukban nem képviselnek abszolút igazságot, s együtt változnak a világról szerzett tapasztalatainkkal. Mindez ráirányítja a figyelmet az élethosszig való tanulás jelentőségére, valamint a döntésekben megvalósuló kritikus, kétkedő-elemző szemléletmód fontosságára.

A fizika kerettanterv és a kulcskompetenciák fejlesztése

A fizika kerettanterv alapvető céljának tekinti tanulók a felnőtt életének sikeressége szempontjából kiemelt fontosságú kulcskompetenciák fejlesztését, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítést, a személyiségközpontú, interaktív, önálló tapasztalatszerzést lehetővé tevő tanulásra alapozó tanulási eljárások és módszerek terjedésének elősegítését. Mindezek segítséget nyújthatnak a tanulóknak személyes boldogulásukhoz és fejlődésükhöz, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.
A fizika oktatásának központi eleme a természettudományos kompetencia fejlesztése. A természettudományos kompetencia fejlesztése révén a tanuló képessé válik arra, hogy a természet leírásának eszköztárát megismerve értelmezze, s bizonyos mértékig előre jelezze a környezetében lezajló kölcsönhatásokat, tudatosan irányítsa mindennapi cselekedeteit, elemző, objektív módon hozza meg döntéseit. Ezáltal a tanuló védetté válik az áltudományokkal szemben, s felnőttként eredményesebben artikulálhatja nézeteit képviseleti demokráciánk intézményrendszereiben.
A fizika kerettanterv lehetőséget teremt a környezettudatos nevelés megvalósítására. Megmutatja azokat a folyamatokat, melyek során az ember megismerő tevékenysége a természeti környezet megváltoztatására vezet, illetve vezetett, láttatja a változások okait, hatásait, bemutatja a szükséges cselekvés módozatait, annak társadalmi formáit, s ezeken belül az egyén lehetőségeit.
Az anyanyelvi kompetencia fejlesztése (szövegképzés, szövegértés) minden tantárgy (műveltségterület) esetében alapvető törekvés kell hogy legyen.
A hétköznapokban illetve a munka világában való boldoguláshoz elengedhetetlen, hogy a tanuló képes legyen különféle tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, összegyűjteni és feldolgozni, belőlük a releváns információkat kiemelni, s az ezekkel kapcsolatos saját gondolatait a helyzetnek megfelelő módon meggyőzően megfogalmazni és kifejezni.
A matematikai kompetencia fejlesztésére a fizika elsődlegesen a számítási feladatok révén alkalmas. A feladatok elsősorban hétköznapi jelenségekhez kapcsolódó számítások lehetnek, melyek a matematikai eljárások alkalmazásának elsajátítására irányulnak gyakorlati ismeretek, adatok, mennyiségek megszerzése, egyes fontos mennyiségi jellemzők nagyságrendjének tudatosítása érdekében. A matematikai kompetencia mentén értelmezhető a becslés, mérési hiba fogalomköre, mely a természettudományos leírásmód alapvető eleme.
A digitális kompetencia fejlesztése a fizikán belül szintén elengedhetetlen. A világhálón fellehető információk, virtuális kísérletek nagymértékben tágíthatják a tanulók ismeretinek horizontját, s bázisát képezhetik az önálló tanulásnak, s csoportos munkavégzésnek egyaránt. A digitális kompetencia fejlesztése révén a tanulók elsajátítják az információs technikák használatát az információk megszerzése, feldolgozása és átadása

vonatkozásában is. Képessé lesznek adatbázisok, táblázatkezelők, szövegszerkesztők használatára, prezentációk készítésére.
A fizika mélyebb megértése elképzelhetetlen önálló tanulás, ismeretszerzés, ismeretfeldolgozás nélkül. Amennyiben a természettudományos kompetenciát megfelelően fejlesztetjük, olyan módszerhez és szemlélethez juttathatjuk tanítványainkat, mely a konkrét tananyagtartalmaktól függetlenül alkalmazható.
A természettudományok, ezen belül a fizika alapvető sajátsága a társadalmi beágyazottság. Mindez azt jelenti, hogy a kutatások iránya, a motivációk és mozgatók értelmezhetetlenek a társadalmi környezet, a társadalom elvárásinak ismerete nélkül. A természettudományok fejlesztési irányait is nagymértékben befolyásolhatják a társadalom belső folyamatai, s az ebből fakadó döntések. A természettudományok, ezen belül a fizika – napjaink problémáinak és a tudománytörténeti ismeretek célirányos feldolgozása révén – alkalmas lehet a szociális és társadalmi kompetenciák fejlesztésére, elmélyítésére. Ily módon a sikeresen fejleszthető társadalmi kompetenciákon túl, az egyetemes és nemzeti kultúra bemutatására nyílik lehetőség (az adott terület vonatkozásában). Mindez fejleszti a tanulók énképét, önismeretre nevel, segít értelmezni saját helyét a közösségben.

Célok és feladatok

A fizikatanítás célja a szakközépiskolában az általános műveltség részét jelentő alapvető fizikai ismeretek kialakítása, a tanuló érdeklődésének felkeltése a természeti jelenségek megértése iránt, valamint az önálló ismeretszerzési készség megalapozása.
A kitűzött célokat az általános iskolai ismeretek rendszerezésével, kiegészítésével érhetjük el. A fizika legfontosabb területeinek áttekintésekor a diákok felkészültségi szintjének megfelelő szemléletformálást tekintjük irányadónak.
A fizika szakközépiskolai tanítása során a természeti jelenségek megfigyeléséből, kísérleti tapasztalatokból kiindulva ismertetjük fel a tanulókkal a jelenségek lényegi összefüggéseit, ok-okozati viszonyait. A törvények matematikai megfogalmazására, és azok alkalmazására feladatok megoldásában csak olyan egyszerű esetekben törekszünk, ahol ezek valóban a fizika jobb megértését segítik elő. A diákoknak látniuk kell, hogy a természet törvényei matematikai formában is leírhatók, és a számítások eredményei kísérletileg ellenőrizhetők.
A fizikai ismeretek átadása mellett alapvetően fontos tudatosítani a tanulókban, hogy a természettudományok – ezen belül a fizika – az egyetemes emberi kultúra részét képezik, és a fizika szoros kapcsolatban áll a kultúra más területeivel. Ugyanilyen fontos annak felismertetése, hogy nagyrészt a fizika eredményei alapozzák meg a műszaki tudományokat, lehetővé téve ezzel a – napjainkban különösen is érzékelhető – gyors technikai fejlődést.
Hangsúlyoznunk kell, hogy a természet törvényeinek megismerése és az emberiség céljaira történő felhasználása felelősséggel jár. A fizikai ismereteket természeti környezetünk megóvásában is hasznosítani kell, ez nemcsak a tudósok, hanem minden iskolázott ember felelőssége és kötelessége.

Fejlesztési követelmények

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek
Váljon a tanuló igényévé az önálló ismeretszerzés, a természeti és technikai környezet jelenségeinek megértése. → természettudományos kompetencia.
Tudja a jelenségeket, kísérleteket megfigyelni, tapasztalatait rögzíteni. → matematikai és természettudományos kompetencia.
Legyen tapasztalata az egyszerűbb kísérleti és mérőeszközök balesetmentes használatában.
Legyen jártas az SI és a gyakorlatban használt SI-n kívüli mértékegységek, azok tört részeinek és többszöröseinek használatában. → matematikai és természettudományos kompetencia.
Legyen képes önállóan használni különböző lexikonokat, képlet- és táblázatgyűjteményeket. Értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű természettudományi ismeretterjesztő kiadványok, műsorok információit, tudja összevetni a tanultakkal. → digitális és természettudományos kompetencia.
Legyen jártas a vizsgálódás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők megkülönböztetésében.
Tudja a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert tapasztalatokat áttekinteni.
Megszerzett ismereteit tudja a legfontosabb szakkifejezések, jelölések megfelelő használatával megfogalmazni, leírni. → természettudományos kompetencia.
Tudja a kísérletek, mérések során nyert adatokat grafikonon ábrázolni, kész grafikonok adatait leolvasni, értelmezni. → matematikai és természettudományos kompetencia.

Legyen képes a tananyaghoz kapcsolódó eszközök működésének alapelveit felismerni. → természettudományos kompetencia.
A környezet- és természetvédelmi problémák kapcsán tudja alkalmazni fizikai ismereteit, lehetőségeihez képest törekedjék ezek enyhítésére, megoldására. → természettudományos-, szociális és állampolgári kompetencia.

Tájékozottság az anyagról, tájékozódás térben és időben
Tudja, hogy az anyagnak különböző megjelenési formái vannak. Ismerje fel a természetes és mesterséges környezetben előforduló anyagfajtákat, tulajdonságaikat, hasznosíthatóságukat. Legyen elemi szintű tájékozottsága az anyag részecskeszemléletéről. → természettudományos kompetencia.
Tudja, hogy a fizikai folyamatok térben és időben zajlanak le, a fizika vizsgálódási területe a nem látható mikrovilág pillanatszerűen lezajló folyamatait éppúgy magában foglalja, mint a csillagrendszerek évmilliók alatt bekövetkező változásait. → természettudományos kompetencia.
Ismerje fel a természeti folyamatokban a visszafordíthatatlanságot.
Tudja, hogy a jelenségek vizsgálatakor általában a Földhöz viszonyítjuk a testek helyét és mozgását, de más vonatkoztatási rendszer is választható. → természettudományos kompetencia.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről
A tanuló tudja, hogy a fizikai törvények a jelenségek alapvető ok-okozati viszonyait fogalmazzák meg. A fizikai törvények matematikai formulákkal írhatók le. A tanulóknak a megismert egyszerű példákon keresztül világosan kell látniuk a matematika szerepét a fizikában. → matematikai és természettudományos kompetencia.
A középiskolai fizika tanítása során azt is érzékeltetni kell, hogy a természet megismerése hosszú folyamat, közelítés a valóság felé. A tudományok fejlődése nem pusztán ismereteink mennyiségi bővülését jelenti, hanem az elméletek, a megállapított törvényszerűségek módosítását is, gyakran teljesen új elméletek születését.
Az alapvető fizikai ismereteken túl fontos látni a fizika kapcsolódását a kultúra más területeihez, más természettudományokhoz csakúgy, mint a technikához, a filozófiához vagy a művészetekhez. → természettudományos-, esztétikai kompetencia.

Belépő tevékenységformák

Fizikai jelenségek irányítással történő tudatos megfigyelése, a lényeges és kevésbé lényeges tényezők megkülönböztetése. Ok-okozati kapcsolatok felismerése. A tananyaghoz kapcsolódó egyszerű kísérletek önálló végrehajtása előzetes tanári útmutatás alapján. → természettudományos kompetencia.
A tapasztalatok közérthető összefoglalása a tanult szakszókincs helyes használatával. → anyanyelvi- és természettudományos kompetencia.
A tanult fizikai mennyiségek mértékegységének ismerete és helyes használata, a mindennapi életben használt fizikai mennyiségek nagyságának becslése. A tanult fizikai törvények felismerése a mindennapi élet jelenségeiben, a technikai eszközökben. → természettudományos kompetencia.
Könyvtári ismerethordozók (szaklexikonok, képlet- és táblázatgyűjtemények, segédkönyvek, ismeretterjesztő kiadványok) használata, a tananyagot kiegészítő ismeretek megszerzésére. A számítógépes oktató- és szimulációs programok, multimédiás szakanyagok használata. Az internet használata a tananyagot kiegészítő információk megszerzésére, tanári irányítással. → digitális-, anyanyelvi- és természettudományos kompetencia.

Témakörök	**Tartalmak**
	Mechanika
Mozgások	
Az egyenes vonalú egyenletes mozgás	Az egyenes vonalú egyenletes mozgás jellemzése. Út-idő grafikon készítése és elemzése, a sebesség kiszámítása.
Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás, szabadesés	A egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás speciális esete: a szabadon eső test mozgásának kísérleti vizsgálata. A sebesség változásának értelmezése, átlagsebesség. A pillanatnyi sebesség fogalmának kvalitatív értelmezése. A gyorsulás fogalma, a nehézségi gyorsulás. Az egyenletesen változó mozgás. Az egyenletesen változó mozgás grafikus leírása.

Témakörök	Tartalmak
Az egyenletes körmozgás	Az anyagi pont egyenletes körmozgásának kísérleti vizsgálata. Az egyenletes körmozgás leírása: periódusidő, kerületi sebesség mint vektormennyiség, a sebesség változása, a gyorsulás mint vektormennyiség.
A dinamika alapjai	
Mozgásállapot-változás és erő	A mozgásállapot fogalma, a testek tehetetlenségére utaló kísérletek. A tehetetlenség törvénye. Az erő fogalma, mértékegysége. Newton II. törvénye. Hatás–ellenhatás törvénye.
Erőfajták	Nehézségi erő. Kényszererők. Súrlódás, közegellenállás. Rugóerő.
Erők együttes hatása	A kölcsönhatásban fellépő erők vizsgálata. Az erők vektoriális összegzése. Erők forgatónyomatéka. A testek egyensúlyának feltétele.
A lendület-megmaradás	A lendület-megmaradás törvénye és alkalmazása (kísérleti példák, mindennapi jelenségek).
Az egyenletes körmozgás dinamikai vizsgálata	Newton II. törvényének alkalmazása a körmozgásra. A centripetális gyorsulást okozó erő felismerése mindennapi jelenségekben.
Munka, energia	
A munka értelmezése és kiszámítása	A munka fogalma, állandó és egyenletesen változó erő munkája.
Mechanikai energia-fajták	Mozgási energia, magassági energia, rugalmas energia. Munkatétel.
A teljesítmény és hatásfok	A teljesítmény és hatásfok fogalma, kiszámítása egyszerű esetekben.
Rezgések, hullámok	
Rezgések	A rugóra függesztett test mozgása. A rezgést jellemző mennyiségek (amplitúdó, rezgésidő, frekvencia). A rezgés energiája.
Hullámok	Mechanikai hullámok megfigyelése, jellemzése. Hullámok visszaverődése és törése (elhajlás), interferencia. Állóhullámok kialakulása.
A hanghullám tulajdonságai	Hangtani alapkísérletek és egyszerű kvalitatív értelmezésük.
	Elektromágnesség
Elektrosztatika	
Elektromos alapjelenségek	Az elektromos állapot, kétféle elektromos töltés, megosztás, vezetők, szigetelők. Töltések közti kölcsönhatás, Coulomb-törvény.
Az elektromos tér	A térerősség fogalma. Az erőtér kvalitatív jellemzése egyszerű konkrét esetekben. Munkavégzés az elektrosztatikus térben, a feszültség fogalma. Vezetők elektromos térben (gyakorlati alkalmazások).

Témakörök	Tartalmak
Egyenáramok	
Az egyenáram	Az egyenáram fogalma, jellemzése. Ohm-törvény. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás. Ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása. Érintésvédelmi szabályok.
Elektromos energia és teljesítmény	Az elektromos áram munkája, fogyasztók teljesítménye.
Elektromágneses indukció, Elektromágneses hullámok	
A mágneses tér	A mágneses tér jellemzése: a mágneses indukció vektor fogalma. Áramok mágneses tere.
Lorentz-erő	Árammal átjárt vezetők mágneses térben. Mozgó töltések mágneses térben, a Lorentz-erő fogalma
Mozgási indukció	A mozgási indukció kísérleti vizsgálata, a jelenség magyarázata, az indukált feszültség, Lenz-törvény. Váltakozó feszültség kísérleti előállítása, váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése.
Nyugalmi indukció	A nyugalmi indukció kísérleti vizsgálata.
Elektromágneses hullámok	Rádióhullámok, hősugarak, fény, ultraibolya, röntgensugárzás, hasonlóságok és különbségek. Gyakorlati alkalmazások. Egészség- és környezetvédelmi vonatkozások.
	Fénytan
Geometriai optika	A fény egyenes vonalú terjedése, terjedési sebesség. A fényvisszaverődés törvényei. Sík- és gömbtükrök képalkotása. A törés és teljes visszaverődés jelensége, a törési törvény. Lencsék képalkotása, optikai eszközök.
Hullámoptika	A fény hullámtulajdonságainak kísérleti vizsgálata: elhajlás, interferencia, fénypolarizáció. A fehér fény színekre bontása.
	Termodinamika
Gázok állapotváltozásai	Állapotjelzők. Boyle–Mariotte és Gay–Lussac törvények. Kelvin-féle hőmérsékleti skála. Az egyesített gáztörvény. Ideális gázok részecskemodellje.
A hőtan főtételei	A hőtan I. főtétele – (energiamegmaradás megfogalmazása). A hőtan II. főtétele (a folyamatok iránya).
Halmazállapot-változások	Olvadás–fagyás, forrás/párolgás–lecsapódás jellemzése. Halmazállapot-változások energetikai vizsgálata.
A hőterjedés	Hősugárzás, hővezetés, hőáramlás kísérleti vizsgálata.

Modern fizika

Az anyag atomos szerkezete	Az anyag atomos szerkezetére utaló jelenségek. Az atomok mérete.
A fény kettős természete	A fény hullámtulajdonságainak összefoglalása. A fényelektromos jelenség – a fény részecsketermészete. Gyakorlati alkalmazások.
Az elektronok kettős természete	Az elektron mint részecske: az elemi töltés. Az elektron mint hullám: elektroninterferencia.
Az atom szerkezete	Az atom belső szerkezetére utaló kísérleti tapasztalatok. Rutherford-kísérlet, vonalas színkép. Az elektronburok héj-szerkezete.
Az atommag szerkezete	A nukleonok (proton, neutron), a nukleáris kölcsönhatás jellemzése.
A radioaktivitás	Alfa-, béta- és gammabomlás jellemzése. Radioaktív sugárzás környezetünkben, a sugárvédelem alapjai. A természetes és mesterséges radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai.
Maghasadás	A maghasadás jelensége, láncreakció, atombomba, atomerőmű. Az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata.
Magfúzió	A magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése. A hidrogénbomba.
Egyetemes tömegvonzás	A heliocentrikus világkép (a Naprendszer bolygói, azok holdjai). Bolygómozgás: Kepler-törvények. A Newton-féle gravitációs törvény. A mesterséges égitestek mozgása.
Csillagfejlődés	A csillagok születése, fejlődése és pusztulása.
A kozmológia alapjai	Az Univerzum tágulása. Ősrobbanás-elmélet.

A továbbhaladás feltételei

A szakközépiskolai fizikai tanulmányok végére a korábbi évek tananyagának és a modern fizika elemeinek szintetizálásával körvonalazódnia kell a diákokban egy korszerű természettudományos világképnek. Tudatosodnia kell a tanulókban, hogy a természet egységes egész, szétválasztását résztudományokra csak a jobb kezelhetőség, áttekinthetőség indokolja. A fizika legáltalánosabb törvényei a kémia, biológia, földtudományok és az alkalmazott műszaki tudományok területén is érvényesek.

A konkrét jelenségeket, a tanult törvényszerűségeket tudja besorolni a fizika főbb területei alá (mechanika, elektromágnesség, termodinamika, atom- és magfizika, csillagászat).

Tudjon különbséget tenni a hipotézis és a kísérletileg, tapasztalatilag igazolt állítás között. Tudja eldönteni, hogy egy adott kísérletből egy adott következtetés levonható-e.

Ismerje fel és tudja magyarázni a mindennapi életben tapasztalható leggyakoribb hőtani jelenségeket. Tudja, hogy a természetben végbemenő folyamatok megfordíthatatlanok.

Ismerjen olyan kísérleti bizonyítékokat, tapasztalati tényeket, amelyek az atomelmélet kialakulásához vezettek. Ismerje az atomszerkezet kutatásának főbb állomásait. Ismerje az atommag összetételét. Ismerje a radioaktivitás felfedezésének történetét, a radioaktív sugárzások fajtáit és ezek jellemzőit. Ismerje a magátalakulások főbb típusait (hasadás, fúzió). Ismerjen néhány konkrét felhasználási lehetőséget. Ismerje az atomenergia felhasználásának előnyeit és hátrányait a többi energiatermelési móddal összehasonlítva, különös tekintettel a környezeti hatásokra.

Legyen tisztában azzal, hogy a fizikai elméletek sohasem lehetnek lezártak és véglegesek, az újabb és újabb felfedezések alapján állandóan módosulnak.

Ismerjen néhány konkrét kapcsolódási pontot a fizikai elméletek és a kultúra, gondolkodás egyéb területei között.

Tudja a különböző információhordozókat megadott témakörben ismeretek szerzésére használni. Tudjon különbséget tenni a természettudományos módszerekkel igazolt állítások, elméletek és az egyéb elméletek között. Alakuljon ki benne kritikai érzék az ilyenekkel szemben, igényelje az érvekkel történő alátámasztást, az igazolást.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:
- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:
- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése. Önálló kísérlet, projekt bemutatása, témához csatlakozó újságcikk értelmezése, önálló kutatómunka eredményének bemutatása.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.

Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

FÖLDRAJZ

9–10. évfolyam

A földünk és környezetünk tantárgy kerettanterve és a Nemzeti alaptanterv viszonya

A szakközépiskolai földrajz kerettanterv szemlélete és értékrendje tükrözi a Nat szellemiségét. Összhangban van az abban meghatározott fejlesztési feladatokkal és nevelési-oktatási célokkal. Megfogalmazása során mindvégig szem előtt tartotta a kiemelt fejlesztési feladatok, illetve a kulcskompetenciák fejlesztése terén megfogalmazott célok teljesítését.

A szakközépiskolai földrajz kerettanterv szerepe a kulcskompetenciák fejlesztésében és a kiemelt fejlesztési célok teljesítésében

A földrajzoktatás a műveltségi terület tartalmi elemeinek feldolgozása, a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett nagymértékben hozzájárul a tanulók képességeinek fejlődéséhez. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a világ természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatásával hozzájárul az eltérő kultúrák megismerése iránti igény, a nyitott és befogadó magatartás, illetve szemléletmód kialakulásához. Mindezt úgy valósítja meg, hogy közben elősegíti a természeti és a kulturális értékek iránti tisztelet, illetve a következő nemzedékek számára történő megőrzésük iránti igény kialakulását. Ezzel hozzájárul a felelős és tudatos környezeti magatartás fejlődéséhez. A más anyanyelvű országok és kultúrák megismerése elősegítheti a tanulókban az adott célnyelven történő kommunikáció igényének kialakulását, ez pedig megkönnyítheti az idegen nyelvi kommunikáció fejlődését.
A természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatokban megfigyelhető kölcsönhatások feltárásával a földrajzoktatás hozzájárul a természettudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. Szüntelenül változó és globalizálódó világunk természeti, környezeti és társadalmi-gazdasági folyamatainak megismeréséhez és megértéséhez elengedhetetlen a folyamatos tájékozódás és információszerzés, valamint a nyitott gondolkodás. Ezért a megnevezett tartalmi elemek elsajátítása elképzelhetetlen a tanulók egyre önállóbbá váló információszerző tevékenysége nélkül. Így a tanítási-tanulási folyamatban nagy hangsúlyt kap az információszerzés és -feldolgozás képességének fejlesztése, különös tekintettel a digitális világ nyújtotta lehetőségek hasznosítására. A tanítási-tanulási folyamat kiemelt célja a folyamatos önképzés iránti igény, valamint az élethosszig tartó tanulás képességének kialakítása. Hazánk és a világ társadalomföldrajzi jellemzőinek bemutatásával a tantárgy oktatása elősegíti a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését. Napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak megismertetése nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók a gazdasági élet eseményeiben eligazodó aktív, kreatív, a változásokhoz alkalmazkodó és vállalkozóképes állampolgárrá válhassanak.

A földrajzoktatás céljai és feladatai a szakközépiskolában

A földrajz tantárgy megismerteti a tanulókat a földrajzi környezet természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőivel. Az alapozó szakasz tantervi előzményeire építve elősegíti, hogy megismerjék az ember életteréül szolgáló Földet, a természet és a társadalom főbb sajátosságait, jelenségeit, folyamatait, valamint azok kölcsönhatásait.
Tananyaga komplex és több szempontból is szemléletformáló, hiszen a földrajzi-környezeti jelenségeket, folyamatokat összefüggéseikben vizsgálja, a természettudományok, a társadalomtudományok, valamint az egyéb környezettudományok szempontjai szerint. Tananyaga az életkori sajátosságoknak megfelelően az általános természeti és társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli és időbeli változásainak vizsgálatával, az összefüggések és a kölcsönhatások feltárásával valósítja meg szemléletformáló szerepét.
A földrajz tantárgy célja, hogy a tanulók felismerjék az élettelen és az élő természet folyamatainak társadalomra gyakorolt hatásait, azok időbeli változásait. Lássák, hogy a társadalom működése hogyan hat vissza a földrajzi környezetre. Tudjanak általánosítani és szintetizálni, lássák a földrajzi-környezeti jelenségek és főbb folyamatok helyét a földi rendszerben. A természet és a társadalom kölcsönhatásainak, összefüggéseinek megismerése nyomán fejlődjön ki a tanulókban a környezettudatos gondolkodás.

Célja, hogy a tanulók el tudják helyezni Magyarországot és Európát a világ társadalmi-gazdasági folyamataiban, kialakuljon bennük a nemzeti és az európai identitástudat, a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti tisztelet. A földrajzoktatás célja továbbá, hogy a történeti-földrajzi szemlélet kialakításával felismertesse a földrajzi helyzet időben változó megítélését. Ismertesse meg az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelőtevékenységet és annak eltérő vonásait, teljesítményeit a Föld különböző térségeiben. Ismertesse fel a társadalmi-gazdasági életben jelenlévő többirányú, kölcsönös függőséget, a termelés és a fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátait és következményeit, ezzel együtt a Föld globális problémáit. Fejlessze ki a tanulókban az aktív részvétel készségét közösségük, régiójuk, országuk problémáinak megoldásában. Alapozza meg a rövid és hosszútávon érvényesülő gazdaságosság mérlegelésével a választott szakterületen a felelős, környezetkímélő munkavégzést.
A tantárgy tudatosítja a tanulókban, hogy a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él. Megmutatja, hogy az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította, és ma is alakítja környezetét. Ennek ésszerű korlátozása, a környezet és az ember érdekeit egyaránt figyelembe vevő, tudatos környezeti magatartást, az erőforrások tervszerű felhasználását, sőt a nemzetek közötti összefogást kívánja.
A szakközépiskolai földrajzoktatás az életkori sajátosságoknak és a szakirányú képzés igényeinek figyelembevételével magasabb szinten továbbfejleszti, elmélyíti és differenciálja a tanulók alapozó szakaszban megszerzett tudását és képességeit. A tanulásnak olyan fejlesztési, illetve a tanulás tanulását segítő stratégiákra kell épülnie, amelyek figyelembe veszik a tanulók eltérő ismeret- és képességszintjéből adódó sajátosságait, illetve eltérő ismeret-felhasználói igényeit és a differenciált oktatás elveinek alkalmazásával fejleszti tovább a földrajzi kompetenciákat az egyén képességeinek, adottságainak megfelelői ütemben.
A szakközépiskolai földrajzoktatás komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók pályaorientációját, a szakképzésbe való bekapcsolódását, a változások iránti fogékonyság fejlesztésével folyamatos önképzésre, helytállásra ösztönöz. Ezzel együtt biztosítja annak lehetőségét, hogy a tanulók felkészülhessenek a sikeres érettségi vizsgára. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok eligazodjanak a globálizálódó világ társadalmi-gazdasági és környezeti folyamataiban, képesek legyenek felelős döntéshozatalra állampolgári szerepeik gyakorlása során.

Fejlesztési követelmények

A tananyag feldolgozása során el kell érni, hogy a tanulók ismerjék a földi képződményeket, a természeti és a társadalmi jelenségeket, folyamatokat és ezek főbb összefüggéseit, a megismerés során legyenek képesek a földrajzi gondolkodás alkalmazására. Az általános természetföldrajzi és az általános társadalomföldrajzi témakörök áttekintésekor alkalmazzák regionális földrajzi ismereteiket, legyenek képesek a földrajzi térben is időben való tájékozódásra. Értelmezzék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat a földrajzi térben. Ismerjék fel a helyi, a regionális és a globális történések összefüggéseit, különböző szintű következményeit.
A földrajzi tanulmányok befejezésekor a tanulók biztonsággal tudjanak eligazodni a természeti és a társadalmi-gazdasági környezetben. Használják fel földrajzi ismereteiket a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalakor. Legyenek képesek gazdasági-pénzügyi ismereteik birtokában a kezdeményező, kreatív, vállalkozó állampolgár szerepének betöltésére.
Legyen képesek földrajzi kompetenciáik szintjének reális értékelésére. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi-környezeti ismereteiket és képességeiket. Legyenek birtokában a földrajzi ismeretek elsajátítást segítő hatékony tanulási módszereknek. Váljanak alkalmassá a nemzeti, az európai és az egyetemes természeti és kulturális értékek befogadására, legyenek képesek felismerni az azokban rejlő esztétikai értéket.
A szakközépiskolai földrajztanítás során el kell érni, hogy a tanulók önállóan tudják elemezni a természetföldrajzi és a társadalmi-gazdasági történéseket. Elsősorban arra kell törekedni, hogy rendszerben gondolkodjanak és szintetizálják korábbi ismereteiket, biztonsággal tájékozódjanak a Földön lezajló folyamatokban, térben és időben egyaránt. Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről. El kell érni, hogy képesek legyenek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján a tendenciák megfogalmazására. Alkalmazzák a kommunikációs, a kooperatív, a matematikai és a gondolkodási képességeket pl. az adatok értelmezése és feldolgozása, a problémák felismerése és megoldása, az általános törvényszerűségek felismerése és az ítéletalkotás során. Legyenek képesek együttműködésre a földrajzi-környezeti tartalmú feladatok megoldásakor. Legyenek képesek információszerzésre a speciális információhordozókból (tematikus és különböző méretarányú térképek, szak- és ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, almanachok,

CD-ROM, internet, kiállítások, filmek). Legyenek képesek a digitális kompetenciák alkalmazására a földrajzi tartalmú információk megszerzésében és feldolgozásában. Tapasztalataikat szabatosan fogalmazzák meg, véleményüket támasszák alá érvekkel a vitákban. A földrajzórák is járuljanak hozzá ahhoz, hogy jártasságot szerezzenek az emberiség és a környezet szempontjából egyaránt előnyös döntéshozatalban.

A földrajzoktatásra fordítandó időkeret a szakközépiskolában

A tantárgy oktatására 9–10. évfolyamon összesen 111 óra áll rendelkezésre. Az óraszámok évfolyamok közötti felhasználásának módjáról, arányáról az intézmény a lehetőségek, a sajátos helyi igények figyelembe vételével önállóan dönthet, amelyet a pedagógiai programjában is rögzít.

Belépő tevékenységek

Különféle természetföldrajzi, környezeti és társadalmi-gazdasági témákat feldolgozó tematikus térképek logikai és összehasonlító elemzése, összefüggések bemutatása.
A témákhoz kapcsolódó topográfiai fogalmak, jelenségek felismerése kontúrtérképen.
Egyszerű térképi ábrázolások készítése.
Légköri jelenségek felismerése, összehasonlítása időjárási térképeken és műholdfelvételeken.
Digitális térképeken közölt információk leolvasása, értelmezése. Digitális útvonaltervező használata.
Az egyes térségek, régiók világgazdasági szerepének összehasonlítása különböző statisztikai mutatók, tematikus térképek alapján.
A gazdasági ágazatok szerepét, jelentőségét bemutató statisztikai adatok, diagramok összehasonlító elemzése.

A Föld fő mozgástípusainak és azok következményeinek magyarázata különböző típusú ábrák és modellek segítségével. Egyszerű modellek, folyamatábrák, magyarázó ábrák készítése.
Az egyes geoszférák szerkezeti felépítésének, természetföldrajzi jelenségeinek és folyamatainak bemutatása, értelmezése különböző típusú ábrák, képek és modellek alapján.
Felszínfejlődési folyamatok és felszínformák felismerése képek és ábrák (pl. keresztszelvények, tömbszelvények és folyamatábrák) alapján.
Földtörténeti események elhelyezése időoszlopon.
Éghajlati diagramok felismerése, elemzése, kapcsolása a földrajzi övezetességhez, a tájakhoz.
Népesség- és településföldrajzi jellemzők bemutatása képek, térképek, diagramok, statisztikai adatok, alaprajzok, leírások alapján. A demográfiai folyamatok időbeli egymásutániságának bemutatása példák alapján.
Különböző nyomtatott és elektronikus forrásokból gyűjtött gazdasági-pénzügyi adatok alapján táblázatok, grafikonok, rangsorok, tematikus térképek készítése. Az ábrázolt adatok értelmezése.

Földtörténeti időoszlop, kortáblázat készítése, a földtörténet fő eseményeivel kapcsolatban.
Magyarázó rajz készítése ciklonról, anticiklonról és időjárási frontokról. A mindennapi életre gyakorolt hatásuk bemutatása példák alapján.
Időjárási elemekkel kapcsolatos adatok grafikus ábrázolása.
Helymeghatározási és időszámítási feladatok önálló megoldása.
Számítási feladatok a középhőmérséklettel, a hőingadozással, a vízrajzi jellemzőkkel és a népesedéssel, árfolyamváltozással, tőzsdei folyamatokkal, gazdasági növekedés ütemével kapcsolatban.
Egyszerű számítási feladatok megoldása, pl. árfolyamváltozással, tőzsdei folyamatokkal, gazdasági növekedés ütemével kapcsolatban.
Ásvány- és kőzetvizsgálati gyakorlatok.
Időjárás- és vízállásjelentés értelmezése. Egyszerű időjárási prognózis megfogalmazása az adatok alapján.

Adatok gyűjtése különféle nyomtatott forrásokból, illetve internetes szakirányú honlapok felhasználásával az adott témákhoz kapcsolódóan.
Adatok gyűjtése az egyes termékek, termékcsoportok világpiaci szerepének változásáról, az információs szolgáltatás fejlődéséről.

Információk gyűjtése az egyes kontinenseken vagy régiókban lezajlott gazdasági fejlődés jellemző vonásairól gazdaságtörténeti térképek felhasználásával.
Sajtó-, tv- és internet-figyelő: aktualitások gyűjtése regionális és globális környezeti problémákról, a környezet állapotát veszélyeztető folyamatokról, az emberi tevékenység következtében károsodott tájak, térségek helyreállításáról.
Információk gyűjtése sajtóból, hírműsorokból a globalizálódó világ jellemző vonásairól.
A hazai gazdasági-pénzügyi, tőzsdei folyamatok nyomon követése internetes források felhasználásával. A folyamatok jellemzőinek összefoglalása.
Aktuális cikkek, adatsorok, diagramok csoportmunkában történő feldolgozása, véleményalkotás, illetve következtetések megfogalmazása az adott témakörökhöz kapcsolódóan.
Leírások gyűjtése és elemzése a természeti katasztrófákról, az elhárítás és a károk mérséklésének lehetőségeiről, a környezet fokozatos átalakításáról, a természeti feltételek szerepének átértékelődéséről.
Szituációs játék, helyzetgyakorlat egy esetleges természeti vagy környezeti katasztrófa idején történő helyes magatartásforma bemutatására.
Tanulói kiselőadás, prezentáció készítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan ismeretterjesztő- és szakirodalom, illetve digitális információforrások felhasználásával.
Terméklisták összeállítása, poszter kiállítás a különböző multinacionális cégek termékeiből.
Tanulói kiselőadás az egyes témákhoz kapcsolódóan önálló vagy csoportos információgyűjtés alapján.
A mindennapi környezetvédelem lehetőségeinek bemutatása prezentáció összeállításával.
Projekt feladatok megoldása egyéni vagy csoport munkában az egyes témakörökhöz kapcsolódóan: pl. a lakókörnyezet közelébe települt transznacionális vállaltok tevékenységének bemutatása, a legközelebbi ipari park tevékenységének bemutatása, a szolgáltatások jellemzőinek változása, környezetszennyezés és mérséklésének lehetőségei a lakókörnyezetben stb.
Szituációs játék például ipari park létesítéséről, multinacionális vállalatok terjeszkedéséről, vállalkozás alapításáról.
Vita az éghajlatváltozások okairól és lehetséges következményeiről cikkek alapján.
Véleményütköztetés és érvelés a globalizálódó világ és a nemzeti gazdaságok érdekellentéteiről. Döntéshozói szerep gyakorlása a környezeti problémák kialakulásával és mérséklési lehetőségeivel kapcsolatos szituációs játékokban, helyzetgyakorlatokban.
Fotókiállítás szervezése természeti értékeink bemutatására.
A tőzsde működésének modellezése, pl. csokoládé tőzsde.

Projekt feladat: Természetföldrajzi megfigyelések (időjárás, vízrajz, talaj stb.) tervezése és kivitelezése. Az adatok feldolgozása. Következtetések megfogalmazása a mérések alapján.
Projekt feladat: A Föld jellemző demográfiai és urbanizációs folyamatainak vizsgálata csoportmunkában történő információgyűjtés alapján.
Projekt feladat: Egy geoszféra környezeti problémáinak bemutatása. Megoldási lehetőségek megfogalmazása és érvekkel történő alátámasztása.
Projekt feladat: Az Európai Unió bővítésének és az együttműködés különböző területeinek bemutatása poszter bemutató formájában.
Projekt feladat: Tőzsdefigyelő – egy adott időszak vagy egy tevékenységi körhöz tartozó vállalatokra jellemző tőzsdei folyamatok vizsgálata.
Projekt feladat: Alapíts vállalkozást! Mire, miért, hogyan?
Projekt feladat: Szolgáltatások: régen és ma, faluban és nagyvárosban, a fejlődő és a fejlett világban.

Látogatás a Budapesti Értéktőzsdén.
Látogatás termelő üzemben (Audi, Suzuki, élelmiszeripari üzem stb.) vagy szolgáltató intézményben (pl. elektromos művek, távfűtő művek, szennyvíztisztító).
Látogatás egy ipari parkban.

Témakörök	**Tartalmak**
Térképi ismeretek	A térkép és a valóság kapcsolata. A térképi ábrázolás módszerei. A térkép mint információforrás. Helymeghatározás, mérés, számítás térkép segítségével.
Kozmikus környezetünk	*A Naprendszer* A Naprendszer felépítése, elhelyezkedése a világegyetemben. A Naprendszerben megnyilvánuló törvényszerűségek.

Témakörök	Tartalmak
	A Föld mint égitest A Föld mozgásai és azok következményei. A napi és az évi időszámítás. A helyi és a zónaidő számítása. *Az űrkutatás a Föld szolgálatában* Az űrkutatás eredményeinek felhasználása a mindennapi életben és a gazdaságban.
A geoszférák földrajza	***Tájékozódás a földtörténeti időben*** *A kőzetburok földrajza* Földünk gömbhéjas szerkezete. A kőzetburok felépítése. A lemeztektonika alapjai. A Föld nagyszerkezeti egységei és kapcsolatuk az ásványkincsekkel. A kőzetburokban lejátszódó folyamatok kísérőjelenségei és részfolyamatai: a gyűrődés, a vetődés, a vulkánosság és a földrengés. Az ásványok és a kőzetek keletkezése, tulajdonságaik, csoportosításuk, felhasználásuk lehetőségei. *A légkör földrajza* A légkör anyagi összetétele, szerkezete. Az időjárási-éghajlati elemek és változásaik. A légkör alapfolyamatai: felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások. Ciklonok, anticiklonok, időjárási frontok. Az időjárás-változások hatása a mindennapi életre. Az általános légkörzés. *A vízburok földrajza* A vízburok tagolódása, víztípusai. A tengervíz tulajdonságai és mozgásai. Az a világtenger természeti erőforrásai. A szárazföld vizeinek típusai, felhasználásuk. A vízgazdálkodás. A víz mint erőforrás. *A talaj földrajza* A talaj kialakulása, szerkezete. A Föld jellemző talajfajtái. A talajok hasznosítása. *A Föld felszínformái* A belső és a külső erők szerepe a felszín fejlődésében. A jellegzetes felszínformák, kialakulásuk és átalakulásuk. *A földi szférák környezeti problémái* Az éghajlatváltozás, a levegő, a talajok és a vizek szennyezése, a gazdasági tevékenységek környezetkárosító hatása.
A földrajzi övezetesség	*Éghajlati övezetesség* A szoláris és a valódi éghajlati övezetek, övek kialakulása az éghajlatok jellemzői. *A földrajzi övezetesség* A vízszintes és a függőleges övezetesség rendszere. A forró, a mérsékelt, a hideg övezet és tagolódásuk. Az élővilág, a talaj, a vízrajzi jellemzők, a felszínformálódás éghajlattól függő övezetessége. Kölcsönhatások, összefüggések bemutatása. A természetföldrajzi övezetesség hatása a gazdasági életre.

Témakörök	Tartalmak
Népesség- és településföldrajz	*A Föld népessége* A népességszám időbeli és térbeli változásai. A népesség összetétele, eloszlásának területi különbségei. A népesség térbeli mozgásai. *Települések a Földön* A települések területi elhelyezkedését meghatározó tényezők. A településtípusok és jellemzőik. A városodás és a városiasodás. A nagyvárosi élet jellemzői.
A világ változó társadalmi-gazdasági képe	*A gazdasági élet szerkezetének átalakulása* A gazdasági ágazatok fő telepítő tényezői és azok jelentőségének átértékelődése. A gazdasági szektorok jellemzői, szerepük változásai. *A világgazdaság jellemző folyamatai* A globalizáció, az integrálódás, a regionális folyamatok, és a nemzetgazdaság kapcsolata. A világgazdasági szerepkörök történeti és területi változása. A nemzetközi együttműködés lehetőségei, a nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában. A piacgazdaság. A multinacionális vállalatok szerepe. A termelés, a fogyasztás és a kereskedelem kapcsolatai. *A működőtőke és a pénz világa* A nemzetközi tőkeáramlás. A pénz szerepe napjaink világgazdaságában. A pénz szerepe a hétköznapi életben: banki, tőzsdei folyamatok, vállalkozások.
A világgazdaságban különböző szerepet betöltő régiók, országcsoportok és országok	*A világgazdasági pólusok* A gazdasági pólusok kialakulása és a világgazdaságban betöltött szerepük változása: Kelet- és Délkelet-Ázsia, Észak-Amerika, Európai Unió. *A fejlődő országok* Általános problémáik és eltérő fejlettségű csoportjaik, helyük és szerepük a világgazdaságban. A felzárkózás lehetőségei. *Magyarország* Hazánk helye és szerepe a nemzetközi, kiemelten az európai társadalmi-gazdasági folyamatokban. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás hatása a társadalmi-gazdasági fejlődésre. A gazdasági rendszerváltásból adódó sajátosságok, gazdaságunk jellemzői.

Témakörök	Tartalmak
A globális környezeti problémák földrajzi vonatkozásai	*A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei* A demográfiai robbanás, az élelmezési válság, a nyersanyag- és energiaválság, valamint az urbanizáció környezeti következményei. A problémák mérséklésének lehetséges módjai. *A környezeti válság kialakulása* A különböző geoszférákat ért környezeti károsodások kölcsönhatásai. A regionális és a globális környezeti veszélyek összefüggései. Az egyén felelőssége és szerepe a környezeti problémák kialakulásában, illetve mérséklésében. A harmonikus és fenntartható fejlesztés elvei, a megvalósítás korlátai.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak

A középfokú földrajzoktatás az általános iskolában megismert névanyag új szempontok szerinti feldolgozását és alkalmazását is szükségessé teszi.

Új topográfiai fogalmak
Afrikai-lemez, Antarktiszi-lemez, Atacama-sivatag, Ausztrál–Indiai-lemez, Azori-szigetek, Csendes-óceáni-lemez, Dél-amerikai-lemez, Észak-amerikai-lemez, Eurázsiai-hegységrendszer, Eurázsiai-lemez, Fülöp-lemez, Gondwana, Japán-árok, Kaledóniai-hegységrendszer, Krakatau, Laurázsia, Lengyel-tóhátság, Líbiai-sivatag, Mariana-árok, Mount St. Helens, Namib-sivatag, Nasca-lemez, Pacifikus-hegységrendszer, Pangea, Popocatépetl, Szent Gotthárd-hágó, Takla-Makán, Teleki-vulkán, Turáni-alföld, Variszkuszi-hegységrendszer, Vereckei-hágó;
Boden-tó, Brahmaputra, Csád-tó, Duna-delta, Erie-tó, Eufrátesz, Felső-tó, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Hévízi-tó, Huron-tó, Holt-tenger, IJssel-tó, Ladoga-tó, La Plata, Mekong, Michigan-tó, Niagara-vízesés, Ontario-tó, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó, Szent Anna-tó, Watt-tenger;
Asszuáni Nagy-gát, Europoort, Randstad, Száhel-öv; Szilícium-völgy, Gibraltár.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon egyszerű helymeghatározási és térképészeti számításokat végezni. Legyen képes egyszerű időszámítási feladatokat megoldani. Tudjon tájékozódni a földrajzi térben és időben. Tudja bemutatni a földi szférák szerkezetét, felépítését, legfontosabb folyamatait ábrák és modellek segítségével. Mutassa be az egyes szférák jellemző folyamatainak hatását a mindennapi életre. Ismertesse a földi szférákat veszélyeztető, környezetkárosító folyamatokat, tudjon azokra példákat mondani. Nevezzen meg a környezetkárosítás mérséklését elősegítő megoldásokat, lehetőségeket. Tematikus térképek segítségével tudja bemutatni a környezetkárosító tényezők földrajzi megjelenését. Következtessen ezekből a globális veszélyek kialakulására. Magyarázza meg példák alapján a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket. Tudja példákkal alátámasztani a növekvő termelési és fogyasztási igények környezeti hatásait.
Tudjon gazdasági, pénzügyi információkat leolvasni diagramokról, tematikus térképekről. Legyen képes egyszerű gazdasági-pénzügyi számítási feladatok megoldására. A tanuló tudja jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, mutassa be szerepük, jelentőségük változását. Tudja értelmezni a különböző integrációk világgazdaságban betöltött szerepét. Legyen képes bemutatni a világgazdasági pólusok helyét, szerepét a világ társadalmi-gazdasági rendszerében, kapcsolatukat a fejlődő világgal. Ismerje a piacgazdaság működésének az egyén életvitelét is befolyásoló sajátosságait,. Legyen képes nyomtatott és elektronikus forrásokból a témákhoz kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére. Legyen képes ábrákból, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére. Tudja az egyes témákhoz kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismereteit röviden összefoglalni szóban, illetve írásban. Legyen képes a témákhoz kapcsolódóan érveken alapuló önálló vélemény megfogalmazására.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban. Az információszerzés különféle módszereinek alkalmazása (pl. keresés forrásanyagban).
- Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Gyakorlati tevékenységek (pl. egy természeti vagy társadalmi-gazdasági folyamat modellezése, diagramszerkesztés stb.). Terepi munka.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése, prezentáció.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

BIOLÓGIA ÉS EGÉSZSÉGTAN

A szakközépiskolai biológia kerettanterv és a Nemzeti Alaptanterv viszonya

A szakközépiskolai biológia kerettantervben kifejeződő értékrendszer tükrözi a Nat-ban meghatározott közös értékeket, azonosíthatók benne a Nat-ban kiemelt kompetenciák.
A szakközépiskolai biológia kerettantervben foglaltak alkalmasak a kompetenciák fejlesztésére, meghatároznak egy koherens szaktudományi műveltségképet, segítik a differenciált tanulást és útmutatásokkal szolgálnak mind a kiemelt, mind a műveltségi területhez rendelt fejlesztési feladatok teljesítéséhez.
A szakközépiskolai biológia kerettanterv oly módon igyekszik meghatározni a tantárgy tartalmi követelményeit és fejlesztési feladatait, hogy ezzel elősegítse az iskolai nevelés és oktatás hozzájárulását a környezeti és gazdasági fenntarthatóság kialakulásához és a társadalom felelősségtudatának erősödéséhez. Figyelmet fordít az emberiség előtt álló közös, globális természeti-környezeti problémákra, hangsúlyozva az egyén és a kisebb és nagyobb közösségek felelősségét a veszélyek csökkentésében, elhárításában.
A szakközépiskolai biológia kerettanterv alapvető céljának tekinti tanulók a felnőtt életének sikeressége szempontjából kiemelt fontosságú kulcskompetenciák fejlesztését, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítést, a személyközpontú, interaktív, tapasztalati tanulásra alapozó tanulási eljárások és módszerek terjedésének elősegítését.

A szakközépiskolai biológia kerettanterv és a kulcskompetenciák fejlesztése

A biológia tanításának – a szakközépiskolai oktatási rendszer egyik elemeként – szerepe van abban, hogy a tanulók megszerezzék azokat a kulcskompetenciákat, amelyek elengedhetetlenek a személyes boldogulásukhoz és fejlődésükhöz, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.
Természetesen a szakközépiskolai biológia kerettanterv a tantárgy jellegéből adódóan nem egyformán kínál lehetőséget minden kulcskompetencia fejlesztésére – de ha eltérő mértékben is, mindegyik kulcskompetencia fejlesztése lehetséges a tantárgy segítségével.

A biológia oktatásának központi eleme a szakközépiskolában is a természettudományos kompetencia fejlesztése. A természettudományos kompetencia fejlesztésével a tanuló készséget és képességet szerez arra, hogy az ismeretek és módszerek felhasználásával, az ember és a rajta kívüli természeti világ közt lezajló kölcsönhatásban lejátszódó folyamatokkal kapcsolatban magyarázatokat adjon, előrejelzéseket tegyen, s irányítsa cselekvéseit a hétköznapokban.
Ugyancsak magában foglalja a természettudományos kompetencia az emberi tevékenység okozta változások megértését és az ezzel kapcsolatos, a fenntartható fejlődés formálásáért viselt egyéni és közösségi felelősség kialakítását.
A természettudományos kompetencia birtokában a tanuló képes lesz mozgósítani természettudományos műveltségét, a munkájában és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során. Képes lesz kritikusan szemlélni az áltudományos, az egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulásokat, és képes lesz cselekedni a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosítása érdekében lokálisan, és globális vonatkozásokban egyaránt.
A természettudományos kompetencia egyik speciális területe, fejlesztési iránya a környezettudatosságra nevelés. Ennek célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését.
Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, akkor képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartásnak a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelvnek kell lennie egyéni és közösségi szinten egyaránt.
A biológiaórákon a környezeti nevelés során a tanulók megismerik azokat a folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Megismerik a társadalmi-gazdasági modernizáció egyénre gyakorolt pozitív és negatív hatásait a környezeti következmények tükrében. Bekapcsolódhatnak közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, és lehetővé válik, hogy életmódjukban a természet tisztelete, a környezeti károk megelőzése váljék meghatározóvá.

A biológia oktatásában a szakközépiskolában is kiemelt szerepet kap, a természettudományos kompetencia fejlesztése mellett, a nyelvi, elsősorban anyanyelvi kommunikáció fejlesztése. Ennek birtokában a tanuló képes lesz a tantárgyi témákban szóban és írásban kommunikálni.
Képes lesz felhasználni a különféle tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, összegyűjteni és feldolgozni belőlük a releváns információkat, és képes lesz saját gondolatait a helyzetnek megfelelő módon meggyőzően megfogalmazni és kifejezni.

A szakközépiskolai biológia oktatásának számos területe alkalmas a matematikai kompetencia fejlesztésére is, hiszen ez a kompetencia lényegében egyfajta matematikai gondolkodás alkalmazásának képessége, akár a mindennapok problémáinak megoldására is. A biológiában elsősorban a matematikai kompetenciának azon területeit fejleszthetjük, amelyek a modellalkotással és a modellek alkalmazásával kapcsolatosak.
Ennek értelmében a tanuló képes lesz alkalmazni az alapvető matematikai elveket az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában. Követni és értékelni tudja az érvek láncolatát, matematikai úton képes indokolni bizonyos biológiai kísérleti eredményeket. Törekedni fog arra, hogy a magyarázatok, bizonyítások esetében a dolgok logikus okát és érvényességét keresse.

A biológia tanítása nem nélkülözheti a digitális kompetencia fejlesztését a szakközépiskolában sem. Ez magában foglalja az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatát az ismeretek megszerzésének és továbbadásának folyamatában egyaránt.
Ennek értelmében a tanuló képes lesz a biológia tudományának megfelelő formában és módon használni a főbb számítógépes alkalmazásokat – szövegszerkesztés, adattáblázatok, adatbázisok, információtárolás-kezelés, az internet által kínált lehetőségek és az elektronikus média útján történő prezentáció-kommunikáció.

A biológia tanulása során az ismeretszerzés folyamata nem nélkülözheti a hatékony, önálló tanulást. A tanuló tehát legyen képes kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is.
Ennek feltétele, hogy a tanuló ismerje és értse saját tanulási stratégiáit, készségeinek és tudásának erős és gyenge pontjait, valamint legyen képes a saját tanulási stratégiájának kialakítására, a motivációjának folyamatos fenntartására. Ugyancsak képesnek kell lennie a közös munkára és tudásának másokkal való megosztására, munkájának értékelésére és szükség esetén információ és támogatás kérésére.

A szakközépiskolai biológiának több olyan témaköre is van, amely alkalmas a szociális és társadalmi kompetencia elmélyítésére. Ezekben megismertethetjük a tanulókkal a harmonikus életvitel és a közösségi beilleszkedés feltételeit, bemutathatjuk a magatartás olyan formáit, amely révén az egyén hatékony és építő módon vehet részt az egyre sokszínűbb társadalomban.
A tanuló rendelkezni fog saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel és megérti az egészséges életvitelnek ebben játszott meghatározó szerepét. Ismerni fogja az egyénnel, a csoporttal, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és az emberi kultúrával kapcsolatos biológiai-pszichológiai tényeket. Törekedünk arra, hogy a tanulóban kialakuljon az a képesség, hogy figyelembe vegyen és megértsen különböző nézőpontokat és leküzdje előítéleteit.
Ez a terület alkalmas az énkép és önismeret fejlesztésére. Segítséget ad az egyén önmagához való viszonyának alakításában, az önmegismerés, az önkontroll és az önfejlesztés igényének kialakításában.
A tanulók a szakközépiskolai biológia tananyag feldolgozása során megismerik népünk kulturális örökségének a biológia tudományát jellemző részét is. Tanulmányozzák a kiemelkedő magyar tudósok tevékenységét, munkásságát, megismerik a haza természeti kincseit. Megismerik az egyetemes emberi civilizáció legnagyobb hatású tudományos eredményeit. Megismerik az emberiség közös, globális problémáit, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködéseket.
A természettudományos és szociális kompetencia sajátos szinergiája a testi és lelki egészség megőrzésének területe. Az iskolai oktatás során kiemelt feladat a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelése. Az egészséges életmódra nevelés nemcsak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. Fel kell készíteni a tanulókat arra, hogy önálló, életükben életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, egészséges életvitelt alakítsanak ki, és a konfliktusokat képesek legyenek megoldani. Elő kell segíteni, hogy a tanulókban kialakuljon a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartás. Figyelmet kell fordítani a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, helytelen táplálkozás) kialakulásának megelőzésére, a szexuális kultúra és magatartás kérdéseire, a családi életre és a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre.

Célok és feladatok

Szakközépiskolában a biológiatanítás célja az elméleti ismeretátadás, a gyakorlati készségfejlesztés és a tanulók természettudományos szemléletének formálása során, ezek egységében valósul meg.
Nem elmélyült tudományos ismeretátadás a cél, hanem a már meglévő ismeretek kiegészítésével összegzésre, szintézisre törekvés. Az általános iskolai tudásra alapozva a tanulók megismerik az élő természet működésének legfontosabb törvényszerűségeit. A rendszerező gondolkodás kialakítását segíti annak tudatosítása, hogy mikor, mi és miért történik természetes és mesterséges környezetünkben. El kell érni, hogy a diákok ismerjék saját testük felépítésének és működésének alapjait, az egészséges életmód szabályait.
Az új ismeretek feldolgozása során a mindennapi élethez, a gyakorlathoz kapcsolódva nyilvánvalóvá kell tenni, hogy az elsajátítandó tudás elsősorban nem önmagáért szükséges, hanem a napi tapasztalatokkal együtt megalapozza a környező világ jelenségeinek megértését, és lehetővé teszi ezek befolyásolását.
A szakközépiskolában a biológia oktatása az általános képzés és a szakképzés igényeinek megfelelően hasznosítható tudást közvetít. A biológia tanításának – a többi tantárggyal együtt – az is a célja, hogy kialakuljon az új ismeretek önálló megszerzésének és alkalmazásának képessége. Alapvető feladata, hogy az ismeretek elsajátítása folyamán képessé tegye a tanulókat arra, hogy logikus összefüggésekben, rendszerekben gondolkodjanak.
Képesek legyenek biológiai objektumokkal kapcsolatosan természettudományos megismerési módszereket használni.
A biológia tantárgy tanulói megfigyelések és vizsgálatok, tanulókísérletek szervezésével, vizsgálati eljárások bemutatásával megalapozza a közvetlen ismeretszerzés élményét és kialakítja annak igényét. Csoportos tevékenységekkel elősegíti az együttműködésre vonatkozó készségek kialakulását.
A biológiatanítás feladata az általános műveltség részeként olyan természetszemlélet és biológiai tudat kialakítása, mely az élet minden formájának a tiszteletére neveli a tanulókat azáltal, hogy szemlélteti az élőlények és az életközösségek változatosságát és beláttatja a biológiai sokféleség fontosságát. Felhívja a figyelmet azokra a problémákra, amelyek az élővilág sokféleségét veszélyeztetik, és amelyekkel az emberiségnek szembe kell néznie a jövőben. Rámutat az életközösségek szerveződésében felismerhető alapvető összefüggésekre. Bemutatja és alátámasztja az élővilág egységét és azt, hogy ennek a rendszernek az ember is része.
Ismerteti az emberi szervezet felépítésének és működésének lényeges sajátságait, és biztosítja az életmóddal kapcsolatos alternatívák helyes kiválasztásához szükséges tájékozottságot. Segíti az ember és ember, valamint ember és környezete közötti együttélési szabályok megértését.
Célja továbbá, hogy az emberek és biológiai környezetük közötti kapcsolat tudatosításával növelje az élővilág fennmaradásának és az emberek egészséges életének esélyeit.
A szakközépiskola működésének egészébe integrálódva a biológia tantárgy fontos célja, hogy a maga eszközeivel megkönnyítse a szocializációt, a társadalmi környezetbe történő beilleszkedést.

Fejlesztési követelmények

Keltsük fel a tanuló érdeklődését a biológiai jelenségek, folyamatok iránt. Tegyük képessé a tanulót a biológiai jelenségek megfigyelésére, egyszerűbb vizsgálatok, kísérletek önállóan elvégzésére. A biológiai kísérletek kapcsán legyen képes megállapítani, hogy mely tényezők miként változnak meg, tanári segítséggel rendezze a megfigyelések, mérések, kísérletek során nyert adatokat.
Tegyük képessé a tanulót a kísérleti eszközök megismerésére, használatára, egyszerűbb kísérleti eszközök készítése. A vizsgálatok, kísérletek eredményeinek értelmezésére a tanult összefüggések, elméletek fényében.
Ismertessük meg a tanulóval a szűkebb, illetve a tágabb környezetében előforduló különböző szerveződési szintű élőlények alapvető tulajdonságait, az élő anyag jellemzőit.
Tegyük képessé a tanulót arra, hogy magyarázni tudja ismereteinek mennyisége és mélysége szerint a biológiai művelődési anyagban feldolgozott jelenségekhez, folyamatokhoz hasonlókat is, és használja, alkalmazza a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában a biológiai művelődési anyag elsajátítása során szerzett jártasságait, képességeit, készségeit. Legyen némi gyakorlata a hasonló, illetve eltérő tulajdonságok, jellemzők alapján a biológiai objektumok, jelenségek, folyamatok csoportosításában, rendszerezésében. Törekedjen a vizsgálatok, kísérletek eredményeinek értelmezésére.
Segítsük elő a tanulóban az önálló ismeretszerzés igényének kialakulását. Tegyük képessé a tanulót a természeti jelenségekkel kapcsolatos saját elképzelések és a tanult tudományos elméletek megfogalmazására, a tanultaknak magyarázatokban, előrejelzésekben és cselekvésben való alkalmazására, az ismeretszerzés folyamatának és eredményének kritikus értékelésére.

Tegyük képessé a tanulót, hogy ismeretszerzési tevékenységében használni tudja a nyomtatott, illetve az elektronikus információhordozókat és értse az életkorának, szellemi fejlettségének megfelelő szintű biológiai ismeretterjesztő könyvek, cikkek, elektronikus médiumok biológiával kapcsolatos információit. A különböző forrásokból szerzett ismereteit legyen képes összevetni, kritikusan értelmezni.
Segítsük a tanulót, hogy a megfigyelései, vizsgálatai, kísérletei során szerzett ismereteit szellemi fejlettségének megfelelő szinten – a legfontosabb szakkifejezéseket helyes használatával – tudja megfogalmazni; írásban, egyszerű vázlatrajzokon rögzíteni; leolvasni, értelmezni a biológiai jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos diagramok, ábrák információtartalmát.
Tegyük képessé a tanulót ismereteinek, a vizsgálatai eredményeinek átfogó, különböző médiaeszközöket használó, informatív és esztétikus bemutatására.
Tudatosítsuk a tanulóban, hogy a biológiai jelenségek, folyamatok egyik alapvető jellemzője az idő; az idő múlásával az élőlények is változnak. Adjunk áttekintést a földi élet periodikus változásairól, az emberi élet szakaszainak főbb jellemzőiről, az életfolyamatok visszafordíthatatlanságáról.

Tegyük képessé a tanulót a tudomány-technika-társadalom komplex összefüggésrendszer elemzésére, a problémák megfogalmazására, az ember természeti folyamatokban betöltött szerepének kritikus vizsgálatára.
Segítsük a tanulót a természeti-társadalmi problémák megoldását célzó cselekvési lehetőségek felismerésében, a tudományos-technikai fejlődés erkölcsi-etikai vonatkozásainak helyes értelmezésében.
Tegyük képessé a biológiai ismeretszerzés szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők elkülönítésére.
Mutassuk be az anyagi világ egészéről alkotott komplex elképzelést, mutassuk be a világ egységes felépítését az elemi részecskéktől a galaxisokig. Mutassuk be a különböző anyagcsoportok szerepét az élettel kapcsolatos folyamatokban. Adjunk képet az egyes kontinensek legismertebb életközösségeiről és hazánk tájainak jellegzetes növényeiről, állatairól.
Ismertessük meg, vétessük észre a természet szépségeit, és segítsünk, hogy a természeti szépségek megfelelő helyet foglaljanak el értékrendjében.
Kövessünk el mindent annak érdekében, hogy a tanulónak legyen igénye fizikai és lelki egészségének, egészséges – természetes és mesterséges – környezetének megőrzésére, tekintse ezeket az emberiség közös értékének.
Tudatosítsuk a tanulóval a korszerű (egészséges) táplálkozás egészségmegőrző szerepét és ismertessük meg az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti összefüggést, valamint az ember egészséges életműködését veszélyeztető anyagok hatásait.
Törekedjünk arra, hogy a tanuló megértse és a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, vállaljon szerepet mikrokörnyezetében a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében.
Érjük el annak magától értetődő elfogadását, hogy az emberi faj rasszai egyenrangúak, értelmi és érzelmi fejlődésre való képességükben nem különböznek egymástól.
Tudatosítsuk, hogy a biológiai ismeretek fejlődése a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának eredménye, s ebben a munkában jelentős szerepet töltöttek be a magyar tudósok, kutatók is.

Ajánlott óraszám

A szakközépiskolában a biológia kerettanterv óraszám ajánlásait két hatás befolyásolja. Egyrészt a szakközépiskolának, mint érettségire felkészítő intézménynek, természetszerűleg a tananyagtartalmakat tekintve meg kell felelnie az érettségi által támasztott követelményeknek. Másrészt a kerettantervi ajánlás – konkrét évfolyam megnevezése nélkül – kimondja, hogy a szakközépiskolában legalább két évfolyamon, összesen legalább négy órában kell biológiát tanítani, vagyis a kötelező összóraszám 148 óra.
Ez a kerettanterv ezt az óraszámot két évfolyamra (a 9. és 10. évfolyamra), egyenlő mértékben osztja fel. Természetesen a helyi tanterv ezt más módon is megteheti, az összóraszám csökkentése nélkül.
Mivel a szakközépiskolai tananyagnak is meg kell felelni a kétszintű érettségi követelményeinek, ezért a témakörök tekintetében a szakközépiskolai és a gimnáziumi kerettanterv nem különbözik. A különbség abban jelentkezik, hogy a témakörök tartalma a szakközépiskola esetében szűkebb, hiszen a ráfordítható óraszám is kevesebb. Ebből az következik, hogy az eredményes érettségire való felkészítéshez a kötelezően meghatározott óraszámon felül további időkeret is szükséges (alkalmasan a 11. vagy 12. évfolyamban), amire a Nat alapján elkészített kerettantervi ajánlás lehetőséget is ad, hiszen a természettudományokra ebben a két évolyamban 74 illetve 64 óra időkeretet biztosít, amit annak megfelelően kell a tantárgyak között elosztani (súlyozni), hogy a tanulók mely tantárgyakból kívánnak felkészülni az érettségire.

9–10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Az élőlények szervezeti felépítésének ismertetése ábrák, modellek segítségével.
Az élőlények felépítése és életműködése közötti összefüggések felismerése, megfogalmazása.
Egyszerű kísérletek, megfigyelések önálló elvégzése és értékelése.
A különféle élőlények testének, életműködéseinek összehasonlítása, a hasonlóságok és különbségek megértése.
Az állatok és növények legfontosabb életfolyamatainak megnevezése és ismertetése.
A heterotróf és autotróf anyagcsere fogalmának ismerete.
A természet- és környezetvédelem fontosságának belátása és kiselőadások tartása ebben a témakörben.
Érvelés a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.
Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának önálló ismertetése vázlatrajzok segítségével.
Az életközösségek anyag- és energiaforgalmában az emberi tevékenység következményeinek az ismertetése.
A biológiai környezet megismeréséhez rendelkezésre álló ismeretterjesztő folyóiratok, könyvek, határozók és egyéb információhordozók használata.
Tájékozódás az élővilág természetes rendszerében, a fejlődéstörténeti rendszer lényegének ismerete.

Annak belátása, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, amit az evolúció nem képes követni, és minderre csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása hozhat megoldást.
A legfontosabb sejtalkotók szerepének felismerése, a sejtszintű és a szervezetszintű életfolyamatok közötti kapcsolat belátása.
Az ember legfontosabb életműködéseinek ismerete és az életműködések közti kapcsolatok felfedezése.
A legfontosabb életműködések szabályozásának illusztrálása egy-egy példával.
Az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás fontosságának megértése.
Az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányainak belátása.
A rendszeres testmozgás szükségességének felismerése.
A betegségmegelőzés, a védőoltások egyéni és közösségi-társadalmi szükségességének belátása.
Tartózkodó magatartás a testi és mentális egészségre káros anyagoktól.
Az egészséges életmódot erősítő értékek felismerése, és az egészség megőrzését elősegítő magatartás elsajátítása.
Az emberi szexualitás folyamatának megismerése biológiai és társadalmi-etikai szempontból.
Törekvés a felelősségteljes nemi magatartásra.
Az öröklődés lényegének ismerete.
Az élőlények és az élővilág állandó változásának belátása.
Az egészségmegőrzés szükségességének megértése és a betegségmegelőzés gyakorlati megvalósíthatóságának megismerése.
Egyszerű biokémia vagy élettani vizsgálatok, kísérletek elvégzése, dokumentálása, értékelése.

Témakör	Tartalom
	Bevezetés a biológiába
A biológia tudománya	A biológiai rendszer. A mesterséges és természetes rendszer.
Az élet jellemzői	Az élő rendszerek tulajdonságai. A szerveződési szintek.
	Az élőlények testfelépítésének és életműködéseinek változatossága
Vírusok, prokarióták és egysejtű eukarióták	A vírusok felépítése, a vírusfertőzés folyamata és a vírusok egészségügyi jelentősége. A baktériumok felépítése és egészségügyi jelentőségük. Az eukarióta egysejtűek néhány képviselőjének testszerveződése és jelentősége.

Témakör	Tartalom
Az állatok teste és életműködései	Az állati test szerveződésének bemutatása tipikus példákon keresztül. Az állati sejt, a szövetek típusai, funkciói. A heterotróf anyagcsere lényege. Az önfenntartó és fajfenntartó életműködés fogalma. Az önfenntartó és fajfenntartó életműködések, valamint a környezet, az életmód és a testszerveződés kapcsolata néhány fontos állatcsoportban. Az állatok öröklött és tanult magatartása. Az állatok társas viselkedése, kommunikációja. Környezetünkben leggyakrabban előforduló fajok, ezek jelentősége.
A növények teste és életműködései	A növényi test szerveződésének és anyagcseréjének általános jellemzői. A növényi sejt. A növényi szövetek típusai, funkciói. A növények anyag-felvétele, a tápanyagok szállítása, az autotróf anyagcsere lényege. A növények testfelépítése. A növények szervei és ezek szerepe. A növények ivaros és ivartalan szaporodásának lényege, a zárvatermők virága. Az életmód, testfelépítés és a környezet összefüggései. Környezetünkben leggyakrabban előforduló fajok, ezek jelentősége.
A gombák teste és életműködései	A gombák testfelépítésének és életműködésének sajátosságai. A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése. A gombák jelentősége, kölcsönhatások növényekkel és állatokkal.
	Az életközösségek általános jellemzői
Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai	A környezet fogalma. Az élő- és élettelen környezet. A fény, a víz, a levegő és a talaj legfontosabb jellemzői. A víz-, levegő- és talajvédelem. Az élettelen környezeti tényezők élővilágra gyakorolt hatásai. Az élőlények tűrőképessége.
Az élő környezeti tényezők	A populáció fogalma. Egyedszám, egyedsűrűség és ezek változása, koreloszlás. Populációk közötti kölcsönhatások. Táplálkozási hálózatok.
Az életközösségek anyag- és energiaforgalma	Termelők, fogyasztók, lebontók. Az ökoszisztéma fogalma. Létfontosságú anyagok körforgása a természetben. Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban. Az anyagforgalom és az energiaáramlás összefüggése.
A természetes és mesterséges életközösségek	A természetes életközösségek. Az élővilág sokféleségének fontossága, az ember hatása az életközösségekre. A legfontosabb hazai életközösségek. Környezetrombolás és környezetvédelem.
	Az élővilág törzsfejlődése
Az evolúció alapjai és bizonyítékai	Az evolúció fogalma. A fajok kialakulása, az evolúció bizonyítékai. A természetes szelekció darwini modellje. Az evolúció bizonyítékai.
Az evolúció lehetséges folyamata	Az élet keletkezése és az evolúció legkorábbi történései. A prokarióta és eukarióta sejtek kialakulása. A növény- és állatvilág őseinek kialakulása. A szárazföldi növények megjelenése. Az állatok alkalmazkodása a szárazföldhöz. A jelenkori élővilág kialakulása.

Témakör	Tartalom
Az ember evolúciója	A korai emberfélék kialakulása. A Homo nemzetség evolúciója. A nagyrasszok kialakulása.
A jelenkori bioszféra	A Föld globális problémái. A fejlődés alternatív lehetőségei. A bioszféra jövője.
	A sejtek felépítése és működése
A sejtek felépítése és anyagcseréje	A biogén elemek és a víz. A szénhidrátok, lipidek, fehérjék és nukleinsavak legfontosabb tulajdonságai. Az eukarióta sejt legfontosabb sejtalkotói. A biológiai membránok és a sejtmag felépítése és funkciója. A passzív és aktív transzport jellemzői. A katalízis fogalma és az enzimek szerepe a biológiai folyamatokban. A felépítő és lebontó anyagcsere-folyamatok jelentősége.
A szaporodás és öröklődés sejttani alapjai	A sejtciklus. Örökletes információ a sejtben, a kromoszóma és a gén fogalma. A génműködés, az öröklődő információ megnyilvánulása. A mitózis és a meiózis folyamata és biológiai jelentősége. A mutáció fogalma, a mutagén hatások és ezek következményei.
	Az ember életműködései és az életműködések szabályozása
A bőr és a mozgás	A bőr felépítése és funkciói. A csontok kémiai összetétele, szerkezete és kapcsolódása, a csontváz. Az izmok funkciója és kapcsolódása a vázrendszerhez. A vázizom felépítése. A mozgásszervi és bőrbetegségek, sérülések megelőzése. A mindennapos testmozgás jelentősége. .
A táplálkozás	A táplálkozás jelentősége és folyamatai. Az emésztés lényege. A bélcsatorna szakaszai és működésük. A táplálkozással kapcsolatos egészségügyi ismeretek, az egészséges táplálkozás.
A légzés	A légzőkészülék felépítése és működése. A légcsere, a gázcsere és a sejtlégzés. A légzőszervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A keringési rendszer	A testfolyadékok összetétele, keletkezése, kapcsolatuk. Az ember keringési szervrendszerének részei és működése. A szív- és érrendszeri betegségek veszélyeztető tényezői és megelőzése. A kisebb vérzéssel járó sérülések ellátásának módjai.
A kiválasztás	A kiválasztószervek felépítése. A vese működésének lényege. A kiválasztószervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
Az idegrendszer	Az idegi és a hormonális szabályozás alapelvei. Az idegsejtek felépítése, az idegszövet. A reflexkör fogalma. Az idegrendszer tagolódása: a környéki és a központi idegrendszer. A központi idegrendszer részei és ezek szerepe. Az életfolyamatok idegi szabályozása. Az idegrendszer működésével kapcsolatos egészségügyi ismeretek.

Témakör	Tartalom
Az immunitás	Az immunrendszer szerepe. Az immunrendszer jellemző sejtjei. A védőoltások. A vércsoportok. Az immunrendszerrel kapcsolatos alapvető egészségügyi ismeretek.
A hormonális szabályozás	A hormonális szabályozás alapelvei, a neuroendokrin rendszer. A legfontosabb belső elválasztású mirigyek és hormonjaik. Az életfolyamatok hormonális szabályozása. Az ember leggyakoribb hormonális betegségei.
Az érzékelés	A szem felépítése és működése. A hallószerv felépítése és működése. A kémiai érzékelés fogalma. Az íz- és szagérzékelés. A bőr érző működése. Az érzékszervek védelme és betegségei.
Az ember szaporodása és egyedfejlődése	Az ivarsejtek. A hím ivarszervek felépítése és működése. A női ivarszervek felépítése és működése, a ciklus. A megtermékenyítés, a terhesség kialakulása és lefolyása, a szülés. Az emberi szexualitás. A fogamzásgátlás, nemi betegségek és megelőzésük. A rendszeres nőgyógyászati szűrővizsgálatok jelentősége. Az embrionális és posztembrionális fejlődés szakaszai, jellemzői.
	Az öröklődés alapjai
Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése. A gének és a környezet hatása a tulajdonságok kialakulására	A fenotípus és a genotípus, a homozigóta és a heterozigóta fogalma. A környezet szerepe a fenotípus kialakulásában. Az intermedier és a domináns–recesszív öröklésmenet jellemzői. Néhány fontos emberi tulajdonság, betegség, vércsoportok öröklődése.
Több tulajdonság egyidejű öröklődése.	Az emberi ivar kialakulása. A nemhez kapcsolt tulajdonságok öröklődése.
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai	A genetikai kutatások jelentősége. A genetikai eredmények és kutatások etikai kérdései.
Általános egészségügyi ismeretek	A mindennapok egészségügyi ismeretei, elsősegélynyújtás. Az orvosi ellátás igénybevétele, megelőzés, szűrővizsgálatok. Veszélyeztető tényezők, civilizációs betegségek, szenvedélybetegségek. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás. Környezet-egészségtan, környezet-higiéné. A lelki egészség.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók tudják kiemelni és röviden megfogalmazni a különféle élőlények életműködéseinek lényegét. Ismerjék fel, hogy hasonló életműködést többféle testfelépítés is biztosíthat.
Legyenek képesek különböző csoportokba sorolni az élőlényeket lényeges tulajdonságaik kiemelésével, értsék a fejlődéstörténeti rendszer lényegét.

Lássák meg az összefüggést a környezetükben előforduló élőlények életmódja és a környezet között.
Tudjanak érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.
Legyenek képesek táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőit vázlatosan ábrázolni, az ilyen ábrákat értelmezni.
Használjanak ismeretterjesztő folyóiratokat, könyveket, határozókat és egyéb információhordozókat a biológiai környezet megismeréséhez.
Legyenek képesek elektronikus forrásokból a témákhoz kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére. Legyenek képesek ábrákról, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére.
Tudják az egyes témákhoz kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismereteiket röviden összefoglalni szóban, illetve írásban, legyenek képesek egyszerű prezentációkat készíteni elektronikus információtechnológiai eszközök segítségével.
Alakuljon ki az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye. Lássák be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.
Tudatosan tartsák távol magukat a testi és mentális egészségre káros anyagoktól.
Legyenek képesek az egészséget erősítő értékek felismerésére és az egészséget elősegítő magatartás elsajátítására.
Értsék meg, hogy az élőlények biológiai jellemzői anyagilag meghatározottak, és az örökítő anyagban nem kódolt tulajdonságok nem fejleszthetők ki.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. (Szemléletformálás, a jó gyakorlatok kialakítására, a biológiai műveltségkép.) Rendszerező tevékenység és az összehasonlító képesség.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
  (Növény- és állatszervezettani és élettani jellemzők összehasonlítása. Az ember életműködései, biokémiai ismeretek, sejtbiológia, genetika, evolúcióbiológia.)
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban.
- Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán. (Amelyek megválaszolásakor az is kiderül, hogy a tanulóknak helyes képzetei alakultak-e ki, jól használják-e a biológiai szakkifejezéseket, értik-e az összefüggéseket.)
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából. Sztenderdizált feladatsorokból összeállított feladatlapok, ismeretek megállapításához készített tesztek.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése. Vizsgálómódszerek gyakorlati alkalmazásában való jártasságot bizonyító tevékenységek.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

KÉMIA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakközépiskolai kémia tantárgy tematikája hasonló, mint a gimnáziumé, a különbség a tananyag tárgyalásának mélységében, a nevelés és gyakorlatorientált feldolgozásban van. A szakközépiskolában a kémia oktatásának az általános képzés és a szakképzés igényeinek megfelelő, természettudományos nevelésre koncentráló, a mindennapi életben hasznosítható tudást kell közvetítenie.
A kémia tantárgy a kulcskompetenciák közül első sorban a természettudományos kulcskompetenciák kialakításában jelentős. Fontos szerepet játszik a matematikai kulcskompetencia (pl. hétköznapi életből vett számolási feladatok révén), az anyanyelvi kommunikáció (pl. kooperatív feladatok, lényegkiemelés, az anyanyelv szabályainak alkalmazása, projektek, rendszerezés, tömörítés drámapedagógiát alkalmazó feladatok), a digitális kompetencia (pl. a digitális tananyagbázis használata, anyaggyűjtés, a korosztályi adottságoknak megfelelő poszter-, prezentációkészítés, helyesírás), hatékony, önálló tanulás kialakításában is. Minden kémiatanár elsődleges feladatai közé tartozik, hogy megtanítsa diákjainak a kémiatanítás speciális módszereit. A tantárgy lehetőségeket ad az idegennyelvi kompetencia (pl. szakkifejezések értő használata), a szociális és állampolgári kompetencia (pl. a tudomány és technika fejlődése kapcsán), a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia (kooperatív csoportmunkában, projektmunkában végzett feladatok), az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség (kooperatív csoportmunkában, projektmunkában végzett feladatok produktumai: tablók, poszterek stb.) fejlesztésére is.

A tanítás során alkalmazzunk differenciálást. A legjobbak kapjanak lehetőséget arra, hogy elméleti ismereteik továbbfejleszthetők legyenek, eljuthassanak akár az érettségiig is, viszont a gyengébbektől nem kell elvárni a számukra nehezen elsajátítható ismereteket. Első sorban a természettudományos nevelésükre kell koncentrálni. Mindezt a tanítás alaposan átgondolt szervezésével, ha erre mód van (akár néhány tanuló számára szervezett) tehetséggondozó szakkörrel lehet elérni. Alapvető, hogy nem a kisszámú jó képességű, hanem a nagyszámú átlagos, vagy gyengébb képességű tanulót tanítjuk az órákon. A kiemelkedő képességűek tehetséggondozását átgondolt szervezőmunkával a tanórákon (pl. külön feladatokkal, megbízatásokkal stb.), vagy azokon kívül végezzük. A kollégák ismerjék és használják a kémia érettségi részletes követelményrendszerét. A gyengébbek számára készüljön minimális követelményrendszer. Ez tartalmazza azokat az elvárásokat, amelyeket minden tanuló teljesíteni tud, és amit minden tanulónak teljesítenie kell.
A szakközépiskola 9–10. évfolyamát az általános iskolában megtanult alapvető ismeretek átismétlésével kezdjük: a periódusos rendszer használata, a szervetlen kémiában tanult alapvegyületek. Az év során a többi természettudományban szerzett tudással egyre több ponton érintkezünk. Ezt az integrációt megerősítjük, továbbfejlesztjük. Törekszünk az egységes természettudományos világkép kialakítására és a tanult ismereteket felhasználjuk a tanulók képességeinek, tájékozottságának, felelősségtudatának, munkamoráljának fejlesztésére.
A diákok az általános kémia ismereteit konkrét, a szervetlen kémiában tanult, valamint a hétköznapi életből vett példák segítségével értelmezik, és olyan kémiai alapot adnak a jelenségek megértéséhez, amely az élő rendszerekben lezajló, az életműködések megértése szempontjából lényeges szerves kémiai folyamatokat is kezelni tudja.
A diákok anyagismerete kiegészül a háztartás, a közvetlen környezet, a gazdaság és a természet szempontjából kiemelkedő szerves anyagok tulajdonságaival. Megismerik az egészségkárosító szenvedélybetegségek kulcsvegyületeit (pl. alkohol, nikotin, koffein, drogok) és ezek biológiai, társadalmi hatását.
Tanári felügyelet mellett, leírás alapján csoport munkában állítanak össze és hajtanak végre, esetenként értelmeznek is kísérleteket.
A molekulamodellek használata a kovalens és a másodrendű kémiai kötések, valamint a szerves kémia feldolgozása során elengedhetetlen. A modellezés segít megérteni az egyszerűbb molekulák bemutatásával a molekulák térbeli viszonyait, fejleszti a tanulók térszemléletét.
A szakmai gyakorlatok, üzemlátogatás szerepe az ipar és a mindennapi élet eddig ismeretlen vetületének bemutatása, a pályaorientáció előkészítése. Megerősíti a tanórán tanultakat, amikor a termelőüzem szakemberei az általuk ismert kémiai fogalmakkal írják le a gyártás folyamatát, a felmerülő problémákat, a környezeti gondokat.

A rendszeresen végeztetett projektfeladatok, a csoportmunka, a drámapedagógia, a könyvtárpedagógia, a számítógép és internethasználat, valamint a tantárgyi koncentráció egymást erősítő hatásának eredményeként színvonalas szóbeli és írásbeli, képes bemutatóval kísért szövegalkotásra, esztétikus tablók, poszterek stb. készítésére képesek. Produktumaikat osztályuk és iskolájuk tanulói előtt is bemutathatják.
14–16 éves korban szellemileg és érzelmileg is nagyon fogékonyak a környezeti gondokra a fiatalok. Már kezdik átlátni a világot, érzékelik és értik a fonák helyzeteket, erős a kritikai érzékük és érzelmileg, értelmileg is nagyon nyitottak. Használjuk ki a lehetőséget a szakközépiskolai környezeti nevelés érdekében a biológia, a földrajz és a fizika tárgyak integrálására. Ebben különösen nagy szükség van a szaktanárok együttműködésére. Sikereket lehet így elérni a diákok világképe, környezetszemlélete, értékrendje és mindennapi szokásai tekintetében is. (Az integráció azonban nem lehet azonos azzal a megoldással, hogy a kétszakos tanár a megadott órakeretben /a szűkös órakeretre hivatkozva/ csak saját szakjait tanítja, esetleg ezen belül is csak egy-egy fejezetet!)
A kémiatanulás folyamata során olyan ismeretrendszert és képességkészletet sajátítanak el a diákok, amely továbbépíthető alapot ad a mindennapi élet szintjén az anyagok és a velük kapcsolatos információk kezeléséhez. Felelősségtudattal rendelkező, a felmerülő problémák megoldásához könyvtárban, interneten stb. utána nézni tudó, saját családjuk és közvetlen környezetük sorsáról dönteni képes felnőttekké válnak.

Legyenek tisztában a környezettudatos fogyasztás szabályaival. Ismerjék meg a fenntartható fejlődés gondolatát. Alakítsuk kritikus fogyasztói magatartásukat. Tájékoztassuk a tanulókat a fogyasztóvédelem alapkérdéseiről is.
Az eredményes kémiatanulásnak speciális módszerei vannak. Ezeket meg kell tanítani. Melyek azok az ismeretek, amelyeket a tanulóknak memorizálni kell és melyek azok az ismeretek, amelyeket a szabályok ismeretében a tanultakból levezethetnek. Tudatosítani kell, hogy a megértésnek, a gyakorlásnak nagy jelentősége van az eredményességben. A képleteket, egyenleteket a tanulás során (akár többször is) le kell írni, az órákon is gyakoroltatni. Az ellenőrzés előtt közölni kell a tanulókkal, hogy melyek azok az ismeretek, amelyeket feltétlenül elvárunk. Az elvárt ismeretek nem haladhatják meg egy átlagos tanuló képességeit. A kiemelkedő képességűek elismerésére külön szervezéssel teremtünk lehetőséget. (Pl. iskolai és országos versenyek, iskolai kiállítások, bemutatók, felvételi előkészítők, szakkörök.) Az egyszerű számításos feladatok begyakorlására célszerű kooperációs csoportmunkát szervezni. Ez a munkaszervezés lehetőséget ad arra, hogy az ilyen feladatokban ügyesebbek a gyengébbek munkáját segítsék és minél nagyobb számú tanuló eljusson a megértésig.

Fejlesztési követelmények

A kémia tantárgynak meghatározó szerepe van a kiemelt fejlesztési feladatok közül a környezettudatosságra és a testi és lelki egészségre nevelésben. A további kiemelt fejlesztési feladatok kialakításában is szerepet játszik. Így pl. a kooperatív csoportmunka, a drámapedagógia segítségével az énkép és önismeret valamint az aktív állampolgárságra, demokráciára, egyéni és csoportos felelősségvállalásra és a felnőttlét szerepeire történő nevelés fejleszthető. A diákok átélik az együtt végzett munka örömét. Gyakorlatot szereznek a konfliktusok, sikerek, kudarcok kezelésében. A hazai, európai, Európán kívüli tudósok kiemelkedő eredményeinek bemutatásával a hon- és népismeret, az európai azonosságtudat és egyetemes kultúra tudatosítható. A látványos, szép kísérletekkel, színes modellekkel, prezentációkkal esztétikai érzékük fejleszthető. Megfelelő, a mindennapi élethez kapcsolódó problémafeladatokkal (pl. hogyan csökkenthető a gázszámla?) gazdasági nevelést végezhetünk.

Ismeretszerzési, -feldolgozási és -alkalmazási képességek
Szerezzenek jártasságot a diákok a nyomtatott, sugárzott és digitális média kritikus használatában.
Legyen igényük az ismeretszerzésre, a tudomány mindennapi életet befolyásoló felfedezéseinek megismerésére.
Nyelvi, kommunikációs, számítástechnikai ismereteiket és a helyi audiovizuális lehetőségeket kiaknázva legyenek képesek előadás tartására, tanulmány megírására.
A kísérletek sokaságának megismétlése után legyenek képesek új kísérleteket elvégezni leírás alapján. Alakítsanak ki véleményt arról (a tanterv által elvárható körben), hogy a kísérlet eredménye a tanult elméletek fényében elvárható-e vagy sem.
Szerezzenek a diákok rutinszintű gyakorlatot egyszerűbb molekulamodellek elkészítésében. Az elkészített modellek segítségével legyenek képesek értelmezni a molekulák szerkezetét, fizikai és kémiai sajátságait. Legyenek tisztában a valóság és a modell viszonyával, a modellezés jelentőségével.

Látniuk kell, hogy a környezeti problémák hátterében a tudományos-technikai fejlődés, az ipari, gazdasági, társadalmi folyamatok állnak, melyek komplex egységet alkotnak. Legyenek tudatában annak, hogy a saját sorsuk alakításába a demokratikus intézményrendszeren keresztül önmaguk is beleszólhatnak (atomreaktor építése, alternatív energiák használata, hulladékmegsemmisítés). Segítsük ennek az igénynek a kialakítását. Ismerjék fel a tanulók a saját mindennapi életükben a környezeti problémákat, és csoportmunkában, a tanárok irányításával keressenek megoldást az egyszerűbb gondokra. Jelenjen meg mindennapi életükben a környezettudatos életvitel minél több eleme.
Családjukban, iskolájukban, tágabb környezetükben szerzett személyes tapasztalataik és tanulmányaik nyomán a diákoknak meg kell érteniük, hogy az egészség és a környezet épsége semmivel nem pótolható érték az egyén és a kisebb-nagyobb közösségek számára. Ismerniük kell azokat a környezeti tényezőket és életmódunk azon összetevőit, amelyek veszélyeztetik ezeket az értékeket. Legyen ezekről a kérdésekről saját véleményük, rendelkezzenek egyéni és közösségi cselekvés alternatíváival.

Tájékozottság az anyagról
Tudatosuljon az anyagi világ egységes felépítése. Az anyag részecsketermészetéről a tanulók a periódusos rendszerből leolvasható információk alapján rendelkezzenek a koruknak, elvonatkoztatási készségüknek megfelelő ismeretekkel. (A kvantumszámok tanítása ehhez szükségtelen!) Vizsgálataik és tanulmányaik eredményeként ismerjék a környezetükben előforduló fontosabb szervetlen és szerves anyagok részecskeszintű szerkezetét, az ezek segítségével levezethető legalapvetőbb kötéstípusokat (elsődleges és másodlagos kémiai kötéstípusok, halmazszerkezet), a szerkezetből következő és egyéb fontos tulajdonságait, esetleges veszélyeit és biztonságos, szakszerű használatukat. Alkalmazzuk és alkalmaztassuk a 2000. évi XXV. törvény a „kémiai biztonságról" előírásait.
Legyenek képesek a kémiailag tiszta anyagok és keverékek elválasztására. Értékeljék az oldatok jelentőségét a hétköznapi élet és az élő anyag szempontjából. Legyenek képesek az oldatok töménységadatainak értelmezésére, egyszerű, a hétköznapi életből vett oldattöménységgel kapcsolatos feladatok megoldására. Rendelkezzenek a kémiai képletek, jelek értelmezésének képességével, a megmaradási törvényekkel való összefüggésükkel, ennek alapján egyszerű számítások végzésével (sztöchiometria, energiaváltozások). Foglalkozzanak a társadalomban élő embert körülvevő mesterséges környezet jellemzésével. A környezet alakításában a munka szerepével, a kémia jelentőségével a fenntartható fejlődésben.
Legyenek információik a diákoknak arról, hogy a szervezetükbe milyen természetes és mesterséges eredetű tápanyagok kerülnek, kerülhetnek, valamint a fogyasztás és a véges természeti erőforrások egyensúlyáról. Legyen áttekintésük a szervezetbe bejutó anyagok szerepéről, értékéről, veszélyeiről. Legyenek tudatában a táplálkozás egészségmegőrző szerepének, ismerjék az egészséges táplálkozási szokásokat.
Az egészségkárosító anyagok közül a nikotin, az alkohol és a tudatállapotot befolyásoló egyéb drogok jelentenek közvetlen veszélyt erre a korosztályra. Olyan formát kell találnunk ezen anyagok veszélyeinek, személyes és társadalmi hosszú távú következményeinek bemutatására, hogy ennek hatására elhatárolják magukat ezen anyagok használatától. A diákoknak ismerniük kell az őket veszélyeztető anyagok hatásait. Beszélnünk kell a gyógyszerekről, kozmetikumokról, növényvédőszerekről, a háztartásban használt anyagokról mint vegyszerekről. Alakítanunk kell a helyes gyógyszerfogyasztásról kialakult elképzeléseiket.
Legyenek képesek a diákok saját környezetükben felismerni a káros anyagokat. Önállóan vagy megfelelő segítséggel előzzék meg és csökkentsék felhalmozódásukat.

Tájékozódás az időben. Az idő és a természeti jelenségek
Az idő alapvető tényező a természeti, technikai, társadalmi jelenségekben éppúgy, mint mindannyiunk személyes hétköznapjaiban. Lássák, hogy a kémiai folyamatok időbeli lefolyása különböző lehet (a rozsdásodástól a robbanásokig). Tudják, hogy egyes kémiai folyamatok megfordíthatók. Legyenek ismereteik a kémiai egyensúlyról és befolyásoló tényezőiről (pl. katalizátorok, biokatalizátorok /enzimek/).

Tájékozódás a térben. A tér és a természeti jelenségek
Legyen a diákoknak elképzelése az atomon belüli méretarányokról, valamint a kémiai részecskék és a mindannapi életben használatos tárgyak méretének sok-nagyságrendi eltéréséről. Rendelkezzenek ismeretekkel a legalapvetőbb molekulák térbeli alakjáról, ennek jelentőségéről.

Tájékozottság a természettudományos megismerésről, a természettudomány fejlődéséről
A diákoknak tudniuk kell, hogy a sokszínű anyagi világ egységes a felépítő részecskék és a kapcsolatukban érvényesülő törvények, szabályszerűségek tekintetében. Érteniük kell, hogy a természet egységes rendszer, melyet csupán az emberi megismerés vizsgál különböző szempontok és módszerek, tudományágak alapján. Tudatában kell lenniük annak, hogy a tudományos megismerés kanyargós utakat bejárva fejlődik. A felhalmozott tudás az egész emberiség közös eredménye, melyben testet ölt a letűnt generációk minden tapasztalata, az életüket a tudományos problémák megoldásának szentelő tudósok munkája, tehetsége. A tudománytörténet egyes érdekességeinek bemutatásával átláttatható, hogy a tudomány elméletirányított és a társadalmi folyamatokba beágyazott. Kialakulnak tudományos és nem tudományos elképzelések, ezek megkülönböztetése a kérdések alaposabb megismerésével lehetséges és az egyén élete szempontjából is alapvető jelentőségű. Állampolgárként alkalmanként állást kell foglalniuk az egyes technológiák alkalmazásának kérdésében is. Ezt felelősséggel csak úgy tehetik meg, ha utánanéznek a szakirodalomban, igényes internetes portálokon a kérdésnek. Az érzelmi alapokon történő döntés veszélyes a társadalom számára. Ismerjék meg kémiai ismereteikhez kapcsolódó legnevesebb hazai és külföldi kutatókat.

Belépő tevékenységformák

Az általános iskolában megtanult fontosabb elemeket és szervetlen vegyületeket az iskolaváltáskor át kell ismételni és az általános kémiai ismereteket ezekre alapozva (és nem elvontan) kell tárgyalni.
Ismeretek gyűjtése szakkönyvekből, folyóiratokból, a napi sajtóból és az elektronikus médiából.
A megfigyeléssel, méréssel és a szakirodalomból összegyűjtött információk összehasonlítása.
A világ kémiai hátterű aktuális eseményeinek, híreinek (pl. balesetek, katasztrófák, tudományos és technikai sikerek), új tudományos felfedezéseinek rendszeres megbeszélése.
Rendszerezést igénylő feladatok végzése.
Információk megjelenítése vonalas felosztások, táblázatok, diagramok, grafikonok, ábrák, rajzok formájában, és ezek értelmezése, használata.
A verbális és a képi információk egymásba alakítása.
A számítástechnikai készségek és az elérhető programok adta lehetőségek alkalmazása.
Kooperatív csoportban, projektmunkában készített, szemléltető eszközöket is alkalmazó előadás tartása. A tablók, poszterek, prezentációk készítése, a modellek építése során az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség fejlesztése.
A megismert kémiai fogalmak szabatos és tudatos használata írásban és szóban.
A periódusos rendszer és az atomok elektronszerkezete közötti összefüggések, az atomok vegyértékelektron szerkezetének meghatározása a főcsoportokban.
Következtetés a vegyértékelektronok számából az ion töltésszámára.
Egyszerű esetekben következtetés az anyag szerkezetéből tulajdonságára, tulajdonságából a szerkezetére.
Hogyan tükrözi az elemek elektronegativitása azok kémiai tulajdonságait.
Az ismert anyagok tulajdonságainak összehasonlítása a bennük lévő első- és másodrendű kötések alapján.
Az egyes anyagok besorolása tulajdonságaik alapján a megfelelő rácstípusba.
Az anyagot összetartó erők okozta energiaviszonyok megismerése, ezekből következtetés a lejátszódó folyamatokat kísérő energiaváltozásokra.
A reakcióhő felhasználása a sztöchiometriai számításokban. A számítások kapcsán a matematikai kulcskompetencia fejlesztése.
Kísérletek, megfigyelések és ezek rögzítése írásban a tanár szóbeli vagy írásbeli útmutatása alapján. A kísérletvégzés során az esztétikai-művészeti tudatosság fejlesztése.
A kísérletben felhasznált és keletkezett anyagok egészségügyi, környezeti hatásainak megfelelő kezelése.
A kísérlet és a tanult ismeret összekapcsolása.
Egyszerű kémiai reakciók értelmezése.
A megismert kémiai reakciók besorolása típusuk szerint, a besoroláshoz szükséges lényeges tulajdonságok ismerete.
A megismert vegyületek sav-bázis sajátságainak megállapítása.
Sav-bázis reakciók értelmezése Brönsted elmélete alapján.
Adott reakcióban az oxidáló- és redukálószer meghatározása.
Az elektrolízis során és a galvánelemekben végbemenő elektródfolyamatok azonosítása.
A kémiai jelek és a kémiai egyenlet mennyiségi értelmezésére vonatkozó ismeretek alkalmazása egyszerű példákon.
A különböző szerves vegyületek besorolása a tanult szempontok szerint.

A vegyület szerkezeti képletében a jellegzetes funkciós csoport felismerése és ennek alapján besorolása a megfelelő vegyületcsoportba.
A nevezéktani szabályok használata.
A vegyület összegképlete alapján egyszerű esetben a konstitúciós izomerek felrajzolása.
Molekulamodell készítése egyszerű molekulákról.
A szerves vegyületek fizikai és kémiai sajátosságainak vizsgálata kísérletekkel.
A szerves vegyületek kémiai sajátosságainak megismerése (az adott vegyületcsoportra jellemző reakciók, a tanult sav-bázis és redoxi-átalakulások).
A tanult reakciótípusok (szubsztitúció, addíció, polimerizáció stb.) jellemzése.
Az egyenletszerkesztéssel kapcsolatos ismeretek értelmezése a szerves kémiai reakciókban.
Mindennapi életünk során előforduló szénhidrogének tudatosítása.
A tanult, a hétköznapok, a gyakorlati élet és az élő szervezet szempontjából jelentős vegyületek élettani hatásának, felhasználásának és esetenként előállításának megismerése.
A mindennapi életben gyakran előforduló, az egészségre ártalmas szerves anyagok megismerése.
Az élő rendszerekre és a környezetre gyakorolt hatásaik ismerete.
A zsírok, olajok valamint tanult makromolekulás anyagok (szénhidrátok, fehérjék, nukleinsavak) jelentősége, jellegzetes építőköveik és a felépülés elvének megértése.
A környezetünkben előforduló műanyagok tulajdonságainak vizsgálata, felhasználási lehetőségeik, esetleges környezetkárosító hatásuk magyarázata felépítésük alapján.
Csoportmunkában, vagy drámapedagógiai eszközökkel a globális és a közvetlen környezetünkben megjelenő helyi környezeti problémák okainak, következményeinek feltárása.

Témakörök	Tartalmak
Tájékozódás a részecskék világában	*Atomszerkezet* Alapállapotú atom. Az elektronfelhő szerkezete: elektronhéjak, (alhéjak, atompályák), párosítatlan elektron, elektronpár. Vegyértékelektronok, atomtörzs. *Molekulaszerkezet* Elektronegativitás. Kovalens kötés, (szigma- és pi-kötés), delokalizált-kötés. Poláris és apoláris kötés. Számítógépes prezentációkkal, animációkkal a digitális kompetencia fejlesztése. Önálló keresés a NET-en. Az alapvetően fontos molekulák (pl. víz, metán, etán, etilalkohol, ecetsav, szőlőcukor) téralkatát meghatározó főbb tényezők. Apoláris molekula, dipólus molekula, a dipólusosság feltételei. A szakkifejezések tanításakor a nyelvi, idegennyelvi kometencia fejlesztése. *Anyagi halmazok* Avogadro-törvénye. Gázok moláris térfogata. Első- és másodrendű kötés fajtái, jellemzői és kialakulásuk feltételei. Kristályrácstípusok, szerkezetük és fizikai tulajdonságaik kapcsolata. Oldatok, oldódás. Tömegszázalékos, (térfogatszázalékos) összetétel, koncentráció (mol/dm^3). A matematikai kompetencia fejlesztése.
A kémiai reakciók a részecskék ismeretében	*Termokémia* Reakcióhő (exoterm és endoterm reakciók), képződéshő, Hess-tétele *Reakciósebesség és egyensúly* A reakciósebességet befolyásoló tényezők (koncentráció, hőmérséklet, katalizátorok). Megfordítható folyamatok. Kémiai egyensúly. *A sav-bázis reakciók* A sav és a bázis fogalma Brönsted szerint. Erős és gyenge savak és bázisok. A víz autoprotolízise, /vízionszorzat (25°C-on)/, kémhatás, pH., Közömbösítés, semlegesítés. A kísérletvégzés során az esztétikai tudatosság fejlesztése. *Redoxireakciók* Oxidáció és redukció értelmezése elektronátadással, oxidáló- és redukálószer.

Témakörök	Tartalmak
	Galvánelemek A galvánelem működési elve. Elektród, katód és anód. Katód- és anódfolyamatok értelmezése megismert galváncellában, elektromotoros erő. A galvánelemek gyakorlati jelentősége (pl. zsebtelepek, ólomakkumulátor) és környezetvédelmi vonatkozások. Kooperatív csoportmunka és ennek segítségével a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia fejlesztése. *Elektrolízis* Katód- és anódfolyamatok értelmezése elektrolíziskor (a tanult folyamatok esetében). Az elektrolízis gyakorlati jelentősége (pl. alumíniumgyártás, kősó elektrolízise stb.).
Szénhidrogénkincsünk, mint energiahordozó	Szerves kémia. A szén központi szerepe. A földgáz összetevői. Szénhidrogének. A metán, égése. PB-gáz. A kőolaj, kőolaj-feldolgozás. Kőolajpárlatok és felhasználásuk, különös tekintettel a környezeti problémákra (olajszennyeződés vizekben, talajban, kipufogógázok). Kooperatív csoportmunka, projektmunka, drámapedagógia, számítógépes ismeretek alkalmazása. Ezek segítségével a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia fejlesztése. A szerves vegyületek csoportosítása. A telített szénhidrogének homológ sorának első négy tagja, (általános képlet), összegképlet, szerkezeti képlet, konstitúció, konstitúciós izoméria, elnevezések. Telített szénhidrogének égése, reakciója halogénekkel. Benzol, mérgező hatása. Fontosabb halogénezett szénhidrogének.
Legfontosabb műanyagaink	Telítetlen szénhidrogének. Etén. Addició, polimerizáció. Az alkének ipari jelentősége (polietilén, polisztirol). Izoprén, kaucsuk, gumi. Polimerizációs műanyagok, tulajdonságaik, jelentőségük. A halogénezett szénhidrogének (freon, vinil-klorid, PVC, teflon), élettani és környezeti hatásuk.
Szerves vegyületek a kamrától a laboratóriumig	Funkciós csoport. *Alkohol – alkoholok* Általános szerkezetük. A metanol, az etanol. Az alkoholizmus. Kooperatív csoportmunka, projektmunka, drámapedagógia, számítógépes ismeretek alkalmazása. Ezek segítségével a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia fejlesztése. Az alkoholok lebontásának termékei a szervezetben az aldehidek. A formaldehid (a fehérjékre gyakorolt káros hatása). *Ecet – karbonsavak* A karbonsavak szerkezete. A hangyasav, az ecetsav. Tájékozódás a biológiai szempontból fontos karbonsavakról (tejsav, borkősav, citromsav). *Illat- és aromaanyagok, viaszok – karbonsavészterek* A gyümölcsésztereket és a viaszokat alkotó vegyületek, képződésük, főbb tulajdonságaik. *Zsírok, olajok – gliceridek* A képződésükben részt vevő vegyületek: glicerin, zsírsavak (palmitinsav, sztearinsav, olajsav). A zsírok és az olajok tulajdonságai. A szappanok, a tisztítóhatás mechanizmusa. *Cukor és liszt papírzacskóban – szénhidrátok* Egyszerű cukrok, funkciós csoportjaik. A szőlőcukor, a gyümölcscukor, szerkezetük, tulajdonságaik, biológiai jelentőségük. A fotoszintézis, az erjedés. Kettős cukrok: kristálycukor (répacukor), biológiai jelentősége, a fogyasztás meggondoltsága. Nagymolekulájú szénhidrátok: a keményítő, a cellulóz.

Témakörök	Tartalmak
	Tej, tojás, hús – fehérjék A természetes eredetű aminosavak általános szerkezete, az aminocsoport bázikussága, amfotéria. A fehérjék képződésének értelmezése, szerkezetük, tulajdonságaik, csoportosításuk. A fehérjék tulajdonságának változása fizikai és kémiai hatásokra. A fehérjék biológiai szerepe.
A biológia határán	*Nukleinsavak* A DNS és az RNS alkotórészei, nukleotidok, a nukleotidok kapcsolódásának értelmezése, bázissorrend. A DNS kettős hélix. A nukleinsavak jelentősége.
A teától a heroinig	A szenvedélybetegségekkel kapcsolatos nitrogéntartalmú szerves vegyületek (nikotin, tein, koffein, kábítószerek), hatásmechanizmus, hozzászokás, függőség. Kooperatív csoportmunka, projektmunka, drámapedagógia, számítógépes ismeretek alkalmazása. Ezek segítségével a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőkészség és vállalkozói kompetencia fejlesztése.
Környezeti szerves kémia	Katalizátor a gépjárművekben. Környezetbarát gépjámű-üzemanyagok. A kipufogógázok szerepe az üvegházhatásban. Az ózonpajzs vékonyodása. Szennyvíz. Háztartási vegyszerek, növényvédőszerek, veszélyes hulladékok (elem, akkumulátor, gyógyszer, festék). A hulladékégetés problémái. Veszélyes hulladékok a mezőgazdaságban.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes szabatosan használni a megismert kémiai fogalmakat. Ismerje az anyagok atomos szerkezetét. Számolja ki adott összegképletű anyag moláris tömegét. Állapítsa meg a tanult atomok elektronszerkezetét (az egyes elektronhéjakon található elektronok száma) a periódusos rendszer használata segítségével. Olvassa le a periódusos rendszerről a vegyértékhéjon található elektronok számát és legyen tisztában ennek jelentőségével a vegyületek kialakulásában. Ismerje a hétköznapi élet szempontjából fontosabb elemek és szervetlen vegyületek nevét, jelét és tulajdonságait. Tudja értelmezni a tanult molekulák szerkezetét, a gyakorlat szempontjából fontos vegyületek molekuláinak térbeli alakját, polaritását. Ismerje az anyagi halmazok jellemző sajátosságait. Tudja a megismert reakciók egyenletét értelmezni. Ismerje fel egyszerű esetekben a hétköznapi életben előforduló redoxi- és sav-bázis reakciókat. Mondjon példát az elektrolízis és a galvánelem gyakorlati felhasználására. Legyen képes leírás alapján egyszerű kémiai kémcsőreakció elvégzésére, a tapasztalatok rögzítésére. Értelmezzen egyszerű, kémiai ismereteket tartalmazó ábrákat, grafikonokat, táblázatokat, cikkeket.

A tanuló ismerje a szerves vegyületek elemi összetételét, alaptípusait, a köznapi életben is előforduló, tanult szerves vegyületeket. Adja meg köznapi nevüket, molekulamodellen mutassa be térbeli szerkezetüket, ismertesse környezeti és élettani hatásukat. A szenvedélybetegségekhez kapcsolódó anyagokat sorolja fel, és ismerje hatásukat az emberi szervezetre. Értelmezzen egyszerű szerves kémiai egyenleteket. Használja szakszerűen és balesetmentesen a háztartási vegyszereket. Értse, hogyan kell a szervesvegyipari termékeket környezet- és egészségvédő módon felhasználni.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban.
- Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Kiselőadás, kísérlet bemutatás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

INFORMATIKA

9–12. évfolyam szakközépiskola

Célok és feladatok

A társadalom minden szférájában megjelenő számítástechnika és az IKT gyors fejlődése olyan infrastruktúrát eredményez, amely lehetővé teszi a társadalom szerkezetének az átalakítását. Az információs társadalom az emberi együttélés új módja, ahol az információ hálózatba szervezett előállítása, tárolása, forgalmazása, fogyasztása fontos szerepet játszik, kialakul a hálózati gazdaság. A társadalom régi alrendszerei is új módon kezdenek működni. Folyamatosan nő az információs termékek és szolgáltatások gazdasága, az *információ árúvá válik.* Az információs szektor egyre több számítógépet és munkaerőt alkalmaz. Kialakul a globális hálózati gazdaság.

Napjainkban *a tudás reformációja is zajlik*, az egyén és a tudás viszonya megváltozik. Az interneten lényegében az egész emberi kultúra, a társadalom minden szférája reprezentálódik. Az internet nyújtotta lehetőségeket felhasználva az egyén és az információ (az egyén és a tudás) közvetlenebb kapcsolatba kerül. A kommunikáció sebessége radikálisan felgyorsul. *Megváltozik az egyén magatartása is*, kritikus és értő módon kell közölnie, fogadnia és kezelnie az információt.

A mai iskolának is meg kell változnia az információs társadalom igényeinek megfelelően. Nevelni kell a tanulókat az információs termékek és szolgáltatások kritikus, etikus és értő befogadására (fogyasztására), hogy az IKT használatával tudjanak tanulni, alkotni, dolgozni, művelődni, kapcsolatot, közösséget teremteni és szórakozni. Törekedni kell az érdeklődés felkeltésére a kreativitás és a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésére, hogy az informatika iránt különösen fogékony fiatalok – megfelelő továbbtanulás után – később az információs gazdaságban, mint alkotó munkaerő dolgozhassanak.

Az információs és kommunikációs kultúrát minden tanuló számára hozzáférhetővé kell tenni. Az informatikai nevelésnek meg kell mutatnia, hogy a *természetes* és a *technikai környezet* mellett létezik a jelek, kódok, szoftverek *virtuális környezete* is (program, szöveg, kép, mozgókép, hang …), amely az emberiség praktikus, műszaki, tudományos, művészi és sok másféle információit „hordozza” és megjeleníti. Az informatikaoktatás célja, hogy a tanuló mozogjon otthonosan ebben a környezetben. Képes legyen a különféle alkalmazások kezelésének elsajátítására, együttműködésre és a problémák, feladatok megoldására IKT eszközökkel.

Megváltozik *a pedagógus szerepe* is: előtérbe kerül az információk közötti eligazodást segítő, tanácsadó szerepe, az ismeretek birtokosából és átadójából *a tudás navigátorává és a kompetenciák fejlesztőjévé kell válnia.* Az informatikai eszközök lehetőséget teremtenek az egyéni ütemű tanulásra is, a tehetségekkel és a lemaradókkal való speciális foglalkozásra. Ennek leghatékonyabb módját a több éven keresztül tanult informatika tantárgy és az iskolai élet egészében jelen lévő informatikai nevelés biztosíthatja.

Az informatikaoktatás célrendszere összhangban van a *Nemzeti alaptantervben* is megjelenő ***kulcskompetenciákkal.*** Ezeket a célokat és feladatokat differenciáltan és *az életkori sajátosságoknak megfelelően* kell értelmezni. Az informatikaoktatás alapfeladata a tanulók digitális kompetenciájának fejlesztése.

Fejleszteni kell a tanulók *digitális kompetenciáját.* A társadalom információs technológiáinak magabiztos és kritikus használatát a munka, a kommunikáció és a szabadidő terén. Ez a következő készségeken, tevékenységeken alapul: az információ felismerése, keresése, értékelése, tárolása, előállítása, bemutatása és cseréje, továbbá kommunikáció és hálózati együttműködés az interneten.

A digitális kompetencia magában foglalja az információs technológiák lehetőségeinek értését és használatukhoz szükséges képességet, készséget a szövegszerkesztés, táblázatkezelés, képszerkesztés, prezentáció, adatbázisok, adattárolás, Internet-szolgáltatások, elektronikus kommunikáció terén, a személyes és társadalmi életben a tanulásban, a munkában, a kutatásban és a szabadidőben. Az egyénnek ismernie kell az információ hitelességével, megbízhatóságával és kritikus értékelésével kapcsolatos kérdéseket, az etikai és jogi vonatkozások alapjait.

A digitális kommunikáció az *anyanyelvi és idegen nyelvi* (szóban és írásban történő) kommunikáció kiterjesztésének tekinthető, – gyakran „digitális írástudásnak" is nevezik – amennyiben magában foglalja a multimédiás, hipermédiás kommunikációt és azt az „alkalmazói vizuális-manuális nyelvtudást", amellyel, a számítógéppel, illetve a számítógépet használva kommunikálunk. Az anyanyelvi kommunikáció kompetenciaelemeit ki kell egészíteni a digitális médiumok rutinos használatának kompetenciáival: adatok, szövegek, táblázatok, diagramok, hangok és mozgóképek szerkesztése, értelmezése, prezentálása, különféle alkalmazásokban és az interneten.

A számítógépeket eredetileg nagy mennyiségű matematikai számítás gyors elvégzésére fejlesztették ki, ezért nem meglepő a matematikai és az informatikai kompetenciák rokonsága. Az informatikában fontos szerepet kap a *matematikai kompetencia fejlesztése*, azaz a matematikai gondolkodás és problémamegoldás fejlesztése, az algoritmusok alkalmazásának képessége, mindennapi problémák megoldása és a világ rendszereinek, folyamatainak informatikai (számítástechnikai) modellezése során. Mindezeken túlmenően a tevékenység-algoritmusok nagy szerepet játszanak a számítógépes kommunikációban, az alkalmazások és az információk kezelésében is.

A *természettudományos kompetencia* készséget és képességet jelent arra, hogy ismeretek és módszerek sokaságának felhasználásával magyarázzuk, és előre jelezzük a természeti folyamatokat, illetve a rendszerek mozgását, tulajdonságait. A korszerű számítógépek és modellek alkalmazásával korábban elképzelhetetlen mennyiségű számítást lehet rövid idő alatt elvégezni. Ezzel a természettudományos és műszaki modellezés – praktikus szempontból – magasabb szintre lépett. Az informatikai-számítástechnikai kompetencia itt kapcsolódik szorosan a matematikai és a természettudományos kompetenciához. A természettudományos és műszaki-technikai kompetencia magában foglalja a kételkedő, kritikus és kíváncsi attitűdöt, a megismerés és konstruálás iránti vágyat, valamint a biztonsággal és fenntarthatósággal kapcsolatos etikai kérdések iránti érdeklődést is. Ezen a ponton szintén kapcsolódik az informatikához.

A *hatékony és önálló tanulást* nagymértékben segítheti az informatika azzal, hogy új eszközöket ad a kezünkbe: általános és speciális alkalmazások, elektronikus tananyagok, e-könyvek, internetes adatbázisok, multimédia oktatóprogramok, valamint elektronikus oktatástechnikai eszközök (projektor, interaktív tábla …). A hatékony tanulás fel is tételezi, hogy rendelkezünk megfelelő digitális kompetenciával, ismerjük és tudjuk használni a fenti eszközöket. Az informatikai eszközök segítik a motiváció és az összpontosított figyelem folyamatos fenntartását, ezért is alkalmasak a legtöbb tantárgy tanulására. Az informatika tantárgy egyik célja, hogy a fenti eszközöket és módszereket megismertesse a tanulókkal.

Az informatika gyakorlatorientált tantárgy, ami nem csak azt jelenti, hogy jelentős a számítógépes gyakorlati tevékenység, hanem azt is, hogy a feladatok zöme a hétköznapi élettel, a közösségi, iskolai és családi életvitellel, a munkával, alkotással és tanulással kapcsolatos. Mindez kitűnő lehetőséget teremt *a szociális és állampolgári kompetenciák* fejlesztésére. Az IKT eszközök gyakori használata megköveteli, hogy az egyén rendelkezzen a biológiai és mentális egészség megőrzésének képességével, ugyanis a túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító és függőséget okozhat. Az internet soha nem látott mértékben lehetővé teszi más társadalmak és kultúrák megismerését és elismerését, ezzel hozzájárul a globalizációhoz és az állampolgári kompetencia fejlesztéséhez. Az információ nyilvánossá válása lehetőséget ad a demokrácia erősítésére.

Az informatikaoktatás hozzájárul az állampolgári kompetencia fejlesztéséhez, amennyiben külön foglalkozik az informatika kultúrtörténetével és az információs társadalommal, kiemelve az informatika jogi és etikai vonatkozásait. Az informatikai kompetenciák szükségesek a munka világának szinte minden információkezelést és szellemi tevékenységet igénylő területén.

Az informatikaoktatás elősegíti a *kezdeményezőképesség és a vállalkozói kompetencia* tudatos fejlesztését is. A gyakorlati feladatok megoldása során olyan készségeket és képességeket fejleszt, mint a tervezés, szervezés, irányítás, elemzés, kommunikálás, a tapasztalatok értékelése, egyénileg és csapatban történő munkavégzés. Az informatikaoktatás tág lehetőségeket teremt az innovatív és kreatív problémamegoldásra.

Az információs termékek alkotása, tervezése és gyártása során fontos szempont a mű, illetve a dokumentum esztétikai megjelenése és kifejezőképessége. (Gondoljunk a könyvkiadásra, a multimédiára vagy a webhelyekre.) Rohamosan fejlődik a digitális vagy digitalizált műalkotások, illetve művészetek száma is. Az informatikaoktatás az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* kompetenciafejlesztésének egyik korszerű területe.

Az iskolai számítógépes hálózat, az internet és a könyvtár forrásközpontként történő felhasználásával fejleszteni kell az önműveléshez szükséges attitűdöket, képességeket és tanulási technikákat. A könyvtári informatikának fel kell készítenie a tanulókat az információk elérésére, kritikus kiválasztására, feldolgozására és közlésére. Cél az iskolai és más típusú könyvtárakban a könyvtári eszközökkel végzett tevékenységek gyakoroltatása, tudatos és biztos használói magatartás kialakítása is. Mindehhez azonban nem elég az informatika tantárgy. A tanulóknak ismerniük és használniuk kell az informatikai eszközöket a különböző órákon és a felkészülésük során is.

A *Nemzeti alaptanterv kiemelt fejlesztési feladatai* a kulcskompetenciákra épülnek. Egyes kulcskompetenciák meghatározó szerepe különösen megfigyelhető az aktív állampolgárságra és demokráciára nevelés, a gazdasági nevelés, a környezettudatosságra nevelés, a tanulás tanítása, a felkészülés a felnőtt lét szerepeire, kiemelt fejlesztési feladataiban. Az informatikaoktatás és nevelés részben az ismeretek szintjén, nagyrészt azonban a feladatmegoldások, problémamegoldások, alkalmazások szintjén építi be a kiemelt fejlesztési feladatokat napi gyakorlatába.

Az informatikaoktatásban a *differenciálás* azt a célt szolgálja, hogy a tanulók érdeklődésüknek megfelelően, minél teljesebben bontakoztathassák ki személyiségüket. Ennek érdekében olyan differenciálást kell alkalmazni, amely optimálisan alkalmazkodik az egyének tudásához, kompetenciáihoz, olyan szervezési irányítási és értékelési módokat kell alkalmazni, amelyek előmozdítják a tanulás belső motivációinak kialakulását és fejlesztését. Az egyéni és a kooperatív tanulási technikák, valamint az IKT alkalmazása erre különösen tág teret nyújt az informatikában.

A tantárgy célja hogy megismertesse az informatika eszközeit, módszereit és fogalmait, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének kialakítását, tudásuknak, digitális kompetenciájuk fejlesztését, alkalmazását más tantárgyakban, későbbi tanulmányaikban, a mindennapi életben, a szórakozásban és a munkában. Fontos, hogy a tanulóknak sikerélményük legyen az informatikaórákon, és megfelelő motiváltsággal törekedjenek ismereteik folyamatos megújítására. Cél olyan attitűd kialakítása, hogy az egyén érezze, képes tevékenyen bekapcsolódni az egész világra kiterjedő információs társadalomba.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes és az oktatásban előforduló más intelligens informatikai eszközökkel végzendő munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait, felhasználói szinten tudja kezelni a számítógépet és perifériáit. Legyen képes a számítógéppel és más intelligens informatikai eszközökkel való kommunikációra (interaktív kapcsolat tartására). Tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait. Szerezzen jártasságot az informatikai eszközök és információhordozók használatában. Ismerje a használt informatikai eszközök működési elveit.

Legyen képes a különböző formákban megjelenő adatokat felismerni; tudjon adatot különféle formákban megjeleníteni, szemléltetni, vizsgálni. Ismerje az alapvető dokumentumformákat, ezeket legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére. Tudjon kezelni és szerkeszteni multimédiás dokumentumokat. Szerezzen tapasztalatokat az adatok különféle formáinak (szöveges, hangzó, képi) együttes kezelésében, tudjon adatokat megkeresni, elérni adatbázisból, számítógépes hálózatból. Tudjon oktatóprogramokat használni.

Legyen képes egy probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert eszközök, programok, alkalmazások és módszerek közül a megfelelőt. Legyen tudomása az intelligens eszközökről és növekvő jelentőségükről.

Legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében, az iskolában előforduló tevékenységek algoritmizálható részeit. Helyesen használja a logika bizonyos elemeit (és, vagy, nem, ha … akkor …). A problémamegoldás során ismerje fel az adatok közötti összefüggéseket. Ismerje fel az adatok és az eredmények kapcsolatát. Egyszerű feladat megoldásához legyen képes algoritmust készíteni, és az algoritmust megvalósítani számítógépen (a használt fejlesztő rendszerrel). Legyen képes értelmezni a programok által szolgáltatott válaszokat.

Kísérletezzen egyszerű folyamatok számítógépes modelljeivel, figyelje meg a paraméterek módosításának hatását.

A tanuló ismerje a közvetett (technikai) kommunikáció modelljét és néhány eszközét. Legyen jártas a hálózat alapszolgáltatásainak önálló használatában. Tudjon adatokat megkeresni, letölteni és elhelyezni az interneten. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén: csoportos kommunikációs formák, elektronikus levelezés. Tudja használni a mobilkommunikáció lehetőségeit.

Legyen tájékozott a média (internet, televízió, rádió) szerepéről. Ismerje a hagyományos médiumok elektronikus megfelelőit (például elektronikus könyv, folyóirat, zene). Ismerje és használja az internetes portálokat, digitális fényképezést, a multimédiát. Ismerkedjen az új médiumokkal (virtuális valóság, interaktív média). Tudjon használni médiainformatikai eszközöket a tanulási folyamatban és a szabadidős tevékenységben.

A tanuló ismerkedjen meg a számítástechnika történetével, a mai informatika alkalmazásaival és fejlődési irányaival. Ismerje meg és értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében.

Tanulmányozza az informatika társadalmi szerepét, az információs társadalom főbb jellemzőit, az újonnan felmerülő pszichológiai és szociális kérdéseket. Ismerje a programok és adatok használatának jogi és etikai alapjait (szerzői jog, személyes adatok, hitelesség). Legyen tudatában a túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító és a személyiségre káros hatásainak (pl. játék-függőség, gerinc vagy a szem károsodása). Legyen tájékozott az e-kereskedelemről. Tudjon terméket és szolgáltatást interneten rendelni, illetve vásárolni.

A tanuló rendszeresen használja az iskolai könyvtárat, mint információs-tanulási forrásközpontot, vegye igénybe szolgáltatásait. Alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait, informatikai eszköztudását, és a megfelelő viselkedés normáit. Ismeretei bővítéséhez, tanulási feladataihoz szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár, az internet és az elektronikus könyvtár használatában. Feladatai megoldásához rendszeresen használja a folyóiratokat, lexikonokat, szótárakat, kézikönyveket, az ismeretterjesztő irodalmat, a különböző médiumokat, valamint az interaktív multimédiát. A dokumentumtípusok ismeretében legyen képes azok önálló használatára. Ismerje a könyvtártípusokat, a kézikönyvtár informálódásban betöltött szerepét. Tudjon különböző szempontok szerint dokumentumokat keresni nyilvántartásokban, a könyvtár adatbázisaiban, katalógusaiban. Tudjon forrást és információt keresni a tájékoztató eszköznek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával. Tudjon a dokumentumokból idézni, és a forrásokra szabályosan, etikusan hivatkozni. Tudjon feladata megoldásáról beszámolni a különböző forrásokból szerzett információk elemzése és feldolgozása alapján.

9. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Az informatikai eszközök használata		
Hardver- és szoftverkörnyezet	Ergonómiailag megfelelő számítógépes munkakörnyezet. A Neumann-elvű számítógépek felépítése. A számítógép és különféle perifériái. Egyes informatikai eszközök működésének fizikai, elektronikai alapjai.	A számítógépterem rendjének, a gépek balesetmentes használatának megismerése. A perifériák helyes használata. Adott informatikai eszközök kezelésének gyakorlása. Az informatikai környezet tudatos alakítása. Az eszközök működési elvének megértése. Például, gyűjtsünk információkat korszerű IKT eszközökről kiscsoportokban és számoljunk be róluk.
Az operációs rendszer és környezete	Az operációs rendszer, a számítógépes hálózat és a segédprogramok szolgáltatásai. A hálózatok felépítése.	Be- és kilépés az iskolai hálózatba. A helyi rendszer, illetve a számítógépes hálózat szolgáltatásainak használata.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Adatbiztonság és a kártékony programok. Szervizműveletek.	Szoftverek, adatok etikus használata. Problémamegoldáshoz a hardver- és a szoftvereszköz tudatos választása. Például, rendezzünk „vadászatot” kártékony programok és kéretlen levelek ellen. Rendezzünk „nagytakarítást”: törlés, tömörítés, biztonsági másolat, töredezettség-mentesítés.
	Infokommunikáció	
Kommunikáció az interneten	Az elektronikus levelezés fejlett szolgáltatásai. Levelezőlisták. Közhasznú adatbázisok az interneten. Hasznos webhelyek. Céltudatos információkeresés az interneten, részletes keresés, szűrők. Térképek az interneten. Multimédiás anyagok keresése és alkalmazása. Csoportos kommunikációs formák az interneten (fórum, csevegés telefonálás…).	Levelező program speciális beállításainak alkalmazása. Levelezőlisták használata. Keresés az adatbázisokban. Böngészés és összetett keresés az interneten. Képek és multimédiás anyagok keresése és felhasználása. Térképek használata a világhálón. Fórumok használata. Csevegés, telefonálás az interneten.
Tranzakciók az interneten	Vásárlás, rendelés, ügyintézés az interneten és/vagy mobilon, telefonon.	Ügyintézés interneten. Webáruházak keresése. Termékek és szolgáltatások rendelése és vásárlása.
	Médiainformatika	
	A hagyományos médiák digitális változatai az interneten. E-könyvek, portálok. Virtuális valóság alkalmazások.	Internetes portálok látogatása: tévé, rádió, újság. Elektronikus könyv kezelése, olvasása. Virtuális valóság használata.
	Informatika-alkalmazói ismeretek	
Képszerkesztés és grafika	Képszerkesztők fontosabb szolgáltatásai. A digitális színes képek felépítése és formátumai, típusai. A rajzolás eszközei. Képek vágása és retusálása. Fények és színek módosítása. Transzformálás. Feliratok. Képek nyomtatása.	Rajzoló és képszerkesztő alkalmazások használata. Konvertálás a különböző képformátumok között. A megfelelő rajzeszköz kiválasztása. A rajzeszközök és a színek kezelése. Rajzok, ábrák készítése. Digitális fényképek alakítása retusálása, nyomtatása. Például képgaléria készítése iskolai eseményekről, rendezvényekről vagy szép épületekről vagy híres és elismert emberekről. Rajzos-szöveges dokumentumok tervezése, az elkészítés szokásos menete.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Multimédiás elemek szerkesztése	A multimédia elemei: szöveg, rajz, fénykép, videó, hang, animáció.	Multimédia dokumentumok készítése, szerkesztése. Hanganyagok és mozgóképek lejátszása multimédia számítógéppel. Például, szerkesszük a kiránduláson felvett videókat és mutassuk be az osztálynak.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon alapvető könyvtár és állományműveleteket végezni a számítógépen. Ismerje a számítógép gyakori perifériáinak funkcióit, tudja használni azokat. Használja a leggyakoribb helyi és távhálózati kommunikációs lehetőségeket: e-mail, böngészés, keresés. Tudjon adatbázisban keresni az interneten. Ismerjen rajzoló-képszerkesztő alkalmazást. Tudjon rajzolni, képet módosítani, dokumentumban felhasználni. Tudjon multimédia hanganyagot, mozgóképet lejátszani.

10. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Informatika-alkalmazói ismeretek	
Szövegszerkesztés	Egy szövegszerkesztő szolgáltatásai. Szövegbevitel, javítás, módosítás. Mentés és nyomtatás. Dokumentumok formátumai. Karakterformázás. Bekezdésformázás, oldalformázás. Képek, objektumok beillesztése és formázásuk. Tabulátorok, hasábok. Táblázatok formázása. Stílusok, sablonok használata. Körlevél. Dokumentumtípusok.	Szövegbevitel, gépelés, javítás, korrektúra. A szöveg karakter szintű formázása. Bekezdések formázása: igazítások, behúzások, listák. Képek beillesztése, másolása, formázása. Tabulátorok alkalmazása a dokumentumban. Táblázatok bevitele, formázása. Bekezdésstílus készítése. Körlevél szerkesztése. Meghívó, kérvény, levél, meghatalmazás, szerződés, névjegy … készítése. Összetett dokumentumok alkotása leírás és minta után vagy szabadon. Kész dokumentum mentése, nyomtatása. Például, készítsük el kiscsoportban egy osztálykirándulás szépen formázott beszámolóját. A látott nevezetességeket bemutató, az átélt eseményeket leíró formázott szövegeket, képeket és rajzokat.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Weblapok szerkesztése	A web felépítése. Egy weblapszerkesztő szolgáltatásai. Célszerű és esztétikus webhelyek. Weblapok tulajdonságai. Szövegformázás. Képek tulajdonságai és formázásuk. Hivatkozások létrehozása a weblapon. Táblázatok tulajdonságai. Táblázatok készítése, formázása. Dinamikus információk.	Hipertext dokumentumok létrehozása és használata. Szöveget, képet tartalmazó esztétikus weblapok készítése, formázása. Hivatkozások rendszerének létrehozása. Táblázatok készítése weblapon. Dinamikus objektumok elhelyezése a weboldalon (animációk, hangok, mozgóképek). Például, készítsünk saját vagy osztály honlapot. Készítsünk honlapot egy tetszőleges (képzeletbeli) vállalkozásnak, alapítványnak, intézménynek
	Infokommunikáció	
Publikáció az interneten	Adatok, dokumentumok elhelyezése megfelelő formátumban az interneten.	Weboldalak, kisebb webhelyek publikálása az interneten, webfejlesztő vagy ftp. program alkalmazásával.
Informatika-alkalmazói ismeretek		
Prezentációkészítés	Prezentációs dokumentumok felépítése, sablonok. Szövegbevitel. Képek, mozgóképek. Rajzok. Animációk. Táblázatok, diagramok. Vetítés, interaktivitás.	Esztétikus, dinamikus és interaktív bemutató tervezése a tartalom, forma és működés szempontjából. Bemutatók, elektronikus faliújságok létrehozása. Bemutatók szerkesztése. Bemutatók vetítése és kiselőadások megtartása. Például, készítsünk reklámot, kirakati bemutatót egy vagy több termék részletes bemutatásához. Készítsünk interaktív bemutatót egy utazásról.
	Könyvtári informatika	
	Könyvtárak története. Könyvtárak típusai és szolgáltatásaik. A könyvtári médiumok, dokumentumok csoportosítása. Katalógusok és tájékoztató eszközök. Forrás- és információkeresés. Könyvtári médiumok használata a tanulásban.	Kutatások és kiselőadások, bemutatók a könyvtárak kultúrtörténetéből. A könyvtári szolgáltatások megismerése. Megadott művek keresése és tematikus gyűjtőmunka a könyvtár állományában. Forrás- és információkeresés. A médiumok megkülönböztetése formai és használati jellemzőik, információs értékük alapján. Különféle könyvtári médiumok használata. Például, keressünk szövegeket és oktatási anyagokat a „hatékony és önálló tanulás” témakörben, a könyvtárban és az interneten. Elemezzük a talált anyagokat és állítsunk össze 1–3 oldalas ajánlást, különféle hivatkozásokkal „Hogyan tanuljunk?” címmel.

Továbbhaladás feltételei

Önállóan tudjon minta és leírás alapján szöveges dokumentumot szerkeszteni. A tanuló tudjon egyszerű weboldalt szerkeszteni webszerkesztő alkalmazással. Tudjon hiperhivatkozást elhelyezni weblapon. Tudjon néhány diából álló esztétikus és tartalmas bemutatót készíteni és levetíteni.
Ismerje a könyvtártípusokat. Ismerje a könyvtári médiumokat, dokumentumokat és használja az iskolai könyvtár alapvető szolgáltatásait. Legyen képes tájékozódni a könyvtár tér- és állományszerkezetében. Tudjon forrásokat keresni a könyvtár katalógusaiban.

11. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Infokommunikáció	
Az információ és az adat	Az információ és az adat. Az analóg és a digitális jel. Titkosírás és a kód. Kettes számrendszer. Számok és karakterek kódolása. Kép- és hangkódolás. Logikai műveletek. Információátvitel modellje. A mobil korszerű szolgáltatásai.	Az információ, az adat, az adatmennyiség fogalmak helyes használata. Az analóg és a digitális jel egymásba alakíthatóságának megértése. Titkosírások készítése, megfejtése, kódolás. Számok átváltása a kettes, tízes és tizenhatos számrendszerek között a kalkulátor használatával. Karakterek kódolása. Logikai műveletek végzése. Logikai feladatok, rejtvények megoldása. A mobiltelefon korszerű szolgáltatásainak használata.
	Informatika-alkalmazói ismeretek	
Táblázatkezelés	A táblázatkezelők szolgáltatásai. A táblázatok felépítése, alapfogalmak. Adattípusok és formátumok. Hivatkozások, műveletek, képletek. Képletek és adatok másolása, hivatkozások. Rendezés. Táblázat formázása. Különféle függvények használata. Diagramkészítés, grafikonkészítés. Logikai műveletek és függvények. Keresőfüggvények.	Táblázatkezelővel megoldható feladatok áttekintése. Adatok csoportosítása, értelmezése. A feladatmegoldáshoz szükséges táblázatok, adattípusok tervezése. Adatok bevitele a táblázatba. Műveletek, képletek, függvények alkalmazása. Táblázatok formázása, diagramok készítése. Tantárgyi feladatok megoldása. Például, oldjunk meg a szakmai irányultságnak megfelelő feladatokat táblázatkezelővel. Végezzünk gazdaságossági számításokat, az egyéni életvitelt érintő problémák kapcsán (biztosítás, mobil tarifák …) Függvények ábrázolása. Adatok grafikus ábrázolása, statisztikai jellemzők kiszámolása, következtetések levonása. Táblázat önálló megtervezése szöveges feladat alapján. Esztétikus táblázatok készítése.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Adatbázis-kezelés	Adatbázismodellek, alapfogalmak. Az adatbázis-kezelő szolgáltatásai. Adatbázis tervezése. Táblák létrehozása. Űrlapok, interaktív adatkezelés. Adattáblák közötti kapcsolatok. Szűrés, keresés, rendezés, összesítés. Lekérdezések. Jelentés készítése, nyomtatása.	Adattábla, mező, rekord, kulcsmező, állomány fogalmak értése, helyes használata. Adattípusok használata. Adatok tárolásához egyszerű adatbázis tervezése és kialakítása. Adattáblák létrehozása. Űrlapok használata. Kapcsolatok kialakítása. Lekérdezések. Jelentés készítése. Relációs adatbázis alapszintű kezelése. Használjunk a szakmai irányultságnak megfelelő adatbázisokat. Használjunk adatbázisokat hétköznapi problémák (kérdések) megoldására! Például: hány kalóriát tartalmaz egy étel, hol és mikor játszanak egy filmet, színdarabot, milyen tömegközlekedési eszközzel és mikor juthatunk el A városból B-be?
	Térinformatikai adatbázisok.	Térinformatikai adatbázisok: térképek, térképi keresők, útvonalkeresők használata a gyakorlatban.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló ismerje az adat, információ és kód fogalmát. Képes legyen egyszerű logikai feladatokat megoldani. Ismerje a táblázatkezelés alapfogalmait és tudjon egyszerű táblázatokat szerkeszteni, benne egyszerű képletekkel számításokat végezni. Tudjon műveleteket táblázatban végezni, és összefüggéseket diagramon megjeleníteni.
A tanuló tudjon információt keresni, megjeleníteni adatbázisban. Tudjon adattáblát feltölteni megfelelő adatokkal. Képes legyen adatbázisban egyszerű lekérdezést végrehajtani.

12. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Infotechnológia	
Algoritmizálás, adatmodellezés	Algoritmusok a gyakorlatban. Algoritmusok leírása általános eszközökkel. Programozási nyelvek és a programok.	Hétköznapi tevékenységsorok, algoritmusok leírása. Adott feladat megoldásához algoritmus tervezése. A szükséges adatok és eredmények megtervezése.
Algoritmizálás, adatmodellezés	Egy fejlesztő rendszer használata. Elemi adattípusok. Konstansok és változók. Adatok bevitele, tárolása és megjelenítése, közlése. Képletek és függvények használata. Feltételes elágazások. Ciklusok típusai. Összetett adattípusok, tömbök.	Elemi és összetett adatok, képletek és függvények használata. Elágazások és ciklusok alkalmazása. Fejlesztő rendszer használata. Típusalgoritmusok alkalmazása életszerű, gyakorlati feladatok megoldása során. (Összegzés, keresés, megszámlálás, rendezés.)

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Típusalgoritmusok. A programkészítés lépései.	Például, oldjunk meg a szakmai irányultságnak megfelelő feladatokat, modellezzünk egyszerű rendszereket. A kész program tesztelése és alkalmazása.
Folyamatok és rendszerek modellezése	Problémák megoldása számítógépes modellekkel.	Egyszerű modellek megismerése vagy fejlesztése, „kísérletezés” a modellekkel. Az eredmények megfogalmazása.
Problémamegoldás	Informatikai eszközök és módszerek kiválasztása és komplex alkalmazása. Tantárgyi és iskolai problémák, feladatok megoldása. Számítógéppel irányított vagy intelligens rendszerek.	Problémamegoldó tevékenység tervezése. Problémák megoldása egyénileg vagy csoportban. Kooperatív munkák, projektek. Intelligens eszközök, robotok és/vagy virtuális eszközök szabályozása, tanítása, irányítása.
	Információs társadalom	
Az informatika fejlődéstörténete	Információs korszakok a történelemben. A számítástechnika története. Az internet és az IKT forradalma. Fejlődési trendek, a robotok. Az IKT veszélyei a személyiségre és az egészségre.	Kutatómunkák és dolgozatok, prezentációk, weblapok írása és/vagy bemutatása, előadása az informatika történetének egy-egy érdekes eszközéről vagy technológiájáról.
Az információs társadalomról	Az információs vagy tudástársadalom fő jellemzői. A gazdaság, a környezet, a kultúra és a személyiség az információs társadalomban. A környezetvédelem lehetőségei. Az élethosszig tartó tanulás. Az információ (adat, tudás, felfedezés, szabadalom, találmány, szerzői mű …) mint termék, szolgáltatás és áru.	A jellemzők megvitatása, összevetése a legújabb szociológiai, gazdasági adatokkal. Kutatómunkák az információs társadalomról. Az *elektronikus demokrácia* osztály- vagy iskolaszintű „kipróbálása”, és/vagy társadalmi méretű esélyeinek megvitatása. Az információ és a tudás, mint érték: a társadalmi lét különböző szféráiból vett példák megbeszélése.
Etika és jog	A szoftverek csoportosítása a felhasználói jog szerint. A szellemi termékek védelme, felhasználása és a szerzői jog. Alapvető viselkedési, publikálási szabályok. A szabad felhasználás köre.	Konkrét szoftverek csoportosítása. Licencszerződések tanulmányozása, szövegértése. A szerzői és a szabadalmi jogból idézett szövegek tanulmányozása, megértése.
Adatvédelem. Az információ megbízhatósága.	Adataink védelme. Az adatok hitelessége. Az információ és a tudás megbízhatósága. Az internetes források megbízhatósága.	Adatok (adataink) csoportosítása az értékük és a szükséges védelem (titkosság) szerint. Hagyományos és elektronikus hitelesítés. Példák felkutatása a média információinak megbízhatóságával kapcsolatban, az „elhallgatott” információ szerepe. A tudományos és az áltudományos ismeretek felismerése, megkülönböztetése.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Könyvtári informatika Médiainformatika		
	Az iskolai könyvtár információs rendszere. Elektronikus könyvtár, internetes adatbázisok használata. Digitális könyvtári médiumok. Katalógusok és tájékoztató eszközök. Forrás- és információkeresés. Forrásfelhasználás.	A könyvtári információs rendszer felhasználása a tanulásban. Információs szükségletek felismerése és kifejezése. Forrás- és információkeresés. A problémahelyzetnek megfelelő tájékoztató eszközök kiválasztása és komplex használata. A médiumok tartalmi hitelességének, formai esztétikai értékének megítélése. Könyvtári médiumok alkotó felhasználása az etikai normák követésével.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon értelmezni alapvető algoritmusokat. Legyen képes egyszerű elágazást és ciklust tartalmazó algoritmust leírni és értelmezni.
A tanuló legyen képes egyszerű feladat megoldásához algoritmust tervezni, leírni, kódolni, számítógépen futtatni és az eredményt értelmezni.
A tanuló ismerje az információs társadalom legfontosabb jellemzőit. Tudja, hogy a szellemi termékeket a jog védi. Tudja, hogy a szoftvereket csak a licencben meghatározott feltételekkel szabad használni (a copyleft kivételével).
A tanuló tudjon jegyzéket készíteni a megtalált forrásokról. Ismerje és kövesse a forrásfelhasználás szabályait és etikai normáit. Tudjon tájékozódni a közhasznú információs forrásokról. Legyen képes a problémahelyzetnek megfelelő tájékoztató eszközök kiválasztására és használatára.

Szempontok a tanulói tevékenység értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók számonkérése során a hagyományos osztályozás mellett használjuk a rövidebb-hosszabb szóbeli értékelést is. A tanulást segítő diagnosztikus értékelés úgy hatékony, ha megadjuk a javítás lehetőségét, hiszen legfőbb feladatunk a tanuló informatikai kompetenciáinak fejlesztése. Ez az értékelés a tanulási folyamat irányításának eszköze, nem a tanulók rangsorolása. Ezzel szemben a végső jegynek az informatika tudásszintet kell tükröznie, nem más szaktárgyi tudást, nem a magatartást vagy egyéb szempontot.

A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli beszámoló
- Írásbeli beszámoló egy-egy résztémából. Törekedni kell arra, hogy a feladat megoldásához más szaktárgyi tudást és készséget, vagy egyéb ismeretet csak minimális mértékben használjunk. A feladatok ne legyenek sem túl szokatlanok, sem túl bonyolultak, az órai gyakorlathoz igazodjanak, emellett adjunk olyan feladatot is, amely a tehetségesebb és gyakorlottabb tanulóknak szól. Csak azt szabad értékelni, amit a feladat egyértelműen kér (előír). A tanulónak ne kelljen kitalálnia, hogy a kérdéseken túlmenően mire vagyunk még kíváncsiak. Írásbeli munka lehet fogalmakat, ismereteket vagy a problémamegoldást ellenőrző dolgozat, nagyobb otthoni vagy könyvtári munkára építő házi dolgozat, vagy témazáró elméleti feladatlap. A tanulóknak legtöbbször gyakorlati feladatokat kell megoldaniuk az operációs rendszert és a különböző alkalmazásokat vagy a könyvtárat használva.
- Szóbeli felelet lehet egy-egy kérdésre adott válasz, hozzászólás, kiselőadás például az informatika történetéből, beszámoló valamely összetett feladat megoldásáról.
- Kiselőadás (például az informatika történetéből), írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.

Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

ÉLETVITEL – ÉLETMÓD
A MINDENNAPI ÉLET KULTÚRÁJA
9–10. évfolyam

A 9–10. évfolyamon tanító osztályfőnököknek szóló segédanyag, mind célkitűzéseiben, mind műfajában más, mint a kerettanterv.
Az összeállítás választ keres a valóság időszerű kihívásaira, amely a nevelést az oktatás szerves részeként értelmezi, és az **embernevelést** helyezi a pedagógiai tevékenység fókuszába.
Az iskolában folyó pedagógiai tevékenység, a tanítás hagyományos funkciója a kultúra tudományokban, művészetekben, szakmában felhalmozott tartalmának az áthagyományozása. Emellett, ezzel együtt részt vállal a mindennapok gyakorlatában felhalmozott kultúra-elemek, a **mindennapi élet kultúrája** körébe tartozó tudnivalók, képességek, attitűdök átadásából is.
Ehhez kíván segítséget nyújtani ez az összeállítás is.

Az oktatásnak mind társadalmi, mind gazdasági funkciója miatt – alapvető szerepe van abban, hogy az európai polgárok megszerezzék azokat a kulcskompetenciákat és az **erre épülő kiemelt fejlesztési feladatokat,** amelyek elengedhetetlenek a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodáshoz, a változások befolyásolásához, a saját sorsunk alakításához.
Alapvető célként tűzhető ki az önmegismerés és önkontroll: a felelősség önmagunkért, az önállóság, az önfejlesztés igényének kialakítása.
Az egészséges életmódra nevelésnek minden tevékenységével szolgálnia kell a tanulók egészséges, testi, lelki és szociális fejlődését. Az egészséges életmódra nevelés az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékeként való tiszteletére is nevel.
Készítsük fel a diákokat a pozitív beállítódások, magatartások kialakítására, amelyek az egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását fejlesztik.
Fejlesszük a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartást.
Készítsük fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére, hogy a káros függőségekhez vezető szokások kialakulását megelőzhessék.
Foglalkozzon az iskola a családi életre, a felelős örömteli párkapcsolatra történő felkészítéssel.
Célként fogalmazzuk meg a konfliktusok kezelését, az életminőség javítását, az életvitel arányainak megtartását, az értelmi, érzelmi egyensúly megteremtését, a teljesebb élet megszervezését.
Váljanak nyitottá és megértővé a különböző szokások, életmódok, kultúrák iránt.
Alakuljon ki bennünk a konfliktuskezelés, a humanitárius segítségnyújtás, az együttműködés képessége, a társadalmilag elfogadott viselkedési normák ismerete. A tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelveknek kell lennie egyéni és közös szinten egyaránt.
Készítsen fel az iskola, a gazdálkodással és pénzügyekkel kapcsolatos képességek fejlesztésére, az okos gazdálkodás képességének a kialakítására, továbbá arra, hogy tudjanak eligazodni a fogyasztási javak, szolgáltatások és viselkedésmódok között.
Értsék a fogyasztás a gazdaságot mozgató szerepét, saját fogyasztói magatartásuk jelentőségét, felelősségét.
A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakítását.
Felelősséget vállaljanak egyéni vagy közös tetteikért.
Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzése váljék meghatározóvá.
Alakuljon ki bennünk az önművelés igényének és szokásoknak a kibontakoztatása, az egész életen át tartó tanulás eszközeinek megismerése, módszereinek elsajátítása.

Az emberek mindennapi élete az egyed, a személy nívóján ad képet az ország, a társadalom színvonaláról.
A mindennapi élet olyan, mindenki által végzett közös tevékenységek és állapotok sorát jelenti, azaz az ember fenntartását szolgálják.
Ilyen tipikus mindennapi tevékenységek és állapotok: a pihenés, az alvás, a táplálkozás, az utódok nemzése, felnevelése, a kommunikálás, a tájékozódás és cselekvés a mindennapi térben és időben.
Ugyan a tanuló mindennapi létét leginkább a családban éli meg, ott „reprodukálja magát”, azonban a gyermekek, a diákok mindennapi élete átnyúlik az iskolába is.
Az egyik legnagyobb konfliktusforrás az iskolában, hogy minden diák úgy kommunikál, étkezik, játszik, érintkezik, veszekszik, ahogyan odahaza megszokta, ahogyan kortársaitól elleste.

Ezért, ha az iskolában a mindennapi élet színvonalát – a személyhez történő odafordulással, beavatással, tudatosítással, gyakorlással – megemeljük, esély lehet arra, hogy a diákok jól érzik magukat otthon, az iskolában és a társadalom különböző helyein, komfortélményük nem kerül veszélybe.
Az életmóddal kapcsolatos felkészültség önmagunk és családunk egészséges, kultúrált életmódjának megteremtését, fenntartását, önmagunk fejlesztését szolgálja.
Az életmóddal kapcsolatos képességek a személyiség nyitottságát, önfejlődését, az önkiszolgálási és gondolkodási szokások, készségek és ismeretek az önmagunkról és másokról való gondoskodást szolgálják.
Az értelmes életvezetés, a mindennapi élet kultúrájának fejlesztése az alábbi területeket fogja át:

- a családi nevelés kultúrája;
- egészségkultúra;
- kommunikációs kultúra;
- viselkedéskultúra;
- gazdálkodáskultúra;
- fogyasztói kultúra;
- közlekedési kultúra.

A családi nevelés kultúrája

Célok, feladatok
A családi nevelés kultúrájának célja, hogy megtanítson arra, hogy miként célszerű családban élni, milyennek kell lennie annak a közösségnek, amelyben életük nagy részét töltik, mi a felelősségük és kötelességük benne.
Az emberi tevékenység mindennapi színtere a család, amelyben a gyermek első, közvetlen tapasztalatait szerzi. Ennek vizsgálata adja az elsődleges ismereteket a megfelelő életvitel kialakításához.

Fejlesztési követelmények
Tudja, hogy az okos szeretet, a türelem és a felelősség az alapja a helyes gyermeknevelésnek.
Legyen felelőssége önmagával és másokkal szemben.
A családi élet értéke, családi célkitűzések ismerete.
A generációk kapcsolata, egymás segítése.
Családi hagyományok, ünnepek.
Legyen fegyelmezett életvitele, alkalmazkodó és segítőkész kapcsolatteremtő képessége, magatartása.
Tudja szabadidejét kultúráltan, egészségesen eltölteni.
Ismerje és alkalmazza az elvárt viselkedési szabályokat.
Szervezett, tervszerű munkavégzés, szakszerű eszközhasználat.
Megfelelően kifejlődjön az önellátás képessége.

Témakörök	Tartalmak
A család mint az egyén legfontosabb mikrokörnyezete	A család **történelmi kialakulása,** szerepe koronként és társadalmanként. Jelenlegi helyzete, jelenősége, funkciója: elsősorban a gyermeknevelésben, az érzelmi biztonság nyújtásában. A családi hagyományok, a családtörténet ismerete, vállalása, mint a családi identitás része. Kapcsolatok a családtagok között (a szülőkkel, nagyszülőkkel, testvérekkel, rokonokkal).
A családi szerepek bemutatása	Szerepek, minták, eltérő természetű és mélységű kötelékek a családban. Az apa és anya sajátos szerepe a családban és a gyermeknevelésen. A szülők mint viselkedési szerepminták: nemi szerep, életvitel, viselkedés, szemlélet. Az anya-gyermek kapcsolat alapvető jelentősége a gyermek fejlődésében. A hiányzó szülő szerepének helyettesítése (egyedülálló anya, apa, nagyszülő, nevelőszülő). Örömök és konfliktusok a családi közösségekben. Nemzedéki konfliktusok, a konfliktusok feloldásának lehetősei. A család mint az elsődleges szocializáció tényezője és megvalósítója.

Témakörök	Tartalmak
Nevelési stílusok a családban	A különböző nevelési stílusok a családban, hatások a gyermek személyiségének alakulására. A kényeztetés, a túlzott gondoskodás, a közömbösség, a merevség, a ridegség, az elhanyagoló nevelés, a következetlenség káros következményei. Csecsemők és kisgyermekek gondozása. A különböző életkorú gyermekekkel és fiatalokkal adódó jellegzetes nevelési problémák, tipikus konfliktusok.
A család szerepe az érzelmi biztonság nyújtásában	A család szerepe az **érzelmi biztonság** nyújtásában, az érzelmi kultúra kialakításában. A család képe a tömegkommunikációban, a művészetekben, irodalomban – a közvéleményben. A gyermekek és fiatalok szorongásának lehetséges okai – ezek feloldásának lehetősége a családban. A megbeszélés, a kibeszélés, az élmények feldolgozása. Az évszaknak „tanulása” a családi kapcsolatok által: szeretet, tapintat, empátia, együttérzés, figyelmesség, tolerancia, tisztelet, stb. A szülők kapcsolata az iskolával, gyermekek baráti körével, partnerével.
A családi élet szervezése	Tervszerűen végzett háztartási munkák. A háztartási munkák megszervezésének és elvégzésének célszerű módjai.
Munkamegosztás	A munkamegosztás, az arányos és személyre szabott teherviselés. Felelősség a rendszeres napi feladatok ellátásában. Legyen képes életvitele tudatos alakítására. Önkiszolgálás és a család „szolgálata”.
Szabadidő-kultúra	A szabadidő értéke és fontossága. Családi szabadidős tevékenység tervezése, szervezése. A játék szerepe a szülők és a gyermek kapcsolatában. Sokoldalú aktív-passzív szabadidő-tevékenység. A káros szabadidő-tevékenységek elkerülése. Egyéni és társas szabadidő-tevékenységek megszervezése a családban, az iskolában. Az ünnepek jelentősége a család életében. Családi beszélgetések, illetve azok elmaradásának káros következményei.

Egészségkultúra

Célok, feladatok

Az egyén rendelkezzék saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel, megértse az egészséges életvitelnek ebben játszott meghatározó szerepét.

Az egészséges életmódra nevelésben szolgálni kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését, az egészséges életvitel megalapozását. Pozitív beállítódások, magatartások és szokások kialakulása, amelyek a fiatalok egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását fejlesztik.

Fejlesztési követelmények

Az egészségvédő képesség a testi és lelki egészség fenntartását, a betegség megelőzését szolgálja.

Következetes testápolás, tudatos higiénés magatartás.

Legyen igényük testük, ruházatuk és közvetlen környezete tisztán tartására, gondozására.

Az egészségmegőrzés alapvető szabályainak alkalmazása.

Alkalmazzák a helyes táplálkozás szabályait, váljon szokásukká az igényes, kultúrált étkezés.

Az egészségre hátrányos, káros függőségekhez vezető szokások emberi szervezetet károsító anyagok, például: alkohol, cigaretta, legális és illegális drogok egészséget károsító hatásai.

Készítsenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére.

Témakörök	Tartalmak
A személyes higiénia iránti igény	Következetes testápolás, tudatos higiénés magatartás. Felelősség önmagával és másokkal szemben. Az egészség és a természetes környezet közötti kapcsolat. Környezeti tisztaság.
Az egészségmegőrzés alapvető szabályainak alkalmazása	Betegségmegelőző beállítódás erősödése. Az egészségmegőrzés jelenőségének felismerése. A károsító hatások elutasítása (cigaretta, alkohol, drogok), egészséget károsító hatásai. Balesetvédelmi szokások, minták, készségek és ismeretek elsajátítása.
Egészséges táplálkozás	Az egészséges táplálkozás jelentősége az egészség megőrzésében. Korszerű étkezési eljárások ismerete. Hibás táplálkozási szokások, divatok elutasítása. Egészséges heti étrend összeállítása, ételsor tervezése. Táplálkozástörténet.
Betegápolás, gondozás	Az egészségmegőrzés, az ápolás egyéni és társadalmi jelentősége. Türelem és önzetlenség a gondozásban, ápolásban. Életmentés, elsősegély, házi patika. Fejlődjön a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó, segítőkész magatartást.

Kommunikációs kultúra

Célok, feladatok

A kommunikációs nevelés célja, hogy a tanulókban kialakuljon a különféle beszédműfajok felfogásának és alkalmazásának, a konfliktusok fölismerésének és megítélésének képessége. Alakuljon ki a helyes és kreatív nyelvhasználat a társadalmi és kulturális tevékenységek során, a munkában, a családi életben és a szabadidős tevékenységekben.

Az egyén rendelkezzen azzal a képességgel, hogy különféle kommunikációs helyzetekben kommunikálni tudjon.

Fejlesztési követelmények

A társas, társadalmi együttműködéshez szükséges kommunikációs képességek fejlesztése.

Mások személyiségének tisztelete, véleményének megtartására nevelés.

Kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés.

Témakörök	Tartalmak
A kapcsolatteremtés	A köszönések, megszólítások zűrzavara (a probléma tudatosítása). A kapcsolat kezdeményezése: például: új osztálytársakkal, más osztálybeliekkel, más nembeliekkel, felnőttekkel, idegenekkel stb. reagálás a kapcsolatteremtő szándékára. Jellegzetes hibák: ügyetlenség a kapcsolat kezdeményezésében. A kapcsolatot kezdeményező szándékánál indokolatlan elutasítása. Tolakodás, túlzott bizalmaskodás stb.
A beszélgetés	A testtartás, a testhelyzet, a gesztus, a mimika és más **nonverbális jelzések** jelentősége a kommunikációs készség, a partner iránti tisztelet, figyelem kimutatásában. Jellegzetes hibák: túl közel megyünk a beszédpartnerhez, vagy messziről kiabálunk, nem nézünk a másik szemébe, nem figyelünk mondandójára stb.

Témakörök	Tartalmak
A beszélő és a hallgató szerepváltása	A **beszélő** és a **hallgató szerepváltásával** kapcsolatos helyes szokások: a szerepváltásra – a szó átvételére és átadására – alkalmas pillanatok megérzése. Mondanivalónk „tárolásának” képessége, viselkedésünk, másokra való odafigyelésünk, amíg szóhoz nem jutunk.
A társalgás „szabályai”	A társalgás „szabályai” nagyobb társaságban, kezdeményezők, hangadók, passzívak, visszavonulók. A társaság központjába kerülők pozitív és negatív szerepe: például: hangulatteremtés, érdeklődés felkeltése, változatosság biztosítása – mások elnyomása, a helyezet önközpontú uralása. Törekvés a visszahúzódók bevonására a társalgásba (a tapintat, az egyéni szuverenitás tiszteletben tartása). A mások meghallgatásának, oda nem illő mondandónk magunkban tartásának képessége.
Nyelvi igényesség	Nyelvhelyesség, adekváltság, világosság, tömörség, érdekesség, színesség, árnyaltság, közhelymentesség, töltelékszavak „divatszavak” kerülése, humor stb.
Nyelvi viselkedés	Jellegzetes helyzetekben: ismeretlenek, barátok és „ellenségek” között, nyilvánosság előtt vitában, ünnepélyes alkalmakkor, telefonáláskor, hivatalos helyen, étteremben, szórakozóhelyen stb.

Viselkedéskultúra

Célok, feladatok
A mindennapi együttéléshez nélkülözhetetlen civilizációs szokások kialakítása.

Fejlesztési követelmények
A viselkedéskultúra, etikett szerepének megismerése a mindennapi életben.
A különböző generációk között konszenzus létrehozásának lehetősége és fontossága.
Hagyomány és személyesség az udvariassági formákban.

Témakörök	Tartalmak
A mindennapi együttéléshez nélkülözhetetlen civilizációs szokások	Az ígéret, a megállapodás, a határidők betartása. Mások idejének, tulajdonának, nyugalmának tiszteletben tartása: például: pontosság, tapintat, a „hangerő” helyzetének, a környezet igényeinek megfelelő szabályozása stb. A kölcsön kapott tárgyak, értékek (pénz, könyv, lemez, kazetta stb.) időben és sértetlenül történő visszaadása. Kimentés, kiengesztelés, bocsánatkérés. Sorban állásnál az érkezési sorrend betartása (például: jegypénztárnál, üzletben stb.). Az arra rászorulókkal: idősekkel, betegekkel, kisgyermekekkel, nagy megrázkódtatást átélőkkel – fokozatosan figyelmes, illemtudó magatartás, előzékeny, akár kérés nélküli segítésük. A velünk egyformán erősekkel az adódó terhek egyenlő megosztása. A testi és lelki erőszak kerülése és elutasítása. Korrekt panaszkezelés kommunikálása az élet számos területén.

Témakörök	Tartalmak
Udvariassági formák	Különbségek a felnőttek és fiatalok viselkedési kultúrájában. A különböző generációk közötti konszenzus létrehozásának lehetősége és fontossága. Az idősek szokásainak megértése, türelem, alkalmazkodás. A tartalmas, életképes hagyományok megőrzése, illetve újraélesztése. Hagyomány és személyesség az udvariassági formulákban: például: kérés, megköszönés, üdvözlés, gratuláció, részvétnyilvánítás, meghívás – az ezekre való reagálás helyes módjai. Illemszabályok jellegzetes helyzetben: pl.: vendégfogadásnál, vendégségben, étteremben, moziban, színházban, diszkóban, koncerten, futballmeccsen, az iskolában, otthon, utcán, közlekedési eszközön, a természetben.

Gazdálkodáskultúra

Célok, feladatok

Minden olyan országnak, amely anyagi biztonságra törekszik és szeretne helytállni, elemi érdeke, hogy állampolgárai nyitottak legyenek a gazdaság világa felé.

Valamilyen módon, formában és mértékben minden ember a gazdaság szereplője. Ahhoz, hogy a gazdaság életében eredményesen vehessünk részt, sajátos általános gazdasági felkészültséggel is rendelkeznünk kell.

Az iskolának ma már az is feladata, hogy a felnövekvő nemzedékek minden tagjában kialakítsa a gazdasági felkészültség alapjait.

Fejlesztési követelmények

A gazdálkodással kapcsolatos elemi összefüggések felismerése.
A gazdálkodással és pénzügyekkel kapcsolatos képességek fejlesztése.
Képessé váljanak a rendelkezése álló erőforrásokkal való gazdálkodásra, beleértve a pénzzel való bánni tudást is.
Okos gazdálkodás képességének a birtoklása.
A pénz szerepe a háztartás – gazdálkodásban.
A háztartási jövedelmek összetétele, eredete.
A piaci árak elemzése, az árak és a minőség összehasonlítása és észszerű döntés.
A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeit a gyakorlatban érvényesítse, tudatos fogyasztókká váljanak.
A rendelkezésre álló erőforrásokkal való gazdálkodás.
Az energiatakarékosság lehetőségeinek kihasználása.

Témakörök	Tartalmak
A gazdálkodással kapcsolatos összefüggések	A háztartási jövedelmek összetétele. (a családi pénzjövedelem forrásai). A háztartás kiadása. A költségvetés készítésének lépései. Háztartási könyv vezetése. A bevétel – kiadás tervezése (havi, heti terv készítése). A takarékossági lehetőségek kihasználása. Az árak elemzése, az árak és a minőség összehasonlítása, észszerű döntés.
Fogyasztóvédelem	A fogyasztói érdekvédelem lehetőségeit a gyakorlatban érvényesíteni tudja. Tudatos vásárlóvá nevelés. Termék, termékszerkezet, termékelemzés.
Energia-megtakarítás	Környezetkímélő és gazdaságos energiahasznosítás, gépesítés (fűtés, világítás, vízellátás, főzés, takarítás, tárolás). A háztartási energiafogyasztás rendszeres nyilvántartása.

Közlekedési kultúra

Célok, feladatok

A közúti közeledés rohamos fejlődésének vagyunk tanúi, melynek fő hajtóereje a motorizáció. A hazánkban is egyre bővülő járműpark az állandó növekvő forgalomsűrűség tanulóink számára is nap mint nap fokozott veszélyforrásként jelentkezik.

A közlekedő ember védelme, a biztonságos közlekedés problémaköre világnézete az érdeklődés homlokterébe került.

Rendkívül nagy szükség van arra, hogy közlekedésben résztvevők magatartásukkal, egymással való viszonyukkal a közlekedést megfogalmazó jogi szabályok (KRESZ) maradéktalan elsajátításával növeljék a közúti közlekedés biztonságát, az emberi élet megvédését. Mindezek megkövetelik, hogy tanulóinkat felkészítsük az emberek egyik legmindennapibb tevékenységére: a közlekedésre.

Fejlesztési követelmények

A közlekedésben való biztonságos és felelősségteljes részvétel.

Szabályismeretet, szabályalkalmazás a biztonságos közlekedéshez.

A gyalogos közlekedés, a tömegközlekedés (városi, vasúti, országúti, vízi, légi), valamint a kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlati alkalmazása.

A közlekedési helyzetek helyes megítélése.

A defenzív vezetéstechnika alkalmazása.

A közlekedési helyzetek helyes és gyors megítélése, a közlekedési jelzések biztonságos értelmezése.

A közlekedésessel kapcsolatos helyes magatartási szokások és elvárt udvariassági szabályok alkalmazása.

Legyenek tisztában a közlekedés pozitív magatartásformáival.

A kultúrált közlekedési magatartás tudatos alkalmazása.

Témakörök	Tartalmak
Tájékozódás	Szűkebb és tágabb lakóhelyünk megközelítési módjainak ismerete. Tájékozódás ismeretlen városokban, országokban (menetrendek, térképek, útikalauzok, stb. használata).
Közlekedési szabályok	Szabályismeret, szabályalkalmazás a biztonságos közlekedéshez. A gyalogos közlekedés, a tömegközlekedés (városi, vasúti, országúti, vízi, légi), valamint a kerékpáros közlekedés szabályainak gyakorlati alkalmazása.
Közlekedési helyzetek	A közlekedési helyzetek helyes és gyors megítélése. A közlekedés lélektana: a túlzott gyorsaság és túlzott lassúság veszélyei. Az agresszivitás, a gyors helyzetfelismerés és döntési tudás. A határozottság jelentősége a közlekedésben. A veszélyhelyzetek gyors felismerése, felmérése és elhárítása. A városi és vidéki közlekedés különbségeinek felismerése. A defenzív vezetéstechnika alkalmazása.
Magatartási követelmények	A közlekedéssel kapcsolatos helyes magatartási szokások és elvárt udvariassági szabályok alkalmazása. A kultúrált közlekedési magatartás tudatos alkalmazása. Méltányossági szempontok érvényesítése a forgalomban, az érdekek rangsorolása járműveken és a közutakon, mások szempontjainak, igényeinek szem előtt tartása, udvariasság, előzékenység, a rászorulók – főként az öregek, kisgyermekesek, vakok, mozgássérültek – segítése.
Veszélyforrások a közlekedésben	Veszélyforrások: a szabályok ismeretének hiánya, illetve figyelmen kívül hagyása, agresszivitás, „vagánykodás” a veszélyérzet kialakulatlansága, alkoholfogyasztás, túlzott gyógyszerfogyasztás, legális és illegális drogok használata. Az autóstop és az azzal járó veszélyek.
Az aktív közvélemény szerepe	Az aktív közvélemény szerepe a tömegjárművek, gépkocsik, közutak, közterek, épségének, tisztaságának megvalósításában. A közvélemény hatása a szabálytalanul, maguk és az embertársaik testi épségét veszélyeztető módon közlekedőkkel szemben. A közeledési szabályok megszegésének, a balesetokozásnak **hatósági és jogi következményei.** Baleseti hírek, tanulságainak elemzése, hasznosítása közlekedési gyakorlatokban.

Ajánlás az iskolai egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett Nemzeti alaptantervet (Nat) a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelet módosította. A módosított Nat alapján kerül sor a kerettantervek, az iskolai pedagógiai programok és azon belül a helyi tantervek felülvizsgálatára. A Nat értelmében az egészségnevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként meg kell fogalmazniuk az egészségneveléssel és egészségfejlesztéssel kapcsolatos nevelési feladataikat.

További fontos feladatokról rendelkezik a 96/2000. (XII. 11.) sz. Országgyűlési határozat, a „Nemzeti stratégia a kábítószer-fogyasztás visszaszorítására", a 46/2003. (IV. 16.) sz. Országgyűlési határozat, az Egészség Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programjáról, továbbá az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 38. § (1) bekezdés.

Ezek a jogszabályok körvonalazzák a célrendszert, valamint az ahhoz rendelt jogi feltételrendszert. Ezeknek megfelelve fontos feladat, hogy az iskolák átgondolják az egészségnevelési tevékenységüket.

Az egészségnevelés célja
Az egészségnevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók egészségfejlesztési attitűdjének, magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék minden tagja képes legyen arra, hogy folyamatosan nyomon kövesse saját egészségi állapotát, érzékelje a belső és külső környezeti tényezők megváltozásából fakadó, az egészségi állapotot érintő hatásokat, és ez által képessé váljon az egészség megőrzésére, illetve a veszélyeztető hatások csökkentésére. A teljes fizikai, szellemi és szociális jóllét állapotának elérése érdekében az egyénnek vagy csoportnak képesnek kell lennie arra, hogy meg tudja fogalmazni, és meg tudja valósítani vágyait, hogy megtalálja a megfogalmazódott szükségleteihez vezető, egészségét védő, és a környezet védelmére is figyelő optimális megoldásokat, továbbá környezetével változzék vagy alkalmazkodjék ahhoz. Az egészséget tehát alapvetően, mint a mindennapi élet erőforrását, nem pedig, mint életcélt kell értelmezni. Az egészség pozitív fogalom, amely a társadalmi és egyéni erőforrásokat, valamint a testi képességeket hangsúlyozza. Az egészségfejlesztés következésképpen nem csupán az egészségügyi ágazat kötelezettsége, hanem az egészséges életmódon túl a jóllétig terjed.

Ebből adódóan:
Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében. Minden tevékenységével a holisztikus egészségfejlesztési modell szerint szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. Személyi és tárgyi környezetével az iskola segítse azoknak a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak a kialakulását, amelyek a gyerekek, a fiatalok egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását fejlesztik.
Az egészséges életmódra nevelés nem csak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, a fiatalokat arra, hogy önálló, felnőtt életükben legyenek képesek életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani, tisztában legyenek a fogyasztóvédelmi és bűnmegelőzési ismeretekkel. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékkal élő embertársak iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés, veszélyes anyagok – leggyakoribb, egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezőit. Készüljenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére. Az iskola feladata az is, hogy felkészítsen az önálló gyalogos közlekedésre, a tömegközlekedési eszközök használatára, az utasbalesetek elkerülésének módjaira. Figyelmet kell fordítani, továbbá a veszélyes anyagok, illetve készítmények helyes kezelésére, legfontosabb szabályaira (felismerésére, tárolására). Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek – különösen a serdülőknek – a káros szenvedélyek (pl. a dohányzás, alkohol- és kábítószer-fogyasztás stb.), helytelen táplálkozás kialakulásának megelőzésében. Az iskola megkerülhetetlen feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, és figyelmet fordítson a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre. Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az iskolai környezet is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést. Ebben a pedagógusok életvitelének is jelentős példaértékű szerepe van. (Nat 2003)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az iskolai pedagógiai munkában.
Olyan egészségfejlesztő programot dolgozzon ki az iskola, amely megfelel a holisztikus egészségfejlesztés modelljének, és amelynek eredményeként erősödjenek a személyiségfejlesztő hatások, csökkenjenek az ártótényezők, és az iskola bejezésekor a diákok saját életükre alkalmazni tudják az elsajátítottakat.
Képesek legyenek figyelemmel kísérni:

- viselkedésüket, az életvezetésük, fogyasztási szokásaik helyes alakítását,
- az egészségkárosító magatartásformák elkerülését,
- a betegségek megelőzését a korai szűrésekben való részvétel révén,
- sajátos étrend, mozgásprogram kialakítását egészségük megőrzése érdekében,
- váljon képessé személyi és vagyonbiztonságának megteremtésére,
- a társas-kommunikációs készségeik és a konfliktuskezelési magatartásformák fejlesztését.

Módszertani elemek
Az egészségnevelés módszereiben jelen kell lennie az egészség állapotáról, a társadalom és az egészség viszonyáról szóló információgyűjtésnek. Biztosítani kell az információ feldolgozás, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatal, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtása módszereinek a bemutatását. Az egészségnevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.
Ajánlott módszerek az egészségnevelés számára:

- interjúk, felmérések készítése az iskola közvetlen partnerei és az egészség viszonyáról,
- serdülőkori önismereti csoportfoglalkozások,
- kortárssegítők képzése,
- problémamegoldó gyakorlatok, értékeléssel,
- interaktív, sajátélményen alapuló szituációs játékok,
- részvétel a helyi egészségvédelmi programokon,
- sport, kirándulás, egészségnap(ok) rendszeres szervezése,
- az iskolai egészségügyi szolgálat tevékenységének elősegítése,
- érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása),
- környezetvédelmi tevékenységek kialakítása (madárvédelem, faültetés),
- a szabadidő hasznos, értelmes eltöltésére irányuló programok szervezése,
- az egészséges életmódra nevelés tantárgyakban történő megjelenítése.

A helyi egészségnevelési program
A helyi egészségnevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja egészségnevelési tevékenyégét. Az egészségnevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt az egészségnevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetében bekövetkező változásokra. Ezért az egészségnevelési programot kellően rugalmasan kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét. Az iskolai egészségnevelési program elkészítéséhez be kell szerezni az iskola-egészségügyi szolgálat véleményét.

Az iskolai egészségnevelési program része a mindennapi testedzés feladatainak programja is. A 2003. évi törvénymódosítás e feladatot beilleszti a meglévő időkeretbe. Tudnunk kell, hogy az új rendelkezés szerint a helyi tantervbe évfolyamonként az iskola első–negyedik évfolyamán legalább heti három, a többi évfolyamán heti átlagban két és fél testnevelési órát be kell építeni. A helyi tantervbe – a nem kötelező tanórai foglalkozások időkeretének terhére – további egy vagy több testnevelési óra is beépíthető, s e többlet testnevelési órákkal a tanulói kötelező tanórai foglalkozások száma megnövelhető.

Az általános iskola első–negyedik évfolyamán biztosítani kell a mindennapos testmozgást. A mindennapos testmozgás a helyi tantervben meghatározott legalább három testnevelési óra és a játékos testmozgás keretében valósul meg. A játékos testmozgást minden olyan tanítási napon meg kell szervezni, amikor nincs testnevelési óra. A játékos, egészségfejlesztő testmozgás ideje naponként legalább harminc perc, amelyet több, legalább tizenöt perces foglalkozás keretében is meg lehet tartani.

A játékos, egészségfejlesztő testmozgást a tanítási órák részeként és szükség szerint legfeljebb egy óraközi szünet ideje legfeljebb ötven százalékának felhasználásával lehet megszervezni.
A helyi egészségnevelési, egészségfejlesztési feladatok megírásához, megfogalmazásához a következő helyről kaphat segítséget: www.okm.gov.hu.

Ajánlás az iskolai környezetvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett, és a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelettel módosított Nemzeti alaptanterv (Nat) értelmében a környezettudatosságra nevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról rendelkező 2003. évi LXV. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként el kell készíteniük környezeti nevelési programjukat is. Ezek a jogszabályok lehetőséget kínálnak arra, hogy az iskolák megtervezzék környezeti nevelési tevékenységüket.

A környezettudatosságra nevelés célja
A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését (Nat), valamint óvja, védje a természetes és épített környezetét és olyan életvitelt alakítson ki, amely mentes a számára káros ártalmaktól.

A környezettudatosságra nevelés színterei az iskolában
Az összes tantárgy tanórai foglalkozásai
A nem hagyományos tanórai foglalkozások (pl. erdei iskola, témanapok, projekt-tanítás és más komplex, tantárgyközi foglalkozások)
Tanórán kívüli foglalkozások (pl. szakkörök, tábor, rendezvények, versenyek)
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel)
Az iskola környezettudatos működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások

A környezettudatosságra nevelés tartalmi elemei
A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció pozitív és negatív környezeti következményeit.

A tanulók kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat az együttműködés, a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén. (Nat)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az általános iskolai pedagógiai munkában. A tartalmi elemek megjelenítéséhez részletes segítséget nyújt a Kerettantervi segédlet a környezeti neveléshez, melyet 2001-ben minden iskola megkapott, és olvasható a www.om.hu közoktatás rovatának tanterv alrovatában, valamint www.konkomp.hu weboldal a kiadványok rovatban.

A környezettudatosságra nevelés céljaként megfogalmazott fenntartható fejlődés, környezettudatos magatartás előmozdításához elengedhetetlen, hogy az általános iskola befejezésekor a diákok megértsék, saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:

- Fenntartható fejlődés: A jelenlegi generációk szükségleteinek kielégítése olyan módon, amely nem veszélyezteti a jövő nemzedékek szükségleteinek kielégítését.
- A növekedés korlátai: A Föld, és a földi erőforrások végességéből adódó korlátok, melyek lehetetlenné teszik az emberiség lélekszámának, és anyagi javainak folyamatos gyarapodását.
- Alapvető emberi szükségletek: Minden ember és társadalom igénye és joga a túléléshez szükséges energiához és anyagokhoz való igazságos és egyenlő hozzáférésre, és a Föld lehetőségeihez mért kielégítő életminőség megvalósítására.
- Az elővigyázatosság elve: A megfontolt, a nem kívánt következményekre is figyelemmel lévő, az ökológiai folyamatokba a lehető legkevésbé beavatkozó döntéshozatal szükségessége olyan esetekben, amikor nem ismerünk minden körülményt, és/vagy amikor az adott kérdésre vonatkozó tudományos álláspont megosztott.
- Kölcsönös függőség: A minden elem és életforma (beleértve az embereket is) között fennálló kölcsönös és egyenrangú függőségi kapcsolatok a természeti rendszerekben.

Módszertani elemek
A fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével olyan tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal rendelkeznek, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikben.

Mindez úgy valósítható meg, ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, és így képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv. (Nat)

A környezettudatosságra nevelés módszereiben tehát egyaránt jelen kell lennie a környezet állapotáról, a társadalom és a környezet viszonyáról szóló információgyűjtésnek, információfeldolgozásnak, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatalnak, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtási módszereinek. A környezettudatosságra nevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.

Ajánlott módszerek a környezettudatosságra nevelés számára
Természettudományos megfigyelések.
Interjúk, felmérések készítése az emberek és a környezet viszonyáról.
Helyi, országos és globális döntéshozatali rendszerek tanulmányozása.
„Öröm- és bánattérkép” készítés.
Jegyzetek, feladatmegoldások összehasonlítása, elemzése.
Új ismerethez kapcsolódó kérdések megfogalmazása csoportosan.
Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel.
Esszé kidolgozása csoportosan (ötletgyűjtő, kidolgozó, véleményező feladatok munkamegosztással).
Problémamegoldó gyakorlat ötletrohammal, értékeléssel.
Fogalmak, jelenségek, összefüggések, törvényszerűségek kollektív definiálása, pontosítása, tisztázása.
Adott témának analitikus, analógiás és holisztikus körüljárása.
Írásbeli értekezések, vitairatok, készítése, vélemények, beadványok, javaslatok megfogalmazása és értelmezése csoportos munkában.
Viták, szituációs játékok.
Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása).
Természetvédelmi tevékenységek (őrjáratok, madárvédelem, faültetés).
Részvétel a helyi környezetvédelmi tevékenységben (helyi környezetvédelmi program megismerése, véleményezése, a megvalósítás segítése).

A helyi környezeti nevelési program
A helyi környezeti nevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja nevelési tevékenyégét. A környezettudatosságra nevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt a nevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetben bekövetkező változásokra. Ezért a környezeti nevelési programot kellő rugalmassággal kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét.
A helyi környezeti nevelési program megírásához, megújításához a következő szervezetektől kapható segítség:
Magyar Környezeti Nevelési Egyesület www.mkne.hu (1) 321-4796
Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete www.ttk.pte.hu/TKTE/ (1) 24-08-495
Ökoiskola Hálózat, www.okoiskola.hu (1) 318-5074
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) www.oki.hu (1) 318-6531
Körlánc Országos Egyesület a Környezeti Nevelésért www.korlanc.ngo.hu (1) 318-6531

Ajánlás az iskolai fogyasztóvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A parlament 1997. december 15-én fogadta el a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. Törvényt, melynek első része V. fejezet 17. §-a rendelkezik a fogyasztók oktatásáról.

E törvény írja elő a fogyasztók oktatásának szükségességét a fogyasztóvédelmi jogszabályok megismerése céljából. E törvény szerint a fogyasztók oktatása alapvetően állami feladat, amelyet az oktatási intézmények, a Fogyasztóvédelmi Felügyelőség és az érdekvédelmi szervezetek együttműködve teljesítenek.

A III. középtávú fogyasztóvédelmi politika megvalósítására irányuló 1033/2007. (V. 23.) Korm. határozat 2007–2010 közötti időszakra szóló cselekvési programja is megerősíti a tudatos fogyasztóvá válást támogató ismeretek elsajátításában a közoktatás szerepét.

A fogyasztóvédelmi törvény, valamint az EU jogharmonizáció alapján a közoktatási törvény 2003. évi módosításában is megjelenik a fogyasztóvédelem oktatása.

A Kormány 243/2003. számú rendeletével Nat értelmében a *helyi tanterveknek biztosítania kell, hogy az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a fogyasztóvédelemmel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására.*
Kiemelt fejlesztési feladat a Nat-ban a **felkészülés a felnőtt életre**, amelyben a fogyasztói kultúra kialakítása is szerepel.

A fogyasztóvédelmi oktatás célja
*A fogyasztóvédelmi oktatás célja a **fogyasztói kultúra fejlesztése**, és a **tudatos kritikus fogyasztói magatartás** kialakítása és fejlesztése a tanulókban.*
A fogyasztó önvédelmi ismereteire és a jogorvoslat módjára alaposan fel kell készíteni a leendő fogyasztókat.

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei
A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttműködéshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a szociális és társadalmi kompetenciák tudatos pedagógiailag megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszerek kialakításáról és erősítéséről van szó, amely gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoz magában.
*Szükséges a társadalmi és **állampolgári kompetenciák** kialakítása, a jogaikat érvényesíteni tudó a közéletben részt vevő és közreműködő tanulók képzése. A szociális és **társadalmi kompetenciák** fejlesztése a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási a gazdálkodási és a munkaképesség szoros összefüggése az ún. **cselekvési kompetenciák** fejlesztése.*
Fontos továbbá a fogyasztás során a tájékozódás képessége, a döntési helyzet felismerése, és a döntésre való felkészülés. Meg kell ismertetni a tanulókkal a piac, a marketing és a reklám szerepét, alkalmassá téve őket az eligazodásra. Hangsúlyozni kell a minőség és a biztonság szerepét a fogyasztás során, valamint a gazdaságosságot és a takarékosságot.
A fogyasztóvédelmi oktatás céljaként megfogalmazott fogyasztói kultúra, valamint a kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése érdekében szükséges, hogy a diákok értsék, és a saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:
Környezettudatos fogyasztás: Egyfajta középút az öncélú, bolygónk erőforrásait gyorsulva felélő fogyasztás és fogyasztásmentesség között.

Kritikus fogyasztói magatartás: A fogyasztói jogok érvényesítése.
A fogyasztónak joga van:

a) az alapvető szükségleteinek kielégítéséhez
b) a veszélyes termékek és eljárások ellen való tiltakozáshoz
c) a választáshoz különböző termékek és szolgáltatások között
d) a megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretéhez
e) a jogos panaszok tisztességes rendezéséhez
f) az egészséges és elviselhető környezetben való élethez
g) a kormány irányelveinek meghatározásába és végrehajtásába való beleszóláshoz

Preventív, vagyis megelőző fogyasztóvédelem: Amikor a vevő már a kezdet kezdetén érvényesíteni tudja jogait és nincs szükség panaszbejelentésre, bírósági perekre.

A fogyasztóvédelmi oktatás színterei az oktatásban
Az egyes tantárgyak tanórai foglalkozásai.
Tanórán kívüli elemek (vetélkedők, versenyek, rendezvények).
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel).
Az iskola fogyasztóvédelmi működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások.

Alapfokú oktatás: a Nat-ban megnevezett műveltségi területeken az élelmiszerbiztonsággal, a helyes táplálkozással, a vásárlási szokásokkal kapcsolatos ismeretek oktatását meg kell szervezni.

Középfokú oktatásban a fogyasztóvédelmi ismeretek oktatását ki kell terjeszteni az energiaszolgáltatás és a pénzügyi (banki, biztosítási, pénztári) szolgáltatás területére is.

Módszertani elemek
A módszereknek tartalmaznia kell az egyén és társadalom viszonyáról szóló információgyűjtés, információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján való döntés és a döntés alapján eltervezett cselekvés végrehajtásának módszereit.
Fontos hogy a diákok e módszereket minél többször valós helyi és globális problémákon és értékeken keresztül maguk alkalmazzák.

- Interjúk, felmérések készítése az emberek vásárlási szokásairól
- Helyi-, országos- és EU-s szabályozások tanulmányozása
- Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel (pl. séta a piacon, vagy vásárcsarnokban, számlaadási kötelezettség tapasztalatai, mit tartalmazzon a számla)
- Egy pénzintézet és egy energiaszolgáltató tevékenységének megismertetése, a tapasztaltak kiértékelése
- Problémamegoldó gyakorlat ötletbörzével, értékeléssel
- Viták, szituációs játékok (eladói és vásárlói érdekek összehangolása, fogyasztói kosár készítése)
- Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony érdekérvényesítés)

A vásárlás során az alábbiakra kiemelt figyelmet kell fordítani:

- az alkalmazott reklám, annak hatékonysága,
- az élelmiszerek fogyaszthatóságának, eltarthatóságának kérdése, lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek esetén mi a teendő?
- a lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek egészségre gyakorolt hatása,
- a Vásárlók Könyve, az abban szereplő bejegyzések sorsa,
- a biztonsági őrök feladata, hatásköre a kereskedelmi egységekben.

A fogyasztóvédelmi oktatáshoz a következő szervezetektől kapható segítség és segédanyag:
Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság www.nfh.hu T: 06 (1) 459 4917
Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület (OFE) www.ofe.hu T: 06 (1) 311-7030
Magyarországi Biztosítottak és Fogyasztóvédők Egyesülete (MoBFE) www.mobfe@panaszok.hu
Tel./fax: (82) 412 070.

V.

KERETTANTERV A SZAKISKOLÁK 9–10. ÉVFOLYAMA SZÁMÁRA

Célok és feladatok

A szakiskola kilencedik évfolyamán általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás, pályaorientáció, gyakorlati oktatás, tizedik évfolyamán a kötelező tanórai foglalkozások legfeljebb negyven százalékában szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás folyik. A szakképzési évfolyamokon – az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott – a szakmai és vizsgakövetelmények alapján szakmai vizsgára való felkészítés folyik.

A szakiskolában folyó nevelés, a képességek fejlesztése, a közismereti oktatás, a pályaorientáció és gyakorlati oktatás, valamint a szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás szerves egységet alkot. A szakiskola a képességek fejlesztését akkor végezheti eredményesen, ha követelményeiben a tanulók adottságaihoz igazodik.

A szakiskolában tanulók egy része a szakmai vizsga letételével befejezi iskolai rendszerű tanulmányait. Ezért a szakiskolának különösen nagy figyelmet kell fordítania a személyiségfejlesztésre, az anyanyelv igényes használatára, a tanulók érzelmi kultúrájának gazdagítására, erkölcsi tudatosságuk erősítésére. A szakiskolai nevelő-oktató tevékenység fontos feladatának tartja a természeti és az épített környezet védelmét, az egészséges életmód értékeinek elfogadását, valamint a fenntartható fejlődés és fogyasztás egyensúlyát célzó szemlélet kialakítását. A matematikai és a természettudományos kompetenciák egyéni adottságokhoz igazodó, differenciált fejlesztésével hozzájárul az élő és az élettelen környezet jelenségeinek és folyamatainak megismeréséhez, az ismeretek mindennapi élethelyzetekben való alkalmazásához szükséges kompetenciák fejlődéséhez. A digitális kompetenciák fejlesztésével hozzájárul az önálló információszerzés és -feldolgozás, a digitális kommunikáció képességének kialakulásához, a digitális eszközhasználat színvonalának fejlődéséhez. Nevelő-oktató tevékenységével elősegíti a diákok további boldogulását biztosító, hatékony tanulási módok kialakítását. A társadalmi-gazdasági fejlődés támasztotta igényeknek megfelelően felkészíti a tanulókat a felelős és aktív állampolgári szerepre. Hozzájárul a közösségi életbe történő aktív bekapcsolódást segítő szociális kompetenciák fejlődéséhez, a kezdeményező, kreatív és vállalkozó állampolgárrá váláshoz. Nevelő-oktató tevékenységével elősegíti az esztétikai-művészeti élmények iránt fogékony és befogadásukra képes személyiség kifejlődését. A piacgazdaság keretei között működő társadalomban elengedhetetlen feladatnak tekinti a mindennapi életben fontos és alkalmazható gazdasági-pénzügyi és vállalkozói ismeretek és technikák elsajátíttatását.

A szakiskolai nevelés-oktatás folyamatában a tanulókban fejlődik saját egészségük, az emberi környezet és a természet megóvására irányuló felelősségérzet, az igény a munkatársakkal való együttműködő, egyenrangú, szolidáris viszony kialakítására, valamint a közösségi és az egyéni érdekek, értékek egyensúlyának megteremtésére.

A szakiskola társadalmi kötelezettsége, hogy a tanulók életpályájuk során ne a társadalom leszakadó, gyakran gondoskodásra is szoruló rétegéhez tartozzanak, hanem további tanulmányokra is képes fiatalokká, a társadalom elfogadott tagjaivá váljanak. Lehetővé kell tenni a szakiskolai tanulók számára a korábban kialakult tudásbeli és szociális hátrányok felszámolását, a piacképes szakképesítés megszerzését. El kell érni, hogy a tanulók felismerjék a folyamatosan változó társadalmi-gazdasági környezethez történő alkalmazkodás szükségességét. Ki kell alakítani bennük a rugalmas alkalmazkodást lehetővé tevő élethosszig tartó tanulás igényét és képességét.

A szakiskolai oktatás alapvető célja tehát, hogy tanulói képesek legyenek sikeres szakmai vizsgát tenni, majd szakmájukban elhelyezkedni, tudásuk, képességeik és készségeik megfeleljenek a munkába állásuk idején támasztott elvárásoknak, követelményeknek. A hatékony és motiváló tanulási módszerek elsajátítása révén növekszik képességük a szakmai és más munkatevékenységek értő és alkotó megtanulására, a folyamatos fejlődésre, a szakmán belül további tanulásra, továbbképzésre és szükség esetén szakmaváltásra. Lehetőséget kell kapniuk a magasabb szintű szakképzettség megszerzésére a szakmai előmenetel, az egész életen át tartó tanulás folyamán.

A szakiskolai tanítási-tanulási folyamat során nő a tanulókban a szakmához kötődő ismeretek önálló megszerzésének igénye, valamint alkalmasságuk egyéb ismeretek befogadására, értelmezésére, hasznosítására, az összefüggések felismerésére. Elsősorban konkrét feladatok segítik a problémamegoldó gondolkodás

fejlődését, de megerősítik és fejlesztik az elvont fogalmi gondolkodást is. A tanulók alapokat kapnak a munkahelyi-szakmai követelményeknek való megfeleléshez, valamint kommunikációs, idegen nyelvi és informatikai képességeik folyamatos fejlődéséhez. A diákok ismerjék és ápolják hazánk természeti, történelmi-kulturális értékeit, illetve hagyományait. Tudatosuljon bennük az Európai Unió és benne a magyar társadalom demokratikus létmódja. Legyenek tisztában hazánk szerepével az európai integrációs folyamatokban.

A szakiskolában a kerettantervek alapján meghatározott tananyagok tartalma elsősorban a szakmatanulás elkezdéséhez szükséges kompetenciafejlesztésre, az ezekhez szükséges tudás megszerzésére, képességek és készségek fejlesztésére irányul, és a tanulók minél cselekvőbb részvételét feltételezi. Ennek érdekében a kerettanterv lehetőséget ad az általános műveltséget megalapozó évfolyamokon is a gyakorlati oktatás megszervezésére, növelve ezzel a tanulók szakmatanulás iránti motivációját, lehetővé téve sikerélményhez jutásukat.

A tanulók munkatapasztalataik és munkakultúrájuk révén képesek lesznek beilleszkedni a termelési, illetve munkakörnyezetbe, fejlődik bennük az igényesség munkájuk eredményessége, minősége iránt, és kialakul a munkájukkal kapcsolatos felelősségérzet valamint a reális önértékelés képessége.

A szakiskolai oktatás készítse fel tanulóit arra, hogy az iskolából a folyamatosan változó világba lépnek ahol szembesülniük kell a kultúraváltás és a globalizáció jelenségeivel, kihívásaival.

A szakiskola első, differenciált pedagógiai eljárásokat igénylő szakaszában az új ismeretek átadása mellett vállalja az általános iskolai ismeretek rendszerezését, a hiányok pótlását, a gyengébb képességű tanulók fejlesztését a továbbhaladáshoz szükséges szintre, valamint tudatos motiválásukat. A helyi pedagógiai programokban meg kell határozni a szakmai képzés megkezdéséhez szükséges és a tanulók többsége számára fejlődésre ösztönző, de differenciált, egyénhez igazodó módszerek alkalmazását és a megfelelő tanulói aktivitás mellett teljesíthető tevékenységeket, hogy elkerülhetővé váljanak az iskolai tanulási kudarcok.

A szakiskola kilencedik vagy tizedik évfolyamának befejezése után a tanulók számára lehetőséget kell biztosítani az – átvevő iskola pedagógiai programja szerint – átlépésre a gimnáziumi vagy a szakközépiskolai képzésbe.

A szakiskola tizedik évfolyamának befejezése után a tanulók szakképzési évfolyamra léphetnek és az átvételre vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően másik szakiskola, középiskola megfelelő évfolyamán folytathatják tanulmányaikat, illetve ha a szakiskolai nevelés és oktatás középiskolai nevelést és oktatást ellátó többcélú intézményben folyik, a szakiskola tanulója a szakmai vizsga letételét követően – a kilencedik–tizedik évfolyamon folytatott tanulmányainak beszámításával – folytathatja tanulmányait az érettségi vizsgára történő felkészülés céljából.

Kerettantervi ajánlás a tantárgyak követelményének teljesítéséhez rendelkezésre álló időkeret felhasználására

A szakiskola 9–10. évfolyamának ajánlott tantárgyi rendszere és óraszámai

Tantárgy	**Éves óraszámok évfolyamonként**	
	9.	**10.**
Magyar nyelv és irodalom	111	111
Történelem és társadalomismeret	74	74
Idegen nyelv	111	111
Matematika	111	111
Informatika	37	37
Fizika	203,5	129,5
Biológia/egészségtan		
Kémia		
Földrajz		
Ének-zene	37	37

Tantárgy	Éves óraszámok évfolyamonként	
	9.	10.
Rajz és vizuális kultúra	18,5	18,5
Testnevelés és sport	92,5	92,5
Pályaorientáció	37	–
Gyakorlati oktatás	148	–
Szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás	–	259
Osztályfőnöki	37	37
Kötelező óraszám a törvény alapján	**1017,5**	**1017,5**

Megjegyzések:
A fizika, a kémia, a biológia és a földrajz óraszámait az iskola helyi tanterve határozza meg úgy, hogy ezek oktatására a két évfolyamon összesen legalább 74 órát kell fordítani.

A Nat műveltségterületeinek megjelenése a szakiskola 9–10. évfolyam tantárgyi rendszerében

A Nat műveltségi területei	Tantárgyak
Magyar nyelv és irodalom	Magyar nyelv és irodalom
Élő idegen nyelv	Idegen nyelv
Matematika	Matematika
Ember és társadalom	Történelem és társadalomismeret
Ember a természetben	Fizika Biológia és egészségtan Kémia
Földünk – környezetünk	Földrajz
Művészetek	Magyar nyelv és irodalom Ének-zene Rajz és vizuális kultúra
Informatika	Informatika
Életvitel és gyakorlati ismeretek	Pályaorientáció Gyakorlati oktatás
Testnevelés és sport	Testnevelés és sport (tánc)

A szakiskolai kerettanterv szerkezete

Közismereti tantárgyak
A kilencedik évfolyamon a közismereti képzés elsődleges feladata a tanulási motiváció felkeltése, az alapismeretek rendszerezése, kiegészítése, stabilizálása, az alapkészségek fejlesztése. Az ismeretek és készségek továbbfejlesztése, továbbépítése a tizedik évfolyam feladata.
A közismereti kerettantervekben azoknak a funkcionális képességeknek, készségeknek és ismereteknek kell előtérbe kerülniük, amelyek a szakképzésbe belépéshez feltétlenül szükségesek.

Pályaorientáció, gyakorlati oktatás, szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás
A pályaorientáció és a gyakorlati oktatás a 9. évfolyamon folyó oktatás, melynek célja a pályaválasztási döntés megalapozása, a tanuló önállóságának fejlesztése, önbizalmának növelése, érdeklődésének felkeltése, a szakképzéssel és a foglalkoztatási rendszerrel kapcsolatos információk, tapasztalatok átadása.
A pályaorientáció összekapcsolja a különböző tantárgyak közös elemeit. Az oktatás tartalma elsősorban a tanulók tapasztalataira épül. A tanulók vagy tanulócsoportok aktuális problémái, igényei, az osztály, az iskola eseményei jelenthetik a kiindulást a képzési cél eléréséhez. A tanulmányi kirándulások, üzemlátogatások, külső

szakértők meghívása elősegítik a pályaválasztás folyamatát, és hozzájárulnak a tanulók eredményes iskolai szocializációjához.
A pályaorientáció és a gyakorlati oktatás keretében a tanulók megismerik a különböző szakmacsoportok tevékenységformáit és szakmai lehetőségeit.
A pályaorientáció és a gyakorlati oktatás integrálva is oktatható.

A szakiskolákban a szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás keretében a különböző szakmacsoportok általános bevezetése, készségek, képességek fejlesztése folyik, tevékenységorientált formában. A szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás célja a tapasztalatszerzés, a megalapozott pályaválasztási döntés megerősítése. Ezt a programban részt vevő tanulók helyzete, motivációs szintje elkerülhetetlenné teszi. A program nem korlátozódik a manuális munkára. A gyakorlati problémákhoz kapcsolódik, amelybe az adott foglalkozási területek igényeihez szervesen illeszkedő műveltségmodulok is integrálódnak. A szakiskolában a gyakorlati oktatást, és a szakmai alapozó gyakorlati oktatást iskolai tanműhelyben (tankertben, tanirodában) kell megszervezni.
A szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás keretében egy szakmacsoport közös ismereteinek nyújtása; készségek, képességek fejlesztése folyik, ahol a tanulók megismerkednek a kiválasztott szakmacsoport jellemző technológiáival, a felhasznált anyagokkal, megismerik a szakmacsoportba tartozó szakképesítéseket, s felkészülnek az Országos Képzési Jegyzékben szereplő konkrét szakképesítés kiválasztására.

Pályaorientáció, gyakorlati oktatás, szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás időkeretei, arányai

A szakiskola tizedik évfolyamán a kötelező tanórai foglalkozások legfeljebb negyven százalékában szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás folyik.

A pályaorientáció, a gyakorlati oktatás, és szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás tartalmát, követelményeit a szakképző iskolák helyi tanterveikben határozzák meg az alábbiak együttes figyelembevételével:

a) az OKJ szakképesítések központi programjai,
b) a pályaorientáció, a gyakorlati oktatás, és a szakmai alapozó elméleti és gyakorlati oktatás kerettantervi programjai, illetve ezek követelményei.

Szakképzési évfolyamok

A szakképzési évfolyamokon a központi programban meghatározott feltételek szerint folyik a szakmai vizsgára való felkészítés. A szakmai képzés megkezdésének szükséges feltételeit (bemeneti kompetenciák, iskolai előképzettség, szakmai előképzettség, előírt gyakorlat, pályaalkalmassági követelmények, szakmai alkalmassági követelmények) a szakmai és vizsgakövetelmények II. pontja tartalmazza.
A szakképzési évfolyamokon a szakiskola a tanulók számára szakmai elméleti oktatás mellett továbbra is biztosít időkeretet a készségfejlesztő, általánosan művelő, illetve a szakmai elméleti képzést kiegészítő közismereti képzésre. Ez magában foglalhatja a kerettantervi rendeletben meghatározottakon kívül a testnevelést, az anyanyelvi képzést, a szakmai számításokat, az informatikát, a tanult szakmához illeszkedő természettudományokat és az idegen nyelveket is.
A szakképzési évfolyamokon folytatott közismereti oktatáshoz nem készül kerettanterv. Az egyes tantárgyak oktatására fordított időkeretet, a tantárgyak tartalmát és követelményeit a tanulók aktuális igényeinek és az adott szakképesítések sajátosságainak megfelelően az iskola pedagógiai programjában kell szabályozni.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakiskolában a magyartanítás elsődleges célja a tág értelem vett olvasás-, írás- és beszédtanítás s mindezeken keresztül a gondolkodástanítás. Ez a feladat elválaszthatatlan az önbizalom-erősítéstől és a sikerélmény nyújtásától. E célok elérése érdekében a diákok saját, mindennapi és jobbára az elektronikus tömegkultúrából táplálkozó kultúráját is méltányolni kell, illetve kiindulási alapként szükséges bevonni az anyanyelvi és az irodalmi nevelésbe. Lehetőségként figyelembe kell venni az audiovizuális-elektronikus, digitális tömegkultúrát is, s ezt a forrást fel kell használni a személyes kifejezőképesség fejlesztésében, illetve a magaskultúra, a szépirodalom s ezen belül a nemzeti irodalom befogadása iránti készség erősítésében.
Az irodalom, a művészet önismereti, önmegértési és önmeghatározást elősegítő lehetőségeit kell tudatosítani. Az olvasmányok kiválasztása az olvasási kedv erősítését és a kommunikációs nevelést szolgálja. Az aktív (s ezáltal is motivált) befogadás elősegítése érdekében nagy súlyt kell kapniuk a kreatív szövegértési-szövegalkotási gyakorlatoknak.
A leíró nyelvtan tanítása nem különülhet el a szövegértéstől és szövegalkotástól, annak funkcionális részeként kap helyet. A szakiskolai magyartanításnak különösen szorosan kell együttműködnie a társadalom- és emberismerettel, illetve az ezzel szervesen összekapcsolódó etikai neveléssel. Kapcsolatot kell keresnie a diákok valóságos életproblémáival és kielégítetlen társadalmi szükségleteivel.

Fejlesztési követelmények

A beszédkészség, szóbeli szövegek alkotásához és megértéséhez szükséges készségek fejlesztése, a kulturált nyelvi magatartás kialakítása nélkülözhetetlen a sikeres társas-társadalmi beilleszkedéshez és együttműködéshez, az eredményes problémamegoldáshoz, a konfliktusok kezeléséhez. Szükség van mind az ösztönös kommunikációs ismeretek tudatossá tételére, mind a nyelvi alapképességek szintre hozására és továbbfejlesztésére. Fejlesztendő a beszédpartnerekkel való nyelvi együttműködés képessége, a különféle szóbeli és írásos műfajok kommunikációs technikáinak alkalmazása, a kommunikációs zavarok felismerésének, feloldásának képessége.
Szükséges gyakoroltatni a kétszemélyes, a kiscsoportos és a hivatalos-nyilvános kommunikáció módozatait: a körülményekhez, a címzetthez, a témához való rugalmas alkalmazkodást; az együttműködés képességét mind a kortárs, mind a felnőtt partnerekkel, az odafigyelést mások gondolataira és érzelmeire, az udvariasság és a nyelvi illemszabályok megtartását.

A szövegértés fejlesztése a többi anyanyelvi terület fejlesztésének az alapja, ezért erre különös gondot kell fordítani. Elengedhetetlenül szükséges a beszédértés tudatos fejlesztése, ennek fontos mozzanatai a közvetlen kommunikációban és az elektronikus, digitális tömegkommunikációban szereplő beszédműfajok, szövegfajták szerkezeti sajátosságainak tudatosítása, illetve a figyelem edzése és irányítása.
Az olvasás képessége erősen összetett, beleértjük az olvasástechnikát, a szó szerinti, az értelmező, a kritikai és a kreatív olvasás képességét, a pontos és kifejező felolvasást s a szövegbe kódolt üzenet megfejtését, megértését. Az olvasási képességhez hozzátartozik a szöveghez kapcsolódó kérdések föltevése, valamint az olvasói válaszadás is.

A szóbeli és írásos szövegalkotás képességét egyaránt fejlesztenünk kell. Önbizalom-erősítő célzattal fel kell tárni a diákokban szunnyadó, illetve az iskola falain gyakran kívül maradó történetmondási és meggyőző képességet. Erre lehet azután építeni az irodalmi elbeszélések mélyülő megértését és az írásbeli fogalmazások fejlesztését. Ehhez kapcsolódik az igényes és a helyzethez illő szóhasználat, mondat- és szövegalkotás gyakoroltatása, a mondat- és szövegfonetikai eszközök, valamint a nem verbális, pragmatikai szintű nyelvi elemek összehangolt és célszerű használatának kialakítása. Erősíteni kell az alapvető fogalmazási típusok megalkotásának képességét szóban (felszólalás, hozzászólás, köszöntő stb.) és írásban (elbeszélés, leírás, jellemzés, levél). Különös gondolt kell fordítani a közéleti szövegek megalkotásának képességére szóban (állásinterjú) és írásban (önéletrajz, kérvény, pályázat stb.). A fejlesztés meghatározó területe a rendszeres szövegtömörítés, -kiegészítés és -bővítés.

A tanulási képesség fejlesztése mindenekelőtt az ismeretfeldolgozási technikák megismertetését és gyakoroltatását jelenti. Ez az egész iskola együttes feladata, de természetesen kiemelt szerepet kap az anyanyelvi-irodalmi-kommunikációs nevelésben is. Idetartoznak a jegyzetelés, a könyvtári anyaggyűjtés, illetve az olyan szövegfeldolgozási technikák, mint a vázlatkészítés és a lényegkiemelés. Mindez a számítógép korában természetesen kapcsolódik össze a számítógépes szövegszerkesztés gyakoroltatásával. Külön figyelmet kell szentelni a vizuális információ értelmezésének fejlesztésére. Az alapvető könyvtárhasználati ismeretek elsajátíttatása mellett a szakiskolás diákoknak is személyes gyakorlati tapasztalatot kell szerezniük a számítógépes információforrások kezeléséről.

Az anyanyelvi ismeretek nem külön, hanem integráltan szerepelnek a tananyagban. A nyelvi tudatosság nem elvont fogalmak ismeretét jelenti, hanem a nyelv megfigyelését, analizálásának képességét. Ezt az analizáló képességet azonban fejleszteni kell, elsősorban az alá-, fölé-, mellérendeltségi és a rész-egész viszonyok felismertetésével. A nyelvtani ismereteket a többi fejlesztési feladathoz és a szövegekhez, a hangtant az olvasás-írás és kiejtés fejlesztéséhez, a szófajtant és az alaktant a szóelemzési elven alapuló helyesírási esetek tanításához, a mondattant pedig a szövegértő olvasás, illetve a szövegalkotás fejlesztéséhez célszerű kapcsolni.

Az irodalom és az olvasó kapcsolatáról, az irodalom jelentésközvetítő szerepéről szerzett tapasztalatoknak alapvető feladata, hogy felismertessék a tanulókkal, hogy az irodalmi mű nem a valóság közvetlen lenyomata, hanem világértelmezés és teremtett világ, illetve sajátos kommunikációs forma. Epikai, lírai és drámai művek, illetve műrészletek olvasása és elemzése során a diákok ismereteket és élményeket szereznek arról, hogy az egyes műnemek, illetve műfajok sajátos kifejezésmódjának eszközeit alkalmazó alkotások hogyan járulnak hozzá az olvasó önismeretének, világértelmezésének gyarapodásához, illetve egy nemzeti kultúra közös utalásrendszerének kialakulásához. Kiemelt fejlesztési feladat az irodalomolvasás motivációjának megerősítése. Tudatosítani kell, hogy a művet mindig ketten alkotják: a szöveg és olvasója, és hogy az olvasónak mindig van bizonyos értelmezési szabadsága, de az értelemadásnak a szöveg és kontextusa által kijelölt határai vannak.
A szakiskolai irodalomtanítás nemcsak *műveltségközvetítésre* törekszik, hanem betekintést nyújt a magyar irodalom – és kisebb mértékben a világirodalom – néhány jelentős alkotásának világába is. Kialakítja, illetve megerősíti az igényt, hogy a diák a műben érzékelje az idő (a keletkezés korának) sajátosságait, illetve fölkészíti bizonyos alapvető műfaji és stiláris vonások fölismerésére.
A szövegértési és szövegalkotási képesség fejlesztésétől nem választható el az *ítélőképesség, az esztétikai és erkölcsi érzékenység növelése.* A tömegkultúra és a szépirodalom rendszeresen ismétlődő együttes, illetve párhuzamos tárgyalása különösen jó alkalmat teremt minderre. A szórakoztatóipari termékekben megmutatkozó leegyszerűsített értékszerkezetek és az igényes szépirodalom árnyaltabb értékvilága közötti különbségtétel egyszerre fejleszti az erkölcsi és az esztétikai érzékenységet. A szereplők tetteiben megnyilvánuló értékrendszer vizsgálata, az indítékok, körülmények és következmények mérlegelése, miképpen a különböző értékek közötti választások elemzése, kiemelt szerepet kap a szakiskolai tanulók irodalmi nevelésében.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése; kulturált nyelvi magatartás
A beszélő és a hallgató szerepének megfigyelése és gyakorlása.
Az órai eszmecserékben, a vizsgált televíziós műsortípusokban és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények saját szavakkal való újrafogalmazása, a megértés visszaigazolása.
A nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) megfigyelése és tudatos alkalmazása.
A beszédhelyzet és a felhasznált nyelvi eszközök, megszólítási és kapcsolattartási formák viszonyának tanulmányozása, a helyzetnek megfelelő eszközök alkalmazásának gyakorlása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

A szó szerinti, az értelmező (interpretáló), a kritikai és a kreatív olvasás fejlesztése.
Szövegek, szövegrészek globális témájának megállapítása (pl. fiktív újság fiktív cikkeinek téma és műfaj szerinti azonosítása alapján rovatokba rendezés).
Kép és szövegrész összekapcsolása témaazonosítás alapján.
Szövegrészek (bekezdések) időrendi és/vagy logikai kapcsolatának felismerése.
Jelölt és jelöletlen ok-okozati kapcsolatok felismerése, következtetések keresése, megfogalmazása.
Összegző általánosításokhoz alátámasztó részletek, részletekhez összegző általánosítások (tételmondatok) keresése, azonosítása.
Elbeszélő, leíró és érvelő szövegtípusok megkülönböztetése.

3. Írás, szövegalkotás

Rendezett, tagolt, olvasható írásmód.
Köznapi izgalmas történetek (forró helyzetek), illetve sikeres közönségfilmek, népszerű televíziós műfajok (pl. egy népszerű tévésorozat egy epizódja) cselekményének elbeszélése.
A kívülállók számára homályos utalások fokozatos kibontásának, a mondatok teljesebbé tételének gyakorlása.
Szövegkiegészítési, szövegtömörítési és szövegbővítési gyakorlatok.
Elbeszélés, leírás, magánlevél fogalmazása.
Kreatív gyakorlatok az „alkotótárs” helyzetéből, például a művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, jelenetek előadása hangnemváltással, befejezésváltozatok alkotása, más nézőpontból való történetátírás, hiányzó szövegrészek beírása, szövegrészek rendjének újraalkotása, szereplők szituációhoz kötődő, ki nem mondott gondolatainak megfogalmazása.
Szerzői utasítás megfogalmazása jelenethez; színpadkép, jelmez legjellemzőbb vonásainak vázlatos leírása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Lényegkiemelés mintakövetés alapján ismeretterjesztő, illetve tankönyvi szövegekből.
Meghatározott elemzési szempontok alapján adatgyűjtés a mű szövegéből az értelmezés előkészítésére vagy alátámasztására.
Az összegyűjtött szövegadatok szembesítése felkínált értelmezési változatokkal.
Vázlatkészítés minta alapján.
Vázlat szöveggé bővítése.
Tételmondat kiegészítése érvekkel, példákkal, alátámasztó részletekkel.
Szövegtömörítés minta követésével, majd önállóan.
Alapismeretek a könyvtárak számítógépes nyilvántartásáról, illetve a számítógépes keresőprogramokról.

5. Ismeretek az anyanyelvről

Élőszóban kellő figyelem a mondatfonetikai eszközök helyes – a beszélő szándékának és az alkalomnak megfelelő – használatára.
Törekvés a szöveghű és kifejező felolvasásra, szövegmondásra, versmondásra.
Mások beszédében a hangzó eszközök szerepének, jelentésének megfigyelése, értelmezése.
Irodalmi és nem irodalmi szövegek feldolgozásában a szavak jelentéséről, szófajáról szerzett ismeretek felhasználása.
Minden írásbeli feladatban a tanult szabályok ismeretében a helyesírási hibák kijavítása, a helyesírási szótár önálló, rendszeres használata az önellenőrzésben.
A nehezebb helyesírási kérdésekben a szóelemző módszer alkalmazása az alaktani ismeretek felhasználásával.

6. Az irodalom és az olvasó kapcsolata; ismeretek az irodalomról

Az irodalmi mű mint valóságmodell és teremtett világ – a fogalmak értelmezése példákkal.
Az irodalomolvasás motivációjának megerősítése a diákok aktuális életproblémáival rokon kérdéseket felvető irodalmi művek közös értelmezésével.
Annak tudatosítása, hogy a művet mindig ketten alkotják: a szöveg és olvasója.
A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, az elbeszélői nézőpont és a beszédhelyzet (látókör) felismerése.
Az előreutalások és késleltetések felismerése, funkciójuk megfogalmazása.
A leírások funkciójának értelmezése, a jellemzés eszközeinek azonosítása.
A tanult epikai műfajok (regény, novella) megkülönböztetése, illetve azonosítása.
Az elbeszélő általi és a párbeszédes-színpadi történetmegjelenítés közötti különbségtétel gyakorlása.
A több szálon futó cselekmény szálainak szétválasztása és kapcsolódási pontjaik bemutatása (pl. népszerű közönségfilmben).

Jelképes tárgyak és visszatérő motívumok felismerése.
Az olvasott művek elhelyezése az időben, a megírás és a cselekmény idejének megkülönböztetése a tanult művek esetében.
Néhány fontos részlet felidézése az alkotók életrajzából.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése
Tapasztalat szerzése az irodalom önmegértést, önértelmezést elősegítő funkciójáról.
A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek felismerése és azonosítása.
Az eltérő és egymással szembesülő igazságok, egyazon kérdésre adott eltérő magatartásválaszok felismerése és jellemzése.
„Szöveg a szöveg ellen" – állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendje ellen.
Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

Megjegyzés: a tantárgy integrált jellegének megfelelően az irodalmi és anyanyelvi témakörök nem válnak el egymástól, az anyanyelvi-kommunikációs fejlesztés terepe a témák és tevékenységek mentén szervezett magyaróra. Az anyanyelvi fejlesztés elsősorban az egyes irodalmi témakörök megbeszélése és a hozzájuk kapcsolódó szövegértési és szövegalkotási tevékenységek közben folyik, a nyelvi témákat tehát nem egymás után következő fejezetekként, hanem folyamatosan fejlesztendő képességterületként kell felfogni.

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
Csináljunk újságot hozott anyagból!	Szövegek témájának és műfajának azonosítása – szövegértési gyakorlatok. Kép és szöveg, illetve szövegrész tematikus összekapcsolása.
Indítékok és következmények	Okok és okozatok ismeretterjesztő szövegekben, 19. és 20. századi novellákban, a diák által hozott történetekben, televíziós fikciókban.
Sikerek, kudarcok, életutak – történetek a képernyőn, az életben és az irodalomban	A népszerű tévésorozatok, lektűrök és a valóságos élethelyzetek. Emberek és szereplőtípusok. Hétköznapi konfliktusok a tévéfilmekben és az irodalomban. Regény és teleregény. Mitől lesz érdekes a történetmondás?
Kedvencek, különcök és kedvtelések	Kedvenc híresség, állatkedvencek, sportok, hobbi, zene, film, színház, sztárok. Hősök és különcök, régi és mai időtöltések a bulvársajtóban, az irodalomban és a digitális kultúrában.
Beilleszkedés és kívülmaradás	Iskolai történetek novellában, filmben és regényben (regényrészletekben). Versek a magányról.
Nevetés és irodalom	Humoros, szatirikus, ironikus prózai és verses szövegek, drámai jelenetek.
Klasszikusok filmen	Rész és egész, film és irodalom – a történetmondás hasonló és eltérő elemei. Egy-egy részlet kinagyítása. Melyik miben ad többet?

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Kétszemélyes és kisközösségi kommunikáció	Kommunikációs helyzetek; a beszélő és a hallgató szerepe. A nyelvi és a nem nyelvi kifejezőeszközök (pl. testbeszéd). Nyelvi viselkedés: „Ki, mikor, mit, hol, miért, hogyan s mely eszközök által?" Mindennapi szövegek: a bemutatkozás és a bemutatás, a névjegy, a meghívó és a meghívás, a köszönés és a megszólítás, a köszöntés. A beszélgetés illemtana.

Beszéd és beszédértés	A beszéd dallama, a hangsúlyozás, a beszédtempó, a hangerő, a beszédszünet. A kifejező beszéd és a felolvasás. A kiejtési hibák és a beszédhibák javítása. Beszédművek meghallgatása, beszámolás a hallottakról.
Írás	A beszéd és az írás. Érdekességek az írás történetéről és a különféle írásrendszerekről. A magyar írásrendszer főbb sajátosságai (hangjelölő és betűíró), kialakulása, a helyesírás szabályozása. Az íráskép mint nem verbális kommunikáció: a tagolt és rendezett íráskép. A helyesírási szabályzat (AkH.), a helyesírási szótárak. Az alapvető helyesírási szabályok megtartása (a mondatkezdés és -zárás, a szavak különírása, a szavakban a betűk pontos és helyes sorrendű leírása). A kiejtés, a szóelemzés, a hagyomány és az egyszerűsítés elve szerinti írás alapesetei. A szótani ismeretek rendszerezése és bővítése.
Szövegelemzés és szövegalkotás	A megbeszélés és a vita. Az elbeszélés, a leírás, a jellemzés és a magánlevél. Szövegszerkesztési ismeretek: a téma megjelölése, anyaggyűjtés, az elrendezés, a kidolgozás, a címadás. A memorizálás és az előadás; a vázlatkészítés. A szövegértésben és a szövegelemzésben meghatározó jelentőségű szófaji, alaktani és mondattani ismeretek ismétlése, kibővítése.
Olvasás	Olvasástechnikai gyakorlatok (a pontos és a szintagmákat egyben tartó olvasás kialakítása, szintre hozás). A szó szerinti, az értelmező (interpretáló), a kritikai és a kreatív olvasás fejlesztése.

Fogalmak
Fikció, az irodalom mint teremtett világ és sajátos kommunikáció, társadalmi szerepek és hőstípusok, novella, regény, elbeszélői nézőpont, elbeszélői látókör (elbeszélői beszédhelyzet); dráma, konfliktus, helyzet- és jellemkomikum, monológ, dialógus, előreutalás és késleltetés, feszültségkeltés; megszólító-megszólított viszony a versben, ritmus, szóképek és alakzatok, komikum, irónia, szatíra, groteszk; hír, kommentár, interjú, riport.

Memoriter
Egy vers, egy 15-20 soros próza- vagy drámarészlet.

A továbbhaladás feltételei

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat, a nyelvi, valamint mondatfonetikai eszközök és a nem verbális eszközök (testbeszéd) összehangolása. Az anyanyelvi képességeket megalapozó beszédértés, közepes nehézségű és hosszúságú (mintegy ötszáz szavas) szövegek elolvasása és elemi szintű megértése meghatározott időn (kb. 20 percen) belül: a globális téma azonosítása, a szövegben szereplő ok-okozati viszonyok felismerése; mindennapi szövegek alkotása, egyoldalas, elfogadható külalakú és helyesírású fogalmazás (az élménybeszámoló jellegű elbeszélés és a magánlevél műfajában), vázlatkészítés. Sikeres szövegkiegészítés, lényegkiemelés, szövegtömörítés. Az elbeszélés, illetve a vizsgált dramatikus műfajok legalapvetőbb feszültségkeltő eszközeinek megragadása, a tanult drámai és epikus művek történetmegjelenítése közötti különbségtétel; alapvető ismeretek a tanult irodalmi művek műfaji besorolásáról.

10. évfolyam

IRODALOM

Témakörök	Tartalmak
A meggyőzés művészete	Meggyőzés, rábeszélés reklámokban, publicisztikában és szépirodalomban.
Szerelem	Szerelmes versek a klasszikus és a modern magyar költészetből. Vágy és valóság, harmónia és diszharmónia. A versben mondás többlete – avagy amit a formák fejeznek ki.
Konfliktusok	Köznapi és drámai konfliktusok megjelenítése és elemzése.
Örökségünk	Nemzeti identitásunk, a magyar irodalom néhány alapszövege.
Az emberek titkai	Versek és elbeszélő művek a személyiség összetettségéről, szerepek és személyiség, személyiség és élettörténet összefüggéseiről.
Erőszak és kiszolgáltatottság	Bűnügyi történetek a médiában és a szépirodalomban (pl. egy bűnügyi hír, egy krimi és az Édes Anna összevetése).
Mire jó az irodalom?	Értekező és szépirodalmi művek az irodalom hatásáról, „hasznáról”.

MAGYAR NYELV

Témakörök	Tartalmak
Kisközösségi és tömegkommunikáció	Kommunikációs helyzetek (állandósult szókapcsolatok, szokványos kifejezések, társalgási fordulatok, körülírások, képes kifejezések, szakkifejezések, szólások megfigyelése, gyűjtése és beépítése a szövegekbe). A tömegkommunikáció összetevői, folyamata és eszközei. A sajtó; a rádió és a televízió. Nyelvi, nem nyelvi és képi üzenethordozók és hatásuk.
Beszéd és beszédértés	A nem nyelvi elemek a szóbeli közlésben: a tekintet, az arckifejezés, a mozdulat, a megjelenés, a testtartás, a hangjelek. Az írásos (saját és szépirodalmi) szöveg kifejező előadása. Hosszabb és igényesebb művek hallás utáni követése, beszámolás a hallottakról.
Írás	Nem nyelvi jelek az írásbeli közlésben: a margók, a tagolás, a bekezdés, a sorok, a szavak és a betűk, a kiemelések, a javítások. Helyesírás: a tulajdonnevek és az összetett szavak fontosabb tanult esetei, gyakoribb rövidítések; a számok és a keltezés írása; a központozás alapesetei; a párbeszéd és az idézés módja.
Szövegelemzés és szövegalkotás	Mindennapi szövegek. A vita, a megbeszélés, a felszólalás, a hozzászólás, az alkalmi beszéd (pl. köszöntő). Az elbeszélés, a leírás, a jellemzés és a magánlevél írásának finomítása, például a leírás és az elbeszélés kombinálása, a párbeszédek beépítése, az idézetek alkalmazása. Közéleti szövegek: hivatalos levél, önéletrajz, kérvény, hirdetés, válasz a hirdetésre, pályázat. Tájékoztató műfajok: a hír, a tudósítás, a riport, az interjú, a reklám. Véleményt közlő műfajok: a cikk, a kommentár, a kritika, az olvasói levél. Szöveg, mondat, mondatfajták, szófaj, szóelem (tő és toldalék), mondat- és szövegfonetikai eszközök. A szöveg nyelvtani és jelentésbeli kapcsolóelemeinek szerepe és a szöveg értelmezése. A beszédhelyzet hatása a szöveg jelentésére.

Témakörök	Tartalmak
Olvasás	A mondatelemzés és a szövegértő olvasás összekapcsolása (a mondatrészek és a köztük lévő viszonyok felismerése, a főmondat megkeresése, a beékelt mondatok elemzése és felolvasása stb.). A szórend és a hangsúly összefüggése. Olvasás a sorok között, a manipuláció felismerése**.**

Fogalmak
Szólás, szakkifejezés, állandósult szókapcsolat; központozás, párbeszéd, idézés írásmódja; a szöveg, a mondat, mondatfajta, főmondat, mellékmondat, mondatrész, szintagma, tételmondat, bekezdés, utalószavak; szófajok, toldalékok.
Az irodalom mint sajátos kommunikáció, a vers zenei eszközei (rím, ritmus, szöveghangzás), áthajlás, a versmondat, a vers szóláshelyzete, dal, óda, elégia, ballada; értekezés; a szóképek, alakzatok; reklámklip, híradó, hír, kommentár, riport, interjú, hozzászólás, felszólalás, hirdetés, kérvény, kritika, olvasói levél; a szöveg jelentésbeli kapcsolatai, stílusrétegek.

Memoriter
2 vers, egy 15-20 soros próza- vagy drámarészlet.
Idézetek alkalmazása szóban és írásban a célnak és a szövegkörnyezetnek megfelelően.

Szerzők és művek a 9–10. évfolyamra
A Célok és feladatok részben megfogalmazottaknak megfelelően a szövegválasztásban elsőbbséget élveznek a rövid, prózai alkotások, elsősorban 20. századi magyar szerzők, a humoros írások, illetve a diákok élethelyzeteihez közel álló szituációkat megjelenítő művek. A 19. századi klasszikusoktól, például Jókaitól vagy Mikszáthtól a regények mellett, illetve helyett több rövidebb novella és karcolat szerepelhet. A magyartanításban megszokottnál jóval többször dolgozhatunk fel műegész helyett műrészletet. Kitüntetett helyük van a nem szépirodalmi szövegeknek is. Mindezt az alábbi műlista nem tükrözheti hűen, viszont a később elkészülő ajánlólisták kibonthatják majd.
Évente hat-nyolc rövidebb elbeszélés főképp a 20. század irodalmából (pl. Kosztolányi, Karinthy, Móra, Móricz, Örkény, Szabó István, Galgóczi Erzsébet, Hajnóczy Péter, Csalog Zsolt, Kafka, Hemingway novelláiból, illetve kortárs hazai és külföldi szerzőktől); évente egy, a tanulócsoport érdeklődésének figyelembevételével kiválasztott regény és film. Egy-két részlet a témakörökbe vágó prózai műből (pl. A boldog emberből vagy a Puszták népéből vagy Kassák Egy ember élete című önéletrajzi regényéből vagy Tersánszky Józsi Jenő Kakukk Marcijából, az Iskola a határon című regényből, A helység kalapácsából, Rejtő Jenő valamelyik regényéből). Néhány, a témakörökbe illő 20. századi magyar vers (pl. Ady Endre: Szeretném, ha szeretnének; József Attila: Tiszta szívvel; Juhász Gyula, Szabó Lőrinc, Radnóti Miklós, Pilinszky János, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes egy-egy verse). Egy-két bibliai és mitológiai történet; pl. Balassi Bálint, Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel, Vörösmarty Mihály (pl. Ábránd), Petőfi Sándor és Arany János egy-egy verse; egy-két részlet Katona József Bánk bánjából; Jókai Mór egy novellája vagy egy regénye, illetve regényrészlete; Mikszáth Kálmán egy novellája vagy egy regénye, illetve annak részlete; Shakespeare és/vagy Moliere egy drámájának megtekintése színházban, filmen, videón vagy részletek olvasása.
Művek, műrészletek a kortárs (1980 utáni) hazai és határon túli magyar irodalomból, legalább két szerzőtől (két-három vers, egy esszé vagy más prózarészlet).
Legalább két alkotás az irodalom határterületeihez tartozó, írott, filmes, audiovizuális, hangzó, digitális megjelenítésű műfajok közül (pl. útirajz, detektívtörténet, ellenutópia, kalandregény, és -film, televíziós sorozat, rádiójáték, akciófilm, képregény, sci-fi, humoros és erotikus alkotások, dal és dalszöveg, sanzon, vicc, reklámvers, parafrázis, fantasy, szerepjáték stb.).
Legalább egy mű az irodalom megjelenésének bemutatására más közegekben (pl. filmen, rajzfilmen, televízióban, képregényben, hangzó közegben – pl. versmondás, hangoskönyv, rádiójáték, dal, megzenésített vers, daljáték —, digitális közegben – pl. internetes költészet, digitális, multimédiás kiadás, animáció). Legalább egy irodalmi átirat, adaptáció a posztmodern, kortárs magas művészeti és/ vagy szórakoztató művek közül.

A továbbhaladás feltételei

A kommunikációs helyzetek és a tömegkommunikáció műfajainak ismerete. Értelmes felolvasás és előadás (felelet, egy megírt szöveg előadása); a szöveg tagolása. A gyakorlat megkívánta helyesírási esetek ismerete: tulajdonnevek, rövidítések, számok leírása stb. Néhány mű ismerete a magyar irodalom legjelentősebb alkotóitól, gondolatok megfogalmazása a tanult művek jelentéséről és hatásának eszközeiről. A két feldolgozott regény, egy dráma, nyolc-tíz novella és hat-nyolc lírai vers közül bármelyiknek a bemutatása rövid felkészüléssel, kézbe vehető szöveg alapján.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, megnevezése és használata, a szövegértés (olvasás) fejlesztése, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, különféle szövegek megalkotása (az íráskészség és a helyesírás továbbfejlesztése), átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, egyszerűbb ábra-szöveg, szöveg-mozgás, mimika, testbeszéd, élőbeszéd).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek fejlesztése változatos kommunikációs helyzetekben (írás és beszédkészség).
- Önálló véleményalkotás, értékelés történetekről, jelenségekről, személyekről, konfliktusokról, aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége (kooperáció), saját munkák önálló kontrollálására való igény.
- Nyelvi kreativitás képességének szóbeli, írásbeli értékelése.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal vagy szöveges formában történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Témazáró dolgozatok fogalmazások írása, értékelése.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló (olvasónapló, műsorrészlet) egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Szituációs játékok (történetek, jelenetek, improvizációk) eljátszása, vitaszituációkban való részvétel, művek, műrészletek (memoriterek) előadása, ennek írásbeli, szóbeli értékelése.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALOMISMERET

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A tantárgy tanításának alapvető célja nemzeti történelmünk kiemelkedő eseményeinek, sorsfordulóinak feleleventése. A tantárgy megismertet a modern társadalmak kialakulásának történelmi körülményeivel, működésük sajátosságaival, valamint felkészíti a tanulókat a társadalmi jelenségek értelmezésére és az állampolgári feladatokra. A történelem és társadalomismeret tantárgy felkelti a tanulókban a múlt és a jelen társadalmi kérdései iránti érdeklődést, elősegíti a tanulók hazaszeretetének fejlesztését, felkészít a demokratikus közéletben való tudatos részvételre és szerepvállalásra, hozzájárul a hazánkban élő nemzetiségek, etnikumok, a szomszéd népek, más országok és népek megismeréséhez és megértéséhez, hozzásegíti a diákokat ahhoz, hogy elfogadják a jogilag szabályozott demokratikus viszonyok alapelveit és értékeit.

Fejlesztési követelmények

A történelem- és társadalomismeret-tanításban a jártasságok és készségek formálása a tananyag földolgozásának folyamatában, az ismeretszerzés gyakorlatában és önálló képességfejlesztő órákon történik.

Ismeretszerzési és -feldolgozási képesség
Tudjon ismereteket meríteni közérthető elsődleges forrásokból, egyszerű statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból, törvényrészletekből és egyéb forrásokból. Legyen képes társadalmi tapasztalataiból, valamint egyszerű és közérthető szöveges és képi információból származó ismereteit önállóan értelmezni, és következtetéseket levonni belőlük. Legyen képes egy adott témához információkat gyűjteni az iskolai vagy más könyvtárban.
Legyen képes a lényeg kiemelésére írott és halott szövegből, tételmondat meghatározására, szövegtömörítésre és a szöveg átfogalmazására adott szempont szerint.
A tanult történelmi események kapcsán tudja megkülönböztetni a tényeket, illetve az ezekhez kapcsolódó véleményeket. Értse meg, hogy több szempontból is nézhetjük a jelent és a múltat. Legyen képes a különböző ismeretforrásokból (újság, rádió, televízió, internet) származó információkat kritikusan szemlélni.
Értse a folyamatosság és a változás szerepét a tantervben szereplő társadalmi-történelmi folyamatokban. Értse, hogy a folyamatosságnak, az értékek őrzésének és a változásnak egyaránt nagy jelentősége van a társadalom életében. Értse, hogy az emberek az eseményeket és a változásokat különbözőképpen érzékelik és értékelik.
Legyen képes személyek, helyzetek, események, intézmények bemutatása mellett azok egyszerű értékelésére is. Értékítéletét tudja röviden indokolni. Értse, hogy a személyek és a csoportok cselekedeteit helyzetük, érdekük és az adott történelmi helyzet hogyan befolyásolja. Tudja, hogy a társadalmi-történelmi jelenségeknek lehetnek egy időben pozitív és negatív oldalai. Konkrét esetekben tudjon különbséget tenni „jó” és „rossz” történelmi döntés között. Legyen képes a többségi és kisebbségi vélemény megkülönböztetésére.
A képességek hatékony fejlesztésének fontos eszköze a differenciált tanulás szervezés, a kooperatív tanulási technikák alkalmazása (egyéni-, pár-, csoport- és projektmunka).

Kifejezőképesség
Tudjon rövid kiselőadást tartani különböző forrásokból vett szemelvények alapján (irodalmi művek, tömegkommunikáció stb.). Legyen képes saját szavaival magyarázni egyszerű társadalmi-történelmi összefüggéseket.
Tudjon a grafikonokból és statisztikákból egyszerű következtetéseket levonni.
Sajátítsa el a kulturált vitatkozás szabályait.
Legyen képes egy-egy adott témáról néhány mondatban kifejteni önálló véleményét. Legyen képes a tankönyvből rövid önálló vázlatot készíteni.
Tudjon önállóan gyűjtött képekből tablót készíteni.
Legyen képes történelmi jelenetet, elbeszélést eljátszani, dramatikusan megjeleníteni.

Tájékozódás az időben
Tudja a különbségeket és egybeeséseket a világtörténelem korszakai és a hazai történelem korszakai között. Konkrét események kapcsán különböztesse meg a jelent, a múltat.
Tudja a tantervben szereplő évszámokat használni a történelmi időben való tájékozódás céljából.
Tudjon használni egyszerű kronológiai táblázatokat.

Tájékozódás a térben
Tudjon eseményeket leolvasni térképről. Tudja különböző időszakok térképeit összehasonlítani. Tudja megmutatni különböző jellegű és méretarányú térképeken a tantervben szereplő topográfiai helyeket.

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képesség
Egyszerű történelmi, társadalmi jelenségek összehasonlítása.
A társadalmi és politikai viszonyokra vonatkozó egyszerű állítások és következtetések megfogalmazása.
Néhány konkrét példán keresztül annak bemutatása, hogy egyes történelmi események és személyek megítélése miként változott az idők folyamán.
Információk gyűjtése a témához könyvtárban, médiatárban, az interneten. A gyűjtött információk önálló rendszerezése és értelmezése.
Eligazodás a könyvtárban, médiatárban a tárgyi katalógusok alapján..

Kifejezőképesség
Egyszerű történelmi események elbeszélése.
Különböző forrásokból gyűjtött információk összevetése szóban.
Kérdés megfogalmazása egy-egy történelmi témáról.
Kiemelkedő történelmi személyek konkrét tetteinek megokolása.
Rövid írásbeli válaszok megfogalmazása.
Vázlat készítése tanári segédlettel.
Ábra, rajz készítése adott témából tanári segítséggel.
Irányított és önálló számítógépes dokumentumkészítés, szerkesztés adott témában.

Tájékozódás az időben
A nagyobb korszakok nevének és sorrendjének ismerete.
Egyszerű kronológiai táblázatok használata.

Tájékozódás a térben
Egyszerű események leolvasása a térképről.

Témakörök	Tartalmak
A nemzeti múlt kiemelkedő eseményei, sorsfordulói. A honfoglalás és a magyar államalapítás	Honfoglalás és letelepedés. Az államalapítás. Géza és Szent István. *Fogalmak*: törzsszövetség, fejedelem, táltos, államszervezet, királyi vármegye, ispán, székelyek. *Személyek*: Árpád, Géza, Szent István, Szent László. *Helynevek:* Vereckei-hágó, Erdély, Dunántúl. *Évszámok:* 895., 1000.

Témakörök	Tartalmak
A középkori magyar királyság virágkora	Védekezés az oszmán-török terjeszkedés ellen. Hunyadi János. Hunyadi Mátyás uralkodása. Kultúra és művelődés. *Fogalmak*: főnemes, köznemes, város, végvár, Corvina. *Személyek*: Hunyadi János, Hunyadi Mátyás. *Helynevek:* Buda, Nándorfehérvár. *Évszámok*: 1456.
Az önálló magyar királyság hanyatlása és bukása, a függetlenségi harcok	A mohácsi vész. Az ország három részre szakadása. Az Erdélyi Fejedelemség. A török kiűzése. II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. *Fogalmak*: török hódoltság, végvári harcok, hajdúk, kuruc-labanc, trónfosztás. *Személyek*: Bocskai István, Bethlen Gábor, Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc. *Helynevek*: Mohács, Eger. *Évszámok*: 1526., 1541., 1703., 1711.
A polgári átalakulás kora	A mezőgazdasági és az ipari forradalom eredményei és következményei. A modern társadalmak születése. Városi és vidéki élet. A XIX. század uralkodó eszméi.
Az imperializmus kora	Nagyhatalmi politika, nagyhatalmi szövetségek. *Fogalmak*: kapitalizmus, gőzgép, szabadverseny, munkásmozgalom, nacionalizmus, liberalizmus, konzervatizmus, szocializmus, nemzeti államok, központi hatalmak, antant, gyarmatbirodalom, monopólium. *Személyek*: Watt. *Helynevek*: Anglia, Franciaország, USA.
A modern Magyarország megszületése a XIX. század folyamán. **A polgárosodás kezdetei Magyarországon**	A reformkor. Széchenyi István és Kossuth Lajos élete, munkássága. A reformkori magyar társadalom. A nemzeti kultúra születése. *Fogalmak*: reformok, örökváltság, közteherviselés, államnyelv, polgárosodás. *Személyek*: Széchenyi István, Kossuth Lajos, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Liszt Ferenc.
Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc	Az 1848-as márciusi forradalom és a szabadságharc főbb eseményei. *Fogalmak:* sajtószabadság, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, választójog, állami függetlenség. *Személyek:* Petőfi Sándor, Batthyány Lajos, Bem József, Görgey Artúr. *Helynevek:* Pákozd, Debrecen, Isaszeg, Arad. *Évszámok:* 1848. március 15., 1849. október 6.

Témakörök	Tartalmak
A polgárosodás kibontakozása Magyarországon	Kiegyezés. Gazdasági felzárkózás. Népességi és nemzetiségi viszonyok. *Fogalmak:* kiegyezés, polgárosodás, nemzetiségi viszonyok, tőkés fejlődés, Osztrák–Magyar Monarchia, közös ügyek, dualizmus, nemzetiségi viszonyok. *Személyek:* Deák Ferenc, I. Ferenc József. *Évszámok:* 1849. október 6., 1867. *Helynevek:* Pest, Buda, Óbuda.
Társadalmi, művelődési és kulturális viszonyok a századfordulón Európában és hazánkban. A „boldog békeidők”	A gazdasági-társadalmi és kulturális modernizáció felgyorsulása. A „modern idők” az életforma változásai. A hazai kulturális és tudományos élet jelentős képviselői. Életviszonyok a századfordulón hazánkban. *Fogalmak:* asszimiláció, kivándorlás, szociáldemokrácia. *Személyek:* Ady Endre, Csonka János, Eötvös Lóránd, Jedlik Ányos.
Állampolgári ismeretek	Az alapvető emberi jogok. Az alkotmány fogalma tartalmi elemei, országos és helyi döntési szintek. *Fogalmak:* alkotmány, államforma, demokrácia, diktatúra, választójog, közvetett, közvetlen választás, jobboldal, baloldal, parlament, önkormányzat.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és -feldolgozási képesség
Képi információk gyűjtése, értelmezése.
Különböző forrásokból gyűjtött információk feldolgozása tanári irányítással.
Az események hátterében meghúzódó szándékok felismerése korabeli újságcikkek, emlékiratok, levelek, beszédek és naplók segítségével.
A fejlődés és a változás megkülönböztetése konkrét jelenségek tanulmányozásával.
Feladatok megoldása több könyvtári forrás, és az internet felhasználásával.

Kifejezőképesség
Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban. A különböző információforrások elemzéséből levont következtetések szóbeli kifejtése. Beszámoló, kiselőadás tartása.
A konkrét korokhoz kötődő történelmi, állampolgári fogalmak megkülönböztetése.
Egyéni vázlatkészítés (szövegtömörítés).
Kérdések önálló megfogalmazása a témával kapcsolatban.
A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint.
Táblázatok, ábrák használata.
Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi jelenségekről és személyekről. Érvek gyűjtése a vélemény alátámasztására, ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására..
Beszélgetés és vita egy-egy témáról. A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése.
Saját vélemény érthető megfogalmazása. Mások véleményének meghallgatása, érvelésük összefoglalása és figyelembevétele.

Tájékozódás az időben
Egyetemes történelmi és magyar történelmi események szinkronitásának felismerése.

Tájékozódás a térben
Különböző korszakok térképeinek összehasonlítása.
Egy-egy régió bemutatása térképeken.

Témakörök	Tartalmak
Az első világháború. Demokráciák és diktatúrák a két világháború között	Az első világháború okai, indítékai, következményei A Párizs környéki békerendszer. Az orosz forradalom és a bolsevik hatalomátvétel. A nagy gazdasági világválság. Hitler, a náci politika legfontosabb jellemzői. A sztálini diktatúra jellemzői. Az Amerikai Egyesült Államok. *Fogalmak:* forradalom és polgárháború, hatalomátvétel, kommunizmus, fasiszta, nemzeti szocializmus, fajelmélet, egypártrendszer, GULÁG. *Személyek:* Lenin, Sztálin, Hitler, Roosevelt. *Helynevek:* Versailles, Szovjetunió. *Évszámok:* 1917., 1919–1920., 1929–1933.
A második világháború okai és következményei	A második világháború okai, indítékai. A világháborús szövetségi rendszerek. Békekötések és következményeik. A megosztott világ. A kommunista diktatúrák bukása. *Fogalmak:* totális háború, koncentrációs tábor, holocaust, háborús bűnös, atombomba, hidegháború. *Személyek:* Churchill. *Helynevek:* Sztálingrád, Normandia, Hirosima. *Évszámok:*1939–1945., 1990.
A jelenkor és a globális problémák	A környezet védelme. Az Észak–Dél-probléma. Terrorizmus. Városiasodás. *Fogalmak:* globalizáció, világgazdaság, régió, környezeti katasztrófa, urbanizáció, terrorizmus.

Témakörök	Tartalmak
Az első világháborús vereség következményei hazánkban	Forradalom és ellenforradalom. A trianoni békeszerződés és következményei. *Fogalmak:* trianoni békeszerződés, ellenforradalom, kormányzó, konszolidáció. *Személyek:* Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, Bethlen István. *Helynevek:* Trianon, Magyarország új határai. *Évszámok:* 1918., 1919., 1920
Hazánk és a második világháború	A revízió körülményei, eredményei és következményei. Magyarország a II. világháborúban. Magyarország német megszállása. *Fogalmak:* területi revízió, zsidótörvények, nyilas uralom, deportálás. *Személyek:* Teleki Pál. *Helynevek:* Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély, Délvidék. *Évszámok:* 1941., 1944. március 19., 1944. október 15.
A második világháború következményei hazánkban	Háborús veszteségek, a megszállás következményei. Az újjáépítés. A párizsi békeszerződés. *Fogalmak:* koalíció, beszolgáltatás. *Évszámok:* 1945–47.
Az 1956-os forradalom és szabadságharc okai és következményei	A pártállam. A forradalomhoz vezető út. Az 1956-os forradalom és szabadságharc. A forradalom és szabadságharc leverése. A megtorlás. *Fogalmak:* pártállam, függetlenség, munkástanács. *Személyek:* Rákosi Mátyás, Nagy Imre. *Évszámok:* 1956. október 23.–november 4.
A Kádár-korszak	A Kádár-korszak jellemzői. Az életszínvonal és az eladósodás. Társadalmi válságtünetek. A rendszerváltozás előzményei és menete. *Fogalmak:* rendszerváltozás. *Személyek:* Kádár János, Antall József, Göncz Árpád. *Évszámok:* 1989–1990.
Társadalmi ismeretek. A család, a helyi társadalom	A család jellemzői, mai problémái. Társadalmi csoportok a lakóhelyen. Az iskolai diákönkormányzat. *Fogalmak:* felelősségvállalás, érzelmi biztonság, népességcsökkenés, társadalmi csoportok, beilleszkedési zavarok.

Témakörök	Tartalmak
Társadalmi és politikai tagoltság Magyarországon	Nemzeti, nemzetiségi csoportok. A romák Magyarországon. Egyházak és vallási közösségek. Pártok, képviseleti szervek, szakszervezetek, kamarák. *Fogalmak:* pártok, szakszervezetek, bűnözés, alkoholizmus, kábítószer-függőség, idegengyűlölet.
A helyi társadalom és demokrácia	Az önkormányzat feladatai. Az önkormányzatok szervezete. A képviselőtestület, a polgármester. A polgármesteri hivatal, a helyi közigazgatás működése. Ügyintézés a helyi hatóságoknál. Kisebbségi önkormányzatok.
Állampolgári ismeretek, a választási rendszer	Az állampolgárság kritériumai, a választójog Magyarországon. A választójog gyakorlásának technikája. *Fogalmak:* állampolgárság, választójog, parlamenti és önkormányzati választás.
Az állampolgári jogok és kötelességek	A legfontosabb állampolgári jogok és kötelességek feldolgozása. Az élethez, az emberi méltósághoz, a személyes szabadsághoz való jogok. A gyermekek jogai. *Fogalmak:* gazdasági, szociális és kulturális jogok.
A demokratikus kormányzati rendszerek	Az országgyűlés. A törvényhozás és a törvények végrehajtása. Az ellenzék és kormánypárt. A köztársasági elnök. A miniszterelnök és a minisztériumok. *Fogalmak:* törvény, parlament, kormány.
Az igazságszolgáltatás	A bíróságok. A polgári, peres és büntető eljárás. Az ügyészségek. *Fogalmak:* polgári per, büntető per, bíróság, ügyészség, védelem.
A belső rend védelme A honvédelem	A rendőrség. A bűnüldözés, a közrend és a közbiztonság védelme. Közlekedésrendészet. A rendészeti szervek, a polgárőrség. *Fogalmak:* rendőrség, közrend, közbiztonság.
Művelődés, egészségügy és szociálpolitika hazánkban	A műveltség társadalmi szerepe. A közoktatás, a szakoktatás, a felsőoktatás. Az iskolán kívüli művelődés. A társadalombiztosítás. Az egészségügyi ellátás. A szociálpolitika. *Fogalmak:* társadalmi egyenlőtlenség, jog a tanuláshoz és a művelődéshez, egészségbiztosítás, nyugdíjbiztosítás, szociális ellátás.
A munka világa	A munkaviszony fogalma. A munkáltató és munkavállaló kapcsolata. A munkaszerződés. A kollektív szerződés. A vállalkozás formái.

Témakörök	Tartalmak
	Fogalmak: munkaviszony, munkaszerződés, munkáltató, munkavállaló, érdekvédelem.
Hazánk és Európa	Az Európai Unió szervezete. A NATO. Magyarország és az Európai Unió. A határon túl élő magyarság.
	Fogalmak: Európai Unió, NATO, útlevél, vízum, nagykövetség.

A továbbhaladás feltételei

Tudjon önálló következtetéseket levonni tárgyi, szóbeli és írásos források alapján. Képes legyen különböző forrásokból gyűjtött információk összevetésére és feldolgozására tanári irányítással. Tudjon feladatokat megoldani több könyvtári forrás felhasználásával. Legyen képes a tanári magyarázat vagy egyéb előadás reprodukálására. Tudjon egy-egy témáról önálló kiselőadást tartani. Képes legyen önállóan vázlatot készíteni egy-egy megadott témából. Ismerje a megtanult történelmi korszakok legfontosabb időbeli és térbeli jellemzőit.

Szempontok a tanulói teljesítmény értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, alkalmazása szabályok ismerete és reprodukálása, események, jelenségek időben és térben való elhelyezése.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-szöveg, egyszerűbb ábra-szöveg, diagram, grafikon-szöveg).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek és a lényegkiemelő képesség fejlesztése.
- Önálló véleményalkotás, értékelés történetekről, jelenségekről, személyekről, konfliktusokról, a felelősségvállalás attitüdjének kialakítása.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Témazáró dolgozatok írása, értékelése.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Szituációs játékok (történetek, események eljátszása), vitaszituációkban való részvétel, kézműves tevékenységek stb. írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

IDEGEN NYELV

9–10. évfolyam

A szakiskolai nyelvtanulás a többi középiskolás nyelvtanulásához hasonlóan a korábbi tanévek anyagára, követelményeire és tapasztalatára épül. Cél, hogy a 10. évfolyam végére a diákok eljussanak az A2–B1 szintre (Alapvizsgára felkészítő program), melynek követelményei és céljai az érettségit adó középiskolák 9–10. évfolyamaira az első idegen nyelvre megfogalmazottakkal nagyjából azonosak.

A szakiskola 9–10. évfolyama számára készült idegen nyelv kerettanterv, a tanulók sajtosságaihoz, nyelvi szintjének fejlettségéhez alkalmazkodva az A1–A2 nyelvi szint elérését tekinti reális kimeneti célkitűzésnek. Az általános iskolából jobb nyelvi felkészültséggel érkező, jobb nyelvi készségekkel rendelkező tanulók számára a tanterv lehetővé tesz a B1 nyelvi szint teljesítését is.

Fejlesztési követelmények

Fejlődjön a tanulóban a pozitív hozzáállás a nyelvtanulás iránt. Alakuljon ki együttműködési készsége, tudjon részt venni pár- és csoportmunkában. Alakuljanak ki a tanulóban az alapvető nyelvtanulási stratégiák. Legyen képes idegen nyelvű információt megérteni és adni, interakcióban sikerrel részt venni. Legyen képes a tanárral és társaival a célnyelven együttműködni a nyelvórai feladatok megoldásában. Alakuljon ki az igény a tanulóban, hogy az osztálytermen kívüli idegen nyelvi hatásokat (Internet, tévéműsorok, újságok stb.) is megpróbálja hasznosítani önálló haladása érdekében.

Témalista (ajánlás)
Én és a családom: bemutatkozás, a család bemutatása.
Az otthon: a szűkebb környezet: a lakás bemutatása.
Barátok és barátnők jellemzése.
Időjárás.
Étkezés: kedvenc ételek, italok.
Öltözködés: ruhadarabok télen és nyáron, divat.
Iskola: az osztályterem tárgyai, a tanórák, tanárok.
Szabadidő, szórakozás: sportok; zene.
A munka világa, tervek a jövőről.

9–10. évfolyam

Tartalom
A kommunikációs szándékokra és a fogalomkörökre vonatkozó három nyelvre (angol, német, francia) kidolgozott kimeneti követelményeket a kerettanterv tartalmazza.

Kommunikációs szándékok
Társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok:
- megszólítás;
- köszönés, elköszönés;
- bemutatkozás;
- érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás;
- engedélykérés és arra reagálás;
- köszönet és arra reagálás;
- bocsánatkérés és arra reagálás;
- gratuláció, jókívánság és arra reagálás.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
- sajnálkozás;
- öröm;
- csodálkozás;
- bánat;
- bosszúság.

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok:
- véleménykérés és arra reagálás;
- egyetértés, egyet nem értés;
- tetszés, nem tetszés;
- kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok:
- dolgok, személyek, események megnevezése, leírása;
- információkérés, információadás;
- igenlő vagy nemleges válasz;
- tudás, nem tudás;

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok:
- kérés;
- tiltás, felszólítás;
- segítségkérés és arra reagálás;
- javaslat és arra reagálás;
- kínálás és arra reagálás;
- meghívás és arra reagálás.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok:
- visszakérdezés, ismétléskérés;
- nem értés;
- felkérés lassabb, hangosabb beszédre;

Fogalomkörök
- cselekvés, történés, létezés kifejezése,
- birtoklás kifejezése,
- térbeli és időbeli viszonyok,
- mennyiségi és minőségi viszonyok,
- modalitás,
- esetviszonyok,
- logikai viszonyok,
- szövegösszetartó eszközök.

A továbbhaladás feltételei

Hallott szöveg értése

A tanuló legyen képes
- kéréseket és utasításokat követni, azokra cselekvéssel válaszolni;
- egyszerű kérdéseket és közléseket megérteni;
- egyszerű szöveg lényegét megérteni;
- egyszerű szövegben számára fontos információt megérteni.

Beszédkészség

A tanuló legyen képes
- köszönési, üdvözlési formákat alkalmazni;
- egyszerű kérdésekre egy-két szavas választ adni;
- személyével kapcsolatosan és a tanult témakörökben közvetlen információkat megfogalmazni;
- megértési problémák esetén segítséget kérni;
- környezetével kapcsolatos egyszerű kérdéseket feltenni.

Olvasott szöveg értése
A tanuló legyen képes
- ismerős nyelvi elemekből álló 80-100 szavas szöveg lényegét megérteni;
- ismerős nyelvi elemekből álló 80-100 szavas szövegben fontos információt megtalálni;
- megérteni és követni egyszerű feliratokat, utasításokat.

Íráskészség
A tanuló legyen képes
- ismert szavakat helyesen leírni;
- ismerős szavak írott alakját felismerni és elolvasni;
- egyszerű nyomtatványt kitölteni.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Ne az értékelésre kerüljön a hangsúly a szakiskolai nyelvtanulás során. A tanulói teljesítmények értékelésének, a szakiskolában az az elsődleges célja, hogy pozitív visszajelzést adjon, sikerélményhez juttassa tanulót, és ezen keresztül fenntartsa, adott esetben kialakítsa a nyelvtanulási motivációt.
A kerettantervi célok között a szakiskolában is első helyen a beszédértés és beszédkészség fejlesztése áll, a diákokat elsősorban ezekből az alapkészségből kell ösztönző formában értékelni.
Alapelv továbbra is, hogy értékeléskor a gyakorlás során alkalmazott tevékenységi formákat kell alkalmazni, és a gyerekek értékelése *folyamatosan* történjék. Amikor olvasási készségük fejlettségének szintjét értékeljük, vegyük figyelembe, hogy a szakiskolában tanulóknál az anyanyelven is előfordulhatnak olvasási nehézségek. Ezért az órai gyakorló feladatokhoz hasonló feladattípusokat használjunk: pl. összefüggő, ismert témakörhöz kapcsolódó szöveg önálló elolvasása után rövid, a lényeg megértését ellenőrző kérdésekre kell írásban vagy szóban válaszolni. Beszédkészségük értékelésekor ismert témakörben, képek segítségével kell néhány mondatos párbeszédet folytatniuk nyelvtanárukkal vagy egy választott társukkal.
Folyamatosan kapjanak ösztönző visszajelzést az előrehaladásról, és fokozatosan tudatosuljon bennük, miben és hogyan fejlődhetnek tovább. Az értékelésnek *pozitívnak* kell lennie: azt kell értékelni, amire képesek a diákok, nem a hiányosságokat. Csak tapintatosan törekedhetünk a hibátlan megoldásokra.
A gyakorlás során használt munkaformákhoz hasonlóan a számonkérés történhet csoportban, párban vagy egyénileg. A gyengébben teljesítő diákoknak több alkalmat kell biztosítani arra, hogy fejlődésükről számot adjanak.
Feltétlenül kerülni kell a hagyományos „felelés” jellegű számonkérést, mivel ez egyértelműen hozzájárul a gátlások erősödéséhez.
A teljesítmények értékelésekor továbbra is *fontos alapelv:* a nyelvi készségeket, a használható nyelvtudást fejlesszük és értékeljük, szemben a nyelvről való ismeretekkel.
A teljesítmények értékelésének és a folyamatos önfejlesztésnek elengedhetetlen feltétele, hogy a *diákokat a saját tanulási szintjüket figyelembe véve tanítsuk nyelvet tanulni*. Fokozatosan tudatosuljon bennük, melyik nyelvtanulási stratégiának, illetve nyelvórai tevékenységnek mi a célja, mi a várható kimenete, és az esetleges problémák hogyan orvosolhatóak.
Mivel a nyelvtanulás során gyakori az egyéni különbségekből fakadó változatos teljesítmény, a diákoknak egyénre szabott stratégiákat kell alkalmazniuk, és ez külön törődést kíván a nyelvtanár részéről.

Tájékoztatásul megadjuk az Európa Tanács nyelvi szintleírásait:

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegen nyelv oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon ki tudja fejezni magát, teljesen összefüggően és pontosan, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni, még a bonyolultabb helyzetekben is.
C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát, anélkül hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanuláshoz és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett,

Nyelvi szintleírások magyarázata az Európa Tanács idegen nyelv oktatásra vonatkozó ajánlásai alapján*	
	részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, szövegösszekötő elemeket.
B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Olyan szintű normális interakcióra képes anyanyelvű beszélővel, folyamatosan és spontán módon, hogy az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejteni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez, a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), amelyek olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél és segítőkész.
*	Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference (1996). Strasbourg, Council of Europe, 131. p.

Amennyiben az iskola angol, német, francia nyelvet tanít, a helyi tanterveket az alábbi kerettantervek alapján készíti el. Más nyelvek oktatása esetén ezek a kerettantervek modellként szolgálnak.

ANGOL

9–10. évfolyam

***a)* Kommunikációs szándékok**

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Excuse me.
Köszönés, elköszönés	Good morning. Hello. Goodbye. Bye. How do you do. How do you do.
Bemutatkozás	My name is … This is …
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	How are you? Very well, thank you. Fine, thanks. And you?
Engedélykérés és arra reagálás	May/Can I have a drink? Yes, please.
Köszönet és arra reagálás	Thanks. Thank you very much. Not at all. You are welcome.
Bocsánatkérés és arra reagálás	I am sorry. That's all right. No problem.
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Happy Birthday! Happy New Year! Congratulations! Thank you.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	What a pity.
Öröm	Great! I am very happy.
Csodálkozás	Really?
Bánat	I feel so sad.
Bosszúság	Oh, no!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	Do you like …? What about …? Yes, I do. No, I don't. It's nice.
Egyetértés, egyet nem értés	That's right. I (don't) agree.
Tetszés, nem tetszés	I (don't) like it.
Kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	I'd like to … I can … I must … I have to go.

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek, események megnevezése és leírása	It's … My friend is …
Információkérés, információadás	Where can I find a …? It is to the left.
Igenlő vagy nemleges válasz	Yes, I can. No, I don't.
Tudás, nem tudás	I (don't) know. Who knows?

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Please, give me a coke. Can I have an ice cream, please?
Tiltás, felszólítás	Sit down! Don't go!
Javaslat és arra reagálás	Let's go for a walk. OK. Good idea.
Meghívás és arra reagálás	Come and see us tomorrow. Fine.
Kínálás és arra reagálás	Have a coke! Would you like a hamburger? Yes, please. No, thank you.
Segítségkérés és arra reagálás	Help! Can you help me? Of course. I'm sorry, I can't.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Pardon?
Nem értés	I don't understand.
Felkérés lassabb beszédre	Please, repeat it slowly.

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
	Jelenidejűség	Present Simple	When do you get up? I don't drink milk.
		Present Continuous	Why is she crying? I'm not listening. I'm leaving.
	Múltidejűség	Past Simple	And then she kissed me. Why didn't you come yesterday?
	Jövőidejűség	Going to	What are you going to do on Saturday?
Birtoklás kifejezése		Past forms of have	I didn't have many friends at elementary school.
		Possessive adj.	My, your, his/her/its, our, their dog
		Genitive 's Of Whose?	Kate's brother
Térbeli viszonyok	Irányok, helymeghatározás	Prepositions Prepositional Phrases Adverbs	Here, there, on the left, on the right, in, on, under, between, in front of, behind, …
Időbeli viszonyok	Gyakoriság	How often?	Always, often, sometimes, never, once/twice a week, every day …
	Időpont	When? What time? **What's the time?**	I always make my bed. She goes swimming twice a week. Now, in the morning Yesterday, last week, two years ago, Tomorrow, next week In 1997, in July, at 5 o'clock, on Monday It's quarter to eight.

Fogalomkörök	**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Időtartam	How long?+Past Simple	How long were you in hospital? For two weeks.
Mennyiségi viszonyok	Irregular and regular plurals	Children, people, men, women …
	Cardinal numbers	One, two…
	Ordinal numbers	first, second…
	Countable nouns	How many CDs have you got? I've got a lot of/few CDs.
	Uncountable nouns	How much money have you got? I've got a lot of/little money. A cup of tea, a piece of cake
Minőségi viszonyok		All, every
	Comparative sentences (short adjectives)	Tom's younger than Sue. Mary is the prettiest girl.
	Irregular adjectives	Good, bad …(better, worse)
		What's it like? What colour is it?
Modalitás		
	Can (ability)	I can swim.
	Can/may (permission)	*Can/may I open the window?*
	Must/needn't (obligation)	I must read it. You needn't do it now.
	Have to (Past)	Did you have to be there?
	Mustn't	Children mustn't smoke.
Logikai viszonyok	Linking words	And/or/but/because
	Conditional I	We'll stay at home if it rains.
	Infinitive to express purpose	I've been to London to visit the Queen.
Szövegösszetartó eszközök	Névelők	A, an, the
	Some+plural noun	There are some pencils in the bag.
	any+plural noun	Have you got any sisters? I haven't got any matchboxes.
	Some +singular noun	There's some water in the vase.
	Any + singular noun	There isn't any juice in my glass.
	Nominative and accusative of personal pronouins	I, he, they… Me, him, them…
	Demonstrative pronouns	This, that, these, those
	Indefinite pronouns	Somebody, anybody,nobody, everybody …
	Reflexive pronouns	myself…

FRANCIA

9–10. évfolyam

***a)* Kommunikációs szándékok**

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	pardon, monsieur / madame, s'il vous / te plaît
Köszönés, elköszönés	salut, bonjour monsieur, au revoir madame, a bientôt
Bemutatás, bemutatkozás	c'est Luc je te présente / je vous présente, moi, je m'appelle, je suis le frere de
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	ça va (bien)? vous allez bien? ça va (bien), merci, pas trop mal
Engedélykérés és arra reagálás	je peux? bien sűr (mais), si tu veux / vous voulez
Köszönet és arra reagálás	merci beaucoup, il n'y a pas de quoi, avec plaisir
Bocsánatkérés és arra reagálás	pardon, excuse-moi / excusez-moi, monsieur / madame ça ne fait rien, ce n'est pas grave
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	joyeux anniversaire, joyeuses fetes de, bonne chance, merci beaucoup (de tes / vos voeux), tu es / vous etes gentil
Személyes levélben megszólítás és elbúcsúzás	cher Jean-Marc, chere Michele, bisous, grosses bises, a bientôt

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	je regrette
Öröm	je suis ravi
Elégedettség, elégedetlenség	je suis content / triste, heureux / malheureux, c'est agréable / désagréable, aller bien / mal
Csodálkozás	tiens, dis donc
Remény	j'espere
Bánat	je suis (tres) triste
Bosszúság	mais enfin, ça alors

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	tu aimes, tu veux, tu trouves ça? qu'est-ce que tu en penses? ça s'est bien passé? super, pas mal, pas trop intéressant, je pense que, c'était bien
Valaki igazának az elismerése	tu as raison
Egyetértés, egyet nem értés	oui, d'accord, excellente idée, bien sűr, (mais) comme tu veux, non,(ce n'est) pas ça, pas question
Tetszés nem tetszés	j'aime beaucoup / un peu / pas du tout, c'est bien, je préfere, j'adore / je déteste
Akarat, kívánság	je veux, je souhaite
Képesség, lehetőség	on peut, il est possible
Szükségesség	il faut, tu dois / vous devez
Ígéret	c'est promis, je te / vous promets
Dicséret, kritika	bravo, félicitation, ce n'est pas tout a fait ça

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek megnevezése	voila,qui est-ce? qu'est-ce que c'est? comment est-il? ce (ne) sont (pas) mes amis / c'est mon chat, il (ne) sont (pas) sympas / il est noir, beau, mais cher,
Események leírása	cet apres-midi, il y a une semaine
Információkérés, információadás	ou est-il? il (n')est (pas) la, qu'est-ce que tu fais? je travaille, tu joues avec qui? je (ne) joue avec (pas) lui, quand est-ce qu'on va sortir? ce soir, dis-moi / dites-moi comment? pour aller a? c'est simple, tu vas / vous allez
Igenlő vagy nemleges válasz	oui / non, c'est ça / ce n'est pas ça en effet, pas tout a fait, pas du tout
Tudás, nem tudás	je (ne) sais (pas), je (ne) peux (pas)
Bizonyosság, bizonytalanság	certainement, sűrement, peut-etre

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	je voudrais, s'il te / vous plaît
Tiltás, felszólítás	il est interdit, (ne) fais / faites (pas)
Javaslat és arra reagálás	j'ai une idée, pouvez-vous, voulez-vous, c'est une bonne idée, (mais...) avec plaisir, (mais...)
Meghívás és arra reagálás	tu viens? ça te dit? volontiers, malheureusement je ne peux pas, pourquoi pas
Kínálás és arra reagálás	tu veux? prenez-en encore, je veux bien, non, merci, tu es/vous etes gentil, mais je n'ai plus faim

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	c'est (bien) ça? peux-tu / pouvez-vous répéter
Nem értés	je ne comprends pas, je n'ai pas bien compris
Betűzés kérése, betűzés	comment ça s'écrit, s.v.p.? C comme Cécile
Felkérés érthetőbb beszédre	un peu plus lentement s.v.p., un peu plus haut s.v.p.

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök	**Fogalomkörök nyelvi kifejezése**
Létezés kifejezése	(ne pas) etre, y a-t-il (encore)? il (n')y a (pas / plus)
Cselekvések	ouvrir, fermer, chercher, trouver, écouter, regarder, parler, demander, répondre, dire, écrire, lire, commencer, continuer finir, faire, mettre, prendre, se lever, aller, venir, arriver, sortir, monter, descendre, raconter, c'était en été, je suis allé(e), il fait beau, aller faire, pouvoir / vouloir / devoir faire il faut que tu entendes ça
Birtoklás kifejezése	(ne pas) avoir, le chat de Yasmine, il (n') est (pas) a moi,
Térbeli viszonyok	ou? la, a, dans, sous/sur, derriere/devant, au milieu, a côté, en face, pas loin, tout pres, en France a gauche / a droite, tout droit, d'ou? de l'école
Időbeli viszonyok	quelle heure est-il? il est X heures, quand? aujourd'hui, demain, hier, mardi dernier, en mai, maintenant, avant / apres, tôt / tard,a midi et demi, ce matin, cet apres-midi, samedi soir, tout de suite, bientôt, jamais, le dimanche, le week-end, en été, longtemps, il y a, pendant
Mennyiségi viszonyok	combien? 1000, beaucoup / peu / assez (de), pas de, plus, moins, gramme, kilo, litre, bouteille, paquet, boîte, tranche, morceau,

Fogalomkörök	**Fogalomkörök nyelvi kifejezése**
Minőségi viszonyok	quel âge? avoir X ans, jeune, comment? grand / petit, joli, gros / mince, beau/ /laid, gentil / antipathique, timide, blanc, facile / difficile, ennuyeux / intéressant, interdit, long, court, rond, rectangulaire, chaud / froid, cher / bon marché, (très) bien / mal, mieux, bon / mauvais, meilleur, premier
Esetviszonyok	je le regarde, tu lui demandes, je pense à eux, ne le regarde pas, écris-lui, je ne le lui ai pas dit
Modalitás	ouvre, ferme, écoute, levez-vous, ne le dites pas, je voudrais, tu dois, il faut que tu boives beaucoup d'eau
Kohéziós eszközök	un, une, des; le, la, l', les; du, de la, de l', de; mon, ma, mes; ce, cet, cette, ces; je, tu, il / elle, nous, vous, ils / elles; moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux, elles; en, y, on, quelqu'un, quelque chose, qui, que, où, dont, et, mais, donc, alors

NÉMET

9–10. évfolyam

***a)* Kommunikációs szándékok**

A társadalmi érintkezéshez szükséges kommunikációs szándékok

Megszólítás	Entschuldigung,…
Köszönés, elköszönés	Guten Tag Auf Wiedersehen Hallo. Tschüs.
Bemutatkozás	Ich heiße…
Érdeklődés hogylét iránt és arra reagálás	Wie geht's? Danke, gut. Und ….?
Engedélykérés és arra reagálás	Kann/Darf ich …?
Köszönet és arra reagálás	Danke schön. Bitte schön.
Bocsánatkérés és arra reagálás	Entschuldigung. Kein Problem.
Gratuláció, jókívánságok és arra reagálás	Viel Glück! Alles Gute! Guten Appetit! Danke.

Érzelmek kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Sajnálkozás	Es tut mir leid.
Öröm	Toll! Super!
Csodálkozás	Wirklich?
Bánat	Ich bin sehr traurig.
Bosszúság	Das ist aber schlimm!

Személyes beállítódás és vélemény kifejezésére szolgáló kommunikációs szándékok

Véleménykérés és arra reagálás	Wie ist …? Wie finden Sie …? … ist nett. Interessant. Wirklich schön. Ist dieser Pullover modisch? Ja.
Egyetértés, egyet nem értés	Das stimmt (nicht). Das ist richtig/falsch.
Tetszés, nem tetszés	Diese Musik gefällt mir (nicht).
Kívánság, képesség, szükségesség, lehetőség	Ich möchte, ich kann, ich muss

Információcseréhez kapcsolódó kommunikációs szándékok

Dolgok, személyek, események megnevezése és leírása	Das ist meine Freundin.
Információkérés, információadás	Wo ist die Post? Sie ist in der Schillerstraße. Was machen Sie morgen? Was kostet das Zimmer? 12 Mark. Das macht 34 Mark.
Igenlő vagy nemleges válasz	Ja, ich habe Zeit. Nein, ich spiele nicht Tennis.
Tudás, nem tudás	Das weiß ich (nicht).

A partner cselekvését befolyásoló kommunikációs szándékok

Kérés	Eine Cola, bitte.
Tiltás, felszólítás	Warten Sie bitte! Man darf hier nicht rauchen.
Javaslat és arra reagálás	Gehen wir schwimmen! Gute Idee! Warum nicht?
Meghívás és arra reagálás	Kommst du mit? Ja, gerne. Nein, danke.
Kínálás és arra reagálás	Möchtest du einen Kaffeee? Ja, bitte. Nein, danke.
Segítségkérés és arra reagálás	Können Sie mir helfen Ja, ich kann. Ich kann leider nicht.

Interakcióban jellemző kommunikációs szándékok

Visszakérdezés, ismétléskérés	Wie bitte? Wiederholen Sie bitte!
Nem értés	Ich verstehe nicht.
Felkérés lassabb beszédre	Sprechen Sie etwas langsamer!

b) **Fogalomkörök**

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Cselekvés, történés, létezés kifejezése			
		sein,	Ich bin heute zu Hause.
		es gibt	Hier gibt es keinen Hamburger.
	jelenidejűség	Präsens	Die Sonne scheint.
		Vokalwechsel, trennbare Verben	Der Zug fährt gleich ab.
	múltidejűség,	Präteritum	Er hatte ein Fahrrad.
		haben, sein)	
		Perfekt	Ich habe schon gegessen.
	jövőidejűség	Futur (mit Präsens)	Ich bleibe morgen zu Hause.
	személytelenség	es	Es ist kalt. Es regnet.
Birtoklás kifejezése			
		haben	Ich habe einen Bruder
		Wessen?	
		von, -s	das Buch von Peter, Peters Brief
		Possessiv-pronomen	Das ist meine Familie.

Fogalomkörök		**Fogalomkörök nyelvi kifejezései**	
Térbeli viszonyok			
	irányok, helymeghatározás		hier, dort, links, rechts oben, unten, hinten…
		Präpositionen mit A/D	Die Vase steht auf dem Tisch. Sie legt die Zeitung auf den Tisch.
		Präpositionen mit dem Akkusativ	Gehen Sie über die Straße, dann geradeaus. Die Bücher sind bei Karl.
		Präpositionen mit dem Dativ	Die Post ist unserer Schule gegenüber.
Időbeli viszonyok			
	gyakoriság	Wie oft? selten, manchmal, immer, nie	Ich gehe jeden Morgen in die Schule.
	időtartam	wie lange?	eine Stunde, von … bis, den ganzen Tag
	időpont	wann? in, um, am	im Winter, um 8 Uhr, am Freitag, diese/letzte/ nächste Woche
Mennyiségi viszonyok			
		Kardinalzahlen	eins, zwei
		Ordinalzahlen	erste, zweite
	határozott mennyiség		eine Portion Pommes 3 Mark
	határozatlan mennyiség	alles, viel, wenig, nichts alle, einige, keine	Ich habe nicht viel Zeit. Das ist alles.
Minőségi viszonyok			
		Wie? Vergleiche	Ich bin zufrieden. Das ist prima. Ich esse lieber Wurst. Am besten warten Sie hier.
Modalitás		mögen, können, wollen, müssen, sollen, dürfen (Präsens)	Er kann nicht schwimmen. Ich möchte ein Eis. Er will nach Hause.
	felszólítás		Nehmen Sie bitte Platz!
Esetviszonyok	névszók a mondatban	Nominativ, Akkusativ, Dativ	Bringen Sie mir eine Cola.
Logikai viszonyok	alárendelések	Kausalsatz	Denn
Függő beszéd		mit dem Präsens	Sie sagte, dass sie heute in die Schule geht.
Szövegösszetartó eszközök	kötőszók,		und/oder/aber/denn/sondern
	névmások		das, ich, mich, mir, mein, dieser man

MATEMATIKA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A matematikatanítás célja és ennek kapcsán feladata, hogy megalapozza a tanulók korszerű, alkalmazásra képes matematikai műveltségét, biztosítsa a többi tantárgy tanulásához szükséges matematikai ismereteket és eszközöket, amelyekkel alkalmassá válhatnak a szakképzésre. A szakiskolákban ezt a pozitív motiváció biztosításával, az ismeretek konkrét, a mindennapi gyakorlatban előforduló feladatok alkalmazásával segítjük.
A kerettantervünkben figyelembe vettük a szakiskolába kerülő tanulók sajátos igényeit és lehetőségeit. Feladatunk az ő felzárkóztatásuk, az ismeretek, készségek stabilizálása és alapkészségeik fejlesztése.
Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak a pontos, kitartó, fegyelmezett munkára, törekedjenek önellenőrzésre, legyenek képesek a kapott eredmények reális voltának megítélésére.
A matematikával való foglalkozás fejlessze a tanulók térbeli tájékozódását, esztétikai érzékét, alakítsa ki a problémahelyzetek megfelelő önbizalommal történő megközelítését, ismertesse meg a problémamegoldás örömét, és mutassa meg az emberi kultúrában betöltött szerepét.
Célunk a megértésen alapuló gondolkodás kialakítása és fejlesztése, a valóságos szituációk és a matematikai modellek közötti kétirányú út megismertetése.
A szakiskolai matematikatanítás tegye képessé a tanulókat további tanulmányok folytatására, valamint teremtsen alapokat a választott szakma elsajátításához.
Az egyes témákban szerepeltetett különböző nehézségű problémák természetesen nyújtják a differenciálás lehetőségét.
A fokozott szaktanári figyelem, az iskolai könyvtár és az elektronikus eszközök használatának lehetősége biztosítsák az esélyegyenlőséget.

Fejlesztési követelmények

A matematikai kompetencia fejlesztése

A matematikai szemlélet fejlesztése

A szakiskolában tanulóknál elsősorban a szemléletesen kialakított fogalmak megerősítésére kerül sor.
Az alapműveletek körében a biztos műveletfogalom és a számolási készség fejlesztését a zsebszámológépek alkalmazása is segíti. A tananyag különböző fejezeteiben előforduló számításoknál is fontos a zsebszámológép biztos használata és egyéb modern technikai eszközök megismerése. Ezen eszközök használata a digitális kompetencia fejlesztése mellett a motivációs bázisnak is fontos elemei.
A mindennapi élet, más tantárgyak és a szakma is megköveteli, hogy a matematika elemi fogalmait és műveleteit alkalmazzuk a feladatokban.
A változó mennyiségek közötti kapcsolatok vizsgálatával fejlesztjük a függvényszemléletet. A grafikonok elemzése más tárgyak megértéséhez is nélkülözhetetlen. A jól megválasztott feladatok hozzájárulnak a természettudományos kompetencia fejlesztéséhez, megalapozzák a gazdasági kérdésekben való tájékozódás és véleményalkotás képességét. A geometriában modellek segítségével fejlesztjük a sík- és térgeometriai szemléletet, a szögfüggvények alkalmazása a gyakorlat szempontjából fontos. A tanításban tudatosan használjuk a matematikai logika elemeit. A „ha...akkor...” típusú következtetések helyes használata az élet számos területén hasznos.

Gyakorlottság a matematikai problémák megoldásában, jártasság a logikus gondolkodásban

A mindennapi életben, más tárgyakban, a szakmában felmerülő problémák megoldásához elengedhetetlen a szövegértő és szövegelemző képesség fejlesztése. A többféle megoldás keresése, megtalálása a különböző nézőpontok érvényesítésének képességét fejleszti. A kerület, terület, felszín, térfogat szemléletes fogalmának, számítási módjának alkalmazása más tárgyakban is nélkülözhetetlen.
Egyszerű feladatok segítségével értetjük meg a biztos, a lehetetlen és a lehetséges események, továbbá a valószínűség szemléletes fogalmát, ezek a vállalkozói képesség kifejlődésének fontos elemei.

Az elsajátított megismerési módszerek és gondolkodási műveletek alkalmazása
Fontos, hogy a mindennapi életből is szerepeltessünk állításokat, amelyek igaz vagy hamis voltát döntik el a tanulók. Ezek segítségével juttatjuk el őket sejtések és szabályszerűségek megfogalmazásához a matematikában.
A különböző témakörökben végzett csoportosítás, sorbarendezés, a bizonyos feltételeknek eleget tévő elemek kiválasztása fejleszti a halmazszemléletet. A feladatokhoz készített ábrák és modellek, egyszerű gráfok segítik a feladatok megértését és megoldását. Ezek felhasználásával vezetjük rá tanulóinkat a modellek alkalmazásának fontosságára.

Helyes tanulási szokások fejlesztése
A matematika eredményes tanulásának egyik alapfeltétele a rendszeres, folyamatos munka, ezt kell mindenekelőtt biztosítani. A gyakorlati számításokat zsebszámológéppel (számítógéppel) végzik a tanulók. El kell érnünk, hogy a becslés, kerekítés alkalmazásával reális eredményeket fogadjanak el, a feladatmegoldások helyességét más módokon is ellenőrizzék.
Hozzászoktatjuk a tanulókat, hogy megoldási tervet készítsenek, és a megoldást meg is tudják fogalmazni szóban és írásban egyaránt. A lényeg kiemelésére az anyanyelv és a szaknyelv pontos használatára nagy súlyt fektetünk. Az érvelés, cáfolás, a vitakészség, a helyes kommunikáció állandó fejlesztése fontos feladatunk. A tankönyvek, feladatgyűjtemények, képletgyűjtemények, statisztikai zsebkönyv használatára meg kell tanítanunk diákjainkat.
A matematikai érdekességek, a máig meg nem oldott sejtések, a nagy matematikusok életéről szóló történetek komoly motivációt jelentenek tanításunkban.

9. évfolyam

Gondolkodási módszerek (3 óra + folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Kombinatorikus gondolkodás fejlesztése.	Egyszerű kombinatorikai feladatok	

Számtan, algebra (38 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A számfogalom mélyítése, a szaknyelv használata. A számok és a számegyenes pontjainak kapcsolata. Az abszolútérték mint távolság értelmezése.	A természetes szám, az egész szám és a racionális szám fogalma, ellentett, abszolút érték, reciprok, tört, tizedes tört. Ábrázolás a számegyenesen.	A tízes számrendszer biztos ismerete, a számok írása, olvasása, ábrázolása, összehasonlítása.
Műveletfogalom mélyítése, kiterjesztése, a szaknyelv megértése. *A négy alapművelet a zsebszámológépen*.	Alapműveletek egész számokkal és tizedes törtekkel.	A négy alapművelet és a műveleti sorrend ismerete és alkalmazása véges tizedes törtekkel.
A szöveg értelmezése, megértése, a következtetési képesség fejlesztése. *A gyakorlati életben felmerülő és a matematikát felhasználó tantárgyakban felmerülő feladatok.* Az eredmények realitásának vizsgálata.	Arány, aránypár, arányos osztás. Az egyenes és a fordított arányosság fogalma. Arányossági feladatok. Százalékszámítás. A szakmákban előforduló és a mindennapi életben szereplő feladatok, egyszerű gazdaságossági számítások.	A szakmában, a mindennapi életben előforduló, konkrét arányossági és százalékszámítási feladatok megoldása.
Az alapvető műveletek a zsebszámológépen.	Hatványozás pozitív egész kitevőre. Azonosságok. Négyzetgyökvonás zsebszámológép vagy táblázat segítségével.	Azonosságok alkalmazása a 10 pozitív egész kitevős hatványaira.

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A mérlegelv tudatos alkalmazása. Értő, elemző olvasás, az összefüggések felismerése, modellezése. Az olvasott szöveg felidézése, *a tartalom célszerű lejegyzése*.	Elsőfokú egyenletek, egyenlőtlenségek, képletek rendezése. Egyszerű szöveges feladatok egyenlettel vagy következtetéssel.	Néhány lépésben megoldható egyszerű elsőfokú egyenletek, a megoldás ellenőrzése. Elsősorban a szakmához kapcsolódó szöveges feladatok megoldása.

Függvények, sorozatok (16 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Tájékozottság a koordináta-rendszerben.	A derékszögű koordináta-rendszer ismerete, pontok ábrázolása, grafikonok készítése, jellemzése.	A pont ábrázolása és a koordináták leolvasása készségszinten.
Táblázat és grafikon készítése konkrét függvényekhez.	A függvény szemléletes fogalma, megadási módjai. Képlettel megadott függvény ábrázolása, jellemzése a grafikon alapján.	
Változó mennyiségek közötti kapcsolatok, *szabályok felismerése, megfogalmazása képlettel*.	Az egyenes és a fordított arányosság grafikonja.	$x \mapsto ax$; $x \mapsto \frac{a}{x}$ ábrázolása konkrét pozitív „a” esetén.

Geometria (20 óra)

FEJLESZTÉSI FEADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A gyakorlati élethez, a természettudományi és szakmai tárgyakhoz kapcsolódó mérések végzése, mértékegységek átváltása. A mérés a térbeli és időbeli tájékozódás eszköze.	A hosszúság, terület, térfogat, tömeg, idő mértékegységei, átváltásuk. Szögmérés (ívmérték is), szögfajták.	A szabványos mértékegységek ismerete, átváltásuk.
A rendszerező képesség és a kommunikációs képesség fejlesztése. Geometriai alakzatok felismerése, tulajdonságaik vizsgálata. Osztályozás különböző tulajdonságok alapján.	A háromszögek, négyszögek belső szögeinek összege. A háromszög külső szögének fogalma, a külső szögek összege.	A szögösszegek alkalmazása egyszerű feladatokban.
Képesség a tanult kerület-, terület-, felszín- és térfogat számítási képletek alkalmazására.	Speciális háromszögek, a háromszögek osztályozása szögek szerint, kerületük, területük.	A háromszögek kerülete, területe.
	Pitagorasz tételének alkalmazása a hiányzó adat kiszámítására.	Pitagorasz tételének ismerete.
Az eredmények reális voltának és pontosságának vizsgálata.	A speciális négyszögek tulajdonságai, kerületük, területük. A kör kerülete és területe.	Speciális négyszögek tulajdonságai, kerületük, területük.
Geometriai alkotások létrehozása, részletek ismeretében az egész rekonstruálása.	A kocka, a téglatest, egyenes hasáb és a henger hálója, felszíne és térfogata.	A kocka, a téglatest, az egyenes hasáb és az egyenes körhenger felszíne és térfogata egyszerű gyakorlati feladatokban.

Valószínűség, statisztika (8 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Adatok elemzése, értelmezése.	Adatok gyűjtése, rendszerezése. Táblázatok és grafikonok olvasása, értelmezése és készítése.	Grafikonok olvasása, készítése.
Tapasztalatszerzés események megfigyelésében, a relatív gyakoriság meghatározásában.	Az átlag kiszámítása néhány elem esetén. Valószínűségi kísérletek, gyakoriság, relatív gyakoriság.	Az átlag kiszámítása néhány elem esetén.

10. évfolyam

Gondolkodási módszerek (6 óra + folyamatosan beépül a tananyagba)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Konkrét halmazok és halmazműveletek segítségével a halmazszemlélet fejlesztése.	A megismert számhalmazok. Véges és végtelen halmazok. Ponthalmazok. Halmazműveletek: unió, metszet, részhalmaz.	Szemléltetés halmazábrán, számegyenesen, koordinátarendszerben.
Gyakorlottság az összes eset rendszerezett felsorolásában, áttekintésében.	Kombinatorikai feladatok: az összes eset áttekintése, sorbarendezése és kiválasztása néhány elem esetén.	Néhány elem összes lehetséges sorrendjének előállítása.

Számtan, algebra (30 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A hatványozás fogalmának célszerű kiterjesztése, permanencia elv.	A nulla és a negatív egész kitevős hatvány fogalma. A számok normálalakja.	A számok normálalakjának biztos ismerete.
A zárójelek szerepe, felbontása, a szaknyelv értő használata.	Algebrai egész kifejezések azonos átalakításai. Nevezetes azonosságok, két tag négyzete, két tag négyzetének különbsége, szorzattá alakítások.	
Függvényszemlélet az algebrában, a számolási készség fejlesztése.	Egyszerűbb esetekben a helyettesítési érték kiszámítása.	Helyettesítési értékek kiszámítása.
Az egyenletek ellenőrzésével az önellenőrző képesség fejlesztése.	Elsőfokú egyenletek, elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszerek.	Elsőfokú egyenletek biztos megoldása.
Értő, elemző szövegolvasás és gyakorlottság a szöveges feladatok megoldásában.	A mindennapi gyakorlatban előforduló szöveges feladatok megoldása.	
A gyakorlati életben fellépő kamatszámítási feladatok. A gazdasági szemlélet fejlesztése.	Kamatos kamat számítása. Nyereség, veszteség, amortizáció kiszámítása egyszerű esetekben.	

Függvények, sorozatok (11 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A grafikus információ értelmezése. *A függvények jellemzőinek felismerése a grafikonon*.	Lineáris függvény, a pozitív egészeken értelmezett lineáris Függvény. Az $y = ax + b$ egyenletű egyenes ábrázolása, konkrét a és b esetén. Az $x \rightarrow x^2$ függvény ábrázolása és jellemzése a grafikon alapján. Az abszolútérték függvény.	Lineáris függvények ábrázolása konkrét esetekben.
A feladatok különböző megoldási lehetőségeinek felismerése.	Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása grafikusan.	
Összefüggések felismerésével a függvényszemlélet fejlesztése.	A szögfüggvények fogalma (hegyes szög esetén).	A hegyesszögek szögfüggvényeinek felismerése.

Geometria (31 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
Tájékozottság a megismert síkidomok tulajdonságaiban.	A háromszögekkel, négyszögekkel, sokszögekkel, körrel kapcsolatos fogalmak rendszerezése, és kiegészítése, egyszerű szerkesztések.	Gyakorlottság a körző és vonalzó használatában.
Középpontosan hasonló síkidomok, a tulajdonságok alkalmazása. Hasonlósági kapcsolatok a mindennapi környezetben.	A hasonlósági transzformáció, a háromszögek hasonlóságainak alapesetei. A hasonlóság alkalmazása gyakorlati számítási és szerkesztési feladatokban.	A hasonlóság gyakorlati alkalmazásai.
A kommunikációs készség fejlesztése.	Körív hossza, körcikk területe.	
Tájékozódás a térbeli viszonyokban. *Gyakorlati jellegű feladatok, felszín- és térfogatszámításra.* Az eredmények helyes kerekítése.	A gúla, a forgáskúp és a gömb felszíne és térfogata.	A felszín és térfogat kiszámítási módjának biztos ismerete.
	A szögfüggvények alkalmazása kerület-, terület-, felszín- és térfogatszámítási feladatokban.	

Valószínűség, statisztika (8 óra)

FEJLESZTÉSI FELADATOK, TEVÉKENYSÉGEK	TARTALOM	A TOVÁBBHALADÁS FELTÉTELEI
A valószínűség becslése és kiszámítása konkrét, egyszerű esetekben (számítógéppel is).	A valószínűség szemléletes fogalma. Statisztikai adatok és ábrázolásuk (kördiagram, oszlopdiagram). Környezetvédelmi, népesedési adatok, árufogyasztási adatok szerepeltetése.	
	Adathalmazok elemzése (átlag, módusz, medián).	Az átlag kiszámítása kisméretű adathalmazok esetén.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie.
A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet:

- Diagnosztikus mérések (a mérések olyan információt szolgáltatnak, amelyek elemzése segítséget nyújthat a tanárnak a hiányosságok feltárásához, a hibák korrigálásához, a problémák jó megoldásának megtalálásához).
- T*émazáró dolgozatok,* felmérések (Az összeállításánál egyik fontos szempont legyen, hogy a kitűzött feladatok megoldása beleférjen a tervezett időkeretbe. A felmérést különböző nehézségű feladatokból célszerű összeállítani. Legyen köztük az adott téma alapvető ismereteire közvetlenül épülő, valamint gyakorolt típusfeladat és olyan feladat is, amelyik megoldása megfelelő nehézségű akadály elé állítja a matematikából tehetségesebb, jól felkészült tanulókat is.)
- Az *írásbeli* beszámolók más formái lehetnek a 10-20 perces röpdolgozatok, valamint az otthoni munkára építő házi dolgozat (kutatómunka összegezése, projekt feladat beszámolója).
- A *szóbeli* felelet lehet egy-egy probléma megoldása, kiselőadás tartása pl. matematikatöténeti érdekességekről, feladatok ismertetése matematikai lapok tartalmából. (pl. ABACUS, KöMaL)

Az értékelés alapelvei a következetesség, a humánum, a kölcsönös bizalom legyenek. Ezzel az értékelés is megerősítheti a pozitív motivációt.
Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

INFORMATIKA

9–10. évfolyam szakiskola

Célok és feladatok

A mai információs társadalomban a számítástechnika és az IKT (információs és kommunikációs technológia) gyors fejlődésével párhuzamosan, folyamatosan nő az információs termékek és szolgáltatások gazdasága, az *információ árúvá válik*, és az információs szektor egyre több munkaerőt alkalmaz.

Az információs társadalom igényeinek megfelelően *megváltozik az iskola*. Megváltozik *a pedagógus szerepe* is: előtérbe kerül az információk közötti eligazodást segítő, tanácsadó szerepe, az ismeretek birtokosából és átadójából *a tudás navigátorává és a kompetenciák fejlesztőjévé kell válnia.* Nevelnie kell a tanulókat az információs termékek és szolgáltatások kritikus, etikus és értő befogadására (fogyasztására), hogy az IKT használatával tudjanak tanulni, dolgozni, művelődni, kapcsolatot, közösséget teremteni és szórakozni. Az információs és kommunikációs kultúrát minden tanuló számára hozzáférhetővé kell tenni.

Az informatikaoktatás fő célja a korábban megszerzett informatikai ismeretek rendszerezése, az informatika megismert eszközeinek, módszereinek és fogalmainak stabilizálása, illetve bővítése, amelyek lehetővé teszik a tanulók helyes informatikai szemléletének alakítását, informatikai (digitális) kompetenciáik fejlesztését és alkalmazását a mindennapi életben. Az informatikai eszközök lehetőséget teremtenek az egyéni ütemű tanulásra is, a tehetségekkel és a lemaradókkal való speciális foglalkozásra.

Az informatikaoktatás célrendszere összhangban van a *Nemzeti alaptantervben* is megjelenő ***kulcskompetenciákkal.*** Ezeket a célokat és feladatokat differenciáltan és *az életkori sajátosságoknak megfelelően* kell értelmezni.

Fejleszteni kell a tanulók *digitális kompetenciáját*, a társadalom információs technológiáinak magabiztos és kritikus használatát a munka, a kommunikáció és a szabadidő terén. Ez a következő készségeken, tevékenységeken alapul: az információ felismerése, keresése, értékelése, tárolása, előállítása, bemutatása és cseréje, továbbá kommunikáció és hálózati együttműködés az interneten.

A digitális kompetencia magában foglalja az információs technológiák lehetőségeinek értését és használatukhoz szükséges képességet, készséget a szövegszerkesztés, táblázatkezelés, képszerkesztés, prezentáció, adatbázisok, adattárolás, internet-szolgáltatások, elektronikus kommunikáció terén, a személyes és társadalmi életben, a tanulásban, a munkában, a kutatásban és a szabadidőben. Az egyénnek ismernie kell az információ hitelességével, megbízhatóságával és kritikus értékelésével kapcsolatos kérdéseket, az etikai és jogi vonatkozások alapjait.

A digitális kommunikáció az *anyanyelvi és idegen nyelvi* (szóban és írásban történő) kommunikáció kiterjesztésének tekinthető, – gyakran „digitális írástudásnak” is nevezik – amennyiben magában foglalja a multimédiás, hipermédiás kommunikációt. Az anyanyelvi kommunikáció kompetenciaelemeit ki kell egészíteni a digitális médiumok rutinos használatának kompetenciáival: szövegek, táblázatok, diagramok, hangok és képek szerkesztése, értelmezése, prezentálása különféle alkalmazásokban és az interneten.

A számítógépeket eredetileg nagy mennyiségű matematikai számítás gyors elvégzésére fejlesztették ki, ezért nem meglepő a matematikai és az informatikai kompetenciák rokonsága. Az informatikában fontos szerepet kap a *matematikai kompetencia fejlesztése*, azaz a matematikai gondolkodás és problémamegoldás fejlesztése. Mindezeken túlmenően a tevékenység-algoritmusok jelentős szerepet játszanak a számítógépes kommunikációban, az alkalmazások és az információk kezelésében is.

A *természettudományos kompetencia* készséget és képességet jelent arra, hogy ismeretek és módszerek sokaságának felhasználásával magyarázzuk, és előre jelezzük a természeti folyamatokat, illetve a rendszerek mozgását, tulajdonságait. A korszerű számítógépek és modellek alkalmazásával korábban elképzelhetetlen mennyiségű számítást lehet rövid idő alatt elvégezni. Az informatikai-számítástechnikai kompetencia itt kapcsolódik szorosan a matematikai és a természettudományos kompetenciához. A természettudományos és műszaki kompetencia magában foglalja a kételkedő, kritikus és kíváncsi attitűdöt, a megismerés és konstruálás

iránti vágyat, valamint a biztonsággal és fenntarthatósággal kapcsolatos etikai kérdések iránti érdeklődést is. Ezen a ponton szintén kapcsolódik az informatikához.

A *hatékony és önálló tanulást* nagymértékben segítheti az informatika azzal, hogy új eszközöket ad a kezünkbe: általános és speciális alkalmazások, elektronikus tananyagok, e-könyvek, internetes adatbázisok, multimédia oktatóprogramok, valamint elektronikus oktatástechnikai eszközök (projektor, interaktív tábla). A hatékony és önálló tanulás fel is tételezi, hogy ismerjük és tudjuk használni a fenti eszközöket.

Az informatikai eszközök, a médiainformatika és az infokommunikáció lehetőségei új tanulási technikákat kínálnak minden tantárgyban a tanórákon és az órán kívüli felkészülésben. Az informatika tantárgy egyik célja, hogy a fenti eszközöket és módszereket megismertesse a tanulókkal.

Az informatika gyakorlatorientált tantárgy, ami azt is jelenti, hogy a feladatok zöme a hétköznapi élettel, a közösségi, iskolai és családi életvitellel, a munkával, alkotással és tanulással kapcsolatos. Mindez kitűnő lehetőséget teremt *a szociális és állampolgári kompetenciák* fejlesztésére. Az IKT eszközök gyakori használata megköveteli, hogy az egyén rendelkezzen a biológiai és mentális egészség megőrzésének képességével, ugyanis a túlzott informatikai eszközhasználat egészségkárosító és függőséget okozhat. Az internet soha nem látott mértékben lehetővé teszi más társadalmak és kultúrák megismerését és elismerését, ezzel lehetőséget nyújt az állampolgári kompetencia fejlesztésére.

Az informatikaoktatás hozzájárul az állampolgári kompetencia fejlesztéséhez, mivel külön foglalkozik az informatika kultúrtörténetével és az információs társadalommal, kiemelve az informatika jogi és etikai vonatkozásait.

Az informatikaoktatás elősegíti a *kezdeményezőképesség és a vállalkozói kompetencia* tudatos fejlesztését is. A gyakorlati feladatok megoldása során olyan készségeket és képességeket fejleszt, mint a tervezés, szervezés, irányítás, elemzés, kommunikálás, a tapasztalatok értékelése, egyénileg és csapatban történő munkavégzés. Az informatikaoktatás tág lehetőségeket teremt az innovatív és kreatív problémamegoldásra.

Az információs termékek alkotása, tervezése és gyártása során fontos szempont a mű, illetve a dokumentum esztétikai megjelenése és kifejezőképessége. (Gondoljunk a könyvkiadásra, a multimédiára vagy a webhelyekre.) Rohamosan fejlődik a digitális vagy digitalizált műalkotások, illetve művészetek száma is. Az informatikaoktatás az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* kompetenciafejlesztésének egyik korszerű eszköze.

Az iskolai számítógépes hálózat, az internet és a könyvtár forrásközpontként történő felhasználásával fejleszteni kell az önműveléshez szükséges attitűdöket, képességeket és tanulási technikákat. A könyvtári informatikának fel kell készítenie a tanulókat az információk elérésére, kritikus kiválasztására, feldolgozására és közlésére. Cél az iskolai és más típusú könyvtárakban a könyvtári eszközökkel végzett tevékenységek gyakoroltatása, tudatos és biztos használói magatartás kialakítása is.

Mindehhez azonban nem elég az informatika tantárgy. A tanulóknak ismerniük és használniuk kell az informatikai eszközöket a különböző órákon és a felkészülésük során is.

A *Nemzeti alaptanterv kiemelt fejlesztési feladatai* a kulcskompetenciákra épülnek. Egyes kulcskompetenciák meghatározó szerepe különösen megfigyelhető az aktív állampolgárságra és demokráciára nevelés, a gazdasági nevelés, a környezettudatosságra nevelés, a tanulás tanítása, a felkészülés a felnőtt lét szerepeire kiemelt fejlesztési feladataiban. Az informatikaoktatás és nevelés részben az ismeretek szintjén, nagyrészt azonban a feladatmegoldások, problémamegoldások, alkalmazások szintjén építi be a kiemelt fejlesztési feladatokat napi gyakorlatába.

Az informatikaoktatásban a *differenciálás* azt a célt szolgálja, hogy a tanulók érdeklődésüknek megfelelően, minél teljesebben bontakoztathassák ki személyiségüket. Ennek érdekében olyan differenciálást kell alkalmazni, amely optimálisan alkalmazkodik az egyének tudásához, kompetenciáihoz, olyan szervezési irányítási és értékelési módokat kell alkalmazni, amelyek előmozdítják a tanulás belső motivációinak kialakulását és fejlesztését. Az egyéni és a kooperatív tanulási technikák, valamint az IKT alkalmazása erre tág teret nyújt az informatikában.

Fontos, hogy a tanulóknak sikerélményük legyen az informatikaórákon, és törekedjenek ismereteik folyamatos megújítására. Cél olyan attitűd kialakítása, hogy az egyén érezze, képes tevékenyen bekapcsolódni az egész világra kiterjedő információs társadalomba.

Fejlesztési követelmények

A tanuló ismerje meg és tartsa be a számítógépes és más intelligens informatikai eszközökkel végzendő munka szabályait, különös tekintettel a balesetek megelőzésére. Legyen tisztában a számítógépes környezet alapvető ergonómiai kérdéseivel. Sajátítsa el a számítógép-kezelés alapjait. Legyen képes a számítógéppel és más intelligens informatikai eszközökkel való kommunikációra (interaktív kapcsolat tartására). Tudja alkalmazni az operációs rendszer és a segédprogramok legfontosabb szolgáltatásait. Tartsa be a program- és adatvédelem szabályait. Szerezzen jártasságot az informatikai eszközök és információhordozók használatában.

Legyen képes a különböző formákban megjelenő adatokat felismerni; tudjon adatot különféle formákban megjeleníteni, szemléltetni, vizsgálni. Ismerje a legalapvetőbb szöveges-rajzos-táblázatos dokumentumformákat, ezeket minta alapján legyen képes megvalósítani, legyen igénye a mondanivaló lényegét tükröző esztétikus külalak kialakítására, különböző formában való megjelenítésére. Tudja kezelni a multimédiás dokumentumok alapelemeit. Szerezzen tapasztalatokat az adatok különféle formáinak (szöveges, hangzó, képi) együttes kezelésében, tudjon adatokat megkeresni, elérni adatbázisból, számítógépes hálózatból. Tudja a (rendelkezésre álló) oktatóprogramokat használni.

Legyen képes egy probléma megoldásához kiválasztani az általa ismert eszközök, programok, alkalmazások és módszerek közül a megfelelőt.

Legyen képes különféle formákban megfogalmazni a környezetében, az iskolában előforduló tevékenységek algoritmizálható részeit. Kísérletezzen egyszerű folyamatok számítógépes modelljeivel.

A tanuló legyen jártas a hálózat alapszolgáltatásainak önálló használatában. Tudjon információt szerezni az interneten. Tudjon kapcsolatot teremteni másokkal a hálózat révén: csoportos kommunikációs formák, elektronikus levelezés. Tudja használni a mobilkommunikáció lehetőségeit.

Ismerje a hagyományos médiumok elektronikus megfelelőit (például elektronikus könyv, folyóirat, zene). Ismerje és használja az internetes portálokat, digitális fényképezést, a multimédiát. Tudjon használni médiainformatikai eszközöket a tanulási folyamatban és a szabadidős tevékenységben.

A tanuló ismerkedjen a számítástechnika történetével, a mai informatika alkalmazásaival és fejlődési irányaival. Ismerje meg és értékelje a magyar tudósok szerepét, tevékenységét a világ informatikai kultúrájának fejlődésében. Ismerje meg az informatika társadalmi szerepét, az újonnan felmerülő pszichológiai és szociális kérdéseket. Ismerje a programok és adatok használatának jogi és etikai alapjait (szerzői jog, személyes adatok, hitelesség). Ismerje a túlzott informatikai eszközhasználat személyiségre káros hatásait (pl. játék-függőség, gerinc vagy a szem károsodása).

Legyen tájékozott az e-kereskedelemről. Tudjon terméket és szolgáltatást interneten rendelni, illetve vásárolni.
A tanuló rendszeresen használja az iskolai könyvtárat, mint információs-tanulási forrásközpontot, vegye igénybe szolgáltatásait. Alkalmazza a könyvtárhasználat szabályait, informatikai eszköztudását, és a megfelelő viselkedés normáit. Ismeretei bővítéséhez, tanulási feladataihoz szerezzen jártasságot a könyv- és médiatár és az elektronikus könyvtár használatában. Feladatai megoldásához használja a folyóiratokat, lexikonokat, szótárakat, kézikönyveket, az ismeretterjesztő irodalmat, a különböző médiumokat, valamint az interaktív multimédiát. Tudjon különbséget tenni az alapvető dokumentumtípusok között. Ismerje a könyvtártípusokat, a kézikönyvtár informálódásban betöltött szerepét. Tudjon dokumentumokat keresni a könyvtár adatbázisaiban, katalógusaiban. Tudjon forrást és információt keresni a tájékoztató eszköznek megfelelő keresési módszerek alkalmazásával. Tudjon a dokumentumokból idézni és a forrásokra hivatkozni.

9. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Az informatikai eszközök használata		
Hardver- és szoftverkörnyezet	Ergonómiailag megfelelő számítógépes munkakörnyezet. A számítógépek felépítése. A számítógép és különféle perifériáinak kezelése. Informatikai eszközök kezelése.	A számítógépterem rendjének, a gépek balesetmentes használatának megismerése. A perifériák helyes használata. Adott informatikai eszközök kezelésének gyakorlása. Az informatikai környezet tudatos alakítása.
Az operációs rendszer és környezete	Az operációs rendszer és a segédprogramok kezelése, szolgáltatásai. Könyvtárszerkezet. Fájlműveletek. A helyi számítógépes hálózat kezelése és szolgáltatásai. Adatbiztonság és a kártékony programok.	Be- és kilépés az iskolai hálózatba. A helyi rendszer, illetve a számítógépes hálózat szolgáltatásainak használata. Könyvtárszerkezet kialakítása. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, törlése, tömörítése, kibontása. Szoftverek, adatok etikus használata. Víruskeresés. Rendezzünk „vadászatot” kártékony programok és kéretlen levelek ellen.
Infokommunikáció		
Az információ és a kód	A jelek sokfélesége. Titkosírás és a kód. Információátvitel: a mobiltelefon.	Titkosírások készítése, megfejtése, kódolás. Logikai feladatok, rejtvények megoldása. Karakterek kódolása. Számok átváltása a kettes, tízes és tizenhatos számrendszerek között kalkulátorral. A mobiltelefon korszerű szolgáltatásainak használata.
Kommunikáció az interneten	Az elektronikus levelezés szolgáltatásai. Közhasznú adatbázisok az interneten. Hasznos webhelyek. Céltudatos információkeresés az interneten, részletes (kulcsszavas) keresés. Térképek az interneten. Multimédiás anyagok keresése és alkalmazása. Csoportos kommunikációs formák az interneten (fórum, csevegés telefonálás…).	Levelező program beállításainak alkalmazása. Böngészés és keresés az interneten. Weboldal részletének mentése. Az iskola irányultságának megfelelő képek és multimédiás anyagok keresése és felhasználása. Térképek használata a világhálón. Fórumok használata. Csevegés, telefonálás az interneten.
Tranzakciók az interneten	Vásárlás, rendelés az interneten.	Webáruházak keresése. Termékek és szolgáltatások rendelése és vásárlása.
Médiainformatika		
	Digitális média(eszközök) az interneten. E-könyvek, portálok.	Elektronikus könyv kezelése, olvasása. Internetes portálok látogatása: tévé, rádió, újság.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Informatika-alkalmazói ismeretek		
Képszerkesztés és grafika	Képszerkesztők fontosabb szolgáltatásai. A digitális színes képek felépítése és formátumai, típusai. A rajzolás eszközei. Képek vágása és retusálása. Fények és színek módosítása. Képek nyomtatása.	Rajzoló és képszerkesztő alkalmazás használata. Konvertálás a különböző képformátumok között. A megfelelő rajzeszköz kiválasztása. A rajzeszközök és a színek kezelése. Rajzok, ábrák készítése. Digitális fényképek alakítása retusálása, nyomtatása. Képgaléria készítése digitális fényképekből.
Szövegszerkesztés	Egy szövegszerkesztő szolgáltatásai. Szövegbevitel, javítás, módosítás. Mentés és nyomtatás. Dokumentumok formátumai. Karakterformázás. Bekezdésformázás, oldalformázás. Képek, objektumok beillesztése és formázásuk. Tabulátorok, hasábok. Táblázatok formázása.	Szövegbevitel, gépelés, javítás, korrektúra. Kész dokumentum mentése, nyomtatása. Konvertálás formátumok között. A szöveg karakter szintű formázása. Bekezdések formázása, igazítása, behúzása, listák. Esztétikus oldalak készítése. Képek beillesztése, másolása, formázása. Tabulátorok alkalmazása a dokumentumban. Táblázatok bevitele, formázása. Meghívó, levél, kérvény, meghatalmazás, szerződés, névjegy készítése. Dokumentumok alkotása leírás és minta után vagy szabadon. Például szépen formázott dokumentumok elkészítése a szakmai irányultságnak megfelelő témában.
Multimédiás elemek	A multimédia elemei: szöveg, rajz, fénykép, videó, hang, animáció.	Hanganyagok és mozgóképek lejátszása multimédia számítógéppel.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon alapvető könyvtár- és állományműveleteket végezni a számítógépen. Ismerje a számítógép gyakori perifériáinak funkcióit, tudja használni azokat. Ismerje az információ és kód fogalmát. Használja a leggyakoribb helyi és távhálózati kommunikációs lehetőségeket: e-mail, böngészés, keresés. Tudjon adatbázisban keresni az interneten. Ismerjen szövegszerkesztőt, rajzoló-képszerkesztő alkalmazást. Használjon és ismerjen különféle formátumú dokumentumokat. Önállóan tudjon minta és leírás alapján szöveges dokumentumot szerkeszteni. Tudjon rajzolni, képet módosítani, dokumentumban felhasználni.

10. évfolyam

Fejlesztési feladatok

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Informatika-alkalmazói ismeretek		
Prezentáció-készítés	Prezentációs dokumentumok felépítése, sablonok. Szövegbevitel. Képek, mozgóképek. Rajzok. Animációk.	Esztétikus, bemutató tervezése. Bemutatók, elektronikus faliújságok létrehozása. Bemutatók szerkesztése.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
	Táblázatok, diagramok. Vetítés.	Bemutatók vetítése és kiselőadások megtartása a szakmai irányultságnak megfelelő témában.
Táblázatkezelés	A táblázatkezelők szolgáltatásai. A táblázatok felépítése, alapfogalmak. Adattípusok és formátumok. Hivatkozások, műveletek, képletek. Képletek és adatok másolása. Rendezés. Táblázatformázás. Különféle függvények használata. Diagramkészítés, grafikonkészítés.	Adatok csoportosítása, értelmezése. A feladatmegoldáshoz szükséges táblázatok, adattípusok tervezése. Adatok bevitele a táblázatba. Műveletek, képletek, függvények alkalmazása. Táblázatok formázása, diagramok készítése. Tantárgyi és szakmai feladatok megoldása. Adatok grafikus ábrázolása, következtetések levonása.
Adatbázisok	Alapfogalmak. Kész adatbázisok megtekintése, használata.	Adatok megtekintése, keresése, lekérdezése a szakmai irányultságnak megfelelő adatbázisban.
Infotechnológia		
Algoritmizálás	Algoritmusok a gyakorlatban. Algoritmusok leírása általános eszközzel.	Hétköznapi tevékenységsorok, algoritmusok leírása. Adott gyakorlati feladat megoldásához algoritmus tervezése.
Információs társadalom		
Az informatika fejlődéstörténete	Információs korszakok a történelemben. Az internet és az IKT forradalma.	A problémák megbeszélése.
Az információs társadalomról	Az információs vagy tudástársadalom fő jellemzői. Az élethosszig tartó tanulás. Az információ, mint termék, szolgáltatás és áru.	Az *elektronikus demokrácia* osztály- vagy iskolaszintű „kipróbálása”, és/vagy társadalmi méretű esélyeinek megvitatása. Az információ és a tudás, mint érték: a társadalmi lét különböző szféráiból vett példák megbeszélése.
Etika és jog	A szoftverek csoportosítása a felhasználói jog szerint. A szabad felhasználás köre.	Licencszerződések tanulmányozása, szövegértése.
Adatvédelem. Az információ megbízhatósága	Adataink védelme. Az adatok hitelessége. Az internetes források megbízhatósága.	Adatok (adataink) csoportosítása az értékük és a szükséges védelem (titkosság) szerint. Példák felkutatása a média információinak megbízhatóságával kapcsolatban, az „elhallgatott” információ szerepe.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK	BELÉPŐ TEVÉKENYSÉGEK
Könyvtári informatika		
	Könyvtárak és szolgáltatásaik. A könyvtári médiumok, dokumentumok csoportosítása. Katalógusok és tájékoztató eszközök. Információkeresés. Könyvtári médiumok használata a tanulásban.	A könyvtári szolgáltatások megismerése. A dokumentumok megkülönböztetése formai és használati jellemzőik, információs értékük alapján. Megadott művek keresése a könyvtár állományában. Menetrend, telefonkönyv használata. Információkeresés. Különféle könyvtári médiumok használata.

Továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon néhány diából álló esztétikus bemutatót készíteni és levetíteni. Ismerje a táblázatkezelés alapfogalmait, és feladatmegoldáshoz tudjon táblázatokat tervezni, szerkeszteni, benne képletekkel, számításokat végezni. Tudjon táblázatban műveleteket végezni, és összefüggéseket diagramon megjeleníteni. A tanuló tudjon adatbázisban információt keresni, megjeleníteni. Tudja, hogy az információs társadalom technológiája új lehetőségeket nyújt és új követelményeket támaszt a tanulás, a munka és a szabadidő terén.
Ismerje a könyvtártípusokat. Ismerje a könyvtári médiumokat, dokumentumokat, és használja az iskolai könyvtár alapvető szolgáltatásait. Legyen képes tájékozódni a könyvtár tér- és állományszerkezetében. Tudjon forrásokat keresni a könyvtár katalógusaiban.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt területeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük. Ebben az alapvető ismeretelemek mellett olyan tanulói képességekkel összefüggő tevékenységek szerepelnek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a tanulók a következő évfolyam tananyagát sikeresen elsajátíthassák.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók számonkérése során a hagyományos osztályozás mellett használjuk a rövidebb-hosszabb szóbeli értékelést is. A tanulást segítő diagnosztikus értékelés úgy hatékony, ha megadjuk a javítás lehetőségét, hiszen legfőbb feladatunk a tanuló informatikai kompetenciáinak fejlesztése. Ez az értékelés a tanulási folyamat irányításának eszköze, nem a tanulók rangsorolása. Ezzel szemben a végső jegynek az informatika tudásszintet kell tükröznie, nem más szaktárgyi tudást, nem a magatartást vagy egyéb szempontot.

A tanulók tevékenységének értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli és írásbeli értékelése alapján történhet. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli beszámoló
- Írásbeli beszámoló egy-egy résztémából. Törekedni kell arra, hogy a feladat megoldásához más szaktárgyi tudást és készséget, vagy egyéb ismeretet csak minimális mértékben használjunk. A feladatok ne legyenek sem túl szokatlanok, sem túl bonyolultak, az órai gyakorlathoz igazodjanak, emellett adjunk olyan feladatot is, amely a tehetségesebb és gyakorlottabb tanulóknak szól. Csak azt szabad értékelni, amit a feladat egyértelműen kér (előír). A tanulónak ne kelljen kitalálnia, hogy a kérdéseken túlmenően mire vagyunk még kíváncsiak. Írásbeli munka lehet fogalmakat, ismereteket vagy a problémamegoldást ellenőrző dolgozat, nagyobb otthoni vagy könyvtári munkára építő házi dolgozat, vagy témazáró elméleti feladatlap. A tanulóknak legtöbbször gyakorlati feladatokat kell megoldaniuk az operációs rendszert és a különböző alkalmazásokat vagy a könyvtárat használva.
- Szóbeli felelet lehet egy-egy kérdésre adott válasz, hozzászólás, kiselőadás például az informatika történetéből, beszámoló valamely összetett feladat megoldásáról.
- Kiselőadás (például az informatika történetéből), írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.

Az egyéni értékelés összegzésének összetevői:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

FIZIKA

9–10. évfolyam

A fizika kerettanterv és a Nemzeti alaptanterv viszonya

A fizika kerettanterv összhangban van a Nat-ban megfogalmazott általános értékrenddel, lehetőséget teremt, ajánlásokat fogalmaz meg a Nat által meghatározott kiemelt kompetenciák fejlesztésére. A tanterv alkalmazása során olyan oktatási struktúra alakítható ki, mely tevékenységközpontú képzést tesz lehetővé, s ezáltal a nem szaktárgyi kompetenciák fejlesztését is elősegíti. A kerettanterv tudatosan épít azokra a tanári megoldásokra, melyek a tanulók együttműködését helyezik előtérbe. Megteremti a lehetőségét mind az önállóan végzett egyéni, mind a csoportos munkának.
A fizika kerettanterv rámutat az emberiség globális problémáinak forrására, azok kezelésének, elhárításának lehetőségeire, a környezettudatos magatartás jelentőségére. A természettudományok sokoldalú alkalmazhatóságára mind a világ leírásában, értelmezésében és megértésében, mind a technikai fejlődésben.

A fizika kerettanterv és a kulcskompetenciák fejlesztése

A szakiskolai fizika kerettanterv alapvető céljának tekinti tanulók a felnőtt életének sikeressége szempontjából kiemelt fontosságú kulcskompetenciák fejlesztését, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítést, a személyközpontú, interaktív, tevékenykedtető, kooperatív tanulásra alapozó tanulási eljárások és módszerek terjedésének elősegítését. A fizika oktatásának központi eleme a természettudományos kompetencia fejlesztése. Ennek révén a tanulók absztrakt gondolkodása, az ok-okozatiság elveit előtérbe helyező, strukturált, problémaközpontú elemzés és racionális döntés képessége fejlődik. Mindez a tanulókat védettebbé teszi az áltudományokkal szemben, s alkalmasabbá a demokratikus intézményrendszer használatára. Az így megszerzett képességek a mindennapi gyakorlatban is használható problémaelemző és megoldó eljárásokká alakíthatók, s a tanuló a saját szakterületén sikerrel kamatoztathatók.
A szakiskolában kiemelten fontos, hogy a tananyagtartalmak és tevékenységek a hétköznapi gyakorlathoz, a mindennapi élethez, a gyerekek érdeklődéséhez kötődően jelenjenek meg. Jelenti ez részben az iskolában tanított szakmához való kötődést, részben pedig a gyerekeket motiváló problémák előtérbe helyezését.
A fizika kerettanterv lehetőséget teremt a környezettudatos nevelés megvalósítására. Megmutatja azokat a folyamatokat, melyek során az ember megismerő tevékenysége a természeti környezet megváltoztatására vezetett, láttatja a változások okait, hatásait, bemutatja a cselekvés módozatait, a cselekvés társadalmi formáit, s ezeken belül az egyén lehetőségeit.
Az anyanyelvi kompetencia fejlesztése (szövegképzés, szövegértés) a szakiskolai fizika program kiemelt része kell hogy legyen. A megfelelő szakmai intelligencia elképzelhetetlen magas anyanyelvi kompetencia nélkül. E kompetencia fejlesztésére különösen alkalmas a strukturált önálló munkára, az anyaggyűjtésre, egyszerűbb vizsgálatokra, jelenségértelmezésre épülő önálló prezentációk bemutatása.
A matematikai kompetencia fejlesztésére a fizika elsődlegesen a számítási feladatok révén nyújt módot. Ugyanakkor a szakiskolában a számítások csak a legegyszerűbb arányosságokra korlátozódnak, s elsődleges céljuk annak megmutatása, hogy a jelenségek értelmezéséhez, előrejelzéséhez egyes mért (adatszerű) mennyiségek, s az azokkal végzett műveletek segítséget nyújthatnak. Természetesen a számítások körét (ahogy a választott tananyagok körét is) alapvetően befolyásolhatja a szakiskola jellege.
A gyerekek ebben az életkorban már sokoldalúan használják a számítógépet. A digitális kompetencia fejlesztése elsődlegesen a digitális technika célirányos felhasználást jelenti, legyen szó internetes kereséséről, adatbázis kezelésről, szövegszerkesztők használatáról, vagy prezentációk készítéséről.
A természettudományok, ezen belül a fizika alapvető sajátsága a társadalmi beágyazottság. Mindez a szakiskolában elsődlegesen annak bemutatását jelenti, hogy a természettudományos eredmények, a fejlesztés irányai, a fejlődés előnyös és hátrányos következményei társadalmi szintű döntések, társadalmi mechanizmusok révén valósulnak meg.
Összességében elmondható, hogy a fizika tantárgy kapcsán fejleszthető kompetenciák túlmutatnak a tantárgyi kereteken. Ezek összehangolt fejlesztése az iskola által megválasztott megfelelő pedagógiai koncepció és az ehhez rendelt oktatási struktúra révén valósítható meg. A helyi tanterv készítése során felmerülhet a természettudományos tantárgyak integrálása, a tananyag hangsúlyainak, a kompetencia fejlesztés irányainak az adott szakiskola típusához való igazítása. Amennyiben a fizika önálló tárgyként jelenik meg a szakiskolában, akkor maximum 1,5-1,5 óra keretet biztosít tanítására a törvény. Ezt az időkeretet jól megválasztott tananyagtartalmak mentén, a gyerekek tevékenykedtetésére épített óraszervezéssel, készség- és képességfejlesztésre érdemes fordítani.

Célok és feladatok

A szakiskolában a fizikatanítás célja kettős: egyrészt lehetőséget adunk a tanulóknak arra, hogy elsajátítsák azokat az ismereteket, amelyek egy továbbfejleszthető természettudományos műveltség alapjait képezhetik, másrészt biztosítanunk kell a később elsajátítandó szakmai ismeretek megalapozását.
Törekedjünk arra, hogy a tanulók megismerjék a természeti és technikai környezetet, érezzenek felelősséget a környezet megóvásáért, és vállalják a cselekvést is ennek érdekében.
A rendelkezésre álló órakeret nem teszi lehetővé a tanterv anyagának teljes mélységű feldolgozását. A szakiskola típusának megfelelő tartalmak és hangsúlyok kiválasztását az iskolára bízza a tantervben meghatározott kínálatból. A fizika tanítás célja az általános fejlesztésen túl annyi, hogy a tanulók korábbi ismereteit felelevenítsük, megszilárdítsuk, és a fenti célok figyelembevételével bővítsük, kiegészítsük azokat. Ennek során mutassuk meg a tanulóknak a fizika egyes témakörei, illetve a fizika és más természettudományok közötti összefüggéseket, kapcsolatokat.
A lehetőségekhez képest kísérletekre alapozva, a jelenségek bemutatásával, a tanulók mindennapi tapasztalataira hivatkozva juttassuk el őket az összefüggések felismeréséhez, a technikai eszközök működésének megértéséhez, a matematikai formalizmust csak a legszükségesebb esetekben alkalmazva.

Fejlesztési követelmények

A tanulók rendelkezzenek koruknak megfelelő, általános fizikai tájékozottsággal, amely lehetővé teszi a természetről alkotott képük továbbfejlődését. → természettudományos kompetencia

Lássanak konkrét példákat a fizikai jelenségek, törvényszerűségek, összefüggések és a gyakorlati élet kapcsolatára → természettudományos kompetencia
Tudják alkalmazni fizikai ismereteiket a jövendő szakmájukhoz kapcsolódó technikai, technológiai ismeretek megértésében, a problémák megoldásában. → természettudományos kompetencia
Rendelkezzenek elemi szintű jártassággal a természettudományos megismerés alapvető módszereiben (megfigyelés, kísérletezés, következtetés, a tapasztalatok megfogalmazása, néhány egyszerű esetben matematikai összefüggés felismerése, általánosítás) → matematikai és természettudományos kompetencia
Legyenek képesek a megismert jelenségek leírására, a tanult fizikai alapfogalmak megfogalmazására, ismerjék és tudják használni a – különösen a mindennapi életben is gyakran előforduló – mértékegységeket. → természettudományos kompetencia
Törekedjünk arra, hogy a tanulók képesek legyenek meglévő ismereteikhez kapcsolódó újabb információk önálló megszerzésére a különböző információhordozók használatával. Legyen igényük tudásuk bővítésére. → hatékony önálló tanulás

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Egyszerű mechanikai kísérletek irányított megfigyelése, a megfigyelés szempontja szerinti lényeges és kevésbé lényeges tényezők megkülönböztetése. → természettudományos kompetencia
A kísérletnek és eredményének világos szóbeli összefoglalása. → anyanyelvi- és természettudományos kompetencia
Egyszerű mechanikai és elektromos mérések végrehajtása tanári irányítással. Egyszerű áramkörök összeállítása kapcsolási rajz után. A használt kísérleti eszközök szakszerű, balesetmentes használata. Az elektromos érintésvédelmi előírások ismerete. A mérési eredmények táblázatos összefoglalása, grafikus ábrázolása, a grafikon kvalitatív értelmezése. → matematikai- és természettudományos kompetencia
Az általános iskolában megszerzett szakszókincs bővítése, a szakkifejezések megfelelő pontosságú használata a tanórán és a mindennapi életben. A tanult mértékegységek helyes használata. → anyanyelvi- és természettudományos kompetencia

A tanult fizikai jelenségek felismerése, a törvényszerűségek érvényesülése a mindennapi életben (közlekedés, sport, háztartás, technikai eszközök). Egyszerű számítások végzése a tanult fizikai összefüggések alapján (egyenes és fordított arányosság). → matematikai- és természettudományos kompetencia
Tájékozódás az iskolai könyvtár fizikai vonatkozású ismerethordozóival, szaklexikonok, képlet- és táblázatgyűjtemények felhasználása konkrét adatok, ismeretek megállapítására. Ismerkedés a számítógépes világhálón a tananyaghoz kapcsolódó információkkal tanári vezetéssel. → digitális-, anyanyelvi- és természettudományos kompetencia

Témakörök	Tartalmak
Mozgások	
Az egyenes vonalú egyenletes mozgás	Az egyenes vonalú egyenletes mozgás jellemzése. Út-idő grafikon készítése és elemzése, a sebesség kiszámítása.
Az egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás, szabadesés	A egyenes vonalú egyenletesen változó mozgás kísérleti vizsgálata**.** A sebesség változásának értelmezése, átlag- és pillanatnyi sebesség kvalitatív jellemzése. A gyorsulás fogalma. A szabadesés, a nehézségi gyorsulás.
Körmozgás	Az anyagi pont egyenletes körmozgásának kísérleti vizsgálata. A körmozgás kinematikai leírása, periódusidő.
A dinamika alapjai	
Mozgásállapot-változás és erő	A tehetetlenség törvénye. Az erő fogalma, mértékegysége. Newton II. törvénye. Hatás-ellenhatás törvénye.
Erőfajták	Nehézségi erő. Súrlódás, közegellenállás. Rugóerő. Kényszererők.
Erők együttes hatása	Az erők vektoriális összegzése, erők egyensúlya.
A lendületmegmaradás	A lendületmegmaradás törvénye és alkalmazása (kísérleti példák, mindennapi jelenségek bemutatása).
A körmozgás dinamikai vizsgálata	Newton II. törvényének alkalmazása a körmozgásra. A centripetális gyorsulást okozó erő felismerése mindennapi jelenségekben.
Munka, energia	
A munka értelmezése és kiszámítása	A munka fogalmának általánosítása.
Mechanikai energia-fajták	Mozgási energia, magassági energia, rugalmas energia.
Teljesítmény és hatásfok	A teljesítmény és a hatásfok fogalma, kiszámítása egyszerű esetekben.
Rezgések, hullámok	
Rezgések	A rugóra akasztott test periodikus mozgásának jellemzése. Rezgésidő, frekvencia, amplitúdó, a kitérés, a sebesség és a gyorsulás időbeli változásának kvalitatív vizsgálata. Newton II törvényének alkalmazása a rugón lévő rezgő testre. A rezgés energiaviszonyainak kvalitatív vizsgálata. A rezgést befolyásoló külső hatások következményei (csillapodás, rezonancia).

Témakörök	Tartalmak
Hullámok	A hullám mint a közegben terjedő rezgésállapot, hullámhossz, periódusidő, terjedési sebesség. Hullámjelenségek kísérleti vizsgálata gumikötélen és hullámkádban. Hullámok visszaverődése és törése, elhajlás, interferencia. Állóhullámok kialakulása kötélen.
Elektrosztatika	
Elektromos alapjelenségek	A elektromos állapot, a töltés fogalma, töltött testek, megosztás, vezetők, szigetelők. Töltések közti kölcsönhatás, Coulomb-törvény.
Az elektromos tér	A térerősség fogalma. A feszültség fogalma. Vezetők elektromos térben.
Egyenáramok	
Az egyenáram	Az egyenáram fogalma, jellemzése. Az áramerősséget befolyásoló tényezők, Ohm-törvény. Vezetők ellenállása, fajlagos ellenállás. Ellenállások soros és párhuzamos kapcsolása. Érintésvédelmi szabályok.
Elektromos teljesítmény	Az elektromos teljesítmény fogalma. Fogyasztók teljesítménye.

A továbbhaladáshoz szükséges feltételek

A tanuló tudja, hogy a fizika alapvető megismerési módszere a megfigyelés, kísérletezés, mérés, és ezeket mindig valamilyen szempont szerint végezzük.
Legyen képes fizikai jelenségek megfigyelésére, az ennek során szerzett tapasztalatok elmondására. Ennek során legyen képes használni a legfontosabb tanult fogalmakat (tehetetlenség, tömeg, erő, súly, sebesség, gyorsulás, sebesség, energia, munka, teljesítmény, hatásfok, feszültség, áramerősség).
Tudjon egyszerű méréseket végrehajtani, a mért adatokat a mérőeszközről leolvasni. Kész grafikonról tudjon leolvasni megadott koordináta-rendszerben összetartozó adatpárokat. Tudja az állandó és változó mennyiségeket megkülönböztetni.
Tudja a tanult mértékegységeket a mindennapi életben is használt mennyiségek esetében használni.
Tudjon példákat mondani a tanult jelenségekre, a tanult legfontosabb törvényszerűségek érvényesülésére a természetben, a mindennapi életben, a technikai eszközök esetében.
Egyszerű számításokban tudja alkalmazni az út-idő-sebesség közötti összefüggést, Ohm törvényét, a munka kiszámítására és az elektromos teljesítményre vonatkozó összefüggést.
Legyen képes a tanult összefüggéseket, fizikai állandókat a képlet- és táblázatgyűjteményből megállapítani.
Tudja, milyen törvények felismerése fűződik Kepler, Galilei és Newton nevéhez, és melyik történelmi korban éltek.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A tanult fizikai alapismeretek és gyakorlati alkalmazásaik feldolgozása kiselőadások formájában. → anyanyelvi- és természettudományos kompetencia
A mechanikai hullámok közvetlenül megtapasztalható tulajdonságainak általánosítása és kiterjesztése az elektromágneses hullámok jellemzésére. A természeti jelenségek különböző fizikai megközelítésének megértetése a fény tulajdonságainak értelmezése során. Az anyag atomos szerkezetére vonatkozó kémiai ismeretek és az atomfizika kapcsolódásának bemutatása. → természettudományos kompetencia
A fizikai ismeretek felhasználása a napi sajtóban felvetődő problémák megítélésében (pl. az atomreaktorok működtetésének kockázata, védekezés az egészségre káros sugárzások ellen, környezetszennyezés). → szociális és állampolgári-, valamint természettudományos kompetencia

A tudomány és az áltudomány megkülönböztetésének lehetősége a napi gyakorlatban. A fizikai tapasztalatok, kísérleti tények értelmezése modellek segítségével, a modell és a valóság kapcsolatának megértése. → természettudományos kompetencia
Számítógépes oktató és szimulációs programok használata tanári vezetéssel és önállóan. Digitális kompetencia

Témakörök	Tartalmak
Elektromágneses indukció, elektromágneses hullámok	
A mágneses tér	A mágneses tér kísérleti vizsgálata. A mágneses tér jellemzése. A mágneses indukció, vektor fogalma, erővonalak. Áramok mágneses tere.
Lorentz-erő	Árammal átjárt vezetők mágneses térben. Az egyenáramú motor működésének elve. Mozgó töltések mágneses térben, a Lorentz-erő fogalma.
Mozgási indukció	A mozgási indukció kísérleti vizsgálata, a jelenség magyarázata, az indukált feszültség, Lenz-törvénye. Váltakozó feszültség kísérleti előállítása, váltófeszültség, váltóáram fogalma és jellemzése – effektív teljesítmény, effektív feszültség, effektív áramerősség fogalma.
Nyugalmi indukció	A nyugalmi indukció kísérleti vizsgálata, Lenz-törvénye.
Elektromágneses hullámok	Az elektromágneses jelenségek rendszerezése. Az elektromágneses hullám fogalma. Az elektromágneses hullámok spektruma, elektromágneses hullámok a mindennapi életben. A fény mint elektromágneses hullám.
Fénytan	
Geometriai optika	Geometriai-fénytani alapfogalmak. A tükrös fényvisszaverődés törvényei. Sík- és gömbtükrök képalkotása. A törés jelensége, a törési törvény. Fénytörés lencséken, lencsék képalkotása. Optikai eszközök.
Hullámoptika	A fény hullámtulajdonságainak kísérleti vizsgálata: elhajlás, interferencia, fénypolarizáció. A fehér fény színekre bontása.
Termodinamika	
Gázok állapotváltozásai	Állapotjelzők (hőmérséklet, térfogat, nyomás, anyagmennyiség). Kelvin-féle hőmérsékleti skála. Az egyesített gáztörvény. Izoterm, izobár, izochor állapotváltozások értelmezése p-V diagramon.
A hőtan I. főtétele	A belső energia, munka, hő fogalma és kölcsönös viszonya. Termikus kölcsönhatások vizsgálata, szilárd anyagok, folyadékok fajhője.
A hőtan II. főtétele	A spontán folyamatok iránya. A második főtétel kvalitatív megfogalmazása, alkalmazási példák.
Halmazállapot-változások	Olvadás-fagyás, forrás/párolgás – lecsapódás jellemzése. Halmazállapot-változások energetikai vizsgálata.
A hőterjedés	Hősugárzás, hővezetés, hőáramlás. Gyakorlati jelentősége.
Atomfizika	
Az anyag atomos szerkezete	Az anyag atomos szerkezetének bizonyítékai, az atomok mérete.

Témakörök	Tartalmak
Az elektron mint részecske	Az elektromosság atomos szerkezete – az elemi töltés.
A fény kettős természete	A fény hullámtulajdonságainak összefoglalása. A fényelektromos jelenség – a fény részecske természete.
Atommodellek	A modellek kísérleti alapjai, előremutató sajátságai és hibái. Vonalas színkép, fény kisugárzása és elnyelése. Kvantummechanikai atommodell.
Magfizika	
Az atommag szerkezete	A nukleonok (proton, neutron), a nukleáris kölcsönhatás jellemzése.
A radioaktivitás	Alfa-, béta- és gammabomlás jellemzése. Radioaktív sugárzás környezetünkben, a sugárvédelem alapjai. A természetes és mesterséges radioaktivitás gyakorlati alkalmazásai.
Maghasadás	A maghasadás jelensége, atombomba, atomerőmű, az atomenergia felhasználásának előnyei és kockázata.
Magfúzió	A magfúzió jelensége, a csillagok energiatermelése, a hidrogénbomba.
Csillagászat	
Egyetemes tömegvonzás	A Newton-féle gravitációs törvény; a gravitációs állandó. A heliocentrikus világkép. Bolygómozgás: Kepler-törvények. A mesterséges égitestek mozgása.
Csillagfejlődés	Galaxisok, csillagok. A csillagok születése, fejlődése és pusztulása.
A kozmológia alapjai	Az Univerzum tágulása. Ősrobbanás elmélet.

A továbbhaladáshoz szükséges feltételek

Ismerje a váltakozó áram tulajdonságait, az effektív feszültség és áramerősség fogalmát. Tudjon példát mondani az elektromágneses hullámok egyes fajtáira, ismerjen egy-egy gyakorlati alkalmazást. Ismerje a fénytani alapjelenségeket, az egyszerű optikai eszközök működését.
Tudjon konkrét példákat mondani a tanult hőtani jelenségekre. Ismerje a hőtani folyamatok energetikai viszonyait. Tudja, hogy a természetben végbemenő folyamatok egyirányúak.
Ismerje az anyag atomos szerkezetére utaló kísérleti tényeket, az atom és az atommag alkotórészeit. Ismerje a radioaktív sugárzás fajtáit, legfontosabb jellemzőiket, tudjon egy-egy gyakorlati alkalmazást. Tudja, mi a maghasadás és a magfúzió. Ismerje az atomerőmű működésének alapelveit, az atomenergia felhasználásának előnyeit és kockázatait. Tudja, hogy a Nap energiájának forrása a magfúzió.
Ismerje és tudja példákkal illusztrálni a fizika és más természettudományok közti szoros kapcsolatot. Tudja, hogy a természet megismerése hosszú folyamat. Lássa a fizikában tanult elméleti ismeretek alkalmazását a technikában tudja, hogy a természet erőforrásai végesek, ezért különös felelősségünk van környezetünk védelmében.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, lejegyzése, rendszerezése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, transzformációs képességek.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése, mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, személyekről, problémákról.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése. Önálló kísérlet, projekt bemutatása, témához csatlakozó újságcikk értelmezése, önálló kutatómunka eredményének bemutatása.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

BIOLÓGIA ÉS EGÉSZSÉGTAN

Bevezetés

A szakiskola kilencedik–tizedik évfolyamán az általános műveltséget megalapozó és pályaorientációs nevelés-oktatás folyik. A szakiskolában folyó nevelés, a képességek fejlesztése, a közismereti oktatás és a szakmai képzés szerves egységet alkot. A szakiskola a képességek fejlesztését csak akkor végezheti eredményesen, ha céljaiban és követelményeiben a tanulók adottságaihoz igazodik.
A szakiskola társadalmi kötelezettsége, hogy a tanulók életpályájuk során ne a társadalom leszakadó, gyakran gondoskodásra is szoruló rétegéhez tartozzanak, hanem további tanulmányokra is képes fiatalokká, a társadalom elfogadott tagjaivá váljanak. Lehetővé kell tenni a szakiskolai tanulók számára a korábban kialakult tudásbeli és szociális hátrányok felszámolását, a piacképes szakképesítés megszerzését.
A szakiskolai oktatás alapvető célja tehát, hogy a tanulók képesek legyenek elsajátítani a választott szakmát, és a megszerzett képességeik és készségeik megfeleljenek a munkába állásuk idején támasztott társadalmi elvárásoknak, követelményeknek. Olyan készségek és képességek – kulcskompetenciák – elsajátíttatása a cél, amely egyrészről alkalmassá teszi a tanulókat a munka világában való helytállásra és biztosítja az egész életen át való tanulás lehetőségét, másrészről alkalmassá teszi a tanulókat a társadalomba való zökkenőmentes beilleszkedésre, a mindennapi életben elvárt viselkedési minták elsajátítására.
A szakiskolában a kerettantervek alapján meghatározott tananyagok tartalma elsősorban a későbbi munkatevékenységekre, az ezekhez szükséges tudás megszerzésére, képességek és készségek fejlesztésére irányul, és a tanulók minél cselekvőbb részvételét feltételezi. Ennek érdekében a kerettanterv teret ad az általános műveltséget megalapozó elméleti ismeretek mellett a gyakorlati készségek mind nagyobb arányú kibontakoztatására, növelve ezzel a tanulók motivációját, lehetővé téve sikerélményhez jutásukat. A kerettantervnek figyelemmel kell lenni arra is, hogy a szakiskolának az új ismeretek átadása mellett vállalnia kell a tanulók általános iskolában szerzett ismereteinek rendszerezését, a hiányok pótlását, a gyengébb képességű tanulók fejlesztését, a továbbhaladáshoz szükséges szintre emelését és motiválását.

A szakiskolai biológia kerettanterv és a Nemzeti Alaptanterv viszonya

A szakiskolai biológia kerettantervben kifejeződő értékrendszer tükrözi a Nat-ban meghatározott közös értékeket, azonosíthatók benne a Nat-ban kiemelt kompetenciák, mindez oly módon, hogy a szakiskolákra jellemző funkció a legteljesebb mértékben megvalósulhasson
A szakiskolai biológia kerettantervben foglaltak alkalmasak a kompetenciák fejlesztésére, meghatároznak egy egyszerű, de koherens biológiai műveltségképet, segítik a differenciált és gyakorlatorientált tanulást és útmutatásokkal szolgálnak mind a kiemelt, mind a műveltségi területhez rendelt fejlesztési feladatok teljesítéséhez.
A szakiskolai biológia kerettanterv oly módon igyekszik meghatározni a tantárgy tartalmi követelményeit és fejlesztési feladatait, hogy ezzel elősegítse a szakiskolai nevelés és oktatás hozzájárulását a környezeti és gazdasági fenntarthatóság kialakulásához és a társadalom felelősségtudatának erősödéséhez. Figyelmet fordít az emberiség előtt álló közös, globális természeti-környezeti problémákra, hangsúlyozva az egyén és a kisebb és nagyobb közösségek felelősségét a veszélyek csökkentésében, elhárításában.
A szakiskolai biológia kerettanterv alapvető céljának tekinti tanulók a felnőtt életének sikeressége szempontjából kiemelt fontosságú kulcskompetenciák fejlesztését, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítést, a személyközpontú, interaktív, tapasztalati tanulásra alapozó tanulási eljárások és módszerek terjedésének elősegítését. Ezzel is csökkentve a szakiskolai tanulók szociális-társadalmi hátrányait.

A szakiskolai biológia kerettanterv és a kulcskompetenciák fejlesztése

A biológia szakiskolai oktatásának – az oktatási rendszer egyik elemeként – szerepe van abban, hogy a tanulók megszerezzék azokat a kulcskompetenciákat, amelyek elengedhetetlenek a személyes boldogulásukhoz és fejlődésükhöz, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához.
Természetesen a szakiskolai biológia kerettanterv a tantárgy jellegéből adódóan nem egyformán kínál lehetőséget minden kulcskompetencia fejlesztésére – de ha eltérő mértékben is, mindegyik kulcskompetencia fejlesztése lehetséges a tantárgy segítségével.

A tantárgy oktatásának központi eleme a természettudományos kompetencia fejlesztése – elsősorban annak gyakorlat közeli aspektusában. A természettudományos kompetencia fejlesztésével a tanuló készséget és képességet szerez arra, hogy az ismeretek és módszerek felhasználásával, az ember és a rajta kívüli természeti világ közt lezajló kölcsönhatásban lejátszódó folyamatokkal kapcsolatban magyarázatokat adjon, előrejelzéseket tegyen, s irányítsa cselekvéseit a hétköznapokban.
Ugyancsak magában foglalja a természettudományos kompetencia az emberi tevékenység okozta változások megértését és az ezzel kapcsolatos, a fenntartható fejlődés formálásáért viselt egyéni és közösségi felelősség kialakítását.
A természettudományos kompetencia birtokában a tanuló képes lesz az alapszintű természettudományos műveltségének felhasználására a munkájában és a hétköznapi életben felmerülő problémák megoldása során. Képes lesz kritikusan szemlélni az áltudományos, az egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulásokat, és képes lesz cselekedni a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosítása érdekében lokálisan, és globális vonatkozásokban egyaránt.
A természettudományos kompetencia egyik speciális területe, fejlesztési iránya, a környezettudatosságra nevelés. Ennek célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének átalakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését.
Ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, akkor képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartásnak a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelvnek kell lennie egyéni és közösségi szinten egyaránt.
A környezeti nevelés során a tanulók az iskolarendszer adott szintjének megfelelően megismerik azokat a folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Megismerik a társadalmi-gazdasági modernizáció egyénre gyakorolt pozitív és negatív hatásait a környezeti következmények tükrében. Bekapcsolódhatnak közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe és lehetővé válik, hogy életmódjukban a természet tisztelete, a környezeti károk megelőzése váljék meghatározóvá.

A biológia oktatásában a természettudományos kompetencia fejlesztése mellett kiemelt szerepet kap a nyelvi, elsősorban anyanyelvi kommunikáció fejlesztése. Ennek birtokában a tanuló képes lesz a tantárgyi témákban szóban és írásban kommunikálni.
Képes lesz felhasználni a különféle tudományos-ismeretterjesztő szövegeket, összegyűjteni és feldolgozni belőlük a releváns információkat, és képes lesz saját gondolatait a helyzetnek megfelelő módon meggyőzően megfogalmazni és kifejezni.
A szakiskolai képzésben ez a fejlesztési irány kiemelt fontossággal bír, hiszen az itt tanuló gyerekek korábbi iskoláikból általában kudarcélményeket hoznak magukkal a kommunikációs élethelyzetekről.

A szakiskolai biológiaoktatás több területe alkalmas a matematikai kompetencia fejlesztésére is, hiszen ez a kompetencia lényegében egyfajta matematikai gondolkodás alkalmazásának képessége, akár a mindennapok problémáinak megoldására is. A biológiában elsősorban a matematikai kompetenciának azon területeit fejleszthetjük, amelyek a modellalkotással és a modellek alkalmazásával kapcsolatosak.
Ennek értelmében a tanuló képes lesz alkalmazni az alapvető matematikai elveket és az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában. Követni tudja az érvek láncolatát, és matematikai formalizmussal is képes lesz bemutatni bizonyos biológiai kísérleti eredményeket. Megpróbálkozik azzal, hogy a magyarázatok, bizonyítások esetében a dolgok logikus okát és érvényességét keresse.

A modern biológiatanítás nem nélkülözheti a digitális kompetencia meglétét sem. Ez magában foglalja az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatát az ismeretek megszerzésének és továbbadásának folyamatában egyaránt.
Ennek értelmében a tanuló a szakiskolai biológiaórán is képes lesz a használni az olyan főbb számítógépes alkalmazásokat, mint a szövegszerkesztés, információtárolás-kezelés, az internet. És képes lesz alapszinten művelni az elektronikus média útján történő prezentációt-kommunikációt.

A szakiskolai oktatás részeként, a biológia tanulása során az ismeretszerzés folyamata nem nélkülözheti a hatékony, önálló tanulást. A tanuló tehát legyen képes kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást is.
Ennek feltétele, hogy a tanuló ismerje saját tanulási stratégiáit, készségeinek és tudásának erős és gyenge pontjait, valamint legyen képes a saját tanulási stratégiájának kialakítására, a motivációjának folyamatos

fenntartására. Ugyancsak képesnek kell lennie a közös munkára és tudásának másokkal való megosztására, munkájának értékelésére és szükség esetén információ és támogatás kérésére.

A szakiskolai biológia tananyagnak több olyan témaköre is van, amely alkalmas a szociális és társadalmi kompetencia elmélyítésére. Ezekben megismertethetjük a tanulókkal a harmonikus életvitel és a közösségi beilleszkedés feltételeit, bemutathatjuk a magatartás olyan formáit, amely révén az egyén hatékony és építő módon vehet részt az egyre sokszínűbb társadalomban.
A tanuló rendelkezi fog saját fizikai és mentális egészségére vonatkozó ismeretekkel és megérti az egészséges életvitelnek ebben játszott meghatározó szerepét. Ismerni fogja az egyénnel, a csoporttal, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és az emberi kultúrával kapcsolatos biológiai-pszichológiai tényeket. Törekedjünk arra, hogy a tanulóban kialakuljon az a képesség, hogy figyelembe vegyen és megértsen különböző nézőpontokat és leküzdje előítéleteit.
Ez a terület alkalmas az énkép és önismeret fejlesztésére. Segítséget ad az egyén önmagához való viszonyának alakításában, az önmegismerés, az önkontroll és az önfejlesztés igényének kialakításában.
A tanulók a szakiskolában folytatják népünk kulturális örökségének a biológia tudományát jellemző részének megismerését. Tanulmányozzák a kiemelkedő magyar tudósok tevékenységét, munkásságát, megismerik a haza természeti kincseit. Megismerik az egyetemes emberi civilizáció legnagyobb hatású tudományos eredményeit. Megismerik az emberiség közös, globális problémáit, az ezek kezelése érdekében kialakuló nemzetközi együttműködéseket.
A természettudományos és szociális kompetencia sajátos szinergiája a testi és lelki egészség megőrzésének területe. A szakiskolai oktatás során kiemelt feladat a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelése. Az egészséges életmódra nevelés nemcsak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. Fel kell készíteni a tanulókat arra, hogy önálló, életükben életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, egészséges életvitelt alakítsanak ki, és a konfliktusokat képesek legyenek megoldani. Elő kell segíteni, hogy a tanulókban kialakuljon a beteg, sérült és fogyatékos emberek iránti elfogadó és segítőkész magatartás. Figyelmet kell fordítani a káros függőségekhez vezető szokások (pl. dohányzás, alkohol- és drogfogyasztás, helytelen táplálkozás) kialakulásának megelőzésére, a szexuális kultúra és magatartás kérdéseire, a családi életre és a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre.

Célok és feladatok

A szakiskolában a biológia oktatása a képzés igényeinek megfelelően hasznosítható tudást közvetít. Célja, hogy biztosítsa a mindenki számára szükséges biológiai műveltség alapvető elemeit, és tegye lehetővé az ehhez kapcsolható szakmák elméleti megalapozását. A biológia tanításának – a többi tantárggyal együtt – célja, hogy kialakuljon az új ismeretek önálló megszerzésének és alkalmazásának képessége.

A szakiskolai biológiatanítás az általános iskolai tudásra alapozva megismerteti a tanulókkal az élő természet legfontosabb törvényszerűségeit. Bemutatja a Föld élővilágának sokféleségét, nyilvánvalóvá teszi, hogy Földünk globális problémáinak megoldása csak a biológiai ismeretek által megalapozott válaszok által lehetséges, s ennek megvalósítása minden ember közös feladata.

Célja, hogy az emberek és biológiai környezetük közötti kapcsolat tudatosításával növelje az élővilág fennmaradásának és az emberek egészséges életének esélyeit. Cél továbbá az is, hogy a diákok ismerjék saját testük felépítésének és működésének alapjait, az egészséges életmód szabályait.

A szakiskola működésének egészébe integrálódva a biológia tantárgy célja, hogy megkönnyítse a szocializációt, a beilleszkedést a társadalmi környezetbe.

Olyan természetszemlélet és biológiai tájékozottság kialakítása a cél, amely érzékelteti az élővilág változatosságát, és beláttatja a biológiai sokféleség fontosságát, rámutat az életközösségek szerveződésében felismerhető alapvető összefüggésekre. Alátámasztja az élővilág egységét és az ember helyét ebben az élővilágban. Bemutatja az emberi szervezet felépítésének és működésének lényeges sajátságait, és biztosítja az életmóddal kapcsolatos helyes alternatívák kiválasztásához szükséges tájékozottságot. Segíti az emberek egymás közötti, valamint emberek és környezetük közötti együttélési szabályok megértését.

Tanulói megfigyelések és vizsgálatok szervezésével, ismeretterjesztő művek feldolgozásával megalapozza a közvetlen ismeretszerzés élményét és igényét. Csoportos tevékenységekkel elősegíti az együttműködésre vonatkozó készségek kialakulását, amelyek a legtöbb szakma gyakorlásában is lényegesek.

Fejlesztési követelmények

Keltsük fel a tanuló érdeklődését a biológiai jelenségek, folyamatok iránt. Tegyük képessé a tanulót biológiai jelenségek, folyamatok önálló megfigyelésére, tudjon egyszerűbb vizsgálatokat, kísérleteket segítséggel vagy önállóan elvégezni. Érjük el, hogy szerezzen gyakorlatot a taneszközök, vizsgálati eszközök, anyagok balesetmentes használatában.
Tegyük képessé a tanulót, hogy ismeretszerzési tevékenységében tudja használni a nyomtatott és elektronikus információhordozókat, és értse a szellemi fejlettségének megfelelő szintű ismeretterjesztő kiadványok biológiával kapcsolatos információit. A különböző forrásokból szerzett ismereteit tudja összevetni.
Ismertessük meg, vétessük észre a természet szépségeit, és tegyünk kísérletet a természeti szépségek beillesztésére értékrendjükbe.
Tegyük képessé a lényeges és lényegtelen jellemzők elkülönítésére. Próbáljuk elérni, hogy a hasonló, illetve eltérő tulajdonságok, jellemzők alapján rendszerezni tudja a biológiai objektumokat, jelenségeket, folyamatokat.
A megfigyelések alkalmával nyert adatokat legyen képes rendezni, és ezek alapján – tanári segítséggel – értelmezni a vizsgálat eredményeit. Mindehhez szerezzen jártasságot a tananyagban szereplő, mérhető mennyiségek mértékegységének és azok törtrészeinek és többszöröseinek használatában.
Segítsük a tanulót, hogy ismereteit képességeinek megfelelő szinten tudja – a legfontosabb szakkifejezések helyes használatával – megfogalmazni és írásban, egyszerű vázlatrajzokon rögzíteni, képes legyen a biológiai jelenségekkel, folyamatokkal kapcsolatos ábrák információtartalmát leolvasni, értelmezni.
Tegyük képessé a tanulót arra, hogy magyarázni tudja a biológiai művelődési anyagban feldolgozott jelenségekhez, folyamatokhoz hasonlókat is, használja, alkalmazza a mindennapi élet feladatainak, problémáinak megoldásában a biológiai művelődési anyag elsajátítása során szerzett jártasságait, képességeit, készségeit.
Adjunk áttekintést az emberi élet szakaszainak főbb jellemzőiről, az életfolyamatok visszafordíthatatlanságáról.
Kövessünk el mindent, hogy a tanulónak legyen igénye fizikai és pszichés egészségének, egészséges – természetes és mesterséges – környezetének megőrzésére, tekintse ezeket az emberiség közös értékének.
Ismertessük meg a tanulóval a szűkebb és tágabb környezetében előforduló élőlények alapvető tulajdonságait.
Ismertessük meg az élelmiszerek tápanyagtartalma és értéke közötti összefüggést, az ember egészséges életműködését veszélyeztető anyagok káros hatásait.
Törekedjünk arra, hogy a tanuló értse és a gyakorlatban is alkalmazza a környezet- és természetvédelem legfontosabb alapelveit, vállaljon szerepet közvetlen környezetében a szennyező anyagok káros mértékű felhalmozódásának megelőzésében. Tudatosítsuk, hogy mindannyiunk napi személyes tevékenysége és munkavégzése messzemenően befolyásolja a földi élet feltételeinek megmaradását.
Adjunk képet a Föld és hazánk tájainak jellegzetes növényeiről, állatairól, a biológiai művelődési anyagban szereplő méretek nagyságrendjéről.
Tudatosítsuk, hogy a biológiai ismeretek fejlődése a különböző népek, országok tudósai, kutatói egymásra épülő munkájának eredménye, s ebben a munkában jelentős szerepet töltöttek be a magyar tudósok, kutatók is.

Ajánlott óraszám

A szakiskolai biológia kerettantervben javasolt óraszámokat determinálja, hogy a kerettantervi ajánlás a szakiskolában a négy természettudományos tantárgyra (biológia, fizika, kémia, földünk és környezetünk) közös óraszámkeretet ad meg, ráadásul olyan módon, amit nem csak egyféleképpen lehet tantárgyakra bontani.
A 9. és 10. évfolyamra összesen 333 órát ad a kerettantervi ajánlás. Mivel a két évfolyam között sem egyenlő az órakeret, ezért ebben az ajánlásban csak a két évfolyamra vonatkozó javaslatot tehetünk, azzal a kiegészítéssel, hogy a konkrét órarendet a helyi tantervben kell szabályozni.
A szakiskolai biológia órakeret kerettantervi ajánlása a két évfolyamra 111 óra, ami tulajdonképpen két éven át heti 1,5-1,5 órát jelent, ha egy iskola a helyi tantervében az egyenlő időbeli elosztás mellett dönt. De semmi akadálya nincs annak, hogy egy évig tanítsanak heti 3 órában biológiát, vagy két évig, de az egyik évben heti 2, a másikban pedig 1 órában. A fontos csak az, hogy a 111 órát a tananyag feldolgozására fordítsák.

9–10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

A legtipikusabb élőlények szervezeti felépítésének ismertetése ábrák, makettek segítségével.
A felépítésük és életműködésük közötti összefüggések felismerése, megfogalmazása.
Egyszerű kísérletek elvégzése segítséggel, a tapasztalatok dokumentálása.
A különféle élőlények testének, életműködéseinek lényegi összehasonlítása, a hasonlóságok és különbségek ismertetése.
Az állatok és növények legfontosabb életfolyamatainak megnevezése és vázlatos ismertetése.
Az életközösségek anyag- és energiaforgalmának ismertetése vázlatrajzok segítségével.
A táplálkozási hálózatok, életközösségek mennyiségi jellemzőinek vázlatos ábrázolása, az ilyen ábrák értelmezése.
A természet- és környezetvédelem fontosságának belátása, álláspontjának megfogalmazása.
A biológiai környezet megismeréséhez rendelkezésre álló ismeretterjesztő kiadványok használata.
Annak tudatosulása, hogy az ember biológiai és kulturális evolúciója során kialakult eltérések nem értékükben különböznek, a biológiai és kulturális örökség az emberiség közös kincse, amelyhez minden embercsoport hozzájárult.
Legyen nyilvánvalóan elfogadott, hogy az emberi faj rasszai értelmi és érzelmi fejlődésre való képességükben nem különböznek egymástól.
Az élőlények és az élővilág állandó változásának elfogadása.
Az ember legfontosabb életműködéseinek ismerete.
Az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás fontosságának megértése.
Az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányainak belátása.
A rendszeres testmozgás szükségességének felismerése.
A betegségmegelőzés, a védőoltások egyéni és közösségi-társadalmi szükségességének belátása.
A testi és mentális egészségre káros anyagoktól való tartózkodás szükségességének elfogadása.
Az egészséges életmódot erősítő értékek felismerése és az egészséget elősegítő magatartás elsajátítása.
Az egészséget veszélyeztető tényezők felismerése.

Témakör	Tartalom
	Bevezetés a biológiába
Az élet jellemzői	Az élő rendszerek tulajdonságai.
Az élőlények sokfélesége	Sejtmagnélküliek és sejtmagosok. Növények, állatok, gombák. A biológiai rendszer. A mesterséges és természetes rendszer.
	Az élővilág kialakulása, az evolúció
Az evolúció alapjai és bizonyítékai	Az evolúció fogalma. A fajok kialakulása, az evolúció bizonyítékai.
Az evolúció folyamata	A növény- és állatvilág őseinek kialakulása. A szárazföldi növények megjelenése. Az állatok alkalmazkodása a szárazföldhöz.
Az ember evolúciója	A mai ember kialakulásához vezető evolúciós út vázlata. A nagyrasszok kialakulása.
	Az élőlények testfelépítése és életműködései
Vírusok és sejtmagnélküliek	A vírusok életciklusa és jelentősége, a vírusfertőzések és megelőzésük. A baktériumok által okozott emberi megbetegedések.

Témakör	Tartalom
Az állatok teste és életműködései	Az állatok kültakarójának típusai és szerepe. A különböző szerveződésű állatok mozgása. A környezet, a mozgás és a táplálékszerzés közötti kapcsolat. A különböző szerveződésű állatok táplálkozása. A különböző szerveződésű állatok légzése. A különböző szerveződésű állatok anyagszállítása. A kiválasztás jelentősége. A különböző szerveződésű állatok szaporodása. Az embrionális és posztembrionális fejlődés fogalma, az ivadékgondozás. Az állatok életműködései szabályozásának alapelemei. Az állatok érzékelésének főbb módjai. Az állatok kommunikációja.
A növények teste és életműködései	A növényi szövetek típusai, funkciói. A növények tápanyagfelvétele, a tápanyagok szállítása és átalakítása. A fotoszintézis lényege. A növények és környezetük közötti anyagforgalom. A növények szaporodása, az ivaros és ivartalan szaporodási módok. A zárvatermők szaporodása.
A gombák teste és életműködései	A gombák testfelépítésének és életműködésének sajátosságai. A legfontosabb ehető és mérgező gombák felismerése.
	Az életközösségek
Az életközösségek általános jellemzői	Az életközösség és a környezete. Élettelen és élő környezet.
Az élettelen környezeti tényezők és ezek változásai	A fény, a víz, a levegő és a talaj legfontosabb jellemzői. Víz-, levegő- és talajvédelem. Az élőlények tűrőképessége.
Az élő környezeti tényezők **Az életközösségek anyag- és energia-forgalma**	Populációk közötti kölcsönhatások. Táplálkozási hálózatok. Termelők, fogyasztók, lebontók. Létfontosságú anyagok körforgása a természetben. Az anyagforgalom és az energiaáramlás összefüggése. Az emberi tevékenység következményei az anyagforgalomban.
A természetes és mesterséges életközösségek	Az élővilág sokféleségének fontossága. Az ember hatása a természetes életközösségekre. Környezetrombolás és környezetvédelem.
A földi élővilág jelene és jövője	A Föld globális problémái. Az emberi társadalmak hatása a környezetre. A fejlődés alternatív lehetőségei.
	A sejtek felépítése, működése és az öröklődés alapjai
A sejtek felépítése	Szervetlen vegyületek és jelentőségük. Szerves vegyületek és jelentőségük. A legfontosabb sejtalkotók és funkcióik.
A sejtek anyagcsere folyamatai	A felépítő és lebontó anyagcsere lényege.
Az öröklődés sejttani alapjai	Örökletes információ a sejtben. A kromoszóma és a gén fogalma. A sejtosztódás és biológiai jelentősége.
Egy gén által meghatározott tulajdonság öröklődése	A fenotípus és a genotípus, a homozigóta és a heterozigóta fogalma. A domináns-recesszív öröklődés. Néhány emberi tulajdonság, betegség öröklődése.

Ivari kromoszómák részvétele az öröklődésben	Az emberi ivar kialakulása.
A genetikai ismeretek gyakorlati vonatkozásai	A mutáció fogalma és következményei. A genetikai kutatások jelentősége.

Az ember életműködései

A szervezet általános jellemzői	Az emberi szövetek típusai. Egyes életműködések szerepe az élet fenntartásában.
Az idegrendszer	Az idegsejtek felépítése és funkciója. A reflexív elve. Az idegrendszer tagolódása: a környéki és a központi idegrendszer. A központi idegrendszer részei. Az idegrendszer működésével kapcsolatos fontosabb egészségügyi ismeretek.
A keringési rendszer	A vér alkotói. A szív működése. A szív- és érrendszeri betegségek veszélyeztető tényezői és megelőzése.
A táplálkozás	Az emésztés lényege. Az emésztőnedvek szerepe. A bélcsatorna szakaszai és működésük. A táplálkozással kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A légzés	A légzőkészülék részei és működése. A légzőszervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A bőr és a mozgás	A bőr felépítése. A csontok szerkezete és kapcsolódása, a csontváz fontosabb részei. Az izmok funkciója. A bőr egészségtana. A mozgásszervi betegségek és sérülések. A mindennapos testmozgás jelentősége.
A kiválasztás	A vese működésének elve, a húgyutak. A kiválasztó szervekkel kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
Az immunitás	Az immunrendszer funkciója. A védőoltások. A vércsoportok. Az immunrendszerrel kapcsolatos alapvető egészségügyi ismeretek.
A hormonális szabályozás	A hormonális szabályozás fogalma, az idegrendszer és a hormonrendszer együttműködése. A legfontosabb belsőelválasztású mirigyek és hormonjaik. A cukorbetegség.
Az érzékelés	A szem felépítése és működése. A hallószerv felépítése és működése. Az érzékszervek védelme és betegségei.
Az ember szaporodása és egyedfejlődése	Az ivarsejtek. A hím ivarszervek felépítése és működése. A női ivarszervek felépítése és működése, a ciklus. Az emberi szexualitás.

	A fogamzásgátlás, a nemi betegségek és megelőzésük. A terhesség és a szülés. Az embrionális és posztembrionális fejlődés fő jellemzői.
Általános egészségtan	Elsősegélynyújtás. Az orvosi ellátás igénybevétele, megelőzés, szűrővizsgálatok. Veszélyeztető tényezők, civilizációs ártalmak, szenvedélybetegségek. Az utódvállalás, családtervezés, genetikai tanácsadás, terhesgondozás. A terhesség megszakításának veszélyei. Az emberi viselkedés alapjai, a szülő és a gyermek kapcsolata. A lelki egészség.

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek a különféle élőlények életműködéseinek lényegét kiemelni és röviden megfogalmazni.
Ismerjék fel, hogy hasonló életműködést többféle testfelépítés is biztosíthat.
Legyenek képesek az élőlények testének szerveződési szintjeit felsorolni és megkülönböztetni.
Tudjanak példát mondani az állatok és a növények életműködéseire.
Tudják felsorolni az élőlényekre ható legfontosabb környezeti tényezőket.
A testszerveződés és az anyagcseretípus alapján tudják, hogy a növények, a gombák és az állatok miért alkotnak külön rendszertani egységet az élőlények természetes rendszerében.
Tudjanak érvelni a természetvédelmi területek fontossága mellett és a környezetszennyező, környezetpusztító magatartás ellen.
Igényeljék, hogy a biológiai környezetet minél több oldalról megismerjék, használjanak ehhez ismeretterjesztő kiadványokat, elektronikus ismerethordozókat.
Lássák be, hogy egyes emberi tevékenységek a földi környezetet szélsőséges mértékben változtatják, illetve a változásokat olyan mértékben felgyorsítják, hogy azt az evolúció nem képes követni. Minderre csak az egyének és a közösségek tudatos környezetkímélő magatartása hozhat megoldást.
Tudjanak az élővilág természetes rendszerében tájékozódni és tudatosuljon bennük az ember helye és szerepe a földi élővilágban.
Alakuljon ki az egészséges életmód, a tudatos táplálkozás igénye. Lássa be az egészségkárosító szokások egyéni és társadalmi hátrányait.
Tudatosan tartsa távol magát a testi és mentális egészségre káros anyagoktól.
Értse meg, hogy a rendszeres testmozgás az ún. civilizált embernek is alapvető szükséglete.
Lássa be, hogy a védőoltások az egyéni és a közösségi-társadalmi érdekeket is szolgálják.
Értse meg és fogadja el, hogy az ember szexualitása nem pusztán biológiai folyamat. Lássa be, hogy a nem kívánt terhességet meg kell előzni.
Legyen képes az egészséget erősítő értékek felismerésére és az egészséget elősegítő magatartás elsajátítására.
Jusson el annak az elfogadásához, hogy az élőlények és az élővilág állandóan változnak, lássa világosan, hogy az örökítő anyag változatosságának csökkenése a földi élet számára veszélyes, ez legyen természetvédő tevékenységének egyik mozgatója.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.
A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése. (Növény- és állatszervezettani és élettani jellemzők összehasonlítása. Az ember életműködései, biokémiai ismeretek, sejtbiológia, genetika, evolúcióbiológia.)

- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban (például a tanulók számára ismeretlen élőlény leírása, vagy több ilyen élőlény összehasonlítása, csoportosítása vagy egy egyszerű kísérlet elvégzése), szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán. (Amelyek megválaszolásakor az is kiderül, hogy a tanulóknak helyes képzetei alakultak-e ki, jól használják-e a biológiai szakkifejezéseket, értik-e az összefüggéseket.)
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából. Sztenderdizált feladatsorokból összeállított feladatlapok, ismeretek megállapításához készített tesztek.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése. Vizsgálómódszerek gyakorlati alkalmazásában való jártasságot bizonyító tevékenységek.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

KÉMIA

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakiskolák tanulóinak is szükségük van a mindennapi életben való boldoguláshoz a természettudományos műveltségre, a természettudományos kulcskompetenciára, ezen belül kémiai ismeretekre. Természetesen ez a tudás nem az elméleti alapok elmélyítését, hanem a felhasználás szintjét jelenti.

A kémia tantárgy keretében a szakiskolákban is fejleszthető – ha kisebb mértékben is – a matematikai kulcskompetencia (egyszerű számítások: moláris tömeg, oldatok tömegszázalékos összetétele), a digitális kompetencia (a digitális tananyagbázis használata), az idegennyelvi kompetencia (szakkifejezések használata). Az önálló tanulás (speciális, a kémia tantárgyra jellemző tanulásmódszertan), az anyanyelvi kommunikáció (lényegkiemelés, a nyelvi, helyesírási szabályok betartása), a kezdeményezőkészség, a szociális kompetencia (drámapedagógiai és kooperatív csoport módszerek alkalmazása), esztétikai érzék fejlesztésére (kísérletek, modellek, ábrák, prezentációk) ebben az iskolatípusban is lehetőség van. A tanítás során alkalmazzunk differenciálást. A legjobbak kapjanak lehetőséget arra, hogy ismereteik továbbfejleszthetők legyenek, viszont a gyengébbektől nem kell elvárni a számukra nehezen elsajátítható ismereteket, első sorban a természettudományos nevelésre kell koncentrálni. Készüljön minimális követelményrendszer, amelyet a tanulók előre megtudnak és, amelyet minden tanulónak teljesítenie kell. Az év elején ismételjük át azokat az általános iskolában megtanult alapvető ismeretek, amelyeket a későbbiek során is rendszeresen használunk majd. Az új ismereteket is felhasználjuk a tanulók képességeinek, tájékozottságának, felelősségtudatának, munkamoráljának fejlesztésére.

A szakiskolába járó diákoknak is meg kell tanulniuk az anyagokkal, energiával való takarékos, fegyelmezett, gondos és körültekintő bánásmódot, a vészhelyzetek elkerülését, illetve a vészhelyzetekben a helyes magatartást. Alkalmazzuk és alkalmaztassuk a 2000. évi XXV. törvény előírásait a „kémiai biztonságról”. Elsődleges cél és feladat az általános iskolában megtanult és az új tananyagként megtanult ismeretek begyakorlása, rendszerezése, stabilizálása, az alapkészségek fejlesztése, ugyanakkor kívánatos a gyakorlati élettel kapcsolatos kémiai folyamatok ismerete. Tudatosítanunk kell a diákokban önmaguk és embertársaik egészsége iránti felelősséget, az egészségvédelem fontosságát.

Fejlesztési követelmények

A kémia tantárgynak meghatározó szerepe van a kiemelt fejlesztési feladatok közül a környezettudatosságra és a testi és lelki egészségre nevelésben. A további kiemelt fejlesztési feladatok kialakításában is szerepet játszik. Így pl. a kooperatív csoportmunka, a drámapedagógia segítségével a kémiaórákon az énkép és önismeret, az aktív állampolgárságra, demokráciára, egyéni és csoportos felelősségvállalásra és a felnőttlét szerepeire történő nevelés fejleszthető tovább. A diákok átélik az együtt végzett munka örömét. Gyakorlatot szereznek a konfliktusok, sikerek, kudarcok kezelésében. Néhány hazai, európai, Európán kívüli tudós kiemelkedő eredményeinek bemutatásával a hon- és népismeret, az európai azonosságtudat és egyetemes kultúra tudatosítható. A látványos, szép kísérletekkel, színes modellekkel esztétikai érzékük fejleszthető. Megfelelő, a mindennapi élethez kapcsolódó problémafeladatokkal (pl. hogyan csökkenthető a gázszámla?) gazdasági nevelést végezhetünk.

A szakiskolai kémiatanítás során a tanulókban olyan kémiai tájékozottság alakul ki, amely a többi természettudományos tárgy anyagával együtt korszerű természetszemléletet alakít ki. A tanulókban tudatosulnia kell annak, hogy a jelenségek megfigyelése alapján a természet törvényei megismerhetőek.
A korábban észlelt és megmagyarázott jelenségek ismeretében értelmezzenek önállóan új jelenségeket.
Gyűjtsenek ismereteket szakkönyvekből, folyóiratokból, a napi sajtóból és az elektronikus médiából és beszéljék meg közösen ezeket. Buzdítsuk őket arra, hogy életük hátra lévő részében is törekedjenek a tudomány újdonságainak megismerésére, népszerűsítő tudományos lapok olvasására, honlapok betöltéseére, tv-csatornák keresésére. A számítástechnikában elsajátított ismereteiket alkalmazzák az információszerzés, -feldolgozás és -átadás folyamán.

A szakiskolában a tanulók végezzenek egyszerűen végrehajtható kísérleteket, megfigyeléseket a tanár szóbeli vagy írásbeli útmutatása alapján. Megbeszélés után rögzítsék a látottakat. Fejtsék ki a bemutatott vagy elvégzett kísérletek és a tanult ismeretek kapcsolatát.
Ismerjék és alkalmazzák a tűz- és balesetvédelmi szabályokat.
Alkossanak önálló véleményt a kémia mindennapi életünket érintő problémáiról (környezeti, élettani hatások, ezek mindennapi kezelése, háztartási felhasználásuk előnye és veszélyessége). Végezzenek igen egyszerű, a mindennapokat érintő számítási feladatokat (keverékek, oldatok összetétele stb.). Vegyék számba a háztartásban és a ház körül gyakran előforduló, egészségre ártalmas szerves és szervetlen anyagokat. Ismerjék ezek hatásait az élő rendszerekre és a környezetre, és tájékozódjanak szakszerű használatukról a mellékelt tanácsok, utasítások alapján.
Hívjuk fel a figyelmüket a környezettudatos, kritikus fogyasztás, a fenntartható fejlődés jelentőségére. Tájékoztassuk diákjainkat fogyasztóvédelmi kérdésekről is.

Szerezzenek információt arról, hol vannak lakóhelyükhöz közel gyűjtőhelyek, ahol háztartási veszélyes hulladékokat és az újrahasznosítható anyagokat átveszik.
Szerezzenek információkat és alakítsanak ki önálló véleményt a szenvedélybetegségek kémiai vetületeiről, az oxigén- és nitrogéntartalmú vegyületek narkotikus és egészségkárosító hatásairól, személyiségre és társadalomra irányuló veszélyeiről. Legyenek felkészítve a mindennapokban használt vegyszerek (gyógyszerek, növényvédőszerek, háztartási vegyszerek stb.) helyes használatára.
A tantárgy integrált tanításra alkalmas. Ebben az esetben a természettudományos tanároknak együttműködve kell megtervezniük a tantervet. Nem kerülhet hátrányba egyik tantárgy sem.

Belépő tevékenységformák

Gyakorlatszerzés a mindennapi mérésekben. A mindennapokban is használatos mérések végzése. A matematikai kulcskompetencia fejlesztése.
Önálló véleményalkotás a kémia mindennapi életünket érintő problémáiról (környezeti, élettani hatások, ezek mindennapi kezelése, háztartási felhasználások előnye és veszélyessége). Kooperatív csoportmunka, projektmunka, számítógépes ismeretek, drámapedagógia alkalmazása. Ezek kapcsán az anyanyelvi, idegennyelvi, a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőkészség és vállalkozói kombetencia, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség alkalmazása.
A hétköznapi anyagokról elsajátított ismeretek szakszerű felhasználása a mindennapi munka során.
A keverékek szétválasztására alkalmas műveletek végzése.
A konyhai műveletek és a kertművelés során szükséges egyszerű számítások végzése az oldatkészítéssel kapcsolatban.
A víz és a szerves oldószerek közötti különbség felismerése, ezek egészségre és környezetre való hatásainak figyelembevétele a felhasználás során.
Az ivóvíz megbecsülésének és a víztakarékosság szokásának kialakítása.
Annak mérlegelése, hogy a kémiai reakciók energiaváltozással járnak, és a hirtelen felszabaduló reakcióhő veszélyt okozhat.
Tudatosítsuk, hogy az energiahordozók nem állnak korlátlanul az emberiség rendelkezésére. Beszéljük meg ennek az egyénre és a társadalomra vonatkoztatott vetületét is. Kooperatív csoportmunka, projektmunka, számítógépes ismeretek, drámapedagógia alkalmazása. Ezek kapcsán az anyanyelvi, idegennyelvi, a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőkészség és vállalkozói kombetencia, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség alkalmazása.
Az égés feltételeinek és a tűzoltás módjainak ismerete (elektromos tűz, olaj vagy benzin okozta tűz oltása stb.).
Tömény és híg oldatok használatának előnyei és hátrányai.
A pH-érték és a kémhatás kapcsolatának felismerése és hasznosítása a mindennapi gyakorlatban.
A vízlágyítás szükségességének és lehetőségeinek ismerete és alkalmazása példákon.
Használati utasítások értelmezése (mosószerek, növényvédő szerek).
A fémedények használatakor annak figyelembevétele, hogy egyes fajtái reakcióba léphetnek ételeinkkel.
A megismert kémiai fogalmak szabatos és tudatos megfogalmazása írásban és szóban.
A fémes és a nemfémes elemek, az egyszerű és az összetett anyagok megkülönböztetése tulajdonságaik alapján.
A fizikai és kémiai változások megkülönböztetése.
A megújuló és a nem megújuló energiaforrások közötti különbségek ismerete, az egyes energiaforrások előnyeinek és hátrányainak kifejtése, a környezetvédelem és az energiatakarékosság szempontjai.
A csomagolóanyagok, műanyagok használata során felmerülő problémák. A helyes magatartás kialakítása.

Az egészséges életet veszélyeztető élvezeti cikkek (alkohol, kávé, kábítószerek), és a helyes magatartás ezekkel az anyagokkal kapcsolatban.
Helyes gyógyszerhasználat.
A növényvédőszerek használati utasítás szerinti biztonságos kezelése, a felhasznált mennyiség ésszerű csökkentése a környezet megóvása érdekében.
A háztartási veszélyes hulladékok felismerése és biztonságos kezelése. Kooperatív csoportmunka, projektmunka, számítógépes ismeretek, drámapedagógia alkalmazása. Ezek kapcsán az anyanyelvi, idegennyelvi, a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőkészség és vállalkozói kombetencia, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség alkalmazása.
A hulladékok újrahasznosítási lehetőségeinek bemutatása. Egyéni felelősség a lehetőségek kihasználásában.
A megismert kémiai fogalmak szabatos és tudatos használata írásban és szóban.
A legfontosabb építőanyagok tulajdonságainak bemutatása.
Tápanyagaink főbb típusainak felismerése és besorolása a szerves vegyületek csoportjaiba.
(A témakörök nem feltétlenül jelentenek tanítási témaköröket. A bennük szereplő ismeretek más logikai sorrendben is elképzelhetők, illetve felépíthetők.)

Témakörök	**Tartalmak**
Az eddig tanultak ismétlése	*Anyagszerkezet* Kémiai jelrendszer, tájékozódás a periódusos rendszerben. *Fémek* Fontos fémek (alumínium, vas, réz, arany). *Nemfémek* Nem fémes elemek (szén, oxigén, hidrogén, klór, nitrogén). *Vegyületek* Vegyületek (víz, szén-dioxid, szén-monoxid, kén-dioxid, savak, lúgok).
Oldatok, oldhatóság, kolloidok	Oldatkészítés, hígítás, keverék szétválasztása (szűrés, bepárlás). Hab, majonéz, kocsonya készítése és összetételének megbeszélése. A matematikai kompetencia fejlesztése.
Kémiai reakciók a háztartásban	Anyagok fizikai és kémiai tulajdonságai és változásai. Reakciósebesség, reakcióhő, katalizátor. *Sav-bázis reakciók* Savak és lúgok kimutatása (szódabikarbóna, szappan, mosó- és mosogatószerek, vízlágyítás, ecet, sósav, indikátor hatású növények), fémek reakciója savval (ételeinkkel). *Redoxi-reakciók* Lassú és gyors égés, rozsdásodás, emésztés, fémek oldása savakban, fertőtlenítőszerek, fehérítőszerek (hypo, hidrogén-peroxid).
	Környezeti és háztartási anyagok
Energiaforrásaink Építkezésnél használt anyagok Műanyagok Növényvédő szerek	Megújuló energiaforrások (víz-, szél-, nap-, geotermikus energia). Nem megújuló energiaforrások (szén, kőolaj és földgáz), ezek környezeti kárai. Kooperatív csoportmunka, projektmunka, számítógépes ismeretek, drámapedagógia alkalmazása. Ezek kapcsán az anyanyelvi, idegennyelvi, a szociális és állampolgári kompetencia, a kezdeményezőkészség és vállalkozói kombetencia, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség alkalmazása. Mészkő, égetett mész, mészoltás, gipsz, cement, festékek és oldószereik, üveg. Polietilén, PVC, gumi, teflon. Használati utasítások elemzése.

Témakörök	Tartalmak
Az élő szervezetet felépítő anyagok, tápanyagaink	Szénhidrátok: szőlőcukor, répacukor, fotoszintézis, keményítő, cellulóz. Fehérjék: felépítésük, tulajdonságainak változása fizikai, kémiai hatásokra. Zsírok, olajok: összetétel, romlás. Vitaminok: vízben, zsírban oldódás, élettani hatás. Nyomelemek: élettani hatásuk. Alkohol: erjedés, oxidáció, zsíroldás, hatásuk a szervezetre. Élvezeti szerek, gyógyszerek. Karbonsavak: ecetsav, tejsav. Kooperatív csoportmunka, projektmunka, számítógépes ismeretek, drámapedagógia alkalmazása. Ezek kapcsán az anyanyelvi, idegennyelvi, a szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőkészség és vállalkozói kombetencia, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség alkalmazása.
Egészség- és környezet-károsító anyagok	Levegőben: szén-monoxid, kén-dioxid, nitrogén-oxidok, savas eső, üvegházhatás, szmog, ózonlyuk. Vízben: ivóvízszennyezés, eutrofizáció. Talajban: nitrátosodás, nehézfémek feldúsulása. Szenvedélybetegséget okozó vegyületek: drogok, alkohol, nikotin.
Hulladékok, hulladék-kezelés	Növényi, állati eredetű konyhai hulladék, nem veszélyes, nem lebomló hulladékok. Veszélyes hulladékok: akkumulátor, szárazelem, fáradtolaj, festékek, hígítók, gyógyszerek. Kooperatív csoportmunka, projektmunka, számítógépes ismeretek, drámapedagógia alkalmazása. Ezek kapcsán az anyanyelvi, idegennyelvi, a szociális és állampolgári kompetencia, kezdeményezőkészség és vállalkozói kombetencia, valamint az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőkészség alkalmazása.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló legyen képes megkülönböztetni a fémes és nemfémes elemeket, az egyszerű és összetett anyagokat, vegyületeket. Tudja megkülönböztetni a fizikai és kémiai változásokat. Legyen képes olyan oldatkészítési számításokat végezni, amelyekre szüksége lesz szakmai tanulmányai, valamint konyhai műveletek és kertművelés során. Tudja balesetmentesen kezelni a háztartásban előforduló sav-bázis- és redoxifolyamatokat. Legyen tisztában a tűzvédelmi szabályokkal.
Legyen képes különbséget tenni a megújuló és nem megújuló energiaforrások között. Ismerje a tananyagban szereplő, háztartásban előforduló szerves anyagok tulajdonságait, legyen felkészítve szakszerű, balesetmentes használatukra. Legyen képes besorolni tápanyagainkat a szerves vegyületek csoportjaiba. Ismerje ezeknek a csoportoknak a tulajdonságait és hatásukat az élő szervezetre. Használja fel a tanultakat a mindennapi élettel kapcsolatos feladatokban. Legyen tájékozott az egészségkárosító anyagok, hatások vonatkozásában. Tudja, hogy az életben felmerülő, számára problémát okozó döntések előtt honnan kaphat segítséget. Alakuljon ki egyéni, családjával kapcsolatos és a közösséget érintő egészségügyi, környezetet érintő problémákban felelősségtudata.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban.
- Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Kiselőadás, kísérlet bemutatás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

FÖLDRAJZ

9–10. évfolyam

A földünk és környezetünk tantárgy kerettanterve és a Nemzeti alaptanterv viszonya

A szakiskolai földrajz kerettanterv szemlélete és értékrendje tükrözi a Nat szellemiségét. Összhangban van az abban meghatározott fejlesztési feladatokkal és nevelési-oktatási célokkal. Megfogalmazása során mindvégig szem előtt tartotta a kiemelt fejlesztési feladatok, illetve a kulcskompetenciák fejlesztése terén megfogalmazott célok teljesítését.

A szakiskolai földrajz kerettanterv szerepe a kulcskompetenciák fejlesztésében és a kiemelt fejlesztési célok teljesítésében

A földrajzoktatás a műveltségi terület tartalmi elemeinek feldolgozása, a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett nagymértékben hozzájárul a tanulók képességeinek fejlődéséhez. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a világ természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatásával hozzájárul az eltérő kultúrák megismerése iránti igény, a nyitott és befogadó magatartás, illetve szemléletmód kialakulásához. Mindezt úgy valósítja meg, hogy közben elősegíti a természeti és a kulturális értékek iránti tisztelet, illetve a következő nemzedékek számára történő megőrzésük iránti igény kialakulását. Ezzel hozzájárul a felelős és tudatos környezeti magatartás fejlődéséhez. A más anyanyelvű országok és kultúrák megismerése elősegítheti a tanulókban az adott célnyelven történő kommunikáció igényének kialakulását, ez pedig megkönnyítheti az idegen nyelvi kommunikáció fejlődését.
A természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatokban megfigyelhető kölcsönhatások feltárásával a földrajzoktatás hozzájárul a természettudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. Szüntelenül változó és globalizálódó világunk természeti, környezeti és társadalmi-gazdasági folyamatainak megismeréséhez és megértéséhez elengedhetetlen a folyamatos tájékozódás és információszerzés, valamint a nyitott gondolkodás. Ezért a megnevezett tartalmi elemek elsajátítása elképzelhetetlen a tanulók egyre önállóbbá váló információszerző tevékenysége nélkül. Így a tanítási-tanulási folyamatban nagy hangsúlyt kap az információszerzés és -feldolgozás képességének fejlesztése, különös tekintettel a digitális világ nyújtotta lehetőségek hasznosítására. A tanítási-tanulási folyamat kiemelt célja a folyamatos önképzés iránti igény, valamint az élethosszig tartó tanulás képességének kialakítása. Hazánk és a világ társadalomföldrajzi jellemzőinek bemutatásával a tantárgy oktatása elősegíti a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését. Napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak megismertetése nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók a gazdasági élet eseményeiben eligazodó aktív, kreatív, a változásokhoz alkalmazkodó és vállalkozóképes állampolgárrá válhassanak.

A földrajzoktatás célja és feladata szakiskolában

A földrajz tantárgy megismerteti a tanulókkal az ember életteréül szolgáló Földet, a természet és a társadalom főbb sajátosságait, kölcsönhatásait.
Tananyaga komplex és szemléletformáló, hiszen a természettudományok, a társadalomtudományok, illetve egyéb környezettudományok szempontjai szerint vizsgálja a környezeti jelenségeket és folyamatokat. A szakiskolák tananyaga az általános természeti és társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli és időbeli változásainak vizsgálatával, a kölcsönhatások feltárásával és a tanultak alkalmazásával valósítja meg szemléletformáló szerepét.
A tantárgy oktatásának célja, hogy a tanulók megértsék a természeti környezet társadalomra gyakorolt hatásait és azok időbeli változásait. Lássák, hogy a társadalom működése visszahat a természeti környezetre, és annak kedvező, illetve kedvezőtlen változásait idézi elő. Ez tudatos környezeti magatartást, az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodást kíván.
A tantárgy a hazai és az európai természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékek megismertetésén keresztül járuljon hozzá a hazához való kötődés, a reális alapokon nyugvó nemzet- és Európa-tudat kialakulásához. Segítse elő a különböző társadalmi csoportok, nemzetiségek, népek életformája, kultúrája, értékei iránti érdeklődés és tisztelet kialakulását.

Célja továbbá, hogy megismertesse az egyre növekvő társadalmi igények kielégítéséért folyó termelőtevékenységet. Megértesse a termelés és a fogyasztás viszonyát, növekedésük korlátait, következményeit, a Föld globális problémáit. Ráébressze a tanulókat cselekedeteik környezeti következményeire, és felismertesse lehetőségeiket, tennivalóikat a környezetükért.
A szakiskolai földrajzoktatás az életkori sajátosságoknak és a szakirányú képzés igényeinek figyelembevételével továbbfejleszti és elmélyíti a tanulók alapozó szakaszban megszerzett tudását és képességeit. A tanulásnak olyan fejlesztési, illetve a tanulás tanulását segítő stratégiákra kell épülnie, amelyek figyelembe veszik a tanulók eltérő ismeret- és képességszintjéből adódó sajátosságait, illetve eltérő ismeret-felhasználói igényeit és a differenciált oktatás elveinek alkalmazásával fejleszti tovább a földrajzi kompetenciákat az egyén képességeinek, adottságainak megfelelői ütemben.
A földrajz tantárgy komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók eligazodását a munka világában. Lehetővé teszi számukra, hogy a későbbiek során bekapcsolódjanak a tovább- és átképzésbe, illetve késesek legyenek ismereteik és képességeik folyamatos bővítésére. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok jó szakemberekké váljanak, biztonsággal eligazodjanak a globálizálódó világ társadalmi-gazdasági és környezeti folyamataiban, és képesek legyenek felelős döntéshozatalra állampolgári szerepeik gyakorlása során.

Fejlesztési követelmények

A tananyag feldolgozása során el kell érni, hogy a tanulók ismerjék meg a legfontosabb földi képződményeket, természeti jelenségeket, folyamatokat és összefüggéseket. Értsék a természeti feltételek és a társadalmi-gazdasági jellemzők közötti kapcsolatokat. Vegyék észre, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él; a földi rendszer működését kedvezőtlenül befolyásoló társadalmi és egyéni cselekedetek visszahatnak az ember életére.
A tanulók ismerjék a választott szakmájukkal kapcsolatos természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági tényeket és folyamatokat. Legyenek képesek arra, hogy ismereteiket felhasználják a mindennapi élet szempontjából fontos döntések meghozatalában. Rendelkezzenek valós képzetekkel a környezeti elemek méreteiről, a számszerűen kifejezhető adatok és az időbeli változások nagyságrendjéről. Legyenek képesek különböző földrajzi adatsorok és mutatószámok alapján tendenciák megfogalmazására.
Legyenek képesek gazdasági-pénzügyi ismereteik birtokában a kezdeményező, kreatív, vállalkozó állampolgár szerepének betöltésére.
Legyenek képesek földrajzi kompetenciáik szintjének reális értékelésére. Alakuljon ki bennük az igény arra, hogy későbbi életük folyamán önállóan tovább gyarapítsák földrajzi-környezeti ismereteiket és képességeiket. Legyenek birtokában a földrajzi ismeretek elsajátítást segítő hatékony tanulási módszereknek. Váljanak alkalmassá a nemzeti, az európai és az egyetemes természeti és kulturális értékek befogadására, legyenek képesek felismerni az azokban rejlő esztétikai értéket.
A tanulók legyenek képesek a másokkal együtt végzendő közös munkára, együttműködésre a földrajzi ismeretszerzés és az ismeretek alkalmazása során. Tudják használni a különböző információhordozókat (tematikus és különböző méretarányú térképek, ismeretterjesztő irodalom, folyóiratok, statisztikai kiadványok, lexikonok, CD-ROM, internet). Legyenek képesek a digitális kompetenciák alkalmazására a földrajzi tartalmú információk megszerzésében és feldolgozásában. Tapasztalataikat, véleményüket szabatosan fogalmazzák meg a szakkifejezések megfelelő használatával.

A földrajzoktatásra fordítandó időkeret a szakiskolában

A tantárgy oktatására 9–10. évfolyamon összesen 74 óra áll rendelkezésre. Az óraszámok évfolyamok közötti felhasználásának módjáról, arányáról az intézmény a lehetőségek, a sajátos helyi igények figyelembe vételével önállóan dönthet, amelyet a pedagógiai programjában is rögzít.

Belépő tevékenységek

Természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági tényeket bemutató tematikus térképek elemzése.
Kontúrtérképes feladatok irányított megoldása.
Természetföldrajzi és társadalmi-gazdasági adatok grafikus ábrázolása.

Az egyes geoszférák jellemző folyamatainak magyarázata ábrák, képek és videofilmrészletek alapján.
Felszínfejlődési folyamatok és felszínformák felismerése képek és ábrák alapján.
A középhőmérséklet, a hőingadozás és a legfontosabb vízrajzi jellemzők számítása, következtetések levonása az adatokból.
Egyszerű, a mindennapi életben felhasználható gazdasági-pénzügyi számítások megoldása.
A világ népesedési folyamatainak jellemzése, bemutatása korfák és statisztikai adatok alapján.
Időjárás-jelentés értelmezése.
A gazdasági ágazatok szerepét, jelentőségét bemutató statisztikai adatok, diagramok összehasonlító elemzése.
A településtípusok és a településhálózat jellemző vonásainak bemutatása térképek, alaprajzok, leírások alapján.
Információk gyűjtése megadott szempontok alapján az egyes témákhoz kapcsolódóan nyomtatott információhordozókból, illetve megfelelő internetes honlapok felhasználásával.
Adatok gyűjtése egyéni vagy csoportmunkában a sajtóból, a híradásokból a földi szférák szennyezettségéről és azok környezeti következményeiről, a természeti környezet fokozatos átalakításáról.
Sajtó-, tv- és internet-figyelő: az egyes témákhoz kapcsolódó aktualitások gyűjtése, pl. természeti jelenségekről, hazai és uniós társadalmi-gazdasági történésekről, regionális és globális környezeti problémákról, a környezet állapotát veszélyeztető folyamatokról, az emberi tevékenység következtében károsodott tájak, térségek helyreállításáról. Rendszerező vázlat készítése. Az információk rövid összefoglalása, ismertetése.
Egyes témákhoz kapcsolódóan rövid kiselőadás, prezentáció készítése tanári irányítással.
Terméklisták összeállítása, poszter kiállítás szervezése a különböző multinacionális cégek hazánkban is kapható termékeiből.

Leírások gyűjtése és elemzése a természeti, illetve környezeti katasztrófákról, az elhárítás és a károk mérséklésének lehetőségeiről, a környezet fokozatos átalakításáról, a természeti feltételek szerepének átértékelődéséről.
Szituációs játék, helyzetgyakorlat egy esetleges természeti vagy környezeti katasztrófa idején történő helyes magatartásforma bemutatására.
Természeti, társadalmi-gazdasági, környezeti témákhoz kapcsolódóan poszterek, tablók, terméklisták készítése csoportmunkában.
Szituációs játék például ipari park létesítéséről, multinacionális vállalatok terjeszkedéséről, vállalkozás alapításáról.
Fotókiállítás szervezése saját készítésű fényképekből természeti értékeink bemutatására.

Projekt feladat: Egyszerű természetföldrajzi megfigyelések (időjárás, vízrajz, talaj stb.) tervezése és kivitelezése. Az adatok feldolgozása. Következtetések megfogalmazása a mérések alapján.
Projekt feladat: Egy geoszféra környezeti problémáinak bemutatása. Megoldási lehetőségek megfogalmazása és érvekkel történő alátámasztása.
Projekt feladat: Az Európai Unió bővítésének és az együttműködés különböző területeinek bemutatása poszter vagy prezentáció formájában.
Projekt feladat: Tőzsdefigyelő – egy adott időszak vagy egy tevékenységi körhöz tartozó vállalatokra jellemző tőzsdei folyamatok vizsgálata.
Projekt feladat: Alapíts vállalkozást! Mire, miért, hogyan?
Projekt feladat: Szolgáltatások: régen és ma, faluban és nagyvárosban, a fejlődő és a fejlett világban.

Látogatás a Budapesti Értéktőzsdén.
Látogatás egy termelő üzemben (Audi, Suzuki, élelmiszeripari üzem stb.) vagy szolgáltató intézményben (pl. elektromos művek, távfűtő művek, szennyvíztisztító).
Látogatás egy ipari parkban.

Témakörök	Tartalmak
Tájékozódás a térképen és a világegyetemben	*A térkép* A térképi ábrázolás módszerei, a tematikus térképek. A térképi információk felhasználása a mindennapi életben. Helymeghatározás, mérés, számítás térkép segítségével.

Témakörök	Tartalmak
	A Föld mint égitest. A Föld helye a Naprendszerben. A Föld mozgásai és azok következményei. A napi és az évi időszámítás.
A Föld gömbhéjai	*A kőzetburok földrajza* A Föld gömbhéjas szerkezete. A lemeztektonikai folyamatok következményei. Az ásványi nyersanyagok keletkezési feltételei, tulajdonságaik, hasznosításuk. A belső és külső erők szerepe a felszín fejlődésében. Jellegzetes felszínformák. *A légkör földrajza* A légkör összetétele, szerkezete. A légkör alapfolyamatai: felmelegedés, csapadékképződés, légmozgások. Az időjárás-változások hatása a mindennapi életre. *A vízburok földrajza* Az óceánok és a tengerek földrajzi jellemzői, jelentőségük. A szárazföld vizeinek típusai és gazdasági jelentőségük. A vízgazdálkodás. A víz mint erőforrás. *A földi szférák környezeti problémái*
A földrajzi övezetesség	*Földrajzi övezetesség* A szoláris és a valódi éghajlati övezetesség. Az övezetek, övek kialakulása, az éghajlatok jellemzői. A vízszintes és a függőleges övezetesség rendszere. A természetföldrajzi övezetesség hatása a gazdasági életre.
Népesség- és településföldrajz	A Föld népessége. A népességszám változása. A népesség összetétele, eloszlása. A népesség térbeli mozgásai. *A települések fajtái* A településtípusok és jellemzőik.
A gazdasági élet jellemzői	*A gazdaság ágazatai* A gazdasági szektorok jellemzői, szerepük változásai. A gazdasági ágazatok fő telepítő tényezői és azok jelentősége.
A világgazdaság	*Gazdasági fejlettség* A gazdasági fejlettség földrajzi különbségei: a fejlett és a fejlődő országok jellemzői. A gazdasági növekedés, a gazdasági fejlettség mutatói. *A világgazdaság jellemző folyamatai* A globalizáció pozitív és negatív következményei. A nemzetközi szervezetek szerepe a világ társadalmi-gazdasági életének alakításában. A pénz szerepe napjaink gazdasági folyamataiban: banki, tőzsdei folyamatok, vállalkozások. Hazánk helye és szerepe a nemzetközi, kiemelten az európai társadalmi-gazdasági folyamatokban. Az Európai Unióhoz történő csatlakozás hatása a társadalmi-gazdasági fejlődésre.
Globális problémák	A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei. A környezeti válság kialakulása, a válság leküzdésének lehetőségei. Az egyén felelőssége és szerepe a környezeti problémák kialakulásában, illetve mérséklésében.

A tananyag feldolgozásához szükséges példákat elsősorban Magyarország és Európa területéről kell megnevezni.
A szakiskolában az alapozó képzésben tanult topográfiai fogalmak tartalmi bővítésére és felhasználására van szükség.

A továbbhaladás feltételei

A tanuló tudjon egyszerű tájékozódási és mérési feladatokat elvégezni a térképen és a térkép segítségével. Legyen képes egyszerű számítási feladatok megoldására pl. középhőmérséklet, valuta átváltás, kamat.
Mutassa be az egyes szférák főbb folyamatainak hatását a mindennapi életre. Ismertesse a földi szférákat veszélyeztető, környezetkárosító folyamatokat.
Magyarázza meg a természeti környezet és a társadalmi-gazdasági folyamatok közötti alapvető összefüggéseket. Tudja megnevezni és jellemezni a gazdasági élet legfontosabb ágait, ágazatait, szerepük és jelentőségük változását. Jellemezze a világ különböző térségeiben és a Magyarországon végbemenő főbb gazdasági folyamatokat. Mutassa be az egyes térségek, régiók szerepének változását statisztikai mutatók, tematikus térképek információi alapján.
Ismerje a piacgazdaság működésének az egyén életvitelét is befolyásoló sajátosságait. Legyen képes nyomtatott és elektronikus forrásokból a témákhoz kapcsolódó információk gyűjtésére, rendszerezésére és értelmezésére. Legyen képes ábrákból, képekről, diagramokról információk leolvasására, illetve azok értelmezésére. Tudja az egyes témákhoz kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismereteit röviden összefoglalni szóban, illetve írásban. Legyen képes a témákhoz kapcsolódóan érveken alapuló önálló vélemény megfogalmazására.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés eredményességének vizsgálata. Az iskola pedagógiai programjában meghatározott módon értékeljünk.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a tanulóknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése és alkalmazása, szabályok ismerete és reprodukálása. Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése.
- Ismeretek és képességek alkalmazása ismert vagy új szituációban. Az információszerzés különféle módszereinek alkalmazása (pl. keresés forrásanyagban).
- Szóbeli (egyéni és társas) és írásbeli kommunikációs képességek továbbfejlesztése, lényegkiemelő képesség fejlesztése mindennapos élethelyzetekben a verbális és nonverbális közlések összhangja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés jelenségekről, és az ismereteiknek megfelelő szinten legyenek képesek az így szerzett információk kritikus értékelésére. A felelősségvállalás attitűdjének kialakítása, magasabb rendű műveletek – analízis, szintézis.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. Formái:

- Folyamatos órai ellenőrzés és értékelés, például ellenőrző kérdések, gondolkodtató kérdések formájában vagy egy-egy gyakorlati részfeladat megoldása kapcsán.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Gyakorlati tevékenységek (pl. diagramszerkesztés). Terepi munka.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szempontok, vagy önálló gyűjtés alapján, ennek értékelése, prezentáció.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Vitaszituációkban való részvétel, vitakultúra, argumentációs képesség szintjének írásbeli, szóbeli értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.

ÉNEK-ZENE

9–10. évfolyam

Célok és feladatok

A szakiskolában az ének-zene tantárgy középpontjában a tanulók kommunikációs, szociális és emocionális képességeinek fejlesztése áll. Két év alatt heti egy órában alkalma van a tanulónak arra, hogy szervezett oktatási keretek között lehetőséget kapjon az egyéni életminőséget meghatározó érzelmi intelligencia, a helyes értékítélet fejlesztésére.
A sikerélményt is biztosító, oldott légkörű tanítási órákon csökkenteni kell az elméleti feladatok számát, előtérbe kell helyezni a feltáró módszerek alkalmazását, a differenciált tanulásszervezési módszereket.
Segítséget kell nyújtani az eddig megszerzett ismeretek egységes világképpé formálásához, értékálló ismeretek kialakításához, amely segítséget nyújt megkülönböztetni a művészi értéket és a giccset.
Az ének-zene tantárgy tanításának kiemelt célja, hogy alkalmat adjon más művészeti ágakkal a kapcsolatteremtésre (színház, tánc, film stb.). Ez is esélyt teremt arra, hogy a tanulók – az iskolai kereteken belül és azon kívül is – motiváltak legyenek az önművelésre, az ismeretbővítésre, valamint arra, hogy valóban éljenek a zene kivételes személyiségformáló, a lelki energiákat kiegyensúlyozó lehetőségeivel, emellett fejleszteni kell a képességterületi és nevelési integrációs lehetőségeket is.

Kulcskompetenciák

Anyanyelvi kommunikáció
A zenei kommunikációs kompetencia, a hangzó és a zenei jelrendszerbe írott jelentések, azok hangnemi, formai vonatkozásainak ismeretét, valamint az azokkal való bánni tudást jelenti.
A zenehallgatás bármely formájának természetes tulajdonsága a kommunikációs képesség megléte és fejlesztése is.
Népdalaink vagy a megzenésített versek tömör, találó, képszerű nyelvezet segítségével bővíti a tanulók szókincsét, mintát adva az árnyalt érzelmek szóbeli megfogalmazásához

Digitális kompetencia
Az információs és kommunikációs technikák alkalmazása igen fontos az énektanítási folyamatban. Elsősorban az oktató célú tematikus, műfaj-, hangszer- videó vagy zenetörténeti CD-ROM használata kiemelkedően fontos feladat.

A hatékony, önálló tanulás
A tanulók erre vonatkozó, családból hozott zenei tapasztalatai – a hallás utáni daltanítás esetében legalábbis – adekvátak lehetnek az iskolai éneklés, daltanulás módszerének alkalmazásával.

Szociális és állampolgári kompetencia
A hazai énektanítás különösen sokat tehet ebben, mert alapja az önkifejezést mindenki számára egyaránt lehetővé tevő *saját énekhang* és az ún. *zenei anyanyelv* használata.
Az éneklés révén, a zene segítségével megtanulják becsülni a hazai értékeket, de tisztelni és szeretni más kultúrák értékeit is.

Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség
A tantárgy egyik legfontosabb társadalmi haszna, a felnőtt élet egészére kiható önálló esztétikai értékítélet kialakításához ad lehetőséget.

Kiemelt fejlesztési feladatok

Énkép és önismeret
Dalanyag és maga a zenei tevékenység is énkép- és önismeret-fejlesztő hatású, ha a tanítás ennek fejlesztését célként eleve szem előtt tartja. A kifejező egyéni és csoportos éneklés a belső érzelemvilág megjelenítésének fejlesztő eszközét adja a tanulók kezébe.

A jellegzetes életkori sajátosságokból adódóan a mutáló hanggal nem szívesen énekelőket fokozottan segíteni kell abban, hogy saját énképüket megerősítsék.

Hon- és népismeret
A hon- és népismeret a hazára és népeire vonatkozó ismeretek közvetítését jelenti az ének-zene vonatkozásában. El kell érni annak a képességnek a kifejlesztését a tanulókban, amellyel a kulturális különbségekből is tudnak közös nemzeti értéket kovácsolni.

Európai azonosságtudat – egyetemes kultúra
Az audiovizuális eszközök segítségével lehetőség adódik a kontinensek zenékhez kapcsolódó zenei anyagok, népszokások eredeti környezetükben történő bemutatására.

Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
Fontos, kialakítandó feladat az aktív állampolgári magatartáshoz szükséges részképességek elsajátítását döntően elősegítő tanulásszervezési eljárások alkalmazása.

Környezettudatosságra nevelés
A természet szeretete, a problémákkal való azonosulás, a természet értékként tisztelete és védelme kialakítható zeneművek, dalok illetve feldolgozásuk közben az erre való tudatos odafigyeltetéssel.

A tanulás tanítása
A szép, a kifejező *egyéni és csoportos éneklési készség* fejlesztésével a belső érzelemvilág megjelenítésének eszközét adjuk a tanulók kezébe.
A *népdalok*, *műdalok és más népek dalainak* éneklésével, hallgatásával kitágul a tanuló látóköre, lehetősége nyílik más nemzetek értékeinek (nép- és műzenéjének) élményszerű befogadására.

Testi és lelki egészség
Az ének-zene tanítás pedagógiai helyzetei az éneklés, a zene természetéből adódóan nagyfokú érzékenységet várnak el és fejlesztenek ki. A tanulók differenciált közelítése, kezelése hozzájárul a szaktárgy testi-lelki egészséget növelő szerepéhez.

Felkészülés a felnőtt lét szerepeire
A tanulás-tanítás tervezésének és szervezésének fenti rendszerekben való átgondolása garanciát jelenthet nem csupán az ének-zene, hanem a többi, különböző területen folyó iskolai munka azonos irányba, a kompetenciák fejlesztésének irányába történő végzésére.

Fejlesztési követelmények

1. Zenei alkotóképesség
Interpretáció
A szép, énekhangra alapozott, többféle karaktert kifejező csoportos éneklési készség fejlesztése segíti a tanulók egyéni, belső érzelemvilágának megértését. A jó hangulatú, fölszabadult együtténekléssel, a közös zenehallgatást követő beszélgetésekkel tanulják meg gátlásaiktól megszabadulva egyre többféle eszközzel kifejezni gondolataikat, érzéseiket, ezzel lehetőségük nyílik a saját belső érzelmi és gondolati világuk közvetítésére, a magyar és európai, illetve a világ kultúrájával való belső találkozásra.

Teljesítménykényszer nélkül, sokszínű tevékenységgel érjük el, hogy a néphagyományokkal, néptáncokkal, a magyar népművészeti alkotásokkal foglalkozva megkedveljék és magukénak érezzék zenei kultúránkat.
A táncdallamokhoz, műzenei táncokhoz tartozó alaplépések megismerésével ismerjék föl a tánc kommunikációs és személyiségformáló lehetőségeit. Ismereteik révén tudjanak különbséget tenni a követendő értékrendet képviselő társas- és néptáncok, valamint a gerjesztett, extatikus táncok között.
Az egyszerű kánonok csoportos többszólamú éneklése a vegyeskari hangok újszerű akusztikai hangzásélménye lehetőséget teremt az együttműködés fejlesztésére, a másikra való odafigyelésre, az alkalmazkodás készség alakulására.
A műdalok és más népek dalainak éneklésével, hallgatásával a tantárgy egyrészt szélesíti a tanulók látókörét, másrészt segíti más nemzetek értékeinek élményszerű befogadását.

Kiemelt feladat, hogy a tanuló a tőle telhető aktivitással, igényességgel vegyen részt a közös éneklésben, maga a tevékenység énkép és önfejlesztő hatású legyen.

Improvizáció
A zenei alkotás az éneklés során elsajátított összefüggések, dallami, ritmikai elemek belsővé válását mutatja be.
A sikeres alkotás erősíti a problémamegoldó gondolkodás fejlődéséhez szükséges képességek fejlesztését, erősíti az önbizalmat, a saját elképzelés felvállalását, az élethosszig tartó tanulás zenei területén túl is érvényesítendő gyakorlatához az egyik legfontosabb képesség.

2. Megismerő- és befogadóképesség
Zenehallgatás
A zenei szemelvények hallgatása, a zene értelmezése révén a tanulók eljutnak a művészi zene nyújtotta kommunikációs lehetőségekkel, mások mondanivalójának, gondolatvilágának megértéséig.
A befogadó zenehallgatás és a közös éneklés mindenkor a serdülőkorú fiatalok érzelmi világához és érdeklődéséhez igazodó, egyéni és csoportos zenei tapasztalatikat, élményeiket is figyelembe vevő, ezeket is értelmező, kényszertől mentes, feszültségoldó és csoportos legyen. Ezek kereteinek bővítése fontos feladata az ének-zene tanításának.
Ezek a humánus esélyt teremtő alkalmak egyúttal a csoportkohézió erősítésének lehetőségét kínálják, s így a tanulók a zene nyelvén is elsajátíthatják önnön élményeik, tapasztalataik, véleményeik adekvát kifejezési módjait. Az ének-zenei nevelés célja továbbá, hogy a tanulók átélt örömszerző sikerélményhez jussanak, ezzel is erősítve a zenében megtestesülő értékek ízlésformáló hatását.
A zenehallgatás lehetővé teszi a hangzó zene megfigyelését, fejleszti a zeneérző és -értő képességet, elősegíti az átélési és érzelmi képességek fejlődését, kiegészíti az éneklési készség formálását, a zene valamennyi összetevőjének tudatosítását. A zene összetevőinek felismerése önálló munkára alapozva, kisebb műhelymunkát, kutatómunkát igényelve lehetőséget ad a társművészetekkel való kapcsolat keresésére, a többször meghallgatott zeneművek műfaji jellegzetességeinek megfigyelésére.
A képzőművészeti, irodalmi, színpadi és más alkotások összekapcsolása a zenehallgatás élményével, a kifejezési formák és műfajok néhány alapjellemzőjének birtokában a zene nyelvének kifejezési lehetőségeiről ad megfelelő ismeretet.
Az előadói apparátus megfigyelése, a hangszerek és az emberi hangszínek megkülönböztetése, a zenei részletek hangulatának megfogalmazása során megismerik a nonverbális kifejezőeszközök sokszínűségét.
A zeneművek emberközpontú megközelítésével, saját élő dalkincsének kialakításával, az egyre értőbbé váló, élményt nyújtó zenehallgatás gyakorlatával kialakul a művészetekhez való pozitív attitűd.
A dzsessz történetének, kifejezőeszközeinek és műfajainak megismerése közelebb juttatja a tanulót az értékes és igényes szórakoztató zenéhez.
A további önműveléshez, annak technikáiban szerzett kellő jártasság segítségével lehetőség nyílik a jó zene lélekemelő, pszichés energiákat feltöltő funkciójának megismerésére, alkalmazására.

Zenei hallás és kottaismeret
A szakiskolában mindenkor az énekelt vagy meghallgatott zenéhez kell kapcsolni a zeneelméleti ismereteket, zenei hallás- és képességfejlesztést, csak olyan mértékben szükséges az ismeretek felhasználása a képességfejlesztéshez, amennyiben az ismeret a megértéshez vagy a gazdagabb élményszerzéshez eszközként szükséges.
A zenei írás-olvasás tanári irányítással, segítséggel juttassa sikerélményhez a tanulókat, segítse elő az énekelt, vagy meghallgatott zeneművek kottaképének követését kis csoportban, páros vagy egyéni munkában

9. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tartalmak
1. Zenei alkotóképesség	
1.1. Interpretáció	
Kifejező, prozódiailag helyesen értelmezett csoportos szöveges éneklés kottából, emlékezetből. Intonációs biztonságra törekvés. Tanult népdalok népszokásokhoz, jeles napokhoz rendelése. Más népek dalainak és műdaloknak éneklése.	Régi stílusú magyar népdalok. Népdalok a magyar népdal műfajaiból (népballada, sirató, betyár nóta, katonadal, párosító, ivónóta, lakodalmi dal, táncnóta).

Fejlesztési feladatok	Tartalmak
Egyszólamú művek egységes, kifejező, csoportos éneklése.	Szomszéd népek dalai. Énekes anyag a magyar zenetörténetből a 18. sz. végéig. (történeti ének, virágének)
Egyszerű kánonok csoportos többszólamú éneklése, a vegyes kar hangzásigényének megismerése.	A verbunkos stílushoz kapcsolódó népdalok, népies műdalok, hangszeres szemelvények. Műzenei kánonok.
Csoportos éneklés hangszerkísérettel, csoportok váltogatásával.	Énekes szemelvények a zeneirodalomból középkortól a klasszicizmusig (gregorián ének, trubadúr dallamok, korál dallamok).
A hangképzéssel kapcsolatos tantárgyközi ismeretek fölelevenítése.	Reneszánsz, barokk, klasszikus témák, énekes szemelvények.
A prozódia szemléltetése a szöveges zenében.	
1.2. Improvizáció	
Rögtönzés, dallamalkotás, ritmusalkotás.	Népdalperiódus. Gyermekvers ritmizálása. Ismert ritmikai, dallam-, tempó-,formai elemek alkalmazása.
2. Megismerő és befogadó képesség	
2.1. Zenehallgatás	
Népzenei felvételek gyűjtése, autentikus előadásmód megfigyelése.	Különböző előadói stílust képviselő népzenei felvételek népdalfeldolgozások.
Népi hangszerek (duda, tekerő, cimbalom, citera, népi zenekar) hangzásának felismerése.	Magyar és az európai zeneirodalom főbb műfajai a 18. sz. végéig.
Magyar és európai zeneirodalmi alkotások, zenetörténeti műfajok felismerése (hangzásélményhez kötve) a 18. század végéig.	Verbunkos zenei szemelvénye.
Hangszerek, zenekarok, énekkari szólamok megnevezése hangzás alapján.	
Közismert zenei formák hallás utáni azonosítása.	
Többször hallott zeneművek felismerése jellemző részletek alapján.	Jellegzetes barokk és klasszikus műfajokat reprezentáló zeneművek.
Stílusjegyek megnevezése többször hallott művekben – kapcsolatteremtés az adott korszak társművészeti alkotásaival.	
A népies műdal és a cigányzene megkülönböztetése a magyar népdaltól.	
Rendhagyó emberi énekhangképzés eredményeként megszólaló hangszínek felismerése (falzett, kasztrált, fejhang, jódlizás).	
Egy áttekintett korszak műfaji jellegzetességének összefoglalása.	
Középkori, reneszánsz, barokk, klasszikus zeneművek stílusjegyeinek felismerése.	
2.2. Zenei hallás és kottaismeret	
Tanult népdalok funkcionális tartalmak szerinti rendszerezése.	Magyar népdalok. Népzenei anyagok. Más népek népzenéje.

Fejlesztési feladatok	Tartalmak
Az ütemfajták, az ütemezés rendszerező áttekintése.	Ütemfajták, ritmusképletek.
Alapritmus értékek, ritmusképletek, ütemfajták, ütemezés.	
Dallamírás, dallamátírás tanult hangnemekben (2#–2b) tanári segítséggel.	Oktávig terjedő hangközök.
Oktávig terjedő hangközök (prím, kvart, kvint, oktáv) felismerése, megnevezése.	A zenei tevékenységekhez választott zeneművek, dalok stb.

A továbbhaladás feltételei

Interpretáció
A tanév anyagából (magyar népdal, más népek dalai, műdal, kánon, ismert műzenei szemelvény témája) emlékezetből csoportos, esetleg egyéni előadása.
Improvizáció
Dallamok, ritmusok rögtönzése megadott dallam-, és ritmus készlettel a tanult ütemformákban.
Zenehallgatás
Hallás után az egynemű és vegyeskari, a vonós, fúvós és szimfonikus zenekari hangzás és a hangzó anyagból kiemelkedő karakteres hangszerek, hangszínek megkülönböztetése.
A tanult művészeti korszakokból néhány zeneszerző, társművészeti alkotás, zenei műfaj megnevezése.
Zenei hallás és kottaismeret
Elemzési feladatok megoldása tanári segítséggel (hangnem, forma).
Ismert dallamok írása tanári segítséggel a tanult hangnemekben.

10. évfolyam

Fejlesztési feladatok	Tananyag
1. Zenei alkotóképesség	
1.1. Interpretáció	
Ismert népdalok ritmusának hangoztatása.	Új stílusú és vegyes osztályba tartozó magyar népdalok ismerete.
Egyéni elképzelés megvalósítása zenei eszközökkel, énekes, hangszeres előadásban.	
Intonációs biztonságra törekvés.	
Magyarország nemzetiségeinek és etnikai kisebbségeinek, valamint más nemzetek népdalainak éneklése.	Más népek dalai.
Kulturált, egységes hangzásra való törekvés és a többszólamú éneklési készség továbbfejlesztése.	Énekes szemelvények a 19., 20. sz. zeneirodalmi alkotásokból.
Népdalfeldolgozások, egyszerű többszólamú művek megszólaltatása.	
Csoportos éneklés hangszerkísérettel – kisebb csoportokban is.	Mai zene.
Zenei karakterek, stílusjegyek érzékeltetésének gyakorlása tanári vezényléssel.	Szórakoztató zene napjainkban.
Ismert zeneművek egyszerű témáinak éneklése.	A zene szórakoztató funkciói (kortárs zene).
Tanórán kívüli éneklés élmény- és ismeretanyagának bevonása a tanórai munkába.	
1.2. Improvizáció	
Rögtönzés ismert ritmikai, dallami, formai elemek fel használásával.	Dallammodell: XIX. XX. századi ritmus, dallam, formamodellek.
Kötött és szabad rögtönzés a tanult zenei elemek felhasználásával.	
Ritmus improvizálása megadott ritmusképletekkel megadott terjedelemben.	

Fejlesztési feladatok	Tananyag
2. Megismerő és befogadó képesség	
2.1. Zenehallgatás	
Hangszeres magyar népzenéhez kapcsolódó jellegzetes magyar néptáncok megismerése, a táncház.	Népzenei felvételek, élő népzene.
Autentikus előadásmód megfigyelése.	
Népdalfeldolgozások megszólaltatása kis csoportban, osztályszinten.	
Nemzeti táncok karakterének megfigyelése a romantikus zenében.	Nemzeti táncok a romantikus műzenében.
	Magyar és európai zeneirodalmi alkotások a romantika korában.
Zenei korszakokhoz kapcsolódó alapvető stílusok, műfajok, formák, szerkezetek felismerése többször hallott zeneművekben, zeneműrészletekben.	Bartók Béla és Kodály Zoltán néhány zenekari és vokális műve.
Hangszerek, zenekarok, énekkarok, hangfajok megnevezése a hangzás alapján.	A tanult zenetörténeti korok jellemzői, műfajai, stílusjegyei.
Egyes zeneirodalmi alkotások megnevezése témáik, hallott részleteik alapján.	
Romantikus zenei műfajok, formák összehasonlítása, elemzése.	A romantikus zenei stílust képviselő zeneművek. Operarészletek, zenés színházi részletek.
	A XIX. sz. és a XX. sz. műfajait bemutató szemelvények.
A ritmus szerepének összevetése a zenében és más művészeti ágakban; a balett.	
Operafilmek, operafelvételek megtekintése.	A dzsessz jellegzetes műfajait bemutató szemelvények.
Az improvizálás és az alkalmazkodás megfigyelése a dzsessz zenélési gyakorlatában.	
A dzsessz hatásának megfigyelése a műzenében.	
Többször hallott zeneművek felismerése, jellemző részletek alapján.	
A zene és a szóbeli kifejezése összekapcsolása a programzenében.	
Kapcsolatteremtés a drámai műfajok és a zenés színpadi művek között (opera, operett, musical, rock-opera, fol-pop).	Elektronikus zenei művek részletei.
Képzőművészeti alkotások és a zene közös vonásainak megfogalmazása.	Populáris zenei szemelvények.
Kép, film és zene kapcsolatának megfigyelése, elemzése.	
A hallott zeneművek elhelyezése történelmi korban, kapcsolatteremtés társművészeti alkotásokkal.	
Élőzenei hangverseny-, színház-, operalátogatás.	
Vélemény megfogalmazása a tömeg-kommunikáció zenei műsorairól, hangversenyekről, színházi előadásokról.	Aszimmetria a ritmusban, dallamban, zeneművekben. Tonalitás, atonalitás a 20. század zenéjében.
Zenei hallás és kottaismeret	
Hallásélményhez kötött dallam és ritmuspéldák megszólaltatása kottaképről.	A XIX. és XX. századi zene énekelt és meghallgatott zenei példáinak anyaga.
Aszimmetria, atonalitás megfigyelése, felismerése kottaképről, lejegyzése tanári segítséggel.	
Egyszerű aszimmetrikus ütemű ritmusok és dallampéldák megszólaltatása kottaképről, valamint lejegyzése tanári segítséggel emlékezetből 2#–2b-ig.	

A továbbhaladás feltételei

Interpretáció
10-12 dallam előadása a tanév anyagából (népdal, más népek dalai, műdal, kánon, ismert műzenei szemelvény témája, könnyebb kórusmű részlet produkálása.
Ismerjen különböző élethelyzetekről szóló népdalokat.

Improvizáció
Kötött és szabad rögtönzés tanult zenei elemek felhasználásával.

Zenehallgatás
Többször hallott zeneművek, zeneműrészletek felismerése a 19., 20. század zenei stílusaiból.
A zene és a társművészetek kapcsolataira utaló példák, kapcsolódások felismerése, felsorolása. Néhány társművészeti alkotás megnevezése a tanult kultúrtörténeti korszakokból.
Hallás után néhány tanult műfaj megkülönböztetése a komoly- és a könnyűzene területéről.

Zenei hallás és kottaismeret
Hallásélményhez kötött ritmus és dallampéldák megszólaltatása, lejegyzése az énekelt és meghallgatott zeneművekből.

Ajánlott szempontok a tanulói teljesítmény értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük. A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk megjegyzése, megértése (dallamok felidézése, műfajok, stílusok), fogalmak felismerése, alkalmazása, a kommunikáció fontosabb szabályainak ismerete és reprodukálása.
- Összefüggések megértése, szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kotta-ének).
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása (fölhangzó művek stíluskorszakokba sorolása, a hallott hangszínek hangszerekhez, hangszer együttesekhez társítása), gondolatok és érzések kifejezésének képessége, a tanuló saját munkájának fokozatos önkontrollja.
- Véleményalkotás zenei művekről, jelenségekről, egyéniségekről, kritikai érzék kialakítása.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:
- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Szóbeli és/vagy írásbeli beszámoló egy-egy résztémából.
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása (képi, írásbeli, szóbeli) és ennek értékelése.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.
- Kórusban, kamaraegyüttesben nyújtott teljesítmény értékelése.

Javasolt zenei anyag (válogatva)

Népdalok
A bolhási kertek alatt
A nagy bécsi kaszárnya
Annyi bánat a szívemen
Béres legény
Beteg asszony
Duna parton vagy egy malom
Elindultam szép hazámból

Erdő mellett estvéledtem
Este, este, de szerelmes …
Hej, rozmaring
Istenem, istenem áraszd meg a …
Katona vagyok én
Körösfői kertek alatt
Megkötöm lovamat
Megrakják a tüzet
Röpülj, páva
Szép a gyöngyvirág
Szivárvány havasán
Tavaszi szél
Tiszán innen, Dunán túl

Énekes anyag a magyar zenetörténetből
Bocsásd meg Úristen – Balassi ének a Kájoni-kódexből
Hej Rákóczi, Bercsényi
Áll előttem egy virágszál – virágének a XVIII. századból
Ej, haj, gyöngyvirág – Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteményéből
Aranyideim folyása – Kovács Ferenc énekeskönyvéből
Simonffy Kálmán: Három a tánc
Szentirmai Elemér: Csak egy kislány van a világon

Énekes műzenei szemelvények
Alleluja dallamok
G. F. Händel: Csordul a könnyem (a Xerxes c. operából)
L. van Beethoven: Örömóda (IX. szimfónia – IV. tétel)
F. Schubert: A pusztai rózsa (dal)
Gaudeamus igitur (Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány)
Kodály Zoltán–Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz
Kodály Zoltán: Mikoron Dávid (Psalmus Hungaricus)
G. Gershswin: Porgy dala (Porgy és Bess)

Zenehallgatási anyag
O. Lassus: Zsoldos szerenád
J. S. Bach: h-moll szvit
J. S.Bach: egy moll preludium és fúga (a Wohltemperiertes Klavier egyik kötetéből)
G. F. Händel: F-dúr szvit (Vízizene)
J. Haydn: C-dúr („Kaiser”) vonósnégyes – II. tétel (Op. 76. No. 3)
W. A. Mozart: A-dúr zongoraszonáta (K. 331)
W. A. Mozart: Figaro házassága
L. van Beethoven: V. (Sors) Szimfónia
L. van Beethoven: IX. szimfónia – *IV. tétel*
L. van Beethoven – egy versenymű
F. Schubert: h-moll (Befejezetlen) szimfónia
J. Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
F. Mendelssohn: Szentiványéji álom – szvit
Liszt: Les Preludes
Wagner: Nyitány és Walther versenydala a Nürnbergi mesterdalnokok c. operából
M. Ravel: Bolero
Kodály Zoltán: Háry János (szvit)
Kodály Zoltán. Székelyfonó
Kodály Zoltán: Psalmus Hungaricus
G. Gershwin: Rhapsody in Blue
Bartók Béla: 15 magyar parasztdal (zongorára) és Nyolc magyar népdal (ének-zongora)
Bartók Béla: Cantata Profana
Bartók Béla: Concerto
C. Orff: Carmina Burana
L. Bernstein: West Side Story

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

Célok és feladatok

A tantárgy a köznapi, a művészi, a tudományos és a műszaki megismerés, valamint közlés és kifejezés alapvető képi módszereivel ismerteti meg a tanulókat. Az általános nevelési célok közül különösen a kreativitás, a problémafelismerő- és -megoldó képesség, az értelmi képességek, a képi és képzetekben gazdag gondolkodás, az ízlés, az empátia, a kommunikációs készség, az érzékenység, a nyitottság fejlesztéséhez járul hozzá. Művészeti jellege miatt értékközvetítő, egyben értékteremtő, jellemformáló tevékenység. Nagy szerepe van a kultúra értékeit megbecsülő, a természeti környezetet védő magatartás kialakításában és az értelmi és érzelmi intelligencia kiművelésében.

A tantárgy legfontosabb feladata a vizuális kultúra nyelvének, a látás eszközrendszerének gyarapítása a szakiskolai speciális körülmények között. A sajátos szakiskolai feltételek a szakmai, szakirányú érdeklődést és a tantárgy kapcsolódási pontjait segítik összehangolni. A vizuális kultúra tantárgy megjelenése a szakiskolában az általános célok elérésén kívül a vizuális jellegű szakmai követelmények (pl. szakrajz- és képolvasás) teljesítéséhez, illetve nemzeti és európai értékek megismeréséhez és elfogadásához (pl. népművészeti-nemzeti, illetve egyetemes művészet befogadása) járul hozzá. Az így kialakuló kompetenciák a felnőtt életben való boldogulást, környezettudatos magatartást, és az életminőség iránti igényességet szolgálják.

Általános fejlesztési követelmények

Alapfeladat az általános iskolában elsajátított vizuális nyelvi elemek, a tárgy- és környezetkultúra, és a képzőművészeti alapismeretek készségszintű alkalmazásának megtartása, és szakmai irányú képességekké fejlesztése, valamint alkalmazása adott élethelyzetekhez kötődő problémamegoldásokban.
A tantárgy felépítése – hasonlóan az eddigiekhez – évfolyamonként azonos: témakörök, azon belül tevékenységek.

Képzőművészet: alkotó- és befogadó képesség
A mindennapi látványsokaság esztétikai és művészi elemzésének ismeretszerű feldolgozása, alkotások és művészettörténeti példák segítségével, a gondolatok, érzelmek megjelenítése a vizuális nyelv eszközeivel.

Vizuális kommunikáció: képi közlések létrehozása és olvasása
Alapszintű kommunikációs elemek vizuális megjelenítése, a szakmai képi elemek felismerése és munkaeszköz szintű alkalmazása, a tantárgyi és a szakmai fogalomrendszer érintkezési pontjainak felfedezése.

Tárgy- és környezetkultúra
Szűkebb és tágabb környezete tudatos formálásának (illetve megőrzésének) igénye, környezetének esztétikus alakítására képi javaslatok létrehozása.
A rajz tantárgy és szakmai tárgyak kapcsolódási lehetőségeinek (formatervezési, ergonómiai rendszerek) megismerése és alkalmazása.

9. évfolyam

Célok és feladatok

A vizuális nyelv korábban megismert elemeinek felelevenítése és új elemeinek megismerése.
A látványértelmezés során felmerült vizuális problémák megoldása.
A már tanult technikák, eszközrendszer felelevenítése, a szakirányú vizuális alkotás és alakítás, vizuális kommunikáció alkalmazása.
A térábrázolás eszközeinek (konvencióknak) használata.
Szakismeretet kívánó szakrajzok készítésének és olvasásának elsajátítása és beépítése a kreatív tevékenységek körébe.
Színek, vonalak, foltok, sík- és térformák alkalmazása alkotó jellegű feladatoknál.
Színek, vonalak, foltok, sík- és térformák felismerése és elemzése befogadó jellegű feladatoknál.

A színválasztás és a színkeverés szabályainak felidézése, alkalmazása.
A szubkultúrában, ifjúsági kultúrában megjelenő néhány vizuális jelenség (graffitti, testdíszítés, öltözködés) megismerése, tervezéssel egybekötött alkalmazása, illetve kritikai elemzése.

Témakörök	Tartalmak
Alkotás, képzőművészet	
Alkotóképesség, (problémamegoldó képesség) Kifejező-, önkifejező képesség	Ábrázolás értelmezése és átértelmezése színnel (fotók és rajzok átfestése színek keverése segítségével). Érzelmek és lelkiállapot kifejezése, hangulatok ábrázolása, szín, vonal és forma segítségével (festés zenére, versek illusztrálása, lelkiállapot megmintázása agyagban). Egy adott téma fel- és átdolgozása különböző technikák segítségével.
Műelemző képesség fejlesztése (Befogadás) ***(tanulási kompetenciák)***	Művészeti élmények szóban történő megfogalmazása (film, épület, kiállítás stb.). Tárlatlátogatás és feladatlap feldolgozása. Művészeti ágak az ókortól a 19. századig (lehetőség szerint öt művészeti ág megnevezése példákkal, öt reprodukció felismerése).
Vizuális kommunikáció	
Az alapvető ábrázolási konvenciók alkotó jellegű alkalmazása (sík- és térábrázolás).	A perspektíva használata. Az axonometria használata műszaki ábrák elkészítésénél. Vetületi ábrázolások a Monge-rendszerben. Értelmező rajzok szabadkézi vázlattal. Egyszerű beállítások szabadkézi rajzok. Robbantott ábrák érdekes térbeli formákról, szakipari eszközökről. Tervezések: plakát tervezése – az írás, a szöveg, a betű felhasználása a vizuális nyelv értelmezésében; graffitti-tervek; egy kedves zene képszerű feldolgozása egy csomagolással egybekötött tervezésnél (pl. CD-hirdetés).
Elemző-értékelő feladatok (Befogadás)	Nézőpontok, arányok megítélése, tájékozódás a látványok értelmezésében. Egy reklám vagy plakát elemzése használati és látványfunkcióinak szempontjait figyelembe véve. A médiumok (pl. egy szappanopera, egy reklám vagy hírműsor) képi világának szóbeli elemzése. Az álló- és mozgókép (az idő és térbeliség) jellegzetességeinek kiemelése egy rajzfilm és egy képregény elemzése során.
Tárgy- és környezetkultúra (környezettudatos magatartás és szociális kompetencia)	
Használati tárgyak tervezése, újraformálása (Alkotás) A tárgyak tervezésének folyamatai, elkészítésük menete	Tárgyak, munkaeszközök ábrázolása a legcélszerűbb formák figyelembevételével. Tárgyak rajzi elemzése és újratervezése. Saját személyes tárgyak (ruha, ékszer, percing) tervezése. Saját élettér léptékeinek és mozgásterének rajzi elemzése – új lakótér tervezése méretarányok figyelembevételével.
Tárgyak elemzése (Befogadás)	Tárgyak esztétikai és használati szempontjainak bemutatása. A város, az épület, a táj egymáshoz való viszonya – szóbeli elemzések.

A továbbhaladás feltételei

A továbbhaladás feltételeit – egyben a tantárgy értékelését – az alkotó és elemző munka minősége, a szakmai tárgyakhoz illeszkedő képességfejlesztő hatása, valamint a bemutatott portfoliós anyag biztosíthatja. Ez utóbbi fontos eszköze a rendszeres és hatékony alkotó jellegű tantárgyi munka ellenőrzésének és értékelésének.

10. évfolyam

Célok és feladatok

A művészeti alkotás alapfogalmainak (kompozíció, képépítés, plasztikai ismeretek) helyes értelmezése és alkalmazása alkotó és elemző munkánál.
A művészet és a társadalom kapcsolatának, a művészet szerepének felismerése és értékelése.
A személyiség (az önismeret, önkifejezés) és a kreativitás kapcsolatának felismerése.
A vizuális nyelv sajátos elemeinek alkalmazása a mindennapi élet különböző területein.
Az ifjúsági és szubkultúra elemeinek a művészi kifejezésben történő alkalmazása, és értékelő elemzése,
A művészettörténet 19–20. századi irányzatai közül öt stílus ismerete, valamint öt jelentős magyar és külföldi mester ismerete, néhány művének felismerése.
A tervezés és kivitelezés folyamatának bemutatása egy portfolió elkészítésével.

Témakörök	Tartalmak
Alkotás, képzőművészet	
Kifejező és önkifejező alkotások létrehozása ***(Alkotóképesség; Problémamegoldó képesség)***	Mozgást kifejező ábrák, folyamatok ábrázolása; (esetleg animációs filmen való megjelenítése). Montázsok és kollázsok készítése, a fotó felhasználása. Másolat és transzformálás – műalkotások vagy személyes fotók másolata és megváltoztatása (pl. méretnövelése, színek átírása). Személyes hangulatú festmény (szobor) készítése. Önportré a belső karakter kifejezésével.
Műelemző képesség fejlesztése (Befogadás)	A 19–20. század művészeti irányzatainak megismerése, stíluskorszakok bemutatása, öt mű felismerése. A festészet alapelemeinek áttekintése színkeverés, színkör, színkontrasztok, színharmóniák. A kép kompozíciós törvényei. A fotózás és a film (videó) képalkotó rendszereinek megismerése. A portfolió – a tanuló saját alkotásainak, munkaanyagának megadott szempontok szerint rendezett – összeállítása, bemutatása.
Vizuális kommunikáció (Kommunikációs és szociális kompetenciák)	
Alkotás az ábrázolási konvenciók használatával	A két iránypontos perspektíva használata tervezőfeladatoknál. Saját iskolai és otthoni jelzések kidolgozása – piktogrammok tervei. A nyelv és a jelzések – tetoválások, testfestések – tervezés. Zene és kép összefüggései, képi jelekké alakított zenei hangok – kísérleti rajzok és lemez (CD)-borító tervek.
Befogadás Az ábrázolási konvenciók elemzése: a látvány és a rögzítésének elméleti szintjei	(korok és ábrázolási formák). A test ékítésének néprajzi-kultúrtörténeti szokásai. A zenei hatások színekké alakításának világítástechnikai-informatikai sajátosságai. A mozgóképi kifejezés legfontosabb eszközeinek megismerése. A média mint az élet kifejeződésének sajátos eszköze, elemzések a tévéműsorokról.

Témakörök	Tartalmak
Tárgy és környezetkultúra	
Tárgytervezés (Alkotás)	Tárgytervezés a szakmai munka megkönnyítését célzó szerszámok, készletek kialakításához. Saját (személyes) tér tárgyainak, berendezésének megtervezése és fotókkal, rajzzal kollázsszerű ábrázolása. A monogram, mint tárgyi kellék – táska, irattartó és monogramjának elkészítése. A tervezés folyamatának rögzítése, mappa (portfólió) összeállítása.
Tárgytörténeti elemzések (Befogadás)	Tárgyak a múltban, kultúrtörténeti alapismeretek. A saját szakma eszközeinek (gépeinek, szerszámainak) képi és ergonómiai elemzése. A munkalélektan (ergonómia) alapjai – a szakmai munka és esztétikum kapcsolata. A tervezés folyamatának elméleti alapjai; a portfolió indoklása szóban, írásban.

A tanításhoz szükséges tárgyi feltételek

Világos (vagy megfelelő mesterséges fényforrásokkal felszerelt), jól sötétíthető szaktanterem.
Diavetítő, videolejátszó, (esetleg videofelvevő is), TV-készülék , a középiskolai diasorozat, szekrények (a rajzok és eszközök tárolásához), rajz-, festő- és mintázó eszközök, lámpák, papírok, textil, fa és egyéb szakmai munkára használható anyagok.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az értékelés célja a tanuló előrehaladásának, illetve a tanári közvetítés módjainak (a tanítás eredményességének) vizsgálata.
A továbbhaladás feltételei című fejezet felsorolja azokat a kiemelt képességeket, amelyekben a diákoknak fejlődést kell elérniük.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk (kifejező eszközök, műfajok, stílusok, technikák) megjegyzése, megértése, fogalmak felismerése, alkalmazása, a vizuális kommunikáció fontosabb szabályainak ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, egyszerűbb szöveg megalkotása, átkódolás, transzformációs képességek (kép-szöveg, szöveg-kép), a műelemzés képessége.
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban, szóbeli (egyéni és társas), írásbeli és képi kommunikációs képességek kialakítása (térábrázolási konvenciók elemi szintű elsajátítása, a színek szokásoknak megfelelő alkalmazása, alapszintű komponálási, képszerkesztési, konstruálási készség elsajátítása), lényegkiemelő képesség fejlesztése, a tanuló saját munkájának fokozatos önkontrollja.
- Önálló véleményalkotás, értékelés vizuális művekről, jelenségekről (mindennapi környezet, fogyasztási cikkek, média), funkciókról, egyéniségekről, kritikai érzék kialakítása.
- Művészi kreativitás képességének szóbeli, írásbeli értékelése.

A tanárnak a tanulók évközi munkáját folyamatosan figyelemmel kell kísérnie. A tanulók teljesítményének osztályzattal történő értékelése a tanulói ismeretek, tevékenységek, szóbeli, írásbeli értékelése alapján történhet:

- Különféle tevékenységi formákban mutatott aktivitás, a társakkal való együttműködés képessége.
- Órai gyakorlati tevékenységeket kísérő (segítő) kritikai megjegyzések (a „korrektúra”).
- Kiselőadás, írásbeli vagy szóbeli beszámoló egy-egy témakörben a megadott szakirodalom, vagy önálló gyűjtés alapján.
- Előre kiadott témák közül tetszés szerint választott kérdéskör feldolgozása formájában (képi, írásbeli, szóbeli).
- Munkák közös értékelésére, amelynek során a tanulók elmondhatják kritikai észrevételeiket.
- Projektmunkában való részvétel (egyéni vagy csoportos) szóbeli, írásbeli értékelése.
- A tanulók saját munkáinak esztétikai színvonala.

TESTNEVELÉS ÉS SPORT

9–10. évfolyam

Az általános műveltséget megszilárdító szakasz a kilencedik évfolyamon kezdődik, és a tizedik vagy a nyelvi előkészítő évfolyamokat működtető iskolákban tizenegyedik évfolyam végéig tart. Funkciója az iskolai műveltség differenciált megszilárdítása, amelyben már megjelenhetnek a szakképzés előkészítéséhez, a pályaválasztáshoz, a munkavállalói szerepekhez szükséges kompetenciák. Ez a szakasz a tudás alapvető tényezőit és összetevőit a tartalomba ágyazott képességfejlesztés elvének a szem előtt tartásával szilárdítja meg. Ebben a korban jelenhet meg a testnevelés és sport oktatásában először a kognitív fejlesztési oldal figyelembevételével az alapvető az egészséggel és önismerettel kapcsolatos értékek elsajátítása.

Egészségvédelem és anyanyelvi kommunikáció:
Az egészségnevelés és anyanyelvi kommunikáció célja, hogy a tanulók képesek legyenek objektív módon felmérni saját egészségi állapotukat, ismerjék az egészségkárosító tényezőket, azok hatását, elkerülésük módját. Mindezek mellet tudatosan és minden tekintetben kielégítő módon tudjanak kommunikálni és saját véleményüket artikuláltan, határozottan kifejteni az egészségtudatos életvitellel kapcsolatban. El kell érni, hogy értsék meg, tegyenek saját egészségük érdekében. Ismerjék

- az életkorral járó biológiai-, pszichohigiénés-, életmódi tennivalókat;
- a társkapcsolatok egészségi, etikai kérdéseit;
- az egészségre káros szokásokat (helytelen táplálkozás, inaktív életmód);
- az egészséges életvitelhez szükséges képességek, a személyiség fejlesztésnek kérdéseit;
- az egészségérték tudatosítását.

Továbbiakban őrizzék meg a pubertáskor során a korábban kialakított egészségvédő szokásokat, helyezzék előtérbe az egészséges sportprogramokat a káros szenvedélyekkel szemben. Értsék az eltérő klimatikus viszonyok között történő sporttevékenység előnyös hatásait. Ismerjenek több relaxációs eljárást. Ismerjék a növekvő szervezet igénye és a mozgásszegény életmód általánossá válása miatt a biomechanikailag helyes testtartás jelentőségét, annak automatizálását és fenntartását, az ön- és másokra veszélyes viselkedésekkel szembeni helyes értékítéletek elfogadását. Értsék az optimális folyadékszükséglet, a táplálkozás és a pihenés egy-egy lényeges információját és a saját nem higiéniáját.

Edzettség, teherbírás fejlesztése és a tanulás megtanulása kompetencia:
Kövessék az objektív adatok alapján a saját edzettségi állapotukat, hozzanak egyéni döntéseket a saját mutatók önálló javításában, fejlesztésében. Tartsák egyensúlyban a testi és szellemi terhelést. Fejlesszék a keringési és légzőrendszert a kontrolált mérések segítségével; az erő és gyorserő mérhetőségének megismerésével egy-két motoros gyakorlat által. Fogadják be a tudományos ismeretterjesztés testkultúrával kapcsolatos produktumait. Képviseljék a fittséget, az ép lelkületű edzett fizikumot, mint értéket a társas korosztályos kapcsolatokban. A tanulók önmagukkal szemben megfogalmazható lényeges fejlesztendő célja a „tanulás megtanulása” kompetencia fejlesztése. A tanulók törekedjenek azon képességeik fejlesztésére, melynek segítségével egyénileg és csoportban is meg tudják szervezni saját edzettségük eléréséhez szükséges tanulásukat, ideértve az idővel és információval való hatékony bánásmódot. A kompetencia magában foglalja az egyén tanulási folyamatának és szükségleteinek ismeretét, az elérhető lehetőségek felismerését, és az akadályok megszüntetésének képességét az eredményes edzettség és teherbírás érdekében. Ez az új tudás és készségek megszerzését, feldolgozását és asszimilálását, továbbá útmutatások keresését és alkalmazását jelenti. Fejlesszék a tanulók azon képességeiket, ami rávezeti saját magukat arra, hogy a feladatok végrehajtásában az előzetesen tanultakra és élettapasztalatára építsen annak érdekében, hogy a tudást és készségeket helyzetek sokaságában tudják használni és alkalmazni.

Sport- és mozgáskulturális tanulás és vállalkozói kompetencia:
Állítsák a koordinációs mozgáskészletüket a sportági célok szolgálatába. Értsék meg a sportágak belső logikáját, fogadják el a törvényszerűségeket. Alkalmazkodjanak a nemenként más tananyagban a fejlesztési sajátosságokhoz; a tanult koordinációs mozgáskészlet célszerű használatával. Ismerjenek a helyzetekre történő mozgásos és pszichés reakciókban absztrakciós eljárásokat, kreatív megoldások előhívásával. Jelenjen meg a kulturált mozgás (elsősorban lányoknál) a hétköznapi mozgáskészletben. Valósítsák meg legalább két sportági rendszer technikai-taktikai alapelemei mozgástanulásának többnyire automatizációs szakaszát. A sport- és mozgáskulturális tanulás összekapcsolása a vállalkozói kompetenciával motiválja a tanulókat a készségek elsajátításának igényét, hogy egyénileg s csapatban is képesek legyenek dolgozni. Elengedhetetlen az egyén erős és gyenge pontjai megítélésének képessége, valamint az a képesség, hogy az egyén a kockázatokat értékelni és adott esetben vállalni tudja. A vállalkozói hozzáállást a kezdeményezőkészség, a függetlenség és az innováció

jellemzi a személyes és társadalmi életben, valamint a munkában egyaránt a sport- és mozgáskultúra bázisára építve.

Pozitív személyiségfejlődés és interperszonális és szociális kompetencia:
Őrizzék meg a saját én keresése közben az eddig kialakult önértékelő szokásokat. Alakuljon ki a reális énképük. Fogadják el a szabályokat értelemszerűen, keressenek konstruktív megoldásokat a konfliktusokban. Továbbiakban fontos az egyén értelmi és érzelmi viszonyának meghatározása a sportértékekkel kapcsolatban; a jellem fejlesztése a sport által. A párkapcsolatok kultúrájának megalapozása, a tanár-diák és a diák-diák összeütközések konstruktív mintáinak megbeszélése. A másik ember tiszteletben tartása, odafigyelés a társakra. A tanulók legyenek képesek az interperszonális, és szociális kompetenciához kapcsolódó elengedhetetlen tudás, készségek és hozzáállás kialakítására, mert a személyi és szociális jólét megköveteli annak megértését, ahogyan az egyén saját ideális fizikai és mentális egészségét biztosítani tudja, ideértve annak ismeretét, ahogyan az egészséges életvitel mindehhez hozzá tud járulni. A sikeres interperszonális részvétel érdekében elengedhetetlen a viselkedési szabályok általánosan elfogadott magatartás megértése. E kompetencia alapját az a készség képezi, hogy építő módon tudjanak tanulók kommunikálni nézőpontokat tudunk kifejezni és megérteni, bizalmat keltő módon tudunk tárgyalni és képesek legyenek az együttérzésre. Az egyénnek tudnia kell kezelni a stresszt és a frusztrációt, és építő módon kell ezeket kifejezésre juttatnia, továbbá különbséget kell tudnia tenni a személyes és a szakmai szféra között.
A tanulók fizikai, fittségi mérésének rendszerét az Intézményi Minőségirányítási Program tartalmazza.

Képzési tartalom és metodika
9–10. évfolyam

A 9–10. évfolyam kritikus állomásnak tekinthető az általános műveltségi képzésben. Ebben a szakaszban nyílik lehetőség a testnevelés és sport műveltségi terület mozgásos tartalmaival az absztrakt, kognitív attitűdök és nézet rendszerek hatékony alakítására, melynek jelentősége a kreatív, innovatív, környezettudatos, önreflexióra és saját nézeteinek felülvizsgálatára, bővítésére képes, testileg és lelkileg is egészséges, kooperatív tevékenységre interiorizálódott tudást jelenti az önálló felelősségvállalás az optimális fizikai és lelki állapotának a fenntartásáért. Tehát a testnevelés mozgásanyaga, illetve annak elsajátítása az eddigiektől eltérően nem célként, hanem eszközként és elsődleges örömforrásként jelenjen meg a stabil értékrendszer és kognitív funkciók fejlesztésében, az egyéni alkalmazkodóképesség egyidejű fejlesztésével. A kidolgozás során figyelembe vettük a testnevelési óra által biztosított lehetőségeket, amellyel még hatékonyabban tudjuk fejleszteni a tanulók kulcskompetenciáit, mely így magával hozza a közismereti tantárgyakhoz köthető kognitív funkciók mozgáson keresztüli fejlesztését is, figyelembe véve a különböző korcsoportok mozgásigényét, eltérő terhelhetőségét és a mozgás örömszerző funkcióját. A tanterv megvalósításában közreműködő pedagógusnak folyamatosan figyelemmel kell kísérnie tanulóinak testi, fizikai, és pszichikus fejlődését, s az iskolai életre ható életvitelét. Munkájában az eddiginél nagyobb szerepet kell biztosítania a demokratikus szellemű nyitott téma- és eszközválasztásnak, a nagyobb kínálatnak a testgyakorlási formák területén, és a párbeszéden alapuló interaktív oktatási módszereknek. Ugyancsak kiemelt figyelemmel kell kezelnie a testgyakorlásban rejlő értékeket, amelyek hozzájárulnak a civilizációs ártalmak ellensúlyozásához, a tanulók optimalizált biológiai fejlődéséhez, és az aktív életre való felkészüléshez. A tanár törekedjen arra, hogy a lehető legváltozatosabb és legtöbb kombinációs lehetőséget hozza létre. A kombinációk számát emelje magasra, és ne ismételje meg a feladatokat 2-3 alkalomnál többször. Az így kialakított feladatok és kombinációk haszna akkor jelentkezik, ha magas variabilitással és alacsony ismétlésszámmal alkalmazkodásra késztetjük az idegrendszert. Engedjük, hogy a tanulók is kitalálhassanak különböző kombinációkat, amit utánzással akár az egész osztály is együtt hajthat végre. Engedjük szabadjára a saját és a tanulók fantáziáját a testnevelés eszközrendszerének szigorú figyelembevételével. A tanulás legmagasabb fokán próbálkozhatunk a mozgás és a mozgásban résztvevő végtagok téri, idői, sebességi komponenseinek együttes változtatásával. Elsődleges célunk ebben az általános műveltséget megszilárdító fázisban az, hogy a tanulók intra- és intermuszkuláris koordinációját fejlesszük, ami elsősorban az idegrendszer alkalmazkodóképességének a fejlesztésében jelentkezik. Az anyanyelvi kommunikáció fejlesztésének érdekében meg kell próbálnunk csökkenteni a klasszikus a „tanár bemutatja”, vagy a „diák bemutatja” feladat ismertetések számát. Végeredményben próbáljuk egyéb az eddigi gyakorlatban ritkán, éppen ezért újszerűen ható instrukciós formát alkalmazni adott esetben kitalálni. Ezzel elérhetjük azt, hogy a tanulók ne csak passzív elszenvedői, hanem aktív, tudatos résztvevői legyenek már a feladatok végrehajtása előtt.

Fejlesztési témakörök, tartalmak, kulcsfogalmak	Módszertani és értékelési kiegészítések	Kimeneti követelmények (pszichomotoros, kognitív, emocionális)
Rendgyakorlatok: Az általános iskolában tanult alaki formák ismétlése, gyakorlása, továbbfejlesztése. A testnevelésben alkalmazott rendgyakorlatok teljes köre.	Az alakiság célszerűségének elfogadtatása. A szervezett rendhez való tudatos alkalmazkodás elvárása.	Értsék a rendgyakorlatok jelentőségét. Fegyelmezetten tudják követni az utasításokat. A blokk végére a diákok legyenek képesek az adott instrukció elhangzása után a bemutatandó feladat végrehajtására. Ne legyenek megértési problémák. A hallgatók legyenek képesek szóban, összefüggő mondatokban kifejezni magukat és gondolataikat. Az anyanyelven folytatott kommunikációban követeljük meg az egyéntől, hogy rendelkezzen az alapvető szókincs jelen esetben a testnevelés (torna) szakkifejezéseinek ismeretével. Az egyénnek rendelkeznie kell azzal a készséggel, hogy kommunikációt folytasson különféle helyzetekben, és hogy és a helyzet követelményeihez igazítsa kommunikációját. Értékeljük, hogy egy diák miként kommunikál, szervez, old meg feladatot egyes a tanári szerepkörhöz tartozó szituációkban (hibajavítás, bemutatás, értékelés stb).
Gimnasztika és prevenció: Gimnasztikai formájú előkészítő és célgyakorlatok. Az általános iskolában tanult elemek ismétlése, gyakorlása. A lábboltozat süllyedését ellensúlyozó és boltozaterősítő gyakorlatok. Az egyoldalú terhelést megelőző és káros hatásait javító gyakorlatok. Légző- és relaxáló gyakorlatok. Az állandó erősítő hatású mozgássorok rendszeres alkalmazása. Elsősorban a mély hát- és hasizmok, illetve a lábboltozat megfelelő karbantartása. Az ezzel együtt járó tudatos izomtevékenység elsajátítása. A mozdulat megértése, még mielőtt kivitelezné a hallgató.	Az állandó testtartást fejlesztő feladatokat a rendszeres gyakoroltatás jellemezze. A fizikális képesség fejlődésének értékelés mellett vegyük figyelembe az osztályzatnál, hogy mennyire épült be a tanulók életfelfogásába, életvitelébe a későbbi életvitelüket jelentős mértékben meghatározó képességek értéke. A számszerű adatok felsorolása helyett (követelmény) a fejlődés tendenciáját értékeljük.	Tudjanak 8-10, szabadgyakorlatot, kéziszergyakorlatot tervezni és bemutatni. Differenciáltan – erősségeik, gyengeségeik ismeretében – hajtsák végre a képességfejlesztő gyakorlatokat. Legyenek képesek szóban, összefüggő mondatokban kifejezni maguk és gondolataik. Az anyanyelven folytatott kommunikációban rendelkezzenek az alapvető szókincs, jelen esetben a torna szakkifejezéseinek ismeretével. Kommunikáljanak, szervezzenek, oldjanak meg feladatot egyes, a tanári szerepkörhöz tartozó szituációkban.

A precíz izomműködés a testformálás és erősítő hatást érvényesítésére. Az erő fejlesztése, a diák izomzatának, izomerejének és fejlettségi fokának megfelelően. A különböző erőadagolás változatos gyakorlatai, az erőskálának testet, a test részeit izoláltan formáló változatai.	A tanulók tudjanak önállóan összeállítani rövid bemelegítő jellegű gyakorlatsorokat és azokat hajtsák is végre.	Tudjanak egy 5-6 gyakorlatból álló gerinctorna gyakorlatsort optimális izomtevékenységgel hatásfokkal bemutatni, melyet vagy betanultak, vagy önállóan állítottak össze.
Atlétika: Futásokat, ugrásokat, dobásokat speciálisan előkészítő és célgyakorlatok. Futások: A korábban tanult rajtformák pontos, célszerű alkalmazása. Rövid távú vágtafutások. Iramfutás (tempófutás) a táv fokozatok növelésével, illetve a táv ismételt lefutásával meghatározott pihenők beiktatásával. Tartós futás. Futás feladatokkal, akadályokkal. Átfutások akadályok felett. Váltófutás. Ugrások: Magasugrás átlépő és flopp technikával. Távolugrás guggoló, homorító technikával. Helyből ötös ugrás. Dobások: Kislabdahajítás ötös lépésritmussal. Súlylökés helyből lábemeléssel és oldalt felállásos lépő vagy beugrásos technikával.	Rendelkezzenek megfelelő aerob állóképességgel. Válasszák ki a hozzájuk legközelebb álló mozgásformákat, technikákat. Érzékelhetően javuljon futó-, ugró-, dobóteljesítményük az előző évfolyamhoz képest. Váltófutásban fejlődjön a tempóérzék, csapatszellem, és odafigyelési képességük a társakra.	Egyéni teljesítményében a diák: Képességeit a cél érdekében mozgósítva hajtsa végre az indítás jeleinek megfelelő mozgáselemeket. Legyen képes kitartóan futni fiú: 12 percig, a lány: 10 percig. Önmagához mérten fejlődjön ugróügyessége. Helyből távolugrásban a fiú legalább 190 cm-es, a lány 170 cm eredményt érjen el. A tematikus blokk végére a tanulók legyenek képesek az adott a tanár által elhangzott szóbeli instrukció után a bemutatandó feladat végrehajtására. Ne legyenek megértési problémák a végrehajtás során. Legyenek képesek egy kijelölt táv megtételéhez szükséges idő és sebesség becslésére, illetve a becsült értékek alapján a feladat pontos végrehajtására. Ebben a kérdésben mutassanak fel javulást. Legyenek képesek a kinesztetikus képességeik segítségével 9. évfolyamban a magas térdemelés, a sarokemeléses futás, 10. évfolyamban a páros karú indiánszökdelés, a magas térdemelés, a sarokemeléses futás, dzsoggolás hibátlan és változó dinamikájú végrehajtására. A versenyeken és értékeléskor a legjobb képességeik szerint vegyenek részt, mutassanak fel mérhető javulást eredményeikben.

Torna: A szertorna mozgásanyagát tekintve változatos gyakorlatsorok kialakítására ad lehetőséget. Sajnálatos módon ehhez a legtöbb esetben olyan fizikális képességekre van szükség a sikeresés kreatív feladat sorok kialakításakor, amivel a tanulók általában nem rendelkeznek. Ebből kifolyólag ezen blokk alkalmával a tanulók fizikai képességfejlesztését is hangsúlyozottan az előtérbe kell állítani. Ezzel párhuzamosan azonban lehetőség van egyes gimnasztikai gyakorlatsorok, ugrások, és egyéb egyensúlyozó feladatok kreatív összeállítására a fizikai képességek meglétének szigorú figyelembevételével, kihasználásával. Továbbiakban a torna mozgásanyagával az egészség megőrzése mellett a cselekvési kultúra fejlesztése is célként jelenik meg. A különböző gurulások, átfordulások, fejállások, és kézállások, illetve azok a mozgások, melyek a szokatlan testhelyzetből természetes testhelyzetbe állítják vissza a tanulót, jelentősen fejlesztik a központi idegrendszer elemző, kontroláló, korrigáló tehát szabályozó tevékenységét. Az oktatás során törekedni kell arra, hogy a tanulók, tanulják meg a segítségnyújtást, ami nemcsak a balesetveszélyt csökkenti és az óra időkihasználhatóságát javítja, hanem a sérülések megelőzésére kialakul az egymás iránti segítőkészség, illetve a segítő tanuló társa mozgásából, ezáltal fejlődik a közös felelősségérzetük. További célként jelenik meg a sportág megszerettetése, sokoldalú képzés, előkészítő mozgások megismertetése (rendgyakorlatok, szabadgyakorlatok, szabadgyakorlat lánc). A sportágra jellemző viselkedésnormák megtanítása, motorikus képességek színvonalának növelése: a kondicionális (erő, gyorsaság, állóképesség) és koordinációs (mozgásszabályozó, mozgásalkalmazó, átállító és mozgástanuló) képességeknek az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése, alapelemek, elemkapcsolatok tanulásának megkezdése valamint a játékigény kielégítése. További részcélnak tekinthető a helyes testtartás megalapozása, kialakítása, a rossz testtarás javítása, a teljesítményre törekvés erősítése, értékes személyiségvonások fejlesztése: a kudarctűrés, a nehézségek leküzdése, és a kitartás valamint a monotónia tűrésének kialakítása.	Fejlődjön erejük, gyorsaságuk és erőállóképességük a feladatoknak megfelelő szintre. Talajtornában tudjanak bemutatni 3-4 elemből álló gyakorlatot. Segítségadás mellett hajtsanak végre alaplendületet gyűrűn vagy nyújtón. A tanulók végezzék gyorsan és esztétikusan a megtanult elemek összekapcsolását. Tartsák meg ízületi lazaságukat. Tudják követni RG gyakorlatok közben a zene ritmusát.	Legyen képes egy-egy elem bemutatására, szükség szerint segítségadással. Majd 3-4 elem összekapcsolása, kartartásokkal, érintőjárás, hármaslépés. Lendület előre-hátra, függésben. A 9. és 10. évfolyamon értékeljük a már elsajátított talaj elemek helyes technikai végrehajtását. Mozgása mutasson összefüggést a zene sajátosságaival.

Testnevelés és sportjátékok: Speciálisan előkészítő, a labdás ügyességet fejlesztő feladatok és testnevelési játékok. A kosárlabda, röplabda, kézilabda, labdarúgás sportági alapjainak átadása. A helyi adottságok, a tanulók érdeklődése és a tanár irányultsága függvényében választott két sportjáték technikai és taktikai elemeinek oktatása, tökéletesítése. Támadás és védekezés alapvető megoldásai az adott sportjátékokban. Az adott sportjátékot és az ahhoz elengedhetetlen motorikus képességek fejlesztését szolgáló, a tanulók játékigényét kielégítő előkészítő és rávezető testnevelési játékok. Az adott labdajátékokban a tartalmak – az alapmozgások – a labda fogadása – továbbítása – cselek labdával és labda nélkül – labdavezetés, haladást a labdával – a támadás eredményes befejezéséhez szükséges 2-3 technikai megoldások (dobást, rúgást, ütést) – védekezési alapmozgások – egyszerű támadó és védő technikák – játékszabályok szabályok	A diákok legyenek képesek a tanár által mutatott táblán lévő ábra, illetve a tanulók által felolvasott szöveg illetve a tanuló saját maga által olvasott szöveg alapján a bemutatandó feladat végrehajtására. Ne legyenek megértési problémák, kisebb-nagyobb koordinációs problémák a végrehajtás során elfogadhatók. A feladatok végrehajtása mellett értékeljük azt is, hogy a hallgatók képesek-e lerajzolni az adott egyszerű feladatot. Bonyolultabb feladatokat ne rajzoltassunk le, hanem írassuk le a végrehajtás folyamatát. Lehet ez inkább otthoni feladat, de adott esetben órai munka keretében is feldolgozható a feladat. Az ellenőrzésnél elsősorban a hozzáállást értékeljük és ne a végrehajtás minőségét. labda fogadását csukott szemmel.	A gyakorlati feladatok tekintetében a diákok minimálisan legyenek képesek a labdát a társnak eljuttatni. 9–10. évfolyamon legalább 5-ből ötször sikeresen különböző távolságokból védő jelenlétében. Ismerjék és hajtsák végre helyes technikával az adott iskolában a tanár által tanított és általuk megértett, gyakorolt technikai és taktikai feladatokat. Legyenek képesek aktívan részt venni egy sportjátékban. Ismerjék az adott sportjáték játékszabályait, és azokat alkalmazzák a különböző taktikai megoldásoknál. Alkalmazzák a technikai elemeket kombinatív, taktikai, a tanulók csapaton belüli helyük és helyzetük felismerésére. Viselkedjenek sportszerűen, és alkalmazzák a jártasság szintjén a játékszabályokat. Játsszanak legalább két, eddig tanult labdajátékból, az iskolai lehetőségektől függően alkalmazott lényeges versenyszabályokkal.
Grundbirkózás **Önvédelem** – A küzdősportokról általában. – Előkészítő gyakorlatok. – Küzdőjátékok, guggolások, esések, zuhanások. – A kéz ütőfelületének és a hasizomnak az edzése. – Gurulások, esések. **Cselgáncs** Előreesések: – térdelés, guggolás, tompítás, – oroszlánfogó – talicska előre hátra, oldalra Hátraesések: – ülésből, guggolásból – tompítás – oroszlánfogó	Törekedjünk minden hallgatót bevonni a kreatív munkába. Az legyen a célunk, hogy mindenki legalább egyszer vegyen részt valamilyen alkotó feladatban a végrehajtás minőségétől eltekintve. Abban az esetben, ha minden hallgatót sikerült gondolkodásra késztetnünk, nyugodtan mehetünk a tananyaggal tovább. A kognitív képességek terén elégedjünk meg most még a próbálkozással a minőségi megoldásra, később törekedjünk.	Az adott tananyag helyes technikai végrehajtását illetve annak 3-ból 3-szor sikeres bemutatását. A szimmetrikus gyakorlatokat mindkét oldalra gyakorolják és mutassák be. Alkalmazzák a grundbirkózás szabályait és technikáját. Vegyenek részt birkózóversenyen térdelésből. Tudjanak szabadulni a fogásból.

Oldalra esések – térdelés, guggolás – tompítás – lábkihúzás oldalra küzdő feladatként – páros gyakorlatok 5 kg medicinlabdával	A grundbirkózás, önvédelem, és cselgáncs tekintetében, minden esetben értékeljük és követeljük meg. Grundbirkózásnál és önvédelemnél a hallgatók aktivitását és „vállalkozói kedvét” értékeljük.	
Foglalkozások a szabadban: Az iskola környezete és az időjárás figyelembe vételével a tanórák a szabadtéren. Túrák, kirándulások. Szabadban űzhető sportok. Téli sportok, sportjátékok. Környezettudatos viselkedés (szemetelés elkerülése, a környezet óvása, az élővilág kímélete, természetes anyagok használata stb.).	Szívesen vállalják és edződjenek hozzá a rendszeres számukra megszokott szabadban végzett testedzéshez, játékhoz. A szabadban végzett rendszeres futás váljék számukra tudatos, örömöt adó tevékenységgé. Ismerjék a szabadtéri testedzés legfontosabb egészségügyi és balesetvédelmi rendszabályait.	Rendszeresen folytasson szabadtéri sporttevékenységet. Alkalmazza a szabadban történő feladatoknál a környezettudatos magatartást. Legyen rutinja a tanulóknak a változó időjárási körülményekhez való alkalmazkodásban: esőben, hűvösben, hóban is mozogjon, tudja, hogy nem baj, ha fázik a mozgás megkezdése előtt. Tudja, hogy a mozgás után azonban nem hűlhet rá az izzadtság, törölje le, váltson trikót, vegyen száraz zoknit, dörzsölje magát stb.
Úszás: Két választott úszásnem után egy harmadik technika alapjainak elsajátítása. Magasabb szintű kondícionális képzés. Vízbeugrások, rajttechnikák, fordulások. Merjen beugrani a vízbe legalább 1 m magasról guggolásból.	Jelentős fejlődés mutatkozzon az úszóerő és állóképesség területén. Tudjanak alkalmazkodni az úszás adta monotóniához. Tudjanak tájékozódni a vízben. Rendszeresen ússzanak szabadidejükben is. Legyenek képesek folyamatosan úszni 800-1000-1200 m-t.	Tudjon folyamatosan leúszni 300-400 m-t legalább egy úszásnemben. Fejlődjön állóképessége a másik úszásnemben is (200-300 m).

A rendelkezésre álló időkeret elosztása

9. évfolyam

Rendgyakorlatok	3
Gimnasztika és prevenció (úszás függvénye)	15-20
Atlétika	17
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok (úszás függvénye)	20-25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	15
Úszás (létesítményfüggő)	0-10
	100%

A 10. évfolyamba lépéshez szükséges minimum:
A sportági alapképzés alapvető fogalmainak ismerete és képi, fogalmi összekötése. A képességfejlesztés két-három eljárásainak megértése. Kialakuló önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus megjelenítése még hibákkal, de javuló színvonalon. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak megismerése, megértése és sajáttapasztalatra épülő megfogalmazása is. Úszni tudás (ha az iskola biztosította az oktatást).

10. évfolyam

Rendgyakorlatok	3
Gimnasztika és prevenció	15-20
Atlétika	17
Torna	10
Testnevelés és sportjátékok	20-25
Küzdősportok	10
Foglalkozások a szabadban	15
Úszás (létesítményfüggő)	0-10
	100%

A 11. évfolyamba lépéshez szükséges minimum:
A diák által értelmezett és használt terminológia jelentős bővülése különösen a sportági alapképzés és a képességfejlesztés területén. Erősödő önfegyelem a saját gyengeségek legyőzésében, a gyakorlásban, a versengésben és az edzésben. A sportágakra jellemző alaptechnikák, mozgásstílus pontos rögzítése. A rendszeres mozgás, egészséges életmód, versenyzés, sportteljesítmény kategóriáknak elfogadása a műveltségterület alapvető értékeiként.

Szempontok a tanulók teljesítményének értékeléséhez

Az anyanyelven folyatott kommunikáció kulcskompetencia esetében, ha a tanulók különböző kreatív, koreografált mozgássorokat találnak ki az adott atlétikus mozgássorokra alapozva és azt szóban el tudják mondani, majd azt helyesen be is tudják mutatni, plusz érdemjeggyel jutalmazandó. A legmagasabb osztályzat akkor javasolt, ha a hallgató teljes biztonsággal képes az adott mozgáskombinációk végrehajtására azok előzetes gyakorlása nélkül. Abban az esetben végeztük jól a dolgunk, ha a tanulók a feladatsorok végrehajtása során nem passzív elszenvedők, hanem aktív alakítói, résztvevői a feladatoknak.

A fizikális és technikai képesség fejlődésének értékelése mellett vegyük figyelembe az osztályzatnál, hogy mennyire épült be a tanulók életfelfogásába, életvitelébe a későbbi életvitelüket jelentős mértékben meghatározó képességek értéke.

A feladatok végrehajtása mellett értékeljük azt is, ha a hallgatók képesek lerajzolni az adott egyszerű feladatot. Az ellenőrzésnél elsősorban a hozzáállást értékeljük és ne a végrehajtás minőségét.

A gyakorlati feladatok tekintetében a hallgatók legyenek képesek a labdát a társnak mind két kézzel a kezébe dobni vagy pattintani vagy, mind két lábbal eljuttatni. 9–10. évfolyamon sikeresen különböző távolságokból.

Legyenek képesek a saját maguk által eldobott és felpattanó labda magasságát sikeresen megbecsülni, a társuk által megcsavart labda haladási irányát sikeresen eltalálni minden évfolyamon. Tudjanak egy labdát csavarással a célba juttatni.

A „tanulás megtanulása” kompetencia leginkább a hallgatók problémamegoldásával mérhető le mutatkozik meg.

Éppen ezért ha egy tanuló:
9-10. évfolyamon képes hiányos információk alapján egy játék megszervezésére az a legmagasabb osztályzattal értékelendő.

A tanár lehetőség szerint készítsen olyan szabályjátékokat, amelyek valami oknál fogva nem játszhatók, csak abban az esetben, ha a hallgatók a játék szabályait megváltoztatják, esetleg ahhoz hozzátesznek, vagy esetleg elvesznek. Hangsúlyozottan figyeljünk inkább az aktivitásra a módosításokban való részvétel mennyiségére.

A tematikus blokk végére adjunk minden hallgatónak egy egyszerűbb labdás koordinációs feladatot, amit 3 lépésen keresztül kell megtanítania saját osztálytársainak.

Értékeljük a tervezés színvonalát, ötletességét, szórakoztató voltát. Ehhez kapcsolódóan törekedjünk minden hallgató játékszervezésbe való bevonására, alkalmanként adjunk egy játék instrukciókat tartalmazó jegyzetet a tanulóknak, mely instrukciók elolvasása után a legrövidebb és leghatékonyabb módon meg kell szervezni az adott játékot.

Ajánlás az iskolai egészségfejlesztéssel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett Nemzeti alaptantervet (Nat) a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelet módosította. A módosított Nat alapján kerül sor a kerettantervek, az iskolai pedagógiai programok és azon belül a helyi tantervek felülvizsgálatára. A Nat értelmében az egészségnevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként meg kell fogalmazniuk az egészségneveléssel és egészségfejlesztéssel kapcsolatos nevelési feladataikat.

További fontos feladatokról rendelkezik a 96/2000. (XII. 11.) OGY határozat, a „Nemzeti stratégia a kábítószer-fogyasztás visszaszorítására", a 46/2003. (IV. 16.) OGY határozat, az Egészség Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programjáról, továbbá az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 38. § (1) bekezdés.

Ezek a jogszabályok körvonalazzák a célrendszert, valamint az ahhoz rendelt jogi feltételrendszert. Ezeknek megfelelve fontos feladat, hogy az iskolák átgondolják az egészségnevelési tevékenységüket.

Az egészségnevelés célja
Az egészségnevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók egészségfejlesztési attitűdjének, magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék minden tagja képes legyen arra, hogy folyamatosan nyomon kövesse saját egészségi állapotát, érzékelje a belső és külső környezeti tényezők megváltozásából fakadó, az egészségi állapotot érintő hatásokat, és ez által képessé váljon az egészség megőrzésére, illetve a veszélyeztető hatások csökkentésére. A teljes fizikai, szellemi és szociális jóllét állapotának elérése érdekében az egyénnek vagy csoportnak képesnek kell lennie arra, hogy meg tudja fogalmazni, és meg tudja valósítani vágyait, hogy megtalálja a megfogalmazódott szükségleteihez vezető, egészségét védő, és a környezet védelmére is figyelő optimális megoldásokat, továbbá környezetével változzék vagy alkalmazkodjék ahhoz. Az egészséget tehát alapvetően, mint a mindennapi élet erőforrását, nem pedig, mint életcélt kell értelmezni. Az egészség pozitív fogalom, amely a társadalmi és egyéni erőforrásokat, valamint a testi képességeket hangsúlyozza. Az egészségfejlesztés következésképpen nem csupán az egészségügyi ágazat kötelezettsége, hanem az egészséges életmódon túl a jóllétig terjed.

Ebből adódóan:
Az iskolára nagy feladat és felelősség hárul a felnövekvő nemzedékek egészséges életmódra nevelésében. Minden tevékenységével a holisztikus egészségfejlesztési modell szerint szolgálnia kell a tanulók egészséges testi, lelki és szociális fejlődését. Személyi és tárgyi környezetével az iskola segítse azoknak a pozitív beállítódásoknak, magatartásoknak és szokásoknak a kialakulását, amelyek a gyerekek, a fiatalok egészséges életvitellel kapcsolatos szemléletét és magatartását fejlesztik.
Az egészséges életmódra nevelés nem csak a betegségek megelőzésének módjára tanít, hanem az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értékként való tiszteletére is nevel. A pedagógusok készítsék fel a gyerekeket, a fiatalokat arra, hogy önálló, felnőtt életükben legyenek képesek életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket hozni, egészséges életvitelt kialakítani, konfliktusokat megoldani, tisztában legyenek a fogyasztóvédelmi és bűnmegelőzési ismeretekkel. Fejlesszék a beteg, sérült és fogyatékkal élő embertársak iránti elfogadó és segítőkész magatartást. Ismertessék meg a környezet – elsősorban a háztartás, az iskola és a közlekedés, veszélyes anyagok – leggyakoribb, egészséget, testi épséget veszélyeztető tényezőit. Készüljenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére. Az iskola feladata az is, hogy felkészítsen az önálló gyalogos közlekedésre, a tömegközlekedési eszközök használatára, az utasbalesetek elkerülésének módjaira. Figyelmet kell fordítani, továbbá a veszélyes anyagok, illetve készítmények helyes kezelésére, legfontosabb szabályaira (felismerésére, tárolására). Nyújtsanak támogatást a gyerekeknek – különösen a serdülőknek – a káros szenvedélyek (pl. a dohányzás, alkohol- és kábítószer-fogyasztás stb.), helytelen táplálkozás kialakulásának megelőzésében. Az iskola megkerülhetetlen feladata, hogy foglalkozzon a szexuális kultúra és magatartás kérdéseivel, és figyelmet fordítson a családi életre, a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítésre. Az egészséges, harmonikus életvitelt megalapozó szokások a tanulók cselekvő, tevékeny részvételével alakíthatók ki. Fontos, hogy az iskolai környezet is biztosítsa az egészséges testi, lelki, szociális fejlődést. Ebben a pedagógusok életvitelének is jelentős példaértékű szerepe van. (Nat 2003)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az iskolai pedagógiai munkában.
Olyan egészségfejlesztő programot dolgozzon ki az iskola, amely megfelel a holisztikus egészségfejlesztés modelljének, és amelynek eredményeként erősödjenek a személyiségfejlesztő hatások, csökkenjenek az ártótényezők, és az iskola befejezésekor a diákok saját életükre alkalmazni tudják az elsajátítottakat.
Képesek legyenek figyelemmel kísérni:

- viselkedésüket, az életvezetésük, fogyasztási szokásaik helyes alakítását,
- az egészségkárosító magatartásformák elkerülését,
- a betegségek megelőzését a korai szűrésekben való részvétel révén,
- sajátos étrend, mozgásprogram kialakítását egészségük megőrzése érdekében,
- váljon képessé személyi és vagyonbiztonságának megteremtésére,
- a társas-kommunikációs készségeik és a konfliktuskezelési magatartásformák fejlesztését.

Módszertani elemek
Az egészségnevelés módszereiben jelen kell lennie az egészség állapotáról, a társadalom és az egészség viszonyáról szóló információgyűjtésnek. Biztosítani kell az információ feldolgozás, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatal, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtása módszereinek a bemutatását. Az egészségnevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.
Ajánlott módszerek az egészségnevelés számára:

- interjúk, felmérések készítése az iskola közvetlen partnerei és az egészség viszonyáról,
- serdülőkori önismereti csoportfoglalkozások,
- kortárssegítők képzése,
- problémamegoldó gyakorlatok, értékeléssel,
- interaktív, sajátélményen alapuló szituációs játékok,
- részvétel a helyi egészségvédelmi programokon,
- sport, kirándulás, egészségnap(ok) rendszeres szervezése,
- az iskolai egészségügyi szolgálat tevékenységének elősegítése,
- érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása),
- környezetvédelmi tevékenységek kialakítása (madárvédelem, faültetés),
- a szabadidő hasznos, értelmes eltöltésére irányuló programok szervezése,
- az egészséges életmódra nevelés tantárgyakban történő megjelenítése.

A helyi egészségnevelési program
A helyi egészségnevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja egészségnevelési tevékenységét. Az egészségnevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt az egészségnevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetében bekövetkező változásokra. Ezért az egészségnevelési programot kellően rugalmasan kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét. Az iskolai egészségnevelési program elkészítéséhez be kell szerezni az iskola-egészségügyi szolgálat véleményét.

Az iskolai egészségnevelési program része a mindennapi testedzés feladatainak programja is. A 2003. évi törvénymódosítás e feladatot beilleszti a meglévő időkeretbe. Tudnunk kell, hogy az új rendelkezés szerint a helyi tantervbe évfolyamonként az iskola első–negyedik évfolyamán legalább heti három, a többi évfolyamán heti átlagban két és fél testnevelési órát be kell építeni. A helyi tantervbe – a nem kötelező tanórai foglalkozások időkeretének terhére – további egy vagy több testnevelési óra is beépíthető, s e többlet testnevelési órákkal a tanulói kötelező tanórai foglalkozások száma megnövelhető.

Az általános iskola első–negyedik évfolyamán biztosítani kell a mindennapos testmozgást. A mindennapos testmozgás a helyi tantervben meghatározott legalább három testnevelési óra és a játékos testmozgás keretében valósul meg. A játékos testmozgást minden olyan tanítási napon meg kell szervezni, amikor nincs testnevelési óra. A játékos, egészségfejlesztő testmozgás ideje naponként legalább harminc perc, amelyet több, legalább tizenöt perces foglalkozás keretében is meg lehet tartani.

A játékos, egészségfejlesztő testmozgást a tanítási órák részeként és szükség szerint legfeljebb egy óraközi szünet ideje legfeljebb ötven százalékának felhasználásával lehet megszervezni.
A helyi egészségnevelési, egészségfejlesztési feladatok megírásához, megfogalmazásához a következő helyről kaphat segítséget: www.okm.gov.hu

Ajánlás az iskolai környezetvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A Kormány 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendeletével hatályba lépett, és a 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelettel módosított Nemzeti alaptanterv (Nat) értelmében a környezettudatosságra nevelés a közoktatás kiemelt fejlesztési feladata, melynek az iskolai oktatás valamennyi elemét át kell hatnia, elő kell segítenie a tantárgyközi kapcsolatok erősítését, a tanítás-tanulás szemléleti egységét, a tanulók személyiségének fejlődését. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról rendelkező 2003. évi LXV. törvény 48. § (3) bekezdése értelmében az iskoláknak nevelési programjuk részeként el kell készíteniük környezeti nevelési programjukat is. Ezek a jogszabályok lehetőséget kínálnak arra, hogy az iskolák megtervezzék környezeti nevelési tevékenységüket.

A környezettudatosságra nevelés célja
A környezettudatosságra nevelés átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezet megóvására, elősegítve ezzel az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését (Nat), valamint óvja, védje a természetes és épített környezetét és olyan életvitelt alakítson ki, amely mentes a számára káros ártalmaktól.

A környezettudatosságra nevelés színterei az iskolában
Az összes tantárgy tanórai foglalkozásai
A nem hagyományos tanórai foglalkozások (pl. erdei iskola, témanapok, projekttanítás és más komplex, tantárgyközi foglalkozások)
Tanórán kívüli foglalkozások (pl. szakkörök, tábor, rendezvények, versenyek)
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel)
Az iskola környezettudatos működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások

A környezettudatosságra nevelés tartalmi elemei
A környezeti nevelés során a tanulók ismerjék meg azokat a jelenlegi folyamatokat, amelyek következményeként bolygónkon környezeti válságjelenségek mutatkoznak. Konkrét hazai példákon ismerjék fel a társadalmi-gazdasági modernizáció pozitív és negatív környezeti következményeit.

A tanulók kapcsolódjanak be közvetlen környezetük értékeinek megőrzésébe, gyarapításába. Életmódjukban a természet tisztelete, a felelősség, a környezeti károk megelőzésére való törekvés váljék meghatározóvá. Szerezzenek személyes tapasztalatokat az együttműködés, a környezeti konfliktusok közös kezelése és megoldása terén. (Nat)

Mindezen tartalmaknak fokozatosan kell megjelenniük az általános iskolai pedagógiai munkában. A tartalmi elemek megjelenítéséhez részletes segítséget nyújt a Kerettantervi segédlet a környezeti neveléshez, melyet 2001-ben minden iskola megkapott, és olvasható a www.om.hu közoktatás rovatának tanterv alrovatában, valamint www.konkomp.hu weboldal a kiadványok rovatban.

A környezettudatosságra nevelés céljaként megfogalmazott fenntartható fejlődés, környezettudatos magatartás előmozdításához elengedhetetlen, hogy az általános iskola befejezésekor a diákok megértsék, saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:

- Fenntartható fejlődés: A jelenlegi generációk szükségleteinek kielégítése olyan módon, amely nem veszélyezteti a jövő nemzedékek szükségleteinek kielégítését
- A növekedés korlátai: A Föld, és a földi erőforrások végességéből adódó korlátok, melyek lehetetlenné teszik az emberiség lélekszámának, és anyagi javainak folyamatos gyarapodását.
- Alapvető emberi szükségletek: Minden ember és társadalom igénye és joga a túléléshez szükséges energiához és anyagokhoz való igazságos és egyenlő hozzáférésre, és a Föld lehetőségeihez mért kielégítő életminőség megvalósítására.
- Az elővigyázatosság elve: A megfontolt, a nem kívánt következményekre is figyelemmel lévő, az ökológiai folyamatokba a lehető legkevésbé beavatkozó döntéshozatal szükségessége olyan esetekben, amikor nem ismerünk minden körülményt, és/vagy amikor az adott kérdésre vonatkozó tudományos álláspont megosztott.
- Kölcsönös függőség: A minden elem és életforma (beleértve az embereket is) között fennálló kölcsönös és egyenrangú függőségi kapcsolatok a természeti rendszerekben.

Módszertani elemek
A fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata feltételezi az egész életen át tartó tanulást, amelynek segítségével olyan tájékozott és tevékeny állampolgárok nevelődnek, akik kreatív, problémamegoldó gondolkodásmóddal rendelkeznek, eligazodnak a természet és a környezet, a társadalom, a jog és a gazdaság terén, és felelős elkötelezettséget vállalnak egyéni vagy közös tetteikben.

Mindez úgy valósítható meg, ha a tanulók érzékennyé válnak környezetük állapota iránt, és így képesek lesznek a környezet sajátosságainak, minőségi változásainak megismerésére és elemi szintű értékelésére, a környezet természeti és ember alkotta értékeinek felismerésére és megőrzésére, a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességeik vállalására és jogaik gyakorlására. A környezet ismeretén és a személyes felelősségen alapuló környezetkímélő magatartás egyéni és közösségi szinten egyaránt a tanulók életvitelét meghatározó erkölcsi alapelv. (Nat)

A környezettudatosságra nevelés módszereiben tehát egyaránt jelen kell lennie a környezet állapotáról, a társadalom és a környezet viszonyáról szóló információgyűjtésnek, információfeldolgozásnak, a feldolgozott információk alapján történő döntéshozatalnak, a döntés alapján eltervezett egyéni és közösségi cselekvések végrehajtási módszereinek. A környezettudatosságra nevelés eredményességéhez az szükséges, hogy ezeket a módszereket a diákok minél többször, valós globális és helyi problémákkal, értékekkel kapcsolatban maguk alkalmazzák.

Ajánlott módszerek a környezettudatosságra nevelés számára
Természettudományos megfigyelések.
Interjúk, felmérések készítése az emberek és a környezet viszonyáról.
Helyi, országos és globális döntéshozatali rendszerek tanulmányozása.
„Öröm- és bánattérkép” készítés.
Jegyzetek, feladatmegoldások összehasonlítása, elemzése.
Új ismerethez kapcsolódó kérdések megfogalmazása csoportosan.
Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel.
Esszé kidolgozása csoportosan (ötletgyűjtő, kidolgozó, véleményező feladatok munkamegosztással).
Problémamegoldó gyakorlat ötletrohammal, értékeléssel.
Fogalmak, jelenségek, összefüggések, törvényszerűségek kollektív definiálása, pontosítása, tisztázása.
Adott témának analitikus, analógiás és holisztikus körüljárása.
Írásbeli értekezések, vitairatok, készítése, vélemények, beadványok, javaslatok megfogalmazása és értelmezése csoportos munkában.
Viták, szituációs játékok.
Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony kommunikáció elsajátítása).
Természetvédelmi tevékenységek (őrjáratok, madárvédelem, faültetés).
Részvétel a helyi környezetvédelmi tevékenységben (helyi környezetvédelmi program megismerése, véleményezése, a megvalósítás segítése).

A helyi környezeti nevelési program
A helyi környezeti nevelési program elkészítése kiváló alkalom az iskolának arra, hogy újragondolja, rendszerbe foglalja nevelési tevékenyégét. A környezettudatosságra nevelés helyi és jövőre irányuló elkötelezettsége miatt a nevelési programnak folyamatosan reagálnia kell a világban, és a szűkebb környezetben bekövetkező változásokra. Ezért a környezeti nevelési programot kellő rugalmassággal kell megalkotni, és biztosítani kell a folyamatos felülvizsgálat, megújítás lehetőségét.
A helyi környezeti nevelési program megírásához, megújításához a következő szervezetektől kapható segítség:
Magyar Környezeti Nevelési Egyesület www.mkne.hu (1) 321-4796
Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete www.ttk.pte.hu/TKTE/ (1) 24-08-495
Ökoiskola Hálózat, www.okoiskola.hu (1) 318-5074
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) www.oki.hu (1) 318-6531
Körlánc Országos Egyesület a Környezeti Nevelésért www.korlanc.ngo.hu (1) 318-6531

Ajánlás az iskolai fogyasztóvédelemmel összefüggő feladatok végrehajtására

Jogi háttér
A parlament 1997. december 15-én fogadta el a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt, melynek első része V. fejezet 17. §-a rendelkezik a fogyasztók oktatásáról.

E törvény írja elő a fogyasztók oktatásának szükségességét a fogyasztóvédelmi jogszabályok megismerése céljából. E törvény szerint a fogyasztók oktatása alapvetően állami feladat, amelyet az oktatási intézmények, a Fogyasztóvédelmi Felügyelőség és az érdekvédelmi szervezetek együttműködve teljesítenek.

A III. középtávú fogyasztóvédelmi politika megvalósítására irányuló 1033/2007. (V. 23.) Korm. határozat 2007-2010. közötti időszakra szóló cselekvési programja is megerősíti a tudatos fogyasztóvá válást támogató ismeretek elsajátításában a közoktatás szerepét.

A fogyasztóvédelmi törvény, valamint az EU jogharmonizáció alapján a közoktatási törvény 2003. évi módosításában is megjelenik a fogyasztóvédelem oktatása.

A Kormány 243/2003. számú rendeletével Nat értelmében a *helyi tanterveknek biztosítania kell, hogy az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a fogyasztóvédelemmel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására.*
Kiemelt fejlesztési feladat a Nat-ban a **felkészülés a felnőtt életre**, amelyben a fogyasztói kultúra kialakítása is szerepel.

A fogyasztóvédelmi oktatás célja
*A fogyasztóvédelmi oktatás célja a **fogyasztói kultúra fejlesztése**, és a **tudatos kritikus fogyasztói magatartás** kialakítása és fejlesztése a tanulókban.*
A fogyasztó önvédelmi ismereteire és a jogorvoslat módjára alaposan fel kell készíteni a leendő fogyasztókat.

A fogyasztóvédelmi oktatás tartalmi elemei
A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttműködéshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a szociális és társadalmi kompetenciák tudatos pedagógiailag megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszerek kialakításáról és erősítéséről van szó, amely gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoz magában.
*Szükséges a társadalmi és **állampolgári kompetenciák** kialakítása, a jogaikat érvényesíteni tudó a közéletben részt vevő és közreműködő tanulók képzése. A szociális és **társadalmi kompetenciák** fejlesztése a versenyképesség erősítésével kapcsolatos területek, mint például a vállalkozási a gazdálkodási és a munkaképesség szoros összefüggése az ún. **cselekvési kompetenciák** fejlesztése.*
Fontos továbbá a fogyasztás során a tájékozódás képessége, a döntési helyzet felismerése, és a döntésre való felkészülés. Meg kell ismertetni a tanulókkal a piac, a marketing és a reklám szerepét, alkalmassá téve őket az eligazodásra. Hangsúlyozni kell a minőség és a biztonság szerepét a fogyasztás során, valamint a gazdaságosságot és a takarékosságot.
A fogyasztóvédelmi oktatás céljaként megfogalmazott fogyasztói kultúra, valamint a kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése érdekében szükséges, hogy a diákok értsék, és a saját életükre alkalmazni tudják az alábbi fogalmakat:
Környezettudatos fogyasztás: Egyfajta középút az öncélú, bolygónk erőforrásait gyorsulva felélő fogyasztás és fogyasztásmentesség között.

Kritikus fogyasztói magatartás: A fogyasztói jogok érvényesítése.
A fogyasztónak joga van:

a) az alapvető szükségleteinek kielégítéséhez
b) a veszélyes termékek és eljárások ellen való tiltakozáshoz
c) a választáshoz különböző termékek és szolgáltatások között
d) a megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretéhez
e) a jogos panaszok tisztességes rendezéséhez
f) az egészséges és elviselhető környezetben való élethez
g) a kormány irányelveinek meghatározásába és végrehajtásába való beleszóláshoz

Preventív, vagyis megelőző fogyasztóvédelem: Amikor a vevő már a kezdet kezdetén érvényesíteni tudja jogait és nincs szükség panaszbejelentésre, bírósági perekre.

A fogyasztóvédelmi oktatás színterei az oktatásban
Az egyes tantárgyak tanórai foglalkozásai.
Tanórán kívüli elemek (vetélkedők, versenyek, rendezvények).
Hazai és nemzetközi együttműködések (más iskolákkal, állami és civil szervezetekkel, cégekkel).
Az iskola fogyasztóvédelmi működése és az ezzel kapcsolatos foglalkozások.

Alapfokú oktatás: a Nat-ban megnevezett műveltségi területeken az élelmiszerbiztonsággal, a helyes táplálkozással, a vásárlási szokásokkal kapcsolatos ismeretek oktatását meg kell szervezni.

Középfokú oktatásban a fogyasztóvédelmi ismeretek oktatását ki kell terjeszteni az energiaszolgáltatás és a pénzügyi (banki, biztosítási, pénztári) szolgáltatás területére is.

Módszertani elemek
A módszereknek tartalmaznia kell az egyén és társadalom viszonyáról szóló információgyűjtés, információfeldolgozás, a feldolgozott információk alapján való döntés és a döntés alapján eltervezett cselekvés végrehajtásának módszereit.
Fontos hogy a diákok e módszereket minél többször valós helyi és globális problémákon és értékeken keresztül maguk alkalmazzák.

- Interjúk, felmérések készítése az emberek vásárlási szokásairól
- Helyi, országos és EU-s szabályozások tanulmányozása
- Adatgyűjtés, feldolgozás információrögzítés együttműködéssel (pl. séta a piacon, vagy vásárcsarnokban, számlaadási kötelezettség tapasztalatai, mit tartalmazzon a számla)
- Egy pénzintézet és egy energiaszolgáltató tevékenységének megismertetése, a tapasztaltak kiértékelése
- Problémamegoldó gyakorlat ötletbörzével, értékeléssel
- Viták, szituációs játékok (eladói és vásárlói érdekek összehangolása, fogyasztói kosár készítése)
- Érveléstechnikai gyakorlatok (hatékony érdekérvényesítés)

A vásárlás során az alábbiakra kiemelt figyelmet kell fordítani:

- az alkalmazott reklám, annak hatékonysága,
- az élelmiszerek fogyaszthatóságának, eltarthatóságának kérdése, lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek esetén mi a teendő?
- a lejárt fogyaszthatósági idejű élelmiszerek egészségre gyakorolt hatása,
- a Vásárlók Könyve, az abban szereplő bejegyzések sorsa,
- a biztonsági őrök feladata, hatásköre a kereskedelmi egységekben.

A fogyasztóvédelmi oktatáshoz a következő szervezetektől kapható segítség és segédanyag:
Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság www.nfh.hu T: 06 (1) 459 4917
Országos Fogyasztóvédelmi Egyesület (OFE) www.ofe.hu T: 06 (1) 311-7030
Magyarországi Biztosítottak és Fogyasztóvédők Egyesülete (MoBFE) www.mobfe@panaszok.hu
Tel./fax: (82) 412 070

Tisztelt Előfizetők!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy a kiadónk terjesztésében levő lapokra és elektronikus kiadványokra szóló előfizetésüket folyamatosnak tekintjük. Csak akkor kell változást bejelenteniük a 2008. évre vonatkozó előfizetésre, ha a példányszámot, esetleg a címlistát módosítják, vagy új lapra szeretnének előfizetni (pontos szállítási, név- és utacím-megjelöléssel). Az esetleges módosítást szíveskedjenek levélben vagy faxon megküldeni. Felhívjuk szíves figyelmüket, hogy a lapszállításról kizárólag az előfizetési díj beérkezését követően intézkedünk. Fontos, hogy az előfizetési díjakat a megadott 10300002-20377199-70213285 sz. számlára utalják, illetve a kiadó által kiküldött készpénz-átutalási megbízáson fizessék be.
Készpénzes befizetés kizárólag a Magyar Hivatalos Közlönykiadó ügyfélszolgálatán (1085 Budapest, Somogyi B. u. 6.) lehetséges. (Levélcím: Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 1394 Budapest, 62. Pf. 357. Fax: 318-6668).

A 2008. évi előfizetési díjak

(Az árak az áfát tartalmazzák.)

Magyar Közlöny	121 212 Ft/év	Közlekedési Értesítő	28 476 Ft/év
Határozatok Tára	26 460 Ft/év	Kulturális Közlöny	21 672 Ft/év
Önkormányzatok Közlönye	6 552 Ft/év	Külgazdasági Értesítő	23 940 Ft/év
Az Alkotmánybíróság Határozatai	22 428 Ft/év	Munkaügyi Közlöny	17 640 Ft/év
Bányászati Közlöny	5 544 Ft/év	Nemzetközi Közlöny	7 400 Ft/év
Belügyi Közlöny	29 232 Ft/év	Oktatási Közlöny	25 200 Ft/év
Egészségbiztosítási Közlöny	25 452 Ft/év	Pénzügyi Közlöny	35 028 Ft/év
Egészségügyi Közlöny	31 752 Ft/év	Sportértesítő	6 048 Ft/év
Ellenőrzési Figyelő	4 284 Ft/év	Statisztikai Közlöny	15 120 Ft/év
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő	21 924 Ft/év	Szociális Közlöny	17 892 Ft/év
Gazdasági Közlöny	26 964 Ft/év	Turisztikai Értesítő	14 112 Ft/év
Hírközlési Értesítő	7 560 Ft/év	Ügyészségi Közlöny	7 560 Ft/év
Honvédelmi Közlöny	21 420 Ft/év	Pénzügyi Szemle	22 680 Ft/év
Igazságügyi Közlöny	18 900 Ft/év	L'udové noviny	5 796 Ft/év
Környezetvédelmi és Vízügyi Értesítő	17 388 Ft/év	Neue Zeitung	5 544 Ft/év
Közigazgatási Szemle	7 400 Ft/év		

CD-Cégközlöny

A **Cégközlöny** hatályos és hiteles céginformációs – az üzleti életben részt vevők számára nélkülözhetetlen, naprakész – adatbázisát tartalmazó, heti rendszerességgel megjelenő lap lemez formátumban 2008. január 1-jétől előfizethető. Az éves előfizetés díja a 20%-os áfával: 141 696 Ft.

Közbeszerzési Értesítő

A hetente több száz, minden szakterületre kiterjedő közbeszerzési felhívás részletes leírását és feltételeit tartalmazó **Közbeszerzési Értesítő** című hivatalos lap révén az előfizetők a leggyorsabban, autentikus forrásból értesülhetnek a pályázatokról. Az Értesítő – a tervezett formátumváltás miatt – a 2008. évben fél évre fizethető elő. A féléves előfizetés díja áfával: 64 260 Ft.

A MAGYAR HIVATALOS JOGSZABÁLYTÁR (DVD)
hatályos jogszabályok hivatalos számítógépes gyűjteményének 2008. évi éves előfizetési díjai:
(Áraink a 20%-os áfát tartalmazzák.)

Önálló változat	97 200 Ft	25 munkahelyes hálózati változat	351 000 Ft
5 munkahelyes hálózati változat	171 600 Ft	50 munkahelyes hálózati változat	459 000 Ft
10 munkahelyes hálózati változat	216 000 Ft	100 munkahelyes hálózati változat	780 000 Ft

Az EU-JOGSZABÁLYTÁR (DVD)
Az Európai Unió Jogszabályai gyűjteményének 2008. évi éves előfizetési díja
(Áraink a 20%-os áfát tartalmazzák.)

Önálló változat	86 400 Ft	25 munkahelyes hálózati változat	312 000 Ft
5 munkahelyes hálózati változat	156 000 Ft	50 munkahelyes hálózati változat	408 000 Ft
10 munkahelyes hálózati változat	192 000 Ft	100 munkahelyes hálózati változat	708 000 Ft

Facsimile Magyar Közlöny. A hivatalos lap 2007-es évfolyama jelenik meg CD-n az eredeti külalak megőrzésével, de könnyen kezelhetően. Ára: 18 480 Ft + áfa.

A Magyar Közlönyt szerkeszti a Miniszterelnöki Hivatal, a Szerkesztőbizottság közreműködésével. A Szerkesztőbizottság elnöke: Gilyán György. A szerkesztésért felelős: dr. Tordai Csaba. Budapest V., Kossuth tér 1–3.
Kiadja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Felelős kiadó: dr. Kodela László elnök-vezérigazgató.
Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., www.mhk.hu. Telefon: 266-9290.

Előfizetésben megrendelhető a Magyar Hivatalos Közlönykiadónál
Budapest VIII., Somogyi Béla u. 6., 1394 Budapest 62. Pf. 357, vagy faxon 318-6668.
Előfizetésben terjeszti a Magyar Hivatalos Közlönykiadó a FÁMA Rt. közreműködésével. Telefon: 266-6567, 317-9999, 266-9290/240, 241, 245 mellék.
Példányonként megvásárolható a Budapest VII., Rákóczi út 30. (bejárat a Dohány u. és Nyár u. sarkán) szám alatti Közlöny Centrumban (tel.: 321-5971, fax: 321-5275, e-mail: kozlonycentrum@mhk.hu), illetve megrendelhető a kiadó ügyfélszolgálatán (fax: 318-6668, 338-4746, e-mail: kozlonybolt@mhk.hu) vagy a www.mhk.hu/kozlonybolt internetcímen.
2008. évi éves előfizetési díj: 121 212 Ft. Egy példány ára: 250 Ft 16 oldal terjedelemig, utána +8 oldalanként +215 Ft.
A kiadó az előfizetési díj évközbeni emelésének jogát fenntartja.

HU ISSN 0076—2407

08.0382 – Nyomja a Magyar Hivatalos Közlönykiadó Lajosmizsei Nyomdája. Felelős vezető: Burján Norbert igazgató.